

M. del Collegio della Comp. de Jesus de Granada

Beg

R. 10

PETRI VICTORII

VARIARVM

LECTIONVM LIBRI XXXVIII.

AD ALEXANDRVM FARNESIVM S. R. E.

Cardinalem Libri xxv.

AD FERDINANDVM MEDICEM S. R. E.

Cardinalem Libri xiiij.

*Quorum Librorum veteribus editionibus addita sunt
quaedam, pauca variata.*

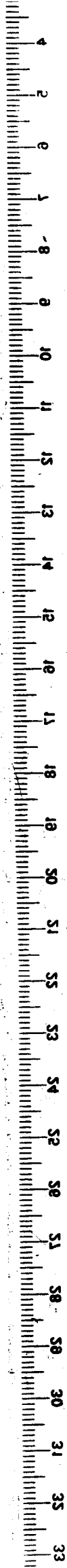

FLORENTIAE

Apud Iunctas.

CIO IO L X X II.

Cum Licentia Superiorum, & Privilegijs.

5 100 00
VERBIS
M. 2000 M. 10000

1 M^o del Collegio de la Compañia de Jesus de Granada

Beg

R-10

PETRI VICTORII

VARIARVM

LECTIONVM LIBRI XXXVIII.

AD ALEXANDRVM FARNESIVM S. R. E.

Cardinalem Libri xxv.

AD FERDINANDVM MEDICEM S. R. E.

Cardinalem Libri xiiij.

*Quorum Librorum veteribus editionibus addita sunt
quaedam, pauca variata.*

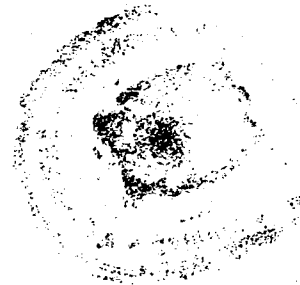

FLORENTIAE

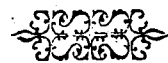
Apud Iunctas.

CIO IO LXXII.

Cum Licentia Superiorum, & Privilegijs.

ALEXANDRO FARNESIO
S. R. E. CARDINALI
VICECANCELLARIO.

Petrus Victorius S. P. D.

PER ABAM epistolae argumentum Alexander amplissime, qua tibi vigiliarum hoc mearum munus dicere statueram, laetius futurum, ac quale maxime conveniret statui illi rerum, quem tibi semper ipse, atque omnes boni optarunt: capiebamque animo iam voluptatem non parvam, cum cogitabam me facultatem cito habiturum de tuis laudibus, ac pulcherrimis actionibus dicendi: cum enim vetus mos fuerit, regibus ac fortunatis hominibus labores suos mittere: dignitateque alicuius personae, quae in laude vixerit: gratiosaque apud studiosos sit, gratiae aliquid ac favoris scriptis suis acquirere, te unum e multis elegi, statim ut ingenij haec mei monumenta divulgare atque edere statui, cuius nomine illa auctoritateque tectiora prodirent, & in manus eruditorum gratiora venirent. Haec igitur mecum ipse meditabar: totusque in cogitatione maximarum tuarum virtutum, praeclarorumque factorum versabar, cum subito ad exitum iam perducta opera impressorum: meque calamum sumere volente, gravis nuntius venit, atque omnium quidem ille tristissimus, res tuas e bonis malas factas esse, atque ex omnium secundissimis, si non omnino miseris: neque enim hoc casus ullus efficere potest: nec tantum roboris ac virium temeritas habet, quae tamen splendoris multum ac floris repente amiserint. neque hoc culpa vlla tua, sed iniquitate fortunae. quae rebus tuis florentibus nunc undique invidens, maculae aliquid illis aspergere voluit. in quo tamen ipsa: ut est omnibus in rebus temeraria, ac praeceps, modum nullum tenuit, sed ea parte, qua plurimum obesse potuit, non tacta: neque polluta dignitate tua, illas violavit, atque acerbissimam plagam animo tuo inflixit. Est autem hoc tantum vulnus, ut, cum iam illud obscure significem, vix audeam nomine appellare: quod tamen aperte narrandum, & ut postulat virtus nobilissimi iuvenis, graviter descendendum est. quamquam refugit animus a commemoratione huius rei, ac prae lacrimis vix ipse locum hunc possum attingere. Horatius enim frater tuus, aetate reliquis minor, virtute nemini illorum secundus, in medio cursu laudum suarum: nam militiae puer admodum se dedit, vi Martis ademptus tibi est, dum operam opulenti sumo & clarissimo regi, affini suo, navaret: ac nullam periculosa

pro dignitate: officioque boni ducis recusaret. *Honestā quidem mors tūc est, ac plena dignitatis: in tam tenera tamen aetate immatura, magnopereque dolenda: praesertim cum, quamuis multum decoris tam glori aequē illic adeptus esset, ampliora tamen adhuc restarent, quae nullo negotio, si diutius in vita mansisset, fuerat consecuturus. ut plurimum dignitatis non familiae tantum vestrae, honestissimae, atque omni gradu honoris cumulatiissimae, sed & patriae, & uniuersae Italiae esset acquisiturus. Qui autem diligenter attenderit, quibus ille in itis profectus sit, & quae praesidia secum attulerit rerum gerendarum: studiumque optimi adolescentis in honore consequendo: & industriam in agendo, sibi ante oculos posuerit, intelliget me, in tam praeclaro iudicio de illo faciendo, non falli: nec plura desiderio ipsum ornandi concedere, quam veritas, ac fides patiatur: magnum enim est, ut taceam animi magnitudinem: corporis firmitatem, speciemque singularem: tolerantiā laborum: contemptum omnium corporis voluptatum, cupiditatemque tantum honoris: consilium in illa aetate rarissimum. magnum, inquam, est, summo loco natum esse, ac pontificis maximi, sapientissimi viri, & praestantissimo illo gradu dignitatis omnium iudicio dignissimi existimati, nepotem esse: tres fratres habere gratia, atque laude florentes, & in alto cunctos dignitatis loco constitutos, cum ipse etiam propriis opibus valeret, ac vterque domus vestrae principatu ornatus esset. quodque omnia haec longo interuallo eximia bona, commodaque vincit, cum maximo rege sanguine coniunctum esse: ab eodemque vnice, & ut generum denique decet, diligi & charum haberi. Haec tamen omnia, quae viam ad maximam fortunam muniabant, vel necessario potius in excelso gradu honoris fortissimum iuuenem collocatura erant, repente fracta dissipataeque sunt, ac firmam spem de ipso, in animis hominum conceptam, praeciderunt: proque illa aegritudinem moestitiamque ingentem illuc inferuerunt. Nam te fratrem ipsius, antistes optime, quantus dolor subito inuasit, tanto fortunae vulnere accepto, qui tuos omnes maxime charos habes: huius autem in primis virtute, ac fortibus factis delectabare, quamuis absens, & magno spatio terrarum remotus, video, ac prope oculis cerno. confido tamen te, cum amori & naturae nostrae imbecillitati: cui resisti a fortibus etiam viris non potest, aliquantulum satisfeceris, te collegisse, ac condicionem humanam respicere coepisse: armaque illa expedisse, quae tibi magno rerum usu, scientiaque artium optimarum comparasti: est enim sapientis officium, ante oculos semper positos humanos casus habere: & illo potissimum tempore, quo res nostrae valde secundae florentesque sunt, eximiam illam fortunam suspectam habere, ac semper aliquid mali expectare. Huius animi fuisse fertur Philippus ille Macedo, Alexandri pater, prudentissimus rex: quique, cum multa impetu belli atque armis vicisset, non pauciora consilio, sapientiaque confecit: cum enim exiguo temporis interuallo tres res, maxime optatae, nuntiatae illi forent, gnarus rerum humanarum: animaduersaque saepe fortunae instabilitate, quae consuevit summis felicitatibus inuidere, sublatis manibus in caelum, deam hanc ipsam orauit, ut mediocri aliquo detrimento res illas prospere*

rac componeret. Cum autem hoc minus sapientis viri esse videatur, non confidere magnopere rebus humanis: cogitareque se mortalem natum, & variis multiplicibusque casibus expositum, in primis proprium est eius, qui Christiana pietate non solum instructus sit, sed summum etiam locum in ea teneat, & sacerdotio sit amplissimo ornatus: ut ceteris omnibus, quemadmodum reliquarum virtutum, atque honestorum factorum, sic fortitudinis ac tolerantiæ casuum horum maiorum specimen, atque exemplar esse debeat. Haec ego re fecis, cum magnitudinem animi tui, constantiamque duris aliis temporibus perspectam habeam, quod tempus hoc postulare videbatur, & persona eius, quem in me tecum esse voluisti, consolari te, ac tantum dolorem levare non conabor. Nam potuisssem fortasse, si necessarium id esse duxissem, officio hoc iubente: summoque amore me impellente, ex intimo artificio, monumentisque sapientum, non vulgare quoddam genus consolationis depromere. Verum id, cum aliis, in luctu maeroreque positus, fructus aliquos ferre potuisset, inferius multo virtute sapientiaque tua fuisset. volo igitur omnia in te, fortitudineque tua posita esse: nemo enim melius quam tu tibi ipsi ingentis huius mali medicinam facere potest: nec quicquam est, quod tantam vim habeat ad animum tuum sanandum, quantam diuina ipsius animi tui vis in consilium adhibita: dignaque ate, ut est, cui pareas, habita. Nec tamen, cum potissimum nunc ad te scribere contigisset, vulnus hoc non refricare potui. At uniusculum autem hoc, tibi multo antea destinatum, seponere: ac temporibus iis, quibus & oblectare animum voles, & e grauioribus curis cogitationibusque reficere, reserua. Varietas namque ipsius taedij aliquid aliquando ex animo tuo absterget: & e multis, quae hic notata sunt, non nulla fortasse non indigna cognitione a te iudicabuntur: neque enim tam stultus sum, ut putem lectionem harum rerum aptam nunc esse ad dolorem istum minuendum: neque eo ad te misi, sed casus hoc fecit, & iniqua quaedam fortuna, quae diu me pressit, ut hoc, quod aliis temporibus non insulsissimum (ut arbitror) visum fuisset, nunc ineptum fortasse, & importunum non nullis esse videatur. Sed hoc (ut spero) vere a te existimabitur, ac summa aequitate animi tui perpendetur. me certe diligenter cogitasse, an hoc tempore id fieri oporteret, multi sunt testes: nihil enim minus vellem quam auribus tuis in tanto maerore obstrepere, ac nullius iudicij homo a ceteris existimari. Sed iis iam omisissis, quod confido omnino te facturum, moderare dolori tuo, atque vtere domesticis exemplis fortitudinis. Recordor enim te mihi aliquando narraisse, quanta animi magnitudine, quanta constantia, auus tuus, aetate confectus, acerbissimum dolorem tulerit, cuius ad eam diem in summa potestate venti fuerant maxime secundi. Ipsum igitur in aduersis rebus: grauique hoc incommodo magno animo tolerando, imitare, quem in reliqua vita reddere, atque exprimere sedulo conaris. Nam regem istum potentissimum: eundemque humanissimum, pro cuius imperio dignitateque Horatius sanguinem profudit, nullum arbitror officij genus praeterisisse: omnibusque viribus atque opibus te a luctu, maeroreque

provocare conatum esse. Quo magis, quod ratio ipsa suadet, ac communis ne-
 cessitas cogit, tanta auctoritate adiuncta, mature te facere oportet. nec afflictum
 longius, & stratum iacere. Quod enim magni ponderis a sapientibus non nullis
 existimatum est esse ad res aduersas leniendas, a malis ad bona animum trahere,
 copiose tibi facere licet. Utere igitur hoc quoque firmo solacio huius aegritu-
 dinis: conuertereque oculos ad ea, quae in te posita sunt, multa & praestantia, & a-
 nimis & fortunae bona. praecipue autem eximia animi tui dotes intueri: con-
 seruaque te, spretis ac conculcatis casibus humanis, illi spei, quam maximam de
 virtutibus ac moribus tuis merito cuncti mortales animo conceperunt. *Vale.*
 Florentia. *U. II. K. Sept. CIO IO LVII.*

EORVM

EORVM QVAE SINGVLIS LIBRIS

PER CAPITA TRACTANTVR,

INDEX.

LIBRI PRIMII.

DIVERSVM Dionysij cauillum, ab
 eo quod rettulit Cicero, in defenden-
 do suo quodam sacrilegio. cap. i.
 Locus e. commentariis C. Caesaris cor-
 rectus: partim ope antiquorum li-
 brorum: partim opinione. cap. ij.
 Illustris Homeri sententia, qua scelus importunita-
 temque eorum exagitant, qui civili bello delectan-
 tur, expressa in oratione Ciceronis. cap. iij.
 Purgatus locus in oratione pro Archia poeta. cap. iij.
 Magnitudo malorum vocem etiam eripit graues iniu-
 rias passis: nec sinit eos libere queri, ubi etiam
 videntur id sine periculo facere posse. cap. v.
 Deleta macula ex oratione Ciceronis: simulque cor-
 rectus locus in epistola ad Q. fratrem, qui immu-
 tatione eiusdem Latinae litterae deprauatus e-
 rat. cap. vi.
 Modus loquendi familiaris Latinis, communis ipsis
 cum Graecis scriptoribus. cap. vij.
 Diua, plenaque odij ratio, qua quidam animum suum
 in vlciscendis inimicis, satiarunt. cap. viij.
 Graecus uersus inuentus, quem accusator Deiotari
 regis obiecit ipsi, pronuntiatu ab eo fuisse, in ad-
 uersis, ut putabat, C. Caesaris rebus. cap. ix.
 Qui sint accipiendi Pelasgi apud Ciceronem in ij. de
 Finibus. cap. x.
 Quid valeat ex Hymnide apud Ciceronem in ij. libro
 de Finibus. cap. xi.
 Eadem sententia inuenta apud duos summos orato-
 res, Ciceronem ac Demosthenem: quorum alter
 ipsa premere reum voluit: alter delatores cri-
 minari, quibus nihil perditius esse affirma-
 bat. cap. xij.
 Notata ranarum natura multis modis a Graecis,
 quae potu aquae delectaretur: quam ipsi maxi-
 me oderant. cap. xij.
 Vocubulis a Cicerone ad alias res translatis, decla-
 ratur respondere Graeca nomina. cap. xij.
 Confirmantur exemplis rationes duae Platonis: qui-
 bus docuit quantopere obessent teneris mentibus
 puerorum fabulae poetarum. cap. xv.
 Locus Ciceronis e. v. libro Tusculanarum aliter ac
 nunc in excusis, in vetusto libro legi indica-
 tus. cap. xxi.
 Elegans modus loquendi, quo usus est Cicero, expref-
 sus esse e. Graeco sermone declaratur. cap. xxij.
 Defensa vetus lectio in v. libro Tusculanarum:
 ratioque eius sermonis, qui imperfectus vide-

tur, explicata. cap. xvij.
 Ut Cicero influere aliquando μεταφορικός usurpa-
 uit, ita Plato indicatus uti verbo ὑπόθεσις, quod
 illi respondet. cap. xix.
 Personare aures alicuius vocibus quibusdam idem
 valere videri, quod εἰς αὐτὸν εἶπεν. cap. xx.
 Non omnium custodum firmam esse fidem, egerereque
 saepe illos alio custode dictum prius a Platone in
 ij. libro de repub. cap. xxi.
 Theriacam videri apud M. Varronem amarae po-
 tionis genus fuisse. cap. xxij.
 Diligenter ponderatus locus C. Caesaris, in excusis
 libris manifesto corruptus: antiquaque lectio in-
 dicata. cap. xxij.
 Ornatus eorum, qui se ad iter longinquum accinge-
 rent, pluribus Plautinis locis erutus. ca. xxij.

LIBRI II.

RATIO execrandi aliquem atrocior quam ver-
 bis appareat: communis nobis cum anti-
 quis. cap. i.
 Vetus mos explicatus, adimendi clauis uxori in di-
 uortio. cap. ij.
 Humanus mos veterum indicatus in saeuo facinore,
 ut cum filios exponerent parte aliqua suorum
 bonorum ipsos donarent. cap. iij.
 Deleta macula e. v. libro Ciceronis de finibus, quae
 viri nomini adhaeserat. cap. iij.
 Oculis spectantium dolorem inurere formam egre-
 giam corporis: formosaeque virgines ea de causa
 dictae a fortunatissimo rege, esse oculorum aegri-
 tudines. cap. v.
 Diligentia, quam tradidit apud Terentium Chaerea,
 ponere Atticas mulieres ut filias graciles red-
 derent, testimonio Graeci scriptoris confirma-
 ta. cap. vi.
 Institutum Graecorum in funeribus, imponendi co-
 ronam mortuis, explanatum: simulque mos Ta-
 rentinorum expositus, qui in loco sepulturae,
 religione oblata, fugerant consuetudinem reliquo-
 rum. cap. viij.
 Diligentem commemorationem beneficiorum esse
 paene exprobrationem, dictum etiam a Demo-
 sthene. cap. viij.
 Locus emendatus in Licimiana, ubi Cicero vitam su-
 am tueretur contra voces maleuolorum, cum ut nimis
 delectum studijs litterarum, in seclatium. cap. ix.

I N D E X

Palaeographia, propria usurpatum, satis apertum vocabulum esse: idem autem ad alias res translatum, aliquando obscurum. cap. x.
Reprehensum a Cicero in oratione adversarii verbum accusatorie, quo ipse etiam, ut valde apto ad eam rem ostendendam utitur. cap. xi.
Quod Cicero dixit philosophiam quasi sapimento quodam, vallari dialectica arte, expressum esse e Graeco. cap. xij.
Res, quae videntur honeste negari vix posse, ne in odium incidas, astute non conceduntur, exemplo magnorum virorum. cap. xij.
Verbis propriis conuiuij vocatas disputationes eruditae a Cicero in Topicis, et sexcentis locis a Platone. cap. xij.
Videri Cicero peccasse in vetere historia narranda. cap. xv.
Iure quidam accusati, qui res quamuis utiles, non idoneis temporibus, neque id postulantibus, tradunt. cap. xvi.
Quod Cicero affirmat Isocratem fecisse iudicio, citans illum testem, scriptorem eum videri dicere se facere propter senectutem. cap. xvij.
Confirmata vetus lectio in epistola Ciceronis ad Trebatium similitudine Graeci sermonis. cap. xvij.
Virgilij locus, qui videtur expressus ex Electra Euripidis, propter similitudinem. cap. xix.
Locus Dionysij tyranni in re nefaria mollienda: dum ab habitu, quo veteres stans deorum fingebant: aliaeque facetae voces inde constatae. cap. xx.
Chlamys non militarium hominum tantum: eorumque, qui peregrinationi se darent, vestimentum, sed venatorum quoque: quo modo Virgilius cepit. cap. xxi.
Sententia posita a Cicero in epistola ad Q. fratrem declaratur a media philosophia eruta: contraque eam quamuis veram certamque, ostenditur subtiliter differuisse Plutarchus. cap. xxij.
Fata vox Stratonici citharistae citata, in qua lusit in ancipiti sermone, cum totis rebus: simulque eorum vis explicata. cap. xxij.
Disputatio de veritate lectionis duorum Ciceronis locorum e libello de Senectute, contra Graecam Theodori translationem. cap. xxij.
L. I. B. R. I. I. I. I.
Locus in primo C. Caesaris commentario de bello civili correctus. cap. i.
Primum Studium quorundam recentiorum declaratum, qui libertatem, datam antiquis a consuetudine variandorum generum verborum corrigere conati sunt. cap. ij.
Lapsus Ciceronis per imprudenciam in appellando auctore Homericam sententiae. cap. ij.
Nox nata Ereho, auctore M. Varrone. cum Hesiodus sororem Erebi ipsam faciat. cap. iij.
Locus Virgilij illustratus: declaratumque eadem ra-

tionem, qua ille usus est in augenda re, ysem antea fuisse Platonem. cap. v.
Confirmata vetus lectio in epistola Ciceronis ad M. Brutum: sententiaque ipsius explicata. cap. vi.
Corruptos esse saepe Graecos titulos Latinarum fabularum apud nostros grammaticos: duosque ex illis emendatos. cap. vij.
Locus Ciceronis conuersus ex epistola Platonis, non valde planus apud Latinum scriptorem declaratus. cap. viij.
Historia tradita ab Horatio de iucundo genere insaniae, quod Argium notum hominem inuasit, recitata etiam ab Aristotele in libro de admirandis. cap. ix.
Enatare usurpatum a Cicero in Topicis: ut Graeci nobiles scriptores, capiunt aliquando in vobis. cap. x.
Consuetudinem veterum scriptorum fuisse ut verborum translatorum, notionem ilico declararent. cap. xi.
Mos Atheniensium indicatus in funaribus, apud quos nobiles etiam virgines usque ad rogum mortuum prosequerentur. cap. xij.
Horatij locus e Satyra quarta secundi libri restitutus, idemque declaratus. cap. xij.
Erudite Virgilium finxisse missas a Venere columnas, quae iter Aeneae dirigerent: acceptumque id a Graecis poetis. cap. xij.
Quid valeat, in robore accumbere, apud Cicero pro L. Muraena, de aspera Lacedaemoniorum vita prolatum. cap. xv.
Eadem imagine, sumpta ab apum natura, duos optimos scriptores illustrasse, quod significare volebant. cap. xvi.
Theophrasti locus emendatus, ubi propinqua nobis telluris meminit, quae suberis quasi patria est. cap. xvij.
Quod a summo doctore valere propter dictum est, idem etiam significare priorem apud Latinos, testimonio Terentij comprobari. cap. xvij.
Elegans modus resellendi aduersarios a definitione perspicue falsa, rei, quam obijciunt: quo modo si caperetur id verbum, omne certamen tolleretur. cap. xix.
Caecum dictum videre a Cicero in litteris: animi tamen luminibus, non corporis ut apparet. Eodem autem pacto optimum tragicorum in optima fabula locutum, ostenditur. cap. xx.
Quod vulgo dicimus, fumum natura sua formosior rem sectari, a veteribus etiam Graecis in sermone celebratum. cap. xxi.
Quid valeat apud Catullum, labefactare munere, declaratum. cap. xxij.
De origine Mithridatis Pergameni: qui C. Caesari valde acceptus fuit: rexque Bosphori ab eo est constitutus. cap. xxij.
In familiari sermone et Graecos et Latinos et nostros, idem eodem pacis modo, scite atque eleganter omnes dicere. cap. xxij.

C A P I T V M .

LIBRI IIII.

M. Crassi grauem locum, citatum a Cicero ne Quintilianoque, non eodem modo legi apud utrumque. cap. i.
Quid sit Graecis viciosa oratio: viderique apud Cecilium idem significare, ieiuna anima. cap. ij.
Quaestio proposita a Seruio grammatico, aliter quam ipse auctor eius faciat, soluta. cap. iij.
Sententiae duae Ciceronis e libro ipsius de Republica, quae leguntur apud Nonium, patefactis personis, de quibus agitur, illustratae. cap. iij.
Correctio Aristotelei loci e ij. libro de Republica, ratione allata eius mutationis, nunc confirmatur: orbiumque illorum, qui κολοι vocantur, nomen explicatur. cap. v.
Emendatus Horatij locus in epistola ad Valam. c. vi. Graui dolore quidam commoti, cum coetus hominum fugiant, ut animo tamen satisfaciant, caelo atque terrae mala sua narrant, quos imitari se nolle dicit adolescens Plantinus. cap. vij.
Non perperam: nec sine ratione, legi in quibusdam antiquis libris, grauidinosi et grauido: cum tamen littera una immutata nunc et grauedinosi et grauedo scribatur. cap. vij.
Collati duo loci inter se duorum optimorum oratorum: ornatusque ipsorum declaratus. cap. ix.
Declaratum idem sentire de eadem re, nobilem Graecum rhetorem ac summum Romanum oratorem: ambo enim accusant stultos quosdam Thucydidis imitatores. cap. x.
Graecum versum, quo corripuit Tiberius Caesar Agrippinam nurum, videri eum esse quem posuit Aristoteles in ij. libro πολιτικων: illo autem acer amor regnandi castigatur. cap. xi.
Virgilij versus in Ciri declarati: vetusque historia de Alcatoo, qui condidit Megara, renouata. ca. xij.
Disputatio de sententia quadam Ciceronis, sumpta ex ipsius libris de Republica: quo ille Platonis locum elegantem adumbravit. cap. xij.
Correctio illud κολοι, adductum a Chremete Terentiano, de dissidiis amantium, quod maiorem amorem gignant, explicatum, ratione illius reddita a docto viro. cap. xij.
Firmo progressu, et Maximo progressu, modos esse loquendi proprios militiae: quare emendantur duo loci duorum optimorum scriptorum, qui in prioribus harum vocum deprauati erant. cap. xv.
Parentes dictos etiam a Sallustio et Varro, infrequenti voce apud Latinos auctores. cap. xvi.
Quem, magnopere charum Veneri, ut vlcisceretur dolorem ab ea acceptum, interfecerit sagittis suis Diana, quod minatur se facturam apud Euripidem. cap. xvij.
Tormenti genus nefarium, quo narratur apud Virgilium usus saeuissimus tyrannus, proprium fuisse barbararum gentium. cap. xvij.
Non videri cenauisse Lacedaemone in Philippiis Dionysium tyrannum, ut litteris mandauit Cicero, sed domi suae ins illud atrum gustasse. cap. xix.

Vnde traxerit cognomen Eporus, auditor Isocratis, qui διφορος appellatus est. cap. xx.
Fatum Hercules μωυτθ Athenis fuisse: eiusque cognomenti ratio explicata. cap. xxi.
Pictores inferioris aetatis aliter facere Herculem leonem interfecisse, quam veteres artifices pingere soliti sint: qua licentia etiam utantur in Cleopatra formanda, sibi mortem offerente. cap. xxij.
Sublatum mendum ex epistola Ciceronis ad Q. fratrem: quod, praeter quam quod sententiam, corrumpebat, splendidissimum etiam lumen orationis extinguebat. cap. xxij.
Locus M. Varronis Sesquiuysse apud Nonium, diuisis eius partibus quasi disceptus, rursus componitur. cap. xxij.

LIBRI V.

QVID valeat apud Demosthenem διειδω δαδαιμυ: Latinosque ac nostros, eandem rem eodem modo dicere. cap. i.
Verba quaedam Sallustij, citata a Nonio, videri de Cn. Magno prolata fuisse: alterumque eundem exemplum eiusdem scriptoris apud eundem grammaticum inuentum, in quo eundem imperatorem docetur aemulatorem fuisse Alexandri, et ipsius Magni. cap. ij.
Mos antiquus eorum, qui nouas sedes quaerebant, indicatus. locusque Virgilij illustratus, qui docet hoc etiam Helenum Troianum seruasse, cum oppidum in Epiro condidit. cap. iij.
Quae repugnant inter se voces miserorum hominum apud poetas, docentur idem spectare: atque ab eodem animo proficisci. cap. iij.
Studium agri colendi, quod tranquillos animos eorum, qui inde aluntur, videtur reddere, non carere suis quibusdam sollicitudinibus. cap. v.
Confirmata vetus lectio apud Cicero in libello de Senectute testimoniis et Latinorum et Graecorum auctorum. cap. vi.
Disputatio de loco quodam Ciceronis in ij. de Oratore, qui mendosus, abundante verbo, videtur. c. vij.
Terentij locus ex Andria ponderatus: quaesitumque an expresserit illic poeta verba Menandri, quae leguntur apud Athenaeum. cap. viij.
Gorgiae statua, quae Delphis consecrata erat, antequam fuerit an inaurata: simulque statuerit ne ipsam Graecia, capta eruditione ipsius, an ipse met sibi erexerit. cap. ix.
Quae forent cenae, vocatae a Graecis ὑποδεικτικα διηγησ: illustratusque locus Ciceronis, quo instituta illius temporis exponit. cap. x.
Ut discedere alicunde superiorem aut inferiorem Cicero dixit, ita Graecos auctores ἀπαμαρτα καλως, aut καλως, eodem sensu dicere. cap. xi.
Historia infrequentior, quam tetigit Cicero pro L. Flacco, exposita: correctusque locus Polybij, ubi peccatum erat in proverbio, quod valet ad confirmandum iudicium docti viri in emendanda loco ex eadem oratione. cap. xij.
Variatum

INDEX

Variatum fuisse magnopere Latinum vocabulum: vestigiaque, quae restant, veteris rationis non esse delenda. cap. xiiij.

Virgilium, ubi fecit Didonem antequam sibi manus afferret, flere casum illum suum acerbum: nomineque appellare munera amatoris, uideri imitatum esse Sophoclem, qui in Trachinijs & ipse Deianirae simile tempus miserabiliter exposuit. ca. xiiij.

Historia tradita a Plinio, collata cum eo, quod memoriae prodiderunt de eadē re Graeci scriptores: duoque in quibus dissentiant, indicata. cap. xv.

Verba, quibus in paradoxo explicando Cicero definiit libertatem, ostenduntur expressa esse e Zenonis definitione; qui primus illam rem illo modo enoluit. cap. xvi.

Vetus lectio Catulliani loci confirmata, explicata tota illius rei, de qua agitur, ratione. cap. xvij.

Edolare de opere ingenij dictum, non manuum, quo vsus est Cicero in epistola quadam, declaratur acceptum esse ab Ennio: qui primus eleganter hoc verbum ad aliud transtulit. cap. xvij.

Respondere Latinae voci, Non putavi: qua non nulli se purgant, qui propter imprudentiam peccarint, quod Graeci dicunt, & δὲ νόστον. cap. xix.

Quam blande salutes apud Menandrum, qui diu aetate eius caruerat, quidam agellum suum: honestaque illius appellationis ratio diligenter reddita. cap. xx.

Duo loci M. Varronis e v. libro de lingua Latina emendati auxilio optimi exemplaris. cap. xxi.

Quid valeat apud Terentium, in ore serui positum, defugere auctoritatem. cap. xxij.

Sententia utilis magnopere ad vitam a duobus poetis celebrata: qui ut diuersa lingua scripserunt, ita etiam aliam scenam coluerunt. cap. xxij.

Deleta macula e versu illo Ciceronis, qui ut arrogante plenus, valde reprehensus est ab inimicis: ab alienauitque ab ipso animum summi imperatoris. cap. xxiiij.

LIBRI VI.

Quomodo accipi debeat Sallustij sententia: quae videtur res honestas ac laude dignas vituperare. cap. i.

Conatus, Lucilij locum emendandi, citatum a Nonio. cap. ij.

Locus Ciceronis e primo libro de Diuinatione, qui manifesto vitio laborat: siue peccatum id librarium: siue auctoris fuerit, diligenter examinatus. cap. iij.

Argumenti, quo se purgat Creon Oedipo apud Sophoclem: diluereque conatur crimen affectati regni, vitium patefactum: Distinctioque illa inter regem esse, & ut regem se gerere, confirmata auctoritate optimi viri, ac maximi imperatoris. cap. iij.

Dissensio indicata inter Aristotelem, Ciceronemque de iudicio Ariopagi. cap. v.

Locus ex epistola quadam ad Q. fratrem, qui vide-

tur mendosus, praecipue Graeco verbo deprauato, diligenter ponderatus. cap. vi.

Locus alius eiusdem epistolae, in quo perspicuum mendum erat, opinione correctus: Simileque illi erratum in vi. libro M. Varronis eodem pacto sublatum. cap. viij.

Quiddam, quod prouerbij vim habet in patrio sermone declaratum apud Graecos etiam dici solitum: nec non a magno Latino auctore usurpatum. cap. viij.

Locus Platonis, quem expressit Cicero, indicatus: illo autem exponitur somnium Socratis, nuntium ipsius interitus. cap. ix.

Indicatur locus pro Rabirio Posthumo expressus e Sophocle: quo fertur omnem sui potestatem amittere, qui potestati regiae se committunt. cap. x.

Quae vocata sit a philosophis δλογοι εερωτη: intellexisseque migrationem banc ipsam e uita ratione tractatam, Ciceronem, cum de exitu Catonis praeclearo in prima Tusculana disputauit. cap. xi.

Quod irrisit Catullus in Egnatio, ob candidulos dentes insanente, docetur etiam a poeta comico in mulieribus reprehensum, quae & ipsae plerumque tam tenue bonum, non sine fastidio ceterorum, ostentant. cap. xij.

Idem quod apud Latinos ludus ac iocus valet, posse in Graeco sermone δλογοι εερωτη. cap. xij.

Delectatum fuisse magnopere Ciceronem locutionibus Terentianis: viderique modos quosdam loquendi inde sumptos, in orationibus etiam intextis. cap. xiiij.

Sententia Demosthenis cum M. Varronis sententia collata: emendatusque Sallustij locus in oratione C. Marij, qui correctorum audacia deprauatus fuerat: idemque facere cum sententia illa Demosthenis indicatus. cap. xv.

Defensa peruulgata lectio in ij. libro de Finibus: quae sine causa temptata a quibusdam est. c. xvi.

Quaestio de quodam loco Ennij, verso ex Euripidis Medea. cap. xvij.

Quo tempore acta sit causa pro L. Muraena: & quae videatur sua propriaque ipsius sedes. cap. xvij.

Vetus scriptura indicata versus Horatiani: quae si vera est, superiorum morem eo loco secutus poeta intelligitur. cap. xix.

Indicati qui fuerint athletae, qui tanto desiderio coronae flagrarint, ut nuntium remiserint omnibus corporis voluptatibus, ut honore illo potirentur. cap. xx.

Emendatus locus Ciceronis in iij. de Oratore, qui valde corruptus in omnibus libris est: totaque ipsius vis diligenter explicata. cap. xxi.

Mos antiquorum Graecorum declaratus, qui consue-rant comam alere alicui Deo: in illisque institutum proprium Ambraciotarum expositum, conferantium primum capillum Apollini. cap. xxij.

Cur Cicero in oratione quadam de Phormione, ut de nigro homine loquatur: parasitosisque omnes atros videri fingi solitos, si attendantur Alexidis uerba, qui hoc scripsit. cap. xxiiij.

Antiquus mos Siculorum explicatus in re diuina Nymphis

CAPITVM.

Nymphis faciendā, quem tetigit eruditus poeta in Bucolicis: improbiissimumque facinus Damoclis assentatoris commemoratum. cap. xxiiij.

LIBRI VII.

Locus M. Varronis de lingua Latina valde in excusis libris deprauatus, & diligentia & ope antiquissimi libri magna ex parte correctus. ca. i.

Locus Plauti e Cistellaria mancus, inuentis, quae desiderabantur apud M. Varronem, restitutus. cap. ij.

Quintiliani locus declaratus, ubi tropi μεταλλητος vocati, Graecum exemplum ponit. cap. iij.

Loci duo duorum, summi utriusque in sua lingua, oratorum, inter se propter similitudinem collati. cap. iij.

Deleta macula ex oratione Ciceronis, qua Catilinam emisit: declaratumque idem valere apud illum dare mentem, & iniicere mentem, quod apud Graecos εμβαλειν, siue εμποιειν νοον. cap. v.

Virgilius indicatus accepisse totum illum locum, quo de furore equarum in iij. libro Georgicorum agit, ab Aristotele: diligensque de sententiis illis disputatio. cap. vi.

Ostenditur Graecum etiam scriptorem simili eodem usum, quo Cicero in declaranda calliditate eorum, qui alienis sententiis pro suis utuntur: studiumque suum prauum occultere volunt. cap. viij.

Exemplis clarissimorum virorum comprobatur oportere fugere voluptates: abigereque a se illas summo studio, qui aliquid magna laude, gloriaque dignum gerere volunt. cap. viij.

Non facta, sed voluntatem in iudicando spectari oportere, auctoritate magnorum virorum constituitur: ostenditurque Ciceronem a Graecis scriptoribus, non nihil dissentire in admirabili historia tradenda. cap. ix.

Docetur idem, quod Isocrates de vi orationis dixit, tribuere etiam ipsi solitos sophistas: posse scilicet ipsam res admirabiles ac paene contrarias. ca. x.

Quam apte traducantur verba ab officiis nautarum ad munera Remp. regentium eleganterque in primis id fecisse Aeschylum, declaratum, initio tragodiae cuiusdam, quae adhuc in manibus est. cu duobus verbis, inde translatis, eodem loco vsus sit. cap. xi.

Quod in Eunuchio dictum est a coquo, qui aegre e culina fuerat abstractus, ostenditur in Graeca etiam quadam fabula prolatum. cap. xij.

Locus Ciceronis e primo libro de Officiis emendatus. cap. xiiij.

Sententiae non nullae Sallustij ostenduntur e Graeco sermone expressae. cap. xiiij.

Sententias duas, quae a pluribus poetis tractatae sunt, ponderatas fuisse ostenditur a bono harum rerum existimatore. cap. xv.

Cenam sine sanguine vocatam esse a Graeco poeta, quam Plautus terrestrem appellauit: ambo autem tenuem pauperemque mensam intellexerunt. cap. xvi.

Qui vocarentur balnearij fures, declaratum: simulque illos legibus seuerius puniri solitos, ut ceteros, qui e publicis locis aliquid surriperent, indicatum. cap. xvij.

Quod Cicero dixit librorum ab Aristotele scriptorum fuisse limatius genus illud, quod reliquit in commentariis, discrepat magnopere a iudicio Alexandri. cap. xvij.

Quomodo accipi debeat sententia quaedam Ciceronis, ne videatur ignorasse, quod sit poetae officium, fabulam aliquam argumentumque scribentis. cap. xix.

Omnibus in rebus aegre ferre mortales immutari de sua virtute iudicia reliquorum: Studereque illos partem existimationem tueri. cap. xx.

Vti saepe oratores, cum de natura multitudinis loquuntur, quae facile concitatur, similitudine maris ac procellarum. cap. xxi.

Institutum Atheniensium indicatum, apud quos iniquissimi sine auctore in iudicio non audiebantur: simulque comprobata suae editionis lectio in iij. libro politicorum. cap. xxij.

Explicata sententia M. Varronis apud Nonium reperta, de vini quodam genere abortum generantis. cap. xxij.

Locus Virgili e X. Aeneidos collatus cum eo, quod Graeci poetae, Homerus Euripidesque, de eadem re dixerunt. cap. xxiiij.

LIBRI VIII.

Sublationem superciliorum notam existimatam esse & irati animi, & maerentis a diuersis poetis. cap. i.

Vocabulum, quo vocamus loca ubi condimus corpora mortuorum & Graecum esse, & in consuetudine veterum fuisse, quamuis aliam rem tunc significarit. cap. ij.

Aliter capere T. Liuium hoc vocabulum concubium, quam M. Varro. vetustique scriptores faciant demonstratum. cap. iij.

Terentij locus in Adelphis examinatus, quo serui ebrietas accusatur: similisque illi sententia a Demosthene prolata ostenditur. cap. iij.

Cum subtiliter Cicero vocem Apollinis interpretatus sit, ac contraria quam ceteri ratione, declaratur eodem sensu illam cepisse Xenophontem. cap. v.

Quod Latini, optimi auctores, fricare frontem dixerunt, Graecos τριψαι μετωπον appellasse: idemque gentem utramque nota hac indicari existimasse. cap. vi.

Militiam requirere dura corpora: tolerandisque laboribus, atque omnibus iniuriis caeli, exercitata. cap. viij.

Videri Sophoclem in trachinijs Herculi tribuere hastam quoque, non arcum modo ac clauam, ut ceteri poetae faciunt. cap. viij.

Institutum veterum declaratum, qui pueros in dorsum arietum imponebant: ut illic sine periculo rudimenta equestriis artis perdiscerent. cap. ix.

Valere

Valere in Graeco sermone, περιβόλον ἔχει, qui peruenit in ora vulgi qualibet de causa: siue ob honesta facta: siue ob turpia. *Viderique Veronensem poetam id intellexisse, cum minatur rivali.* cap. x.
Idem valere fingere vultum, quod πλάττειν τρέπον, testimoniis optimorum auctorum confirmatur. cap. xi.
Qui vocati sint comici stulti senes a Caecilio: locique duo emendati Ciceronis; alter, in Catone maiore; alter, in Laelio. cap. xij.
Quae vis sit huius verbi Circulari: quo usus est C. Caesar in commentariis, declaratumque κινεῖσθαι etiam Graecos appellare solitos hominum quasdam coagmentationes. cap. xij.
Valere κατὰ πείθει nunc pice illita pilos e corpore euellere, nunc torquere, ac quaestionem de aliquo habere, exemplis confirmatur, eadem materia ualde diuersis rebus accommodata. cap. xij.
Quae sententiae Aeneidis e Graeco expressae ostenduntur. cap. xv.
Exemplum obscurius Aristotelis illustratum in primo libro de arte poetarum, quo loco, quae sint signa innata declarat. cap. xvi.
Strabonem reprehendere populos, qui ducibus exercituum peregrinis utuntur, usque utilitates suas ac libertatem mandant. Iudicium iudem Isocratis de militibus mercede conductis. cap. xvij.
Vilem auaritia refellendae rationem, qua usus est in epistola, videri Horatium sumpsisse ab Aristippo, qui illo modo auarorum hominum stultitiam declarabat, deletaque macula e loco Plutarchi, quo sententiam Aristippi celebravit. cap. xvij.
Declarati plures elegantes modi loquendi, qui a Graecis scriptoribus usurpantur: emendatusque locus Polibij, ubi de calamitose exitu Asdrubalis, summi imp. agit. cap. xix.
Quid valeat in mundo apud Plautum: locusque eius poetae correctus, ea voce, quae inde temere sublata erat, restituta. cap. xx.
Illustrem Platonis sententiam, quam manifesto Cicero expressit, demonstratum Sallustium etiam expressisse. cap. xxi.
Verba, quibus Cicero narrat quid suaserit Socrates Xenophonti, consulenti ipsum de professione ad Cyrum iuniorem, collata cum verbis Xenophontis ipsius, qui rem illam diligenter in ea historia narrauit. cap. xxij.
Declaratus Catulli locus, Marciue Varronis alter locus emendatus, quem turpis macula inquinarat. cap. xxij.
Correctus M. Varronis locus de lingua Latina, ubi mentio est veteris illius modi loquendi, Dicis causas de illoque aliquantulum disputatum. cap. xxij.

LIBRI IX.

Locus Aristotelis explicatus e IIII. libro de historia animalium: in quo vertendo Plinius, ut videtur, lapsus est. cap. i.
Confirmatum testimonio veterum, quod Cicero in Li-

ciniana dixit, tenuibus hominibus Graecos, in media etiam Graecia, ius ciuitatis dilargiri solitos. cap. ij.
Qui fuerint Tarentini in veteri militia: receptaque lectio confirmata epistolae cuiusdam ad Atticum. Praeterea, Bene eueniat, dicere solitos olim, qui recte ominabantur: exitumque alicuius rei secundum optabant, declaratum. cap. ij.
Ut plura Graeca vocabula in Tuscum nostrum sermone penetrarunt, ita modos quosdam loquendi, quibus vulgo utimur, videri inde profectos. ca. iij.
Artificium Platonis iam senis in expoliendis suis sermonibus a Dionysio celebratum ostenditur: simulque ab eadem re translulisse nomen, cum & iopse de ornatu librorum loqueretur, Cicero indicatur. cap. v.
Vetus prouerbium e tenebris erutum, quo affirmatur, indicio orationis quales homines sint facile perspicere. cap. vi.
Deletae multae maculae M. Varronis: exemplis priorum poetarum quibus ille usus erat, illustratis. cap. vij.
Locus Aristotelis emendatus in primo de arte poetarum: qui cum valde corruptus esset in omnibus libris, tamquam ansam dedit interpretibus peccandi. cap. viij.
Eleganter ocellos dictas ab optimis auctoribus res, quae tantum reliquis eiusdem generis praestarent, quantum lumina ceteris corporis animalium partibus. cap. ix.
Quid valeat Graecum verbum, ἀνυχεῖν in epistola ad Atticum: locique plures veterum auctorum, in quibus idem nomen est, explicati. cap. x.
Argumenti vis examinata, quo in aliis multis utitur apud Euripidem Hippolytus in muliebri genere exagitando. cap. xi.
Craterum medicum, cuius magnum nomen Romae fuit, aetate Ciceronis floruisse. cap. xij.
Idem posse, insculpere in animo, quod γράφειν ἐν ψυχῇ: contraque significare paene idem. in vento & aqua scribere, quod ἰσχυρῶς γράφειν. ca. xij.
Tubarum sonus Romae adhibitus in funeribus honestorum hominum: resque admiranda de docilitate picae, quam litteris mandauit grauis auctor. cap. xij.
Graeca Menandri verba, quae Terentius duobus locis expressit adposita. cap. xv.
Sublata macula ex oratione Demosthenis, quae nata fuerat ex corrupta pronuntiandi ratione: illa autem totius illius loci sententiam peruertebat. cap. xvi.
Facere videri interdum abundare in Latino sermone, cum tamen, si non sententiam, ornatum saltem verborum adiuuet. cap. xvij.
Sapphonis carmen cum Horatij carmine collatum propter sententiae similitudinem. cap. xvij.
Ut attingere & gustare μεταφορικῶς dicitur a Cicero, ita ἀπιδου & γαστρου a Platone. cap. xix.
Novas fabulas, quas vocarunt Latini, Graecos appellasse καὶ ἀδράματα: maioriue studio illa

illa spectari solita. cap. xx.
Duo similes loci, graues, duorum maximorum scriptorum, suauitate quadam conditi. cap. xxi.
Vocabula quaedam Latina capi a suis hominibus, ut Graeca quoque a Graecis, pluribus modis. ca. xxij.
Notatus loquendi mos peculiaris M. Varroni: qui, quotquot annis, crebro dicere solebat. ca. xxij.
Indicata vetus lectio, valde discrepans a recepta, in ij. Commentario Caesaris de bello Cilicis. cap. xxij.

LIBRI X.

ENNI duo senarij, qui citantur a Nonio, indicati ex Euripidis Hecuba esse translati. cap. i.
Mendum librarij sublaturum e loco quodam T. Liuij: opinione tamen, non veterum librorum auctoritate. cap. ij.
Erratum Plutarchi patefactum, in re Romana commemoranda: memoriae vitio nominibus personarum immutatis. cap. ij.
T. Liuij sententiam illustrem videri ab Homero acceptam: alioque loco eundem imitatum esse locum quendam eiusdem poetae, suppresso iudem auctoris nomine. cap. iij.
Collatus Ciceronis locus e ij. libro de Rep. cum eo, quod ab eodem alibi de eodem homine dictum est: Athenaeique lapsus eandem rem tradentis, indicatus. cap. v.
Correctum vitium librariorum, in primo libro Tusculanarum: & ope antiqui libri, & testimonio Graeci scriptoris: unde rem illam Cicero accepit. cap. vi.
Emendatus locus in v. Philippica Ciceronis de opinione: aliusque itidem, qui contraria ratione deprauatus erat, eodem pacto restitutus. cap. vij.
Idem valere apud Virgilium Rumpere vocem, quod apud Graecos scriptores ῥέγειν φωνή: ratioque eorum verborum explicata. cap. viij.
Locus Horatij ex Ode vltima primi libri declaratus: quem etiam veteres interpretes perperam explicarant. cap. ix.
Locus ex Hortensio fractus diuisusque apud Nonium, restitutus atque emendatus. cap. x.
Explicata sententia verborum quorundam Ciceronis pro lege Manilia: Pythagoraeque preceptum commemoratum, qui iubebat homines, quae petiuri essent a diis immortalibus, dicere, non animo optare. cap. xi.
Quod apud Ciceronem antiqui poetae legitur In nuptis nuptijs, ad imitationem Graecorum dictum videri, apud quos frequentior est haec forma sermonis. cap. xij.
Verba quaedam M. Varronis inuenta apud Nonium, quorum sententia imperfecta nunc est, videri Socraticum quoddam factum olim retulisse. cap. xij.
Cum usus sit Cicero similitudine cerae, ostendere volens flexibilitatem, mollitudinemque orationis, demonstratum accepisse id ipsum a Platone. ca. xij.
Verba Varronis apud Nonium, quae continentiam victus Persarum exponunt, demonstrantur ex-

pressa e Xenophonte. cap. xv.
Quod Cicero spargere disseminareque sermonem dixit, ostenditur Graecos scriptores verbis suis, respondentibus his Latinis, eodem pacto usos. ca. xvi.
Erratum librariorum in Lucullo correctum, re ipsa, quae traditur, admonente, & auctoritate Graecorum. cap. xvij.
Quid valeat Tinctus litteris, apud Ciceronem: viderique Budaem perperam id accepisse. ca. xvij.
Prouerbium Graecum in epistola quadam ad Atticum, plene ut protulit illud Cicero, restitutum. ca. xix.
Vetus mos Graecorum indicatus in curando funere: qui ad nostram etiam aetatem, gentemque peruenit. cap. xx.
Quaeritur an commentum a Virgilio in Georgicis celebratum, ad imitationem similis rei, prolatae a Pherecide, fictum sit. cap. xxi.
Latinos poetas, Horatium ac Lucretium, modum loquendi proprium Graecorum, in suum sermonem translulisse: dixisseque Idem illi, ut ea gens, τρωτὸν ἐκείνη. cap. xxij.
Cur aliquando veteres scriptores res non nullas diligenter narrant, quae non sunt necessariae proposito ipsorum. cap. xxij.
Quid sui iudicij sit de loco quodam C. Caesaris, quem non putat esse integrum, patefactum. cap. xxij.

LIBRI XI.

AN verba quaedam, quae a Nonio ut Lucilij citantur, Plauti sint: ut videntur, corrupto nomine auctoris: siue aliqua huiusmodi labe importata. cap. i.
Illustris Sallustij locus expressus esse e Graeco scriptore declaratur: maculaeque duae inde eluuntur. cap. ij.
T. Liuij locus collatus cum Polybij loco, unde manifeste expressus est: adnotataque illic non nulla scitu digna. cap. ij.
Fuci genus sordidum, quod obiecit anui Flaccus, declaratur in usu etiam Graecarum mulierum fuisse: duoque genera crocodilorum esse. cap. iij.
Notatus sermo Sallustij duriusculus, qui videtur similis Aristoteleae cuidam locutioni. cap. v.
Eadem sententias, & ab Horatio, & ab Euripide prolatae, in eadem re celebranda. simulque quid valeat σωμακομίην duobus locis apud eundem tragicum declaratum. cap. vi.
Sententia, quae videtur aliena: falsaque apud Sallustium, declaratur mirifice conuenire illi tempori, atque auctoritate Graecorum prolata esse. cap. vij.
Quid valeat Battuere in vetusto Latino sermone: Flagitiumque potius nomen esse rei foedae atque indignae polito homine, quam sceleris alicuius, aut iniqui facti. cap. viij.
Quod Cicero inquit, Nullam esse beluam, quae non sui generis forma maxime delectetur, ostenditur multo prius dictum fuisse ab Epicharmo. cap. ix.
Declaratum non dissentire inter se Sallustium ac Theophrastum, quamuis eorum alter vitam hominum longam

longam: alter breuem exiguamque esse dicat. Simulque sententiae illius, quam reprehendit Latinus scriptor, ostenditur auctorem fuisse Democritum. cap. x.
 Vt Cicero architectus sceleris dixit μεταφορικῶς, ita Demosthenes ἀρχιτεκτων ἐπιβελῆς. cap. xi.
 Disputatio de Catulli opusculo, quod scripsit de Attide ac magna matre. cap. xij.
 Multas sententias videri Ciceronē a Platone sumpsisse, cum vitam Dionysij tyranni in V. quaestione Tusculana explicauit. cap. xij.
 Duo loci duorum magnorum scriptorum emendati, Ciceronis ac Demosthenis, qui contrario vitio laborabant: quod enim in Latino abundabat, in Graeco defecerat. cap. xij.
 Sublatum mendam e iij. libro M. Tullij de natura Deorum, quod in cognomine Mineruae quartae manebat. cap. xv.
 Quod saepe a nostris dictum est, dicere quempiam scribereue, quod in buccam venit, in Graecorum etiam consuetudine fuisse: disputatumque diligenter de auctore huius sermonis. cap. xvi.
 Argutum carmen inter lusum veterum poetarum, quod valde corruptum erat, emendatum, visque omnis ipsius, atque elegantia explicata. ca. xvij.
 Vt Cicero praesentia vnaque, exempla appellauit, quamuis animo sensuque illa careant, ita optimum tragicorum viuens tempus dixisse. cap. xvij.
 Quaeritur an legi debeat apud Ciceronem de finibus, ubi quaedam praecepta sapientium exponit, temporari parcere, non parere, ut est in omnibus libris. cap. xix.
 Explicata sententia Ciceronis in I. libro de finibus, quae difficultatis aliquid in se habere uidetur. ca. xx.
 Praeceptum, quod ut. le est distinguendis diuersis generibus iocorum, accommodatum etiam esse dixerimendis luminibus orationis, quae Graeci ἄμματα vocant. cap. xxi.
 Deleta macula ex oratione pro A. Cluentio: declaratumque non penitus idem valere donum & munus. cap. xxij.
 Apud Virgilium Namque hoc imitamur arando, declaratum longe aliud valere, quam id, quod putauit antiquus interpres. cap. xxij.
 Locus Ciceronis emendatus in iij. Tusculana: disputatioque non inutilis de admirabili sententia Stoicorum. cap. xxij.

L I B R I X I I.

OSTENTVM, quo Dionysio regnum significatum est, expositum diligenter a M. Tullio, indicatur ab Aeliano quoque litteris mandatum esse. cap. i.
 Inscriptio nomismatis animaduersa. cap. ij.
 Elegans carmen, cuius falsus nunc est, aut incertus auctor, demonstratur Catulli esse. cap. ij.
 Sententia Ciceronis e libris de republica, quae ostendit damni multum importatum esse veteri Graeciae a Phoenicibus, qui mercaturis faciendis an-

tiquitus rem quaerebant. cap. iij.
 Cum dictum sit a Latino poeta, munera placare deos, ostenditur Graecos antea id protulisse. cap. v.
 Obscurus sensus verborum quorundam M. Tullij illustratus. cap. vi.
 Quid valeat ἰλακτικός in Graeco sermone: monstratusque elegans locus M. Varronis, ubi id verbum apte positum est. cap. vij.
 Dictum esse a magnis viris, errare eos, qui putent mortem semper paenam esse, cum miseris potius ac calamitosis sit malorum finis. cap. viij.
 Videri longe aliter, ac putarint interpretes, accipiendum locum esse in Georgicis, ubi poeta furorem aprorum commemorat: declaratumque id totum acceptum esse ab Aristotele. cap. ix.
 Allata sententia multorum, qui omne supplicium aequo animo perpetiendum putarent, pro tyrannide, breui etiam impetrata, & bonis ipsius tantum gustatis. cap. x.
 Valere, attingere digito, leuiter tangere: capique aliquando pro pusilla iniuria afficere. cap. xi.
 Proditum memoriae ab Asclepiade Cyprio, coepisse homines vesci animatibus, rege illius insulae Pygmalione, Beli filio: Didonisque fratris. cap. xij.
 Vt salem vocauit Catullus id, quod facit ut mulieres placeant: nomenque formosarum ipsis acquirit, ita Graecos appellare solitos ἀλυσὸν καὶ ἄλλο. ca. xij.
 Verum esse omni in re, quod M. Cato apud Sallustium dixit, Non votis tantum supplicijque prospere omnia euenire, sed oportere etiam opera studioque suo conatus adiuuare. cap. xij.
 De Syrorum superstitione, qui & columbas, & pisces venerabantur. cap. xv.
 Locus Ciceronis explicatus in Oratore, qui interpunctione, perperā collocata, confusus erat. cap. xvi.
 Emendatus locus in Oratore, ubi de concursu vocabulorum differit. cap. xvij.
 Sententiam Ciceronis, qua queritur de importunitate quorundam hominum, a musis auersorum, ipsum reprehendentium, quod in studiis litterarum multum temporis poneret, videri expressam e Platone. cap. xvij.
 Disputatur de contumeliosa voce Philippi Macedonensis, qui vrbes non nullas, opportuno loco sitas, vocabat compedes Graeciae. cap. xix.
 Simili, quo usus est Cicero de senectute, declaratur pupugisse incuriam clarissimi viri summum physicum. cap. xx.
 Commentum serui hominis ostenditur respondere desiderio Hippolyti apud Euripidem, ambo enim deos immortales corrigere voluerunt, atque eorum rationem immutare. cap. xxi.
 Vox Archytæ Tarentini celebratur, qui timens ne modum in puniendo transiret, impunitum potius vilicum, cui vehementer iratus erat, dimittere voluit. cap. xxij.
 Faceta ratio, qua risum mouere uoluit Aristophanes in comoedia, explicata: declaratumque id valere Graecis αἰρεῖν σκίλον, quod Latinis tollere pedes. ca. xxij.
 Idem modus loquendi, quem surpassit M. Cice-

ro contra M. Antonium, docetur in consuetudine Graecorum fuisse, testimonio grauium scriptorum. cap. xxij.

L I B R I X I I I.

LOCVS C. Caesaris emendatus, ubi ostendit, quam primum terram attingit, cum exercitum in Graeciam transportauit. cap. i.
 Consuetudo veterum exposita in diis nominibus appellandis. cap. ij.
 Indicatus locus, Strabonis, in quo Appiae viae oppida, omnisque ratio eius iuueris exponitur, quod ab Horatio quoque diligenter in Satyra factum est. cap. ij.
 Sententiam, qua apud Caecilium quidam vim amoris extollit, videri acceptam ab Euripide, qui eodem pacto potestatem ipsius celebravit. cap. iij.
 Declaratio quorundam Epicharmi verborum, quae in epistola quadam Cicero posuit. cap. v.
 Vocatum a Cicerone tacitum sensum, videri eum esse, quem Graeci ἀόρατον αἰδῆτον appellabant. ca. vi.
 Allati Graeci Euripidis versus, quos interpretatus est Cicero in ij. de natura Deorum. cap. vij.
 Quod Cicero primum Socratem dixit quaesivisse de rebus bonis ac malis, falsum videri, cum constat Pythagoram plurimum studij in ea parte philosophiae posuisse. cap. vij.
 Non dictos a Platone Titanum e genere esse, qui aduersantur magistratibus: ut tradidit Cicero, sed qui iusiurandum fidemque violant: ac denique deos ipsos negligunt. cap. ix.
 Quaeritur de verbis quibusdam obscuris & fortasse mendosis, initio epistolae ad Atticum positus. cap. x.
 Versus Catullianus emendatus: idemque declaratus. cap. xi.
 Ostenditur Flaccum familiarem sermonem, frequentemque apud Graecos, in Latinum vertisse, seruata eadem ratione loquendi. cap. xij.
 Confirmatur quod Cicero inquit, fuisse Chryseppum in omni historia curiosum, minutis quibusdam ipsius narrationibus apud Graecum auctorem inuentis. cap. xij.
 Idem valere apud Ciceronem, In strepitu exaudisse, quod valet apud Plautum, quasi per nebulam audisse. Declaratumque M. Tullium quoque dixisse, quasi per caliginem videre, sublata macula, quae modum hunc loquendi obscurabat. ca. xij.
 Correctus locus in primo libro de diuinatione: declaratumque auctoritate Graecorum, Iamidas familiam fuisse illustrem arte augurandi. cap. xv.
 Defensa compositio Ciceronis pro Archia, declaratumque vacare ea culpa illustrem illic locum, cuius insinuat ipsum Quintilianus. cap. xvi.
 Quaestio de loco quodam Euripidis, qui videtur mendosus. cap. xvij.
 Ledam Helenae matrem, in leaenam versam dictum ab Euripide: virginemque; item e genere Titanidarum in ceruam mutatam Dianae voluntate. cap. xvij.

Disputatur de more dialogorum: in quibus finguntur aliqui locuti inter se, quae nunquam locuti sunt. cap. xix.
 Diuersa historia de Annibale memoriae prodita declaratur. cap. xx.
 Defensa vetus communisque lectio loci cuiusdam ex epistola ad Atticum, qui sine causa mendosus a quibusdam existimatus est. cap. xxi.
 Deleta macula ex oratione pro L. Flacco. cap. xxij.
 Disputatio de sententia quadam Ciceronis pro Milone, ubi iudicij Orestis meminit, qui a Minerva, dissidentibus inter se iudicibus, maternae caedis absolutus est. cap. xxij.
 Deleta macula e M. Varronis loco de lingua Latina, ubi docet qua de causa, qui lumen affert, dicatur lucere. cap. xxij.

L I B R I X I I I I.

DECLARATIO verborum eorum in epistola M. Antonij, quibus factum senatus exfusar, qui vestigalia concessa ipsis a Caesare, Lupercis ademerat. cap. i.
 Cum Horatius tradiderit Telephum, quamuis rebus aduersis oppressus tunc foret, magnifice de se locutum, idem testimonio illius ipsius declaratum: principio orationis, qua hoc fecit, hoc allato. c. ij.
 Locus in Oratore emendatus: ubi de prisca scribendi ratione Cicero dixerit: declaratumque tres Graecas litteras saepe inter se locum commutare. cap. ij.
 Cretam, qua in obsequandis litteris Asiae populi utebantur, videri eam esse, quam Herodotus γῆν σικυραίων vocauit. cap. iij.
 Notio Graeci huius nominis ἰκτερον explicata: indicatusque M. Varronis locus, ubi id deprauatum erat. cap. v.
 Sententia, quae apud Terentium refertur de amore proprio, celebrata etiam ostenditur in Medea Euripidis. cap. vi.
 Scrupulus iniectus de claro loco, qui nemini, quod sciam, suspectus fuit. cap. vij.
 Mirum, quod tradunt ueteres de cultu croci, expositum: cum aetas nostra longe alia ratione serat. ca. vij.
 Quid valeat corpus solidum apud Terentium: quomodoque Graeci idem appellant: aliaeque vocabuli huius Solidum, notiones explanatae. cap. ix.
 Acutum dictum, quo quidam salsamentarij filium tetigit, cum legatur in rhetorica ad Herennium ostenditur e Graeco fuisse versum: cap. x.
 Locus Graeci scriptoris indicatus similis illustri loco Ciceronis, quo de eloquentia tamquam de virgine aliqua locutus est. cap. xi.
 Qui vocati sint a Cicerone urbani competitores. cap. xij.
 Cum Terentius expresserit, quibus verbis uerentur heri, seruis irati: malique denuntiatione ipsos terere volentes, monstratus illi similis locus apud Graecum scriptorem. cap. xij.
 Demosthenis locus similis indicatus quo Ciceronis cum improbitatem Rubrij: licet illaque in con-

Ultio Lampfaceno usurpatam in Oratione contra Verrem exponeret. cap. xiiij.
Sententia, quam Terentius accepit a Latino comico, indicata: Declaratumq; sandalium calceamentu fuisse diuitum feminarum. cap. xv.
Duo versus Ennij, qui diuisi leguntur diuersis locis, coniuncti. cap. xvi.
Cur Virgilius in iij. Georgicorum Lunam roscidam vocarit: roremque a Graeco poetae Lunae filium appellatum. cap. xvij.
Coronas Musarum antiquos e rosis texere solitos. cap. xvij.
Manibus pedibusque aliquid facere, quod apud Terentium est, videri derivatum e Graeco sermone. cap. xix.
Ut apud Ciceronem legitur gladius plumbeus, ita Graecis μολύβδινον μάχης capere dicere solitos. cap. xx.
De more veterum disputatur, qui suis in agris pleurumque busta sibi facere consueverant. cap. xxi.
Quod vernaculum videtur verbum in patria nostra lingua, ostenditur mansisse huc e Graecos sermone. cap. xxij.
Quod Quintilianus exempli loco posuit, Erutius Antonianus, ostenditur a Cicerone sumptum esse: ratioque posterioris nominis explicata. cap. xxij.
Sententia multorum Virgilij versuum e ij. Georgicorum declaratur accepta e Theophrasto, collatis singulis sententiis inter se. cap. xxij.

L I B R I X V .

Sententia Ciceronis collata cum sententia Aristotelis de eadem re: declaratumque verius esse, quod a philosopho dictum est. cap. i.
Cum, e Phalaribus, e M. Varro libros scripserint de liberis instituendis, ostenditur ambos non nulla notaesse, quae obsunt studiis litterarum: impedimentoq; sunt pueris ad discendum. cap. ij.
Orationes duas pugnantem inter se, quae nunc C. Sallustio e M. Tullio tribuuntur, videri eorum auctorem non esse. cap. ij.
Valere, translatum ad aliud, πείν aliquando familiariter tritumque scriptorem aliquem habere. Idemque quandoque significare quippiam pedibus terere ac conculcare. cap. iij.
Vetus modus loquendi, repugnans, ut videtur, praeceptis grammaticorum, indicatus: simulque declaratum, quid valeat Aristophaneo modo in epistola ad Q. fratrem. cap. v.
Videri Ciceronem modos quosdam loquendi a fabulis Terentij accepisse. cap. vi.
Verba quaedam ex epistola ad Atticum longe aliud significare declarata, quam id, quod interpretes existimant. cap. vij.
Indicatum unde expressa sententia sit, quam Cicero a principe Argonautarum in tragoedia pronuntiatam dicit. cap. viij.
Locus Ciceronis explicatus, qui importune positus interpunctionibus, impeditus erat: e fortasse maiore vitio laborabat. cap. ix.

Videri in extrema Eunuchocomedere longe aliud significare, quam putarit vetus interpres. cap. x.
Illustris sententia Ciceronis, qua docuit mortem patriae, gloriaque esse contemendam, ostenditur ab Homero accepta. cap. xi.
Emendatus locus Ciceronis in x. Philippica: opinione tamen coniecturaque, non vilius antiqui libri auctoritate. cap. xij.
Emendatus Horatij versus de arte poetica, qui nunc fere in excusis omnibus libris corruptus est: simulque de moribus poetae disputatum. cap. xij.
Vocem Horatij, qua se similem coti facit, ostenditur prius editam fuisse ab Isocrate. cap. xij.
Verba Graeca inuenta oraculi editi Alexandro Epiri regi, quorum sententiam T. Livius expressit. cap. xv.
Ludus, qui nostra adhuc in gente a pueris frequentatur: muscaque caeca vocatur, ostenditur a Graecis fluxisse: a quibus etiam eodem nomine appellabatur. cap. xvi.
Quod ab Homero de Menelao prolatum est, ipsum in dicendo ἀπερὸν πᾶσι solitum, Ciceronem reddidisse pauca dicere. Declaratumque Halicarnasum ex verbis illis praeceptum artis eius subtiliter elicuisse. cap. xvij.
Videri non nihil discriminis esse inter Ciceronem ac Laertium in voce Socratis commemoranda. ca. xvij.
Diligenter ponderata verba quaedam in epistola Anacharsedis, quam Cicero expressit, cum illa non videantur respondere sententiae Graecorum verborum. cap. xix.
Versus Pacuuij indicatus, qui eandem paene sententiam continet, quam chorus edit in Oedipode tyranno. confirmataque vetus lectio loci Ciceronis pro A. Cluentio. cap. xx.
Ratio nominis censorum declarata, cuius auctor fuerat M. Varro: e qua paena afficere solebant eos, qui culpa affines forent indicatum. Simulque locus Plauti emendatus. cap. xxi.
Vt Cicero aliquando. Excidisse verbum inquit μετὰ φεικῆς, ita Graecos dicere solitos ἐκπεσῆν, Platonemque idem ostendere volentem, euidentius adhuc dixisse ἐκφυκῆν. cap. xxij.
Graecas quoque mulieres consueisse subere calceamentis inserto, grandiore speciem corporis reddere. cap. xxij.
Quibus coniecturis ductus emendavit de opinione locum Clementis Alexandrini. De vinoque Ariusio, quod ut optimum, celebratum est ab antiquis scriptoribus disputatum. cap. xxij.

L I B R I X V I .

ARGUMENTVM Ciceronis ponderatum, quo probare voluit M. Caelium in corporis voluptatibus perditum non fuisse, ut accusator arguebat. cap. i.
Mos Graecorum explicatus, qui bustis myrtum imponebant: atque illo etiam modo mortuos ipsos ornabant. cap. ij.
Defensa

Defensa vetus emendatio loci Ciceroniani contra reprehensiones aduersariorum: declaratumq; coniecturam illam inanem non fuisse. cap. ij.
Monstratus locus T. Livij ad similitudinem conformatus argumenti, quo usus est apud Homerum Agamemnon, in exercitu ad pugnam hortando. cap. iij.
Diligenter animaduersus Euripidis locus in Hippolyto: de moreque veterum scribendi in tabulis disputatum. cap. v.
Disputatum de ostentis, quae Leutricam pugnam antecesserunt, allatusque Plutarchi locus, ubi eadem, quae a Cicerone recitantur. cap. vi.
Restituta verba non nulla Graeca, quae desiderantur in epistola quadam ad Atticum, ubi Homericis verbis fatetur se peccasse, qui Pomponio non paruerit, causamque illius erroris aperit. cap. vij.
Quamuis Cicero tradat superiorem aetatem Nequire pro non quire dixisse, Ennium tamen in hoc veterem consuetudinem retinuisse. cap. vij.
Collecta plura vocabula, quibus Romani partim vernaculis: partim peregrinis, ostenderent homines gutturus ac venris vitio deductos. cap. ix.
Cur Romanus magistratus, qui uniuersam Graeciam regeret, non Graeciae praetor aut proconsul, sed Achaiae vocaretur. cap. x.
Elegans vox Theophrasti, qua labem detrimentumque significauit, quod animo a corpore importaretur. cap. xi.
Emendatus locus Ciceronis in epistola quadam ad Atticum. ubi ignauiam L. Afranii consulis notat. cap. xij.
Simile quo vulgo utimur, de periculo ardentis uicinae domus, frequens fuisse, e apud Latinos, e apud Graecos scriptores. cap. xij.
Cum Cicero, e Horatius nubem frontis μετὰ ποσὶν appellauit Euripidem quoque declaratum eadem translatione usum, cap. xij.
Quaedam vox, quam lepidam concinnamq; putauit Cicero, ostenditur irrita explosaque fuisse a Plutarcho. cap. xv.
Verba non nulla quae domi nostrae nata videntur, ostenduntur huc radices egisse a Graeco sermone. cap. xvi.
Latrones antiquitus skipatores appellatos, emendatusque simul M. Varronis locus, ubi a Graeco rationem huius nominis ducit. cap. xvij.
Confirmatur emendatio, qua maculam eluit e nomine oppidi Siciliae in ij. libro πολιτικῶν. cap. xvij.
Locus Ciceronis in primo de Oratore ostenditur aliter legi in scriptis libris atque in excusis legatur: Differiturque de recta verborum compositio. cap. xix.
Declaratur, ut sedere significat aliquando in Latino sermone cunctari e pigre se gerere, ita etiam καθεύδω in Graeco. cap. xx.
Duo Ciceronis loci manifesto mendosi pro M. Marcello, de opinione restituti. cap. xxi.
Deleta macula e v. libro M. Varronis de lingua Latina. cap. xxij.

Macrobij locus mendosus ac maculus, e macula deleta, e exemplo posito, restituitur: quomodoque aliae turpes maculae inde etiam detergeri possint, declaratur. cap. xxij.
Duo M. Varronis loci emendati in V. libro de lingua, Latina. cap. xxij.

L I B R I X V I I .

PURGATUR reliqua pars loci illius M. Varronis, unde iam plures maculae deletae erant. cap. i.
Restituitur locus Sex. Pompeij Festi: ubi qui vocati fuerint ludi piscatorij docet: in excusis libris mancus et maculosus. cap. ij.
De veteresitu Pisarum: formaque totius regionis, valde nunc immutata. cap. iij.
Locus A. Gellij restitutus, versibus, qui apud eum desiderabantur, indicatis: maculaque inde sublata. cap. iij.
Locus Ciceronis in epistola ad Atticum illustratus, ponderatis diligenter sententiis illis. cap. v.
Declaratur testimonio Posidonij Apicium accusatorem fuisse P. Rutilij, qui cum probus ciuis fuerit, ab iniustis nefariisq; iudicibus condemnatus est. c. vi.
Vnde nomen impositum sit Tityro pastori contra Latinorum grammaticorum sententiam. cap. vij.
Declaratum quis fuerit Conon ille Virgilianus in poculo caelatus, e de Alcone, cuius laudes pastim canebantur, quaeritur. cap. vij.
Restitutus locus in xij. Philippica Ciceronis: qui temere inculcatis eo non nullis alienis verbis, deprauatus erat. cap. ix.
De natura T. Quinctij disputatum. e quam aptae sint ad fidem faciendam fictae etiam aliquando res declaratum. cap. x.
Quaeritur cur in libro quem scripsit de re pecuaria Virgilius de subis nihil praeceperit. cap. xi.
Quod apud Ciceronem est pluribus locis. Post homines natos, videri acceptu e poemate Lucilij. c. xij.
Illustratus locus in epistola illa M. Antonij, quam consultauit Cicero. cap. xij.
Quaeritur de cognomine soceri M. Antonij, qui Bambalio vocatus est. cap. xij.
Quo usus est Virgilius in pastorali carmine, modus loquendi, ostenditur acceptus esse a Graecis poetis. cap. xv.
Declaratum M. Varronem libenter verbu proculdere ad aliud transtulisse: emendatusq; locus doctissimi scriptoris in hoc ipso verbo maculosus. c. xvi.
Ostenditur testimonio Lucilij fuisse olim quandam, qui se exsecuerit, ut uxori dolorem inureret, quod peruulgata voce nos etiam a ciue nostro factum ridemus. cap. xvij.
Fastigium id esse in templis, quod Graeci ἀνεπίγειον vocant, eoque sensu Ciceronem cepisse, cum de honoribus C. Caesaris loqueretur. cap. xvij.
Bonum, quod Catullus cum contemptu in paupere uita celebrat aduersarij, cum idem a mendico homine in significanda aspera sua tenuiq; cena cum dolore

dolare illic esse declaratum. cap. xix.
 Quam rationem secutus est M. Cicero in Q. fratre
 laudando: positus namque virtutibus ipsius sta-
 tim contraria earum vicia sustulit, eandem Iso-
 cratem in celebrandis priscis Atheniensibus te-
 nuisse: idemque paene ab ambobus dictum es-
 se. cap. xx.
 Ut Cicero in orationibus duabus confutato figmento
 poetarum, docuit quae sint verae furiae, ita Ae-
 schines ostenditur eodem argumento usus. ca. xxi.
 Exempla quaedam illustria breuium collationum al-
 lata, siue imaginum: & a Latinis & a Graecis
 scriptoribus sumpta. cap. xxij.
 Declaratum ita induci solitum Telephum in scenam
 a tragicis tristem tacitumque, ut comici postea,
 cum tristitiam ingentem, silentiumque significare
 vellent, exemplo illo vterentur. cap. xxij.
 Qui homines vocati sint in fabulis ab Euripide, cum
 contemptu, ἐξάματτα ἀχρηστες: quomodoque nos
 easdem vernacula lingua appellare consue-
 rimus. cap. xxij.

LIBRI XVIII.

DECLARATVM verba, & foecunda & ste-
 rilia μετὰ φορικὸς vocata fuisse a M. Varro-
 ne: deletaque macula, quae locum illum inqui-
 nabat. cap. i.
 Videri sermones Platonis M. Varronis aetate eun-
 dem ordinem habuisse, quem nunc retinent: de-
 claratumque quomodo notis distingui locus apud
 Varronem ipsum possit. cap. ij.
 Vox Timothei, illustris civis Atheniensis, quam ce-
 lebrat Cicero, diligenter examinata, cum a Grae-
 cis etiam scriptoribus litteris prodita sit. cap. ij.
 Commemoratur nimium amorem ornandi patriam in
 historia, causam fuisse Ephoro Cumano, ut con-
 temneretur: eumque dum hoc pacto dignitatem
 aliquam ipsi acquirere voluit, magis obscuritatem
 ipsius atque inertiam indicasse. cap. iij.
 Argumentis comprobatur testimonioque veterum
 grammaticorum, Ciceronem meros principes di-
 xisse e ludo Isocratis exisse, non innumeros. ca. v.
 Restitutus locus Ciceronis pro M. Marcello de opi-
 nione, qui temere repetita superiore particula:
 eoque inculcata, ubi locum non habebat, deprava-
 tus erat. cap. vi.
 De more veterum R. disputatum, qui sexagenarios
 de ponte deieciabant: declaratumque de hoc etiam
 antiquitus quaeri solitum. cap. vij.
 Indicatum Graecum hominem simile quiddam dixisse
 se voci Q. Catuli, cum Clodianos iudices exagi-
 tavit. cap. viij.
 Imagine usum Ciceronem, periodum longiorem di-
 xisse tamquam crepidinem quandam, sustinere
 ac regere prolixam disputationem, quo verbo et-
 iam Graeci scriptores μετὰ φορικὸς vtitur. ca. ix.
 Explicatus locus Ciceronis in epistola quadam ad
 Atticum, qui venustum lepidumque sensum ha-
 bet. cap. x.

Monstratus locus apud Homerum, quem obscure te-
 rigit Aristoteles in iij. libro ἀδικῶν νικημάτων:
 ubi de naturalibus cupiditatibus differit. cap. xi.
 Non semper fugere Demosthenem concursum litte-
 rarum vocalium: sed aliquando etiam, ut val-
 de illi tempori accommodatum, studiose perse-
 qui. cap. xij.
 Declaratum sententia, quam in epistola quadam e-
 didit Horatius, prius usum fuisse Aeschinem in
 Demosthenem: ac de praeclaro omni loco eius o-
 ratoris diligenter disputatum. cap. xij.
 Quid valeat apud optimos auctores ποιῶν ὁδὸς, de-
 claratum: Elegansque vox Socratis, patientissi-
 mi hominis, recitata quae modo hoc loquendi con-
 tinetur. cap. xij.
 Indicatum, quod in historia Taciti desideratur, de
 latebris Sabini: uxorisque ipsius optimae femi-
 nae constantia, ac summa virtute, apud Plutar-
 chum in cōmentariolo de amore narrari. cap. xv.
 Lysiae locus collatus cum loco Ciceronis propter si-
 militudinem rerum, quae eodem argumento di-
 luuntur. cap. xvi.
 Exempla duo duarum tenuissimarum collationum:
 quae tamen mirifice aptae fuerunt ad res eas
 illustrandas, quibus declarandis adhibitae
 sunt. cap. xvij.
 Falso aliquando Aristotelem existimatum praecise
 locutum: cum ad sententiam implendam verbum
 nullum in oratione ipsius desideretur, quod extra
 sumendum sit. cap. xvij.
 Declaratur quid valeat apud veteres auctores Vi-
 rum virum legere: quo sermone militare factum
 ostenditur. cap. xix.
 Verba Strabonis diligenter examinata, quibus de o-
 rigine Arni fluminis differit, cum de eo falsum
 tradere videatur. cap. xx.
 Disputatur de simplicitate animi: anilique supersti-
 tione Pausaniae scriptoris, qui litteris mandavit
 interfectum esse Caligulam ob violatum Cupidi-
 nem Thebpiensem. cuius etiam dei iram vult Ne-
 roni alio pacto obsuisse. cap. xxi.
 Cum Virgilius, inquit, Timere terras, & alio loco
 Turgere gemmas, videri eum expressisse Graeci
 verbum ἰσχυρῶς. cap. xxij.
 Ostenditur in Graeca comoedia sententiam pronun-
 tiam similem voci cuidam, quae vulgo fertur in
 patrio nostro sermone. cap. xxij.
 Quae vis sit huius aduerbij Misere apud Terentium
 pluribus locis. cap. xxij.

LIBRI XIX.

MOs veterum explicatus seruandi corpora
 mortuorum in melle, quod sepulturae genus
 laudatum ostenditur a Democrito. cap. i.
 Emendatus locus Ciceronis in Oratore: idemque de-
 claratus. cap. ij.
 Locus C. Caesaris emendatus, deleta macula e no-
 mine herbae, qua Britannos narrat se inficere so-
 litos. cap. ij.
 Isocratis

Isocratis argumentum celebratur, quo se purgavit
 Philippo regi, quod res ipsius gestas non scri-
 beret: similiisque huic Virgilij locus indica-
 tur. cap. iij.
 Torquere oculum, quod Cicero inquit, Graecos dice-
 re διασπείρειν ἐπιδοκῶν. cap. v.
 Ciceronis locus pro L. Flacco monstratur expressus
 esse ex Isocratis Panegyrico. cap. vi.
 De togis Romanorum, quae, ut conijcere licet ex A-
 thenaeni loco, quadratae fuerunt. cap. vij.
 Declaratus Virgilij locus e ij. Georgicorum contra
 veteris interpretis sententiam. cap. vij.
 Quomodo vim horum verborum ὑπερβολὰ & ἰσχυρῶς,
 Cicero exprimere consuevit. Sententiaque
 e Protagora conuersa a Cicerone, cum Graeca
 collata. cap. ix.
 De Ilua insula non nulla cognitu digna referuntur:
 ac quomodo a Graecis olim appellaretur, osten-
 ditur. cap. x.
 Quam apte Lucretius Varroque, verbum Aegrotare
 ad ea transtulerint, in quae verus morbus non
 cadit. cap. xi.
 Somnium de interfecto a caupone Megaris, comme-
 moratum a Cicerone, ostenditur legi etiam nunc
 apud Graecum auctorem. cap. xij.
 Quod a Themistocle Cicero dictum commemorat, o-
 stenditur a Xenophonte litteris mandatum esse;
 qui tamen auctorem eius vocis clarissimum illum
 virum non appellat. cap. xij.
 Duo loci Themistij, qui negligentia librorum ma-
 culosi erant, emendati. cap. xij.
 Artificium locutionis illius, Et quisquam dubita-
 bit? qua usus est Cicero pro lege Manilia, ex-
 plicatum. cap. xv.
 Explicatus locus Ciceronis e primo de finibus: decla-
 ratumque, cum delapsam de caelo dixit, Graecum
 hoc verbum διαπερῆν, ipsum expressisse. cap. xvi.
 Emendata quaedam verba Ciceronis e Timaeo con-
 uerso ab ipso, quae nunc apud Nonium legun-
 tur. cap. xvij.
 Epeum, fabricatorem equi Troiani, coquum etiam
 fuisse. cap. xvij.
 Platanum in agro nostro sua sponte nasci, contra id,
 quod memoriae prodiderunt veteres: Stoechadis-
 que itidem magnam vim apud nos oriri. ca. xix.
 Sententia, qua usus est Cicero pro Ligario, ostenditur
 accepta fuisse a Graeco auctore. cap. xx.
 Institutum quoddam Ceorum, quod litteris manda-
 tum est a Cicerone, ostenditur tactum etiam esse
 ab Apollonio Rhodio: ab ipsiusque interprete ple-
 nius exponi. cap. xxi.
 Verba Graeca Democriti allata, quae expressit Ci-
 cero in V. Tusculana: maculaque e Latinis su-
 blata. cap. xxij.
 Grauis sententia M. Drusi, qua tradidit omnes qui
 Remp. violassent paenas eius sceleris dedisse,
 ostenditur in Graeco etiam sermone celebrata
 fuisse. cap. xxij.
 Examinatum verbum Catulli, qui contumeliae cau-
 sa mulierem ligneam vocavit: declaratumque

Graecos quoque par huic verbum aliquando eo-
 dem modo capere. cap. xxij.

LIBRI XX.

COLLATVS Demosthenis locus cum T. L. L.
 iij loco: cum uterque indignationem quan-
 dam: Stomachumque, generosi animi descri-
 beret. cap. v.
 Modus elegans loquendi apud Aeschylum declara-
 tus. cap. ij.
 Disputatum de parte loci illius in epistola ad Atti-
 cum, quo narrat se multis acuis vocibus Clodii
 in Senatu fregisse. cap. ij.
 Demetrii Pharij vox acuta commemoratur, qua con-
 firmavit utilitatem iniusti sui consilij, dati Philip-
 po Macedoni. cap. iij.
 Nutrices eleganter appellatas a Catullo papillas, cui
 inquit. Nutricum tenus: improbeque fecisse, qui
 id verbum inde eijcere conati sint. cap. v.
 Quid valeat ὄχλος ἀεὶ διαπερῆναι apud Isocra-
 tem: quibusque verbis Cicero idem dicere videat-
 ur. cap. vi.
 Quae fuerint ἰσχυρῶς in theatris appellata: corre-
 ctusque Vitruuij locus in excusis libris deprava-
 tus. cap. viij.
 Sallustij sententia quaedam de bello Jugurthae dili-
 genter ponderata. cap. viij.
 Purgatus locus in epistola Horatij ad Claudium Ne-
 ronem. cap. ix.
 Disputatum accurate de duobus Catulli locis in car-
 mine de Berecynthia & Atti. cap. x.
 Ratio accuratorem magistrorum explicata in ali-
 quibus expoliendis, quam egregie expressit Ter-
 rentius. cap. xij.
 Quod Cicero apud Agathoclem in historia legit de
 Amilcare Poenorum duce capto, idem Diodorus
 Siculus ostenditur memoriae prodidisse. cap. xij.
 Quid valeant verba illa in epistola ad Trebatium.
 Manibus gypsatis: mosque veterum tradi-
 tus, qui noctu hostes aggressuri, & arma, & ve-
 stimenta gypso illinebant. cap. xij.
 Varias notiones huius vocabuli οὐδὲν explicatae,
 cum primum videatur nauigioli genus ita appel-
 latum. cap. xij.
 Ostenditur sententiam, qua Horatius nimium iuri-
 psius amorem accusauit, celebrata fuisse in Grae-
 co sermone. cap. xv.
 Quiddam, quod Cicero subtiliter venusteque di-
 xit, dictum antea fuisse eodem modo a Graecis
 oratoribus. cap. xvi.
 De lepidissimis quibusdam Platonis carminibus ac-
 curate disputatum. quibus addita est venusta
 Ode Anacreontis: nunc primum e tenebris e-
 ruta. cap. xvij.
 Emendati duo loci in oratione pro Milone, auxilio
 scriptorum librorum, qui in excusis maculosi
 sunt. cap. xvij.
 Locus Euripidis collatus cum loco Terentij: in qui-
 bus uterque poeta collectis multis verisimilibus,
 inducit

inducit suas personas confirmare, quod suspicari coeperant. cap. xix.
 Aristotelis locus in viij. libro ἠθικῶν illustratus, indicatio integro carmine Euripidis, quod illic fractum exempli loco est positum. cap. xx.
 Quaeritur quem intellexerit Cicero verbis quibusdam, quibus in Hortensio usus fuerat. cap. xxi.
 Locus Ciceronis e libris de Rep. explicatus: historiaeque relata de ducibus Atheniensibus, qui cum nauali in pugna hostes vicissent, ab iratis postea ciuibus non iusta de causa interfecti sunt. cap. xxij.
 Quali ingenio praediti inducerentur coqui a comicis: maioraque quam praestare possent, polliceri illos passim de se solitos. cap. xxij.
 Indicantur plures Catulli loci de opinione non satis prospere emendati. cap. xxij.

LIBRI XXI.

INVENTA Polybij verba, quibus Livius testatus est memoriae ipsum mandasse, ductum fuisse Syphacem in triumpho. disputatumque non valde gratum Titum videri erga illum summum historiae auctorem. cap. i.
 Aeschylilocus indicatur similis Ciceroniano illi, cum inquit: maxime optandum accusatori habere confitentem reum. cap. ij.
 Quam lepide suauiterque, & Plautus & Demosthenes rem turpem tetigerint: qui nuptiarum cotidianarum nomine meretriciam vitam vocarint. cap. iij.
 Ostenditur positus exemplis duobus, Terentium multos locos sumpsisse a veteribus comicis. cap. iij.
 Indicata vetus lectio loci illius M. Varronis, quo, qui nexi appellarentur, exponit, cum in excusis libris sit deprauatus. cap. v.
 Cum praefectum mulieribus a Graecis creari solebat Cicero tradat, videri eum significare γυναικῶν διοίκησιν. cap. vi.
 Collatus Isocratis locus cum loco Ciceronis, cum ambobus declaretur victoriam, quae obtinetur bello civili, non omnibus probari. cap. vij.
 Aristotelis locus explicatus in viij. ἠθικῶν. cuius sensum interpretes non perceperunt. cap. viij.
 Quae sit origo prisca huius verbi. Petere cibum e flamma. cap. ix.
 De sacrilegio Dionysij Siculi, cui ille addidit impiam, sed acutam vocem, disputatum. Ciceronemque, qui id litteris mandauit, videri in loco, in quo id factum narrat, peccasse. cap. x.
 Aliud eiusdem impuri hominis impium factum, eodem loco a Cicerone commemoratum, subtiliter examinatur. cap. xi.
 Eadem vocabula, & in Graeco, & in Latino sermone, aliter saepe capi a diuersis hominibus. quia res etiam quae illis significabantur, discrepabant eorum iudiciis. cap. xij.
 Quot sint notiones huius verbi Solarium, in Latino sermone. cap. xij.

Videri apud Ciceronem significare Tragoedias excitare, id quod Demosthenes τραγῳδίας vocauit. c. xiiij.
 Duo Ciceronis loci, qui a sinistris quibusdam correctoribus deprauati sunt, restituti. cap. xv.
 Nouus orator qui a Cicerone vocatus sit: eundem declaratum a Dionysio κῆρυξ ἠτορεῖα appellatum. cap. xvi.
 Correctus Isocratis locus in Philippo. qui in viri nomine deprauatus erat. cap. xvij.
 De ardore animi, quo flagrauit Plato in optimis artibus perdiscendis: longinquasque terras ipsum hac de causa peragrasse. cap. xvij.
 Correcti duo loci in oratione pro Milone de opinione. cap. xix.
 Declaratum beneficia, quae in probos & honestos viros conferuntur, compensari sine opera eorum, qui acceperunt: quia facta illa vulgo probantur, ac summis laudibus in caelum feruntur. cap. xx.
 Duo loci duorum grauium scriptorum, Isocratis Ciceronisque, inter se collati. cap. xxi.
 Indicatum, ut Cicero prauam rationem Appij regendi prouinciam ostendit, usus ueris medicorum, ita etiam Platonem in simili re tradenda eadem ἀναγορεύσιν usum. cap. xxij.
 Videri Ciceronem pro Plancio allusisse ad Homerocam sententiam, valde celebrem: & ab ipso etiam alias nunc Graece: nunc Latine usurpata. cap. xxij.
 Quid valeat apud Ciceronem aliquid Trabi pedibus: originemque huius sermonis inueniri apud Homerum, non eam tamen, quam non nulli putarunt. cap. xxij.

LIBRI XXII.

EXPLICATVM illud Ciceronis e iij. libro in Verrem. Poscunt maioribus poculis: ac de more illo bibendi Graecorum diligenter disputatum. cap. i.
 Explicatus Aristotelis locus e iij. ἠθικῶν: declaratumque quae vis sit huius verbi, περὶ αἰσίου. cap. ij.
 Declaratum Cleanthem etiam quendam Samium fuisse eiusdem opinionis, cuius Nicetas Syracusius fuit: qui censuit caelestia omnia, superaue, stare: terram autem solam in mundo moueri. cap. iij.
 Declarati loci quidam Ciceronis: ijdemque emendati, e libris ipsius de Republica, qui leguntur apud Nonium. cap. iij.
 Locus M. Ciceronis pro Gallio, qui citatur a Quintiliano, diligenter animaduersus: aliusque itidem M. Caelij in Antonium ab eodem rhetore adductus, emendatur. cap. v.
 Euripidis sententia inuenta, quae conuenit sententiae cuidam Ciceronis, declaratumque, qui sint diuinites ex opinione Stoicorum. cap. vi.
 Sublatum mendum e ij. Ciceronis Philippica. ca. vij.
 Cur carpserit Cicero verbum in epistola Antonij, quod iusta reprehensione carere videtur. cap. viij.
 Indicatum duas Graecas sententias, quibus usus est Cicero in epistolis ad Atticum, a Graecis. cap. x.

eis etiam scriptoribus citari: cap. ix.
 Emolumentum aliam etiam notionem habere, quam vulgo putetur: nec ab ullo grammatico explicatam, testimonijs veterum comprobatum. cap. x.
 Quod accusatio Catullus in amoribus ac delictis suis, declaratur commune vitium esse omnium qui formam suam valde expert vident: atque imbecillo consilio propter aetatem sunt. cap. xi.
 Sententiae M. Varronis, qua laudauit abstinentiam virorum mulierumque Romanarum, ostenditur conuenire testimonium Plutarchi, idem commentantis. cap. xij.
 Quaeritur de veritate lectionis versus Catulliani in epigrammate, quo laudat poema Cinnae. ca. xiiij.
 Notantur verba quaedam eleganter translata ab Cicerone: quo modo etiam Graeca his respondentia capi significantur a scriptoribus eo sermone. cap. xiiij.
 Ponderata quaedam carmina Catulli, quae manca videntur partibus ipsorum quibusdam vetustate amissis. cap. xv.
 Purgatus locus M. Varronis, quo tradit, quod erymon sit huius vocabuli camis. cap. xvi.
 Restituta sententia in oratione pro P. Sestio, eo loco, quo Gellium infamia obruit. cap. xvij.
 Quis fuerit Daphitas, quem intellexit Cicero in libro de fato: & quod oraculum ipsi editum sit. cap. xvij.
 Emendatus locus in ij. libro Ciceronis de legibus, ubi de atrocibus iniurijs inimicorum queritur: narratque qui exitus impia ipsorum facta consecuti sint. cap. xix.
 Argumentis confirmatur legi apud Aristotelem oportere in vij. libro πολιτικῶν, χάρις, non χάρις, cum gētem appellat, quae Italiae partem incoluit, in qua est promontorium Iapyx. cap. xx.
 Sex Pompeij locus purgatur, in excusis libris valde maculosus: quo significatur, qua in parte vrbis fuerit Seruilius lacus. cap. xxi.
 Antiqua lectio loci Ciceroniani pro Milone constituitur: anteposendaque; peruulgatae ostenditur. c. xxij.
 Quem intellexerit Cicero, cum in epistola obscure quempiam vocauit Cynicū consularem. cap. xxij.
 Explicata elegans vox Ciceronis & facta quodammodo, de similitudine, quae est inter legem, & magistratum: disputatumque de simili huic Simonidis sententia: eodemque pacto confirmata. cap. xxij.

LIBRI XXIII.

EXPLICATVS locus Aristotelis in IX. libro ἠθικῶν: declaratumque longe aliud illic valere sic τὸ κῆδος ἀπειρῶν, quam putarint interpretes. cap. i.
 Quaeritur an Horatius duobus locis expresserit grauem vocem, qua Hercules moriens apud tragicum virtutem accusauit. cap. ij.
 Collecti multi Ciceronis loci, apud grammaticos sparsi, ex opere, quo vertit αἰκονομικὰ Xenophonis. cap. iij.

Quod Dolabella vocauit ostentare, Eysiam dixisse κομπῆσαι: idemque alijs etiam Graecis verbis solitum significari. cap. iij.
 Pluribus exemplis declaratur M. Varronem libenter hac translatione usum: solitumque vocare res aliquas expertes animi filios aliarum rerum inanimarum, quod inde natae videntur. cap. v.
 Disputatur de duorum Graecorum verborum vi, ut videatur an verum sit, quod praeter communem notionem quidam posse illa existimant. cap. vi.
 Confirmata vetus lectio loci Ciceronis in epistola ad M. Brutum, ubi Solonis auctoritatem ostendit. cap. viij.
 Deleatae maculae non nullae e ij. libro Ciceronis de legibus: quo loco de humatione disputat. ca. viij.
 Veteres vsurpasse aliquando animal prouide, ac beluam tantum valeret: ut nos quoque capere vulgum consueuimus. cap. ix.
 Voces, quae decantari filijs solitas ab auaris patribus docuit Flaccus, ostenduntur etiam in vsu Graecorum fuisse. cap. x.
 Grauis sententia Sallustij, quae admirabilis est, ostenditur e Graeco expressa. cap. xij.
 Verba antiqui poetae, quae exempli loco ponuntur a Cicerone, declarantur apud auctorem ipsum pronuntiata fuisse a Medea. cap. xij.
 Notati duo turpissimi lapsus magnorum duorum in litteris virorum. cap. xij.
 Disputatur de acuta voce Graeci hominis, qui poetarum phantasias vocauit vigilantium somnia. cap. xiiij.
 Cum Cicero μεταφορικῶς principia orationū vocauit Vestibula, & Aditus, declaratur Graecos quoque verbis, quae his respondent, vsos in eadem paenere ostendenda. cap. xv.
 Clarus Plutarchi locus, qui errore magno imperitorum, deformatus erat, restitutus. cap. xvi.
 Celeritas itineris μεταφορικῶς appellata verbo illo, quod proprium est auium, & a Graecis, & a Latinis scriptoribus. cap. xvij.
 Quid valeat σφαιρα ποιῶν in domestico illo vernaculo loq; sermone: quod etiam verbo σφαιροποιῶν ostendebatur. cap. xvij.
 Quod Plato multis locis, inquit, τὸ οὐ μίρον, Varronem dixisse pro sua parte. cap. xix.
 Videri Horatium, cum liquidum vocauit aquam, imitatum esse consuetudinē Graeci sermonis. ca. xx.
 Emendati duo Plutarchi loci e libro, quem inscripsit ὁ τῶν ἠθικῶν ἐν ἠθικῶν κατ' ἐπιτομῶν. cap. xxi.
 Quod Cicero in oratione quadam μεταφορικῶς inquit, Terram intueri, idem etiam in alio perfugio alius cuius mali eadem ratione suis verbis Graecum hominem dixisse. cap. xxij.
 Explicatus familiaris hic modus loquendi Soli sumus: qui ostenditur in consuetudine etiam Graecorum fuisse. cap. xxij.
 Disputatum de modo quodam loquendi, frequentius in Graeco sermone: quaesitumque an M. Varronem expresserit. cap. xxij.

QUID Eritius sit apud Caesarem declaratur : disputaturq; de somno Epimenidis Cretensis, qui dormiendo senex est factus. cap. i.
Emendati duo loci Ciceronis in oratione pro A. Cluentio, ope antiquilibri. cap. ij.
Quae sit avis a Graecis olim vocata Lynx: quomodoque a nobis appelletur. cap. iij.
Vt M. Antonius lucrum μεταφορικῶς dixit: ita Platonem, quod respondet huic, Graecum verbum eodem pacto usurpasse declaratum. cap. iij.
Restitutus locus in oratione in L. Pisonem: indicataq; sententia Lyfiae similis Ciceronianae illi. cap. v.
Philippum videri quoque vocatum potionis genus non solum nominis hoc nomine appellatum. cap. vi.
De studio Romanorum hominum in custodienda mulierum pudicitia. cap. vij.
Emendatum verbum in oratione pro Q. Ligario, quo loco morem C. Caesaris exponit in salute aliquibus danda. cap. viij.
Athletas vocatos μεταφορικῶς & a Graecis & a Latinis scriptoribus, qui in singulis studijs & artibus alijs antistarent. cap. ix.
Disputatur accurate de integritate Graeci verbi, in Topicis Ciceronianis. cap. x.
Indicatus Polybij locus apud Athenaeum, quo commemoratur id, quod narrauit Linius de amore Anziachi: remissioneque publicarum omnium curarum, eo ipso tempore quo maxime intentum illum esse bello, a se excitato, oportebat. cap. xi.
Polybium ante Sallustium dixisse Imperium isdem artibus, retineri, quibus initio partum est. cap. xij.
Exponitur coniectura quaedam, qua emendauit locum in libello Demetrii πῶς ἐπιμαρτυρεῖται. cap. xij.
Suetonij locus restitutus: qui valde in Graecis quibusdam verbis deprauatus erat. cap. xiiij.
Ciceronem, quo loco differit de fabrica nostri corporis: utilitateque partium, videri multa sumpsisse a Xenophonte. cap. xv.
Quod de Arcesila memoriae proditum est a Cicero: isque, qui eius sectam secuti sunt, idem etiam de isdem ostenditur commemoratum esse a Graeco scriptore. cap. xvi.
Corpus munitionum μεταφορικῶς omne illud opus a Caesare in commentarijs vocatum: quod tamen verbum improbe illinc ab imperitis eiectum fuerat. cap. xvij.
Confirmata vetus lectio loci Ciceroniani: in quo olim restituito, pusilla adhuc macula restabat. ca. xvij.
Quacritur quid valeat in primo de natura deorum Chrysippus, quo nomine contumeliae causa illic traditur vocatus semper Chrysippus a Zenone Epicureo. cap. xix.
Confirmata vetus lectio Ciceroniani loci, quo similiter, praecepit quid seruare nos oporteret in nouis amicitijs instituendis. cap. xx.

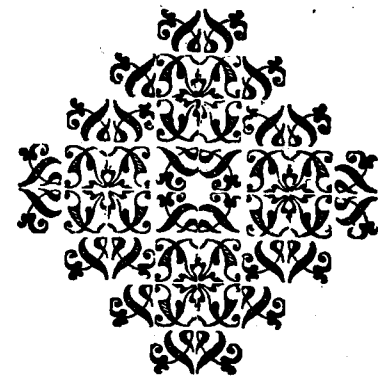
Locus Dionis historici purgatus: collata omni illa re, quae illic narratur cum eo, quod de eodem a Cicerone traditum est. cap. xxi.
Grauis disputatio de ducenda uxore, quae apud Plautum habetur, ostenditur a Platone profecta. cap. xxij.
Collata Ciceronis sententia cum sententia Isocratis ob similitudinem: ambo enim eodem modo clarissimos viros ornarunt. cap. xxij.
Testimonium Aristotelis e libro problematum citatum a Plutarcho, apud auctorem ipsum monstratum: ac de illa re disputatum. cap. xxij.

LIBRI XXV.

PURGATUS locus in Athenaeo coniectura: cum macula, quae infederat molesta esset, ac veterem historiam perturbaret. cap. i.
Explicata Virgilij mens, quam iram Iunonis memoriam appellauit, ac propinqua illius sententia auctore tragici poetae confirmata. cap. ij.
Ostenditur grauem sententiam T. Liiij, editam illic a legato Carthaginensi, acceptam fuisse a Demosthene. vt aliam proxime vicinam a Thucydide. cap. ij.
Pliniani loci, quo insimulat Graecos poetas, pars illa, qua reprehendit Euripidem & Apollonium, quod duabus in rebus ambo lapsi sint, ponderata: subtilisque ratio, si non omnino vera, vtrumque a mendacio vindicandi excogitata. cap. iij.
An recte immutatum sit herbae nomen in Culice Virgiliano, videriq; peruulgatam eius loci lectionem mendo vacare. cap. v.
Collati inter se duo loci duorum poetarum, quibus antiqua puerorum educatio: dura seueraque celebratur. cap. vi.
Locus Strabonis elegans: idem tamen subobscurus, accurate ponderatus: in quo de consuetudine, quam necessario secuti sunt in disputando veteres peripatetici agitur. cap. vij.
Naves cum hominibus captas, aut depressas dici ab optimis Latinae linguae auctoribus quas Graeci nunc iunctis duobus nominibus ἀνδραποδῶν: nunc separatis, τῶν ἀνδρῶν ἀνδραποδῶν dicebant. cap. viij.
Emendatur locus Sex. Pompeij: ac quid pronuntiare soliti sint Romani magistratus in fontibus capitis condemnandis, traditum ab illo, declaratur. cum mos hic maculis scripturae non obscuratus tantum, sed extinctus esset. cap. ix.
Distichon in antiquum custodem hortorum explicatum quo turpis res honestis verbis petitur. cap. x.
Quae foret medicina Serapid. declaratum. cap. xi.
Quid sui iudicij sit de auctore lepidi ingeniosiq; carminis, quod legitur inter lusum in Priapum. cap. xij.
Falso nunc existimari Aristotelem auctorem libri πῶς ἁδύμων ad Alexandrum: videriq; id opus esse Nicolai Damasceni, magni peripatetici. cap. xij.
In Graeco quoque sermone usurpari solitum quiddam, quod apud nos fertur: vimque prouerbij habet. cap. xij.
Mos

Mos veterum explicatus, sortes in urnam aquae plenam, conijciendi: & ex qua materia ipsae fierent declaratum. cap. xv.
Signa quaedam insaniae, quibus vititur apud Plautum medicus, declarata. cap. xvi.
Testimonio etiam Graeci scriptoris declarari, quod memoriae prodidit Cicero, magnopere displicuisse Aristoteli inscriptionem sepulchri Sardanapalli. cap. xvij.
Eodem pacto auxisse diuersae victoriae magnitudinem duos magnos scriptores. cap. xvij.
Deleta pusilla macula, quae restabat initio V. libri de finibus cum prius magis adhuc deprauatum locum cum correxisset. cap. xix.
Naturae aptum & accommodatum, quum dixit Cicero: nec non, quod per se appetitur, intellexisse πρώτον οὐκὸν, & ἰερὸν a Graecis vocatum. cap. xx.

Integer sanguis a Virgilio Plautoque dictus ijs esse, quos validos florentesque viribus ostendere voluerunt: elegansque locus Aeschini oratoris indicatus, quo sanguine carere Demosthenem dixit, cum ignauium eum ac nullius animi, ostendere vellet. cap. xxi.
Qui ab Aristotele traditus est fuisse ita hebeti oculorum acie, vt ante oculos semper imaginem suam cerneret, et tanquam sibi ipsi occurreret, non fuisse Antiphrontem Oritem vt putatur. ca. xxij.
Disputatur de eleganti translatione, qua Virgilius motum alarum in auibus remigium dixit, ostenditurque Aeschylum quoque in tragoedia eandem metaphoram usurpasse. cap. xxij.
Aliter cepisse cubitum Latinos quam μέτρον Graecos cum mensuras haec nomina in vtraque lingua valent: notataque alia non nulla cognitione digna. cap. xxij.

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIO- NVM LIBER I.

*Diversum Dionysii cauillum, ab eo quod rettulit Cicero, in defen-
dendo suo quodam sacrilegio.*

CAP. I.

VM in extremo iij. libro de natura Deorum M. Cicero Dionysij, Syracusarum tyranni, scelus atque impietatem ostenderet, qui furtis turpissimis fanorum, contemptum etiam Deorum immortalium addebat & in nefaria re iocabatur, in aliis multis hoc posuit. Iam mensas argenteas de omnibus delubris iussit auferri, in quibus quod more veteris Graeciae inscriptum esset, BONORVM DEORVM uti se eorum bonitate velle dicebat. Lussit igitur ille, si Cicero credimus, in cognomine Deorum illorum: atque ita furtum improbissimum textit: bonorum enim proprium videtur esse iuuare mortales. Athenaeus qui in xv. libro

de πινουσιν idem commemorauit, ac facto illo impio impurissimi hominis veterem ritum illustrare voluit, in alio cauillatum ipsum fuisse significat: cum enim moris esset ut in conuiujs, poculo boni daemones circumlato, mensae tollerentur, narrat Dionysium Aesculapio, in cuius fano res acta est, poculum hoc ipsum propinasse: statimque mensam tolli imperasse, tamquam antiqui moris retinendi studiosus: antea namque Athenaeus recitabat Nicostrati comici carmen, in quo motus huius tollendi mensas, epoto poculo boni daemones, mentio fiebat. Verba eruditi scriptoris haec sunt. *Οτι δὲ δαίμονες τῆς τῆ ἀγαθῆς τοῦ δαίμονος κρείττους, ἴσως ἢ βασιλεύουσι τὰς τραπέζας, ἔδειξε διὰ τῆς αὐτῆς ἀσθενοῦς ὁ Σικελιώτης Διονύσιος: τὸ μὲν δὲ Ἀσκληπιὸς οὗ τῆς Συρακούσας ἀνακηρῖναι τραπέζας χρυσῆς, προπῶν αὐτῶ ἀκρατον ἀγαθὸν δαίμονος, ἐκείθισεν βασιλεύουσαι αὐτῶ τράπεζαι.* Cum autem Cicero certos quosdam auctores sequi potuerit, qui aliter rem tradiderant, aut ipse etiam id comminisci, quod ab Athenaeo traditum est, eruditius videtur: declaratur enim illo vetus mos. Praeterea discedit non nihil a veritate illarum inscriptionum Cicero, qui in multitudinis numero BONORVM DEORVM interpretatus est, cum in mensis singulari ἀγαθὸν δαίμονος incisum foret. Sed etiam δαίμων aliud illic valere videtur, non deus. Et sane δαίμων aliam quandam naturam a diuina aliquantulum discrepantem, habere credebantur, ut alia nunc discrimina omittam, quae inter Ciceronis, & Graeci scriptoris narrationem versantur. Non legitur autem superior Athenaei locus in excusis adhuc libris, sed desideratur, vna cum infinitis alijs sententijs. Acceptus vero est a me ex antiquo exemplari, quod in Medicea bibliotheca seruatur: in xv. enim libro, vbi formis impressi adnotatum habent, deesse multa, defecerunt plures paginae. Lapsus autem videtur vir valde doctus, qui, cum in Prouerbijs moris huius meminisset: originemque eius ostendere vellet, inquit. Xenodorus, & Aristophanis interpret ostendit prouerbum hinc esse natum, quod olim, peracto conuiuio: sublataque mensa, meracum inferri solitum est: isque calix ἀγαθὸν δαίμονος, id est boni genij appellatur. Huius commenti auctorem citat Theopompum interpret Aristophanis in Vespis. Neque enim sublata iam mensa interpret illi dicit hoc fieri morem fuisse, sed antequam tolleretur, cum statim hoc facto illa auferri deberet. Verba eius haec sunt. *ἴσως δὲ ἢ ὅτι μέλαι ἢ τραπέζαι ἀγροῦ ἀγαθὸν δαίμονος ἐπιπέφην ὡς ἐπίπομπης φασί.* Crebro vero

vero tangit institutum hoc: appellatque vinum vel poculum ἀραξὲ δαίμωνος Aristophanes. nam versus eius poetæ illo loco hic est. μηδὲ ποτὲ πρὸς ἀραξὲ γὰρ μισθὸν ἀραξὲ δαίμωνος: pronuntiatius a Philocleone, quem inducit, si fecisset aliquid, ita precantem. Adiungere etiam libet in his, quae olim ab Aldo habita fuere scriptis Aristotelis inchoatis, de disciplina domestica, idem legi, in quo tamen varietatis hoc est, quod primum narratur illic; sacrilegum hominem mandasse Dii illis, ut ingererent, quod benigne pollicebantur, post quod statim praecipiebat suis, ut auferrent ea pocula.

Locus e commentariis C. Caesaris correctus: partim ope antiquorum librorum: partim opinione.

CAP. II.

S I QVIS excusos libros cum calamo exaratis conferet, animaduertet profecto locum hunc C. Caesaris e primo libro de bello civili contaminatum esse, ita communis lectio a vestigiis antiquioris discrepat: cum enim formis impressi habeant. Profectum item Domitium ad occupandam Massiliam nauibus actuariis vij. quas Sicilia & Sardinia a priuatis coactis seruis libertisque colonis suis compleuerat. in scriptis legitur. Quas Sicilia & in Cosano a priuatis coactas, seruis, libertis, colonis suis compleuerat. non omnino purgato loco, multo minus tamen inquinato, & vna tantum macula relicta: nam si immutato ordine duarum litterarum Cosano legas, locus, ut arbitror, integer & ab omni labe vacuus erit: intelligit enim agrum Cosanum, vbi L. huius Domitij possessiones erant: & in quo ille hoc tempore, hoc ipsum occulte agens, manebat: ut testimonio quoque Ciceronis cognoscitur, qui in ix. libro epistolarum ad Atticum inquit. Domitius (ut audio) in Cosano est. & quidem paratus ad nauigandum. Et in eodem libro post. De Domitio, ut scribis, ita opinor esse, ut & in Cosano sit: & consilium eius ignoretur. Appellatum vero Cosanum a Cosa oppido, constat: cuius Caesar in iij. eorum librorum meminit his verbis. Cosam in agro Turino oppugnare coepit. Loquitur autem de Milone, qui bellum in Italia excitare conatus est. Vitium illius lectionis declarat quoque interuallum locorum. Quid enim L. Domitio cum Sardinia, in illis locis manenti? nam Sicilia obiecta ei terrae ac propinqua est: Cetera item, quae immutata sunt, melius leguntur in antiquis exemplaribus: naues enim coactas vult, non seruos. Hoc ipso autem genere militum uti quandoque Romanos homines huiusmodi temporibus consueisse declarat quoque testimonio Sallustij de bello Catilinae: de exitu namque eius imperatoris loquens, ait. Ipse cum libertis & colonis propter aquilam assistit. Domitium vero magnam vim eorum secum habuisse, testatur Caesar intra hoc ipso libro, his verbis. Certas sibi deposcit naues Domitius: atque has colonis pastoribusque, quos secum eduxerat, complet.

Illustris Homeri sententia, qua scelus importunitatemque eorum exagitaui, qui civili bello delectantur, expressa in oratione Ciceronis.

CAP. III.

V S S est aliquando Cicero locis quibusdam poetarum: sententiisque grauioribus inde sumptis, cum id nemo expectasset: Nec Latinorum tantum, sed Graecorum quoque poetarum: erat enim mirum in modum studiosus eorum scriptorum: nec flores tantum ex illis, leporesque, verum etiam argumenta firma, atque ad id quod agebat, confirmandum valde accommodata decerpebat. Ut alios autem nunc relinquam, initio xij. Philippicae, cum pacem illam dissuadere vellet, de qua tunc agebatur: metuens ne in odium ciuium incideret, parumque aequis auribus audiretur, vltus est προδερσπεία: constituitque prius diligenter & consilium illud, quod toto pectore fouebat: & perlonam suam, acriter accusans vniuersos illos, qui belli studiis caperentur: praecipue autem ciuilibus: ut alienus penitus ab illis consiliis videretur. in hoc enim loco peragendo manifesto expressit Homeri sententiam, quam in viij. libro Iliadis affinxit sapientissimo seni Nestori, leuiter reprehendenti orationem Diomedis, cum ipsum primum magnopere laudasset: ostenderat enim ille se nimis cupidum esse bellandi. Vniuerso igitur accusans illos, qui huius animi forent, ut bello civili delectarentur, inquit. Αφρητάρ, ἀδύμισος, ἀγέσιος ἐσιν ἐκείνος, ὅς πολέμους ἔραται ἐπιδημίας ἀκροόωντος. Verba vero Ciceronis haec sunt. Nam nec priuatos focos, nec publicas leges videtur, nec libertatis iura cara habere, quem discordiae, quem caedes ciuium, quem bellum

bellum civile delectat: Ordinem tamen diuersum sequitur, vel contrarium potius: quod enim tertium est poetæ verbum, primis ipse vertit: secundum autem sequentibus. primum reddere atque exprimere non curauit: quod (ut arbitror) non responderet moribus atque institutis Romanorum: sed pro illo inquit libertatis iura cara non habere. Nec tamen exquisite cuncta interpretari necesse est, cum huiusmodi loci vertuntur: atque in oratione, scripto aliquo simili includuntur. Sed illa tantum, quae illic quadrent, tempusque illud adiuuent. Est autem sententia haec Homericæ valde celebris, ac grauium auctorum monimentis commendata, ut ab Aristotele quoque in primo libro de Rep. Sed Aristophanes etiam in sua ambos hos versus posuit.

Purgatus locus in oratione pro Archia poeta.

CAP. IIII.

V ERBA haec Ciceronis e Liciniana turpi macula deformata sunt in excussis libris: ita ut sententia vera inde elici nulla queat. Nam si quis minorem gloriae fructum putat ex Graecis versibus percipi, quam ex Latinis, vehementer errat: propterea quod Graeca leguntur in omnibus fere gentibus: Latina suis finibus, exiguis sane, continentur. quare si res eae, quas gessimus, orbis terrae regionibus definiuntur, cupere debemus quo minus manuum nostrarum tela peruenerint, eodem gloriam famamque penetrare. Quis enim, qui accurate attendat, non videat tollendam inde esse particulam minus: quae officit huic sensui; argumentumque totum distorbat. abest autem illa a pluribus, quos vidi, scriptis libris, e similitudineque consequentis vocis, ut puto, conformata est, cum imprudens librarius aliquis illic peccasset: nec perperam exscriptam vocem postea deleisset: Vis omnis argumenti haec est. Cum enim constet Graecam linguam magis patere quam Latinam: atque omnes paene terras peragrasset: nostra autem arma factaque peruagata sint vniuersum orbem, videmur optare debere, ut ipse inquit, quo manuum nostrarum tela peruenerint, eodem gloriam famamque penetrare. Hoc eximie praestare potest Graecus sermo: Latinus nullo pacto. Quare fouendus est, omnique honore afficiendus Licinius, qui ea lingua poemata pangit: ac fortia nostra facta celebrat.

Magnitudo malorum vocem etiam eripit graues iniurias passis: nec sinit eos libere queri, ubi etiam videntur id sine periculo facere posse.

CAP. V.

D E MOSTHENES cum improbitatem Midiae significare vellet: & quam contumeliosus importunusque ciuis foret, ostendere, docuit Stratonem graui iniuria ab ipso affectum, ne in iudicio quidem audere quicquam contra illum loqui: & quam male acceptus ab eo esset, aperire. tanta vis timoris eum oppresserat: tamque firma memoria in animo ipsius impotentiae Midiae adhaeserat. a silentio igitur illo Stratonis, innocentis ciuis, inuidiam facere Midiae voluit: culpamque ipsius augere. Quod tamen silentium aliam radicem habere potuit, & a timiditate animi, aut infantia proficisci. Verba Graeci oratoris haec sunt. Καὶ δένον οὐδὲν ἐρηχασμῶς, ἔσηκε νωτὶ σιωπῇ. οὐ μόνον τῇ ἀλλῶν ἀραξῶν τῇ κεινῶν ἀφ' ἡσυχίας, ἀλλὰ καὶ τῶ φέγγεσθαι ἢ δδ' ὑρεῖσθαι, καὶ οὐδ' εἰ δίκαια καὶ ἀδίκαια πέποιθεσι, οὐδὲ ταῦτα ἔξεσιν αὐτῶ πρὸς ὑμᾶς εἰπῶν. Hunc autem locum videtur imitatus in augenda, ante oculosque omnium ponenda Ariouisti crudelitate Caesar, aut rem ipsam, ut erat, narrauit: habitusque animi Sequanorum similis fuit habitui Stratonis. Non sine causa tamen accurate Caesar id commemorauit: est enim vehementer aptum ad patefaciendam immanitatem regis. iustumque ac necessarium bellum illatum illi esse declarandum: cui rei studiose ipse incumberebatur, ne videretur amicum populi R. regem, sine vlla necessitate, bello lacesse. Scripta autem Demosthenis Romae adulescentes, qui orandi studio tenebantur, accurate legebant: ac trita admodum familiariaque habebant. Nam alios etiam locos in commentariis illis disertum eruditumque illum virum vertisse e Graecis scriptoribus, poetisque, olim in aliis libris indicavi. ita igitur inquit. Animaduertit Caesar vnos ex omnibus Sequanos nihil earum rerum facere, quas ceteri facerent, sed tristes, capite demisso, terram intueri. Eius rei quae causa esset miratus, ex ipsis quaesiuit. Nihil Sequani respondere, sed in eadem tristitia permanere. Cum ab iis saepius quaereret: neque vllam omnino vocem exprimere

posset, idem Diuitiacus Heduus respondit: Hoc esse miserio- rem & grauiorem fortunam Se- quanorum, quam reliquorum, quod soli ne in occulto quidem queri, neque auxilium im- plore audent: absentisque Ariouisti crudelitatem, veluti si coram adesset, horrerent.

Deleta macula ex oratione Ciceronis: simulque correctus locus in epistola ad Q. fratrem, qui immutatione eiusdem Latinae litterae deprauatus erat.

C A P. VI.

ENDVM, (vt opinor) occupauit locum hunc Ciceronis e iij. Philippica: quod tamen coniectura (nisi fallor) satis tuto tolli potest, quamuis ratio haec corrigendi veteres auctores lubrica sit, saepeque maius aliquod incom- modum gignat. Facilius autem ita existimari potest, quia eodem modo mul- tis aliis in locis peccatum est: similitudo enim litterarum fraudi fuit. Ita igitur nunc in excusis omnibus scriptisque, quos vidi libris legitur.

Cuius quidem ego (intelligit autem libertatem) quoad potui, non modo defensor, sed etiam conseruator sui. Cum autem id facere non potui, qui fui? Nec abiecte, nec sine aliqua dignitate, casum illum temporum & dolorem tuli. Legi autem debet meo iudicio, quae uel errore librariorum mutata littera, quae in antiqua scribendi ratione valde simi- lis erat. Infra in hac ipsa oratione, cum eundem locum vrgeret, inquit. Hoc feci semper dum licuit: intermisi quoad non licuit. quod etiam emendationem hanc adiuuat. Quis autem non videt ex ea lectione commodum nullum sensum elici posse: ex hac vero, leuiter immuta- ta, praeclarum? sententia ita restituto loco, adeo plana est, vt nulla explicatione egeat. Po- tius ostendendum est in eodem verbo eodem modo alibi peccatum: quod & opinionem meam confirmabit, & lucem, tenebris inuoluto loco, adportabit. In graui enim illa epistola ad Q. fratrem de ratione regendae prouinciae, cum legatur. Apud quem primus licitor qui fuit: ta- cuit accensus. corrigi puto debere. primus licitor quieuit: vt significet faciles aditus ad Octa- uium fuisse: potestatemque omnibus semper datam, qui eum adissent, vt accurate causam suam exponerent: quod non licet apud multos: nam exturbantur a ministris, tacereque iu- bentur. Coniunxit autem multis locis duo haec verba Cicero. eorum namque vis notioque vicina est. Pro P. Sestio. Si qui fecerunt aliquid aliquando, atque iidem nunc tacent & quiescunt, nos quoque simus obliti. In ij. Philippica. Ecce Dolabellae comitiorum dies: sortitio praerogatiuae: quiescit, renuntiat: tacer.

Modus loquendi familiaris Latinis, communis ipsis cum Graecis scriptoribus.

C A P. VII.

LEGANS illa familiarisque locutio, qua vsus est Aeschinus Adelphis, ex- pressa videtur a Graeco sermone. Crebra autem erat in eo, quamuis ali- quantulum verba illi variarent, cum sententia tamen eadem foret. Cum i- gitur Aeschinus iudicium patris accusaret duriterque id atque immiserico- diter ab eo factum diceret, rationem eius rei reddens, quaerenti Micioni, inquit: quid illi tandem creditis fore animi misero, qui cum illa consue- uit prius. significare autem his verbis voluit infelicem admodum ac mise-

ram condicionem amatoris, qui erepta sibi amica: in aliaque terras asportata, se vndique per- ditum ac spoliatum omnibus bonis existimabit. Suspiciari igitur possumus ita fuisse apud Menandrum. τινὰ δὲ ψυχῶν ἔξεν. Cum autem scripta eius perierint, testimoniis optimo- rum auctorum ita eos loqui solitos confirmabo. Demosthenes enim in oratione contra A- phobum ait. τινὰ δὲ οὐδὲ αὐτῶν ψυχῶν ἔξεν, ὅταν ἐμὲ μὴ ἴδῃ, μὴ μόνον τῆν ποτρωῶν ἀπεσεμψίον, ἀλλὰ καὶ προτιμωμῆιον. Sed etiam ad Polyclem. τινὰ με οὐδὲ ψυχῶν ἔξεν, ἢ ποῖα δάκρυα ἀφίναυ. Quandoque tamen γνώμην pro ψυχῶν dicebant, vt Isocrates in Trapezitico. τινὰ δὲ οὐδὲ με γνώ- μῶν ἔξεν. Apud Platonem, cum sensus paene idem sit, καρδίαν est. Cuius etiam indicio per- cipimus modum hunc loquendi late patuisse, & per omnium ora peruagatum. Haec enim eius verba sunt e vj. libro de Rep. cum de ratione sophistarum loqueretur: ac, quantopere obesi- sent adolescentibus, doceret. ἰν δὲ τῷ ταῖστω τῶν νέων, τὸ λεγόμενον, τινὰ οἶσι καρδίαν ἔξεν: id est quomodo se continere posse: nec pati se abstripi plautu illo clamoreque multitudinis: neque enim hic dicitur de malis, aduersisque rebus alicuius. De saeuo quoque immiserico- diae nomine vturpabantur haec voces, non de eo tantum, qui malis consternatus esset: vt exem- plo hoc Lysiae, ab Halicarnasseo posito in vita ipsius, intelligitur. ἦρτο δὲ τὴν ἢ γὰρ τίνην

ποῖα ψυχῶν ἔξεν ἀεὶ οἱ ποδὲ τῆν παιδῶν τιαύτη γνώμην χρῆσθαι. qui uenustus scriptor in primis saepe ita locutus est, vt ex iis ipsius orationibus, quae restant, perspicitur. Quod autem supra, contra ac nunc vulgo scribatur id nomen, Micioni dixi, non Mitioni, non temere id feci: in vetustissimo namque libro, qui fuit Petri Bembi, ita semper scriptum est: cui auctoritati ac- cedit etiam, quod hoc nomen in consuetudine fuit Atheniensium, & a comicis poetis cele- bratum est. Alexis namque Epiclero, Micionis cuiusdam, qui pisces Athenis vendebat mentionem fecit, vt testatus est Athenaeus in vi. libro δεπυσοφισῶν. Apud T. Liuium quo- que in xxxiiij. libro nomen hoc inueni. Micion enim ab eo appellatur vnus e legatis Chal- cidenfium, Romam missis, princeps eius legationis: atque id duobus locis, in nomen autem illud numquam incidi: nec rationem ipsius afferri posse commodam puto.

Dira, plenaque odij ratio, qua quidam animum suum in uiscendis inimicis, satiarunt.

C A P. VIII.

IRGILIUS, ubi inducit Priamum execrantem Neoptolemum, ob atrox ip- sius immiteque factum, non accusat hostem, quod filium necarit, sed quod ante oculos suos eum obruncarit: contemneratque aspectum patrium caede filij: neque enim maior vllus dolor patri inuri potest, quam spectan- te ipso filium necare: multo namque magis homines mouent, quae fieri vi- dent, quam quae facta audiunt. Hoc etiam narrat fecisse Cardianos in oratione contra Aristocratem Demosthenes, cum Miltocythem Thracem,

amicum Atheniensium, proditum Charidemo cum filio, ab ipso vt paena afficerent, accepisse: auget enim crudelitatem Cardianorum: πάθος que mouet, docens eos non tantum am- bos interfecisse, sed nato ante oculos patris in nauicula iugulato, patrem postea in mare abie- cisse: atque ita & voluntati Charidemi satisfecisse, & animum suum impleisse, quod eum qui fauebat rebus Atheniensium, quos ipsi male oderant, crudelem in modum interemissent. Verba summi oratoris, id exponentis, haec sunt. Κακήνοι λαβόντες αὐτὸν καὶ τὸν υἱόν, καὶ ἀναγκάζον- τόν εἰς τὸ πέλαγος ἐν πλοίῳ: τὸν μὲν υἱὸν ἀποσφαξαί: ἐκείνον δὲ, ἐπιδόντα τὸν υἱὸν ἀποσφατῆμενον, κατὰ πόντισαν. Idem etiam longe maiore in persona: nec humili penitus animo muliere, significa- uit Plutarchus, dum miserum interitum Cleomenis, regis Laconum: sociorumque ipsius, for- tissimorum virorum, commemoraret. cum enim illi frustra magno facinore Alexandreae rem- prato, destituti iam ab omni spe, sponte occubissent, mandato regis Ptolemaei, a militibus Stratificlea Cleomenis vxor cum filiis, ac reliquae Spartanae mulieres, captae ad supplicium ducebantur: generosae autem stirpis femina satis constanter acerbum illum casum tulisse tra- dita est: tantumque petiisse vt ante filios interficeretur. cum tamen ad locum muneribus illis destinatum, venerunt ministri regij, spretis precibus ipsius, primum liberos: spectante matre necarunt: statimque ipsam interfecerunt, quam solum in tanta acerbitate commemorat Plutar- chus, conuersis oculis ad natos, dixisse. Ὡς τίνα ποί ἐμὸν πε. Studuit autem grauis & eruditus scriptor locum ornare: docereque non inferiores fuisse muliebres partes in ea fabula, quod adiungit, quam vitiles: quamuis magnitudine animi pioque omni officio, vicisse etiam fateatur Stratificleam Pantei vxorem, vnus e comitibus Cleomenis, quae virum in exilium inuitis pa- tentibus secuta, malorum ipsius, calamitotaeque necis, tenera adhuc aetate, particeps fuerit.

Graecus versus inuenius, quem accusator Deiotari regis obicit ipsi, pronuntiatum ab eo fuisse, in aduersis, vt putabat, C. Caesaris rebus.

C A P. IX.

INDEOR mihi repperisse Graecum versum, quem accusator Deiotari, in rebus C. Caesaris malis: nec bonis etiam Pompeianorum, pronuntiatum fuisse a rege illo diceret. Vnde manifesto intelligi posse arguebat pessimam ipsius volun- tatem, qui aequo animo pateretur incommoda amicorum, vt eodem tempore damno afficerentur graui aliquo inimici. quod purgat Cicero. Nam sen- tentiam ipsius hanc fuisse, quae in eo est, quem deprehendimus, indicatur a Cicerone, quam- uis eum non exprimat, sed positus hic eius verbis omnia planiora erunt. Itaque cum esset pronuntiatum Domitium naufragio periisse: te in castello circumferi, de Domitio dixit ver- bum Graecum eadem sententia, qua etiam nos habemus Latinum. Percant amici dum vna inimici intercitant. Est autem ille apud Plutarchum in commentario, quo dispu- tat de discrimine adulatoris & amici: neque enim se vlllo modo probare dicit senten- tiam

tiam eam, ἔρετος φίλος σου ἐχθρός. Quare nolle. vt assentatorem tollat, iacturam facere amici. idem igitur paucis his Graecis verbis, quod pluribus illis Latinis, significatur. Accurate autem animaduertenda est vis verbi ἔρετος: cum enim idem valere putetur, quod χαίρειν (vnde multis locis Demosthenes inquit ἔρετος λέγειν, vel φράζειν, cum id ostendere vellet, quod his etiam verbis significabatur, πολλα χαίρειν. Nam & in v. Philippica, quae nunc inscribitur de pace, inquit. ἔγω δὲ τοῖς ἑστέροις μὴ ἔρετος λέγω. Et pro Ctesiphonte. ἔρετος φράσας πολλα τοῖς κίρραίοις. Vt exempla praeteream, quibus vsus est in hoc tradendo Budaeus) veteres tamen quidam grammatici affirmabant, ἔρετον valere, μετὰ φθορᾶς ἀπελεῖν. quod hic mirifice quadrat. Quare cum idem sermo superior existimetur valere, quod alter, quem indicavi, potest a contraria ratione sumptus esse: nam cum aliquos etiam, facessere a nobis iubentes, dicimus illis πολλα χαίρειν, non optamus ipsis boni aliquid, sed vtentes verbis, quibus vtimur cum aliquas caras personas dimittimus, ostendimus cupere nos vt abeant. Cicero aliquando verbis Latinis vsus est, quae his Graecis respondent, si capiatur ἔρετον, pro valere tantum, non cum pernitie & interitu abire, vt cum inquit in epistolis ad Atticum. Sed valeant recta, vera, honesta consilia. & Multam salutem dixi. valuisse autem hoc ipsum etiam ἔρετον indicatur illo, quod consuetudo erat Graecorum in extremis litteris ponere ἔρετος, vbi Latini homines, vale.

Qui sint accipiendi Pelasgi apud Ciceronem in II. de Finibus.

CAP. X.

ALLIT multos quos vocarit pelagos M. Cicero in ij. libro de Finibus bonorum & malorum, cum inquit. Itaque vt maiores nostri ab aratro abduxerunt Cincinnatum illum, vt dictator esset, sic vos de pelagis omnibus coligitis bonos illos quidem viros, sed certe non pereruditos: neque enim hic valet id nomen, quod plaerunque solet, gentem quandam Graecorum.

Hoc igitur, quod satis obscurum fuisset, aperit Stephanus, qui de vrbibus ac nationibus scripsit. docet enim Pelagos vocitatos a Graecis, qui Italiam incolabant, illos, quorum opera vterentur in agris colendis: cum rustici homines, & qui eo studio alerentur, diuersis nominibus ab aliis gentibus appellarentur. Primos autem tradit Chios (de illorum enim vrbe tunc agebat) vsos esse mancipiis, vt Lacedaemonij, iis, quos Iotas vocabant: & Argiui Gymnesis: Sicioniique Corynephoris: Italiotae Pelasgis: Cretes autem Dmoitis: Nec deerant etiam, qui genus hoc hominum vocarent Penestias, pauperes enim hoc duro munere fungebantur, alij quoque Dulias, quia siue serui erant apud eos, qui colerent agros, aut, tamquam mancipia habebantur. haec enim omnia nomina erant generis hominum in subigendis glaebis occupati. Respondet igitur egregie notio haec sententiae Ciceronis, vt nullo negotio quilibet intelligere potest. Epicuri autem disciplina ita fusa erat, vt non ciuitates solum, Graeciae, Italiaeque, verum etiam agros peragrasset; & omnem barbariam, vt idem eodem libro testatus est, commouisset.

Quid valeat ex Hymide apud Ciceronem in II. libro de finibus:

CAP. XI.

YMNIS fabula fuit Menandri, quam Latinam fecit Caecilius. Eius igitur testimonio vtitur Cicero in ij. libro de Finibus, exemplo illo docens extare nonnullos, etiam idiotas homines, qui penitus metu mortis liberi sint: ipsamque omnino contemnant. inquit enim. Deinde ita mortem non timentes, vt illud in ore habeant ex Hymide. Mihi sex menses satis sunt vitae: septimum orco spondeo. Et Sudas autem, & Athenaeus, Menandrum ἕμμιδι citant. Nam fabulam hanc vertisse in Latinum Caecilium testatur Nonius, qui pluribus locis auctoritatem inde petit. quamuis nomen hoc apud eum (nisi fallor) corruptum sit, vbi vim verbi blaterare declarat: sic enim legitur in excusis. Caecilius Hymnis. Desine blaterare: nihil agit in amore inermus. ipse autem puto legi debere. Hymide. Sine blaterare. nam quod apud Sex. etiam Pompeium impressi habent in explicatione verbi Prodigere. vt Caecilius Hymnis, in antiquissimo est. Caecilius Hymni. Quod vero ad sententiam eius versus pertinet, idem quoque iisdem verbis pronuntiat in satyra Lucilius, accusans eos, qui ventris ac gutturis vitio dediti sunt. hic enim ipse versus adducitur ab eodem grammatico c. xvi. libro. Qui sex menses vitam ducunt: orco spondent septimum.

Eadem

Eadem sententia inuenta apud duos summos oratores, Ciceronem ac Demosthenem: quorum alter ipsa premere rem voluit: alter delatores criminari, quibus nihil perditius esse affirmabat.

CAP. XII.

VAE magnam inuidiam ipsi fecit, odiosam nefariamque vocem attribuit C. Verri Cicero in ij. libro accusationis: editam, vt existimari voluit, ab eo in Sicilia, tunc, cum prouinciam diriperet, quasi iam tum ille sibi prospiceret ac remedium quaereret suae damnationis. vnde tamen in plures iniuria peruagaretur: ea autem haec est. Qui ita dicitur. iis esse metuendum, qui quod ipsis solis satis esset, furripissent: se tantum rapuisse, vt id multis latris esse possit. Idem autem protulit in oratione contra Theocrinem Demosthenes, cum contra indices, delatoresque diceret: atque id genus hominum perniciosissimum omnium esse affirmaret: resellens enim id, quod eorum studium videtur comprobare: id autem erat, quod fontes improbosque ciues punirent: eorumque opera pauciores huiuscemodi inuenirentur, inquit. Nullo modo res hoc pacto sese habet iudices, sed contra longe plures, atque importuniores extant: qui namque cogitant aliquid mali facere, scientes his partem pecuniarum dandam, quas abstulerint, necessario plura in animum inducunt rapere, vt non solum sibi ipsis, verum iis etiam possint suppeditare. Verba Graeci oratoris haec sunt.

τί ὄντις τῶν τοῖς ὄντοι χρησίμους ὄντας τῆ πόλει; ὅν ἀδικούντας νῆ δὲ οὗτοι κολλήσουσι, καὶ διὰ τούτους ἐλάττους ὄντι ἐκείνοι; οὐ δὲ ἅπα ὡ ἀνδρῶν δικασαί. ἀλλὰ καὶ πλείους: ἰδὲ ὅτι οἱ βουλευμένοι κακὸν τι πράττειν ὅτι τούτοις ἐπὶ τῶν λημμάτων τὸ μέρος δοτῖον, ἐξ ἀνάγκης μείζω προωρῶνται παρὰ τῶν ἄλλων ἀρπάζειν. ἵνα μὴ μόνον αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ τούτοις ἐχῶσιν ἀναλίσκων. Vt autem vere id potuit a turpissimo viro, maximoque fure pronuntiar, quod narrat Cicero: ita potuit a Cicerone, quod vulgo ferebatur, illique personae quadrabat, Verri falso, acculatorio more, assignari.

Notata ranarum natura multis modis a Graecis, quae potu aquae delectaretur: quam ipsi maxime oderant.

CAP. XIII.

PVD Athenaeum in x. libro δημοσοφιστῶν carmen Pherecratis comici legitur, in quo reprehendit quidam puerum, vini ministratorem, quod nimium aquae ingessisset, ac vini ipsius vim penitus perdidisset, lepide dicens, oportere illum ranis miscere. verba, quibus maledicit puero, haec sunt. ἢ ἐρεῖ ἐς κόρακας: βατράχοις οἶνοχόειν σὲ δεῖ. Praeterea in vi. eiusdem operis Aristophontis plures versus citantur, in quibus inducitur quidam, qui sibi gloriae ducit, quod patientissimus esset eorum malorum, quae ceteri mortales summo studio fugerent, atque in illis tolerandis nulli cederet, in ipsis fortiter sustinendis praestantium habitorum. in quibus malis etiam posuit se in aqua bibenda: vinoque non gustando, ranam esse. Videtur autem ille disciplinam Pythagorae sectamque secutus: vnde fabula ipsa, in qua inclusi erant, πύθαγορις nomen habuit. Initium eius carminis est.

Ῥεῖς μὴ τὸ πίνων, ἰσβίειν πεμνην, Νόμισ' ὄραν Τιθύμαλλον ἢ Φιλιπίδω; Ὑδὼρ δὲ πίνων, βατράχος. Et quae sequuntur. Subtilis igitur gens, & quae vino in primis delectabatur, viderat, quae potissimum animans contrariam ea parte vitam sequeretur: ac quod ipsi toto animo expeterent, odio haberet: nam cum in terris degere posset, aquam sedem sibi fecerat. Cum autem βατράχοις οἶνοχόος prouerbium esset, vt Xenobius etiam tradit, solitum dici in eos, qui ea praebent, quibus non egent, qui accipiunt, apertum est hic οἶνοχόειν valere vinum ministrare: in versu vero supra citato Pherecratis, tantum ministrare: vsurpatum enim est iunctum verbum eodem intellectu, quo simplex, relicta materia, quae infunditur, profertur. Explicatur etiam hoc prouerbium ab alio. vt alterum quoque, ab eadem ancipitis naturae animante ductum, quod est βατράχων ὕδωρ. Animaduertendum autem superius exemplum Pherecratis, mendum continere in excusis libris: cum enim ita illic totum legatur. Απόθεν ὡ γλυκκυδιῶν ἐχέειν σοι. Πρατῆσαι μὴ ὄν ὕδωρ, τί πρῶσω. Ροῖς ὡ κατῆρατ' ἐνέχας δὲ ὕδατος; Ω μάμμ, τὸ οἶνον τίτταρας; ἐρεῖ ἐς κόρακας: βατράχοις οἶνοχόειν σὲ δεῖ. in calamo exarato exemplari multo fideliore scriptum est. ἀπόθεν ὡ γλυκκ: ὕδαρῶ ἐνέχαι σοι. quod omnino verum puto: verba enim sunt anui suadentis, quae Glyce vocabatur, vt poculum abiiceret, in quod nimium aquae infusum esset. Persona autem, quae loquitur, hoc iam prolato, se corrigat, quod non potius aquam praebitam dixerit, ac statim grauitur accusat ministrum, qui id fecerit: peccatum quo

que eius ostendit: atque execrata eum antea, dignum esse ait qui ranis ministret. Yδαρη αυ-
rem vilioris portonis genus est, cum in multi pusillam partem multum aquae infusum est:
υδαρηs vero, quod aquosum est. ut Alexis in παιδρασιαs, cuius testimonium supra ab Athe-
naeo citatur. ερχου συ δη παιν Ευζωροτρον, γου δυ παιδου: το ψυ Yδαρηs απαρ τδτ' εσε
τη φυχη κανον. Vnde translatum ad alias res, valet tenue atque infirmum. ut Aristoteles
etiam hoc verbum in II, πολιτικων cepit: differens contra temp. Platonis communionemque,
quam inducebat, liberorum: haec enim eius verba. ου δε τι πολη τω φιλικη αναγκαιον υδαρη γι-
νεσθαι δια τω κοινωτικη τω ποιωτικη. Ut Aeschylus quoque Αγαμενονι. appellavit υδαρη φιλοτηταs:
intellexerunt igitur hi ambo amicitiam, quam dixi, idest, non puram, neque meram, quod
scholion etiam in tragicum eum valere id appositum nomen, testatur. Intellexit igitur ami-
citiā, υδαρη vocans, leuem atque imbecillam. ut nos quoque vulgo verbum, quod huic
respondet, saepe vsurpamus: dicimus enim aliquas res, quae multum suarum virium amife-
runt, ac valde tenues sunt, annacquate, ut solem etiam obscuriorem: nec, ut solet, ful-
gentem.

Vocabulis a Cicerone ad alias res translatis, declaratur respondere Graeca nomina.

CAP. XIII.

IN NITIO vi. actionis in Verrem Cicero cum de signis picturisque ab eo sublati-
e Sicilia dicere vellet, primum secum dubitavit, quo potissimum nomine rem il-
lam appellaret: variis namque modis culpa haec vocabatur, pro ut quisque
crimen aut conterere, aut augere volebat. nam auctor ipse eo verbo appella-
bat, quo non male vocari potuit, si id sine alicuius iniuria factum esset: amici
vero hominis, qui modum nullum ipsum in studio earum rerum comparandarum tenuisse
sciebant, ut accusator commemorat, vitium ostendentibus nominibus, cupiditatemque in-
credibilem, translatis autem illis a corporis animique labibus, morbum & insaniam appella-
bant. Quod ad priorem harum translatarum vocum pertinet, Plutarchus quoque in com-
mentario ποδη αργητικηs, cum perditum in studio margaritarum gemmarumque hominem si-
gnificare vellet, verbo, quod huic Latino responder, vsus est. Eleganter autem callidamque
rationem exponebat, qua Polemo irati sibi hominis, contumeliasque in ipsum iacentis, ani-
mum delinierit: inquit enim. Ελπιμων δε λοιδορουσ ηs αυτην ανθρωπον φιλαλιθου, και ποδη σφραγιδιαs
πολυτιληνοσδοντοs. & quae sequuntur. Quod si addidisset και μεμηνοs, ut saepe Graeci lo-
quuntur, qui nimium aliquarum rerum estrenatumque amorem significare volunt, plene huic
loco respondisset: κανιαs enim profus appellatam a Graecis insaniam nomine significare vo-
luit: quod verbum in Graeco sermone & ipsum ad alias res transfertur.

Confirmantur exemplis rationes duae Platonis: quibus docuit quantopere obessent teneris
animis puerorum fabulae poetarum.

CAP. XV.

UT ARIA nonnulla passim canentes, ita nullo modo ferri posse poetas affirmat Plato in
iii. libro de Rep. qui tradunt heroas nulla re meliores praestantioresque fuisse ho-
minibus: atque id adolescentium auribus inculcant: esse namque εσηετα haec & ima-
pia aduersus deos immortales, eximiasque illas naturas, & falsa. Eam igitur culpam meri-
to reformidare potuit Hocrates, qui in libro, quem scribit ad Philippum Macedonem, ex-
cogitata callida se purgandi ratione: simulque subtiliter regi assentans, inquit se sibi ob eam-
rem ab rebus ipsius gestis narrandis temperasse, ne minores ipso fuisse humiliioresque osten-
dat, qui heroes vulgo habentur, ac superasse mortalem condicionem existimantur: hoc enim
facere, esset omnem illis dignitatem eripere. Post superiorem autem sententiam addit, eun-
dem locum virgens, illa praeterea iis qui audiunt esse detrimentosa: labemque non parvam a-
nimis eorum afferre: vnusquisque enim inquit, sibi ignoscer, si mali aliquid fecerit, persua-
sus huiuscemodi etiam scelera moliri ac saepe fecisse qui sati sunt e Diis immortalibus, ac pro-
pe absunt a diuina progenie. Quibus omnibus de causis censet huiuscemodi fabulas tollen-
das, ne in teneros animos magna peccandi licentia inferatur. Hoc igitur, quod metuebat
sapientissimus scriptor, & qui omnes sibi vitiorum euellere studebat, animum addidit ad stu-
prum virgini inferendum Chaercae Terentiano, ut ipse ille adolescens narrat: Nam cum de
lasciuia tabula picta, & quae mirifice quadrabat in domo meretricia, loqueretur, inquit. Ego
magis quoque id spectare coepi: & quia consimilem iuferat: Nam olim ille ludum, impendit

magis

magis animus gaudebat mihi, Deum sese in hominem conuertisse: & quae sequuntur. Ad
extremum autem, quod vitium harum rerum aperte significat, a Platoneque in primis exagi-
tatur, addidit. Ego homuncio hoc non facerem. ego illud vero ita feci, ac lubens.

Locus Ciceronis e V. libro Tusculanarum aliter ac nunc in excusis, in
veteris libro legi indicatus.

CAP. XVI.

ICERO cum animi constantiam ac fortitudinem exemplo quoque belua-
rum in v. quaestione Tusculana confirmaret, ita locutus est, ut in excusis
libris legitur. Quid bestiae? non frigus, non famem: non montiuagos at-
que siluestres cursus lustrationesque patiuntur? Animaduerti autem olim
in antiquo fidelique exemplari legi, siluestricursus, iunctis duobus nomi-
nibus: quod nunc in mentem mihi venit testari in his libris: neque enim
arbitror contemnendam hanc lectionem esse. Videtur namque totus locus
ex aliquo vetere poeta sumptus esse: non enim mihi persuadeo Ciceronem montiuagos vsur-
paturum fuisse: redolet enim hoc verbum orationem poeticam: facitque ut non sine causa
suspicer consequentem quoque vocem eodem pacto conformatam fuisse. Ut Catullus etiam
in libello de Atti huiuscemodi non nulla verba composuit: ceu cum inquit. Vbi cerua
siluicultrix, vbi aper nemoriuagus. Ita autem loqui consueisse priscos illos Latinos homi-
nes testatur Cicero in Oratore his verbis. Sed quid ego vocales? sine vocalibus saepe
breuitatis causa contrahebant, ut ita dicerent, multimodis, vasargenteis, palmeterinibus,
rectifraetis.

Elegans modus loquendi, quo vsus est Cicero, expressus esse e Graeco sermone declaratur.

CAP. XVII.

IN LIBRO de Fato Cicero Graecum (nisi fallor) modum loquendi in Latinum
sermonem conuertit: neque enim ab alio vlllo Romano homine vsurpatum in-
ueni: id autem est ferire medium, quod valet, cum duo inter se de aliquo con-
trouerfantur, ad arbitrumque res venit, aequo interuallo ac momento vtrin-
que illum ipsum, qui sententiam fert, discedere, atque ita litem diiudicare: quod
tamen iudicij genus ut negligens ac pingue, iurisperiti contennunt: nosque etiam patrio
sermone, quae prouerbij loco dicitur, voce eludimus. Verba eius haec sunt. Chrysippus,
tamquam arbiter honorarius, medium ferire voluisse. Ita autem hunc locum deprauatum,
quondam restitui, secutus fidem veterum exemplariorum: legebatur enim antea perperam
in excusis libris, se ferre voluisse. Plato in v. de Legibus ita locutus est, quamuis ab iudiciis
ad aliam rem transfulerit, dicens. Εγω ψυ αυτος σοι συγχωρω τον λυπης τε και υδουης ακρατου βιον
φθιγεν δειν παντας: μισον δε τινα πμεν αιε. Sed etiam in posteriore epistola ad Dionis propinquos.
δικαιον αν ισως και συμφερον γινηται υμιν πασι μεσον τιμειν: τοις τε φθιγουσι της αρχης τω χαλεποτη
τη υμιν, και τοις της αρχης παλιν ερωσι τυχηιν. Praeterea in sermone, quem Protagoram voca-
uit, cum induceret Hippiam suadentem magno illi sophistae, ac Socrati, ne vellent in contra-
ria inter se differendi ratione diutius perstare, sed aliquantulum alterutrum alteri concedere,
& mediam quandam viam tenere: cum enim, similibus vsus, rationem indicasset, qua vtrum-
que sequi debere in ea re optimum iudicaret, addidit. αλλα μεσον τοι αμφατρουs τιμων. Quia
enim ipsum dialogum Cicero in Latinum vertit, facilius potuit hunc Atticismum notare: ac
que ipso postea, cum apte posset, vti. Nam expressisse illum totum testimonio antiquorum
grammaticorum intelligitur. Priscianus certe haec inde verba citat. Nunc a vobis Protagora
& Socrates postulo concedatis alter alteri: & inter vos de huiuscemodi rebus controuerse-
mini, non concertetis: quae sane expressa sunt e loco, qui non multo supra hunc ipsum est:
cum enim Prodicus eodem munere fungeretur (rogati enim ambo hi sophistae diligenter sue-
rant a Critia, ut illi rei operam darent) in aliis multis inquit. Εγω μνη εσ αυτος ο Πρωταγορα και
Σωκρατησ αξιω υμαs συγχωρον και αλληλοιs ποδη τη λογων αμφισβητην μνη: εριση δε μη.

... ..

Defensa

Defensa vetus lectio in V. libro Tusculanarum: ratioque eius sermonis, qui imperfectus videtur, explicata.

CAP. XVIIII.

ERBA Ciceronis sunt in v. quaestione Tusculana. Nihil bonum nisi vacuitatem, vt Hieronymus: ita namque legitur non solum in scriptis pluribus libris, verum etiam in iis, qui superioribus temporibus exculti fuere, cum in Asulana editione additum sit doloris: qui enim curae illi praefuerunt, vt suspicor, locum mancum putantes, ita correxerunt, legentes, nisi vacuitatem doloris. Nec tamen veterem illam lectionem arbitror damnandam, ac non necessaria parte augendam. vt sit ἐλαφίς, frequens figura in consuetudine loquendi: non multo enim quoque post inquit: Cumque ea descendet in taurum, non addens Phalaridis, illum tamen intelligi volens. Est igitur precise id dictum, quomodo nonnulla vsurpari solita ostendit Cicero in iij. libro de natura Deorum, his verbis: Vt si quis dicat Atheniensium temp. consilio regi, desit illud Ariopagi: sic cum dicimus prouidentia mundum administrari, desit arbitrator Deorum.

Vt Cicero influere aliquando μεταφορικῶς vsurpauit, ita Plato indicatus vti verbo ὑπορέειν, quod illi respondet.

CAP. XIX.

NFLVERE μεταφορικῶς Cicero pluribus locis vsurpauit: nec enim de aquis tantum, humoreque aliquo, verum etiam de rebus solidis loquens, sensusque participibus, eo vsus aliquando est, vt de rebus quoque quae sensu aurium percipiuntur, nec tamen manu tanguuntur: vt in ij. libro de Legibus cum inquit: Assentior enim Platoni: nihil tam facile in animos teneros atque molles influere, quam varios canendi sonos: quibus verbis locum hunc grauissimi auctoris expressit e iij. libro de Rep. οὐδὲ γὰρ ἐργάζεσθαι ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἡ κατὰ μικρὸν εἰσθηκισαμένη ἡρέμα ὑπορέει πρὸς τὰ ἡδονὰς τε, καὶ τὰ ἐπιτηδύματ' αὐτῶν. Non solum igitur Cicero, qui quomodo ex alio sermone in alium conuerti aliquid oporteret, egregie tenebat, idem quod Plato antea dixit, verum etiam eodem modo dixit: & sententiam enim explicuit: & ordinem loquendi custodiuit: eruditissimus enim quoque atque idem politissimus scriptor, tamquam de humore aliquo, de cantu sonoreque locutus est.

Personare aures alicuius vocibus quibusdam idem valere videri, quod ἐναυλον ἔχειν.

CAP. XX.

VOD Cicero dixit in epistola ad Leptam personare aures, arbitror valere ἐναυλον ἔχειν: frequens enim hic modus loquendi est in Graeco sermone, & ab optimis auctoribus crebro vsurpatus, significat autem aliquid ex audito sonore cantuque restare in auribus, quod quali idem insulurret: diutiusque illic maneat, vt verba Latini scriptoris haec sunt. Leptam nostrum cupio delectari iam talibus scriptis, & si abest maturitas aetatis, tamen personare aures eius huiusmodi vocibus non est inutile: Plutarchus autem in libro, quo docet quomodo sint ab adolescentibus legendi poetarum: monstrans viam, qua sententiae aliquae ipsorum, quae moribus obessent, sint infirmantiae, atque omni auctoritate spoliandae, inquit: πρὸς ταῦτα δὴ πάλιν παρασκευάζομεν ὁδὸν ἐξ ἀρχῆς ἔχειν ἐναυλον. ὅτι ποιητικῆ μὲν οὐ πᾶν μίλον ἐστὶ τῆς ἀληθείας. idest in auribus semper obrepentem hanc vocem habere: & quae continenter eandem sententiam renouet. Plato quoque in iij. libro de Legibus eodem modo locutus est. ἐκ γὰρ τῆς ὑψηλῶν εἰς τὰ πτωχὰ καταβυβαίνον ὁμιλίαν πρὸς τὸν ἄλλοθεν ἐκείνου. In epitaphio quoque idem appellauit λόγον ἐναυλον. sed eandem Aristoteles in xxj. segmento Problematum. ὅστ' ἐναυλον ἔχειν τὴν δὴ δόξαμιν, εἴν τις αὐτῆς πλεονεχῆ, καὶ μὴ ταχὺ ἐκλείπει τὴν ἀσθένειαν: qui tamquam interpretatus est hunc modum loquendi, declarauitque quid illic valeretur: μεταφορικῶς namque illo vsus fuerat: neque enim de voce, sonoreue aliquo sermo erat, sed causa tunc quaerebatur, cur suaves quidam cibi dulcesque, citius fastidium gignant: ea autem dicitur esse, quod concoctis etiam illis, vis quaedam eorum, & quasi fucus restat: nec penitus extinguitur.

Non omnium custodum firmam esse fidem, egereque saepe illos alio custode, dictum prius a Platone in III. libro de rep.

CAP. XXI.

VOD Latinus poeta, cum magno animi dolore, in satyra inquit, vbi incontinentiam mulierum accutat, atque aculeatis dictis vulnerat: Sed quis custodiet ipsos custodes. cauta est & ab illis incipit vxor, Plato quoque eleganter exposuit in iij. libro politiae. vbi docet custodes reip. qui praesidio sunt reliquis ciuibus, ebrietatem cauere oportere. Id autem postea vere magnificeque de seipso praedicauit optimus vir ac clarissimus imperator, Epaminondas: cum ex eo quaesitum esset, cur potantibus ceteris, festosque dies summa laetitia celebrantibus, solus ipse squallens, in magna cogitatione defixus, per urbem ambularet. Vt liceat inquit vobis omnibus temulentis esse, atque omni cura solutis. Platonis verba haec sunt. κλέειν γὰρ ἂν ὅς τῶν γε φύλακα φύλακος δ. ἴσθαι. Sed etiam Demosthenes contra Aristogitonem, οἱ προσωπεῖοι μνησθῆναι τὰς ἀμαρτανότας, αὐτοῦ τῆς μεγάλης ἐπὶ φύλακος δ. ἴσθαι. Eodem etiam respexit Cicero in Diuinatione in Verrem his verbis. Custodem, inquit, Tullio me apponite. quid? Mihi quam multis custodibus opus erit, si te semel ad meas captas admisero? qui non solum ne quid enunties, sed etiam ne quid auferas, custodiendus sis. Nec non in iij. Philippica, irridens M. Antonium, qui in contione dixerat, se custodem futurum urbis: ait enim. O praeclarum custodem, quium vt aiunt, lupum.

Theriacam videri apud M. Varronem amarae potionis genus fuisse.

CAP. XXII.

HERIACA videtur olim bibi solita, vt ex verbis M. Varronis elicitur: quare liquidior fuerit necesse est: hoc enim tempore crassior duriorque conformatur. Apud Nonium autem hoc doctissimi viri testimonium legitur e libro de liberis educandis: Vel maxime illic didici & sitienti, theriacam, mulsam: esurienti, panem cibarium, siligineum: & exercitato, somnum suauem. Docet igitur Varronem, quae sint vera condimenta, vt Dionysij coquus locutus est. quod litteris etiam mandauit Cicero in v. libro Tusculanarum, quo loco de hac ipsa re accurate disserit. Nam cibarij quoque panis illic vt vilis meminit: quomodoque effici possit vt vulgares etcae, potionesque grauae ac suaves sint, ostendit. Animaduertendum tamen an theriaca tunc appellata sit, non quae vt remedium veneni adhibetur, sed potionis genus amarae tristisque: ex contrario enim hunc fuisse saporem illius perspicitur: multum namque vt e melle & vino conditum, dulce erat: nec enim omnia vocabula omni aetate idem valent: quamuis enim maneant ipsa, notio tamen eorum immutatur. Cum autem cibarius in primis panis appelleretur, quod non solum superioribus exemplis intelligitur, sed etiam testimonio Cornelij Celsi, cuius e ij. libro haec sunt verba. At alium mouent panis fermentatus: magisque si cibarius vel hordeaceus est, auctoritate Varronis intelligitur etiam vinum cibarium aliquando vocatum: ipsius namque apud eundem grammaticum haec verba leguntur. In cubiculo dormire malle scilicet potius vinum meum cibarium, quam ego dominus cubarem. sed etiam, quod magis mirandum est, homo quoque cibarius appellabatur, tamquam omne, quod sordidum atque abiectum esset, recte hoc pacto vocari posset: eiusdem autem doctissimi viri sententia haec eodem loco legitur e libro; cuius index erat, ὄρος πρὸς λυγρὰ. Tuus autem iste frater cibarius fuit Aristoxenus.

Diligenter ponderatus locus C. Caesaris, in excusis libris manifesto corruptus: antiquaque lectio indicata.

CAP. XXIII.

ERBA haec C. Caesaris e iij. libro de bello ciuili ita nunc passim leguntur: mendose prorsus, vt cuius facile intelligere licet. Cohortemque postea duplici stipendio frumentoue, & speciaris, militaribusque donis, amplissime donauit: quomodo enim tam inquinato verbo locus est apud politissimum scriptorem? Videndum igitur accurate an auxilio veterum librorum macula haec deleri possit. in duobus autem ipse non paruae fidei exemplaribus, ita scriptum offendi: non omnino integre minus tamen peruerse, vt puto, quia extant hic vestigia verae lectionis, quae illic contaminata

ta fant. Cohortemque postea duplici stipendio, frumento vespertariis militibus donis, amplissime donauit. Ut autem ego conuicere potui, diligenter omnibus examinatis, si ita legeretur, nihil vitij, neque in sententia, neque in verbis restaret: nec tamen magnopere a notis illis perturbatis discessum est. Cohortemque postea duplici stipendio, frumento, veste, diariis, militibus donis, amplissime donauit. veste autem milites aliquando donari solitos esse certum est: in rebus tamen potius aduersis quam secundis. quod facit, ut minus firmam hanc emendationem putem, donec exempla inuenero quibus declaratur, virtutis etiam praemium rei que bene gestae, hoc fuisse. T. Liuius in xxij. libro ab vrbe condita. Eos, qui Canusium perferunt, mulier Paula nomine, Bula genere, clara diuitijs, moenibus tantum tectisque a Canulinis acceptos, frumento, veste, viatico etiam iuuat. Xenophon quoque in primo libro de rebus Graecorum. *Φαργάβατος δὲ παρτὶ τῶν τῆν πελοπόννησίων στρατιώματι, καὶ τοῖς Στρακοντοῖς περὶ κελδοσάμβρος μὴ ἀδύμην σέκεα εὐλῶν, ὡς ὄντων πολλῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ, ἵως ἂν πᾶσι σῶματα σῶσιν ἢ ἰσχυρίων τε ἐδάκων ἐκείσιν, καὶ ἐφόδιον θύοιν μίμωσιν.* Nam diaria praebere solita militibus ut commoda quaedam, quo magis laborem ferrent, testimonio etiam Ciceronis comprobatur, qui in epistola quadam ad Atticum inquit. Eo modo autem ambulat Caesar, & iis diariis militum celeritatem incitat, ut timeam ne citius ad Brundisium, quam opus sit, accesserit. Aut igitur eruditi viri, si coniecturam meam non probabunt, videbunt, an his vestigijs melior lectio indagari possit, aut certiora, minusque deprauata quaerent. ipse magno studio diligentiaque adhibita, quod potui, praestiti.

Ornatus eorum, qui se ad iter longinquum accingerent, e pluribus Plautinis locis erutus:

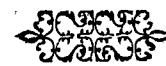
CAP. XXIII.

RNATUS eorum, qui peregrinabantur: ac quae sumerent itineri faciendo necessaria, vel saltem accommodata, percipitur Plauti pluribus locis inter se collatis: in fabula namque, quam inscripsit Mercatorem, e Philemone versam, cum induceret Charinum adolescentem, amore perditum, iniuriaque patris compulsum, patriam relinquentem, haec ipsum secum habuisse ostendit: chlamydem, zonam, machaeram, ampullam; reuocatus namque ille a sodali suo, qui nuntiarat amicam ipsius inuentam esse, illa omnia deposuerat, quae paulo post, putans id falsum: seque delusum, denuo sumit. Adiungitur autem his petasus in Pseudolo: cum enim fallax is seruus, vnde comoedia vocata est, sycophantam ornaret, ut peregrinus videretur, ac tunc ipsum Athenas aduenisse, inquit. Etiam opus est chlamyde & machaera & petaso. Petasatos autem esse solitos, qui longo itinere se darent, declarauit etiam Cicero in epistola ad C. Cassium; cum se purgaret de intermissione epistolarum: reiecit enim culpam in tabellarios, qui tempus ad scribendum non darent hoc pacto. Sed petasati veniunt, comites ad portam expectare dicunt. quo etiam verbo M. Varro indicio Nonij, vltus intelligitur: posuit enim hoc exemplum e libro *περὶ ἐξαγογῆς* doctissimi illius viri, cum quid valeat numero, auctoritate etiam ipsius declararet. Quid puer rogasset, & petasatus capite annuisset, ac discedens numero venire ait adolescentem. In eadem autem fabula, cum leno tactus iam, nec tempore insidias metuens, verum militis nuntium ut simulatum exagitareret, adiunxit superioribus rebus foccos: ita cum eo agens: totum enim locum ponam, quia corruptus est in excusis libris. Chlamydem hanc commemorare quanti conducta est. Quid est? Quid meret machaera. Helleborum hisce omnibus opus est. Eho? Mitte! Quid mercedis petasus hodie domino demeret? Quoi domino? Quid focci? Quid somnatis? mea equidem haec habeo omnia: meo peculio empta. Nempe quod femina summa sustinent vnde tibi? Verba autem haec ipsa, in quibus exemplum manet, cum absint ab excusis, accepta sunt a scriptis libris: quamuis quod ausus sum emendare, in illis legatur focij pro focci. Ampulla autem vasculum vinarium fuisse videtur, quod femori alligatum ferrent viatores: id autem e eoriorum apparet fieri solitum, ut percipitur ex hoc loco e Rudente. Ni erit tam sincerum, ut quiuis dicat ampullarius. Optimum esse opere faciendo corium & sincerissimum. Quid causae est, quin virgis te vsque ad saturitatem sauciem? Nam gestari ampullam etiam solitam a Cynicis, mendicisque, eiusdem comici indicio intelligitur, qui in Persa ita induxit Saturionem parasitum loquentem. Cynicum esse egentem oportet parasitum probe. Ampullam, strigilem, scaphium, foccos, pallium, Marsupium habeat: inibi paulum praesidij. Et Ciceronis quoque: cuius haec verba in iij. libro de finibus. Si ad illam vitam, quam cum virtute degatur, ampulla aut strigilis accedat: & quae sequuntur; pro re enim tenui ac parui pretij ponitur. Idem confirmat alia in fabula Plautus, in qua induxit Lepide Gelasimum auctorem facientem: coniunxit enim illic quoque ambas has vilissimas res, dicens. Rubigine notam strigilem, ampullamque rubidam.

PETRI VICTORII

VARIARVM LECTIO-

NVM LIBER II.

Ratio execrandi aliquem atrocior quam verbis appareat, communis nobis cum antiquis.

CAP. I.

NIMADVERTENDVM Veteres cum aliquem execrabantur, quod odio ipsis ob quoppiam insigne facinus foret, si forte tunc aliquo ille profecturus erat, precari solitos, ut ea via ipsi perpetua foret. quibus verbis significabant, vel potius summis precibus a Diis immortalibus petebant, ut numquam ille in ea loca rediret, sed quo magis iter facere pergeret, eo magis e conspectu se ipsis eriperet. Hoc in oratione contra L. Pisonem posuit Cicero, quum inquit, ostendens quantum foret odium ipsius in animis ciuium, ob res improbe ab eo in consulatu gestas. An quod tibi proficiscenti euenit, ut omnes execrarentur: male precarentur: vnam tibi illam viam & perpetuam esse vellent. Turpilius quoque comicus Trasyleone, cuius testimonium hoc citatur a Nonio, hunc sermonem vsurpauit. Age, age, egredere, atque vtinam istuc perpetuum iter sit tibi. Nos etiam cum alicui maledicimus, abigentes eum a nobis, ita vulgo loquimur: vota que facimus, ne vnumquam in eadem loca redeat.

Vetus mos explicatus, adimendi clauis vxori in diuortio.

CAP. II.

VI in corrigendis bonis auctoribus studium ponunt, acurateque antiqua exemplaria volutant, multa legisse debent, ac firmiter meminisse: alioquin saepe vera fidelisque scriptura, in illis reperta, fallit ipsos. quod Hieronymo Ferrario, non indiligenti homini, contigit, cum Philippicas Ciceronis cum veteribus libris conferret: cum enim illic aliter legi locum hunc offendisset, atque in impressis legeretur, falsam concinnatamque ab aliquo lectionem verae integraeque anteposuit. Locus ita habet in excusis in secunda illa nobili oratione, vbi Antonium acriter vulnerauit, ac turpi quadam laude ipsum omni dignitate spoliavit. Illam suas res sibi habere iussit: ex xij. causam addidit: exegit: Videtur enim omnino legi debere, quod ipse quoque in quibusdam scriptis inueniri testatur. Illam suas res sibi habere iussit ex xij. tabulis: clauis ademit, exegit: Erat enim mos institutumque Romanorum, ut vxoribus primum domum ingredientibus clauis darent, quo (nisi fallor) significabant ipsas matres familias esse, atque omnem rei quaesitae a viro, potestatem habere, quamuis Sex. Pompeius, qui hoc memoriae prodidit, aliam huius rei causam tradat, dicens. Clauis consuetudo erat mulieribus donare, ob significandam partus facilitatem. Vtra autem huius rei causa foret, verisimile est, quas initio matrimonij darent, ipsas diuortio facto adimere solitos, quod profus significare arbitror voluisse Ciceronem, cum omnem ritum illum exprimeret, ut foediorem notam inureret turpissimo viro, cuius ex omni vita nihil erat honestius quam quod cum mimae fecisset diuortium, indicat etiam turpitudinem hominis cum ostendit eum mimae clauis amicaeque, ingenuarum mulierum legitimaque vxoris insigne concessisse.

Humanus mos veterum illorum indicatus in saevo facinore, ut cum filios exponerent parte aliqua suorum bonorum ipsos donarent.

CAP. III.

NOTANDVS est mos Graecarum mulierum, quae cum rem saeuam facerent, atque ex se natos infantes exponerent, aliquam tamen pietatis speciem in duro illo munere obeundo retinebant: nec patiebantur filios nudos prorsus expertesque suorum bonorum ad mortem tradi. itaque cum necessitati alicui angustiae rei familiaris parerent, non obliuiscabantur penitus se matres esse, sed aliquid sui ornatus sibi detrahebant: corporique ipsorum imponebant. inde autem postea, ut poetae comici tragicique fingunt, aliquando illi agnoscebantur: mutatisque temporibus, ac fortunis parentum, libenter in familiam suam ascisciebantur. Hoc diligenter exposuit Terentius in heautontimorumenos sua, cum induxit Sofratam, Chremetis uxorem, ita cum viro loquentem. \square ut stulte & misere omnes fumus Religiosae, cum exponendum do illi, do digito anulum Detraho, & eum dico vna cum puella exponeret. Si moreretur, ne expers partis esset de nostris bonis. Hoc etiam seruasse Creutam narrat Mercurius apud Euripidem in Ione, cum ex se & Apolline natum exponeret: argumentum enim fabulae, quae prima persona in scenam prodiit, explicans deus ille, inquit. \square *ὡς δ' ἄλλοι χεῖρας περὶ τῶν οἰκίαις παῖδ' ἀπιώεργκε βρέφος* Eius tamen alterum ὑπόπρ ἠναδὸν θεῶν Κρέουσα, κακτίεσιν ὡς θανούμενον. infraque \square *ἀλλ' ἔχει παρέσθως χλιδῶν πέφυκ' ἐπιπρ ὡς θανούμενον*. ipsa igitur quoque Creusa, inani misericordia commota, se ornatu muliebri spoliavit, ac morituro filio adplicuit. Admonet autem me verbum quo vsus est Euripides in posteriore hoc loco, dicens ornatus illos corporis, quos sibi demit Creusa, reliquit illam apud infantem, ut doceam sine causa fuisse sublatum Graecum verbum e commentario Aelii Donati, accurati eruditique interpretis Terentiani, bonique in primis magistri dicendi: cum enim apud poetam Thais dixisset.

Abi tu & cistellam Pythias domo affer cum monumentis, ita ille interpretatur. Monumenta sunt, quae Graeci dicunt *λείψανα*, *παύρανα*. ut legitur & in scriptis, & in formis olim excusis libris. cum quidam postea improbe pro priore illa vera voce *λείψανα*, duo Graeca verba reposuerint, quae quamuis rem aliquo modo indicent, non tamen vera sunt: nec respondent Latino verbo, quo vsus est Terentius. Aristoteles vero in primo libro de arte poetarum de cognitionibus disputans, quas *ἀνεγνωρίστεις* vocat, huiusmodi monumenta in signis posuit, quae extra rem posita sunt.

Deleta macula e V. libro Ciceronis de finibus, quae viri nomini adhaeserat.

CAP. IIII.

ORRVPTVM est Persae hominis nomen apud Ciceronem in v. libro de finibus bonorum ac malorum, vbi de infelici exitu Polycratis Samiorum tyranni disserit, qui antea fortunatissimus habebatur; amicitiaque regis Persarum floruerat: ita enim legitur in omnibus, quos vidi, libris. Si sapiens, notum quidem miser, cum ab Oronte praetore Darei, in crucem actus est. cum scribi debeat Oroete: hoc namque verum nomen illius fuit, qui tam duriter in Polycratem animaduertit: quod liquido intelligitur testimonio Herodoti, vnde historia accepta est: haec enim ipsius e Thalia verba sunt, totam rem narrantis. *ἀποκτείνας δὲ μὴν οὐκ ἀείρος ἀπὸ γήσιας Οροίτης, ἀνεσάρωσεν*. Apud Athenaeum quoque in xij. libro *δειπνοσοφιστῶν* ita scriptum est. vbi historiam hanc tangit, de victu delicato Crotoniatarum loquens, Democideque ipsorum ciue, quo medico utebatur Polycrates: inquit enim. *Πολυκράτης δὲ τῶ σαμίων τυράννου, σωθῶν, καὶ μετὰ τὴν ἐκείνου θάνατον ἀχμαλωτισθεὶς ὑπὸ περσῶν ἀνήχθη ὡς βασιλεία, Οροίτου τῶν Περσῶν ἀποκτείναντος*. Quod vero ad miseram Polycratis necem ostendendam pertinet, memoriae proditum est non solum ipsum viuum in crucem actum, ac seruili supplicio affectum, verum etiam de cruce depositum, sandapila deportatum esse: id autem feretri genus erat, quo vilissimarum personarum atque damnatorum corpora ad sepulturam portabantur.

Oculis

Oculis spectantium dolorem inurere formam egregiam corporis: formosaeque virgines ea de causa dictae a fortunatissimo rege, esse oculorum aegritudines.

CAP. V.

TTERENTIVS Phormione oculos dolere de eo dixit, qui rem molestam odiosamque videret, ita contra Graeci auctores oculos dolere illius significarunt, qui rem pulchram atque iucundam cernerent, qua tamen frui non possent. comicus impurum illum parasitum ita induxit cum vxore Chremetis loquentem. Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam Nausistrata, & quod tuo viro oculi dolent: nulla enim maior aegritudo afferri potuit Chremeti, quam si spectaret secum accubantem Phormionem, qui flagitia ipsius vxori detexerat, quare non sine causa inquit ille oculos viri dolituros eo aspectu. Alexander autem, ille magnus, deuictis Persis, ut memoriae prodidit Plutarchus, cum captiuas spectaret speciei corporis magnitudineque praestantes, iocans inquit. *ὡς εἰσὶν ἀλγυθὸν δὲ ἀμμάτων αἰ παρσίδου*: cum enim posset oculorum desideria satiare, noluit tamen parere libidini, temperanterque se admodum in ea victoria gessit. Herodotus quoque in Terpsicora legatos Persarum, molles eneruatosque viros, ita induxit loquentes: accepti namque illi magnifice ab Amynta Macedonum rege, cum quererentur quod adductas in conuiuium mulieres, contraque se sedentes, non liceret atrectare, dixerunt. Praestitisse ipsas primo non venisse, quam profectas eo: e regioneque sedentes, oculorum dolores ipsis gignere. Longino quoque in libello *πρὸς ὕψους* non placet hic sermo, qui tamen alio nomine ipsum accusat; propinquum enim esse putat illi culpa, quam in aliis supra reprehenderat, idest esse frigidum, & ineptum; de quo tamen alij existimabunt: non facile enim affinem esse vitio putarim vocem Attico comico creditam elegantem, idest Apollodoro; vnde fabulam Terentius expressit, & quam praeterea summus Rex, & eruditus ab Aristotele vsurparit, & si Dionysius ille arbitratur ignosci Herodoto posse, quia ipsam edi fecerit a barbaris hominibus, & in vino. Huius quoque loci mentionem fecit Eustathius in tertium librum Iliadis, cum verba illa Homericam interpretaretur. *Καὶ με γλυκὺς ἡμερος ὄρεϊ*: quaereretque cur summus poeta dulce desiderium appellasset: inquit enim ad extremum. *πρὸς δὲ ταῦτ' ἐπιρροῦσθαι δοκεῖ παρὰ τινος ἔνθεο μεγάλου σοφοῦ τῶ, τὸς κῆρας ἀλγυθὸνας ὀφθαλμῶν εἶναι*. nam quod addit vocem hanc reprehensione egerit, nec vacare vitio, quod nequeant aegritudinem afferre oculis, quae dulce desiderium vitae inserunt, inane est: nec enim grammaticus ille elegantiam huius sermonis vidit: nec ab iis ipsum vsurpatum esse cognouit. Plautus quoque Afsinaria eundem modum loquendi vsurpauit, vbi induxit intemperantem perditumque patrem cum amica filij, inspectante illo, accubantem, atque ipsum ita interrogantem. Numquid nam tibi molestum est mi gnare, si haec nunc mecum accubat? cui filius responderit. Pietas pater oculis dolorem prohibet, quamquam ego istanc amo, possum equidem inducere animum ne aegre patiar, quia tecum accubat.

Diligentia, quam tradidit apud Terentium Chaerea, ponere Atticas mulieres ut filias graciles redderent, testimonio Graeci scriptoris confirmata.

CAP. VI.

ATTCARVM matronarum studium, quod ponerent in extenuando corpore filiarum, commemorat apud Terentium Eunuchus Chaerea, cum speciem virginis, quam viderat, habitudinemque corporis ipsius summis laudibus tolleret. Verba adolescentis, repentino amore capti, haec sunt. Haud similis virgo est virginum nostrarum, quas matres student Demissis humeris esse: victo pectore, vt graciles fient. Si quae est habitior paulo, pugilem esse aiunt, diducunt cibum. Tam & si bona natura, reddunt curatura iunceas. Primum igitur, vt apparet, fasciis pectus deuinciebant, ne habitiores fierent, quae ratio valde utilis est corporis amplitudini coercendae, vt medici quoque testantur: victus deinde ratione, detractioneque cibi, siqua plenior natura fuisset, tenuiorem reddebant. Plutarchus tamen, qui & ipse huius laudis mulieres cupidas esse tradit, alio etiam remedio ipsas vti solitas docet: cum enim in commentariolo, quem inscripsit *αἰτίαι φυσικαί*, voluisset rorem vim quandam mordendi, erodendique habere, hoc etiam tamquam signo quodam testimonioque, id confirmauit. quod meatus corporis tenues redderet eorum, qui ipsum vorare consuescent. Vnde inquit pingues mulieres, vestimentis aut velletribus mollibus rorem excipientes colligentisque, videntur hoc remedio consumere ac minuire pinguitudinem.

B 2

Institutum

Institutum Graecorum in funeribus, imponendi coronam mortuis, explanatum: simulque mos Tarentinorum expositus, qui in loco sepulturae, religione oblata, suserant consuetudinem reliquorum.

CAP. VII.

GRAECORUM hominum morem in efferendo honestiore aliquo funere significavit Cicero in oratione pro L. Flacco; quibusque rationibus ornare mortuum solent indicavit. in iisque solitos illos docet coronam ipsi imponere: inquit enim quid contineretur plebis citis Smyrnaeorum, quae fecerat in Castricum mortuum, breui ostendens. Primum, ut in oppidum introferretur, quod a iis non conceditur; deinde, ut ferretur ephēbi: postremo, ut imponeretur aurea corona mortuo, institutum autem hoc coronatos mortuos efferendi, tetigit etiam Aristophanes *ἐκκλησιασάρχουσαι*: ita enim induxit virum uxorem increpantem, quod eum noctu in lectulo dormientem, reliquisset, tamquam cadaver, *ὠχλον καταλιπόντ' ὡσπερὶ προκείμενον; Μονονυχὶ στεφανύνας; ἄλλ' ἐπιβέβησα λάκκον;* addidit enim nihil desiderari potuisse ut plenam speciem eius rei redderet, nisi quod coronam capiti ipsius non imposuerat; neque lecythum prope collocarat. Graecos autem consueisse extra oppida mortuos sepelire, intelligitur etiam loco quodam Polybij ex octavo libro historiarum, qui nunc in excerptis legitur docet enim illic, quomodo Tarentum in potestatem Annibalis venerit narrans urbis Tarentinorum partem ad ortum Solis vergentem. bustorum plenam fuisse, quia ad ea usque tempora Tarentini morem haberent, intra oppidum mortuos condere, parentes veteri cuidam oraculo: cum enim edita ipsis fors esset, res eorum meliores futuras, si vna cum pluribus habitarent, ita illos interpretatos esse id oraculum; existimasseque temp. suam bonam fortunatamque fore, si illos etiam, qui migrarint e vita, intra urbem receperint, quod postea diligenter seruarunt. Verba oraculi haec erant. *ἀμεινον καὶ λαίον ἔστωσι σφίσι ποιζόμενοι τὸ ὄκητιν μετὰ τῶν πλείονων.* Ceterae autem nationes Graecorum tantopere hoc fugiebant, ut ministros etiam tristis huius muneris, quos *κατακτάτας* appellabant, urbis domicilio arcerent. Quod memoriae prodidit Helychius, hoc ipso nomine illos vocans: eosdem etiam Graece *νεκροβάπτας* vocatos, cum libitinarij dicerentur a Latinis, testatur Vlpianus in xiiij. libro Pandectarum. tit. de iustoria actione. Animaduertendum autem, cum in oraculo illo *πλείονες* crediti sint vocati esse mortui, qui vere non sunt, nos quoque patrio nostro sermone ita loqui: dicimus enim eos, qui interiere, ad plures profectos esse. sed in consuetudine quoque hoc Latinorum hominum fuisse testimonio Plauti cognoscimus: cuius in Trinummio haec verba sunt, a Philone pronuntiata, filio praecipiente. Quia ego ad hoc genus hominum duravi, quin prius Me ad plures penetraui.

Diligentem commemorationem beneficiorum esse pene exprobatorem, dictum etiam a Demosthene.

CAP. VIII.

QUOD in ore liberti hominis posuit Terentius Andria, cum iniquo animo ipsum ferentem induxit herilem illum sermonem, accuratamque explicationem beneficiorum in se collatorum, Demosthenes quoque pro Ctesiphonte maiore in re usurpavit. Verba summi oratoris haec sunt. *Τὸ δὲ πῶς ἰδίαις διηρησίας ἀναμιμνήσκων μικρὸν δεῖν ὅμοιον εἶναι τῷ ἀνεπίσημον;* comicus enim inquit: nam ista commemoratio Quasi exprobatio est immemoris beneficij. Quod Graecis igitur est *ἀνεπίσημον*, ille exprobare reddit. Cicero vero *ἀνεπίσημος* exprimere volens, ut puto, verso sermone, cum esset ei obiectum, ait. locus autem est in epistola ad Paetum cum vocem referret, qua Aristippus Cyrenaeicus se purgavit, insimulatus quod Laida haberet. Graeci scriptores hoc ipso verbo in re exponenda uti solent.

Locus emendatus in Liciniana, ubi Cicero vitam suam tuetur contra voces maleuolorum, eum ut nimis deditum studiis litterarum, insectantium.

CAP. IX.

LOCVS est corruptus in oratione Ciceronis pro Archia poeta, qui tamen in scriptis exemplaribus vitio vacat: idemque etiam in iis, qui primis temporibus excusi sunt, integer legitur: vnde suspicari licet ipsum a sinistro aliquo corruptore contaminatum fuisse: ita enim nunc scriptum est in iis, qui emendationes putantur. Me autem quid pudeat? qui tot annos ita vivo iudices, ut ab illis nullo me vnquam tempore, aut commodum, aut otium meum abstraxerit, aut voluptas auocarit, aut denique somnus retardarit. (loquitur autem de studiis litterarum) cum hoc pacto videatur omnino legi debere. Vt a nullius vnquam me tempore aut commodo, aut otium meum abstraxerit, & quae sequuntur: ostendit enim, quod incubuerit litteris nemini obfuisse: nec se esse e genere illorum hominum, qui his studiis vehementer delectati, cuncta officia & priuata deserunt, sed semper se praesto fuisse iis, qui opera sua vtellent & temporibus commodisque eorum diligenter seruisse, nec a muneribus illis potuisse, aut otio auelli, aut voluptate auocari, aut somno retardari, quare liberum esse omni culpa. nam quod tempus poneret in litteris bonisque artibus perdiscendis, statim accurate doceret, atque id cum sua magna laude, turpique nota eorum, qui longe aliam vitam, quam describit, sequerentur. nullo autem modo accomodatum fuisset illi loco temporisque ostendere se ita vixisse multos annos, ut nulla ratione diungi poterit a studiis litterarum, vel potius valde alienum incommodumque: quamuis enim res commemorarit, quae impediunt studia bonarum artium, ut ignauia, voluptas corporis, somnus, planum tamen est ipsas alia etiam honesta facta retardare.

Πάλασμα, proprie usurpatum, satis apertum vocabulum esse: idem autem ad alias res translatum, aliquando obscurum.

CAP. X.

ΠΑΛΑΣΜΑ valet astutam rationem vincendi aduersarium, qua utebantur pugiles in certaminibus: saepe tamen hoc verbum apud optimos auctores ad alias res translatum inuenitur: significatque callidum aliquod consilium ac vafrum. Aeschines igitur contra Ctesiphontem cum inquit, iudices admonens ne se paterentur a Demosthene decipi: *μη δ' ἀγνοεῖσθε ὅτι πάλασμα τὲρ' ἐστὶ δικαστηρίου,* manifesto ita cepit. Xenophon quoque in ij. libro ἀπομνημονευμάτων, inducens Socratem irridentem stultam rationem Aristippi, qui dixerat, ut liber esset malis, quae saepe vexant incolas certorum locorum, non fuisse vnquam ascribi se in ciuitatem vllam, sed vbique peregrinum esse, eodem pacto illo usus est. verba politi suauisque scriptoris haec sunt. *Καὶ ὁ Σώκράτης ἐφίη, τούτω μὲν τοι ἴδιον λέγεις, τις δὲ δεινὸν πάλασμα: εἴθ' ἔξωσες, εἴθ' οὐ ὅ, τι Σίνις, καὶ ὁ Σκίρων, καὶ ὁ Προκούσης ἀπέβαλον, οὐδὲ τις ἐτί ἀδικεῖται.* mera autem illa est ironia; multis enim iniuriis tunc quoque expositos esse hospites intelligebat. Aristophanes itidem *βατράχοις*, cum ait *Φρωῖχου πάλασμασι*, quod adnotat etiam verus grammaticus, intellexit huiuscemodi dolos, astutaque facta, quamuis ab interprete adferri videantur etiam aliae illius loci declarationes. ipse tamen affirmatim ita locum eum accipiendum praefertim cum sermo sit de lapsu corporis: est enim illic ἀμνηστία nisi fallor: integer locus est (digreditur autem illic poeta ab argumento fabulae) *Καί τις ἡμεστὴ σφαλεῖς τι φρωῖχου πάλασμασιν Ἐγγυέσθαι φημι χρεῖναι τὰς ἀλισθούσι τότε: Αἰτίαι ἐκβίσι, λύσαι τὰς πρότερον ἀμαρτίας.* non tam facile tamen perspicitur quid intellexerit hoc verbo Sophocles in Oedipode tyranno, cum ita chorum fecit canentem. *Τὸ καλῶς φέχον πόλι πάλασμασιν, καὶ ποτε λύσαι δεῖν αἰτούμαι.* *Θεὸν οὐ λήθω ποτε προσάταν ἔχων.* Accusabat autem ille Iocastam, quae contempserat oracula: omnemque diuinationem flocci non faciebat, & sane ipse puto praedictionem ipsam significari, siue pietatem erga deos immortales, non apparet tamen quid similitudinis huic rei sit cum illa, ut apte verbum illinc huc transferri possit.

Locus

B 3 Reprehen

Reprehensum a Cicerone in oratione aduersarii verbum accusatorie, quo ipse etiam, ut valde apto ad eam rem ostendendam, vititur.

CAP. XI.

NOTANDA est malitia summi Latinis oratoris, qui verbum recte in senatu a Trib. pl. usurpatum reprehendit, atque exagitauit, cum omnem illius rationem agrariam apud Quirites criminaretur. In sapiente enim illo consilio cum Rullus legem ipsam ornaret: vtilitatemque eius exponeret, vrbanam plebem nimium in rep. posse dixerat, exhauriendamque esse: id enim verbum quamuis rei narrandae, vel ante oculos potius ponendae, valde aptum foret, notatum Cicero in contione illi exprobrauit, indeque magnam inuidiam ipsi conflauit: de se enim tamquam de sentina aliqua, verba fecisse tribunum iniquo animo ferre debuit populus R. nam quin translatio elegans sit dubitari non potest. Ipse certe Cicero ita postea locutus est in epistola quadam ad Atticum, cum de eadem re ageret: inquit enim. Populo autem & Pompeio satisfaciebam emptione: qua constituta diligenter, & sentinam vrbis exhauriri, & Italiae solitudinem frequentari posse arbitrabar. Sed Graeci quoque scriptores verbo, quod huic responderet, μεταφορικώς vtuntur. ad eandemque rem transferunt, vt Euripides Oreste. narrans Troianum bellum excitasse hoc consilio deos immortales vt exhaurirent e terra tamquam e nauis, sentinam improborum contumeliosorumque hominum. haec poetae ipsius verba sunt, Οανάτουσι τήν γην, ως ε παρ ταύτων χθονός Υβρισημα θνητῶν ἀφρόνου πληρώματα. nam Plutarchus, qui in Pericle eandem pene quam Cicero, sententiam protulit, hoc ipso verbo vtus non est: sed inquit, docens singulis annis ipsum classem ornare solitum, nec non misisse etiam agrarios in plura loca, id Periclem eo consilio fecisse vt ignaua, ob otiumque turbulenta ac seditiosa plebe, ciuitatem leuaret.

Quod Cicero dixit philosophiam quasi saepimento quodam, vallari dialectica arte, expressum esse e Graeco.

CAP. XII.

ICERO in primo libro de Legibus cum de sapientia ageret, a cuius amore φιλοσοφία vocata est, partes huius praeclari studij explicauit. primumque illam, quae in purgando pectore occupatur, quomodo pararetur ostendit: deinde, quae rerum naturalium causas inquirat: tertiam autem, dialecticam Graeco verbo appellatam intelligens, inquit. Atque haec omnia quasi saepimento aliquo, vallabit disserendi ratione. & quae sequuntur. exprellit autem simile, quo Stoici quidam vim dialectices, naturamque explanabant. id autem, vt alia etiam nonnulla eiusdem generis, Diogenes Laertius in Zenone posuit: iis enim imaginibus illi putabant se inuolutam abditamque vim rerum posse explanare, cuius verba haec sunt. εικάζουσι δὲ τὴν φιλοσοφίαν ἀγρῶν παμφόρον: τὴν μὲν περιβεβλημένην φραγμῶν, τὸ λογικόν: τὸν δὲ καρπὸν, τὸ ἠθικόν: τὴν δὲ γῆν ἢ τὰ φερόμενα, τὸ φυσικόν. Reddidit igitur φραγμῶν, quae sane notio est huius verbi, M. Tullius saepimentum. ad hoc cum satis certo cognoscat Cicero respexisse: huiusque similis notitia valde locum illustret, libentius id adnotauit quia memini eruditum virum in sensu huius loci eliciendo lapsum esse, qui falso putauit M. Tullium respexisse ad sententiam Platonis, qui in vij. libro de rep. dialecticam celebrans, appellauit ipsam θρηνην philosophiae, cum tamen eruditissimus ille ac politissimus scriptor longe aliam rem ac praestantioris scientiam, dialectices nomine illic significarit: quod existimabat ille Cicero fecerit. Sed etiam in eo arbitrabatur eundem parum vidisse, quod putauit θρηνην eo in loco significare saepimentum, cum apicem culmenque illic valeat, quamuis planum sit eam quoque notionem esse eius nominis. vnde etiam nunc militari voce vulgo munitiones castrorum vallumque appellantur, e Graeco sermone deriuata voce, trincaei.

Res, quae videntur honeste negari vix posse, ne in odium incidas, astute non conceduntur, exemplo magnorum virorum.

CAP. XIII.

TENDENDA est astuta ratio duorum summorum ducum, qui cum alieni a quietis consilii paceque videri non vellent, eas condiciones ferentes, quas probari aduersariis non posse intelligebant, callide fugerunt, quod honeste negare non poterant: Philippus enim Macedonum rex in epistola quam scripsit ad Athenienses, cum in animo haberet nihil eorum facere, quae legati ipsorum postulabant: nec tamen nimis durus videri vellet, affirmauit se auditis orationibus eorum assensurum omnibus rebus, quas illi petebant: seque paratum esse inducias facere, si tamen Athenienses missis ad se auctoribus malorum consiliorum, iusto supplicio illos affici passi sint. litterae regis recitatae a Demosthene in actione pro Ctesiphonte, illic nunc inclusae leguntur. Eodem etiam pacto M. Antonius textit odium suum contra eos, quos Mutinae obsidebat, docens se omni poena eos liberaturum, si imperatorem suum prodidissent, quod illi commissuri nullo modo erant: in epistola enim quam misit Hirtio & Caesari inquit, At militibus inclusis opem fertis. nihil moror eos saluos esse, & ire quo lubet. si tantummodo patiuntur perire eum, qui meruit.

Verbis propriis conuiuij vocatas disputationes eruditas & a Cicerone in Topicis, & sexcentis locis a Platone.

CAP. XIII.

ICERO in libro Topicorum eleganti ἀλληγορία vtus est: manifesto enim aliud dixit: aliud intelligi voluit cum multis usurpatis translatis verbis, inquit. Sed quoniam auidum hominem ad has discendi epulas recepi, sic accipiam, vt reliquiarum sit potius aliquid, quam te hinc patiar non satiatum discedere. ante autem primus apud Latinos accipere e tua sede in alienum locum transtulerit, ante aliosque epulas μεταφορικώς vocarit disputationes de rebus grauioribus, affirmare non auisim. Plato certe cuius, elegantiam orationis summo studio Cicero imitatur, ante ipsum in Phaedro hac forma dicendi iterum vtus est: verbaque sua, quae Latinis illis respondent, eodem transtulit, vt cum initio eius sermonis ita induxit Socratem loquentem. Τίς ἐγὼ δὴ ἢ διατριβῆ, ἢ δῆλον ὅτι τῶν λόγων ὑμῶν λυσίας εἶδος; & post ex eiusdem persona, paulo antequam recto capite sanctissimus ille vir delicatam eam teneramque orationem auspicaretur: inquit enim πῶς ἔστι ἂν δίσσι εἶλω τοιαύτης δοῖνης ἀπέχεσθαι. Itemque in l. libro de Rep. his verbis. διὰ τὸ τὸ λόγον ἐπι βαρῶν: & ἔστι ἔγωγε σοὶ ἀνακτιώσομαι, ἵνα μὴ τοῖς δε ἀπέχεσθαι. ἴδι δὴ ἢ δ' ἐγώ. καὶ τὰ λοιπὰ μοι τῆς ἐσιώσεως ἀποπλήρωσον, ἀποκρινόμενος ὡς πρὸς καὶ νῦν. vt in vij. etiam. quo testimonio quoque vtus est Budaeus. cum a Graecis usurpatum saepe hoc verbum μεταφορικώς doceret. καὶ εἰς τὸν ὕπνον ἢ τὸ λογικὸν μὴ ἐκίρας ἑαυτὸς καὶ ἐσιώσας λόγων καλῶν καὶ σκέψαν. & quae sequuntur. locum autem illum in primo libro de Diuinatione vertens Cicero, eandem figuram seruaui, his verbis. Ea parte animi, quae mentis ac consilij est, agitata & erecta: saturataque bonarum cogitationum epulis, & quae sequuntur. Idem quoque non minus elegans quam eruditus scriptor in sermone de amicitia, quem Lysidem inscripsit, eodem pacto locutus est dicens. Τί ἡμεῖς ἐπι ὁ κτισσιππος αὐτῶ μόνῳ ἐσιώσων: ἡμῖν δὲ ἔμυτα δίδου τῶν λόγων. vnde manifesto tenetur magnopere delectatus esse hac translatione, cum tantopere ipsam frequenter.

Videri Ciceronem peccasse in vetere historia narranda.

CAP. XV.

VOB M. Cicero in ij. quaestione Tusculana. Aspice Philoctetam, cui concedendum est gementi: ipsum enim Herculem viderat in Oeta magnitudine dolorum eiulantem. nihil igitur hunc virum sagittae, quas ab Hercule acceperat, consolabantur, vereor ne a vero dissentiat: memoriaeque lapsus hic sit: neque enim Philocteta Herculem in Oeta acerrimis doloribus oppressum vidit, muliebremque fletum edentem, sed pater ipsius Poean. temporaque manifesto repugnant: ad Troianum enim bellum, cuius dux Agamemnon fuit, profectus est Philocteta: Hercules vero multo ante in deos relatus erat. Poeanem autem ab eo sagittas dono accepisse,

se, quas postea filio reliquit, certum est, testimoniis multorum scriptorum. Apollodorus in bibliotheca id his verbis docet, vbi narrat non fuisse dicto audientem filium Herculi, cum iussisset eum incendere rogam: Poeantemque forte illac praetereuntem, duro illo munere functum esse. τὸ δὲ μὴ φίλοντες, Ποεάντες παρὰ τὴν ἐπιζήτησιν ποιμνίων, ὑφάφας, ἔλαβεν τὰ τῶρα παρ' αὐτῶν δῶρον. Philocteta ipse apud Sophoclem in fabula, cui ipse nomen dedit. ὁ δ' εἰμ' ἔγω σοι κείνος, ὅ γ' κλίεις ἴσον. Τῶν ἑρακλειῶν ὄντα δεσπότην ὕπλων. Ο τὸ Ποεάντες πάρος, Φιλοκτήτης.

Iure quidam accusati, qui res, quamvis vtilis, non idoneis temporibus: neque id postulantibus, tractant.

CAP. XVI.

CUTE increpauit aduersarium, magnum oratorem, acris animi iuuenis apud Virgilium, quod propinquis hostibus, aggredique vibem parantibus, ostentaret importunam illam suam eloquentiam: neque enim tunc linguae munus valde requiritur, sed manuum opus. quod si consilij quoque vltus est, id subita expositione contentum est. non male igitur inde orationem exorsus, inquit.

Larga quidem semper Drance tibi copia tandi. Tum cum bella manus poscunt. & quae sequuntur. Demosthenes quoque in oratione ποδὲ συμμοριῶν, id exagitaui. quemadmodum etiam contrariam huius culpam: eius qui cum consilia requiruntur, deliberatioque de aliqua re haberur, studet opinionem fortitudinis reportare. vnde opposita haec inter se vitia incipit accusare. ὅτι δὲ ἐπιχαλιπὸν, εἴδ' ὅταν βελθεῖσθαι δὲν, δόξα ἀνδρείας λαβεῖν, εἴδ' ὅταν κίνδυνος τις ἔγγυς ἢ δεινὸν εἴη φασίλωαι. addit autem ille statim, in quo plurimum laboris, difficultatisque positum sit: quodque tempori conueniat.

Quod Cicero affirmat Isocratem fecisse iudicio, citans illum testem, scriptorem eum videri dicere se facere propter senectutem.

CAP. XVII.

ARCVS Cicero in Oratore tradit Isocratem in senectute temperasse sibi, iudicio ac voluntate, a frequentia numerorum, quasi cognosset vltu nimis vincam illam numeris orationem, quam antea adamatat, vitio non carere, comprobatae hoc testimonio ipsius auctoris: quem affirmat hoc scripsisse in oratione ad Philippum Macedonem: verba tamen Isocratis videntur potius significare id ipsum fecisse labore deterritum, quod tantum molestiae, confectus annis, sustinere non posset:

ita enim seipsum purgat magno illi regi, ad quem librum misit. Οὐδὲ γὰρ πάρος ποδὲ τινὶ λέγειν διουβρίας καὶ ποικιλίας κεκοσμηκὰ μὲν αὐτῶν: αἷς αὐτῶν τε νεώτερος ὢν, ἐχρησάμην: καὶ τοῖς ἀλλοῖς ὑπέδωκα, εἰδὼν τὰς λόγους ἡδύτας ἢ ἀμακῶ πειστέρας ποιοῦσιν: ὢν οὐδὲν ἐστὶ δεινὸν διὰ τινὶ ἡλικίᾳ. nam cum aperte patret se prius hoc ornatu vti solitum: primumque ipsum aliis ostendisse: addatque bona ipsius, dicens illarum rerum auxilio orationem iucundioem: magisque aptam ad persuadendum effici, non videtur conuenire sententiae illius, qui hanc rationem damnet. quod si quis astute velit egisse callidum scriptorem: puterque reiecit in gravitatem aetatis, quod alia de causa faciebat, nihil hoc adiuuat Ciceronem, qui quod tradit de immutato consilio Isocratis, intelligi posse affirmat ex ipsius verbis, in ea oratione positis: ita enim loquitur. Quin etiam se ipse, tantum quantum aetate procedebat (prope enim centum confecit annos) relaxarat a nimia necessitate numerorum. quod declarat in eo libro, quem ad Philippum Macedonem scripsit, cum iam admodum esset senex. in quo dicit se minus iam seruire numeris quam solitus esset. ita non modo superiores, sed se ipse correxerat. nam quin verum sit quod dicit, dubitari non potest: in dubio est res, quae ipsum impulerit: fuerit ne correctio veteris errati, an desperatio praeteriti ornatus, ob virium imbecillitatem, consequendi.

Confirmata vetus lectio in epistola Ciceronis ad Trebatium similitudine Graeci sermonis.

CAP. XVIII.

ERVA haec M. Ciceronis ex epistola ad C. Trebatium sunt, ita olim a me purgata ope vetustorum exemplariorum: turpis enim macula in exensu libris prius ipsa foedabat. Num ius ciuile vestrum ex libris cognosci potest? qui quamquam plurimi sunt, doctorem tamen, vnumque desiderant. antea namque impressi habebant, lumenque quomodo autem restitutum a me verbum accipi

accipi deberet, accurate tunc docui in castigationum illarum mearum explicationibus: exemplum tantum defuit, quo sermo ille comprobaretur, in quod cum postea incidere, libuit illud notare: valde enim ipso integritas eius lectionis confirmatur: praesertim, cum non defuerint, qui puritatem elegantiamque huius locutionis non videntes, rursus contaminarint. Aristoteles igitur in Problematum segmento xix. eodem pacto locutus est: (nihil enim refert auctoritas huius sermonis e Latino, an e Graeco scriptore petatur) Διατί οἱ πολλοὶ ἀδουτῶν, σόζουσι μάλλον τὸν εὐθέμων ἢ ἀλίχοι, ἢ ὁ τι μάλλον πρὸς εἶρα τε καὶ ἡγεμόνα βλέπουσι. causam igitur esse putauit cur magis numeros in canendo seruarent multi quam pauci, quod chorus, e multis constans, magis sibi vnum ducemque proponeret: ad ipsumque respiceret.

Virgilij locus, qui videtur expressus ex Electra Euripidis, propter similitudinem sententiarum.

CAP. XIX.

IRGILIUS his verbis induxit Andromachen interrogantem Aeneam, repente visum: quaerentemque, quae & ipsa scire cupiebat, magni animi mulier, nec dum tot aduersis rebus fracta: & grata esse sciebat illi, vnde quaerebat. Quid puer Ascanius, superat ne, & vescitur aura? Eodem autem modo induxit Euripides colonum interrogantem Electram vxorem in fabula, cui ipsa nomen dedit, vt videatur epicus Latinus poeta e tragico Graeco hunc locum transfuisse: cum enim, ab opere rediens, ille inuenisset domi cum vxore loquentes adolescentes duos, ac percunctatus esset, qui nam illi forent, accepissetque ab Oreste missos statim inquit. Τί φασιν, ἀνὴρ ἔσσι, καὶ λυόσσει φάος. valet autem apud Latinum poeta superat, quod apud Graecum ἔσσι: id enim primum interrogari debuit: neque enim mirum fuisse vtrunque tantis malis oppressum, vitam finisse. quod vero additur ab utroque, est tamquam declaratio eius, quod vno tantum verbo, ac nimis concise dixerat. a consequentibus igitur ambo vitam significarunt: nam qui viuunt luce fruuntur, & quasi vescuntur. Praeterea quod Virgilius adiunxit. Ecquae nam puero est amissae cura parentis. Ecquid in antiquam virtutem, animosque viriles. Et pater Aeneas & auunculus excitat Hector, posterioris interrogationis agricolae illius imitatio esse videtur, cum ait. ἢ καὶ τι πατρός: σὺν τε μέμνηται κακῶν. vt falsa prorsus explodendaque videatur sententia eorum, qui in Latino carmine parentis valere putarunt patriae. nam similes etiam hi loci valde inter se sunt, quod ambae hae personae quae interrogant, commotae animo sunt, re noua, atque inexpectata perturbatae: quare conuenit ipsis mirifice vehemens haec, acrisque interrogatio.

Locus Dionysij tyranni in re nefaria molienda: ductus ab habitu, quo veteres Statuas deorum fingebant: aliaeque facetae voces inde constatae.

CAP. XX.

INGEBANT Veteres artifices simulacra multa deorum porrectas manus habentia: aliter tamen atque aliter conformatas: partim enim eorum pateras coronasque manibus sustinebant; partim autem vacuas manus ipsas, supinas habebant. vndae materiae iocorum cauillationesque nascebantur. quod enim memoriae prodidit Cicero in iij. libro de natura Deorum, Dionysius ille Siculus tyrannus cum sana expilaret tollereturque, quae statuac deorum immortalium in manibus porrectis gerebant, ita tegebat improbitatem suam: dicebatque se accipere illa, non auferre: esse enim stultitiam a quibus bona precemur, ab iis porrigentibus & dantibus, nolle sumere. Contra autem lepidissimus comicus ἐκκλησιαζούσας hoc argumento quendam induxit alium reuocantem, a propositoque retrahentem; statuerat enim ille e privato in publicum vasorum aliquid conferre, vt plebiscito iubebatur; nullo igitur modo id oportere fieri affirmauit: sed potius conandum esse semper accipere quam dare, sequentem instituta deorum ipsorum immortalium. hoc vero illis cordi esse intelligi posse spectatis ipsorum manibus: quando enim inquit votis ab illis petimus, vt boni aliquid nobis dent, stant eorum simulacra supinam manum porrigentia, vt quae malunt accipere quam dare. Verba poetae haec sunt, ab auctoritate deorum quod volebat, confirmantis: notaque quadam voluntatem illorum indicantis. γνώσει δ' ἀπὸ τῶν χερῶν τε καὶ τ' ἀγαλμάτων: ὅταν γὰρ διχόμιθα διδόναι, τὰ ῥαβὰ ἔσκειν ἐκτείνοντα τινὶ χεῖρ' ὑπὲρ ἴσταν. Οὐχ ὡς τι δάσονται, ἀλλ' ὅπως τι λήψεται. vt autem illic manus porrigere Cicero inquit, ita in v. quaestione Tusculana, cum lepidam rationem commemoraret, qua vltus est idem callidi ingenij vir: condicionemque vitae miserac praecclare intelligentis, in resellendo Damocle

- » Damocle assentatore, qui beatum illum esse praedicabat: ait enim. Nec manum portige-
bat in mentem. Plutarchus vero cum de eadem re loqueretur in v. libro Sympoticarum
quaestionum, eodem verbo quo comicus, vsus est, cui tamen in initio alia particula addita est:
» inquit enim *απερὶ τῆς δόξης προτεινόντας ἡμῶς τὰς τρεπείρας.*

*Chlamys non militarium hominum tantum: eorumque, qui peregrinationi se darent, vestimen-
tum, sed venatorum quoque: quomodo Virgilius cepit.*

CAP. XXI.

- » **N**ON temere doctissimus poeta, cum Didonem describit in venationem profici-
scientem, ornatam rebus omnibus, quas tempus illud postulabat, chlamydem
etiam gerentem fingit: erat enim chlamys tegmen quoque venatoris. merito igitur
» cecinit. Tandem progreditur magna stipante caterua Sidoniam picto chla-
mydem circumdata lymbo. nam qui peregrinabantur, longumque iter aliquod
» suscipiebant, vi ea consueffe, vt ad iniurias coeli depellendas apta, certum est. illud autem
testatur Pollux in Onomastico, vbi quae adiuent id studium exponit: copioseque de vten-
» sibus venatoris agit. addit vero ipse etiam vsui chlamydem esse posse, sinistra manu implica-
tam, cum ferae in eum insiliunt. aut ipse pugnam cum illis capellit. valde autem accommo-
» datum esse huic ipsi muneri indumentum hoc significatur etiam his Pacuij verbis, quae citan-
» tur a M. Varrone in v. libro de lingua Latina. Hinc, chlamyde clupeat brachium, tamquam
» vsus praebet clypei amyctus hic: euitarique illo possint tela ictusque, qui inferuntur. Idem
» exemplum plenius ponitur ab Nonio. vbi etiam nomen fabulae legitur, vnde sumptum
» fuit. Sic enim apud eum est. Pacuius Hermiona. Curtum liquit. chlamyde contorta
» clupeat brachium.

*Sententia posita a Cicerone in epistola ad Q. fratrem, declaratur e media philosophia eruta:
contraque eam quamuis veram certamque, ostenditur subti-
liter differuisse Plutarchus.*

CAP. XXII.

- » **N**ON grani illa, plenaque optimorum praeceptorum epistola, quam M. Cicero ad
Q. fratrem scripsit: quaeque ob longitudinem instar libri est, ea parte qua me-
» dert vitio ipsius, quo maxime laborabat, studet: erat enim ingenio iracundus
Quintus: commotusque animo, linguae non parcebat, sed passim maledicta
» conuiciaque in omnes iaciebat, sententia haec est, expressa e libris philosphorum. Sed te il-
» lud admonet, vt si hoc plene vitare non potes, quod ante occupatur animus ab iracundia,
» quam prouidere ratio potuit, ne occuparetur vt te ante compares: cotidieque meditare, resi-
stendum esse iracundiae. Hieronymus enim, qui multa commode vtiliterque praeceperat ad
» hunc motum sedandum, assentiebatur & ipse iram surgentem non intelligi: nec ortum illius
sentiri ob celeritatem, sed ipsam postea iam conflaram, cognosci. quod Cicero probans, ve-
» rumque esse putans, non repugnat in hoc fratri. Plutarchus tamen in commentario *πὸς ἀορ-
ριστίας* ipsius opinioni resistit: & ne dum concedat ortum iracundiae nos fallere, affirmat nul-
» lum animi motum cum exciratur, habere originem auctoremque adeo apertam. quod & Ho-
meri auctoritate, & sapientium virorum exemplo, confirmat. Locum ipsum eruditi eius scri-
» ptoris ponam, simulque maculam delebo: quae, nisi fallor, illum aspersit. *Οὐκ ἤρεσκον ἐν μοι,
» καὶ πρὸς ἄλλα χρήσιμα λέγων καὶ παρρησίῳ ὁ Γερώνυμος, ὃς τις εἴη φησι γεννηθῆναι, ἀλλὰ γεννηθῆναι καὶ εἶσιν, αἰδῶν
» σὺν ὀργῆς εἶναι διὰ τῆς ἰσχύος: ἐξ ὧν ἔστι τῆν παθῶν συζυγούμενον καὶ διακινούμενον ἔχει τὴν ἰσχύον ἐμφανῆ, καὶ
» τὴν αἰδέσθην. Sulpicor igitur legi debere οὐκ ἤρεσκον. idque magis sententiae quadrare videtur:
» & in consuetudine sermonis frequens est, vt non placuisse sibi dicat auctorem illum ea parte,
quamuis iudicium illius, sapientiamque, in multis alijs rebus probaret.*

*Faceta vox Stratonici citharistae recitata, in qua lusit in ancipiti sermone,
σω τοῖς θεοῖς: simulque eorum vis explicata.*

CAP. XXIII.

- » **S**TRATONICVS quidam citharista fertur vrbani lepidique ingenij fuisse: in multis
autem ipsius acutis vocibus haec etiam a Graecis scriptoribus celebratur, quod cum lu-
» dum ille aperuisset, in quo artem suam doceret: illicque statuas nouem musarum dedi-
» casset:

- » casset: Apollinisque vnam: duos autem tantum discipulos haberet. quaesitumque ex eo ef-
fer, quot discipuli ipsius forent, respondit: (Graeca enim verba ipsius ponam) *σω τοῖς θεοῖς
δώδεκα.* Intellexisse vero illum numeratis etiam diis numerum eum confici, constat. an au-
» tem aliter quoque accipi verba illa potuerint: vt in duplici eorum notione lusit, animaduer-
tendum. ipse sane puto hunc etiam sensum ab ignaro veritatis elici inde potuisse, quasi dixerit
se auxilio deorum ad numerum xij. discipulorum peruenisse: quod honori illi erat: vt enim
» saepe poetae vnitatis numero *σω θεῶν* dicunt, cum iuuante deo significare volunt, ita etiam
multitudinis *σω τοῖς θεοῖς.* cuius rei testis est Machon comicus, qui in fabula quadam hanc
orationem tribuit Philoxeno Cytherio, poetae optimo: eidem tamen ventris gutturisque vi-
» tiis inquinatissimo, cum appropinquante morte de suis rebus loqueretur, ac quid in tabulis
sui testamenti contineretur facete explicaret. *Τὸν δὲ θυράμβωσαν σω θεοῖς κατακλιπένωσ ἠνδραμίνοισ,
καὶ πάντας ἐσεφάνωμινοισ.* longum autem elegansque Machonis carmen: in quo Philoxeni in-
» temperantia declaratur: eiusdemque in morte obeunda, quam sibi suavis cibi auiditate pro-
curarat, animi aequitas, apud Athenaeum est in viij. libro *δειπνοσοφισδῶν.* Ciceronem autem
hunc modum loquendi, a Graecis sumptum, in epistola ad Atticum vsurpasse, notum est.
» cum temperare & quasi corrigere, quam editurus esset sententiam, nimis confidentem ac spi-
ritus iracundiaeque plenam, vellet: inquit enim. *Σω θεῶν τοι λέγω,* magnus dolor acces-
» sit. efficietur aliquid dignum nobis: improbe autem contumelioseque sibi ab Antonio tra-
ctatus videbatur.

*Disputatio de veritate lectionis duorum Ciceronis locorum e libello de Senectute,
contra Graecam Theodori tralationem.*

CAP. XXIII.

- » **A**VD facile affirmarim corruptum ne exemplar habuerit Theodorus, cum lo-
cum Ciceronis vertens in libello de Senectute, vbi voluptates, quae percipiuntur,
» ex studio agri colendi explicat, reddidit. *ἢ τις εἰς κόλπον μεμαλαγμένον τε καὶ διατηρασμέ-
» νον τὸ σκεδῆ δὲσ ἀπέρμα ὑποδεξαμένη, πρῶτον μὲν βωλοκοπιέσ σμῖχαι πίσσασα. ὄσκα δὲ καὶ
» βωλοκοπία ἢ τὸ δὲ ἀπεραζομένη, καλεῖται.* verba enim M. Tullij sunt. vt in scriptis
» quos vidi, & excusis olim legitur. Quae cum gremio mollito ac subacto semē sparsum exce-
» pit, primum occaecatum cohibet. ex quo occatio, quae hoc efficit, nominata est. Confirmat
» praeterea lectionem hanc auctoritas veterum grammaticorum. ipse tamen videtur legisse oc-
» catum. non affirmarim igitur vtrum erratum hoc librariorum, si forte in aliquo libro hanc
» scripturam offendit, fraudi ipsi fuerit, aut ita verterit, quod etymon Latinae vocis exprimere
» non potuerit. quia in Graeco sermone quod valet occare, similitudinem nullam habeat, cum
» verbo quo significant occaecare & tenebris occulere. quae vicinitas est communioque Latino-
» rum verborum inter se: voluit namque Cicero dum de rustico hoc opere disputat, originem il-
» lius vocis aperire ac docere denique vnde occatio dicta esset. nam inde appellatam ipsum putat
» se testimonio antiquorum intelligimus. in primis autem Sex. Pompeij eruditi scriptoris qui in-
» quit. Occare & occationem Verrius putat dictum ab occendo. & caedant grandes globos ter-
» rae. cum Cicero venustissime dicat ab occaecando fruges iactas. Sed etiam Nonij Marcelli,
» cuius haec verba. Occationem ab occaecatis seminibus, qua id efficitur, dici M. Tullius vo-
» luit de Senectute. locum autem ponit. alio autem in loco idem, cum proprietatem huius ver-
» bi ostenderet, & cur ita appellatum sit duas opiniones afferret, huius etiam Ciceronianae me-
» » minit, quamuis diuersum auctorem eius videatur afferre: ait enim. Occationis proprietas
» his iudicijs aperitur. Varro de re rustica libro primo. Et postea occare, id est comminuere,
» ne sit glaeba. quod ita occidunt occare dicunt. Serenus occatio occaecatio est. Arbitror igitur
» de explicatione huius nominis, quam Graeci etymologian vocant, a Cicerone hic agi.
» quae si occatum legatur, nulla hic esse potest. occatio enim *παράνομον* est eius vocis. In al-
» tero autem hoc non dubito quin peruulgatam lectionem secutus sit, quae fortasse mendo non
» vacabat. intelligo autem cum Cicero purgat senectutem, quod morosa difficilisque esse di-
» ceretur atque haec naturae ac morum vitia esse affirmat, non aetatis. probatque id exemplo
» senum Terentianorum, qui magnopere dissimiles inter se forent: alter enim eorum nimis
» » tristis ac seuerus, alter vero lenis comisque: ita enim quondam legebatur. Quanta in alte-
» » ro duritas; in altero comitas. emendauit autem ipse quondam diritas. Theodorus vero red-
» » dit. *ὄσκα μὲν ἔσσι τῶ σκληρότης: ὄσκα δὲ τῶ φιλοφροσῶσι.* illo autem modo correxi secutus te-
» » stimonium Nonij Marcelli, nec non rem ipsam: inquit enim Nonius. Diritas M. Tullius de
» » senectute. Quanta in altero diritas. Dirissimum seuerum. Varro Bimargo. Scena quem se-
» » nem Latina vidit dirissimum. Sed etiam notiones verbi dirum explicans eandem lectionem
» » confirmat:

confirmat: citat enim hunc locum: de naturae enim acerbitate loquitur comicus, quod ex contrario manifesto perspicitur, necnon superioribus Ciceronis verbis. id autem valere durum apertum est. & diritas est feritas quaedam ingenij atque immanitas. Vnde Annibal ab Horatio apposite dirus appellatus est. nam durum etiam hominem appellari certum est, qui pudore non mouetur: nec flectitur precibus vllis. translato ab corpore ad animum nomine. quod Graeci quoque fecerunt qui *σκληρόν ἦθος* dixerunt. verum non de hoc animi habitu (nisi fallor) apud Ciceronem illic sermo est, sed diuerso. idest de sene, qui nimis saeuus esset in absterrendis filiis ab iis voluptatibus, quae gratae adolescentiae esse consueverunt.

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIO- NUM LIBER III.

Locus in primo C. Caesaris commentario de bello ciuili correctus.

CAP. I.

Quamuis nullo certo testimonio vetustorum librorum niti possim, ausim tamen affirmare, coniecturis quibusdam ductus, locum Caesaris in primo libro de bello ciuili mendosum esse: vbi enim non longe a principio legitur. Haec Scipionis oratio, quod Senatus in vrbe habebatur, Pompeiusque aderat, ex ipsius ore Pompeij mitti videbatur. falsum est quod his verbis ostenditur, adfuisse tunc in Senatu Pompeium: erat enim cum imperio: nec urbem ipsi ingredi per leges licebat. hoc autem ita planum est, vt dubitari de eo non posse videatur. quare cenfeo legendum, secunda eius verbi littera immutata, aberat. Sententia praeterea verior est: magisque conuenit. si namque

Pompeius adfuisset, non poterat existimari Scipionis orationem ex ore Pompeij mitti: ipse namque praesens, sensus animi sui aperuisset, ac verbis omnia explanare. contra vero cum Pompeius abesset, nec vlllo pacto per se loqui posset, verisimile erat ipsum quid de ea sentiret, ab amico & affini homine dici voluisse. locus autem hic, qui non multo post sequitur, omnem scrupulum euellit, vt mirer hanc maculam non animaduersam antea: nec deletam fuisse. Proximis diebus habetur extra urbem Senatus: Pompeius eadem illa, quae per Scipionem ostenderat, agit. Senatus virtutem constantiamque collaudat.

Prauum Studium quorundam recentiorum declaratum, qui libertatem datam antiquis a consuetudine variandorum generum verborum corrigere conati sunt.

CAP. II.

Prisae Latini eandem rem saepe, parum immutata voce, aut ne immutata quidem, diuersis generibus appellabant, vt studio etiam diligentiaque veterum grammaticorum percipitur, qui de hac re accurate scripserunt: cunctaque testimoniis optimorum scriptorum confirmantur. Inferioris autem aetatis litteratores non animaduersa licentia temporum eorum, quibus Latinus sermo vigeat, vno saepe tantum modo illa dici iudicant, ac si quid in scriptis vetustorum auctorum a consuetudine discrepans, inuenerunt, ad normam illam suam redegerunt: summaque audacia vtentes, libere variantur. exempla huius inscitiae plura afferre possem, ac quas notas optimis auctoribus inusserint, declarare: vno tamen nunc, aut altero, contentus ero: cum enim Cicero muliebri genere interitio dixerit in v. libro in Verrem: vt aliis etiam fortasse locis, qui ab eadem licentia contaminati sunt, illi sinistri correctores, virili tantum genere interitum dici existimantes, verbum id deleuerunt, ac pro illo par ei. vt putarunt, eiusdemque notionis posuerunt: sicut enim nunc in excusis legitur. Cum bellis Carthaginiensibus Sicilia vexata est, & post nostra patrumque memoria cum bis in ea prouisa magna fugitiuorum copia versatae sint, tamen aratorum internicio facta nulla est. Nonij autem

Nonij autem indicio intelligitur interitio illic legendum esse: ipse namque ostendere volens muliebri quoque genere id verbum vsurpari solitum, hoc exemplo vsus est. Inueni autem eodem modo alium longe minoris scriptoris locum deprauatum esse: cum enim qui confecit commentarium de bello gesto a C. Caesare contra liberos Cn. Pompeij, eodem pacto locutus esset: atque interitio protulisset, quod verum esse cognoscitur testimonio vetustissimorum librorum, vox illa infrequentior, vt noua barbaraque, eiecta inde est, atque illius loco eadem, quae irrepit in superiorem Ciceronis locum, inculcata. in fidelibus tamen illis hac parte exemplaribus ita scriptum est. Ita pridie duorum centurionum interitio hac aduersariorum paena est litata. Quamuis autem ignobilis eius libri auctor sit: neque enim valde polito sermone locutus est: nec magno iudicio vsus in rebus memoriae prodendis, & si Latinos Graecosque poetas se legisse declarat, atque eleganti etiam doctrina se ornatum facit, praeterquam quod valet ad locum eum Ciceronis confirmandum, non me tamen piget locum hunc apud eum restituisse. Est autem diligenter attendendum, an Nonius cum, de hac ipsa re subtiliter differens, inquit. Mendae feminino genere. M. Tullius in Verrem, quae mendosa denique litura: ita enim nunc in excusis legitur, intellexerit locum hunc e iij. actione. quod mendum ista litura correxit, vt fortasse ita scripserit Cicero. Quam mendam ista denique litura correxit.

Lapsus Ciceronis per imprudentiam in appellando auctore Homericae sententiae.

CAP. III.

Vm errata non nulla e genere eorum, quae *μνημονικά ἀμαρτήματα* vocantur, viuentē adhuc ipso ab amicis in Ciceronis scriptis deprehensa sint, postea etiam A. Gellius, quod Tironem familiare (sue ipsius) sefellerat, quoddam adnotauit. Sed superiore quoque aetate Politianus in ij. libro de Diuinatione eodem modo ab ipso peccatum fuisse declarauit, cum quaedam apud Homerum locutum fuisse Agamemnonem scripserit, quae manifesto edit illic Vlyxes. Restat autem alter par huic lapsus in eodem libro, a nemine adhuc, quod sciam indicatus: non multo enim post cum Homericum versum conuertat, quod Vlyxes pronuntiat, ab Aiace dictum tradit: Vlyxes enim est qui apud Achillem, querens de ferocitate Troianorum, sententiam illam edit. Apud Ciceronem tamen ita in omnibus exemplaribus legitur. At Homericus Ajax & quae sequuntur, nescio quid hoc modo nuntiat. Prospera Iuppiter his dextris fulgoribus edit. Interpretatur autem hoc carmen. Ζῆς δὲ σφιν κρονίδης εὐδέξια σήματα φάνων. nec est quod miremur tam saepe memoria vacillasse Ciceronem: est enim id vitium proprium senectutis, quae aetate ille se ad haec *φιλοσοφούμενα* scribenda dedit: habuitque semper animum occupatum maximarum cogitatione rerum: quamuis enim vt ipse testatur, defensionum laboribus, senatorisque muneribus esset magna ex parte liberatus, non patiebatur tamen vita tam claris: in tantisque rebus versati, vt penitus se litteris otioque traderet: cum illi etiam, qui omnem aetatem in studiis contriuerunt & ipsi aliquando in huiuscemodi errores inciderant, vt Aristoteles, qui in ij. de moribus ad Nicomachum Calypsonis nomen pro Circes posuit. & in ij. de studio dicendi vbi Aegyptiorum regis nomen immutauit. Plutarchus praeterea, licet accuratissimus scriptor, quandoque hac culpa laborauit, vt in Nicia cum inquit. ὁ δ' Ἀριστοφάνης Κλέων ἀπελων λέγει. Δαρυγγιῶ δ' ἔπιτορας καὶ Νικίαν παραξέω: neque enim hunc versum edit apud Aristophanem Cleon, sed Agoracritus, quem vt *ἀλαμπύλιον* exagitat.

Nox nata Erebo, auctore M. Varrone: cum Hesiodus sororem Erebi ipsam faciat.

CAP. IIII.

Indicio Sex Pompeij cognoscimus M. Varronem Erebo natam Noctem dixisse, nec tamen Varronis testimonium illic positum est, iniuria vt suspicari licet eius, qui diligentem & eruditum grammaticum, amputatis multis partibus mancum debilemque reddidit. additum tamen illic. Vnde & illud. Erebo creata, fuscis crinibus nox te inuoco. Euripides in Oreste Erebi loca incolere ipsam tradit: orat enim in ea fabula chorus, vt relictis illis sedibus veniat ad consolendam domum Agamemnonis, illi namque malo remedium sopore tantum adhiberi poterat: nec tamen illo parente procreata poeta commemorat. ὁ πότνια νύξ ὕπνῳ δότῃρα τῶν πολλῶν τῶν βροτῶν Ερεβόθεν ἔει. μόλε μόλε κατὰ πτεροῦ Τῶν Ἀγαμέμνωνος ἐπὶ δόμον. Hesiodus vero & Erebum ipsum

ipsum & Noctem extitisse ex Chao commemoravit hoc versu, qui est in *Θεογονία*. *Εκ χάρας δ' ἤρεβας τε μέλαινας τε νύξ' ἐξεγείροντο*. Cum mixtam postea Erebo Noctem genuisse Aetherem & Diem tradat: nam multos natos esse ex iis Cicero etiam in iij. libro de natura deorum ostendit: cuius haec sunt verba. Quod si ita est, Caeli quoque parentes dij habendi sunt, Aether & Dies: eorumque fratres & sorores, qui a genealogis antiquis sic nominantur. Appellat autem eos fere, qui ab Hesiodo referuntur, ab eo versu. *Νύξ' ἔτεκε συκρότατος μόρον καὶ κῆρα μέλαινας*. additque ad extremum Cicero. Quos omnes Erebo & Nocte natos ferunt.

Locus Virgilij illustratus: declaratumque eadem ratione, qua ille usus est in augenda re, usum antea fuisse Platonem.

C A P. V.

SUBTILITER Virgilius apteque, in colloquio regis Euandri cum Aenea: expositioneque fabulae Herculis, cum feritatem Caci atque audaciam demonstrare vellet, deque illius impetum in maximum furem, cognita illius iniuria, id tum contigisse dixit, quod numquam antea visum fuerat, ut immanis scilicet illa belua timeret, ac timoris sui certa etiam signa vultu ostenderet. Verba poetae, Euandri ore prolata, haec sunt. Tum primum nostri Cacum videre timentem Turbatumque oculis: Eodem pacto Plato in primo libro Politiae declaravit, quam acer esset in disputando Thrasymachus, ille Chalcedonius: nec solitus umquam concedere quicquam aduersario. simulque Socratis acumen, elegantiamque, qui illum refellerat: faterique coegerat, rem illo modo se habere, quo antea negarat: ait enim. Tum primum se vidisse, quod numquam antea ipsi visu venerat, Thrasymachum erubescens: victus enim ille in eo certamine, colore etiam corporis quantum dedecoris admisisset, indicavit: neque enim libenter, ut veritatis cognoscendae cupidus, sed ut partae existimationis omni ratione retinendae studiosus, aegre assensus est: potiusque eo inuitus tractus, quam sponte venerit. Multum autem studij posuit Plato ut hoc explanaret: nam & exagitare sophistas propositum habebat: inanemque eorum & simulatam doctrinam irridere: nec non Socratem ornare: laudibusque in caelum disciplinam ipsius ferre. Verba vero politissimi scriptoris, in hoc toto animo incumbentis, haec sunt. *Ὁ δὲ Θρασύμαχος ἀμολόγησε μὴ πόντοι τὰ πάντα, ἔχων ἔγωγε ῥαδίως λέγω. ἀλλ' ἑλκόμενος καὶ μόλις, μετὰ ἰδρωτὸς θρασυασοῦ ὄσον, ἄτε καὶ θέρους ὄντος. τότε καὶ εἶδον ἔγωγε: πρότερον δὲ οὐπω, Θρασύμαχος ἐρυθειώντα.* Similitudinis autem quiddam cum hoc habet, quod apud Homerum dixit Diomedes contra Agamemnonis orationem: quae videbatur insimulare principes Graecarum copiarum, ex quibus ipse non vltimus erat, ignaviae, cum ita de illis existimaret, ut domum redituris, & discessuris e bello, non expugnato Ilio: inquit enim illi sibi primum obiecisse rem alienam a vita, factisque suis. Vnde vetus declaratio, ut alia quaedam illic adnotauit, accommodata personae summi bellatoris, ita admonuit, valere eo loco primum, vnum, ac solum, quo significauit, numquam antea sibi hoc a quopiam obiectum fuisse. Verba poetae sunt haec. *ἀλλὰ μὴ μοι πρώτος ὀνειδίσθαι ἐν Δαναοῖς.*

Confirmata vetus lectio in epistola Ciceronis ad M. Brutum: sententiaque ipsius explicata.

C A P. VI.

VERBA haec Ciceronis sunt in epistola quadam ad M. Brutum. Spes libertatis nusquam, nisi in vestrorum castrorum principiis est. Significant autem spem omnem recuperandae libertatis in exercitiis C. Cassij, & M. Bruti ipsius positam. nisi intellexerit Cicero, non tam in copiis ipsis spem esse, quam in illis, qui eas ducebant: quod non omnino militibus considerent, ac fieri posse putarent, ut animi ipsorum corrumperentur, nisi virtus imperatorum obstaret: in ea enim parte castrorum duces ipsi tendebant. peccarunt igitur magnopere, qui eiecta vera voce, & quae in omnibus, quos vidi, scriptis libris, formisque antiquitus excusis, inuenitur, pro illa falso praesidiis posuerunt. Verbum autem hoc, praeterquam quod sensu a Terentio Eunuchocaptum est, a Plutarcho quoque in Galbae imperatoris vita usurpatur: vbi de Quinij intemperantia loquitur, qui adolescens adhuc, cum militaret sub Caluisio Sabino, primis stipendiis uxorem ipsius, impudicam mulierem, noctu in castra militari habitu clam introduxit: stuprumque ei in principiis intulit, Graeca verba, quae extremam hanc sententiam valent, haec sunt.

Καὶ διέφθερον αὐτὸς τῶν ἀρχαίων, ἃ περιγίπαια κελύσει ῥωμαίων. Locum autem hunc castrorum castrorum

rem seruari solitum, & ab omni scelere mundiorum, cum manifesto testimonio hoc Graeci scriptoris intelligatur (a loco enim quoque crimen Quinij augere voluit, dicens in principiis id ab eo scelus commissum) percipitur etiam verbis his C. Gracchi oratoris, quae adducuntur ab A. Gellio capite xij. libro xvij. Sed in conuiuio liberi vestri modestius erant quam apud principia. ita namque legitur in manu scripto fidelique exemplari, cum in excusis sit perperam principem. Post principia autem locum tutiorem fuisse atque ab omni periculo remotiorem & voce Gnathonis Terentiani intelligitur, militem irridentis, qui illic se esse velle ostenderat: & praeterea auctoritate hac L. Sifennae, quae citata est ab Non. Marcello in libro de proprietate Latini sermonis. Sifenna historiarum libro iij. Post principia paulatim recedunt, atque inde cum paucis fugae se mandant. quamuis illic haec verba mendosa legantur, ita omnia macularum plena sunt.

Corruptos esse saepe Graecos titulos Latinarum fabularum apud nostros grammaticos: duosque ex illis emendatos.

C A P. VII.

NOMINA ipsa indicesque piscarum fabularum saepe corrupta sunt in commentariis veterum grammaticorum: cum enim poetae, qui in Latinum sermonem ipsas conuertebant, plerumque Graecos ipsarum titulos relinquerent, librarij postea Latini, eius sermonis ignari, multa turbant. quod igitur saepe Accius citatur a Nonio Marcello nyctegresia (quamuis quibusdam locis magis adhuc id nomen inquinatum sit) deprauatum omnino est: scribi debet *νυκτεμερσία*: significat enim noctem illam luctuosam Graecis, plenamque pauoris, qua vigilare coacti sunt, nouaque consilia capere, Troianis ex vrbe egressis: & quia res eorum valde secundae erant, in campo tendentibus. inde igitur quoque testimonium ab eo petitur, vbi docet a veteribus scriptoribus accusatum saepe positum pro genitiuo. Accius in nyctegresia. An ego Vlyxem obliuiscar umquam, aut quemquam praeponi velim. Sunt autem verba pronuntiat a Diomedea, cui cum contigisset ut exploraret quid Hector gereret: potestasque data foret, ut sumeret quem vellet socium eius periculi, praeponebat omnibus summi consilij virum, id protulit: sine dubio enim tragicus ille hunc Homericum versum expressit e x. libro Iliadis. quo in libro tota illa res narratur. *πῶς ἂν ἐπιπείθεσθαι εἶχον θεοῖο λαοθύμῳ.* Sed etiam post de mutatis coniuagationibus, vbi docet expedibo pro expediam, positum aliquando esse. Accius nyctegresia. Cuncta expedibo: id modo iusturandum date. hoc autem editum est a Dolone, capto iam a Diomede. apud Homerum enim inquit. *τοῖσδ' ἔγωγε πάντα μάλα ἀτρεκέως κατακλέψω.* quamuis illic iurifurandi nulla mentio. Plutarchus quoque in vita Homeri tempus hoc eodem nomine appellauit, scribens. *ὡς ἐπὶ τῷ Διομήδου καὶ τῷ Ὀδυσσεύς ἐκ τῆς νυκτεμερσίας ἀνακομιδῶντων.* ut Strabo etiam in viij. libro, cuius haec verba. *Κράτης δὲ φωνεῖται ποιεῖ φοινίκα, τεκμαίρομενος ἐκ τῶν κείνων τῶν μέγιστος. ὃ ἔχρησατο Ὀδυσσεύς κατὰ τὴν νυκτεμερσίαν.* certae enim partes eius poematis, ut Odyssaeae etiam, quod a veteribus scriptoribus memoriae proditum est, suis propriisque vocabulis appellabantur, quae indicarent id quod ibi contineretur. Testimonio etiam Sexa Pompeij, si quid adhuc alicui scrupuli restaret, declaratur ita omnino legi debere: inquit enim. Vnde & *νυκτεμερσία* quasi noctisurgium. Idem etiam Caecilio, in altera scena versato, contigit: cum enim citetur a Nonio, vim verbi grauidauit explicante, Titte (ita enim est in Aldino exemplari) nec non ab eodem docente virili etiam genere compitos dici Tithe: ut alibi Titheo: nec non quandoque Tite, arbitror legendum omnibus his locis Tithe; inueni enim apud Graecos grammaticos citatum Menandrum *ὁ τιθέη*: suspicorque hanc fabulam a Latino illo comico versam fuisse. Nec me tamen fallit superioribus locis emendatum a nescio quo Tyche: quae lectio, ut certa, firmaque irrepit in omnes excusos libros. Hoc autem autem esse eum apparet, quia semel tantum apud eum grammaticum scriptum inuenit in Aldi libro, Caecilius Tyche: cum scilicet Nonius auctoritatibus veterum probat varias esse notiones verbi contendere. Qui autem castigationes confecit in hos grammaticos, Bentinus, sibi nihil constare dixit de veritate lectionis.

Locus Ciceronis, conuersus ex epistola Platonis, non valde planus apud Latinum scriptorem, declaratus.

C A P. VIII.

MCICERO in v. libro Tusculanarum quaestionum, locum Platonis vertens e prioris epistola ad Dionis propinquos: nec eundem ordinem sententiarum seruans, obscurior fuit: & tamquam ansam dedit iis, qui legerent, errandi: sic enim inquit. Cetera...

que, quae comitantur huic vitae, in qua sapiens nemo efficietur unquam: moderatus vero minus: quae enim natura tam mirabiliter temperari potest: hoc enim quod extremum posuit, non confirmat posteriorem sententiam, quae ratione non eget: ac sua vi satis aperta est: quis enim unquam secum dubitet, an e delicata illa luxuriosaque vita, quam descripsit, moderatus aliquis temperansque effici possit? planum enim omnibus est necessario rem contra se habere: sed valet ad comprobandum, si quis eam vitam sequatur, sapientem nullo modo effici posse: in quo aliquis fortasse, non multum videns, haerere potuisset: falsoque putare ab hominibus quoque, qui ita viuerent, si ingenio valeant, tempore posse sapientiam comparari. quod refellitur, falsumque esse declaratur his verbis: nullam enim naturam tam admirabiliter temperari potuisse affirmant, quae non obruatur varietate copiaque ciborum: libidineque itidem ac Venere non corrumpatur. Eruditissimus autem scriptor Plato hoc cauit; nec commisit ut quibusquam culpa ipsius laberetur, qui ita rem tradidit. *Καὶ ὅσα τούτων ἐπιτηδύματ' ἐπέπαιε τῆ βίον, ἐκ τούτων τῆ βίον, οὐτ' ἂν φρονίμος οὐδ' εἰς ποτὲ γυνέσθαι, τῆ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἀνθρώπων, ἐκ τῆς ἐπιτηδύματ' οὐδ' αὐτοῦ: εἰ δ' εἰς τῶν θαυμαστῶν φύσει κρεῖσσεται: οὐ φρονὶ δὲ εἰδ' ἂν μετρίως ποτὲ γυνέσθαι.*

Historia tradita ab Horatio de iucundo genere insaniae, quod Argium, notum hominem, inuasit, recitata etiam ab Aristotele in libro de admirandis.

C A P. I X.

QUOD in epistola ad Iulium Florum Horatius narrat Argis cuidam vsu venisse, ut cum suavi quodam genere insaniae teneretur, posteaque cura cognatorum errore liberatus foret, male secum actum diceret, id ab Aristotele Abydi contigisse memoriae proditum est in commentario, quo res admirabiles, ab aliis acceptas, exponit: versus Horatiani satis noti sunt: copiose enim totam rem commemorat. eius vero narrationis initium. fuit haud ignobilis Argis. Qui se credebatur miros audire tragoedos In vacuo laetus sessor plausorque theatro, & quae sequuntur. Verba vero Aristotelis, concisus idem dicentis, illo tantum discrimine, quod indicavi, haec sunt. *Λέγεται δὲ τινὰς ἐν Ἀβύδῳ παρακόψασθαι τῆ διακρίσει καὶ εἰς τὸ δέκτρον ἐρχόμενον ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας θεώρειν, οἷς ὑποκρινομένων τινῶν: καὶ ἐπιστημαίνουσαι. καὶ ὅς κατ' ἐστὴν τῆς παρακοπῆς, ἐφισσὼν ἐκείνον αὐτῶ χρόνον ἡδίστα βιβλιώδαι. Aut igitur sefellit memoria poetam carmen condentem: aut alios auctores, qui in loco ab Aristotele discrepant, secutus est.*

Enatare usurpatum a Cicerone μεταφορικῶς: ut Graeci, nobiles scriptores, capiunt aliquando ἐνδύσαι.

C A P. X.

NATARE quid valeat, cum de profundo quopiam flumine, marique sermo est, nemo est qui ignoret, ut cum Flaccus inquit. quid hoc? si fractis enatam expes Nauibus, aere dato, qui pingitur: transfertur tamen eleganter hoc verbum ad alias res, vnde exire non minus laboris est, quam e profundo. quo intellectu illud a Cicerone dictum fuit in v. libro Tusculanarum quaestionum. Reliqui

habere se videntur angustius: enatant tamen, Epicurus, Hieronymus: & si qui sunt, qui diterrum illum Carneadem curent defendere: significat enim quamuis ratio ipsorum maioribus difficultatibus premeretur, atque illis quasi fluctibus obruta foret, eos tamen inde quamuis aegre, emergere atque ad honestam illam sententiam aspirare. Graeco verbo, quod huic respondet, μεταφορικῶς & ipse, Euripides vsus est in Hippolyto coronato. cum induceret nutricem, illam impuram anum, suadentem Phaetrae ut animum deliniret: pelleretque a se morbum illum, in quem inciderat, remedio, quod vnicum erat eius mali. exemplo namque sui reginam exhortans, inquit. *εἰς δὲ τὴν τύχην Πεσοῦσ', ὅσω σὺ, πῶς ἂν ἐκλύσθαι δοκίης.* Si ipsa in eum locum venissem, in quem tu, quam nullo labore inde enatissem: e malisque istis me eripuissem. Plato quoque in v. libro de Rep. cum ad id, quod volebat explanandum, simili quodam vsu fuisset, in eoque verbum hoc ipsum proprie vsurpasset: de piscina enim illic & profundo mari egerat, idem postea, ad id quod explicabat rediens, retinuit, e sua sede in alienam translatum: sermo enim erat de difficili quadam obscuraque ratione ac sententia. verba politissimi scriptoris haec sunt. *Ἀλλὰ δὴ ὅδ' ἔχει, ἀντί τινος εἰς μικρὰν κολυμβήτραν ἐμπέσει: ἀντι εἰς τὸ μέγιστον πέλαγος μίσησ', ὅπως γὰρ νεὶ εἰδὲν ἦπ' οὐ. πᾶν μὲν εἶναι. ἐκ εἶν καὶ ἡμῖν γινώσκον καὶ περὶ τὸν σάββατον ἐκ τῆς λόγου.* & quae sequuntur: ipse enim verbis, quae addidit, tamquam interpretari voluit vim illius translatis in ea namque re enatare est saluum incolumentumque eripi ex ea periculosa ratione.

Consue-

Consuetudinem veterum scriptorum fuisse, ut verborum translatorum notionem ilico declararent.

C A P. X I.

VOD nunc sedulo fecisse Platonem indicavi, ut vim translatis verbi pluribus propriis explicaret, id fere veteres bonique auctores semper custodiebant, ut cum voce ignotiore vterentur: ac translatione duriore, statim notionem eius aperirent, ac quomodo accipi vellent, ostenderent. Sophocles Oedipode tyranno, vbi calamitosum illum regem facit de aduersis tuis rebus queri, inducit illum, conuersa oratione ad filias, dicentem. *χέρσος φθαρῶσα, καὶ γὰρ μοις ὑμᾶς χερσών:* posterius enim nomen est declaratio prioris translatis: χέρσος enim inculta atque ignaua terra proprie dicitur, vnde μεταφορικῶς virgines, quae nuptui non tradentur: perpetuamque virginitatem seruarent, ob similitudinem χέρσος & ipsae vocari potuerunt. nostri etiam agricolae in villaticis gregibus oues, quae non conceperunt, eodem vocabulo appellant, quo agrum non exaratum incultumque vocant. Demosthenes quoque de falsa legatione, cum ita locutus est, manifesto idem fecit. *ὅτι πολλῶν συμμάχων ὑμετέρων καὶ φίλων παῖδ' ἄλλωνται, καὶ πῶχ' ὑπερέχονται.* M. Cicero vtrumque videtur complecti voluisse, cum in epistola quadam ad Atticum inquit. Vagamur egentes cum coniugibus ac filiis: sunt enim consequentia duo illa apud Graecum oratorem verba declaratio prioris obscurioris vocis, ἄλλωνται. Duo praeterea summi oratoris vicini loci in oratione pro Ctesiphonte huius animaduersionis apta exempla esse possunt, cum inquit. *Αἱ δὲ πόλεις οὐδ' ἴσασιν. τῆ μὲν εἰ τῶ πολιτῶν καὶ πράξῃν δωροδοκούντων καὶ διαφθειρομένων ὑπὸ χερσῶσι: τῆ δὲ ἰδιωτῶν καὶ πολλῶν τὰ μὲν, οὐ προρομένων: τὰ δὲ, τῆ καθ' ἡμέραν εἰσωνῆ καὶ σχολῆ δαλεσθῆσθαι μίνων:* ostendit enim qui nam esset ille morbus, statimque extremum horum verborum & ipsum translatum interpreta: us est, addens. *Καὶ τοιούτων τι πάθος πεπονότων ἀπέιντων.* Dionysius autem Halicarnassens, nobilis magister dicendi, in tradenda arte affirmat hoc fieri debere, ut ante positus verbis explanetur notio consequentis, si obscurius id futurum est: aut statim illatis tollatur nouitas nominis, omnisque eius asperitas molliatur. Cicero quoque in iij. libro de Oratore videtur hoc seruasse, cum inquit. Nunc contra plerique ad honores adipiscendos, & ad Remp. gerendam, nudi veniunt, atque inermes: nulla cognitione rerum, nulla scientia ornati: vsus namque duobus verbis translatis, quid accipi ipsis velit, statim declarauit.

Mos Atheniensium indicatus in funeribus, apud quos nobiles etiam virgines usque ad rogam mortuum prosequantur.

C A P. X I I.

DILIGENTER est animaduertendus mos Atheniensium, apud quos mortuorum filiae inuuptae etiam, ceteraeque cognatae mulieres, in funus prodibant: ac mortuum vsque ad rogam sequebantur: hoc enim ipsorum institutum tetigit Terentius Andria, cum inquit. Effertur, imus, interea inter mulieres, Quae ibi aderant, forte vnam aspicio adolescentulam Forma. & quae sequuntur. & infra. funus interim Procedit, sequimur: ad sepulturam venimus In ignem posita est, fletur: interea haec soror, Quam dixi, ad flammam accessit imprudentius. Illud etiam manifesto significauit Lysias in defensione, quam scripsit Eratostheni. qui adulterum, domi deprehensum, occiderat: affirmat enim ille interitum matris originem fuisse omnium suorum malorum: quod vxor, cum in funus processisset, spectata primo ibi sit a delicato illo adolescente, cum quo postea consuetudinem stupri habuit: inquit autem purus ille venustusque scriptor. *ἐπειδὴ δὲ ἡ μήτηρ ἐτελεύτησε, πάντων τῶν κακῶν ἀποθανούσα αἰτία μοι γέγονε: ἐπ' ἐκφορᾶν ὅσ' αὐτῆ ἀκολουθήσασα ἡ ἐμὴ γυνὴ, ὑπὸ τούτου τῆ ἀνθρώπου ὀφείτω, χρόνον διαφθείρεται.* Similes autem hi loci ea quoque de causa inter se sunt, quod in altero bene dissimulatus & diu coelatus amor indicatur: in altero vero exortus, ab eoque principio conflatus, memoratur. non sine causa igitur apud nos dimissus hic mos repudiatumque est, cum saepe amatoriarum leuitatum inde initium nasceretur.

Horatii locus e Satyra quarta secundi libri restitutus: idemque declaratus.

C A P. X I I I.

IN SATYRA, qua Flaccus Catium Epicureum irrisit, minuta multa praecepta ex eius persona, dans: in iis etiam, quae ad aluum molliendam facerent posuit, dicens. Si duram morabitur aluus, Mutulus, & viles pellent obstantia conchae: ita namque legi debet, auctoribus

C 3

auctoribus etiam scriptis exemplaribus, cum in excusis perperam sit Mugilis: quod erratum ut ostenderem: antiquamque lectionem constituerem: testimonio etiam veterum interpretum comprobata, hoc adnotavi. Athenaeus igitur in iij. libro *δηγησοφιστών*, quem Graecis piscem esse putet, a Latinis Mutulum vocatum, indicat his verbis. *τὴν τεθλίγην λεγομένην ἴσως θηλοῖ; ἢ ῥωμαῖοι μύτλον ὀνομάζουσι*. M. vero Cato de re rustica. Alum si voles deicere, mutulorum sij. piscem capitonem. Plinius quoque hunc piscem appellat, & in harenosis sponte naturae provenire affirmat. Diligenter autem ponderandus est locus hic Theopompi comici, adductus ab Athenaeo in xiiij. libro: *πᾶσαι κυβέδων μεράκιον, καὶ τοῖς βλίταις Διαχρῶ τὸ λοιπὸν: κοιλίας σκληρὰν ἔχει, τὰ πετρώα τῶν ἰχθυιδίων ἀπέθιμι*: videtur enim remedium tradere huius mali, iubereque ut edantur hi pisces saxatiles, qui certe huic corporis habitui sunt accommodati. cum tamen Democritus, qui illic loquitur, affirmet *ἀπέθιμι* valere cibum aliquem ab ore depellere, ac denique non comedere: comprobetque id testimonio hoc ipso huius poetæ. exagritans Vlpianum, qui audito verbo illo, cum antea *κοπῆν* ipse suavisset *ἀπέθιμι*: vim eius (ut ipse putat) non intelligens, statim eam deuorarat. ita igitur cepit hunc eius poetæ locum Democritus; tamquam iustus esset adolescens ille, quod satis iam lussisset, desinere ac blitis uti, nec villo modo pisces saxatiles edere.

Erudite Virgilium finxisse missas a Venere columbas, quae iter Aeneae dirigerent: acceptumque id a Graecis poetis.

CAP. XIII.

QUOD Virgilius in vj. Aeneidos finxit Aeneae optanti auxilij aliquid, ut ad aureum illum ramum perueniret; idque a diis immortalibus votis petenti, apparuisse geminas columbas volantes, quae locum ostenderent, Apollonius quoque in iij. Argonauticorum canit, aspectu eius ausus iustos ab augure Mopso Heroas illos bene sperare: demonstratumque illis esse respondere id signum praedictioni Phinei, qui affirmarat reditum eorum et periculosa illa expeditione positum esse in voluntate Venereis: ipsius namque deae sacras eas esse aues, quod Latinus etiam poeta testatus est, his verbis. *¶* tum maximus heros Maternas agnoscit aues. interpres etiam Graeci poetæ testimonium Apollodori citat e libro *πρὸς Διὸν*, tradentis dicatam esse Venere columbam, quod libidinosa in primis sit avis. vnde quoque ipsi nomen impositum sit in Graeco sermone a comico coitu: & (ut loquitur) *παρὰ τὸ περιαιῶς ἔρχην*, cum vocetur ab illis *περισίρῃ*.

Quid valeat, in robore accumbere, apud Ciceronem pro L. Murena, de aspera Lacedaemoniorum vita prolatum.

CAP. XV.

IN oratione pro L. Muraena, cum duritiam victus Spartatarum ostendere vellet Cicero, inquit: Qui cotidianis epulis in robore accumbunt. significavit autem eos non consueisse in lectulis accumbere, ut mos erat reliquorum Graecorum, sed in dura quapiam materia ac ligno: robur enim dicens lignum intellexit. Fuisse autem hoc consuetudinis eorum percipitur etiam ex his Athenaci verbis e xij. libro *δηγησοφιστών*. *Καὶ κληβίς εἰςφειδίτιον, ἢ τῶν ἔυλων κατακείμενος, καὶ διεπνῶν μετ' αὐτῶν*. sermo autem illic est de Sybarita, molli teneroque homine: qui cum Lacedaemonem venisset, & in publicas illas coenas vocatus esset, cum & ipse in robore accumberet ut reliqui, inquit, se antea obstupuisse, audita Lacedaemoniorum fortitudine: nunc vero cum instituta ipsorum viderit, nulla re aliis meliores iudicare. nam ignauissimus etiam quisque optaret mori potius, quam vitam illam ducere, atque in tot malis perdurare. quod vero addit Cicero, eandem sententiam vrgens: Neque vero Cretes, quorum nemo gustavit umquam cubans, melius quam Romani homines, qui tempora voluptatis laborisque dispertunt, resp. suas retinuerunt. hoc discriminis extitisse quod ad tempus illud pertineret, inter utrosque, multis rebus pares populos, intelligitur. quod Lacedaemonij in epulis accubabant, eoque habitu corporis cibum capiebant, quamuis in dura materia; Cretes, ne accubabant quidem.

Eadem imagine, sumpta ab apum natura, duos optimos scriptores illustrasse, quod significare volebant.

CAP. XVI.

CUM refelleret crimen Cicero, quod accusator L. Flacci Laelius, iecerat in reum: veneno ipsum Dorylensem quendam, qui testis contra eum venerat, sustulisse: iamque illud ioco quodam risuque eleuasset, addidit verisimile id nullo modo esse, quia bono ipsi

no ipsi tunc esse mors eius non potuisset, omne namque virus suum testis ille in Flaccum iam euomuerat. in extrema vero hac sententia, tamquam imagine quadam similique usus est, falsam illam testimonij dictionem criminolosamque, sumptis verbis a natura moreque apum, aculeum dimissum appellans. M. Tullij verba haec sunt. Cuius mors te ex aliqua parte releuauit: edacem enim hospitem amisisti. Flacco vero quid profuit? qui valuit tamdiu, dum huc prodiret, mortuus est, aculeo iam dimisso ac dicto testimonio. nam interpretari etiam quod translatis verbis obscurius significarat, voluit. Ita autem quoque locutus est Plato in Phaedone, vnde id sumere potuit Cicero, qui ornatum elegantiamque eruditissimi scriptoris magno opere admirabatur, ac cum licebat, summo studio exprimebat. Induxit autem ille Socratem ita cum Simmia Cebeteque loquentem: suadentemque illis, ut siquid aliquando ipse falsi in disputando protulisset, contra id se accingerent: cauereque magno opere, ne ipse studio elatus, cum seque atque eos decepisset, tamquam apis relicto aculeo euolaret. Plinius autem significauit Plato se imagine uti: notam enim illam addit, qua ipsae cognoscuntur, dicens. *ἀπὸ μίλιθα τὸ κράτος ἐγκαταλιπὼν, σίχισσμαι*.

Theophrasti locus emendatus, ubi propinqua nobis telluris meminit, quae suberis quasi patria est.

CAP. XVII.

VSPICOR mendum esse in his verbis Theophrasti e iij. libro, de iis quae oriuntur e terra. *οἷα δὲ ιδιώτερα, καβάπυρ καὶ ὁ φελός: δε γίνεται μὲν ἐν πυρρῆνιᾳ*. legimusque debere *τυρρῆνιᾳ*: copiola namque haec arbor est in maritima regione Hetruriae, quam olim incolere Tyrtheni, ut & syluae etiam ingentes suberis sint prope Populonium, & oppidum quoque inde appellatum Sughereto: corrupta enim Latina voce suber patrio sermone sughero vocamus. quod autem traditur, quaedam magis propria esse certorum locorum ut suberem, idem quoque Plinius videtur confirmare, qui nec in Italia tota nasci commemorat, aut in Gallia omnino: significat enim non paucas Italiae partes illam non ferre: Galliamque penitus eius expertem esse.

Quod a summo doctore valere proutem dictum est, idem etiam significare priorem apud Latinos, testimonio Terentij comprobari.

CAP. XVIII.

EXPLICATIS iam x. illis generibus Aristoteles, quo tamquam ad capita quaedam, cunctae aliae res referuntur, non nulla exposuit, quae adiuuare praceptionem illam videbantur: in iisque quot modis diceretur in Graeco sermone aliquid *πρῶτερον*: pluribus autem iam eius nominis notionibus declaratis, addidit. Consueisse etiam multitudinem homines, qui maiore in honore apud ipsos forent: quosque magis diligenter, affirmare *πρῶτερος παρ' αὐτοῖς ἔναι*. Terentius igitur Eunucho, cum induxit Thaidem ita alloquentem amatorem suum Phaedriam. Sine eum priores partes hosce aliquot dies apud me habere, hoc intellectu cepit. quo etiam antea Phaedriam, cum illa querentem de iniuria, fecit dicentem. Aut quia sum apud te primus, nam exemplum etiam, cum idem verbum traditur valere *βέλτιον*, ab eodem comico peti potest. cum inquit. Siquidem hercle possis, nihil prius, aut fortius.

Elegans modus refellendi aduersarios a definitione perspicue falsa, rei, quam obiciunt: quomodo si caperetur id verbum, omne certamen tolleretur.

CAP. XIX.

DILIGENTER attendenda est acuta ratio, qua vsi sunt eruditissimi ac politissimi scriptores, Xenophon ac Plato, in discutiendis falsis criminibus, quae obiciebantur sanctissimo viro Socrati: cum enim antea sedulo certis argumentis illa confutassent, postea quasi manus dantes, & in sententiam aduersariorum venientes, re illa ita definita ut quadret sententiae illorum: absurditateque eius opinionis demonstrata, penitus disiciunt crimen illud, innocentiamque ac virtutem rei declarant. In primo igitur libro *ἀπομνημονευμάτων* Xenophon, ubi purgat Socratem contra id, quod dixerant accusatores, corrumpere ipsum iuuentutem, cum consuetudinem ipsius ostendisset, optimaque praeccepta, quae adolescentibus dabat, recitasset, inquit: insultans in aduersarios,

» sarios, maledicto ipsorum iam expulso. πῶς ἂν ἔν ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ διαφθῆραι οὐκ ἔνευε; εἰ μὴ ἄρα
 » ἢ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν, διαφθορὰ ἔστιν. quis autem vniquam tam insigniter improbus, stultusque
 foret vt diceret, studium adhibitum in virtute illis tradenda esse corruptelam adolescentium?
 Plato autem in Apologia induxit Socratem ipsum eodem modo se defendentem, cum accusa-
 tores iudicibus dixissent, esse illum acrem indicendo ac vehementem: omniaque, quae vellet
 artificio illo facile omnibus persuadere: addit enim vanitate eius, criminis prius declarata:
 » εἰ μὴ ἄρα θένον καλοῦσιν αὐτοὶ λέγειν, τὸν τοῦληθὴ λέγοντα; εἰ γὰρ τὸ τοῦτο λέγουσιν, ὁμολογοῦμαι ἂν ἔγωγε
 » με οὐ κατὰ τούτους ἔναι ἑστῶρα. ambo igitur quasi dixerunt, si immutanda vis est & notio
 nominum: ac longe aliter quam consuetudo facit, vocabula haec capienda, non recuso quin
 haec de me dicantur.

*Caecum dictum videre a Cicerone in litteris: animi tamen luminibus, non corporis vt apparet. Eodem
 autem pacto optimum tragicorum in optima fabula locutum, ostenditur.*

CAP. XX.

IN extremo v. libro Tusculanarum Cicero, vbi malum caecitatis consolatur: do-
 cetque exemplis multis doctorum illustriumque hominum, illud aequo animo
 ferri posse: nec carere certis quibusdam liquidisque voluptatibus, hoc etiam
 de Cn. Aufidio, ciue R. honesto viro, qui & ipse caecus erat, subtiliter in-
 genioseque edidit. Et Graecam scribebat historiam, & videbat in litte-
 » ris. quamvis enim careret sensu oculorum, nec album colorem ab atro distinguere posset,
 » acie tamen ingenij: menteque verum a falso in studio illo suo scribendae historiae: omnique
 » re, quae ad litteras pertineret, diiudicabat. nam videre scite de illo, qui luminibus captus sit,
 si idem acumine ingenij valeat in aliqua re, dici posse, confirmatur auctoritate optimi poëtae
 tragici. Sophocles enim in Oedipode tyranno, vbi inducit Oedipodem ipsum insimulantem
 prodigionis Creontem: ac Tiresiam augurem criminantem, obicientemque illi caecitatem,
 eadem forma orationis est vsus: videreque dixit de rebus, quae sensu oculorum non perci-
 » piuntur. haec eius verba sunt de Tiresia. Οὐ τις οὐ τοῖς κέρδεσσι Μόρον θεδορκε: τὴν τῆς
 » χυλῶν δ' ἔφην τυφλός. vt igitur Cicero videre in litteris, ita tragicus ille videre in quaestu,
 lucroque dixit.

*Quod vulgo dicimus, fumum natura sua formosorem sectari, a veteribus
 etiam Graecis in sermone celebratum.*

CAP. XXI.

OSTRARVM mulierum opinio est, & tamquam prouerbum quoddam pa-
 trio sermone celebratur vox, qua fertur, fumum pulchriorem totius domus per-
 sequi. cum autem illa inanis admodum nugatoriaque esse videatur, non tamen
 recens est, sed multis seculis & apud diuersas etiam gentes, viguit: antiqui e-
 nim quoque Graeci hoc ita se habere existimabant, vt testimonio comici poëtae
 intelligitur. Apud Athenaeum enim in vj. libro δεπνοσοφιστῶν plures Aristophontis versus
 leguntur e fabula cuius index erat, ἰατρὸς. quibus parasitus, vt videtur, naturam moreque
 suos describit: atque in diuersis rebus ac studiis se praestantem esse, eximiumque ostendit. ex-
 » tremi autem duo hi sunt. ὑπομένειν πληγὰς, ἀκμῶν καὶ κοινῶν: πλάττειν δὲ, τελαμῶν: οὐ καλοῦς
 » περᾶν, καπνός. in formosis igitur tentandis cum se reliquos superare dicere vellet, inquit in il-
 lis se fumum esse. Quod vero priore versu Aristophon parasitum dicentem induxit, se in per-
 petiendis plagis incudem esse, constat nullam aliam rem tot tantisque ictus accipere. vt qui
 illam reddat, merito plurimum valere se in hoc tradat. Plautus quoque Amphitryone idem
 fecit Sosiam significantem: illum quidem certe id malum magnopere metuentem: non quod
 » idoneus illi tolerando foret, laudi sibi ducentem: inquit enim. Ita quasi incudem, me misere
 » rum homines octo validi caedant.

Quid valeat apud Catullum, labefactare munere, declaratum.

CAP. XXII.

ACCURATE Catulliani huius versus sententia videnda est: in epigrammate enim,
 quod fecit in Rufum, ostendere volens nullis muliebribus donis obtinere ipsum pos-
 se vt femina vlla sui corporis sibi potestatem faciat, inquit. Non si illam raree labe-
 factas

» befactas munere vestis. ipse sane suspicor labefactare munere, hic μεταφορικῶς dictum esse
 valereque duram ipsam offimatamque flectere ac delinire, quomodo etiam expugnare pudici-
 tiam dictum est. Graeci quoque scriptores (nisi fallor) eodem pacto locuti sunt, vt Hero-
 dotus in viij. libro, vbi narrat praefectos quosdam classium sociorum in fide retentos pecunia.
 » Haec eius verba sunt. ἔτοιπε δὴ πληγῶν τῶν θάλασσαν ἀναπέπεσμένους ἦντα. icti autem vulneratique
 muneribus appellati sunt, quia vis ipsis ita quodam modo allata est, & tamquam de gradu
 » propositoque deieci mercede. nam, quod lepidus poëta in eodem carmine ludens, inquit,
 mala valde est bestia, sumptum fuit e familiari vernaculoque sermone. cuius ille studiosissi-
 » mus erat. Plautus enim quoque ita locutus est, vt in Bacchidibus. Magis illectum tuum,
 » quam lectum metuo: mala es bestia. Sed etiam in Poenulo. Tene sis me arte mea voluptas,
 » male ego metuo miluos; Mala illa bestia est, ne forte me auferat, pullum tuum,

*De origine Mithridatis Pergameni: qui C. Caesari ualde acceptus fuit: rex-
 que Bosphori ab eo est constitutus.*

CAP. XXIII.

IN II. Philippica Cicero vbi de atroci odio C. Caesaris in Deiotarum regem
 agens, inquit. In eius tetrarchiam ex Graecis comitibus suis collocarat. intel-
 » lexit Mithridatem Pergamenum, quamuis nomine ipsum non appellarit: huic e-
 » nim, erepta Deiotaro, a Caesare tradita est potestas illa, quod copiose narratur
 in extremo quarto commentario de bello Alexandrino his verbis (de Mithridate autem, aucto
 » magnopere dignitate, sermo est). Eidem tetrarchiam, legibus Gallograecorum, iure gentis
 » & cognationis, adiudicauit: occupatam & possessam paucis ante annis a Deiotaro. quod au-
 tem, quicumque fuit, auctor huius libri, tuetur tam diligenter hoc factum Caesaris, suspicari
 possumus id a multis reprehensum fuisse, indignumque Mithridatem tanto honore vulgo ha-
 bitum: eoque pertinet tam diligens & accurata purgatio. Seruat autem hoc C. ipse Caesar in
 » Commentariis, vt cum aut bellum nulla necessitate iulatum, a se ratione coeptum ostendere
 vult: aut improbum aliquod factum aequum esse declarare, multis argumentis in ea re vta-
 tur. quod etiam sodales ipsius, studiosique eius existimationis, custodiebant. nam quod su-
 pra scriptum est, eum regio genere ortum: disciplinis etiam regis educatum: posteriusque
 hoc, quomodo factum sit accurate traditum. Strabo, vicinus eorum temporum, non tanto-
 » pere celebrat initia ipsius. fatetur sane fuisse e tetrarchico genere Gallograecorum: gratum
 autem fuisse docet Mithridati, regi Asiae, ob florem aetatis, speciemque corporis. quod persua-
 sit summo regi vt in castra secum eum asportaret. vnde necessarios, nomen hoc illi imposuif-
 se, vt qui videri vellent natum ipsum e rege. Addit autem reliqua de beneficiis acceptis a Cae-
 sare, & quasi miratur eum in tantum dignitatis gradum sublatum.

*In familiari sermone & Graecos & Latinos & nostros, idem eodem pae-
 ne modo: scite atque eleganter omnes, dicere.*

CAP. XXIII.

VM suauitatem alicuius cibi, aut auiditatem eorum, quibus adpositum iri de-
 beret Graeci ostendere volebant, ὑπερβολικῶς de illis dicebant, καπνὸν δεκτὸν
 Aristophanis auctoritate hoc, cuius in primis purus sermo commendatur, ma-
 nifesto comprehenditur. In fabula namque, quam vocauit Pythagoreos, insi-
 mulans ipsos: docensque, quod a uelendis animantibus sibi temperarent, ne-
 cessitate fieri: cum inopes admodum essent, addidit. posse huius rei periculum fieri: si quis
 » enim ipsis aut piscem, aut carnem adponat, ita illos libenter voraturos esse, vt ne digitis qui-
 dem parcant. Verba venustissimi comici haec sunt. Ἐπὶ περὶ τῶν κωτοῖς ἰχθῶς, ἢ κρέας, καὶ μοῖ
 » καπνῶσι; καὶ οὐ σακτοῖς. Ἐβίω κρέμασιν δεκάκις. citantur autem plures ipsius versus ante
 hos ab Athenaeo in iij. libro δεπνοσοφιστῶν. quibus exponuntur ea, quae commemorauit.
 » Coquus Plautinus, quem gloriosus poëta in Pseudolo induxit, cum idem significare vellet,
 praerodere digitos inquit: iocatur enim dum artificium suum in caelum tollit. nam cum quae-
 » sisset ex illo, qui eum conduxerat, vtrum amicis, an inimicis suis cenam daturus esset: acce-
 pissetque amicis, contra suavit vt inimicos potius vocaret, lepidam huius admirabilis consilij
 » rationem reddens: ait igitur. Quin tu illo inimicos potius, quam amicos vocas? Nam ego
 » ita conuiuis cenam conditam dabo Hodie, atque ita suauiter conditam. Vt quisque quid-
 » quid conditum gustauerit, Ipsos sibi faciam vt digitos praerodat suos. nam quod Ballio sta-
 tum

tim respondit, retorquens in illum dictum, ac pro digitis manus ponens: Quaesio hercle prius quam quicquam conuiuio dabis Gusta tute prius, & tuis discipulis dato. Vt praerodatis vestras iustificas manus. Antiphanes quoque comicus. cuius testimonium eodem loco positum est eiusdem scriptoris, in eadem sententia, vt videtur, efferenda, eandem partem corporis appellauit, quamuis verbum etiam immutavit. inquit enim in Drapetago. Κοσμίως ποίων τιώ
 « ὄθειν μικράν μὲν ἐκ τῆς πρῶτης: μετὰ δ' ἐσθλῶς τὴν χεῖρα καθάπερ αἱ γυναικὲς καταφάγετε πᾶμ ποθῶς
 « καὶ πεχύτατα. Nos quoque patrio sermone idem pronuntiamus: dicimusque vulgo quem-
 « piam, qui vehementer cibo aliquo delectatur, leccarsene le dita, sed etiam modum hunc lo-
 « quendi ad alia transferimus.

PETRI VICTORII

VARIARVM LECTIO- NVM LIBER IIII.

M. Crassi grauem locum, citatum à Cicerone Quintilianoque, non eodem modo legi apud utrunque.

CAP. I.

LONGE aliter legit locum ex oratione M. Crassi Quintilianus, quam apud Ciceronem nunc scriptus ille sit in Oratore, vbi de numerosa oratione Cicerone differens, eodem exemplo vitur: illic enim sic vulgo scriptum est. Cur clandestinis consiliis nos oppugnant? cur de perfugis nostris copias comparant contra nos? Quintilianus vero: comparat is contra nos? manifesto legit. vt sint duo spondei quales dicit, in extremo. verba ipsius haec sunt in ix. libro. Duo spondei non fere coniungi patiuntur (quae in ver-
 « fu quoque notabilis clausula est) nisi cum id fieri potest ex tribus quasi membris. Cur de
 « perfugis nostris copias comparat is contra nos. vna syllaba, duabus, vna. quod si ita legatur
 « clausula penitus similis erit & syllabarum natura & numero huic Ciceronis ex oratione pro
 « Q. Ligario, sed vita vis. Cuius item exemplo vitur Asconius cum M. Tullium insimula-
 « tum falso doceret, quod dura hac clausula vsus foret in Diuinatione. Cuius ego causa labo-
 « ro: inquit enim. Inepti sunt homines, qui hanc clausulam notant vt malam. cum sit ex spon-
 « deo & baccheo. de industria durior, ad exprimendum sententiam positam more Ciceronis
 « vt alibi idem. Non tu eum patria priuare qua caret, sed vita vis. In quo animaduertendum
 « est, pedem, quem ipse baccheum appellat, vocari a Dionysio Halicarnasseo hypobaccheum.
 « de quo illic ita loquitur. τὸ δὲ αὐτὸ συμβήσεται, καὶ ἡ βραχέια πρώτη τῆς ἡμῶν μακρῶν. καὶ ἡ δὲ πρῶ-
 « τὴ ὄψις ἀξίωμα ἔχει καὶ μέγεθος: baccheum enim Halicarnasseus contra vult primas duas pro-
 « ductas: tertiam correptam habere.

Quid sit Graecis νυσίας ὄζειν: viderique apud Caecilium idem significare, ieiuna anima.

CAP. II.

QUOTOREM quendam animae, qui non vitio aliquo oris proucnit, sed in omni-
 « bus fere est, qui nihil gustarint, Graeci significare volentes, νυσίας ὄζειν quasi ie-
 « iunium olere, dicebant. Hoc testatus est Aristoteles in quaestione quadam, qua
 « potissimum huius rei causam diligenter quaesivit. cur scilicet grauis anima eo-
 « rum sit, qui nihil adhuc comederint, sed ieiuni sint. cum statim sumpto modico
 « cibo molestus ille odor pellatur: inquit enim. Διὰ τὴν πᾶς εὐμαρτα μὴδὲν ἐσθλῶς ποίων, ἀλλὰ νυσθισάν-
 « τιν ὄζειν μάλλον, ὃ καλεῖται νυσίας ὄζειν: φερόντων δὲ οὐκ ἔστι. Hunc autem ingratum oris odorem si-
 « gnificauit Caecilius comicus. cuius haec verba leguntur apud Nonium, edita (vt apparet) ab
 « eo, qui vxoris parum acceptae, odiosam comitatem, blandicialque accusaret. Quae mihi
 « vbi domum adueni: assedi, extemplo sauium dat, ieiuna anima. nam quod statim gram-
 « maticus ille animam (eius enim verbi vim, diuersasque notiones tradebat) significare inquit a-
 « quam: vsusque est ad id probandum testimonio Plauti Amphitryone, qui ita Sossiam loquens
 « tem

tem induxit. Ni ego illi puteo, si occipso, animam omnem intetraxero, falsus est: neque e-
 « nim exemplo illo declaratur, animam, aquam valere, quamuis illic sane id ostendat: Sed est
 « translatio, e genere earum translationum, quae in reliquis principatum obtinent: & ἐν τῷ
 « ἀνάλογον vocantur: aqua enim puteo, quod anima est animantibus.

Quaestio proposita a Seruio grammatico, aliter quam ipse auctor eius faciat, soluta.

CAP. III.

HIC e iij. Aeneidos negotium facessit Seruio interpreti, quaerenti no-
 « dum dissoluere, qui torquet illum magnopere. Hesperidum templi custos: epu-
 « lasque draconi Quae dabat, & sacros seruabat in arbore ramos; Spargens hu-
 « mida mella, soporiferumque papauer: neque enim videtur cibis accommoda-
 « tus peruigili serpenti: custodique aureorum pomorum papauer, quod somnum
 « inducit: sumpto enim illo parum recte munere suo fungi posset. Ita igitur ipse scrupulum
 « hunc euelli posse puto: quomodo enim ille dissoluit quaestionem, nullo modo probo. Vt
 « cum fera admodum truculentaque foret bestia illa, sine periculo ali, curarique non posset,
 « quare oportebat saeuam illius naturam mollire, eodem igitur tempore cibaria, quibus in vi-
 « ta eum retineret, custos illa templi praeparauit: ac sibi consuluit. nam miscuit infuditque
 « cibus illis papauer, vt asperum ingenium serpentis mitigaret; hac enim ratione diritas ipsius
 « frangebatur: nec tamen profundus somnus inducebatur. mel vero aut ipsum quoque humo-
 « re suo idem praestitit: aut suauitatem addens cibo, faciebat vt libentius deuoraretur. In vj. quo
 « que libro vates illa sapiens, inferorum canem, ne molestus esset Aeneae, demulcere volens
 « Melle soporatum, ac medicatis frugibus offam, obiecit. medicatas namque fruges accipere de-
 « bemus, quibus aspersum sit aut papauer, aut aliquid, quod somnum conciliet, vt medicatae a-
 « quae vocatae sunt a Celso, quibus vitur ad pellendos morbos: quod sulphur, aut huiusce-
 « modi quandam aliam materiam redoleant: insitamque vim eius habeant. Accepi Turcarum
 « regem alere tigrim: quae catenis etiam vincita, tuto tractari non possit. quare cum aliquo con-
 « uehere velint curatores ipsius, succum mandragorae praebere solitos. quem Graeco nomine
 « nunc tamen quoque vulgo vsurpato, δπὸν vocant.

Sententiae duae Ciceronis e libro ipsius de Republica, quae leguntur apud Nonium, patefactis personis, de quibus agitur, illustratae.

CAP. IIII.

AEC verba M. Ciceronis sunt e iij. libro de Rep. citata a Nonio. Duas sibi res,
 « quominus in vulgus & in foro diceret, confidentiam & vocem desuisse. puto au-
 « tem intelligi illis Iocratem, optimum dicendi magistrum. ipse namque, cum
 « omnem aetatem consumpsisset in excolendis aliorum ingenis: praeceptisque
 « artis tradendis, fatetur se iis de causis in contionem non ascendisse; neque cau-
 « sas defensitasse. In Panathenaico. οὗτω ἡδὲ σφῶνδης ἀμφοτέρων ἐγενόμην, τῆν μεγίστην θύρα μὲν ἔχοντων
 « παρ' ἡμῖν, φωνῆς ἰκαρῆς, καὶ πόλιος, ὡς οὐκ εἰδ' ἔτιτε ἄλλος τῆν πολιτῶν. Idem etiam in libro, quem mi-
 « sit ad Philippum Macedonem, de se ipso praedicat. Nec non Halicarnasseus in vita ipsius.
 « In ij. autem de oratore Cicero alterum tantum horum tangit. quam scilicet Iocrates appel-
 « lat πόλιω, hoc patet. Siue, vt ille pater eloquentiae de se Iocrates scripsit ipse, pudore a-
 « dicendo & timiditate ingenua quadam refugisti. loquitur enim de Q. Fratre. cui in hoc cum
 « Iocrate conueniebat: cum alterum asferre non posset. quod voce ille non careret, oratori ido-
 « nea. Apud eundem autem veterem grammaticum leguntur haec quoque verba Ciceronis e
 « iij. libro de Rep. iuuat enim e tanto naufragio optimorum librorum has paruas quasi tabulas
 « colligere, ac quantum possum diligentia mea illustrare. Sed menti vtique nostrae minime au-
 « diendus. Quippe, si ita sensit vt loquitur, est homo impurus: sin aliter, vt malo, oratio est
 « tamen immanis. Hoc (nisi fallor) pronuntiarum est de Epicuro. qui finem bonorum aiebat
 « esse voluptatem. nam quod inquit. si ita sensit, vt loquitur. notum est homines studiosos
 « eius disciplinae solitos dicere, non intelligere ceteros quam dicat Epicurus voluptatem, fal-
 « soque putare corporis voluptatem ipsi probatam fuisse, cum tamen voluptatis nomine illa in-
 « diceretur. quod vero addit. vt malo. valet ad significandos mores suos: aequum enim semper se
 « praebuit aduersus illos Cicero: nec Epicurum ipsum odio persequutus est, vt fere faciebant,
 « qui ab eo dissentiebant. sed rationem ipsius tantum non probauit. immanis autem oratio,
 « quae voluptatem laudet, cum anceps id verbum sit, recte illic appellata est: magis enim pro-
 « prium

prium est beluae quam hominis, & eius quidem agrestis, persequi toto animo turpes voluptates. vnde immanissimum quemque acerrime voluptatem sequi Cicero ipse in Partitio- nibus inquit. quamuis immanitatem etiam in eodem libro appellet habitum animi, volupta- tem omnem aspernantis: intelligatque ἀναιδησίαν. Videndum autem (nihil enim reticere volo, quod opem ferre possit scriptis optimi auctoris) an in superioribus Ciceronis verbis ma- cula sit. legique debeat. iuuentuti nostrae. nam illo modo neque sermo, neque sententia valde mihi satisfacit.

Correctio Aristotelei loci e III. libro de Republica, ratione allata eius mutationis, nunc confirmatur: orbiumque illorum, qui κολούροι vocantur, nomen explicatur.

C A P. V.

N III. libro πολιτικῶν, vbi Aristoteles docet peccare illos, qui Periandri con- filium, Thraſybulo obscure datum, exagitent vt nefarium ac tyrannicum pes- nitus, cum idem fieri soleat etiam & in dominatu paucorum, & in statu popula- ri, librarij erratum erat in Graecis exemplaribus, quod correxi, cum studio ac diligentia mea plures maculas deleui ex illo praeclaro opere: iudicij enim mei nunc rationem reddere volo: coniecturamque firmam, nisi fallor, comprobare. Cum igitur ita in omnibus, non excusis tantum, verum etiam calamo exaratis scriptum foret: ὁ γὰρ ἀσρακισμὸς τὴν ἀδελφὴν ἔχει θύλακιν τρέπον τινὰ τῶ κολούρου ἔξ ὑπερέχοντα καὶ φουκαδύειν, emendaui τῶ κολούρου. quod ver- bum mitissime aptum videtur huic rei ostendendae: valet enim κολούρου, μισοῦ, ἐλαττωῦ, vt ve- teres grammatici testantur. & exemplis quoque optimorum auctorum liquido perspicitur. ipsemet etiam Aristoteles aliis in locis ita loquitur, cum idem ostendere vult: cumque ean- dem hanc rem commemorat, vt in v. horum librorum. ὅσα καὶ τὸ Περιάνδρου πρὸς Θρασύβουλον συμβέλλουσιν ἐστίν, ἢ τῶν ὑπερέχοντων σαχύων κολούροι, & eodem libro post. Τὸ γὰρ ὑπερέχοντα κολού- ρον, καὶ γὰρ φρονηματικῶς ἀναίρειν. Sed etiam in ij. libro cum Ephialtem Periclemque imminuisse auctoritatem Ariopagi diceret, ac quasi vires illius amputasse, eodem verbo vsus est: ait enim. καὶ τὴν μὲν ἐξ ἀριστοτέλους βουλήν Εφιάλτης ἐκόλουσε, καὶ Περικλῆς. Κόλουροι autem orbes in sphaera ab hoc ipso verbo vocati sunt. vt docet Proelus Lycius, cum falsum ineptumque etymon eius nominis inferioris aetatis homines, qui sphaeram confecerunt, excogitarint.

Emendatus Horatii locus in epistola ad Valam.

C A P. VI.

MENDVM est in his Horatii verbis ex epistola posteriore ad Numenium Valam (ita namque nominatur is, ad quem missa est, in antiquis exemplaribus: atque id non semel) cum enim quae nunc e duabus concreta videtur, illic seiuncta sit, in ambarum capite idem index est: nouae vero epistolae in illis initium est.

Menius vt rebus maternis atque paternis. Verba igitur haec non carent men- do, non hercule miror Aiebat, siqui comedunt bene, cum sit obeso Nil melius turdo: cum enim in excusis ita passim legatur, in scriptis libris scriptum inueni, comedunt bona: quae scriptura melior esse nullo negotio perspicitur. Cicero sane ita locutus est pro P. Sestio, vbi Gellium, profciscum etiam pluribus epigrammatis a Catullo, vulnerat, atque omni turpitudi- ne obruit. Vsque eo non fuit popularis, vt bona solus comesset. pauloque post. Vtrum e- go tibi patrimonium eripui Gelli, an tu comedisti. Nouij praeterea hic senarius legitur apud Nonium grammaticum. Aedepol paternam qui comest pecuniam. Graeci quoque καταφα- γῆν οὐσίαν dicunt: vt Menander apud Athenaeum, de eo qui relictum a patre agrum vendi- disse: pretiumque eius in ventrem absumpisset, γὰρ καταφαγῆν inquit.

Gravi dolore quidam commoti, cum coetus hominum fugiant, vt animo tamen satisfaciant, caelo atque terrae mala sua narrant: quos imitari se nolle dicit adolescens Plautinus.

C A P. VII.

I N Plauti Mercatore Charinus adolescens imitari se nolle dicit ceteros amatores, qui in comoediis aduersas suas res inducuntur narrare iis, quae ipse credit nihil sua interesse putate quid illis fiat, sed decreuisse se spectatoribus aperire miseras suas: verba poetae haec sunt. Non ego idem facio, vt alios in comoediis Amantes vidi facere: qui aut nocti, aut die, Auq

Aut Soli, aut Lunae, miseras narrant suas Quas pol ego credo humanis querimonis Non tanti facere, quid velint, aut quid non velint. Hoc etiam nomine accusabat quidam philo- sophum sinistrum in fabula Theogneti comici, phasmate, cuius plures verus leguntur apud Athenaeum in xv. libro ἀπηνουσοφιστῶν. extremi autem illorum hi duo sunt. Περιουσοφιστῆς γὰρ πὶ κοῦραγῶ λαλῶν. Ὅτις οὐδὲν ἔστιν ἐπιμελὲς τῶν σὸν λόγων. In solo igitur loco ille, vacuoque ab au- ditoribus, disputarat ea, quae in conuentu dicere oportet, aut siqui forte aderant, sermonem ipse non attenderant. Valet igitur hic, terrae caeloque loqui, idem quod apud nos vox quaedam, quae prouerbij loco fertur: cum enim significare volumus, quempiam frustra labo- rare, qui aliquid aliquibus voluntatis obstinatiois persuadere conetur, imagine vtentes, dici- mus idem ipsum facere, quod facit ille, qui ad certa quaedam olera verba facit: illa enim, cum caput multa terra tectum habeant, non vocem exaudiunt. Medae etiam nutrix apud Euri- pidem in tragoedia hoc facit: malisque consternata, cum ipsa solitudine loquitur. versiculos ipse, quibus oblectationem hanc suam siue potius solacium grauis doloris significauit, ita expressit Cicero in iij. quaestione Tusculana. Cupido cepit miseram nunc me proloqui Cae- lo atque terrae Medae miseras.

Non perperam: nec sine ratione, legi in quibusdam antiquis libri, grauidinosi & grauido: cum tamen, littera vna immutata, nunc & grauedinosi & grauedo scribatur.

C A P. VIII.

M CICERONIS hic locus e iij. libro Tusculanarum. Itaque dicimus grauedinosos quosdam: quosdam torminosos, a Nonio adductus, aliquantulum illic immutatus legitur, grauidinosos namque apud eum est, vt etiam in scriptis Ciceronis libris me- lioribus. Apud Catullum quoque hoc in versu. Hinc me grauedo frigida, & frequens tus- sis, immutata eadem littera, grauido habent calamo notata exemplaria, vt videatur graui- do dicta esse, vt libido, formido, cupido. cum autem vsu inualuerit grauedo, suspicari possumus id quoque ratione non carere, quod consuetudo quondam ambobus modis hoc ver- bum proferret.

Collati duo loci inter se duorum optimorum oratorum; or- natusque ipsorum declaratus.

C A P. IX.

Vo sunt hi loci, valde similes inter se, duorum maximorum, vtriusque sua in gen- te, oratorum, Demosthenis, & M. Ciceronis; in ambobus enim, & stomachus quidam perspicitur, ac iusta quaedam indignatio contra eos, qui rei satis plane, aperteque a se tactae, fidem habere nollent. eademque praeterea figura demon- strata, qua vt auctores, cautique homines consuerunt in leuiter emendando ali- quo, quod prius ediderint, ac saepe etiam in re aliqua augenda: vocatur autem illa ἐπινοήματα, ita igitur locutus est princeps Graecorum oratorum in ij. quae vocatur Olynthiaca: Καὶ εἰ μὴ δὴ ὁ ἀνδρῶν ἀθναῖοι, πρὸς τὰ τοῦ πατρὸς Φιλίππου τὰ παράγματα, ἢ παρελθόν τις ἡμῶν, μάλλον δὲ ὅ- μιν διεξέτω, ἢ ὡς ἐκ ἀληθείας ταῦτ' ἰγὼ λέγω. & quae sequuntur. significarat enim egregium tempus venisse, magna cum spe bellum gerendi cum rege illo. M. vero Cicero in prima, quam habuit in M. Antonium, satis moderate quidem, non sine aculeis tamen quibusdam ignomi- niae inquit. Vellem adesset Antonius, doceret me, vel potius vos P. C. quemadmodum ipse Caesaris acta defenderet. Causa enim, vt arbitrator, vtrique fuit tamquam corrigendi, quod dixerant, quia id ipse obscurum, dubiumque nullam in partem erat, neque etiam esse debebat; iis autem, apud quos verba faciebant, opus fortasse erat ea explanare, quod ambo diligenter praestiterunt. Illius autem quod addidi, vsurpari etiam quandoque idem lumen orationis ad rem quampiam amplificandam, exemplum est supra in eadem Demosthenis oratione, cum ait, ὡς ἐστὶ τῶν ἀρχαίων: μάλλον δὲ τῶν ἀρχαίων.

Declaratum, idem sentire de eadem re, nobilem Graecum rhetorem, ac summum Romanum oratorem: ambo enim accusant stultos quosdam Thucydidis imitatores.

C A P. X.

V E R B A sunt Ciceronis in Oratore, corripientis quosdam sinistros imitatores Thu- cydidis, qui relictis virtutibus ipsius, vitia sedulo exprimebant. id autem crebro vsu venit his, qui iudicio parum valent: cum enim quempiam amare coeperint, omnibus, D quae

quae in eo inuenerint, stulte delectantur. Huius tamen nemo, neque verborum; neque sententiarum gravitatem admiratur, sed cum mutila quaedam & hiantia locuti sunt: quae vel sine magistro facere potuerunt, germanos se putant esse Thucydidas. Eiusdem autem iudicij fuit Dionysius Halicarnassens: conuenitque ipsi mirifice in hoc cum Cicerone, ut si moris Graecorum scriptorum esset uti testimonio Latinorum auctorum, facile crediturus fuisset ipsum additurum fuisse, ita quoque sentire summum Latinum oratorem. nam librum hunc Ciceronis legisse ipsum puto: vixit enim Romae; omninoque expressus inde hic ipsius locus videtur. sunt autem haec verba in Dinarchi vita, quam scripsit accuratissime. Οίτι Θουκυ-
 » δίδωμι ζυλόν λέγοντες, καὶ τὸ μὲν δύπον, καὶ σερρόν, καὶ δεινόν, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, χαλεπῶς ἐκλαμβάνον-
 » τες: οὗ δὲ σοφοὶ φανερῶς χιματισμοὺς, καὶ τὸ ἀσάφες προσηρξίμοιοι, πάντων δὲ χερῶν ἀνθυρίσκοντο ἐκ τούτων
 » τῶ παραγγέλματος.

Graecum versum, quo corripuit Tiberius Caesar Agrippinam nurum, videri eum esse, quem posuit Aristoteles in III. libro πολιτικῶν: illo autem acer amor regnandi castigatur.

CAP. XI.

ARISTOTELES in iij. libro de Rep. ostendere volens longe aliam virtutem esse gubernantis civitatem viri, & privati alicuius, id sensisse affirmavit magnae auctoritatis hominem, & qui consilio multum valebat, cum edidit hanc vocem πενίω, ὅτι μὴ τυραννῶ. quod nesciret alij parere: Iasonem autem puto intelligi, quamuis geminata media littera perperam prius legeretur in omnibus libris Ἰάσων: quod in mea editione correxi. siue principem illum argonautarum intelligit, qui hoc apud tragicum aliquem pronuntiavit: siue Iasonem potius Thessalum, qui vocem hanc editam ab aliquo poeta, quia sententiam eius probaret, in sermone solitus esset commemorare: verba enim haec esse poetae alicuius omnino puto. expressam vero fuisse vocem hanc a Tacito in iij. libro historiarum, cum sententiam versus Graeci posuit, non sine causa aliquis arbitraretur. Audita haec raram occulti pectoris vocem elicuere: correptamque Graeco versu admouit. Ideo laedi quia non regnaret. eandem autem rem exponens Suetonius & ipse sententiam reddidit his verbis. Graecoque versu. Si non dominaris inquit filiola iniuriam te accipere existimas. Hoc tantum aduersari videtur, quod non valet πενίω laedi atque iniuriam pati, nisi forte, cum translatum manifesto id verbum sit, quid significetur hic ambo in vertendo spectarunt: sed tamen mirum est, si aliud valet id verbum: nec vim illius exprimere curarunt, consensisse ambos ut redderent tamquam si ἀδικῶντα legeretur.

Virgilij versus in Ciri declarati: vetusque historia de Alcathoo, qui condidit Megara, renouata.

CAP. XII.

ALCAATHOVS, Pelopis filius, conditor fuit Megarorum: non sine diuino tamen auxilio: nam praesto fuit illi operi Apollo, adiuuique ipsum in moenibus ciuitatis extruendis. quod Virgilius in Ciri significauit his versibus. Quarum non vlli fama con-
 » cedere digna stant Megara: Aethaei quondam munita labore Alcathooi Phoebique: deus namque affuit illi. Theognis quoque, qui παρανίσσης scripsit, cuius eius oppidi, illo ipso in carmine hoc prodidit, canens. φοῖβ' ἄναξ. αὐτὸς μὲν ἐπέργασας πόλιν ἄκρην Ἀλκαθῶος, Πέλοπος παιδὶ, χερσὶ βρομέων. Pausanias praeterea in Atticis idem commemorat, qui certae cuidam arci inditum nomen ab Alcathoo affirmat. quod etiam tunc manserit: monstrarique solitam narrat εἰς αὐτὸν locumque deorum, προδρομίων appellatorum: quibus fama esset imolasse Alcathoum primum, cum munitionem oppidi exorsus est. prope autem focum illum lapidem extare. vbi aiebant deposuisse lyram Apollinem, cum operam suam praeberet Alcathoo, in muris ciuitatis aedificandis.

Disputatio de sententia quadam Ciceronis, sumpta ex ipsius libris de Republica: quo ille Platonis locum elegantem adumbravit.

CAP. XIII.

HAEC sunt verba M. Ciceronis e iij. libro de Republica, citata a Nonio. Ego vero eodem, quo ille Homerum: redimitum coronis, & delibutum vnguentis, emittit ex ea verbe, quam sibi ipsi fingit. Intelligit autem, illum dicens, Platonem, qui hoc ipsum facit: ducitque

ducitque e sua ciuitate Homerum, reliquosque eiusdem generis poetas: quoniam mores optimos, quos ipse summo studio instituerat, corrumpent. quod vero, summo honore ante Homero habito, hoc ipsum efficere tradit, intelligit locum hunc, qui in iij. libro πολιτικῶν est. ἀνδρα δὲ ἢ οἷοι, θωπόμενον ὑπὸ σαφίνας παντοδαπὸν γένεσθαι, καὶ μιμῆσαι πάντα χεῖματα, εἰ μὴν ἀφίκοιτο εἰς τὴν πόλιν αὐτὸς τε καὶ τὰ ποιήματα. βουλομένοις ἐπὶ εἰσαδῆαι, προσκινώμενοι ἀνὰ τὸν ὄριον, καὶ θωπόμενοι καὶ ἡδύ: ἐπιόμενοι δ' ἂν ὅτι οὐκ ἐστὶ τοιοῦτος ἀνὴρ οὗ τῆ πόλει παρ' ἡμῖν, εἴτε δέμιος ἐγγυρῶσαι: ἀποπέμψομεν τε ἀνὰ εἰς ἄλλαν πόλιν, μύρον κατὰ τῆς κειφαλῆς καταχέαντες, καὶ εἰρῆς εἰσάγοντες: neque tamen illic Plato Homerum appellat: eumue solum emitti vult e ciuitate, sed omnes poetas, qui varios mores imitantur: in quorumque cantu diuersae formae mutationum forent: cunctoque demum, excepto illo, qui merus imitator sit probi modestique ingenij: nec aliquid mixtum temperatumque reddat. nam hunc etiam, cum sanctum, admirabilem, suauemque esse non neget, inutilem statui illi optimo Reip. affirmat. Quod autem in cultu, ipsi habito tempore illo, Cicero inquit, redimitum coronis, lana coronatum est apud Platonem. fecutus igitur videtur Cicero morem aetatis (uae: in vj. enim quoque actione in Verrem affirmavit Segestanas mulieres, cum Dianae simulachrum exportaretur ex oppido, vnxisse ipsum vnguentis: complexis coronis & floribus. Animaduertendum autem Themistij patrem, quod a filio monumentis litterarum proditum est, illum mortuum laudante, cum Epicurum exturbaret e choro philosophorum, vnguento supra caput effuso, longe alio consilio id fecisse: tamquam enim illa ratione exprobrare voluit ipsi, persecutum fuisse eum toto corpore voluptatem. nam quin hunc locum Platonis imitari voluerit, non est dubitandum. Cogitandum praeterea an eundem hunc mollem tenerumque philosophum significant verba Ciceronis, qui cum recipiendus non esset inter graues, eruditosque philosophos, non tamen propter nomen ipsum sapientiae: dignitatemque viri videbatur cum ignominia dimittendus: sed potius honore aliquo afficiendus. cum autem sententia imperfecta sit, nihil certi de hoc statui potest.

Θεώρημα illud καθολικόν, adductum a Chremete Terentiano, de diffidiis amantium, quod maiorem amorem gignant, explicatum, ratione illius reddita, a docto viro.

CAP. XIII.

QUOD Terentius in Andria inquit. Amantium irae amoris integratio est: praeterquam quod vsu verum esse intelligitur, testimonio etiam atque auctoritate Plurarchi confirmatur. qui in commentario, quem ἐρωτικὸν vocauit, idem affirmat: ac simili quoque, valde eleganti, declarat. Quemadmodum enim inquit, cum e nubibus exiit sol ac post caliginem denique, feruentior est, ita amor cum intercessit ira, aut suspicio, pace facta: reconciliatisque animis, iucundior est atque acrior. Plautus praeterea simulatum Amphitryoni Iouem idem induxit loquentem. Verum irae, si quae forte eueniunt huiusmodi, Inter eos, rursus si reuentum in gratiam est. Bis tanto amici sunt inter se, quam prius.

Firmo progressu, & Maximo progressu, modos esse loquendi proprios militiae: quare emendantur duo loci duorum optimorum scriptorum, qui in prioribus harum vocum deprauati erant.

CAP. XV.

VERBA haec Cn. Pompeij ex epistola quadam ad L. Domitium, cum ita legantur in pluribus scriptis libris, corrupta sunt. Quod audieris Caesarem Firmo progressum in castrum Trutinum venisse. corrupta autem ab aliquo, qui putauit se emendare, quod rectum erat: nec vlla correctione egebat: in optimo enim exemplari: ceterisque superioribus temporibus excusis, inuenitur, firmo progressu. quae locutio militaris est, valetque magnis itineribus. nam firmus progressus μεταφορικῶς appellatus est, ut nos quoque patrio sermone, cum idem significare volumus, a gagliarde giornate, dicere consueuimus. occasionem autem dedit peccandi, quod Firmum oppidi nomen est eius regionis, idest agri Piceni. vnde qui discessisset, atque in castrum Truentinum venisset Corfinio, vbi tunc erat Domitius, appropinquabat. Eadem causa fuit alicui deprauandi locum e primo libro bellorum ciuilium C. Caesaris: cum enim nunc passim excusi habeant. Auximo Caesar progressus omnem agrum Picenum percurrit, in antiquissimis pluribus quos vidi libris, scriptum est. Maximo Caesar progressu. & quae sequuntur. non dubito autem quin haec vera sit certa que lectio.

Parentes dictos etiam a Sallustio ὑπὸ ἰσχυρῶς: infrequenti voce apud Latinos auctores. CAP. XVI.

Parentes patres aut matres appellari solitos notum est, quamvis parentum nomine maiores etiam vocari iurisperitorum auctoritas velit. Sallustius autem de coniuratione Catilinae parentes vocavit, quos Graeci ὑπὸ ἰσχυρῶς & ἀρχομένους appellant. cum inquit. Libertatem, patriam, parentesque armis tegere. Item de bello Iugurthino. Deinde, quod parentes abunde habemus: amicorum neque nobis, neque cuiquam hominum satis fuit. Cicero quoque videtur inde formasse vocabulum, in quo contentio fit, parentior: cum in primo libro de Officiis dixerit. Quinetiam ob has ipsas causas & parentiores habuerunt exercitus & fortiores. Quando autem hoc valet parens, esse aliam partem orationis, a pareo deductam, conformatamque, constat.

Quem, magnopere charum Veneri, ut vlcisceretur dolorem ab ea acceptum, interfecerit sagittis suis Diana, quod minatur se facturam apud Euripidem. CAP. XVII.

VAE minantur, facturosque se affirmant apud poetas Dij immortales irrita esse non solent: sed finem, quem illi praedixere, consequuntur. quaerendum igitur quem necarit, sagittisque suis fixerit Diana, acceptum Veneri, ut inureret ipsi parem dolorem: compensaretque incommodum, quod acceperat in morte Hippolyti, ob castitatem & studium venandi, quo tenebatur, sibi vehementer chari. Euripides enim in Hippolyto coronato, ita inducit Dianam loquentem. Εγὼ γὰρ αὐτῆς ἄλλον ἐξ ἐμῆς χειρὸς, ὅς ἂν μάλιστα φίλτατος κερὲν ἦροσθῆν, Τέξοις ἀφύκτοις τεί: δὲ τιμωρήσομαι. An Adonim intelligit? quamvis enim ab apro interfectus sit, auctore Marte caedis eius, potuit tamen sibi id factum vindicare Diana, quia in ipsius studio venationeque interfectus Adonis est.

Tormenti genus nefarium, quo narratur apud Virgilium usus saeuissimus tyrannus, proprium fuisse barbararum gentium.

CAP. XVIII.

REX Euander apud Virgilium in sermone, quem habuit cum Aenea, quum saeuitiam Mezentij regis ostenderet: iustamque iram populorum aduersus illum exponeret, atroci etiam quodam supplicij genere uti consueisse eum docuit his verbis. Mortua quinetiam iungebat corpora viuis, Componens manibusque manus, atque oribus ora, (Tormenti genus) & sanie taboque fluentes Complexu in misero longa sic morte necabat. Immanis autem huius cruciatus mentionem fecit Clemens Alexandrinus, pius atque eruditus scriptor, in commentario, quem misit ad Graecos, suadens illis ut veteres ritus: inanemque cultum deorum relinquerent, seque ad Christianam pietatem conferrent: προτρεπτικὸν ipse eum appellauit. inquit igitur ille, quod multum facit ad hunc Virgilij locum illustrandum. Τὸν ἀνθρώπου πους (ἔμοι δοκεῖν) βαρβαρικῶς τιμωροῦμενον, οἱ νεκροὶ ἐν ἀρχμαλάτοις σιωδῶν λέγονται σώμασιν, ἐστὶν αὐτοῖς καὶ σπασαπῶσιν. neque tamen barbarae hae saeuaeque nationes, quod faciebat dirus tyrannus, ciuium corpora, sed hostium, armis captorum, infelici hoc genere leti consumebant. Quod vero ad nomen eius libri facit, ita veteres huiuscemodi orationes appellabant, quibus, plenis laudis alicuius rei, ad eam capessendam hortabantur. Aristoteles quoque a Graecis interpretibus traditus est προτρεπτικὸν confecisse, quo adolescentes impelleret ad studia philosophiae. ipse autem aliquando mecum cogitavi, an Cicero verbis his ex Hortensio, quae citantur a Nonio, huiuscemodi orationem significarit. Nam quod vereris, ne non conueniat nostris aetatibus ista oratio, quae spectat ad hortandum: sententia enim illic plena non est. ita vero arbitror legendum cum in excusis libris veteres, sit, pro vereris corrupte.

Non videri cenauisse Lacedaemone in philitiis Dionysium tyrannum, ut literis mandauit Cicero, sed domi suae ius illud atrum gustasse.

CAP. XIX.

Dissentit aliquantulum Cicero a nonnullis Graecis scriptoribus in eo, quod memoriae prodidit de Dionysio Syracusio in v. libro Tusculanarum. non delectatum esse eum iure illo atro, quod publicarum cenarum Lacedaemone initium erat: cum enim de re

de re ipsis inter se conueniat, de loco discrepant. Cicero igitur inquit. Victum Lacedaemoniorum in philitiis videmus. vbi cum tyrannus cenauisset Dionysius, & quae sequuntur. Plutarchus vero in Laconicis dictis, tradit illum emisse coquum Laconem, cum desiderio iuris eius atri deuorandi teneretur, quod magnopere audierat laudari: non apud eos in philitiis cenauisse: eique coquo mandasse ut dapem eam concinnaret, nulli sumptu parcens: postea vero gustato iure illo, expulisse. Eodem modo rem exposuit, quicumque ille fuit, cuius testimonium citat Ioannes Stobaeus capite πρὸς φιλοσοφίας: auctoris namque nomen inde perit, inquit enim. Διονύσιος λακωνικὸν μάγειρον πριάμψους, ἐκέλευσε αὐτὸν σκευάσαι τὴν λακωνικὴν ζάμω: καὶ σκευάσαι τὸς οὐκ ἴδισιν: & quae sequuntur: totam enim rem accurate commemorat. Peregrinos sane aliquando homines in cenas illas solitos admittere Lacedaemonios, indicat Athenaeus in xij. libro, dicens Sybaritam quoque, tenuitate illa victus cognita, immutasse iudicium de contemptu mortis, quem antea consuesset admirari in ea gente, sed teneram hanc delicatamque eius vocem supra recitavi.

Vnde traxerit cognomen Ephorus auditor Isocratis, qui δῖφορος appellatus est.

CAP. XX.

PHORVM Cumanum ab Isocrate, ipsius doctore, δῖφορον appellatum tradunt Graeci auctores: cuius cognominis causa haec est. quod cum ludo exisset, non dum percepta cognitaque dicendi arte: absoluto tamen legitimo temporis spatio, a patre iterum Demophilo eodem missus est: iussusque ludum illum frequentare proposita eadem mercede, quam semel iam soluisset: rationem vero huius iuncti nominis hanc puto: verbumque translatum ab iis, a quibus duplicatum tributum exigeretur: φθρον namque tributum valere planum est: quod etiam geminari solitum, aut angustiis temporum, aut iniquitate dominorum constat. De quo etiam copiose questus est apud M. Antonium Hybreas orator, disertus atque acer, ut testatur Plutarchus in Antonio his verbis. τίλος δὲ τοῖς πῶσι δὲ τὸν ἐπιβόλοντος φθρον ἐτάμωσεν Ὑβρέας ὑπὸ τῆς Ἀσίας λόγον εἰπόν: id autem suspicari etiam possumus significare vocem illam Isocratis, qui aciebat se illi admouere calcaria: cum in Theopompo frenis vteretur. Peccatum tamen videtur esse scripturae apud Plutarchum in vita Isocratis, qui hoc tradidit: ibi namque δῖφορος perperam legitur. nam in Polluce, qui idem rettulit, recte legitur δῖφορος.

Fanum Herculis μωυτῆς Athenis fuisse: eiusque cognomen ratio explicata.

CAP. XXI.

ESYCHIVS in lexico docet Athenis Herculem μωυτῆς coli solitum: nec tamen eius cognominis originem causamque affert. illam autem diligenter exposuit Cicero in primo libro de Diuinatione: quum enim ex aede Herculis patera aurea surrepta esset, visus est deus ipse in somnis Sophocli poetas dicere, qui id fecisset: quod semel somnium, iterumque cum neglexisset, non cessante specie illa, ascendit Sophocles in Arium pagum, ac detulit rem. Ariopagitas comprehendit iusserunt eum, qui erat nominatus: qui quaestione habitus, confessus est: pateramque rettulit. quo facto fanum illud indicis Herculis nominatum est. Index autem manifestus Latinis est qui μωυτῆς Graecis.

Pictores inferioris aetatis aliter facere Herculem leonem interfecisse, quam veteres artifices pingere soliti sint: qua licentia etiam vtantur in Cleopatra formanda, sibi mortem afferente.

CAP. XXII.

VM pictorum natio praeis etiam temporibus sibi omnia licere existimant, nostrae adhuc aetatis artifices maiore licentia vtuntur: quod enim veteres plerumque seruabant, ut a re ipsa; eoque quod institutum esset, non temere discederent, nostri saepe negligunt. ut cum Herculem pingunt, Nemeacum leonem necantem: neque enim diuisis malis ipse interfectus est a fortissimo viro: sed faucium pressu strangulatus: quod accurate narrat Apollodorus Atheniensis in bibliotheca: ceteris enim expositis, quae in hoc certamine antecesserunt, inquit. Καὶ περιβέει τὸ χεῖρὸς τῷ τραχέει λῶ κατὰ χεῖρ ἄρχων, ἵασι πινθί. καὶ δέμοσος ἐπὶ τῆν ὄμων ἐκώμισεν ἡς μωυτῆας. id tetigit etiam Euripides in fabu-

in fabula, quam de illo infano fecit, inducens Lycum ita loquentem, cum criminaretur Herculem; fortiaque ipsius facta contereret. Η πὺν νίμειον θῖρῶ, ὃν εἰ βράχαιοι ἔλάν, Βραχίονος φῖος ἀγ-
 χῆνασιν ἔρελιν. Sed Cicero quoque in ij. quaestione Tusculana ubi vertit euolationem illam
 Hercules e Trachinijs: inquit enim ο lacertorum tori: Vestro ne pressu quondam Ne-
 meaeus leo Frendens efflauit grauiter extremum halitum? In nomismate praeterea argenteo
 imago est hominis leonem suffocantis, quem Herculem esse ex claua ante posita intelligere li-
 cet: nec non ex pharetra. leguntur autem illic verba haec. C. P. O. B. L. I. C. A. Q. F. In alia
 etiam celebri pictura labuntur, vestigia maiorum: historiaeque veritatem, deserentes. cum
 scilicet Cleopatram Aegypti reginam, captam custoditamque ab Augusto, letum sibi afferen-
 tem, faciunt vberi serpentem admouisse: neque enim illa pectori, sed brachio aspudem adegit.
 Propertius quoque aperte in elegia id docuit. Brachia spectauit sacris admorsa colubris, ca-
 nens, vt Plutarchum omittam, narrantem, qui viderunt ipsam ita extinctam, tradidisse illic
 istam fuisse a serpente, quamuis aspis nusquam reperta sit: quod in brachio notae quaedam
 viferentur.

Sublatum mendum ex epistola M. Ciceronis ad Q. fratrem: quod, praeter quam quod sententiam
 corrumpibat, splendidissimum etiam lumen orationis extinguebat.

CAP. XXIII.

NON paruum vitium est (nisi fallor) in his ex epistola ad Q. Fratrem, verbis: cui
 cum in ederi quondam auxilio veterum librorum nequiuierim, temptabo nunc
 an opinione possim ei medicinam facere: cum enim ita in scriptis exemplaribus
 legatur, atque excusis etiam, vno excepto. Cum Gabinius quacunqve venie-
 bat, triumphum se postulare dixisset: subitoque bonus imperator, noctu in vr-
 bem hostium plane inuasisset, in Senatum se non committebat. quis non videat hic erratum
 aliquod culpamque inesse: quae enim commoda sententia, dignaque ingenio Ciceronis inde
 elici potest? Quid igitur sentiam de hac re libere enuntiabo: periculumque coniecturae su-
 bibo, desiderio optimum scriptorem adiuuandi: arbitror enim legi debere. subitoque bonus
 imperator noctu in urbem: noctu plane, inuasisset. & quae sequuntur. In superiore episto-
 la, cum idem narraret, inquit. Gabinius ad iij. Kal. Octob. noctu in urbem intrauit. idem
 autem nunc repetit. Sed tamen, cum id incredibile videretur, metueretque Cicero ne rem
 ad immentum augere, atque ὑπερβολικῶς loqui, ob odium hominis putaretur, idem verbum
 iterat: affirmatque se omnino rem vt erat, exponere: neque enim vespere aut appropinquan-
 tibus iam tenebris, sed plane noctu, vera aq propria notione huius verbi, ipsum in urbem irru-
 pisse. Vfus autem est apte Cicero eo verbo inuasisset, quamuis illo hic non hostilis vis osten-
 datur, sed tamen vis quaedam: cum enim antea prae se tulisset, dixissetque semper se trium-
 phum postulare, repente abiecto illo consilio, inexpectantibus omnibus, importuno tempo-
 re, cum suis omnibus in urbem se contulit. qui autem cum imperio essent: decernique sibi
 triumphum vellent, ad urbem manere solitos, nec portam ingredi legibus potuisse, constat.
 indicauit autem hoc Cicero cum contemptu illius ἑραυικῶς dicens, bonus imperator: fuit
 enim id nullius imperatoris officium, sed priuati hominis. Peccarunt autem qui inde parti-
 culam in sustulerunt, atque ita se locum purgare falso existimarunt, cum vestigia verae lectio-
 nis contaminarint. Confirmor autem cotidie magis vt quod infra legitur. in re haesit, tum-
 ma infrequentia, mendosum putem: legique debere arbitror. inrepsit, de quo olim lectorem
 admonui: significat enim Gabinium, cum antea noctu in urbem introisset: neque auderet,
 conscientia suorum scelerum, in Senatum se committere: lege tamen cogere id facere, na-
 ctum magnam infrequentiam illius ordinis, quasi furtim eo venisse: hoc enim valere inrepsit
 certum est. Eodem modo alibi locutus est, vt pro Archia poeta cum inquit. Cum ceteri non
 modo post ciuitatem datam, sed etiam post legem Papiam, aliquo modo in eorum municipio-
 rum tabulas irrepserunt. & quae sequuntur. Sed Demosthenes quoque pro Ctesiphonte,
 cum de Philippo Macedone loquens: ipsiusque astutis consilijs, inquit. ὅτε πρῶτον ἐκείνος εἰς
 τὴν Πελοπόννησον παρεδύετο, idem videtur intellexisse.

Locus M. Varronis Sesquiulyffe apud Nonium, diuisis eius parti-
 bus quasi discerptus, rursus componitur.

CAP. XXI III.

NON male mihi opera poni videntur in sententijs quibusdam M. Varronis, quae apud
 antiquos grammaticos testimonij loco leguntur, a mendis purgandis, atque omni ra-
 tione instaurandis: is enim scriptor hic est, in quo maxima ex parte consumpto, incre-
 dibilis

dibilis rerum R. iactura facta sit. quae igitur hic cohaerentia ponam, quia puto hunc eorum
 ordinem apud auctorem fuisse, diuersis locis citantur a Nonio. Itaque tum equum morda-
 cem, calcitronem horridus miles ac vir non vitabat: nunc emunt trossuli, nardo nitidi, vul-
 go Attico talento equum: prior enim pars, cum ambae ex eodem opere sumptae sint, idest
 Sesquiulyffe, in dictione calcitrones adducitur: posterior vero in Trossuli. sed in superiore
 apud Nonium peccatum est quod, tu mecum, illic mendose legitur: pro tum equum. nisi
 me coniectura sefellit. & horridum, accusandi casu perperam: neque enim id epitheton equi,
 sed magis aptum militi. quomodo etiam Ennius carmine hoc locutus est. Spernitur orator
 bonus: horridus miles amatur. inferior, vt a me posita est, ita apud eum grammaticum le-
 gitur. Multis autem modis perspicitur continentia quondam haec verba fuisse. nam senten-
 tia hoc pacto mirifice quadrat, & contraria contrarijs opponuntur. Trossuli vero qui sint: &
 vnde nomen hoc nacti, docuit accurate Sex. Pompeius. Quem autem calcitronem equum
 Varro vocat, Graeci λακτισῶ dicebant: hoc enim quoque Xenophon tetigit in iij. libro
 ἀσπασμυνοδουμάτων, cum plura equorum vitia & ipse exponeret, quae redderet eos minus ido-
 neos ad rem militarem. Est autem locus ubi Socrates docet, quae sint officia praefecti equi-
 tum: ostenditque oportere ipsum etiam bene peritum esse harum rerum: quia nulla utilitas
 capi possit in bello ex equis, his vitijs laborantibus. Appellat autem, quos tradit esse repu-
 dianodos, κακόποδες, κακοσκελίς, ἀδυνίς, ἀτρίπους, ἀναγώνος λακτισῶ. Tres autem extremos
 affirmat improbandos, si modum non habeant vitia illa: remouendos enim primum censet e-
 turma ἀτρίπους, si, quia cibum non sentiant, ita tenues imbecillique sint vt ceteros conse-
 qui nequeant: eadem autem ratio est reliquorum duorum. Cum vero Bestario reddiderit
 ἀτρίπους, strigosos, illos verbo Graeco puto notari, quos patrio sermone vocamus, segaligni:
 hi enim quamuis copiose alantur, gracili tamen corporis habitu tenuique semper sunt: eosdem
 autem fortasse Latinum quoque verbum significat: Cicero enim in Bruto ita videtur hoc ver-
 bum cepisse, cum de Lysia: formaque eius dicendi, inquit. Verum est certe genere toto stri-
 gosior. Supra autem dixerat. Habet enim certos sui studiosos, qui non tam habitus corpo-
 ris opimos quam gracilitates consecuntur. Luius tamen sic nominant equos, nimio labo-
 re defatigatos: indeque macriores factos, non qui natura huiuscemodi forent: cum in xxvij.
 libro inquit. Moram pugnae attulit, quod Afrubal prouectus ante signa cum paucis equi-
 tibus, scuta vetera hostium notauit, quae ante non viderat: & strigosiores equos. Quam-
 uis autem confidam me non nihil opis attulisse verbis Varronis, suspicor tamen adhuc alie
 quid maculae restare.

PETRI

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIO- NVM LIBER V.

Quid valeat apud Demosthenem δῖξαι δῶσασιν: Latinosque ac nostros, eandem rem eodem modo dicere.

CAP. I.

VT GRAECI scriptores, res bellicas exponentes, δῖξαι δῶσασιν dicere consueverunt; cum aliquos prope hostes aduentasse, & se in conspectum illis dedisse significare volunt: ita Latini rerum auctores ostendere aciem dicunt. Modum etiam loquendi nos patrio sermone vsurpamus, re ipsa, (vt arbitror) docente, quae proprie apteque admodum hoc pacto declaratur: Demosthenes pro Crisiponte de incursione Philippi regis in Graeciam loquens: indicansque, quae potissimum consilio ille propinquum oppidum Attico-

agro, Elatiam ceperit, inquit. *Τὸν βούλεται; καὶ τίνος σέβει τὴν ἐλάττω κατέλιπε; πλωσόν δῶσασιν δέειξαι, καὶ παρασχῆσαι τὰ ὄπλα, καὶ μὴ ἐαυτὸ φίλον, θρασείας ποιῆσαι καὶ ἐπᾶραι: οὐδ' ἐσῆκτισ- μίνους, καταπλήξαι.* T. autem Liuius vt aliis multis locis, ita in xxxiiiij. libro ab vrbe condita. Is cum supercilio haud procul distantis tumuli ab vrbe instructam aciem ostendisset. & quae sequuntur. C. praeterea Caesar in primo libro de bello ciuili hoc pacto locutus est. Equites ab eo missi flumen transeunt: & cum se tertia vigilia Petreius atque Afranius castra mouissent, repente sese ad nouissimum agmen ostendunt, & magna multitudine circumfusa, morati atque iter impedire incipiunt. Nec non Sallustius de bello Iugurthae. Modo se Metello: modo Mario ostendere. ac nonnullis aliis itidem locis.

Verba quaedam Sallustij, citata a Nonio, videri de Cn. Magno prolata fuisse: alterumque itidem exemplum eiusdem scriptoris apud eundem grammaticum inuentum, in quo eundem imperatorem docetur aemulatorem fuisse Alexandri, & ipsius Magni.

CAP. II.

MAXIMOS honores a L. Sylla habitos Cn. Pompeio adolescenti, quod summae virtutis esset, ac partes ipsius strenue iuuisset, memoriae proditum est. quare semper existimari Sallustij verba haec, quae apud Nonium leguntur, testimonij loco citata, de illo ipso prolata fuisse. Quibus de causis Syllam in victoria dictatorem sibi equo descendere: surgere de sella: caput aperire solitum: omnes enim hae rationes, modique sunt, quempiam ornandi, qui hac quoque aetate in vsu apud nos sunt. Et sane res magnas gessit Cn. Pompeius primis temporibus aetatis suae: vt non sine causa sperarit fore se similem Alexandro Macedoni: quam spem aluerunt magnopere amici ipsius & in animos etiam aliorum inferuerunt. hoc autem idem quoque rerum R. grauissimus scriptor in iij. libro historiarum diligenter narrat, vt indicio eiusdem grammatici perspicitur, qui hoc exemplo vitur. Sed Pompeius a prima adolescentia sermone fautorum similem fore se credens Alexandro regi, facta consultaque eius quidem aemulatus erat. Plutarchus quoque de hac similitudine inter summos imperatores diligenter disputat, qui ostendit voluisse etiam multos eos similes vultu oculisque extitisse. vnde inquit oblatum id nomen a multis, non repudiasse Pompeium. quod tamen inimici contemnebant: irridentesque, ipsum Alexandrum vocabant.

Mos antiquus eorum, qui nouas sedes quaerebant, indicatus. locusque Virgilij illustratus, qui docet hoc etiam Helenum Troianum seruasse, cum oppidum in Epiro condidit.

CAP. III.

EXPRESSIT veterem ritum Graecorum Virgilius cum in iij. Aeneidos indicauit Helenum augurem, Priami filium, qui morte Pyrrhi, cui in seruitutem addictus fuerat, affinitateque heri, regnum in Epiro consecutus est, atque urbem condidit, plures vr-

bis

bis partes agrique, nominibus appellasse, quibus vocabantur patriae ipsius Ilij loca: apud Graecos namque hoc vsitatum erat, vt qui in coloniam mitterentur, aut aliquo casu patriam relinquere cogentur, partis nouis sedibus, hoc facerent, atque ita acrem illum amorem patriae consolarentur: siue id dignitati natalis soli reuerentiaeque dabant. Accuratus igitur poeta, Graecorumque consuetudinis gnarus, hoc vidit, ac seruauit diligenter, primo inducens Aeneam ita loquentem. Solemnes tum forte dapes, & tristia dona Ante urbem in loco falsi Simeoentis ad vndam Libabat cineri Andromache. deinde cum in urbem ab Heleno duceretur. Procedo & paruam Troiam, simulataque magnis Pergama & arentem Xanthi cognominem riuum Agnosco, scaeaeque amplector limina portae. Polybius, grauis Romanarum Graecarumque rerum auctor, hoc duobus locis aperte significauit: in excerptis enim viij. libri, quae restant, illo quo defectio Tarenti commemoratur, moris huius mentio est: vbi Annibalem capta iam ciuitate: muroque ab arce defensa, ad Galesum flumen castra posuisse narrat. quem docet alio nomine etiam vocatum Eurotam, ab Eurota propinquo moenibus Laedaemonis, cum Tarentum colonia Spartanorum esset. vt alia praeterea multa Tarentini agri, & vrbis ipsius loca. Verba haec ipsius sunt. Nam T. Liuius, qui manifesto tenetur omnem illam expositionem rerum inde sumplisse, quod pertinebat ad vetus hoc institutum tradendum, reliquit. *κατεστρατοπέδουσε πρὸς τὴν παρακοντα σταδίους ἀπὸ τῶν τῆς πόλεως πρὸς τὸν ποταμὸν, πρὸς μὲν τισὶ, γαλεσόν: πρὸς δὲ τοῖς πλείστοις, προσαγορῆν ὀνόμαζον θύρας: ὅς ἔχει τὴν ἐπισημίαν αὐτῶν ἀπὸ τῆς τῆς παραλακεδαίμονα εἰσόδου θύρας: πολλὰ δὲ τοιαῦτα κατὰ τὴν χεῖρα κατὰ τὴν πόλιν ὑπὸ τῆς χειρὸς τῆς παρακονταίας διὰ τὸ καὶ τὴν ἀποικίαν καὶ τὴν συγγένειαν ὀνομαζομένην αὐτοῖς ἵνα πρὸς λακεδαίμονους: inquit enim tantum Latinus scriptor. Ipse profectus cum ceteris copiis ad Galesum flumen (quinque milia ab vrbe abest) posuit castra. nec non in excerptis itidem noni libri: vbi Agrigenti, Siciliae vrbis nobilissimae, situm describit: ostendit enim in vertice collis, in quo arx aedificata erat, fuisse Mineruae templum & Iouis, cognomine Atabyrij vt apud Rhodios, cum illinc Agrigentini oriundi essent. vnde merito idem cognomen apud eos haberet. inquit igitur. *ὡς δὲ τῆς κορυφῆς ἀλλωῶς ἱερὸν ἔκτισται: καὶ Διὸς ἀταβυρίον κατὰ τὴν πρὸς ῥοδίους: τὸ δὲ ἀκρῶς γαυτος ὑπὸ ῥοδίων ἀποικισμῶν, εἰκότως ὁ Διὸς ἔτος τὴν αὐτῶν ἔχει προσηγορίαν: καὶ κατὰ ῥοδίους.**

Quae repugnant inter se voces miserorum hominum apud poetas, docentur idem spectare: atque ab eodem animo proficisci.

CAP. IIII.

CONTRARIAE orationes Thyestis atque Oedipi, calamitosorum hominum a tragicis poetis alloqui spectatores inductorum, eodem referuntur: ambaeque saluti illorum ipsorum, diuersa tamen ratione, prospiciunt: Thyestes enim graui dolore oppressus: fractusque atrocibus malis, iubebat omnes fecedere: nec vt aliqui se tangerent, permittebat. carmen autem, quo tanta aegritudo animi ipsius declaratur apud Ciceronem legitur in iij. libro Tusculanarum.

Nolite (inquit) hospites ad me adire: ilico istic
Ne contagio mea vobis, vmbraeque oblit
Tanta vis sceleris in corpore haeret.
Contra Oedipus apud Sophoclem circumfusus plurimis miseris, iubet ad se adire Thebanos: nec metnere ne si se attrectauerint, ipsi quoque contagione violentur. cuius rei, quia erat id admirabile, statim rationem hanc reddit: tanta enim vis est meorum malorum vt in neminem alium mortalem cadere possint. neque tamen officio illo fungi ipsos volebat vt leuarent miseriam illam suam, sed vt aut tegerent tamquam scelus aliquod, aut necarent, aut in mare abicerent, vnde amplius oculos ipsorum non contemneret. **verba poetae haec sunt.**

*Κτ', ἀξιώσατ' ἀνδρὸς ἀθλίου θυγῆν.
Ρεῖθε δὲ. μὴ δίσσητε: πῶμα δὲ κακὰ
Οὐδὲν εἶδος τοῦ πλῶν ἐμῶν, φέρων βροτῶν.*

Studium agri colendi, quod tranquillos animos eorum, qui inde alantur, videtur reddere, non carere suis quibusdam sollicitudinibus.

CAP. V.

QVAE magis remota ab omni periculo detrimentoque putatur vita agricolarum: in quaque securius viui posse videtur, habet etiam ipsa sua quaedam vlcera ac stimulos, qui pungunt animum atque omni statu quietis deturbant. quod eleganter in ode quadam

quadam cecinit Horatius, quo loco docet contentum rebus necessariis non perturbari vllis incommodis, quae stultos semper excruciant. Nec verberatae grandine vineae Fundusque mendax arbore nunc aquas Culpante, nunc torrentia agros Sidera, nunc hyemes iniquas. Sed in epistola quoque ad Albinouanum, vbi ἀκιδία quaedam se teneri ostendit: ait enim se aegrum esse animi: haud quia grando contuderit vites: oleamque momorderit aestus. Nec quia longinquis armentum aegrotet in agris. Eadem autem studij huius vulnera enumerantur etiam a Graeco poeta, cuius verba leguntur in sermone de morte, qui vnus est ex adulterinis Platonis: falsoque quondam ipsius creditis: ita enim agit auctor eius disputationis, ἀλλ' ἢ κερύλας ἄλκον δ' ἄλλον, ἀλλ' ὄχι ὄλον, ὡς φασιν, ἔλλκος αἰεὶ λυτὴς πρόσφασιν θυρισκόμενον: κλαῖον γὰρ μὲν, ἀρχμὸν: γὰρ δ', ἐπομβρικός: γὰρ δ', ἐπίκαισιν: γὰρ δ', ἐρυσίβην: γὰρ δ', δάλπος ἀκαίρον, ἢ κρύας.

Sed ex collatione etiam horum locorum, quomodo Graeci appellent morbos hos eorum, quae oriuntur e terra, perspicitur.

Confirmata vetus lectio apud Ciceronem in libello de Senectute testimonij & Latinorum & Graecorum auctorum.

C A P. V I.

Non debet quisquam dubitare, quin locus hic e Catone Maiore, ita legi debeat vt in antiquis libris scriptus est, & a me quondam restitutus. Quo quidem me proficiscentem haud sane quis facile retraxerit: neue tamquam Peliam, recoxerit: in excusis enim antea libris, qui melioris notae habentur, perperam erat. Neue tamquam pilam retorserit: ostendit enim se tantq desiderio teneri sedes mutandi: virosque graues & sapientes apud inferos conueniendi, vt si possit etiam ad firmiorem aetatem reuocari, nolit. quod si extet aliquis, qui ex eo itinere se retrahat: iuuenemque efficiat, vt Medea pollicita est Peliam se coquendo effecturam, beneficium id recuset. Hoc etiam tetigit Plato in Euthydemo, cum Socratem ipsum ita inducit cum Ctesippo agentem: affirmantemque se paratum esse tradere se Dionysodoro, postquam tam praeclaram rem se facturum profiteretur: ex improboque probum virum effecturum, quamuis sine periculo alio quo id effici non posse videretur: omne enim se illud contempturum. inquit igitur.

Καὶ παραδίδωμι ἑμαυτὴν Διονυσόδωρῳ τούτῳ, ὡς περ τῆ μηδεία τῆ κόλχῳ: ἀποδώτω με, καὶ εἰ μὴ βούλομαι, ἐπέτω: εἰ δ' ἔτι βούλεται, τὸ ποιεῖτω, μόνον χρῆσον ἀποφηνάτω.

Catullus quoque, quum in hendecasyllabo: cuius pauci versus remanserunt, & ij quidem maculosi, inquit. Si non omnia displicere vellem Tibi, & Suffecio, seni recocto: idem vt opinor, significare voluit. senem illum studio & artificio quondam senectam exuisse, & quasi iterum iuuenem factum, exquisito cultu corporis. Ad eandem fabulam respexerat M. Varro vt indicio Nonij perspicitur, qui haec ipsius verba citat Marcipore: ponam enim illa ob auctoris dignitatem, quamuis valde corrupta, nam quod tuto corrigere potui, non metui emendare. Peliam me: & permisisse, vt se vel viuum degluberet, dum madore puellum. nam Plautus in Pseudolo totam rem similis loco commemorauit, ita inducens coquum, cum Ballione lenone loquentem.

- Quia sorbitione faciam ego te hodie mea
- Item vt Medea Peliam concoxit senem
- Quem medicamento & suis venenis dicitur
- Fecisse rursus ex sene adolescentulum
- Item te ego faciam.

Disputatio de loco quodam Ciceronis in III. de Oratore, qui mendosus, abundante verbo, videtur.

C A P. V I I.

Quis hic M. Tullij e iij. de Oratore, quo Crassus de via, quam errore quodam ducti, in Rep. tenuere Cracchi, queritur, ita legitur & in excusis libris, & in iis, quos calamo exaratos vidi. Ac doleo quidem illos viros in eam fraudem in Rep. esse delaplos, quamquam ea tela textitur, & ea incitatur in ciuitate ratio viuendi, ac posteritatis ostenditur, vt eorum ciuium, quos patres nostri non tulerunt, iam similes habere cupiamus. Ipse tamen illum mendosum puto. quomodo autem corrigi posse: vndeque errorem hunc natum suspicer, indicabo. litterati viri, an iudicium meum verum sit, accurate perpendent: neque enim arbitror damnari merito posse illos, qui, quid sentiant de huius aut illius loci fidelitate, coniecturis etiam quibusdam moti, scriptis suis offendunt;

dunt: dummodo peruulgatam scripturam temere loco non moueant: proponuntur enim haec examinanda ac diligenter excutienda doctis viris. quare sine periculo vllis vberes aliquando fructus ferunt. Opinor igitur vacare dictionem hanc incitatur: tollique inde, vt superuacaneam, officientemque sententiae debere, quod si fiat, sententia statim aperta certa que erit: quod enim obscure iam & ἀμυροικῶς praedixerat Crassus, nunc apertius exponit: ostenditque se metuere ne interitus reip. appropinquet. quia ea in ciuitate ratio viuendi ac posteritatis ostenditur, vt optandi sint ciues, similes Gracchis. quamuis maiores, ipsos, vt perturbatores otij, iustulerint. Profectum autem vitium hoc inde puto, quod librarius dum exscriberet, primum lapsus sit, ac pro in ciuitate scripserit incitatur: quem errore statim agnitus correxerit, nec tamen satis diligens in delenda voce, in qua peccarat, fuerit. Quod autem ἀμυροικῶς Cicero telam texti dixit, cum viuendi rationem institui intelligeret, elegantissimus quoque scriptor in Phaedone eodem pacto locutus est: ab eademque re simile duxit, cum de sapientis animo disserteret: qui implorato auxilio philosophiae, beneficioque ipsius solutus e vinculis, nollet voluptatibus se aut aegritudinibus tradere, atque ita rursus implicari. idque agere quod exitum non haberet: perindeque esset ac Penelopes telam quandam tractare. verba Platonis haec sunt, quae ad locum hunc faciunt. πάλιν αὖ ἐγκαταδένει καὶ ἀνύουτο ἔργον πρῶτον, πλωλόπης τινὰ ἐλαττίως ἰδόν μεταχειρομίνω.

Terentij locus ex Andria ponderatus: quaesitumque an expresserit illic poeta: verba Menandri, quae leguntur apud Athenaeum.

C A P. V I I I.

CVM Dauus in Andria signa exponeret Pamphilo, quibus intelligi posset nuptias illas esse simulatas, in ipsis quoque hoc posuit. Etiam puerum conueni Chremi abiens, olera Et pisciculos minutos ferre, emptos obolo, in cenam seni. Animaduertendum igitur an Terentius expresserit verba haec Menandri e Perinthia, quae apud Athenaeum leguntur in vij. libro δειπνοσοφιστῶν. Τὸ παιδίον δ' εἰσῆλθε, ἐπιπέσον φέρον. ipse namque Athenaeus tradit ἐπιπέσον, vnum quendam esse e minutis pisciculis, cuius etiam mentionem fecisse docet plures comicos, quod si plura Menandri verba citasset, manifesto id teneri potuit. quod autem in Perinthia locum illum esse ostendit, haec autem Andria est, notum esse debet fabulam hanc Terentij e duabus Menandri conflata esse. quod poeta ipse in prologo confessus est, ac purgat. nam aduersarij hoc ipsi vitio dabant, dicentes. Contaminari non decere fabulas: quod vero Terentius olera adiungit, ita coqui illum solitum declarat Eubulus comicus, cuius testimonium eodem loco citatur. e quo etiam percipitur (nisi fallor) vilem hunc piscem fuisse, & paruo emi solitum, quod magnopere adiuuat suspicionem hanc meam.

Ἀραπῶν τε, καὶ ἐπιπέσον ἐπὶ τούτοις οἶα
Διὰ δ' ὠλεκῆς ἐπέμψον ἡμέρας ἴδμ:

Loquitur enim de tenui homine: qui vitam asperam viueret. contentum eum esse dicens, si huius generis pisciculum vnum, raro etiam, interpositoque spatio xij. dierum, in betis coctum, videat.

Gorgiae statua, quae Delphis consecrata erat, aurea ne fuerit an inaurata: simulque statuerit ne ipsam Graecia, capta eruditione ipsius, an ipsemet sibi erexerit.

C A P. I X.

AEC verba in iij. libro de Oratore de Gorgia Leontino pronuntiata sunt: existimauit enim Catulus hoc quoque magnum esse testimonium virtutis ipsius: ideoque, cum quae dignitatem hominis auergerent in medium afferret, hoc etiam rettulit. Cui tantus honos habitus est a Graecia, soli vt ex omnibus, Delphis, non inaurata statua, sed aurea statueretur. cum autem hoc quoque memoriae proditum sit a Graecis scriptoribus, dissentiunt in hoc illi a Cicerone, quod ad honorem huius sophistae minuendum magni interest: neque enim a Graecia positam statuam, sed ipsum sibi bimet ipsi statuisse suam propriamque imaginem tradunt. vnde addunt, obscure carpentem ipsum, cum Athenas se contulisset, statua iam hac consecrata, Platonem, vt primum ei occurrit, dixisse. Ecce formosum aureumque Gorgiam: cuius vocis aculeus non sefellit ingeniosum virum: respondit enim vt iidem aiunt, profecto Athenae pulchrum nouumque Archilocom tulerunt. verba ipsius Graeca haec fuere: vereor enim ne non exprimere potuerim.

καλὸν γὰρ αὐτὸ ἀβιάσαι καὶ γίνεσθαι τὸ ἀρχιλοχὸν ἐν ἐλευθέριαι. totum hoc commemorat Hermippus, qui de Gorgia hoc ipso libro scripsit, ut in xj. libro *δημοστοφιστῶν* narrat Attenaeus. Nam statuam & ipse auream fuisse narrat. Pausanias tamen, ut de inaurata loquitur, dicens. *Ἐπίχρυτος δὲ εἰκὼν ἀνάθημα Γοργίου τῷ λιοντίου. αὐτὸς Γοργίως ἐπὶν εἰκὼν.* Plinio in hoc cum Cicerone conuenit: nam in altero cum Graecis scriptoribus facit: illius enim haec verba sunt *xxxiij. libro.* Hominum primus & auream statuam & solidam Gorgias Leontinus Delphis in templo sibi posuit lxx. circiter Olympiade.

Quae forent cenae, vocatae a Graecis ὑποδεικτικὰ δείπνα: illustratusque locus Ciceronis, quo instituta illius temporis exponit.

CAP. X.

VM in iij. actione in Verrem, Lampfacenum crimen exponens, Cicero inquit. Quod vbi est Philodamo nuntiatum, tam & si non erat gnarus, quantum sibi ac liberis suis iam tum mali constitueretur, tamen ad istum venit, ostendit munus illud suum non esse: se cum suae partes essent hospitum recipendorum, tum ipsos tantum Praetores & Coss. non legatorum aedecias recipere solere. & paulo post. Homo, qui semper hospitalissimus amicissimusque nostrorum hominum existimatus esset, noluit videri ipsum illum Rubrium inuitus in domum suam recepisse. intellexit quas Graeci ὑποδοχαὶ εἶναι, & ὑποδεικτικὰ δείπνα vocabant: ita enim illi, Latino verbo expresso, appellabant. ut testatur Plutarchus in vj. libro *συμπόσιακῶν*, vbi de vmbriis appellatis, & quod initium res habuisset, quaerit: ait enim. *ἕτερον μὲν τοὶ περὶ τῶν ἑσθίων ὑποδοχαί, μάλιστα τῶν ἡγεμονικῶν, ἀναγκάσιον ἐγίνετο τοῖς ἀγνοοῦσι αὐτὸ ἐπομένους καὶ τιμωμένους, ὡς τῶν ἑσθίων ποιῶντων τὴν κλήσιν.* quibus etiam verbis declaratur, quod infra Cicero tangit, dicens. Philodamum, ut liberaliorem adhuc se hac etiam ratione Rubrio praeberet, rogasse ut quos ei eodem modo esset, inuitaret: Plutarchus enim narrat posterioribus temporibus coactos fuisse Graecos, cum reciperent aut Praetores aut Consules: ignorarentque comites ipsorum, quique cari illis forent, in manu hoc ponere eorum: ut vocarent, quos ipsis visum esset, ne parum acceptis vocatis, parum eos delectarent. Id quod etiam tangit Socrates quidam Rhodius in iij. libro de bello ciuili: cum enim exponeret regiam cenam, quam dedit Cleopatra M. Antonio in Cilicia, indicat hoc etiam illam juris ipsius esse voluisse: significauitque, vocato illo, ut secum duceret quot vellet, ne multitudinem conuiuarum videretur reformidare. Verba ipsius apud Athenaeum in iij. *δημοστοφιστῶν* haec sunt. καὶ δόξα καὶ τρέκλινα διασπαστάτα ἰκάλεσι τὸν ἀντώνιον μὲν ὃν ἐβούλετο, ἢ Κλειοπάτρα. Praeterea in viij. eiusdem operis Plutarchus initio quaestionis de symbolis Pythagoricis inquit. *Σύλλα δὲ ὁ καρχηδόνιος εἰς ἐὸν μὲν ἀφικόμενος μοι διὰ χροῆς τὸ ὑποδεικτικὸν ὡς ἐμαυτῷ καλεῖται, κατὰ γὰρ λαὸς δείπνον, ἄλλως τὴν ἐπαύριον παρελάβον οὐ πολλαῖς, καὶ Μοδράτου τινὰ τῶν πύραργικῶν μαθητῶν ὄνομα.* Satis autem certam maculam e verbis Ciceronis supra positis deleui: cum enim in excusis legatur. tam & si non erat ignarus, si quis accurate attendet, videbit profecto ita legi debere: narrat enim Philodamum, quamuis adhuc non intelligeret quantum mali sibi ac toti familiae suae inde conflaretur, tamen studuisse propter indignitatem id a se amoliri. quod si diuinare potuisset tam atrocem pestem impendere, multo enixius operam datum fuisse, ut se periculo illo liberaret. hic profus videtur sensus esse eius loci, cui manifesto repugnat lectio illa. Sed etiam (nisi fallor) eodem modo in Oratione in L. Pisonem peccatum est: cum enim nunc illic ita legatur. Sed idem casus illum ignarum quid profiteretur, cum philosophum esse diceret, istius impurissimae atque intemperantissimae pecudis ceno & sordibus inquinavit, scribi (ut opinor) debet, gnarum quid profiteretur: purgat enim Cicero Graecum illum; ac, quantum causa patitur, laudat. non igitur de nobili philosopho ita locutus fuisset, nec dixisset eum ignorare quid profiteretur, sed Pisonis culpa atque intemperantia factum docet. ut ille, personae suae oblitus, ad delicatos lasciuosque versus scribendos descenderet.

Ut discedere alicunde superiorem aut inferiorem Cicero dixit, ita Graecos alicunde res ἀπαλλάξαι καλῶς αὐτὸ κακῶς eodem sensu dicere.

CAP. XI.

QUOD M. Cicero multis locis de aliquo inquit, discessisse illum alicunde, aut superiorem, aut probatum, cum ostendere vellet eum aut vicisse aduersarios in eo facto: aut iudiciis eorum qui adfuerunt, satisfecisse, in Attico etiam sermone dicebatur. elegantissimus.

tissimus certe modus loquendi est, & qui translationem in se habeat: neque enim discedunt e loco aliquo, sedesque mutant, qui se explicant ex aliquo negotio. Aeschines igitur contra Ctesiphontem ex persona Thebanorum, qui post acceptam grauem plagam a Philippo, confugerant Athenas, admonens ciues suos, ne vtantur Demosthene in publica villa cura, sed caueant genium eius & fortunam, quae ipsi comitatur, pessimam, hoc pacto locutus est. *Οὐ πὶ πόλις ἔστ', εἰ πὶ ἀδελφῆς ἀνὴρ εἰδὲς πόποτε καλῶς ἀπάλλαξαι, Δημοσθένει συμβέβητο χρησάμενος.* Xenophon quoque in extremo primo libro *ἀπομνημονευμάτων*, vbi commemorat quanto studio Socrates familiares suos ab inani laude, fallaque gloria deterreret: docetque nullam esse certioram viam ad gloriam capessendam, quam si quis id ageret, ut qualis haberi vellet, talis esset, vitia demonstrans contrariae rationis: idque etiam verum esse ostendens in eo, qui bonus imperator aut naui gubernator haberi velit, quum non sit, inquit. *Δύλον ἔστι κυβερτῶν τε ἀποσάθης, ὁ μὲν ἰπτάμενος, ἢ στρατηγῶν, ἀπολείσσει ἀν' εἰς ἡκίστα βούλοιο. καὶ αὐτὸς ἀσχερῶς τε καὶ κακῶς ἀπαλλάξαι.* quibus verbis eadem ratio loquendi manifesto continetur: ἀπαλλάξαι enim ἀσχερῶς καὶ κακῶς valet, cum dedecore & damno inde discederet, ut Cicero loquutus est in epistola ad Atticum, cum de minis Clodij periculisque, quae ipsi ab eo intendebantur, ageret: ait enim. Spero nos aut certe cum summa gloria, aut etiam sine molestia, discessuros. Superiorem autem locum Xenophontis: vtilemque in primis vitae disputationem, intellexisse Ciceronem in iij. libro de Officiis apertum est, cum ait. Quamquam praeclare Socrates hanc viam ad gloriam proximam & quasi compendiarium dicebat esse, si quis id ageret, ut qualis haberi vellet, talis esset: initium enim ipsius hoc est apud Atticum illum scriptorem. *Αἰ ἔστι λέγειν ὡς οὐκ ἔστι καλλίων ὁ δὲ εἰ πὸν δόξα ἢ δι' ἢ εἰς ἀν' τις ἀσχερῶς τε γένοιτο, καὶ μὴ δοκίμῳ βούλοιο.* quamquam, cum viam proximam & quasi compendiarium Cicero vocet, hic autem Xenophon καλλίονα ὁδὸν dicat, arbitror potius expressisse illum alterum locum, qui est in primo libro *κέρων παιδείας*, vbi eadem sententia non valde diuersis verbis exponitur: illic enim verba sunt quibus latina magis respondent. ita namque exorsus est. *Οὐκ ἔστιν ἔφη ὃ πᾶσι σιωπηλώτερα ὁδὸς περὶ ἧν ἂν βούλη δοκίμῳ φρόνιμος ἦναι, ἢ τὸ γενέσθαι περὶ τούτων φρόνιμον.*

Historia infrequentior, quam tetigit Cicero pro L. Flacco, exposita: correctusque locus Polybii, vbi peccatum erat in prouerbio, quod valet ad confirmandum iudicium docti viri, in emendando loco ex eadem oratione.

CAP. XII.

ICERO pro L. Flacco quod inquit. Longe omnino a Tyberi ad Caicum: quo in loco etiam Agamemnon cum exercitu errasset, nisi ducem Telephum inuenisset. historiam innuit, cuius in Homeri poemate aut mentio nulla, aut obscura. ipsam autem, qui Homerum aetate consecuti sunt, Graeci poetae tragicorum in primis explicarunt: aiunt enim. Graecos cum primum ad Ilium cum classe accesserunt, errasse in via: expositisque copiis in terram, regionem quam non licebat, depopulatos esse: Mysia autem haec erat, vbi regnabat Thelephus. qui, videns agrum suum diripi, sumptis armis & mali aliquid illis dedit, & contra ipse accepit: accepit enim graue vulnus ab Achille, cum equus, quo vehebatur, sarmento implicitus, cecidisset, voluntate Liberi patris: dedit autem, quia compulsi in naues Graecos, re, quam aggressi fuerant, non perfecta: postquam autem impositum ipsi vulnus sanari non poterat, consulto oraculo, ille responsum accepit hoc peruagatum, ὁ τρώσας καὶ ἰάσειται. quod a nullo alio sanari posset vulnus, nisi ab eo, qui infixisset. quare cum ad Achillem nauigasset, vicere sanato, mercedem curationis ei dedit. quod ducem itineris illius se praebuit Graecis: eosque ad Troiam saluos deduxit. Caicum autem amnem esse Mysiae constat. ut versiculo etiam hoc significatur. *ἰὸ καί κεν, μύσιαι τ' ἰπέρησσι.* In eadem autem oratione supra hunc ipsum, locus est erudite vereque (ut opinor) olim a docto viro emendatus, vbi crimina Asiaticorum testium eleuat, declarata personarum ignobilitate. quae peruulgatis etiam quibusdam vocibus, de totis illis generibus Graecorum ferebatur: cum enim adhuc in excusis legatur. Quid de Caria? non ne hoc vestra voce vulgatum est: siquid cum periculo experiri velis, in Caria id potissimum esse faciendum. putauit ille, cuius sententiae libenter accedo, corrigi oportere in Care. cum autem exemplis optimorum scriptorum docuerit, ὃ κατὰ τὸν κίνδυνον, vulgo apud Graecos dici solitum, prouerbiumque id hanc vim habere in eo sermone, adiungi potest reliquis auctoritatibus testimonium Polybij, qui eodem modo prouerbio hoc vsus est: prouerbium enim idem esse puto, quamuis extremum verbum immutatum sit, ac pro τὸν κίνδυνον, quod hic tamen idem valet, τὸ πῆμα positum. Apud eum verò erratum praeterea scripturae est, ut non facile agnosci possit: in excerptis enim x. libri vbi narratur interitus Marcelli, caesi in insidiis ab Annibale, cum

Je, cum de peccato illo summi imperatoris prudens scriptor disputaret; diceretque oportere, si quando tempora cogunt huiuscemodi aliquid singillatim experiri, ante quam malum appropinquet duci, multos antea comitum necari, confirmat id peruulgata hac voce. Ita autem in exemplari calamo exarato legitur optimi atque Illustrissimi antistitis Alexandri Farnesij, Τὸ ὄφελος ἡντιμότερον ἢ τὸ σκεπτικόν, μὴ διημιφότερον δὲ τὸ κατὰ μέρος κινδυνώων, οἷο μὴ συμπαροῦσι τὰ ὅλα, πλεονεξίαν ἀπέχουσι δὲ τὸν ἡγούμενον; τί δ' ἀγνοοῦντες ὅτι καὶ ποτὶ ἀναγκάζουσιν οἱ καιροὶ πρόπτερον τι κατὰ μέρος, πολλοὺς δὲ πρόπτερον ἀποβαλεῖν τῆν σκωδόντων, πρὶν ἢ τὸ δεινὸν ἐγγίσει τοῖς προεσῶσι τῆν ὅλων; καὶ ὅτι κατὰ μέρος τὴν πείραν ὡς ἢ παρομοίᾳ φησιν, οὐκ ὡς τὸ σκεπτικὸν γίγνεται. cum excusae formis, reliquiae praeclari scriptoris, habeant ὡς ἀκαρῆ τὴν πείραν, quod manifesto deprauatum est.

Variatum fuisse magnopere Latinum vocabulum: vestigiaque, quae restant veteris lectionis non esse delenda.

CAP. XIII.

QUOD vere fideliterque factum est ab antiquis librariis in exscribendo Ciceronis loco, reprehendi posset ab aliquo, vel potius damnatum & repudiatum iam fuit ab iis, qui veterem rationem eius vocabuli scribendi non tenebant; cum enim nunc ita hic locus legatur in primo libro de Oratore. Licet ista ratione dicamus, pila bene, & xij. scrupis ludere, proprium esse iuris civilis, quoniam utrumque eorum P. Mucius optime fecerit, in pluribus calamo exaratis libris legitur. xij. scriptis ludere. ut etiam nunc apud Nonium in exemplo hoc Ciceronis ex Hortensio sumpto, in quo eiusdem ludi mentio est. Ita que tibi concedo, quod in xij. scriptis solemus. ut calculum reduces, si te alicuius dati poenitet. Accedit auctoritati horum librorum testimonium Charisij, qui in primo libro institutionum grammaticarum consuetudinem mutatam in hoc nomine docet. haec enim eius verba sunt. Scriptulum, quod nunc vulgus sine t dicit, Varro in Plautorino dixit. Item in Annali numum argenteum conflatum primo a Servio Tullo dicunt: is quattuor scriptulis maior fuit quam numi: ita enim arbitror legi debere, cum illic nunc legatur contra sententiam auctoris, scrupulis. Ludi autem huius meminit quoque Quintilianus in xj. libro, ubi de memoriae bono disputat. apud quem tamen posterioris aetatis vox posita nunc est. An vero Scaeuola in lusu xij. scruporum, cum prior calculum promouisset: essetque victus, dum rus tendit, repetito totius certaminis ordine, quo-dato errasset recordatus, rediit ad eum qui cum luserat: isque ita factum esse confessus est. Ipsi autem testimonio valde confirmatur iudicium meum, qui putem de eadem re agi, quamuis vocabula aliquantulum diuersa sint, & ab ipso, & a Cicerone in Hortensio, in utroque namque exemplo dati mentio est, quod verbum proprium videtur eius ludi fuisse. liberaliter vero eum exerceri solitum apparet ex verbis Ciceronis, cum potestas fieret aduersario reducendi calculum, quem iam dedisset; quam liberalitatem, qui ea verba apud Ciceronem pronuntiat, ostendit se imitari velle in disputando, cum suo iure posset, quod semel datum: concessumque foret, tenere. Animaduertendum autem non solum ea parte variatum fuisse hoc verbum, quam indicavi, sed etiam in prima syllaba immutationem litterae vocalis factam esse. Testimonium vero Ciceronis in Hortensio citauit Nonius, ubi nunc mendose in excusis ab Aldo est, scriptat cunctat esse rarum. quas maculas inde quidam deleri posse putarunt, si legeretur. Scripta constat esse rarum, qui tamen notionem eius verbi: studiumque Nonij non viderunt.

Virgilium, ubi fecit Didonem ante quam sibi manus afferret, flere casum illum suum acerbum: nomineque appellare munera amatoris, videri imitatum esse Sophoclem, qui in Trachiniis & ipse Deianirae simile tempus miserabiliter exposuit.

CAP. XIII.

VIRGILIUS totum illum locum libri iij. Aeneidos, ubi Didonem deplorantem fortunas suas inducit, postquam mori deliberavit, videtur transulisse e Trachiniis Sophoclis: res enim similis admodum est; cognito namque errore suo Deianira & quemadmodum coniugem, fortissimum virum, miserabili leto peremisset, in vita & ipsa amplius manere noluit, quod igitur Graecus poeta

ita rem narrantem inducit nutricem Ἐξείρηκε σφ' ἑαυτὴν τὸν ἠρῆκλων ἀλλοτρίοις ἐσθραμμένω, Latinus inquit Interiora domus irrumpit limina. praeterea quod tragicus Ἰδρῶ δὲ τὴν γυναικᾶ δαμνίαις τῆς ἠρῆκλωνος σφ' ἑαυτὴν ἀφ' ἑαυτῆς ὅπως δ' ἔταστο τ' ἔτ' ἔπειθε δ' ἄμα καὶ ἔβητ' ὡς μὲν ἴσασιν ἀναστασία. Καὶ

καὶ δακρύων ἴξασα θερμὰ νάματα Ἐλίσσε ὡ λείχεται καὶ νυμφῆ ἑμαὶ Τὸ λοιπὸν ἡδὴ χαίρει, ὡς ἡμ' ἔποσε Δίξιδ' ἔτ' ὡς κοίτουσι πᾶς δ' ἰδνῆσαι. epicus noster: Hic postquam Iliacas vestes; notumque cubile, Conspexit, paulum lacrimis & mente morata, Incubuitque toto, dixitque nouissima verba, Dulces exuuias, dum fata, deusque sinebant, Accipite hanc animam, meque his exoluite curis. & quae sequuntur: neque enim tantum adumbravit: sententiasque, quae conueniebant, inde accepit, sed verba quoque expressit. nam ἰπυλάω, reddit illis verbis aptissime. Incubuit toto.

Historia tradita a Plinio, collata cum eo, quod memoriae prodiderunt de eadem re, Graeci scriptores: duoque in quibus dissentiunt, indicata.

CAP. XV.

PLINIUS xxxv. libro ubi opera Niciae, pictoris eximij, enumerat, inquit. Athenis necyomantia Homeri. hanc vendere noluit Attalo regi talentis lx. potiusque patriae suae donauit, abundans opibus. eiusdem tabulae meminit Plutarchus in commentario, quo declarare conatur vitam ab Epicuro institutam, ne iucundam quidem esse: ostendere enim volens mirificas voluptates capere geometras; & peritos siderum: aliosque itidem ingenua aliqua scientia praeditos, e subtilibus illis cogitationibus, probauit hoc exemplo minorum artificum, quos liquido intelligitur ingenti laetitia affici, cum vident opera sua celebrari, atque in pretio esse. in hac igitur sententia commemorat Niciam hunc tantopere studio illo suo delectatum, ut dum Necyam pingeret, saepe interrogarit seruos, an pranderit. nam quantum etiam, absoluta tabula illa, sibi placuerit artifex perspicitur, quod missis ad eum a Ptolemaeo rege ut eam traderet, lx. talentis, accipere noluit. In eadem igitur re, a diuersis auctoribus exposita, duo sunt animaduertenda, quae inter se discrepant: quod enim est apud Plinium necyomantia, numero multitudinis (quomodo sane idem verbum Cicero in primo libro Tusculanarum usurpauit) apud Plutarchum est νεκυία. quae lectio sine dubio integra est. ita namque vocatur pars illa Odysseae, qua fingitur Vlysses ad inferos accessisse: vmbraeque allocutus fuisse: quum enim Plinius nomen poetae ponat, quin illam pinxerit Nicias dubitare non possumus. Cicero quoque ita vocauit eodem illo loco, cuius nunc mentionem feci: inquit enim, ut exempla vtriusque nominis simul ponam. Inde Homeri tota νεκυία: inde ea, quam meus amicus Appius, νεκρομαστεικ faciebat. alterum discrimen est nomen regis, qui nobilitate eius captus tam grandi pretio parare voluit: nec eam obtinere potuit. vter autem horum lapsus memoria sit, non affirmarim: vnus certe ille fuit.

Verba, quibus in paradoxo explicando Cicero definiit libertatem, ostenduntur expressa esse e Zenonis definitione: qui primus illam rem illo modo euoluit.

CAP. XVI.

N quinta illa sententia incredibili explicanda Cicero, qua, vsus rationibus Stoicorum, docuit solum sapientem liberum esse, & omnem stultum seruum: definitione libertatis propositum suum confirmare volens: erroremque imperitorum refellere, inquit: Quid est enim libertas? potestas viuendi ut velis. interpretatus igitur est definitionem Zenonis, & in euoluenda vi, naturaue libertatis iudicium ipsius secutus. ille namque, ut memoriae prodidit Laërtius, his verbis ipsam expresserat, dixeratque, ἐλευθερίαν εἶναι ἐξουσίαν αὐτὴν πράξεως. potestatem inquam gerendi in vita, quae volueris. quod (ut accurate copioseque ostendit Cicero) qui libidinibus distrahuntur praestare nullo modo possunt: coguntur enim, victi acrioribus illis desideriis, multa omittere, quae factis opus essent: tradereque se iis rebus efficiendis, quas nullo modo probant, neque sibi honestas atque accommodatas esse ducunt.

Vetus lectio Catulliani loci confirmata, explicata tota illius rei, de qua agitur, ratione.

CAP. XVII.

IT A legendus est locus hic Catulli e noto Hendecasyllabo. ut sane scriptus est in calamo exaratis libris, & nonnullis excusis. Vos conuiuia lauta sumptuose, De die facitis: mei sodales Quaeunt in iuuio vocationes: qui enim postea vocationes, eiecta vera voce, impressere,

impressere, non mediocriter peccarunt: dumque se corrigere erratum putant, integram lectionem depravarunt: Vocare enim imminutum est; & quamuis non addatur, ad cenam prandium ve, intelligitur, vt vsurpauit etiam hoc verbum Cicero pro L. Muraena. cum, de re-
 „ nuibus hominibus loquens, inquit. Ipsi denique (vt solent loqui) non dicere pro nobis, non
 „ spondere, non vocare domum suam possunt. quamuis infra plenum ponat, dicens. & ad prae-
 „ dia vulgo vocati. Graeci quoque verbo, quod huic respondet, saepe eodem pacto vtuntur,
 „ vt veteres etiam grammatici testantur; auctoritateque hac Demosthenis comprobant.
 „ Κληθέντες ἔτι ἔτι πρὸς ἐσθλαφρον, τὸν νότον τὸ Φαίδιμον: intelligitur enim manifesto ἐπὶ δῖπνον. & κλη-
 „ σης ab ipsis huiuscemodi inuitationes appellatae. Plutarchus in viij. libro συμποσιακῶν le-
 „ pidam vocem scurrae cuiusdam commemorans, qui sero ad cenam venientes, expectatosque
 „ diu, ἐπὶ θυμὸν ἔπνευσε, quod contrarium videbatur, appellabat, ita locutus est: eius enim nomi-
 „ nis rationem hanc reddebat, quod licet occupati ob auiditatem harum cenarum non possent
 „ uocationes abnuere, quaerere autem uocationes in triuiis (quod eorum qui domi paratum
 „ non habeant; ac mendicorum est) significat loca illa valde frequentata, insidere: captareque
 „ transeuntium benignitatem, qui ad prandium inuitent. quo miseriae perductos esse ob ini-
 „ quitatem auaritiamaeque Praetoris, sodales suos, probos & honestos viros, poëta stomachatur.

*Edolare de opere ingenij dictum, non manuum, quo vsus est Cicero in episto-
 la quadam, declaratur acceptum esse ab Ennio: qui primus
 eleganter hoc verbum ad aliud transfulit.*

CAP. XVIII.

QUOD Cicero in epistola quadam ad Atticum, mutuato eleganter aliunde verbo, inquit. Omisi ea, quae in manibus habebam, abiecti: quod iusseras, edolau. non ab eo primum dictum est. ante ipsum namque vetus poëta Ennius ad eandem rem a materia propter similitudinem verbum hoc transfulerat: vt enim fabri materiarij lignum instrumento eius artis, ita scriptores argumentum aliquod expoliunt ingenio atque ornant. manifesto autem illic M. Cicero de libello, opereue aliquo, loquitur: quod, vt morem gereret Pomponio, posthabita omni cura ceterarum scriptionum, repente arripuerat. auctorem autem fuisse venustae huius, mitificaeque appositae translationis, priscum illum poëtam indicio M. Varronis cognoscitur: qui cum & ipse, ea delectatus, in sermone illam vsurpasset, a quo accepisset, confessus est. quod non fecit M. Tullius: verba enim haec ipsius Bimargo, testimonij loco citantur a Nonio, cum hoc ipsum doceret. Cum tot comœdias sine vlla fecerimus, ego vnum libellum non edolem, vt ait Ennius. Sed idem doctissimus vir ad aliud etiam idem verbum transfulit, quod tamen inanime non est, nec ingenij opus, sed corporis: dixit enim edolari infantem in vtero matris, pro fingi ac formari. Idem grammaticus, quo loco de varijs notionibus huius nominis spissum disputat, ostendens valere etiam tardum, hoc Varronis exemplum ponit Mysteriis. Nascimur enim spissius quam emorimur. vix duo homines x. mensibus edolatum vnum reddunt puerum, contra vna pe-
 „ stilentia, hostica acies, puncto temporis immanes acruos facit.

*Respondere Latinae voci, Non putavi: qua nonnulli se purgant, qui propter
 imprudentiam peccarint, quod Graeci dicunt,
 οὐκ ἂν ὀμίλω.*

CAP. XIX.

QUOD purgat facile adolescentes: multumque valet ad eos paena liberandos, oiten- dere ipsos non putasse: nec talem exitum illius rei expectasse, non eam vim habet, vt culpam minuat grauium virorum, & quibus aliquae partes Reip. commissae sunt: venia enim datur aetati: nec mirum videri debet, eos qui magnum vltum rerum non habent, in aliquo negotio falli. praecipue autem in duce: cuique bellicae res mandatae sunt, verbum illud ferri non posse testatus est Polybius in x. libro historiae, vt ex excerptis intelligitur: cum accusaret Marcellum, quod se collegamque temere in insidias coniecisset, nimia cupiditate dimicandi cum Annibale: peccato enim ipse exposito, vnde paene interitus rerum R. natus est: cum itidem antea docuisset in vilioribus hominibus periculum illarum rerum subeundum esse, non in persona imperatoris, addidit certissimam notam esse imperitiae ducis ac tarditatis, dicere. Non putavi. Quis vquam sperasset hoc futurum. quare non posse v-
 „ lo modo ira defendi. Verba ipsius haec sunt. Τὸ μὴ ὄψι λέγειν ὅτι οὐκ ἂν ὀμίλω. τις ἔτι δὲ

„ ἄλλοι τὸ τοῦ γαστρίου, μέγιστον ἴσως μοι δοκῆ σιμείον ἀπειρίας στρατηγικῆς καὶ βασιλευστικῆς. Latini homi-
 „ nes, cum idem significare vellent, verbum illud vsurpabant, quo ipse supra vsus sum. vt Ci-
 „ cero pro Ligario, omnem vna rationem colligens parem huic, aptam ad veniam impetran-
 „ dam: culpaque confessa paenam euitandam. Numquam hoc modo. Ignoscite iudices: er-
 „ rauit: lapsus est: non putauit: si vquam posthac, ad parentem sic agi solet. Simonem e-
 „ tiam Terentianum eodem consilio existimauit eruditus interpres idem verbum profulisse, cum
 „ errorem animi sui indicauit: falsoque se sensisse de moribus officijque filij confessus est: sic
 „ enim ait. Haec ego esse putabam omnia humani ingenij: mansuetique animi officia: ita e-
 „ nim locum hunc Donatus declarauit. Putare est eius, qui simplicitate pectoris aberrauit.
 „ quam autem non conueniat summo duci simplicitas animi nemo non intelligit. Vnde T. Li-
 „ uius quoque Marcelli erratum his verbis reprehendit, atque exagitaui. Mors Marcelli, cum
 „ alioqui miserabilis fuit, tum quod nec pro aetate (maior iam enim lx. annis erat) neque pro
 „ veteris prudentia ducis tam improuide isset: collegamque & prope totam Remp. in praecipis
 „ dederat. Demosthenes quoque in iij. Philippica stultitiam illius vocis declarauit nec dignos
 „ esse quibus ignoscetur ostendit eos, qui, cum errore magno animi in graue malum incidis-
 „ sent, ita se excusarent. ait igitur. καὶ μὴ ἐκείνῳ γε ἀσχερὸν, ὑπερὸν ποτ' ἐπίκριν συμβάντος τινός. τίς ἔτι
 „ ἂν ὄψιν ταῦτα γαστρίου. Sed etiam Plutarchus in libro de tranquillitate animi, cum antea do-
 „ cuisset habitum illum animi Anaxagorae, qui audita morte filij, dixit. Sciebam me gonuisse mor-
 „ talem non esse solum laudandum, sed etiam imitandum: illo enim modo nihil nouum & in-
 „ expectatum accidere posse, addidit. αἱ ἔτι τοιαῦτα παρασκευαί καὶ διαβίσεις, ἐν τι συμβῆ ἢ ἀβῆ-
 „ λητων μὴ, οὐκ ἀπροδοκίτων δὲ, μὴ δεχόμενοι τὸ, οὐκ ἂν ὀμίλω, καὶ ποτὶ ἄλλῃ, καὶ τὸ, πάπα οὐ προσι-
 „ δόκων. διὸν πρὸς ἡμᾶς καρδίαν καὶ σφυγμούς, ἀφαιρούσι. collegit enim omnia, quae cum inspera-
 „ tum aliquid contigisset, parum prudentes homines: & qui numquam condicionem rerum
 „ humanarum meditati fuerant, dicere consueverant.

*Quam blande saluet apud Menandrum, qui diu aspectu eius caruerat, quidam agellum
 suum: honestaeque illius appellationis ratio diligenter reddita.*

CAP. XX.

LE G A N S Menandri carmen legitur in commentariis Graecorum, quo induci- tur quidam, e peregrinatione domum reuersus, agrum suum salutare: ipsumque deum vocare: cuius etiam tam honestae appellationis rationem reddit, ostendens se merito id facere, cum inde alatur: neque enim tam praeclearo nomine vocare se omnem terram, sed eam solum, vnde tantum beneficij accipiat. Ver-
 „ tuculi dulcissimi poëtae: quique vitam ac mores hominum diuinitus expressit, hi sunt,

„ Καὶ εἰ φίλῳ γῆ, διὰ χρόνον πολλοῦ σῖδων,
 „ Ἀπαύρομαι: τοῦτι ἔτι οὐ πάσκει ποῦ
 „ Τὸ γῆ: ὅταν δὲ τοῦτον εἰσὶδω χωρίον:
 „ Τὸ ἔτι τρέφει με τὲτ' ἐγὼ κρένω θεόν.

Terentianus Phormio, impurus homo & qui sine labore, ventris ac gutturis desideria ex-
 „ plere quaereret, existimauit eum, qui copiose ea praerberet, loco dei habendum: inquit e-
 „ nim, enumeratis commodis illius vitae, quae ipse magni aestimabat. Haec cum rationem
 „ ineam quam sint suauia, & quam cara sint. Ea qui praebeat, non tu hunc habeas plane praesentem deum? Apud Alexidem quoque comicum improbe vocatus est a nequissimo seruo
 „ venter pater & mater. quod illo nobis nihil suauius sit: eique in primis nos deceat seruire. ver-
 „ sus ipse hos citat Athenaeus in libro δευτεροσοφιστῶν ἢ γαστρίου ὀμίλων.

„ Ἄντι πατὴρ σοὶ καὶ πόλις μήτηρ μόνη.
 „ Ἀρεταὶ δὲ, πρεσβυταί τε, καὶ στρατηγία
 „ Κόμποι κερτοὶ ἠσφοῦσιν ἀντ' ἀνεράτων.

Cum autem eiusdem poëtae elegans itidem suaueque carmen, quod habet idem argumentum, legatur apud Athenaeum in iij. libro δευτεροσοφιστῶν (nam superius illud inueni apud Stobaeum, quo loco colligit sententias, quae tradunt studium agri colendi iucundum bonumque esse se) quis scit, an apud Menandrum in eadem fabula positae ambae hae sententiae fuerint: ab eademque persona, eodem loco, pronuntiatæ? vt fortasse, quod nunc addam, cum eo coniunctum fuerit: haeseritque statim illi; indicatur enim quoque posteriore hoc, quam eximium bonum sit cultus ager ab aliquo possessus: nouaque paena excogitatur in eos, qui sum-
 „ dum a patre relictum, vendiderint, vt ventri seruiant. est autem lepidum commentum: reque ipsa maius malum quam videatur, vt testatur qui praeclearo intelligebat: reque expertus saepe iustat saeuicidiam maris ac procellarum, nauclerus: is enim apud eum poëtam id edidit: e-
 „ igitur

igitur dignos esse ait, qui vsque ad extremum vitae nauigent: nec vniquam exeat e mari: ita enim sensuros, cui bono, accepto a maioribus, stulte non pepercerint. carmen quoque ipsum hic ponam, dignum propter suauitatem, quod vbi que legatur.

Ω φιλάτη μὴ μήτιρ, σφ
 σμνὸν σφάδρῃ Τοῖς νοῦν ἔχουσι κτῆμα, παλλοῦ τ' ἄξιον. Ως δὲ τ' ἔχρω, εἴ τις ποτὲ βλάσῃ
 παρελαβὼν Γῶν καταφάγοι, πλὴν τῶτον ἦδη διὰ τέλους Καὶ μὴ δ' ἐπιβώωντ' ἄλλοι, ἢ οὕτως ἔσθ
 ρίτῳ Οἷον παρελαβὼν ἀγαθόν, οὐκ ἐφίσηστο.

Duo loci M. Varronis e V. libro de lingua Latina emendati auxilio optimi exemplaris,

CAP. XXI,

VM plurimum damni factum sit ex interitu tot tamque vitium M. Varronis operum, dolendum etiam est quae restiterunt, vix elapsa ex acerbitate superiorum temporum, corrupta admodum diuisaque esse praefertimque confecta multis vulneribus, quae de lingua Latina ad Ciceronem scripsit. eorum autem vulnere non nulla sedulitate mea: auxilioque vetustissimi exemplaris curare conabor, quod adhuc, Langobardis litteris exaratum, custoditur in bibliotheca diui Marci apud nos. In v. igitur libro, ut illic scriptum offenditur, qui tamen nunc quartus est in excusis, quod legitur vulgo. Nisi potius quod Aeoles dicebant, ut ποταμὸν, sic potius a potu: non ut nunc, desideratur post haec verba Graeca vox φρεσ, cuius vestigium illic apparet. ita namque ibi legitur. Non ut nunc φρε. defecit igitur in eo syllaba. gratia tamen habenda quod tantum eius vocis seruauit, ut nullo negotio reliquum intelligi & adponi possit. sententia etiam verborum manifesto ita emendari debere declarat. Non multo etiam post hunc, alter locus est, in quo verbum itidem Graecum desideratur, quamuis aliquid etiam maculae in eo Latinum verbum habeat. restituitur autem illud ope eiusdem libri, in quo integrum conseruatum est. cum igitur ita nunc in excusis legatur. Stagnum a Graeco, quod nomen habet primam. hinc ad villas rutundas stagna, quod rutundum facillime continet: anguli maxime laborant. emendari debet. Stagnum a Graeco στεγνόν. quod nomen habet primam. hinc ad villas rutunda stagna. & quae sequuntur. stagna enim rutunda esse dicit, non villas. Sex, quoque Pompeius in extremo xvij. libro hanc emedationem adiuuat: dicens ipsum omne dubium tollere, si forte aliquid hic restat, si locus ille eius grammatici integer esset. ita namque apud eum in excusis libris legitur. duas autem nominis huius rationes affert. quarum prior, a Latino: posterior, a Graeco sermone manauit. Stagnum quidam dici putant, quod in eo aqua perpetuo stet. alij, quod is locus a Graecis σῶν dicitur, quia bene continet aquam. arbitror igitur legendum: quod is locus a Graecis στεγνός dicitur, qui bene continet aquam. Restituae Graecae vocis auctorem habeo calamo scriptum librum. in quo paene illo modo legitur. valere vero στεγνόν continere, nec pati e labi ac diffluere, certum est.

Quid valeat apud Terentium, in ore serui positum, defugere auctoritatem.

CAP. XXII,

DEFUGERE auctoritatem, antiquus est atque elegans modus loquendi, ductus (ut opinor) ex foro: propriusque veterum iuriconsultorum, quorum plures huiusmodi locutiones hodie ignorantur, amissis eorum scriptis. illo autem vsus est Terentius in Eunucho, cum callidum seruum Parmenonem, incenso prius a dolente: coactoque herili iure sibi imperare ut rem periculosam temptaret, seruum iam atque omni metu vacuum, induxit ita loquentem. Numquam defugiam auctoritatem. sequitur. Aelius Donatus sic locum declarauit. Non inquit recusabo facere, dum tu tamen auctor sis facti, quod sane fuit consilium Parmenonis. non tamen ille fontem huius sermonis aperuit neque penitus erudite interpretatus est. Plautus autem in Poenulo eodem modo locutus est: quamuis locus nunc apud eum deprauatus sit: cum enim amans herus mul- tum potestatis in se seruo dedisset his verbis. Si tibi lubido est, aut voluptati, sino: Suspende, vici, verbera: auctor sum, sino. respondet ille, intelligens ipsum amore inflammatum seruum, ac posse cum velit id factum inficiari. Si auctoritatem postea defugeris Vbi dissolutus tu sis, ego pendeam: ita enim prorsus videtur legendum esse, non defungeris ut est in excusis libris. Idem tamen Cicero pro P. Sylla idem μεταφορικῶς vsurpauit, hoc pacto. Itaque attende iam, Torquate quam ego non defugiam auctoritatem consulatus mei. maxima vo-

ce, ut omnes exaudire possint, dico: semperque dicam. & quae sequuntur. Significat autem, se non defugere auctoritatem sui consulatus, se cuncta illa, quae tunc gessit confiteri ac prae se ferre recte & ordine gesta esse, paratumque illa defendere, ac quaecumque quasi iusserit ille ac mandarit, non recusaturum facere.

Sententia utilis magnopere ad vitam, a duobus poetis celebrata: qui, ut diuersa lingua scripserunt, ita etiam aliam scenam coluerunt.

CAP. XXIII.

GRAVEM sententiam: e mediaque philosophia sumptam: graui personae, quales raro in scenam illam produnt, tribuit Plautus in Amphitryone Ioui, laudanti Alcmenam, quod, satisfieri sibi passa esset: atque omnem iram ex animo, eiecisset: huiusmodi enim esse nostram condicionem, ut nihil stabile perpetuumque apud nos esse possit: tempusque multa secum ferat, quae numquam antea putassemus. quare sapientis esse, ac probi viri sequi naturam rerum humanarum, quae variantur omnibus momentis: nec quicquam huiusmodi fixum in animo habere: aut posse euenire non arbitrari. Verba comici haec sunt. Bene facis. Nam in hominum aetate multa eueniunt huiusmodi. Capiunt voluptates: mox rursus miserias, Irae interueniunt: redeunt rursus in gratiam. Idem etiam in pre prudentissimi viri: eiusdem tamen, iniquitate fortunae, multis malis conflictati, posuit Sophocles: cum enim Oedipus in sermone Thebae indicasset futurum tempus, quo Thebani in bello grauem plagam acciperent ab Atheniensibus: miratusque id esset rex ille Athenarum, cum mutuo amore videret illos populos flagrare, dixit Oedipus erudite ac subtiliter. Solas diuinas ac caelestes res non consensescere: neque interire vniquam. alia vero cuncta permiscere & extinguere tempus, totoque loco diligenter copioseque explicato, cum in multis rebus hoc euenire ostenderit, ac nihil semper florere docuerit, redit ad id, quod dixerat, tempore dissipatum iri coniunctionem illam animorum ac gratiam, quae tunc vigeat inter Athenienses ac Thebanos, ac bella ipsos inter se gesturos. Sed totum locum, quia est grauisissimus, & summa industria poetae perpolitus, hic ponam: ait enim, admonens Thebae miser ille senex, & qui id in seipso verum esse expertus fuerat: cum e rege factus foret extorris ac mendicus Ω φίλατ' Αἰγέως παῖ. μόνοις οὐ γίνεσθαι Θεοῖσι χήρας: οὐδὲ κακβαρῶν ποτὶ, Τὰ δ' ἄλλα συγγεῖν πένθ' ὁ παρ' ἡμετέρας χρόνος. Φθίνει μὲν ἰσχυρὸς γῆς. φθίνει δὲ σάφ' ματρὸς Θύσκη δὲ πῆρας: βλασάνει δ' ἄστειρα, Καὶ πῦρμα ταυτῶν ἔσπ' ἄνδρασι Φίλοις βίβηκον: ἔτε πρὸς πόλιν πόλεμ' τοῖς μὲν ἔσθ' ἦδη: τοῖς δ' εὖ ὑπέρο χρόνον Τὰ τερπνὰ πικρὰ γίνεσθαι, καὶ οὐκ φίλα: hucusque enim in vniuersum de rebus locutus est. statim autem affirmat id in parte quoque illa locum habiturum.

Deleta macula e versu illo Ciceronis, qui ut arrogantiae plenus, valde reprehensus est ab inimicis: ab alienauitque ab ipso animum summi imperatoris.

CAP. XXIII.

VERSUS ille Ciceronis, tantopere exagitat a maleuolis, ut non cessarent ipsi eum obiicere, mendose legitur posteriore sui parte in oratione in L. Pisonem: cum enim priorem sententiam, quae est, Cedant arma togae, iam defendisset, ac vitio vacare declarasset, quod more poetarum locutus, intelligi voluerit bellum ac tumultum paci otioque concessurum, illic nunc legitur. At in illo altero inquit haeres: concedat laurea laudi, immo me hercule habeo tibi gratiam: haererem enim nisi tu me expedisses. & quae sequuntur. cum scribi debeat, linguae in extremo versu pro laudi. ut sane apud Quintilianum legitur in xj. libro, quo loco Ciceronem tuetur ab huiusmodi non nullis rebus, quae vitio illi dabantur. nec non in oratione quae Sallustij nomine legitur in Ciceronem, in qua haec verba sunt. Egeris oro te Cicero: perfeceris quodlibet: satis est perpeffos esse: etiam ne aures nostras onerabis tuo odio: etiam ne molestissimis verbis insectabere? Cedant arma togae, concedat laurea linguae. vsus autem Ciceronem eodem lumine orationis, accipi voluisse artem imperatoris eloquentiae facultatiue dicendi concessuram, patet. Macula autem haec, scripturaeque varietas nata est, ut nullo negotio intelligere licet, quia Cicero statim, maledictum in illum retorquens, inquit. Nam cum tu timidus, ac tremens, tuis ipse furacissimis manibus detractam eruentis faucibus lauream, ad portam Esquilinam abiicisti: indicasti non modo amplissimae, sed etiam minimae laudi lauream concessisse, neque

neque tamen hoc vim ullam habet ad lectionem illam labefactandam: vetioremque hanc esse docendam. nam laudem vocat dignitatem, quae ex aliquo studio capitur: amplissimam autem, quae ex oratorum arte obtinetur. Significat igitur L. Pisonem, facto illo, confirmasse sententiam suam: ac si quid scrupuli illic erat, euellisse. cum ipsemet suo iudicio videatur spreuisse virtutem imperatoriam, cuius insigne est laurea. Plutarchi quoque testimonium opinionem meam confirmat de sinceritate lectionis: ita enim exposuit vocem hanc Ciceronis, cum modum nullum ipsum habuisse dixisset in rebus suis celebrandis. *Ὡς πὸ ὄπλα ἴδεν τῆ τιθείνης, καὶ τῆ γλώτῃ τὴν θριαμβικὴν ὑπέκρινεν δόξαν.* Quod vero ad sententiam pertinet, vocemque hanc contumaciorem, Aeschines quoque in causa Ctesiphontis exprobrauit Demostheni in tantum arrogantiae illum venisse, fretum opibus Thebanorum: locietateque, quam cum eorum magistratibus occulte coierat, ut omnia ex voluntate sua in rep. gereret. Quod si quis inquit eorum, qui exercitus ducunt, contra aliquid aliquando diceret, seruitute opprimere volens magistratus: paulatimque assuefacere, ne vlla in re sibi aduersarentur, affirmat minaturque se facturum ut suggestum, vnde verba faciunt oratores, scribat dicam praetorio: in iudiciumque ipsum vocet, quod maiora beneficia a se accepertint Athenientes ex eo loco, quam a belli ducibus ex altero illo, in quo ipsi manebant. Hoc autem idem pene valet, quod pars illa Ciceroniani versus. Aeschiois verba sunt haec: quae interpretatus etiam est Budaeus, in illis suis, *εἰ δὲ τις αὐτῷ τῶν στρατηγῶν ἀγχιόποι, καταδουλεύμενος αὐτῷ ἀρχοντας, καὶ σωείζων μὲν αὐτῷ ἀντιλέγον, διαδικασίας ἐπιγχεύων τῷ βήματι πρὸς τὸ στρατηγεῖον: πῶς ἂν ὑμᾶς ἀγαθὰ ὑφίστατο ἴφθ ἀπὸ τῶ βήματος πεπαιθῶμαι, ἢ ὑπὸ τῶ στρατηγῶν ἐν τῷ στρατηγεῖον.*

PETRI

PETRI VICTORII
VARIARVM LECTIO-
NUM LIBER VI.

Quomodo accipi debeat Sallustij sententia: quae videtur res honestas ac laude dignas vituperare.

CAP. I.

SAEPER miratus sum, qua mente Sallustius in prooemio de bello Catilinae tantopere studium agri colendi, atque venandi contempserit, ut non veritus sit seruilis officia appellare. cum ceteri scriptores ac sapientes viri magnopere illa laudarent: grauisisimique atque honestissimi homines: nec non summi reges, ipsa coluerint. hoc autem tam apertum est, ut non oporteat exemplis confirmare, quorum magna copia omnibus temporibus suppeteret. constat enim ex utroque studio magnas utilitates capi, & ad valetudinem tuendam, & ad vires corporis confirmandas. nam venationem rei militaris meditationem esse, multaque inde transferri ad bellum administrandum nemo ignorat, atque ipsemet Crispus testatur, qui cum instituta Iugurthae adolescentis exponeret: quibusque in rebus se exercere consueisset ostenderet, inquit, laudi hoc ipsi dans. Ad hoc pleraque tempora in venando agere: leonem atque alias feras primus, aut in primis, ferire. Quanto pere autem politissimus omnium philosophorum: cunctisque honestis artibus ornatissimus, Xenophon venandi studium probarit, nemo dubitare potest, cum laudationem eius confecerit: plurimaque inde bona capi significarit. Quid igitur impulerit Romanum auctorem, ut hoc memoriae mandarit: neque ab aliorum iudicio tantum, sed a semetipso quoque tantopere discreparit, quaerendum. certe ita eo loco est locurus, cum rationem suae vitae consiliique redderet. Neque vero agrum colendo, aut venando, seruilibus officiis, intentum aetatem agere. An culpa liberatur, quod inquit, intentum aetatem agere. quasi haec non reprehenderit, si modice temporeque fiant. sed nimium illorum studium accusarit. & sane ingenuis artibus praediti, industriique viri, qui in alterutro studio vitam contererent, nec altiores vllas cogitationes vquam susciperent, merito possent damnari: nec sine causa in tenuioribus curis dici volutari.

Conatus Lucilij locum emendandi, citatum a Nonio.

CAP. II.

NONIVS, cum vim verbi transmittere declararet, quam vult esse, tradere & derelinquere, deprompsit exemplum e libro xxviiij. Lucilij: id autem (ut opinor) valde illic deprauatum legitur. quare libuit videre, an coniectura corrigi possit. praesertim cum illis verbis narretur, quod ad historiam pertinet. ut tamen de re incerta loquor: constat enim quod quantisque mendis referta sint haec testimonia veterum scriptorum, apud eum grammaticum. In excusis igitur sic est. Polemon & amavit mortem, & huic transmisit suam stolam quam ducunt. Ipse vero, rem ipsam spectans, & quod memoriae proditum est ab auctoribus: nec valde distcedens ab his vestigiis, quae restant, verae lectionis, emendam. Polemon & amavit Cratem, & huic transmisit suam scholam, quam dicunt. an omnino falsus sim, a veroque aberrarim, nunc politici ingenij viri iudicabunt. Laertius certe tradit, quod ex hac, ita concinnata a me, lectione elicitur: cuius haec verba sunt in vita Cratetis, de illo ipso loquentis. καὶ ἀπροαίτιος ἄμωσ καὶ ἐρωτικός Πολέμωνος, ἀθά καὶ διεδέξατο τὴν σχολὴν αὐτοῦ. Id ipsum autem valere transmittere, quod affirmavit Nonius, ostenditur etiam testimonio Pacuij, citato ab eodem grammatico. vbi docet a bonis auctoribus vsurpari etiam potior cum accusandi casu:

di casu: pluribus enim exemplis huius locutionis positus. addit: Pacultus Atalanta. Regi ut memorabis nunc regnum potitur transmissu patris. Hoc autem libentius testatus sum quia non defuerunt, qui locum hunc attemptare ausi sint: atque improbe pro transmissu, quod verum est, promissu facere.

Locus Ciceronis e primo libro de Diuinatione, qui manifesto vitio laborat: siue peccatum id librariorum: siue auctoris siue, diligenter examinatus.

CAP. III.

AEC verba Ciceronis e primo libro de Diuinatione diu multumque mente reuolui, ut viderem si possem sententiam illorum tueri, ac quo consilio ab auctore prolata forent, ostendere: suspenso enim animo & aliis cogitationibus impedito, edita videntur: sunt autem haec. Quid Aristolochia ad morsus serpentium possit: quae nomen ex inuentore repperit: rem ipsam inuentor ex somnio. multa autem sunt, quae hic me perturbant: & aliena ab his, quae de hac herba a peritis huius rei tradita sunt, veritateque ipsa videntur: neque enim nomen illa ex inuentore adepta: nec utilitatem ipsius inuentor ex somnio. non impositum autem ipsi nomen ab inuentore constat. etymon namque Aristolochiae est, quod optima sit: profutque mirifice puerperis. id autem testatur quoque Plinius. cuius haec verba sunt. Inter nobilissimas Aristolochiae nomen dedis se grauidae videntur. quoniam esset xpsm λοχουδουαι. & si errauit in eo, quod grauidae, in quae neque enim illa grauidis opitulatur, sed postquam pepererint: λοχηα enim d. ligentia curaque est, quae adhibetur in partu. valere hoc autem ipsam consensu omnium scriptorum traditum est. Neque praeterea vsquam lectum utilitatem hanc Aristolochiae ex somnio cognitam. quare cogitavi aliquando an vitium scripturae hic sit: vel potius (in antiquis enim quoque libris, eodem modo legitur) an effugerit memoria Ciceronem: atque in hac herba peccarit. Non sine causa tamen putare aliquis posset, cum supra Scamoneam appellaret, nomen tertiae cuiusdam herbae desiderari, relictum negligenter a libraribus: quae herba morsibus serpentium opituletur: illi autem nomen inuentor dederit (nihil enim certi in tam obscura re) Cicero sane ipse in ij. de Diuinatione commemorat huiuscemodi herbae utilitatem vidisse Alexandrum in somno: eius tamen nomen non dicit. Totum autem hic locum ponam, ut commode quilibet conferre ipsum possit cum eo, quod de eadem re eodem modo memoriae prodidit Diodorus Siculus in xvij. libro. Quale etiam de Alexandro, qui, cum Ptolemaeus familiaris eius in proelio telo venenato ictus esset: eoque vulnere summo cum dolore moreretur, Alexander affluens somno est consopitus: tum secundum quietem visus ei dicitur draco is, quem mater Olympias alebat, radiculam ore ferre, & simul dicere, quo illa loci nasceretur: neque is longa aberat ab eo loco: eius autem esse vim tantam, ut Ptolemaeum facile sanaret. Cum Alexander experrectus, narrasset amicis somnium, misisse, qui illam radiculam quaerent, qua inuenta & Ptolemaeus sanatus dicitur, & multi milites, qui erant eodem genere teli vulnerati. Verba Graeci scriptoris haec sunt, cum multa iam de vi medicati eius teli venenique disseruisset. Τοιαύτη δ' ἀπώλειά τῆν τραυσθέντων ἀποθνήσκοντων, ἡν μὴ τοῖς ἀλλοῖς εἰς οὐτάς τας βασιλεὺς ἐλυπήθη. ἡν δὲ Πτολεμαῖος, ὑπερὸν μὴ βασιλεύσαντι, τότε δὲ ἀραπαμμένον, μετὰ τὴν ἡμέραν. ἴδιον γὰρ τι καὶ παράδοξον συνέβη γινώσκοντι πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, ὃ, τινος εἰς θεῶν πρόνοιαν ἀνέπεμπον: ἀραπαμμένος γὰρ ὑφ' αἰσθημάτων διὰ τὴν τὴν ἀρετὴν καὶ ὑπερβολὴν τῆς εἰς τούτους δυσπραγίας, οἰκείας τῆς φιλασθενοῦς βοηθείας ἐτυχον: ὃ γὰρ βασιλεὺς εἶδεν ὄψιν κατὰ τὸν ὕπνον, καὶ βίβλ' εἶδοσαν ὄραν δράκοντα, βοτάνην δὲ τῶ σόματι κρατῆν, καὶ δειξάμεν ταύτης τὴν φύσιν καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὸν τόπον, ὃν ἔφ' εἶπε. ἐμερῆς δὲ Ἀλέξανδρος, καὶ τὴν βοτάνην ἀναζητήσας, καὶ τρίψας, τὸ, πὲρ σῶμα τῶ Πτολεμαίου κατέπλασε, καὶ πένθους, ὑγίη κατέσχευεν. γνώθεισας δὲ τῆς δυσπραγίας, καὶ οἱ λοιποὶ τυχεῖν τῆς ὁμοίας θεραπείας, διιστάθησαν. Libet narrare, quid senserit de hac admitanda re Strabo, qui cum quod supra a me commemoratum est, & ipse expoſuisset in xv. libro inquit, verisimile esse, quempiam peritum eius herbae vitium, indicasse regi vim eius, ac potestatem; quod autem, instar fabulae est, additum fuisse ab iis, qui assentarentur Alexandro, quales multos ille secum habuit, scriptores rerum suarum, Factum autem id fuisse dicit apud Oritas.

Argumenti

Argumenti, quo se purgat Creon Oedipo apud Sophoclem: diluereque conatur crimen affectati regni, visium patefactum. Distinctioque illa inter regem esse, & ut regem se gerere, confirmata auctoritate optimi viri ac maximi imperatoris.

CAP. IIII.

VVM apud Sophoclem in Oedipo tyranno Creon dilueret crimen, quod obiectum ei fuerat ab Oedipo: insimularat enim ipsum rex insidiarum sibi paratarum: astutisque consiliis dixerat eum se conari eiicere e ciuitate, iecit hoc fundamentum suae defensionis. quod vtile sibi illud futurum non fuerit, cum fruatur priuatus omnibus commodis, quae capi possent e regno: careatque malis, ac periculis instantibus illi, qui summum locum in ciuitate teneat, addiditque, quod vehementer faciebat ad sententiam suam confirmandam, atque id quod contra dici posset, refellendum, se non esse ex eo genere hominum, qui splendore isto ac titulis capiuntur, sed potius ita a natura factum, ut rancitus magis gaudeat rebus ipsis sine inuidia, quam speciosis nominibus, plenis tamen iisdem periculis: in extrema hac igitur sententia exprimenda inquit. Εγώ μὴ εὐδὲ αὐτὴς ἡμέραν ἔφαμ Τύραννος εἶναι μάλλον, ἢ Τύραννα εἶναι. Distinxit enim poeta res has: aliudque esse voluit regnare: aliud posse, quae faciunt reges atque opulenti viri, praestare. nam gratia & auctoritate, qua apud ipsum Oedipum ac reginam sororem suam, valebat, videri voluit eadem efficere posse, quae illi ipsi, Creon, intelligit autem adiuuare amicos, salutem multis dare, vlscisci inimicos. atque huiuscemodi multa moliri quae propria regum sunt, ac fortunatorum hominum, nisi autem praua ambitio peruersos homines ageret, fuisset illud prorsus verum: Cicero enim quoque pro Q. Ligario idem protulit, cum de indulgentia C. Caesaris in suos disputeret. Itaque tribuis tu quidem tuis ita multa, ut mihi beatiores illi esse videantur, qui tua liberalitate fruuntur, quam tu ipse, qui illis tam multa concedis. Ut autem Creon apud summum tragicum, in optima fabula, separauit res illas, ita P. Scipio in secundis suis rebus ac victoria magna, cum ab ingenti manu Hispanorum rex salutatus esset, concessit illis, ut regium animum virtutesque altissimae illius fortunae, se dicerent habere: ei namque rei semper se toto animo studuisse dixit: regis appellatione in reliquum sibi temperarent. Polybius in x. historiarum libro id rettulerat, qui omnis locus in excerptis, quae nuper in lucem prodire legitur. quod ad hunc locum facit huiuscemodi est. μετὰ δὲ τὴν μάχην ἀπέσταν βασιλεία προσφρονῶντων εἰς ἐπίστασιν ἡγάγε τον πόπλιον τὸ γινώσκον. Διὸ καὶ στωαθροῖσας ἰβηρας, βασιλικὸς μὴ ἔφη βούλεσθαι καὶ λέγεσθαι παρὰ τοῖσιν καὶ τοῖς ἀληθῆσιν ὑπάρχον: βασιλεὺς γὰρ μὴ οὐτε εἶλεν, οὐτε λέγεσθαι παρὰ τοῖσιν: ταῦτα δ' εἶπεν παρὰ γὰρ ερατῆρον αὐτὸν προσφρονῶν. T. autem Liuius idem his verbis narrauit. Circumsula inde omnis multitudo Hispanorum & ante dediturum & pridie captorum, regem eum ingenti consensu, appellauit. Tum Scipio, silentio per praeconem facto, sibi maximum nomen imperatoris esse dixit, quo se milites sui appellassent: regium nomen alibi, magnum: Romae, intolerabile esse. regalem animum in se esse, si id in hominis ingenio amplissimum ducerent, tacite iudicarent: vocis vsurpatione, abstinere.

Disensio indicata inter Aristotelem, Ciceronemque de iudicio Ariopagi.

CAP. V.

DISSENTIT ab Aristotele Cicero, in eo quod tradit de consilio Ariopagi: cum enim iudicium hoc, constitutum a Solone velit, non constituisse ipsum Aristoteles sapientem hunc virum, legumque scriptorem narrat, sed antiquius multo, ab alioque ante constitutum, retinuisse ac conseruasse ipsum Solonem affirmat: nec, ut alia quaedam prisca instituta Atheniensium, dissoluisse: hoc igitur cum ad veterem memoriam pertineat: nec parui ponderis sit, adnotare volui: M. Tullij namque verba sunt in primo libro de Officijs. Citetur Salamis, clarissimae testis victoriae: quae anteponatur consilio Solonis ei, quo primum constituit Areopagitas, & infra. Est enim bellum gestum consilio Senatus eius, qui a Solone erat constitutus. Hoc autem, quod Latinis verbis exponam, scriptum ab Aristotele est in secundo libro πολιτικῶν. Consilium scilicet, quod cogitur in Ariopago accommodatum esse dominationi paucorum: magistratus autem suffragijs creati proprium esse status optimatum. iudicia vero institutum populare. viderur autem Solon illas quae iam manebant, non disiecisse. intelligo inquam Senatum: magistratumque oprionem. multitudinis autem statum, populumque, constituisse, cum in iudicia venire omnes voluerit.

Locus

Locus ex epistola quadam ad Q. fratrem, qui videtur mendosus, praecipue Graeco verbo deprauato, diligenter ponderatus.

CAP. VI.

Lepida & erudita epistola est illa M. Ciceronis ad Q. fratrem, cuius initium est. Tu metuis ne me interpelles: eadem tamen pluribus maculis aspersa, quae suauitatem ipsius corrumpunt, ac non paruam moram afferunt legenti. Conabor igitur si potero, aliquam e multis delere. Primum igitur cum verear ne vitium in hoc loco sit, existimaui aliquando illud ita ut ostendam, corrigi posse: verba enim prius, ut nunc in excusis leguntur, ponam. Sed mea factum est infusa verecundia, ut te proficiscens non tollerem. opposuisti semel ἀτυλίετον causam, Ciceronis nostri valetudinem: verbum igitur primum Graecum arbitror deprauatum: neque enim vim illius ullam sententiamque hic aptam perspicio. quod si in medio littera addatur, efficiaturque ἀτυλίετον ratio ipsius extabit: quomodoque conformatum sit liquido apparebit, ac fortasse hoc pacto locus purgatus, & ab omni labe vacuus erit, quod aliqua ratione occurri possit, excusatioque illa confutari. Si cui tamen durum videatur ponere Ciceronem valetudinem Ciceronis filij in his causis, quae tolli possunt: existimarique sententiam requirere ut, ἀνατυλίετον potius legatur, non valde repugno. Non mirum enim videri potest Graecum verbum hic ita contaminatum, cum multis locis Latina in hac epistola miserum in modum sint dissipata. Praeterea non omnino exploratum habeo, an verbum hoc, infusa, vitio vacet. cum optimus liber hic quoque incertus sit: nec me fallit in alijs excusis legi, inuisa. contra tamen eiusdem exemplaris auctoritatem. quod si legeretur infusa, magis (ut opinor) quadraret, ut infusam verecundiam hic vocarit, quemadmodum in epistola ad Luceium, pudorem subrusticum. nec displiceret etiam, insita. sententia totius loci haec est. Queritur Marcus Q. Ciceronem fratrem vna non esse, & accusat seipsum, quod secum eum, Roma exiens, non duxerit: purgat tamen eam rem diligenter. nam in epistola sua Quintus ut ex verbis hic infra positis perspicitur, dixerat se, ni veritus esset, ne molestus foret, vna futurum fuisse, ut etiam tunc timebat ne epistolis ipsum interpellaret, ostendit igitur Marcus se id commisisse, quia cum antequam discederet Roma, tetigisset aliquid in sermone de peregrinatione illa: rogassetque ut vna secum iret, recusarat Quintus; docens se discedere non posse, quia oportebat curare valetudinem filij: contra quod aut dici aliquid, aut nihil poterat. id enim pendet ex verbo illo Graeco, vero modo legatur. nam res ipsae penitus cognitae nobis esse non possunt, & quae statim sequuntur verba obscura sunt, & (ut arbitror) corrupta. videtur tamen potius causa illa, ut curaret, iusta fuisse. quare ostendit se conuicisse. cumque id iterum temptasset, iustiore adhuc causa mandandi accepta, tum penitus se quietuisse, ut haec omnia valeant ad sui purgationem. Laertius in Aristotele, cum opera ipsius ad quadringenta peruenisse dixisset, addidit. πᾶσα καὶ ἀνατυλίετον: alia namque etiam illius nomine circumferebantur, quae dubia & incerta erant.

Locus alius eiusdem epistolae, in quo perspicuum mendum erat, opinione correctus. Similisque illi erratum in VI. libro M. Varronis, eodem pacto sublatum.

CAP. VII.

A B e quoque in eadem epistola verba manifesto corrupta sunt: ac multis modis deprauata. Hoc vero mihi peculiare fuerit hic etiam isto frui. nam illorum praediorum scito mihi vicinum Marium, lumen esse apud Anitium videbimus, ut paratum sit, nos enim ita philologi sumus, ut vel cum fabris habitare possimus. ut autem, cum ope fidelis exemplaris destitutus sim, coniecturis quaeram quomodo restitui locus possit, suspicor vacare verbum lumen: tollique omnino debere: illud enim in primis officere sententiae arbitror. importune hic inculcatum. vel potius hic natum: constatum enim ipsum ipsum puto e postrema syllaba antecedentis vocis, & prima consequentis: prima tamen vltimaque ob similitudinem aliquantulum immutatis. hoc autem sublato verbo, nullum negotium est recte: suisque locis, orationem interpungere: quae nunc confusis partibus, confusa & ipsa mirum in modum est. quare meo iudicio ita omnis locus legendus. Hoc vero mihi peculiare fuerit, hic etiam isto frui: nam illorum praediorum scito mihi vicinum Marium. Apud Anitium videbimus ut paratum sit: nos enim, & quae sequuntur, quem Marium autem intelligat, constat: cum infirmum hominem, & natura imbecilliorum, appelleret: illum scilicet ad quem elegantem epistolam scripsit de ludis Cn. Pompeij, quos ille valetudine impeditus, non spectauerat. sententia vero posterioris partis aperta est. inquit enim,

enim, si venerit Quintus, ne ipsum in villa aperta adhuc: impeditaque tumultu aedificantium, accipiat: quam molestiam ille, quia delectaretur sermone quarumvis personarum, aequo animo terebat, curaturum ut apud Anitium paratum sit. familiarem autem hunc fuisse Q. Ciceronis ex prima epistola tertij libri cognoscitur. quod autem soleret Marcus cum fabris architectisque multum temporis tunc consumere: familiariterque cum ipsis loqui, ut qui totum animum in eorum studio occupatum haberet, intelligitur ex his verbis epistolae superioris. Si te haberem, paulisper fabris locum darem: valent enim illa, (nisi fallor) dimitterem illos: a meque remouerem. Hic quoque M. Varronis locus in vj. libro de lingua Latina, cum eodem vitio laboret: coalitoque in medio ipso negligentia librarij, verbo de formatus sit, eodem remedio videtur posse sanari. Ita autem in excusis scriptisque exemplaribus nunc passim legitur: Sic elicij Iouis visa ara in Auentino ab eliciendo. Ipse vero arbitror legi debere. Sic elicij Iouis ara in Auentino ab eliciendo. sublata inde voce illa visa, quae constata & ipsa est ex vltima prioris, & prima consequentis vocis syllaba.

Quiddam, quod prouerbij vim habet in patrio sermone, declaratum a- pud Graecos etiam dici solitum: necnon a magno Latino auctore usurpatum.

CAP. VIII.

V O D vulgo nos dicere consueuimus, cum de iniurijs opulentorum hominum queritur: significamusque nouum non esse, quod tenuiores exuantur patrimonio a potentioribus. grandes pisces comedere paruulos, a Graecis etiam hominibus, prouerbij loco iactabatur. ut testimonio Polybij percipimus qui in xv. libro historiarum, cum improbitatem scelusque duorum maximorum regum, Philippi Macedonis, Antiochique accusaret, id commemorauit: illi namque mortuo Ptolemaeo Aegypti rege: relicto infante puero, regnum ipsius inter se diuiserunt: atque ipsum puerum tollere studuerunt. cum tamen sanguine coniuncti cum eo forent: tuerique dignitatem illius salutemque deberent. docet igitur eos in hoc nefario consilio se adeo impudenter crudeliterque gessisse, ut affines forent illi culpa, quae piscium vitae propria foret: vulgoque ferebatur: pisces enim eiusdem generis piscibus vesci consuerunt, ut internecio minoris maioris partio escaque sit. Haec autem grauis scriptoris verba sunt, cum stomacho quodam turpissimum id factum commemorantis, ac libere etiam reprehendentis, ex excerptis, quae conseruata sunt, eius libri. Οὐδ' ἔν, καθάπερ οἱ τυράννοι, βραχύνει δὲ τινα προβαχόντων τῆς ἀρχῆς πρόσφατον, ἀλλ' ἔξ αὐτῆς ἀνάδωδ καὶ θυριδῶς οὕτως, ὥστε προσφλεν τὸν λεγόμενον τῆ ἰχθῆ. Δύον βίον. ὃ δὲ φασίν, ὁμοφύλοις οὖσι, τῶ τὲ μένος ἀπώλεκε τῶ μείζονι τροφῶν γίνεσθαι καὶ βίον. Simile igitur hoc mirifice aptum est ad ostendendam, atque ante oculos ponendam, saeuitiam diritatemque quorundam hominum: sumptum ab animante immani, atque experte omnis humanitatis. ut autem in nostra gente certum est crebro id usurpari: & apud Graecos etiam iudicio clari scriptoris in vsu fuisse intelligitur, ita a magno Latino auctore illud tactum inueni: M. enim Varronis haec verba sunt apud Nonium Margopoli πῶς ἀρχῶν. Nam humanis omnia sunt paria. qui te plus vrget, piscis ut saepe minutos magnus comest, ut auces enecat accipiter.

Locus Platonis, quem expressit Cicero, indicatus: illo autem exponitur somnium Socratis, nuntius ipsius interitus.

CAP. IX.

M C I C E R O, cum in primo de Diuinatione inquit: Est apud Platonem Socrates, quum esset in custodia publica, dicens Critoni suo familiari sibi post tertium diem esse moriendum: vidisse se in somnis pulchritudine extrema feminam, quae se nomine appellans, diceret Homericum quendam eiusmodi versum. Tertia te Phthiae tempestas laeta locabit, intellexit manifesto hunc locum e sermone, qui Criton vocatur: illic enim optimus ac sapientissimus senex ita loquitur cum Critone. τῆ γὰρ παρ' ὑπεροίᾳ δὲ μὲ ἀποθνήσκων: paucisque interpositis verbis, quae reliquit Cicero, πικρῶς μὲν δὲ ἐκ τινος εὐπνίου, ὃ ἐώρακα ὀλίγον πρότερον ταύτης τῆς νυκτὸς. cum autem quaesisset Criton, quod nam potissimum somnium illud fuisset, omnem rem narrans Socrates, ait. εἶδόναι τίς μοι γυνὴ προσελθούσα, καλὴ καὶ εὐειδὴς, λυκά ἰμάτια ἔχουσα, καλεῖσθαι με καὶ εἰπεῖν. ὃ Σώκρατες. ἡματικοῦ τριήρατος φθίω φθίωλον ἴκοιο. omisit autem Cicero, quod ad ornatum corporis: coloremque vestimentorum,

torum, pertinebat feminae illius. versum vero Homeri esse e ix. libro Iliados notum est, pronuntiaturque illic ab Achille, respondente Vlysis orationi, vnus trium illorum legatorum, quos miserat ad se Agamemnon, vt sibi eum placarent; libere enim cum eo, & aperte egit, significauitque se compulsus iniuriis eius, & quia in exercitu illo nec praemium, nec honos ullus erat virtuti, statuisse domum reuerti, non procul remotam, & ad quam, si nactus esset felicem nauigationem, spatio trium dierum peruenturus esset: In vertendo praeterea Homericum versu Cicero non expressit epitheton insulae, quo ornat Phthiam poeta, sed de suo aliud addit tempestati: ita enim vocauit, quam Homerus ἤμαρ: idest lucem ac diem. Volo etiam indicare Laertium in vita Socratis aliter rem exposuisse, & a Platone, non vna tantum fortasse in re dissensisse; post dicta enim quaedam Socratis commemorata, hoc etiam ponit; Visum tibi esse τινὰ, siue vir, siue femina fuerit, in somnis ad se dicere versum illum; quare conuersus ad Aeschinem inquit, tertia ab hac die moriar: dissidet igitur a Platone in nomine.

Indicatur locus pro Rabirio Posthumo expressus e Sophocle: quo fertur omnem sui potestatem amittere eos, qui potestati regiae se committunt.

C A P. X.

M C I C E R O pro C. Rabirio dicens, quod inficiari non poterat, fuisse illum Alexandriae: habuisseque non Romani hominis insignia, maluit confiteri: purgavit tamen, in tempus necessitatemque quandam, culpam conferens, ac docens cuncta ab vno errore profecta: cui tamen alij quoque maiore sapientia praediti affines aliquando fuerint. intelligit autem quod ad regem ierit, quo cum venisset, necessario fuit ei obtemperandum. Respexit igitur, cuius hoc inquit Cicero, ad peruulgatam sententiam: versusque Sophocleos, quos etiam videtur interpretatus fuisse, vt locus ille, tempusque patiebatur. illi autem, & a Plutarcho in Pompeio adducuntur, & ab eodem in libro etiam, quo instruit adolescentes ad lectionem poetarum, celebrantur. Primum Ciceronis verba hic: deinde Graecos versus ponam. Quarum omnium rerum vna reprehensio est, quod regnum intrarit: quod potestati se regis commiserit. verum si quaerimus, stulte. quid enim stultius quam equitem R. ex hac vrbe: huius inquam Reip. ciuem: quae est vna maxime, & fuit semper libera, venire in eum locum, vbi patendum alteri & seruiendum sit. Senarij Sophoclis hi sunt. eius vero poetae esse intelligitur indicio eiusdem scriptoris, qui ipsos citat: neque enim in iis fabulis leguntur, quae in manibus nunc eruditorum sunt. ὅστις δὲ πρὸς τὸν τῆρανον ἐμπαρέειται Κένουρα δύλας, καὶ ἐλευτέρος μολῆ. Pronuntiasse enim illos traditus est Pompeius, cum postea ex fuga in idem regnum confugit. intelligebat enim quid faceret. quamuis periculosum illud consilium, victus malis, declinare non posset.

Quae vocata sit a philosophis. διλογος ἔξαγωγῆ: intellexisseque migrationem hanc ipsam e vita ratione tractatam Ciceronem, cum de exitu Catonis praeclearo, in prima Tusculana disputauit.

C A P. XI.

N C I D V N T aliquando mortales in tempora, adeo misera: plenaque maximarum erumnarum, vt, veterum etiam sapientum concessu, videantur posse vitae nuntium remittere. quia iperdurare in tot grauibus malis nec honestum ipsis, nec iucundum sit. Quod tamen non temere faciendum esse: nec a quouis homine declarauit Plato, qui de hoc copiose subtiliterque disputauit: vocabant autem tempus illud Graeci, cum afferre sibi manus sine reprehensione quis posset, διλογον ἔξαγωγῆ: quod valere adeptum esse causam iustam mortem sibi consciscendi: ἔξαγεν enim εαυτὸν significat educere se ex hac vita, tamquam e custodia: vt Plato quoque locutus est in Phaedone, cum ait: ὅς ἐστι τινὶ φρονεῖν ἐσθλὸν οἱ ἀνθρώποι, καὶ οὐ δὲ ἀποδοῦναι ἐκ ταύτης ἐξάγειν, οὐδὲ ἀποδοῦναι: hec non (vt arbitror) Varro, qui librum suum inscripsit πρὸς ἔξαγωγῆς: praesertim cum inde haec ipsa a Nonio verba citentur: quibus manifesto de hoc agit. Et quaerit ibidem ab Annibale, cur biberit medicamentum: quia Romanis, inquit, me Prusades tradere volebat. Miror autem cum eruditissimum diligentissimumque virum Budaeum cum hoc ipsum posse tradidisset:

tradidisset: atque id exemplo Synesij confirmasset, addere. Nusquam tamen legere alibi meminimus. Sed non possumus omnia, dum legimus, notare: nec quaecumque etiam aliquando notauimus, firmiter recordari. Cicero igitur cum in primo libro Tusculanarum inquit. Cato autem sic abiit e vita, vt causam moriendi nactum se esse gauderet: vetat enim, dominans ille in nobis Deus, in iussu hinc nos suo demigrare: cum vero causam iustam Deus ipse dederit, vt tunc Socrati: nunc Catoni, saepe multis, nae ille medijs fidijs vir sapiens laetus ex his renebris in lucem illam excesserit. Alexander Aphrodisiensis in ij. librum Topicorum, quo loco multis exemplis positus declarat, quomodo tractari debeat locus a consequentibus, docet hoc etiam argumento, inde ducto, posse confutari sententiam illam admirabilem Stoicorum, qui volebant virtutem solam posse efficere hominem beatum: cum enim sequatur, posito eam vitam habere virtutem, non dari vmquam iustam causam sapienti vitam abruptam, si tenetur illa: illa: iustaque causa deferendi sponte lucem datur, non praestat destituta alijs bonis virtus vitam beatam. Quomodo enim qui beatus esset, fugere vitam recte posset? Illi autem ἔξαγωγῆ hanc concedebant: nec videbant aduersari ipsam sententiae illi suae magnificae, qua magnopere delectabantur: & propter quam se praestare ceteris philolophis arbitrabantur. Hoc etiam eruditus hic politusque interpres vberius atque accuratius exposuit in extremo longae illius disputationis, quam habuit contra grauem eam sententiam Stoicorum. Legitur autem nunc illa in ij. libro, quem scripsit de Animo: indexque eius est. ὅτι οὐκ ἀπάρκεις, ἀρετῆς πρὸς διδαιμονίας. Animaduertendum vero quemadmodum acutus vir in primis Alexander insulerit illic, quod obiici potuisset. sapientem tunc relinquere recte vitam, praecipiente hoc virtute: quia satis satisque vixerit: non enim inquit vt ceterarum rerum, sic vitae beatae nos capit: nec ἀλλεῖ ipsius, quod fertur de alia re, vmquam est: ita enim sine dubio legi debet, non ἀλλεῖ, vt in excusis nunc est. Totus locus est. πῶς ὁ διλογον τῶ ἀρετῆς τὸ ἐπιποθεῖται σαρ σαρφῶ: οὐδὲ ὁ ἀπὸ τῆς ἀλλεῖ τινος, οὕτως δὲ καὶ τῶ διδαιμονίας ἐνλογον ἀλλεῖ ἔχον: οὐδὲ ὁ διδαιμονίας καὶ ἀρετῆς. Quare Lucretius, qui hoc etiam argumento fingit vt naturam, cum peritvadere velit, vt aequo animo senex moriatur, in seuera illa tristisque obiurgatione accipi debet, non de sapiente viro beatoque locutus, sed de idiota homine. Inquit enim in illo qui bene iucundeque vixit accusando, si mortem idem timeat, Cur non vt plenus vitae conuiuia recedis, Aequo animoque capis securam stulte quietem: cum tamen illic de morte, quae a natura, non a vi affertur, loquatur poeta. Concessisse quoque Epicurum: cuius ratio mollis & eneruata videbatur, consentaneam hanc ἔξαγωγῆ: suasisseque illis, qui doloribus grauibus: iisdemque diuturnis premerentur, vt hoc pacto illos fugerent, verbis his Ciceronis intelligitur in: i. libro de Finibus a L. Torquato prolatis: vbi de fortitudine differit. Ad dolores ita paratus est, vt meminerit maximos morte finiri: paruos multa habere interualla requietis: mediocrium nos esse dominos, vt si tolerabiles sint, feramus: sin minus, aequo animo e vita tamquam e theatro exeamus. Nec non versibus his Lucretianis, quo loco ventosos homines, inanisque gloriae cupidus exagitat: ait enim. Ex torres iidem patria, longeqe fugati Confectu ex hominum, foedati crimine turpi Omnibus aerumnis affecti denique, viuunt: & quae sequuntur, declarantia eos, quos refellit falso sibi ea tribuere: nec vt videri volebant, mortem contemnere. Hoc vero vt annotarem admonuit me nuper Angelus Borghinus, quem ob plurimas animi doctes: doctrinamque singularem, vehementer amo: cum enim olim quaestionem hanc ei explicassem: delectatusque ille magnopere fuisset animaduersione hac mea non vulgari, oportere illam in his libris intexi, vt prodesset studiosis, iudicauit.

Quod irrisit Catullus in Egnatio, ob candidulos dentes insaniente, docetur etiam a poeta comico in mulieribus reprehensum, quae & ipsae plerumque tam tenuae bonum non sine fastidio ceterorum ostentant.

C A P. XII.

M O R B O, quem exagitat Catullus in Egnatio, Alexis comicus poeta, mulieres etiam tenet docuit, quae idem quod ille, bonum a natura arteue obtinuisent. cum enim Egnatius candidos haberet dentes, consuevat quocumque venerat, renidere, vt hoc etiam saepe inepte atque importune faceret, locis illis quibus magis fletus lacrimaeque quam risus conueniebat: eadem autem origo erat huius insulsi moris ac vitij in vtrisque, ostentatio scilicet minutae corporis partis elegantioris, quae tamen, illustri loco posita, multum adiuvat pulchritudinem. Iambus Catulli notus est, quo copiose ille irridetur. vetus alter poeta paucioribus rem persecutus est: ad alios enim ipsarum huiuscemodi morbos: fastidiique plenos motes ostendendos properabat. longius autem carmen illud in tertio libro Paedagogi contexit Clemens Alexandrinus: verba vero quae huc

pertinent, haec sunt. *διφραεὶς ὁδόντας ἔχου, ἐξ ἀνάγκης διὲ κλάυ. ἰνα θ. ὁρῶσιν οἱ περὶ τὸν τὸν εἶμα. ὡς ὅτι κομψὸν φορεῖ, ἰάν δὲ μὴ χαλεπὴ, κλάσρα διατελεῖ τὴν ἡμέραν ἐυλόγιον μὲρξίνης ἔχουσα. πῶν εἰ τοῖς χεῖλεσιν ὡς τῆ χροῶν σίσηρσιν, ἀντε θούλετ, ἀντε μὴ. augebatur autem stulticia Egnatij, quod bonum illud, cuiusmodi erat, intelligebatur studio curaque patatum, & quod peius adhuc est, auxilio rei spurcissimae, praeterquam quod minus in viro quam muliere huiusmodi deliciae ferendae. Animaduertendus vero elegans modus loquendi: corrigendique aliquid, labentem in aliqua re, quo vititur Catullus: exposito enim iam errore animi ipsius, cum vitium quod ille habebat ostendere vellet, orationem ad eum dirigit, inquitque. Quare monendus es mi bone Egnati. Cicero quoque castigationem quandam iisdem verbis exorsus est in Oratore: nulla tamen est apud eum ἀποστροφῆ; inquit enim. Itaque nobis monendi sunt ij, quorum sermo imperitus increbuit, & quae sequuntur.*

Idem quod apud Latinos ludus ac iocus valet, posse in Graeco sermone ὕθλον καὶ φλυαρίαν.

CAP. XII.

IDEM vere Latinus poeta, si puritatem sermonis, non patriam spectamus, cum in Hendecasyllabo inquit. Iocum me putat esse moecha turpis, iocum intellexit rem abiectam ac parui pretij, quae merito contemni ac ludibrio haberi possit, ut Terentius quoque, cum Parmenonem ita induxit loquentem. Hic vero est, qui si amare occoeperit, ludum iocumque dices fuisse illum alterum. Necnon Cicero pro L. Flacco, cum fidem auctoritatemque eriperet testimonij Graecorum, vsus collatione Romanorum hominum, ait enim. Num illos idem putatis? quibus iurandum, iocus est: testimonium, ludus: existimatio vestra, tenebrae. T, praeterea Liuius Fabium Max. hoc modo dicendi facit utentem, in oratione aduersus P. Scipionem, cum res ipsius gestas in Hispania contereret atque eliquaret. Nae tibi P. Corneli, quum ex alto Africam conspexeris, ludus & iocus fuisse Hispaniae tuae videbuntur. Demosthenes vero, cum idem (ut arbitror) significare vellet in oratione, quae inscripta est πρὸς τὴν λακρίτου παραγραφῶν, inquit, ὕθλον καὶ φλυαρίαν. docet enim in ea maxime aduersarios declarasse contumeliam improbitatemque suam, quod floccifecerunt quidquid in syngrapha scriptum fuit: remque tanti ponderis, quanti pactum illud conuentumque foret, iocum nugaeque fuisse existimauerunt. Quod autem Latini scriptores ludum addiderunt, Aeschylus quoque, in Prometheo victo eodem sensu παιδιάν dixit. cum apud eum Oceanus Prometheo suaderet, ut linguae moderaretur, metu maioris paenae: inquit enim. Ἔ ὡς τε σὺ πῦρ καὶ χόλον φέρωντας μάχων παιδιάν εἶναι δοκεῖς.

Delectatum fuisse magnopere Ciceronem locutionibus Terentianis: viderique modos quosdam loquendi inde sumptos, in orationibus etiam intexisse.

CAP. XIII.

M CICERO quum pro Milone, ostendens hoc quoque argumento reum non eo consilio Roma profectum, ut insidiaretur in via Clodio, inquit. Tum casu pueros symphonicos vxoris ducebat, & ancillarum greges, existimari non stulte potest (ut arbitror) allusisse ad locum Terentij illum, cum in Heautontimorumenon induxit Syrum ita loquentem. Minime mirum, adeo impeditae sunt. ancillarum gregem ducunt secum: Libenter enim in orationibus quoque; ferisq; sermonibus utebatur locis quibusdam huius poetae & propter puritatem sermonis, & quia vim quasi prouerbiorum habebant. de quo etiam alibi in his libris disputavi, exemplisque positis id confirmaui. Appellauit autem (nisi fallor) Terentius gregem, quod Graeci σόλον vocant, ut Sophocles in Trachiniis cum ait. προσελθόντ' ἄδ' ἑσὺ πωλῶ σόλον. quamuis grandius id verbum esse videatur. Illud autem leuiter immutatum: idem tamen penitus valens, in patrium nostrum sermonem radices egit: vocamus enim nos quoque mulierum & auium, quae cateruatim volant, ut aliarum quoque rerum, stuolo, cum gregem multitudinemque infinitam significare volumus. M. Varro, cum idem ostendere vellet, multitudinem scilicet hominum, & ipse verbo translato vsus est; aliunde tamen ducto id est a militia. Inquit enim. Cohortis coquorum atque hamiotarum; aucupumque: haec enim ipsius verba citantur a Nonio Bimargo. quod vero pertinet ad reliqua Terentij verba, ad idque, quod infra idem seruus dicit. Portant quid rerum. eodem pacto locutus est Plautus in Epidico. Tum captiuorum quid ducunt secum. Potest superioris animaduersionis exemplum quoque (nisi fallor) esse. quod, quum in oratione pro domo sua Cicero dixerit, Pecuniae autem tantae sunt, ut eas nimium multi egentem, sumptuosi, nobiles concupiscant. Clitipho in eadem fabula ait, Mea est potens, procax, sumptuosa, nobilis,

Sententia

Sententia Demosthenis cum M. Varronis sententia collata: emendatusque Sallustij locus in oratione C. Marij, qui correctorum audacia deprauatus fuerat: idemque facere cum sententia illa Demosthenis, indicatus.

CAP. XV.

ACCVSAT Demosthenes ciues suos in iij. Olynthiaca. quod sententias oratorum diligenter attenderent, ac quod publice diceretur, non negligerent: cum iidem tamen ut res efficerentur, quae vtilis reip. disputatione illorum demonstratae erant, non curarent. ut autem excitaret illos ac quantopere peccarent, ostenderet, ita cum illis egit: docuitque, rem gerere, quamuis tempore consoquatur sententiarum dictionem. ordineque posterius sit, prius tamen vi & potestate esse, ac validius multo quam illud. vnde percipiebatur, Athenienses meliore in re, maiorique ponderis ad salutem reip. negligentes esse. Duas igitur actiones hominum tangit: quarum altera est dicere: altera vero facere: verba grauis oratoris haec sunt. τὸ πρὸ πρότερον τῆ λέγειν καὶ χεῖρα ποτεῖν, ὕστερον ὃν τῆ ποτεῖν, πρότερον τῆ δυνάμει καὶ κρείττον ἔσθιν. M. Varro in vj. lib. de lingua latina, tertiam quandam actionem esse inquit cogitationem, quae temporis ordine ambas has praecedit. illa autem a Demosthene relicta est: vel potius in secunda inclusa. locus eruditissimi scriptoris hic est. Actionum trium primus agitur, mentis: quod primum ea, quae sumus acturi, cogitare debemus: deinde tum dicere, ac facere. De his tribus minime putat vulgus esse actionem, cogitationem: tertium, in quo quid facimus, id maximum. conuenit igitur M. Varroni cum Demosthene: ambo enim primas tertio dant: & in faciendo plurimum ponderis esse putant, quod cum vulgus etiam intelligeret, ut testatur Latinus scriptor, Athenienses tamen ignauia occitati non videbant: aut si videbant, otium amplexati, agere negligebant. Accurate autem animaduertendum, an alluserit ad hunc Demosthenis locum Sallustius (ut puto) cum in oratione, quam facit habitam a Mario ad Quirites inquit. Nam gerere quam fieri consul, tempore posterius, re atque vsu prius est: videtur enim sententia valde similis. quamuis apud Graecum oratorem differere de republica, non magistratum gerere sit: eadem tamen videtur ratio vtriusque rei esse. Cum autem immutata sit lectio apud Sallustium, vel deprauata potius: in nonnullis enim excusis nuper libris legitur. Nam legere quam fieri, tempore posterius, quam frigida sententia haec sit, & tanto scriptore indigna, arbitror intelligi. Ab Aldo olim excusus regere pro gerere habet, vnde crescente audacia, facilius post legere ab imperito factum est. in antiquis sane, ac superiore quoque memoria impressis omnibus, illo modo scriptum est. non tantum autem pro gerere, quod rectum est, improbe aliquis legere posuit, sed integrum etiam inde verbum sustulit, quia supra de lectione Latinorum & Graecorum commentariorum mentio facta fuerat: dixerat enim Marius. At ego scio Quirites, qui postquam consules facti sunt, acta maiorum & Graecorum militaria praecepta legere coeperunt: praeposteri homines. nam gerere. & quae sequuntur. deceptus tamen est qui hoc temptauit: nec acutum reconditumque sensum eruditi scriptoris vidit. accusat enim nobiles homines Marius, quod non antequam imperium peterent, se praeparassent ad munera illa obeunda, si honorem eum adepti essent, ut oportebat, & natura earum rerum, bene cognita, requirebat.

Defensa peruulgata lectio in II. libro de finibus: quae sine causa temptata a quibusdam est.

CAP. XVI.

VERBA haec Ciceronis sunt e ij. libro de Finibus: vbi de amicitia, contra Epicuri decreta, disserit: qui vtilitatis causa dicebat ipsam expetendam. Num igitur vtiliorem tibi hunc Triarium putas esse posse, quam si tua sint, Puteolis gramina: mendo autem illa carent, quamuis non defuerint, qui corruptum locum putantes, pro gramina scribendum praedia censerunt. intelligit autem Cicero verbo illo fructum pratorum, qui maximus est: neque enim tantum gramen certam herban valet, quam ἀγρωσιν Graeci vocant, sed alias etiam ostendit: ut hic, ex quibus foenum cogitur. Virgilius quoque in secundo Aeneidos hoc verbum accepit, pro quauis herba, cum in collatione, quam expressit e xxij. libro Iliadis, inquit. Qualis vbi in lacem coluber mala gramina pastus, & quae sequuntur: ita enim reddidit, quod Homerus dixerat. Ὡς δὲ δράκων ὑπὸ χεῖρ' ὄρεσσεας ἀνδρα μίνησι βιβρωκὸς κακὰ φάρμακα. locus etiam e secundo libro de Natura deorum, in quo de eadem re disputatur, declarat lectionem, hanc veram esse, ac loco moueri non debere: Prata, & arua, & pecudum greges, diliguntur isto modo, quod fructus ex his capiuntur.

F 3

Quaestio

Quaestio de quodam loco Ennij, verso ex Euripidis Medea.

CAP. XVII.

VERBA haec Ennij e fabula Medea, citata a Nonio, affirmare non ausim expressa ne sint e Medea Euripidis, quae in manibus est, an ex altera Medea, ab eodem poeta scripta, iniuria vero temporum amissa. Saluete optima corpora, cetera manus vestras, measque accipite. existimari quidem non sine causa possent interpretatio esse huius loci, quo Medea ipsa filios alloquitur, & sane mirifice conuenit haec oratio illi temporum, cum apud Graecum poetam crudelis mater: saeuoque consilia animo versans, non tamen omnino se matrem esse oblita, inquit, *Προσηπιτιν βουλομαι. δὲ δ' ὅτι κινε* *Δὲ δ' ὅτι ἀπάσαι δὲ μητρὶ δεξιῶν χεῖρα.* neque tamen penitus reddunt: nulla enim hic Medae salutatio, qualis in Ennianis verbis: neque ut iubet porrigere manus, ita suas praebet Medea, quod apud Ennium facit. Qui tamen in Latinum sermonem Graecas fabulas vertebant, non singulas semper sententias reddebant, ut aliquando etiam aliquid de suo addebant: licentiaque non parua vrebantur.

Quo tempore acta sit causa pro L. Muraena: & quae videatur sua propriaque ipsius sedes.

CAP. XVIII.

VI Ciceronis orationes, antea confusas & temere collocatas, in eum ordinem, quo dictae sunt, digessere, bene operam suam posuerunt: ac multum luminis lectioni ipsarum attulerunt, lapsi tamen illi videntur quod L. Muraenae, consulis designati, defensionem post omnes in Catilinam habitas orationes posuerunt, cum videatur causa illa in foro acta esse ante patefactam coniurationem: comprehensosque Catilinae socios, qui Romae ad incendendam urbem: tumultumque excitandum restiterant. contionem autem habuit Cicero statim iudicibus, coniuratisque captis: cunctaque diligenter, quae facta essent, Quiritibus exposuit. ut etiam postea in Senatu de paena coniuratorum orationem habuit: quare puto si temporis ordinem sequi volumus, orationem pro L. Muraena collocandam in medio Catilinarum. actam autem causam hanc tunc fuisse, & e prooemio illius orationis intelligitur, & e peroratione: planissime autem ex illo loco, quum pauorem iniecit iudicibus, ne orbata resp. altero consule, facilius opprimi posset a coniuratis, qui domi remanserant: qui est hic: Audite audite consulem iudices, nihil dicam arrogantius, tantum dicam, totos dies atque noctes de rep. cogitantem. Vique eo L. Catilina resp. despexit atque contempsit, ut ea copia, quam secum eduxit, se hanc ciuitatem oppressurum arbitraretur: latius patet eius sceleris contagio, quam quisquam putat: ad plures pertinet. intus intus inquam est equus Troianus, a quo numquam me consule, dormientes opprimemini: & quae longius sequuntur in eam sententiam: illis enim manifesto perspicitur non dum detectam coniurationem fuisse, illi tamen fortasse noluerunt huius rei, quae ad Catilinam pertinebat, seriem continuationemque interrumpere, causa alia longeque diuersa inter illas interiecta atque inculcata: quod si ipsos mouit, discesserunt manifesto a superiore proposito: consilioque continuandi orationes Ciceronis, habita ratione solum temporis, quo habitae illae, siue in foro: siue in contione: siue in Senatu essent.

Vetus scriptura indicata versus Horatiani: quae si vera est, superiorum morem eo loco secutus poeta intelligitur.

CAP. XIX.

SI fidem sequimur antiquorum exemplariorum, Horatius veterem consuetudinem amauit in ode, qua criminatur allium: sic enim in ipsis scriptum est. Edit cicur tis allium nocentius. non edat: prisci enim edo, es, est, dicebant. vnde modo illo, quem nunc subiunctiuum vocant, edim, edis, edit. ita autem M. quoque Cato locutus est in libro de re rustica: quod olim admonui, cum multas maculas auxilio veterum librorum inde elui, ac nitidiorem priscum illum scriptorem formis excudendum curauim. hoc enim ille semper seruauit, ut cum laudes brassicae explicans, inquit, Quod uolet cibi postea edit, sed si poterit, solum brassicam esse, edit. item multis aliis locis. Cicero quoque in epistola ad Paetum eodem pacto locutus est, cum ait, Ne ego te jacente bona tua

na tua comedim: sic enim scriptum est in optimo & antiquissimo libro: nam apud Plautum in Bacchidibus excusi etiam ita habent. Quod dem scortis: quodque in iustis comedim, & congraecem pater. Haec autem magna ex parte antiqui sermonis vestigia, nonnulli superioribus temporibus peruersi correctores immutarant: & ad usum moremque loquendi inferioris aetatis redegerant. pessimo omnino consilio vsi: est enim conseruandus unicuique aetati suus sermo. sed aliquando etiam scriptores vetera quaedam libenter vsurpabant, contra quorum studium pugnandum non est.

Indicati qui fuerint athletae, qui tanto desiderio coronae flagrant, ut nuntium remiserint omnibus corporis voluptatibus, ut honore illo potirentur.

CAP. XX.

N epistola, qua multa collegit praecepta ad eximium poema condendum accommodata, Horatius, exemplo aliorum artificum, poetas ad exercitationem laboremque impellens, inquit. Qui studet optatam cursu contingere metam Multa tulit, fecitque puer: sudauit & alit Abstulit Venere & vino. & quae sequuntur. qui autem athletae tanto studio: fugaque corporis voluptatum coronam sibi parauerint, exposuit eruditissimus scriptor Plato in viij. libro de Legibus, exemplo continentiae illorum ad vtiliorem rem, multoque magis in vita profuturam, quam ars poetarum faciat, adolescentibus exhortans. ostendit enim, si illi minoris laudis obtinendae causa sibi ab his voluptatibus temperabant, quanto magis id facere oporteret pro vero decore ac dignitate comparanda, Appellat autem Iccum in primis Tarentinum, qui ut ex Olympia: aliique certaminibus Graeciae victoriam reportaret, mulierem nullam attigerat: seque ab omni Venere abstinerat, durante tempore illo: quo se ad studium ludicrum praeparabat: tum Crisponem quendam & Astylum & Diopompum. aliosque etiam referri posse affirmat, qui desiderio eiusdem gloriae consequendae, eiecerant a se omnem libidinem: castitatemque amplexati fuerant: verba ipsius haec sunt. *αὐτὸν οὐκ ἴσμεν τὴν παρατηρῶν ἱκκὸν ἀκοῆ διὰ τὸν ὀλυμπιασὶ τε ἀγῶνας καὶ τοὺς τε ἀλλοτρίας, ἀνὰ διὰ φιλονεικίας καὶ τὴν γλυκὺ καὶ τὸ μέγα τὸ σφραγιστὸν ἀνδρείον ἐν τῇ ψυχῇ κεκτημένους οἷς λόγος, ἅτι τινος πύπτετο γυμνασίου ἡ ψατο: οὐδ' αὖ παιδὸς ἐν ὄλῳ τῇ τῆς ἀσκήσεως ἀκμῇ.* & quae sequuntur.

Emendatus locus Ciceronis in III. de Oratore, qui valde corruptus in omnibus libris est: totaque ipsius vis diligenter explicata.

CAP. XXI.

CICERO in iij. libro de Oratore, cum exemplis confirmare vellet, quod dixerat: omnes artes aliter ab iis tractari, qui eas ad usum transferunt: aliter ab iis, qui ipsarum artium tractatu delectati, nihil in vita sunt aliud acturi, inquit, ut in excusis libris: scriptisque, quos vidi, nunc legitur. Magister hic Samnitium summa iam senectute est, & cotidie commentatur, atque velocius puer addidicerat, sed quod erat aptus ad illud, totumque cognorat, fuit ut est apud Lucilium, quamuis bonus ipse, Samnis, in ludo, ac rudibus, cui vis satis asper, sed plus operae foro tribuebat, amicis, rei familiari. mendum autem satis manifestum est in illis verbis, atque velocius, atque id valde molestum & quod omnem sententiam huius loci ita perturbat, ut sensus inde nullus elici queat. legi igitur debet (ut suspicor) at Q. Velocius. ut scilicet post particulam, quae aduersatur, praenomen sit: statimque nomen. quamuis de nomine comperti nihil habeam: nam aliquid maculae in hoc restare potest. nomen familiae prorsus esse debet. imperiti autem librarij saepe in hoc peccabant, ac pro Q. quod Quintus sine vlla dubitatione valet, que, perperam scribebant: hoc autem & ipse alias admonui, & qui in conferendis antiquis exemplaribus versati sunt, crebro obseruare potuerunt. primum igitur id verum esse probat exemplo magistri cuiusdam Samnitium, cuius nomen non ponit: erat enim nota persona: ab officio autem munereque quod sustinebat, illum describit. Samnites autem genus gladiatorum fuisse constat. hic igitur quamuis senex, cotidie commentabatur aliquid, quod ad studium illud pertineret. contra autem hic ipse, cuius nomen tenebris obrutum, in lucem ut potui, reuocaui, puer addidicerat: parumque temporis in ea arte percipienda consumpsit, quia erat a natura factus ad illud, nec totus in eo studio occupari volebat. sed plus operae tribuebat foro, amicis, patrimonio: ut Cicero narrat. Hoc autem exposito, accedit ad musicos cantoresque atque inquit. Valerius cotidie cantabat: erat enim scenicus. quid faceret aliud? at N. Furius, noster familiaris, cum est commodum, cantat: est enim pater familias: est eques R. puer didicit, quod discendum, quibus verbis manifestum

nifesto perspicitur ita ut indicavi, supra legendum. ait enim hic quoque, at N. Furius, sed in tertio quoque exemplo maioris honestiorisque artis, quum easdem personas contendat inter se, eandem rationem servat. quamvis nomen non ponat eius, qui tantum philosophiae acciperat, quantum ad usum satis esset: inquit enim. At eius auunculum vix intelligeres id agere, cum ageret tamen. cum igitur semper duas personas compareret inter se. & eam, quae arte aliqua delectata, totam aetatem in ea contereret: & eam, quae ipsam ad usum transferret: & earum nomina aut ponat aut ita describat, ut liquido intelligantur, manifesto cognoscitur supra nomen ponendum: legendumque, ut docui.

Mos antiquorum Graecorum declaratus, qui consueverant comam alicui Deo: in illisque institutum proprium Ambraciotarum expositum, consecrantium primum capillum Apollini.

CAP. XXII:

MOREM veteres Graeci habebant comam alicui deo consecrandi, a temporibus usque heroum. hoc enim quoque Homerus ostendit, ut cum in xxij. libro Iliadis de Achille cecinit. *Σταίς ἀπείρονοι πυρὴς ἔσονται ἀπεκείρατο χροίτην, τὴν δὲ ἔα περὶ χροῦ ποταμῶν τρέφει πηλεόσσον.* Pausanias etiam consuetudinis huius meminit in Arcadicis, ubi Leucippi regis, Oenomai filij, historiam narrat: qui cum amore Daphnes arderet, nec speraret se posse illam uxorem obtinere: abhorrebat namque virgo a marium consuetudine, ad dolum animum conuertit: auxilioque comae productioris, quam Alphco alebat: sumpta itidem veste muliebri, se virginem simulavit. verba ipsius sunt, quae huc pertinent. *Ἐτρέφον ὁ Λόκιππος κόμην τῷ Ἀλφειῷ.* perduravit autem illa ad inferiorem aetatem: nam Diphilus comicus, maledicens improbo cuidam, qui pisces Athenis vendebat, affirmat ipsum hoc pacto texisse ignominiam suam: cum enim compunctus esset notis Threiciis, ne notae illae, fronti inustae, viderentur, habebat caesariem tamquam integumentum quoddam. versus eius poetae hi sunt. quamvis plures apud Athenaeum legantur. qui testem illum citat odij, quo flagrabant piscium venditores. *Κόμην τρέφον μὲν πρότερον ἱερὸν τῷ θεῷ, ὡς φησὶν οὐδὲ τὸ γ', ἀλλ' ἐπημένοιο.* *Ἐρὶ τῷ μετώπῳ παραπέτασθ' αὐτῷ ἔχει.* verbo autem illum uti ducto e theatro, planum est: *παραπέτασθαι* enim vela vocabantur, ipse integumentum dixit: duobus namque locis Cicero de eadem persona loquens, idemque quod Diphilus intelligens, hoc verbum usurpavit, ut in L. Pisonem illum ipsum significans. Vereor, ne qui sit, qui istius insignem nequitiam frontis, inuolutam integumentis, nondum cernat. & post reditum in senatu. Ut cum illius re similis fuisset, frontis tibi integumento ad occultanda tanta flagitia diutius uti non liceret. M. quoque Varro gentis cuiusdam Graecorum, quondam nobilis, institutum rettulit, non dissimile huic, in Cato, vel de liberis educandis. Haec namque ipsius verba leguntur apud Nonium. Itaque Ambraciae primum capillum puerilem demum: item cirros, ad Apollinem ponere solent.

Cur Cicero in oratione quadam de Phormione, ut de nigro homine loquatur: parasitosque omnes atros videri fingi solitos, si attendantur Alexidis verba, qui hoc scripsit.

CAP. XXIII.

VIDEATUR M. Cicero putasse Phormionem, parasitum Terentianum, atrii coloris fuisse: propriumque hoc eius parasiti extitisse, quod ad eum colorem pertinet, non commune omnium eius generis hominum: quia in oratione pro A. Caecina inquit. Et Argentarius Sex. Clodius, cui nomen est Phormio. nec minus niger: nec minus confusus, quam ille Terentianus est Phormio. Nihil tamen apud comicum, quod indicet huius aut illius coloris eum fuisse. Alexis vero, qui eam scenam magna cum laude coluit, ostendere videtur solitos comicos poetas inducere parasitos omnes atro colore tinctos: plures enim versus ipsius apud Athenaeum in vj. libro leguntur, ab eius studij homine (ut apparet) pronuntiat, disserente de natura parasitorum. eorum autem initium hoc est. *Δύ' ἐσ' ἡμεῖς νικε παρασίτων γένος:* *Ἐν μὲν, τὸ κοινὸν καὶ κεκαμωμένον. Οἱ μέλας δὲ ἡμεῖς: θάτερον γὰρ γένος.* & quae sequuntur, cum igitur ita loquatur parasitus, tradatque alterum ipsorum genus, perulgatam scilicet illud, atque in comoediis frequentatum esse, addens cuiusmodi nos sumus, atrii coloris, intelligitur inde (nisi fallor) quod dixi, ac fortasse Cicero. quod commune omnium esse intelligebat, vni tunc assignavit. Apertius autem hoc, quod admonui, tradit Pollux.

Pollux, qui cum de veste, ornatuque comicorum assentatorum, parasitorumque loqueretur, inquit. eos uti solitos in scena, atra, siue fusca veste, quod itidem commemorat de personis eorundem, quae & ipsae eiusdem coloris erant: itaque semper ipsos uti solitos in scena.

Antiquus mos explicatus Sicularum in re diuina Nymphis faciendae, quem tetigit eruditus poeta in Bucolicis: improbissimumque facinus Damoclis assentatoris commemoratum.

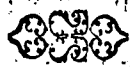
CAP. XXIII.

NON temere Virgilius in v. Ecloga induxit Menalcam ita loquentem, cum tempora ostenderet, quibus pastores tamquam Deum veneraturi essent, Daphnidem: memoriamque illius pie celebraturi. Haec tibi semper erunt, & cum solemnia vota reddemus nymphis, & cum lustrabimus agros. posterius tempus apertum, quo imolabant hostias pro frugibus: prioris ratio haec est. Mos erat in Sicilia, ut singulis annis in priuatis domibus rem diuinam facerent Nymphis: temulentique ante ipsarum simulachra saltarent. quae omnia iam Menalcas supra exposuerat. Quia autem origo pastoralis carminis inde fluxit, ideo instituta eius regionis in eo persequitur noster poeta. Moris vero huius meminerat Timaeus in xxij. libro historiarum: omnemque eam rem diligenter narrauerat, cum impudentem flagitiosamque assentationem Damoclis adulatoris Dionysij iunioris, Syracusarum tyranni, referret: qui eo tempore, quo ceteri morem eum colerent, atque institutum seruaerent, valere iubens nymphas: dicensque non oportere curare deos expertes animi, ad tyrannum se contulit: illique ea fecit, quae reliqui omnes deabus illis, vetere instituto, faciebant. Testimonium Timaei, quod ab Athenaeo in vj. libro *δαιμονοσοφιστῶν*, recitatur, hoc est. *τίμαιος δ' οὐ τὴν δαίτιαν καὶ ἰκόνε' ἤνιστον Δαμοκλῆα φησὶ, τὸν Διονυσίου τῆς γυναικὸς κόλακα, ἔθνος ὄντος κατὰ Σικελίαν θυσιᾶς ποιῶντι κατὰ τῆς οἰκίας τὰς νύμφας, καὶ πᾶσι τὰς ἁλμακαὶ πανηγύξιν μεθύσκομένους, ἐρχομένους πὸς τὰς θεάς, ὃ Δαμοκλῆς ἔασσε τὰς νύμφας, καὶ τίτλον οὐδὲν προσέχον ἀνύχους θεῶς, ἔλθον ἄρχεῖτο πρὸς τὸν Διονύσιον:* Hic autem est impudens ille Damocles, cuius meminit Cicero in quinta quaestione Tusculana. ubi copiose narrat quemodo Dionysius eum consutaui, cum praedicaret illum beatum, coegitque ipsum consisti, se ita beatum esse nolle.

PETRI

PETRI VICTORII
VARIARVM LECTIO-
NVM LIBER VII.

Locus M. Varronis de lingua Latina, valde in excusis libris deprauatus, diligentia
& ope antiquissimi libri, magna ex parte, correctus.

CAP. I.

LOCUS M. Varronis, atrocem in modum laniatam, liber indicare, vnoque tempore, si non omnia ipsius, maiorem saltem partem vulnerum sanare: hinc autem perspicitur quam male habitus ille doctissimus scriptor sit, & cum quot quantisque monstris cotidie confligendum sit illis, qui diligenter libros veterum auctorum legunt. In vij. igitur libro de lingua Latina ita nunc vulgo in excusis legitur. Apud Plautum. Quia ego ante hac te amavi. valet constitui. Itaque heres, cum constituit se heredem esse, dicitur canere, & cum id fecerit, creuisse. Sed antequam cetera vulnera aperiam, his sanandis operam dabo. Primum autem sciendum est initium Plautinae fabulae, quae Cistellaria vocatur, ipsum intelligere, in quo Silenium meretricis ita cum Gymnasio, eiusdem ordinis muliere & lena loquitur. Cum ante hac te amavi, & mihi amicam esse creui mea Gymnasium: patetque declarare M. Varronem vim eius verbi, creui, siue integer versus illic scribi debuit, qui culpa librariosum vim dimidiatus scriptus sit: siue satis auctori fuit locum indicare, quia quod sequeretur notum omnibus tunc foret, quod aliis etiam locis mihi videtur fecisse. quod si nunc pro canere legatur cernere, quam veram certamque huius loci lectionem esse puto, locus omnis meo iudicio restitutus erit, quamuis in vetustissimo exemplari sit, fecit, in quo tantum illud a superiore scriptura discrepat: quae autem sequuntur verba magis adhuc corrupta sunt, aegriusque inde maculae deleri possunt. ita namque vulgo legitur. Apud eundem. Quo de sinu frequentem operam dedistis, valet assiduam. Itaque qui adest assiduus ferre: quem oportet. his frequens opponi solet. apparet autem ipsum intelligere locum hunc Plauti, qui tribus interiectis versibus, superiorem sequitur. Ita omnibus relictis mihi frequentem operam dedistis. in antiquissimo libro hoc tantum discriminis quod in illo est. Quod e simi frequentem, & infra pro ferre addita in extremo littera, ferret. Restat tertius locus comici ad confirmationem sententiae posterioris adductus, qui eius declaratio est. ait enim. Itaque illud eadem mulierculae dicunt quidem, nos pretio tanti est frequentare, ita in prandio nos lepide ac nitide accepisti, apparet dicere facile est vt curare vt adsum, cum iam bene nos accipias. significant autem verba haec Plauti, quibus Gymnasium Silenio respondet, blande & ipsa suaviterque. Pol istoc quidem nos pretio facile est frequentare tibi, vti visque habere. ita lepide nitideque in prandio accepisti apud te. reliquit autem (vt opinor) Varro verba haec, quae in medio collocata sunt, quia augent tantum confirmantque quod dixerat, nihilque noui addunt: hoc enim moris erat antiquorum scriptorum. antiquus liber varietatis hoc habet. quod principium Plautinorum verborum magis accedit ad lectionem eius poetae. explicatio autem ita illic est. Apparet dicere, facile est te curare vt adsumus, cum tam bene nos accipias, verius manifesto atque emendatius.

Locus Plauti e Cistellaria mancus, inuentis, quae desiderabantur apud M. Varronem, restitutus.

CAP. II.

Vt Plauti autem poetae auxilio Varronis locus valde corruptus, magna ex parte corrigitur atque emendatur, ita contra M. Varronis auctoritate testimonioque Plautinus versus imminutus mancusque restituitur, atque integer redditur: quod enim paulo post illic a lena dicitur, laudante & ipsa splendorem elegantiamque Silenij, ita nunc vulgo legitur

gitur in excusis libris. Quod ille dixit, qui secundo vectus est mari, ventum gaudeo ad te ecastor, ita hodie hic acceptae sumus: cum tamen versum illum integrum citet Varro in v. libro de lingua Latina hoc pacto. Veneli a veniendo, ac vento illo, quem Plautus dicit. Quod ibi dixit, qui secundo vento vectus est tranquillo mari, Ventum gaudeo. Sed nonnullos etiam vidi Quintinos libros calamo scriptos, in quibus versus ille, vt a doctissimo viro adducitur, nulla immutatione legatur. nam gaudeo in vetustissimo illo Varronis exemplari, prima, non tertia persona, vt in excusis est, habetur, semper enim ipsum, si non omnino purgatum est, specimen aliquod dat suae probitatis.

Quintilianij locus declaratus, ubi tropi μεταλήψις vocati, Graecum exemplum ponit.

CAP. III.

LOCUS hic Quintiliani ex octauo libro, quia obscurior est, a me illustrabitur, & loco poetae, quem intelligit, indicato: & testimonio grauis eruditique scriptoris, qui idem tradens, eodem exemplo vtitur, citato. Quintilianus igitur inquit. Superest ex iis, quae aliter significant, μεταλήψις id est transumptio: quae ex alio in aliud velut viam praestat, tropus vt rarissimus, etiam improprij vsus: Graecis tamen frequentior, qui Centaurum Chirona & νήσους θαλάσσης, θείας dicunt. Homerus autem insulas θαλάσσης, cum acutae formae significare vellet, vocauit hoc versu e xv. libro Odyssaeas ενθου δ' αυ νήσοισιν επηρείκκα θαλάσσησιν. hanc autem rationem secutus ille nomina immutauit, alterumque pro altero capit, quod θαλάσσης & θείας sunt σωώνυμα: θείας autem Graecis non tantum ostendit, quod velox est in motu, verum etiam, quod forma in tenuitatem acutumque porrectum est: quare quod est huic σωώνυμον tamquam & ipsum idem penitus significaret, loco alterius posuit. Hoc Plutarchus in vita Homeri docet, vbi & ipse de lumine hoc orationis disputat. vtitur autem eiusdem Homerici versus exemplo, scribens: Επερος τρόπος εστι η καλουμένη μεταλήψις κατά σωώνυμίας σημαίνουσα πράγμα διάφορον διον. ενθου δ' αυ νήσοισιν & quae sequuntur. Sed etiam Strabo in viij. μεγαραφονμινών eiusdem Homerici verbi affert eandem declarationem. posito namque versu illo, cum id, quod ad studium suum pertinebat, quaereret, addidit. θαλάσσης δε ειρεκων πας θείας.

Loci duo duorum, summi vtriusque in sua lingua, oratorum, inter se, propter similitudinem, collati.

CAP. IIII.

MITHRIDATEM deum, illum patrem, illum conseruatorem Asiae, illum Dionysum, Bacchum, Liberum nominabant. Par similisque locus hic est Ciceronis pro L. Flacco, quo effudisse omnes honores verborum Trallianos in Mithridatem significat, illi loco Demosthenis in oratione pro Ctesiphonte, quo declarat Theffalos Thebanosque, alteros prauitate quadam animi: alteros vero stultitia impulsos, decretis suis ornasse mirifico Philippum Macedonem, Alexandri patrem: omniaque accepta illi rettulisse, quae a mortali homine mortalibus tribui possunt. nam Asiatici illi in caelum Ponti regem tulerunt, ipsum dei nomine appellantes. Demosthenis verba haec sunt. οι μη κατάπιυσοι θεσσαλί, και ανώδμητοι θιβαίοι, φίλον, διεργέτω, σωτήρα τον φίλιππον ηγούντο, πάντ' εκείνος ωσ αντοίς. Athenaeus quoque in quinto δεπνοσοφιστών, vbi Athenionis illius, improbiissimi hominis meminit, qui e legatione ad Mithridatem rediens, turbulentissima oratione populum Atheniensem concitauit, ostendit regem illum Deum appellatum, neque tamen magis Liberum patrem, quam alium vllum e numero ipsorum, cum significet hic Cicero praecipue affectasse illum Liberi patris nomen ac gloriam. Athaenci verba, ore seditiosissimi viri prolata, haec sunt. Εύσα δε πόλις πας υπό ανθρωπον τιμώεις υπαντάσα κατακαλείται τον θεον βασιλέα. Hoc etiam animaduertendum est in quibusdam libris pro Dionysum, duo nomina esse, quibus tamen idem Deus intelligitur. habent enim Euchium, Nysium, quod testatum esse volui. Vt autem similes inter se magnopere superiores loci sunt, ita hi quoque ipsi eorundem summorum oratorum multum similitudinis retinent: cum enim Cicero Quiritibus suaderet, vt eligerent ducem Cn. Pompeium contra piratas, incendereque vellet eorum animos, incommoda a piratis accepta recitauit, ac paene ipsis ante oculos posuit: quae res inurebat turpissimam notam populo Romano victori, omnium gentium, ita egit. Quid aut Colophonem aut Samum, nobilissimas vrbes, innumerabileque alias, captas esse commemorem, cum vestros portus, atque eos portus,

tus, quibus vitam & spiritum ductis, in praedonum fuisse potestate sciatis. an vero ignoratis portum Caietae, celeberrimum atque plenissimum nauium, inspectante praetore a praedonibus esse direptum? Ex Miseno autem eius ipsius liberos, qui cum praedonibus antea ibi bellum gesserat, a praedonibus esse sublatos? Nam quid ego Hostiente incommo- dum, atque illam labem atque ignominiam Reip. querat, cum prope inspectantibus vobis, classis ea, cui consul populi Romani praepositus esset, a praedonibus capta atque oppressa est. Simili autem tempore Demosthenes, cum utilitatem suae rationis confirmaret, ac quot quamque magni fructus ex consilio suo capi possent, ostenderet, praeterita damna iniuriaque Philippi commemoravit: quibus malis illi, imparati, remedium nullum adhibere potuerant: ita igitur eum locum tractavit, affirmans, nihil postea huiuscemodi, si sequi se voluerint, factum iri.

οὐχ ἄσπερον τὸν παρελθόντα χρόνον εἰς λήθην, καὶ ἱμβρον ἐμβαλόν, ἀχμαλώτους πολίτας ὑμετέρους ὤχετ' ἄγων, καὶ πρὸς τῷ κρασῶ τὰ πλοῖα συλλαβόν, ἀμύθητα χρήματα ἐξέλεξε: τὰ τελευταῖα δὲ εἰς μακράβωκα ἀπέβη καὶ τὴν ἱερὰν ἀπὸ τῆς χώρας ὤχετ' ἔχων τριήρη: ὁμοίως δὲ οὐτε ταῦτα ἰδωῖαδε κώλυεν: οὐτ' εἰς αὐτὸν χρόνον, οὐς αὖ πρόελαιδε, βοῦθῶν. Locus autem est in prima, vt nunc inscribitur, Philippica.

Deleta macula ex oratione Ciceronis, qua Catilinam emisit: declaratumque idem valere apud illum dare mentem & iniicere mentem, quod apud Graecos ἐμβαλεῖν, sine ἐμποιῶν γέν.

CAP. V.

N oratione, quam habuit Cicero in Catilinam praesentem, macula scripturae (nisi fallor) haesit: cum enim in pluribus excusis legatur. Utinam tibi istam mentem dii immortales donarent, extrema voce aliquantulum immutata (darent) vt arbitror, legi debet. sic certe ipse pro Milone locutus est, cum idem omnino significare vellet. Hic dii immortales (vt supra dixi) mentem dederunt illi perdito ac furioso, vt huic faceret insidias. supra tamen, quem locum intelligit, dixerat, mentem iniicit. significat autem mentem dare vel iniicere, excitare desiderium in pectore alicuius: subitoque ad aliquid gerendum impellere. Virgilius quoque in iij. libro κωρικῶν eodem pacto locutus est, de furore equarum agens. Et mentem Venus ipsa dedit. Sed etiam T. Livius in vj. libro, vbi Manlium, plebis animos contra patres inflammantem inducit. Dij prohibeant, haec: sed numquam propter me de caelo descendent, vobis dent mentem oportet vt prohibeatis, sicuti mihi dederunt armato, togatoque, vt vos a barbaris hostibus, a superbis defenderem ciuibus. Constat igitur tot exemplis optimorum auctorum ita legi debere. Sed adfunt etiam testes huius lectionis libri scripti. Animadvertendum vero Ciceronem cum inquit pro Milone. Ea vis igitur ipsa, quae saepe incredibiles huic vrbi felicitates, atque opes attulit: quae illam perniciem extinxit ac sustulit, huic primum mentem iniicit vt vi irritare, ferroque laceflare fortissimum virum auderet, & quae sequuntur, videri imitatum esse Demosthenem, qui & ipse de Philippo Macedone huiuscemodi quiddam mente concepit, cum quaesivisset illum studio suo, nimiaque cupidine augendi imperij interitum rerum suarum vaticinaretur, impulsus a diis immortalibus, dignitatem Atheniensium procurantibus. In prima Philippica. Δοκεῖ δὲ μοι θεῶν τις αὐτῶν ἀδλωαῖσι, τοῖς γιγνομένοις ὑπὲρ τῆς πόλεως ἀχρωμόμφοις, τὴν φιλοπραγμοσύνην ταύτην ἐμβαλεῖν φιλίππῳ. Εμβαλεῖν enim dixit (vt opinor) quod Cicero postea iniicere: quod enim mentem non inquit, sed aliam rem, Cicero itidem infra iniicere amentiam ait. Procrates vero, elegantissimus scriptor vt videtur, ἐμποιῶν εἰρησίων inquit, cum idem & ipse ostendere vellet. haec enim ipsius verba sunt in libro, quem misit ad Philippum Macedonem. ὁμοίως δὲ σὲ οὐκ ἀγνοῶν, ὃν τρόπον οἱ θεοὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων δικαιόουσιν: οὐ γὰρ αὐτόχρηστος, οὐτε μετὰ τῶν ἀγαθῶν, οὐτε τῶν κακῶν γίνονται τῶν σωμάτων αὐτοῖς. ἀλλ' ἐκάστους τοιαύτην εἰρησίων ἐμποιοῦσιν, ὥστε δι' ἀλλήλων ἡμῖν ἐκάπερα παρεγγίνοσθαι τούτων.

Virgilius indicatus accepisse totum illum locum, quo de furore equarum in III. libro Georgicorum agit, ab Aristotele: diligensque de sententiis illis disputatio.

CAP. VI.

Q VIA modo vsus sum exemplo Virgilij e libro de re pecuaria, rediit mihi in mentem id, quod iam obseruaram, poetam totum eum locum, qui sequitur sumpsisse ab Aristotele: ille enim in vj. libro de historia animantium, vbi naturam equarum moresque pertractat, omne illud exponit, quod Virgilius xiiij. his continentibus versibus tradit. Continuoque, quid vbi subdita flamma medullis, vere magis (quia vere calor redit ossibus) illac

illae Omnes verae in zephyrum stant rupibus altis: Exceptantque leues auras: & saepe sine vllis Coniugiis, vento grauidae (mirabile dictu) Saxa per, & scopulos, & depressas conualles, Diffugiunt, non eure tuos, neque solis ad ortus In boream, caurumque, aut vnde nigerrimus auster Nascitur, & pluuio contristat frigore caelum. Hinc demum hippomanes, vero quod nomine dicunt Pastores, lentum distillat ab inguine virus: Hippomanes, quod saepe malae legere nouercae, Miscueruntque herbas, & non innoxia verba. Aristotelis verba haec sunt, ordinem etiam eundem sequentis. Λέγονται δὲ καὶ ἐξαγεμῶσθαι πρὸς τὸν καιρὸν τῆστυ. Διὸ οὐ κρέδη οὐκ ἐξαιροῦσι τὰ ὄχρεα ἐκ τῆς θηλειᾶς: Postremum autem hoc reliquit Virgilius, quia extra rem est: nec facit ad morbum ipsorum, insaniamque indicandam. ὅπου δὲ τῆστο πάθῳσι, δέουσι ἐκ τῆς ἀλλῶν ἰππῶν: δέουσι δὲ οὐτε πρὸς ἴω: οὐτε πρὸς δυσμάς, ἀλλὰ πρὸς ἀρκτον ἢ νότον. τότε δὲ ἐκβάλλουσι τι: καλοῦσι δὲ τῆστο ὡς πρὸς ἴω τὸ τικτομοσόν, ἰππομαρῖες: ἐπὶ δὲ διὸν ἢ καπρία καὶ ζητοῦσι τῆστο μάλιστα πάντων οἱ πρὸς τοῖς φαρμακείας: ἐκρεῖ δὲ αἰπίως ἐκ τῆς αἰδοῖου, ὁμοίον γὰρ ἢ, λιπώτερον δὲ πολὺ ἢ τὸ τῆς ἀρέσμος. καὶ καλοῦσι τῆστο τίνος ἰππομαρῖες, ἀλλ' οὐ τὸ ἴω τοῖς πάλαις ἐπιφουόμοσιν. quod igitur philosophus inquit λέγονται ἐξαγεμῶσθαι πρὸς καιρὸν τῆστυ, poeta pluribus persecutus est, nam duos versus consumpsit in tempore describendo, quo potissimum insaniunt: tres vero in vi eius verbi exprimenda. quod autem addit δέουσι ἐκ τῆς ἀλλῶν ἰππῶν, vertit ille, ornatu adhibito. Saxa per, & scopulos, & depressas conualles Diffugiunt. Praeterea illa. δέουσι δὲ οὐτε πρὸς ἴω: οὐτε πρὸς δυσμάς, ἀλλὰ πρὸς ἀρκτον ἢ νότον. consequentibus verbis, lumine orationis importato, conuersoque primum sermone ad ventum flantem ab ortu: non eure tuos: neque solis ad ortus. In boream caurumque aut vnde nigerrimus auster Nascitur, & pluuio contristat frigore caelum: nam septentrione indicauit nomine ventorum, qui inde flant. Adiungit Aristoteles ea, quae supra posui: illa autem Virgilius exprimit quatuor, qui restant versibus. quod enim est οἱ πρὸς φαρμακείας in Graeco, noster ad nouercas, veneficasque transtulit. neque tamen quod virgilius vero hoc nomine vocari hippomanes dicit, distinxit illud ab herba, quae & ipsa idem nomen habet, vt falso putarunt interpretes, sed a carne, quae nascitur in fronte equi: hoc enim manifesto docet philosophus his verbis: ἀλλ' οὐ τὸ ἴω τοῖς πάλαις ἐπιφουόμοσιν. neque tamen negarim oriri etiam e terra, quod hippomanes vocatur: id enim aperte tradit Theocritus in ij. Idillio canens. ἰππομαρῖες φυτὸν ἐπὶ παρ' ἀρκάσι. tres igitur res longe diuersae, quia idem valebant, ac veneficij vim habebant, eodem nomine vocabantur.

Ostenditur Graecum etiam scriptorem simili eodem vsu, quo Cicero in declaranda calliditate eorum, qui alienis sententiis pro suis vtuntur: studiumque suum prauum occultere volunt.

CAP. VII.

M CICERO in v. libro de finibus, cum induxisset M. Pilonem peripateticam disciplinam explicantem, eamque summis laudibus ornantem, in extremo sermone ipsius, vbi dicit ceteros philosophos ex ea particula arrepta, suam singulos videri voluisse afferri sententiam, auctore ipsarum caelato, iamque id in pluribus vsu venisse ostendisset, inquit. Stoici restant, hi quidem non vnam aliquam, aut alteram a nobis, sed totam ad nostram philosophiam transtulerunt: atque vt reliqui fures, earum rerum, quas ceperunt, signa commutant, sic illi vt nostris sententiis pro suis vterentur, nomina tamquam rerum nostras, mutauerunt. Simili igitur ad improbitatem illorum malitiamque ostendendam valde apto Cicero vsus est. quod itidem Themistius arripuit, cum Epicuri furtum detegeret, astutus ab illo, ne deprehenderetur, notis variatis occultatum: Epicurus enim quoque, clam sumpta Aristotelis ratione, pro sua vsus est, ac ne furtum cognosceretur, reliquos fures imitatus, eodem pacto occultuit. Ita igitur in tertium librum naturalis auscultationis dilucidus ille scriptor ait. Καίτοι τὸν λόγον τούτον ἡγάπησον ἕως ἐπίκουρος, ὥστε, πελαγίωτον ὄντα, εἰσποιήσασθαι καὶ ὑποβλάξασθαι μικρῶς τισὶ καὶ φαύλους προδύκους, καθάπερ οἱ τὰ φάρια μεταχρηματίζοντες ὑπὲρ τοῦ λαβάνειν. quae vero ratio illa fuerit, quam sibi adoptauit supposuitque Epicurus, quidque de suo addiderit, ne aliena esse intelligeretur, tempus nunc non est declarandi, occasioque melior huius rei dabitur: nunc enim satis habeo indicasse: in eadem re illustranda, ambos hos elegantes scriptores idem simile attulisse, vel potius ab aliquo prius Graeco, magni nominis auctore, excogitatum, ac saepe dictum, vtrosque sumpsisse. quae namque Cicero de philosophia scribebat, e Graecis doctoribus accepta, ex illoque in hunc sermonem, vt ipsemet confessus est, tralata erant:

G

Exemplis

Exemplis clarissimorum virorum comprobatur, oportere fugere voluptates: abigereque a se illas summo studio, qui aliquid magna laude gloriaque dignum gerere volunt.

C A P. V I I I.

VI aliquid praeclarum in vita, siue domi, siue militiae efficere volunt, nuntium remittant oportet corporis voluptatibus: illasque, vt omnium honestorum factorum acerrimas aduersarias, magnopere caueant. Graecarum rerum auctores quomodo Alexander Macedo, paruo temporis spatio, quo vixit, tot tantasque res efficere potuerit, ac paene vniuersum orbem armis peragrare ostendentes, hoc afferunt: ipsumque docent nullis huiuscemodi oblectationibus, quae ceteros mortales retardare solent, impeditum fuisse: neque, cum tempus rei gerendae venerat, aut vino, aut somno, aut ludo aliquo, aut libidine, aut spectaculis auocari inde potuisse. idem autem, de cupido eiusdem gloriae, magnoque imitatore ipsius, Cn. Pompeio memoriae mandatum est. Nam Cicero cum pro lege Manilia illum ornauit, hoc etiam accurate exposuit dicens. Vnde illam tantam celeritatem, & tam incredibilem cursum in initum putatis: non enim illum eximia vis remigum, aut ars inaudita quaedam gubernandi, aut venti aliqui noui, tam celetiter in vltimas terras pertulerunt. Sed haec res, quae ceteros remorari solent, non retardarunt. & quae sequuntur, diligenter omnem rem explicantia. Xenophon quoque, cum semper instructum paratumque Diphridam, Laconum ducem diceret: ceterosque omnes illius ordinis in eo superare, causam eius esse voluit, quod non pareret corporis voluptatibus, semperque illi ipsi rei, quae vrgebat, toto pectore incumberet. Haec sunt politi illius scriptoris verba e quarto libro de rebus Graecorum. Ην δ' οὕτως ὁ ἀνὴρ δὺ χαρὶς πὶ οὐχ ἦπον τὸ Θίμαθρονος: μᾶλλον πὶ σωτηριεγμῆος καὶ ἐγχευτικώτερος στρατηγός: οὐδὲ γὰρ ἐκράτουν αὐτὸς αἱ τὸ σώματα ἔδοναι, ἀλλ' αὐτὸς πρὸς ὃ εἰν ἔργον, τὸτο ἔπραττε. Cicero quoque pro Archia poeta, cum se commodis ciuium omni aetate sedulo seruasse ostenderet, quare concedi sibi debere, vt si quid temporis vacaret, consumeret in artibus ingenuis tractandis, parem se ambobus studiis fuisse commemorat, quia non sit vmquam voluptatum illecebris delinitus: eadem igitur & ipse res appellat, quae fortes viros corruperunt, magnaue ipsis impedimenta attulerunt. inquit enim. Qui tot annos ita viuo iudices, vt a nullius vmquam me tempore aut commodo, aut otium meum abstraxerit, aut voluptas auocarit, aut denique somnus retardarit.

Non facta, sed voluntatem in iudicando spectari oportere, auctoritate magnorum virorum constituitur: ostenditurque M. Ciceronem a Graecis scriptoribus, nonnihil dissentire in admirabili historia tradenda.

C A P. I X.

HYLLUS frementi Herculi apud Sophoclem in Trachiniis, vlcisique dolorem suum cupienti, respondit. si totam rem ille vt ipse, cognitam haberet, futurum esse, vt animus ipsius flecteretur, placareturque vxori, quae, bonas cogitationes animo versans, in fraudem inciderit: quod tamen filij obscurum dictum grauius reprehensum est a patre, vim eius nondum intelligente: vnde statim Hyllus aperte rem exponit, dicens. Deianiram, cum putasset corpori ipsius iniecturam, quod conciliandi amorem vim haberet, abalienatumque ipsius animum reuocandi: peccasse, errore quodam, non voluntate. vere igitur Hyllus sensit in huiuscemodi rebus in primis consilium mentemque spectandam: ignouisse vero vxori fortissimum virum, hoc accepto, intelligitur, quod cum prius malediceret illi singulis verbis, nihil postea contumeliarum in eam iecit: Narrat autem Aristoteles in libris de Moribus, qui ἠθικά μεγάλα vocantur, cum idem, quod Deianirae, feminae alij vocata illa esset, clapsam feueritatem iudicium, nulla alia de causa, nisi quod planum factum esset, ipsam eo maleficio ἐκ προνοίας non vlam: dederat enim philtum amoris causa, quamuis sine suo excidisset: vnde intelligi poterat non esse id sponte factum: nec enim obesse voluit, sed prodesse. Cicero quoque in iij. libro de natura Deorum hoc tetigit his verbis. Nec enim Herculi nocere Deianira voluit, quum ei tunicam, sanguine Centauri tinctam, dedit: nec prodesse Phereo Iasoni, is qui gladio vomicae eius aperuit, quam sanare medici non potuerant: multi enim & cum obesse vellent, profuerunt: & cum prodesse, obfuerunt. Animaduertendum autem quod ad posterius exemplum pertinet, cum idem memoriae prodiderint Graeci scriptores, in tyranni nomine ipsos a M. Cicerone discrepare:

discrepare: nec enim hoc Iasoni, sed Prometheo cuidam vsu venisse commemorant: res autem adeo incredibilis est, vt vni in omni tempore homini contigisse id mirum sit, nedum duobus eiusdem condicionis accidisse, facile credi possit. Quare vereor ne peccatum memoriae causa fuerit huius dissensionis, quod peccatum, cui haereat, affirmare non ausim, quamuis habeam suspensiones nonnullas, quae, vt Latini auctoris culpa magis id commissum putem, persuadere conantur. Plutarchus igitur in libro, quo docet quid intersit inter assentatorem & amicum, ait. ὡς περὶ γὰρ ὁ τὸν Θεσσαλὸν προμηθεῖα κτίνου διασθεβεῖς, ἐπαίσει τὸ εἶπε τὸ φῦμα καὶ δὲ αὐτὸν ὡς περὶ σὺνδύωαι τὴν ἀνδρῶπων, καὶ ἀπελαγῆσαι, τοῦ φύματος ἐαχέτος. οὕτω & quae sequuntur. Praeterea Simplicius in iij. librum φυσικῆς ἀκροάσεως, explicatis iam verbis, quibus Aristoteles ostendit discrimina, quae sunt inter id quod sponte sua fit, ac fortunam, in quaestione quadam, quam adfert, exponenda, inquit οἶον ὁ τὸν τυραννὸν προμηθεῖα πλύξας μὴ ὑπὸ τῷ ἀελεῖν: διακότας δὲ τὸ φῦμα καὶ ἰασάμενος.

Docetur idem, quod Isocrates de vi orationis dixit, tribuere etiam ipsi solitos sophistas: posse scilicet ipsam res admirabiles ac paene contrarias.

C A P. X.

SOCRATES, nobilis magister dicendi, in libro, quem Panegyricum vocauit, cum vim naturamque orationis explicaret, huiuscemodi illam esse affirmavit, vt facultatem nobis praeberet, de iisdem rebus multis modis, contrariisque inter se, dicendi: nec non, quae ampla forent extenuandi, humiliaque efficiendi: & pusillis magnitudinem adiungendi: vt vetusta etiam nouo modo exponendi: deisque, quae modo facta sunt, vetere more dicendi. Plato quoque in Phaedro idem omnino de illa protulit, ac paene iisdem verbis vsus est, nisi quod reprehendit Sophistas, qui hoc sedulo agerent, ac se praestare posse prae se ferrent: quare qui in rebus astuta hac ratione commutandis studium ponerent, dicit dimittendos. ore autem Socratis illa pronuntiat. Verba Platonis ipsius ponam, non vt Isocrates feci, tantum adumbrabo. τίσιαν πὶ καὶ γοργίαν ἰάσασθαι οὐδεν. οἱ πρὸ γὰρ ἀληθειῶν τὰ εἰκότα εἶδον ὡς τιμητῆα μᾶλλον. τὰ πὶ αὐτὸ μικρὰ, μέγαρα: καὶ τὰ μέγαρα, μικρὰ φαίνεσθαι ποιούσι διὰ τὸ ἴσμιον λόγου. κωνάτ' ἀρχαίως: τὰτ' ἐναντία κωνῶς. σωτηριεγμῆος πὶ λόγων καὶ ἀπειρα μῆκη πρὸ πάντων ἀνδρῶν. Animaduertendum autem quod elegantissimus scriptor inquit, cum contemptu quodam, ἰάσασθαι οὐδεν, quasi quiescere sinemus: οὐδεν, enim, quod est dormire, μεταφορικῶς hic prolatum est. quo modo saepe politi scriptores loquuntur. nam Xenophon quoque primo ἀναβάσεως, in posteriore Clearchi oratione, quam habuit ad milites, quos ducebat inquit. ἐμοὶ ἔνδοξοι οὐχ ὄρα εἶναι ἡμῖν καθεδιδεν: οὐδ' ἀμελεῖν ἡμῶν αὐτῶν, cum cessandum non esse significare vellet, vt ipse met statim testatur, quomodo etiam nos patrio sermone saepe loquimur.

Quam apte traducantur verba ab officiis nautarum ad munera Remp. regentium: eleganterque in primis id fecisse Aeschylum, declaratum, initio tragoediae cuiusdam, quae adhuc in manibus est. cum duobus verbis, inde translatis, eodem loco vsus sit.

C A P. X I.

T oratores saepe, & alij scriptores, non poetae solum: qui tamen liberius hoc faciunt, cum loquuntur de Rep. eiusque rectione, verbis iis vtuntur, quae propria nauium sunt, ipsarumque gubernatorum, vt sedere in puppi: clauum tenere: gubernaculum abiicere, aliaque huiuscemodi non pauca. id autem fit ob ingentem similitudinem, quae inter has res existit, vt audacter possint: sineque vilo metu verba illinc huc traduci: Aeschylus autem initio Tragoediae, quam inscripsit ἐπὶ αὐτῷ θύβας, cum induceret Eteoclem, regnantem tunc Thebis, de condicione eorum, qui ciuitates regerent, disputantem, verba & ipse inde sumpsit. vt autem a Graecis & Latinis auctoribus memoriae proditum est, non poeta solum Aeschylus, sed etiam philosophus fuit, atque is quidem Pythagoreus, quod ex grauitate quoque sententiarum: subtilique disputatione multarum rerum, qua vsus est in fabulis suis, cognoscit nullo negotio potuit. Laudatur quoque is multis locis ab Athenaeo: caelestisque ac diuini appellatur. primi igitur versiculi fabulae illius hi sunt. Καθ' ἑμὸν πολίται χερὶ λέγον τὰ κούρια. Ὅσιν φυλάσσει πράγος, ὅτ' ἐρίμνη πόλεως. Οἷα φ καὶ ναυῶν, βλήφαρα μὴ κοιμῶν ὑπὸ γο:

demum vocavit, ita Socratem loquentem inducens. *Σαφώς οὖν ἐδόκει ἡμῖν αὐτῇ ἐνυμ, ὡς ἦν τῆς μού, καὶ ἡ αἰτία τῆς ὀρθῆς πράξεως ἐπὶ τῆ πόλει, καὶ ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ Αἰσχύλου ἐκμυσθῆον μόνῃ ἐπὶ τῆ πρόμνη καὶ ὄντι τῆς πόλεως, πάντων κυβερνήσοι, καὶ πάντων ἀρχῶσα, καὶ πάντων χρησίμοι ποιῆν.* Animaduertendum praeterea, quod in primo senatio Aeschylus inquit, λέγειν καίρια, valere sententias vtilis sapien tesque edere: illae namque opportunae sunt, ac tempori aptae. modo autem hoc loquendi pluribus locis vsus est hic poëta, vt infra hac ipsa in fabula: cum eadem persona regis de Amphiarao augure ita loquitur. *Φιλίῃ δὲ σιγᾶν, ἢ λέγειν τὰ καίρια:* nec non in Choëphoris. *Υμῖν δ' ἐπαύω γλώσσων διφθμῶν φέρον Σιγᾶν δ' ὄπου δέ, καὶ λέγειν τὰ καίρια.*

Quod in Eunucho dictum est a coquo, qui aegre e culina fuerat abstractus, ostenditur in Graeca etiam quadam fabula prolatum.

CAP. XII.

QUOD apud Terentium in Eunucho Sanga, admonitus a Gnathone, vt domi focique vicissim meminisset, respondit. Iam dudum est animus in patinis: seruiuit mirifice poëta personae coqui, qui inuitus in proelium abductus fuerat: mente enim in culina restiterat, vbi artificium ipsius valebat. idem autem apud Alexin comicum prolatum fuerat ab eo, qui incommoda, quae paterentur, ante tempus in conuiuio accumbentes, afferebat: in aliis namque hoc etiam posuit, quod iactura tunc fieret omnium, quae dicerentur a conuiuis, quia animus eo tempore alienus esset ab auditione omni, occupatus in alia cogitatione, vel potius mensae ipsi haerens. quatuor autem hi ipsius senarij leguntur apud Athenaeum in epitome primi libri. *Ὡς ἐπὶ κατακείσθαι πρὸ δειπνῆς συμφερό:* *Οὐτε γὰρ ὕπνος δὴ πνεύσῃ οὐδὲν ἄν λάβοι* *Οὐδ' ἄν λέγῃ τις οὐδαμῶς μέμνηται ἄν:* *Ὁ γὰρ γὰρ ἐπὶ τῆς τραπέζης πλησίον.*

Locus Ciceronis e primo libro de Officiis emendatus.

CAP. XIII.

MCICERO in primo libro de Officiis, vbi sententiam versus illius sui, valde irrisi atque exagitati ab inimicis, constituit ac laudat, inquit. Vt enim alios omittam, nobis remp. gubernantibus, togae arma cessere: neque enim in rep. periculum fuit grauius vniquam, nec maius odium: ita enim legitur in excusis libris: mendose tamen (nisi fallor) nam scripti nonnulli, & ij quidem satis vetusti, vna tantum littera immutata, pro odium, habent otium, quam lectionem veram puto: ostendit enim se rem illam gessisse, magnam ac reip. salutarem, paruo motu, trepidationeque ciuitatis, vel potius nullo: ingens autem laus est depellere a rep. graue aliquod malum, sine tumultu atque armis. quae sequuntur verba declarant ita legi debere: docet enim Cicero illis, mira quadam breuitate temporis, perculos delerosque fuisse hostes reip. ipsamque omni metu liberatam. praecipue autem locus hic e secunda contione aduersus L. Catilinam, in quo idem verbum, idem omnino valens, positum est, id liquido demonstrat. Neque nos vniquam, dum ille in vrbe hostis fuisset, tantis periculis remp. tanta pace, tanto otio, tanto silentio liberastemus. nam quod in prima itidem ad Quirites inquit, valde hanc lectionem adiuuat, quamuis verbo hoc ipso vsus non sit. Atque haec omnia sic agentur Quirites, vt res maxime, minimo motu: pericula summa, nullo tumultu: bellum intestinum, ac domesticum, post hominum memoriam crudelissimum & maximum, me vno togato duce & imperatore sedetur. Gloriam autem hoc in primis sibi duxisse Ciceronem, indicatur etiam his ipsius verbis ex oratione pro P. Sylla. Meis consiliis, meis laboribus, meis capitis periculis: sine tumultu, sine delectu, sine armis, sine exercitu, quinque hominibus comprehensis atque confossis: incensione urbem, internicione ciues, vastitate Italiam, interitu Remp. liberaui. Odium autem (vt vulgo nunc legitur) quem locum illic habeat, non video.

Sententiae nonnullae Sallustij ostenduntur e Graeco sermone expressae.

CAP. XIII.

SALLVSTIVS de bello Catilinae, vbi de corruptis moribus populi Romani disputans, inquit. Aliud clausum in pectore: aliud in lingua promptum habere. videtur expressisse Homericum versum. in viij. enim libro Iliadis Achilles, orationi Vlyssis respondens,

respondens, ostendit se ferre non posse huiuscemodi ingenium, quod aliud animo occulit: aliud autem dicit: nec minus hunc hominem odisse quam mortem: erat enim generosi animi iuuenis, ac quod sentiebat, libere loquebatur. Locus poëtae, verbaque haec sunt. *Ἐχέρε γὰρ μοι κείνος ὁμοῦς αἰδέοιο πύλησιν, ὅς ἔτερον μὲν κούθει ἐπὶ φρεσίν: ἄλλο δὲ βάθει.* erat autem studiosus Graecarum litterarum Sallustius: pluresque sententias eius linguae auctorum, in Latinum versas, in historiis quas scripsit inclusit. nam cum, M. Catonis virtutibus explicatis, addidit. Esse quam videri bonus malebat. manifesto interpretatus est senarium hunc Aeschyli, qui Amphiarae auguris naturam probitatemque laudans, inquit. *Ὁ δὲ δοκίμῃ ἀριστοῦ, ἀλλ' ἄνοι δὴ δόλει.* Animaduertendum praeterea, an cum narrat ita Metellum regi Boeccho suasisse. Quamquam opibus suis consideret, tamen non debere incerta pro certis mutare: respexerit (vt puto) ad sententiam versus Hesiodi, valde celebratam. inquit enim sapiens ille poëta. *Νῦμος, ὅς τὰ ἔτοιμα λιπὸν, ἀνέτοιμα δῶκεν.* In bello etiam Catilinae videtur eandem adumbrasse, de Allobrogibus loquens, diuersa consilia animo voluentibus. inquit enim. Pro incerta spe, certa praemia. Plautus autem apertius illam vertit, cum Pseudolum, callidum seruum, secum philolophantem induxit: in aliisque multis dicentem. Stulti haud scimus frustra vestimus, quam quod cupienter dari. Petimus nobis, quasi quid in rem sit possimus noscere. Certa amittimus, dum incerta petimus, atque hoc euenit. In labore atque in dolore. Nolo etiam omittere quin testificer, locum illum Sallustij de bello Iugurthae me inuenisse in antiquo libro aliter scriptum. in quodam enim Langobardis litteris exarato, legitur. Tamen non debere certa pro incertis mutare. vtroque autem modo locutos bonos auctores constat: vsusque verbo mutare, pro in commutatione sumere: & pro relinquere. vt Horatius cum cecinit. Velox amoenum saepe Lucretilem, Mutat Lyceo Faunus: & in alia ode contra: Cum tu coemptos vndique nobiles Libros Panaeri, Socraticam & domum Mutare loricis Hiberis, Pollicitus meliora, temnis.

Sententias duas, quae a pluribus poëtis tractatae sunt, ponderatas fuisse ostenditur a bono harum rerum existimatore.

CAP. XV.

RANCIUS Medices, acerrimi iudicij vir fuit: & reconditae atque elegantis doctrinae: vtinam vita ipsi longior fuisset: quod ego saepe de ingenio illius eruditioneque verbis testatus sum, re ipse scriptisque suis comprobasset: meque hoc labore, qui mihi tamen iucundissimus est, leuasset. Ille igitur cum alios multos Lucretij poëtae locos mirifice laudabat: erat enim vehemens amator eius poëtae: tum in hoc artificium ipsius, candoremque celebrabat: quod cum veterem sententiam verteret, cuiusque auctor fuisset non valde probatus, neque Graecis suis, neque Latinis scriptoribus, poëta Choerilus, grauiter ac magnifice illam expressit, longeque auctorem ipsius elegantia superauit: cum alius Latinus poëta eandem transferens, inferior adhuc Choerilo fuerit: humiliterque atque abiecte illam pronuntiarit. sed vt verus ipsorum, ordinem temporum secutus, ponam, Graecus ille inquit. *Πέτρῳ κοιλάνῃ ἔσσειε ὕδατος οὐδ' ἀλεχέειν* (Versum autem hunc citat Simplicius in commentario suo, in viij. librum naturalis auscultationis) Lucretius autem idem his verbis protulit. Non ne vides etiam guttas in saxa cadentes Humoris, longo in spatio pertundere saxa? Quidius vero paucis, & omni ornatu carentibus verbis. Gutta cauat lapidem. Contentio igitur horum locorum, quod ille animaduertit, manifesto Lucretij granditatem facundiamque declarat, qui in tenui re exponenda, dignitatem carmini acquisiuit, & vt paene nos rem ipsam oculis cerneremus, effecit. Cum autem in huiuscemodi contentionibus facile virtus poëtarum facultasque appareat, ac qui de ipsis recte existimare velit, hoc praecipue diligenter attendat oporteat, alium etiam hunc optimi omnium Graecorum poëtarum, a Latinis duobus primae classis expressum, accurate ponderauit: atque eidem cui superioris, ita posterioris huius, palmam dedit. Cum enim sententiam hanc Homeri e vj. libro Iliadis *Γέμθει τε φρεσὶ λιπὸν* Lucretius redderet, suauiter admodum inquit. & tacita pectus dulcedine tangunt. Virgilius quoque, praeter quam quod illum in vertendo securus est: ingenioque ipsius fuit adiutus, minus tamen poëtice. Latonae tacitum pertemptant gaudia pectus.

Cenam sine sanguine vocatam esse a Graeco poeta, quam Plautus terrestrem appellavit: ambo autem tenuem pauperemque mensam intellexerunt.

CAP. XVI.

ENAM sine sanguine parasitus, apud Diphilum comicum, vocavit tenuem ac vilibus dapibus instructam: ob quam scilicet ornandam nullae caesae forent animantes: inducitur autem impurus ille homo ab eleganti facetoque poeta, ita loquens: narrat enim se dissentire ab ingenio multorum, qui, cum vocati sunt ad cenam a diuite aliquo, fortunatoque homine, statim, domum introeuntes, laudant triglypha: tecta laqueata: Corinthiaque vasa, coniectis in huiuscemodi ornamenta aedium oculis: se namque, his rebus spretis, intentis oculis respicere fumum culinae: quod si ille impetu quodam directo latus sit, se laetari ac prae gaudio exultare: contra autem si obliquus ac tenuis, ilico cognoscere cenam, quod ei vehementer dolebat, sanguinem non habituram: a signo igitur ille iudicat se male acceptum iri: neque enim huiuscemodi cena ipsum delectabat. Carmen ipsum Diphili, quod apud Athenaeum in vj. libro legitur, hic ponam.

Όταν με καλίστη πλούσιος, δείπνον ποιῶν,
Οὐ κατανοῶ τρίγλυφ' οὐδὲ τὰς εἴρας,
Οὐδὲ δοκιμάζω οὐ κορινθίους κάδους:
Ατρεῖς δὲ πρῶ τοῦ μακίρου τὸν καταπύον,
Κἄν μὴ σφοδρῶς φερόμενος, εἰς ὄρθον τρίχην,
Γέγηθα: καὶ χαίρω, καὶ περὶ σαρμαί:
Εάν δὲ πλάγιος, καὶ λεπτός, διδῆος νοῦ
Ότι τῆτο μοι τὸ δειπνον, ἀλλ' οὐδ' αἰμ' ἔχει.

Plautinus contra senex in Captiuis parasitum ludit, ostendens se huiuscemodi cenam ei daturum. Asper meus victus sane est. cui ille: Sentis ne esitas? sequitur Aegio. Terrestris cena est. Par. sus terrestris bestia est. Aeg. Multis oleribus. Par. Curato aegrotos domi. Nihil autem inimicius esse oleribus parasito, & hic declaravit, & apud eundem Graecum comicum in Mercatore, quidam qui accusat alium, & pisces, & aues, & omnes demum deliciores escas coementem: inquit enim sumptibus & voracitate illius fieri, vt & ipse, & vniuersa ciuitas, necessario ad olera redigatur: ac pugnent saepe contendantque inter se de apiis, vt Isthmiis fieri solebat: quorum certaminum corona, victoriae praemium, erat ex apio. nam iocatus in hoc lepide est. Inquit igitur. Οὐκ ἐπὶ ὑχθυῶν ὑπὸ σοῦ μεταλαθεῖν. Σωήκας ἡμῶν εἰς τὰ λάχανα τὴν πόλιν. Περὶ τῆς σελίνου μαχόμενός ὡς πρὸς ἰδιμίσις. Plures tamen versus leguntur apud Athenaeum eodem, quo superiores, libro. Eadem autem sententia Alexidis comici fuit, qui in fabula Demetrio accusans Phayllum quendam, vt in piscibus emendis perditum, affirmavit ipsum tertiam quandam tempestatem additum esse: prius namque flante aquilone, aut austro vehementiore: marisque fluctibus commotis, nemini piscem comedere licuisse: postea vero accedente illo in forum, atque omnes inde pisces euerrente, tamquam procella quadam ac turbine, ad eandem penuriam omnes compelli. Quare inquit restat vt concertemus inter nos de oleribus. carmen quoque ipsius, quia elegantissimum est, hic ponam. Εὐπρότερον μὴ εἰ πνύσσει βορέας, ἢ νότος. Ἐν τῇ θαλάττῃ λαμπρός, ἰχθύς οὐκ ἐνὶ ὕδρῳ. Οὐδ' οὐδὲ φακίην: νύξ δὲ πρὸς τοῖς πνύμασι. Τούτοις Φαύλλος προσέθηκεν χειμῶν τρίτος. Ἐπὶ ἄν ὅτι ἐκνεφίας καταπίσας τίς χε. Εἰς τὴν ἀγορὰν τούτων πριάμενος, οἴχετται. Φέρων ἅπαν τὸ λιθῶσθαι. ὡς τε γίνεται. Ἐν τοῖς λάχανοῖς τὸ κοίτην ἡμῶν ἢ μάχην. leguntur autem apud Nonium verba quaedam Turpilij, quae videntur e principio posterioris huius exempli expressa. Ante hac si flabat aquilo aut auster, inopia erat piscati. Quod vero terrestrem cenam suam esse Aegio dixit, addiditque copiam illic tantum olerum esse. Cicero quoque testatus est in epistola ad Gallum, lege sumptuaria C. Caesaris terra nata excepta fuisse: vt cum aliarum epularum definitus numerus esset, herbarum ac ceterarum rerum, quae orirentur e terra, propter vilitatem copia concederetur. In quibus etiam condiendis lautos homines tantum studij ponere solitos ostendit, vt illae etiam sua sponte viles iniucundaeque res, suauissimae fierent. Animaduertendum etiam quam acute subtiliterque parasitus spem non amiserit sumptuosae cenae, quamuis audisset illam terrestrem futuram: aliter enim cepit vocem eam terrestrem, quam ille vsurparat: terrestres enim quoque animantes vocantur, quae in terris viuunt, vt distinguantur ab iis, quae in aquis aut aëre vitam degunt: & sane M. Cicero, in vertendo Timaeo, quod est apud Platonem: πρὸς τὸν δὲ καὶ χειρῶν τέταρτον, terrestrem quartum reddidit. Earum autem nonnullae iucundae sunt, in conuiujsque apponuntur. Putauit igitur sine piscibus auiibusque, posse opipare apparari conuiuium.

Qui

Qui vocarentur balnearij fures, declaratum: simulque illos legibus seuerius puniri solitos, vt ceteros, qui e publicis locis aliquid surriperent, indicatum.

CAP. XVII.

BALNEARIJ fures vocabantur, qui vestimenta eorum qui lauatum ierant, surripiabant: a loco enim vbi potissimum studium illud suum prauum exercebant, appellabantur. Catullus quoque cum malediceret Vibennio, hoc vitium ipsi exprobrauit: his verbis. O, furum optime balneariorum, Vibenni pater, illos autem maiore paena affici solitos, vt eos etiam qui e palaestra, aut foro, aut huiuscemodi aliquo publico loco, quam qui e priuata domo aliquid tollerent, commemorat Aristoteles in xxix. segmento Problematum, causamque huius rei quaerit. hi namque, re surrepta aestimata, dupli condemnabantur: illi vero morte plecebantur. Demosthenes quoque contra Timocratem idem significauit: morte scilicet puniri solitos Athenis, qui e Gymnasiis, portubus, publicisque aliis locis, res etiam vilissimas, furarentur, cuius verba ponam. καὶ εἰς τισὶν ἐκ λυκείου, ἢ ἐξ ἀκαδημίας, ἢ ἐκ κωισσάργου, ἢ λυκείου, ἢ ἄλλο τι φαυλίτατον, ἢ τῆν σκιδῶν τι τῆν ἐκ τῆν γυμνασίων, ὑφέλοιτο, ἢ ἐκ τῆν λιμένων ὑπὸ δέκα δραχμῶν καὶ τούτοις θάνατον εὐλομέτησσαν εἶναι τὴν ἡμίαν. Plautus autem quam difficile foret balneariorum furum infidiis resistere ostendit in Rudente his verbis. etiam qui it lauatum In Balineas, ibi quum sedulo sua vestimenta seruat, tamen surripiuntur. Quod vero Catullus infra inquit, quandoquidem patris rapinae Notae sunt populo: in aliis argumentis quibus putat Aristoteles persuaderi potuisse latores eius legis, vt grauius animaduertent in eius generis fures, hoc etiam est, quod qui manifesto illic deprehensi sunt, ab omnibus fures esse statim intelliguntur: vnde si euasere, non amplius student, ne fructus quidem quaestusque sui causa, probi homines videri: sciunt enim omnem operam, quam ponerent in studio illo suo dissimulando: personaque probi viri induenda, irritam fore: cui rei incumbunt toto animo reliqui fures. vt deploratiores igitur: omnibusque partibus iniquatiores, merito inquit grauius puniuntur.

Quod Cicero dixit librorum ab Aristotele scriptorum fuisse limatius genus illud, quod reliquit in commentariis, discrepat magnopere a iudicio Alexandri.

CAP. XVIII.

DILIGENTER animaduertenda sunt haec verba Ciceronis e v. libro de Finibus bonorum & malorum, quibus de Peripateticorum institutis: principeque ipsorum Aristotele, loquitur. De summo autem bono, quia duo genera librorum sunt: vnum populariter scriptum, quod ἑξωτέρικόν appellabant: alterum, limatius, quod in commentariis reliquerunt, non semper idem dicere videntur, Neque enim in commentariis Aristoteles, si hoc verbo intelligimus, quae Graeci ὑπομνήματα vocant, reliquit veras suas exquisitasque sententias: ne dum enim limata essent ipsis ὑπομνήματα: facti praeque accurate, nullius erant ponderis apud veteres Graecos ipsius interpretes: nec quicquam valere existimabantur ad iudicium summi doctoris mentemque indicandam de qualibet re. Testatur hoc Simplicius, in Categorias: vbi scripta Aristotelis examinat: confirmatque praeterea id auctoritate Alexandri, qui & ipse parum aut nihil tribuebat sententiis, quae illic editae forent, & monumentis illis traditae. Putarem M. Tullium σωπάρχματα intellexisse: verum ita quoque appellabantur libri ἑξωτέρικοι: nam sententiae etiam illae communes & populares erant, mandatae litterarum monumentis, vt ipsemet Cicero, hic testatur. videtur igitur significasse, quos Graeci ἀκροαματικὸν vocabant: commentariosque dixisse libros illos.

Quomodo accipi debeat sententia quaedam Ciceronis, ne videatur ignorasse, quod sit poetae officium, fabulam aliquam argumentumque scribentis.

CAP. XIX.

M. CICERO in iij. libro de officiis inquit. Vtile videbatur Vlysi, vt quidam poetae Tragici prodiderunt. nam apud Homerum, optimum auctorem, talis de Vlyse nulla suspicio est, sed insimulant eum Tragoediae, simulatione infaniae militiam subterfugere voluisse. Videtur igitur cognitum non habuisse Cicero officium poetae Heroici, qui non omnia commemorare debet, quae alicui in vita vsu venerunt, sed ea tantum, quae sunt partes eius fabulae, quam scribit: neque enim hoc tantum, verum alia quoque multa Vlysis

Vlyffis facta omisit Homerus, Aristoteles in primo libro de arte Poëtarum hoc docet. ὁ δὲ ἄριστος ὅτι ποιῶν, οὐκ ἐποίησεν ἀπαρτα, ὅσα αὐτῷ συμβῆναι διὸν πληγῶν μὴ ἐν τῷ παρελάσει: μετὰ δὲ ἐπιπλοῦσιν ἐν τῷ ἀμερῶ. An ita Cicero a culpa, iustaque reprehensione, in quam aliqui incidisset, defendi potest, ut miratus poëtam accipiatur, si id factum fuisset, non aliquando id ἐπαρόδῳ tetigisse. ut ab apro in Parnasso ictus Vlyffes in eo poëmate indicatur, & si tota res copiose non exponitur. nam verba etiam ipsius hoc significare videntur, cum dixerit nullam suspicionem esse illic de hac re. quod vero poëtas quosdam Tragicos hoc explanasse inquit, significat ut puto, Sophoclem, qui fabulam hoc titulo docuit, ut Graeci veteres Grammatici testantur. ὁ δὲ ἄριστος μαινόμενος. Ab Aristotele autem, qui inquit ἐν ἀμερῶ Vlyffem hoc callidum consilium cepisse, significatur, quod poëta etiam ille affirmarat, cuius versus expressi apud Ciceronem infra leguntur. Furere assimulavit, ne coiret institit.

Omnibus in rebus aegre ferre mortales, immutari de sua virtute iudicia reliquorum: studereque illos partam existimationem tueri.

CAP. XX.

QUANTUM se posse aliqua in re, studiose putant, atque id aliquando factis vltique antea demonstrarunt, cauent quicquam facere quod a parta iam laude degeneret: ita enim intelligunt se existimationem perdituros, ac quod summis laboribus periculisque decus acquisiverint, subito amissuros. ostendit hoc Euripides in Hippolyto coronato, in magna re, atque illustri persona: inducit enim Theseum, fictum crimen filij verum putantem, hac etiam de causa dicere se graviter ac pro magnitudine sceleris in eum animaduersurum: si namque tam atrocem iniuriam dissimularem inquit, non crederet fortia illa facta praeclaraque fecisse quae, feci: nec faeuos latrones necesse: aut esse denique acerrimus hostis improborum. verba poëtae haec sunt. Εἰ ὅτι παθῶν ἡσίου τὰ δ' ἡσίου θύομαι. Οὐ μαρτυρήσει μὴ ἰδμιοῦ Σίνης ποτὲ Κτηνῶν ἑαυτῶν, ἀλλὰ κομπάζειν μάτῳ: & quae sequuntur, eodem attinentia. Plautus autem in re leui ac nugatoria idem ostendit: inducit enim in Menaechmis parasitum, impurum ac callidum hominem, qui iniquo animo ferebat sibi impositum esse, ita loquentem. Non hercle is sum, qui sum, ni hanc iniuriam, Meque vltus pulchre fuero: ipse enim quoque, qui aliis imponere consuevit, cum in eundem laqueum se incidisse putaret, videbatur sibi omnem gloriam amississe, nec viuere delusus posse.

Qui saepe oratores, cum de natura multitudinis loquuntur, quae facile concitantur, similitudine maris ac procellarum.

CAP. XXI.

QUAM crebro vsurpari solet simile hoc ab oratoribus, quo docebatur, ut mare sua vi tranquillum, commouetur ventis ac tempestatibus, ita rempublicam, sua sponte quietam, agitari stimulis vocibusque improborum ac turbulentorum ciuium, indicarunt magni Latini scriptores M. Tullius, ac T. Liuius: Cum enim Cicero pro A. Cluentio dicenti, commodum esset collatione vti: valdeque peruagatam eam esse intelligeret, id significauit hoc pacto. Ex quo intelligi potuit, id quod saepe dictum est, ut mare, quod sua natura tranquillum sit, ventorum vi agitari atque turbari, sic & populum Romanum sua sponte esse placatum: hominum seditioforum vocibus, ut violentissimis tempestatibus, concitari. Auctor autem rerum Romanarum in xxxviii. libro ab Vrbe condita & ipse narrans Graecum oratorem in senatu R. pro Aetolis dicentem, Leonem quandam illa vsu, idem tetigit. haec Liuij verba sunt. Atheniensis legatus Leon, Icesiae filius, eloquentia etiam dicitur mouisse, qui vulgata similitudine, mari tranquillo, quod ventis concitaretur, aequiparando multitudinem Aetolorum vsus, quum in fide Romanae societatis mansissent, insita gentis tranquillitate quiescere eos aiebat. Postquam flare ab Asia Thoas, & Diacarchus: ab Europa Menestus & Democritus coepissent, tum illam tempestatem coortam, quae eos apud Antiochum, sicuti ad scopulum, intulisset.

Institutum

Institutum Atheniensium indicatum, apud quos inquilini sine auctore, in iudicio non audiebantur: simulque comprobata suae editionis lectio in III. libro politicorum.

CAP. XXII.

VM Oedipus apud Sophoclem multa conuicia iecisset in Tiresiam augurem: in aliisque maledictis, ei obiecisset, ipsum, corruptum a Creonte, regno suo insidiari, insolens contumeliae senex ille ac fortis, respondit, oportere par pro pari reddere, quamuis Oedipus sit Rex: licere enim sibi hoc facere, cum in Apollinis praesidio viuat, non Oedipi ipsius seruus ac mancipium sit: adiunxitque ὡς οὐ κρείοντος προσέτιον κηράτομαι, respiciens ad legem, quae erat Athenis, & in aliis non nullis oppidis Graeciae, qua vetabatur inquilinum etiam in iudicio versari, ac causam orare, nisi auctorem vindicemque adhibuisset, vocatum ab illis προσέτιον. significauit igitur illis verbis Tiresias, si opus sit vindice, & auctore aliquo, se adhibiturum Apollinem, non mortalem aliquem: nec se, ut ille insimularat, interuire Creonti, ut eius patrocinio in huiuscemodi temporibus vtatur. Scholion Graecum verum sensum eius loci non vidit. Sed Hesychius in voce προσέτιος declaranda, instituti huius mentionem fecit, atque ita accipi debere hunc locum significauit. cum tradat etiam ἀπροσέτιον iudicij genus fuisse aduersus inquilinos, qui aliquid Athenis sine auctore hoc administraffent. Harpocration etiam in Lexico instituti huius mentionem fecit, dicens. Προσέτιον vocabantur Athenis, qui praesidebant inquilinis: cogebantur enim legibus singuli inquilini ciuem aliquem Atheniensem assignare praesidem & auctorem. hoc autem apud eos dicebatur, νίμην προσέτιον. ut Harpocration ipse quoque, non solum Hesychius loquitur. vnde fidentius restitui locum in iij. libro Aristotelis de Rep. qui defecerat in Graecis exemplaribus, cum sententia simplicitate illa, qua vitur, expressa esset a veteri translatione. Lapsus autem est (ut apparet) librarius Graecus, quia idem verbum μετίχουσι paruo intervallo bis positum fuerat. quare imprudenter omisit omne illud, quod in medio interiectum erat. cum quod sequebatur posterius scripserit, relictis superioribus: est autem ubi docet quomodo ciuis capiendus sit; nec enim locus efficit ciuem ut ostendit: nam & inquilini & serui hoc pacto ciues forent, cum urbem nobiscum simul incolant. nec etiam hi, qui publici iuris tantum communicant nobiscum, ut vocati in iudicium, causam suam defendere queant, & alios etiam ipsi vocare: hoc enim quoque inquit datum est his, qui aliquid simul pacto contraxerunt. Addidit autem multis in locis, ne horum quidem penitus participes fieri inquilinos, verum necesse illis esse auctorem praesidemque assignare. vnde inquit aliquo modo imperfecte participes sunt huius communione. Prius libri excusi habebant, manca sine duobus & mutilata sententia. Προσέτιον μὴ ἔν οὐδὲ τούτων τελείως οἱ μέτοικοι μετίχουσι τῆς τοιαύτης κοινωνίας: ipse vetitatem sequutus, & fidem priscae translationis. addidi, ἀλλ' ἀνάγκη νίμην προσέτιον. διὸ ἀτελῶς πῶς μετίχουσι.

Explicata sententia M. Varronis, apud Nonium reperta, de vini quodam genere abortum gignentis.

CAP. XXIII.

VERBA haec sunt M. Varronis e libro, quem scripsit de Admirandis rebus, in testimonium vocata a Nonio. Vinum, quod ibi natum sit in quodam loco, si praegnans biberit, fieri ut abortiatur. intelligit autem, ibi dicens, Achaia regionem, quam supra, ut suspicari licet, appellarat. locum vero eius terrae certum Caryniam vocatum. Hoc autem manifesto tenetur auctoritate Theophrasti, qui id memoriae prodiderat: vndeque doctissimum Latinorum hominum, sumpsisse arbitrari possumus. Sed Plinius quoque idem narrat, totum Graeci scriptoris locum ita in Latinum vertens, in xiiij. libro, ubi de prodigijs vini differit. At in Achaia, maxime circa Caryniam, abigi partum vino: atque etiam si vuam edant grauidae: cum differentia in gustatu non sit. Theophrasti verba haec sunt e libro ix. de iis, quae oriuntur e terra. πάλιν δὲ ἐν ἀχαΐᾳ, καὶ μάλιστ' ἐν καρυνίᾳ, ἀμπέλου τι γένος ἔστιν, ἀφ' οὗ ὁ δίνος ἐξαμβλοῦν ποιεῖ τὰς γυναικᾶς, ἐγκύμονας αἰσᾶς, καὶ αἱ κύνες φάγωσι τῆν βοτρυῶν, ἐξαμβλοῦσι καὶ αὐταί: κατὰ δὲ τῶν γένων, οὐδ' ὀβότρως ἐδόμεναι αἰσᾶσιν ποιεῖ παρα εἰδ' ἄλλους οὐδ' ὁ δίνος. Animaduertendum autem totum id, quod pertinet ad canes, traditum a Theophrasto, reliquisse Plinium, ut Athenaeus quoque fecit, cuius haec verba sunt, locum ipsius citantis. Περὶ δὲ κερυνίαν τῆς ἀχαΐας ἀμπέλου τι γένος ἔστιν ἀφ' οὗ τὸν δίνον ἐξαμβλοῦν ποιεῖ τὰς γυναικᾶς τὰς ἐγκύμονας, καὶ τῆν βοτρυῶν δὲ φασὶ φάγωσιν ἐξαμβλοῦσιν.

Restat

Restat parvus scrupulus in nomine loci, vbi nasceretur id vinum: omnibus enim fere locis, quibus mentio ipsius fit a diuersis scriptoribus variatum est, quod adnotarat etiam Hermolaus. Aristoteles, qui & ipse libellum confecit de admirandis: (ita enim Latini verterunt, quod apud eum est *πρὸς θαυμασίων ἀκρομάτων*: & si in quodam exemplari, satis fideli, magisque pleno index eius est *πρὸς παραδόξων ἀκρομάτων*.) huius admirandae in primis rei mentionem nullam fecit: quod miror, cum sodali ipsius Theophrasto cognitum hoc fuerit.

Locus Virgilij e X. Aeneidos collatus cum eo, quod Graeci poëtae, Homerus Euripidesque, de eadem re dixerunt.

CAP. XXIII.

His verbis allocutus est fortis amator apud Virgilium amores ac delicias suas, cum praeclarum consilium suum, ac quid ipsi repente in mentem, gloriae cupido, venisset, illi aperire coepit. Dij ne hunc ardorem mentibus addunt, Euryale? an sua cuique deus fit dira cupido. Aut pugnam, aut aliquid iam dudum inuadere magnum Mens agitat mihi: nec placida contenta quiete est. videtur autem poëta Homerum imitatus: ipse enim quoque in x. libro Iliadis Dolonem illum Troianum, qui exploratorem Hectori se obtulit in rebus aduersis Graecorum, non bene vires animi sui ponderans, ita fecit cum imperatore suo loquentem *Εκτορ, ἐμ' ὀτρύνει κραδίη, καὶ θυμὸς ἀγνώωρ, Νηῶν ἀκυπτόρων χερδὸν ἐλθέμεν: ἔκτε πύβειδάμ.* Euripides quoque in fabula non nimis seuera, quam Cyclopem inscripsit, ita induxit versutum callidumque virum, Vlysssem loquentem. cum ostendit venisse sibi in mentem facinus, quo posset miserabiliter necatos socios suos a Polyphemo vlcisci: seque periculo liberare. id autem erat vini plenum illum: temulentumque factum, sopire. Inquit enim *εἰσθλάθε μοι θεῶν*: diuinum enim consilium illud, quasi a Deo immisum, appellauit. Quod si diligenter attendimus, Virgilius vtramque Graecorum poëtarum sententiam complexus est: Homerus enim videtur innuere huiuscemodi omnes cogitationes excitari ab animo: cupiditateque aliqua: Euripides autem caelitus dimitti. ambo tamen singulis sententiis contenti fuerunt, nec de veritate rei tunc subtiliter quaesiverunt: neque enim tempus illud accuratam de his rebus disputationem requirebat. Vnde non sine causa fortasse quaereret aliquis, an conueniat illi tempori ac personae, grauis illa acutaque quaestio, quam proposuit Virgilius.

PETRI

PETRI VICTORII

VARIARVM LECTIO-

NVM LIBER VIII.

Sublationem superciliorum notam existimatam esse & irati animi, & maerentis, a diuersis poëtis.

CAP. I.

SUPERCILIA tollere signum esse voluit Catullus irati hominis, & qui malum alicui minaretur: his enim indicibus vultus animi sensus aperiantur. In extremo igitur carmine, quo ianuam allocutus est, eamque respondentem sibi induxit, ita illam loqui finxit. Praeterea addebat quendam, quem dicere nolo Nomine, ne tollat rubra supercilia. Diphilus vero Comicus eadem hac nota vsus est, cum tristitem hominem, maerorisque plenum, significare vellet. Vini namque suauitatem celebrans, & quantopere eos, qui large bibant, immutet in melius, ostendens, inquit. *ὦ πάσι τοῖς φρονέσι πρῶτον σφιλέσκατε Διόνυσε, καὶ σοφάσκατε, αἷς ἡδύς τις ἔσται πεπηνον, μέγα φρονεῖν ποιῆς μόνος: Τὸν πᾶς ἄφρονος ἀφροντα συμπίσσει μέλαν: Τὸν δ' ἀδούμ, πολυμῶν τι: τὸν δειλὸν, θρασυῶν.* Cum igitur dicat vinum impellere vt rideat, eum qui antea sustulisset supercilia, a contrario quod dixi, ostendere voluit. Auctor etiam lasciuus illius carminis, quod positum est initio lusu in custodem hortorum, contractum supercilium iocans, seueritatis indicium esse putauit.

Vocabulum, quo vocamus loca vbi condimus corpora mortuorum & Graecum esse, & in consuetudine veterum fuisse, quamuis aliam rem tunc significarit.

CAP. II.

QUOD in patrium nostrum sermonem irrepit *κοιμητήριον*, Graecum vocabulum esse constat: non in vsu autem solum illud inferioris aetatis Graecorum fuit: nec a scriptoribus tantum nostris sacris initiatis, vnde nunc profectum huc videtur, verum etiam a priscis auctoribus vsurpatum est. Hoc autem testimonio Dosiadis e quarto libro *ἡ κρητικῶν* verum esse cognoscitur: Cuius multa ad cenas eius gentis publicas pertinentia apud Athenaeum in iij. itidem libro leguntur. In illis autem haec: *οἱ δὲ πανταχῶς κατὰ τὴν κρητικῶν οἰκοὶ δὴν τῶν σνασιτίμας: ὡν τὸν μὲν, καλῶσιν ἀνδρείον: Τὸν δ' ἄλλον, ὃν ἂν εἴποις κοιμητήριον, κοιμητήριον προσαγορεύουσι.* Tradit igitur, cum in omnibus oppidis Cretae aedes duae publicae sint, in quibus communes illae cenae darentur, alterum eorum aedificiorum *ἀνδρείον* vocatum: alterum vero, quod peregrinis, vt quietem ibi caperent dormirentque, assignabant, *κοιμητήριον* appellatum. Loquutus autem est ille de vero somno: cum Christiani homines pro loco, in quo *μεταφορικῶς* somnus capitur, acceperint: perpetuum enim soporem ob similitudinem, mortemque, conterendae rei causa, somnum vocabant: eosque qui sepulti forent, dormire dicebant. Vnde postea loca mortuis dicata, & vbi humi corpora sepeliuntur, *κοιμητήρια* vocarunt.

*Aliter capere T. Lium hoc vocabulum concubium, quam M. Varro: *vetus* bique scriptores faciant, demonstratum.*

CAP. III.

MVARRO concubium videtur accepisse mediam noctem, aut certe partem ipsius valde remotam a vespere, cum omnes fere mortales requiescunt ac cubant: inde enim appellatum vult. In vj. libro de lingua Latina. Inter vesperuginem & iubar dicitur *et* nox intempesta, vt in Bruto Accij, quod dicebat Lucretia. Nocte intempesta nostram deuenit

uenit domum. Intempestam Aelius dicebat, cum tempus agendi est nullum: quod alij concubium appellarunt, quod omnes fere tunc cubarent. Praeterea in vij. In Trinummo: Concubium sit noctis prius quam postremum perueneris, Concubium a concubitu, dormiendi causa dictum. T. vero Linius concubiam noctem uocauit, ut opinor, cum contenebrauit. in xxv. enim libro ab Vrbe condita, ubi quomodo Tarentum in Annibalis potestatem uenerit, narrat, inquit. Annibal concubia nocte mouit; dux Philomenes erat, cum solito captae uenationis onere. Nam ita illum cepisse hoc nomen, declarat Polybij locus, qui legitur in excerptis octauj libri historiarum. Accurate autem in primis ac subtiliter prudens ille scriptor hanc defectionem Tarentinorum commemorauit: quae tota illic conseruata est. Nam quod huc facit, est. Ταύτ' εἶπον, καὶ διαφείδον ἡμέραν, ἄρτι ἐκίνη τὴν πρώτοιορθεαν, κνίφατος ἄρτι νομίου, ποσὸν δὲ σιωπῆσαι τῶν πύλων πρὸς μίσητας νύκτας, καὶ ἡμέραν τὸν φιλιμένον ἔχον, καὶ περισκοδῶν καὶ σὺν ἄγχιον αὐτῶν πρὸς τὴν διαπραγμασίαν χρεῖαν. Cum igitur Annibal cum proditoribus constitutum habuisset, se media nocte moenibus urbis appropinquaturum, Tarentoque abesset xv. ferme milium spatio (ita enim Liuius reddidit, quod apud Graecum est interuallum loci ἑκατὸν εἰκοσι πεδῖον) festinavit necesse est: non multoque post occasum Solis, ut occultum agmen esset, mouerit. uerbum autem, quo usus est Graecus auctor, uesperuginem significat: quod & vi nominis explicata, & testimoniis ueterum, intelligitur: dictum enim κνίφατος grammatici uolunt, quod luce careat terra. Homerus quoque in primo Iliadis hoc ostendit, ita canens. ἦμος δ' ἠέλιος κατέδυ καὶ κνίφατος ἦλθε: & in extremo etiam eiusdem operis. Δὲ καὶ ἡ κνίφατος ἦλυθε γαῖαν.

Terenij locus examinatus, quo serui ebrietas accusatur: similisque illi sententia a Demosthene prolata ostenditur.

CAP. III.

PVD Terentium in Adelphis tristis senex Demea his uerbis increpat Syrum temulentum: multisque modis culpam ipsius augeat. In ipsa turba, atque in peccato maximo, Quod uix sedatum satis est, potasti, scelus: Quasi re bene gesta. Cum enim seruo homini flagitium sit uino indulgere, in secundis tamen dominorum rebus conceditur illis quoque ut largius bibant: tali autem tempore, & cum domus in qua seruiunt, aliquo infortunio laborat, non potest ferri tanta ipsorum licentia. Vera igitur est haec omnis castigatio: nisi quod ad ebrium directa, inanis esse intelligitur. quare potius conuenit stomacho dicentis, qui eo modo, quo potuit, indignitatem rei exagitauit, quam fructum ullum ferre potuerit, aut corrigere mores peccantis. In oratione autem Demosthenis in Xenothemin, improbitas illius ipsius eodem modo ostenditur, qui in malis rebus, procellaque ingenti rerum suarum, se uino ingurgitarat: unde nullum supplicium excogitari posse affirmat, quod superet peccatum ipsius. Verba oratoris haec sunt. ἦ καὶ κακίης καὶ χερμῶνι τοσοῦτον δῖνον ἔπιον, ὡς ἄριστον εἶναι μανίαν, τί οὐκ ἄξιός ἐστιν περθεῖν; Vim autem ingentem uini, quam absumpserat, declarare uolens Demosthenes, addit illum, non insanum tantum inde factum esse, sed insaniam ipsi, furorique, similem.

Cum subtiliter Cicero uocem Apollinis interpretatus sit, ac contraria quam ceteri ratione, declaratur eodem sensu illam cepisse Xenophontem.

CAP. V.

MCICERO in pusilla epistola, qua Q. fratrem hortatus est ad tragoedias scribendas, cognita facultate ipsius, grande illud poema pangendi, Pythij Apollinis uocem subtiliter interpretatus est, qua praecepit, ut mortales se ipsos cognoscerent. Cum enim putaretur ad spiritus frangendos, erroremque multorum discutiendum id dictum esse, maiora onera suscipientium quam ferre possent, docuit etiam id ualere ad animum nobis addendum: suadendumque ne uiribus nostris diffidamus. Verba ipsius haec sunt. Cessator esse noli: & illud γνῶθι σαυτὸν, noli putare ad arrogantiam minuendam solum esse dictum: uerum etiam, ut bona nostra norimus. Sumpsisse autem uidetur hoc Cicero a Xenophonte: nam ipse quoque eodem modo accepit, cum in iij. libro ἀπομνημονευμάτων disputationem accuratam Socratis cum Charmide commemorauit. Cum enim Charmides, Glauconis filius, uir esset magni pretij: multoque magis factus ad remp. administrandam, quam qui tunc illi incumbabant: timeret autem in contionem ascendere, aliquodque publicum negotium attingere, post longum accuratumque sermonem, quo illi persuadere conatus est, ut accederet

accederet ad rempublicam, consilioque ciues iuaret, eadem illa ratione usus est: suauisque, ut se ipsum uiresque suas, quae firmatae ualidaeque erant, cognosceret: illis enim exploratis futurum, ut pulso metu illo capesseret remp. atque ita uniuersae ciuitati prodesset. nec tamen illic Socrates uerba ipsa Apollinis posuit: sed manifesto ad oraculum illud respexit. Totus locus Xenophontis hic est, οἱ ἀγαθὲ μὴ ἀγνοῖσθε σαυτὸν: μὴδὲ ἀμαρτάνετε, ὅ οἱ πλείστοι ἀμαρτάνουσιν: οἱ δὲ πολλοὶ ἀμαρτάνουσιν ἡμῶν τὸ σκοπεῖν τὰ τῆν ἄλλων πράγματα, οὐ τρέπονται ἡμῶν τὸ εἰσαυτῶν. ἐξετάσθην ἡμῶν ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλὰ διατρίβον μάλλον πρὸς τὸ σαυτῶν προσέχον. Nam hoc ipsum, μὴ ἀπορροῦσθαι, uidetur eleganter expressisse Cicero, cum inquit. cessator esse noli.

Quod Latini optimi auctores, fricare frontem dixerunt, Graecos τρίψαι μέτωπον appellasse: idemque gentem utramque nota hac indicari existimasse.

CAP. VI.

VOD Licinius Caluus in Vatinius inquit, omni impetu orationis suae in eum conuerso, Perfrica frontem, & dic te digniorem, qui Praetor fieres, quam Catonem (locus autem adductus est a Quintiliano in ix. libro) & Cicero in iij. Tusculanarum quaestionum. Quid tergiuersamur Epicure: nec fatemur eam nos dicere uoluptatem, quam tu idem, cum os perfricauisti, soles dicere, e Graecorum sermone acceptum uidetur: illi enim τρίψαι μέτωπον dicere solent, cum abicere uerecundiam, & omnem partem pudoris contere, significare uolunt, ut Athenaeus in v. libro de impuro & conscelerato uiro Athenione loquens: qui e philosopho tyrannus euasit, ac plebis fauore regnum Athenis occupauit. Μικρὸν δ' ἔπαχον ἡμῶν τούτοις, καὶ ἑάσασθαι τὸν πόρον, καὶ συλλαβεῖν αὐτὸν τῆν παρὰ δόξας παρηγγελμένων, τρίψασθαι τὸ μέτωπον, τὶ ἔν εἶπε & quae sequuntur. quamuis enim antea quoque falso nonnulla dixisset, nondum tamen omnem impudentiam effuderat. & Strabo in xij. libro κωμωδιστικῶν, cum licentiam quorundam accusaret in Homeri loco immutando, audacterque interpretando: inquit enim. ἐχρῆν καὶ τούτο πλάσσειν, παρετριψάμενος τὸ μέτωπον, καὶ μὴ χεῖρον εἶναι, ἔπιμον πρὸς ἑλεγχον, ἀπαεῖ ἡδὲ ἀποπετολημκότας. in eandem paene sententiam incurrens, quam Cicero ad Luceium protulit: quasi oporteat eos, qui semel uerecundiae fines transierint, bene & nauiter esse impudentes. Eius autem loci mentionem fecit Eustathius: qui etiam ortum huius sermonis interpretari uoluit: nec tamen explicare uere, nisi fallor, potuit: sed in eius fonte inuestigando magnopere aberrauit, & si elegantiam urbanitatemque Strabonis cognouit. Inquit enim. Ταῦτα πάντα εἰς τὴν κωμωδίαν κείνην. ὅς καὶ ἀντιλέγει γυναικῶς πρὸς αὐτὰ. καὶ πρὸς ἀσεβήσας ὡς δὲ θεοῦ δῖνον ἔν, καὶ ἄλλοι συμπλασθῆναι ὑπὸ τῆν φουδισορῶντων λέγει ὡς ἐχρῆν καὶ τὸδε συμπλασθῆναι, παρετριψάμενος τὸ μέτωπον, εἰς ἀπαεῖ ἡδὲ ἀποπετολημκότας. τούτο δὲ εἶπε, διὰ τὸ εἰσθεῖσαι εἰς φουδισορῶντων ἔπιον χιματῆρας τὰ πολλὰ ὡς εἰς προκαλυπτομένους ἀδελφόνους. Cum autem declaratum his exemplis sit, Latinorum, & Graecorum auctorum, ualere fricare frontem, siue os, impudenter se gerere in aliquo negotio, uidetur caput fricare longe aliud ostendere: neque enim pudor illic manet; ut existimatur habere suam propriamque sedem, frontem ipsam: caput enim potius fricamus cum haeremus animo in aliqua re: dubitamusque quid faciendum nobis sit. quomodo sane uidetur locutus Cicero in nobili illa προσωποποιία, qua inducit L. Pisonem reprehendentem C. Caesarem generum, cupidum triumphi: ad extremum enim inquit. Quas rationes si cognosceris, intelliges nemini plus quam mihi literas protulisse: ita enim sunt perscriptae scite & litterate, ut scriba ad aeternum qui eas rettulit, perscriptis rationibus, secum ipse caput sinistra manu perfricans, commurmuratus sit. Hoc enim gestu corporis, quo Piso narrat scribam usum, uidetur indicari perturbatum illum uehementer: incertique animi fuisse. Quare uidendum accurate an idem Aeschines significare uoluerit in oratione, qua insimulauit eos, qui se in legatione ad Philippum improbe gesserant, & migrauerant officium legato- rum, πρὸς παραπροσβίαν. Graeci id iudicium uocant: ait igitur. εἰς ἅπανσι δ' ἡμῶν ἀνίσταται πρὸς ληδοῦς Δημοδοκίης, καὶ παραπροσβίαν, ὡς εἰς εἰσοῖ, τῶν χιματῶν, καὶ τρίψασθαι τὴν κεφαλὴν, ὅρων ἔπιον μανόμενον τὸν δῆμον, καὶ δεδωγμένον εἰς παρ' ἐμοῦ λόγους, ἀμφοτέρων ἐφ' ἑαυμάζην, καὶ τῆν ἀκούοντων, καὶ τῆν περιβουδῶντων, & quae sequuntur: hic enim quoque uidetur sollicitudinem animi, molestiamque nota hac indicare.

Miliciam requirere valde dura corpora : tolerandisque laboribus , atque omnibus iniuriis caeli , exercitata .

CAP. VII.

Q V A M dura vetus militia fuerit , exponit elegans carmen , quod nunc , Virgilij nomine excusum , legitur post lusus in custodem hortorum . nam corpus firmum ad labores , iniuriaeque caeli tolerandas , habere milites oportere , cecinit qui cumque auctor fuit eius fractae diuulsaque elegiae , his verbis . Immoderata pati nunc frigora : nuncque calores Sternere vel dura posse super silice . Asper autem homo , idemque summus imperator , apud Sallustium idem de se magnifice praedicauit in contione ad Quirites : haec enim verba illic a Mario eduntur . Hiemem & aestatem iuxta pati : humi requiescere . quae sententia est nulla re discrepans , duorum horum versuum . Eodem etiam loco positum est verus aliud carmen , maledictorum plenum , quod ut iracundiae laxat habenas : effunditque omne virus in aduersarium , qui prius laeserat , ita elegans eo in genere est : oletque ingenuam eruditionem , in eius initio , abrupto ac concitato , eadem sententia est : incipit enim .
lacere me , quod alta non possim putas ,
Ut ante , vectari freta :
Nec ferre durum frigus , aut aestum pati ,
Nec arma victoris sequi .
Plato in iij. libro de Rep. cum durati ad labores corpora perfectae illius Reip. defensorum velit , hanc eius rei causam attulit , quod cum tempus venisset belli gerendi , haec incommoda necessario ferenda sint : inexercitati autem & molles illis tolerandis pares non forent . Verba diuinissimi scriptoris haec sunt . Καὶ ποτὶς μεταβολὰς εἰς τοὺς στρατιῶτας μεταβάλλοντασ' ὑδάτων τε καὶ τῆν ἀλλῶν σίτων , καὶ εἰλήσεων καὶ χειμώνων , μὴ ἀκροσφαιεῖς εἶναι πρὸς ὑγιάνειαν .

Videri Sophoclem in Trachiniis Herculi tribuere hastam quoque , non arcum modo ac clauam , vt ceteri poëtae faciunt .

CAP. VIII.

IN Trachiniis Sophocles , non arcum modo & clauam , propria suaque ipsius arma , Herculi tribuit , sed armare etiam ipsum videtur lancea : quod ab aliis scriptoribus , quod sciam , memoriae proditum non est . Homerus enim cum in xj. libro Odyssae de umbra ipsius apud inferos cognita ab Vlyssē , loquitur , inquit . ἢ ὄδ' ἐριμῆν νυκτὶ εἰκοῖς Γυμνὸν πύρον ἔχων , καὶ ὑπὸ νυκτὶ οἶσον Δεινὸν περὶ πῶλον , αἰεὶ βαλεῖντι εἰκοῖς . Verba vero haec tragici poëtae ipsius sunt , pronuntiata illic a choro . ὄδ' βακχεύας ἀπὸ ἡλθε παλίντονα θύβασ' ἔβρα , καὶ λόγχασ' , ῥόπαλον τε τινάσσων , πᾶσι δῖος . quibus appellantur & arcus & spicula & claua . Suspiciari tamen posset aliquis vocatas eo loco a Sophocle λόγχασ' sagittas ipsas , quas οἶσος plerumque poëtae sermone illo vocare consuevit : praesertim cum eo nomine videantur pro alio etiam genere armorum aliquando vsu , vt pro gladio .

Institutum veterum illorum declaratum , qui pueros in dorsum arietum imponebant : vt illic sine periculo rudimenta equestris artis perdiscerent .

CAP. IX.

MOBILES ac fortunati pueri , priscis temporibus , impositi arietibus primum equitare discabant , vt artem necessariam sibi : quae tamen periculi multum rudibus afferret , si in equis tractaretur , illo pacto attingerent ac degustarent . Id autem veteres grammatici putarant significare etiam potuisse Homerum , cum ἐπιβάτορι μῆλον , cecinit in xij. libro Odyssae . nam aliae quoque declarationes eius nominis afferuntur . Locus autem est cum Vlyssi , in Ithacam deposito ab Phaeacibus , apparuit Minerva , quae ipsum regeret : vt erat illi semper praesto in maximis periculis ac malis . speciem enim corporis , vestitumque ipsius describens poëta , teneroque puero similem faciens : quales regum filij , opulentorumque hominum esse consuevit , id protulit : sed plenam sententiam hic ponam . χερσὶν δὲ οἱ ἡλθε ἀθλίω Ἄνδρ' ἰδέμας εἰκνύα γέω ἐπιβάτορι μῆλον Βρακπέλας , δῖον τε ἀνάκτορον παῖδός ἴεσσιν . Eustathius autem idem vidit . nam pastorem ouium

ouium accipit , docens heroum aetate solitos esse regio liberos greges pascere : Apud Hesychium autem id legitur : qui cum & ipse ostendisset , pastorem magistrumque pecoris posse illo verbo intelligi , hoc quoque addidit , dicens . ἢ ἐπιπάστρηι : οἱ γὰρ τῆν βασιλείαν οἱοῦν πρώτων τῶν κριῶν ἰπποδὸν ἐμάσσεον .

Valere in Graeco sermone , περιβόητον εἶναι , qui peruenit in ora vulgi qualibet de causa : sive ob honesta facta : sive ob turpia . Viderique Veronensem poëtam id intellexisse , cum minatur rivali .

CAP. X.

ATVLLVS rivalem cupiens abstergere a suis amoribus : armis illis se vsurum contra ipsum minatur , quae tractare in primis ac vibrare sciebat : illa autem erant iambi , improborum sceleribus notandis , ac per omnium ora disseminandis , inuentum carmen . Ostendit igitur se illum infamia obruturum , atque inquit . An vt peruenias in ora vulgi ? Quid vis , qualibet esse notus optas . Quibus verbis videtur id intellexisse , quod περιβόητος Graeci saepe dicunt . Nam purissimi sermonis amator Lytias ita locutus est , cum manifesto id ostendere vellet : in apologia enim aduersus Simonem , cui oratio scripta est , significat se verberibus caesum , tantaque iniuria accepta siluisse : nec iudicio expertum de ipsa esse , ne perueniret in ora vulgi : tantaque ipsius turpitudine palam fieret : haec autem ipsius verba . καὶ τίτι μὲν ἄρα , ἵνα μὴ περιβόητος εἶμι , ἵσον χίτων ἦεν . Et post , qui locus magis similis est Catulliano huic . ἐπειδὴ δὲ χρόνος διεγίνετο πάλιν ὡς οὐτὸς φησιν , ἐπεθύμησα περιβόητος γενέσθαι . Demosthenes quoque pro Ctesiphonte Graecum hoc verbum in deteriorem partem accipit : loquens enim de turpi & peruulgata coitione multorum perditorum hominum in singulis paene Graeciae ciuitatibus inquit . Ταύτης τοίνυν , τῆς οὐτω ἀχρεῖς καὶ περιβόητου συστάσεως καὶ κακίας , & quae sequuntur . est igitur τῶ μέσων hoc vocabulum : ita enim Graeci , quae nunc laudem : nunc vitium ostendunt , verba vocare consuevit : vt nobilis .

Idem valere fingere vultum , quod πλάττειν τρόπον , testimoniis optimorum auctorum confirmatur .

CAP. XI.

VOB fingere vultum , aut incessum , aut mores , Cicero inquit , Graeci auctores & ipsi πλάττειν dicere consuevit . Valet autem id in vtroque sermone , sua illa re propriaque non vti , sed alienam induere , & ad tempus sibi accommodare . Elegans in primis scriptor , atque Attici sermonis tamquam norma quaedam Lytias in oratione super Aristophanis pecunia πρὸς δημοσίον , sic locutus est . εὐθύμειδε δὲ ὅτι ὄλιγον μὲν χρόνον δυνάμει ἄντις πλάττασθαι τρόπον τὴν αὐτῆς : εἰ ἐβδουμήκοντα δὲ ἔτησιν οὐδ' ἂν εἰς λάθοι , πονηρὸς ἂν . non diuturnam esse posse affirmans hanc alienae personae simulationem . Cicero manifesto hoc intellexit , cum pro Coelio dicens , de ingenio Catilinae & quanto artificio ille captaret voluntates hominum , disputauit : ait enim . Versare suam naturam , & regere ad tempus , atque huc & illuc torquere & flectere . cum tristibus , seueris : cum remissis , iucunde : cum senibus , grauitur : cum iuuentute , comiter : cum facinorosis , audacter : cum libidinosi , luxuriose viuere . Nam propius adhuc accessit ad sententiam Lytias cum in ij. libro epistolarum ad Atticum exclamauit . Quam non est facilis virtus : quam vero difficilis eius diuturna simulatio . Quaesiuit autem Aristoteles in posteriore eorum librorum , qui ἠθικὰ μεγάλα vocantur , an id , quod Cicero tribuit Catilinae : in congressibus scilicet parvnicuique reddere , ac quibus moribus quisque praeditus sit , tali se in colloquio illo congressuque conformato , obsequi studiis illius , sit officium boni viri : statim tamen id dissoluit , atque omnem hunc scrupulum euellit : affirmans id esse proprium assentatoris , & eius qui placere omnibus , quauis ratione studeat , quem Graeci ἀρεσκον appellant .

Qui vocati sint comici stulti senes a Caecilio : locique duo emendati Ciceronis ; alter , in Catone maiore : alter , in Laelio .

CAP. XII.

IN verbis his Ciceronis ex Catone maiore . Nam quos ait Caecilius comicos stultos senes , hos significat credulos , obliuiosos , videtur esse mendum . Si namque stultos tantum senes dixit Caecilius , quid opus fuit declaratione ? inanis praeterea & superuacanea

uacanea esset vox, quae studium Caecilij indicat: apertum enim tunc satis erat omnibus, Caecilium poetam comicum esse: nec ita Cicero loqui consuevit ut dicat, Terentius comicus, aut Afranius comicus, siue Pacuuius tragicus, cum testimonia eorum citat. Arbitror igitur, vna tantum littera immutata, quae immutatio casum solum variat, comicos legi debere: quos comicos stultos senes interpretatus Cicero est, & quales accipi debeant, docuit. Comicos ipse opinor valere, quales a comicis in fabulis inducuntur: stultos vero, quia fingi etiam possunt sapientes. In comoediis autem saepe ita stolidi finguntur, ut exemplum stultitiae sint: qualis est Nicobulus ille Plautinus in Bacchidibus. confirmat autem opinionem meam, atque omnem scrupulum euellit, locus ipse Caecilij, qui integer, non ut hic mancus, ponitur a Cicerone in Laelio: haec enim verba illic leguntur. Quid autem turpius quam illudi? quod ne accidat, magis cauendum est, ut in Epicureo. Hodie me ante omnes comicos stultos senes Verlaris, atque Iuferis lautissime. Quod enim illic in excusis libris coamicos legitur, manifesto corruptum est: nec enim verbum illud Latinum est: neque sensus eius, si in consuetudine fuisset, illic quadrat. Vidi quoque calamo scriptos libros in quibus comicos recte legeretur. Videndum autem accurate est, an κωμικός μάρτυς, quod dictum est a Cicerone in epistola ad M. Caelium, idem valeat. idest qualis in comoedia inducitur, idest subitus atque opportunus: tales enim illic inducuntur, ut cum res postulat alicuius testimonium, repente ipse appareat, praestoque sit tempori illi. Eadem quoque ratione videntur serui comici vocati a Plauto in Captiuis, cum Ergasilum parasitum ita induxit loquentem: Nunc certa res est: eodem pacto ut comici serui solent Coniiciam in collum pallium, primo ex me hanc rem ut audiat. Nec non a Pomponio in Praecone posteriore: haec enim ipsius verba, inde sumpta, exempli loco ponuntur a Nonio. Si sciam quid velis, quasi serui comici commisitilis. Afranius etiam, cuius testimonium ab eodem grammatico citatur, videtur idem secutus: a locoque, in quo fabulae ipsae spectantur, formato nomine, appellasse mulieres scenicas. Inquit enim. Quam beatae scenicae videntur mihi mulieres, Quae iurgio & beneuolentia terrent desubito viros.

Quae vis sit huius verbi Circulari: quo usus est C. Caesar in Commentariis: declaratumque κύκλους etiam Graecos appellare solitos, hominum quasdam coagmentationes.

CAP. XIII.

Circulari quid valeat C. Caesari in primo commentario de bello civili diligenter animaduertendum. inquit autem. Totis vero castris milites circulari, & dolere hostem ex manibus dimitti: bellum necessario longius duci. Haec enim vera integraque lectio est huius loci: in scriptis namque omnibus & excusis multis inuenitur: neque tamen defuerunt, qui verbum hoc inde extruserint: proque illo conturbati, posuerint: improbe sane atque audacter. Ipse igitur arbitror significare circulos quosdam efficere, ut re aliqua noua visa aut audita, homines facere consueverunt, ac multitudo ipsa: paucorum enim congressui aliqui semper, audiendi cupidi, se adplicant: atque ita inter se coagmentantur, ut circuli faciem praebent. ita autem nos quoque patrio nostro sermone, ex re ipsa ducto nomine, loquimur, cum huiusmodi coagmentationes hominum significamus. aliquando tamen υποκριτικώς verbo, quo circulum vocamus, utimur, cum minores scilicet crebrioresque circulos illos intelligimus. Idem autem apud Euripidem in Andromacha κύκλος valet: quo loco nuntius Peleo exponit Orestis dolorem, insidiasque, Delphis Neoptolemo factas, iterum ad oraculum Apollinis profecto: narrat enim reditum ipsius statim suspectum fuisse incolis eius loci: coepisseque illos inter se loqui de hac re & circulari: additis autem dolosis rumoribus, quos insensus Neoptolemo Orestes: interitumque ipsius procurans, disseminauit, nullum negotium fuisse popululum concitare, & ad necem innocentis iuuenis impellere. verba poetae haec sunt. εἰς δὲ συστάσει Κύκλουσ' ἔχ' ὄρεαι λαός οἰκίτωρ θεοῦ. Cicero quoque in Bruto cum inquit. Videt officiantem iudicem: loquentem cum altero: nonnumquam etiam circulantem, ut eodem verbo usus est, ita etiam hoc ipsum, quod ostendi, videtur significasse. declaratur enim omnibus illis rebus negligentia iudicis: nam cum attente audiunt, nihil eorum faciunt. extremum autem non vnus, aut alterius auersum animum ab oratore indicat, sed plurimum. Restat videre (nihil enim praetermittere volo, quod possit studiosos politioris huius doctrinae adiuuare) quem iudiciorum morem, ferendique sententias rationem ostendant haec verba Ciceronis in epistola ad Q. fratrem: in vocabulo enim vnde superius verbum conformatum est, tota res posita est. Quid plura de iudiciis? duo praetorij sederunt, Domitius Calvinus. is aperte absoluit, ut omnes viderent: & Cato, is distribuitis tabellis de circulo se subduxit, & Pompeio primus nuntiauit. Nam illo ipso sensu, quo docui, quandoque

quandoque eum cepisse, declaratur verbis his ex epistola ad Articum. Sermo in circulis duntaxat & in conuiujs est liberior.

Valere καταπιθῶν nunc pice illita pilos e corpore euellere: nunc torquere, ac quaestionem de aliquo habere, exemplis confirmatur & eadem materia valde diuersis rebus accommodata.

CAP. XIII.

ITTOYN Graecis aliquando artificium quoddam turpe significat improborum hominum, qui pice illita pilos detergebant e partibus corporis, quas natura vestitas esse voluit: a materia enim, qua vterentur in foedo ministerio studium illorum appellatur. Vfus est saepe Clemens Alexandrinus hoc verbo in iij. libro Paedagogi, vbi tam molle delicatumque institutum accusat: queriturque de moribus sui temporis, quibus nefaria haec Venus flagraret: inuenireturque tanta copia cinaedorum, ut extarent, qui hoc vnum studium haberent. Inquit enim capite iij. quo increpat viros cultui corporis studentes. διὰ τούτους γόν πλήρης αἰ πόλις πιθόντων, ξυρόντων, παραπιθόντων ἐν θηλυδρίασ τούτους. diuersis namque rationibus ac viis idem, ut his verbis ostenditur, efficiebatur. Paulo item post, σφας καταπιθούσιν καὶ τὰς τρίχας τοῖς ἀνασώσι πάντα τρέπον παρέχουσιν. Alibi quoque inquit. ὡσθ' ἐπίρας ὄρω κινάδ' αὖ ἐδάδι πολλαῖς εἰ ἄσει πεπιθοκοπιμῶνες. Quibus omnibus locis, aliisque eiusdem operis, idem significatur. Animaduertendum tamen veteres Graecos auctores eodem verbo longe alio intellectu saepe vsos: pice enim quoque torquebant corpora hominum, vnde καταπιθῶν valebat cruciatu illo & supplicio afficere. id etiam intellexit Lucretius cum paenas mortalium, tormentaue breui exponens, inquit. Verbera, carnifices, robur, pix, lumina, tetae. Nec non Plautus in Captiuis, cum induxit Aristophontem, refellentem astutam vocem, serui, qui dixerat in eum: Atra bilis agitat hominem: ait enim; At pol te, si hic sapiat senex, Atra pix agitet apud carnificem, ac tuo capiti illuceat. Plato igitur in Gorgia, cum Polum sophistam induceret contra incredibilem illam sententiam Socratis disputantem, qui affirmabat praestare re aliqua iniusta commissa paenas luere quam euitare: inquit enim. Καὶ αἰ δίκαν ἀνέρωπος λιφθῆ τρυραγίδι ἐπιβαλόντων, ἢ λιφθῆς σρεβλώτων, καὶ ἐκτέμνεται. καὶ ἐν ἀφθαλμοῖς ἐκκαίεται, καὶ ἄλλας πολλὰς καὶ μεγάλας καὶ παραδοχὰς λάβας αὐτὸς τε λάβηθεῖς, καὶ ἐν αὐτῷ ἐπιδῶν πᾶσι τῶν καὶ γυναικῶν, τὸ ἔχον ἀνασσωρῶν ἢ καταπιθῶν, οὗτος οὐδ' αὖ μὲν ἔστι. Heraclides item Ponticus cum de discordiis Milesiorum, intestinisque malis eius ciuitatis loqueretur, ita locutus est. Narrans enim quam male diuites tractassent plebem, ut vlcerentur dolorem suum, victoriam adepti de illa, inquit. Τοὶ γὰρ τοὶ πάλιν οἱ πλούσιοι κρατήσαντες, ἀπαταῖς, ὡν κύριοι κατέσταν, μετὰ τῶν πένων καταπιθῶσαν. οὐ καὶ αὐτῶν φασὶν ἄλλα τε πολλὰ γενέσθαι τέρατα: & quae sequuntur: & Aristophanes in fabula, quam vocauit ἐκκλησιαζέσασα. καὶ οἷς καταχρῆσθαι πᾶς ἀνὴρ δριπίδω. Ὅτι δ' ἠδ' ἀνασκοπιμῶσι εἰφάνετο. Ὅτι δὲ κόρινθος καὶ τὸ παραγγ' οὐκ ἤρκεισθαι πάλιν καταπιθῆς πᾶς ἀνὴρ δριπίδω: Iusit enim a diuersa materia conformato verbo: longaque contrarios vsus praebente, iterum etiam post in eadem comoedia illo vsus est.

Quae sententiae Aeneidis e Graeco expressae ostenduntur.

CAP. XV.

Quo Maro in primo Aeneidos cecinit, cum seditionem describeret: motumque illum populi turbulentissimum ante oculos eorum, qui audiunt, poneret. Furor arma ministrat. & ipsum e Graeco sermone fluxit: haec enim verba a vetere scriptore prolata, leguntur apud interpretem Homeri Eustathium pluribus locis. τὸ παρατυχῶν ὄργανον ἔπλον ἐστὶν ἀχρημάτου θυμοῦ. Verum etiam idem in tragoedia verbis aliis dictum fuerat, ut Basilus filius, pius auctor, testatur: qui tamen simpliciter hoc prolatum non probat: ac correctione putat indigere. id autem nisi primus pes deesset, integro senario editum foret. Absoluta autem sententia ita illic pronuntiata fuerat. ἐπ' ἔχθρου θυμοῦ ὄπλιζεν χεῖρα. Nam quod in iij. a Coroebo pronuntiar fecit: dolus an virtus quis in hoste requirat, non dissimile est ab eo, quod praecipit Pindarus in iij. ode Isthmiorum: nulli enim rei parcere nos oportere dicit ut conteramus hostem, gloriamque eius extinguamus. verba eius poetae haec sunt. χρεὶ δὲ πᾶν ἔρδοντ' ἀμυρῶσαι τὴν ἐχθρῶν.

Exemplum

Exemplum obscurius Aristotelis illustratum in primo libro de arte poetarum: quo loco, quae sint signa innata, declarat.

CAP. XVI.

IN primo libro de arte poetarum Aristoteles, quo loco quomodo agnoscantur personae, quae diu nos fefellerint, tradit: pluraque genera cognitionum harum esse docet, cum primam rationem huius rei esse dicat: eandem tamen maxime expertem artis, quae signis quibusdam constat: ac signa ipsa partiatur, affirmans quasdam notas innatas esse nobis: insitasque in corpore statim ab ortu: alias vero assumptas, priorum illarum exempla ponens, inquit. *διον λόγχην, ἡ φεροῦσι γυνήεις: ἢ ἀσέραι, οἷα εἰς οὐρανὸν Καρκίνος.* quodad prius igitur pertinet, significauit, *γυνήεις* dicens, terra natos, qui dentibus serpentis, a Cadmo disseminatis, e tellure procreati sunt: in eorum enim corpore lanceae nota erat: cuius etiam formam, qui in illa familia postea nati sunt, corpore retinuerunt: perdurante multa secula nota illa eius stirpis. Testatur hoc Plutarchus in libro, in quo disputauit de his, qui sera lentaque paena afficiuntur a diis immortalibus. Cum enim ostendere vellet mores aliquos: motusque animorum, tectos atque extinctos in filiis, longo postea intervallo in nepotibus posterisque, remotis multum ab illis, quandoque reuiuiscere, usus est similibus notarum corporis: in quibus id usu venire ut multis exemplis constituit, manifestum est. In illis autem narrat quendam e filiis Pythonis Nisibe, qui dicebatur sanguine coniunctus cum Spartis (*σπαρτῶν* enim ipse vocat, quos Aristoteles *γυνήεις*) habuisse lanceae formam in corpore. tanto tempore post erumpente & emergente quasi e profundo similitudine ad eam familiam. Aeschylus quoque in fabula *ἐπιὰ πῶν Θήβαις, σπαρτῶν γένος*, gentem eam appellauit, cum de eo itidem, qui inde natus esset, loqueretur: hic enim grauis eius poetae versus est. *Μεγαροῖς κρείοντες σπέρμα τῶ σπαρτῶ γένος.* Non tantum autem Plutarchus eō loco exemplum hoc posuit, sed etiam alia plura: quibus omnibus docentur hae notae, ad fixae in corpore: nobiscumque simul nascentes, cum tempore aliquo non apparuerint, in posteris postea repente extitisse: ceteris tamen relictis verba tantum hic ponam, quibus hoc, de quo agimus, explicauit. *Τῶν δὲ Πύλωνος τοῦ νιπιβέως παιδῶν, οἷ εἰς ἀρχῆς πύλωνος, λεγόμενον τοῖς σπαρτῶν προσήκειν, ἐξαυτῶν γένη λόγχης τύπον εἰς τῶ σώματι. διὰ χρόνων τισούτων ἀναχούσης καὶ ἀνακαθύσης ἀπὸ βουδῶ, τῆς πρὸς τὸ γένος ὁμοιότητος.* Idem praeterea Dion Prusensis, qui cognomen ab eloquentia inuenit, Chrysofostomusque vocatus est, accurate exponit in iiii. sermone de regno, quem fingit Alexandrum cum Diogene habuisse: cuius haec sunt verba. *Ἀλλὰ τοῖς μὴ εἰς θύβαις, σπαρτῶν ποτε λεγόμενοις, σημεῖον λέγεται εἶναι τῶ γένος, λόγχη τις εἶμαι πῶ τῶ σώματι τῶς: ὅτις δὲ τῶ τῶ σημεῖον μὴ ἔχει, οὐ δοκεῖ τῶ σπαρτῶ εἶναι.*

Strabonem reprehendere populos, qui ducibus exercituum peregrinis vtuntur: usque vtilitates suas ac libertatem mandant. Iudicium itidem Isocratis de militibus, mercede conductis.

CAP. XVII.

IT grauis & eruditus scriptor Strabo magnopere peccare putat populos, qui externis ducibus vtantur in bello: copiasque suas ac totam Remp. fidei eorum committant: vitium namque huius rei iam tum magno cum damno florantissimarum nonnullarum ciuitatum cognitum fuerat. Id tamen nunc cotidianum est: ab iisque etiam rebus publicis fit, quae bene institutae sunt, ac summo consilio regi existimantur. Graecus igitur ille, cum in vj. libro Geographiae Tarentinos non rexisse ciuitatem suam sapienter doceret, affirmauit satis etiam certam notam eius esse, quod scilicet bonis legibus ornatam ciuitatem non habuissent, quod vsi fuerant exercituum suorum ductoribus, peregrinis viris: quorum etiam partim enumerat, Alexandrum Molottum accuisse illos ostendens contra Messapios & Lucanos: & superioribus etiam temporibus Archidamum, Agefilai filium: posteaque Cleonymum, & Agathoclem: deinde Pyrrhum, cum susceperunt bellum contra Romanos. Isocrates quoque subtiliter disputat in libro, quem scripsit de Pace, aduersus milites mercenarios: vitiaque eius militiae monstrat: qua tamen nunc, non Italiae tantum ciuitates, sed opulenti reges vtuntur. tantus error occupauit animos principum, siue quae alia causa ipsos mouet. Vnde maiore laude digni sunt, qui veterem Graecorum ac Romanorum hominum morem renouare conantur: suosque homines instituunt, & in tam praeclaro studio exercent. Censet autem oportere suos ciues politus ille scriptor, & auctor satis bonus, arma in primis capere contra externos hos, & qui mercede conducuntur milites,

milites, cum sua aetate contra ipsos alerent & multis commodis afficerent: quorum inquit partim sunt ciuitate orbat: partim transfugae: partim autem, qui similitudine vitiorum in vnum confluerint. Nam addit etiam, quod multum valet ad eos insimulandos: ac verum esse nimis saepe expertum est, si quis pretium auxerit, maioremque mercedem ipsis dederit, eos socios se statim illi praebituros contra eum, quem antea auxilio suo tegebant.

Vtilem auaritia refellendae rationem, qua usus est in epistola, videri Horatium sumpsisse ab Aristippo, qui illo modo auarorum hominum stultitiam declarabat: deletaque macula e loco Plutarchi: quo sententiam Aristippi celebrauit.

CAP. XVIII.

QUO vtitur argumento Horatius in epistola longiore ad Iulium Florum contra auaritia, acceptum est a Graeco philosopho: Aristippus enim Cyrenaeus id excogitauit: multumque valere merito putauit ad eiiciendum e pectoribus nostris hunc morbum. Versus poetae hi sunt. Si tibi nulla sitim finiret copia lymphae, Narrares medicis: quod quanto plura paraisti Tanto plura cupis, nulli ne faterier audes? Usus autem fuisse hac ratione Socraticum illum philosophum memoriae prodidit Plutarchus in libello *πρὸ φιλοπλουτίας* his verbis. *Τοὺς δὲ μὴ ἀποβάλλοντας: ἔχοντες παρὰ πολλὰ: πλεονῶν δὲ αὐτῶν διαμείβοντες, ἐπι μάλλον ἰθαυμάσασθαι ἂν τις Ἀριστῖππον μίμηστος: ἐκείνος ἔβη εἰσάδει λέγειν, ὅτι πολλὰ μὴ εἰδῶν: πολλὰ δὲ πίνων: πληρούμενος δὲ μὴδὲ ποτε, πρὸς οὐδὲ ἰατροῦς βαδίζων: καὶ πωθάνεται τὶ τὸ πάθος, καὶ τίς ἢ διάθεσις, καὶ πῶς ἂν ἀπαλλαγῆι: εἰδὲ τις ἔχων πᾶσι κλίνας, δὲ καὶ ζῆτι: καὶ κερπήματος δέκα τραπέζας, ἑτέρας σιωτικῶν τραπεζῶν: καὶ χαρίων πολλῶν παρόντων καὶ ἀργύριον, οὐ γίνεται μεσός, ἀλλ' ἐπ' ἄλλα σιωπῶνται, καὶ ἀργυρνεῖ, καὶ ἀπλήρωτος ἐπ' πάντων, οὗτος οὐκ οἶσται διδάσκειν τῶ θεράποντος, καὶ δίδοντος ὑφ' ἑσῆς αἰτίας τῶ πέπονθαι.* Non reticete autem volo videri mendum esse initio loci huius Plutarchi: arbitror enim legi debere, *οὐδὲ μὴδὲ ἀπολαύοντες.* sententia fatis aperta: insimulat enim manifesto eos, qui fructum nullum voluptatemque capiunt ex iis, quae iam possident: vnde maximi capi ab ipsis possent: semperque plura quaerunt. Est igitur valde accommodatum hoc verbum: illud vero, nisi fallor, alienum: Similitudo autem fraudi fuit liberris: nam aliis etiam in locis inueni ipsa inter se temere commutata. Aristippum vero ipsum, quamuis aliquando insimulatus sit huius vitij, quia coleret fortunatos homines, indicat habuisse vacuum animum hac peste, quod ut hic idem poeta narrat, seruos proicere aurum In media iussit Lybia, quia tardius irent: Propter onus segnes. Hoc autem ipsum de illo rettulit etiam Laërtius, auctorem secutus Bionem, qui *εἰ πᾶς διατριβῆς* id scripserat. Eius autem verba sunt. *Τῶ θεράποντος οὐδὲ βασιλέως ἀργύριον καὶ βασιμωμοσίον, ἀπόχεται ἐφ' ἡ πλῆθος, καὶ ὅσον δύνασται, βέβησται.* Discrepat tamen, ut apparet, testimonium Bionis nonnullis in rebus ab eo, quod Flaccus tradidit: neque enim aurum fuisse, sed argentum pecuniam ve Graecus ille inquit: neque iussisse ut omne onus abiiceret, sed quantum ferre posset gereret: de vno namque seruo loquitur, non de pluribus ut Horatius. In Africa praeterea id usu venisse non docet, verum simpliciter in itinere contigisse.

Declarati plures elegantes modi loquendi, qui a Graecis scriptoribus usurpantur: emendatusque locus Polybij, vbi de calamitoso exitu Asitrubalis, summi imp. agit.

CAP. XIX.

QUO modo loquendi, sumpto a lyrico poeta, vtitur Plutarchus in vita Thesei, valet veteri opinioni repugnare, & ab eo quod diu creditum est, libere dissentire. Id autem ipse fecisse illic docet Megarense scriptores, qui de Scirone rem longe aliter commemorant, quam reliqui antiqui auctores, ac praeterita denique omnis aetas. Inquit enim. *οἱ δὲ Μεγαρέων συγγραφεῖς ὁμοῖε τῆ φήμῃ βαδίζοντες, καὶ τῶ πολλῶ χρόνῳ κατὰ Σιμωνίδην πολιοῦντες, οὗτε λισίω, οὗτε ὑβρισίω, γεγονέναι τὸν Σκίρωνα φασιν, ἀλλὰ λισίω μὴ κολασίω: ἀρχαῶν δὲ καὶ δικαίων οἰκίον ἀνδρῶν ἢ φίλον.* Eundem etiam in libro de Iside & Osiride, citato illic quoque poetae eiusdem nomine, vnde fluxisset, vsurpauit Plutarchus: cum enim aduersari vellet receptae opinioni, ac reconditis litteris Aegyptiorum: intelligeretque id difficile ac periculosum esse, inquit. *Οκνῶ δὲ μὴ τούτο: τὰ ἀκίνητα κινῶν, καὶ πολεμῶν, οὐ τῶ πολλῶ χρόνῳ κατὰ Σιμωνίδην μόνον: πολλοῖς δὲ ἀνθρώπων ἔθνεσι καὶ γένεσι &* quae sequuntur. Suspicio autem aliquando etiam dictum esse *πολεμῶν φήμῃ* eodem sensu, atque id ex contrariis inueni

inueni namque apud eundem *βουδίν φήμι*, quod valet peruulgatam opinionem adiuuare, auxilioque illi esse. In vij. quaestione quinti libri *συμποσιακῶν*, vbi disputatur de lasciuia ne, sic locutus est. *ὁ δὲ ἐστὶν ἡμᾶς μέτριος φλόρος ἐφί τῶ μὴ γίνεσθαι τῆ φήμῃ θαυμάσιας βουδίν :* τῶ δὲ ἀτίας ἀπορεῖν, ἀπειδῶν τῶ ἰσορίας οὐ δικαίως. Rem igitur hanc admirabilem reici, ex plodique ille non oportere aiebat, quamuis causam ipsius afferre non possemus, quum ea, quae cotidie fierent, traditum nobis a maioribus sermonem, tamamque, confirmarent. ὁμοσε vero *βουδίν*, quod inquit in Thesci vita, ante quam modo illo loquendi vteretur, profectum esse a rebus bellicis: & huc inde translaturum, constat. significat autem comminus congrredi cum hostibus & concurrere, non e longinquo telisque pugnare. Idem etiam significare volentes dicebant, ὁμοσε *χωρῶν*, vt locutus est Plutarchus in libro *περὶ ἀδολιχίας*, ostendens Antipatrum comminus pugnare cum Carneade noluisse: concertareque cum eo verbis, sed in scriptis librisque illi aduersatum esse: ait enim. *ὁ μὴ ὄσ σαικὸς ἀντίπατρος ὡς εἰσικε, μὴ δυνάμειος, μὴ δὲ βουλόμειος, ὁμοσε χωρῶν τῶ καρνεάδῃ, μετὰ πολλοῦ ῥόματος εἰς τῶ εὐάν φερρομείω &* quae sequuntur. Vnde perspicitur locum Polybij, vbi de interitu Asdrubalis, victi in proelio, disferit, in excusis libris mendosum esse. Legitur autem omnis illa pugna in excerptis xj. libri: cum enim scriptum illic sit. *ἐπεὶ δὲ, πάσας ἀφελομείω τὰς εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδας ἢ τύχη, σωμείω κλεισε πρὸς τὸν ἔχρατον καιρόν, οὐδὲν παραλιπὼν, οὔτε πρὸς τῶ παρασκυδῶ, οὔτε κατὰ τὸν κίνδυνον πρὸς τὸ νικᾶν, οὐχ ἤπλον προνοίας ἔχε. καίτοι σφαλεῖς τοῖς ὄλοις, ὁμοσε ἐχώρησε τοῖς παροῦσι, καὶ μὴ δὲν ὑπομῆναι ἢ πρὸς βεβιωμείων ἀνάξιον,* legi debet, vt est in calamo exarato libro Alexandri Farnesij, summi antistitis, ὁμοσε *χωρῶσαι τοῖς παροῦσι*. Nam praeter auctoritatem eius libri sententia manifesto declarat hoc modo legi oportere: narrat enim grauis scriptor constanter se gessisse, maximoque animo, imperatorem illum eo tempore: nec aduersae fortunae succubif se. Significat autem ὁμοσε *χωρῶσαι τοῖς παροῦσι*, non esse perterrefactum eum rebus aduersis, sed ausum resistere iniquitati fortunae: mortique demum se obiecisse, cum in confertissimos hostes incurrisset. ex lectione autem peruulgata, etsi repugnat, & iis quae ante dicta erant, & consequentibus, contrarius sensus elicitur. T. Liuium etiam celebraffe fortitudinem Asdrubalis: praesentiamque animi, extremo illo tempore declaratam, notum est. Nam quod responderet superioribus verbis, apud eum est. Postremo, quum haud dubia fortuna hostium esset, ne superesset tanto exercitui, nomen suum secuto, concitato equo se in cohortem Romanam immisit. Ibi, vt patre Amilcare, & Annibale fratre, dignum erat, pugnans cecidit.

Quid valeat in mundo apud Plautum: locusque eius poetae correctus, ea voce, quae inde temere sublata erat, restituta.

CAP. XX.

VICINAE duae maculae locum Plauti elegantem inquinant in Pseudolo: cum enim modus loquendi, familiaris hominibus eius temporis, illic esset, contaminatus (vt puto) fuit, ab iis, qui omnia consueverunt, quaecumque non intelligunt, mendosa putare: & quod multo peius est, non metuunt immutare.

Vbi enim seruus, a quo fabulae nomen impositum est, se purgat maiori ero! **S**imoni, ita nunc in excusis libris legitur. **S** animum aduerte nunc iam Quapropter expertem amoris nati te habuerim: Pistrinum ineundum scibam, si id faxim, mihi: cum in scripto quodam inuenerim (quae prorsus vera lectio est) Pistrinum in mundo scibam. In mundo enim dicebant antiqui, vt his ipsis verbis testatus est Sex. Pompeius, cum aliquid in promptu esse intelligi volebant. quamuis exempla illic posita non sint: iniuria eius, qui eruditum auctorem, ac mirum in modum vtilem Latino sermoni, concidit. Cum tamen Flavius Sospater mentionem fecerit huius aduerbij: aduerbij enim vim ipsum habere videtur existimare, vt Caecilij Enniique auctoritate, quid valeat, confirmat, ita etiam hoc ipso Plautino loco: licet comoediae nomen apud eum desideretur, cum multis locis lacer mutilusque hic grammaticus sit. Inquit igitur. In mundo pro palam & in expedito ac cito. Plautus in **Q**uia sciebam inquit mihi pistrinum in mundo fore. Caecilius quoque, & quae sequuntur. In Poenulo praeterea Plautus eodem modo locutus est, cum aduocatos malum, quod leno ipsis precatus fuerat, paratum ei esse induxit dicentes: qui locus in excusis etiam a mendo vacuus est. Cum igitur leno dixisset, **V**e vestrae aetati, illi responderunt. Id quidem in mundo nunc est tuae. Sed aliis quoque in fabulis: quibus tamen exemplis, re iam perspicua certa que, supersedebam. Siquis autem quaerat, quae sit origo huius sermonis, vt in mundo valeat in promptu, forsasse a mundo muliebri id ductum est: mulieres enim, quae ad cultum corporis faciunt, in promptu habent: conduntque omnia in arcula diligenter, vt praesto, cum vti velint, semper sint: hoc

hoc enim placere video eruditis & ingeniosis vitis. Siue in mundo dicebant, significantes paenam illam aut malum extare, vt illi conscij sibi suae vitae, in se cadere facile id posse intelligerent: obscure, vt mos est minantium, quod volebant indicantes: vt si forem improbum ve aliquem hominem verbis perterrefacere volentes, diceremus. Non ne tu scis inueniri carcerem, compedes, carnificem? In versu etiam, qui consequitur in Pseudulo est idem erratum: nam Simo respondit, repetens verba serui. Non a me scibas pistrinum in mundo tibi: non ineundum tibi, vt est in excusis.

Illustrem Platonis sententiam, quam manifesto Cicero expressit, demonstratum Sallustium etiam expressisse.

CAP. XXI.

PLATONIS locum, quem Cicero in epistola ad P. Lentulum intellexit, cum inquit. Id enim iubet idem ille Plato, quem ego vehementer auctorem sequor: Tantum contendere in republica, quantum probare tuis ciuibus possis: vim neque parenti, nec patriae, afferre oportere, & quae sequuntur. adumbravit etiam C. Sallustius in prooemio de bello Iugurthino his verbis. Nam vi quidem regere patriam aut parentes, quamquam & possis, & delicta corrigas, tamen importunum est: cum praesertim omnes rerum mutationes caedem, fugam: aliaque hostilia portendant. Frustra autem niti: neque aliud se fatigando, nisi odium quaerere, extremae dementiae est. Politissimus vero ille atque eruditissimus scriptor sic ait, in longa epistola ad Dionis propinquos ac sodales. *βίαν δὲ πατρίδι πολιτείαι μεταβολῆς μὴ προσφέρειν, ὅταν ἀνδρὶ φυγῶν, καὶ σφραγῆς ἀνδρῶν μὴ δυνατὸν ἢ γίνεσθαι τῶ ἀριστῶ.* Nam quod ad parentes pertinet, antea explicarat, vbi id protulit quod Crispus extremum posuit, id est, *μὴτε ἀπεχθάνεσθαι, μάττω νοθεύοντα.*

Verba, quibus Cicero narrat, quid suaserit Socrates Xenophonti, consulenti ipsum de profectioe ad Cyrum iuniorem, collata cum verbis Xenophontis ipsius, qui rem illam diligenter in ea historia narrauit.

CAP. XXII.

VOD Cicero in primo de Diuinatione de Socratis iudicio narrat, & quemadmodum auctor fuerit Xenophonti, deliberanti de magna re, vt Apollinem Delphicum consuleret, expositum a Xenophonte ipso est in principio iij. libri *ἀναβάσιως*. Verba M. Tullij sunt. Xenophonti consulenti, sequeretur ne Cyrum, posteaquam exposuit, quae sibi videbantur: & nostrum quidem inquit humanum est consilium, sed de rebus & obscuris, & incertis, ad Apollinem censeo referendum: ad quem etiam Athenienses publice de maioribus rebus saepe rettulerunt. Xenophontis vero haec: qui de se, tanquam de alio quodam, quod narrandum erat, exponit. *ὁ μὲν τοι Ξενοφῶν ἀναγνῶν τῶ ἐπιστολῶν, ἀνακοινοῦνται Σωκράτης τῶ ἀδελφῶν πρὸς τῆς πορείας, καὶ ὁ Σωκράτης, ὑπαπίδουσας μὴ τι πρὸς τῆς πόλεως οἱ ὑπάτιον εἶναι, Κύρου φίλον γενέσθαι, ὅτι ἐδόκει ὁ Κύρος προθύμως τοῖς λακεδαίμονιόις ὑπὸ τῆς ἀδελφίας συμπολεμῆσαι, συμβουλίην τῶ Ξενοφῶντι, ἐλθόντι πρὸς διελφούς, ἀνακοινοῦσαι τῶ Σωκράτη πρὸς τῆς πορείας.* Cicero igitur ostendit aperuisse consilium suum de ea re Soaratem Xenophonti: neque tamen censuisse stare illum ipso oportere: quod Xenophon ipse suo scripto non declarat, sed potius timorem indicat, qui sapientem illum virum inuaserat, si per litteras ab amico euocatus Xenophon, eo accessisset, ne scilicet offenderet apud suos ciues, quod amicitiam Cyri quaereret, qui auxiliis adiuuerat antea strenue Lacedaemonios contra Athenienses. Quare cum haereret animo quid optimum esset, suasisse vt diuinum consilium, suo relicto, de ea re quaereret.

Declaratus Catulli locus: Marci que Varronis alter locus emendatus, quem turpis macula inquinat.

CAP. XXIII.

APPROSITE vt semper, eleganterque locutus est Catullus in Hendecasyllabo ad Cornificium, cum questus cum eo est, quod amici officio functus non esset, in malis suis rebus, amoreque aduerso: videbatur enim ille debuisse consolari hominem: aegritudinemque animi, apta illi tempore oratione, lenire: praesertim cum id sine damno laboreque villo facere posset, quo magis accusandus erat. Inquit igitur, negligentiam ipsius increpans.

pans. Quem tu, quod minimum facillimumque est, Qua solatus es allocutione? Alloqui enim quempiam dicebantur, qui ad eum moerentem accedebant; verbiisque dolorem illius minuebant. Hoc autem planum fit testimonio M. Varronis, qui in vi. libro de lingua Latina, cum ea, quae dicuntur a loquor, explicaret, in illis inquit. Hinc adlocutum mulieres ire aiunt, cum eunt ad aliquam locutum, consolandi causa. Ita enim prorsus legendum est, non ut in excusis libris, consulendi causa, auctore etiam vetusto exemplari: quamuis in illo sit consulandi, quod ansam praebuit errandi imperitis, parumque videntibus correctoribus: saepe enim in antiquo sermone litterae o & u inter se immutabantur, ut rutundum pro rotundum, cuius consuetudinis plura exempla extant in antiquissimo eo libro.

Correctus M. Varronis locus de lingua Latina, ubi mentio est veteris illius modi loquendi, Dicis causa: de illoque aliquantulum disputatum.

CAP. XXIII.

QVID valeat antiquum illud, Dicis causa, quod obscurum in primis erat, & a plerisque eruditis etiam viris, ignorabatur, collatis multis locis diuersorum auctorum: diligentissimeque examinatis, docuit Laelius Taurellius, magnus Latinitatis obseruator: summusque iurifconsultus in commentario suo, quem scripsit de Militiis ex casu: acceptumque id postea ab ipso, amicus illi homo, doctrinaeque ipsius admirator, Antonius Augustinus copiosius explanauit in suis emendationum & opinionum eruditissimis libris, miro studio curaque ab ipso confectis. Ipse igitur, cum causam dissentendi ab eo non habeam: cuius iudicium eruditionemque valde probo: benevolentiam autem in priuatis meis rebus saepe expertus sum: nec quicquam addere explicationi illi queam, locum tamen indicabo apud optimum auctorem, in quo vetus haec locutio est, qui accuratum virum tunc latuit, quia valde in excusis libris ille deprauatus est, atque ita deformatus, ut sine ope meliorum codicum agnosci non possit: nam alterum eiusdem scriptoris, in quo nulla scripturae labe, vidit, ac testimonio etiam illo usus est. Is autem est M. Varro, qui in vi. libro de lingua Latina prope extremum, cum de vetere vocabulo Illicium disputaret: ac priscum morem referret, inquit, ut in optimo fidelissimoque libro legitur. Hoc nunc aliter fit atque olim, quod augur consuli adest, tum cum exercitus imperatur: ac praecit, quid eum dicere oporteat: consul auguri imperare solet ut illicium vocet, non accenso aut praeconi. Id incoeptum credo, cum non adesset accensus: & nihil inererat, cui imperaret: & dicis causa fiebant quaedam: neque item facta, neque item dicta. In excusis namque omnibus est. Et dicimus cum fiebat. Cum autem edito iam libro ipse, doctissimo viro quid inuenissem in vetustissimo exemplari ostendissem, ille & fidem eius probauit, & confirmare exemplum hoc etiam sententiam suam mihi declarauit. Addidit praeterea se putare locum hunc Plinij in xxvii. libro itidem mendosum, purgari illo modo oportere. Et sunt condita auguria quid loquenti, cogitanti ve id acciderit: inter execratissima si pontifici accidat ditis causa epulanti: in mensa utique id reponi, adolerique ad larem piatio est. ut legatur, dicis causa epulanti. Quia autem Modestinus ὀσίως, vel ἀφροσύνας χάριν interpretatus est, quod a Latinis dicis causa dicebatur, apud nullum alium Graecum auctorem id inueni praeterquam Dionem, qui in xxxvij. libro historiarum, ubi de iudicio C. Rabirij, perduellionis rei, agit: priscumque morem exponit, usque ad eum diem seruatum, idem ὀσίως εἶπε, nisi fallor, vocauit: neque enim temporibus illis metus erat, ne caperetur Ianiculus collis ab hostibus, ut antiquitus, cum adhuc finitimi populi bellum gerebant cum Romanis: & tamen antiquum institutum custodiebatur, ut nihil ratum esset, quod a populo fieret, nisi vexillum illic erectum esset: quo astute sublato a Metello Celere, ereptus est irato populo Rabirius. Quod ad rationem huius sermonis facit, Flavius Sospater in primo libro institutionum grammaticarum videtur indicare dicis patrium casum esse: cum enim doceret quaedam nomina vnus tantum casus esse, exempla quoque eorum proferret, in illis etiam Dicis ergo posuit. Arnobius quoque in prooemio quarti libri contra gentes eodem sensu id usurpauit: haec autem eius verba sunt. An ita (ut assolet) dicis causa: ex eo, quod optamus & volumus bona ista nobis contingere, superiorum retuleritis in censum? ita enim in excuso Romae legitur. cum qui postea pium hunc auctorem Basileae impresserunt, falso mendosum locum putantes: corrigereque volentes, deprauarint: sic enim excuserunt. An ita, ut assolet dici causa: & quae sequuntur.

PETRI VICTORII

VARIARVM LECTIO-

NVM LIBER IX.

Locus Aristotelis explicatus e IIII. libro de historia animalium: in quo vertendo Plinius, ut videtur, lapsus est.

CAP. I.

RISTOTELIS haec verba sunt e iij. libro de natura animalium: quo loco olfactu praeditos esse pisces signis quibusdam probat: eorum autem signorum tertium hoc est. ἔτι δὲ πολλοὶ τῶν ἰχθύων διατρέβουσι ἐν σπηλαίοις: οὓς ἐπειδὴ βούλωνται προσκαλίσασθαι εἰς ἀγρὰς οἱ ἀλιεῖς, τὸ σῆμα τὸ σπηλαίου περιελίφουσι ταριχεύει δσμῶς: πρὸς αὐτὸν εἰσέρχονται ταχέως. Plinius autem in x. libro sententiam, quam credidit esse Aristotelis, exprimere volens, inquit. Quosdam & speluncis latentes, falsamento illitis faucibus scopuli, piscator expellit: velut sui cadaueris agnitionem fugientes. Qui (nisi fallor) verum sensum auctoris assecutus non est: neque enim ratione illa dixit Aristoteles pisces e speluncis expelli, sed inde euocari, captos odoribus ipsorum, ad falsamenta voranda. quod duobus verbis manifesto tradi videtur, προσκαλίσασθαι & εἰσέρχονται: significatur enim his potius allici ipsos ad ea, exireque libenter, quam fugari. Quod vero in extremo addidit Plinius, tamquam declarationem quandam, velut sui cadaueris agnitionem fugientes, a superiore lapsu pendet: cum enim rem verisimilem facere studeret, atque eius rationem afferret, hoc excogitauit, quod inane esse puto: neque tantum a sensu mentisque philosophi discrepare, verum etiam rei ipsi repugnare: quam bene cognitam, ac perceptam multis multorum animaduersionibus vsuque habuit Aristoteles.

Confirmatum testimonio veterum illorum, quod Cicero in Liciniana dixit, tenuibus hominibus Graecos, in media etiam Graecia, ius ciuitatis dilargiri solitos.

CAP. II.

QVOD M. Cicero pro Archia inquit, Mediocribus multis, & aut nulla, aut humiliter aliqua arte praeditis, gratuito ciuitatem in Graecia homines impartiri solitos, quamuis rem quantum potest augeat, verum esse intelligitur testimonio Alexidis comici: cuius hi versus leguntur apud Athenaeum in iij. libro δημοσφοπίων, ubi de falsamentis disserit, ac quanto in pretio apud Athenienses fuerint, declarat. Narrat enim Athenaeus ipsos Chaerephili falsamentarij filijs ciuitatem dedisse, quod eorum pater magnam vim falsamentorum Athenas comportasset, atque id auctoritate huius poetae confirmat: cuius hi versus sunt e fabula, quam Epidaurum inscripserat. Τὸν Χαίρηφίλου δ' οὐκ ἀδελφῶνος, ὅτι εἰσήγαγε ταριχεύει οὓς καὶ τιμοκλῆς ἰδὼν ὑπὸ τῶν ἰππῶν, δὴ σκόμβρους ἐφί. Ἐν τοῖς σατύροις ἔγρα. Quod vero ad imaginem hanc Timoclis facit, qui visis Chaerephili filijs dixerat scombros eos esse, Satyris insidentes, in viij. quoque libro Athenaeus carmen Nicoclis comici ponit, in quo mentio ipsorum ut Pythionices meretricis amatorum, fit. Sed ibidem etiam iidem duo scombri vocantur.

Qui fuerint Tarentini in vetere militia: receptaque lectio confirmata epistolae cuiusdam ad Atticum. Praeterea, Bene eueniat, dicere solitos olim, qui recte ominabantur: exitumque alicuius rei secundum optabant, declaratum.

CAP. III.

QVAE de Tarentinis in militia laboravi, ea tibi grata esse gaudeo. Haec verba Ciceronis sunt ex epistola quadam v. libri ad Atticum: quae, cum nulla egeant emendatione, quidam tamen coniectura emendare conati, quantum in ipsis fuit, corruerunt: fecerunt enim illi e Tarentinis, parietinis: existimaruntque intelligere M. Tullium id, de quo in epistola ad C. Memmium cum illo egit, ne vellet scilicet aedificatione sua occupare sedem, ac domicilium Epicuri, ac reliquorum eius familiae summorum virorum. Nam quod illo ipso verbo in ea epistola vitur, hoc nullum argumentum est: rem enim minuere volens, utque facilius id concederet Memmius, illo modo recte illic locus est: locus vero hic contra postulabat ut rem ipsam, ut erat, exponeret: si augere noller, ad eum scribens, cuius precibus motus, id contenderat a Memmio. Tarentini vero vocabantur genus quoddam equitum: quorum meminit etiam T. Liuius in xxxv. ab vrbe condita, vbi de sollertia Philopoemenis Achaei, summi ducis, diligenter locutus, addidit. Et tum omnium primum agmen constituit: dein Cretenfes auxiliares, & quos Tarentinos vocabant: equites binos secum trahentes equos, ad prima signa misit. & infra. Luce orta Cretenfium leuis armatura, & Tarentini equites super torrentem proelium commiserunt. Sed etiam Plutarchus mentionem horum fecit, & in Philopoemenis huius vita. & in Agidis ac Cleomenis: nec non Polybius in excerptis xj. libri. Aelianus autem non longe a principio libri de instruendis aciebus, accurate totam rem docet, ostendens duo esse genera Tarentinorum quorum alij longius iaculentur, & ob eam rem equites iaculatores dicuntur: alij vero, cum semel, aut bis iaculum miserint, quo leuiore vtuntur, manus de cetero cum aduersario conferant, & cominus pugnare incipiunt, qui leues nominari soliti sint, amisso superiore nomine. Praeterea, quod supra in hac epistola mentio est Patronis Epicurei & ceterorum condiscipulorum Attici, quorum id intererat: ut enim eorum voluntatibus, studiisque seruiret, rogarat id Cicero accurate a Memmio: hoc enim inducere illos potuit, magnopereque aptum est ad fallendum, qui tamen diligenter attendit sententiam superiorem: cognouitque Epicuri decretum, quod aduersatur sententiae illi, facile perspicit verba illa eo referri debere, atque inde pendere. Ut autem verum esse intelligatur, quod dixi, conferendus cum hoc est locus alter e vij. horum librorum, in quo eadem explicatius traduntur. hic inquam. Filiola tua te delectari laetor: & probari tibi, φυσικῶς esse τὴν πρὸς τὰ τέκνα. Etenim si haec non est, nulla potest homini esse ad hominem naturae adiunctio: qua sublata, vitae societas tollitur. Bene eueniat inquit Carneades, spurce: sed tamen pudentius quam Lucius noster, & Patron, qui quum omnia ad se referant, quicquam alterius causa fieri putent? & quae sequuntur: subtiliter enim disputauit de ratione hac. Cum igitur hic quoque iidem appellentur, manifestum est in priore loco cum superiore sententia illa connecti debere. Quod autem Pomponius, quae summo studio suo Cicero in militia gesserat de Tarentinis, probauit: gratumque ei id officium ipsius fuit, multis de causis contingere potuit: quas coniecturis augurari non possumus. Quod enim in militia inquit, id est in bellicis rebus, confirmat hoc mirifice lectionem hanc. Epicuri vero decreti huius, quamuis olim in explicationibus mearum castigationum de eo non nihil disputarim, meminit quoque Plutarchus in libro aduersus Colotem Epicureum, summo studio omnes illius familiae sententias exagitans: inquit enim in alijs. Τὸ δὲ, φύσει περίχρησται τὰ τέκνα τῆν γενναίων, ἐχέει, παρὰ τὸ φαινόμενον, ἀναίρηται; Ut autem hoc quoque, satis longae, disputationi addam, in posteriore loco, quem citavi, bene eueniat, legi debet, ut in meo libro est; & in alijs etiam, qui prius excusi fuerant: a qua tamen, vera prorsus, & antiquorum monumentorum fide confirmata lectione, nonnulli sine causa discesserunt, legentes, conueniant: praeterquam enim, quod hoc egregiae sententiae quadrat, est elegans sermo, & in vsu veterum scriptorum. Haec enim Pomponij comici verba leguntur apud Nonium. Bene eueniat. Ita sit: & tibi bene sit, qui recte ominaris. Cum igitur bene eueniat dici solitum esset ab iis, qui recte ominarentur, vere Cicero inquit Carneadem, qui id pronuntiarat, quamuis spurce sentiret, tamen pudentius respondisse, quam Epicureos, qui cum omnia ad se referant: vilitatesque proprias sequantur, nihil alterius causa fieri a nobis in vita debere assuebant: ille enim quasi dolebat ita se rem habere: deosque propitios esse optabat. Restat paruus scrupulus in verbis, quae antecedunt ea, quae supra

a me

a me posita sunt: quomodo scilicet legi illa debeant: nam macula aliqua illic est: excusum est enim in mea editione. Etiam, atque etiam vale. de Patrone, & tuis condiscipulis: optimus vero liber habet. Etiam, atque etiam valde. Patrone, & tuis condiscipulis: non sine mendo, & ipse.

ut plura Graeca vocabula in Tusculum nostrum sermonem penetrarunt, ita modos quosdam loquendi, quibus vulgo vtimur, videri inde profectos.

CAP. IIII.

NON tantum in patrio nostro sermone pluribus Graecis verbis vtimur (nam multas voces ex ea lingua in nostram manasse constat: quae, & notionem suam conseruarunt, & ne littera quidem immutata sunt) sed nonnulli etiam modi loquendi, qui elegantis etus, copiosique sermonis proprii sunt, huc radices egisse videntur: conuenit certe his, tantopere discrepantibus linguis, in vsu harum vobiscum mirifice, ut quod Herodotus in secundo libro historiae inquit. ἔρχομαι φράσων, vel λέξων, translatum ad nos videtur: quod exemplo etiam ingeniosi, politique in primis nostri poetae intelligitur, qui in ode quadam inquit. Con queste alzato, vengo a dire hor cose. Exempla Herodoti sunt haec. Αἰγύπτου δὲ οὐ πρόσω κόλπος θαλάσσης, ἐσέχων ἐκ τῆς ἐρυθρῆς καλαμοσῆς, μακρὸς οὐκ ἔρεον. Idem autem Graecus scriptor, suavis in primis, atque ornatus, aliter etiam aliquando variavit posterius verbum: ut cum in eodem libro inquit. ἔρχομαι δὲ πρὸς αἰγύπτου μυκωέων τὸν λόγον. Nec multo post. καὶ μεγίστων οἰδερτῶν ἀνδρῶσι, ταύτῃν ἔρχομαι ἐρέων. Sed etiam Xenophon in Agesilao καὶ τὸ τοῦ λέξων ἔρχομαι. Plutarchus quoque in libro de institutione puerorum, Herodotum imitatus. Τὸ δὲ πάντων μέγιστον, καὶ κυριώτατον τῆν εἰρημῶν, ἔρχομαι φράσων. Neque tamen solum ita loquebantur, cum dicturi exposituri ve aliquid erant, sed alia etiam facturi: ut Plato in epistola illa graui, ac plena optimarum sententiarum, ad Dionis propinquos: ait enim. ἐὰν δὲ μὴ συμβουλεύηται μοι τὸ παράπαν, ἢ συμβουλεύοντι δὴ ἄλλος ἢ μηδὲ μὴ πεισθῆναι, αὐτοκλήτως ὑπὸ τὸν ποιοῦτον οὐκ ἔρχομαι συμβουλεύσων. Quod enim translato verbo vulgo dicimus eos, qui in aduersis rebus siti, pendent ab inani aliqua longinquaque spe, pascersi di speranza, id etiam in Graeco sermone vsitatum erat, ac prouerbij locum obtinebat: ut testimonij optimorum scriptorum intelligimus. Euripides enim in Phoenissis, vbi Iocastam cum Polynice filio de exilio disputantem inducit, ita facit illam loquentem. αἰδ' ἔλπεσον βόσκειται φυλάττει, ὡς λόγος. Aeschylus praeterea in Agamemnone fingit hoc pronuntiatum ab Aegistho, contemnite, quod chorus minabatur, reditum Orestis: impetumque eius in se, ac Clytemnestram vxorem. εἰδ' ἐγὼ φέρωνται ἀνδρῶν ἐλπίδας σιτονομάσεις. immutato sane verbo: pro illo tamen posito, quod idem valet. Nam superior tragicus in Bacchis idem illud vsurpauit de Pentheo: qui rem, quae effici non posset, temptaret: irritaque atque inani spe teneretur. Apud eum enim ita Liber pater loquitur cum choro, narrans quemadmodum eluserit stultos conatus ipsius, vincere se volentis. Ταῦτα καὶ καὶ βύβρισ' αἰπὴν, ὅτι με δασμῶν δοκῶν οὐτ' ἐδίχην, οὐδ' ἤφαθ' ἡμῶν: ἐλπίσιν δ' ἐβόσκειτο. Latini cum hoc significare vellent, ut videtur, alij spe aiebant. Tibullus enim inquit. Spes alit agricolae.

Artificium Platonis iam senis, in expoliendis suis sermonibus, a Dionysio celebratum ostenditur: simulque ab eadem re translulisse nomen, cum & ipse de ornatu librorum loqueretur, Cicero indicatur.

CAP. V.

AVDAT mirum in modum Dionysius Halicarnasseus diligentiam Platonis, qua vtatur in componendis verbis: probatque studium ipsius, qui cum peccatus haberet referum plurimis scientiis: iamque ad octogesimum aetatis annum peruenisset, non cessaret tamen expolire sermones illos suos: praecipue autem recta constructione verborum ipsos ornaret. In hac autem re exponenda, studioque doctissimi viri indicando, verbis translatis ab ornatu muliebris comae vsus est: inquit enim, huic artificio collocandorum apte verborum auctoritatem asserre volens a philosophi illius grauitate. Ο δὲ Πλάτων αὐτὸς διαλόγους ἀπὸ τῶν ἀρχαίων, καὶ βοσρυχίων, καὶ πάντων τῶν ἀναπλέκων, οὐδέ μὲν ἔλεγε, ὁρδοῦναι μερόνως ἐπὶ. Quod autem ipse βοσρυχίων ait, videtur Cicero exprime-re voluisse, cum in Bruto, de C. Caesaris commentariis agens, inquit. Sed dum voluit alio

habere

habere parata, vnde sumerent, qui vellent scribere historiam, ineptis gratum fortasse fecit, qui volunt illa calamistris inurere. & quae sequuntur. Nam calamistrum instrumentum fuisse ad cincinnos formandos, apertum est: vel hoc ipso testimonio Varronis e. v. libro de lingua Latina ad Ciceronem. Calamistrum, quod his calfactis in cinere, capillus ornatur: qui ea ministrabat, a cinere cinerarius est appellatus. Administrum autem ipsius hoc ipso nomine vocavit Catullus, in epithalamio ita canens. Sordebant tibi vilicae Concubine hodie, atque heri Nunc tuum cinerarius Tondet os, miser ah miser.

Vetus prouerbium e tenebris erutum, quo affirmatur, indicio orationis, quales homines sint facile perspicui.

CAP. VI.

Verba sententia erat, qua tradebatur, cuius notae foret homo, atque naturae, ex oratione qua vteretur, intelligi. Illa vero his verbis pronuntiabatur. *Ανδρὸς χαρακτήρ ἐκ λόγου γνωρίζεται.* Vocatur autem a Graecis *χαρακτήρ* descriptio, ac forma: primumque, vt existimare licet, ita appellata est nota, quae inureretur corpori beluarum, ad genus indicandum: deinde translato nomine, quae declararet ingenium, ac mores vitorum: vnde a Latinis etiam vocantur melioris, & deterioris notae homines. Credi autem facile potest Terentius ad hanc sententiam respexisse, vel potius haec ipsa verba expressisse, cum in *ἑαυτὸν τιμωρομένω* ita induxit Bacchidem cum Antiphila loquentem. Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio. Vnde in antiquissimo libro, qui fuit Petri Bembi, honestissimi, atque amplissimi viri, is ipse Graecus versus scriptus est contra poëtae verba, quae indicavi: vt perspexi ex Politiani libro, cum illo ipso diligenter olim collato: quamuis illic non nihil desiderari videatur, deletis propter vetustatem litteris. Inueni autem ipsum quoque inter sententias Graecas variorum poëtarum. Nam post hunc versum, interiecta copula, initium alterius Graecae sententiae positum est, quae eodem faceret. Significabatur etiam idem pene a Graecis hac quoque voce, quae itidem prouerbij vim habet: vulgoque ferri solita erat. *δὴς ὁ τρόπος πειοῦπεν ἔναι, καὶ τὸν λόγον.* Legitur autem apud Aristidem sophisten in ij. oratione contra sermonem Platonis, quem inscripsit Gorgiam: vt indicauit etiam vir valde doctus in Prouerbis: qui tamen superioris sententiae, idem valentis, non meminit: quia (vt opinor) apud nullum Graecum scriptorem inuenerat. In Graeco vero versu eleganter *γνωρίζεται* dictum est: valetque id verbum, nota quadam, & tamquam indicio cognoscitur: Vnde *γνωρίσματα* quoque Graeci in fabulis vocabant monumenta, vt vtar vocabulo Terentiano: & cuncta denique illa quorum auxilio persona aliqua, diu ignota, cognosceretur. Aristoteles appellauit *σημεία* in libro, qui restat, de arte poëtarum. Superiore autem verbo, vt alij, ita quoque idem, cuius paulo antea testimonium citavi, sophistes vltus est in oratione *ὑπὸ τῆς πιαράων*. Ita enim inquit, ad Platonem conuersa oratione. *ἄστ' ἐ μὲδὼ προσείδικασ', ἀλλ' οὐ τούτοις ἔστας, πᾶς τις ἦν ὄρεσθ' ἐκ τῶν εἰρημῶν τὸν πρὸ κλέα, ὡσπερ οὐδ' ἀπὸ τῶν γνωρισμάτων οὐ τοῖς δράμασιν.*

Deletae multae maculae M. Varronis: exemplis priscorum poëtarum, quibus ille vsus erat, illustratis.

CAP. VII.

In M. Varronis locus e vij. libro de lingua Latina corruptus est, & ea potissimum parte mendum infedit, qua deformata, exemplum, quod profert, irritum est: sic enim in excusis libris legitur. Multa ab animalium vocibus tralata in homines: partim quae sunt aperta: partim obscura. Perspicua, vt Ennij: animus cum pectore lactat. In postremis autem verbis sane nihil est, quod ductum sit a voce animalis, vnde existimari potest vitium hic esse. Exemplar vero illud vetustissimum, merito saepe a me laudatum, integrum hac parte est: latrat enim habet, non lactat: quod verbum valde accommodatum est huic loco: confirmatque id, quod hic ostenditur a doctissimo scriptore. Sed praeter fidem eius libri, testimonio etiam Sex. Pompeij non parum adiuuatur haec lectio: qui inquit, quamuis exemplum ipsum poëtae non ponat. Latrare Ennius pro poscere posuit. Lucretium autem eodem pacto vltum hoc verbo, & a cane, cuius proprium est, ad aliam rem, & quasi feminam transtulisse, perspicuum est, cum cecinit, *αὐτῶρεκταν* extollens, = nonne videmus Nil aliud sibi naturam latrare, nisi vtque Corpore seiunctus dolor

dolor absit, & quae sequuntur. Graeci quoque poëtae verbum, quod huic respondet, eodem transferunt: vt Sophocles in *Electra*, cum virginem hanc ipsam, vnde fabula vocata est, inducit narrantem, quemadmodum mater se male verbis acciperet, cum Orestis metus alius quis ipsam inuadit: omni namque viro acerbitatis ipsius exposito, addit. *τοιαῦτ' Ἰλακτῆι*, sumpto a canum voce verbo, apte importunam ipsius vociferationem appellans. Sed Aeschylus etiam in Agamemnone fecit Aegisthum ipsum, impurum hominem, illo vti: cum chororum accusaret, Clytemnestrae maledicentem: *ἰλάγματτα* enim idest latratus, conuicia ipsius vocauit. Infra quoque in exemplo Caecilij erratum habet, superiori par, Aldi liber, & alij postea excusi: quod abest ab eodem antiquissimo exemplari, & quibusdam etiam superiore aetate impressis: cum enim illic sit. Tantum rem dilabare, vt pro nihilo habuerit. legi debet, vt in melioribus est. Tantam rem dibalare pro nilo, vt habuerit: a balatu enim ouium videtur nomen ductum: vt ipse quoque M. Varro in ij. de re rustica *μεταφορικῶς* inquit. Quoniam satis balasti o Faustule noster. & quae sequuntur. Sed primum etiam exemplum, quo vtitur, Lucilij, mendosum in extremo est: cum enim illic sit. Lucilij. Haec inquam rudet ex rostris militabat. Legi videtur debere, iisdem libris auctoribus, atque heilitabit. Sed hic quoque versus Lucilij e Satyarum libro vj. citatur a Nonio cum altero, qui ipsum consequitur, in quiritare. Ita autem apud eum est. Haec inquam rudet e rostris, atque heilitauit, Concurrans veluti harenarius: lateque quiritans. Totus igitur hic Varronis locus, nisi subest adhuc aliquod occultum vulnus, videtur sic esse legendus. Multa ab animalium vocibus tralata in homines: partim, quae sunt aperta: partim, obscura. Perspicua, vt Ennij Animus cum pectore latrat. Plauti, Gannit odiosus omni totae familiae: Caecilij, Tantam rem dibalare pro nilo, vt habuerit. Lucilij, Haec inquam rudet ex rostris atque heilitabit. Eiusdem, Quantum hinnitum, atque equitatum minus aperiant. Reliquae partim curandae, quae & ipsa maculis respersa est, alias operam dabo.

Locus Aristotelis emendatus in primo de arte poëtarum: qui cum valde corruptus esset in omnibus libris, tamquam ansam dedit interpretibus peccandi.

CAP. VIII.

Vomodo corrigi debeat locus deprauatus in libro, qui restat Aristotelis de arte poëtarum, ostendere libet: quo enim loco de vocabulis differit, in quibus poëtae licentia aliqua vsi sunt: a consuetudineque sermonis, addentes, aut dementes inde aliquid, discesserunt: siue aliqua huiuscemodi noua ratione vtentes, exemplis declarans cuiusmodi sit *ἀφρημῶν*: cum antea docuisset in quo vis eius maneat (ita autem ille appellat nomen, a quo aliquid in extremo abscissum sit: grammatici vero *ἀποκοπήν* immutationem hanc vocant) inquit: *ἀφρημῶν δὲ, δῖον τὸ κρεῖ, καὶ τὸ δῶ.* quae verba ad huc integra sunt, ac vitio carent, cum in his, quae sequuntur, foeda macula sit: *καὶ μία γίνεται ἀμφοτέρων οὐς.* vnde recte in libro, ab Aldo exculo, nota apposita fuit, quae vitium indicaret. Quamuis autem in aliis calamo exaratis libris aliter legatur, vt *οὐς οὐς*: siue *ἔως ἤς*: nulli tamen veram lectionem retinuerunt: sed contaminata illa est (vt opinor) ab his, qui omnia temptarunt, vt locum restituerent: nec tamen consequi, quod conati sunt, vilo pacto potuerunt. Apparet autem quomodo legendum sit ex Strabone: omnisque hic locus auxilio diligentis illius, & eruditi scriptoris explicatur: neque enim verba illa, *καὶ μία γίνεται ἀμφοτέρων*, sunt Aristotelis, aliquantulum diuersam a superiore rationem alteram eius licentiae tradentis, vt quidam acceperunt, sed poëtae; vnde sumptum exemplum est. Is autem Empedocles fuit, vt Strabo indicat, qui cecinit in parte quadam poëmatis sui: cum (vt arbitror) doceret e duobus oculis vnam fieri visionem, amborum vi congregata. *καὶ μία γίνεται ἀμφοτέρων ὄψ*, pro *ὄψις*. quare manifesto intelligitur vsus eadem, qua ceteri, ratione. Cum enim Strabo in viij. libro existimasse nonnullos positam esse in catalogo ab Homero *Μείσσω* pro *Μεσσιῶν*, dixisset (nam illo nomine oppidum nullum Peloponnesi vocabatur) exemplam etiam poëtarum posuit: quibus auctores huius sententiae, sedulo a se collectis, idem quod illic ab Homero vsurpatum putabant, ab aliis etiam aliquando factum declarabant: in quibus est hoc etiam Empedoclis. Verba Strabonis, quae auxiliij aliquid ferunt Aristotelis sententiae: si quis contentus auctoritatibus ipsius non fuisset, haec sunt. *Ἐνιοὶ δὲ κατὰ ἀποκοπήν δέχονται τὴν μεσσιῶν: εἴρηται γὰρ ὅτι, καὶ αὐτὴ μέρος ἰὼ τῆς λακωνικῆς: παραδουγμασι δὲ χράνται. τὸ μὲν ποιητοῦ, τῷ κρεῖ, καὶ δῶ, καὶ μάψ. καὶ ἐπι-ἠρώς αὐτομέδων τῆ, καὶ ἀλκιμος. ἀντὶ τοῦ ἀλκιμῆ μέδων: ἠσιόδων δὲ, ὅτι τὸ βριόν, καὶ τὸ βριαρόν, βρι λέγει. Σοφοκλῆς δὲ, καὶ Ἴων τὸ ἔσθλον ἔα. ἐπίχαρτος μὲς δὲ, τὸ λίαν, λί: συρακῶ δὲ πᾶς συρακουσῶς. περὶ ἐμπειροκλεῖ δὲ, μία γίνεται ἀμφοτέρων ὄψ, ἢ ὄψις, καὶ πᾶρ Ἀντιμάχῳ, δμμήτριός τοι ἰλθυσίνων ἴερῃ ὄψ. καὶ τὸ ἄλφιον ἄλφι. ὄψορῶν δὲ, καὶ τὸν ἕλον, λέγει ἄλ. πᾶρ*

παρὰ φίλτα δὲ, δμῶν δ' εἰς παλάσους λαοὺν ἄχουσιν ἔρι; εἰς ἀνιμον δὲ τὰ πῦρ, τὰ πῦρ δὲ ἀρετῆς
 φησὶ. δῶδ' δὲ τῶν δῶδων, συμμίας. Eustathius, cum locum eum Homeri interpretaretur, in quo exoritur haec quaestio; est autem versus hic catalogi nauium. Φάρν π, Σπάρ-
 τῶν π, πολυτρήμονά π Μείσιον; opinionis quoque illius meminisset: nam citat testimonium Stra-
 bonis, quem vnum in his rebus maxime ducem sequitur, in testimoniis aliorum poetarum
 citandis, paucioribus contentus, non peruenit ad hoc Empedoclis exemplum. Hoc autem
 primus vidit eruditissimus iuuenis Antonius Angelius, quem ego semper magnopere dilexi,
 & propter animi probitatem, & propter egregiam doctrinam: commendatus vero ille his do-
 ctibus, summae spei admodum est, ac studium omne suum operamque nunc consumit in prin-
 cipis libertis erudiendis, atque omni ingenua arte expoliendis. Eum igitur, quem mea etiam
 laude libenter ornarem, sua, ingenioque ipsius parta nolui fraudare.

Eleganter ocellos dictas ab optimis auctoribus res, quae tantum reliquis eiusdem generis praestarent, quantum lumina ceteris corporis animantium partibus.

C A P. I X.

QUAM apte lepideque Catullus Sirmionem, villulam suam, quam laudare volebat, ab animalium fronte translato verbo, ocellum peninsularum insularumque appellavit, omnes facile intelligunt: neque enim tantus ornatus verbi: splendorque quempiam potest latere. Est autem metaphora e genere illarum, quae in primis probantur, atque ingens lumen afferunt: vocataeque sunt ab eruditissimo viro, optimoque harum etiam minorum rerum magistro, ἐκ τοῦ ἀνέλεγον. Cicero quoque in epistola quadam ad Atticum eodem pacto locutus est: cum discessum suum ex Italia, peregrinationemque, quam susceperat, deploraret; iniquo animo ferens se, iniuria aduersariorum, improborumque ciuium, haec vitae commoda, quibus praecipue illa aeas agebat, relinquere cogi: ac tam honestis oblectationibus spoliari. Inquit igitur. Cur ego tecum non sum: cur ocellos Italiae, villulas meas, non video. Praeterea in iij. libro de natura Deorum eodem lumine vsus est, cum suspirio quodam & dolore, dicens. Critolaus inquam euerit Corinthum: Carthaginem Afrubal. Hi duo illos oculos orae maritimae effoderunt. Pindarus in ode ij. Olympiorum, qua Theronem Agrigentinum ornauit, elegantiam huius translationis perspexit, & maiores ipsius intelligens: summisque laudibus in caelum ferens, cecinit. Κηρόντων οἱ ποτὶ θυμῷ ἱερὸν ἔχον οἴκημα Ρωμαίου: Σικελίαστ' ἴσασι ἄρβυκλῆος. Unde etiam optimus nostri temporis poeta: quique vestigia, & Latini, & Graeci, supra a me appellati, poetae, premit Flaminius: siue illos imitatus, siue ingenij acumine, quo neutri eorum valde cessit, idem perspicuus & ipse in hendecasyllabo de laudibus Mantuae non minus apposite cecinit. Felix Mantua, ciuitatum ocellus.

Quid valeat Graecum verbum, ἀμυχαιία in epistola ad Atticum: locique plures veterum auctorum, in quibus idem nomen est, explicati.

C A P. X.

MICERO cum in epistola quadam ad Atticum inquit. Bruti ad te epistolam misi: dij boni, quanta ἀμυχαιία: cognosces cum legeris, videtur ἀμυχαιίας appellasse animi Bruti difficultatem, in epistola illa expressam, qui suas rationes explicare non posset: haec enim notio est Graeci illius verbi: valetque ἀμυχαιία vacuitas, ac penuria consilij: cum aliquis quomodo nodem quempiam dissoluat non videt: nec viam inuenit, vt inde honeste exeat. Xenophon de paranda tuendaque re familiari illo vsus est, vt aliis in locis, ita etiam in hoc, cum Ischomachum, de vxore ita loquentem, induxit: quae laetata vehementer fuerat praeeptis ipsius de recto ordine vtensilium, καὶ φανερὰ τῷ ἰσομαχῷ ἰχνηδὲς, ὡς πορ εἰς ἀμυχαιίας διπορεῖται τινὰ θυμικῶν. Euripides quoque in primo choro Hippolyti coronati, vbi inducit chorum ipsum secum versantem quid nam morbi inuasit repente Phaedram, aut qui tantus animi dolor opprimeret, vt inedia vitam finire velit, vsus est hoc verbo: vocauitque ἀμυχαιίας (nisi fallor) vitium mulierum, quae malarum suarum rerum remedium inuenire nequeunt: neque artificio villo se inde explicare quaerunt, sed tradunt se totas aegritudini. Locus sane obscurus est, & cuius sensum minime Graecae declarariunculae aperiunt: quae hic vt plurimis aliis in locis, frigidae nimis & insulae sunt. Verba poetae. Φιλῆ δὲ τῆς δυσρόπου γυναικῶν Ἀρμονία κακὰ, φύσας ἀμυχαιίας σωθικῶν. quasi dicat: huiuscemodi est tempera-

mentum

mentum animi mulierum, atque ita durum: quodque vix flecti queat, aut temporibus se accommodare, vt plerumque sociam habeat hanc ἀμυχαιίας, importunam sane, ac miseram. φιλεῖ namque valet hic (vt opinor) consuevit: quod scilicet hoc delectetur, & enixe cupiat. vt sane Latino verbo, quod huic responderet, vsus est etiam Horatius in iij. Odarum libro, ita canens. Aurum per medios ire satellites Et perumpere amat saxa. In eadem fabula post, vbi inducit Hippolytum criminantem mulieres, incredibilemque sententiam edentem, qua affirmavit praestare imbecilli consilij vxorem domum ducere, quam acuti sapientisque: in reddenda ratione sui iudicij, tantopere ab aliis discrepantis, ait: Τὸ γὰρ παροῦρον μάλλον εὐτίκτε κῦρρις. Εν ταῖς σοφάσι: ἢ δ' ἀμυχαιίας γυνὴ Γυνὴ βραχίλια μῦρρις ἀφρη-
 θη. Vbi manifesto valet ἀμυχαιίας, stulta, & quae nesciat se expedire e suis cogitationibus: nec viam exitumque rerum inuenire. Est etiam idem verbum in tetrasticho hoc, quod Aeschines, vt alia non nulla, recitat in accusatione Ctesiphontis: insculptumque fuisse docet Athenis in primo Mercuriorum, in porticu ab ipsis vocata collocatorum.

- Ηγ ἄρα κακίνοι παλακάρδιοι, οἱ ποτὶ μάδων
- Εὐσιγὶ ἐπ' ἰδίῳ εὐμόνος ἀμφὶ ῥῶας
- Διμέντ' αἰθάλα, κρατέροντ' ἐπέγοντ' ἄρα,
- Εὐδοτοὶ δυσμοσίων ὄρον ἀμυχαιίας.

Laudans enim fortes illos viros, qui ita ornati a rep. fuerant, dicit eos primos fregisse consilia hostium: omnesque eorum machinas conatusque repressisse,

Argumenti vis examinata, quo in aliis multis, vitur apud Euripidem Hippolytus, in muliebri genere exagitando.

C A P. XI.

IN eadem oratione Hippolyti, acerbaque infectatione muliebrium morum, quod inquit, valde infensus ipsis adolescens: inde etiam liquido intelligi posse, quam ingens malum femina sit: quod parens, qui procreauit, qui aluit, bonam magnamque partem patrimonij, cum filiam alicui collocat, vna cum ipsa dilargitur, vt liberet se eo malo, videtur argumentum esse ductum ex eo loco, quem Aristoteles in ij. libro de arte dicendi pluribus verbis indicauit: atque ita denique inscripsit, τὸ οὐ σέκα ἀν-
 εῖν, εἰ μὴ χεῖροιο, τούτου σέκα φάναι εἶναι, ἢ χεῖροιο: certum enim est hoc ea de causa non fieri: neque parentem spoliare se aequo animo parte rei familiaris, vt e domo filiam extrudat, sed vt commodis ipsius consulat: neque enim decet filias expertes esse paternorum bonorum: & tamen videri potest ea de causa factum. res certe nonnullas molestas, & odiosas ita a nobis eiicimus: ac damnum omne quod facimus, negligimus. Verba poetae haec sunt: Τούτῳ δὲ δῖλον, ὡς γυνὴ κακὸν μέγα Προδίδεις γὰρ ἰσπερσῶ π, καὶ θρέψασ πατὴρ Φορῆς, ἀπφῆσ, ὡς ἀπὸ μαχῆ κακοῦ.

Craterum medicum, cuius magnum nomen Romae fuit, aetate Ciceronis floruisse.

C A P. XII.

CRATERI, summi medici, meminit Cicero in epistola quadam ad Atticum, de Attica, tunc aegrotata, loquens. Commouet me Attica: etsi assentior Cratero. Nec multo post iterum, totidem verbis, in alia epistola. De Attica doleo: credo tamen Cratero. Praeterea Horatius in Satyra iij. secundi libri. Non est cardiacus, Craterum dixisse putato, Hic aeger. Sed & Persius, Sed quid opus Cratero magnos promittere montes. Hic autem Craterus ille videtur, cuius seruus in nouum inauditumque morbum incidit: idemque admirabili quadam curatione sanatus est, vt memoriae prodidit Porphyrius Tyrtius in primo libro πρὸς ἀποχῆς ἐμψύχων. Κρατρου τὸ ἰατροῦ οἰκίτης ἐξῶ περιπέσων νοσήματι, τῷ σαρκῶν ἀπίσκειν λαβονσῶν ἐκ τῆς ὄσων, τοῖς μὲν φαρμάκοις ὠφελῆναι οὐδὲν: ἰχθῦς δὲ τρέπω ἐχθρὰ σκιδναθῶσ, καὶ βράβοσ, τῆς σαρκῶς συκολληθῆσιν. Cum igitur caro discessisset ossibus: nec medicamentis quicquam profici potuisset, narrat vipera, piscis in morem conformata, deuorataque ab eo, liberatum ipsum eo morbo: ita namque carnem ossibus haerere coepisse, ac conglutinatum esse.

Idem

Idem posse insculpere in animo, quod γράφειν ἐν φρεσίν: contraque significare pae-
ne idem, in vento & aqua scribere, quod ἐς πύραυρον γράφειν.

CAP. XIII.

Q UOD Cicero in mente insculpere dixit pluribus locis, Graeci boni poëtae γράφειν ἐν φρεσίν dixerunt, idest condere in animo quippiam, atque illic firmiter collocare, vt ea, quae litteris consignamus. Aeschylus in Prometheus vinceto. ἢ ἐγράψαν οὐ μνήμοσιν δέλτοις φρεσῶν. Pindarus quoque, cum significare veller, ita se quempiam in animo insculptum habere, vt inde non posset deleri: nec vltimum futurum tempus, quo penitus memoria eius extingueretur, quamuis tunc oblitus foret, ita locutus est initio x. odae Olympiorum, mandans Musis, quae id sciebant, vt legerent. Τὸν ὀλυμπιονίκων ἀνάγνωτε μοι Ἀρχιερέατος παῖδα πόσι φρεσὸς, Ἐμῆς γέγραπται. Expressisse autem hoc quoque Terentium in Andria his verbis, apparet. Etiam nunc mihi scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis. Contra Catullus in vento & aqua scribere dixit, de rebus quae subito dissipantur: nec stabilitatis aliquid, aut constantiae habent: quod Graeci homines perulgata voce; quaeque vim prouerbij optinuerat, intelligentes, aiebant ἐς πύραυρον γράφειν: ciuis enim quoque ipse leui vento impellitur: nec quod impressum in eo fuerit, diu retinet.

Tubarum sonus Romae adbitus in funeribus honestorum hominum: resque admiranda de docilitate picae, quam litteris mandauit grauis auctor.

CAP. XIII.

R OMAE nobiles, ac fortunati homines efferebantur cum tubarum sono, quod obscure significauit Propertius, cum in elegia inquit. Tibia, funesta tristior illa tuba. Et post eodem libro canens. Nec mea tunc longa spatietur imagine pompa, Nec tuba sit fati vana querela mei. Plutarchus autem aperte in libro, quo disputauit accurate, vtrae animantes prudentiores sint, iliae ne quae in terris, an quae in aquis vitam degunt: narrat enim Romae tonsorem quandam, cuius officina prope Graecostasin erat, picam aluisse: quae non tantum humana verba, ceterarumque animantium voces, sed musicorum instrumentorum sonos redderet, nullo cogente, sed ipsam temetipsam exercentem, studentemque nihil a se non expressum effectumque relinquere. Cum autem forte illac funus diuitis hominis duceretur, in quo multae tubae canebant; & vt moris erat, eo in loco retitisset, tubicines illos probatos a multitudine: iussosque canere, non parum temporis ibi consumpsisse. Post illum autem diem picam ita sermone omni, sonoque caruisse, vt ne vocem quidem suam propriamque ederet, ad motus animi indicandos ipsi a natura datam: quod silentium ipsius admirationem non paruam attulit illis, qui antea, illac transeuntes, suspicere soliti erant loquacitatem eius auis. diuersisque (vt ait) causam eius quaerentes varia afferbant: partim enim suspicabantur aemulos medicamentis quibusdam id fecisse: partim autem, quae maior pars erat, arbitrabantur tubarum clangorem audiendi sensum corrupisse: vnaque vocem etiam extinctam esse. in quo tamen vtrosque falsos deceptosque fuisse constitit: neque enim alterutrum eorum fuerat, sed meditatio vt intelligi potuit, & tamquam secessus quidam, reditusque in se ipsam, partis animae, quae imitatur. Illa namque tamquam instrumentum quoddam, instruebat vocem, ac praeparabat. Repente enim venit, ac refulsit, vt inquit, nullam consuetarum verustarumque illarum imitationum; sed tubarum cantus iisdem circuitibus quibus artifices illi vsi fuerant, edens, vt persequeretur etiam imutationes, atque omnes musicorum ictuum numeros percurreret. Ex hac autem longa narratione & institutum veterum, quod e tenebris erueretur volui, declaratur. & lepida incredibilisque res exponitur. Sed moris huius ipsius mentionem quoque fecit Hyginus in fabularum libro, capite cclxxiiii. quo commemorat quis quid inuenit, his verbis. Quod exemplum hodie Romani seruant, & cum aliquis decessit tibicines cantant: & amici conuocantur, testandi gratia eum, neque veneno, neque ferro interitisse.

Graeca Menandri verba, quae Terentius duobus locis expressit, adposita.

CAP. XV.

N I S I calamitate temporum superiorum, aut errore quodam nimis seuerorum hominum, qui omnes vndique delicias, & animi remissiones multitudini eripere voluerunt, fabulae Menandri, Philemonis, Apollodori, & aliorum eius generis comicorum interitissent,

riissent, praeter alios multos fructus, qui inde maiores capi potuissent, haec etiam non mediocri utilitas inde sumpta foret, quod Latinae linguae studiosi; candorisque ipsius amatorum, veram rationem in Latinum vertendi Graecorum scripta didicissent: cum plures Latinas comoedias, & a Plauto, & a Terentio ex illis poetis versas, habeamus. Sed quoniam tanto huic malo remedium adhiberi non potest, conandum est, si quae illorum suauissimorum ingeniorum reliquiae vsquam inueniuntur, quae hoc praestare queant, illas sedulo tueri: & ne omnino extinguantur operam dare: cui rei ipse diligenter incumbam. Cum igitur domi habeam Terentium collatum ab Angelo Politiano annis ab hinc lviij. cum vetusto exemplari Petri Bembi, nobilis ac magnae etiam tum spei adolescentis, & in eius margine versus nonnulli Graeci expressi a Terentio legantur (neque enim contentus fuit eruditissimus ille, atque in primis antiquitatis studiosus vir, collatione ipsa poetarum, sed declarationes etiam, quae in eo leguntur, descripsit) libet illos hic ponere, vt ab omnibus cognosci, ac legi possint. In Heauton timorumenno igitur contra versus hunc, Textentem telam studiose ipsam offendimus. adnotatum est. ἐξ ἰσχυρίου ὄψις ἐκρέματο φιλοπόνως πένυ. qui manifesto versus est Menandri illic expressus. In quo etiam animaduertendum Graecum poetam indicasse priscam rationem texendi, dicendo ipsam aptam fuisse, ac pendisse ex ipsa tela, quam etiam ostendendae adhuc magis tenuitatis Antiphilae causa imminuto nomine appellat. Praeterea non multo post ibidem adnotatum est. καὶ θεραπεινὸς ἢ μία αὐτῆ σωφρανέου, ἔντοκός δὲ διακνημῆσι. quae interpretatio est huius loci. praeterea vna ancillula Erat: ea texebat vna: pannis obfita, Neglecta, immunda inluuie. Menandri autem ipsius Eunuchio verba, quibus descripsit ingenia & mores meretricum: ediditque quod Terentius ita expressit. Quae dum foris sunt, nihil videtur mundius, Nec magis compositum quicquam: nec magis elegans Quae cum amatore suo cum cenant, liguriunt Harum videre ingluuiem, fordes, inopiam Quam inhonestae solae sint domi, atque auidae cibi: Quo pacto ex iure externo panem atrum vorent, non sane inueni, verum cum in eandem sententiam ab eleganti scriptore Graeco prolatam incidit, hoc quoque adnotare: duosque hos locos inter se conferre, non inutile putavi. Aelianus igitur in epistola, quam fingit Chremetem, agrestem hominem, mittere ad Parmenonem, insimulans, & ipse studium, artemque meretricum, inquit. καὶ λάθρα μὴ ἀλόοσι πάντα, καὶ καταπίουσι, ὑπὸ τῷ ἐργασίῳ, τῷ δὲ ἀγρῷ: παρύντων δὲ ἡμῶν, ὠραίζονται. Quod autem panem atrum, vilem significare volens, Latinus comicus inquit, verisimile est apud Graecum ἀρτον μέλαρα extitisse: hocque verbum ex verbo expressum fuisse: commemoratur enim acuta lepidaque vox Philoxeni parasiti ab Athenaeo in vj. libro vbi plures condicionis hominum sales exponit: in qua haec ipsa verba sunt. Cum enim qui vocasset eum ad cenam, atros panes adposuisset, admonuit ne multos eius generis adponeret, ne tenebras induceret.

Sublata macula ex oratione Demosthenis, quae nata fuerat ex corrupta pronuntiandi ratione: illa autem totius illius loci sententiam peruertebat.

CAP. XVI.

L IBRATVM libratij est in quarta Philippica Demosthenis, vt veteres ipsam vocare consueverunt: quae tamen nunc prima inscribitur. Vbi enim quid consilij afferat ad resistendum Philippo exponere voluit, metuens ne repudiaretur, quia modicam classem putabat ornandam, antea sibi viam muniuit, vtilitatem illius sententiae diligenter explicans: docensque non eos, qui magnas, ac subitas copias decernant, videre quid tempus illud requirat: cuius etiam rei rationem reddit hoc pacto: non enim quae iam facta sunt, auxiliis nunc eo missis, vbi incommoda accepta sunt, prohibere possumus: sed qui ostenderit, qui apparatus belli: quantumque, & vnde comparatus, permanere possit, donec aut honestis condicionibus bellum finierimus, aut superiores in eo hostibus fuerimus. Initio igitur huius προθεραπεινός: ita enim Graeci, magistri dicendi, huiusmodi locos appellant, cum oratores, timentes ne explodatur, quod dicturi sunt, praeparant animos eorum qui audiunt, ita legitur in excusis libris, ac nonnullis etiam scriptis. Δειδείτε ἡμῶν ὁ ἀνδρῶν ἀβλυγῶσι τοσοῦτον: ἐπειδὴν ἀπαρτὶ ἀκούσῃτε, κρίνατε καὶ μὴ πρότερον προλαμβάνετε. μὴ δ' ἂν ἐξ ἀρχῆς δοκῶ τινι καινῷ παρασκευῶν λέγειν, ἀναβάλλεται μετὰ πρᾶγματι ἡγέμεθα. cum videatur omnino καινῶ legi debere, longe diuersa notione huius nominis, quamuis parua immutatione facta, sonoque tantum vocis variato: qui simplex nunc est, cum antea mixtus ex duabus litteris foret. Locum autem hic non esse illi lectioni inde etiam perspicitur, quia noua consilia & antea non audita, attentiosem per se faciunt auditorem: ac veterum malorum finem in se habitura putantur: cum praeteritae rationes, vsitataque consilia, ab exitu ipso, inutilia iudicentur. Auctor quoque declarationum, quae in primam partem eius orationis excusae sunt,

fac sunt, manifesto sic legit, cum ita interpretetur verba illa *κενὸν περισκελιῶν*: quamvis apud eum quoque idem verbum corruptum sit. sententiam autem exprimam. Quantum ad existimationem Atheniensium, qui magnas copias decerni volebant: Demosthenes vero, intelligens quo loci fortunae ciuitatis sint, paruas. Nam infra etiam Demosthenes contemnit illos, qui maximas copias censabant atmandas, cum eorum nihil postea fieret. Vnde, via iam conficiendae pecuniae indicata, adiunxit, excitans illos ad ea, quae plebiscitis complexi essent, peragenda. *ἵνα μὴ μόνον οἱ τοῖς ψήφισμασιν, καὶ τοῖς ἐπιστολαῖς πολεμῆτε Φιλίππῳ, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔργοις.* Quod etiam in eorum moribus notauit Lilius, cum aduersus alium Philippam plebiscitis saeuirent, ac facti essent, crescente semper desidia, ignauiores. In xxxj. enim libro inquit. Athenienses quidem litteris verbisque, quibus solis valent, bellum aduersus Philippum gerebant. Omnino tota hac oratione ciuibus suis persuadere conatur Demosthenes, ne mittendo auxilia putent se posse Remp. tueri, sed manum semper instructam, ac paratam habeant, quae omni occasione bene gerendae rei vtatur, nec vniquam cesset ei molestiae aliquid detrimentique importare. Vnde, cum infra dixerit. *Δὴ τοίνυν ὑμεῖς τὰ πᾶσι οὐδὲν μὲν μὴ βαναυσίαις πολεμῆν: ὑπερδύμον ἢ ἀπαύτων,* flagitium illius magis intelligi potest, qui pro βασιλείαις, scribi oportere censuit γουτιῆαις.

Facere videri interdum abundare in Latino sermone, cum tamen, si non sententiam, ornatum saltem verborum adiunget.

CAP. XVII.

S VNT certi quidam modi loquendi, singularum linguarum proprii, qui suspecti hominibus non eiusdem nationis sunt: saepeque corrupti existimantur: & tamen non solum omni macula carent: nihilque in ipsis aut abundat, aut deest, sed plane elegantes ac venusti sunt. Huiusmodi autem est, quod Cicero in v. libro Tusculanarum inquit. An Scythes Anacharsis potuit pro nihilo pecuniam ducere, nostrates philolophi facere non potuerunt? Quod enim videtur otiosum hic, facere, nullo modo vacat: neque tolli debet: sed ita Latini homines loquebantur: vt Lucretius etiam, vbi de furore amoris disserit: ostenditque voluptatem, qua in rebus Venereis fruuntur, ea perturbatione inflammati, liquidam sinceramque non esse: ait enim. = quoniam nil inde abraderere possunt Nec penetrare, & abire in corpus corpore toto. Nam facere interdum velle, & certare videntur. Hic enim quoque sine illo verbo, indefinito tempore posito, sententia constaret: venustatis tamen non parum elegantiaeque id verbum secum adportat. Budaeus quoque, summi iudicij vir, reconditaeque doctrinae, hoc Latinum verbum saepe περισκελιῶν adnotauit. Nos etiam patrio sermone hoc retinuimus, ac saepe ita loquimur.

Sapphonis carmen cum Horatij carmine collatum, propter sententiae similitudinem.

CAP. XVIII.

V M ea vis sit amoris, vt e pectore eorum, quos occupauit, eiiciat reliquas omnes curas, exturbasse ipsum ex animo Neobules muliebria cuncta studia, & instrumenta lanificij eleganti hoc carmine cecinit Horatius. Tibi qualum Cythereae puer ales, Tibi telas: operosaeque Mineruae studium auferat Neobule Liparaei nitor Hebrai. Suauissimum autem carmen Sapphonis apud Hephestionem, qui scripsit de metris, legitur: quo virgo, blandē ipsam appellans, mira quadam simplicitate animi confitetur matri, se ictam vulnere amoris, desiderioque adolescentis captam, non posse telam texere. Illud igitur hic ponam *Γλυκίαι μάτρη, οὐδὲ τι δώματα κρέκειν τῶν ἰσθῶν, πῶθ' ἄρα δαμιῖτε παιδὸς βραδύνας δ' ἄφροδίτας.* Qualum autem vas esse lanificij aptum, qui Graece vocatur calathus, traditum est a veteribus grammaticis. Cicero in tertia contra M. Antonium ὑποκριτικῶς quasillum dixit. At vero huius domi inter quasilla pendebatur aurum. Nam veram hanc esse eius loci lectionem, quam restituit Ferrarius ope scriptorum librorum, confirmatur etiam testimonio Seruij, interpretis Virgiliani: qui in declaratione versus illius e secunda ecloga. Ecce serunt nymphae calathis, locum hunc M. Tullij adduxit.

Attingere & gustare μεταφορικῶς dicitur a Cicero, ἡ ἀπίδα & γούδα a Platone.

CAP. XIX.

A TTINGERE & gustare μεταφορικῶς Cicero simul dixit, vt Plato ἀπίδα & γούδα scorum. Pro Archia. Quod si ipsi haec neque attingere: neque sensu nostro gustare possumus, & quae sequuntur, Pro Caelio. Equidem multos & vidi in hac ciuitate, & audiui, non modo qui primoribus labris gustassent genus hoc vitae: & extremis vt dicitur, digitis attigissent: & quae sequuntur, Plato in iij. libro de rep. *Τί δὲ ἂν αὐτῶν γυμναστικῆ πόνῃ, καὶ δόξα ἴται οὐ μάλα: μουσικῆς δὲ καὶ φιλοσοφίας μὴ ἀπίται.* Paulo post. *αἶτι οὐτε μαθήματα γούδατος οὐδ' οὐδ' ἔπιματος: οὐτε λόγου μετήχον, ἔτε τις ἄλλης μουσικῆς.* Nam quod tangere vlturpauit Terentius pro laedere; acutaque voce alicuius existimationem violare, cum in Eunuchio induxit, militem ita loquentem, = quid Gnaetho Quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuio Numquid dixi tibi? apud Graecos ἀπίδα eodem intellectu capiebatur: vt testatus est Aristoteles in primo libro de ortu & interitu, his verbis. *ὅστε εἴτι κινῆ, ἀκίνητον ὄν, ἐκείνος μὴ ἀπίται ἂν τοῦ κινητοῦ: ἐκείνου δὲ οὐδ' οὐδ' φαμῆ ἢ εἴοτε τῶν λυποῦνται ἀπίδα ἡμῶν, ἀλλ' οὐκ αὐτοὶ ἐκείνου.* Sed etiam, cum idem ostendere volebant, εἰκὴν aliquando dicebant: cuius verbi eadem vis est, quae huius superioris. Eodem etiam sensu Virgilius inquit. Nec solos tangit Attridas Iste dolor.

Novas fabulas, quas vocarunt Latini, Graecos appellasse καὶνὰ δράματα: maioreque studio illa spectari solita.

CAP. XX.

Q VAE nouae fabulae dictae sunt a Terentio, a Graecis καὶνὰ δράματα vocabantur. Mnesilochi versus hī leguntur apud Laërtium in Socratis vita: quo loco statim a principio traditur ipsum philosophum solitum esse in fabulis scribendis adiuuare Euripidem. *Φρύγες ἐπικαὶνὸν δράμα τοδριπίδου, ὃ καὶ Σωκράτης τὰ φρύγαν ὑποτίθεισι.* Demosthenes quoque de falsa ementitaeque legatione, cum Aeschinē vgeret: nec posse tunc, vt rudem imperitumque iudiciorum, non respondere affirmaret, id protulit: vetus enim studium eodem tempore illi obiecit: haec autem ipsius verba sunt. *Ὁς ἢ ἀγῶνας καὶνοὺς ἀετῶν δράματα, καὶ τούτους ἀμαρτήρους πρὸς διαμετρημένῳ τῷ ἡμέραν αἰσῆς δικάων, δῆλον ὅτι πάνθ' ἄν τις.* In plebiscito etiam quodam, incluso nunc in oratione ipsius pro Ctesiphonte, scriptum est *τραγωδῶν ἀχομῶν καὶνῶν.* Latinus comicus in prologo Hecyrae ipsarum saepe mentionem fecit: & in eadem quoque parte Phormionis, cum inquit. = apporto nouam Epidicazomenon quam vocant, comoediam. In quo animaduertendum cum in lemmate comoediae huius Graecam Appollo dori fuisse scriptum sit, aut erratum librorum illic esse, aut aliam quoque eodem titulo fabulam editam fuisse. Inueni enim apud Graecos grammaticos citatum Diphilum ἐπιδικαζομένη. Appellabant autem Graeci non fabulas solum nouas, sed histriones etiam nouos: vt Plutarchus in libro de exilio, vbi commemorat summos philosophos, Platonem, Xenocratem, Polemonem, in Academiae modico agello aequo animo vitam egisse: nisi quod Xenocrates singulis annis ad vnum tantum diem in urbem descendebat καὶνοῖς τραγωδοῖς. sed etiam in vij. libro Symposiaco: quo loco Laconis vocem refert, qui Athenas profectus, nouis tragoedis pugnans, cum cerneret choragorum apparatus: studiaque doctorum, & concertationem, dixit insanire ciuitatem, quae, tanto adhibito studio, luderet.

Duo similes loci, graues, duorum maximorum scriptorum, suauitate quadam conditi.

CAP. XXI.

P L A T O, cum videret, necesse sibi esse poetas, quorum fabulae abhorrebant a moribus, instituitque illius reipublicae, quam tunc fingebat, vacuam ab omni labe, quae aliquando contaminare ipsam posset, eiicere se inde ipsos, a quorum poetarum studio natura non alienus erat, versatusque in eo aliquando fuerat, cum laude non parua; prius quasi se purgauit, & operam dedit, ne hoc consilium suum ad aures eorum perueniret: verebatur enim offensionem illorum: quare dixit, se id sane facturum, cum consideret beneuolentiae vnus eorum, cum quibus tunc loquebatur, speraretque eum ipsis hoc celaturam; locus est apud

apud eum in x. libro politicae, verbisque his ipsis integerrimus senex illic usus est.

ως μὴ πρὸς ὑμᾶς ἐρῶμαι (ἔ γάρ με κατηγήτε πρὸς τὰς τῆς τραγωδίας ποιητὰς, καὶ τὰς ἄλλας ἀπαρτάς
 τὰς μιμητικὰς) λῶϊβι εἰκοσι εἶναι πόντοι τὰ τοιαῦτα τῆς τῶν ἀκρόντων διακρίσις. ὅσοι μὴ ἔχουσι φέρ
 μακον, τὸ εἶδέναι αὐτὰ, δια τυγχάνει ὄντα. M. Cicero hunc locum imitatus est, egregieque ex
 pressit in i. libro de legibus, mutatis iis, quae oportebat variare: cum enim ratio, quam tra
 debat, postulat, ut sibi statim concederetur, vniuersum hunc orbem prouidentia Deorum
 regi, atque administrari, rogauit, qui praefens aderat illi sermone, & pars ipsius erat, Pom
 ponium, ut sibi hoc daret, quod certe facere non poterat sine sua culpa, & ira eorum, qui so
 cij essent illius disciplinae, cum Epicureus foret; inuenit tamen ipsum faciliorem, quam spe
 rari poterat, cuius suae facilitatis causam etiam ille attulit, dicens, se id facere, quia securo ani
 mo erat, nequis suorum condiscipulorum audiret, propter auium concentum, strepitumque
 amnium, qui eo in loco, quo disputabatur, rapidi fluebant; locati igitur sunt ambo in rebus
 grauibus exordiendis. Nam loci, sedisque similitudo, in qua de magnis rebus a duobus
 magnis auctoribus disputaretur, elegantissimis verbis exposita est a Cicerone. Minore ta
 men labore impetrare potuit Socrates a studiosis sapientiae, ut tacerent, quam ab homi
 ne, qui haeresim aliquam amaret, ut dogma proderet, ac tamquam solum, fundamentum
 que ipsius euerteter. Huiuscemodi etiam est illud, quod a Cicerone dictum est, de P. Ru
 tilij defensione, quae sine vllis praesidiis artis acta est. Quid multa? pedem nemo in illo iu
 dicio supposit, credo, ne Stoicis renuntiaretur; erat enim Rutilius deditus durae, ac nimis
 seuerae, rationi Stoicorum, a qua discedere tunc, cum magno suo malo, noluit.

Vocabula quaedam Latina capi a suis hominibus, ut Graeca quoque a Graecis, pluribus modis.

CAP. XXII.

QUAS familias M. Cicero saepe philosophorum vocauit, ut in primo libro de Oratore cum inquit. Et cum vniuersi in te impetum fecissent, tum singulae familiae litem tibi intenderent, Graeci scriptores γέννη appellabant: quod verbum omnibus modis Latino responder. Aristoteles certe, in libro quo rationem tradit refellendorum fallacium argumentorum, inquit hoc sensu. Εἰ μὴ πρὸς τὸ παράδοξα λέγειν, σκοπεῖν ἐκ τίνος γένους ὁ διαλεγόμενος. Ut enim proprie familiae vocatae, seu Heraclidarum, Aeacidarum, Pelopidarum, ab illis ipsis ortum ducebant, ita haec quoque, ob similitudinem familiae appellatae, habebant suos auctores, ac duces: a quibus tamquam capitibus aliquibus, manabant. Animaduertendum praeterea, quod assimile huic est, quas Cicero vocare consuevit nationes: ut nationem candidatorum nationem publicanorum: nationem optimatum, eodem pacto, verboque, quod huic responder, solitas eadem illa lingua appellari. Ut autem eiusdem optimi scriptoris, non solum doctissimi, & omnium rerum scientia ornatiissimi, auctoritate id ostendamus, Aristoteles in primo libro μεταφυσικῶν inquit: ἐκείνῃ τῇ ἐφεύρητο γένος ἐστὶν τὸ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ ἔθνος. Valet autem ordinem quandam, & tamquam collegium. Nationem tamen Cicero in ij. de natura Deorum dixit, cum familiam philosophorum, αἰρεσιν que intelligeret, idest Epicureos. Ita salem istum, quo caret vestra natio, in irridendis nobis nolite consumere. Xenophon praeterea in libro de paranda, tuendaque re familiari, ἔθνος appellauit, quod plerumque γένος vocari consuevit, ut virile, ac muliebre genus: ait enim. ὡς οὐκ ἂν ἔχουσι διακρίναι πότερα τὸ ἔθνος τὸ θῆλυ, ἢ τὸ ἀρρεῖν τούτων πλειονικτεῖ.

Notatus loquendi mos, peculiaris M. Varronis: qui, quotquot annis, crebro dicere solebat.

CAP. XXIII.

INTELLIGITUR M. Varro iudicio antiquorum librorum geminare in sermone solitus particulam quot, ac saepe dicere quotquot annis, cum singulis annis sine intermissione significare vellet: Librarij autem, vel potius sinistri quidam correctores, alteram earum vocum, superuacaneam putantes: sine causaque repetitam, plerumque sustulerunt. Hoc perspicitur e v. libro de lingua Latina pluribus locis, qui etiam vicini inter se sunt: ut cum docet, quae ratio sit huius vocabuli Fundus, ac quod erymon habeat: inquit enim Ager, quod videbatur pecudum, ac pecuniae esse fundamentum, fundus dictus: aut quod fundit quotquot annis multa. Nec multo post. Ager restibilis, qui restituitur, ac referitur quotquot annis. Praeta dicta ab

eo, quod sine opere parata: quod in agris quotquot annis rursus facienda eadem, ut rursus capias fructus. Ita enim omnibus his locis iterata ea particula scriptum est in vetustissimo illo fidelissimoque exemplari: cum formis excusi libri semel tantum habeant. Eodem tamen libro, quo loco de Sacra via: vndeque ipsi nomen impositum sit, disputat, recte in impressis quoque libris scriptum est. Qua sacra quotquot mensibus feruntur in arcem.

Indicata vetus lectio, valde discrepans a recepta, in III. Commentario Caesaris de bello Ciuili.

CAP. XXIII.

QUOM hunc C. Caesaris e iij. libro de bello Ciuili, aliter legi animaduerti in vetustissimo exemplari: cui etiam alij, quos vidi, calamo exarati libri assentiuntur, atque in excusis nunc legatur: cum enim in his nunc sit. Pompeiani, quod is mons erat sine aqua, diffusi ei loco, relicto monte, vniuersi simul Larissam versus se recipere coeperunt. Quare animaduersa, Caesar copias suas diuisit, & quae sequuntur. in eo pro simul, est, iuris eius; quod non temere esse putans, in tam fideli exemplari, adnotare volui: fieri enim potest, ut aliquis obscuritatem antiquae lectionis fugiens, ita de opinione emendarit. Ego autem potius arbitror diligenter quaerendum quomodo manere possit haec lectio: auctores enim aliquando vtuntur modo aliquo loquendi rariore: neque crebro ab alijs scriptoribus vsurpato, cuius tamen ratio reddi possit: quaedam autem non plane nobis percepta esse in alieno sermone, ac multis iam seculis derelicto, mirari non debemus. Videndum igitur, ut quid ipse de hac re sentiam, ostendam: adnuculique aliquid dem, an si dixit, vniuersi iuris eius Larissam versus se recipere coeperunt, intelligere voluerit, eius fortunae an condicionis: ut victi scilicet superatique in proelio forent. Iidem praeterea libri in altero hoc discrepant a communi lectione, quod in illis est. Qua spe animaduersa: elegantius multo, ut mihi videtur: est enim ἀντιδότη superioris vocis diffusi: a contrarioque respondet illi verbo.

PETRI

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIO- NUM LIBER X.

*Ennij duo senarij, qui citantur a Nonio, indicati ex Euripi-
dis Hecuba esse translati.*

CAP. I.

SENEX sum: utinam moriar: mortem oppetam, prius Quam euenat, quod in pauperie mea senex grauiter gemam. Versus hi duo Q. Ennij ex Hecuba, qui citantur a Nonio duobus locis, & quum pauperiem pro paupertate dici probare vult, & quum euenat pro eueniat positum docere, manifesto ex Euripide expressi sunt: vt enim Medeam, ita hanc ipsam tabulam, aliasque nonnullas tragici huius poëtae Ennius in Latinum sermonem conuertit. quod & huiuscemodi nonnullis indicis, & testimonio A. Gellij declaratur:

pronuntiantur autem verba haec illic a Talthibio praecone Agamemnonis, qui cum a rege missus foret, vt significaret Hecubae, vt iam caesam filiam sepeliret: vidissetque ille, reginam quondam Asiae, humi iacentem: puluereque inquinatam, huiuscemodi fortunam deprecatus est, magna cum admiratione, misericordiaeque calamitosissimae illius mulieris. Euripidis

versiculi hi sunt. *Φού. τού μέρον μὴ εἶμ'. οὐκ ἔστι μοι θάνατον. ἔτι, πρὶν αἰχρὰ περιπεσῆναι τὴν ἡ*

τινί. quod autem Graecus communiter dixerat, antequam in turpem aliquam fortunam incidam: inhonestumque vitae statum, aperuit magis Latinus poëta. Animaduertendum etiam in priore parte, cum abundet aliquid, aut Senex postremum pedem fuisse antecedentis versus, aut verbum Moriar deleri debere: neque enim illud sensum adiuuat: satis namque est Mortem oppetam: & ita versus perturbat, vt neque senarius sit: neque ex vlllo recepto versuum genere: sublato autem eo integri sunt duo senarij. Vt suspicari autem licet illud declaratio quondam fuit: additumque ab aliquo est, qui interpretari voluit, quid valeret Mortem oppetam: postea in contextum verborum auctoris, imperitia librariorum irrepsit. Ita certe putat Gabriel Faërnus: & bonus ipse poëta: & acer exitimatores scriptorum poëtarum. quique praeterea in munere hoc corrigendorum veterum auctorum magna cum laude versatus est: nouitque praeclare vulnera antiquorum scriptorum, ac quibus in rebus labi plerumque, atque peccare librarij consueverunt. Sed alium hunc quoque Ennij locum ab eodem tragico sumptum esse ex eadem fabula verisimile est, qui itidem apud eundem grammaticum nunc legitur.

Quae tibi in concubio verecunde & modice morem gerit: arbitrator enim pronuntiata illic verba haec fuisse ab Hecuba, cum, implorans opem Agamemnonis, ad vlciscendum auarissimum crudelissimumque regem, vt facilius eum fleteret, in memoriam ei redegit filiae amores: suauitateque, quas inde noctu decerperet: docuit enim mitificam illum occasionem habere voluptatum earum compentandarum, si locium se adiutoremque interficiendo Polymestori adiungeret, qui fratrem Cassandrae necauerat. puto igitur vim horum verborum exprimere Ennij voluisse, quum in longa illa accurataque oratione Hecuba, inquit.

Πρὸς ὅσῃ πλουρῆς πᾶς ἐμὴ κοιμίζεται. Ἡ φοιβὴς, ὡς καλοῦσι κασσάνδρᾶν φέρουσαν. Ρού τὰς φίλας δὴ τ' οὐφρόνας διέξεν ἀναξ. Huiusmodi *Ἡ τῆν εἰ δὴν φιλάτων ἀπασμάτων:* antea tamen illa secum dubitabat, an hoc in argumentis ad persuadendum aptis, ponendum esset: quod metueret ne inane foret. vnde fortasse, vt paucis his ipsius verbis suspicari licet, tectius honestiusque Latinus poëta hoc tetigerat. certe res obscena maiori cum dignitate commemorari non potuit: nec minus pudore virginis violato.

Mendum librarij sublaturum e loco quodam T. Liuij: opinione tamen, non veterum librorum auctoritate.

CAP. II.

PVD T. Liuium in xxx. libro ab Vrbe condita, quo loco narrat, quomodo Scipio struxerit aciem, iterum cum Afrubale, & Syphace pugnaturus, peccatum, vt puto, librarij est: qui tamen in ordine potius, collocationeque verborum lapsus est, quam vocem

vocem vllam peruerterit: ita enim nunc legitur in excusis libris mendose: nisi fallor. Romanus post principes hastatorum prima signa: in subsidiis triarios constituit: videtur enim legi debere. Romanus principes post hastatorum prima signa: hic enim mos Romanorum erat, quem tunc traditum est, Publium seruasse. vt patet ex multis locis huius historiae. Infra eodem libro, cum commisit proelium cum Annibale, Instruit deinde primos hastatos: post eos principes: triariis postremam aciem clausit. Item in xxxvij. Hastatorum prima signa: deinde principum erant. Triarij postremos clauderant. Haec igitur erat consuetudo Romanae militiae, nisi cum aliquid nouabatur. Polybius autem est, qui testatur Scipionem simpliciter, & ex consuetudine tunc aciem struxisse: omnes enim illas res in xliij. libro exposuerat. vt ex excerptis intelligitur, in quibus bona magnaue pars earum continens adhuc legitur. quod autem huc facit: manifestoque declarat illo modo corrigi debere, hoc est. *ὁ μὲν οὖν πόπλιος ἀπλῶς, κατὰ τὸ παλαιότερον ἔθος, ἔθηκε πρῶτον μὲν τὰς τῆν ἀσπίτων συμμάχων: ὡς δὲ ταύτας τὰς τῆν πρυγίτωνι πλοῦτων δ' ἐπέθηκε κατόπιον τὰς τῆν τριαρίων.* Quod autem paulo antea Magnus quosdam vocatos campos in Africa Liuius indicauit, eisdem Graecus scriptor μεγὰλὰ πεδία appellauit: putoque ipsos intellexisse Latinum poëtam, vnde differens de hypallage, exemplum sumpsit Cicero in iij. libro de Oratore. Testes sunt magni campi. Crederem autem fuisse illum Ennium. nam apud Nonium in distione Politiores. hic locus citatur. Ennius satyrorum libro iij. Testes sunt lati campi, quos gerit Africa terra politos, nisi epitheton aliud illis eorum camporum esset, cum eadem licentia, & immutatio illic sit.

Erratum Plutarchi patefactum in re Romana commemoranda: memoriae vitio nominibus personarum immutatis.

CAP. III.

GRÆCI scriptores, non minimi etiam ponderis, sed eruditi, grauesque in primis, in rebus Romanis memoriae prodendis aliquando turpiter peccant, vt Plutarchus magnae auctoritatis vir, & quo nemo aequalium plura sciuit: in libro enim, quo rationem tradit distinguendi amicam ab adulatore, quum praeclarum ingeniumque factum Cn. Domitij aduersus M. Scaurum; inimicum ipsius: reumque, referre vellet, historiam contaminauit: remque ipsam contra, ac facta erat, exposuit, personis immutatis: quod enim Domitius egit, Scauro attribuit, ac de Scauro, tamquam acusatore loquitur: reo autem Domitio. Verba ipsius haec sunt.

Σκαῦρος ἐχθρὸς ἦν τοῦ Δομιτίου, καὶ κατ' ἄρῃς οἰκέτης ἂν τοῦ Δομιτίου, πρὸ τῆς δίκης ἦκε πρὸς αὐτὸν, ὡς ἔχοντι μνησθαι τῶν λαοφρονῶντων ἐκείνου: ὁ δὲ οὐκ εἰσάκουσιν εἰπεῖν, ἀλλὰ συλλαβῶν τὸν ἀνθρώπον, ἀπὸς ἧκε πρὸς τὸν Δομίτιον.

Res autem ipsa litteris mandata est; copioseque narrata a Cicerone pro Deiotaro rege his verbis. Cn. Domitius, ille, quem nos pueri consullem, censorem, Pont. max. vidimus, cum tribunus Pl. M. Scaurum, principem ciuitatis, in iudicium populi vocauisset: Scaurique seruus ad eum clam domum venisset, & crimina in dominum delaturum se esse dixisset, comprehendit hominem iussit, ad Scaurumque deduci. nam quin ita gesta fuerit dubitari non potest: praeterquam enim quod magis Romano homini, propinquoque temporum illorum, quam Graeco, & remoto, credendum est, Asconius etiam rem narrat, vt Cicero: quare constat eruditum scriptorem in hac re memoria lapsum.

*T. Liuij sententiam illustrem videri ab Homero acceptam: alioque loco eundem imitatum esse locum quendam eiusdem poëtae, sup-
presso itidem auctoris nomine.*

CAP. IIII.

APVD T. Liuium Libro xxij. ab vrbe condita Maharbal Poenus ita insimulat Annibalem, quod post Cannensem pugnam victorem exercitum Romam non adduceret. Non omnia omnibus dij dedere: vincere scis Annibal: victoria vti necis. Aeneas itidem apud Euripidem in Rheso queritur Hectorem non tam valere consilio quam manu: nec tamen id mirum videri debere fatetur:

neque enim idem vir ad omnia tenenda natura factus est: hoc namque munus huic: aliud vero alij mortali datum. te quidem inquit bonum pugna: hos vero consillis dij genuere.

Verba poëtae ipsius haec sunt. *Εἰς' ἂν' ἀνὴρ οὐβουλος, ὡς φησὶσαι χερσὶ: Αἴθ' οὐ φησὶ αὐτὸς πέντ' ἐπίσκαδον βροτῶν. Πίφικον: ἄλλω δ' ἄλλο πρόσκειται μένος: Σὶ μὲν, μάχιδου, αὐτὸ δὲ, βουλοῦν καλῶς.* Sententiam eandem in penultimo libro Iliadis Homerus his verbis protulit.

Εν πάντας ἔργου δειμύνη φάτα γένετα. Vnde accepisse illam Latinum scriptorem propter dignitatem poetarum: & quia illustri loco posita erat, existimandum est. nam alii etiam in locis imitatum eum fuisse loca quaedam Homeri nullo negotio intelligitur. ut cum in xxx. libro narravit proelium, quo P. Scipio Annibalem in Africa devicit: in media enim expositione earum rerum, cum nudata iam equite Punica acie, concurrisset peditem, nec spe, nec viribus parem, ostendisset, addidit. Ad hoc dictu parva, sed magni eadem in re gerenda momenti res: congruens clamor a Romanis: eoque maior & terribilior: dissonae illis, ut gentium multarum, discrepantibus linguis, voces: Quis enim nescit, qui modo praeclarum illud poema primoribus labris aliquando gustarit, praestitisse Graecos modestia Troianis canere Homerum in quarto Iliadis: cuius signum esse vult silentium, quo, cum in certamen prodirent, vterentur: cum contra magnus dissonusque clamor in exercitu Troianorum esset: quam vociferationem, indicem licentiae, simili declarat. eius autem vociferationis rationem reddere volens, inquit. copiae enim Troianorum e pluribus nationibus constabant, quae diuersa lingua vterentur. Sed ut quod de hac re sentio aperiam, arbitror potius ex historia Polybij, quam ex fonte ipso hanc sententiam hausisse T. Liuium. Graecus enim scriptor, quem multo plus quam videri velit, sequitur Liuius, cum id commemoraret, in ostendendo vario illo discrepanteque sono, quem auxilia Carthaginensium, e diuersis gentibus collecta, edebant, testimonium Homeri citauit; verbaque ipsius posuit; omnis autem locus in excerptis xv. libri hic est. *Επί δ' ἔργου ἕσαν ἀλλήλων οἱ μὲν ῥωμαῖοι κατὰ τὰ πατρία σωμακλαλέεσσαν: καὶ συμφορήσεσσαν τοῖς ἔφεσι αὐτῶν θυροῦς, προσέβαλον τοῖς ὑπασπαστοῖς: οἱ δὲ μηδρόφοροι ἢ καρχηδονίων ἀδιάκριτον ἐπίουον τὴν φωνὴν, καὶ παρηλαγμένω: οὐδ' ἄλλων ἄλλων γλώσσα: πολὺκλιτοι δ' ἕσαν ἀνδρῶν. κατὰ τὸν ἀρτίως ἐξηρηθμισμένω.*

Collatus Ciceronis locus e III. Libro de rep. cum eo, quod ab eodem alibi de eodem homine dictum est: Athenaeique lapsus eadem rem tradentis, indicatus.

CAP. V.

A E C M. Ciceronis verba e iij. libro de republica, citata a Nonio, manifesto prolata sunt de M' Curio: cuius etiam locum Cato ille noster, cum venerat ad se in Sabinos, ut ex ipso audiebamus, visere solebat: apud quem sedens, Samnitum, quondam hostium: tum iam clientium suorum, dona relegauerat. Idem autem Cicero in Catone maiore posuit, non valde dissimilibus verbis. Curio, ad focum sedenti, magnum auri pondus Samnites cum attulissent, repudiati sunt: non enim aurum habere praeclarum sibi videri dixit, sed eis qui haberent aurum, imperare: Athenaeus quoque in x. libro, ubi de tenuitate victus multorum discessit, hoc ipso exemplo vitur: qui etiam addidit Curium tunc, cum legati venerunt, rapacoxisse. quare monstratis illis, dixisse, se auro non egere, donec huiusmodi aliquo cibo contentus sit. peccat tamen, quod Sabinos aurum misisse, non Samnitas ait. auctorem autem se omnium illorum habere Megacles in libro, quem scripsit de claris viris, testatur. Adiungere libet Agefilai, regis Spartiatarum assimilem vocem superiori illi M' Curtij, cum & ipsa declarat magnitudinem animi, contemptumque diuitiarum: cum enim bellum gereret in Asia contra regem Perfarum, Tithraestes Perfes ampla dona se illi daturum esse pollicitus est, si e suis finibus, in quibus castra tunc habebat, exercitum abduxisset, cui ille respondit, morem esse Lacedaemoniorum ducum milites ditare, non ipsos copiosiores domum redire, atque ex hostibus spolia potius, quam dona, pecuniamque reportare.

Correctum vitium librariorum, in primo libro Tusculanarum: & ope antiqui libri, & testimonio Graeci scriptoris: vnde rem illam Cicero accepit.

CAP. VI.

V R G A N D V S est maculosus Ciceronis locus in prima quaestione Tusculana: ubi de variis generibus sepulturae disputat: erroribusque in hac re totarum nationum: cum enim nunc in excusis exemplaribus legatur. Perfae etiam, cera circumlitos, condiunt: scribendum est: vna tantum e media voce, quae in extremo est, eiecta littera: valde tamen variato sensu, condunt: Ratio haec sepulturae accepta est ex Herodoti libro primo. apud quem, quod hoc valet, verbum est: inquit enim. *Κατακυρῶσσαν τὸν δὲ ὄν τὸν νέκλιω. Πέρσαι, ἢ κρῶσσαν: accedit etiam veritati ipsi auctoritas vetusti codicis, cuius auxilio quondam plures*

plures maculas elsi ex hoc praeclaro opere. Quod vero apud Ciceronem causa allata est huius moris, id ille de suo addidit, dicens. Ut quam maxime permaneant diuturna corpora: neque enim Graecus scriptor eum interpretatus est. condire autem corpora est *παρῆχθαι*. ut ex eodem, veterum rerum auctore, manifesto percipitur. Ceram autem hoc posse, & si aliter quoque cognoscitur, ex consilio etiam Laconum, comitum Agefilai, intelligere licet, cuius cum corpus domum referrent, mortui, dum ex Aegypto reuerteretur, neque eo loco, quo nauis appulerat, mel reperiretur, pro melle illi *cera* vsi sunt: Institutum autem erat Lacedaemoniorum, corpora suorum regum, extra urbem defunctorum, in patriam reportare, atque ibi regio sepulchro condere; quod memoriae prodidit Plutarchus in extremo vitae ipsius.

Emendatus locus in V. Philippica Ciceronis de opinione: aliusque iisdem, qui contraria ratione deprauatus erat, eodem pacto restitutus:

CAP. VII.

V S P I C O R locum hunc e v. Philippica Ciceronis mendosum esse, nulla tamen veteris alicuius libri auctoritate nixus: quibus autem coniecturis ductus sim ad ita existimandum cum ostendero, quod potius sibi videbitur, vnusquisque sequatur. Saltatores, citharistas: totum denique commessationis Antonianae chorum, in tertiam decuriam iudicum scitote esse conlectum. Arbitror igitur legi debere, coniectum, quo verbo etiam vis importunitasque personae, quae id fecerat, declaratur: ita enim in prima de iisdem hominibus locutus est: Ut enim quisque sordissimus videbitur, ita libentissime, seueritate iudicandi, sordes suas eluet: laborabitque, ut honestis de curiis potius dignus videatur, quam in turpes iure coniectus. Similitudo igitur duarum litterarum parum accuratis librariis aniam dedit errandi. nam contraria etiam aliquando ratione (nisi fallor) peccarunt: In primo enim libro de diuinatione, ubi nunc coniecta legitur, conlecta videtur legendum. locus hic est. Permulta coniecta sunt ab Antipatro: quae mirabiliter a Stoicis diuinata sunt & sane ipse in ij. libro eiusdem operis. ut eodem pacto hanc, quo superiorem emendationem constituam, illo modo locutus est. Multa ante Maricum bellum a Sisenna conlecta, attulisti.

Idem valere apud Virgilium Rumpere vocem, quod apud Graecos scriptores, ῥέξαι φωνῶν: ratioque eorum verborum explicata.

CAP. VIII.

R V M P E R E vocem, quo Virgilius in ij. Aeneidos vsus est, eleganter dicitur de aliquo, qui quum diu tacuerit, repente quippiam edit: quod tunc Calchanti auguri contigit. Flagitiose autem labitur Seruius in eius versus declaratione. est namque modus loquendi sumptus a Graecis: passimque veteres eius gentis scriptores ipso vtuntur. ut Herodorus in Euterpe, narrans, consilium Plammetichi, qui quam primam vocem ederent infantes, non docti a nutricibus, scire voluit: inquit enim *ἴω τινα φωνῶν ῥέξαι πρώτων*. Demosthenes quoque in iij. oratione in Philippum Macedonem. *ὄντω δ' ἀδελφῶς δίκωντο, ὡς ἐπὶ οὐ πρότερον ἐτόλμασαν οὐδέ τις, τοιοῦτου κακοῦ προσιόντος, ῥέξαι φωνῶν, πρὶν διασκηδασάμενοι πρὸς τὸ πῆχμι προσίσασιν οἱ πολέμοιοι*, ut autem illic poeta rumpere vocem, ita in iij. rumpere questus dixit, cum diuersa consilia in animo agitantem reginam: miserisque vndique suas res clare etiam exponentem, induxit. Sophoelēs in Oedipode tyranno Graecum, de malis incommodisque loquens, verbum vsurpauit: chorus enim ita eum rege illo loquitur, ostendens se metuere ne erumpant grauia quaedam mala e silentio, quo, illinc discedens, vsa fuerat locata: aitque *διδόχ' ὅπως Μῦ' κ' τῆς σιωπῆς τῆσδ' ἀναρρήξῃ κακὰ*, cui subito, valde commoto animo, respondet Oedipus, *ὅποια χερσὶν ῥήγνυτω*. lacrimae quoque eadem ratione rumpi dici possent. ut Sophocles Trachiniis, cum inquit. *Ἐρῶσθαι παρὰ δακρύων*: & in eadem fabula post. *καὶ δακρύων ῥέξασα θερμὰ νύματα*. Aristoteles praeterea de mensuris ita locutus est in primo libro de ortu animantium. *τῆς δὲ θάλασσης ῥήγνυται τὰ κατακλίματα*.

Locus Horatii ex Ode penultima primi libri declaratur: quem etiam veteres interpretes perperam explicarant,

CAP. IX.

E R S V S hos Horatii vetus ipsius interpres perperam declarat. Deliberata morte ferocior, Sacuis liburnis scilicet inuidens Priuata deduci superbo Non humilis mulier: triumpho: putat enim Liburnos populos intelligi debere, cum manifeste

K a neutro

neuro genere liburna hic sint certa quaedam navigia, quibus in classe, navalique proelio, vterentur, eorum mentionem quoque fecit poeta in prima ode Epodi, cum cecinit. Ibis liburnis inter alta navium Amice propugnacula. Sed etiam Propertius cum de eadem Aegypti regina loqueretur. Baridos & contis nostra liburna sequi: nam baris quoque navigij species est, cuius etiam meminit Aeschylus περταυς. Appianus autem in ij. libro de bellis civilibus, quo loco de Dyrrachio subtiliter disputat, mentionem etiam faciens Liburnorum, quos post Tauplantios ea loca occupasse: piraticamque exercuisse dicit, vfos, velocibus navibus, affirmat Romanos liburnidas ab illis appellatas, celeres in primis naues putasse, cum primum illas cognovissent. Sensus autem omnis superioris loci hic est: affirmat enim poeta Cleopatram, postquam secum statuit mori, magis intrepidam factam: ausamque sibi afferre manus. quod nollet Octavianae classi, quum illis captiva Romam veheretur, tantum honoris gloriaeque acquiri: id enim repugnabat nobilitati sui sanguinis; dignitati, qua potita fuerat. faeva autem liburna ipsa vocat ex affectu animi Cleopatrae: eorumque omnium, qui reginam, formosamque mulierem, dolerent tam male acceptam.

Locus ex Hortensio, fractus diuulsusque apud Nonium, restitutus, atque emendatus.

C A P. X.

VERBA haec Ciceronis ex Hortensio, quibus iudicium fecit de quinque nobilissimis Graecis scriptoribus, postremo excepto, omnibus historiae auctoribus, separata leguntur apud Nonium tribus locis. ipse tamen illa coniungere ausus sum, quod omnino puto ita olim posita fuisse. Sententia sane ita plena est: praeterea vinculis quibusdam facile cernitur, hunc verum ordinem eorum esse.

Quid enim: aut Herodoto dulcius: aut Thucydide grauius: aut Philisto breuius: aut Theopompo acrius: aut Theophrasto mitius inueniri potest. non tantum autem dissipata haec membra collegi; in vnumque sententiae corpus redegi, verum etiam tertium historici nomen, corruptum restitui: cum enim illic nunc legatur, aut Philippo breuius, emendavi Philisto: nec enim vnumquam eo nomine quempiam, aut Latinum, aut Graecum hominem, qui monumentis ingenij clarus fuerit, appellatum inueni. quamquam Latino auctori inter Graecos summos scriptores locus esse non videtur. quare similitudinem nominis putavi fraudi librario fuisse: praeterquam quod id, quod tribuit ipsi, proprium Siculi illius bonum fuit, vt testatus quoque ipse in epistola ad Q. fratrem est, hoc pacto de Philisto loquens, quem supra nomine vocarat. Siculus ille, capitalis, creber, acutus, brevis, pene pusillus Thucydides: nam Demetrius in commentario περὶ ἐρμηνείας libenter ipsum usum docet casibus obliquis, vnde oratio eius, vt breuior, ita quoque obscurior erat: crebri enim vsurpati obliqui casus, quod πλαγιότης vocatur a Graecis, efficiunt orationem breuiorem. Siquis autem diligenter attendet, inueniet alios etiam locos veterum auctorum diremptos, hoc pacto rursus posse componi: cum enim eorum partes diuersis locis citentur a grammaticis, sunt aliquando in illis verba, quae connectas fuisse quondam sententias illas declarant: vt cum haec M. Varronis, continentia apud auctorem videantur verba fuisse: leguntur tamen apud Nonium tribus locis. Aurora ostrinum hic indutus supparum Coronam ex auro, & gemmis fulgentem gerit Luce locum afficiens. Prima namque pars est, vbi de genere, vel colore vestimentorum declarat quid valeat Ostrinum: cum enim exemplum antea Turpilij posuisset, addidit. Varro Eumenidibus, Aurora Ostrinum hic indutus supparum. Secunda citatur vbi docet quid sit supparum: in aliis enim quibus vitur, testimoniis est. Varro Eumenidibus, hic indutus supparum Coronam ex auro & gemmis fulgentem gerit. Tertia autem de doctorum indagine, quo loco probat auctoritate veterum scriptorum, non solum affici malis dici, verum etiam bonis: adiungit enim exemplo Ciceronis. Varro Eumenidibus, Coronam ex auro & gemmis fulgentem gerit Luce locum afficiens.

Explicata sententia verborum quorundam Ciceronis pro lege Manilia: Pythagorae que praeceptum commemoratum, qui iubebat homines, quae petituri essent a diis immortalibus, dicere; non animo optare.

C A P. XI.

MCICERO in oratione pro lege Manilia, homines atque deos omnia bona in Cn. Pompeium concessisse, significare volens, inquit. Hoc breuissime dicam, neminem huiusquam tam impudentem fuisse, qui a diis immortalibus tot & tantas res tacitus agderet

deret optare, quot & quantas dii immortales ad Cn. Pompeium detulerunt. auxit autem rem quantum potuit multis modis. nam quod tacitum addidit, magnam & ipsum vim habet ad amplificandum: multa enim saepe homines secum taciti optant, quae cum maiora sint captu illorum, si clara voce petituri essent, ne contemnerentur, nunquam postularent. liberant autem ipsos hoc periculo obscurae illae praes. vnde Pythagorici iubentes, quae optanda essent, voce optarentur, hoc metuisse existimati sunt ab erudito ingeniosoque scriptore. ratio namque huius rei, cum obscurior esset, vt reliqua eorum praecepta, diligenter quaesita est. In quarto igitur Stromate Clemens, inquit. Τι πείνω οἱ πύθαγοροι βουλόμηναι μετὰ φωνῆς ὀψέσθαι κελύουσιν, ἐμοὶ δοκεῖ ὅχι ὅτι τὸ θεῖον ὄντο μὴ δυνάσασθαι τῆν ἰσυχὴν φεγγρομοσάν ἰπαιήν, ἀλλ' ὅτι διὰ κείων ἐβούλοντο ἄνευ τῆς φωνῆς, ἃς οὐκ ἄντις αἰδιδέμεν ποιέσθαι ποσῶν σωθεσάτων.

Quod apud Ciceronem antiqui poetae legitur Innuptis nuptiis, ad imitationem Graecorum dictum videri: apud quos frequentior est haec forma sermonis.

C A P. XII.

VERSVS hic est antiqui tragici, adductus a Cicerone in ij. libro de oratore. Qua tempestate Paris Helenam innuptis iunxit nuptiis. arbitror autem Latinum poetam, quod apud Graecum erat, vnde vertebat, γάμον ἀγαμον, innuptas nuptias dixisse. saepe namque poetae Graeci hac forma sermonis vtuntur, vt Euripides, quum induxit Helenam ita exclamantem in fabula, cui ipsa nomen dedit. ἰὼ προία παλαιὰ δι' ἐργ' ἀνεργ' ἔμισσα. nec non in Hippolyto chorum. ἐγὼ δὲ σὲ δυσυχία δάκρυσι δροσῶ πότμον ἀποτμον. & Sophocles itidem Aiace in tragoedia ab ipso appellata, ἐχέραν ἀδωρα δώρα: quod tamen statim tamquam interpretatus est, addens: κοῦκ ἐμὴν ἴσσιμα. Idemque in Electra virginem hanc ipsam, matrem immanitatis accusantem, ἔμεινε γὰρ δ' ἴφ' ἠδονῆς μήτηρ ἀμύτωρ. Locum vero hunc, non seruata figura dicendi, quam reddere non poterat, copiose expressit Cicero: huiuscemodique personam acriter exagitauit pro A. Cluentio his verbis. Nam Salsia mater huius Habiti: mater enim a me nominis causa, tametsi in hunc hostili odio, & crudelitate est: mater inquam appellabitur: neque vnumquam illa ita de suo scelere, & immanitate audiet, vt naturae nomen amittat. & quae sequuntur: cuncta enim haec, quae excogitauit: ornateque protulit Cicero, vno illo verbo continentur, sed vt ad rem redeamus. exempla apud Graecos huius locutionis frequentia. Non sine causa etiam Cicero existimatus est illos imitari voluisse, cum inquit in prima Philippica. qui illam infepultam sepulturam effecerant: duriusculum tamen id in soluta oratione, vnde is locus molestiam multis exhibuit.

Verba quaedam M. Varronis inuenta apud Nonium, quorum sententia imperfecta nunc est, videri Socraticum quoddam factum olim retulisse.

C A P. XIII.

SSE vinum: asse pulmentarium: Sed eas, quo natura aurigatur: non ne cessitudo. Nonius citat hunc locum M. Varronis Modio, duobus locis, & in verbo Aurigatur, & in dictione necessitudo. priore autem loco ita contaminatus est, vt vis agnoscat: nec tamen non aliqua illic parte integrior. ambobus igitur diligenter inter se collatis, non intulisse omnino aliquis suspicetur ita esse legendum. quamuis nihil certi statui possit de media horum verborum parte: ita ne vt altero in loco: an secundas, pro sed eas, scribi debeat, vt in altero scriptum est. siue potius emendandum sit: asse oleas, pro sed eas: hoc enim quoque quod in mentem venit, iuuandi causa studiosos, notum esse volui. vt scilicet prima syllaba indefiniti verbi, quod repetitur, negligentia ommissa sit: & infra e duabus litteris, cum illae nimis inter se haeserint, ac denique coaluerint, vna facta sit. quamuis ne adhuc quidem omnia certa & plana sint. Arbitror autem expressam tunc a doctissimo viro fuisse rationem veram vtilemque, qua vsus fuerat Socrates in refellendo errore illius, qui dicebat Athenis cara esse omnia: vocabatque ea de causa urbem sumptuosam, cumque id probare vellet, appellauit res nonnullis minime vitae necessarias: ac quibus sine damno carere possumus, vt Chium vinum, purpuram, mel, aliaque huiuscemodi: cum enimprehendisset hominem sanctissimus senex: vitis que confutandis aptissimus, duxit ad ea loca vbi vendebantur res, quae vitae degendae satis esse possent: docuitque paruo aere cuncta parari, atque ita perperam illum sentire demonstrauit: sine causaque Athenas acculare: quod enim erat proprium luxuriosorum hominum, ipse improbe ciuitati assignabat. Similis autem ratio illa fuit, sententiae, quam postea Epicurus edidit,

K 3 qui

qui inquit. Diuitias, quibus natura contenta est, & parabiles, & terminatas esse: inanium autem cupiditatum, nec modum vllum; nec finem inueniri. Socraticam vero rationem illam copiose exposuit Plutarchus in commentario de securitate animi his verbis. *ὁ Σωκράτης ἀκούσας τινὸς τῆν φίλων λέγοντος ὡς πολυπλῆς ἡ πόλις, μνάς δ' ἡ χῆρος δίνοσ; ἡ πορφύρα, τριῶν μνῶν; τὲ μέλιτ' ὡς ἡ κοτύλη πρὸς τὸν δραχμῶν. λαβὼν αὐτὸν προσήγαγε τοῖς ἀλφίτοις: ὄβελον τὸ ἡμέκτον: ὄβελος ἡ πόλις. ἔπειτα πᾶς ἐλάλει, δὲσὶ χαλκοῖς ἢ χρυσοῖς: ἔπειτα τοῖς ἐξωμίσι, δέκα δραχμῶν, ὄβελος ἡ πόλις. Quid autem valeat aurigatur in exemplo Varronis, docuit Nonius his verbis. Aurigatur honeste positum pro moderatur, ac regit.*

Cum usus sit Cicero similitudine cerae, ostendere volens flexibilitatem, mollitudinemque orationis, demonstratum accepisse id ipsum a Platone.

CAP. XIII,

QUOD Cicero in iij. libro de Oratore flexibilem orationem esse: ac facile sequi, quocumque ducatur, inquit: nec non similem in hoc molli cerae: vtque ipsam, ad arbitrium ipsorum ab hominibus formari, & fingi, videtur acceptum e Platone: ipsum enim cum in primis admiraretur, captus elegantia sermonis, ac sententiarum grauitate, studiose etiam imitabatur: pluresque tamquam flosculos ex ornatissimis ipsius scriptis decerpebat. in viij. igitur libro de Rep. cum conformare mente iussus esset Glaucō speciem beluae multiformem, respondit. *δεινὸν πλάσαν τὸ ἔργον, ὅμοιος δὲ, ἐπειδὴ ὀβελωδέτερον κερὸν, καὶ τῆν τοιοῦτων, ὁ λόγος, πεπλάσθω:* primo enim difficultate operis quasi deterritus, animaduersa postea materia ipsa, se id facturum pollicitus est: quam materiam idest orationem, facilius quam ceram: aliaque omnia huiusmodi, posse in omnem formam perducere affirmavit: omnis autem locus ille Ciceronis hic est. Nihil est enim tam tenerum, neque tam flexibile: neque quod tam facile sequatur, quocumque ducas, quam oratio: ex hac versus: ex eadem disparet numeri conficiuntur. ex hac haec etiam soluta variis modis: multorumque generum oratio: non enim sunt alia sermonis: alia contentionis verba: neque ex alio genere ad vsum cotidianum: alio ad scenam pompamque sumuntur: sed ea nos, cum iacencia sustulimus e medio, sicut mollissimam ceram, ad nostrum arbitrium, formamus, & fingimus.

Verba Varronis apud Nonium, quae continentiam victus Persarum exponunt, demonstrantur expressa e Xenophonte.

CAP. XV.

AEC M. Varronis verba sunt Cato, vel de liberis educandis. Persae, propter exercitationes pueriles modicas, eam sunt consequuti corporis siccitatem: vt neque spuerent, neque emungerentur: sufflatoque corpore essent. expressit autem iis eruditissimus scriptor locum hunc Xenophontis e primo libro *παιδείας κέρου*: cum enim veterem iam morem Persarum dimissum tradat, restare tamen adhuc vestigia non parua affirmat modesti ipsorum victus, corporisque exercitationum, addens. *ἀρχὸν μὲν ἔστι, καὶ νῦν ἐστὶν πέσσαι, καὶ τὸ ἀποπίπην, καὶ τὸ ἀπρόμπεδον, καὶ τὸ φῶσος μεσοῦν φαίνεται.* in enumerandis autem reliquiis illis, notisque veteris temperantiae, eundem etiam ordinem, quem tenuit Xenophon, seruauit M. Varro. idem etiam Graecus elegantissimus scriptor in viij. eiusdem operis libro repetit: tertium tamen illic reticuit, quod sufflato corpore esse reddidit noster. Institutum autem hoc Persarum, victumque, celebrauit etiam Cicero in v. libro Tuscularum, vbi siccitatem, & ipse appellauit. quod etiam verbum vsurpauit in commemorandis formosae mulieris dotibus, quibus omnibus cateret illa, quam tunc irridebat Catullus: inquit enim. Nec longis digitis: nec ore sicco: accusauit enim eam, quod frequenter spueret. Latinus etiam alius poeta in satyra, vbi de remittendo nuntio agit, in causis etiam diuortij posterioris vitium posuit, dicens. & saepe emungeris: hoc enim quoque in mulieribus, quae nisi mundaе vndique sint, placere non possunt, turpe atque odiosum est. Siccum etiam valere sobrium: aduersarique vinoso, ac madido, certum est. quod significant quoque, vt Horatij exemplum relinquam, haec Ciceronis verba e libro ij. Academicarum quaestionum. quae ab eodem grammatico citantur. Alius adultis: alius senibus: alius aegris: alius siccis: alius vinosis: Plautus etiam in Aferiaria. Ah scelestā ego, praeter alios meum vitium fui rata, Siccum, frugi, constitentem, amantem vxoris maxime.

Quod

Quod Cicero spargere disseminareque sermonem dixit, ostenditur Graecos scriptores verbis suis, respondentibus his Latinis, eodem pacto vsos.

CAP. XVI.

ICERO cum pro Plancio iudices rogauit, ne disseminato disperseoque sermone fortunas innocentium subiiciendas putarent, verbis translatis, atque ex agro, & opere rusticorum sumptis, in ostendendo animi sui sensu vsus est: spargitur enim semen ab agricolis. ab eadem etiam re, idem significare volens, nomina transtulit Plato in x. libro de legibus dicens. *καὶ ἔσθ' εἰ μὴ κοπιωτικῶς ἦσαν οἱ ταιούτοι λόγοι ὡς τοῖς πᾶσιν, ὡς ἔπος εἴπειν, ἀνδροποῖς, οὐδὲν ἂν ἔδει τῆν ἐπαμωδύτου λόγων, ὡς εἰσὶ θεοί.* Isocrates quoque in libro ad Philippum Macedonem eodem pacto locutus est. *ὡς ὑπάχει τὴν ἰλιουδερῶν αὐτοῖς, καὶ τούτομα τῶν διασωτῆρος εἰς τὴν Ἀσίαν.* quem imitatus esse credi non sine causa potest Cicero, ita pro Archia de se ipso loquens. Ego vero omnia, quae gerebam, iam tum in gerendo, spargere me, ac disseminare arbitrabar, in orbis terrae memoriam sempiternam. In quo etiam animaduertendum est, vt in superiore exemplo, ipsum duo verba paria posuisse, quo magis rem declararet, cum Graeci scriptores vno contenti fuerint: ipsoque existimarint se rem satis explanaturos: atque ante oculos eorum qui audiunt, constituturos.

Erratum librariorum in Lucullo correctum, re ipsa, quae traditur, admonente: & auctoritate Graecorum.

CAP. XVII.

SATIS certum scripturae mendum est in his Ciceronis verbis, quae posita sunt in ij. libro Academicarum quaestionum, Lucullo vocato. Megarici, quorum fuit nobilis disciplina: cuius (vt scriptum video) princeps Xenophanes, & quae sequuntur. deinde eum secuti Parmenides, & Zeno, itaque ab his Eretriaci philosophi nominabantur. legi namque debet Eleatici: inde enim orti erant principes eius familiae, quos appellat. Eretriaci autem longe diuersa *ἀρεσις* erat. vt Cicero infra testatur his verbis. A Menedemo autem, quod is Eretrias fuit, Eretriaci appellati. Simplicius quoque in commentariis in categorias, vbi diligenter docet, vnde diuersae familiae philosophorum nominatae sint, idem confirmat: agens enim de iis, qui a patria *ἀρεσιάρχου* vocati forent, inquit. *καὶ ἑλεατικοὶ οἱ ἀπὸ Ἐρετριάων, καὶ Γαρμυσίδου.*

Quid valeat Tinctus litteris, apud Ciceronem: viderique Budaenum perperam id accepisse.

CAP. XVIII.

BUDAEVS videtur Budaeus, quamuis politissimae doctrinae, acerrimique iudicij vir, ostendens in commentariis illis suis linguae Graecae, plenissimis eruditionis, se putare Ciceronem cum in ij. libro de Oratore inquit. Sit enim mihi tinctus litteris exprimere voluisse *δυσσοποιόν*. ita scilicet imbutum aliquid, vt color ille penitus inhaereat: hoc enim valet apud Graecos *δυσσοποιος βαφή*. vt multis quoque collectis exemplis ipse declarat, cum potius videatur significasse, in promptu, summaque tantum cute, aspersum, ac coloratum, idest *ἐπικαυδούτα, & ἐπικεχρωσμένον*. quod verum esse satis etiam certo declarant verba haec, quae sequuntur apud Ciceronem. Audierit aliquid, legerit. eadem ratio est reliquorum exemplorum, quae posuit: idem namque illic quoque valet Latinum verbum. Arbitror autem idem eo loco significare ipsum voluisse verbo tingere, quod in ij. de Oratore altero hoc, colorari: eius enim haec verba ibi sunt. Vt cum in sole ambulem, etiam si aliam ob causam ambulem, fieri natura tamen, vt colorer. Contra *ἐγκεχρωσμένον πίδακος* Aristoteles vocauit in ij. libro de moribus ad Nicomachum penitus inhaerens, atque infusum: non in summo tantum positum, tanta vis immutandarum notionum est in praepositionibus. *Διὸ χαλεπὸν ἀποτρέψαδαι τούτῳ τὸ πίδακος, ἐγκεχρωσμένον πρὸ βίης, idest quod adfixum est, atque altas radices egit.*

Proverbium

Proverbum Graecum in epistola quadam ad Atticum, plene, ut
prohibet illud Cicero, restitutum.

CAP. XIX.

RAEGA haec verba in epistola postrema vj. libri ad Atticum, quae quum vi-
tiosa corruptaque sint, purgari a me penitus olim non potuerat, nunc corrigens
tur, atque ab omni mendo vacua reddentur. Τοῦτο μόνον ἔρδον ἔμοι. nam praeter
quam quod nullus aptus, elegansque sensus inde percipitur, magnopere di-
stant illa a veteri scriptura: vestigiisque verae lectionis, in optimo exemplari ad-
huc extantibus: sunt autem haec, ut quondam etiam a me testatum est. ΤΟΥΜΟΝ
ΟΝΕΡΟΝ ΕΜΟΙ. Sic igitur videtur legi debere, restituta vna tantum littera, quae de-
fecit, in media dictione. τοῦμόν ὄνερον ἔμοι. Graecis enim, ut virili genere ὄνερος (quod fre-
quentius, atque vltatius est) ita neutro quoque ὄνερον dicitur: id quod testimonio etiam
hoc Sophoclis declaratur, qui in Electra ita induxit chorum canentem, paulo ante caedem
Clytemnestrae: cum ille iam perspiceret, quid ageretur: ingressuque Orestis, ac sodalis intel-
ligeret maturari mortem crudeli matri. Ὡς τ' οὐ μακρὸν εἶ' ἀμμοῖν Τούμον φρεσὶν ὄνερον αἰώ-
ρον κούων. quo sane exemplo vitur Eustathius, cum id probare vellet. Sententia autem eor-
um verborum, quae vim proverbij habuisse intelliguntur, huiusmodi est, Meum mihi
somnia. quasi exponis, quod ignotum mihi esse non potest. id est, idem de hac re, quod
ego, sentis. sed Cicero ipse totam rem quasi interpretatur: aperitque, qui sit sensus illorum
verborum: omnis namque locus hic est. Monebas de Q. Cicerone filio, ut eum quidem
neutiquam relinquerem. τὸ μόν ὄνερον ἔμοι. eadem omnia, quasi collocuti essemus, vidimus:
non fuit faciendum aliter. Subauditur igitur hic necessario verbum: quod non vnum etiam,
idemque semper erat omnibus, qui plenum proverbium hoc edere vellent: cum enim altera
etiam voce immutata diceretur aliquando. Τὸ σὸν ὄνερον σοι διαχούμαι, Plato in viij. libro de
rep. ait. Τὸ ἔμὸν γ' ἔμοι λίγεις ὄνερον.

Vetus mos Graecorum indicatus, in curando funere: qui ad nostram etiam
aetatem, gentemque pervenit.

CAP. XX.

ERSPICITUR fuisse moris Graecorum in curando funere, ut dirigerent membra
mortuorum, si forte, quod plerumque extremo illo tempore fit, partem aliquam
corporis contraxissent: id enim haberet in se deformitatis non parum. ad pristinam
igitur naturalemque corporis formam perducebant: atque id (ut commodius fieri posset)
statim, anima efflata, cum adhuc calerent, gerebant. quod etiam nos institutum servamus:
pioque hoc officio funguntur mulieres. Euripides in Hippolyto coronato hoc indicavit, cum
induxit ancillam domi clamantem: adhortantemque alias, mortua iam regina, ut hoc face-
rent. Ὁρθεῖσθαι ἐκτείνοντες ἀθλιὸν νεκρὸν. Πικρὸν τὸ δ' οἰκουμένην δεσπότης ἔμοις. voce vero illa co-
gnovit chorus, fato functam iam Phaedram: addiditque, quo signo id intellexerit, morem
hunc ipsum tangens: Ἡδὴ γὰρ οἷς νεκρὸν νιν ἐκτείνουσι δὴ. corpus autem postea locum iidem
in medio collocabant: nam hanc quoque consuetudinem fuisse eorum temporum, testimo-
nio eiusdem tragici cognoscitur: qui in Hecuba ita induxit miseram illam animum cum ancilla
loquentem, accepto nuntio de nece Polyxenae. Σὺ δ' αὖ λαβούσα τῶν ἄρχαίων λῆτρι Βίη
φασ' ἰνεγκε δάδρο ποντίας ἀλῆς Ὡς πᾶσιν λουτροῖς τοῖς παννύκτοις ἐμῶν Νύμφῳ τ' ἄνυμφον, περθεῖσθαι
τ' ἀπαρθεῖσθαι Λούσῳ προθαύμαι δ' οἷς ἀείξαι. nec non Creontem in Phoenissis obitu filij conster-
natum, qui sponte sua pro salute patriae occubuerat. Ἐγὼ δ' ἔκω μετὰ Στέλλων ἀδελφῶν γυνῶν
ἰοκᾶσθαι, ὅπως Λούσῳ πρόθιπται τ' οὐκ εἶτ' ἄντα πᾶσιν ἔμὸν.

Quaeritur an commentum a Virgilio in Georgicis celebratum, ad imitationem simi-
lis rei prolatae a Pherecyde, fictum sit.

CAP. XXI.

N Virgilius, quod finxit in iij. Georgicorum, Aristeum admonitum a matre
Cyrene: atque eius rei rationem omnem edoctum, vinclis cepisse, Proteum:
indeque rationem recuperandarum apum accepisse, sumpsit e Pherecyde? In-
terpres enim Apollonij in iij. Argonauticorum dicit ipsum tradere Herculem
eodem pacto didicisse a nymphis, ex Ioue & Thetide natis: Padique antra in-
colentibus.

colentibus, viam rationemque inveniendarum terrarum, ubi nascerentur aurea mala: quae
imperio Eurysthei petere debebat: dictum enim ipsi, ut Nereum vinceret, qui omnia poterat
aperire. ille igitur, cum antea & ipse versa forma corporis in aquam ignemque, conatus esset
eum eludere, postea, tamen dolis suis inanibus cognitis, vere egit, ac locum indicavit: quo ac-
cepto, statim Hercules se accinxit itineri: in expeditionemque illam profectus est.

Latinos poetas, Horatium, ac Lucretium, modum loquendi proprium Graecorum, in summo
sermone transtulisse: dixisseque, idem illi, ut ea gens ταυτὸν ἐκείνῳ.

CAP. XXII.

ATINI poetae, cum saepe novis rationibus loquendi vterentur: inaudiisque ab
tribus Romanorum, in culpam non incidebant, quae non caruissent oratores, si ita
locuti fuissent: neque enim venia eadem datur iis, qui soluta oratione vtuntur,
quae conceditur certis numeris, mensurisque, ipsam vincientibus. Praecipue au-
tem hoc committebant, ut a consuetudine discederent, qui Graecos scriptores
volutabant: versati enim diu in sermone illo, imitabantur etiam modos loquendi, proprios
eius nationis, verbaque aliter construebant, ac suae gentis homines vulgo facerent. Hoc qui
accurate attendet, inueniet saepe fecisse Horatium, qui multis modis intelligitur valde dele-
ctatus fuisse illo sermone: Graecorumque disciplinas a Graecis scriptoribus hausisse, ut alia au-
tem nunc omittam, cum in epistola de studio poetarum inquit. Inuitum qui seruat idem facit
occidentis: manifesto hoc facit: neque enim idem illi, cum idem quod ille, significare volunt,
Latini homines dicunt: sed Graeci ταυτὸν ἐκείνῳ passim aiunt: nec aliter loquuntur: exem-
plis enim in re clara vti minime oportet. Lucretius quoque eundem modum loquendi vsur-
pauit: in Latinumque e Graeco transtulit, ubi de contemnenda morte copiose, eleganterque,
differit, de Homero enim, excellentissimo poeta, loquens, qui quum dignus perpetua vita
foret, nihil praecipui in hac re habuit ab aliis inertissimis hominibus cecinit. quorum vnus
Homerus Sceptra potitus, eadem aliis sopitus quiete est.

Cur aliquando veteres scriptores res nonnullas diligenter narrant, quae non
sunt necessariae proposito ipsorum.

CAP. XXIII.

SCRIPTORES etiam graues aliquando rebus, quas exponendas susceperunt,
admitcent longe discrepantes quasdam: & quae parum faciunt ad ea, quae in
manibus habent illustranda. si forte laudem aliquam inde ipsi aucupaturi sunt.
siue etiam accurate rebus illis se animaduertis: egregieque, quod quasi in re
praesenti fuerint, cognitis, coeperunt scientia illa delectari: tunc enim occasio-
nem aliquam nacti, ea commemorant, libenterque exponunt, id autem manifesto videtur fe-
cisse Cicero in v. libro Tusculanarum quaestionum, cum, de vita beata disputans: docens-
que in summis opibus: iniusteque parto imperio illam positam non esse, atque id exemplo
Dionysij, Syracusanorum tyranni, confirmans, inserit in hunc sermonem, diligentia sua quon-
dam indagatum esse sepulchrum Archimedis: quod ciues ipsius igorabant: omniaque summo
studio narrat. quae quamuis cognitu indigna non sint, illi tamen loco non congruebant. sed
intelliguntur a nimio studio Ciceronis rerum suarum celebrandarum, profecta. Quae etiam
a Sallustio in libro de Iugurthae bello traduntur de Philaenorum aris, nullo modo illic necessa-
ria fuisse cognoscuntur. Sed ea de causa tam vetusta res, & quae fabulae similitudinem habe-
bat, exposita, quia cum eo antea ipse ut inquit, per Leptitanorum negotia venisset: ac locum
ipsum spectasset, in quo magnum illud, ac memorabile facinus factum fuisset, firmiter id ani-
mo ipse haeserat, atque ideo etiam aliis notum esse voluit. Percipitur autem inde (nisi fallor)
librum hunc auctorem scripsisse, cum iam Numidia, quam Praetor rexerat a C. Caesare impo-
situs, decessisset. nam cum imperio illic fuisse: aucterque provinciam administrasse, eiusdem
studij homo, Dion memoriae prodidit, qui sane miratur eum, qui historiam scripsisset, adeo in
his flagitiis volutatum esse, quae acerrime antea in aliis accusasset, ac perpetuae infamiae tra-
didisset. Sed non animaduertit Graecus ille, quod malo fuit illis gentibus, quas expilauit,
cum in summo genere gerebat, nec famae suae parcebat, nondum animum ipsius resipuisse: nec a
moribus eorum temporum, vitiisque aliorum, discessisse: arbitror enim ipsum confecto bello
lo ciuili, constitutoque patrimonio, se historiae scribendae dedisse.

Quid

Quid sui iudicij sit de loco quodam C. Caesaris, quem non putat esse integrum, patefactum,

CAP. XXIII.

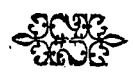
CAESARIS verba haec e contione, quam habuit ad milites initio belli ciuili, ita nunc leguntur in excusis omnibus, & calamo exaratis libris. Syllam, nudata omnibus rebus tribunicia potestate, tamen intercessionem liberam reliquisse: Pompeium, qui amissam restituisse videatur, dona etiam, quae ante habuerat, ademisse. Si licet autem, quod quisque non omnino stulte sentit, de sententia aliqua veteris scriptoris, libere loqui: quod prorsus licere puto, dummodo parcat communi, receptaque, lectioni: nec temere, ex libidineque sua aliter atque offendit in exemplaribus imprimendum curet, hic vitium esse suspicor: legique debere, vna tantum littera leuiter immutata, bona, non dona: inuenio enim saepe graues auctores ita locutos esse: bonaque appellasse dotes alicuius rei: ac quibus commodis ornata foret. quod Cicero multis locis fecit. sed auctor etiam libri de bello Alexandrino: ita enim inquit, vt in fidelissimis, ac vetustissimis exemplaribus legitur. Praeterea nauatici homines, vrbes & regionis maritimae: cotidianoque vlu a pueris exercitati, ad naturale, ac domesticum bonum refugere cupiebant: nam in excusis perperam legitur. ad naturalem, ac domesticum vlu. & multo post, eodem libro, Callius, quo bono valebat: Marcellumque infirmum esse sciebat, aggressus equitatu legionarios, se recipientes, complures nouissimos in fluminis ripis interfecit, nam in superiore loco melius etiam legi asseuerauerim eodem genere, ac numero, quo bona, amissa, non muliebri genere: atque vnius personae numero, amissam, cuius emendationis auctores habeo optimos illos libros. Quod vero ad rem ipsam pertinet, de qua hic agitur, Cicero quoque idem tangit in iij. libro de legibus: ita enim fratrem inducit loquentem: Quam ob rem in ista quidem re vehementer Syllam probo, qui tribunis Pl. sua lege iniuriae faciendae potestatem ademerit: auxilium ferendi, reliquerit, Pompeiumque nostrum ceteris rebus omnibus semper amplissimis summisque effero laudibus: de tribunicia potestate taceo: nec enim reprehendere libet: nec laudare possum.

[Faint, mostly illegible text in the left margin, possibly bleed-through or a secondary column of text.]

PETRI

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIO- NVM LIBER XI.

An verba quaedam, quae a Nonio, vt Lucilij, citantur, Plauti sint: vt videntur, corrupto nomine auctoris: siue aliqua huiuscemodi labe importata.

CAP. I.

MISSIS tot veteribus auctoribus, magnisque eorum voluminibus vetustate consumptis, leue quoddam solacium tanti mali restaret, sententias has exemplaue ipsorum, quae ab antiquis grammaticis ponuntur, integra, vacuaeque mendis habere, nunc autem illa ita corrupta leguntur: falsisque saepe, & auctorum, & librorum indicibus, vt omnia merito suspecta sint, ac paruum omnino fructum ferant. Eo autem magis damnum hoc molestum est, quod vix remedium vllum ipsius inuenitur: nec tamen cunctandum est, si locus vllus vllto pacto purgari potest optimi alicuius scriptoris: Ipse certe semper summa vi contendam: nunc autem, quod in mentem venit, huiuscemodi quoddam vitium in scriptis Nonij indicabo: vbi enim varias verbi Verrere notiones ponit, cum mundare quoque aliquando significare testimoniis veterum probaret, inquit. Titinnius Gemina. Verrite aedes: abstergite araneas. Lucilius libro xxvij. Lignum caedat, aedes verrat, ac vapulet. Cum autem extrema verba, quae illic Lucilij nomine leguntur, manifesto Plauti sint, quaerendum quomodo hoc factum sit: defecerit ne testimonium Lucilij, relictoque imprudenter illo, librarius quod sequebatur Plauti, omisso etiam nomine poetae, Lucilio attribuerit, quod multis locis videtur commissum esse apud hunc grammaticum, an peccarit ille in nomine auctoris. Plautus certe in Mercatore Demiphontem ita inducit cum filio loquentem, cum callidus senex dolo amicam filio eripere vellet. Nihil opus nobis ancilla, nisi quae texat, quae molat: Lignum caedat: pentum faciat: aedes verrat: vapulet. Quaeque habeat cotidianum familiae coctum cibum. Nisi quis putet Lucilium quoque in ea erupisse. praesertim cum apud comicum duo verba interiecta sint, quae illic non leguntur. mihi tamen hoc non magnopere verisimile. nam certi nihil de tam obscura re dici potest. addere autem huic animaduersioni libet, quomodo Graeci haec ipsa humilia ministeria, quae enumerantur a Plauto, dicerent: locumque Euripidis ex Hecuba afferam, quo tragicus ille poeta inducit Polyxenam, reformidantem indigna illa se munera, aequo animo de morti offerre. sic autem ea de ero aliquo, in cuius potestatem venerit, loquitur. Προδότης δ' ἀνάγκην σιτοποιδόν ἐξ δόμου Σαίρων τε δόμα, κερκίσιντ' ἐφεσπύου, Ἀνδρῶν ἀγορῆ ἴσα ἡμέραν μ' ἀναγκάσει. Est igitur Σαίρων δόμα, quod Titinnius, Plautusque, dixerunt, aedes verrere. Sed idem Graecus poeta in Andromacha eodem pacto locutus est, cum inducit Lacraenam Hermionem Andromachae minantem: proponentemque illi seruilia haec officia, contumeliae causa.

Illustris Sallustij locus expressus esse e Graeco scriptore declaratur: maculaeque duae inde eluuntur.

CAP. II.

Ecce quemquam decere, quem manus armauerit, ab inermibus pedibus auxilium petere: in maximo metu nudum & caecum corpus ad hostes vertere. Sallustij verba haec de bello Iugurthino, pronuntiata illic a L. Sylla contra turpe consilium Volucis Mauri: regis Bocchi filij, qui suadebat vt fuga salutem quaereret, cum in hostes, paruo praesidio comitatus, incidisset, semper existimari e Graeco aliquo scriptore expressa: sententiae namque acumen, iuncturaque verborum, & ingenium & diligentiam Graecam redolebat. Cum autem legerem tertium librum περὶ τῆς πόλεως Ἰουρθίνου, offendit

offendi locum ipsum: politissimus namque scriptor Xenophon in oratione, qua fecit Assyrio-
 rum regem ante proelium suos hortari, in aliis multis illi temporis aptis argumentis, ita induxit
 ipsum differentem: *μαρὸν ἔστι τὸ κρατὶν βούλευσθαι, καὶ τυφλὰ τοῦ σώματος, καὶ ἀσπλα, καὶ ἀχρηστία,*
ταῦτα δ' αὐτῆς πάντων πολεμίων, φθόγου τας. Loco autem iam illustrato: Sallustiique eruditio-
 ne indicata, qui historias suas summo studio exornabat, videor mihi debere suo nitore penitus
 illum restituere: in vetustissimo enim exemplari, duobus verbis immutatis, priori in parte ita
 legitur. Nec quemquam decere, qui manus armauerit, ab inermis pedibus auxilium petere,
 prior varietas sententiam aliquantulum immutat: veriorque lectio haec, atque elegantior mul-
 to, mea sententia est: posterior vero diuersum tantum usum eius nominis ostendit. nam prae-
 ter antiquissimi libri auctoritatem, Nonius quoque de mutata declinatione, agens, locum
 hunc citat: docetque inermis hic pro inermibus, positum esse: apud quem sincere itidem lo-
 cus legitur, vt dubitari non debeat de veritate lectionis. Eodem autem videtur grauissimus
 hic rerum Romanarum auctor: scriptorque elegantissimus, respexisse, cum induxit Catilinam
 ita ad fortiter pugnandum milites adhortantem. Nam in fuga salutem sperare, cum arma,
 quibus corpus tegitur, ab hostibus auerteris, ea vero dementia est: cum enim valde probasset
 argumentum: intellexissetque magnam vim illud habere ad foeditatem fugae ostendendam,
 ac stultum denique consilium eorum, qui ita salutem suam consulunt, libenter illo, simili aliquo
 tempore utebatur.

*T. Lijij locus collatus cum Polybij loco, vnde manifesto expressus est: adno-
 tataque illic nonnulla, scijm digna.*

CAP. III.

T LIVIUS in xxxij. libro ab Vrbe condita prouerbium, frequens in Graeco sermo-
 ne, Latinis verbis expressit: vbi Philippum regem Macedonum insinuat, qui non
 satis in tempore id usurparat, vt aduersarium irriteret. id autem est. *καὶ τυφλὸν*
δύλον. dicitur vero de rebus, quae satis perspicuae sunt: nec videntur quempiam posse late-
 re. totus locus hic est. Motus oratione Alexandri Philippus, nauem, vt exaudiretur, pro-
 pius terram applicuit: orsum eum dicere in Aetolos maxime violenter Phaneas interfatus,
 non in verbis rem verti ait, aut bello vincendum, aut melioribus parendum esse: apparet id
 quidem (inquit Philippus) etiam caeco, iocatus in valetudinem oculorum Phanaeae: & erat
 dicacior natura, quam regem deceret, & ne inter seria quidem risu satis temperans. Antigonus
 praeterea & ipse rex, qui ita eodem studio tenebatur, vt ne sibi quidem parceret, eodem pro-
 uerbio vsus est: in seque ipsum, cum oculo altero esset orbat, dixit: accepta namque aliquan-
 do epistola grandibus litteris scripta, haec inquit etiam caeco apparent. vt sequar Liuium in
 Graecis verbis vertendis. Id memoriae prodidit Plutarchus in ij. libro simposiacon. Nos
 quoque in patrio nostro sermone, prouerbio hoc vtimur. & sane in mentem facile cuilibet ve-
 nire posset, de re certa perspicuaque ὑπερβολικῶς dicere, illam caeco etiam apparere: Haec o-
 mnia multo antea adnotaram, cum in manus meas venerunt excerpta ex historia Polybij, non
 multo prius formis excusa. illa autem cum diligenter legerem, incidi in hunc locum, quem
 accurate persecutus fuerat prudens ille, rei que militaris valde peritus scriptor in xvj. libro hi-
 storiarum. sumptus autem inde fuerat decerptusque, vt valde illustris atque utilis, ab eo cuius
 diligentia, studioque, non malas partes plurium librorum habemus, quos iniuria superiorum
 temporum amisimus. vt autem facile conferri possit totum id hic ponam, quod manifesto in-
 de expressum, respondet supra a me collocatis T. Lijij verbis. *Ἐτι δὲ ταῦτα λέγοντος τοῦ βασι-
 λείως ὁ φαινέας ἡλατῶν μὲν τῶν ἐμῶν, ἐπιπλεῖον ὑπέκρουε τὸν φίλιππον, φάσκων αὐτὸν λυρεῖν: δὲν ἔστι
 ἡ μάχη μόνον νικᾶν, ἢ ποιεῖν τῶν κρείττους τὸ προσπύριμον, ὁ δὲ φίλιππος, καὶ πρὸς οὗ κακοῖς ὄν, ὁμῶς οὐκ
 ἀπέχετο τοῦ κατ' αὐτὸν ἰδιώματος. ἀλλ' ἐπιστραφεὶς, τὸντο μὲν ἐφισσε ὡ φαινέας, καὶ τυφλὸν δῦλον: ἡ δὲ
 δῦτικος, καὶ πρὸς τὸντο τὸ μέγεθος πεφυκῶς: πρὸς τὸ διαχλιδύζην ἀνδρώπου.* In quo animaduer-
 tendum est non vitio dare Polybium Philippo, quod illo tempore luserit, vt facit Liuius, qui
 nimis seuerus, ac tristis in ea re est: potius enim Graecus auctor laudat hominem, quod, quam-
 uis malis oppressus, proprium animi bonum tunc oblitus non sit: insullamque vocem contu-
 macis hominis iocose, vsuque confutavit: *δῦτικος* enim est virtutis nomen, ac laudis: vt ipse
 met verbis, quae sequuntur, ostendit: sunt namque illa tamquam declaratio quaedam an-
 tecedentis verbi; cum pluribus postea exponat, quod vno prius significarat. is est *δῦτικος*,
 qui eleganter tangit quempiam, ac lepida voce saluē aliquo, resellit; *δῦτικὸν* enim hoc pacto
 etiam tangere significat,

*Fuci genus sordidum, quod obiecit anni Flaccus, declaratur in usu etiam Graecarum
 mulierum fuisse: duoque genera crocodilorum esse.*

CAP. IIII.

FUCI S beluae reliquiis ventris vti solitas olim delicatas mulieres pro fuce: cro-
 codili inquam stercore, indicarat etiam Horatius carmine, quo deformem mu-
 lierem, vetulamque vexat: dixerat enim, quibus verbis nihil aliud significare vo-
 luit: nec illi iam manet humida creta, colorque Stercore fucatus crocodili:
 idem autem Antiphanes quoque comicus, cuius testimonio vtitur Clemens Ale-
 xandrinus in iij. libro Paedagogi, testatur: cum enim plura medicaminum genera Graecus il-
 le poeta poneret, hoc etiam nominavit: eius autem verba haec sunt. *Κροκοδείλων ἀποπάλτις*
χρῆμασι, καὶ σιπεδόνων ἀφροῖς ἐγχερόμενοι, καὶ τῆς ἀφροῖσι τῶν ἀσβόλιων ἀναμαθόμενοι, καὶ ψιμυθίον
τῶν παρῆας ἐστριβόμενοι. Animaduertendum autem, cum duo sint genera crocodilorum,
 quorum alterum ancipitem vitam ducat, ac nunc in terris: nunc in aquis viuat: alterum vero
 terrestre tantum animal sit, posterioris huius, cum odoratis floribus vescatur, reliquias dili-
 genter exquiri, quae nidorem iucundum reddant maculataeque omnes e facie delectant, ac nito-
 rem afferant. testatus hoc est in aliis pluribus Graecis scriptoribus, Galenus: crocodileam au-
 tem has ipsas reliquias cibi medici vocant. Grauis vero ac seuerus scriptor, cum acriter repre-
 henderet sui temporis mulieres, quod huiuscemodi fallacis vterentur, vltus est etiam testimo-
 nio priscorum, quibus ne illae quidem probabantur.

*Notatus sermo Sallustij duriusculus, qui videtur similis Ari-
 stoteleae cuidam locutioni.*

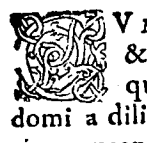
CAP. V.

MOC, quod Sallustius inquit de bello Iugurthae. Multis sibi quisque imperium
 petentibus, accurate animaduertendum videtur. non quia sententia ipsa scrupu-
 lum vllum habeat, sed quia modus loquendi infrequentior videtur: ac nisi fallor,
 similis est, parque huic Aristotelis sermoni, e iij. libro de studio dicendi: cum e-
 nim iam tradidisset, quae ad res augendas, aut conterendas pertinebant: vellet-
 que praecepta perorationis dare, inquit. *μετὰ δὲ ταῦτα δῦλον ὄντων, καὶ δια, καὶ ἡλίκα, εἰς τὰ πρῶτα*
ἀγρον τὴν ἀκροατῶν: vt enim illic quisque, nominandi casu intertextum inter sextos casus, ita hic
 consequuntur *δια, & ἡλίκα,* casum, qui eandem quam illud, vim apud Graecos habet.

*Easdem sententias, & ab Horatio, & ab Euripide prolatas, in eadem re cele-
 branda. simulque quid valeat σωκεκομίζην duobus locis,
 apud eundem tragicum, declaratum.*

CAP. VI.

VM eleganter, copioseque, laudes agricolarum vitae persequeretur Horatius,
 & quot quantaque illic bona forent ostenderet, in iis etiam posuit voluptatem,
 quam capiunt, cum ab opere redeunt, laboreque ac fame enecti, inueniunt
 domi a diligente vxore parata omnia, quibus, & reficere vires, & desideria naturae sa-
 tiare queant. inquit igitur. Et horna dulci vina promens dolio Dapes inemptas appa-
 ret. addit etiam maiorem illis suauitatem asserre viles eas escas, quam inertibus, ac de-
 licatis exquisitae epulae faciant. Euripides quoque in Electra hoc tetigit, qui de vo-
 luptate hac, potius animo comprehensa, quam vsu cognita, ita induxit summo loco na-
 tam: magnique animi virginem, cum viro illo suo loquentem. *τ' ἂν δόμοις δ' ἡμᾶς χρεῖων.* E-
 ξουτρεπίζην: εἰσιόντι δ' ἐρώτηθ' ὄραθ' αὖ, ἡδὸν πάντων ἐρίσκων καλῶς. nam quod Latinus poeta supra
 dixerat. Quod si pudica mulier in partem iuuet Domum, atque dulces liberos, Graecus
 quoque ante haec verba eidem personae affinxit: illa enim quid sui officij sit ostendens, in-
 quit. *Δεῖ δ' ἡμὲ κακέλευσον εἰς ὅσον δούλω Μόχθου πικροφίβουσαν, ὡς ἔσθ' ἄν φέρες Σωκεκομίζην σοὶ πόνους.*
 quibus in verbis animaduertendum est *σωκεκομίζην* paene idem valere, quod in partem iuare:
 significat enim manifesto vna cum aliquo ferre: ac partem aliquam laboris illius in se suscipere.
 ipso autem vsus etiam est in Hippolyto coronato idem poeta, ita disputantem inducens
 sceleratam illam animum, quae ad facinus Phaedram impellebat. *Ἔσοις δὲ παύσι παύσασθαι ἡμᾶρ*
πικροῖσι Σωκεκομίζην κύριον; videtur enim significare patres quoque. Multos praesidio fuisse

L filius,

filiis amore pereuntibus, atque auxilium ipsis ad fruendum deliciis suis praebuisse. Vt autem e rustico opere redeunt, parata mensa, vehementer iucunda, ita etiam e venatione: laborio- saque hac ipsa corporis exercitatione. quod ab hoc ipso quoque poeta in eadem hac fabu- la declaratum est, ex persona Hippolyti, qui valde eo studio delectabatur. πρηνὸν ἐκ
» κωμῶν, ἰσὸ τράπεζα πλῆρης.

Sententia, quae videtur aliena: falsaque apud Sallustium, declaratur mirifice conue- nire illi temporis: atque auctoritate Graecorum prolata esse.

C A P. VII.

DILIGENTER animaduertendum est, quo consilio Sallustius Catilinam indu- cat initio orationis, qua milites ante proelium adhortatus est, sententiam incre- dibilem falsamque (vt videtur) ponere: neque enim verisimile est eruditum accuratumque scriptorem sine causa hoc fecisse. Quod igitur inquit. Com- pertum ego habeo milites, verba virtutem non addere: neque ex ignauo stre- num: neque fortem ex timido exercitum oratione imperatoris fieri, sed quanta cuiusque a- nimo audacia, natura aut moribus inest, tanta in bello patere solet: & ab institutis rei mili- taris, disciplinaque ducum: & a ratione ipsa, veritateque abhorere videtur. cum imperato- res, quamuis paratissimos milites ad pugnandum videant, soleant tamen, instructa iam acie, summo studio ipsos adhortari: alacritaque eorum stimulos admouere. magna praeterea vis est artificiosae, temporisque accommodatae, orationis: vt non sine causa illa omnium rerum regina vocata sit. Idem etiam de bello Iugurthino, in extrema contione finxit Marius haec loqui. Plura dicerem Quirites, si timidis virtutem verba adderent: nam strenuis abunde di- ctum puto. an sumptum hoc quoque est e iij. libro paediae Cyri: cum enim Chrystantas, vir Perfes, suaderet Cyro, vt hoc munere fungeretur apud suos, ostendens idem iam sedulo fecis- se regem Assyriorum: contra quem paulo post pugnaturi erant, diceretque meliores fieri mi- lites accurata oratione imperatoris, contempfit consilium ipsius Cyrus, diligenterque contra illud disputauit: negans vllam adeo praeclaram inueniri hortationem, quae non bonos stre- nuosque, repente bonos efficeret: peritosque earum rerum arque artium, quae in bello requi- runtur, nisi diu antea meditati illas fuerint. cum autem Chrystantas respondisset satis eo tem- pore esse si animos ipsorum meliores reddiderit, illud quoque inane esse docuit Cyrus, neque obtineri ea ratione posse: nec enim ea, quae valent ad fortitudinem subito in animos homi- num inferuntur: quae autem necessaria sint, vt praecepta illa imprimantur: firmaque ac sta- bilia sint, subtiliter ac copiose docet, ad extremumque simili etiam confutauit rationem illam, dicens se miraturum magnopere, si oratio egregia: beneque habita, magis adiuuare possit ad virtutem, praesentiamque animi, quam musicae artis imperitos cantilena pulchre decantata, ad musicam artem perdiscendam. Omnino omnis locus elegans est: acuteque illic disputa- tum contra rationem hanc, vt qui ad auctorem ipsum accedere voluerint facile intelligere po- terunt. Arbitror igitur eruditissimum Latinum scriptorem eo respexisse: prudenterque eo tempore fecisse Catilinam dicentem, verba virtutem non addere: quod sane verum est: neque enim addunt, sed excitant, exacuuntque: id quod aperte significauit ore Marij. cum ille apud eum inquit. Nam strenuis abunde dictum puto.

Quid valeat Battuere in vetusto Latino sermone: Flagitiumque potius nomen esse rei foedae atque indignae polito homine, quam sceleris alicuius, aut iniqui facti.

C A P. VIII.

VIA vetus verbum, quo vsus est Cicero in epistola illa erudita ad Paetum, eo loco. Battuit inquit impudenter, obsoletum nunc est, rarumque inuentu: rep- peri autem quid senserit de ipso verus grammaticus Adamantius, declaratio- nem illius hic ponere volui, quo magis vis ipsius intelligatur: quamuis ille potius, quae battualia sint: quique battuatores, doceat: quae nomina adhuc rariora sunt. Bat in vno tantum modo repperi nomine genere neutro, pluraliter enuntia- to, idest battualia, quod b. mutam habere cognouimus. exercitationem autem militum, vel gladiatorum, significat. vnde battuatores ἄνδρες βασανιστικὸς dici puto. Plautus tamen quoque vsitur hoc verbo in Cassina. Soleas. Qui quaeso potius quam sculponeas? Quis battuatur tibi os senex nequissime. Lusit enim lepidissimus comicus in ancipiti vo- ce: nam & pisces sunt soleae, & calcei: pro quibus seruus alter, qui clam auscultabat, scul- poneas

poneas vellet, calciamenti agrestis genus, quibus caedi os amatoris senis oportere putabat. vt Gnatho Terentianus cum dixit in stultissimum militem. Vtinam committigari tibi videam sandalio caput. In eadem praeterea epistola verus haec mea emendatio ita quoque confirma- tur: simulque proprietates sermonis Latini perspicitur: cum enim illic nunc recte sit. Suppe- dit flagitium est. antea namque in excusis supplere perperam legebatur. Plautus in Poenulo, cum iocari vellet: atque vt salibus, qui omni populo grati sunt, inquit. Hae fores fecerunt ma- gnum flagitium modo. Quid flagitij est? Crepuerunt clare. nam crepituin, quem intelli- gebat atque appellat infra, illic significauit Cicero. Res igitur, quae, verbo a me restituito, indi- catur, cum sceleris in se nihil: culpaeque maioris habeat, flagitio affinis est.

Quod Cicero inquit Nullam esse beluam, quae non sui generis forma maxime delecte- tur, ostenditur multo prius dictum fuisse ab Epicharmo.

C A P. IX.

MCICERO in primo libro de natura deorum, vbi Cottam disputantem inducit con- tra Velleij rationem, qui disciplinam Epicuri tuebatur: resellentemque accurate, quod ille dixerat, hominis esse specie deos, idest ἀνθρώπων ειδῆς, in aliis multis quae ipsum loqui facit, hoc etiam ipsi affingit. Accessit etiam ista opinio fortasse, quod homini homine pulchrius nihil videatur. Sed tu hoc phisice non vides, quam blanda conciliatrix, & quam sui sit lena ipsa natura? An putas vllam esse terra marique beluam, quae non sui ge- neris belua maxime delectetur? Quod ni ita esset, cur non gestiret taurus equae contre- statione, equus vaccae? An tu aquilam, aut leonem, aut delphinum vllam anteferre cen- ses figuram suae. & quae sequuntur. Cum igitur naturae ipsius vi fieri tradat, vt singulas animantes sui generis animantibus capiantur: suaque forma maxime gaudeant, Epicharmus quoque Siculus, ille cuius scriptis magnopere delectabantur Romani homines, non auerit a musis: eaque familiaria habebant, idem antea dixerat: atque hoc non tantum in elegantiori- bus verum in iis etiam, quae nullam partem pulchritudinis habebant animalibus, vsu venire affirmarat. Verba eius leguntur apud Laertium in vita Platonis, quo loco declarat, positis exemplis, adminicula multa accepisse a vstro hoc ipso comico subtilissimum illum, atque e- legantissimum philosophum. cui rei ostendendae praecipue incumbuerat Alciopus, vt ipse te- statur. Θαιμαστόν οὐδὲν μὲ ταύτῃ οὕτω λέγειν, καὶ ἀνδρίων ἀπὸ τῆς αὐτῆς καὶ δοκῆν καλῶς πεφυκῶσι: καὶ οὐδὲν αὐτῶν κατὰ κάλλιστον ἕμιον φαίνεται: καὶ βούες, βῆσι: ἔς δὲ, ἦ, ἦ.

Declaratum non dissentire inter se Sallustium ac Theophrastum, quamuis eorum alter vitam hominum longam: alter breuem exiguamque esse dicat. Simulque sententiae illius, quam reprehendit Latinus scriptor, ostenditur auctorem fuisse Democritum.

C A P. X.

CSALLUSTIVS, quo nemo in scriptis tristior ac leuorior, initio belli Iugurthini ac- cusauit mortales, quod improbe de natura, parente optima, quererentur: atque id, quod suo ipsorum vitio nascitur, ab ea proficisci dicerent. locus illustris est, & in a- perto positus. Memoriae tamen proditum est a veteribus scriptoribus, Theophrastum, e- ruditum hominem: grauemque philosophum, cum morti iam appropinquaret, ipsum hoc libere fecisse: ausumque esse naturae maledicere, iniquo admodum animo ferentem sibi tunc vitam eripi, cum iam videre aliquid: ac scire inciperet. Cicero in iij. libro Tusculanarum. Theophrastus autem moriens accusasse naturam dicitur, quod ceruis & cornicibus vitam diu- turnam, quorum id nihil interesset: hominibus, quorum maxime interfuisset, tam exiguam vitam dedisset: quorum si aetas potuisset esse longinquior, futurum fuisse, vt omnibus perfectis artibus, omni doctrina hominum vita erudiretur. Querebatur igitur se tum, quum illa videre coepisset, extingui. Theophrasto igitur (nam ita dissolui quaestionem hanc posse puto: ostendique optimos auctores inter se non discrepare) qui scientia rerum o- bscurarum delectabatur: omnemque aetatem in discendo contriuerat, cum propter obscuri- tatem ipsarum, non dum omnia teneret: nec posset sitim illam suam extingueret, venia danda est, quod de natura queritur: illi namque rei penitus obtinendae vita certe nostra breuis est, quod testatus etiam est princeps medicorum, idem cogitans: Latinus autem in animo habe- bat mores corrigere: luxuriamque, quae ciuitatem iam inuaserat, extirpare. quare do- cet praeterquam quod alia quoque inde incommoda gignuntur, ipsam etiam hoc malum mo- liri: quod frangit corpora, aeuumque nostrum breue reddit. Theophrasti ipsius verba, quae

videtur intellexisse Cicero: neque enim fidi interpretis officio functus est, leguntur apud Laertium in vita ipsius: commemorat enim ille, quum ab iis, qui ipsum audierant, quaesitum esset ex eo, an quippiam sibi mandandum haberet, respondisse. *Επισκέπειν μὴ ἔχον ἔδεν. πλὴν ἔτι, πολλὰ τῶν δεινῶν ὁ βίος διὰ τὴν δόξαν καὶ καλοζουδίαν: ἡμῖς γὰρ ὅτι ἡρχόμεθα ζῆν, τὸτ' ἀπονήσκειν οὐδὲν ἀλυσίτερον ἐστὶ φιλοδοξία. ἀλλ' ὅτι τὴν λόγον ἀφῆτε: πολλὰ γὰρ ὁ πόθος, ἢ κελευσὶ αὐτῶ προσετι: μετὰ μὲν γὰρ ἡ δόξα, τὸ δὲ κοινὸν τοῦ βίου πλείον τὸ συμφέροντος. ἀλλ' ἐμοὶ μὴ οὐκ ἐκποιεῖ βουλομένη τὴν πρακτικὴν: ἡμῖς δὲ ἐπισκέψασθε τὴν ποιητικὴν.* Cum partem igitur harum sententiarum omiserit Cicero: nam reliquit quae loco illi non conueniebant, addidit contra, quae propositum suum explicarent: quod enim ad vitam ceruorum, cornicumque longam demonstrandam pertinet, arbitror declarationem ipsius esse. ita namque loqui consuevit, cum interpretatur sensum aliquem obscuriorem, ut in v. libro Tusculanarum, ubi inquit. At vero Polyphemum Homerus, quum immanem ferumque finxisset, cum ariete etiam colloquentem facit, eiusque laudare fortunas. quod, quo vellet ingredi posset: & quae vellet, attingeret. Apud Homerum enim tantum est. *κρίε πέπων.* Cum autem Sallustij ipsius verba haec sint. Falso queritur de natura sua genus humanum, quod imbecilla, atque aequi breuis, forte potius quam virtute regatur, accurate videndum est, an Democriti sententiam hanc refellere voluerit: iis certe criminibus, malisque, affinem ipsam esse tradit physicus ille: si ipsius haec verba sunt, ut feruntur, quae leguntur apud Stobaeum: atque eodem ordine ab ipso exponuntur, quem secutus est Latinus auctor. *γινώσκων κρείων ἀνδρῶν πίνω βιοτικῶν, ἀφαιρῶ τε εὐδοξίαν, καὶ δειρῶ χρόνον: πολλῶσι τε κηρῶ συμπεφυρομένω, καὶ ἀμυχάνισιν, ἀκῶς ἀνὰ πρὸς μετρίως τε κτήσιος ἐπιμελῶται, καὶ μετρίως ὑπὸ τοῖς ἀναγκάσις ἢ ταλαιπωρίαι.*

Vt Cicero Architectus sceleris dixit μεταφορικῶς, ita Demosthenes ἀρχιτέκτων ἐπιβουλῆς.

CAP. XI.

ANSLATO ab aedificandarum domorum artificibus nomine: quique primum locum in ipsis tenent, ac fabris praecipiunt quid facto opus sit, architectum sceleris in oratione pro A. Cluentio Cicero vocauit, qui ad facinus ceteros impulerat, & omne negotium animo cogitarat. haec ipsa verba ipsius sunt, quibus totum argumentum exponit. Et illi, qui Fabricij libertum, quia minister in maleficio fuerat: patronum, quia conscius, condemnassent; ipsum, principem, atque architectum sceleris, absoluerent? Sed etiam pro Sex. Roscio eodem pacto locutus est. Ex iis inquit, quae nunc maxime fiunt, non ne cuius potest intelligere omnium architectum & machinatorum vnum esse Chrylogonum? Demosthenes quoque cum idem significare vellet, idem verbum usurpauit, vnde facile intelligi potest, quam aptum id sit huic rei illustrandae: quamque res ipsae similes inter se, postquam in mentem venit duobus summis oratoribus ab eodem studio idem nomen mutuari. in oratione igitur contra Dionysiodorum inquit.

καὶ ἡμεῖς, ἐπειδὴ τὰ χεῖρα ἐπυθόμεθα τὸ κρονὸς, ἐκπεπληγμένοι τῷ πράγματι, προσήμην τούτῳ ἡ ἀρχιτέκτωνι τῆς ἄτης ἐπιβουλῆς. In eadem quoque oratione Cicero multo post, cum Quintium popularem oratorem, ventosumque hominem arrogantiae accusaret: moresque ipsius ac spiritus exagigaret, his verbis eum descripsit, & quasi ante oculos eorum, qui audiebant, posuit, quae videri possunt e Demosthene accepta. sunt autem haec: Facite enim, ut non solum mores eius, & arrogantiam, sed etiam vultum, atque amictum, atque illam vsque ad talos demissam purpuram recordemini: Demosthenes enim de falsa ementitaque legatione, inquit *καὶ διὰ τῆς ἀφῆρας πορνείας, διαμάτιον καὶ αἰεὶ ἄχει τῆ σφυσίν.*

Disputatio de Catulli opusculo, quod scripsit de Attide, ac magna matre,

CAP. XII.

SCRIPSIT elegantet Catullus fabulam Attidis, quo in carmine pangendo, cum seruiret naturae eorum sacrorum, delegit numeros aptissimos illis ritibus exprimendis, idest mobiles tremulosque. quia autem a multis ignoratur ratio eorum versum, ut hac quoque parte adiuuem eruditum poetam: studio sique ipsius laborem minuam, cuiusmodi metrum sit indicabo: vtarque in hoc auctoritate veteris grammatici idest Terentiani, qui ut aliorum metrorum rationem explicauit, ita huius quoque diligenter rationem reddidit: mentionem faciens Catulliani huius poematis. Galliam igitur vocatum ipsum tradit: iunctumque esse docet e duobus quasi segmentis prioris

prioris membri pedes hi sunt. anapaestus, siue spondeus primus: crebrior anapaestus, magisque accommodatus: illum autem sequuntur duo iambs, in quorum etiam locum subit, ut primi illius spondeus, ita horum tribrachys: clauditque syllaba, finis prioris commatis: posterioris initium periambus: post trochei duo, ac syllaba: in postremorum duorum pedum locum subit idem tribrachys, praecipueque antepenultimam sibi sedem vendicat. quod diligenter seruauit Catullus: admonente hoc etiam illo accurato disertoque grammatico, qui totum hoc adnotauit. In Catulliano autem hoc carmine perspicitur aliquando semipes, idest syllaba producta pro periambo posita esse: necnon proceleusmaticus pro anapaesto: ut opinor, quia pares sunt hi pedes illis temporibus, quamuis numero syllabarum discrepent. Vt autem poetae doctrina e modis apparet, ita ingenium ipsius e sententiis ipsis, atque omni ornatu verborum perspicitur: nec non luminibus orationis, quae illustrent diuersos motus animorum: primum enim post breuem ex persona poetae narrationem, exprimitur animus adolescentis superstitionis plenus: qui furore impulsus domo, ubi omnibus commodis voluptatibusque abundabat, discesserat, ut sacerdos Cybeles fieret: gregemque aequalium secum duxerat: hortatur enim illos, ut postquam in vicina loca venerint, vna secum properent ad sedem domiciliae ipsius deae, ubi sperabat se egregia quaedam bona inuenturum. Sequitur non multo post mutatio consilij, cuius causam attulit poeta: ac miserabilis querela huius adolescentis, in qua omnia significata sunt, quae ad misericordiam exprimendam valent: declarantque ingentem dolorem lamentantis infelicem condicionem suam, ac se veteris errati insimulantis. Breuis etiam oratio Cybeles irritantis leonem in Artim: stimulumque feroci beluae admoventis, vehemens est, & habet suas virtutes. nam tres etiam in extremo verbus, nomine poetae, exposita iam fabella, pronuntiati, ingeniosi sunt: declarantque quanta vis sit illius perturbationis, ac stulti desiderij, quod saepe corripit mortales. cum magnus metus inuaserit ipsum, ne sibi suisque aliquando huiuscemodi quicquam vsu veniat. vnde precatur deam illam, multis nominibus honeste ipsam appellans, ut sibi parcat: in alioque furorem suum rabiemque exerceat, quasi ostendens humano consilio malo illi resisti non posse, si mentem dederit alicui, ut huiuscemodi aliquid in se moliat, quale miser adolescens fecerat. De variis appellationibus huius deae, rationeque sacrorum ipsius, nec non de habitu sacerdotum, qui tamquam famuli ministrique eius erant, copiose disseruit Strabo in x. libro Geographiae. *μητρόια* autem sacra ipsa videntur vocata, quod indicat Plutarchus in commentario, quem *ἑρωτικὸν* inscripsit his verbis: *τὰ γὰρ μητρώα, καὶ παρνακὰ, κοινῶν τοῖς βακχικοῖς θεήρασμοῖς.* item in libro de arte Musica, ubi de choreo, qui est trocheus, disserit: affirmat enim multum ipsius vsu fuisse *ὡς πῆς μητρώας.* Musica instrumenta ipsorum erant, tibia, tympana, cymbala, ut ex Catulliano hoc carmine apparet; quod testatur etiam Strabo sic scribens. *μετὰ βορέιβον, καὶ ψόφον, καὶ κυμβάλλον, καὶ τυμπάνων, καὶ ὄπλων, ἐτι δὲ μῆλον, καὶ βῆρας, ἐκπλήθοντα.*

Multas sententias videri Ciceronem a Platone sumpsisse, cum vitam Dionysij tyranni in V. quaestione Tusculana explicauit.

CAP. XIII.

TLATO in viij. libro de rep. virum, qui adhibita vi eiuius, in patria dominetur, cum, si saluus esse velit, cogatur odio prosequi bonos, arcereque ipsos a consuetudine sua: familiaritate autem uti prauorum, audaciumque hominum, eleganter, vereque dixit necessitate quadam illigatum esse, quae iubeat, aut cum perditis hominibus viuere, aut ne viuere quidem, sed pati morrem sibi afferri. Cicero quoque in v. libro Tusculanarum, cum Dionysij vitam, inlittutaque exponeret, inquit. Itaque propter iniustam dominatus cupiditatem, in carcerem quodammodo ipse se incluserat. translatis & ipse manifesto aliunde verbis propter similitudinem vtens: neque enim illa vera custodia est, neque alicubi Dionysius clausus erat, sed res ipsae pares similesque: ut enim qui in carcere clausi sunt, cum fontibus facinorosisque necessario viuunt: neque enim eo plerumque veniunt probi, honestique viri, ita hi, quia metuunt fortes, iustos, prudentes: intelligentes vitam factaque sua ipsis non probari: remouentque a familiaritate sua, necessario se committunt contrariis, atque improbissimis hominibus. vnde non falso in custodia esse, vincitque dici possunt: hac enim de causa videtur Cicero nomine carceris vsus. nam in sequente libro Plato eodem & ipse pacto locutus est. nisi forte in carcere vincitum tyrannum dixit, quod vndique septus sit inimicis, qui latenti ipsius insidiantur: tollereque volunt: verba namque politici scriptoris, similia iam exposito, haec sunt. *ἀρ' ἐν οὐκ ὡς ποιούτω μὴ δεσποτήριον δέδωται ὁ τυραννος, φύσει ὄν, διὸν διαμελῶσθαι.* quamuis & ipse, ut Cicero, existimari possit translato illo verbo vsus, intelligens tyrannum, quod statim addit, cogi domi sedere: nec posse aut libere peregrinari, aut spectare illa,

quorum vilendorum reliqui ingenui homines cupiditate flagrant. Cicero certe in commemoranda vita Dionysij videtur multa e Platone accepisse, vt cum inquit. Sed iis, quos ex familiaribus locupletum seruos delegerat, quibus nomen seruitutis ipse detraxerat, & quibusdam conuenis, & feris barbaris corporis custodiam committebat. illius vero ex eodem libro verba haec non multo post illa, quae supra expressi. *ὅτι δούλους ἀφελόμενος ὁ δὲ πολίτης, ἐλευθερώσας τῶν ποδῶν ἐλευθέρων παύσασθαι.* Supraque cum quaesitum esset, qui nam potissimum sint, quos custodes suae salutis elegerit, responsumque esset, mercede conductos, qui deesse non possint, pretio excitati, *δοκίμους αὐτῶν μοι λέγει, ἐν ἐσθλοῖς τε, καὶ παρὰ τοὺς νόμους.* aut igitur locos hos Platonis ante oculos habuit, cum vitam iniusti illius, saeuque regis, explicauit Cicero; aut Plato ipse, quum instituta moresque tyrannorum generatim descripsit, illum ipsum, quem ita viuere conspexerat, mente comprehendit, rationemque Dionysij indefinite cunctis tyrannis ascripsit: historiam autem narrans Cicero necessario in eadem sententias incidit. Quod vero eodem in loco tradidit, non consentire inter se veteres scriptores de stirpe Dionysij, cum alij honestis parentibus eum ortum vellent: alij autem contra humili genere progenitum affirmarent: id enim manifesto significare voluit, cum inquit. Qui cum esset bonis parentibus, atque honesto loco natus: & si id quidem alius alio modo tradidit: Isocrates e numero illorum fuit, qui tenui familia natum dixerunt: vnumque e multis, antequam dolo ciuitatem oppressisset: Haec enim verba ipsius sunt in libro ad Philippum Macedonem, cum animum magno illi regi adderet ad bellum suscipiendum contra Persas, ostendens minores multo homines industria, ac consilio consecutos esse summam potestatem: effecisseque omnia, quae animo cogitauerunt. *Διονύσιος τοῦ γὰρ, πολλοὺς δὲ ἄνθρωποι Συρακοσίων, καὶ τῶν ἑλλήνων, καὶ τῶν ἀσσυρίων, καὶ τῶν ἰταλῶν, & quae sequuntur, nisi forte hic, cum aliter sentiret de Dionysio, tempori seruiuit. vt alij quoque odio ipsius ducti, ob plurima scelera, nefariaque facta, hoc etiam ipsius bonum, quod a natura habuerat, inquinare, ac delere studentes, obscuris parentibus, infimoque loco natum, eum memoriae prodiderunt.*

Duo loci duorum magnorum scriptorum emendati, Ciceronis, ac Demosthenis, qui contrario vitio laborabant: quod enim in Latino abundabat, in Graeco defecerat.

CAP. XIII.

NON longe a principio libri Ciceronis, quem Oratorem inscripsit, vbi de formis illis aeternis loquitur, videtur negandi particula deleri debere, quae in omnibus excusis inuenitur: ita enim nunc passim legitur. Vt igitur in formis, & figuris est aliquid perfectum, & excellens, cuius ad cogitatam speciem imitando referuntur ea, quae sub oculos ipsa non cadunt, sic perfectae eloquentiae speciem animo videmus, effigiem auribus quaerimus: qui enim diligenter attendet, non omnino rerum earum rudis, facile intelliget, corrumpere eam totam sententiam: quae enim sub oculos ipsa cadunt. id est *τὰ ὄρατα*, referuntur ad speciem illam cogitatam, cuius ipsa tamquam imago sunt: cogitatam enim speciem vocat *ἰδέσθαι νοητῶν*. id est quae cogitatione, & mente percipitur. Hunc autem sensum fuisse Ciceronis, & res ipsa declarat, & superior de hac re disputatio. nam quae statim etiam verba sequuntur, non minus id ostendunt, cum quod in formis & figuris fit, id etiam vtu venire doceat in eloquentia. hoc enim simili illo illustrare voluit: ideam enim eloquentiae mente contemplantur: effigiem vero ipsius auribus sentimus: effigiem autem illius eloquentiae vocat, quae conformata sit ad similitudinem aeternae, non alicuius mortalis, & in homine aliquando audita, ac cognita. Cum igitur illic importune, vt pater, accreuerit negatio, eadem defecit in parte quadam nobilissimae orationis Demosthenis pro Ctesiphonte, nisi fallor: ita namque in pluribus excusis libris, ac nonnullis calamo exaratis, quos vidi, legitur: *καὶ ἔτι, ἢ μὴ, ὡς ἐκράτιστε φίλιππος ὄχλητ' ὀδύνης ἀπὸν, καὶ μετὰ ταῦτ' ἦλθεν ἡσυχία: μήτε τῶν αὐτῶν συμμάχων: μήτε τῶν ἄλλων ἐλλήνων μηδὲν λυπήσασ, ὅμως ἰὼ ἀντίς κατὰ τῶν ἐχθρῶν τιωσάντων, ὅς ἐπὶ πρῶτον ἐκείνος μέμνη, καὶ κατηγορεῖ:* probare enim vult Athenienses cum paruerint auctoritati suae, recte & ordine fecisse, qui fortiter Philippo, subigenti Graeciae ciuitates: omniumque quas poterat rerump. status labefactanti, aduersari sint: atque a minori argumentatur, ita disputans. Si enim postquam prima sua consilia ad exitum perduxit: potiusque est rebus iis, quas voluit Philippus, in regnum rediisset, atque illic quiete vixisset, nemini, neque e numero sociorum suorum: neque aliorum Graecorum molestus, tamen reprehensi grauiter forent, & accusati, quicumque non restitissent: neque eius conatus, quantum in ipsis fuisset, repressissent: nunc vero cum aliter fecerit. & quae sequuntur: supra enim sententiam illam expressi, vel adumbravi. Quis igitur non videt, vt sensus hic inde elici possit, desiderari particulam illam: legique debere: *κατὰ τῶν ὀκ ἐναντιωσάντων.* quam in vno tantum formis impresso, inueni. Apud Hermogenem quoque, a quo hic locus citatur, capite *ποδὲ ἀκμῆς, corrupte, vt in excusis, legitur.*

Sublatum

Sublatum mendum e III, libro M. Tullij de natura Deorum, quod in cognomine Mineruae quartae manebat.

CAP. XV.

MCICERO in iij. libro de natura deorum, vbi Cottam disputantem inducit contra Stoicos: eorumque refellentem rationem, sumptis ex interioribus; & reconditis Graecorum litteris, multis, quae stultam veterum superstitionem indicarent, in aliis inquit, de Minerua loquens, quas quinque fuisse commemorat. Quarta loue nata & Coryphe, Oceani filia: quam Arcades Coriam nominant: & quadrigarum inuentricem serunt. Arbitror autem in cognomine huius deae mendum esse; legique debere pro Coriam, Coryphasiam: ita enim inuenio Mineruam hanc vocatam a matre. quod tradidit etiam Clemens Alexandrinus in protreptico. cum & ipse ortus horum deorum, stultasque opiniones veterum irrideret: multa enim & ipse tetigit, quamuis non tam copiose hunc locum, vt facit Cicero, explicarit. de numero autem ipsi cum Cicerone conuenit. verba ipsius haec sunt, *πύργω, τῶν Διὸς: ἡ δὲ μεστῶσι κορυφασίαν ἀπὸ τῆς μητρὸς ἐπικληθήσασιν.* nam integram esse hic eam vocem declarat ratio eius nominis explicata. Sed etiam Pausanias in Messeniis, Mineruae, ita appellatae, mentionem fecit, cui templum Pyli aedificatum esset. restat discrimen inter Cicero-nem, & Christianum auctorem de populis, qui ita ipsam nominarunt. cum alter eorum, Arcadas: alter vero, cum quo videtur facere Pausanias, Messenios hoc cognomen ei dedisse narret.

Quod saepe a nostris dictum est, dicere, quempiam scribereue, quod in buccam venit, in Graecorum etiam consuetudine fuisse: disputatumque diligenter de auctore huius sermonis.

CAP. XVI.

SCRIBERE quempiam, quod in buccam venerit (qui modus loquendi vsurpatur non semel a Cicerone) valere temere negligenterque id facere, nec delectu vilo sententiarum habito, notum est: videtur autem deriuatum huc esse e Graeco sermone: Plato enim quoque in viij. libro de rep. id vsurpat, qui tamen quali auctorem eius appellat, & vnde fluxerit, ostendit, ita scribens. *Ὁμοῦ κατ' ἀίχλον ἴφη ἱρῶμεν, ὅτι γὰρ ἄλλ' ἂν σῶμα.* Sed etiam Plutarchus in commentario, quem inscripsit *ἱρῶτικόν*: cum enim multum de vi eius perturbationis disputatum esset, ait. *ὁ πῆμω σὶ ἀρῶ χῆ κωρὸν ἔχει ἱρῶμαι μάλλον, οὐδὲ γὰρ: ἐπεὶ γὰρ ἄλλ' ἂν σῶμα κατ' ἀίχλον, ἀριστον εἶσθαι μοι δοκῶ.* Dionysius vero Halicarnasseus in eadem sententia explicanda, non *σῶμα*, sed *ῥῥῶσασαι* ait, in libro de compositione verborum. *εἰ μέλλονσι μὴ πέν, ὅτι καὶ ἐπ' ἀκαρῆμα ῥῥῶσασαι ἔπος ἔλθῃ, λέγοντες: μηδὲ ἐκὴ σωθῆσθαι τὰ προσδύχοντα ἀλλοίως.* qui tamen & ipse non suis, sed alienis, poetis que verbis in sensu animi sui exponendo vsus est: poetae namque verba illa esse nullo negotio intelligitur. praeterquam, quod eadem vsurpat, non citato sane auctoris nomine: poetae tamen esse significans, Athenaeus, quo loco Platonem negligentiae in simulat in v. libro *δειπνοσοφιστῶν*, quod multa peccarit in scriptis suis contra rationem temporum. Verba ipsius haec sunt, *Ὅτι δὲ πολλὰ ὁ Πλάτων παρὰ τῶν χροῶν ἀμαρτάνει, δῆλον ἐστὶν ἐκ πολλῶν: κατὰ ῥῥὴν τῶν ἱερῶν ποιητῶν, ὅτι καὶ ἐπ' ἀκαρῆμα ῥῥῶσασαι ἔλθῃ, τὸ μὴ διακρίνας, γράφει.* an autem haec Aeschyli sint, eundemque locum tres hi Graeci scriptores intellexerint, non affirmatim, vt de posterioribus duobus non dubito. Apud Aeschylum certe illa, in his, quae supersunt ipsius fabulae, non leguntur. Non dissimilem autem sententiam magnus hic tragicus, quem Plato semper admiratur, ac celebrat, in Eumenidibus suis protulit, vbi fecit Palladem cum furis ipsis, ex quibus chorus constabat, ita loquentem. *εἰργῶ δ' ὄμματι περὶ τοῦ ἔπι μοι ῥῥῶσασαι, ἢ σῶμα ἔποπα πρὸς τὰς δ' ἀργῶς ἀπολυκμῆσας.*

Argutum carmen inter lusum veterum poetarum, quod valde corruptum erat, emendatum: visque omnis ipsius, atque elegantia explicata.

CAP. XVII.

PIGRAMMATA in salacem illum custodem hortorum, quae non sine causa diuersorum poetarum nunc esse creduntur, delectant sane eruditos viros, & Romanae festiuitatis studiosos, ac merito id quidem: magna enim ex parte huiusmodi sunt, vt nihil illis purius fieri, elegantiusque possit, magis tamen adhuc delectarent.

delectarent, si vacua a mendis, integraque forent: nonnulla enim eorum ita corrupta, & inquinata sunt, ut omnis ipsorum lepos, acumenque extinctum sit: cuiusmodi hoc distichon erat, quod mihi videor, ope scripti exemplaris, purgasse: in integrumque restituisse: cum enim ita passim in excusis legatur, damnato etiam minore versu: notaque illi, ut mendoso, adposita.

Quod mouear non est, quia si furaberis ipse Grandia mala, tibi brachica mala dabo. in scripto illo libro, extrema pars posterioris versiculi ita legitur. tibi macra brachia dabo: quam lectionem valde probo, ut iocetur in verbo ancipiti mala: producta namque prima syllaba id verbum certa quaedam poma significat: correpta vero eadem, incommoda, ac damna. μακρὰ βραχίλια dabo, id est, quae longa sua vi sunt, breuia reddam: his enim ipsis verbis productas breuesque syllabas appellari, notum est. hoc igitur dixit obscure. si furtipies mala, pomaque ex hortu meo decerpes, paenas debitas a te capiam: malum enim tibi dabo; quare stomachari non debeo. dare autem alicui malum eleganter dicitur. quod si confirmatione hic sermo egeret, exemplum certum esset versus, quo Metelli, laesi a Naevio poeta, se malum illi daruros minati sunt, sed Plautus quoque in Bacchidibus ita inducit Nicobulum senem, blandicitis se appetenti meretrici, minantem: nisi hinc abeas Quamquam tu bella es, malum tibi magnum dabo iam. Omninoque omnis iocus huius epigrammatis in mensura syllabae manet. in quo etiam lusit, qui misit epigramma hoc ad Varium. Si licet hoc sine fraude Vari dulcissime dicam. Dispeream, nisi me perdidit iste potus. Sin autem praecepta vetant me dicere: sane Non dicam, se me perdidit iste puer: significat enim, si posset ita culpam suam regere, affirmareque se potu illo perditum, libenter se facturum fuisse: verum cum id non liceat: praecepta namque artis metricae repugnant: nec patiuntur penultimam pentametri productam esse, ne contra ipsa peccet, affirmat se rem, ut est, expositurum: ac pro potus, positurum illic puer, quod fraudem vitiumque non habet. qui autem hoc non animaduertit in sulum frigidumque hoc carmen putaret, quod & falsum est, & Virgilio dignum. Lusit etiam lepide Plautus eadem ratione, cum in Mercatore induxit Charinum adolescentem ab Eurycho sodali suo accepta forma senis, qui emerat amicam ipsius, ita cum magno animi dolore dicentem Aedepol nae ille oblongis malis dedit mihi magnum malum. malis autem hic, quas intellexit, partem oris significari notum est.

Ut Cicero praesentia viuaque exempla appellauit, quamuis animo sensuque illa careant, ita optimum tragicorum, viuens tempus, dixisse.

CAP. XVIII.

EXEMPLA praesentia, atque viua Cicero vocauit, quae sumerentur ab hominibus, qui tunc viuerent, ac praesentes adessent: quemadmodum Sophocles in Trachiniis tempus viuens, ac praesens dixit, quod tunc instaret: Latini oratoris verba haec sunt. Sed quid ego vetera conquiram, cum mihi liceat uti praesentibus exemplis, atque viuis: Graeci vero poetae haec. Η μοι χρόνος, τὸ ζῶντι, καὶ παρόντι νῦν. Εφασκε μόχθων ἤν' ἐφισώπων ἐμοὶ Λύσιον κλειῖδαν: pronuntiantur autem illic ab Hercule, cum Hyllo filio, loquente: memoriaque vetera quaedam, ac noua oracula repetente, quae ipsi edita erant, atque inter se mitissime consentiebant: narrat enim tunc, cum ad quercum Dodonaeam venisset, eam vaticinatam esse illo ipso tempore, quod instaret, fore dissolutionem aerumnarum, quae tota praeterita vita ipsum exercuerant. In oratione quoque pro P. Sestio Cicero μεταφορικῶς itidem rem, & ipse inanimem: causam inquam, viuere dixit: quia antea tamquam mortua erat, ac iacebat, cum commode defendi non posset: nec argumentis vllis subleuari. Diuersa autem ratione Aristoteles in primo libro de Rep. disciplinam colendi agros, quam Numidae colerent, quod iisdem locis non maneret, verum sedes mutaret, viuentem vocauit. quamuis addiderit, mitigare duram translationem hanc volens, quod valet, quasi; haec enim eius verba. ὡς τὸ κερχίαν ζῶσαν ἐκτεροῦντ' αὖ.

Quaeritur an legi debeat apud Cicero de finibus, ubi quaedam praecepta sapientium exponit, tempori parcere, non parere: ut est in omnibus libris.

CAP. XIX.

DILIGENTER attendendum est, an mendum sit in his Ciceronis verbis e tertio libro de finibus bonorum, ac malorum. Quaeque sunt vetera praecepta sapientium, qui iubent tempori parere, & sequi deum, & se noscere, & nihil nimis, haec sine phisicis, quam vim habeant (& habent maximam) videre nemo potest:

potest: vereor enim ne parcere pro parere, iniecta in medium indefinitum verbum littera, legi debeat. huius etiam sententiae est optimi ingenij, & egregiae eruditionis iuuenis Antonius Angelius, cuius ego industriae semper faul, nam qui praecepta haec septem sapientium tradiderunt, χρόνον φείδων, in illis posuere, nullum autem quod respondeat huic, si, ut nunc in omnibus libris est, parere legatur, attulere. ut Sotades, qui plurimas ipsorum ὑποθήκας huiusmodi collegit, leguntur autem illae apud Ioannem Stobaeum in iij. libro. Praeterea Clemens Alexandrinus in i. Stromate huius vocis mentionem fecit, ubi docet breuibus quibusdam, acutisque dictis sapientium virorum, magnarum rerum sensum contineri, ut hac ipsa χρόνον φείδων. nam vim etiam ipsius interpretatur, & quia obscurum est, quid significari ab eo voluerit, non vna declaratione contentus est, sed geminam affert: aut enim, quia vita breuis est, putat admoneri nos ne frustra tempus: in rebusque inanius consumamus, siue contra parcere nos debere cotidianis sumptibus, ne, si forte longam aetatem aliquis viuat, res ad vitam necessariae desint. Theophrasti quoque vox lectionem hanc confirmat: quem memoriae proditum est dicere solitum, πολλὰ πλείε ἀνάλωμα tempus esse: in eodem animi iudicio exponendo, verbis ab eadem re translatis, Quamuis autem Cicero aliquando dixerit, parere temporibus semper habitum esse sapientis, numquam tamen hoc prolatum ab aliquo sapiente indicauit. valent autem verba haec, qui temporibus obtemperauit, quae saepe mutantur in vita, nec semper eundem tenorem tenuerit, solere laudari sapientemque haberi.

Explicata sententia Ciceronis in primo libro de finibus, quae difficultatis aliquid in se habere videtur.

CAP. XX.

QUOD est in primo eorundem librorum, ubi ostendere vult ex opinionibus decretisque Epicuri, iustitiam, contra sententiam multitudinis, copulatam esse cum voluptate ita, ut ab ea, nec diuelli, nec distrahi vlllo modo possit: cum enim id vere dici de aliis virtutibus iam docuisset, inquit. Sic de iustitia iudicandum est, quae non modo numquam nocet cuiquam, sed semper alit aliquid, tum vi sua atque natura, quod tranquillet animos: tum spe nihil earum rerum defuturum, quas natura deprauata desiderat. Cum autem obscuritatis non nihil in se habeat, & propter interruptionem verborum, volui ipsi opera mea auxiliij aliquid afferre. nam cum inquit. Quae non modo numquam nocet cuiquam, intelligit qui ea praeditus sit: non decant enim sophistae, qui ipsam hoc facere affirmarent. vnde appellabant eam alienum bonum: suum autem propriumque damnum eius, qui eam possideret. quod tetigit etiam Plato in iij. libro de rep. his verbis, adumbratos illos sapientes exagitant, ac falso sentire demonstrans. καὶ οἷς λυσισπλὴ ἀδικίαν, ἐάν τις θάνη: ἢ δὲ δικαιοσύνην, ἀλλότριον μὴ ἀχάθον: οἰκίει δὲ ζῆμια. cum vellet igitur eam constituere Cicero, necessario debuit prius id conuellere, quod obstabat, quod facit, contemnens iudicium illorum. addit contra vsu venire. ut semper ipsa gignat aliquid, quod tranquillet animos, serenoque ipsos reddat: atque id duabus de causis: quod enim commune est omnium virtutum, ut vi sua, atque natura iuuent, ab hac alienum non esse: praeterea securitatem inducit, quia pollicetur nihil earum rerum defuturum, quas natura deprauata desiderat: quomodo enim deesse possunt: sui que absentia nos torquere, quae non expetuntur, nec viles nobis esse existimantur. non expetuntur autem, quia integra natura vigenisque, paucis contenta est: nec res superuacaneas requirit, ut quae corrupta est, atque incensa libidinibus.

Praeceptum, quod vtile est distinguendis diuersis generibus iocorum, accommodatum etiam esse dirimendis luminibus orationis, quae Graeci χήματα vocant.

CAP. XXI.

VNT quidam ioci, qui manent in verbis ipsis, alij vero positi sunt in sententia. Cum discrimen eorum tradere vellet Cicero ratione illa vsus est, qua magistri dicendi distinguunt χήματα, vocata ab ipsis sententiarum, a luminibus verborum: affirmant enim rhetores, si concinnitas illa locutionis est, variato ordine verborum ipsam extingui: contra si in sententia manet, non frangi immutatione verborum. Alexander quidam sophistes, qui de figuris non inrudite scripsit, hoc ipsum ita notauit.

tauit. Το δὲ τῆς λέξεως ἄμικ τοῦ τῆς διακρίσεως διαφέρει, ὅτι τὸ μὲν τῆς λέξεως, κινηθείσης τῆς λέξεως, τῆς συνηχούσης τὸ ἄμικ, ἀπόκειται: τοῦ δὲ τῆς διακρίσεως ἄμικτος, κἂν τὸ ὄνοματι κινῆ τις, κἂν ἐπιφρασις ὄνομασιν ἐνέγκη, τὸ αὐτὸ πρᾶγμα μένει. In ij. igitur de Oratore Cicero inquit. Nam quod quibuscumque verbis dixeris facetum tamen est, re continetur: quod mutatis verbis salem amittit, in verbis habet leporem omnem. Conuenit igitur duabus his diuersis rebus inter se in hoc, quod non alienum esse putauit adnotare. Sed eodem quoque discrimine distinguit Phalereus enthymema ab ambitu illo verborum, qui periodus vocatur: cum enim saepe vna maneat, fallunt imperitos: idemque atque vnum esse falso existimantur. In aliis igitur multis argumentis, quibus probat diuersas illas res esse, hoc adfert: dissoluto enim inquit orbe illo, periodus interit: enthymema vero manet, immutato etiam ordine sententiae.

Deleta macula ex oratione pro A. Cluentio: declaratumque non penitus idem valere donum, & munus,

CAP. XXII.

MOLESTA est macula ex his M. Tullij verbis, in oratione pro A. Cluentio posita. Quae primum, vt istum confirmaret Oppianicum accusatorem filio suo, donis muliebribus: collocatione filiae, spe hereditatis, obstrinxit: legi enim debet. donis, muneribus. vt sane in vetustissimo exemplari, litteris Langobardis exarato, quod in diui Marci bibliotheca adhuc seruatur, scriptum est. olim autem, qui nulla in re inter se discrepare putabant haec verba (vt arbitror) veram lectionem contaminarunt, nam vt nunc legitur, otiosum est, ac frigidum nomen, quod adiunctum est priori, donis. non esse autem paria inter se, nec aequalia haec verba, praeterquam quod confirmatur auctoritate iurisperitorum, qui discrimen etiam illorum ostendunt, testimonio Ciceronis intelligitur, qui & hac ipsa in oratione supra inquit. Tantum donis datis, muneribusque perfecerat. & pro Archia. Quod quasi deorum aliquo dono, atque munere, commendati nobis esse videantur. Plautus quoque in Cistellaria. Inde in amicitiam insinuauit cum matre, & mecum simul, blanditiis, muneribus, donis. Alius etiam hic locus in excusis omnibus deprauatus, ope eiusdem libri corrigitur: cum enim, vbi describit vitam, ac mores Staleni, nunc vulgo legatur. Cum esset egens, sumptuosus, audax, callidus, perfidiosus: & cum domi suae miserimus & inanissimus, tantum nummorum positum videret, ad omnem malitiam & fraudem versare mentem suam, haec secum cogitans, coepit. in illo est longe melius & elegantius. Et cum domi suae, miserimis in locis & inanissimis: vitia enim impuri illius hominis iam indicarat.

Apud Virgilium Namque hoc imitatur arando, declaratum longe aliud valere, quam id, quod putauit antiquus interpret.

CAP. XXIII.

VOD Virgilius in ij. Georgicorum inquit, vbi notas ostendit, quibus fertilis ager, ac bonus frumento cognosci possit. Et cui putre solum (namque hoc imitatur arando) non valere mihi videtur, quod putauit vetus interpret eius poetae, Seruius. qui ita, quod interiectum est, ac rationem eius rei in se continet, explicat. Haec arando inspicimus, & videre solemus: ipse enim ita locum accipiendum arbitror. Terram illam, vt poetae verbis vtar, cui putre solum, optimam esse frumentis, indicat studium nostrum subigendi glaebas, & ars denique aratorum: conamur enim terram solutam putremque reddere, & cum hoc praestiterimus, videmur nobis officio nostro functi esse, atque vbertatem frugum expectare posse. terra igitur, quae sua vi: sponteque habet, id quod nos arte laboreque nostro, illi afferimus, idonea esse percipitur: ars enim naturam imitatur. Sed etiam Columella cap. ij. libri ij. perspicitur hoc pacto locum accepisse.

Locus Ciceronis emendatus in IIII. Tusculana: disputatioque non inutilis de admirabili sententia Stoicorum.

CAP. XXIII.

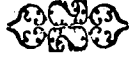

MENDVM est in his Ciceronis verbis e iiij. libro Tusculanarum, quod omnes adhuc sefellit: nec tamen non omnem sententiam perturbat, ac tenebras offundit clarissimo Stoicorum decreto: ita enim in cunctis excusis libris legitur. Mihi ne Scipio quidem, ille pont. maximus, qui hoc Stoicorum verum esse declarauit.

clarauit. Numquam iratum esse sapientem, iratus videtur fuisse Ti. Graccho, tum quum consulem languentem reliquit, atque ipse priuatus, vt si consul esset, qui Remp. saluam esse vellet, se sequi iussit: cum tamen calamo exarati (quae vera integraque lectio sine dubio est) Numquam priuatum esse, habeant: significat enim Cicero factu illo, Scipionem confirmasse sententiam Stoicorum, qui quemadmodum reliqua praeclara bona sapienti illi suo tribuebant: eumque omnibus virtutibus, atque artibus ornabant, ita etiam ipsum magistratum semper gerere, summamque potestatem in ciuitate habere, aiebant. quod nisi hoc verum esset, peccasset magnopere clarus, ac fortis ciuis, qui priuatus, quod consulis officium erat, fecisset: liberatur autem omni culpa, vel potius summa laude decoratur, quia cum sapiens esset: sapiens vero semper consul fit, personam illam sibi necessario tempore asciuit. Solitos vero Stoicos dicere, sapientem magistratum semper gerere, indicat Cicero in Lucullo his verbis. Illi vniquam dicerent, sapientes solos reges: solos diuites: solos formosos: omnia, quae vbi-que essent, sapientis esse: neminem consulem, praetorem, imperatorem: necio an V. virum quidem, nisi sapientem. Sed Plutarchus quoque in Philopoemene simile factum summi illius imperatoris commemorat, qui cum Nabis tyrannus Lacedaemoniorum in Messenem irrupisset: nec posset Philopoemen Achaeorum praetori persuadere, vt Messeniis opem ferret, priuatus ipse, ciuium suorum manu coacta, qui nec legem, nec decretum vllum expectarunt, sed meliorem natura, vt perpetuo praetorem, atque imperio praeditum, secuti illum sunt, immitissimum regem e capto iam oppido fama sola eiecit: non tamen illic sententiae huius Stoicorum mentionem vllam fecit Plutarchus, quamuis in hoc cum illis sentiret. Vt autem reliqua omnia bona soli suo sapienti assignabat familia illa, ita solum poetam ipsum esse dicebant. quod memoriae prodidit Strabo in primo libro Geographiae: nec non solum dialecticum. vnde de corrigendus videtur hic locus Alexandri Aphrodisiensis statim initio primi libri commentariorum in Topica Aristotelis, vbi docet vocabulum Dialectica, non idem valere apud omnes sapientiae studiosos: cum enim, quo intellectu capiant Stoici docuisset, addidit. καὶ διὰ τοῦτο μόνος ὁ σοφός, κατ' ἀνάγκην, διαλεκτικός: ita enim videtur scribi debere. cum tamen in excusis perperam legatur μόνος ὁ φιλόσοφος.

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIO- NVM LIBER XII.

*Ostentum, quo Dionysio regnum significatum est, expositum diligenter a M. Tullio, in-
dicatur ab Aeliano quoque litteris mandatam esse.*

C A P. I.

MTVLLIVS in primo libro de diuinatione, de genere illo diuinandi agens, cum aliqua subito coniectura explicatur: exemplaue eius ponens, duobus iam enumeratis, inquit. Facta coniectura etiam Dionysio est, paulo ante quam regnare coepit: qui, quum per agrum Leontinum iter faciens, equum ipse demississet in flumen Summerus equus voraginibus non extriit, quem quum maxima contentione non potuisset extrahere, discessit, ut ait Philistus, aegre ferens. Quum autem aliquantum progressus esset, subito exaudiuit hinnitum, respexitque, & equum alacrem laetus aspexit, cuius in iuba examen apum confederat. Quod ostentum habuit hanc vim, ut Dionysius paucis post diebus regnare coepit. Eandem autem rem Aelianus in xij. libro de varia historia commemorauit his verbis: quorum magnam partem accepisse illum puto a Philisto Siculo, qui id memoriae, in historia sua, prodiderat. nam reliquit, quae ad aegritudinem animi, & laetitiam Dionysij pertinebant, cum amisit & postea recuperauit equum, quem carum habebat. *Διονύσιον δὲ Ἑρμοκράτους λέγουσι ποταμὸν διαβαίνον: ἔφερε δ' αὐτὸν ἵππος, καὶ ὁ μὲν κατὰ τοῦ τέλους οὐκ ἔλαβε, ὁ δὲ ἀποπιδύσας, τῆς ὄχθης ἔλαβετο, καὶ ἀπῆκε, ὡς οὐκ ἔτι τὸν ἵππον ὄντα αὐτοῦ ἀπολιπόν, ὁ δὲ ἄκοι-
λούθησε, καὶ χρεμετίσασ', ὑπέστρεψε αὐτὸν, καὶ ἐκείνος ἔλαβετο αὐτοῦ τῆς χείτης, καὶ ἐμείλασεν ἀναβαίνον,
καὶ τῆ χειρὶ αὐτοῦ περιπίπτει μελιπλῶν πλῆθος, ἔφασαν δὲ οἱ ραλεῖδιται πρὸς τὸν Διονύσιον, ἐρῶμενον ὑπὸ τού-
των, ὅτι ταῦτα μοναρχίας διηλοῖ.* Quod autem Graecus hic inquit Dionysium ad Galeotas de ea re retulisse, ita tum in Sicilia interpretes portentorum appellabantur: ut testatus est supra Cicero, cum de somnio matris eius tyranni ageret: nec non Graeci quoque grammatici.

Inscriptio numismatis animaduersa.

C A P. II.

ARGENTEVN nummum vidi, in cuius fronte verba haec erant. **Q. SICI-
NIVS III. VIR.** in tergo vero **C. COPONIUS PR. S. C.** C. Coponij cuiusdam, qui in bello ciuili Caesaris, ac Pompeij, praefuit classi Rhodiae, Cicero meminit in primo libro de diuinatione his verbis. At ex te ipso non commenticiam rem, sed factam eiusdem generis audiui C. Coponium ad te venisse Dyrrhachio, quum praetorio imperio classi Rhodiae praeesset, cum primo hominem prudentem atque doctum. & quae sequuntur. quaerendum igitur an idem sit.

*Elegans carmen, cuius falsus nunc est, aut incertus auctor,
demonstratur Catulli esse.*

C A P. III.

ARMEN, quod Virgilij nomine nunc legitur post Iulus in custodem hortorum, non in omnibus tamen libris, sed in his tantum, qui ex Asulana officina prodierunt, a diligenti doctoquo viro castigati: multisque partibus meliores redditi: illud inquam carmen, cuius initium est. Hunc ego iuuenes locum, villulamque palustrem, suspicor Catulli esse, atque id non contemnendis (ut arbitror) argumentis, nam candor sermonis elegantiaque in eo tanta est, ut prorsus redolere stilum huius poetae videatur.

tae videatur, qui huius laudis, meo iudicio, primas fert. praeterea Terentianus, eruditus grammaticus, qui scripsit de metris, tradit Catullum carmen scripsisse in Priapum, in quo mensuras illas, ac modos seruarat, qui huic deo adhiberi solent: quattuorque eius versus huiuscemodi adducit. nam ratione eius carminis explicata: quotue ac quales pedes recipiat, demonstratis, inquit. Et ferme modus hic datur a plerisque Priapo: Inter quos cecinit quoque carmen tale Catullus: statimque versus hos ipsius quattuor ponit. quamuis in secundo medio pes desiderari videatur.

Hunc lucum tibi dedico, confecroque Priape

Qua domus tua Lampfaci est, quae Priape

Nam te praecipue in suis vrbibus colit ora

Hellepontia, ceteris ostrioris oris.

Carmen autem hoc, de quo loquor, huius generis esse patet. ut autem illo, cuius quattuor huius versus particula sunt, commemoratur beneficium hominis erga ipsum deum: ita hoc longiore consilium voluntasque dei aperitur, acceptum honorem commodumque sua voce exponentis: docentisque cogi se, si gratus esse velit, tueri diligenter hortum: nec deesse muneri suo.

Quin etiam Nonius Marcellus Catulli testimonium citat, Priapo. vbi notionem verbi Ligurire tradit. cum ante ipsum Horatij exemplum posuisset, quamquam locus omnis turpiter deformatus est in excusis libris, qui tamen nullo negotio ita corrigi possit. nam de extremo versu Horatiano dubium non est, quin ita emendari debeat. ut omnis scrupulus cuiusmodi est, in hoc restet. quod Priapo illic, vna immutata littera pro Priapo legitur. ita autem omnis locus (quod mihi videor iam posse non temere asseuerare) legendus est. Horatius. Semesos

pisces, tepidumque ligurrierat ius. Catullus Priapo. De meo ligurrire libido est. ut autem quilibet videre potest, percepta ratione huius hexametri, mollis atque eneruati, quattuor huius extremi pedes huius Priapei carminis sunt cum segmento, quod inferioris aetatis grammatici Latini caeturam vocant: Graeci appellabant *πυμῶν*. Primus igitur trocheus est, vltimus prioris commatis, quem sequitur syllaba, quam dixi. deinde iambus primus posterioris commatis: tertius dactylus: quartus spondeus: nam quod addit Terentianus. Edsimiles plures sic conscripsisse Catullum Scimus. aliquantulum etiam adiuuat iudicium sententiamque meam, non vnum tantum illud eius generis ipsum scripsisse, quamuis, in his quae restant huius doctissimi poetae, inueniatur quoddam eiusmodi: illud inquam, quo coloniam alloquitur: postulatque ut beneficij loco munus sibi maximi risus det. Sed quum carmen ipsum ob elegantiam suam dignum sit, quod ubique legatur: nec omnino adhuc commune sit, non video cur non hic poni debeat.

Hunc ego iuuenes locum, villulamque palustrem
Tectam vimine iunco: caricisque manipulis
Quercus arida, rustica conformata securi
Nutriui, magis, & magis ut beata quotannis.
Huius nam domini colunt me, deumque saluant
Pauperis tugurij pater, filiusque
Alter assidua colens diligentia, ut herba
Dumosa, asperaque a meo sit remota facello.
Alter parua ferens manu semper munera larga.
Florido mihi ponitur picta vere corolla
Primitiae, & tenera virens spica mollis arista.
Luteae violae mihi, lacteumque papauer,
Pallentesque cucurbitae, & suauis olentia mala,
Vua pampinea rubens educata sub vmbra.
Sanguinea etiam mihi (sed tacebitis) arma
Barbatus linit hirculus, cornipesque capella.
Pro quis omnia honoribus hoc necesse Priapo
Praestare: & domini hortulum, vineamque tueri,
Quare hinc o pueri malas abstinete rapinas.
Vicinus prope diues est, negligentique Priapus.
Inde sumite. semita haec deinde vos feret ipsa.

Sententia Ciceronis e libris de republica, quae ostendit damnum multum importatum esse veteri Graeciae a Phoenicibus, qui mercaturis faciendis antiquitus rem quaerebant.

C A P. IIII.

HOENICES, auida quaestus, auaraque admodum gens fuisse traditur: quae praeceis illis temporibus, contemptis periculis maris, vna cum mercibus, quas eo conuehebat, in Graeciam etiam vitia comportarit: dura enim tunc natio Graecorum, abhorrensque

rensque ab huiuscemodi deliciis, fracta est atque eneruata copia voluptatum. de quo etiam questus fuerat Cicero in iij. libro de republica, vt indicio Nonij cognouimus. qui hoc inde testimonium citat. Phoenices primi mercaturis & mercibus suis auaritiam, & magnificentiam & inexplebiles cupiditates omnium rerum, exportauerunt in Graeciam. hoc autem mali secum ferre hoc studium, corrumpereque mores earum gentium, ad quas commearint mercatores, perspicuum est. vnde olim a vetere Germania, quod memoriae proditum est, pellebantur, damnum hoc metuentibus, longeque incolumitati suae prouidentibus. Dionysius etiam Halicarnasseus in volumine de arte dicendi, testatur Platonem dixisse Phoenices a natura factos ad pecuniam cogendam: mercaturamque exercendam. quod scripsit summus ille, atque elegans philosophus in iij. libro de Republica. quo loco demonstrat indolem moreque ciuitatis proficisci a natura moribusque priuatorum: quique alium ortum ipsos habere putarent magnopere falli. vt quibus priuati ipsi studiis artibusque dediti sint, eorum certa vestigia appareant in vniuersa gente: cum enim antea dixisset nationem Thracum Scytharumque iracundam esse, quia singillatim ipsi affines sunt huic motui animorum: nec non eadem de causa studium sapientiae: ingenuarumque artium spectari in vniuersa Graecia, addit. eos etiam falso sentire, qui crederent aliunde nati publicam auaritiam quam a priuata. quae praecipue inquit, viger in Phoenicibus: & non minus in his omnibus, qui Aegyptum incolunt. Sed in v. quoque libro de legibus pecuniae infinitam cupiditatem: illiberalitatemque, insitam esse in animos earundem nationum declarauit.

Cum dictum sit a Latino poeta, munera placare deos, ostenditur, Graecos antea id protulisse.

CAP. V.

VOD Ouidius, vt oratione ac versibus, ita vita & moribus eneruatus, improbe cecinit. Munera (crede mihi) placant, hominesque deosque. multo prius dictum fuerat: a Graecoque poeta prolatum. cuius versum hunc adducit Plato in iij. libro de rep. sententiam illam continentem. *Δώρα θεοῖς πέσει: δῶρ' αἰθέροις βασιλῆας.* exagitat autem illum quantum potest sanctissimus vir: neque oportere nos abduci huiusmodi praeceptis affirmat. quae vitae magnopere obsunt: cum in animos hominum auaritiam interant: aliaque labe, ac vitia non parua importent. illarum autem plenos esse poetas multis exemplis confirmat. Euripides quoque in Medea inducit vastam illam mulierem hanc sententiam, peruagatam: prouerbique vim habentem, pronuntiantem, cum medicata illa dona nouae nuptae mitteret, ac consilium Iasonis reselleret, qui eam reprehenderat, quod se illis rebus stulte priuaret: coque mitteret vbi superarent. inquit igitur. *Μά μοι σὺ, πείθει δῶρα, καὶ θεοῦ λόγος.*

Obscurus sensus verborum quorundam M. Tullij illustratus.

CAP. VI.

DILIGENTER videndum quid significare Cicero voluerit, cum in v. libro Tullianarum inquit: Vt enim vel summa paupertas tolerabilis sit, si liceat, quod quibusdam Graecis cotidie, sic caecitas ferri facile possit, si non desint subsidia valerudinum. quid inquam illud sit, quod quidam Graeci concessu omnium singulis diebus faciebant. ipse sane arbitror intelligi debere stipem cogere, ac *πίσθησις*: obscureque describi cynicos philosophos, qui victum emendicabant: quid enim obesset paupertas, aut cur non aequo animo illa ferri posset, si omnibus honestum esset, quod illis instituto quodam licebat.

Quid valeat ἑλευστικόν in Graeco sermone: monstratusque elegans locus M. Varronis, vbi id verbum apte positum est.

CAP. VII.

ἑΛΕΥΣΤΙΚΟΝ a Graecis auctoribus vocatur, quod, obrepens paulatim in sensus, trahit, rapitque ad aliquid amandum, quali nescientem & inuitum: & occultam quandam huiuscemodi vim in se habet. verbo autem hoc aptissime vsus est M. Varro vt indicio Nonij percipitur, qui haec ipsius verba citauit Flexabulis

» *ἑλεβυλίς* πρὸς ἑλεβυλίαν: Multi enim, qui limina intrarunt integris oculis, strabones sunt facti: » *ἑλεβυλίαν* enim *ἑλεβυλίαν* provincialis formosula vxor. Significauit autem illis doctissimus scriptor, de corruptelis prouinciarum loquens, non paucos, qui diuersentur apud prouinciales homines, cum vacui ab amore domos illas ingrediantur, capi blandiciis, elegantiaque hospitarum. quia factae illae sint ad alliciendos captandosque mortales. nam quod integros ipsorum oculos, postea vero vitiosos dicit, hanc pestem primo partem eam labefactare certum est. vnde oculi dolere amantium dicuntur. Athenaeus quoque initio v. libri, consuetudinem priscorum laudans, qui large hospites: epuloque sumptuosiore accipiebant: affirmansque multum adiuuare vinum initia amicitiae, inquit. *Δοκίμῳ ἔχειν πρὸς φίλους τὸ ὄψιν ἑλεβυλίαν, παραθερμαίνων τὴν ψυχὴν, καὶ διαχέων.*

Dictum esse a magnis viris, errare eos, qui putent mortem semper paenam esse, cum miseris potius, ac calamitosis sit malorum finis.

CAP. VIII.

VM vltimum supplicium depellere vellet a coniuratis in remp. C. Caesar, in aliis, hoc etiam argumento vsus est, quod hominibus miseris, ac calamitosis mors optanda sit: eripit enim illos e multis grauibque malis: quae, manentes ipsos in vita, perpetuo vexarent. Id autem & a Sallustio, coniurationem illam scribente, ex persona ipsius Caesaris: & a Cicerone in iij. oratione contra Catilinam memoriae mandatum est: historici tantum ipsius hic verba ponam. In luctu atque in miseris mortem, aerumnarum requiem, non cruciatum esse, eam cuncta mortalia mala dissoluere: vltra neque curae, neque gaudio locum esse: Theseus quoque ita argumentum innocentis filij refellit apud Euripidem: cum enim Hippolytus dixisset, mirari se quod tam leui paena contentus esset, si affinem te tanto scelere putaret: ipse namque si eo loci essem inquit: tuque vxorem meam attingere ausus esses, necassem te, non exilio multassem. respondit pater, contemnens rationem ipsius: affirmavitque nolle te in eum animaduertere ea lege, quam quasi ipse sibi tulisset: cum etiam iudicij sui causam hanc attulit. *παχὺς ἔστι θεὸς ἕστος ἀνδρῶν δὲ δύσυχῶν.* quibus verbis manifesto idem significare voluit. nolle scilicet se tantum ei beneficij dare, nam culpam illius dignam esse longiore supplicio.

Videri longe aliter, ac putarint interpretes, accipiendum locum esse in Georgicis, vbi poeta furorem aprorum commemorat: declaratumque id totum acceptum esse ab Aristotele.

CAP. IX.

REVI Virgilius, eruditeque, pugnam aprorum, stimulis Veneris agitatorum, cum de re pecuaria ageret, descripsit. quia autem interpretes sententiam ipsius (vt opinor) non perceperunt, non inutile me facturum putauit, si quomodo intelligendus locus sit, ostendissem: simulque vnde acceperit totam rem accuratissimus poeta indicassem. versus vero hi sunt, quibus omnia persequitur. Ipse ruit, dentesque Sabellicus exacuit sus, Et pede profubigit terram, fricat arbore costas, Atque hinc, atque illinc, humeros ad vulnera durat. quod igitur inquit. Et pede profubigit terram, non intellexit eos hoc facere ad acquirendum robur, quamuis studio & exercitatione vires crescant. sed significare voluit, ipsos lutum facere, in quo, cum saepe se volutarent: deinde id exaruerit, ita durius, ac crassius tergum: cutemque impenetrabiliorem reddunt, qui alter modus est, quo se armant, & quasi lorica induunt: nam alter aperte traditus, & explanatus est. quomodo autem locum ceteri accipiunt: exercitatioque illa humeros non duraret, sed membra tantum expeditiora ad certamen: viresque corporis validiores efficeret: manifesto etiam labitur Seruius, qui putat haec de sue mansueti dicta esse, vsus argumento hoc. quod supra ait. Tunc saeuus aper. nec videt quod vno verbo tantum illic dixerat, eum vberius nunc tradere, ac rem augere. Restat vt auctorem monstrem, vnde historiam poeta sumpsit. quod patet factum, vera esse, quae dixi, declarabit. atque omnem scrupulum, si aliquis forte restat, euellet. Is igitur est, qui animantium omnium naturas moresque, acumine ingenij, vidit, ac scriptis etiam suis, vt nos videre possemus, effecit, Aristoteles: in vj. enim libro eius descriptionis, inquit. *καὶ οἱ ὄντες ἀγριοὶ χαλεπώτατοι: καὶ πρὸς ἀσθενεῖσιν πρὸς τὸν καιρὸν τῶν ὄντων διατρίβουσι: καὶ πρὸς ἀλλήλους δὲ ποιοῦνται μάχας θάυμαστας. θάρακίζοντες ἑαυτοὺς, καὶ ποιοῦντες τὸν τὸ δέμα ὡς παχύτατον ἐκ παρασκώδους πρὸς τὴν ἀσθενεῖαν διατρίβουσι, καὶ τῷ πολλῷ μαλακώματι*

» πολλαίς, καὶ ἐρεῖνοντ' αὐτῶν: & quae sequuntur. modum autem, quo lutum conficerent potius aperuit poeta, quam causam, cur id facerent, indicavit. quod relicto altero, dilucide narravit philolophus. eleganter autem id docuit vsus verbo subigere: intelligere enim debemus terram madidam eam fuisse, in paludibus namque, stagnantibusque locis fere degunt apri. quod vero illum exacuere dentes inquit, non tetigit Aristoteles: docuit autem Euripides in Phaenissis, cum furorem rabiemque fratrum inter se pugnantium simili hoc explanavit. *Καίροι δ' ὄπας, θήγοντ' ἀγρία ψύα Σωήταρ ἔγχυ.*

Allata sententia multorum, qui omne supplicium aequo animo perpetiendum putarent, pro tyrannide, breui etiam impetrata, & bonis ipsius tantum gustatis.

C A P. X.

» **M** CICERO cum ita interrogasset eum, cum quo sermonem instituit in v. libro Tullianarum. Vtrum malles te, si potestas esset, semel, ut Laelium consulem, an ut Cinna, quater? intellexissetque non tutum esse cuilibet tantum committere, ob prauas quorundam mentes: scelerataque multa desideria, subito se ipsum correxit: rationemque sui consilij reddidit, dicens se videre, cum quo agat: nec quemuis se ita interrogatum fuisse, addens: Responderet enim alius fortasse, se non modo quattuor consulatus vni antepone, sed vnum diem Cinnae multorum, & clarorum virorum totis aetatibus. non male autem ita sensisse Ciceronem: necessariamque correctionem hanc superioris vocis fuisse, restatur etiam similis huic parque sententia, cuius meminit Plutarchus in Solone: Cum enim familiares accusarent ipsum, quod oblatam sibi a populo Atheniensi summam potestatem in ciuitate repudiasset monarchiam; quasi non liceret, vnum etiam solum imperantem consulere ciuibus, atque e tyrannide, virtute sua, regnum conficere? id quod exemplo etiam duorum fieri posse probabant, persuaderi tamen se passus non est; quae autem multi in illum dicebant, tantopere peccantem, ut arbitrabantur, ipse verbis complexus est: aiebant enim in aliis, reculandum ei non esse, si modo Athenis potiri spatio solum vnius diei potuisset, ipsum illum interimi, e corioque postea ipsius vitrem fieri, & familiam omnem eiusdem atteri, ac deleri: ita egregium bonum putabant tyrannidem.

Valere Attingere digito, leuiter tangere: capique aliquando pro pusilla iniuria afficere.

C A P. XI.

» **A**TTINGERE digito (quem modum loquendi vsurpauit, M. Cicero, statim post supra a me allata verba) valet minuta, leuique iniuria quempiam afficere: si iniuria est appellanda, cum detrimenti nihil ignominiaeque importatur. Inquit igitur. Laelius, si digito quem attigisset, paenas dedisset: At Cinna collegae sui consulis Cn. Octauij praecidi caput iussit. Eodem autem pacto locutus est Portius Licinius in elegantissimo hoc tetrasticho: totum enim ponam, ut simul quomodo purgari debeat, ostendam. primus namque versus duabus turpissimis maculis inquinatus, legitur apud Gellium. qui cum citaret illud, causa fuit ut conseruaretur, vna cum aliis non nullis, suauitatis, ac candoris plenissimis, epigrammatibus. loquitur autem illic amator, qui toto pectore ardebat. Custodes ouium: teneraeque propaginis agnum Quaeritis ignem? ite huc. quaeritis? ignis homo est, Si digito attigero incendam siluam simul omnem. Omne pecus flamma est: omnia, quae videntur. In libris autem excusis ita est. Pastores ouium videre propaginis agnum, nullo idoneo sensu: aptoque sententiae poetae. nam postremum verbum contrahi solitum, auctoritate Plauti cognoscimus, qui hoc modo dixit in Aulularia. Tace nunc iam tu: atque agnum horum vter est pinguior Licet. tu Congrio eum sume.

Proditum memoriae ab Asclepiade Cyprio coepisse homines vesci animantibus, rege illius insulae Pygmalione, Beli filio: Didonisque fratre.

C A P. XII:

» **P**YGMALIONIS regis, quem metuebat Dido, infensum sibi ut acerrimum hostem, quamuis frater foret, meminit Porphyrius Tyrius in iij. libro ποδ' ἀποχης: vel potius indicat auctorem, qui, quod testari volebat, diligenter tradiderit. is autem est

est Asclepiades Cyprius, qui in commentario, quem scripserat de Cypro, ac Phoenice, viuentem Pygmalione narrauit, coepisse mortales carne vesci: quamuis summo studio ipse nouo huic cibo, ac σαρκωφαγία restiterit, ut sceleri alicui, ac nefario facto, vsus atrocibus suppliciis in eos, qui primi hoc temptarunt: nec tamen gustata iam suauitate carnis ostendit homines inde absterreri paenis vllis potuisse. nam quod tradit genere ipsum Phoenicem fuisse, Cypri tamen quoque regnasse, id etiam significauit Maro in primo Aeneidos, cum ita Didonem cum Aenea loquentem induxit in primo illo congressu. genitor tum Belus opimam Vastabat Cyprum, & victor ditone tenebat. Hinc autem intelligitur falsum esse, quod Seruius illic scripsit. Belum Didonis, ac Pygmalionis patrem subactam Cyprum concessisse Teucro: possedit namque illam filius. Teucer vero oppidum tantum eius insulae tenuit. Hoc prorsus Asclepiadi credi debet, qui in primis callere potuit, quae in sua terra facta essent.

Vt salem vocauit Catullus id, quod facit, ut mulieres placeant: nomenque formosarum ipsis acquirit, ita Graecos appellare solitos ἀλμυρόν κάλλος.

C A P. XIII.

» **V**M Catullus, notissimo carmine, contra iudicia multorum, noluerit appellari posse formosam mulierem, quae venustate careat ac sale, quamuis singulas corporis partes pulchras habeat: salemque vocatit argutiam quandam, leporemque μεταφρηκώς, Graeci quoque saltam sua voce, quae huic responder, acremque pulchritudinem appellabant, intelligentes non inertem: nec parum aptam ad conciliandos sibi eos, qui vidissent, sed contra mixtam venustate quadam, ac factam ad alliciendum: quaeque tamquam pungit, ac vehementer commouet. ut dapes sale conditae, delectare magis, excitareque desiderium cibi consuerunt. id testatus est Plutarchus in v. libro συμποσιακῶν, capite extremo, cuius verba sunt haec. Διὰ τοῦτο ποδ' ἴσως, καὶ κάλλος γυναικός, τὸ μὴτε ἀργόν, μὴτε ἀπίθανον, ἔλλα μὲν γὰρ μόνον χάριτι, καὶ κινητικόν, ἀλμυρόν, ἢ δριμύ καλοῦσιν. nam quod alioqui multum valuisset ad pulchritudinem constituendam, ac sine quo bonum hoc manere non potest, magnitudo corporis, nihil iuuat, sed auget potius deformitatem. quod significauit etiam elegantissimus poeta dicens. in tam magno corpore, quo magis enim magnum corpus est, vacuum ab his rebus, eo magis inconcinnum est, ac merito ridetur.

Verum esse omni in re, quod M. Cato apud Sallustium dixit Non votis tantum supplicijque prospere omnia euenire, sed oportere etiam opera studioque suo conatus adiuuare.

C A P. XIII.

» **V**ERISSIMAM quandam: vitaeque nostrae maxime vtilem sententiam in ore grauiissimi viri M. Catonis, posuit Sallustius: cum enim variis de causis in maximo periculo ciuitatis cunctantem Senatum excitaret ad paenam capiendam de nefariis ciuibus, ita increpuit illos, qui, diis immortalibus confisi, humana praesidia non adhibebant. Non votis, neque supplicij muliebribus, auxilia deorum parantur: vigilando, agendo, bene consulendo, prospera omnia cedunt. Idem etiam longe minore in re pronuntiar fecit a colono illo Euripides, quem induxit in fabula Electra: cum enim nobilissimam virginem ab illiberali, indignoque ipsa, labore verbis reuocare non potuisset: potestatemque tandem ei fecisset ut pergeret, quo coeperat, cum ferri posse illum etiam a delicato corpore, in vmbraque nutrito laborem vidisset: venerat enim illa eo loci iam, ut domi sedere otiosae ipsi non liceret, quo magis eam consolaretur addidit: ego enim quoque cum dies illuxerit, bubus in aruum compullis, semen spargam. Ἀργός ἔστι αὐθις, θεοὺς ἔχων ἀνὰ σῶμα, Βίον δ' ἄνατ' ἀν' ἐυχέρον ἀνδ' πόνου: hoc enim verbis poetae exponere placuit, cum id sit, quod a Latino scriptore paene expressum esse significare volui. Idem etiam breuius his verbis praecipiebatur. quae iubebant implorato auxilio Mineruae, oportere etiam manum mouere: negotioque, quod confici quis vellet, adplicare.

De Syrorum superstitione, qui & columbas, & pisces venerantur.

C A P. XV.

» **I**BVLLVS in elegia quadam superstitionis Syrorum meminit, qui columbas consecrabant: timebantque violare, ita canens: Quid referam, ut volitet crebras intacta per vrbes Alba Palaestino sancta columba Syro. Id quoque memoriae prodidit Xenophon in primo libro expeditionis Cyri iunioris, quam

quam expeditionem, quod in Persidem, ex Asiae maritimis locis proficiscentes, ascendebant, ἀναβάσειν vocavit; contra ac nos Gallorum, aut Heluetiorum manus, in Italiam irrumpentes, quia editiora loca relinquunt: in humilioraque veniunt, descendere dicimus. narraturque dulcissimus scriptor copias illas venisse ad fluuium, Chalum appellatum, plenum magnorum piscium ac mansuetorum, quos Syri deos esse putarent: nec sinerent violari. quod etiam tribuebant columbis. nam quod ad pisces pertinet, quos stulta natio coleret, id etiam Cicero testatus est in iij. libro de natura Deorum. Piscem Syri venerantur. Porphyrius praeterea in iij. libro περὶ ἀποχῆς commemorat, litteris proditum esse Syros antiquitus abstinuisse se a necandis animantibus; ut neque etiam ipsas diis immortalibus imolarent. postea tamen coepisse victimas mactare ut arcerent a se quaedam mala. nec tamen, ne tum quidem aulos carnibus vesci. Addit autem infra, morem illum usque ad aetatem Menandri comici perdurasse. cuius etiam versus ponit: quibus exponitur, quo humilitatis descendant Syri, ut deam placent; si forte aliquando incontinentia ducti, piscem comederint.

Locus Ciceronis explicatus in Oratore, qui interpunctione, perperam collocata, confusus erat.

CAP. XVI.

RERSPICIO locum ex Oratore Ciceronis, cum perperam interpunctio collocata sit in excusis libris, vulgo non intelligi. quare negligentiae huic imperitorum occurrendum putavi: neque enim parvi ponderis res est: valdeque sententiam variat: cum igitur disputasset aliquantum de concursu vocalium, quam Graeci συγκρουσιν φωνισμάτων vocant: eam autem quidam Graeci scriptores summo studio fugerant: alij vero non magnopere cauerant: ostendissetque Latinis hominibus inde nihil maioris incommodi instare, quia ne si cupiant quidem, ipsis distrahere voces conceditur: contrahentes namque alteram earum vocalium remedium illi malo adhibent, addidit. Praeter eos, qui, ut versum facerent, saepe hiabant: positisque multis exemplis poetarum, in quibus contractio non fit, inquit. Sed quid ego? vocales sine vocalibus saepe breuitatis causa contrahebant. Ita igitur legi debet. Sed quid ego vocales? sine vocalibus saepe. & quae sequuntur: castigat enim semetipsum Cicero, & quasi superiore sententiam emendat, quod protulisset veteres solitos contrahere vocales, tamquam rem licentiae plenam, cum maiore in re libertate hac vterentur: nec tantum vocales ipsas contraherent, verum etiam cum vocales nullae sunt: atque id, ut syllabas breues redderent, quae concursu consonantium longae fuissent. quod item multis exemplis testatur. intelligere autem ipsum, quam inferioris aetatis grammatici collisionem vocant, manifestum est: cum enim colliduntur inter se hae litterae altera conteritur, ac perit: passim autem hoc fieri in vocalibus constat: in consonantibus etiam nunc appellatis in usu fuisse testatur poema Lucretij, & aliorum praeceptorum poetarum exempla multa posita a grammaticis. Animaduertendum vero cum citet se ipsum testem Ciceronis eius licentiae, quando contractio non fit, sed hiatus manet: intelligatque Arati φωνισμα, a se in Latinum sermonem conuersa, fidelem ipsum interpretem huius loci fuisse. nam inuentum hoc apud Graecum poetam, custodiuit: idem enim hiatus illic est, quem in suo carmine Cicero adnotat, atque in eadem etiam sede versus: cum ita cecinerit Aratus. Τῆμος καὶ κελάδοντες ἐπίσειμι, δὲρὶ πάντως Ἀστροὶ ἐμπύππουσι. Animaduertendum autem Ciceronem radiantem vocare Solem, nisi forte in superiore versu sol appellatus fuit, cuius postea radians epithetum extiterit.

Emendatus locus in Oratore, ubi de concursu vocalium differit.

CAP. XVII.

NON multo praeterea supra haec ipsa verba, quae quomodo interpungi debeant, docui: eademque declaravi, locus est, qui cum corruptus sit, causa fuit erroris diligenti viro: multumque in Ciceronis scriptis versato. qui tamen si huius rei peritus fuisset, de qua hic erudite subtiliterque Cicero differit: intelligo autem concursum vocalium, non tam facile labi, ac peccare potuisset. ita autem in excusis libris legitur. Quod quidem Latina lingua sic obseruat, nemo ut tam rusticus sit, qui vocales nolit coniungere. cum addita littera postremo monosyllabo, Quin legi debeat: affirmat enim Latinos homines tantopere metuere culpam illam, ut nemo tam negligens, rudisque sit in componendis verbis, qui concursum vocalium non damnet: & cum potest, non fugiat.

fugiat. quamuis aliquando hoc necessitate quadam vitium admittatur: neque tamen oportere dicit id tamquam scopulum aliquem cauere. cum contra exquisita etiam diligentia: fugaque huius concursus vocalium, merito reprehendatur, ut Cicero ipse accurate ostendit: exemplisque grauissimorum scriptorum confirmat. quod si absque negandi particula aliqua sententia illa legeretur, & falsa foret, & iudicio Ciceronis repugnaret. verba vero, quae statim sententia illius concursus nullum tenuit. Ita autem saepe Ciceronem locutum esse constat, nam qui est infra locus, valde similis huic est: vitioque caret. Nemo, qui aliquo esset in numero, scripsit orationem generis eius, quod esset ad delectationem comparatum remotumque a iudiciis, forensisque certamine, quin redigeret omnis fere in quadrum, numerumque sententias. Hunc vero e iij. libro de Oratore arbitror eodem modo, quo superiorem laborare: cum enim ita in excusis sit: Neque vero est quisquam qui eadem contuens efficiat, emendandum videtur, Quin, sententia ipsa, veritateque hoc docente.

Sententiam Ciceronis, qua queritur de importunitate quorundam hominum, a multis auerforum, ipsum reprehendentium, quod in studiis litterarum multum temporis poneret, videri expressam e Platone.

CAP. XVIII.

ONCEDI sibi debere putabat Cicero, ut quod temporis alij ciues Romani, clari viri, ponerent in voluptatibus corporis explendis: oblectationibusque huiuscemodi aliis conquirendis, ipse in studiis litterarum, ingenisque artibus collocaret. nam hoc etiam nomine ille ab imperitis rudibusque audiebat: in reprehensioneque iniquorum incidebat: quod personae suae oblitus, maius quam oporteret in Graecorum artibus pertractandis, tempus consumeret. purgat igitur hoc multis locis: quemadmodum etiam pro Archia dicens: docetque id sine damno priuatorum, aut reip. fieri. Ita autem cum illic locutus sit. Quare quis tandem me reprehendat? aut quis mihi iure suscenseat? si quantum ceteris ad suas res obeundas: quantum ad festos dies ludorum celebrandos: quantum ad alias voluptates, & ad ipsam requiem animi, & corporis conceditur temporum: quantum alij tribuunt tempestiuis conuiujs: quantum denique aleae: quantum pilae, tantum mihi egomet ad haec studia recolenda sumptero, videri non sine causa possit locum Platonis exprimere, atque adumbrare voluisse: est enim erudita admodum orationis illa: summoque artificio conscripta, ac referta denique optimis sententiis, sumptis ab optimis Graecis auctoribus. ita namque Socrates in Phaedro loquitur. ostendens doctos homines, qui aliquid scripserint: monumentisque litterarum mandarint, posse etiam in senectute, recolentes illa sua scripta, magnopere delectari, & eo maxime tempore, quo alij, non habentes, quas decerpant, ingenuas ex doctrina oblectationes, in voluptatibus, indignis graui & honesto viro, tempus terant. eadem autem fere appellat: nec tamen omnes enumerat: testatur enim se germanas his non nullas relinquere, quas postea nominauit Cicero. sunt autem verba ipsius haec. ὅταν δὲ ἄλλοι παιδιαῖς ἄλλαις χροῖται: συμποσίοις τε ἀρδοῦσι αὐτοῖς: ἐτέρους τε ὅσα τούτων ἀδελφὰ, τίτ' ἐκείνος ὡς εἰσικὸν ἀντὶ τούτων, οἷς λέγων παύσων διαίτη. Respondet autem statim Phaedrus, ea quae ornant oblectationem illam, lusumque: haec vero accusant, ac reprehensione dignam ostendunt. quod obscurius tamen quoque Cicero fecit. cum stomacho namque pronuntiata illa sunt: nec enim poterat amplius ferre importunitatem illorum, qui, quas ipsi gustare voluptates non poterant, alium percipere aequo animo non sinebant.

Disputatur de contumeliosa voce Philippi Macedonis, qui vrbes nonnullas, opportuno loco sitas, vocabat compedes Graeciae.

CAP. XIX.

DISSENTIT aliquantulum Strabo a T. Liuius in voce Philippi regis Macedonum referenda: Latinus enim scriptor tradit ipsum tres nobiles vrbes, Demetriadem scilicet, Thessaliae: Chalcidem, Euboeae: Corinthum, Achaiae, solitum compedes Graeciae appellare. Strabo vero in ix. Geographiae duas ex his tantum πῆδες ipsum vocare consueisse affirmat: Chalcidem inquam, ac Corinthum. cuius etiam contumeliosi dicti rationem affert, ostendens respexisse illum ad earum opportunitatem: quod inde in Graeciam commode incurri possent e Macedonia. Addit autem inferioris

inferioris aetatis homines, & ambas has, & adiunctam illis Demetriadem, appellasse, non dis-
 simili a superiore nomine, ἐπίδομος. vsum autem tertiae quoque huius declarat, dicens i-
 psam quasi in sua manu habuisse transitum prope Tempe, cum Pelium Oslainque teneret.
 videtur autem Liuius suo verbo potius expressisse priorem Graecam vocem, quam postero-
 rem, vel potius manifesto illam ipsam expressit, cum omnis locus conuulsi sit ex Polybio,
 quod intelligitur ex his, quae inde excerpta non multo ante hunc diem, in lucem venerunt, qui
 eo verbo vsus est: neque enim, cum superiora adnotauit, adhuc in manus meas venerant. po-
 nam autem locos amborum, vt facile inter se conferri possint. T. Liuij igitur haec verba sunt
 e xxxij. libro de legatis Graecarum ciuitatum agentis. Mouerunt eo maxime Senatum,
 demonstrando maris terrarumque eius regionis situm, vt omnibus appareret, si Demetriadem
 in Thessalia; Chalcidem in Euboea; Corinthum in Achaia rex teneret, non posse liberam Grae-
 ciam esse. & ipsum Philippum non contumeliosius, quam verius compedes eas Graeciae appel-
 lare. Polybij vero. Τούτου δ' ἐπιμελῶς ἐτίκτεν ἐπερωτόν τῃ συγκλήτῳ πάντες. Διότι τῆς χαλκίδος, καὶ
 τῆς κερύνθου, καὶ τῆς Δημητριάδος, ὑπο τῶν μακεδόνι πατρῴων, οὐχ οἷόν τε εἶναι Ἰλλυριαν λαβὴν ἑλθουρίαν:
 ὁ γὰρ αὐτὸς Φίλιππος εἶπε, τούτου καὶ λίαν ἀληθῆς ἐφασκεῖ ὑπέρχεν. ὅς ἐστιν εἰς προσημασίους τόπους εἶναι πέ-
 δας Ἰλλυρικῆς. ὁρῶντες ἀποφανόμενος: οὐτε γὰρ πελοποννησίους ἀναπνέουσι θωακτῶν, εἰ κορίνθου βασιλικῆς
 φρουρᾶς ἐγκαθίστηται: οὐτε λοκρούς, καὶ βοιωτῶν, καὶ φαιείας θασπῆσαι, Φιλίππου χαλκίδα κατέχοντες,
 καὶ τῶν ἄλλων βυβόων: οὐδὲ μὲν δεπάλους, οὐδὲ μάγνητας θωακτῶν ἐξάτταται τῆς ἑλθουρίας οὐδὲ ποτε,
 Δημητριάδα Φιλίππου κατέχοντες, καὶ μακεδόνων. Hoc praeterea vtilitatis capiet ex diligentia mea
 lector, quod in Graeca narratione duo verba restitui. quorum alterum defecerat in excusio e-
 xemplari: alterum corruptum erat, atque id auxilio calamo exarati libri. Animaduerten-
 dum autem Ciceronem quoque vti verbo illo Latino eodem pacto idest μεταφορικῶς. qui in
 viij. libro epistolarum ad Att cum inquit. Age iam has compedes, fasces inquam hos lau-
 reatos, eferre ex Italia quam molestum est?

Simili, quo vsus est Cicero de senectute, declaratur pupugisse incuriam clarissimi viri summum physicum.

CAP. XX.

VM dari non oportere habenas senectuti, sed coërcendam aetatem illam esse si-
 gnificasset Cicero, occurrendumque diligenter vitii ipsius: non corpori solum
 subueniri debere addidit, sed menti, atque animo multo magis. quod haec
 quoque, nisi tamquam lumini oleum instilles, extinguantur senectute: haec
 enim, quibus cautam attulit eius rei, verba ipsius sunt. simili igitur ad id
 declarandum apto: valdeque omnibus noto, voluit rem illustrare: quo etiam doctissimus
 vir, vt memoriae proditum est a Plutarcho in Pericle, vsus est Anaxagoras Clazomenius:
 cum enim summus ille orator in magno honore hominem diu habuisset, occupatus postea
 in maximis publicis negotiis, oblitus aliquantulum est doctoris, quo vsus erat: curamque il-
 lius ex animo dimisit. quare putans se negligi maximus physicus, decreuit mori, atque ine-
 dia vitam finire. quo audito Pericles subito eo profectus, reuocauit Anaxagoram a tam duro
 proposito: nec tamen ille causam reticuit sui doloris. nam aperto capite, quod eo tempore
 tegebant, inquit. καὶ οἱ τοῦ λύχου χεῖρας ἔχοντες ἰλαίον ἐπιχρῖουσιν: significans oblcure, si ope-
 ra studioque ipsius egebat, oportuisse Periclem aliquid ei auxiliij ferre: suppeditareque, quo
 vitam tueretur.

Commentum serui hominis ostenditur respondere desiderio Hippolyti apud Euripidem: ambo enim deos immortales corrigere voluerunt, atque eorum rationem immutare.

CAP. XXI.

HIPPOLYTUS, qui antea quoque abhorrebat a deliciis muliebribus, atque a-
 matoriis leuitatibus, cognito postea scelere nouercae, ita commotus animo est,
 vt non eam tantum impudicam mulierem, accusaret, sed illas quoque, quae
 culpa vacabant, maledictis vexaret, atque omne denique genus exagitaret. in
 odio autem illo suo expromendo, naturae ipsius legem immutare voluit, vt pae-
 ne loui ipsi non pepercerit: quem affirmat alia ratione debuisse perpetuitati hominum pro-
 uidere: facereque, vt sine opera pessimi huius sexus, filij procrearentur. quam rationem ipse
 ipsam, vilemque putabat: totamque diligenter exponit: quia enim locus valde notus apud
 Euripidem

Euripidem est, totum nunc sine causa non interpretabor. initium autem sententiae hoc est.
 Ὡς γὰρ. τὴν δὴ κίβδηλον ἀνθρώποις κακὸν, Γνωσκῶς εἰς φῶς ἰλίον κατωκισσῶς: Εἰ γὰρ βρότεον ἄβελον
 αἰεταί γένος. Οὐκ ἐκ γυναικῶν χρεῖα παραχέσθαι τὸν. & quae sequuntur. Huiuscemodi-
 etiam quiddam optantem induxit seruum hominem Plautus in Milite glorioso. qui quasi cri-
 minari voluit consilia deorum immortalium: aususque est, in quo peccassent illi, vt putabar,
 emendare: ita enim quod in mentem ipsi venerat exponens, locutus est = ita me dij deaque
 ament, aequum fuit Deos parasse vno exemplo ne omnes vitam viuerent Sicuti merci pretium
 stat, pro virtute vt veneat. Quae improba est, pro mercis vitio dominum pretio pauperat.
 Item diuos dispersisse vitam humanam aequum fuit: Qui lepide ingenuatus esset, vitam lon-
 ginquam darent. At qui improbi & scelesti, iis adimerent animam cito. Si hoc paruissent,
 homines essent minus multi mali. Et minus audacter scelesta facerent facta, & postea: Qui
 homines probi essent, esset his annona vilior: ad extremum enim non oblita condicionis suae
 persona, sententiam grauem ac paene tragicam, in humili re terminauit: nam tanta immuta-
 tione rerum effici, vt annona vilis sit, ridiculum est.

*Vox Archytæ Tarentini celebratur, qui timens ne modum in puniendo tran-
 sires, impunitum potius vilicum, cui uehementer ira-
 tus erat, dimittere voluit.*

CAP. XXII.

ARCHYTAE Tarentini vox, clementiaque naturae nota est, qui veritus nequid
 peccaret in puniendo seruo, intelligens se animo valde commotum, inultum il-
 lum dimisit: ita, quod plerumque mancipiis malo est, ira dominorum, & quam
 vt scopulum, non sine causa metuunt, illi profuit: neque enim omnes possunt
 feruescentem animum ratione cohibere: contraque ipsi obtemperant, & quo-
 cumque ille ducit, feruntur. cum autem remedia huius morbi ostenderet Cicero in extremo
 quarto libro Tusculanarum, huius etiam egregij dicti meminit: auctoritateque placidi ac le-
 nis viri aliorum insaniam emendare voluit. ita autem rem narrat. Ex quo illud laudatur Ar-
 chytæ, qui cum vilico factus esset iratior. Quo te inodo, inquit, accepissem, nisi iratus essem?
 Idem etiam celebrat Cicero (vt suspicari ex his verbis licet, quae apud Nonium leguntur)
 in ij. libro de re publica: quamuis enim interrupta sint, ausim affirmare hoc ipsum illic quo-
 que variatis aliquantulum verbis, narratum fuisse. Sed imitor Archytam, illum Tarentinum,
 qui cum ad villam venisset, & omnia aliter offendisset. Plutarchus in libro de liberis edu-
 candis diligentius pleniusque rem exponit his verbis (Archytam autem supra appellat.)
 ὁ γὰρ γὰρ ἐπαλειθῶν ἀπὸ τοῦ πολέμου: στρατηγῶν δὲ ἐτύχασε, γῶν καταλαβὼν κεχρησμένῳ, τὸν ἐν
 πίτροπον καλέσασα αὐτῆς: ὁ μὲν γὰρ ἄν ἐφισσε, εἰ μὴ λίαν ἀργίζοιμι. Quomodo igitur satis lau-
 dari potest hic vir, qui cum optimarum artium studiis floruerit: & in sua etiam Rep. ho-
 neste versatus sit, nec domi tantum, sed foris etiam in exercituque ipsius dignitatem defen-
 derit, patrimonium etiam non neglexerit: agrisque confitura delectatus sit: neque enim tan-
 to tempore commotus animo fuisset, videns illum neglectum & incultum, nisi plurimum studij in
 eo colendo posuisset.

*Faceta ratio, qua risum mouere voluit Aristophanes in comoedia, explicata:
 declaratumque idem valere Graecis ὤρεν σκίλην,
 quod Latinis tollere pedes.*

CAP. XXIII.

VSIT acute lepideque Aristophanes, optimus huius artis magister, in verbo
 ὤρεν: quod diuersis corporis partibus adiunctum, diuersas, longeque inter se
 discrepantes res, ex eo quod inde sequitur, significat: cum enim in fabula,
 quam ἐκκλησιαζούσασ vocauit, quod in eo feminae simulatae vitis, de Rep. in
 contione deliberant, induceret mulieres ipsas, quae hoc facere in animo habe-
 rent, meditantes quid sui muneris esset, cum id tempus venisset: seque diligenter praeparan-
 tes, ne postea in re ipsa deprehenderentur, multis iam animaduersis, inducit earum vnam re-
 liquas negligentiae accusantem. quod rem difficilem ipsis, ac maxime necessariam praeteriis-
 sent: in quaque oportuisset ipsas sedulo prius exerceri, nam arduum in primis est vincere na-
 turam, diuturnamque consuetudinem, inquit igitur. illud vero non longa cura prouidimus,
 quomodo tunc cum in contione verba faciemus, memoria retinebimus manus tollere: quod
 est ora-

est oratorum in agendo, cum crura tollere solitae simus. intellexit autem in concubitu. nam in Latino etiam sermone tollere pedes id valere certum est, vel exemplo Ciceronis in ij. libro epistolarum ad Atticum, iocum suum narrantis in P. Clodium, in ea re positum: vt olim, cum emendationi eorum librorum incubui, demonstraui. Noli inquam de vno pede sororis queri, licet etiam alterum tollas. Venustissimi vero comici verba sunt. *Εκείνο δ' οὐπεφροτικάμην, ἄτω τρέπω τὰς χεῖρας αἶψαν μνημονόδομον τύπε: Εἰδισκόμαι ὅτι ἐσμὲν αἶψαν τὰ σκέλη.* Sed Aelianus quoque in epistola pastoris cuiusdam Chremetis ad Parmenonem, eiusdem studij hominem (finxit enim hic lepidi, atque elegantis ingenij scriptor, multas huiuscemodi agrestium hominum epistolas) cum idem (vt opinor) significare vellet, fecit ipsum ita loquentem. narrabat autem ille calliditatem deliciasque meretricum, sero cognitis illarum illecebris: cum ipse rem cito conficere, atque ad munus suum redire toleret. *ἔγω δὲ κατὰ χεῖρας ποιῶ πάντας. καὶ πῶδ' ὡς καταλαβεῖν, ἐς δύο τὰ σκέλη αἶψαν, καὶ ὑποσρέφω ὑπὸ τὰς αἶψας πάλιν.* Addita vero propositione huic verbo, Polybius *ἐξείρεν χεῖρας* inquit de iis, qui longe alio in statu forent: durioreque fortuna consistarentur. de militibus inquam non paucis C. Flamini, qui victi in acie, in lacum se coniecerant: ac quousque altitudo ipsius patiebatur, progressi sunt. Illi enim, cum equites hostium eo ingressos viderent: exitiumque appropinquare, manus ex aqua exerentes, ac tendentes: voceque etiam precantes, vt vitae suae parcerent, aut trucidati ab ipsis sunt, aut se mutuis vulneribus, diffidentes saluti, confecerunt. Verba Graeci scriptoris, id exponentis, haec sunt. *Τὸ δὲ πολὺ πλῆθος, μέχρι μὲν τοῦ δρωατοῦ προβαῖνον εἰς τὴν λίμνην, ἔμεινε, τὰς κεφαλὰς αὐτὰς ὑπὸ τὸ ὕδρον ὑπερέχον: ἐπιχλομαζών δὲ τῆν ἰσπέων, καὶ προδήλου χλομαζῆς ἀπαλείας, ἐξείροντο τὰς χεῖρας, καὶ δόμοιοι ζώοντες, καὶ πάσαν προίεμοιοι φωνίῳ, τὸ τελευτῶσι οἱ μὲν ὑπὸ τῆν πολέων μίον, τινὲς δὲ παρακαλίσαντο αὐτῶν διεφθάρσαν.* Virgilius, idem significare volens, videtur tendere manus dixisse: in xij. enim Aeneidos, cum simile tempus Turni exponeret, cecinit. Ille humilis supplexque, oculos dextramque precantem Protendens. & paulo post. vicisti, & victum tendere palmas Antonij videre.

Idem modus loquendi, quem vsurpauit M. Cicero contra M. Antonium, docetur in consuetudine Graecorum fuisse, testimonio grauium scriptorum.

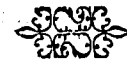
CAP. XXIII.

Quod Cicero in vij. libro Philippicarum inquit, astute reprehendens orationem aduersariorum, qui cum aequi, ac boni viri videri vellent, ac pacis amatores, sic disputabant. Irritari Antonium non oportuit. nequam est homo ille, atque confidens: multi praeterea improbi. quos quidem a se primum numerare possunt, qui haec loquuntur. in Graeco quoque sermone vsurpatum est. & cum in iis ipsis scriptoribus inueniatur, quos Cicero admirabatur, ac semper in manibus habebat, estimari potest inde ab ipso translatum. nam eiusdem studij vir Demosthenes pro Ctesiphonte ait. *ὅτι τῆν πολιτῶν παρὰ τοῖς ἔλλοισι διαφθορῶν ἀπάντων, ἀρχαίων ἀπὸ σοῦ, πρότερον μὲν ὑπὸ φιλίππου: γὰρ δὲ ὑπὸ ἀλεξάνδρου, ἐμὲ, οὔτε κωρὸς: οὔτε φιλικῶν θρασύων λόγων: οὔτε ἐπεμνηστῶν μέγιστος: οὔτε ἑλπίς: οὔτε φόβος: οὔτε χάρις, οὔτ' ἄλλο οὐδὲν ἐπίστω, οὐδὲ προνοήματα, ὧν ἐκρίνα δικάων, καὶ συμφερόντων τῆν πατριῶν, οὐδὲν προδόναι.* Et in grauiore disciplina versatus Plato in Symposio. *καὶ δοκεῖς μοι ἀτεχνῶς πάντας ἀθλοῦς ἠγῶμαι πλὴν Σωκράτους, ἀπὸ σοῦ ἀρχαίος:* ita enim induxit loquentem Apollodori sodalem, ipsum illum leuiter reprehendentem, quod cunctos mortales in omni sermone laederet, miseros esse vndique praedicans: vt ne se quidem exciperet, vel potius ante reliquos omnes appellaret.

PETRI VICTORII
 VARIARVM LECTIO-
 NVM LIBER XIII.

Locus C. Caesaris emendatus: vbi ostendit, quam primum terram attigit, cum exercitum in Graeciam transportauit.

CAP. I.

Locus hic C. Caesaris in ij. commentario de bello ciuili, ita ferme legitur in libris, qui nunc excuduntur: exponit autem tempus illud cum Ionium mare media hieme cum exercitu transit. II. Non. Ianuarias naues soluit, impositis vt supra demonstratum est, legionibus vij. posttridie terram attingit Graecorum: saxa inter, & alia loca periculosa, quietam naetus stationem. Qui vero superiore aetate excusi sunt, habent: in quo scrupulus omnium est, Germanorum. quarum lectionum neutram veram puto. nam Germanorum legi non debere planum est. non sine causaque eiectionem inde id verbum fuit. non tamen pro illo suum propriumque restitutum: cum enim omnem illam oram Graeci incolerent, nullum certum definitumque locum hoc pacto ostendisset: quod facere, & ipse voluit: & res ipsa postulabat. sed ne antiqui quidem libri hac parte integri sunt: manent tamen in illis (vt opinor) vestigia verae lectionis: Germanorum enim vetustissimi duo habent. cum Cerauniorum videatur esse legendum: loca enim illa Epiri attigit, in quibus montes erant Ceraunij vocati, quod crebro fulminibus icerentur. & Ceraunia enim, & iuncto cum alio hoc verbo, Acroceraunia iidem vocabantur; vt a Latinis, ita etiam a Graecis: cum enim Horatius in ode cecinerit. Qui vidit mare turgidum, & Intames scopulos Acroceraunia. Lucanus contra dixit. scopulosa Ceraunia nautae Summa timent. quamuis summa addens, videri possit verbum, quod ei adplicatum est, interpretari voluisse. Strabo certe in vij. libro simplici verbo vocauit, qui etiam situm eorum descripsit: haec enim eius verba sunt. *Μετὰ δὲ ἀποθανῆαι: βουθιακή, καὶ ὄριον, καὶ τὸ ἐπίγειον αὐτῆς, ὁ πάρος ποταμός, καὶ τὰ κεραυνία ὄρη, ἢ ἀρχὴ τῆς σάμας τῆς ἰονίου κόλπου, καὶ τοῦ ἀδριαίου.* Videtur autem Caesar etiam ipse Ceraunia exprimere voluisse, verbis, quae adiunxit: felicitatem enim suam commemorat, qui inter tot scopulos, periculosaque praeteruehentibus loca, tutam stationem nancisci potuerit. Historici autem Graeci narrant eo cum classe ipsum appulisse: Cerauniaque appellant, vt videatur dubitari amplius non posse de veritate lectionis. Appianus igitur in ij. libro *ἐμφορλίαν.* ὑπὸ δὲ χειμῶνων εἰς τὰ κεραυνία ὄρη περιεχθεῖς, τὰ μὲν πλοῖα διόντες εἰς βροχίτιον ὑπὸ τῶν ἀλλῶν στρατιῶν περιέπεσαν. & quae sequuntur. Dion autem in xlj. qui diligentius adhuc, vbi Ceraunia ipsa posita sint ostendit. *καὶ λαθὼν τὸν βίβουλον τὸν μάκρον ὃν ἡ θάλασσα φρουρεῖται προσετίνακτο, ἐπαραιώθη πρὸς τὰ ἄκρα, τὰ κεραυνία ὀνόμασμάς. ἐπὶ δὲ καὶ ἔχαστα τῆς ἡπείρου πρὸς τὸ σάματι τοῦ ἰονίου κόλπου.* Plutarchus in vita Caesaris locum, quo adpulerit classem, non nominat. Sed cum maculam hanc foedissimam sustulerim, reliquum locum, vt legitur in optimo libro, ostendere volo: restant enim aliae non nullae scripturae differentiae, quas, quamuis minores sint: nec sententiam valde varient, non puto tamen repudiandas. II. Non. Ian. naues soluit. impositae, vt supra demonstratum est, legiones vij. Posttridie terram attingit Cerauniorum: saxa inter, & alia loca periculosa quietam naetus stationem: & portus omnes timens, quod teneri ab aduersariis arbitratur. ad eum locum, qui appellatur Pharfalia, omnibus nauibus ad vnam incolubus, milites exposuit.

Consuetudo veterum. exposita in diis nominibus appellandis.

CAP. II.

Vt in vetere cultu deorum deos inuocabant: nominibusque ipsos appellabant, timentes ne apud eos offenderent, si forte non suo: nec grato illis nomine vocassent, saepe veniam errati sui petebant: totosque se ad eorum voluntatem referebant:

rebant: in arbitrio ipsorum ponentes, vt e multis id nomen asciscerent, quod magis delectarentur: syaeque inscitiae ignoscerent. Hoc fecit accurate Catullus: ritumque hunc custodivit in Hymno ad Dianam, cum enim pluribus nominibus Deam hanc ipsam vocasset, ad extremum inquit. Sis quocumque tibi placet Sancta nomine. Sed Aeschylus quoque in Agamemnone respexit huc, cum cecinit. Ζῶς, ὅς τις ποτ' ἔσιν. εἰ τὸ δ' αὐτῷ φίλον κεκλημῶσιν. Τούτου νῦν προσσύνεπα. Οὐκ ἔχω προσκῆσαι. πάντ' ἔπασθ' ὁμοῖος πλὴν δῖος: nec non Euripides: cuius hic locus citatur a Clemente in v. libro Stromatum. Σοὶ τῷ πάντων μέδοντι χολῷ πελάγοντι φέρων Ζῶς ἢ τ' ἄιδης ὀνομαζόμενος ἔργης, σὺ δέ μοι θυσιᾶν ἄπορον παγκαρπίασ' ἔδει πλὴν προχυτῖαν. Non tantum autem e poëtarum scriptis, magnus hic ipsorum in hac re metus percipitur, verum etiam e grauiissimo omnium auctore, Platone, qui ita inducit Socratem in Philebo loquentem, cum Protarcho, incredibilem hanc animi sui reformidationem exponeret. Τὸ δ' ἐμὸν θεός ὃ πρῶταρχε αἰεὶ πρὸς τὴν θεῶν ὀνόματι οὐκ ἐστὶ κατ' ἀνθρώπων, ἀλλὰ πέρα τοῦ μεγίστου φόβου. καὶ νῦν τὴν μὴ ἀφροδίτῃν, ὅπῃ ἐκείνη φίλον, ταύτην προσκαρδύω.

Indicatus locus Strabonis, in quo Appiae viae oppida: omnisque ratio eius itineris exponitur: quod ab Horatio quoque diligenter in Satyra factum est.

CAP. III.

CVRATE Horatius eleganterque descripsit Appiae viae oppida, & diuersoria in Satyra cuius initium est. Egressum magna me excepit Aritia Roma Hospitio modico: nec non, quae viatoribus in ea commodae res, incommodaeque inuenirentur, docuit, sed etiam fossae illius nauigabilis, quae propinqua erat, vtilitatem significauit: noctu enim illa vehabantur, simulque e diurno labore corpus reficiebant. Strabo etiam diligentissimus scriptor, vt reliqua in v. libro accurate, ita fossae huius naturam commoditatemque declarauit, Appiae viae ipsam multis in locis appositam tradens: implerique, & palustribus, & fluuiialibus aquis: nauigari vero plerumque noctu: quod tangit etiam poëta, vt quum vespere in nauiculam ingrediantur, mane exeant: reliquum autem viae pedibus conficiant. quamuis etiam luce trahatur nauis tamquam remulco, a mulabus: nam Horatium sociosque voluisse mane exponi intelligitur. quod tamen fraude atque inertia nautae, non optinuerunt, vt coacti sint iusto itineri noctis, addere tertiam partem dici. Quod vero Horatius inquit, tumultum illius temporis significans, Huc appelle: trecentos inferis: ohe iam satis est, videndum est an pronuntiarı potuerit a viatore, nauıtam accusante, quod non pateretur se ascendere: alioque, se relicto, nimis multos imponeret vt periculum sit ne lynter, onere pressus, mergeretur: nautae enim solent quaestus sui causa plures recipere in nauim, quam opus sit illis, qui tuto nauigare velint: quique magis suspecta habeant pericula nauigationis, quam oporteat, vt ignari eius rei, ac timidi. Interpretes tamen contra putant illa verba. ohe iam satis est, pronuntiat a nautis, castigantibus viatores, nimis multos irruentes in nauim. vt arbitror, quia de concertatione ipsorum: mutuoque iactis conuiciis, locutus antea fuerat poëta.

Sententiam, qua apud Caecilium quidam vim amoris extollit, videri acceptam ab Euripide, qui eodem pacto potestatem ipsius celebravit.

CAP. IIII.

N IIII. libro Tusculanarum Cicero, cum amorem insimulasset: tantaque leuitatis esse dixisset, vt nihil videat, quod putet conferendum, locum Caecilij comici adduxit: qui contra sentiret: ac diuinos etiam honores, propter infinitam omnium rerum potestatem, ipsi tribueret. tantopere autem stultitiam, atque improbitatem eius sententiae Cicero damnauit, vt non ipsum tantum Caecilium, sed reliquos etiam eiusdem loci poëtas agitarit. Carmen vero ipsius Caecilij hoc est. Deum, qui non summum putet, Aut stultum, aut rerum esse imperitum existimet: Cui in manu sit, quem esse dementem velit. Quem sapere, quem insanire, quem in morbum iniici, Quem contra amari, quem accersiri: quem expeti. quod, amorem & ipse celebrans, de illo quoque dixerat antea Euripides. cuius hi quattuor versus ponuntur a Stobaeo. vnde illi comici expressi videntur. Ερώτα δ' ὅστις μὴ θεῶν κρίνει μέγαν. Καὶ τῶν ἀπάντων δαιμόνων ὑπέταται. Ἡ σκαίος ἔσιν, ἢ καλῶν ἀπερος ἄν. Οὐκ οἶδ' ἔτιν μέγιστον ἀνθρώποις θεῶν. Iidem autem, vno tamen minus, citantur etiam ab Athenaeo in xiiij. libro. nam secundus negligentia librario hic relictus est: primus vero aliquantulum immutatus legitur: quid dicemus igitur? e tragoedia

tragoedia locum in comoediam transtulisse Caecilium? an hoc antea a Graeco comico poëta factum esse? vnde fabulam vertit latinus. an autem reliquas quoque sententias, quae vtriusque Latinis expressae apud Ciceronem leguntur, persecutus fuerit Euripides scire nunc non licet: tragoedia namque perit, in qua id prolatum fuit. quod igitur indagare potui: diligentiaque adhibita colligere, id hic vt prodessem studiosis, adnotaui. Venerem vero non tantum in numero deorum collocandam, sed siquid etiam maius valentiu(que deo sit, id illam esse, pronuntiauit nutrix Phaedrae apud eundem tragicum, cognito statim morbo reginae. an tequam mutata mente ad scelus ipsam hortaretur, vel inuitam potius truderet.

Declaratio quorundam Epicharmi verborum, quae in epistola quadam Cicero posuit.

CAP. V.

PICHARMS Siculo, vafer homo, summaeque prudentiae, vt aliis multis praeceptis vitam hominum excoluit, ita etiam admonuit, oportere nos antequam aliquem in amicitiam recipiamus, attendere, quo pacto ille se cum veteribus amicis gesserit: inde namque intelligi posse liquido putauit, an dignus amicitia sit. hoc enim valent verba illa Graeca ipsius, quae Cicero in epistola quadam

ij. libri ad Q. fratrem posuit. γινώσκει πῶς ἄλλω κέχρηται. da operam inquit, in nouis amicitias instituendis, vt videas, ille ipse, quem cogitas tibi coniungere, quomodo alio prius amico vltus est. id autem significasse verbis illis Epicharmum perspicitur etiam testimonio Isocratis, qui in libro ad Demonicum, vbi plurima vera vtiliaque praecepta collegit: hoc etiam iisdem verbis protulit: explanatius tamen: nimis namque breui rem complexus est Epicharmus. quamuis id apud poëtam e superioribus verbis melius fortasse intelligi potuerit, Isocrates igitur inquit. μηδὲν φιλον ποιῶ πρὶν ἂν ἐξετάσῃς πῶς κέχρηται τοῖς προτέροις φίλοις. verbo autem hoc vti consueffe Graecos, cum bene, aut male quempiam tractare amicos dicerent, declaratur etiam exemplo hoc Aristotelis qui in libris de moribus, quae vocantur ἠθικά μεγάλα, inquit. κακῶς δ' ἐχρῆσαστο τῷ φίλῳ. Euripides quoque in Hippolyto eodem pacto locutus est, cum purgantem se patri: institutaque sua exponentem, induxit optimum illum adolescentem. Ἐπίσταμαι ὅτι πρῶτα μὴ θεοῦ σέβειν: Φίλοις τε χρεῖσθαι μὴ δίκειν περὶ ὁμοῖοις.

Vocatum a Cicerone tacitum sensum, videri eum esse, quem Graeci ἀλογον αἰδησιον appellabant.

CAP. VI.

VEREM Cicero in Oratore tacitum sensum vocat, vbi de natura numerosae orationis disputat, Dionysius Halicarnasseus (vt opinor) ἀλογον αἰδησιον appellauit. M. Tullij verba haec sunt. Si quae res efficiat voluptatem, eadem, quae in verbis: quorum modum notat ars, sed aures ipsae tacito eum sensu sine arte definiunt. Idem autem intellexit, quamuis aliter appellavit in ij. libro de Oratore,

cum inquit. Etiam hoc, quod vulgo de oratoribus ab imperitis dici solet: bonis is verbis, aut aliquis non bonis vtitur. non arte quadam perpenditur, sed quodam quasi naturali sensu indicatur. Ante superiorem quoque locum in Oratore, dicens: Neque enim ipse versus ratione est cognitus, sed natura, atque sensu. manifesto hunc ipsum sensum vacuum ab arte: nec adiectum a ratione significauit. Positis autem Latinis exemplis, vt ab eruditis existimari possit recte ne senserim, Graeca nunc adferam. si prius quid suspicer de primo trium horum exemplorum indicaro: puto enim desiderari in illo particulam negandi: legique debere. Quorum modum non notat ars. hoc autem & res ipsa diligenter animaduersa, confirmare videtur: & sermonis ratio: cum statim reddat, sed, coniunctionem, quae aduersatur: nec non testimonium Ciceronis, qui ambobus locis, qui post a me adducuntur, quod vim habeat negandi posuit. Halicarnasseus igitur, grauis dicendi magister: in primisque nobilis, de arte differens, ostendensque non omnes correptas syllabas pares omnino inter se esse, sed quattuor ipsarum genera inueniri, quorum varietas distantiaque, sensu hoc tacito percipiatur, ita locutus est. Οὐκ ὄνν τις αὐτῶν αὐτῶν βραχέως συλλαβῆς διαφορᾶι, τὴν ἀλογον αἰδησιον ἔχουσαι τῆς παραλλογῆς μέτρον. Item in vita Lybiae. ὡς εἰ, ὅπῃ μουσικοὶ παραγγέλλουσι ποιῆν τῆς βραχυμοῖς ἀκρότη ἀκριβοῦς ἀρμονίας, ὡς μὴδὲ τὴν ἑλαχίστην εἰς τῆς διωχῆμασι δίκειν ἀγνοῖν, τὴν ἀκολῶ ἐδίξεν, καὶ μὴδὲν ἄλλο ταύτης ἀκριβοῦς εἶρον, ζήτην κριτικῆον, τὲ το κατὰ τῆς ἀναγνώσεως τὴν Λυσίαν τις ἢ παρ' αὐτῶν χάρις ἐπὶ βουλομοῖς μαθεῖν, ὑποθεῖμῳ ἂν ἐπὶ τὴν δ' ἔν χρεῖν πολεῖ, καὶ μακρὰ τριβῶν, καὶ ἀλόγῳ πείθει, τὴν ἀλογον συνησκήν αἰδησιον.

N

Allati

Allati Graeci Euripidis versus, quos interpretatus est Cicero in II. de natura Deorum.

CAP. VII.

LIBERA, in qua Euripides eruditam illam, piamque sententiam inclusit, quam interpretatur Cicero in ij. libro de natura Deorum, iniuria superiorum temporum perit; cum autem Graecos etiam versus inuenerim, eos hic ponere visum est, ut conferri commode cum Latinis possint, qui sunt hi. Vides sublimem fufum immoderatum aethera Qui terram tenero circuncinctu amplectitur? Hunc summum habeto diuum: hunc perhibeto Iouem. Clemens autem Alexandrinus, caput grauitate illius sententiae, & quia Christianorum hominum opinioni conuenire videtur, pluribus locis eius meminit. ut in libro, quo hortatur Graecos ad veterem superstitionem abiciendam; nostrosque ritus capellendos. Sed etiam in v. Stromate, hoc pacto Euripides de ωδης αὐτῆς σκηνῆς τετραγώνος ὄρχης (φυσῆ) τὸν ὑψοῦ τὴν ἀπερὸν ἀείρεα καὶ γὰρ πέριξ ἔχοντ' ὑγρῆς αἰσῆς γκλάυος τούτων νέμιζε ζῶα: πύθ' ἠγούθειον. Trium autem horum versuum primos duos citauit quoque Plutarchus duobus locis, & in libello de exilio; & in eo, cuius index est, αἰτίαι φυσικαί: in quaestione illa, qua docuit, cur non admitamur aquas frigidas, sed calidas.

Quod Cicero primum Socratem dixit quaesiuisse de rebus bonis, ac malis, falsum videri, cum constet Pythagoram plurimum studij in ea parte philosophiae posuisse.

CAP. VIII.

IN primo libro quaestionum Academicarum, ad M. Varronem missarum, Cicero ita induxit Varronem ipsum loquentem. Socrates mihi videtur (id quod constat inter omnes) primus a rebus occultis, & a natura ipsa inuolutis: in quibus omnes ante eum philosophi occupati fuerunt, auocauisse philosophiam: & ad vitam communem adduxisse, ut de virtutibus, ac vitiis: omninoque de bonis rebus, & malis quaereret. hoc autem verum non videtur: nec dignum eruditione illius personae, cui sententiam hanc ascribit: Pythagoras namque primus hanc partem philosophiae attigit, & de vita ac moribus, accurate quaesiuit. ipsum autem tempore secutus est Socrates, qui in hac re studium omne suum consumpsit. quod Aristoteles quoque in priore libro ἡθικῶν καὶ μεγάλων testatus est, πρώτος μὲν ἐν οὐρανῷ ποιεῖν ἀρετῆς ἐπιπέτυν infraque: μετὰ τὴν πύθ' ἠγούθειον, καὶ ἐπιπέτυν ἐπιπέτυν ὑπὸ τούτων. Idem autem quod illic, in Bruto etiam Cicero his verbis testatus est, cum de Socrate loqueretur. Huius ex vberrimis sermonibus, extiterunt doctissimi viri: primumque tum philosophia, non illa de natura, quae fuerat antiquior, sed haec, in qua de rebus bonis, & malis: deque hominum vita, & moribus disputatur, inuenta dicitur. Aut igitur, quia perfectius id exquisitiusque tractauit Atheniensis sapiens, primum dixit ipsum Cicero id aggressum fuisse, cum tamen contra constet inter omnes Pythagoram non sine laude: magnaue utilitate hominum in hoc studio versatum, aut quia non omnino dimisit omnem curam rerum obscurarum: a naturaque ipsa inuolutarum Samius ille; in mathematicis namque rationibus diligentiae multum posuit, cum penitus Socrates ipsas abiecerit; nec cogitationem ullam de ipsis susceperit. quomodo aliter defendi a culpa Cicero possit, non video.

Non dicitur a Platone Titanum e genere esse, qui aduersantur magistratibus; ut tradidit Cicero, sed qui iusturandum fidemque violant: ac denique deos ipsos negligunt.

CAP. IX.

VERBA haec Ciceronis e ij. libro de legibus sunt. Noster vero Plato Titanum e genere statuit eos, qui ut illi caelestibus, sic hi aduersantur magistratibus. Arbitror autem ipsum locum Platonis hunc intellexisse, qui est in ij. de legibus. πρὸς αὐτὸν δὲ ἡδὴ τῶν τίλων, ὄρχων, καὶ πύθ' ἠγούθειον, καὶ τὸ περὶ τῶν θεῶν μὴ φροντίζειν: τὴν λέγοντα μέγιστον παλαιῶν τιταρικῶν φύσιν ἐπιπέτυν, καὶ μιμουμένους, ὑπὸ τῶν αὐτῶν πάλιν ἐκείνῃ αἰσῆς φικεμῶν, χαλεπὸν αἰὶνα διαχύντας, μὴ λῆξαι ποτε κακῶν. In quo tamen, si diligenter attendimus, non id omnino quod Cicero tradit, dicit Plato. ille namque (ut sententiam totius loci breui explicem)

explicem) affirmat e musicae vera ratione corrupta, profectam esse libertatem quandam, siue potius licentiam, qua homines sibi omnis rei sapientiam asciscunt: falsaque hac opinione dum contemnunt iudicia meliorum: impudentesque fiunt. quam libertatem consequeretur licentia alia, quod magistratibus parere nolunt: sed huic etiam tertiam quandam comitari dicit, fugientium parentum imperia: seniorumque auctoritatem, ac praecepta. illis vero, cum prope ad extremum peruenerint improbitatis, licentiaeque, adest, quod legibus non obtemperare quaerunt. ut iisdem ad extremum nequitiae, iam perductis, & iusturandum, & datam fidem negligere: nec metu villo deorum teneri, qui scilicet priscam illam Titanicam naturam reddant, atque imitentur. & quae sequuntur. Non igitur illos, qui aduersantur magistratibus e Titanum genere statuit Plato, sed qui fidem omnem: maxime autem testibus diis datam violent, ac flocci denique non faciant deos immortales, ingenium saeuum immanaque, quale in Titanibus extitit, prae se ferre vult. unde necessario in eadem mala, in quae illi incidere debeant: ac sempiternis malis cruciatibusque, torqueri, atque affligi. Plautus quoque in Persa seruum hominem qui amaret, ita se contra obiurgatorem purgantem induxit, quod nollet resistendo voluntati deorum, imitari Titanas: Quid ergo faciam? diis ne aduerser, quasi Titani: cum diis belligerem, sat quibus esse non queam.

Quaeritur de verbis quibusdam obscuris, & fortasse mendosis, initio epistolae ad Atticum positis.

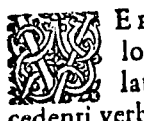
CAP. X.

VERBA, quae hic sequuntur, posita sunt initio epistolae cuiusdam ad Atticum in ij. libro. Negent illi Publium Trib. pl. factum esse: hoc vero regnum esse, ferre nullo pacto potes. emitat ad me Publius, qui obsignent, iurabo Gn. nostrum, collegam Balbi, Antij mihi narrasse in auspicio se fuisse. Qui vero sensus eorum sit, & quomodo accipienda putem, nunc indicabo. primum autem arbitror sumpta ipsa fuisse, repetitaque, ex epistola E. Pomponij: repetita autem, quia vehementer sententia eorum delectarit Ciceronem: sensuique ipsius quadrarit: quod manifesto significare videtur exclamatio, quae sequitur. O suauis epistolas tuas. adeo enim gauisus est expositione illarum rerum, ut continere laetitiam suam non potuerit. Fuerunt autem superiora illa scripta ab Attico cum Tomacho non paruo contra tres illos ciues, quorum opes tunc erant non ferendae: multaque improba facta. cum enim illi fauissent P. Clodio: subitoque ad plebem traduxissent, cognita postea magnitudine animi illius ingenioque feroci, timere incipientes, ne in ipsos impetum faceret, negabant illum plebeium factum esse. quod adoptio illa recte, atque ordine facta non esset. contra quos disserit ipse, ostenditque se testimonio suo posse Clodium subleuare: cum acceperit ore ipsius Pompeij ipsum illum praesentem fuisse, ac paratum esse si oportuerit, iurare, ut accurate narrat. ut autem libere agam: omnesque animi suspiciones aperiam, arbitror pro Trib. pl. legi debere, plebeium. nam non multo post ex sermone Ciceronis filij percipitur, Clodium illo tempore tribunatum petere coepisse, multo itidem infra hoc ipso in libro, vbi colloquium Cn. Magni, cum Clodio exponit Cicero, ita scriptum est. cum diceret in summa se perfidiae, & sceleris infamia fore, si mihi periculum crearetur ab eo, quem ipse armasset, cum plebeium fieri passus esset. sed in optimo quoque meo libro, quamuis Trib. legatur, quod culpa librorum commissum puto, qui crebro in his notis peccare consueverant, scriptum tamen est, plebeium: quod non nihil adiuvat opinionem meam: Collegam vero Balbi Cn. vocat, ut hoc etiam addam, cum contemptu quodam: inurebat enim non nihil notae clarissimo viro, habere socium illius curae municipalem hominem: nec vlla virtute insignem.

Versus Catullianus emendatus: idemque declaratus.

CAP. XI.

VERVS Catulli e carmine, quo coloniam alloquitur, macula quadam (nisi fallor) resperus, satis tuto (ut arbitror) purgari potest: neque enim ut mendum tollatur, aut addere aliquid, aut demere, oportet, sed litteras tantum duas, quae antecedenti verbo male cohaeserunt, consequenti adnectere, cui conueniunt: quod si fiat, verior accommodatiorque sensus statim inde nascetur. Cum ita igitur nunc legatur in excusis libris. Nunc eum volo de tuo ponte mittere pronum Si potest olidum repente excirare veternum, suspicor scribi debere. Si poro stolidum: veternum enim recte, atque apposite stolidum appellatur.

appellatur, quia qui oppressi eo sunt, nihil sentiunt, ac stupent: quemadmodum ipsum voca- runt Virgilius, Horatiusque, graue, ac funestum. id autem vitium poeta in eo corrigere vole- bat, cui remedium hoc adhibebat: stuporem inquam stoliditatemque ingenij, vt cum nactus esset tam eximium bonum, vti eo disceret: ac diligenter ne sibi eriperetur, caueret. Pote ve- ro valere δὴν π, quod inferioris aetatis Latini dixerunt possibile: numquam vsurpatum ver- bum a Cicero, neque ab alio temporis illius, vel exemplo hoc grauissimi auctoris declaratur, qui in Bruto ita fecit aniculum illam locutam, ex qua quaesierat quanti aliquid venderet Theo- phrastus: cum enim respondisset illa, addidit. Hospes non pote minoris. Grammatici etiam hoc testantur, qui neutri generis esse dicunt, a potis conformatum. Non me tamen fallit Coelium Rhodiginum in vj. libro lectionum antiquarum communem lectionem probare: sensumque inde elicere subtilem magis eruditumque, quam verum, atque illi loco accommo- datum. quo nomine aliquando ille mihi, non sine causa, reprehendi posse videtur: quamuis enim Aristoteles doceat alas, corporis nostri partes maxime abstrusas, foetere. quia spiritu ven- toque non agitantur, non video quid hoc faciat ad declarandum, veternum ea de causa oli- dum apte a Catullo appellatum esse: veternum enim intelligit poeta: vt statim ipse ostendit, animi torporem, non corporis.

Ostenditur Flaccum familiarem sermonem, frequentemque apud Graecos, in Lati- num vertisse, seruata eadem ratione loquendi.

C A P. XII.

HORATIUS in v. Satyra ij. libri modum loquendi peculiarē Graecorum expressit: in Latinumque conuertit. quod sane ille multis locis temptauit. vt, qui animaduertent, facile intelligent: ipse quoque hoc eum saepe ausum facere, alias indicauit. cum igitur de tabulis testamenti loquens, inquit = multum Nasica negatas, Accipiet tandem, & tacitus leget: inuenietque Nil sibi lega- tum, praeter plorare, suisque. Ita autem Graecos loqui solitos, vt plorare iuberent eum, quem a se contumeliose dimitterent, notum est. lepidissimus comicus πλούτω, cum vrgenti Chremilo deum illum diuitiarum, vt diceret quis esset, respondit. ἐγὼ μὴ οἰμώξω λέγω σοί. & infra. κλέων ἐγὼ γὰρ σοὶ λέγω. Sed etiam cum maius aliquod malum cuiuspiam minabantur. vn- de Theramenes, elati animi vir: idemque facetae naturae, cum xxx. iussu Tyrannorum in car- cērem duceretur, ac de tam graui iniuria clara voce quereretur, iussu est tacere, proposita hac tamquam paena, nisi quiritari desisset. vnde respondit statim hoc pacto interrogans. Nonne etiam ploraturus sum, si tacuero? Hoc autem his verbis memoriae prodidit Xenophon in ij. li- bro de rebus Graecorum. οἰδ' ἀπὸ γὰρ τὸν ἀνδρᾶ δια τῆς ἀγορᾶς μάλα μεγάλη τῆ φωνῆ δηλοῦνται, δια ἐμ- πειρε: λέγειται δὲ ὅτι ῥήμα, καὶ τὸ αὐτὸ ὡς ἔπειθ' ὁ Σάτυρος. ὅτι οἰμώξω, εἰ μὴ σιωπήσω, ἐπὶ ῥέτο. ὅτι δὲ σιωπῆ οὐκ ἔστι οἰμώξωμαι: Cicero in epistola quadam ad Q. Fratrem, cum idem pronuntia- re vellet, Graeca verba vsurpauit: inquit enim. Ἀλλ' οἰμώξω: nos modo valeamus. Non eo autem loco tantum Horatius hoc Latinis verbis protulit, sed in extrema etiam satyra primi li- bri hoc pacto: Demetri, tuque Tigelli, Discipulorum inter iubeo plorare cathedras.

Confirmatur, quod Cicero inquit, fuisse Chrysippum in omni histo- ria curiosum, minutis quibusdam ipsius narrationibus, apud Graecum auctorem inuenitis.

C A P. XIII.

In singulis rebus confirmandis, de quibus accurate disputabat, solitum Chry- sippum multa exempla ponere, atque in iis etiam minuta quaedam non asper- nari, praeter quam quod Cicero in prima quaestione Tusculana, vbi de variis sepulturae generibus disserit, aperte testatur, perspicitur etiam ex loco quodam adducto e libro ipsius ποῦ τῶν μὴ δι' αὐτὰ ἀρετῶν: cum enim illic contra auari- tiam disputaret; absurdos quosdam nonnullorum hominum, stultosque amores pecuniaē ex- ponit, quod indicat haec ipsum studiose confectari solitum. M. Tullij verba haec sunt. Per multa alia colligit Chrysippus, vt est in omni historia curiosus: sed ita tetra sunt quaedam, vt ea fugiat, & reformidet oratio. Ita autem foeda illa fuisse Cicero dicit, vt animo abhorreret ab illis recitandis, quia pertinebant ad mortuos, & humationem, quae res propter se etiam, cum more sit, molesta, atque odiosa est, ne dum tam inhumanis ritibus tractata, cuiusmodi erat illud, quod proxime narrarat. Athenaeus autem in iij. libro verba Chrysippi citat, quae

quae supra intellexi. eorum autem sententia haec est. Nonnulli adeo labuntur in auro expe- tendo, vt traditus quidam sit, cum prope mors esset, deuoratis non paucis aureis nummis mo- ri voluisse. Alium autem, in tunicam: indutaque ipsa, mandasse cognatis vt sic eum humarent: neque corpus comburent, aut alium vllum cultum adhiberent, metuens, vt apparet, ne aliqua ratione auro illo spoliaretur. In verba quoque illa incidi, quae interpre- tatur Cicero non multo supra hunc locum, in extrema scilicet disputatione de contemptu mor- tis, antequam de humatione & sepultura diceret, ait enim. Quid Cyrenaeum Theodorum, philosophum non ignobilem, non ne miramur? cui, cum Lyfimachus Rex crucem minaretur. Istis quae so, inquit, ista horribilia minitare purpuratis tuis: Theodori quidem nihil interest humi ne, an sublime putrescat. Sunt autem Graeca haec ipsa in Graecorum commentariis, quae maximi animi vir, & omni hoc errore soluti, pronuntiauit. καὶ τὶ Θεοδώρου μίλην, πρῶτον ὑπὸ γλῶσσο, ἢ ὑπὸ γὰρ σῶπτεται. Cum autem Cicero vere Theodori sententiam reddiderit, est ta- men in Graecis illis nescio quid leporis, ac venustatis, quod, nisi fallor, exprimere ille non potu- it: habet enim elegantiae non parum, quod seruata eadem voce: praepositioneque tantum immu- tata, contrarias res edidit, quorum altera expeteretur: altera vero vehementer reformidaretur.

Idem valere apud Ciceronem, In Strepitu exaudisse, quod valet apud Plautum, quasi per nebulam audisse. Declaratumque M. Tullium quoque dixisse, quasi per caliginem videre, sublata macula, quae mo- dum hunc loquendi obscurabat.

C A P. XIII.

QUOD Cicero in epistola quadam ad Atticum inquit, familiari quodam vernacu- loque sermone. In strepitu videor exaudisse, idem (nisi fallor) valet, atque il- lud Plautinum, cum in dicitur poeta ille in Captiuis Tyndarum, qui paulo ante co- gnitus erat, ita loquentem. Nunc aedepol demum in memoriam regredior au- disse me quasi per nebulam, Aegionem meum patrem vocariet: in strepitu enim illic hanc vim habet, vt non firmiter id se exaudisse ostendat, nec omnino asseueraturus sit id ab eo prolatum esse: quae enim dicuntur, vbi multi strepunt, ac clamitant, certo intelligi ne- queunt: semperque dubij aliquid in animis nostris restat, an dicta sint. per nebulam autem audire videtur ab alio sensu traductum: vt enim quae per nebulam videmus incertiora sunt: nec plane ipsa perspicere possumus, ita etiam quae illo pacto audimus propter similitudinem, vt obscura incertaque capiuntur. nam nebulam, sensum oculorum, non aurium impedire certum est. sed tamen consuetudo obtinuit, vt per nebulam audire, quemadmodum per ne- bulam videre diceretur. tunc scilicet, cum id non plane auribus accepisse videmur. Cicero autem, nisi fallor, quod Plautus per nebulam vocauit, significare volens, per caliginem di- xit: ita enim arbitror locum hunc e xij. Philippica interpungendum. Quod videbam equi- dem, sed quasi per caliginem: praestinxerat aciem animi D. Bruti salutem: significat enim vi- disse se statim a principio eius rei, Antonij causam agi ab amicis eius, non publicam; non ta- men id aciem, subtiliterque vidisse, sed obscure, vt visuntur res, quae per caliginem aspiciun- tur: statimque rationem reddit, cur qui acumine ingenij omnia contemplari consueisset, id non perspexerit: traditque offecisse luminibus suis D. Bruti salutem: adeo enim cupidum fu- isse ex obsidione illum, periculoque eximendi, vt astutum consilium, dolumque fautorum An- tonij non penitus cognorit. in excusis libris nulla nota interpunctioque collocata est post ver- bum. caliginem. in quo existimo peccatum.

Correctus locus in primo libro de diuinatione: declaratumque auctoritate Graecorum, Iamidas familiam fuisse illustrem arte augurandi.

C A P. XV.

LOCVS hic Ciceronis e primo libro de diuinatione (vt opinor) vitio non ca- ret: idemque etiam auctoritate Graecorum scriptorum, potest emendari: vbi enim legitur. Itemque Elis in Peloponneso familias duas certas habet Iau- nandarum, vnam: alteram, Glutidarum, aruspicinae nobilitate praestantes, peccatum est in nomine prioris familiae: ac pro Iauandarum, Iamidarum legi de- bet. non mirum autem est lapsos librariorum ob similitudinem harum dictionum. Clemens i- gitur Alexandrinus in primo Stromate inquit. Καὶ Ἰαμίδας ἄλλοτε μάλιστα: ἀφ' οὗ οἱ Ἰαμίδαι. Pausa- nias quoque in Laconicis non longe ab Hellenio vico narrat monumentum extare, quod vatibus

exaedificatum sit, qui ex Elide venerint, ac vocentur Iamidae. Idemque in posteriore libro Eliacorum, eorundem mentionem fecit, his verbis, Οἱ δ' ἰαμίδαι καλέμενοι μάντις, κόνισσιν ἀπὸ ἰάμω. πῦν δὲ ἐνικε παῖδων Ἀπόλλωνος, καὶ λαβεῖν μαρτυκῶ φησὶν ἐν ἄσματος Πίνδαρος. Sed etiam Herodotus in ultimo libro suarum historiarum meminit Iamidarum his verbis. Ἐλαιο μὲν, Τισαμόωσος Ἀγτιάχης ἢ ὁ Δυόμοσος: εἶτος δ' ἢ εἶπετο τῷ στρατῷ μάντις, & quae sequuntur. Sed accurate in primis copioseque totam rem exponit Pindarus in vj. ode Olympiorum, qua Agesium Syracusium ornat: eum enim originem ducere ostendit a familia Iamidarum. cuius etiam familiae ducem, auctoremque Iamum, ex Euadna Apollineque natum, celebrat. undeque ille ita vocatus sit, aperit: a violis namque, quae ἰα dicuntur, ipsum appellatum tradit. cum vero ex Apolline natus sit, cum posterorūque praestantes futuros affirmat scientia exta interpretandi: gloriamque illius gentis numquam finem habituram.

Defensa compositio Ciceronis pro Archia, declaratumque vacare ea culpa illustrem illic locum, cuius insinuat ipsum Quintilianus.

CAP. XVI.

QUINTILIANVS in ix. libro, vbi de construendis verbis disputat, & quae vitia in ea re fugienda sint, ostendit, hoc etiam addit. Sed plurimum refert compositio, quae quibus anteponas, nam & Vomens, fructis esculentis, vinum redolentibus, gremium suum & totum tribunal impleuit. & contra. Saxa atque solitudines voci respondent: bestiae saepe immanes cantu fleuntur, atque consistunt. magis id surgebat, si verteretur. nam plus est, Saxa quam bestias commoueri: inest tamen compositioni decor. tradit igitur in constructione verborum hoc etiam animaduertendum esse, quod ad vim sententiarum, non verborum sonum, numerosque pertinet, vt posterior res, & quae adiungitur grandior sit: ac denique, vt ipse loquitur, insurgat. cumque id a Cicerone seruatum esse ostendat in ij. Philippica: maius namque est. totum tribunal impleuisse, quam gremium suum, vomentem: in oratione pro Archia id custoditum non esse significat: cuius etiam rei rationem reddit dicens. Nam plus est saxa quam bestias commoueri: neque tamen Cicero, si diligenter attendimus, saxa commoueri dicit, vt accepit rhetor ille, sed saxa atque solitudines voci respondere: quod, quin verum sit, dubitari non potest: intelligit enim, quod a nobis quoque Graeco verbo in nostrum sermonem inuito. ἄχων vocatur: latini optimi auctores resonare imaginem dixerunt. quin saxa autem, & conualles, hoc faciunt: vtrumque simulacra reddant, dubium non est; cum tamen alterum, quod addit, incertius sit: & a quibusdam etiam non sine causa negetur. cum igitur Cicero, quod constat, saxa voci respondere dixerit: bestias autem immanes cantu fleuti, atque consistere, auxit manifesto rem, neque est hoc accommodatum exemplum ei, quod ostendere voluit Quintilianus: nec laborat vilo pacto locus hic ea culpa, qua ipse laborare ipsum affirmavit. nam culpa profecto fuisset, si grandi alicui magnoque, adderetur ad amplificandam rem, quod tenuius atque imbecillius foret: quod autem cantu bestias immanes fleuti atque consistere Cicero dixit, videtur significare, serpentes cantionibus a cursu reuocari, cogique manere, vt Virgilius locutus est, cum in pastorali poemate inquit. Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis. ceruos autem equosque pastoriciis fistulis demulceri. quas tamen si intellexisset, immanes bestias non appellaret: canoroque e cauis suis euocari, eodem sono delectatos, vt nullum etiam e profundo matris cantu ad summum trahi memoriae proditum est. quamuis doctissimus vir: maximusque harum rerum inuestigator in iij. libro de moribus ad Eudemum, verum hoc esse credere non videatur. ac si vniquam huiusmodi aliquid contigerit, portenti simile putat. cum affirmet non commoueri beluas, aut aspectu rerum pulchrarum: aut auditu concentuum vilorum, aut si aliquantulum animi ipsorum his rebus immutantur, id vim nullam, aut pondus habere.

Quaestio de loco quodam Euripidis, qui videtur mendosus.

CAP. XVII.

EURIPIDIS senarius est ex Hippolyto coronato, quo chorus percunctatur e nutrice Phaedrae, cum accepisset reginam abstinere a cibo, quo consilio illa id faciat. πότερον ὑπ' ἄτης, ἢ θαρσύν περιπόσειν. vereor autem, suspicione quadam ductus, ne macula sit in verbo, ἄτης: legique debeat pro illo, immutata vna tantum littera; ἄσως: neque enim video quid, ἄτη, illic valere possit, diuersum ab eo, quod adinnotuit: quodque impellat ipsam ad mortem; nisi enim aliquid aduersi accidisset, non

non decreffet mori. intelligitur hoc igitur (nisi fallor) in consequente re, quae & ipsa existimatur interitus causa reginae esse potuisse. quare si, vt indicavi legeretur, res procederet. est enim ἄτη, fastidium quoddam cibi satietasque, vt scilicet audito, illam spatio trium dierum cibum non sumpsisse, chorus interrogarit. abstineat ne se, quod taedium ceperit ipsam epularum, quomodo affici, qui repleti nimis sunt, consuerunt: an quod a vita per inedia discedere velit? haec (vt verum fatear) mera coniectura est: neque enim, cum libros etiam antiquos consuluerim, quicquam illic variatum inueni, non contemnenda tamen, vt arbitror. totum igitur eruditis, acutisque viris proponere volui, qui diligenter animaduersa re, quid sentiri de hoc debeat, statuent. Plutarchus in commentario, quo quaerit vtrae animantes prudentiores, eae ne quae in terris, an quae in aquis viuunt, fastidio hoc cibi aliquando vtilis affici solere nartrat: & quod remedium huic morbo adhibeant docet: ἀσάδιον autem, quae taedio hoc teneatur appellat dicens. ἄσως δὲ ἀσάδης γνομῶν πρὸς τὰς μικρὰς τρέπτει, καὶ κάθηται, προσχλοῦσα λιπαρὸν γὰρ, καὶ μαλακῶ ἰμάδι γλυκείᾳ τῷ γλώσσῳ ἄχρις ἔμαρτυκῶσιν ἀνάπλευς γλῆττοι: κατὰ πύσσον γὰρ, ἄσως φιλεῖται. Plinius quoque remedij huius meminit, quamuis morbum alium sanare tradat: in octauo namque libro ait. Vrsi, cum mandragorae mala degustauere, formicas lambunt. nisi forte esus horum malorum causa est fastidij illius. Apud Herodotum autem in primo libro historiarum molestiam aegritudinemque animi videtur hoc verbum significare, quo loco rationem reddit, cur Perlae natos ex se intra quinquennium videre nollent, sed mulieribus alendos, procul a conspectu suo, tradant: inquit enim. ἴνα, ἢ ἀποβάη τρεφόμενος, μηδὲ μίαν ἄσων ἀνδρὶ πατρὶ προσβάηη. Non oportere autem penitus castigationem hanc despiciere, quamuis vestigia ipsius in vetustis exemplaribus non appareant, declarat quod alij itidem loci, manifesto mendosi in excusis, ne illic quidem integri sunt: sunt enim maculae quaedam, quae multa secula manserunt. vt cum in fabula eiusdem tragici, cui nomen est Ion, nunc legatur: ὁ δὲ πρὸ θυμέλειος ἄσως ἐρέσει κύκλος: οὐκ ἄλλα φοινικοφῶν πόδες κινῶται: neque solum in excusis, verum etiam in scriptis, quos vidi: vidi autem plures: & eos quidem multis partibus meliores, quam excusos, quis non intelligat, qui diligenter attendat, κύκλος, non κύκλε, legendum esse: loquitur enim Ion ipse, qui aedituus erat, & iniquo animo ferebat inquinari ab aibus templum Apollinis: vnde minatur illis. primum autem voce abigere conatur aquilam: deinde cycnum: nec contentus verbis petit arcum. omne autem poetae artificium, & quam accommodatus ille locus sit histrionibus, accurate docuit Phalereus in libro πρὸ ἐρμηνείας: vbi recte scriptum est κύκλος.

Ledam, Helenae matrem, in leaenam versam dictum ab Euripide: virginemque item e genere Titanidarum in ceruam mutatam Dianae voluntate.

CAP. XVIII.

LEDAM tragicus in fabula, ab Helena vocata, illam ipsam inducens deplorantem res aduersas Troianorum: excidiumque opulentiae quondam vrbis, in fletu gemituque illo facit eam conuerso sermone ad Callistonem, Arcadicam virginem, fortunatiorem ipsam fuisse dicere matre sua Leda, quae in leaenam versa sit. Huius autem Ledaе μεταμορφώσεως, mentio nulla facta est a Latinis, quod sciam. nam qui plurimas collegit: poemaeque de illis confecit, Ouidium ipsam arbitror reliquisse. non nullae praeterea, quae adhuc in commentariis Graecorum leguntur, ad aures Latinorum non venerunt: nec a nostris poetis celebratae sunt. Videndum praeterea quam intelligat eruditus idem poeta: statim enim apud eum Helena, in illa sua sententia permanens, inquit beatiorem quoque fuisse virginem, e genere Titanidarum Meropis filiam, quae a Diana eiecta sit e choro: in ceruamque versa ob eximiam pulchritudinem. verba Graeca, quae edit haec sunt. ὦ μάκαρ Ἀρκαδία ποτὶ παρθεῖ, Καλλιῶν, θιὸς ἂν λεχίων ἐπέβασ πτραβύμοσι γυῖσις Ως πολὺ ματρός ἐσ: μὰς ἔλαθον πλὴν Ἀμορφαῖ θηρῶν λάχνα γυῖων Ομματα λάβρω χύμα λεάνης Βεβαθάξασ' ἄχαια λύπη Ἀντίποτ' Ἀρπυμῆ ἐξεχρῶσσατο Χρυσοκίρωτ' ἔλαφον Μέρποςε τιτανίδα κόρας Καλλισμῶσος ὄψεσθαι. Significare enim videtur huic quoque posteriori stuprum illatum; vnde a casta Dea exturbata e choro gregeque suo, ac paena illa affecta sit.

Disputatur de more dialogorum: in quibus finguntur aliqui locuti inter se, quae numquam locuti sunt.

CAP. XIX.

IN epistola, qua misit ad M. Varronem libros suos Cicero Academicarum quaestionum. in quo sermone ipsum illum doctissimum virum disputantem induerat, cum eo ita familiariter locutus est. Puto fore, vt cum legeris, mitere non id locutos

id locutos esse inter nos, quod numquam locuti sumus, sed nosti morem dialogorum: qui enim aliquos sermones habitos ab aliquibus faciunt, non quae illi dixerint, ipsis tribuunt, sed ea quae visum fuerit auctoribus earum disputationum: conantur tamen quantum possunt, facere ut quadrent sententiae personis, quae ipsas edere finguntur. quod persuasit Ciceroni ut damnaret primos duos illos suos de his rebus sermones: neque enim hominibus non omnino eruditis: versatisque diu in tam acutis studiis, conueniebant tam subtiles disputationes. id igitur quod Cicero aperte confessus est se fecisse, pronuntiauit, ut memoriae proditum est, Socrates. cum enim audisset Platonem ipsum recitantem sermonem, quem scripserat de amicitia, vocatum Lysin, admirans inquit, Vt multa de me mentitus est hic adolescens: non pauca enim numquam a Socrate prolata scripsit, ac personae ipsius falso attribuit: neque tamen hoc intellexit Socrates, peccasse Platonem aliqua in re: sententiaque abhorrentes a iudicio suo sibi assignasse, sed tantum locutum eum cum aliis, qui in eo sermone inducebantur, quae numquam locutus fuerat, atque eo libentius (ut suspicari licet) sanctissimus senex amouit a se sententias illas, quia prima pars eius sermonis consumitur in lasciuo delicatoque amore orando. Hoc autem, quod retulimus Socratis dictum, memoriae prodidit Laertius in vita Platonis. longe autem alio animo existimari potest Gorgias Leontinus in illum dixisse, quod fertur pronuntiasse, lecto sermone Platonis, quem ab ipso inscripserat. traditum namque a nonnullis est Gorgiam conuersum ad eos, qui praesentes aderant, affirmasse nihil eorum se neque protulisse: neque audisse a Platone. profus enim ille studuit opiniones eas iudiciaque de illis rebus a se amoliri: mendacique arguere, quod a maleuolo animo proficisceretur. cum alij tradant eum dixisse. egregie scire Platonem laedere quos velit: ac notas inurere aduersariis. verba Graeca haec sunt. *ως καλώς ἴδεν Πλάτων ἰαμβίην.*

Diuersa historia de Annibale memoriae prodita declaratur.

C A P. XX.

ONCE alia fama de Annibale: contrariaque inter se, monumentis litterarum prodita est: sunt enim scriptores, qui nefarij facti: & quod omnem insitam in animum ipsius crudelitatem superet, eum insimulent: sunt contra, qui id, ut nimis saeuum, atque inhumanum, quamuis rebus suis vtile intelligeret, repudiatum ab eo tradant. ut autem rem ipsam aperiam, & qui auctores sint tantopere inter se pugnantis memoriae indicem, ita enim facilius de re ipsa veritateque existimari poterit, Porphyrius Tyrius in ij. libro *περὶ ἀπορίας ἐμφύλων*, narrat quendam extitisse, qui Annibali, cum exercitu in Italiam venienti, suaserit, ut assuefaceret eum humana carne vesci, ne penuria cibi vquam laboraret. quod tamen consilium spretum sit. nam patrem etiam ipsius Amilcarem narrat nouo supplicio affectis superatas a se bello copias mercennariorum, quia id scelus ausae fuerant: & corporibus primum suorum in proelio interfectorum. deinde captiuorum: postea feruorum vitam tolerauerant, ut non veriti etiam sint postremum forti committere se ipsos: ac quorum nomina exhibant, cibis fiebant reliquorum. Hos igitur ille inopia domitos, agmine elephantorum contriuit. nec fas esse iudicauit manibus hominum contingi, qui omne humanum ius violassent. T. Liuius contra in oratione, quam facit habitam a Romano consule post Cannensem pugnam ad legatos Campanos, cum de immanitate exercitus Annibalis loquere- tur, quae & naturalem ortum habebat, & artificio etiam ducis aucta erat, commemorauit hoc etiam ipsum excogitasse ad efferandos animos eorum, & omni saeuitia imbuendos. quod multum valebat ad eos in fide, ac societate Romana retinendos. verba auctoris haec sunt. Poenus hostis, ne Africae quidem indigena, ab vltimis terrarum oris, freto Oceani, Herculisque columnis, expertem omnis iuris, & condicionis, & linguae prope humanae militem trahit. Hunc natura immitem: moribusque ferum, insuper ipse dux efferauit, pontibus, ac molibus ex humanorum corporum strue faciendis: & quod proloqui etiam piget, vesci humanis corporibus docendo, & quae sequuntur. Aut igitur Romanus consul, mendacio tempori illi apto, augere feritatem hostium voluit: aut Porphyrius in ea re tradenda, quae falsa foret, proposito illi suo seruiuit. qui non solum ab humanis corporibus abstinendum putabat, sed necare animantes vllas, epularum causa, rectum esse non existimabat. nam incendere etiam potuit Amilcarem ad atrociter vindicandum in reliquias illius exercitus perfidia ipsorum, atque obstinatio animorum: generosi enim quoque populi ne traderent se hostibus, id etiam feruntur fecisse: quod libertatis defendendae causa, laudi potius quam vituperationi datum est. Diuersam scriptores diuerso modo eam rem memoriae mandare potuerunt.

Defensa

Defensa vetus communisque lectio loci cuiusdam ex epistola ad Atticum, qui sine causa mendosus a quibusdam existimatus est.

C A P. XXI.

OCVM, quem adscribam, Ciceronis ex epistola quadam ad Atticum viij. libri libet explanare, quia video a nonnullis eum temptatum, ac falso mendii insimulatum. est autem vbi capto Corfinio, pulsoque ex Italia Cn. Pompeio, petit diligenter a Pomponio, ut explicet plane suum consilium de officio ipsius erga Cn. Magnum, ut penitus intelligat. inquit igitur. Omnia sunt integra nobis. nihil praetermissum est, quod non habeat sapientem excusationem, non modo probabilem. nam certe, neque tum peccaui, cum imparatam iam Capuam, non solum ignauiae delectus, sed etiam perfidiae suspicionem fugiens, accipere nolui: neque cum post condiciones pacis per L. Caesarem, & Fabatum allatas, caui ne animum eius offenderem, cui Pompeius iam armatus armato consulatum, triumphumque, deferret. & quae sequuntur. Omnis autem res in eo posita est, quod Cicero studet probare se officio boni ciuis non defuisse: nihilque non fecisse, cuius non veram iustamque causam afferre posset: eo enim nomine tunc laborabat, tamquam non nulla officia praetermississet, quae ab ipsius persona merito requirebantur. tria autem sunt tempora, quae purgat. omnibus namque illis videbatur quibusdam inclinatio fuisse in amicitiam C. Caesaris; quod igitur ait. omnia sunt integra nobis. significat se a culpa vacuum, nec quicquam praetermississe, quod iure optimo Pompeius accusare possit. in quo enim illius auctoritati primum non paruit, cum Capuam, omnemque eam regionem procurare recusa- uit, docet se excusationem habere, quae non solum probari possit, verum etiam declarat eum sapientem fuisse, ac summo consilio vsurum. quid autem timuerit, breui ostendit dicens, se fugisse id munus ob suspicionem, quae animo ipsius haerent ignauiae delectus: suspectum enim habebat delectum illum (ei autem curae in primis praeponi debuit, ut verba haec testantur. Ad quem delectus, & summa negotij referatur) quia intelligebat impigre nomina daturus contra Caesarem, a quo agrum acceperant. ut supra etiam aperte narrat. Me Pompeius Capuam venire voluit, & adiuuare delectum: in quo parum prolixè respondent Campani coloni. Hanc igitur pigritiam, parumque prolixam in eas partes voluntatem, appellat ignauiam. sed addit aliud etiam maius malum se ab illis timuisse. ne si forte uti illis copiis aliquando Resp. voluisset, illi fidem fallerent, obstructi tantis beneficiis Caesaris. in hac igitur parte videtur omnis scrupulus fuisse. nam secundum tempus, quod in suspicionem venire potuit aperte defendit: vexabatur autem maledictis multorum, quod nimis honeste de causa Caesaris in epistola ad illum locutus esset: quodque sapientiam ipsius admirabilem dixisset. atque alia talia. vnde Pomponius epistolam eam peruulgatam esse moleste tulit, ut supra traditum est. tueretur autem tempus illud, quod non aduersatus acriter sit Caesari: cupiditatemque ipsius accusarit exemplo Pompeij ipsius. Tertium est, quod paulo ante praeterierat. vnde adiungit superioribus. Nec vero haec extrema quicquam potest iure reprehendere, quod mare non transierim. Sed ne in hac quidem expositione rerum difficultas vlla manet. Siquis igitur diligenter attendat manifesto intelliget non purgare se Ciceronem, quod quaedam fecerit, quae non oportebat: sed contra quod nonnulla non fecerit, quae ab eo expectabantur. qua de causa supra inquit. nihil praetermissum est. nam quod videri potuit non nihil illius negotij attigisse, quod sine vlla dubitatione Pompeius tractari ab ipso volebat, non sequitur, ut totum onus Cicero susceperit. imparatam autem Capuam vocauit, quia nullum illic primum praesidium erat. particula iam, quae statim sequitur, valet, ut opinor illo ipso tempore urbem eam sine praesidio fuisse. nam initio illic copiarum aliquid fuit, quod postea inde abductum a Cneo est.

Deleta macula ex oratione pro L. Flacco.

C A P. XXII.

ICERO pro L. Flacco. Quod ergo vnus Asclepiades: fortuna, egens: vita, turpis: existimatione, damnatus: impudentia, atque audacia fretus, sine tabulis, sine auctore legerit, id nos quasi crimen, aut testimonium pertimescamus? In excusis libris hic locus non sine causa, notula adposita, mendosus esse indicatus est. ipse quid de illo existimem: quomodoque corrigi posse putem, coniectura quadam ductus, aperiam: arbitror enim vitium esse in verbo illo legerit. quod si pro ipso ponatur, iecerit, duabus litteris immutatis, quarum altera, figura: altera vero, sono priorum similis est, omnis fortasse macula sublata erit, cum tamen castigationis huius veteres libros auctores

auctores, testesque, non habeam, non omnino illi confido, totamque rem ingeniosis eruditil- que hominibus ponderandam trado. ipe certe pro Cn. Plancio eodem pacto locutus est.

lacis adulteria, quae nemo non modo nomine. sed ne suspitione quidem, possit agnoscere.

Sed etiam iacere contumeliam idem dixit. quod & ipsum valde simile huic est. Laptos autem saepe fuisse librariorum in prima littera fingenda propter similitudinem, quam habet cum altera illa, facile animaduertere potuerunt, qui studij aliquid posuerunt in conferendis cum antiquis libris bonis auctoribus. nam locus hic Plauti e Pseudolo nullo alio vitio laborabat. Nam ego in meo pectore prius ita parauit copias Duplices triplices dolos perfidias, vt vbique cum ho- stibus Congrediar malorum meum fretus virtute, ne mei Dicam industria: legendum enim est, maiorum meum. Ne videatur autem alicui durum contraxisse poetam antiquo more haec nomina, eodem pacto locutus est in Persa, ore parasiti a quo haec eduntur. Pol deum virtu- te dicam, & maiorum meum. Ne te indotatam dicas. Nolo etiam praeterire, quin indicem lo- eum hunc orationis pro P. Quintio. Ita fit, vt ego, qui tela depellere, & vulneribus, mede- ri debeam, tum id facere cogar, cum etiam telum aduersarius nullum iecerit. aliter legi in cala- mo scriptis exemplaribus. legerit enim in pluribus, quae vidi scriptum est, non iecerit: quod certe multum valet ad declarandum, quod docui, immutari solitas imperitia librariorum has litteras: confirmandumque iudicium meum, qui arbitror superiore in loco pro legerit, scribi oportere iecerit, siue pro Quintio peruulgata locutio retinenda est, vt puto: sius pro illa ve- rustior reponenda. in quosdam etiam excusos libros superiore aetate manauit illa lectio: nec solum eo loco, sed paulo etiam infra iterum: habent enim iidem. Quasi venenatum ali- quod telum legerint: correctum autem ab aliquo de opinione arbitror, vt in postea excu- sis legitur.

Disputatio de sententia quadam Ciceronis pro Milone, ubi iudicij Orestis meminit, qui a Minerva, dissencientibus inter se iudi- cibus, maternae caedis absolutus est.

CAP. XXIII.

MICERO ante quam causam Milonis exponeret, atque argumentis confirmaret, quae ab inimicis rei, atque improbis ciuibus saepe in senatu contioneque iactata e- rant, contra salutem ipsius, refutans inquit. Itaque hoc Iudices non sine causa fi- tis fabulis doctissimi homines memoriae prodiderunt, eum qui patris viciscendi causa, ma- trem necauisset, variatis hominum sententiis: non solum diuina: sed etiam deae sapientissi- mae, sententia liberatum. Primum enim eorum, quae iactabant, erat, non esse fas intueri lu- cem ei, qui a se hominem occisum fateatur. Videtur autem hoc sumptum esse ex oratione De- mosthenis contra Aristocratem, quo loco ita loquitur. existimare se illos, qui primi legem tu- lerunt de nece hominis, accurate secum quaesisse, num omnis mors alicui illata, scelus in se ha- beret, an contra quaedam esset, quae non contaminaret, sed puros mundosque auctores caedis relinqueret. cum autem secum cogitassent Orestem, qui matrem interfecerat: nec factum in- ficiabatur, iudicibus diis immortalibus, elapsum, statuisse necem quandam iustam esse. nam idem hoc iudicium Cicero intelligit, quamuis personam nomine non appellet, vt Demosthe- nes fecit. fortasse etiam Aeschylum significat, qui totam rem diligenter in Eumenidibus com- plexus est. variatas enim sententias hominum M. Tullius vocat, quae fuerunt inter se magno- pere discrepantes: dimidia enim pars absoluebat: dimidia vero condemnabat. id autem vi- dens Minerva ipsa auxilium tulit Oresti, ac suo suffragio illum liberauit. quod tangit Cicero, affirmans matricidam non solum diuina, sed etiam sapientissimae Deae sententia liberatum: primas enim sapientiae inter Deas huic sine controuersia deferebantur. apud Aeschylum autem ipsa ita eo tempore loquitur. Εμὸν τὸ δ' ἔργον, λοιδορία κρήναι δ' ἴκλω Ὑπὸν δ' ὀρέσῃ τιμὴ δ' ἔγω πρὸς δ' ἴσομαι. Hunc autem Ennij versum Eumenidibus, qui legitur apud Nonium. Dico vicisse Orestem: vos ab hoc faceffite, affirmarim a Minerva itidem pronuntiatum, Orestem absolu- te: ac furias, quae ipsum agitabant, ab eo abigente.

Deleta macula e M. Varronis loco de lingua Latina, ubi docet, qua de causa, qui lumen affert, dicatur lucere.

CAP. XXIII.

Locus hic M. Varronis e vj. libro de lingua Latina sic legitur in excusis nunc omnibus libris, Aldinum certe exemplar. quaeque illud tempore consecuta sunt, ita habent. Qui ad lucet dicitur lucem abluere: & luce dissoluuntur tenebrae.

tenebrae. multis autem modis hic peccatum est, vt (pero me probaturum. In antiquissimo autem libro, vt in iis etiam, qui superiore aetate impressi formis sunt (nisi fallor) hic locus, aut integer incorruptusque est: aut, si maculae aliquid restat, tenuis illa est, & quae nullo negotio elui possit: sic enim illi habent. Qui ad lucet dicitur lucem abluere, quae sequuntur. quare, si praepositionem ab se pares a verbo indefiniti temporis, cui perperam illic haeret, omne men- dum sustuleris: vt vera prorsus lectio haec esse intelligatur. Qui ad lucet dicitur lucere, ab luere. non docuit igitur vir doctissimus, quid valeat lucem abluere, quod fortasse numquam dictum est a vetere aliquo scriptore: neque rationem iuncti eius verbi ad lucet, explicat: est enim illud vna cum pronomine, declaratio simplicis verbi, sed propositum ipsi est ostendere vn- de lucere dictum sit. primum autem declarat, qui dicatur lucere: quod dicebatur de illo, qui ad lucet: id est lumen affert: lucere autem ipsum nominatum vult ab luere. quod valet dissol- uere. quae autem illic dissolutio fiat statim significat, adiungens. & luce dissoluuntur tene- brae. vt autem haec explicatio huius verbi probabilis est, ita ratio illa, quae tradebatur ea le- ctione, insulsa, & ridicula: si valet abluere, quod valere solet. quam apte vero lux abluui dici potuerit, omnes (vt arbitror) intelligunt. non respondere etiam, quae sequuntur, huic no- tioni huius verbi apparet. Quin putet autem ipse luere significare dissoluere, dubitandum non est: testimoniis namque hoc ipsius planum fit: in v. enim libro ubi docet, vnde dictae sint falces lumariae, inquit. Lumariae sunt, quibus secant lumecta, id est cum in agris serpunt spi- nae, quas ab terra agricolae soluunt. id est luunt, lumecta. item vbi vnde vocatum sit lucrum. Lucrum inquit ab luendo, si amplius quam vt exsolueret quanti esset, ceptum. Praeterea in hoc ipso libro supra. quo loco Iustri erymon affert. Iustrum nominatum tempus quinquen- nale a luendo. id est soluendo. Posse autem lucere, id quod Varro indicat: ipseque supra de- clarauit, vt Plauti multis exemplis, ita etiam auctoritate suauissimi epigrammatis confirmatur, quod a Valerio Aedituo scriptum, apud Gellium legitur: initium enim eius est. Quid' facu- lam praefers Phileros? qua nil opus nobis Ibimus: hic lucet pectore flamma satis.

PETRI VICTORII

VARIARVM LECTIO-

NVM LIBER XIII.

Declaratio verborum eorum in epistola M. Antonij, quibus factum senatus accusat, qui vectigalia concessa ipsis a Caesare, Lupercis ademerat.

CAP. I.

» **Q**UOD M. Antonius in epistola ad Hirtium, & Caesarem, ut crimen, obiecit senatui in aliis multis, ut ipsi videbatur, improbiis factis, scribens. Vectigalia Iuliana Lupercis ademisti. non curavit Cicero illic refellere, sed contra quiddam tergit, quod turpem maculam Antonij renouaret: declararetque eum summae audaciae, & abiecti prorsus pudoris esse, qui Lupercorum mentionem faceret: cum audito illo nomine, in memoriam statim omnibus rediret res Romanis hominibus odiosa, cuius ipse nefarie auctor fuerat, in epistola vero ad Caesarem Iuniorum intelligitur M. Tullium rem purgasse: factumque hoc senatus comprobasse, verbis quibusdam, quae, inde sumpta, apud Nonium leguntur. sunt autem haec. Cum constet Caesarem Lupercis id vectigal dedisse, qui ante poterat id constare? Perspicitur autem vetustate possessionis causam suam defendisse Lupercos, quod tamen Cicero confutat: falsumque esse docet. De hoc vero illo tempore actum esse in senatu referente Trib. Plebis manifesto intelligitur ex primis verbis vij. Philippicae.

Cum Horatius tradiderit Telephum, quamuis rebus aduersis oppressus tunc foret, magnifice de se locutum, idem testimonio illius ipsius declaratum: principio orationis, qua hoc fecit, huc allato.

CAP. II.

» **H**ORATIVUS in epistola, qua collegit multa praecepta ad poetarum artem pertinentia, cum docuisset oportere personas, quae motum aliquem in animis spectatorum excitare volunt, eodem genere perturbationis affectas videri: atque id exemplis confirmaret, inquit. Telephus & Peleus, cum pauper & exul uterque, Proiicit ampullas, & sesquipedalia verba, Si curat cor spectantis tetigisse querela. Hoc autem utilitati eius rei demonstrandae mirifice aptum erat: nisi enim obliu veterum fortunarum suarum, miseri illi, & calamitosi viri fuissent, & humiliter, suppliciterque locuti essent, sine suo excidissent: nec unquam fecissent, ut qui audiebant misericordia illorum caperentur: indignosque ipsos putarent malis, quibus tunc premebantur. Tragoediae autem, in quas inducti erant fracti rebus aduersis, praesenti statui suo seruire, & misericordiam implorare cum perierint: inciderim autem in initium orationis, quam habuit apud principes Graecorum Telephus, quod hoc ipsum confirmat, volui ipsum indicare, atque hic ponere.

» Ita autem ille, se purgans, exorsus est. Μη μοι φρονισατ' ανδρων, ελλωων ακροι, ει παωχος αν, πτληκ' ε' εδλοισι λεγειν. Citantur vero hi ab interprete Aristophanis, cum poeta ille in Acharnensibus, risum captans, leuiter immutatis verbis his, parodia est vsus, atque inquit.

» Μη μοι φρονισατ' ανδρων οι θεωμοιοι, ει παωχος αν πειτ' ε' εδλωαοις λεγειν. Μετρω ποδ' ης πολυαι, τραγωδίαν ποιων: libenter enim tragico illi illudebat facetissimus comicus: habebatque & mores, & versus ipsius, materiam multorum iocorum. Animaduertendum autem eodem modo, quo Flaccus spectantem pro spectatorem inquit, ita etiam Aristophanem θεωμοιοις pro θεωμοιοις appellasse, quod etiam alibi fecit.

LOCUS

Locus in Oratore emendatus. ubi de prisca scribendi ratione Cicero differit: declaratumque tres Graecas litteras saepe inter se locum commutare.

CAP. III.

» **O**CUM hunc Ciceronis ex Oratore puto corruptum esse, cum enim in excusis nunc passim ita legatur. Purrum semper Ennius, numquam Pyrrhum. Vi patefecerunt Fruges, non Phryges, ipsius antiqui declarant libri. arbitror scribi debere. Burrum semper Ennius. & Vi patefecerunt Bruges. atque id, & verbis Ciceronis ipsius, quae statim adiungit, motus: & testimonio Quintilianus: qui in primo libro, ubi de litterarum immutationibus differit, inquit. Sed b. quoque in locum cum aliarum dedimus aliquando. vnde Burrhus, & Bruges, & Belaena. nec non eadem fecit ex duello bellum. vnde Duellios quidam dicere Bellios ausi. ostendit igitur manifesto Quintilianus b. in locum aliarum transire solitam. primumque in p. deinde in q. nec non pro duabus etiam dum aliquando accipi solitam. cum autem exemplis primae mutationis vtatur duobus illis nominibus, quae Cicero quoque ponit, Ennij consuetudinem existimare debemus eum respexisse: nominaque in poemate illius posita intellexisse. Idem etiam indicauit Sex. Pompeius in ij. libro scribens. Balaenae nomen a Graeco descendit. hanc illi φλαωνας dicunt. antiqua consuetudine: qua πύρον, Burrhum: πύρον Buxum dicebant. vnde etiam suspicari licet apud Quintilianum in superiore loco pro Belaena Balaena legi debere. Sed cum Cicero addat: Nec enim Graecam litteram adhibebant, nunc autem etiam duas. in posteriore nomine (nisi fallor) aliter duae Graecae litterae vitari nequeunt, nisi immutetur φ in aliam litteram. ut illic in b. versa est. nam qui, si Fruges pro φρύγες scriberetur, crederet ipsam immutatam, meo iudicio peccaret: neque enim sonus ipsius immutatus, sed forma tantum. quod si in locum eius b. ponimus, tunc vere illam immutatam dicere possumus: sonus namque variatus est. vicinitas autem harum litterarum: quodque suo iure possint inter se locum commutare, perspicitur etiam inde, quod Arhenaeus in xiiij. libro affirmat eandem nucem, tribus modis in prima littera variari. fratres namque, qui scripserant de rebus rusticis secutos Syros, vbi nascebantur, tradit pistacia appellare: Nicandrum vero in Georgicis suis aspirata eadem littera phistacia. Posidonium autem bistacia. nam quod hunc ipsum Stoicum citat: locumque e iij. libro historiarum, quas ille scripsit, adducit, in quo arboris huius natura; nucisque diligenter describitur, tollendum illinc scripturae erratum est: cum enim legatur in impressis Athenaei exemplaribus. τὰ δ' οὐδὸν ἐγγλωρον, καὶ τὸ κωνίον τῆν σροβίλων, ἢ πον μὲν δούχμον: δούδι δὲ μάλλον. manifesto scribi debet κωνου, sublata media diphthongo: quid enim huc faciat cicuta, quam vox illa ostendit? quos autem conos a forma vocet, apertum est. vnde etiam Catullus conigeram pinum appellauit. libenter autem monstrauit locum illum Posidonij: ut enim perspicere potui, egregie responderet rei ipsi descriptio, ac pictura illius stirpis: ipse namque olim semen ex Alexandria Aegypti allatum seui: idque in iustam arboris altitudinem creuit. cum igitur dicat ferre fructum vuarum more conglobatum, id e floribus cognosci potest: qui racematim botryonisque speciem praebentes, funduntur. ob caeli tamen nostri intemperiem magna ex parte cadunt: quique in nucem formantur, ad maturitatem ob eam rem apud nos non perueniunt. cetera ex nucibus ipsis possunt intelligi, quorum magna vis huc importatur, cum gratae sint in secundis deliciaribus mensis. Sed ut ad id redeam, de quo primum agebam, transire p. in b. apud veteres Latinos solitam, confirmatur etiam exemplo comicorum seruorum: quibus a colore capillorum nomen a Graecis impositum erat: cum enim πυρρίαι eo sermone vocarentur, ut alij ξανθίαι. a Latinis hi Byrrhiae vocati sunt. ut apud Terentium etiam scriptum est. qui inquit. ibi. forte huius video Byrrhiam: nullam enim aliam huius nominis rationem video.

Cretam, qua in obfignandis litteris Asiae populi utebantur, videri eam esse, quam Herodotus γλω σηματρίδα vocauit.

CAP. IIII.

» **E**RRAE cuiusdam, qua pro cera utebantur in litteris obfignandis Asiae populi, meminit M. Cicero: illiusque argumento amoliri crimen a L. Flaeco, quem defendebat, conatus est. quod scriptum testimonium, quo reus valde premebatur, ceram haberet, non cretam, qua omnes illi homines, & in publicis, & in priuatis litteris, uti consueverunt. vnde argumentabatur illud fictum & adulterinum esse.

esse: cretam enim Asiaticam appellat. eiusdem quoque mentionem fecit Herodotus in Euterpe his verbis. καὶ ἔπειτα γὰρ σημαντρίδου ἐπιπλάσας, ἐπιβάλλει τὸν δακτύλιον. loquitur autem de institutis sacerdotum Aegyptiorum, qui boues rei diuinae idoneos, & qui pro victimis recte caedi possent, antea diligenter spectabant. probatisque notam hoc pacto adponebant: cum capitis poena plecteretur, qui bouem non a sacerdote antea probatum: & ut ipse loquitur, ἀσπίδα μασπύ, imolasset. Animaduertendus praeterea mos veterum in eadem hac re: antequam enim litteras recitarent, iubebant aduersus quos facerent, ne perfugij aliquid postea haberent: dicerentque fictas esse, cognoscere signum, id significauit Cicero in ij. contione in Catilinam: ait enim. Atque ibi vehementissime perturbatus Lentulus, tamen signum & manum suam cognouit. Sed etiam Sallustius in eisdem illis rebus narrandis. Igitur perlectis litteris, cum prius omnes sua signa cognouissent, Senatus decreuit. & quae sequuntur. Plautus quoque in Bacchidibus ubi dolum Chrysalis exponit, & quemadmodum fallacibus litteris tetigerit imprudentem senem, ostendit. Nunc haec tabellas ferre me iussit tibi. orabat, quod istic est scriptum, fiet. cedo. sed nosce signum. Noui. Xenophon in v. libro de rebus Graecorum narrat, cum Tiribazus litteras regis Persarum lecturus esset, quod institutum nos quoque seruamus, iis qui audituri essent, prius signa eadem de causa ostendisse: haec enim eius verba sunt. ἐπειδὴ δὲ ἐν ἡλώδον, ἐπιδέρξασθαι τὴν βασιλείῃς σημεῖα, ἀνεγνώσκω τὰ κεχρημένα.

Notio Graeci huius nominis ἐκτροπὴ explicata: indicatusque M. Varronis locus, ubi id deprauatum erat.

CAP. V.

ΚΤΡΟΠΑΙ vocabantur a Graecis (nisi fallor) diuerticula. id est loca quaedam in viis, ubi errare, rectoque itinere digredi facile possent viatores. vltus est Aristophanes βυτράχους hoc verbo, quo loco induxit Liberum patrem cum Hercule loquentem. Indurus namque Bacchus vestitu Herculis: desiterioque animi sui ipsi exposito, ostendit cupere se ab eo intelligere, quibus hospitibus apud inferos vsus sit, cum Cerberum extracturus eo accessit, nec non portus, reliquaque omnia, quae peregrinantibus accommodata sunt. in quibus etiam ectropas has posuit. cum metueret ne imperitus viae, erraret, tamquam omnia, quae hic iter facientibus venire possunt, sub terra etiam vsu veniant: inquit igitur. Ἐκτροπία, ἀρτοπόλια, Πορνεῖ, ἀναπύλας, ἐκτροπία, κρήνη, ὄρεος. Πόλις, διαίτης, παιδῶν τρία, ὅπου Κόρης ὀλίγοι: risum enim poeta mouere voluit, qui deum, tantum iter parantem, de his rebus sollicitum fecit. Vltus etiam Aeschines contra Ctesiphontem, sed μεταφορικῶς. ubi scilicet admonuit diligenter iudices ne paterentur Demosthenem in defensione a causa discedere, atque aliquid extra rem afferre, sed exitus clauderent: ipsique diuerticula omnia seruarent: loquitur enim tamquam de fera, quae in saltu aliquo a venatoribus inclusa: retibusque vndique cincta, conetur aliqua occulta via erumpere. verba ipsius, elegantiae plena, haec sunt. καὶ μὴ ἐξέτι ἀπὸν ἔξω. τὸ παρανόμον λόγος περιστάσαι, ἀλλ' ἐγκέλευσαι, καὶ ἀφ' ἑδῶν ὄντων ἐπὶ ἀκρόασι, εἰσιλαυεῖτε ἀπὸν εἰς ὅσον τὸ πρᾶγμα λόγος, καὶ τὰς ἐκτροπίας αὐτῶν ἢ λόγους ἐπιτρέψτε. M. etiam Varronem hoc vocabulo vsu affirmarim: ut enim nullo negotio intelligitur ex plurimis testimoniis ipsius citatis a veteribus grammaticis, miscebat ille libenter Graeca vocabula Latinis. Apud Nonium igitur ubi notiones huius vocis Spissum tradit, cum in excusis legatur, Erratemus: extrophas esse multas. omnino notum esse, sed spissum iteri arbitror scribendum esse ectropas.

Sententia, quae apud Terentium refertur de amore proprio, celebrata etiam ostenditur in Medea Euripidis.

CAP. VI.

Vobis seruulus homo apud Terentium in Andria verum esse affirmat, ac vulgo dici solere ostendit. Omnes sibi melius esse malle, quam alteri, apud Euripidem quoque in Medea paedagogus nutrici in mentem redigit: castigans illam leuiter, quod miraretur Iasonem antepone re utilitates proprias commodis liberorum. cum omnes mortales huiusmodi sint, ac se ipsos in primis diligant: quae autem cotidie sunt admirationem nullam nobis gignere debent, estque negligentis admodum viri illa aliquando non animaduertisse. haec igitur custodis illius liberorum Medae verba sunt. Τίς δ' οὐχὶ θυγῆν ἰδὲ περὶ γυναικῆς τὸν ὄλεθρον, ὡς πᾶσι τις αὐτῶν τὸ πῦλον μάλλον φιλεῖ.

Scrupulus

Scrupulus iniectus de claro loco, qui nemini, quod sciam, suspectus fuit.

CAP. VII.

Nescio quomodo appellem, quod nunc adnotaturus sum; emendationem ne deprauati loci, an potius declarationem, explicationemque eius, quod fefellit multos, moramque afferre potuit accurato lectori. indicabo igitur inueteratum quiddam, simile errato, quod animaduerti apud optimum auctorem, claro admodum in loco; enitarque declarare: ita igitur verba haec scripta sunt pro Milone in excusis omnibus, quos vidi, libris; sunt autem in vehementi illa apostropha, qua vsus est M. Cicero in Sex. Clodium. Tu P. Clodij cruentum cadauer eiecisti domo, tu in publicum eiecisti, qui autem versatus est in antiquis exemplaribus, monumentisque ceteris vetustatis, hic valde haerere animo, spectasset enim saepe veteris consuetudinis fuisse, indifferenter, ei, pro, i, ponere; cuius rei exemplum esse potest fragmentum Latini S. C. quod curauim excudendum post volumen epistolarum ad Atticum ex athena tabula; in eo namque pluribus locis hoc seruatum fuit, siue erratum id fabrilis fuit, siue mala consuetudo illius temporis: quare cognosceret alterum membrum ita accipi debere, tamquam si. Tu in publicum iecisti, scriptum foret. Mouit praeterea me, ut hoc admonerem, quia verisimile non est, tam propinquo in loco, M. Ciceronem in extremo duarum sententiarum idem verbum repetiturum fuisse; Ut aliquid etiam tangam, quod ad rem ipsam pertinet, non stulte fecit Sextus, quod eo tempore gessit; consilium enim ipse fuit mouere misericordiam in pectoribus multitudinis, & populum excitare ad vliscendam illam caedem, viso corpore eius, quem valde amabat, cruento, & multis vulneribus confosso; quod fecit etiam M. Antonius, cum laudauit mortuum Caesarem, vestem enim ipsius plebi monstrauit, pugionibus perforatam: nam quin etiam res foedae, & male olentes, domo eiiciantur, diuerso consilio, satis notum est, quod arripuit M. Cicero, & in deteriores partem tulit.

Mirum, quod tradunt veteres de cultu croci, expositum: cum aetas nostra longe alia ratione ferat.

CAP. VIII.

Vobis veteres illi de croci natura cultuque tradunt, magnopere discrepat a consuetudine nostri temporis: curaque, quam nunc in eo tuendo rustici homines adhibent: illi namque, si fidem habemus iis, qui de agri consitura scripserunt, loca ubi fererent eligebant pressa vestigiis hominum: arbitrabanturque quanto magis solum tereretur, tanto melius prouenire: nunc vero nihil tam inimicum putant, quam pedibus terram eam calcari: summoque studio inde, & beluas, & homines arcent. Plinius quoque id testatur est, locum vertens Theophrasti e vj. libro de iis, quae oriuntur e terra: inquit enim. Gaudet calcari & atteri pede: pereundoque melius prouenit, ideo iuxta semitas, ac fontes laetissimum. Graeci autem scriptoris verba haec sunt. quibus diligenter animaduersis ratio etiam, qua Plinius in vertendis sententiis Graecorum utebatur, intelligitur. φιλεῖ δὲ καὶ παρῖδου: καὶ γίνεται καλλίων κατατριβομένη κατὰ τῆς εἴσεως, διὸ καὶ παρὰ τὰς ὁδοὺς, καὶ ἐν τοῖς κροστηῖς κάλλιστος: quod enim Theophrastus inquit laetiores fieri, si conculcetur radice terra obruta, ipse reddidit, rem augens, vel potius ludere in hoc volens: pereundoque melius prouenit: hoc enim prorsus incredibile est, fierique non potest: quod enim perit, perditur, ne dum melius fiat. vnde Theodorus, qui reliqua verbis Plinij expressit, in hoc recte eum secutus non est, sed ait. Et melius ita euadit; radice attrita pede inferius. praeterea quod est illic ἐν τοῖς κροστηῖς, iuxta fontes vertit. quia solum prope fontes solidum, ac durum est: pedibus namque hautientium aquam, animique causa ea loca frequentantium, calcatur ac premitur. κροστηῖς vero loca vocantur, quae pedibus saltantium pulsantur: atque ita indurecunt: hoc autem videtur Lucretius intellexisse cum inquit. Principio pars terrae non nulla, perusta Solibus assiduis: multa pulsata pedum vi, & quae sequuntur.

Quid

Quid valeat corpus solidum apud Terentium : quomodoque Graeci idem appellent. aliaeque vocabuli huius Solidum notiones explanatae.

CAP. IX.

Q V O D Terentianus Chaerea in bonis virginis, quam ferebat in caelum, posuit: corpus solidum eam habere, a Lucilio quoque magnae laudi datum fuerat mulieri: haec enim ipsius verba citantur a Nonio e libro xxix. Hic corpus solidum inuenies: hic stare papillas Pectore marmoreo. arbitror autem hic solidum valere, quod Graeci πυκνόν vocant. vnde bonum corporis habitum desinientes, aiebant esse, πυκνότητος σαρκός. Usurpant etiam quandoque solidum Latini auctores ad rem sine corpore, & quae tangi non potest, transferentes: intelliguntque id, quod firmum expressumque est, non adumbratum, vt cum Cicero solidam laudem gloriamque vocat. Praeterea in diuinatione in Verrem, cum ait: At enim solidum id est, vt me Siculi maxime velint: alterum illud credo obscurum est, a quo Verres minime accusari velit: ita enim prorsus scribi debet, quod in posterioribus meis in epistolas Ciceronis castigationibus olim adnotauit: quamuis in excusis melioris etiam notae perperam adhuc legatur, solum: significatque illic certum ac stabile, quod labefactari nulla ratione queat: vt vulgo etiam nunc loquimur: aliquantulum enim contaminata hac voce nostra lingua vtimur, cum idem hoc ostendere volumus: pluribusque propositis: vno autem, aut altero ex his confirmato, quod ita explanatum putamus, vt temptari posse non videatur, illud manere iam certumque haberi, ita loquentes, postulamus. vt manifesto hic Cicero fecisse perspicitur. Animaduertendum autem in patrio sermone, quamuis ab eodem hoc Latino nomine vtrumque videatur esse deriuatum, in primo illo significato nos dicere, sodo: in postremo vero hoc, saldo. Plautus cum idem intelligeret in Baechidibus stabile inquit: ita enim induxit Mnesilochum secum loquentem. Profecto stabile est me patri aurum reddere. Paulo autem supra idem dixerat. vnde notio huius verbi manifesto tenetur. Decretum est remunerare iam omne aurum patri.

Acutum dictum, quo quidam falsamentarij filium tetigit, cum legatur in rhetorica ad Herennium, ostenditur e Graeco fuisse versum.

CAP. X.

ORNIFICIUS in iiii. libro de arte dicendi ad Herennium, quum significationem ab ipso appellatam (figura autem illa est, quae plus in suspitione relinquit, quam postum est in oratione) pluribus modis fieri dixisset. in iisque per consequentiam: atque huius rationis exemplum poneret, inquit. Vt si falsamentarij filio dicas. Quiesce tu, cuius pater cubito se emungere solebat. Huius autem quoque vocis meminit Plutarchus in ij. libro συμποσιακῶν, capite primo: vbi quid intersit inter σκώμμα & λοιδορία docet: cum enim vtriusque rei vim inuolutam explicuisset (qui tamen locus nunc lacer ac mancus est) exemplis quoque idem confirmare volens, inquit: qui enim falsamentarium quempiam aperte vocauit, conuicium in eum iecit: qui vero in eundem dixit. meminimus cum tu cubito emungebaris, scommate est usus. verba ipsius haec sunt. ο δὲ φησας μνημιεθα σε τῷ βραχίονι ἀπομυθόμενον, ἐσκώψε. multas autem huiuscemodi voces: sententiaque, aut philosophorum, aut poetarum, auctor ille rhetorices e Graeco in Latinum vertit: atque ipsis exemplis eius, quod probare volebat, usus est.

Locus Graeci scriptoris indicatus similis illustri loco Ciceronis, quo de eloquentia tamquam de virgine aliqua, locutus est.

CAP. XI.

M C I C E R O in extremo libro, quem confecit de claris oratoribus: & ad M. Brutum misit, de eloquentia ipsa tamquam de virgine quadam locutus est, ac simili illo, quomodo regenda facultas dicendi foret: quantoque studio ab ipsis custodienda, vt pura integraque conseruaretur, declarauit. est autem locus elegantissimus, ac summo artificio pertractatus. vt autem libere quod sentio, loquar, sumpsisse videtur imaginem hanc Cicero a Graeco scriptore, qui de ratione dicendi scripsit elegantissimum librum ad Alexandrum regem: illum autem Anaximenem Lampfacenum alibi fuisse docui. hic igitur, si eiusdem auctoris epistola est antedictum posita, cuius praecepta, quae postea traduntur, eandem rationem secutus

secutus est: hortatus enim est regem illum, vt diligenter custodiret sermones eos, ne cum adolescentibus (inquit) sint ab aliquo pecunia corrumpantur. sed, cum tecum honeste vixerint: ad iustamque aetatem venerint, laudem illibatam consequantur. aut igitur sententiam hanc in illustri loco positam, spectauit Cicero: aut magnitudine ingenij similitudinem harum rerum & ipse vidit: & vt vtilem illi rei explicandae, arripuit. Sed vt, & suspicio haec mea, & virtus vtriusque summi viri melius attendi percipi que possit, amborum verba ponam. Cicero igitur sic egit. Nos autem Brute, quoniam post Hortensij, clarissimi oratoris, mortem, orbae eloquentiae quasi tutores relictus sumus, domi teneamus eam, septam liberali custodia; & hos ignotos, atque impudentes procos repudiemus, tueamurque, vt adultam virginem caste, & ab amatorum impetu quantum possumus, prohibeamus. Graeci autem scriptoris ex ea epistola, quam indicauit, verba haec sunt. Διά τὸ τοῦ γού ἐγὼ σοὶ παρακελευόμεθα διαφυλάξῃς οὗτω τὸν λόγον τούτου, ὅπως νέοι κρείσσων, ὑπὸ μηδενὸς κέρμασι διαφθάρουσινται: κοσμίως δὲ μετὰ σοὶ συμβιώσαντων, εἰς ἡλικίαν ἔλθουσιν, δόξης ἀκέραιου τέρωνται. Animaduertendum vero quod Cicero inquit tueri virginem, Graecum eum scriptorem dixisse διαφυλάξαι. vt Xenophon quoque in primo libro ἀπομυθῶν νόμων: cuius haec sunt verba, ἢ θυγατέρας παρθένους διαφυλάξαι.

Qui vocati sint a Cicerone vrbani competidores.

CAP. XII.

V R B A N I competidores, vt arbitror, vocati sunt a Cicerone in prima, quae nunc legitur ad Pomponium Atticum epistola; qui consulatum cum ipso simul petebant, quasi leues & nugatorij: quod contemni possent, ac variis de causis a se facile superari. Verba haec ipsius sunt, ostendentis se bene sperare de honore illo suo, nisi noui aliqui extiterint petidores: praesertim si voluntates nobilium alienae a ratione sua non sint: in conciliandisque illis operam suam Atticus praebuerit. Cetera spero prolixa esse, his duntaxat vrbani competitoribus: cum enim, vt primis verbis apparet, spem magnam suam indicasset: dixissetque, sibi omnia, quae ad optinendum illum honorem pertinent, abunde suppeditatura, tamquam se corrigat, atque emendat, adiungens. His duntaxat vrbani competitoribus. Non sumptum est igitur hic a Cicerone hoc verbum eo sensu, quo plerumque capi consuevit: neque eandem notionem habet. quamuis videat mihi repperisse ab hoc ipso, summo Latini sermonis auctore, alibi eodem intellectu usurpatum. vt cum in primo libro de diuinatione inquit. Atque ille Romuli auguratus pastoralis, non vrbani fuit. nec fictus ad opiniones imperitorum, sed a certis acceptus, & posteris traditus: vrbanius enim hic valet (nisi fallor) iocularis: & quod alij dixerunt, fabulosus: quique tamquam ioco haberi: risuue explodi possit. vnde (vt opinor) competidores, & ipsi vrbani, quasi ioculares, & lepidi homines appellati sunt. vt nos quoque patrio nostro sermone, verbo, quod huic responderet, aliquando vti solemus: appellamus enim ipso etiam quosdam, quibus omnibus in rebus vt omnibus licet, vt ipsis visum fuerit. fortasse quia illi, qui tali studio tenentur: traducuntque vitam in festiuitatibus, facili ingenij naturaeque esse intelliguntur.

Cum Terentius expresserit, quibus verbis uterentur heri, seruis irati: melius denuntiatione ipsos terrere volentes, monstratus illi similis locus apud Graecum scriptorem.

CAP. XIII.

M I N T S quoque illis, quibus Terentianus Simo in officio retinere voluit Daum: absterrereque, ne fallacia aliqua nuptias disturbarer, usus est Eratosthenes quidam cui, reo capitis, quod hominem occidisset, Lysias orationem scripsit: ancillam enim, quam internuntiam fuisse vxoris in adulterio acceperat, ita allocutus est: hancque ipsi condicionem tulit, vt scilicet, aut omnia aperiret, atque ita noxa liberaretur: aut si inficiaretur, expectaret se μαργαρίτῃσιν εἰς μέλινα ἔμπροσθε, καὶ μηδὲ ποτὶ παύσασθαι κακοῖς τοῖσιν ἀνεχόμενοι. hoc autem adnotare vtile putauit, vt vera ratio vertendi aliquid e Graeco sermone in Latinum perspiceretur: non enim valde dissimilibus verbis Menandrum, vnde Latina fabula expressa est, usum puto. Terentius igitur eandem sententiam, aut valde parem, ita reddidit, inducens senem illum, quod antea obscure significarat, totum effundentem. Verberibus caelum te in pistrinum Daue dedam vique ad necem. Ea lege atque ordine, vt si te inde exemerim ego pro te molam. In eadem etiam oratione Lysias fecit eundem illum, rem factam exponentem: rationemque sui facti reddentem, verba haec edere.

καὶ γὰρ εἶπον ἐκείνη ἐπιμελεῖσθαι τῆς οὐραίας, καταβάς σιωπῇ ἐξέρχεται. **L**ocus autem similis cum sit in iij. actione in Verrem, ubi Rubrij vim adhibitam pudicae domui commemorat, id quoque adnotare volui: conferreque hos locos inter se: ambo namque hi viri, longe diuerso fine, ac proposito, volebant neminem domo exire: aut eo foris irumpere. inquit igitur Cicero. Et simul seruis suis Rubrius, vt ianuam clauderent, & ipsi ad fores assisterent, imperat.

Demosthenis locus similis indicatus loco Ciceronis, cum improbitatem Rubrij: licentiamque in conuiuio Lampfaceno usurpatam in Oratione contra C. Verrem exponeret.

C A P. XIII.

Sed non multo quoque supra haec Ciceronis verba, locus est qui, cum res quae exponuntur similes admodum sint, e Graeco & ipse oratore translatus videtur: qui tamen vehementius quam Lysias inflat, ac grandior est. verbum certe vnum translatum inde expressum, non sine causa existimari potest. Cicero igitur cum exponeret initium detegendi scelerati consilij, quo vsus esset Rubrius: doceretque callide ipsum fecisse, atque expectasse donec hilaritate conuiuij alij temulentiores facti forent, vt minus improbe videretur rem parum honestam flagitare, ita egit. Postea quam satis calere res Rubrio visa est, quae so inquit, Philodame, cur ad nos filiam tuam non intro vocari iubes? Homo, qui & summa grauitate, & iam id aetatis, & parens esset, obstupuit hominis improbi dicto instare Rubrius. Tum ille, vt aliquid responderet, negat moris esse Graecorum, vt in conuiuio virorum accumberent mulieres: hic tum alius ex alia parte. Enim vero ferendum hoc non est: vocetur mulier. & quae sequuntur. Demosthenes autem de falsa ementitaque legatione, cum improbitatem Aelchinis ostenderet, ac quemadmodum se in conuiuio petulanter importuneque gessisset, commemoraret (cenabat autem vna cum Phrynone, & ipso legato, apud Xenophonem in Macedonia) narrat ipsum, cum potari coeptum est, vocasse in conuiuium Olynthiam mulierem. quae sane speciem corporis elegantem haberet, ingenua tamen foret, ac moderata, vt exitus declarauit: eamque primo modice coegisse portionis aliquid cibique sumere. statimque adiungit haec ipsa, quae respondent non parum loco Ciceronis. *Ὡς δὲ πρότερον τὸ πρῶτον, καὶ διεφειρομένον το, κατακλιμένῳ, καὶ τῷ, καὶ ἄδην ἐκείδον: ἀδμημονοίης δὲ τῆς ἀνθρώπου, καὶ οὐτε ἐβελόσης, ἔτι ἐπισπασμένης, ὑβριν τὸ πρῶτον ἐφασακε ἔπειτα, καὶ ὁ Φρυγῶν: καὶ οὐκ ἀνεκτὸν ἔγωγε τῷ θεοῖς ἔχθρον τῷ, καὶ ἀλιτηρίων δολωδίων ἀχμαλλῶτον οὐσακ τρυφῶν. nam quod antea Cicero dixit. Fit sermo inter eos, & inuitatio vt Graeco more biberetur, videtur etiam significasse Demosthenes dicens. *ἐπεὶ δὲ ἤκου εἰς τὸ πῖνον.**

Sententia, quam Terentius accepit a Latino comico, indicata: Declaratumque sandalium calceamentum fuisse diuitem seminarum.

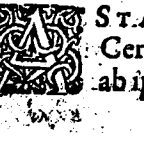
C A P. XV.

Terentius non paucas sententias a superioribus Latinis comicis sumpsit: quod multis Plauti locis facile probatur, verumque esse ostenditur. nam quam in Eunuchio paenam induxit Gnathonem militi precantem. Vtinam tibi committigari videam sandalio caput. Turpilius, ante ipsum, dixerat: cuius haec verba citantur a Nonio e fabula Lindia. Misero mihi mitigabat sandalio caput. erat autem sandalium calceamentum seminarum diuitem, ac beatarum. vt testimonio etiam hoc Cephisodori comici intelligitur. qui in Troponio sua ita induxit mulierem conquerentem deteriores fortunas suas. *Σανδάλια τε τῷ λεπτοχιδῶν ἐφ' οἷς τὰ χρυσὰ ταῦτ' ἐπεπν ἀνθρμα. γὰρ δ' ὠπρὸς ἡ θεράπαινα ἔρχο περιβαρίδας: quae namque antea sumptuoso genere calceamenti via fuerat, postea tamquam ancillam quandam se dicit induere peribatidas: ancillarum vero proprium calceamentum hoc erat.*

Duo versus Ennij, qui diuisi leguntur diuersis locis, coniuncti.

C A P. XVI.

ST.A, atque Athenas antiquum opulentum oppidum Contempla: & templum Cereris ad leuam aspice. Duo hi senarij Ennij sunt e Medea Euripidis, translata ab iplo: non tamen Medea hac, quae in manibus nunc est: quaeque vt distingueretur ab

tur ad altera, exul a Latinis grammaticis quondam vocata est. verum ex illa versi, quae calamitate superiorum temporum vna cum multis aliis eiusdem poëtae fabulis interit: neque tamen illi a me vsquam continentes inuenti sunt, sed prior totus: initiumque alterius apud Nonium legitur, vbi multis priscorum poëtarum exemplis ostendit contemplo pro contemplor, in vsu etiam veterum fuisse. Posterior autem integer a M. Varrone citatur in vij. libro de lingua Latina. vnde & sententia coherente, & Contempla verbo, quasi vinculo quodam, ipsos connectente, hi duo versi a me coniuncti sunt: & in eundem ordinem, quem olim apud poetam ipsum tenebant, restituti.

Cur Virgilius in III. Georgicorum lunam roscidam vocarit: roremque a Graeco poeta lunae filium appellatum.

C A P. XVII.

Non temere Virgilius in libro de re pecuaria Lunam roscidam vocauit, cum aestiuo tempore: paruo ab occasu Solis spatio interposito, ad bibendum pascendumque rursus appellendos greges praecepit: neque enim sequor sententiam veteris interpretis, qui Lunam illic noctem accipit: nec enim omnes noctes vno tempore eandem vim roris gignunt: Luna namque silente ros non multus descendit: contra autem in plenilunio magna copia ipsius funditur. Sequitur igitur non rem ipsam tantum, quam notam illi fuisse verisimile est, sed Alcmanis nobilis poëtae sententiam, qui rorem Iouis, ac Lunae filium esse cecinit suauis hoc carmine. *Διὸς θεράτηρ ἔρσα τρέφει καὶ σελάγασ δίας. nam ἔρσα illic ἄσπον valere, quo verbo consuetudo rorem vocabat: cum illud poëtarum vocabulum esset, declarauit Plutarchus in commentariolo, qui inscribitur αἰτίαι φυσικαί. vbi hunc ipsum versum citat. illum vero intellexisse Macrobius videtur prope finem vij. libri Saturnaliorum, cum inquit. vnde Alcman lyricus dixit rorem aëris, & Lunae filium.*

Coronas Musarum antiquos e rosis texere solitos.

C A P. XVIII.

Morem fuisse veterum, vt longe aliis floribus texerent coronas diuersis diis, constat. Musas vero rosis coronare ipsos solitos, plures graues scriptores litteris prodiderunt. vtuntur autem omnes testimonio Sapphonis, quae carmine quodam suo testata hoc fuerat: cum enim diuitem quandam mulierem, quae auersa foret a musis, accusaret: memoriamque ipsius vna cum corpore extinctum iri affirmaret, in hac sententia hoc protulit: inquit enim merito id ipsi euenturum, quia rolarum Pieriae, quae sedes est musarum, experts esset. verba huius diuinae poëtriae haec sunt. ita autem illa hic ponam, vt legi debere ipsa puto: non parum namque deformata sunt apud auctores, qui ipsa citarunt. *κατ' ἀρτίσα δὲ κείσαι: οὐδὲ τις μνημοσύνα σέθεν ἔσεται οὐδὲ ποχ' ὑπερον: ἔθ' μετ' ἄλλοις ἔδδων τῷ ἐκ περιῆσ. & quae sequuntur. nam longius adhuc mihi carmen collocare hic liceret, prolixius adductum a Stobaeo capite ποδὲ ἀφροσύνης: apud Plutarchum enim, qui duobus locis hoc exemplo vsus est, non plena etiam superior sententia posita est. & in iij. namque libro συμποσιακῶν capite primo: & in commentario, quo nuptialia praecepta tradidit, legitur. Clemens praeterea Alexandrinus, eruditus in primis, ac pius scriptor, hoc tetigit in ij. libro Paedagogi, capite quo quaerit, an vnguentis corollisque vti deceat Christianum hominem; apud quem etiam maculis nonnullis verba haec ingeniosae mulieris inquinata erant in calamo notatis libris. illa tamen ipse purgavi: cum aliquid laboris in eius auctoris conferendis exemplaribus emendandisque, antequam impressoribus traderentur, suscepi: atque id, vt & voluntati satisfacerem Marcelli Ceruini cardinalis, qui id a me impense petierat: ardebat enim ille (vt est omnium honestarum rerum cupidissimus: in primisque adiuuandarum litterarum studiosissimus) miro quodam desiderio huius auctoris videndi, atque in manus eruditorum tradendi: bona tamen ipsius magnaue parte carebat, quae in Medicea tantum bibliotheca inueniebatur. vt igitur ipsi in tam iusta re praesto essem, & vetus institutum meum sequerer, nullum laborem reculandi, vt iis, quos recta studia delectant, profim, aliquanrulum in eo laboraui. quare hunc locum restitui: consulto tamen antea iplo, summi iudicij, atque eruditionis viro: cum alicuius ponderis res esset: Gulielmoque Sirlero, qui domi eius viuit, doctissimo homine: & vt olim in humanioribus studiis magna cum laude versato, ita nunc in sacris abditisque litteris toto animo occupato. nec enim temere manus veteribus auctoris admouere soleo. praecipue autem me adplicavi ad lectionem Ioannis Stobaei, apud quem carmen hoc, vt longius, ita etiam integrius, seruatum videtur.*

Manibus

*Manibus pedibusque aliquid facere, quod apud Terentium est, ἄνθρωπος δὲ θεῶν
devi derivatum e Graeco sermone.*

CAP. XIX.

QUOD apud Terentium in Andria Simo inquit, improbitatem serui ostendere volens: studiumque aduerlandi consiliis suis. Quem ego credo manibus, pedibusque obnixè omnia facturum. e Graeco sermone ductum videtur: ipsi enim quoque cum quempiam omnibus ingenij corporisque viribus aliquid aggredi significare volebant, ita loquebantur. cuius rei testis est Aeschines, qui contra Cresiphontem, vbi de Cirraeo campo, vnde pulsi erant, auctore Apolline, incolae ab Amphictyonibus, vt impij: agerque eorum consecratus, loquens: nec non de iureiurando, quo postea iurarant se nec eum agrum culturos: nec alium vllum colere permitturos, sed totis viribus impedituros, inquit. *μὴτε αὐτοὶ τῶν ἱερῶν γῆν ἐργάσασθαι: μὴτε ἄλλον ἐπιτρέψαι, ἀλλὰ βουβήσασθαι τῶν θεῶν, καὶ τῆ γῆ ἱερῶν, καὶ χειρὶ, καὶ ποδί, καὶ πᾶσι δυνάμει.* nec multo post iterum iisdem verbis. hoc tamen interest, quod vnitatis numero illi apud Aeschinem vtuntur, cum Terentius multitudinis vsus sit. vt nos quoque patrio sermone facimus: quibus etiam familiaris est hic sermo. quod vero Graecus scriptor addidit ex eorum persona. *καὶ πᾶσι δυνάμει.* duobus his verbis explanare voluit, quid peruulgata illa voce, & quae prouerbij vim haberet, Amphictyones intellexerint: est enim hoc tamquam declaratio illius, quod dixerant, se omnem vim suam, ac potestatem in ea re consumpturos.

*Ut apud Ciceronem legitur gladius plumbeus, ita Graecos μολυβδία
ἢ μάχαιρα dicere solitos.*

CAP. XX.

PLUMBEUM gladium μεταφορικῶς Cicero ad Atticum scribens, vocauit iudicium infirmum: vel potius Hortensium in hoc quoque sequutus, cuius vocem referebat, iisdem verbis, quibus orator ille vsus fuerat, eandem rem exposuit: translatis scilicet, reiue declarandae valde accommodatis: neque enim altiore plagam ex ea materia gladius imponere potest: cum acies eius facile retundatur. apud Laertium quoque in voce, qua Diogenes in simulauit formosum adolescentem decorumque, qui deformia indecoraque loqueretur, mentio est gladij huius: inquit enim, non respondere orationem ipsius significans corporis speciei, non te pudet ex eburnea vagina plumbeum gladium educere? spectauit tamen ille potius materiae illius, e qua factus gladius esset, tenuitatem: cum, contra ex ebore magni pretij re confecta vagina foret, quam non esse illum ad vunerandum valde aptum cogitauit: verba Graeca huius sententiae haec sunt. *οὐκ ἀσχετὸν εἶναι ἐλαστικῆν καὶ μολυβδίνην ἔλκων μάχαιραν.*

De more veterum disputatur, qui suis in agris plerumque busta sibi facere consueverant.

CAP. XXI.

MCICERO pro Sex. Roscio, spoliatum esse illum omnibus fortunis a procuratore quodam Chryfogoni ostendere volens, ac ne glaebam quidem agri ei relictam, qui antea fructuosissimis praedijs abundabat, inquit. Cui, de tanto patrimonio, praedò iste nefarius, ne iter quidem ad sepulchrum patrum reliquisset: humabant enim mortuos in agris veteres, quod testatur Liuius in vj. libro ab vrbe condita, vbi commemorat interrogationes, quibus populares homines Sextus Liciniusque, primores patrum, productos in contionem, fatigabant: illic enim verba haec sunt. Vt singuli prope ccc. ciuium possiderent agros: plebeio homini vix ad tectum necessarium, aut locum sepulturae, suus pateret ager. percipitur id etiam e lapidibus, qui ante sepulchra ponebantur: eorum enim cum magna multitudo tota Italia inueniatur, in omnibus incisum est spatium soli, quod consecratum esset: nam quot pedes in fronte: quotque in agro caperet illic indicatur. quod etiam tetigit Horatius in saryra, cum inquit. Mille pedes in fronte: trecentos cippus in agrum Hic dabat. Idem autem mos Graecorum quoque erat. vnde cum alicuius luxuriam mendicitatemque significare volunt, antiqui scriptores, & ipsi quoque ita loquuntur. Aeschines igitur effudisse patrimonium omne Timarchum declarare volens, huius etiam rei mentionem fecit: inquit enim matrem eius

cuius

eius filium orasse, ne fundum certum quendam alienaret, vt si nihil aliud inde commodi caperet, saltem haberet vbi mortua condi, ac sepeliri posset, ne ipsi quidem praedio eum pepercisse. Aristophanes quoque ἐκκλησιαζούσας cum Praxagoram induceret communionem omnium bonorum laudantem, ostendentemque quam iniuste tunc res distributae forent, hoc attigit. *μὴδὲ κωρῆν, τὴν μὴ, πολλῶν: τῶ δ' ἔνοι, μὴδὲ παφλάω.* quot igitur ad diuerfas res probandas argumenta ducerentur ex instituto hoc praescorum, multis auctorum testimonijs, patfactum est, non tantum mos ipse illustratus.

Quod vernaculum videtur verbum in patria nostra lingua, ostenditur manasse huc e Graeco sermone.

CAP. XXII.

NON pauca Graeca vocabula in patrio nostro sermone inueniuntur, quae coniunctionem huius linguae fuisse quondam cum illa testantur: neque enim eius generis sunt, vt vicinis temporibus ab eruditis viris huc importata videantur, sed ita trita sermone imperitorum, vt diu in hac coaluisse appareat. ora namque potius vulgi, & idiotarum, quam exquisite loquentium iactantur: Quod enim dicimus, cum opinionem alicuius de aliqua re contemnimus. ac falli ipsum magnopere significamus, cum abbacare, manifesto inde ductum est: idem namque verbum: eodem intellectu, ac nulla paene re variatum, vsurpatur ab Homero: In iij. enim libro Odysseae, vbi Helena labores periculaque commemorat, quae Vlysses, cum in urbem Troianorum irrepit, sustinuit, affirmans eum fordido pallio indutum: multatumque toto corpore verberibus, a nullo cognitum fuisse: se autem solam hominem cognosse: ac qui suspicione aliqua ducti, qui nam foret diuinare voluissent, omnes errasse: nec verum eorum vllum tetigisse, hoc ipso verbo vsus est, dicens. *οἱ δ' ἀββάκαται Πραττον: ἐγὼ δὲ μιν δὴν ἀνέγνων πῶτον ἔάντα.*

Quod Quintilianus exempli loco posuit, Erutius Antoniafter, ostenditur a Cicerone sumptum esse: ratioque posterioris nominis explicata.

CAP. XXIII.

VINTILIANVS cum in viij. libro, exemplis comprobans, quod dixerat: vim rebus aliquando ipsam verborum humilitatem afferre, hoc posuit. Erutius Antoniafter, intellexit (vt opinor) locum hunc ex oratione Ciceronis pro Vareno. qui citatur a Prisciano in viij. libro. Lucilius ille Septimus diceret. etenim est ad L. Crassi eloquentiam, grauis & vehemens & volubilis: Erutius hic noster, Antoniafter est. ita namque legitur in scriptis antiquioribus eius grammatici libris: quorum magna copia extat: cum excusali aliter habeant: mendosique sint. Antoniafter autem est imitator Antonij oratoris, & qui se ad rationem ipsius adplicuerit. quamuis pusillum quiddam, vitiosumque in se habere videatur hoc nomen: & ὑποκοριστικῶς dictum esse appareat. est autem ita ab Antonius conformatum nomen, vt a parasitus, parasitaster, quod apud Terentium in Adelphis est: & a Fuluius Fuluiniafter: ita enim in antiquo, & fideli libro legitur, non Fuluiafter: de Philostrato enim liberto loquens: cuius litteris non omnino fidem habendam esse ostendit, inquit. Solet omnino esse Fuluiniafter id est Fuluinij similis. Videndum etiam est in exemplo Ciceronis, an L. ille Septimius legi debeat, pro Lucilio Septimus: in his enim rebus crebro peccabant veteres librarij, totius rationis ignari: & tamen quid notae illae significarent stulto interpretari volentes.

Sententia multorum Virgilij versusum e II. Georgicorum declaratur accepta e Theophrasto, collatis singulis sententijs inter se.

CAP. XXIII.

SMMO artificio scripsisse Virgilium libros de rebus rusticis, quos, secutus Nicandrum Colophonum, qui & ipse de cultu agorum cecinerat, κωρικῶς inscripsit, vno omnium iudicio constat. Sumpsit autem multa in illis ab Hesiodo: nam quae in extremo primi libri de notis imbrum, ventorum, tempestatum, ac serenitatis praecepit, manifesto ex Arato transtulit. verisimile autem est, non contentum illum fuisse operis titulo, sed plura etiam ab eiusdem studij Graeco poeta accepisse, quod tamen,

tamen, ipsius scriptis amissis, indicare non possum, non solum autem eruditus poeta diligenter legit, ut opus suum ornaret, absolutumque ad exitum perduceret, libros aliorum poetarum, sed philosophorum etiam, qui de eisdem rebus accurate egissent, ut Aristotelis, Theophrasti, id quod testimonio non nullorum locorum manifesto tenetur. nam secundi eorum librorum primam, magnamque partem e Theophrasto vertit. intelligo autem cum inquit. Principio arboribus varia est natura creandis: Namque aliae, nullis hominum cogentibus, ipsae Sponte sua veniunt, camposque & flumina late Curua tenent. & quae sequuntur: omnis enim haec accurata diuisio politi illius, eruditique philosophi est: qui in ij. libro de iis, quae oriuntur e terra, sic praecipit illam auspicatus est. *αἱ γένεσις τῶν δένδρων, καὶ ὅλων τῶν φυτῶν, ἢ λιπόμενοι, ἢ ἀπὸ σπέρματος, ἢ ἀπὸ ῥίζης, ἢ ἀπὸ παρεπάρσδος, ἢ ἀπὸ ἀκρέμονος, ἢ ἀπὸ κλωνίας, ἢ ἀπ' αὐτῶν τῶν σείλιχους εἶναι, ἢ ἐπι τῶν ἔυλων κατακοπήτος.* quod autem Virgilius, primis tribus modis expositis, atque exemplis confirmatis, addit. Hos natura modos primum dedit: his genus omne Sylvarum fruticumque viret: nemorumque factorum. Theophrastus autem his verbis tradiderat: (neque enim hic enumerat, quae sint huius, aut illius generis, sed infra omnibus rationibus diligenter repetitis, id facit) *πόντων δὲ ἢ μὴ αὐτόματος, πρώτη τις ἢ ἀπὸ σπέρματος, καὶ ῥίζης, φυσικὰ ταυτὰ δὲ ξυκοῦ ἀγ' ὡσπερ ῥῆ αὐτόματος καὶ αὐτῶν: διὸ καὶ τοῖς ἀγρίοις ὑπάρχουσι.* Ceteros quinque modos, quos vsuum docuisse via quadam & ordine narrat: Theophrastus vero *τίχνης δὲ προαρέτης* esse affirmat, statim Virgilius persequitur. Hic plantas tenero abscindens de corpore matrum Deposuit sulcis. qui est modus *ἀπὸ παρεπάρσδος* Graece vocatus. secundum intellexit, cum cecinit. Hic stirpes obruit aruo: Quadrifidaque fudes, & acuto robore vallos: qui est *ἀπὸ ἀκρέμονος*. Tertio loco Virgilius posuit, in quo scrupulus non paruus est. Sylvarumque aliae pressos propaginis arcus Expectant, & viua sua plantaria terra: videtur enim rationem quandam suam illic afferre, nec villo modo reddere, quod non solum tertio loco, sed ne quarto quidem praecipit Theophrastus. cum dubitari non possit, quin qui quartus illi est, tertius sit Graeco scriptori, cum dicat. Nil radicis egent aliae: summumque putator Haud dubitat terrae referens mandare cacumen: *κλωνίας* enim Graeci vocant summos arborum ramos: cacuminaque communi vocabulo, cum in fico appelletur pars illa *κράδι*. Quintum Theophrasti intelligens, ait. *Quin & caudicibus sectis* (mirabile dictu) Truditur e sicco radix oleagina ligno: quem philosophus his verbis ostendit. *ἀπὸ τοῦ ἔυλος κατακοπήτος εἰς μικρά.* puto autem hunc modum apud Graecum auctorem in hoc tantum discrepare a superiore, quod illic integer stipes feritur: hic autem concisus, in pluresque partes dissectus: existimo enim nunc *ἔυλον* vocasse, quod supra proprie, suoque nomine, appellauit *σείλιχος*: *σείλιχος* autem est stipes ipse. vnde mirarer Virgilium, si hoc significare voluisset, propaginis arcus & viua plantaria dixisse: alias igitur arborum naturas expectare arcus propaginis dicens, & viua plantaria cum sua terra, videtur intellexisse quas in vitibus propagines appellabant: non vites tamen tantum, sed aliae etiam stirpes ita ferebantur: malo enim ita factum ipsius interpretari quam dicere, quod sine dubio falsum est, ita ipsum quartum Theophrasti modum explicare voluisse: ne videat ipsum negligentiae imperitiaeque insimulare, a quo consilio longe absit. cum coner potius, si possim, defendere. Nam quod philosophus, postremo modo posito, statim addidit: *καὶ ῥῆ οὕτως ἀναρύεται, necessario fecit, ne falsum id putaretur: habet enim in se admirationem, quomodo stipes in minutas partes concisus, nascatur: vnde Virgilius eandem difficultatem perspicens, inquit. mirabile dictu. Quod vero poeta oleas hoc pacto germinare docet, id quoque infra tradidit Theophrastus. Nec tamen lignum ita siccum, accipere debemus, ut omnino exaruerit: certum namque est nihil inde germinare posse: nec philosophus huiuscemodi quicquam dicit: siccum enim lignum videtur Virgilius dixisse vacuum ab humore, cum radice careat, quae succum humo trahit: nam cortice segmenta illa nudata esse non oportet: quod si ille demptus fuerit, non potest radix erumpere: neque inde arbor fieri. quod admonuit etiam Theophrastus, cum de olea, myrtotoque differeret: quae hoc pacto nascuntur: haec enim verba eius sunt, de myrto supra locuti: *διὸ καὶ τούτω, καὶ τῆς ἐλαίας, τὰ ἔυλα διαρθεῖν, μὴ ἐλάττω σπιθαμιάων, καὶ τὴν φλοιὸν μὴ διαρθεῖν.**

... PETRI ...

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIO- NVM LIBER XV.

Sententia Ciceronis collata cum sententia Aristotelis de eadem re: declaratumque verius esse, quod a philosopho dictum est.

C A P. I.

MAIOREM partem rerum antiquarum aliqua sui parte laborare: minusque correcta esse quam recentiora, inquit Aristoteles in secundo libro *πολιτικῶν*: quae sententia vera prorsus videtur, & caute pronuntiata. verba ipsius haec sunt: *τὰ δὲ πλείστα τῶν ἀρχαίων ἢ τῶν διηγεράτων τῶν νεωτέρων.* Cicero vero initio disputationis, quam misit ad Varronem de Academicis quaestionibus, cum idem proferret, fidenter magis asseueranterque ait. Certe enim recentissima quaeque sunt correctae & emendata maxime. quantopere autem rem multis modis augeat apparet, ut fortasse non omnino verum sit, quod dicit: id quod in illa ipsa re, de qua tunc agebat Cicero manifesto, tenetur: plures enim qui se ad philosophiae studia contulerant, relictis sententiis superiorum, auctores nouae disciplinae fiebant, quae ne dum emendatior integriorque foret, multis partibus deterior antiqua, imperfectiorque erat. Quod nisi mortales nimis se, suaque amarent, ac laborem ferre vellent, quod tradit Aristoteles verum profecto semper foret: nullum enim negotium est, rebus ab aliis inuentis, aliquid suo studio addere: errataque ipsorum corrigere, sed vitia hominum, quae indicavi, huiuscemodique alia, hoc perpetuum esse non sinunt. quare prudenter Aristoteles hoc in magna parte vsu venire affirmavit. Cicero autem existimari potest ita dixisse, personae suae accommodans hanc sententiam, seque ipsam culpa liberans, quod relicta veteri Academia, se ad nouam applicuisset.

Cum, & Plutarchus, & M. Varro libros scripserint de liberis instituendis, ostenditur ambos nonnulla notasse, quae obsunt studiis litterarum: impedimentoque sunt pueris ad discendum.

C A P. II.

PLUTARCHVS in libro de Institutione puerorum admonuit etiam oportere tollerandis laboribus corpora adolescentium firmare: atque vtilitatem eius rei docuit: similique valde apto ad rem demonstrandam, praecipit illud illustravit. in quo tamen animaduertendum, inquit, ne nimio labore, assiduisque exercitationibus, corpora puerorum ficciora reddantur: quia id impediret studia litterarum: defatigationes namque aduersari disciplinis percipiendis, hoc autem verum esse probat auctoritate Platonis, cuius haec verba adducit. *Υπνοί, καὶ κόποι μαθήμασιν πολέμοι.* sumpta autem illa sunt e vij. libro de Republica. quo loco, quum quaesitum id ex eo foret, Socrates docet, quae potissimum aetas in his studiis occupanda sit: eamque esse tradit, quae adhuc soluta liberaque est necessariis exercitationibus: illo namque tempore: siue duorum: siue trium annorum id sit, non posse quicquam aliud agi: cum id, quod consequitur, ea de causa, quam verbis illis declarat, minime aptum sit scientiis percipiendis. M. quoque Varro, cum & ipse accurate praeciperet de liberis educandis: scripsit enim doctissimus ille vir copiose de hac re, ut ex multis exemplis, quae ex eo libro sumuntur a Nonio, perspicitur, hanc partem diligenter persecutus est: indicauitque multas res, quae obessent perceptioni bonarum artium: haec enim ipsius verba apud eum grammaticum leguntur. Remotissimum ad discendum formido, ac nimius timor, & omnis perturbatio animi: contra delectatio pro telo ad discendum: cum autem ambo hi eruditissimi scriptores remedia adhibere velint huic malo, alter eorum tollere videtur, quae corpus deterius faciunt: alter vero, quae animum statim offendunt: turbidoque motu vexatum, minusabilem ad haurienda praecipit artium efficiunt.

Oraciones

Orationes duas, pugnantes inter se, quae nunc C. Sallustio, & M. Tullio tribuntur, videri eorum auctorum non esse.

C A P. III.

LVRES sunt anni, cum mecum suspicari coepi orationes, quae C. Sallustij, & M. Tullij nomine circumferuntur, contrariae inter se, ac plenae maledictorum, veras eorum scriptorum non esse: nec ab illis ipsis vumquam habitas: sed ab aliquo, exercitationis causa, conscriptas. nec me tamen fallit Quintilianum aliter sensisse, qui huius, quae Sallustij creditur bis, nomen ipsius ponens, mentionem fecit: & in quarto libro, quo loco αποστροφῶν notat, qua initio dicendi vsus est: auertit enim orationem a persona audientium, & in aduersarium contulit, & in ix. vbi inquit, Et apud Sallustium in Ciceronem. O Romule Arpinas: nec tamen non multum tribuo coniecturis, quae in animo meo opinionem illam excitarunt, cum multae sint, & magni singularae ponderis. nam stilus in primis magnopere diuersus a forma dicendi illorum videtur. quid enim in hac ipsa simile dictioni Sallustianae, qua vtitur in historiae libris? sed usum etiam affirmare, cum aliter quoque intelligi possit stili dissimilitudo, modos quosdam loquendi in altera esse, qui non sunt familiares Ciceronis. si accurate autem attendimus, formamque orationis notamus, cum par admodum similisque sit, eiusdem scriptoris ipsas iudicabimus. nam principia etiam ipsa, nulla re inter se discrepantia, augent hanc suspicionem: ambo enim directae in aduersarium sunt. praeterea cum modica sint, eundemque fere cursum habeant, statim exclamatione vtuntur ac stomachantur, vt in priore. Vbi querar? quos implorem P. C. & in posteriore. Quo me vertam P. C. vnde initium sumam? Sed numeri quoque, praeter quam quod non valde dicere incipientibus apti, & ipsi pares admodum vel iidem potius sunt: altera namque a tribrachy & anapaesto orditur: altera vero ab anapaesto, quae cuncta idem ingenium iudiciumque scriptoris redolent. Non nihil etiam me mouet, quod plures loci expressi a Graecis auctoribus illic sunt, sententiaeque ex illustribus locis sumptae: videtur enim hoc tenuitate ingenij significare, vt in ea quae Ciceroni ascribitur. Plerumque enim Resp. priuatis inimicitias crescit: est enim Aelchinis contra Timarchum, qui ait. Αἰ γὰρ ἰδιαι ἐχθρα πολλὰ πόνον ἦν κοινὸν ἐπαγορεύοντα. & paulo post. Neque me cum iis confert decer P. C. qui iam decesserunt, omnique odio carent & inuidia, sed cum iis, qui mecum vna in Republica versati sunt: quod Demosthenis est pro Ctesiphonte: eius enim haec sunt verba. Οὐ μὲν τοι δίκαιον ἐστὶν ὃ ἀνδρῶν ἀθλιωταῖσι τῶν πρὸς αὐτὸν πεπληθύνοντων ὑπέρχουσαν προσλαβόντα παρ' ὑμῶν πρὸς ἐκείνους ἐξετάζειν καὶ παραβλέπειν ἐμὲ, τὸν συζῶντα μετ' ὑμῶν: τίς γὰρ οὐκ οἶδ' ἦν πάντων, ὅτι τοῖς μὲν ἕως πᾶσιν ὁ πρὸς τίς, ἢ πλείων ἢ ἐλάττων, φθόνος: αὐτὸν περὶ αὐτοῦ δὲ οὐδὲ ἦν ἐχθρῶν οὐδεὶς ἔτι μισθῶ. Sed etiam ita sententiae confusae sunt, vt non satis appareat, quo tempore dictae sint: cum enim post necem Caesaris habitae videantur ex responsione, quae sine vlla dubitatione non solum post civile bellum, verum etiam post interitum ipsius acta fingitur, quomodo accipienda sunt illa verba in Ciceronem coniecta? Qui tibi ante optimates videbantur, eisdem nunc dementes, ac furiosos vocas: neque enim illo tempore lassisset Cicero Pompeianos; neque in illos hoc crimen cadit. sed etiam quomodo illa in eadem oratione supra dicta esse eo tempore possunt. Verum, vt opinor, splendor domesticus tibi animos tollit: vxor sacrilega ac periuriis delibuta, filia matris paelex, tibi iucundior, atque obsequentior, quam parenti par est. quae cum de illo ipso tempore pronuntiata sint, exploratum est Ciceronem ante interitum Caesaris Terentiam dimisisse, & Tulliolam illo regnante extinctam, cum tamen si diligenter attendimus, accusatio ante bellum civile habita sit; quod enim transfugam Ciceronem appellat, ad castra Pompeiana referri non debet, quod perspicitur etiam ex verbis, quae crimen hoc purgant: videtur enim potius redigendum ad id tempus, quo Cicero insimulatus est: quod nunc pro plebe: nunc pro optimatibus staret. Dion enim quoque scribit ipsum ea de causa αὐτόμολον ab inimicis vocatum. quod vero de Bibulo & Caesare meminit, videtur eorum consulum indicare. Percipitur autem ex epistolis ad Atticum, multa Ciceronem in Bibulum dixisse: vt erat ingenio sacerus dicaxque. Nam si post victoriam Caesaris haec quoque habita est, quamuis nihil in ea legatur, quod certo id declarer, admirabile est res multo antea factas Sallustium obiecisse: recentiora vero ac multo grauiora, tacuisse. Haec igitur omnia, huiusmodique alia, me olim excitant, vt esse has declamationes quasdam putarem. nam, quod non nihil etiam ad hoc significandum valet, in antiquissimo libro controuersiarum nomine illae indicantur. Verum cum postea Vincentium Borghinum maximi ingenij, acerrimique iudicij virum, eiusdem sententiae esse inuenerim, id quod antea leuiter suspicabar, firmiter credere coepi: multo enim plus ipsi tribuo quam omnibus simul argumentis: plurimis namque in rebus perspexi acumen ipsius, & iudicij firmitatem: cum igitur idem illi in mentem prius venisset, quam

quid mei iudicij de hac re esset accepisset, ac re diligenter animaduersa ita tandem secum stauisset, totus libenter in opinionem eius veni, a quo numquam dissentire vlla in re, nec volo, nec possum.

Valere, translatum ad aliud, πατρῶν, aliquando familiarem tritumque scriptorem aliquem habere. Idemque quandoque significare quippiam pedibus terere ac conculcare.

C A P. IIII.

VOB Latini tritum habere scriptorem aliquem dicunt, Graeci optimi auctores πατρῶν vocant: Aristophanes enim ὄρισιν hoc prorsus significare voluit, cum Pisthetaerum induxit ita chorum eius fabulae, qui constabat ex auibus, dignitatem suam vetustatemque ignorantibus, obiurgantem: Αμαρθῆς γὰρ ἴφου, καὶ ποσλυπράγμων, οὐδ' αἰσῶπον πεπλάτηκας: neque enim tantum, quod interpretes putauit, valet id verbum non legisti, sed vt ostendi, multum in ea lectione temporis non consumpsisti, neque Aesopum trivisti. Apud Platonem quoque in Phaedro, eodem pacto Socrates hoc verbo vtitur. Αλλὰ μὴ τὸν γὰρ τίσιαν πεπλάτηκας ἀκριβῶς. Cicero cum pro L. Murena inquit: Forum pressi, hoc videtur significasse: idest se diu multumque illic versatum esse. An autem quempiam πατρῶν alium Graeci dicant, cum proterere illum & conculcare, atque omni denique dignitate spoliare, significare volunt videndum: hoc enim Cicero videtur verbum expressisse cum pro L. Flacco de Meandrio Tralliano inquit. Sin istum semper illi ipsi domi proterendum esse, & conculcandum putauerunt, desinant putare auctoritatem esse in eo testimonio, cuius auctor inuentus est nemo. Athenaeus sane videtur ita cepisse, qui in xv. libro, inquit, de Lacedaemoniis loquens. οἱ τὸν παλαιότατον τῆς πολιτικῆς κόσμον συμπαθήσαντες ἐξετραχηλίσθησαν: significauit enim eos sprete veterē disciplina corruisse. Plutarchus vero id intellexit cum ὑπὸ πόδασι τῶν βέλων dixit, quomodo etiam nos patrio sermone loquimur: in commentario enim, quo studet probare, ne iucundam quidem esse vitam, quam instituit Epicurus, vbi tradit ipsum ferri non posse, cum pusilla quaedam officia amicorum verbis amplissimis in caelum tollat: premere autem solitus sit, atque extenuare facta clarissimorum virorum, his verbis vsus est. Αλλὰ τῶν ἀτοποῖα οὐδὲ βουλόμορον ἐστὶ τὸ ἀνθρώπου παρελθῆναι: τὰς μὲν Θερμισοκλέους καὶ μιλτιάδους πράξεις ὑπὸ πόδασι τῶν βέλων καὶ κατὰ τελεῖλλοντες: ὑπὸ αὐτῶν δὲ ταυτῶν τοῖς φίλοις γράφοντας.

Vetus modus loquendi, repugnans, vt videtur, praeceptis grammaticorum, indicatus: simulque declaratum, quid valeat Aristophaneo modo in epistola ad Q. fratrem.

C A P. V.

IDELIS est meus liber & integer illa quoque parte epistolae ad Q. fratrem, vt plurimis aliis, qua legitur vulgo. Cum scripsissem haec infima, quae sunt mea manu, venit ad nos Cicero tuus ad cenam, cum Pomponia foris cenaret: habet enim foras, quomodo loqui consuerant Romani homines: id autem testimoniis multis optimorum auctorum liquido intelligitur, qui eodem pacto aduerbium id loci eo tempore vsurpant. ceu Plautus in Mostellaria. Promisi foras. Ad cenam me ne te vocare censeas. & in Menaechmis. Hodie ducam scortum ad cenam, atque aliquo condicam foras. Terentius quoque in Eunucho: Homo quatietur certe cum dono foras. quod cum durum videretur erudito accuratoque interpreti: quati enim in loco videtur ostendere. foras autem ex eo in alium locum trudi, rationem reddere locutionis eius conatus est, subtiliterque de hoc disputauit. Videndum tamen, an cum dictum est promittere foras, non sine causa id factum sit: tunc enim motus intelligitur: valetque sermo ille, promisi me iturum foras. nam in Stichio etiam Plautus hoc pacto Pamphilippum, cum parasito loquentem, induxit. ad cenam hercle alio promisi foras. Quid foras? Foras hercle vero. & tamen infra, cum promittere posuit, cenare foris dixit, nisi vitium est in scriptura: ait enim parasitus. Qui (malum) tibi lasso lubet foris cenare. in eadem etiam fabula antea, quod eandem rationem habet, quam superius illud, dictum est promittere ad aliquem: Haec enim verba Antiphontis sunt. Et magis par fuerat me dare vobis cenam aduenientibus. Quam me ad illum promittere, nisi nollem ei aduersari. Verba vero haec, quae sequuntur, mendola prius, cum olim purgarim: nec tamen emendationis eius rationes attulerim: videam autem adhuc in libris nonnullis eam maculosam lectionem haerere, quae tunc merito a me ciecta fuit, accuratius

- de eo disputare volo: in mea enim editione, iisque exemplaribus, quae inde fluxerunt, est.
- Dedit mihi epistolam legendam tuam, quam paulo ante acceperat Aristophaneo modo: valde me hercule & suauem & grauem, qua sum admodum delectatus. quod verum omnino puto: accipio enim, Q. Ciceronem epistolam ad M. fratrem misisse, versibus scriptam: eoque genere numerorum, quod Aristophaneum nominatum est, ab auctore poeta illo, vel quod ipso plurimum ipse usus sit. eius autem carminis meminit Cicero in Oratore, cum ait.
- Ita factus est anapaestus is, qui Aristophaneus nominatur: nec non Dionysius Halicarnasensis in libro de compositione verborum, vbi Demosthenis exemplis confirmat inueniri in soluta oratione numeros: viturque verbis his ex oratione contra Aristocratem. *μηνδεις υμειν ω ανδρες*
- αδελφαιοι νομητη με.* quibus si addatur, inquit, pes, siue in initio, siue in medio, siue ad extremum, perfectum futurum tetrametrum Anapaesticum, quod Aristophaneum vocant. ipse autem in fine addidit, *παρρηια*: statimque affirmavit aequale id factum verui huic illius comici e fabula, cuius index *νεφελαι* est: *λεξω ποιων των αρχαιων παιδιων ως διεκπεω.* crebri autem illi sunt apud eum poetam. fieri autem potest, vt Q. hoc genere carminis epistolam conscripserit, cum valde poematibus delectaretur, ac prodente hoc litteris M. Cicerone, auctoribus antiquis libris, firmiter credendum est: praesertim cum verba, quae sequuntur, indicare id videantur. nam veteres etiam illos Romanos homines consueisse versibus epistolas scribere, testimonio Marci ipsius intelligitur, ita in epistola quadam ad Atticum scribentis. Mumium fuisse ad Corinthum pro certo habeo: saepe enim hic Spurius, qui nuper est mortuus, epistolas mihi pronuntiabat versiculis facietis ad familiares missas a Corintho.

Videri Ciceronem modos quosdam loquendi a fabulis Terentij accepisse.

CAP. VI.

QUAM studiosus fuerit M. Cicero puri Terentiani sermonis, hinc etiam facile intelligitur, quod multis locis id, quod dicere vult, verbis ipsius exponit. vt pro Sexto Roscio, cum inquit. Et quia id est suspiciosum, tam & si bestiae sunt, tamen in eam partem potius peccant. haec enim verba sumpta esse ex Adelphis verisimile est. quando Aeschinus Parmenonem, plus quam volebat, sibi obtemperantem nactus est. quamquam enim non innuisse se dicit, tamen hominem laudat, praecipitque, vt ita se quoque in reliquum tempus gerat. Eodem etiam pacto pro Deiotaro. ait enim. Quid postea? an Deiotarus re illo tempore non perfecta, continuo dimisit exercitum. nam extremum hoc pronuntiatum esse apud eundem comicum a milite glorioso, cum re infecta discessit, nemo est qui nesciat. multum autem (vt opinor) hoc valuit ad fallum illud crimen explodendum, & nisi fallor, risum mouit: quae ratio in iudicio quoque adhibetur, ac fructum fert: tamquam enim Deiotarus nullius consilij homo esset, ac similis Thraioni, qui postquam statim insidiae non successerint, non potuerit, retentis in armis insidiatoribus, alio loco efficere, quod destinasset. De hoc etiam in xiiij. capite sexti libri, alijs exemplis positjs, disputauimus. Quare certior haec stabiliorque animaduersio existimari debet, cum idem tot auctoritatibus testimoniisque confirmetur; nisi aliquis putet modos hos loquendi tritos fuisse omnium sermone, & vtrumque auctorem, a consuetudine peruulgataque ratione, illa cepisse: non, inferiorem aetate, a superiore furatum esse.

Verba quaedam ex epistola ad Atticum longe aliud significare declarata, quam id quod interpretes existimarunt.

CAP. VII.

NCERTVM est quid significarit Cicero, cum in epistola, quae nunc prima est ad Atticum, inquit: Vt mihi videatur non esse *αδωχτων*, Curium obducere. loquutus autem supra fuerat de Thermo, ac Silano, qui & ipsi prensabant, ac consulatum vna cum ipso petebant. illos namque ait sic inopes, & ab amicis, & ab existimatione esse, vt id quod superioribus verbis ostendit, non videatur ipsi vnum ex iis esse, quae effici nequeunt. vt autem aliorum sententias nunc praeteream, quae litteris mandatae sunt: libereque quod in mentem mihi venit exponam, suspicor valere hic obducere, idem quod in v. quaestione Tusculana valet, vbi Cicero de miserabili interitu Theramenis loquens, inquit: Qui cum coniectus in carcerem. xxx. iussu Tyrannorum, venenum, vt sitiens, obduxisset, & quae sequuntur. significat autem hic bibisset, & quasi vno haustu absorpisset: nec non in xvj. libro epistolarum ad Atticum cum alio transtulit, ac dixit: viij. Kal. igitur

- igitur ad Sicam: sibi tamquam domi meae scilicet: itaque obdixi postertum diem. Nam Plautum etiam vsu illo pro bibere in Amphitryone, olim admonui, & Horatius quoque ducere pocula Lesbij, & ducere fucos nectaris eodem intellectu dixit. Hanc igitur vim esse puto & notionem superioris loci, vt Cicero, cum Attico iocans, dicat. Postquam hi spoliati amicis, & nullius existimationis homines, audent consulatum petere, videmur etiam aequo animo pati debere, si Q. Curius, qui fortasse tunc dicebatur & ipse petiturus, nomen dederit. si namque duobus illis locus est, non video cur non Curio etiam, quamuis turpi homini, locus esse possit. quod autem addit. Sed hoc praeter me nemini videtur, pertinet ad indicandas sordes, & infamiam Curij, qui multo quam superiores illi magis, his rebus necessarijs ad consulatum adipiscendum, carebat: & turpissimus homo, infamisque alea habebatur, vt nullus alius extaret, praeter Ciceronis stomachum, qui illum concoquere posset. Q. ipsius Curij, quem puto hic intelligi, mentionem fecerunt, & Sallustius, & Paedianus. nam Cicero etiam ipsum appellat in oratione, quam habuit in toga candida contra C. Antonium & L. Catilinam competitors.

Indicatum, vnde expressa sententia sit, quam Cicero a principe Argonautarum in tragoedia pronuntiatam dicit.

CAP. VIII.

MCICERO, cum in iij. libro Tusculanarum inquit. Quid ait ex Tragoedia princeps ille Argonautarum? Tu me amoris, magis quam honoris, seruauisti gratia, videtur locum hunc Euripidis intellexisse. *Αχ ε πιφθορος λογος διελεθον, ως ερωσ σ αναν κασε. Εδον αφυκτων τον τον εκσωσαι δεμασ.* pronuntiantur autem haec verba ab Ialoue, iurgiis Medae respondente. neque tamen hoc ille omnino apud Graecum poetam dicit, quamuis intelligat se vere posse dicere, quia perspicit esse orationem inuidiosam & quae proficisci existimari posset ab ingrato animo, ab iis qui non multum viderent. quare non confidere se illi dicit, nec defensionem in hoc argumento collocare. Ennius tamen videtur, quantum ex hoc versiculo suspicari licet, magis illi tribuisse: nisi potius aliquis arbitretur apud alium Tragicum poetam, siue apud hunc ipsum altera in Medea, id quod expressit Cicero, pronuntiasse Ialouem.

Locus Ciceronis explicatus, qui importune positjs interpunctionibus, impeditus erat: & fortasse maiore vitio laborabat.

CAP. IX.

INTERPUNCTIONES non suo loco collocatae: multisque modis perperam notata oratio, verum sensum horum verborum e v. libro de Finibus impediunt. cum enim excusi ita habeant. Cur haec eadem Democritus? qui vere falsoue quaeremus, dicitur oculis se priuasse. certe vt quam minime animus a cogitationibus abduceretur: patrimonium neglexit: agros deseruit incultos: quid quaerens aliud, nisi beatam vitam, sic interpungi inferiorem partem debere arbitror. Certe, vt quam minime animus a cogitationibus abduceretur, patrimonium neglexit: & quae sequuntur. vt hic intellectus sit horum verborum. si prius illud incertum est, in ambiguoque seruatur: nam alij de eo aliter senserunt: quod dicitur oculis se priuasse Democritus, hoc exploratum est, omniumque consensum meruit, neglexisse illum rem familiarem, vt quam minime animus a continua contemplatione rerum obscurarum auocaretur. Horatium hoc quoque in epistola ad Iccium posuisse vnicuique notum est. Porphyrius in primo libro *πεδ αποχης* non defuisse narrat, qui luminibus se orbatint, desiderio huius, nulla re interruptae contemplationis, qui sane verisimile est physicum hunc intellexerit: nomen namque eius non ponit. cum autem his verbis Graecis vsus sit *πδω της εδον α περιωδης θεωριασ*, illa ipsa, si diligenter attendimus, videtur expressisse Cicero: quibus etiam alius, aetate maior, in ea re tradenda vti potuit, vnde Latinus acceperit. Sed accurate videndum est, an vitium quoque sit in superioribus verbis, & huiusmodi quidem, vt sine ope meliorum librorum non facile corrigatur: suspecta enim magnopere habeo verba illa, Vere falsoue quaeremus: nec video quid valeat illic Quaeremus. ipse sane si tantum mihi permittere fas iudicarem, libenter legerem. Qui vere falsoue, dicitur oculis se priuasse, atque ita omnem locum restitutum, maculasque hinc deletas putarem; cum Plato quoque in iij. libro de Legibus, de nuntio incerto dubioque loquens, eodem pacto locutus sit: *ο δε λογος, εστι αληθης, ετι και οπρ, αφικετο τους τι αζους εθλωσ, και δη και αδου αλως εεε πλητεις* de quo tamen, vt ipsi vsu fuerit, ingeniosi, eruditique viri iudicabunt.

Videri in extrema Eunuchō, comedere longe aliud significare quam putarit vetus interpres.

CAP. X.

NIMADVERTENDVM diligenter, quid valeat, quod, in extrema Eunuchō, Gnatho de milite, Phaedriae ac Chaeraeae dixit, quasi benignitatem ipsorum aliquo munere compensare volens. At ego pro isthoc Phaedria & tu Chaerea, Hunc comedendum & deridendum vobis propino. intelligo inquam quarendum esse, quae vis sit eius verbi, comedendum, hoc loco. nam vetus interpres eius poetæ videtur putasse, pertinere hoc ad verum cibum, scribens, cum ceteris rebus quasi significare voluerit poetæ esse ab illis omne ipsius patrimonium absumendum: vt ne ipsi quidem domino parcant. sed videtur hoc mihi indignum ingenuis adolescentibus, potiusque puto valere, quod praeberet illum ad contemptum: exponeretque ipsis lacerandum acutis dictis, voluptatemque ea ratione ex ipso capiendam. hoc autem verum esse ipsemet poetæ indicare videtur, qui addidit, & deridendum. quasi haec declaratio quaedam fuerit antecedentis verbi, quod cum μεταφορικῶς hic usurpatum sit, voluerit notionem illius hac ratione explanare. vt crebro optimi quique & Graeci & Latini auctores facere consueverunt. Fieri que potest, ac mihi sane verisimile sit, vt eadem forma dicendi apud Graecum comicum esset: ornatumque hunc etiam orationis noster reddere atque imitari voluerit. praesertim cum Graeci videantur eo hoc verbum transferre soliti. Idem enim (nisi fallor) valet apud Diogenem Laërtium παραφασίη, qui de Aristippo Cyrenaico inquit. ὁ δὲ τίμων παρέφρασε, ὡς δρυπίσκον. Timonem namque maledicum poetam fuisse certum est, quem dicit vexasse illum, vt mollem ac delicatum philosophum. eadem autem forma dicendi videtur Horatius in epistola ad Lolium vsus, cum inquit: qui Dente Theonino cum circumroditur, ecquid Ad te post paulo ventura pericula sentis.

Illustris sententia Ciceronis, qua docuit mortem pro patria gloriaque esse contemendam, ostenditur ab Homero accepta.

CAP. XI.

VI ad fortiter aliquid faciendum: mortemque etiam, si oporteat, oppetendam, olim hortabantur, in memoriam iis, apud quos agerent, redigebant humanam imbecillitatem: nam praeterquam quod omnino mori necesse est, omni tempore impendent nobis casus aliqui periculorum, qui vitam nobis eripere sine vlla dignitate possunt. quare officium est prudentis viri, cum praeclara aliqua occasio datur, honeste velle occumbere. Cum igitur argumentum hoc multum valeat ad virtutem addendam, egregie illo vsus est Cicero in x. Philippica dicens. Quod si immortalitas consequeretur praesentis periculi fugam, non tamen eo magis ea fugienda videretur, quod diuturnior esset seruitus: cum vero dies & noctes omnia nos vndique fata circumstant, non est vestri, nominisque R. dubitare, eum spiritum, quem naturae quis debeat, patriae reddere. Lyſias quoque, grandior illic orator, quam solet, in oratione, qua laudauit in contione auxiliarios milites Corinthiorum, qui in proelio essent interfecti, hoc argumentum arripuit, temporisque illi suo accommodauit: dixit enim. εἰ μὴ ᾤδιόν τε καὶ πῖς εἶναι σὺ πολέμου κινδύσιος διαφυγόντι, ἀθανάτους εἶναι πῦρ λοιπὸν χρόνον, ἄξιον τῆς ζωῆς ἅπαντα χρόνον περιεῖν εἶναι τελευτώτα: καὶ δὲ ἢ τε φίλος, καὶ νόστων ἦσαν, καὶ γέρως: ὅτε δαίμων, ὁ τῷ ἡμετέρῳ μοῖρα εἰληχὸς, ἀπαραιτήτος. L. autem Sylla apud Sallustium eodem argumento vsus est in consilio Volucis repudiando: seque ipso ad virtutem confirmando: cum enim ille, propinquis hostibus, suasisset vt noctu tecum profugeret relictis suis, in aliis non nullis magno animo ait. Et si pestis certa adesset, mansurum potius, quam proditis his, quos ducebat, turpi fuga, incertae, & forsitan post paulo interiturae morbo, vitae parceret. Plato quoque ita Socratem induxit loquentem in Apologia, vbi tamen non de bellicis periculis, sed de morte, quae a iudicibus in foro expectatur, sermo est, cum contemneret eos, qui magnopere ipsam timerent, atque omnia facerent, vt vitarent ὡς θνητὸν ἀέμελούς περὶ εὐδαιμονίας, εἰ ἀποθανόντων. ὁμοίως ἀθανάτων ἐσομένην, εἰν ὑμῶν αὐτῶ μὴ ἀποκτείνουται. Sed cum multa vndique exempla collegerim, quibus eadem sententia exponitur, hor non fontem ipsum indico: vnde illa manauit: videtur enim auctor huius argumenti fuisse Homerus, qui in xj. libro Iiadis inducens Sarpedonem, incedentem Glaucum ad pugnam, cum antea illum aliis rationibus excitasset, in extremo dicere. ὦ πέπον. εἰ μὴ ᾤδιόν τε καὶ πῖς εἶναι σὺ πολέμου κινδύσιος διαφυγόντι, ἀθανάτους εἶναι πῦρ λοιπὸν χρόνον, ἄξιον τῆς ζωῆς ἅπαντα χρόνον περιεῖν εἶναι τελευτώτα: καὶ δὲ ἢ τε φίλος, καὶ νόστων ἦσαν, καὶ γέρως: ὅτε δαίμων, ὁ τῷ ἡμετέρῳ μοῖρα εἰληχὸς, ἀπαραιτήτος. L. autem Sylla apud Sallustium eodem argumento vsus est in consilio Volucis repudiando: seque ipso ad virtutem confirmando: cum enim ille, propinquis hostibus, suasisset vt noctu tecum profugeret relictis suis, in aliis non nullis magno animo ait. Et si pestis certa adesset, mansurum potius, quam proditis his, quos ducebat, turpi fuga, incertae, & forsitan post paulo interiturae morbo, vitae parceret. Plato quoque ita Socratem induxit loquentem in Apologia, vbi tamen non de bellicis periculis, sed de morte, quae a iudicibus in foro expectatur, sermo est, cum contemneret eos, qui magnopere ipsam timerent, atque omnia facerent, vt vitarent ὡς θνητὸν ἀέμελούς περὶ εὐδαιμονίας, εἰ ἀποθανόντων. ὁμοίως ἀθανάτων ἐσομένην, εἰν ὑμῶν αὐτῶ μὴ ἀποκτείνουται. Sed cum multa vndique exempla collegerim, quibus eadem sententia exponitur, hor non fontem ipsum indico: vnde illa manauit: videtur enim auctor huius argumenti fuisse Homerus, qui in xj. libro Iiadis inducens Sarpedonem, incedentem Glaucum ad pugnam, cum antea illum aliis rationibus excitasset, in extremo dicere. ὦ πέπον. εἰ μὴ ᾤδιόν τε καὶ πῖς εἶναι σὺ πολέμου κινδύσιος διαφυγόντι, ἀθανάτους εἶναι πῦρ λοιπὸν χρόνον, ἄξιον τῆς ζωῆς ἅπαντα χρόνον περιεῖν εἶναι τελευτώτα: καὶ δὲ ἢ τε φίλος, καὶ νόστων ἦσαν, καὶ γέρως: ὅτε δαίμων, ὁ τῷ ἡμετέρῳ μοῖρα εἰληχὸς, ἀπαραιτήτος.

μὴ χολῶν, ὅτι πᾶσι σὲ εἰδοίμι μάχην ἐς κινδύσιος. καὶ δὲ ἔμπης ᾤδιόν τε καὶ πῖς εἶναι σὺ πολέμου κινδύσιος διαφυγόντι, ἀθανάτους εἶναι πῦρ λοιπὸν χρόνον, ἄξιον τῆς ζωῆς ἅπαντα χρόνον περιεῖν εἶναι τελευτώτα: καὶ δὲ ἢ τε φίλος, καὶ νόστων ἦσαν, καὶ γέρως: ὅτε δαίμων, ὁ τῷ ἡμετέρῳ μοῖρα εἰληχὸς, ἀπαραιτήτος. Clemens quoque in vj. libro Stromatum, quo loco furta Graecorum aperit, sententiam horum versus, ipsos etiam illic ponens, docet cepisse Theopompum: cuius itidem verba haec adponit. εἰ μὴ ᾤδιόν τε καὶ πῖς εἶναι σὺ πολέμου κινδύσιος διαφυγόντι, ἀθανάτους εἶναι πῦρ λοιπὸν χρόνον, ἄξιον τῆς ζωῆς ἅπαντα χρόνον περιεῖν εἶναι τελευτώτα: καὶ δὲ ἢ τε φίλος, καὶ νόστων ἦσαν, καὶ γέρως: ὅτε δαίμων, ὁ τῷ ἡμετέρῳ μοῖρα εἰληχὸς, ἀπαραιτήτος. quanto opere igitur grauis haec illustrisque sententia celebrata sit, & a Graecis & a Latinis scriptoribus patet. nam Clemens quoque, auctorem ducentemque ipsius, quod mecum facit, Homerum agnoscit.

Emendatus locus Ciceronis in X. Philippica: opinione tamen coniecturae, non vllius antiqui libri auctoritate.

CAP. XII.

N oratione hac ipsa Ciceronis, cuius proxime mentionem feci, locus est valde negligentia librariorum corruptus: in eodem enim sunt vitio etiam manu scripti libri, quo formis excusi: illum tamen arbitror satis tuto posse emendari: de quo tamen eruditi viri videbunt. Ita autem legitur in omnibus exemplaribus. Certi fines Macedoniae, certa condicio, certissimo modo erat etiam illius exercitus: cum Illyrico vero & cum Vatinij legionibus, quid erat Antonio? ipse vero puto legi debere. Certus (si modo erat) etiam illius exercitus: corrigit enim quod dicere incoeperat. vt certi fines Macedoniae: certa condicio: ita etiam certus illius exercitus: neque enim exercitum ipsum vllum fuisse vult, qui arripuerat imperium, inuitoque senatu in prouinciam profectus erat. sed vt concedatur iure eum Macedonia obtinuisse: dicebat enim se succedere Hortensio, contentus ea prouincia esse debuit, non in alienos fines irrumpere. Quid igitur ei cum Apollonia? quid eum Dyrhachio? quae Illyrici vrbes sunt. certi enim fines Macedoniae: certa condicio: quid denique cum P. Vatinij exercitu: nam si exercitum habuit, certum illum tuendaeque Macedoniae praepositum habere debuit, non alienum. quod ipsemet Cicero adiungit. Hanc huius loci lectionem, & veriolem & elegantiolem puto, si conferenda cum ea est. vnde nullum idoneum, consilioque Ciceronis accommodatum sensum, elici posse arbitror.

Emendatus Horatii versus de arte poetica, qui nunc fere in excusis omnibus libris corruptus est: simulque de moribus poetæ disputatum.

CAP. XIII.

VRPE (vt videtur) erratum: & quod facile fallere posset, occupauit versum Horatij ex epistola de arte poetica ad Pisones: id autem huiuscemodi est, vt moribus potius poetæ notam inurat, quam studio lectoris moram afferat. quod enim in excusis pluribus libris est. At nostri proau Plautinos, & numeros, & Laudauere sales: non conuenit tenuitati hominis, ac patre libertinum nato. quod si ita locutus fuisset, explosus vndique risu esset, & ab omnibus merito exagitatus. id tamen magnopere ab ingenio ipsius abhorrebat, qui semper prae se tulit, ac confessus est, humilitatem suam. legi igitur debet, cum scriptis exemplaribus. At vestri proau: scribebat enim ad eos, qui antiqua nobilique familia orti essent. Nec tamen me fallit exitisse doctos & diligentes viros, qui putarint hanc esse vπoφορῶν, pronuntiatumque hunc versum, & dimidiatum alterum, non ex persona poetæ, sed ab alio, quem finxerit aduersari huic suae sententiae, auctoritateque maiorum niti in defendendis numeris & salibus Plautinis. magnopere me tamen mouet fides antiquorum librorum, praeterquam quod illud mihi duriusculum videtur. Nam quod tantopere hic contemnit iocos Plautinos Horatius, saepe mecum cogitavi, proficisci ne id potuerit a iudicio deprauato, quod amissus magna ex parte tunc foret lepos Latini sermonis, ac vetus illa venustas inquinata, de quo multo antea Cicero cum Pacto quaestus fuerat in epistola, quamuis nouae calamitates sequutae postea sint, quae si quid restabat nobilitatis, paene omne deliquerint: siue malevolentia animi, liuoreque id commissum sit. Cicero certe,

cuius peracre iudicium fuit, & eruditio, vt in Romano homine, admirabilis, valde ab eo dis- sentit. Insimulat autem Horatius Lucilium quoque, ac contumeliosis verbis, in quo merito reprehensus est a doctis, qui tunc vivebant, inscriptis eius exagitandis vitur. Sed ne Ennio quidem parcit, quamuis id rectius faciat, acerbè tamen: vt appareat non ferre ipsum potuisse laudem ac gloriam antiquorum poetarum. & sane videtur Flaccus ingenium satyricum habuisse: vnde genere illo carminis delectatus est, atque in eo plurimum valuit. Hoc idem videtur Marcellino meo, acutissimi ingenij viro, ac politissimae doctrinae, qui cum optimo patre, atque eruditissimo natus sit, creditur summam ipsius in litteris atque in omni vita dignitatem adaequaturus: vel potius, si vita supperet, longo interuallo superaturus. Non sefellit autem ipsum malitia poetae, ac summum studium ipsius, notam aspergere Ennio volentis, cum in epistola ad Augustum inquit.

- Ennius & sapiens, & fortis, & alter Homerus,
Vt critici dicunt, leuiter curare videtur
Quo promissa cadant, & somnia Pythagorea.

Vocem Horatii, qua se similem coti facit, ostenditur prius editam fuisse ab Isocrate.

CAP. XIII.

IN eadem autem epistola, quod idem poeta de se moderate protulit; ego fungar vice cotis, acutum Reddere, quae ferrum valet, exfors ipsa secandi. vel potius libere dixit non se tanti emere laudem summi poetae, vt mentis consilii que damno illam parare velit, non ab eo primo dictum est: magnus enim magister dicendi Isocrates, cum quaesitum esset ex eo, quomodo cum ipse facultatem, dicendi non habeat, alios bonos oratores efficiat, illud ipsum respondit: sibi que idem vsu venire inquit, quod cotibus. Verba autem Isocratis haec sunt, quae Plutarchus in vita ipsius ponit.

Verba Graeca inuenta oraculi editi Alexandro Epiri regi, quorum sententiam T. Liuius expressit.

CAP. XV.

T. LIVIUS in viij. libro ab vrbe condita, oraculi, editi Alexandro, Epiri regi: alterius Alexandri, Magni appellati, auunculo, meminit, idque interpretatur. ait enim. Accito a Tarentinis in Italiam data dictio erat, caueret Acherusiam aquam: Pandosiam- que urbem, ibi fati eius terminum dari. Cum igitur oraculum ipsum inuenierim in Graecorum commentariis, non inutile esse putavi hic illud adnotare: constat autem duobus hexametris. Aισκέδην προφύλαξο μολεῖν ἀχερουσίαν ὕδωρ, Πανδοσίαν δὲ, ὅτι τὴν Σάρατος πεπερωμένος ἐστὶ. Plura vero, quae rem totam aperiunt, ac quemadmodum ille, dum fata fugeret, in media ipsa ruit, diligenter exponit Liuius. Est autem hic Alexander ille, quem cum mortuum audissent Athenienses, miserunt Ctesiphontem ciuem suum ad Cleopatram ipsius vxorem: Philippi autem regis Macedonum filiam, vt consolaretur eam ob viri interitum; testareturque calum illum molestum fuisse ciuitati. Quod narrat Aeschines in oratione, qua Ctesiphontem ipsum accusauit, cum probare vellet, non egere illum patrono Demosthene in defensione, sed posse per se causam explicare: vt facultate dicendi praeditus, quod res illa significauit: neque enim si infans esset, passus fuisset se ex omni populo deligi: fungique voluisset legati nomine eo munere, quod eloquentiam requirit, vt apta oratione copiosa que iuctum minuere posset.

Ludus, qui nostra adhuc in gente a pueris frequentatur: muscaque caeca vocatur, ostenditur a Graecis fluxisse: a quibus etiam eodem nomine appellabatur.

CAP. XVI.

V D V S puerilis, qui in vsu veterum Graecorum erat, & in alias etiam terras manarat, vsque ad nostra tempora apud nos permansit, & quod non minus mirum est, quamuis diuersa lingua, ab eadem re nomen traxit: ipsum enim illi suo sermone χαλχίω μύγαν vocabant, vt testatur Pollux, qui in ix. libro Onomastici eum describit: omnemque rationem ipsius tradit: nostri vero pueri & ipsi muscam appellant: non tamen aheneam, sed caecam. Pollux igitur inquit ita olim exerceri solitum, vt puer

puer aliquis cum fascia oculos obuoluisset, in orbem versaretur, clamaretque, aheneam musicam venabor: alij vero respondentes. venaberis, nec tamen capies, caederent illum scutica, e leui materia facta, donec aliquem e numero ipsorum comprehendisset. nam quod est in excusis libris σωτίσι, arbitror corruptum esse: legique debere, σκύπσι. Eustathius quoque in xxj. Iliadis meminit huius ludi. quo loco quid valeat κωάμια declarat: illo enim contumelioso nomine appellarat in acie Mars Palladem: & ea, quae de eo tradita sunt a Polluce, immutatis aliquantulum verbis, exponit. nam quod ad hanc partem pertinet, in qua maculae aliquid inesse suspicor, ille inquit. οἱ δὲ κύκλω ἐστῶσαν, βίβλοις, ἢ καὶ χερσὶ, πῶσαν τὸν ἀποκρίνοντα, ἀπὸ οὐ λήθη. Sed idem etiam docet vnde χαλκή, idest ahenea musca vocata sit: tradens genus esse quoddam muscarum, quae a colore aeris, illo modo a Graecis vocatae sint.

Quod ab Homero de Menelao prolatum est, ipsum in dicendo ἀγορεύον πάρα solitum, Ciceronem reddidisse pauca dicere. Declaratumque Halicarnassem ex verbis illis praeceptum artis eius subtiliter elicuisse.

CAP. XVII.

V M studium eloquentiae non fuisse commune toti Graeciae priscis temporibus, sed proprium Athenarum affirmasset M. Cicero in libro de claris Oratoribus, atque id exemplo multorum eius gentis populorum verum esse docuisset, apud quos nullum vnquam oratorem extitisse memoriae proditum esset, cum de Laedaemoniis idem dici non posse videretur, quos habuisse dulcem oratorem Menelaum carmine Homeri testatum esset, occurrit huic rei, quae sententiae illi in vnuerfum prolatae aduersabatur: affirmatque eum in numero magnorum oratorum haberi non posse, cum idem fuisse eiusdem poetae praeconio, brevis in dicendo perhibeatur: inquit enim. Menelaum ipsum dulcem illum quidem tradit Homerus, sed pauca dicentem: breuitas autem laus est interdum in aliqua parte dicendi: in vnuerla eloquentia laudem non habet. intelligere vero Ciceronem locum hunc e iij. libro Iliadis constat. cum poeta Antenorem Troianum, qui & ipse temporibus illis eloquens habitus est, vt posset melius de eo iudicare, induxit cum Helena non nulla loquentem, ac quod dixerat ea probantem. Ητοι μὲν Μενελάος ἐπιτροχάδω ἀγορεύει. Πάρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγύως. ἐπεὶ οὐ πολὺ μύθως, οὐ δ' ἀφαιμαρτυρεῖς. εἰ καὶ ἕμι ὕστερος ἔσθ'. vertit igitur Cicero ἀγορεύει πάρα, pauca dicentem: quae sane notio est horum verborum. Dionysius autem Halicarnasensis, de arte dicendi praeciptions, putat verbis illis significari, non plenam, neque absolutam orationem ipsius fuisse: nec omnia denique ab eo dici solita esse, quae causa quam agebat, tempusque illud postulabat: vnde vtile hoc praeclarumque praeceptum inde elici posse arbitratur: cum causa multa habet, quae pro se dici possint, non esse virtutem laudemque eloquentiae partem aliquam eorum relinquere, quae desiderari possint: nec perfecte illam tractare.

Videri non nihil discriminis esse inter Ciceronem, ac Laertium in voce Socratis commemoranda.

CAP. XVIII.

M. CICERO in v. libro Tusculanarum, cum exempla poneret eorum, qui pro nihilo pecuniam duxerint, inquit. Socrates in pompa, cum magna vis auri argentique ferretur, Quam multa non desidero inquit. Laertius vero, qui vocem eam Socratis refert, non auri argentique copiam tradit ipsum in pompa prospicientem id dixisse, sed multitudinem rerum venalium, vt suspicari licet, in foro. Verba haec ipsius sunt. πολλὰ μὲν δ' ἀφ' ἑρέων εἰς τὰ πλῆθη ἤν' ἠπρασκομένον, εἶλετο πρὸς αὐτὸν. πόσον ἐγὼ χρεῖαν οὐκ ἔχω. Quod si accurate attendimus, spectato anro tantum argentoque, non satis commode videri posset dixisse. Quam multa non desidero: neque enim haec multa, sed vna tantum res, atque eundem vsum habens. Praeterea videtur non nihil sibi repugnare Cicero, qui paulo post vbi Xenocratis Calchedonij factum exponit, inquit, de quinquaginta illis talentis ab Alexandro ei dono missis: quae erat pecunia temporibus illis, Athenis praesertim, maxima. Si namque Athenienses in pompa magnam vim auri argentique ferebant, non erat pecuniae illic paucitas. Verum autem hoc esse quod dixit, tarum ea tempestate aurum argentumque in Graecia fuisse, confirmatur etiam testimonio Athenaei, qui in vj. libro copiose de hoc disputauit: sed aliorum etiam grauium diligentiumque scriptorum.

Diligenter

Diligenter ponderata verba quaedam in epistola Anacharsidis, quam Cicero expressit, cum illa non videantur respondere sententiae Graecorum verborum.

CAP. XIX.

NIMADVERTENDVS locus est, non multo supra haec verba, in epistola Anacharsidis, quam Cicero in Latinum vertit: cum enim sic ipse reddiderit. Munera autem ista, quibus es delectatus, vel civibus tuis, vel diis immortalibus dona: non omnino sensum hunc Graeca, quibus Scythes ille usus est, verba continere videntur. praecipue autem obscurum est, quid significare Cicero voluerit, cum inquit. Quibus delectatus es. si namque intellexit, quae e multis elegisti: potioraque iudicasti; non responderet hoc sententiae auctoris. propius igitur arbitror ad sensum Anacharsidis M. Tullium accessisse, significareque voluisse. quae tibi in omni vita placuerunt, quibusque in comparandis studium adhibuisti. quamvis non ad eum solum in Graeca epistola verbum illud pertineat, sed ad omnes (vt opinor) eiusdem loci homines, beatos inquam ac fortunatos: ita enim illic est. Δώρα δὲ, αἷς ἐπὶ τρυφᾷ, ἀπὸ τῶν θεῶν σοι. ὑμεῖς δὲ σοὶ κερχιδόντων, εἰς χάριν οὐκ ἀνέδειξέ σε. nam ostendit se, ne aspernari videretur liberalitatem opulenti viri, accipere munera illa, contraque iisdem illum remunerari, conuersaque statim oratione ad populares eius, mandare ipsis vt diis immortalibus consecrent: ita tamen vt inde laus ac dignitas Hannonis crescat, cognoscaturque illa ab ipsius munificentia profecta: hoc enim arbitror ostendit. εἰς χάριν οὐκ ἀνέδειξέ σε: neque enim tetigit quippiam, quo contineatur mandasse illum Hannoni, vt civibus suis illa donaret, nisi forte aliquid vitij est in Graecis verbis: aliterque nunc ipsa leguntur, ac Cicetonis aetate legerentur. vis autem omnis, ratioque huius verbi ἐπὶ τρυφᾷ, cum a Gulielmo quoque Budaeo, doctissimo accuratissimoque viro explicata sit, id quod ostendit ille hic valet. ἐπὶ τρυφᾷ, quasi ob copiam earum ipsis illuditis: & vbi etiam minime opus est, consumitis. Quid enim mihi cum his rebus sumptuosis, duro & agresti homini, apte autem in primis illo usus est. Plutarchus in apophthegmatis, de Themistocle loquens, qui filium dicebat, quod matrem eluderet, atque omnia gratificari sibi, quae in mentem ipsi venissent, cogeret, plurimum posse omnium Graecorum: cuius etiam rei rationem subtiliter callideque subducebat. verba eruditi scriptoris haec sunt. τὸν δὲ νῦν ἐπὶ τρυφῶντα τῆ μητρὶ, & quae sequuntur.

Verfus Pacuuij indicatus, qui eandem paene sententiam continet, quam chorus edis in Oedipode tyranno. confirmataque vetus lectio loci Ciceronis pro A. Cluentio.

CAP. XX.

Q VOD chorus apud Sophoclem in Oedipode tyranno cecinit, calamitatem Thebani populi ostendere volens, multis ac grauibus malis oppressi, nec viam rationemque ullam videntis, qua mala illa pelli possent. οὐτὶς γὰρ ἐκγονα κλυτὰς χθονὸς ἀβρεται, οὔτε τόκοισιν ἰσίων καμῶτων ἀνέχουσι γυναικῶν. vt intelligere licet paucis ipsius verbis, quae leguntur apud Nonium, commemorat etiam Pacuuius Dulorester arbitrabantur enim prisca illi deos hominibus iratos ob aliquod impium facinus, fructibus terrae obesse, foetusque animantium perdere, atque ita improbitatem mortalium vlscisci, donec homines ipsos placarent, ac scelus ipsum expiarent. Pacuuij verba, mirifice superiori loco respondentia, sunt haec. Nec grandiri frugum foetum posse, nec mitescere. Quod autem in eadem tragedia Sophocles inducit Oedipum, timentem iam ne ipse Laium interfecisset, cogitantemque secum, si id factum esset in quot scelera imprudens incidisset: in alijsque dicentem. ἀέχου δὲ τὸ θανάτου ἐν χερσίν ἡμῶν. χράνω δὲ ἄν περ ὄλετ. ἀρ ἴφω κακός. paene etiam expressit Cicero, cum pro A. Cluentio Oppianici nefariam vitam, Sasiaeque saeuissimae matris impudentiam demonstraret. primum enim ait. Non denique illam Oppianici domum, viri sui sanguine redundantem, reformidat. & multo post in exagitandis augendisque criminibus Oppianici. Qui eius uxorem, quem occiderat, in matrimonium duxerat. nam quod in priore loco domum lego, non dextram vt nunc excusi, qui meliores habentur, habent, sequor antiquos libros, in quibus, vt in his etiam, qui superiore aetate impressi sunt, scriptum est domum. Peccarunt igitur magnopere, qui emendare volentes, id, quod emendatione non egebat, illud deprauarunt. praeter autem fidem optimi exemplaris, non satis apte fortasse manus sicarij redundantem sanguine diceretur, vt ampliora loca saepe a Cicero redundare dicta sunt. ita enim magna vis sanguinis manans vndique, & fluctuans conspicitur. In primo quoque de Diuinatione eodem pacto locutus est de somnio matris Phalaridis loquens. Ex his Mercurium e pate-

ra, quam

ra, quam dextra manu tenuerat, sanguinem visum esse fundere: qui, cum terram attigisset, referuere videretur sic, vt tota domus sanguine redundaret.

Ratio nominis censorum declarata, cuius auctor fuerat M. Varro: & quae paena afficere solerent eos, qui culpa affines forent, indicatum. Simulque locus Plauti emendatus.

CAP. XXI.

CENSORES, grauissimus Romae magistratus: quique populi moribus praefect, vnde vocati forent, nec non qua paena afficerent eos, quorum facta vitamque non probassent, percipitur e locis quibusdam optimorum auctorum, a veteribus grammaticis exempli loco positus. primum autem, quod ad vim nominis facit, verba haec M. Varronis de vita populi R. id explicantia apud Nonium leguntur. Itaque, quod hos arbitros instituerunt populi, censores appellarunt: idem enim nim valet censei, & arbitrari. Quomodo autem animaduertent in eos, quos culpa affines inuenissent, traditum fuit a Cicero in iij. libro de rep. his verbis, ab eodem grammatico citatis. nonnullas autem inde maculas iustuli, nec tamen affirmarim omnino locum purgatum esse. Censoris iudicium nihil ferè damnato offert, nisi ruborem. Itaque vt omnis ea iudicatio versatur taptummodo in nomine, animaduersio illa ignominia dicta est. Hoc autem confirmat quoque quod ipse iudicium huius magistratus, censoriam notationem vocare consuevit. Lusit igitur Plautus in hoc, Aulularia, cum Strobilum seruum officijs strenui serui expositis, ita induxit loquentem. Qui ea curabit abstinebit censione bubula. Nec sua opera reddet vmquam in splendorem compedes. ita enim videtur legendum, non vt in excusis libris inuenitur. abstinebit cenleo nae bubula: quorum verborum sensus nullus est, vt iocetur in ea voce, significetque longe diuersam futuram paenam illam ab animaduersione censoria: nam flagris, e corio boum factis, caedetur: non ignominia notabitur, qui muneris suo defuerit. Eodem hos significauit M. Cicero, cum in epistola quadam ad Atticum, loquens de iis, qui secuti fuerant Caesarem, bellum patriae inferentem, inquit. Omnes damnatos, omnes ignominia affectos. Neque tamen, vt arbitror, solis censoribus licebat notare affines alicui culpa, sed alij etiam magistratus poterant ignominia afficere, quos ipsis visum esset, cum censores solum valerent improbos ciues notare.

vt Cicero aliquando: Excidisse verbum inquit μεταφορικῶς, ita Graecos dicere solitos ἐκπεσθῖν: Platonemque, idem ostendere volentem, euidentius adhuc dixisse, ἐκφυγῖν.

CAP. XXII.

VOD M. Cicero multis locis inquit, excidisse verbum ex ore alicuius, cum id elapsum potius temere, quam cogitate emissum videretur, quia parum accommodatum illic fuerit, in Graeco quoque sermone vsurpabatur. vnde qui hoc commississent, ac se purgarent, ignosci sibi ea de causa aiebant oportere. Pro P. Sylla igitur, modestiam ipsius: linguaeque temperantiam indicans, inquit. Verbum ecquod vmquam ex ore huius excidit, vnde quicquam posset offendi. Item in x. Philippica. Quod verbum tibi non excidit, vt saepe fit, fortuito: scriptum, meditatam, cogitatum, attulisti. Sed alijs etiam in locis: quibus tamen exemplis, in re iam plana, supercedo. Aristoteles vero in iij. libro de moribus ad Nicomacum, vbi docet, posse etiam fieri, vt aliquis ignoret, quod gerat: nec vitium culpamque illius rei intelligat. vnde etiam inquit, quod valet ad hoc declarandum, cum postea arguuntur, affirmant in dicendo id sibi excidisse: imprudenterque elapsam. Verba ipsius auctoris haec sunt. Ο δὲ πρῶτον, ἀγνοῦσθαι αὐτίς, διὸν λέγοντων φασιν ἐκπεσθῖν αὐτῶν. Plato, cum idem significare vellet, rem auxit: actumque dedit rei sensu carenti: inquit enim in Lyfide. εἰδὼκεν γὰρ αὐτὸν ἐκφύγειν τὸ λέχον. Quo etiam pacto prisca iurisconsulti dicebant. Si telum manu fugit, de cuius orationis virtute disseruit erudite Cicero in iij. libro de Oratore dicens. Imprudentia teli emissi breuius proprijs verbis expressi non potuit, quam est vno significata translato.

Graecas quoque mulieres consueffe, subere calceamentis inserto, grandiozem speciem corporis reddere.

CAP. XXIII.

MOS erat Graecarum mulierum in calceis suberem gestandi, vt grandiores viderentur: eum autem nostrae quoque sibi asciuerunt, ac sine modo tractant. id perspicitur ex longo carmine Alexidis comici, a Clemente Alexandrino in iij. libro Paedagogi posito, capite quo docet. Non oportere Christianum hominem, veraque

veraque pietate praeditum, cultui corporis valde indulgere: exponebat autem poeta ille infinitum studium, variasque artes, quibus vterentur mulieres in vitis corporis caelandis: quod vero ad hanc rem pertinet huiusmodi est. *Τυχάνει μικρά τις δσα, φιλός εὖ τὰς βλαυτήσιν ἐγκάπτου.* Plinius in xvj. libro, quo loco de iusubere: vsuque ipsius disputat, videtur significare hyeme tantum, ipso feminas vsas, quod concedi posset, vt valetudini aptum: & tamen statim addit ea, quae indicant aliud etiam in hoc ipsas sequutas, & conuenit testimonio comici, quod citauit. Plinij ipsius verba haec sunt. Praeterea in hiberno feminarum calceatu, quamobrem non infacere Graeci, cortices arborum appellant. Xenophon quoque in libro de tuenda re familiari, muliebris huius fraudis meminit: nec tamen, quae materia vterentur, vt maiores videri possent, quae pusillae forent, indicauit. inquit enim de vxore Ichomachi. *ὑποδήματα δ' ἔχουσαν ὑψηλά, ὡπὼς μείζων δοκεῖν εἶναι ἢ ἐπεφύκει.* Idem autem Alexidis versus citantur quoque ab Athenaeo in xij. libro, quo loco de meretricibus copiose disputat: cum enim ostendere vellet idem quod Clemens, artificium ipsarum in forma corporis fingenda: fucumque omnem ac fallacias, quas adhiberent, exponeret, vsus & ipse est testimonio eius poetae, qui accurate omnia commemorarat. initium vero eorum, finisque, idem fere illic est, quod apud Alexandrinum auctorem: nam duo versus, qui desiderantur apud Athenaeum in principio, leguntur in exemplari ipsius calamo exarato: ita enim habet. *Ἐρῶτον μὲν γὰρ πρὸς τὸ κέρδος καὶ τὸ σὺλᾶν ὄντ' ἐπέλασ' Ἐάντα τ' ἄλλα αὐτῶς παρέρησ' ἔγινετο ῥάπτισσι δέ.* & quae sequuntur. Sed in iis etiam verbis, quae supra adduxi, varietas est, cum illic scriptum sit. *φιλός εὖ τὰς βλαυτήσιν ἐγκάπτου:* quod enim in exculis est *καυκίσιν*, falsum sine dubio est: *βλάκεις* enim calceamenti muliebris genus est, quod testatur Pollux. vt *βλαύτη* quoque. Quare collatione vtriusque loci: diligentique eorum animaduersione, mendae non nullae, quae infederunt illic, partim apud Clementem: partim apud Athenaeum, possunt (vt arbitror) deleri.

Quibus coniecturis ductus emendarit de opinione locum Clementis Alexandrini. De vinoque Ariusio, quod, vt optimum, celebratum est ab antiquis scriptoribus, disputatum.

C A P . X X I I I I .

VM pium, grauemque scriptorem, Clementem Alexandrinum, antequam illum librario atque operis excudendum darem, mecum legerem, locum offendi in aliis nonnullis, quem deprauatum putans, ausus sum corrigere, sine auctoritate meliorum librorum: re tamen cum ingeniosis eruditisque viris antea collata, quos cum mecum facere, coniecturamque meam probare inuenissem, fidentius antiquo scriptori; vetustate inquinato, manus attuli: volo autem nunc rem testatam relinquere, ne si forte lapsus sim, mea nimia sedulitas auctori illi obsit: neque enim diligentiae ostendendae, aut mediocri eruditionis causa hoc facio, cum honestissimos ac doctissimos viros testes habeam studij, quod in illo emendando posui. In ij. igitur libro paedagogi, capite itidem ij. vbi docet, quomodo vino vti debeamus: copioseque atque vtiliter disputat de incommodis, quae secum affert ebrietas, cum prodesse etiam vinum modice sumptum, temporeque affirmet, verba nunc haec ita leguntur. *Οὐ πολὺ πρᾶγμα μνηστῆρον τὸν δῖον τὸν χῆρον, ἀν' ἀπῆ: οὐδὲ τὸν ἀριεπίον, ὅταν μὴ παρῆ.* & quae sequuntur. in vetere tamen illo exemplari, quod solum habui, scriptum offendit *ἀριεπίον*: quod deprauatum putans, hoc modo correxi. Plures autem antiqui auctores Ariusij vini, vt optimi, mentionem fecerunt. Plutarchus in commentario, quo disputat vitam tantopere laudatam ab Epicuro, ne iucundam quidem esse, hoc pacto. *εἰ γὰρ τινὶ τῆν μείσας φάσμα λαν, μέλλοντι θνήσκων, ὁ κύριος ἢ τοὶ θεοὶ, ἢ βασιλεὺς, ὥρασαν ἐπιδόσιν μίαν, ὡς ἐχρησόμενον αὐτῆ πρὸς τιμὴ καλῶν πράξεων, ἢ πρὸς ἀπὸ λανασιν, οὐδὲν πλεονέχων, τίς ἂν εὖ πούτῳ τῷ χρέον βούλοιο μᾶλλον λαίδη συγκληίδα, καὶ πῶν δῖον ἀριεπίον, ἢ κτείνασ' Ἀρχίας, ἐλευθερώσαι τὰς ἀφῆλῶσ'.* Strabo in xiiij. qui narrat a loco nomen illi hoc impositum esse, cum ager quidam asper & importuosus Chij insulae, Ariusius appellatus, ferat vinum optimum omnium Graecorum vinorum. Athenaeus quoque in epitome primi libri: nec non etiam Galenus. Animaduertendum autem, cum Virgilius quoque in pastoralis carmine meminerit huius vini, ita namque in vetustissimis exemplaribus legitur versus ille: Vina nouum fundam calathis Ariusia nectar. inueniri quoque libros, calamo exaratos, in quibus sit Aretusia. quod testatus est in suis accuratissimis castigationibus probus & eruditus vir, Pierius Valerianus.

PETRI VICTORII
 VARIARVM LECTIO-
 NVM LIBER XVI.

Argumentum Ciceronis ponderatum, quo probare voluit M. Caelium in corporis voluptatibus perditum non fuisse, vt accusator arguebat.

C A P . I .

VM M. Caelij accusator, ipsum, vt deditum libidinibus, distractumque omni genere cupiditatum insimulasset: refellere hoc crimen Cicero volens, ita argumentatus est: signoque vsus, quod illa falso ei obiecta forent, eloquentia ipsius adolescentis, & genere dicendi copioso ac graui, quamuis non inficias ierit amores, ac deliciae, quae vocantur, Caelium aliquando oblectasse: nec tamen vumquam eum occupatum impeditumque tenuisse. cum autem acuti ingenij vir, in primisque disertus, intelligeret infirmitatem eius argumenti: nonnulli enim aliquando inuenti sunt, qui naturae vi, sine vlla industria atque artificio, pares iis forent, qui multum elaborassent: immensumque studium in dicendo ponerent, ita illi occurrit, atque argumentum suum corroborauit: ostendit enim in eo non solum ingenium apparere: quod saepe, etiam si industria non alitur, valet tamen ipsum suis viribus, sed inesse orationem & bonis artibus institutam, & cura vigiliisque elaboratam: quorum duorum prius longum tempus, assiduamque curam postulat: neque enim artes praeclaras cito percipiuntur: alterum autem tunc ipsum cum tractatur, diligentiam & attentionem requirit. Nam verum esse, quod aduersarij dicere potuissent, facile perspicitur, ac plurimis exemplis confirmari posset. clarum autem in primis ac nobile est Demadis ac Demosthenis: Demades enim cum eloquentia floreret, a natura instructus est, non laboribus, ac vigiliis expolitus: contra enim ea potius vita hominis institutioque erat, quae naturale etiam id bonum corrumpere: nisi illud multum valeret, ac firmas admodum altaeque radices haberet. & meretrices namque (vt memoriae proditum est) alebat, & vino se passim obruebat. Demosthenes vero & multum operae in arte dicendi percipienda adolescentens posuerat: & postea vir factus, aquam bibebat: totaque noctes vigilabat. hoc autem aduersus ambos a Pythea oratore, illis infesto, dictum est: & monimentis postea litterarum a grammaticis traditum. Nam quod ad amores pertinet, in quibus fatetur Cicero ipsum aliquando versatum fuisse, videndum est an Caelius Catulli rivalis fuerit. si namque verum est, quod proditum memoriae est ab Apuleio, quam Lesbiam poeta ficto nomine appellat, fuisse Clodiam, vix dubitare de hoc possumus: familiaritas enim praecipue Clodiae, quod aperte narrat Cicero, infamiam attulit Caelio: causaque fuit omnium ipsius malorum: cum enim eodem tempore vixerint: Clodiaque haec impudica mulier fuerit, & multorum adolescentium amore flagrarit, verisimile est hanc Clodiam illam fuisse, quam Catullus quoque amauit. Sed ipse etiam poeta hoc ostendere videtur: vel potius manifesto declarat, si conceditur falsum illud simulatumque nomen hanc significare: in hendecasyllabo enim, quo cum Caelio queritur de flagitiis ipsius, quae corpus palam publicaret, se socium illum habuisse in eo amore narrat, ita scribens. Caeli Lesbia nostra: Lesbia illa, Illa Lesbia, quam Catullus vnam Plusquam se, atque suos amauit omnes. Nunc in quadriuijs, & angiporetis, Glubit magnanimos Remi nepotes. prostitutae enim pudicitiae hanc quamuis nobilem admodum mulierem, fuisse ex oratione Ciceronis intelligitur. Vnde quum Quadrantaria illa vocata sit, cuius cognominis rationem Plutarchus exponit, M. Caelius creditus est auctor illius fabulae fuisse, quamuis id Cicero purget.

Mos Graecorum explicatus, qui bustis myrtum imponebant: atque illo etiam modo mortuos ipsos ornabant.

CAP. II.

AMVLOS myrti Graecos consueſſe buſtis imponere, cum quaſi inferias facerent: atque ita ſolitos etiam mortuos decorare, indicio Euripidis intelligitur. qui in Electra ita inducit virginem hanc ipſam de ea re querentem, cum acerbiter inimicorum accuſaret, qui ne mortuo quidem Agamemnoni paterentur debitos honores haberi: manſque eius, iuſtis ex more factis, placari.

Ἀρχαίμυθος δὲ τὴν βύβλον ἡ τιμασμοῦ οὐ ποίησεν οὐδέ τις, οὐδὲ κλῆνα μυρσίνης ἔλαβεν: πύρα δὲ χεῖρας ἀλλοισμάτων. Sed etiam post in eadem fabula senex, qui atuerat Agamemnonem, in sermone Electrae ostendit se, cum vocatus ad eam accederet, aliquantum de via deflexisse: atque sepulchrum patris ipsius inuisisse: nactumque illic, quam optabat solitudinem, ei vinum libasse: sepulchrumque eius, myrto imposita, ornasse. Verba tragici poetae haec sunt. Ἠλθον ὅδ' αὐτὸν πρὸς τάφον, παρέργ' ὁδοῦ, καὶ προφασίαν ἔκλαυσ' ἐρημίας τυχῶν. Σπονδαίς τε, λύσασ' ἀσπόνδον, ὃν φέρω ξείλις, ἔπειτα: τὴν βύβλον δ' ἀμφὶ θανάκῃ μυρσίνης. Nam myrto etiam solitos eisdem ornare Deorum aras, satis notum est, ex ipsaque hac stirpe in laetitia etiam; secundisque suis rebus coronas sibi conficiebant; quod idem tragicus tetigit in Alceſtide, in qua fabula induxit Herculem, cum epularetur, capiti impositam habuisse coronam e myrto.

Defensa vetus emendatio loci Ciceroniani contra reprehensiones aduersariorum: declaratumque coniecturam illam inanem non fuisse.

CAP. III.

VID mei iudicij foret de integritate huius loci Ciceronis e ij. Philippica, annos ab hinc xvj. scriptis meis indicaui: quod enim in excusis tunc erat. Sequebatur rheda cum leonibus: comites nequissimi. coniecturis ductus putavi ita emendandum. Sequebatur rheda cum leonibus. Suspicionis autem meae rationes diligenter tunc reddidi. Hieronymus postea Ferrarius, accuratus homo, & qui plurimum studij in orationibus illis emendandis posuit, a iudicio meo dissentit. quamuis, quod ego de opinione tantum dixeram, ille confessus sit se scripto in libro inuenisse. argumenta autem quibus nititur, ut vni cuique perspicere licet, haec sunt: primum enim maiorem numerum testium sequitur: & ut putat, ob vetustatem magis integrorum. deinde non arbitratur satis Latine dictum. Rheda cum leonibus, quemadmodum, qui diceret, Rheda cum equis, rheda cum mulis, pro mulis, aut equis iuncta, affirmat se non inuenisse. Addit etiam, ut Cicero rem tam inusitatam, ac portentosi similem, tam breuiter attingeret: nec vllos in ipsam orationis aculeos emitteret, adduci se ad credendum nullo modo posse: cui rei ut primum respondeam ὕπερον πρότερον, quamuis iam tum causam eius breui attulerim, ac Cicero ipse suis verbis hoc ostendat, dicens paulo supra. Scio me in rebus celebratissimis sermone omnium versari: eaque, quae dico, dicturusque sum, notiora omnibus esse, qui in Italia tum suere, quam mihi, qui non fui: notabo tamen singulas res. & quae sequuntur. res tam notas iis, qui audiunt, suaque vi tam insolentes, ac portentosas satis esse tangere: atque hoc praecepta artis iubere Aeschines quoque ostendit contra Timarchum, his verbis. Περὶ μὲν ὅδ' ἡ ἀγνωμοσύνη σαφέως ἵσως προσήκει τὰς ἀποδείξεις ποιῆσαι τὸν κατηγορῶν: πρὸ δὲ τῆς ὁμολογουμένης οὐ λίαν ἔγωγε μέγα ἔργον εἶναι νομίζω τὸ κατηγορεῖν: ἀναμνησάμενον προσήκει δὲ ἀκούοντα. neque enim vlllo pacto oportet, stimulis orationis admotis, exagitare: magis namque commouent auditorem simpliciter prolatae, quam magno verborum clamore amplificatae. Quod autem ad consuetudinem sermonis pertinet, non negarim si leonibus iunctam tantum rhedam significare voluisset, hoc modo locuturum Ciceronem non fuisse, sed longe alia mens ipsius fuit: augere enim improbitatem hominis ea ratione voluit, dicens rhedam cum leonibus, ut etiam infra locutus est, cum inquit. cur me tui satellites cum gladiis audiunt. nam dixisset fortasse cincti gladiis, si id tantum ostendere voluisset, ac non inuidiam, crimenque augere. Eodem quoque pacto videtur locutus pro Archia cum ait. Nostra semper feretur & praedicabitur, L. Lucullo dimicante, cum interfectis ducibus, depressa hostium classis: cum enim illic quoque valet σω: amplificaturque magnopere victoria illa naualis, cum depressae classi hostium, interitus ducum nominatim adiungitur, nam rheda per se intellegebatur animantibus iuncta. declarata autem nouitate rei ac tamquam monstro, expressius monstrata atque exagitata est arrogantia Antonij. Nec me etiam perturbat maior copia librorum, quae aliter legit. si namque iudicio tantum fretus illo pacto corrigendum putavi, quanto

quanto magis nunc testimonio exemplaris munitus quanto enim elegantior sententia haec sit, facile omnes videre puto. Ratio autem, quam excogitauit Ferrarius corrigendi locum illum (nam correctione prorsus egebat) quanto durior licentiorque sit nullo negotio intelligitur. neque praeterea probo declarationem ipsius, qui vult Ciceronem pro comitibus nequissimis meritorios pueros intellexisse: neque enim illos in comitibus vquam numerasset. Tantum vero facinus quantum illud fuit, non aliqua parte indicare eius orationis, quam omnem vitam Antonij diligenter notat, peccatum magnum fuisset oratoris: maioreque admiratione dignum est nihil dicere de eo, quod vituperare velis, quam parum dicere. Stat igitur (nisi fallor: & nisi me mea nimis delectant) emendatio illa: acriterque oppugnata omnem impetum aduersariorum elusit. nec de gradu deiecta est: quod enim Plinius hoc factum narrat ab Antonio, cum dimicatum esset in Pharsalicis campis, quo discrepat ab eo quod hic a Cicerone, & in epistola ad Atticum traditur, negligentiae illius scriptoris assignandum puto. qui in temporibus lapsus sit, ut in multis aliis rebus saepe peccat. & certe maior fides Ciceroni habenda est rerum, quae ipsius aetate factae sunt, quam Plinio, qui multis postea saeculis vixit. id autem ipse ad Atticum manifesto tetigit. nam quin ita locus ille accipere debeat, nemo dubitat.

Monstratus locus T. Livij ad similitudinem conformatus argumenti, quo vsus est apud Homerum Agamemnon, in exercitu ad pugnam hortando.

CAP. IIII.

LIVIVS, ut manifesto multis locis expressit sententias quasdam Homericas, ita in vj. ab Vrbe condita libro videtur locum eius poetae adumbrasse, cum in turbulenta illa contione, quam facit a Manlio Capitolino habitam, ita inducit illum plebem stimulantem: animumque ipsi addentem. Numerate saltem quot ipsi sitis: quot aduersarios habeatis. si singuli singulos aggressuri essetis, tamen acrius crederem vos pro libertate, quam illos pro dominatione certaturos: quot enim clientes circa singulos fuistis patronos, tot nunc aduersus vnum hostes eritis. A multitudine igitur, numeroque, quo illi valde nobiles superabant, quirites excitare voluit: certamque ipsis spem victoriae polliceri. Vsus autem tunc fuit Manlius argumento valde vtili, consilio suo peragendo, & animis pauperum contra nobiles commouendis; nam Aristoteles in iis, quae sunt causa seditionis; augentque animos popularium ad insidiandum, hoc quoque posuit; quod vocauit διακαταφύνησιν, cum scilicet, spectatis viribus suis, & aduersariorum, incipiunt ipsos contemnere, intelligentes se facile posse illos superare. ut autem facilius eos persuaderet, atque id quod aiebat, verum esse declararet, vincere scilicet ipsos magnopere numero, in memoriam ipsis redegit, quod saepe antea animaduertere potuerant, quum ipsos illos nobiles colebant, ut ipsorum praesidio in rebus suis vterentur: domique diligenter salutabant: hoc enim ipsis rem patefacere, & quasi ante oculos ponere poterat. Homerus igitur simili quadam ratione vtitur: cum enim in ij. libro Iliadis Agamemnonem facit exercitum, quem imperio suo regebat, alloquentem: & quod dedecus subiissent, quia Troianos diuturno bello profligare non potuissent, quamuis pauciores illi forent, ostendentem, addit. Si namque nos Graeci ac Troiani, induciis factis, velimus numerum vtriusque gentis reeferre: Troianosque deligere sine lociis: nos vero in decurias diuidamus, sumamusque ex eorum numero singulos, qui singulis centuriis vinum ministrent, multae centuriae egerent ministro. ex quo intelligere licet, quanto plures Achii Troianis sint. versus ipsius poetae hi sunt. Εἶπα γάρ κ' ἐδίδοιμον ἀχαιοὶ τρώεσσι ὄρηα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀμφὸς Τρώας μὴ λίξαται ἐφ' ἑσπέραι, ὅσοι ἔασιν ἡμῶν δ' ἐς δεκάδας διακοσμηδμήδ' ἀχαιοὶ Τρώων δ' ἀνδρῶν ἕκαστον ἑλοίμεθα οἰνοχοῦσθαι. Πολλοὶ δὲ δεκάδες δδοῖατο οἰνοχοῖο. Valuit autem hoc quoque multum ad rem patefaciendam, inflammandoque animos Graecorum militum. Animaduertendum vero Homerum simile duxisse a re, cuius valde studiosa gens illa erat: quamque saepius frequentabant, ut nullo negotio sibi ante oculos illam ponere: indeque facilius veritatem ipsius, quod suadebat, intelligere.

Diligenter animaduersus Euripidis locus in Hippolyto: de moreque veterum scribendi in tabulis disputatum.

CAP. V.

PVD Euripidem nuntius, qui in Hippolyto coronato interitum filij misero parenti significauit, cum casum illum omnem ordine narraſſet, in extremo sermone suo innocentiam calamitosi adolescentis defendere volens libere locutus est. dixitque se non

se non existimaturum illum affinem fuisse sceleri, cuius arguebatur, quamvis muliebri omne genus se suspenderet, atque aliquis piceam in Ida monte stantem, litterarum impleret, quod exploratum haberet probitatem pudicitiamque Hippolyti. sunt autem haec manifesto *ὑπερβολῶς*, quae a commoto animo crebro vsurpantur. verba poëtae, quibus extremam hanc sententiam complexus est, haec sunt. *Καὶ τὴν ἐν ἰδίῃ γραμμάτων πλῆθει τις βόσκων, ἐπεὶ μιν ἔδλον ὄντ' ἐπίσκειται.* Videndum igitur quid intellexerit poëta. num respexerit ad morem, quo prisci solebant in corticibus arborum nomina deliciarum suarum notare: quod testantur Graeci grammatici, & quam consuetudinem tetigit Virgilius, in pastorali carmine canens *☐* tenerisque meos incidere amores Arboribus, crescent illae, crescetis amores. an potius quod in tabulis veteres scriberent. vt significet tabellas, quas inuenit in manibus pendentis vxoris Theseus. ostendens, si infinita vis tabularum scriptarum referta sit criminibus in Hippolytum, se nullam fidem ipsis, contra id quod certo tenebat, habiturum. Similis autem est oratio Plutarchi in commentario, quem scripsit aduersus Colotem Epicureum, ignauiam illius familiae infimulantis: eiusdem tamen popularis laudis valde cupidae, ac leuia quaedam suorum officia factaque immoderate celebrantis: ait enim, si forte aliquis ipsius gentis huiuscemodi quippiam fecisset, quale Aristoteles, qui euerfam patriam dirutamque a Philippo rursus condi instaurarique fecit: aut Theophrastus, qui iterum patriam, a tyrannis oppressam, auctoritate sua liberauit. vix Nilum tantum chartarum suppeditaturum fuisse, quantum ipsi in commemorandis illis factis consumpsissent: ait enim *οὐκ ἐπιλείπειν ἔδει πρότερον, φέροντα βιβλίου, τὴν νείλον, ἢ τοὺς ποὺ ἀποκαμῆν γράφοντα ποὺ αὐτῶν?* materiam autem ex qua chartae confici solebant, in Nili ripis nasci solitam: paginasque ex Aegypto in alias terras comportari, certum est: id enim quod videtur significasse Cicero pro C. Rabirio cum inquit. Auditae visaeque merces, fallaces quidem & fucosae: chartis & linteis, & vitro delatae.

Disputatum de ostentis, quae Leuētricam pugnam antecesserunt: allatusque Plutarchi locus, vbi eadem, quae a Cicerone recitantur.

CAP. VI.

IN ostentis, quae Lacedaemoniis Leuētricam calamitatem portenderunt, haec etiam Graeci quidam auctores posuerunt, quae Cicero in primo libro de diuinatione rettulit his verbis. Lylandri, qui Lacedaemoniorum clarissimus fuerat, statua, quae Delphis stabat, in capite corona subito extitit, ex asperis herbis & agrestibus: stellaeque aureae, quae Delphis erant a Lacedaemoniis positae, post naualem illam victoriam Lylandri, qua Athenienses conciderunt: qua in pugna, quia Castor, & Pollux cum Lacedaemoniorum classe visi esse dicebantur, eorum insignia deorum, stellae aureae, quas dixi, Delphis positae, paulo ante Leuētricam pugnam deciderunt, neque repertae sunt. Plutarchus quoque illorum mentionem fecit in libro, quo causam quaesiuit, cur Pythia versus facere desierit, aitque, ordinem in eorum narratione, contrarium seruans. *Οἱ δὲ ἀσπίδων ἡφανίσθησαν, οὗς Λύσανδρος ἀνέθηκεν ἀπὸ τῆς ἐν αὐτοῖς ποταμοῖς ναυμαχίας: Ο δὲ αὐτῶν Λυσάνδρου λείνας ἀνδρίας ἐβλήθησαν ἀγρίων λόχμων καὶ πόνων, ποσάτω τὸ πλῆθος, ὡς τε κατακρῆσαι τὸ πρὸς ὄπον.* Xenophon tamen in vi. libro rerum Graecarum, vbi historiam omnem diligenter narrat, neutrum horum tetigit: tantum commemorat Thebanis spem ad vincendum dedisse oraculum, quo significabatur Lacedaemonios deuictum iri, vbi monumentum virginum esset, quae dicerentur, quod vim passae a Laconibus quibusdam essent, vita se priuasse. vnde bustum illud ante pugnam ornarant: nec non quia Thebis allatum esset, omnia templa sponte sua aperta: antistitaque dixisse signo illo victoriam declarari. Simulque in fano Herculis arma repente non apparuisse, tamquam Hercules arreptis illis ad opem ferendam suis accessisset: extemum autem hoc Cicero etiam eodem loco exposuit: quamuis non nihil variarit: inquit enim. At eodem tempore Thebis (vt ait Callisthenes) in templo Herculis valuae, clausae repagulis, subito se aperuerunt: armaque, quae fixa in parietibus tum erant, ea sunt humi inuenta.

Restituta verba nonnulla Graeca, quae desiderantur in epistola quadam ad Atticum, vbi Homericis verbis fatetur se peccasse, qui Pomponio non paruerit: causamque illius erroris aperit.

CAP. VII.

VM accurate legerem epistolam primam vij. libri ad Atticum, vna cum honestis nonnullis, ac doctis viris: venissemque ad eum locum, vbi dolet se a principio non audisse Pomponium, amicissime monentem: suadebat autem ille vt Pompeium Caesaremque

Caesaremque simul complecteretur: nec alterius illorum tantum amicitia contentus esset, purgans errorem illum suum Cicero, inquit, vtens sententia Homerica, valde celebri: verbisque poëtae, quod in animo habebat, exponens: *Ἀλλ' ἐμὸν οὐ ποτε θυμὸν οὐκ ἠδραστον ἐπέβου πατρίδος:* ita enim in omnibus, quos vidi & excusis & scriptis libris legitur, coepi suspicari ne deprauatio aliqua peccatumque librarij in his Graecis verbis foret: nec enim videbam quomodo illic manere posset: & vnde aptum esset illud, *πατρίδος.* Sciens autem sententiam hanc editam esse ab Vlysse in ix. libro Odyssaeae, cum commemoraret se spreuisse preces pollicitationesque Calypsonis, quae summo studio conata est illi persuadere, vt apud se maneret: recordantque reddidisse illum rationem sui consilij, cum affirmaret, nihil esse dulcius patria, neque parentibus: atque id quidem his verbis. *ὡς οὐδὲν γλυκίον ἢς πατρίδος, οὐδὲ τοκῶν.* statim arbitratus sum verba, quae post superiorem integrum verbum initium sunt consequentis: anteceduntque *πατρίδος,* desiderari apud Ciceronem: omisssaque esse a negligenti librario. atque eo magis id credidi, quia cum in epistola ad Caesarem imperatorem vtatur eodem versu Homericō, attulit illic causam suae illius firmitudinis animi, atque constantiae, dicens *ὡς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαρος:* vt eodem pacto hic eodem versu pronuntiato, rationem statim reddiderit, cur non paruerit tunc consilio Pomponij. Delectabar igitur animaduersione hac: gaudebamque me tunc vidisse, quod olim me fugerat, accepi tamen postea a diligente atque erudito homine, qui praefens adfuerat, Sebastianum Corradum, magnae doctrinae, ac politi ingenij virum, ante me de illo loco eodem pacto existimasse, ac memoriae id in suis, in eos libros scholiis, prodidisse. ceppi autem voluptatem ex ea re non paruam, quod in hoc etiam mihi cum eo conueniret, quem valde diligo, & a quo me mutuo diligi sentio.

Quamuis Cicero tradat superiorem aetatem Nequire pro non quire dixisse, Ennium tamen in hoc veterem consuetudinem retinuisse.

CAP. VIII.

VM in Oratore Cicero exempla poneret eorum verborum, quae maiores iam copulando iungebant, hoc etiam attulit. Nequire, pro non quire, Ennius tamen, qui in vetustis auctoribus numerari debet, solutis disiunctisque his vocibus vsus est: eius enim hic versus adducitur a Cicerone in epistola ad C. Trebatium. qui ipse sibi Sapiens prodesse non quit, nequicquam sapit. nam ita legi locum eum debere, praeter antiquorum librorum fidem, quibus testibus vsus ipse quondam deprauatum locum correxi, indicabat etiam Cicero ipse, qui in iij. libro de Officiis, inquit. Ex quo Ennius. Ne quicquam sapere sapientem, qui ipse sibi prodesse non quiret: custodiuit enim poëtae verba, quamuis mentitas carminis contempsisset. retinuit igitur eo in loco poëta, non valde concinnus, consuetudinem superioris aetatis: nisi putamus, cum ille viueret, non dum aures Romanorum hominum, fugientes molestiam illius soni, pro non quire coepisse dicere, nequire, quod erat suauius. cum autem commune hoc sit omnium linguarum, vt variantur magnopere multo maioribus in rebus, Latinum in primis sermonem variis de causis, omni tempore, expositum fuisse huic rei, nullo negotio intelligitur. Polybius autem in iij. libro historiarum, commemorat illius aetatis, qua Romae fuit, sermonem tantopere dissimilem fuisse priscae linguae Romanorum, vt non nulla etiam a disertis hominibus, adhibita quoque animi attentione, vix intelligerentur: hoc enim protulit, cum interpretaturus esset primum foedus, quod fecisset populus R. cum Carthaginensibus, non multo post exactos reges: pollicitus namque se diligenter exquisitaeque omnia expressurum, difficultatem tamen magnam eam rem in se habere ostendit.

Collecta plura vocabula, quibus Romani, partim vernaculis: partim peregrinis, ostenderent homines gutturis ac ventris vitio deditos.

CAP. IX.

NIMADVERTI, pluribus vocabulis veteres Latinos, quae tamen cuncta eandem formam haberent, appellasse homines deditos ventri. nam ratio eorum nominum indicat eos plus cibi sumere solitos, quam natra desideret, vt qui voluptatem corporis sequerentur, & eam quidem turpissimam: communemque nobis cum spurcissimis beluis: vnde merito contemnerentur. & mandones igitur illi, & comedones, & edones, & a Graeco verbo formata voce, phagones vocabantur. Id autem testimonio M. Varronis planum fit, qui diuersis in locis omnibus his nominibus

minibus vitur in iisdem notandis: vt studio atque opera Nonij intelligitur, apud quem haec eius exempla leguntur. Bimargo. Magna vt tremiscat Roma, & magnae mandonum gulae. Item *παφί μισπιππς*. Edones Romam, vt turba intendat annona. sed, propter phagones ficedulam pinguem, aut turdum, nisi volantem, non video. nec non Modio. Putat fore hoc, quod hinc comedonibus cum venit vsu. quibus notha voluptate cum edunt, duntaxat gula gaudet. Lucilius quoque eodem hoc nomine ipsos insimulat. cuius legitur hic versus e ij. libro apud Donatum in Phormionem Terentij. Viuite glaucones, comedones, viuite ventres. Quod autem in secundo exemplo facete dictum est, ad augendam importunitatem huiusmodi hominum, videtur e Diphili Emporo sumptum esse: ille enim quoque cum induceret in ea fabula quempiam ipsos accusantem, in aliis multis, quae iniuriam eorum indicarent, de hoc questus est, his verbis. *Πέρδικα δ', ἢ κίχλιω, καὶ γὰρ δι' οὐκ ἔτι ἔστιν δι' ὄμας, ἔδδ' πεταρσίω, ἰδὴν*. Citatur autem longum comici huius, elegantisque carmen ab Athenaeo in vij. libro, in quo hi duo senarij sunt. Animaduertendum quoque non solum Philemonem fabulam docuisse, *ἔμπαρον* vocatam, sed etiam Diphilum. nam eum hoc nomine comoediam scripsisse testatur Plautus. vnde mercatorem suum vertit. inquit enim. Graece haec vocatur Emporos Philemonis Eadem Latine Mercator Marci Accij.

Cur Romanus magistratus, qui vniuersam Graeciam regeret, non Graeciae praetor, aut proconsul, sed Achaiae vocaretur.

C A P. X.

QVI in Graeciam a Romanis cum imperio mittebatur, non Graeciae, sed Achaiae, praetor proconsul ve appellabatur. id autem e multis Ciceronis locis liquido percipitur. vt cum in epistola ad Ser. Sulpicium, inquit. Quare velim quidquid habent negotij des operam, quod commodo tuo fiat, vt te obtineat Achaiam conficiant. non solum autem Achaiae ciuitates regebat Sulpicius, vt ex epistolis quoque ad eum scriptis intelligitur, sed vniuersae Graeciae praerant. Huius vero rei rationem reddit Paulanias in Achaicis, dicens id inde natum, quia subegerunt Graeciam Romani, Achaeis Graeciae principatum obtinentibus: victis igitur illis vna reliquas respublicas ciuitatesque Graecorum in potestatem suam redegerunt. verba ipsius haec sunt. *καλλῶσι δὲ ἔχ' ἔλλαθ' ἰδος, ἀλλὰ ἀχαιῶσ' ἠγεμόνασ' οἱ ῥωμαῖοι. διότι ἐχειράσαντο ἔλλαθ' δι' ἀχαιῶν, τότε τὲ ἔλληνας προεσηκῶσαν*. praeterea cum in epistola ad Atticum Cicero in medio Achaico cursu, inquit, idem intellexit: non enim in Achaiam Cicero tunc, sed in Graeciam, praecipueque Athenas proficisceretur. Polibius etiam accurate docet in ij. libro historiarum quomodo Achaeorum nomen primum inualuerit: in consuetudineque esse coepit pro omnibus gentibus Peloponnesum habitantibus: neque enim regionis spatio, urbium ve multitudine praestabant, qui antiquitus proprieque Achaei vocabantur, ceteris incolis eius terrae: neque diuitiis, aut militari virtute. quibus rebus plerumque fieri solet, vt inferiores veterem appellationem amittant, ac superiorum nomine ostendantur. Huius igitur rei ille, nouae atque admirandae, causas illic diligenter attulit. quas hic, cum copiose traditae sint, commemorare non oportet.

Elegans vox Theophrasti, qua labem detrimentumque significauit, quod animo a corpore importaretur.

C A P. XI.

VM tamquam vas animi corpus sit: maneatque in eo animus, ceu in domicilio quodam, deteriore fieri praestantissimam nostri partem coniunctione hac vilioris, significare volens politissimus philosophus Theophrastus, simili utebatur, ducto ab inquilinis, qui mercede data, tabernas domosque aliquas habitant. Dicebat igitur non paruam mercedem animum corpori soluere habitationis: merces autem erat illa, quam ostendi. id est maculae sordisque, quae ipsi a corpore illinuntur: mercedem vero ipse intelligens, *σπίκειον* appellauit. quo verbo vsus est etiam Plutarchus in Sylla ostendere volens modicas ipsius fortunas in adolescentia fuisse: affirmavit enim ipsum in domo aliena habitasse non magno, quod satis certum indicium erat tenuitatis patrimonij. Romae namque domus amplae ingenti pretio conducebantur. vt apparet etiam ex his verbis Ciceronis pro M. Caelio. Sumptus vnius generis obiectus est, habitationis. triginta milibus dixisti eum habitare. Verba Plutarchi haec sunt. *ὅκει παρ' ἑτέροις, σπείκειον δ' πολὺ τελών*.

Sententiam autem illam Theophrasti rettulit Porphyrius Tyrius in iij. libro *πρὸς ἀποχρῆσιν*. *ἡ ἀποχρῆσις ἐστὶν ἡ ἀποχρῆσις τῆς ψυχῆς ἐν τῷ σώματι, ὡς ἡ ἀποχρῆσις τῆς οὐσίας ἐν τῷ οὐσίῳ.* *Emendatus*

Emendatus locus Ciceronis in epistola quadam ad Atticum. vbi ignamiam L. Afranii consulis notat.

C A P. XII.

MVITA dixit in L. Afranium Cicero in epistolis, quas eo consule ad Atticum scripsit: iniquoque admodum animo tulit, nequam hominem, ac nulla laude commendatum, tantum illum honorem consecutum. vna autem e pluribus, quas illi inurit, notas, macula scripturae deleta est: nec perspicitur, vt nunc in excusis libris legitur, quid nam in turpi homine tunc accusarit. cum autem locus ille mendosus me olim sefellerit, nunc eum purgare volo. Vbi igitur in formis impressis est. Ille alter nihil ita est, vt plane quid erit nesciat, calamo exarati libri plures habent. vt plane quidem erit nesciat. quare, cum peccatum esse videatur ab imperitis librariis vno verbo diuulso, si rursus ipsius partes composuerimus, vt opinor, mendum sustulerimus. legi namque videtur debere. vt plane quid emerit nesciat: pecunia enim consularum sibi parauerat, vt Cicero ipse in alia epistola indicauit. quam pecuniam ei suppeditauit Pompeius: hoc enim significate manifesto voluit, cum inquit. Nunc est expectatio comitiorum, in quae omnibus inuitis trudit noster Magnus A. filium, atque in eo, neque auctoritate, neque gratia pugnat, sed quibus Philippus omnia castella expugnari posse dicebat, in quae modo asellus, onustus auro, posset ascendere. emere autem magistratum, hominemque, mercede ac pretio sibi illum parare, vt commodis tuis tuendis praesto sit: voluntatique tuae pareat, manifesto valet, vt Cicero pluribus locis locutus est: Demosthenes quoque verbo, quod huic responderet ad idem translato, eandem rem significauit. Valet igitur vox illa Ciceronis, tam inerte esse, ac rerum gerendarum imperitum Afranium, vt non intelligat se consulem esse, ac summam auctoritatem in Rep. habere. Dion quoque in xxxvij. libro historiarum narrat Pompeium in hoc operam, & oleum perdidisse: quum enim, magna cum infamia sua, curasset eum cum Q. Metello fieri consulem, vt acta sua confirmaret, nihil inde opis tulit: ille namque inquit melius salutare didicerat, quam res publicas administrare, ac regere.

Simile, quo vulgo vimur, de periculo ardentis vicinae domus, frequens fuisse, & apud Latinos, & apud Graecos scriptores.

C A P. XIII.

VI caueri sibi antea quospiam debere admonent, quum malum pares illis similesque inuasit, simili plerumque vtuntur propinquarem aedium: cum enim aliqua conflagrare coepit, aegre incendium a proximis ardetur. Horatium in epistola posteriore ad Lollium hac collatione vsus notissimum est, cum affirmaret esse diligenter defendendam contra criminatores innocentiam amicorum: praeter enim quam quod officium probi viti hoc iubet, ita quoque nosmet ipsos contra morsus inuidiae: maledictaque improborum tutos praestamus: inquit igitur. ecquid Ad te post paulo ventura pericula sentis? Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet. C. Sallustius quoque simili hoc, quod facit, vt in commodum impendens prope oculis cernamus, ac potest quemlibet, tardum etiam hominem, excitare ad se muniendum, vsus est in iij. libro historiae, vt indicio veteris grammatici Flauij Sosipatri cognoscimus: is enim locum eius citauit. Non tu fcis, si quas aedes ignis cepit arriter, haud faciles sunt defensu, quin & comburantur proximae? T. praeterea Liuius in xxxj. ab Vrbe condita his verbis. Ex duabus coloniis, quae velut claustra, ad cohibendos Gallicos tumultus oppositae fuissent, cum vna direpta & incensa esset, traiecturumque id incendium, velut ex continentibus tectis, in alteram tam propinquam coloniam esset, quid tandem praetori faciendum fuisse? Egregie autem vsus est hoc simili apud Polybium in xj. libro historiarum legatus quidam in communi concilio: nomen enim aut eius, aut gentis, a qua missus foret, dicere aperte non possum: cum illic neutrum eorum appareat: vsus autem in oratione, quia suasisit Aetolis, vt relicta Romana societate, pacem facerent cum Philippo: cum enim ostendisset multis de causis se adduci ad id munus obeundum, in illis etiam indicauit, se id sua causa, reliquarum Graecarum ciuitatum facere: a quibus non poterat graue aliquod malum ac se vitus denique abesse, quamuis expertes tunc essent eius periculi, si bellum, implicatis eo Romanis armis, diutius mansisset: in ostendendo autem iusto suo timore, dixit: verba enim au-
 oris ponam. *Καθάρω ἄνθρωπο τὴν πύρρον, ὅταν ὑφ' αὐτῆς τὴν ἀπαρτίω ἕλω, ἐκείτ' ἡ λαίδη ἡ τῆς τῆς προαρείου γίνεται τὸ συμβαῖνον, ἀλλ' ἢ ποτ' ἂν τύχη, λαμβάνει τὴν νομίω: τὸ πλεον τοῖς ἀνέμοις κυβερνώμενον, καὶ τῆς τῆς ἀποκαμῶσ' ἕλης διασφορῆ. καὶ πολλὰ κίε ἐπ' αὐτὸν τὸν ἐμπροσθεν πρῶτον ἄρμισι παραλόγως, τὸν αὐτὸν τρέπον, καὶ ὁ πόλεμος ὑπὸ τῶν, ὅταν ἀπαρτίω ἐκκαυθῆ. & quae sequuntur.*

Cum M. Cicero, & Horatius nubem frontis μεταφορικῶς appellarint, Euripidem quoque declaratum eadem translatione usum.

CAP. XIII.

NUBES frontis, superciliue μεταφορικῶς appellata est, seuerus nimis ac tristis vultus, siue cogitatione aliqua maiore, aegritudineque perturbatus: vt enim nubes caeli splendorem serenitatemque maculat, ita haec tristitia maerorque oris hilaritatem polluit. Cicero igitur in L. Pisonem, inquit. Neque tam fuit timidus, vt qui in magnis turbinibus, ac fluctibus Reip. nauem gubernassem: saluamque in portu collocassem, frontis tuae nubeculam: tum collegae tui contaminatum spiritum pertimescerem. est autem totus hic sermo ἀλλυγρία: futurae namque tempestatis nubes signa sunt: ac spiritus ventique, fluctus excitant. Horatius quoque in epistola superiore ad Lollium, & ipse hoc verbum alio transtulit, dicens. Deme supercilio nubem. Sed Graeci etiam poetae eodem pacto locuti sunt. vt Euripides in Hippolyto coronato, vbi chororum, ita canentem induxit, visa regina Phaedra valde animo perturbata: vultuque aegritudinem significante. συγγὸν δ' ὀφρύων νέφος αἴξεται. nec non chorus itidem in Phoenissis in extremo sui cantus. ἀλλὰ γὰρ κρέοντα λούσω τὸνδε θύδρο σωνεφῆ. Νέφος quoque eodem pacto appellatum est a Graecis, & nubes, nimbusue a Latinis, nota mali, periculiue alicuius, quod impendat ciuitati, siue certo homini, vt in illa nobili oratione vsurpauit id nomen Demosthenes, & Polybius in oratione Agelai Naupacti, qua hortatus est Graecos, vt intestinis discordiis finem imponerent, nisi vellent praeda esse Barbarorum; est autem illa ad extremum v. libri; intellexit autem obscure ipse arma Romana; eius verba haec sunt, ὡς ἐὰν ἄποιε τὰ προφανήματα νῦν ἀπὸ τῆς ἐσπέρας νέφει προσδέηται τοῖς κατὰ τὴν ἐλλάδα τόποις, ἐπιπύου καὶ λίαν ἀγωνιᾶν ἔσται; & quae sequuntur. Veluti etiam Latinum nomen cepit politus noster, ingeniosusque poeta, cum cecinit. Fra tanti amici lumi, Vna nube lontana mi di- spiacque.

Quaedam vox, quam lepidam concinnamque existimauit Cicero, ostenditur irrisa, explosaque fuisse a Plutarcho.

CAP. XV.

VOD M. Cicero, prolatum in historia a Timaeo, vt acutum lepidumque commendat, id Plutarchus dictum antea ab Hegesia, vt insulsum frigidumque reprehendit atque exagitat. Latinus scriptor in ij. libro de natura Deorum inquit. Concinneque, vt multa, Timaeus, qui, quum in historia dixisset, qua nocte natus Alexander esset, eadem Dianae Ephesiae templum deflagrauisse, adiunxit. Minime id esse mirandum, quod Diana, quum in partu Olympiadis adesse voluisset, afuisset domo. Plutarchi vero verba, idem contemnentis, in Alexandri vita, haec sunt. Ἐλευνίδη δ' οὖν Ἀλέξανδρος ἰσημερίῳ μὲν ἑκατομβωαίωνος: ὃν μακεδόνων λαὸν καλοῦσιν ἕκτη καὶ ἄν' ἡμέραν ὃ τῆς ἐφ' ἡμέρας ἀρτέμιδος ἐστὲρμῆν νεώς, ὡς Ἡρακλείας ὃ μάχης ἐπιπεφύνηκεν ἐπιφώσῃ νύκτι κατασβέσαι τὴν πυρκαϊάν ἐκείνην ὑπὸ ψυχρίας δυνάμεσιν: ἐικότως γὰρ ἔφη καταφλεχθῆναι τὸν νεών, τῆς Ἀρτέμιδος ἀρχολομῆς πᾶσι τῶν Ἀλεξάνδρου μαίωσιν. An delectatus est Cicero commento hoc, vt subtiliter excogitato? nec animaduertit, in quo editum foret: neque enim in historia locus videretur esse fidis fabulis. Plutarchus vero, tristis vir, ac seueri ingenij, non potuit ferre tam turpem assentationem. & cum accusare ipsam velle, lusit in vitio illius ostendendo: huiusmodi enim sine modo prolata mendacia: insulsaque sententiae, frigus afferre dicuntur: cuius frigoris tantam vim esse dixit, vt extinguere posset incendium illud, quo templum deflagrauit: proprium autem erat Hegesiae & constructione verborum, & insulsi- tate sententiarum peccare, irridendumque se praebere: hic enim est Hegesias ille Magnes, quem accusauit Cicero in Oratore perfecto: nec non Halicarnassens in libro de compositione verborum. Neque tamen puto, quamuis longe alius tradatur auctor eius vocis a Plutarcho, in hoc memoria lapsum Ciceronem: fieri enim potest, vt post Timaeus in historia posuerit, quod anto illum edidit, ac monumentis litterarum mandauit Hegesias.

Verba

Verba nonnulla, quae domi nostrae nata videntur, ostenduntur huc radices egisse a Graeco sermone.

CAP. XVI.

ESTATVS alibi sum, multa verba, quae in consuetudine nostri sermonis nunc sunt, videri ducta esse e Graecorum lingua: atque id satis claris exemplis confirmari. Addi autem illis potest, quod vulgo dicimus, de quopiam, qui nulli labori parcens, rem suam procurat angustam, arrabattarsi: eo enim verbo intelligitur festinatio quaedam, creberque motus corporis: Graecis enim quodque εὐβάπην idem valet, vt testimonio veterum grammaticorum intelligitur: quorum nonnulli affirmant significare sursum deorsumque cursitare: alij autem sonitum edere, streperique manibus ac pedibus. Praeterea quod, cum significare volumus aliquid celeriter, summaque festinatione factum esse, dicimus in vnattimo, videtur & ipsum inde fluxisse. est namque hoc (nisi fallor) quod illi aiebant εὐάπμω, aliquantulum corruptum. εὐάπμω autem valet ipsius momento temporis: & vt ratio eius sermonis declarat, in spatio temporis, quod diuidi scarique non potest. Simile huic est, quod cadauera beluarum eiecta, vocamus carognie, a foetore: Graeci enim χαρῶνια loca quaedam terrarum appellant, quae exhalant foedos odores, ac sunt, ramquam aditus quidam faucesque inferorum. inde igitur vocabulum nostrum conformatum puto. quod molestus odor mortuarum proiectarumque beluarum, idem quod loca illa praestet: faciatque ne illac transiri sine molestia possit. Videntur autem Latini Charonem, portitorem inferorum, appellasse orcum vnde turbam illam nouorum senatorum, qui post necem Caesaris, fraude Antonij, in senatum irruerant: a Romanisque hominibus, ipsos despicientibus, ac nomine illo irridentibus, dicebantur orciui, Plutarchus in Antonio, Latinum nomen exprimens, appellauit χαρῶνίτες. Suetonij verba in Augusto, id memoriae prodentis, haec sunt. Senatorum affluentem numerum, deformi & incondita turba: erant enim super mille & quidem indignissimi, & post necem Caesaris per gratiam & praemium allesti, quos orciuus vulgus vocabat, ad modum pristinum & splendorem redegit. Plutarchi vero haec, idem commemorantis. πομπῶν δὲ βουλευτικῶν: οἷοις δὲ κατὰ τὴν πεφυραδθυμῶν, καὶ καθ' ἑαυτοῖς ἔλκεται, ὡς δὴ ταῦτα τῶν καίσαρι δόξαντα. Διὸ τούτοις ἀπ' αὐτῶν ἐπισκώπηθησαν οἱ ῥωμαῖοι χαρῶνίτες ἰκάλην: ἐλεγχόμενοι γὰρ εἰς τὸν τῶν κικέρη κατέφθονον ὑπομνηματισμῶν.

Latrones antiquitus Stipatores appellatos: emendatusque simul M. Varronis locus, vbi a Graeco rationem huius nominis ducit.

CAP. XVII.

LATRONES, non solum appellatos a veteribus, qui in praerereuntes impetum facerent, verum etiam custodes corporis, ac milites mercede conductos, & antiqui grammatici testantur, & exemplis pluribus Plauti percipitur: cum enim in milite glorioso illum ipsum cum parasito ita induxit loquentem. Videntur tempus esse vt eamus ad forum, Vt in tabellis, quas consignauit hic heri, Latronibus ego denumerem stipendium. Nam rex Seleucus me opere orauit maximo, Vt si bi latrones cogere, & conscriberem, manifesto hoc intellexit. M. autem Varro in vij. libro de lingua Latina, versu Plauti citato, vim huius verbi interpretatur, ac plures eius rationes adfert: inquit enim in Cornicula (haec autem comici eius poetae fabula est, quae periit) Qui regi latrocinatus decem annos Demetrio. Latrones dicti ab latere, qui circum latera erant regi, atque ad latera habebant ferrum, quos postea a stipatione stipatores appellantur. & qui conducebantur: ea enim merces Graece dicitur λάτρον. ab eo veteres poetae non numquam milites appellabant latrones. quod item, vt milites, cum ferro, aut quod latent ad insidias faciendas. Hunc autem Varronis locum scripsi, vt in vetustissimo illo: longeque excusis meliore libro inueni. nam in impressis Graecum verbum aliter legitur: κέρδος enim illi habent mendose, vt multis modis intelligere licet. valere autem illud Graecis mercedem testimonio quoque eius gentis grammaticorum planum sit. Hefychius enim in lexico λάτρον interpretatur μισθόν. & λάτροις qui mercede seruit vocatus. & operam suam accepta pecunia alicui emancipat. Idem Plauti versus adducitur a Nonio, sed mendosus. Sex, quoque Pompeius auctore- tate sua hoc confirmat, cuius haec verba sunt. Latrones eos antiqui dicebant, qui conducti militabant, ἀπὸ τῆς λατρείας. nunc viarum obsessores dicuntur, quod a latere adoriuntur: vel quod insidiantur latenter.

Confirmatus

Confirmatur emendatio, qua maculam eluit, e nomine oppidi Siciliae in II. libro πολιτικῶν.

CAP. XVIII.

V M superiore anno libros Aristotelis de rep. multis locis purgatos, edendos curavi, in aliis plurimis mendis, quas auxilio librorum scriptorum deleui, coniectura ductus, correxi (nisi fallor) erratum librarij in nomine oppidi Siciliae, vbi Minos Cretensium rex, mortem obiit: cum enim in secundo libro de situ Cretae disputasset: egregieque illam insulam positam ad regnum Graeciae obtinendum ostendisset, addidit. Qua de causa imperium maris Minos occupavit: insulasque partim subegit: partim condidit. ad extremumque, cum Siciliae bellum intulisset, illic mortuus est prope Camicum: ita enim arbitror legendum. καὶ κάμικον. non, vt in excusis prius erat, & scriptis etiam exemplaribus, καὶ κάμινον. Stephanus autem me impulit, & Strabo, vt hoc aunderem. nam Stephanus inquit. Κάμικος πόλις Σικελίας, ἧ ἢ κάκαλος ἤρχον, ὁ θαλάσσιον. Strabo vero in vj. libro. καὶ τῆν βαρβαρικῶν ἐξελίφθησαν πολλαὶ καὶ τῶν πορ οὐ κάμικοι τὸ κάκαλον βασίλειον, παρ' ὧ μίνας δολοφονθῆσαι μέντοι. quamuis in excuso κάμικοι perperam scriptum sit. & in eodem libro post, vbi de Tarentinis disserit: commemoratque, quae gentes ea loca incoluerint ante aduentum Phalanti, illius vrbs conditoris: ait enim. τούτοις δ' ἔναι φασὶ ἄν μετὰ μίνας πλοῦσαι τας εἰς Σικελίαν, καὶ μετὰ τῶν ἐκείνου τελευτῶν: τῶν δὲ κάμικος παρὰ κάκαλον συμβῆσαι, ἀπάρκτους ἐκ Σικελίας. Cum igitur Strabo non solum regia Cocali, Minois filij, oppidum illud fuisse dicat, sed adiungat insidiis illic interfectum fuisse Minoem, videtur dubitari non posse de veritate lectionis. nam Caminum vrbs Siciliae vocatam nusquam legi.

Locus Ciceronis in primo de Oratore ostenditur aliter legi in scriptis libris atque in excusis legatur: Differiturque de re etia verborum compositione.

CAP. XIX.

V A M V I S multum tribuerit M. Cicero rectae collocationi verborum: ac supra ceteros Romanos homines numerosae orationi studuerit, aliquando tamen accuratam diligentiam contempsit: inciditque in structuram eam, quam vitiosam esse, summoque studio declinandam Iocrates, huius concinnitatis obseruator mirificus, ac magister, putauit. quod etiam notat Quintilianus in ix. libro ita praecipiens. Videndum etiam ne syllabae verbi prioris vltimae, sint primae sequentis. Id nequis miretur, Ciceroni in epistolis excidit. Res mihi inuisae visae sunt Brute. & in carmine. O fortunatam natam me consule Romam. Hoc autem prius viderat admoneratque nobilis ille doctor, si illius verus erat liber, qui eius nomine quondam circumferebatur: in scribendo quidem certe summo studio diligentiaque obseruabat: in eo enim hoc quoque cum alijs huiuscemodi multis praeceptum erat. vt interpres Hermogenis refert. μηδὲ πρὸς τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς αὐτῆς συλλαβῆς, εἰπούτα σαφῆ. ἢλίκα καλὰ. εἶδεθα θαλάς: exempla enim eius vitij, vt putabat, posuit. Adiungi autem his posset, quod a Platone in Lyside dictum est: πρῶτον μακρόν. & ab Aristotele in iij. πολιτικῶν. ἢκιστε πάσης. Quintilianus tamen cum e scriptis Ciceronis exempla huius culpa attulit, non vnam solum, sed alteram etiam syllabam iteratam habentes locos, indicauit: & sane hoc admonuisse videtur: multitudinis enim numero in praecipiendo vsus est. nam infinitis locis apud eum consequens verbum incipit ab ea syllaba, in qua prius desinit. Quod autem valde huc attinet: a meque iam pridem obseruatum est, admonere studiosos volo. locum hunc e principio primi libri de Oratore ita legi in scriptis exemplaribus. Nam qui locus quietis & tranquillitatis plenissimus fore videbatur, in eo maximae moles molestiarum & turbulentissimae tempestates extiterunt. cum ab excusis absit moles. quod si vera haec, integraque lectio est, tertium hoc exemplum est compositionis reprehensae a Quintiliano: & sane verbum id sententiam implere videtur: rectiusque atque accommodatius mihi videtur molestiarum dici moles, quam tempestates. vnde aptum sit verbum illud, hoc sublato, necesse est. quod si semel atque iterum ea repetitio Ciceroni excidit, potuit, etiam tertium ipsi effugisse: fortasseque putata est, raro vsurpata, aliquid habere concinnitatis. nam Plautus existimari debet de industria: suauitatemque persequens, in Pseudolo scripsisse. Nunc nostri amores: mores, consuetudines, simileque huic est quod Cicero

Cicero ipse pro L. Muraena dixit. Quae tibi non deerat: erat enim diligenter scripta Calphurnia. nec tamen tantopere offendit aures moles molestiarum, quantopere superiores illae: neque enim duae geminatae syllabae dictionem abfuluunt. quod demonstratis a Quintiliano manifesto contingit. Huiuscemodi etiam est illud, quod plurimis locis pronuntiatum a M. Tullio est. necesse esse.

Declaratur, vt sedere significat aliquando in Latino sermone cunctari & pigre se gerere, ita etiam καθῆσθαι in Graeco.

CAP. XX.

S E D E R E, non solum habitu illo corporis manere, ac quiescere significat, sed etiam negligenter se gerere in aliquo negotio. vt cum Cicero in Pisonem, inquit. An potest vlla esse excusatio, non dicam male sentienti: sed sedenti, cunctanti, dormienti, in maximo reip. motu, consuli? id tamen ille vt apparet, non vno hoc tantum verbo significauit: sed praeterea duobus. vt eadem paene vis sit trium verborum, quibus vsus est in accusanda Pisonis inertia. Demosthenes in prima Philippica, vt nunc illae appellantur, nam veteres Olynthiacas etiam in illis numerabant: cum Atheniensium ignauiam, torporemque reprehenderet, qui astutam rationem Philippi non attenderent: nec se cingi vndique ab illo praefidiis, & quasi circumuallari viderent: remediaue tanto malo non adhiberent, inquit. καὶ κύκλῳ πανταχῶ μεθροῦνται ὑμᾶς, καὶ καθημεσίους, περιστοιχίζεσθαι. Sophocles quoque suo verbo eodem pacto vsus est, cum inquit, χαρῶμεν, ἐγκονόμεν, εἰς ἔδραον ἔρχον. Comici etiam Latini eandem festinationem apte expresserunt, vt Plautus. cum inquit; Non enim nunc tibi dormitandi, neque cessandi copia est, & Terentius, cum inducit seruum ita sibi ipsi stimulum addentem ad declinandas eri minas: Enimuero Daue, nihil loci est segnitiae, neque socordiae. Elegans etiam Bacchylidis carmen apud Halicarnasseum legitur, quo reprehenditur acriter cessatio haec, atque procrastinatio, eodem nomine appellata: ac quid agendum sit, eiecta ex animo hac pigritia docetur. haec autem verba lepidi illius, tenerique poetae sunt, temporis tamen tunc seruientis: spiritus namque in illis non parnus est. οὐχ ἔδραον ἔρχον. οὐδ' ἀναβολὰς. ἀλλὰ χρονοαγίδος ἰτανίας χροὶ παρ' οὐ θαλάσσιον γὰρ ἐλθόντες, ἀβρόντι δούξαι. non esse autem opus sessionis: neque procrastinationis dicens (vt opinor) significat, non posse id effici ab hominibus inertibus: atque in aliud tempus rem differentibus. sed munus esse quod requirat, si ad exitum perducere debet, strenuos & acres viros. ἰτανίαν vero χρονοαγίδα vocat Mineruam ab Itone monte. in quo illi aedificatum templum erat. vt Catullus quoque eandem descripsit in nuptiis Pelei celebrandis. Vnigenamque simul cultricem montis Itonis.

Duo Ciceronis loci manifesto mendosi pro M. Marcello, de opinione restituti.

CAP. XXI.

D U O sunt loci in oratione pro M. Marcello, qui (nisi fallor) eodem vitio laborant: atque ita corrupti sunt, vt sententia nulla commoda inde eliciatur. eos igitur diligenter excutiendos proponam, vt si, quod mihi videtur, aliis itidem visum fuerit, maculae tam turpes inde eluantur. mendum autem est, quod particula negandi, vt videtur, in ambobus defecit. Prior igitur hic est. loquitur autem de rebus a C. Caesare gestis. Quae quidem tanta est, vt trophaeis monumentisque tuis nulla vquam allatura sit finem aetas: nihil enim est opere, aut manu factum, quod aliquando non conficiat, & consumat vetustas. prius tamen quemadmodum inuenerim in pluribus scriptis libris ostendam: sunt enim in quibus legatur. Vt nulla trophaeis, monumentisque tuis allatura sit finem aetas. quare arbitror legendum. Vt non nulla trophaeis monumentisque tuis allatura sit finem aetas. quam opinionem meam ita confirmant verba, quae sequuntur, vt dubitari non posse videatur, quin negatio, restituta a me, antea desideraretur. trophaea namque, & monumenta Caesaris, cum humano opere, ac manu facta essent, non poterant fortunam reliquarum eiusdem generis rerum, declinare. Sed hoc relicto, qui satis firmus videtur, posteriorem videamus, qui hic est. Ingratus est iniustusque ciuis, qui armorum periculo liberatus, animum tamen retinet armatum: vt etiam ille sit melior, qui in acie cecidit, quam qui in causa animam profudit: corrigi enim hic quoque, eadem particula addita huic membro, animam non profudit, puto oportere, hoc sensu. vt si extiterint quidam acerbi Caesaris inimici, ac valde causae ipsius dignitatisque infensi, quorum alteri in proelio occisi sint: alteri autem, errati venia impetrata, viuant: nec tamen placati illi reconciliatique tanto beneficiis sint,

sint, dicat magis ferendos, qui in pugna ceciderint, quam qui, in causa, quam tantopere probarent, defendenda, animam non proiecerint: nec interfici potius in acie voluerint. hic autem quoque ut supra, causa quam assert, integritatem huius lectionis confirmat: adiungit enim.

Quae enim pertinacia quibusdam, eadem aliis constantia videri potest, quibus verbis tamquam dissoluit ac refellit, quod aliquis opponere potuisset. non recte ipsum antepone animi obstinationem: pertinaciamque placabiliore naturae, & quae fortunae virtutisque Caesaris cesserit: negat enim ipsum suo, veroque nomine hanc rem appellare: nec esse esse illam pertinaciam vocandam, cum finis eorum non malus vitiosusque foret. pertinaciam autem intelligit, aut eorum, qui in mala turpique causa obstinati manebant, aut eorum illorum, qui liberati periculo mortis, animo tamen in eadem voluntate perseverabant: culpam enim significat hoc verbum. constantiam autem appellat animum illorum, qui mori malebant in honeste suscepta causa quam cedere, ac victori se committere: quae alio vocabulo, perseverantia quoque appellatur, ut testimonio M. Varronis cognoscimus, qui initio v. libri de lingua Latina ad Ciceronem, ita de vtraque disseruit. Itaque, a qua re sit pertinacia cum sequitur, ostenditur esse a pertendo: in qua re sit impositum dicitur, cum demonstratur, in quo non debet pertendi, & pertendit, pertinaciam esse. quod in quo oporteat manere, si in eo perster, perseverantia sit. nam inde etiam percipitur desiderari hic negandi particulam: sine illa enim idem quod antecedente membro, consequente etiam hoc ipso dictum foret. idem namque manifesto valet in acie cecidisse, & in causa animam profudisse. Haec ego multo antea adnotaram: itaque non incommode posse putaram vtrumque vulnus pulcherrimae orationis sanari, cum postea animaduerti Gabriele Faernum, magni ingenij virum: peracrisque iudicij, alia ratione priorem illam plagam curasse: cum enim diligentia sua: studioque, quod in optimis scriptoribus purgandis ponit, multas maculas ex hac oratione deleverit, ita priorem illum locum excudendum curavit. Quae quidem tanta est, ut trophaeis monumentisque tuis allatura sit finem aetas. quemadmodum sane scriptum est in antiquissimo quodam libro, qui in Medicea bibliotheca servatur: in quo haec oratio cum paucis aliis scripta est, post libros duos de inuentione: vtroque enim pacto locus restituitur: eademque sententia ex ambabus his lectionibus elicitur. & ex hac ipsa, quae nullam vilius operam amplius requirit: & ex illa, quae auxilium alicuius, ut integra foret, expectabat: quod tamen cum latum ei (ut opinor) nunc sit, non est deterior ipsa altera existimanda.

Deleta macula e V. libro M. Varronis de lingua Latina.

CAP. XXII.

ESTIMONIUM hoc M. Varronis, quod modo citavi, admonuit me ut mendum tollerem e verbis, quae consequuntur, in excusis libris eruditissimi illius scriptoris, aut deprauatis aut imminutis. ita igitur in non nullis legitur. Priorem illam partem ubi, cur, & vnde, sint verba scrutantur, Graeci vocant *ετυμολογίας*: illam alteram, *ἀναλογίας*: in aliis enim posterius Graecum verbum defecit. Antiquissimum illud exemplar, cuius supra quoque mentionem feci: cuiusque iam fides (ut opinor) perspecta ac constituta est, habet. illam alteram *πρὸ σημαινόμενον*. quae manifesto vera lectio est. quod e superioribus verbis auctoris percipitur: intelligit enim partem illam quam vocavit. in qua re vocabulum sit impositum, id autem ad *ἀναλογίας* non pertinet sed notionem vimque vocabulorum valet.

Macrobij locus mendosus a mancus, & macula deleta, & exemplo posito, restituitur: quomodoque aliae turpes maculae inde etiam detergeri possint, declaratur.

CAP. XXIII.

MACROBIUS in v. libro Saturnaliorum, ubi de poculo, quod *κισύβιον* a Graecis vocaretur, disputat, ac quae nominis illius ratio esset: plures enim ferebantur, docet, inquit. ut in excusis exemplaribus legitur. Qui autem cissybium, ex hedera factum poculum *δὸν ἐκ κισσοῦ* non dici arbitrantur, Euripidis auctoritate niti videntur, qui in Andromacha sic ait. exemplum eius poëtae illic desideratur. In Andromacha vero huius poculi mentio nulla. quare constat locum corruptum esse. legi autem debere in Andromeda testimonio Athenaei percipitur. vnde de omnem illam eruditam accuratamque disputationem, quam habuit de poculis, quae Virgilius Graecis vocabulis appellavit, accepit Macrobius: quamuis, ut mos hominis est, a quo

quo adiutus sit, non indicet. Euripidis verba, quae illic poni debuerunt, haec sunt. *ἢ πῶς ποιεῖται ἴσθαι λέως: Ὁ μὲν, γὰρ λακτοε κισσίνον φέρων σκύφος. Πόντον ἀνεψυκτῆρ: ὁ δ' ἀμπύλον γάνος.* tolli autem debere particulam negandi e verbis Macrobij liquido cognoscitur: Euripides enim cum inquit, *κισσίνον σκύφος*: videtur materiam ostendisse e qua vas illud factum esset: in conuentu namque pastorum, atque agrestium ligneum vas adhiberi debuit. Scribi vero illic debere *δὸν κισσίνον* ipse puto, ut ex vltima parte Graeci nominis ab imperito aliquo Latini monosyllabon, quod vim negandi habet, conflatum sit. Non vnus autem hic tantum locus auxilio Athenaei, mancus ac deprauatus restituitur, sed omnis illa diligens Graecorum poculorum explicatio: testimonia enim cuncta, quae citat Macrobius, nullo suo labore quaesita, sed a Graeco scriptore translata sunt. In xj. autem libro Athenaeus examinandis vocabulis poculorum operam dedit: cunctaque summo studio, ac diligentia explicauit. eorum vero partem tantum persecutus est Latinus grammaticus, quae Virgilianae doctrinae explanandae conueniret. Huius igitur loci correctione omnem illam partem eius libri, laceram mirum in modum ac maculosam, videor mihi restituisse, atque emendasse. cum, quomodo hoc nullo labore fieri possit, ostenderim: non defecerunt enim tantum apud eum auctoritates scriptorum, sed nomina etiam saepe fabularum operumque peruersa sunt. quibus omnibus malis facile illa ratione, opeque Graeci auctoris, succurritur.

Duo M. Varronis loci emendati in V. libro de lingua Latina.

CAP. XXIII.

OEDA macula occupauit locum M. Varronis in v. libro de lingua Latina, quae tamen (ut opinor) tuto deleri coniectura potest. nam antiquissimus etiam liber ea parte deprauatus est. ubi igitur quaerit, quod erymon habeant Veliae, qui locus in vrbe est, ita nunc vulgo legitur. Veliae vnde essent, plures acceptas causas: in quis, quod ibi pastores palatini ex quibus ante tonsuram inuentam, vellere lanam sint soliti. a quo vellera dicuntur. apparet autem ex ouibus legendum esse: peruersionemque vnus litterae magnas hic tenebras offudisse: a vellendo namque Velias appellatas voluit, quicumque auctor fuit huius rationis. velli autem antiquitus solitas oues, non tonderi: vnde lanae ipsarum vellera vocatae sunt, ut hic, ita in ij. libro de re rustica tradit M. Varro: inquit enim, lanam intelligens. Quam demptam ac conglobatam alij, vellera: alij, vellimna appellant. ex quorum vocabulo animaduerti licet prius lanae vulsuram, quam tonsuram, inuentam. Paulo post locus itidem corruptus est, qui eodem & ipse pacto (nisi fallor) emendatur, ferente tamen hic auxiliij multum vetustissimo illo exemplari, sine quo restitui videtur nullo modo potuisse: cum enim ita passim legatur. Ab hoc quoque quattuor partes vrbis tribus dictae ab locis. Suburrana. Palatina. Exquilina. Collina. quinta, quod sub Roma, Romilia. Sic reliquae tribus ab his, ut in tribuum libris scripti. in illo sic inueni (relinquam autem priorem partem, in qua discriminis nihil est.) Sic reliquae texta ab his rebus, quibus in tribuum libris scripti. quod si ex texta, facias extra, omne (ut arbitror) mendum sublaturum erit: significat enim ut Romiliam, tribum extra Romam, hic docuit vnde dicta sit: sic reliquas tribus, quae sunt extra Romam, vnde nomen habeant, in libris tribuum se ostendisse. quare nolle nunc eadem sine causa repetere: reicitque eo lectorem. nam sensum, qui ex peruulgatis verbis elici poterat, quis non intelligit falsum fuisse? Reliquas omnes tribus numero xxx. ab quinque his, quas nomine iam appellat, vocatas.

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIO- NVM LIBER XVII.

*Purgatur reliqua pars loci illius M. Varronis, unde iam
plures maculae deletae erant.*

C A P. I.

L OCVS restat M. Varronis in vij. libro de lingua Latina post eum, quem supra correxi, exempla eiusdem animaduersionis continens: qui & ipse purgatus, integerque, rem illam valde confirmaret: nec parum luminis afferret indagantibus vestigia eius sermonis: nunc autem maculosus, multisque modis deprauatus, parum, aut nihil, iuuat. cum ego auxilio eiusdem antiquissimi optimique libri mihi vitus sum emendasse. Est igitur vbi accuratissimus scriptor testimoniis poetarum probat multa vocabula ab animalium vocabulis tralata in homines: positus enim exemplis multis eius rei, addit. Porcij, ab lupo. Volitare vlulantis: Ennij, a vitulo Tibicina maximo labore mugit. Eiusdem, a boue. Clamore bouantes. Eiusdem, a leone. Pausam fecere fremendi. Eiusdem, ab hoedo: Clamor ad caelum voluendus per aethera vagit Malui enim nitidum locum ipsum: a mendis que vacuum ponere quam, vt in excusis legitur, inquinatum: vbi cumque enim Eiusdem nunc recto scriptum est, illi perperam habent equidem. Sed primum etiam verbum, cum mendo, si quis diligenter attendat, vacet, corruptum tamen illic videtur: nec vt viri nomen scribitur: porci enim in illis legitur. Porci autem pro Porcij vetere consuetudine capi debere arbitror, quae etiam Enni pro Ennij scribebant, & Patavij pro Patavij: plurimaeque alia, adnotata diligenter a grammaticis. Arbitror enim significari Porcium Licinium, valde laudatum poetam. Seruat autem hoc M. Varro, vt primum auctoris nomen ponat: statimque beluae, vnde vocabulum in hominem translatum sit, cum vero plura testimonia Enni citasset ideo inquit. Eiusdem. vt supra etiam cum continentia duo exempla Lucilij posuisset, qui tamen locus eodem vitio laborat in his impressis libris; qui vulgo meliores habentur: nam sunt etiam excusi superiore memoria, in quibus recte illic. Eiusdem, legatur. Sed in verbis etiam, quae sequuntur, eandem rem explicantibus, manifesto sunt maculae nonnullae, quas cum omnes penitusque delere non possim, enitar tamen partem illarum eluere: cum enim ab Aldo olim excusus liber habeat. *Sueta fremdice frunde frutum suauiter. Matus in Cassina a fringuilla Quid fringutis? quid istuc tam cupide cupis? antiquus ille retinet. Sueta Fremdice frunde & frutinni suauiter. Maccius in Cassina, & quae sequuntur, pro Maccius autem, seiuncto pronomine a nomine, vt importune cohaerent M. Accius legi debere nullo negotio intelligitur, praefertim cum verba, quae adiungit Plauti sint ex ea fabula. M. autem Accium eum vocatum, prodente hoc ipso memoriae, constat. inquit enim in prologo Mercatoris. Graece haec vocatur *εμπαρορ* Philemonis: Eadem Latine Mercator Marci Accij. Vagire autem proprium esse agnorum: conuenireque vocem hanc ploratu etiam infantium ostendendo, auctoritate huius poetae probare potuisset M. Varro: in prologo enim Poenuli, absterrens nutrices a theatro ait. Nutrices pueros infantes minutulos Domi procurent: neue inspectatum afferant. Ne & ipsae sitiant, & pueri fame pereant: Neue elurientes hic quasi hoedi, obuagiant.*

*Restituitur locus Sex. Pompeij Festi vbi, qui vocati fuerint ludi piscatorij,
docet, in excusis libris mancus & maculosus.*

C A P. II.

M E N D V M tollere a Sex. Pompeij xiiij. libro volo. quia molestum est, & explicationem veteris titus infuscatur: ita enim nunc apud eum in excusis libris legitur. Piscatorij ludi vocantur, qui quotannis, mense Iunio, trans Tiberim fieri solent a populo R. pro

lo R. pro piscatoribus Tiberinis: quorum quaestus non in macellum peruenit, sed fere in aream Vulcani: quia id genus pisciculorum maiorum datur ei deo pro animis humanis: cum manifesto pisciculorum viuorum legi debeat: quod comprobatur etiam auctoritas calamo exarati libri, de antiquissimo descripti, qui apud me est. Repugnat autem inter se, quod prius erat, pisciculorum maiorum: cum eadem res nunc extenuetur: nunc augeatur, diuersa ratione: praeterquam quod res animi particeps, viuaque, dari debuit pro anima conseruanda: in vitaque retinenda, non expers illius: hic enim mos eorum sacrorum erat. vt memoriae, quae quae prodidit M. Varro in vij. libro de lingua Latina, cuius haec verba. Volcanalia a Volcano, quod ei tum feriae: & quod eo die populus pro se in ignem animalia mittit. Praeterea verbum adest valde opportunum in eodem illo libro, quod in impressis desideratur: indicatur enim quis fuerit populus, qui eos ludos faceret a loco sedeque, non a gentis tantum nomine: legiturque illic a populo Romano urbano. Ludi autem hi, quod in vij. libro Factorum ab Ouidio traditur, vij. Id. Iun. fiebant: ita enim inquit. Tertia post Nonas remouere Lycaona Phoebe Fertur, & a tergo non habet vrsa metum. Tunc ego me memini ludos in gramine campi Aspicere, & dici lubrice Tibri tuos. Festa dies illis, qui lina madentia ducunt: Quique regunt paruis aera recurua cibus. Animaduertendum autem in verbis Sex. Pompeij, quum inquit. Quorum quaestus non in macellum peruenit, sed fere in aream Vulcani: videri quaestum valere hic *ἀγορῆ*, non *κέρδος*: puto enim significare, quod caperent piscatores illi, solitos portare non in macellum, vbi res mensis idoneae, ac quibus vescerentur homines, vendebantur, sed in aream fere Vulcani, vbi viui emebantur ab iis, qui ei deo pro anima vitaeque sua producenda consecrabant: cum tamen in xiiij. quoque libro doceat, qui sint hi ludi vtaturque eodem hoc verbo, non tam aperte potest illic, quod hic (nisi fallor) significat: haec enim ipsius verba sunt, idem breuius exponentis. Piscatorij ludi vocantur, qui fieri solent pro quaestu piscantium mense Iunio trans Tiberim. Cum vero supra ipse affirmarim me librum habere Sex. Pompeij, exscriptum de antiquissimo exemplari, totam rem accuratius vt fides eius auctoritasque augeatur, commemorabo. Angelus Politianus in lxxij. capite Miscellaneorum, narrat se Romae accepisse a Manilio Rallo fragmentum quoddam Sex. Pompeij, sane quam verustum: nonnullaque itidem pagellas eiusdem exemplaris a Pomponio Laetio quae omnia vt ostendit illic, cum descripsisset, paucis ab hinc annis ego incidi in aduersaria quaedam ipsius in taberna libraria, quibus continebantur etiam hae reliquiae Festi, atque e mi, manu Politiani cognita. tanta tamen ille celeritate in scribendo vsus fuerat, litterisque a deo minutis, ac saepe etiam per notas totis vocibus indicatis, quod suum propriumque hominis erat, cum huiuscemodi aliquid, quod ipsius tantum vsibus seruiret, in commentariis adnotaret, vt vix intelligi possint. illic igitur ita vt ostendi, legitur.

De vetere situ Pisanum: formaque totius regionis, valde nunc immutata.

C A P. III.

M I R V M est quantopere locorum facies, situsque, vetustate mutetur: id autem testari nunc mihi libet, exemplo antiquissimae urbis. Pisae enim Graecorum quondam oppidum, longe aliter ac nunc apparet, conditae fuerunt: cum enim opportuno loco nunc quoque urbs posita videatur, eo ipso tamen tempore munitor admirabiliorque fuit: cingebant namque ipsam magna ex parte duo flumina, Araus, & Aufer: quorum alterum mediam hodie secat: alterum vero longe discessit, a moenibusque ipsius abiit, nomine tantum ibi relicto: parua enim vis aquarum, collecta e fontibus quibusdam, riuilisque, alueum ipsius occupauit: Auferque hodie vocatur. quo nomine prius fluius, qui ex eo latere urbem stringebat, appellabatur: ille autem mutato nomine Serchius, per agrum Lucensem fluens, in mareque erumpens, vocatur. cum olim in Araum influens, nomen illic amitteret. Factum autem id artificio humano traditur: alioque deriuatus Aufer, ne Pisanum agrum violaret: siue vt comoda quaedam vtilitatesque afferret, iis quo nunc e vetere alueo deriuatus, deductus est. Omnis autem haec res testimonio antiquorum scriptorum confirmatur, & Graecorum, & Latinorum: in primis autem carmine Rutilij cuiusdam Galli, qui Roma discedens, capta vrbe a Gotthis: marique iter faciens, vt omnem hanc inferam oram, ita etiam formam situmque eius urbis descripsit. versus quibus de vetustate ciuitatis loquitur plures sunt: quibus vero de hoc, quod agimus, hi. Alpheae veterem contemplosor originis urbem Quam cingunt geminis Aufer & Arnus aquis Conum pyramidis coeuntia flumina ducunt Intratur modico frons patefacta Iolo. Sed proprium retinet communem in gurgite nomen. Et pontum solus scilicet Arnus adit. Strabo quoque in vij. libro Geographiae diligenter omnia tradidit his verbis. *ἡ δὲ Πισακτιμία ἐστὶν ἡ πόλις ἐν τῷ ποταμῷ τῷ Ἀραύῳ καὶ τῷ Ἀυφῆρι.*

πελοποννησίω πελοπόννησος, δι' ἡμετέρας τῶν ἰλίων στρατιωμάτων, κατὰ τὸν ἀναπλάσσειν, ὃν ἐπέκεινθησαν: οἱ μὲν εἰς τὸ μεταπόντιον: οἱ δ' εἰς τὴν πελοπόννησον, ἀπαντῶν πύλοι καλούμενοι: ὁνοῦν δὲ ποταμῶν κίττα μὲν τὰ ἐν, κατ' αὐτῶν τῶν συμβολῶν. & quae sequuntur, ad ortum eorum fluminum, cursumque pertinentia, de quibus alio in loco huius operis accurate disseram. Plinius quoque in iij. libro, capite itidem iij. Colonia Luca, a mari recedens: propiorque Pisae inter amnes Auferrim & Arnum: orta a Pelope Pisifque: siue Atintanis, Graeca gente. Adiuuat etiam historiam hanc, quod Ptolemaeus exitum in mare Auferris amnis non ponit: nec ea parte, qua nunc Serchius influit, fluium vllum fauces habere docet. qui tamen sileti non potuit: sunt enim nunc tempestosa loca, interituque multarum nauium insignia.

Locus A. Gellij restitutus: versibus, qui apud eum desiderabantur, indicatis: maculaque inde sublata.

CAP. IIII.

AGELLIO, qui primus in hoc genere scriptionis aliqua cum laude versatus est, opem quoque ferre volo: locumque in extremo ipsius opere mancum deprauatumque restituere, non tamen a scriptis antiquisque libris in hoc adiutus: quamquam maiorem partem eius voluminis cum fideli exemplari contulerim: in eo namque postrema haec pars defecerat: sed coniectura tantum, opinioneque ductus. Quod igitur in excusis libris est. Mutuabor ex Aristophanis coronopesta pauca. puto legendum. Mutuabor ex Aristophanis choro anapaesta pauca, diiunctis vocibus, quae perperam coaluerant: & vt Graecorum grammatici loquuntur, κατὰ διαίρεσιν: vbi vero infra desiderantur haec ipsa anapaesta: inaneque spatium relictum est, scribi arbitror oportere ita, continuata lectione. Versus legis datae hi sunt. Εὐφρομένην χερῶν, κάξισαδάμ τῶν ἡμετέροις χοροῖσιν. Ὅπως ἀπὸ τοῦ ἴνδου λόγων, ἢ γνώμῃ μὴ κακῶς ῥεῖται: Ἡ γενναίων ὄργια μουσῶν, μήτ' ἴδ' πο, μήτ' ἐχθρῶν τε. An plures autem adhuc versus poni debeant, siue tribus his contentus fuerit Gellius, affirmare non ausim: neque enim hoc coniectura possum consequi, & diligenter ponderata sententia huius loci, contenderim hos ipsos intellexisse auctorem illum. horum certe ille trium notionem exprimit. inquit enim statim post superiora illa, quae correxi, verba. Et quam ille, homo festiuissimus, fabulae suae spectandae legem dedit, eandem ego commentariis his legendis dabo. vt ea ne attingat, neque adear, profestum & profanum vulgus: a ludo musico diuersum. Initium hoc esse epirrhematis e Batrachis Aristophanis notissimum est. vsus autem est hoc quoque loco Plutarchus in libello, quo disseruit, ex rebus ne bellicis, an ex studiis sapientiae maiorem gloriam consecuti sint Athenienses, ita scribens: ποιῆτας αὐτὸν intellexit, & maxime tragicos. βούλεδε ἄνδρας ἐσάγγωναι αὐτῶν, τὰ σύμβολα, καὶ τὰ παράσημα τῶν ἔργων κομίζοντας. ἰδίαν ἑκάστου πάροδον ἀποδιδόντας, ἑξ ἑσῶν μὲν δὲ προσίτωσαν ὑπ' αὐτοῦ, καὶ λυγρῶς ποιηταί, λέγοντες καὶ ἀδοντῶν. Εὐφρομένην χερῶν, κάξισαδάμ. & quae sequuntur: quattuor autem continentes versus posuit.

Locus Ciceronis in epistola ad Atticum illustratus, ponderatis diligenter sententiis illis.

CAP. V.

VM. Cicero in epistola quadam ad Atticum scripserit. Tabernae mihi duae corruerunt: reliquaeque rimas agunt, itaque non solum inquilini, sed mures etiam migrauerunt. videtur aut nefcisse, aut verum non putasse, quod a veteribus nonnullis scriptoribus memoriae proditum est. mures bestiolas esse, quae futura in primis praecognoscunt. putrida namque iam domo, & paulo post casura, primi periculum prouident: relictiisque cauis illis, ac sedibus quas incolebant, quanta maxime celeritate possunt, inde aufugiunt, atque demigrant: neque enim Cicero, si cognitum hoc habuisset, dixisset, mures, rimas agentes tabernas, postremos reliquisse: qui diuinatione vtentes, inquilinos praeuenire debuerunt. Aelianus in primo libro de varia historia hoc narravit. nec non Plinius his verbis. Ruinis imminentibus muscoli praemigrant. Quod autem paulo post Cicero adiungit. Sed tamen ea ratio aedificandi initur, consiliario quidem & auctore Vestorio, vt hoc damnum quaestuosum sit, est hoc proprium prudentis hominis, siquid incommodi acciderit, non tantum illud industria studioque relarcire, sed etiam arte quadam efficere, vt praestiterit malum illud accepisse. quod multo maiore in re declarat, laudatque Polybius in v. libro historiarum: Cum enim maximo terraemotu Rhodus conuassata esset, ac muri ciuitatis magna ex parte: naualiaque corruissent: nec non colossus ille

Ille magnus euerfus esset, tanto consilio narrat artificioque illos vltos, in calamitate illa instauranda; vt quod Cicero inquit, atque ipse quoque exponit, prorsus contigerit. vnde sapiens scriptor: semperque excitare homines studens ad industriam, illud cogitans, exclamat. tantum inciticia, & ignauia in vita hominum distat a studio, ac prudentia, & priuatim, & publice, vt his res etiam secundae detrimenta importent: his vero contra calamitates meliorum rerum, emolumentique occasio sint. Quibus autem idem, quod Cicero dicit, verba ipsius haec sunt, Rhodios ipsos laudantis. Ὅπως ἐχειρίζον νονεχῶς, καὶ πραγματικῶς τὸ γεγονός, ὡς μὴ βλάβης: διορθώσεως δὲ μάλλον αὐτοῖς αἰτίων γενέσθαι τὸ σύμπλωμα. sequuntur autem statim ea, quae, vt potui, expressi. quibus etiam adiungitur ratio viaque, qua illi remedium adhibuerunt tot & tam grauibz malis: missis enim legatis ad reges, & ciuitates, magnitudinem illius infortunij exposuerunt: atque ita animos eorum affecerunt, vt certatim illi amplissima munera Rhodum miserint: & non tantum ipsos opibus suis subleuarint, verum etiam se obligatos illis esse confessi fuerint.

Declaratur testimonio Posidonij, Apicium accusatorem fuisse P. Rutilij. qui cum probus ciuis fuerit, ab iniustis nefariisque iudicibus condemnatus est.

CAP. VI.

VESTVS est pluribus locis M. Cicero de damnatione P. Rutilij Rufi, cuius optimi atque innocentissimi: nec tamen accusatorem eius vquam appellauit: aut quo nomine in iudicium ille vocatus sit, ostendit. eum autem mihi video apud Athenaeum in iij. libro inuenisse. narrat enim, de Apicio loquens, luxurioso homine, gutturisque ac ventris vitio dedito, eum Rutilio exilij causam fuisse. illi inquam, qui Graeca lingua Romanam historiam scripsit. nam Cicero quoque in primo libro de Oratore, vbi de nefatio hoc iudicio copiose disputat, affirmat eum doctum virum fuisse, ac philosophiae deditum. Indignissimum autem fuit improbissimum hominem, atque in turpissimis voluptatibus perditum, accusasse, & e ciuitate eiecisse, sanctissimum, ac temperatissimum virum. Miror tamen, si hac infamia tunc flagrabat Apicius, non tetigisse hoc Cicero, in deplorando foedo exitu illius iudicij, qui iudices ipsos tantopere vulnerauit: ac pestiferos supplicioque dignos dixit. Eodem tamen loco Athenaeus videtur tradere alium etiam Apicium extitisse, qui eodem intemperantiae morbo laborarit: de quo affirmat se principio illius operis disputasse: intelligit autem (vt opinor) locum in primo eorum librorum in quo affirmavit, vt ex epitome percipitur, vixisse illum regnante Tiberio. nam Apicium eum adoptasse Seianum, qui tantum gratia apud Tiberium potuit, certum est. hic vero manifesto non fuit Rutilij inimicus. Athenaei verba in quarto, qui tamen citat eius rei testem Posidonium in xlix. libro historiarum, sunt haec. παρα δὲ ῥωμαίοις μνημονοῦνται ἀπικίον τινα ὑπὸ ἀσωτίᾳ πάντας ἀνδρῶν ὑποβουλιτικῶν: οὗτος δ' ἐστὶν Ἀπικίος ὁ καὶ τῆς φυγῆς αἰτίας γλυόμενος ῥουτιλίῳ, τῷ τῶν ῥωμαϊκῶν ἰστορίων ἐκδιδωκῶτι τῆ ἐπιπέλων φωνῇ: ποδὲ δὲ ἀπικίου, τοῦ καὶ αὐτοῦ ὑπὸ ἀσωτίᾳ διαβόητου ἐπιπέλου πρώτου ἐρήκαμος. Duo igitur extitere Apicij, ambo luxuriosi homines, & insignes turpissimi vitij notis. nisi in Romana re commemoranda peccauit Graecus homo. Quod autem eodem loco Cicero addidit, ostendens iudicium illud sine mysteriis rhetorum tractatum fuisse. Nemo ingemuit: nemo in clamauit patronorum: nihil cuiquam doluit: nemo est questus: nemo Remp. implorauit: nemo supplicauit, similis huic loco est ille Demosthenis contra Midiam. vbi de Euaeonis iudicio loquitur, qui Euaeon pulsatus a Boeoto quodam contumeliae causa, interfecit illum, & tamen cum causam diceret, condemnatus est: commemorat enim cum vna tantum sententia graui damnatus sit, sua culpa illum absolutum non fuisse: quod nihil eorum gerere in animum induxit, quae saepe eripiunt e maximis periculis reos. verba oratoris haec sunt: ἀκούω ὑμῶν αὐτῶν ἔγωγε μὴ μόνον ἀλόνοι ἦναι: καὶ ταῦτα, οὐτε κλαίοντες, οὐτε δειδιόμενοι τῶν δικαστῶν οὐδέ τις: οὐτε φιλάνθρωπον, οὐτε μικρὸν, οὐτε μέγα, οὐδ' ὅτι τιόν, πρὸς ἑαυτῶν δικαστῶν ποιήσαντα.

Vnde nomen impositum sit Tityro pastori contra Latiorum grammaticorum sententiam.

CAP. VII.

TITYRO pastori nomen inditum fuisse puto a fistula, qua in cantu ille vteretur: quamuis veteres Latini grammatici affirmant Afrorum lingua hircum ita appellari. vnde custos eorum eodem pacto vocatus sit. Athenaeus enim in iij. libro

de fistulis copiose disputans, inquit. ὁ δὲ καλλίμνος αἰὼς τιτύριος καλλίμνος παρὰ τῆς ἐπιπέρας Δαρδανίου. cuius rei auctorem ille habet Artemidorum Aristophanem in secundo πρὸς δῶρον ἰδίους. Id autem fortasse Virgilius significare voluit, quum Meliboeum, alterum pastorem, fecit ipsi dicentem. Siluestrem tenui musam meditaris auena: nam καλλίμνος Graecis culmus est. ut doctissimus poeta rationem eius nominis ita aperire voluerit. Praecipue autem, ut hoc verum credam ducor, quod Graecus scriptor in Italia hoc nomen frequentatum tradit a Graecis, qui Dorici generis hanc terram incolebant. unde verisimilius est Theocritum, qui ante nostrum poetam id nomen usurpauit, ita pastorem appellasse: illo enim sermone utitur. In eodem praeterea libro Athenaeus ante superiorem locum narrat Ameriam Macedonem ἐπιπέρας λέοντος affirmare Tityrinum dici musicum instrumentum, quod monaulon alio nomine vocaretur. nec tamen me fallit ita quoque bestiolam appellatam, cuius meminit auctor libelli, quo describuntur naturae hominum, ac mores: Theophrasto autem nuuc ille falso attribuitur: quo enim capite describit blandum hominem, & qui omni in re aliis placere studeat, inquit. ἀμίλην δὲ καὶ πίδακον θρέψαι, καὶ τίτυρον κήσασθαι, καὶ Σικελικὰς περιστεράς.

Declaratum quis fuerit Conon ille Virgilianus, in poculo coelatus: & de Alcone, cuius laudes passim canebantur, quaeritur.

CAP. VIII.

ET V S interpres Virgilij Seruius quandoque lapsus est in historia hominum, quorum meminit, eruditus, ac multae lectionis poeta: cum enim ille in pastorali poemate cecinit. In medio duo signa, Conon. non intellexit Cononem Atheniensem, summum virum in bellicis rebus, Timothei item imperatoris filium, ut ipse putauit: sed valde peritum Geometriae hominem, magnaue cum laude in mathematicis versatum, cognominem illius. Eius autem meminit quoque Archimedes in epistola, qua Dositheo misit librum suum πρὸς τετραγωνισμὸν παρεβολῆς: ostendit enim amicum Cononem ambobus fuisse, ac de interitu eius, paulo ante mortui, queritur. initium vero epistolae hoc est. Ἀρχιμήδης Δοσιθέω. Ἀκούσας Κόνωνα μὲν τετελευτηκῆσαι: ὃς ἰὼ ἐτι λειπὼν ἡμῖν ἐν φίλῃ: τίνα δὲ κόνωνος γινώσκον γρηγορῶς καὶ μετρίως αἰκίον ἔμψυ: τοῦ μὲν τετελευτηκότος ἕνεκ' ἐλυπήθημεν ὡς, καὶ φίλου τοῦ ἀνδρὸς γινώσκοντος, καὶ ἐν τοῖς μαθηματικῶν θαυμαστοῦ τινος. & quae sequuntur. Inde autem suspicari possumus alterum illum, quem Virgilius non appellauit, Archimedes fuisse: ut aliis etiam nonnullis coniecturis, ita hac, quod nobilis artifex, quos coniunctos amicitia fuisse, & in eodem studio claruisse sciret, in poculo illo coelato coniunxisset. In v. tamen Ecloga eodem pacto in Alcone deceptus esse existimari non facile potest. quamuis fuerit etiam Alcon faber: coelatorque poculorum. ut idem poeta testatur in Culice; ubi eum in nobilissimis artificibus numerat his verbis: nec pocula gratum Alconis referent, Boëtiq̄ue toreuma. Nam quod ipse commemorat fuisse illum sagittarium, qui cum filij corpori serpentem applicatum vidisset, fretus arte sua ita ponderarit sagittam, ut beluam trasfixerit: nec in corpus pueri penetrarit. idem a Manilio poeta traditur in v. libro Astronomico. ubi de sagittae sydere loquitur, ac praestantes quosdam in vsu ipsius appellat, ut Teucrum, Philoctetam. non tamen nomen ipsius illic ponitur. quare si ita illum certo vocatum scirem, qui tam egregie arcu vteretur, omnino putarem hic eum significatum fuisse: fuit enim factum illud laude, celebrationeque dignum: ac magis conuenit ei quod adiungitur de Codro rege Athenarum, qui pro salute patriae morti se obtulit. Alconis autem fabri mentio quoque est apud Athenaeum in xj. libro. ubi de poculo quodam, elephante vocato, disputans, testimonio Damoxeni, comici poetae, utitur, qui Alconis huius opus id esse tradiderat: interrogatus enim quidam, quod nam potissimum id foret, respondet. Δίμρονον ἄλκοντι, τρεῖς χωρὸν χίλια. Ἀλκῶνος ἔργον. Alconis etiam cuiusdam Spartiatae, summi viri atque herois, meminit Pausanias in Laconicis: cui amplissimum monumentum aedificatum fuisse tradit in Dromo: ob quae tamen praecleara facta tantum dignitatis ille consecutus sit non narrat. ut existimari possit an fuerit, qui hic intelligitur: tantum enim affirmat eum Hippocoontis filium fuisse: aliquid autem gesserit in vita honore dignum necesse est. ut non sine causa etiam duo fortissimi ciues duarum potentissimarum ciuitatum putari possint fuisse a poeta eodem versu celebrati.

Restitutus

Restitutus locus in XIII. Philippica Ciceronis: qui temere, inculcatis eo nonnullis alienis verbis, deprauatus erat.

CAP. IX.

CONSIDERANDVS est diligenter locus e xij. Philippica. quo Cicero refellit verba haec ex epistola M. Antonij. Nec Lepidi societatem violare, piissimi hominis: ostendere enim vult Lepidum falso insimulatum: finxisseque Antonium eum secum sentire, ut suspectum illum Senatui faceret, non quod vere societatem vlam cum eo coisset. ait igitur, increpans hominem. Tibi cum Lepido societatas? aut cum vlllo, non dicam bono ciue, sicut ille est, sed homine sano? id agis, ut Lepidum, aut impium, aut insanum, existimari velis, nihil agis, quamquam affirmare de altero difficile est, de Lepido praesertim. quem ego metuam numquam: bene sperabo dum licebit. & quae sequuntur. Ego sane tria verba illa, de Lepido praesertim, tollenda hinc arbitror, ut omnem sensum huius loci perturbantia. scripta autem in margine alicuius libri quondam fuisse puto ab aliquo, qui, exitu huius rei cognito, hoc quasi glossemate: confirmare voluerit veram illam vocem Ciceronis, qui emendans superiorem sententiam: intelligensque crebras mutationes consiliorum: abditaque hominum voluntates, inquit. Quamquam affirmare de altero difficile est: addideritque hoc, quod communiter dictum verum erat, praecipue deleui, & inconstanti homine Lepido vere potuisse praedicari: ipse enim postea fractum Antonium e sua recepit, ac bellum instaurauit. nullo autem modo conuenit sententia illa personae Ciceronis, qui purgare tunc Lepidum volebat: nec iis etiam verbis, quae statim de eo prolata sunt. addit enim. Quem ego metuam numquam, bene sperabo dum licebit: si namque is erat ille, de quo in primis affirmare difficile esset, metui non sine causa poterat: respondent autem haec superioribus illis verbis. Id agis ut Lepidum, aut impurum, aut insanum existimari velis, quae autem in medio relicta sunt, tamquam inculcata huc sunt a Cicerone, eo consilio, quod iam indicaui: siue inferioribus his. Id agis, ut Lepidum. & quae sequuntur. quamuis enim sublatis illis verbis, non tam vicinum viri nomen sit, quo referatur pronomen, quem, cum tamen iterum supra Lepidus appellatus sit, habet unde pendeat. Hieronymus autem Ferrarius, qui cum scriptis pluribus libris contulit Philippicas has, ac multas ex ipsis maculas deleuit, questusque magnopere est in sequente oratione de genere hoc imperitorum, qui glossemata subscribunt, aut aliquid quod vim declarationis habeat, de suo addunt: quique nonnulla hoc pacto loca bonorum auctorum deprauata indicauit, hoc non vidit: fugit enim illum licet accuratum lectorem horum librorum, ut alios etiam multos, quamuis satis perspicuum erratum sit: nec eum, qui intentis oculis, acriterque intueretur, fallere debuerit.

De natura T. Quintij disputatum. & quam aptae sint ad fidem faciendam fictae etiam aliquando res declaratum.

CAP. X.

T maioribus multo virtutibus ornatus: generosique in primis animi fuisse intelligitur T. Quintius, qui ereptam e manu seruituteque Macedonum Graeciam liberauit, ita acutum ingenium lepidumque habuisse facile perspicitur: delectatusque esse, prodente hoc memoriae T. Liiuo, recitatione fabellarum: quod tamen tempore ille, & cum magnum fructum ferre possent, quamuis in rebus seriis tractandis, faciebat. multum namque fabulae, loco positae, ad persuadendum valent: & in deliberationibus, praesertim cum oratio haberetur ad multitudinem, mirifice sunt aptae. quod Aristoteles quoque in secundo libro de arte dicendi praecepit, exemplis vsus elegantissimis. In xxxv. igitur libro ab vrbe condita Liius, ubi narrat Quintium vanitatem Aetolorum refutasse, qui oratione sua, mendaciorum plena, copias Antiochi regis celebrabant, hoc genere fidei faciendae vsum eum tradit his verbis, quae ab eo illic pronuntiantur. Est autem res simillima cenae Chalcidensis hospitis mei, hominis & boni & sciti conuiuatoris, apud quem, solstitiali tempore, comiter accepti, quum miraremur unde illi eo tempore anni, tam varia & tam multa venatio, homo non quam isti sunt gloriosus, renidens, comimentis ait varietatem illam, & speciem ferinae carnis ex mansueto sue factam. Alter locus est in consequente libro, cum persuadere vellet Achaeis non vtilem esse ipsis possessionem Zacynthi: cuius insulae potiundae desiderio flagrabant: eadem enim ratione viaque tunc quoque vsus est, ac simili absterre illos ab eo consilio voluit. ita agens. Ceterum sicut castudinem, ubi collecta in suum tegumen est, tutam ad omnes ictus video esse: ubi exierit

R 2 partes

partes aliquas, quodcumque nudavit, obnoxium, atque infirmum habere, haud dissimiliter vobis Achaei. & quae sequuntur. Sunt igitur ambae narrationes hae illius generis, quod λέγοι vocatur ab Aristotele.

Quaeritur, cur in libro, quem scripsit de re pecuaria Virgilius, de suibus nihil praeceperit.

CAP. XI.

AGNOSERE miratus aliquando sum, diligenter legens tertium librum Georgicorum, quo Virgilius rei pecuariae praecepta tradidit, poetam illum verbum de suibus mansuetis non fecisse. quorum cura studiumque magnum fructum affert rusticis hominibus: neque huius rei causam excogitare potui. M. certe Varro in libro de re pecuaria, copiose diligenterque id persecutus est: neque enim sine aliqua culpa, iustaque reprehensione, videtur posse, qui munus hoc suscepit: profususque est docere, quae ad studium illud pertinent, omittere bonam magnamque partem eius curae: in opere autem, quod absolutum putatur, hoc commisisse Virgilium admirationem habet: neque enim videtur debuisse sermonem de foeda lutulentaque bestia despiciere. de qua etiam Homerus in Heroico carmine multa cecinisset: neque ipsum Iudaeorum superstitioni deditum fuisse scimus: aut ij, ad quos scribebat, prauiis his opinionibus imbuti erant. omnia denique mecum saepe quaesivi, quae inducere poetam potuissent, ut silentio praeteriret vtilem necessariamque praeeptionem, nec aliquam huius rei probabilem causam inueni. quare quomodo ille purgari possit, & a negligentiae crimine defendi, docti acutique viri cogitabunt.

Quod apud Ciceronem est pluribus locis. Post homines natos, videri acceptum e poemate Lucilij.

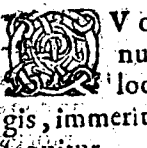
CAP. XII.

QVOD Cicero in oratione pro domo sua iterum Post homines natos, inquit, rem augere volens, sumptum esse arbitror e camine Lucilij. videtur certe illud redolere poetam locutionem: Lucilij namque in iij. libro Satyrarum, ut veteres grammatici tradunt, ait. Samnis spurcus homo: vita illa dignius loquoque Cum Pacidiano componer, optimus longe Post homines natos gladiator qui fuit vnus. M. Tullij ipsius verba sunt. Quis prouinciam homini, post homines natos, turpissimo, sceleratissimo, contaminatissimo, & quae sequuntur. & post. At id, quod mihi crimini dabitur, non modo peccatum non erat, sed erat res post homines natos pulcherrima. Sed etiam pro Milone, & in xj. Philippica eodem pacto locutus est. modus igitur loquendi (nisi fallor) inde ductus est, nam sententia in ore omnium est, qui amplificare quippiam volunt, & ὑπερβολῆς vtuntur. Demosthenes quoque id protulit in oratione de falsa & ementita legatione, dicens. ἴσῃ δὲ πῶς τοῦδ' ὄτι, ἂν ὁδὸν κερύουσιν ἀνθρώποι, καὶ κρίσεις γίνονται, οὐδὲς πώποθ' ἀπολόγων ἀδικῶν, ἔαλω. Huiuscemodi etiam esse putarem illud in primo libro de officiis. Hoc Herculi, Iouis fatu edito potuit fortasse contingere: valde enim grandis, ac poetica oratio esse videtur. nisi admonitus exemplari scripto, coepissem opinari mendii potius aliquid illi inesse: cum enim inde absit illud edito, arbitror legi debere. Hoc Herculi, Ioue fatu, potuit fortasse contingere. quomodo sane Cicero alias locutus est.

Illustratus locus in epistola illa M. Antonij, quam consularit Cicero.

CAP. XIII.

QVOD M. Antonius in epistola, quam misit Hirtio & Caesari dixit. Theopompum nudum, expulsus a Trebonio, confugere Alexandriam neglexistis. modus est loquendi similis Horatiano illi, quo in ode Archytae Tarentini cecinit. Negligis, immeritis nocituram Post modo te natis, fraudem committere: & in extrema item, quae sequitur. Mutare loricis Hiberis, Pollicitus meliora, temnis. Insimulat igitur Senatum Antonius, & quasi crimen illi obiicit, quod iniustum factum C. Trebonij comprobarit: neque, ut debebat correxerit, atque vindicavit. Id autem erat, quod necessitatem ille Theopompo imposuisset, si saluus esse vellet, confugiendi Alexandriam: atque ita impetum ipsius in suam vitam declinandi. Theopompi autem huius Cnidij, C. Caesaris familiaris, meminit Cicero in xij.

in xij. libro ad Artcium his verbis. Sestius apud me fuit, & Theopompus pridie: venisse a Caesare narrabat litteras. Strabo quoque in xiiij. libro geographiae, vbi quos claros viros Cnidus tulerit, commemorat hunc appellauit, ita scribens. καὶ ἡμᾶς δὲ Θεοπόμπος ὁ κείσερος τὸ θεοφίλος, τῷ μίχα δωμαμένον. Plutarchus itidem in Caesaris vita. cum ille post victoriam Pharsalicam persequeretur Pompeium ait, ἀνάμεινος δὲ τῆς Ἀσίας κνιδίους τε Θεοπόμπος, τῷ συμαρτο γαλγυτι αὐτὸν μάλιστα χαριζόμενος, ἠλυθὲν εἰσεσε. & quae sequuntur.

Quaeritur de cognomine soceri M. Antonij, qui Bambalio vocatus est.

CAP. XIII.

M. TULLII verba sunt e iij. Philippica, quibus etymon huius vocis Bambalio, indicatur. Tuae coniugis, bonae feminae: locupletis quidem certe, Bambalio quidam pater, homo nullo numero: nihil illo contemptius, qui propter haesitantiam linguae: stuporemque cordis, cognomen ex contumelia traxerit. Eiusdem autem mentionem fecerat antea in eadem oratione. Adamantius vero vetus grammaticus, quod sententiam Ciceronis responderet, inquit. Atque bambalo, βαμβάλιος. a Graecis autem βαμβάλιος vocatos balbos, & qui lingua haesitarent, notum est: docentque grammatici βαμβάλιον, valere illi ῥέπειν, interpretantes βαμβάλιον τὴν ῥακτίαν: ἢ καὶ φαρμακέντριον nominant. Graeci grammatici tradunt βαμβάλιον valere tremere corpore propter frigus, atque horrere: huic scemodique aliquem dentium tremorem ostendere arbitrantur voluisse Homerum, cum in x. Iliadis de Dolone iam capto, cecinit. ὁ δ' ἄρ' ἔση τρέβυσσεν τε Βαμβάλιον. tamquam metu ille impeditam linguam haberet, & cum vellet loqui, exprimere verba non posset, sed balbutiret.

Quo vsus est Virgilius in pastorali carmine, modus loquendi, ostenditur acceptus esse a Graecis poetis.

CAP. XV.

MODVS loquendi, quo Virgilius initio v. Eclogae vsus est, ita scribens: Boni quoniam conuenimus ambo, Tu calamos inflare leues: ego dicere verlus, e Graecorum sermone ductus videtur: frequens enim ille est apud eius linguae poetas: nouus autem & inusitatus Latinis. Apollonius igitur in iij. libro Argonauticorum illo vsus est, ita de Mopso augure canens. ἔδλος μὲν ἐμπροφανέντης οἰωνόνος: ἔδλος δὲ σιωδουφραάσα ἄνω ἰούσιν. Sophocles quoque in Oedipode Tyranno tertia collatione, ita Tiresiam augurem inducens cum rege ipso loquentem. Οἰκόνυ σὺ ταῦτ' ἀρίστος ἐνρίσκων ἔφης.

Declaratum M. Varronem libenter verbum procludere ad aliud transtulisse: emendatusque locus doctissimi scriptoris in hoc ipso verbo maculosus.

CAP. XVI.

LEGANTER vsus aliquando est doctissimus vir M. Varro verbo procludere: atque a rebus, quae cudendo caedendoque producantur, ad res transtulit, quae alia ratione animoque porriguntur: hoc enim verbum videtur propriam esse fabrorum aerariorum, qui crebris ictibus mallei ferrum extendunt. Apud Nonium igitur hoc eius testimonium legitur, in quo manifesto ita cepit: e libro, quem scripserat ἡμῶν τῆ φασκῆ μύρον. ποδὲ ἐνεπηρίασ. Legendo & scribendo vitam procludito. quare corrigi potest erratum, quod apud ipsum est in excusis libris in extremo vij. libro de lingua Latina: vbi consilium suum aperit, quod finem illi disputationi, ac libro imponere voluit: cum enim formis impressi passim habeant. Sed quod vereor, ne plures sint futuri, qui de hoc genere me, quod nimium multa scripserim, reprehendant, quam quod reliquerim quaedam, acculent: ideo potius iam reprimendum, quam producendum puto esse volumen. Legendum, accedente etiam huic lectioni, auctoritate antiquissimi libri, in quo ita est, quam procludendum, hoc autem eo libentius adnotavi, quod eruditum etiam accuratamque lectionem fallere potuisset peruulgata lectio: sententia namque eadem est: minor tamen multo illo modo concinnitas venustasque sermonis: quae in tam magno scriptore, & amanda, & conseruanda est. Lucretius quoque, in quo maxime integritas Latinae linguae, copiaque apparet, μεταφορικῶς

quod saepe idem verbum usurpavit: cum enim, priscam vitam exponens, originemque artium, proprie hoc verbo usus sit: ait enim. Et prorsum quamvis in acuta, ac tenuia posse, Mucronem duci, fastigia procudendo, ubi de contemptu mortis agit: differitque accurate aequo animo homines oportere mori, transfert illud, dicens: novam nullam voluptatem procudi viendo: eodemque pacto aliis non nullis locis.

Ostenditur testimonio Lucilij, fuisse olim quendam, qui se exsecuerit, ut uxori dolorem inureret. quod peruulgata voce nos etiam a ciue nostro factum, ridemus.

CAP. XVII.

VOB vulgo dicere consuevimus, cum quempiam irridemus, qui stulto genere vltionis viatur: sibi que ipsi plus oblit, quam illi, in quem animaduertere vult, cum certum hominem, ciuem nostrum, imitari, nomine illum appellantes: qui, cum uxori grauiter iratus esset: paenasque ab ea capere improbitatis ipsius vellet, se non solum eunuchum fecit: verum etiam acuto cultro membrum procreationi aptum, abscidit, videtur antiquitus alius simplicis ingenij homo, vel nullius potius, fecisse. illum autem, ut ex tribus ipsius versibus perspicitur, qui apud Nonium testimonij loco citantur, Lucilius in vj. libro Satyrarum contempsit, & ut ab alijs etiam irrideri posset, fecit. Integer tamen locus non est: neque enim nomen ipsius illic legitur: neque ubi id acciderit commemoratur: omnia vere poetam illum facerem persequutum fuisse verisimile est. sed quod molestius est, in secundo etiam versu macula est, quam cum delere non potuerim, alijs tollendam relinquo. apparet tamen, nisi fallor, ex ijs, quae incorrumpta restant, hunc sensum fuisse poetae: iocarique illum, cum scripsit, voluisse. Versus autem sunt hi. Hanc ubi vult male habere: vlcisci pro scelere eius, Testam sumit homo Samiam, ibi an vno telo, inquit, Praecessit caulem: testesque vna amputat ambo. Samiam vero testam, qua in hac re vti consueverant, acutam fuisse, cum alijs etiam auctoritatibus confirmari possit, probat exemplo hoc ipso Lucilij Nonius: vnde Catullus creditur hoc intellexisse cum inquit, in carmine de Attide, acuto ponderis filicis. Fortasse etiam hi duo eiusdem poetae versus, qui apud eundem grammaticum leguntur, vicini superioribus erant: de eadem enim pene re sermo est. ostendit tamen qui loquitur se veriore genere animaduersionis, relicto illo, vsurum. Dixi ad principium venio, vetulam, atque virosam Vxorem caedam potius, quam castrem egomet me, nec me mouet, quod in vij. Satyrarum libro hos esse apud Nonium scriptum sit: cum superius exemplum e vj. sumptum dicatur: hoc enim assignari potest negligentiae librorum. praesertim cum in maioribus rebus peccatum sit. Animaduertendum praeterea illic a praecido praeteritum tempus praecessit formatum esse.

Fastigium id esse in templis, quod Graeci ἀκρωτήριον vocant: eoque sensu Ciceronem cepisse, cum de honoribus C. Caesaris loqueretur.

CAP. XVIII.

ARVM vidit (ut opinor) Hieronymus Ferrarius, qui in emendationibus suis in Philippicas Ciceronis, ubi de honoribus a Senatu Caesari dictatori habitis agitur, cum M. Tullius dixisset. Quem is maiorem honorem consecutus erat, quam ut haberet puluinar, simulachrum, fastigium, flaminem. inquit, se putare, quod nostra lingua baldachinum dicitur, latina fastigium nominari: fastigium enim hoc intelligens Plutarchus ἀκρωτήριον, inquit, ac quid esset indicauit. erat autem illud ornatus quidam ipsius domus, quem S. C. Caesar obtinuerat, cum templorum ille sacrarumque aedium proprius esset. Verba Graeci scriptoris haec sunt. Ἰὼ γὰρ τὴν Καίσαρος δικά προσκείμενον διὸν ὑπὸ κόσμῳ καὶ στήμῳ γόπτῃ, τῆς βολῆς ἀφιστοχμοῦς, ἀκρωτήριον, ὡς Διβίου Ἰσορῆ: τὸ οὐκ ἢ καλπορῆναι θεασάμενοι κατὰ ἐμπνεύματι, ἔδει ποιηθῆναι, καὶ διακρῆναι. Suetonius quoque idem significauit, cum de prodigijs, quae necem ipsius antecesserunt, agens, ait. Calphurnia vxor imaginata est collabi fastigium domus: maritumque in gremio suo confodi. Si idem igitur est fastigium, quod ἀκρωτήριον, ἀκρωτήρια Graeci vocant simulacra quaedam hominum, aut aliarum animantium, quae in summis partibus templorum collocantur: ut duo sunt apud nos imposita molibus in posteriore parte templi Diuae Reparatae, relictis basibus ceterorum. vnde in lexico etiam Helychij legitur. ἀκρωτήρια τὰ ἐπὶ τοῖς ναῶν (αἰθρία ἀνατιθέμενα. Hoc tamen non nihil aduersari videtur: quod quodam loco Vitruuius, cum membra, quae supra capitula columnarum collocantur, enumeraret & Latinum & Graecum verbum posuit, scribens. idest epistylum, Zophori,

Zophori, coronae, tympana, fastigia, acroteria. Sed illud fortasse magis attendendum, an vestigium aliquod huiuscemodi Cicero hic intellexerit: siue potius id quod significauit in iij. de Oratore, ubi de fastigio templi Iouis Capitolini loquitur: T. quoque Liuius, & Tacitus, cuius haec sunt verba: Fastigio Capitolij examen apum infedit. Illud enim videtur fuisse forma quaedam tecti, diuersa ab ea, quae in priuatis domibus est, ut culmen ipsius mediam frontem templi diuidat, & aquae dextra sinistra dilabantur. vnde etiam, qui id refert: speciemque illius habet, ornatus quidam supra ianuam eminens, in facellis deorum, fastigium nunc & ipsum ab architectis appellatur. In nomismate sane Q. Catuli cum forma Capitolij descripta sit, incisis his litteris. DEDIC. CAPIT. ea parte, qua ostendi, tamquam adfixum est, quod fastigium esse arbitror: respondet certe illud mirifice narrationi Plutarchi: videturque adnexum esse, & (ut ait) προσκείμενον, amplissimo illi aedificio.

Bonum, quod Catullus cum contemptu in paupere vita celebrat aduersarij, idem a mendico homine in significanda aspera sua tenuique cena cum dolore illic esse, declaratum.

CAP. XIX.

VOB Catullus in Furium dixit, quem astuta quadam fallacique ratione probare voluit beatum esse, cum egeret, atque asperum victum coleret. A te sudor abest: abest salua. Mucusque, & mala pituita nasi. fere prolatum etiam est ab Antiphane comico: cuius hi senarij leguntur apud Athenaeum in epitome secundi libri, pronuntiati a paupere homine, vel potius mendico. qui tamen non delectaretur victu illo, sed ut res suas malas ostenderet, & quam duxerit viueret, indicaret, illa omnia exponebat. inquit igitur.

Τὸ δῆπνον ἐπὶ μάλα, κεχαρακωμένῳ
Αχέροις, πρὸς εὐπλοῖαν ἐξωπλισμένῳ
Καὶ βολβὸς ὅς, καὶ περοτίδων τινῆς:
Σύχως τις, ἢ μύκης τις, ἢ ποιάδῃ: ἃ δῆ
Διδῶσιν ἡμῖν ὁ τόπος ἄθλι' ἀθλίῳις
Τοῦτοπος ὁ βίος ἀπύρετος, φλέγμ' οὐκ ἔχων.

Et quae sequuntur. narrat igitur vitam illam inopem, quam degeret, habere hoc in se boni, quod a febris vacua esset, cum pituitam non haberet: demumque morbis exposita non foret, carens excrementis: illos namque gignere copiam epularum: humorumque redundantiam medici testantur.

Quam rationem secutus est M. Cicero in Q. Fratre laudando: positis namque virtutibus ipsius, statim contraria earum vitia sustulit, eandem Isocratem in celebrandis priscis Atheniensibus tenuisse. Idemque paene ab ambobus dictum esse.

CAP. XX.

RAECLARAM grauemque sententiam, a Cicerone in epistola illa ad Q. fratrem inclusam, quae libri instar est, & quia longissima est, & quia optimorum praeceptorum plenissima, conformatam arbitror ad similitudinem Isocratae vocis: praeter enim quam quod notio visque ambarum similis admodum est: par quoque, vel idem potius, ornatus ac forma dicendi in vtraque conspicitur. M. Tullius igitur, cum instituta multa Quinti laudasset: dixissetque ad extremum, esse quocumque ille venerit, & publice & priuatim maximam laetitiam, quod multum valuit ad illum ornandum: signumque est egregiae cuiusdam integritatis, gaudij illius iustam esse veramque radicem ostendens, inquit. Cum vrbs custodem, non tyrannum: domus hospitem, non expilatozem recepisse videatur. Graecus autem scriptor, politus in primis: ornandaeque patriae studiosus, laudibus antiquorum Atheniensium aetatis suae homines ad illos imitandos excitare studens, ita in Panaegyrico locutus est. καὶ μάλιστα ἐπιθυμῶντων ἡγεμόνων ἢ δούλων προσεγορευέσθαι: καὶ σωτήρων, ἀλλὰ μὴ λυμενῶν ἀποκαλειέσθαι. Ut igitur similes admodum inter se loci facile conferantur, & ut vera rectaque ratio regendi ciuitates priuatorumque fortunatas administrandi, celebrata a duobus prudentissimis scriptoribus, magis peruulgetur, haec adnotauit:

adnotau: nam nimis multos opulentos homines contra se gerere, magno priuatorum malo saepe intelligitur. quod exprobrauit ipse atrocissimis verbis C. Verri, dicens. Cum in oppidis & ciuitatibus amicorum, non legatum Populi Romani, sed tyrannum libidinosum, crudelēque praebueris.

Vt Cicero in orationibus duabus, confutato figmento poetarum, docuit, quae sint verae furiae, ita Aeschines ostenditur eodem argumento vsus.

CAP. XXI.

M. TVLLIUS in L. Pisonem, incidisse illum, ac Gabinium ipsius collegam in eas paenas, quibus dij immortales impios & consceleratos afficiunt, ostendere volens, cum ignominia notati essent a Senatu: in odiumque omnium ordinum venissent, errorem multitudinis, ac stultorum refellere coactus est: qui, fabulas poetarum sequentes, putarent eos solos supplicio affici: paenasque iustas dare suorum scelorum, qui furis exagitantur: interpretarique consilium, ac mentem poetarum, qui illa finxerant. Inquit igitur. Nolite enim putare P. C. vt in scena videtis, homines consceleratos, impulsu Deorum, terri furiarum taedis ardentibus: sua quemque fraus: suum facinus: suum scelus: sua audacia, de sanitate ac mente deturbat. haec sunt impiorum furiae: haec flammae: haec faces. Idem autem Aeschines contra Timarchum in iudicio protulit: vt videatur Latini oratoris locus e Graeco expressus: eodem certe principio in errore illo tollendo: eademque figura dicendi ambobus sunt: sic enim quoque egit Aeschines. μη γὰρ οἶδε ὁ ἀδελταῖος τίς τῶν ἀδικημάτων ἀρχαίς ἀπὸ θεῶν, ἀλλ' οὐχ ὑπ' ἀνθρώπων ἀσελγείας γίνεσθαι: μηδὲ οὐδ' ἠεὶ βικτότας, καὶ ἀτάκτους ἐπιπέεσ τραπεζαίαις πινέειν, καὶ κολάσειν δασύν ἡμμέσας, ἀλλ' αἰ προπεθείς τοῦ σώματος ἠδοναί, καὶ τὸ μηδὲν ἰκαδὸν ἠκείσθαι, ταῦτα πληροὶ τῶν ληστῆρα. Sed in causa etiam pro Sex. Roscio Cicero eandem rem persecutus est, atque iisdem paene verbis exposuit; vbi de scelere parricidij agit. Noli te enim putare, inquit, quemadmodum in fabulis saepenumero videtis. & quae sequuntur.

Exempla quaedam illustria breuium collationum allata, siue imaginum: & a Latinis & a Graecis scriptoribus sumpta.

CAP. XXI.

Vm diligenter Quintilianus in viij. libro de collationibus, quas Graeci παραβολὰς vocant, disputasset, addidit ad extremum. Sunt & illae breues. Vagique per syluas more ferarum. Et illud Ciceronis in Clodium, Quo ex iudicio, velut ex incendio, nudus effugit. Demetrius autem Phalereus has ἐκίνας vocat. plura autem apud Graecos quoque nobiles oratores huius conciliae collationis, quae tamen vim habent maximam, exempla inueniuntur, vt Demosthenes pro Ctesiphonte. cum declarare volens, atque ante oculos audientium constituere, improbitatem Aeschinis, qui ex diuturno silentio, tempus idoneum nactus, subito apparuit, ac dicere coepit, similem eum vento alicui, qui repente flare incipit, faciens, inquit, ὡσπερ πνεῦμα. nec non in eadem nobili oratione querens de insidiis, ac fraude aduersariorum, ait. οὐχὶ οὐδ' κατὰ τοὺς τοῦτους ὡσπερ θύρατα μοι προσβέβηκοντων. Iocrates quoque, scriptor egregius, apte illa vsus est ὡσπερ καρπὸς dicens, in libro quem misit ad Philippum Macedonem. oportere enim inquit, omnes, qui ipsi regi suaderent, haec illi facta proponere quae vtrumque, tamquam fructum terrae ferre possent; voluptates scilicet admirabiles, & honores sempiternos: accommodatum etiam Ciceronis hoc est e xij. Philippica, & elegans in primis imago, qua facit, vt rem ipsam oculis cernamus: perfidiam enim ac scelus Pompeiani terui accusans, inquit. Qui domini patrimonium circumplexus, quasi thesaurum draco, agri Lucani possessiones occupauit. Cum autem spiritus ac ventus omnis variis modis cogitari possit, vt sunt diuersa ipsius opera: supraque docuerim summum in Graecis oratorem simile ab illo surgente duxisse: cum ortus ventus sit subitus, ab eodem spirante: nauimque impellente, Plato imaginem formauit in tertio libro de Rep. dicens opus esse rationi cuidam se tradere, & quocumque illa tamquam ventus, tulerit, eo accedere. verba ipsius haec sunt. ἀλλ' ὅτι ἂν ὁ λόγος ὡσπερ πνεῦμα μα, φέρη, πρὸς τὴν ἰσχύ. Cicero vero in Bruto de Ser. Galba loquens, eiusdem desinentis, in alioque

toque nauem subito destituentis, imagine vsus, ait. Dein cum otiosus stylum prehenderat, motusque omnis animi tamquam ventus, hominem defecerat, flaccescebat eius oratio. T. autem Liuius in xxxiiij. libro ab vrbe condita cum ait. Eumenem classemque eius, tamquam vento allatas naues, sine causa & venisse & ab ille. videtur significare classem illam, cum locis opem non tulerit: paruoque temporis spatio illic manserit, videri potuisse, non consilio venisse, sed tempestate delatam fuisse; naues enim, cum vi ventorum aliquo adpelluntur, statim cessantibus illis, abeunt.

Declaratum ita induci solitum Telephum in scenam a tragicis tristem tacitumque, vt comici postea, cum tristitiam ingentem, silentiumque significare vellent, exemplo illo vterentur.

CAP. XXIII.

ELEPHVS, vt suspicari licet, inductus fuerat ab aliquo vetere tragico mirum in modum tacitus: oculisque terram intuens, vt qui magnum aliquod vulnus a fortuna acceperunt, esse consueuere: qui enim in altera scena versati sunt, cum magnopere aliquem maestum & quasi mutum significare volunt, exemplo ipsius vtuntur, similemque esse eum Telepho aiunt. vt Amphis comicus in Plano (ita enim fabulam quandam appellauit) cum arrogantiam spiritusque eorum, qui Athenis pisces venderent, in simularer: diceretque difficiliore aditus ad eos esse, quam ad summos magistratus: quique imperium haberent, quod emptorem spernerent: nec dignum, cui responderent, iudicarent, inquit. Ἐρὸς οὐδ' εὐρατηγὸς ἔσσον ἐπὶ μυρίαίς Μοίραις προσελθόντ' ἀξιώθηναι λόγου. λαβεῖντ' ἀπόκρισιν, ἂν ἀπερωτάτις ἢ Ἐρὸς οὐδ' καταράτοις ἰχθυοπάλασ οὐδ' ἀγορά. Οὐδ' ἂν ἐπερωτήσῃ τις ἢ λαβῶντι τῶν Παρακεμεσίων, ἐκνύσῃ ὡσπερ Τήλεφος Ἐρῶντων σιωπῇ. & quae sequuntur. Alexis itidem in Parasito (hoc enim quoque comoediae nomen) voracem quandam, lurconemque accusans, qui silens, quaecumque adposita forent, absumeret: ac siquid quaesitum ex ipso esset, capite tantum annueret. ait. Καλοῦσι δ' αὐτὸν πάντες οἱ νεώτεροι Παρασίτον ὑποκόφισμα: τῶδ' οὐδὲν μέλει. Δεῖπνὸν δ' ἀφάνος τίλεφος νόδων μόνον τοὺς ἐπερωτῆταις τί: ὡσεὶ πολλαίς Αὐτὸν κεκληκὼς τὰ σαμοθράκι θυχεταί Λήξαι πνεύοντα, καὶ χαλλίωσαι ποτὶ: Χειμῶν δ' μερακίσκος ἐπὶ τοῖς φίλοις. totum enim lepidi poetae carmen, quod illic legitur, elegantiae causa ponere volui. loquitur autem de illo tamquam de turbine ac procella mensarum. Quum autem nullum vniquam docendi aliquid tempus alienum sit: supraque scripserim scena sine diphthongo, secutus consuetudinem Graecorum, non me fallit scaena etiam antiquitus scribi solitum. nam & in Florentino exemplari Pandectarum ita scriptum est: & Vulfinis lapidem antiquum vidi, in quo haec incisa sunt.

L. COMINIUS L. F. AN. C. CANVLEIUS L. F. T. TVLLEVS T. F. KANVS L. HIRRIVS L. F. LATINVS IIII. VIR. THEATRVM ET PROSCAENIVM DE SVARECVNIA FACIYNDVM COERAVERVNT.

Qui homines vocati sint in fabulis ab Euripide cum contemptu, ἀλάλματα ἀγοράς: quomodoque nos eosdem vernacula lingua appellare consueuimus.

CAP. XXIII.

ALALMATA ἀγοράς eleganter Euripides in Electra vocauit homines, qui cum magnum formosumque corpus habeant, nullius consilij sunt: nec studio operaque sua profunt quicquam rei publicae, quasi ad ornatum tantum fori aptos: oblectandisque oculis spectantium a natura factos. eodem autem paene pacto nos quoque patrio sermone huiusmodi homines vocare consueuimus, qui specie tantum corporis in signes, nullaque virtute instructi, superbi ambulant: ducto enim nomine a machinis quibusdam, quae certis ludis publicis per urbem circumferuntur, illis Beceri, appellamus. quo igitur loco sapiens ille tragicus inducit Orestem laudantem virtutem coloni, cui data nuptum erat Electra: ille namque cum tenuis homo esset, atque glaciebus subigendis destinatus, magnitudine tamen animi, aliisque virtutibus praeditus erat: disputantemque nullam certam notam esse virtutis hominum, subductis diligenter eius rei rationibus, increpans eos, qui temere de hac re iudicarent, inquit. Οὐ μὲν φρονησείτ' οἱ κερῶν δοξασμάτων Ἐλετριε πλανῶντι:

• πλεονεξία: πρὸ ὁμιλίας βραχέως Κριγίται καὶ τοῖς ἡδέσι αὐτῶν ὄντων: Οὐ γὰρ τοιοῦτοι τὰς πόλεις οἰκοῦσιν οὐδὲ καὶ ὄντας: αἱ δὲ αἰσῶν αἰ κενὰ φρεσῶν, Ἀγαλματ' ἀγορῆς εἰσιν. Idem praeterea poeta in fabula, quae vetustate perii: vocabatur autem primus Autolycus, cum inueheretur in athletas: studiumque eorum acerrime acularer, quod in se plura grauiusque mala contineret: nihil autem boni gigneret, ait, illos in aetatis flore luculentos esse, & statuas simulacraque ciuitatis ambulare: senectute autem oppressos iacere, in nulloque honore esse. longum autem ipsius carmen, pessimum hoc institutum emendare volentis, magnumque errorem ex animis Graecorum suorum euellere, legitur apud Athenaeum in v. libro: versus vero, quibus eos ita irrisit, contumeliosisque similibus notauit, hi sunt. Λαμπροὶ δ' ἐν ἡβῃ, καὶ πόλεως ἀγαλματα. Φιτῶσ': ὅταν δὲ πρῶσσι γῆρας πικρὸν Τρίβωνος, ἐμβαλόντων ὄχοντα κρόκος. Sed etiam in fabula, a se vocata Hippolytus, cum malediceret nuptis, quas statim ingressas domos virorum, illi coguntur, eas magnis sumptibus ornare, appellauit ipsas, pessimum ἀγαλμα. Mutato autem nomine vocauit alio loco, qui legitur apud Lycurgum oratorem contra Leocratem, liberos inutiles reipublicae, τέκνα χήματα ἀλλῶς τῆ πόλει πεφυκότα. Quaerendum autem diligenter quid valeant verba haec Graeca in epistola Ciceronis ad Cassium de D. quodam Sylla prolata.

• Quamquam πρόσωπον πόλεως amisimus: similitudinem enim aliquam cum superiore locutione habent: ipse puto significare illis Ciceronem damnum factum morte illius: mortuo enim illo amissa erat facies ciuitatis, quae expressa erat ab eo: in ipsoque tota conspici potuit. ciuitatis autem, id est reipublicae, quae tuic esset: ac temporum eorum,

PETRI

PETRI VICTORII

VARIARVM LECTIO-

NVM LIBER XVIII.

*Declaratum verba, & foecunda, & sterilia μεταφρῆτικῶς vocata fuisse a M. Varro-
ne: deletaque macula, quae locum illum inquinabat.*

CAP. I.

VOCABVLVM, quod proprium est animantium, rei non modo animo, sed etiam corpore carenti, tribuit M. Varro, nisi me opinio fallit: appellauitque verbum foecundum, quod pareret aliquid in viij. libro de lingua Latina, quo loco exponit, quae dicantur, cur non sit analogia: quod enim nunc illic in excusis libris legitur. Duo enim genera verborum: vnum secundum, quod declinando multas ex se parit disparilis formas, vt est lego, legis, legam: sic ailia. Alterum genus sterile, quod ex se parit nihil. vt est: etiam. vix. magis. cur. arbitror mendosum esse, legique debere. vnum foecundum. non est tamen haec mera coniectura, quamuis multis modis argumentari possim ita esse deprauatam vocem corrigendam, vel saltem a contrario verbo. quod eadem ratione vocat sterile: vestigia namque huius lectionis manent in antiquo exemplari: habet enim illud ferundum. vt paruo librarij lapsu locus olim corruptus sit, quem postea magis contaminarit, qui parum erudite emendare voluit.

Videri sermones Platonis M. Varronis aetate eundem ordinem habuisse, quem nunc retinent: declaratumque quomodo notis distingui locus apud Varronem ipsum possit.

CAP. II.

Aordine numeroque, in quem digessi erant, significauit M. Varro sermones Platonis, qui dialogi appellantur: hoc autem manifesto intelligitur his ipsius verbis ex viij. libro de lingua Latina. Tartarino, a tartaro dictum. Plato in quarto, de fluminibus, apud inferos quae sint, in his vnum Tartarum appellat. quare Tartari origo Graeca: ita enim interpungi orationem arbitror oportere. non vt in excusis libris: in quibus hoc pacto distincta est. Plato in quarto de fluminibus: nec enim libros vllos eruditissimus, ac politissimus scriptor de fluminibus edidit. intelligit autem sermonem, qui altero nomine Phaedon vocatur: qui etiam nunc locum eum in ordine tenet: eiusque ipsius haec verba, in oratione, quam habuit sanctissimus, ac maximi animi vir Socrates apud iudices illos impuros, posita. Τούτου δ' αὐ κατὰ κτηνὸν ὁ πρῶτος ἐκπέπειστος ὡς τύπον πρῶτον δεινόντε καὶ ἀγρίου, ὡς λέγεται. & supra hunc locum. ὁ καὶ ἀλλοθι, καὶ ἐκείνος, καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῆ ποιητῆ, πρῶτον κεκλήκασιν.

Vox Timothei, illustris ciuis Atheniensis, quam celebrat Cicero, diligenter examinata, cum a Graecis etiam scriptoribus litteris prodita sit.

CAP. III.

VERBA haec M. Tullij sunt e v. libro Tusculanarum, vbi tenuitatem vitus laudat. Timotheum, clarum hominem Athenis, & principem ciuitatis, scurrunt, quum cenauisset apud Platonem: eoque conuiuio admodum delectatus esset, vidissetque eum postredie, dixisse. Vestrae quidem cenae non solum

S in praesentia

in praesentia, sed etiam postero die iucundae sunt. Et Plutarchus autem in commentatio, quem inscripsit *ἡμεῖς ἀπὸ τῆς παραγγέλματι*: & Athenaeus in x. libro narrant cenasse apud Platonem in Academia Timotheum, summum virum in rep. Atheniensem: tenuique ac parca cena admodum delectatum fuisse: eundemque, cum postridie incidisset in Platonem, eleganti voce politoque homine digna, indicasse quantopere gauisus esset modico illo apparatu. nec tamen omnes veteres scriptores eodem pacto eum locutum ferunt. Plutarcho sane & Athenaeo conuenit cum Cicerone: Plutarchus namque ait. *ὡς οἱ παρὰ Πλάτωνι δεπνύσαντο καὶ εἰς αἴριον ἠδύως γίνοντο.* Athenaeus vero. *ὡς οἱ παρὰ Πλάτωνι δεπνύοντο καὶ τῆ ὑστεραία καλῶς γίνοντο.* Addit tamen Athenaeus, Hegisandum in commentariis sic tradere Timotheum locutum. *ἡμεῖς οὐ πλάτων εὐ δεπνύει μάλλον εἰς τὴν ὑστεραία, ἢ τὴν παρούσαν ἡμέραν.* Et sane, si diligenter attendimus, non minus conuenire quadrareque videtur haec vox homini, qui morum eorum ac temporum vitio cotidie in delicatior prolixioreque apparatu versaretur. qua voce exponitur ita cenare solitos philosophos illos, vt maiorem voluptatem postero die quam in praesentia capiant: escae enim illae vulgares, cum sumuntur, iucundae esse non possunt iis, qui suauioribus, atque exquisitioribus dapibus assueti sunt: suauitas autem illarum intelligitur postero die, quia nec corpori dolorem vllum afferunt: nec animi muneribus obfunt, vt varietas copiaque ciborum, quae, mentem impedit. nam qui vilibus epulis diu vsi sunt: tenuique victu delectantur, & in praesentia & postero die se belle iucundeque habere possunt. Vnde Polemo Atheniensis, magni nominis philosophus: elegansque morum formator, suadebat hominibus, cum cenatum irent, vt curarent ne in praesentia tantum, sed in crastinum quoque diem cenam illam iucundam redderent. qui manifesto nihil aliud significare voluit. hoc autem apud Athenaeum legitur, qui eodem loco, inquit. *Ἀριστὸν δὲ ὁ φιλόσοφος ἐξ ἐρωτικῶν ὁμοίων δούτερον Φολέμωνος φησὶ τὴν ἀκακοδηματικὴν παρασκευὴν τοῖς ἰσὺ δειπνῶν προβουλομένοις. φροντίζοντες ἡδύως πρὸ τῶν ποιῶντων, μὴ μόνον εἰς τὸ παρὸν, ἀλλὰ καὶ εἰς αἴριον.*

Commemoratur nimium amorem ornandi patriam in historia, causam fuisse Ephoro Cumano, vt contemneretur: eumque dum hoc pacto dignitatem aliquam acquirere voluit, magis obscuritatem ipsius atque inertiam indicasse.

C A P. IIII.

ACRE quoddam desiderium scriptores rerum tenet ornandi patriam: locaque, in quibus nati sint in historia appellandi. hoc vero facile intelligi potest ab iis, qui scripta ipsorum accurate legunt: prouehit enim aliquando eo, quamuis honestum videatur studium hoc, vt contemni illos & spectaculo omnibus esse faciat. quod Ephoro Cumano, qui accepit disciplinam ab Isocrate, contigit: cum enim in narratione aliarum rerum non haberet res a patria gestas, quas commemoraret: nec imperare sibi posset, vt eam indictam relinqueret, in hanc vocem erupit. *κατὰ δὲ τὸν αἰτῶν καιρὸν κτυοῖσι πρὸς ἡσυχίας ἦγον.* quod animaduersum ab acutis ingeniis risum ipsis mouit: & ne dum dignitatem aliquam obscuro oppido verbis illis afferret, magis ipsius ignobilitatem patefecit. Quod si accurate perspicimus, locus ille T. Liuij in x. libro ab Vrbe condita, quo aduersam pugnam Cleonymi, ducis Lacedaemonij, cum Venetis exponit: narratque eum exutum magna parte nauium, ab eodem studio celebrandi suos protectus est: quamuis enim casus ille memorabilis sit: resque omnino scitu digna, non libenter tamen solet ille auctor aliena facta cum rebus Romanis immiscere. vt ipse met pluribus locis ostendit. nam quod addit. Rostra nauium, spoliaque Graecorum, in aede Iunonis veteri fixa, multos superesse qui viderint: ac Patauij monumentum naualis pugnae, eo die quo pugnatum est, quorannis solemni certamine nauium flumine in oppidi medio exerceri, manifesto indicat voluntatem suam: neque enim tam minutae res grauis scriptor tanta diligentia persecutus esset. quod autem ad Ephorum pertinet, id memoriae proditum est e Strabone in xiiij. libro Geographiae.

Argumentis comprobatur, testimonioque veterum grammaticorum, Ciceronem meros principes dixisse e ludo Isocratis exisse, non innumeros.

C A P. V.

QUOD olim emendauit in ij. libro de Oratore: nec tamen argumentis vllis confirmari: arbitror vere, recteque restitutum fuisse: cum enim antea hic locus ita legeretur. Ecce tibi exortus est Isocrates, magister istorum omnium: cuius e ludo, tamquam ex equo Troiano, innumeri principes exierunt, antepenultima vocis

mae vocis primas duas syllabas deleui, atque ita ex illa meri feci. Nonius igitur, cum Merum valere sincerum ostenderet, hoc quoque exemplo vsus est: manifestoque ita legit. Praeterea Varro in ij. libro de re pecuaria, eodem significato idem verbum cepit, scribens. Si neque vetulae sunt: neque merae agnae. nec non Plautus in Milite. qui locus magis adhuc Ciceroniano huic similis est. Meri bellatores gignuntur, quas hic praegnantas fecit. magis autem voluisse videtur Cicero nobilitatem, quam multitudinem Isocratis discipulorum demonstrare. nam neque ex ipsius ludo: neque ex equo Troiano infinita vis principum egressa est. sed vt ex equo ligneo delecti ex omni exercitu: verique duces, ita e schola ipsius perfecti ablutique auditores exierunt: principes autem intelligo excellentes viros, & in suo studio magnos. quamuis principibus in rep. viris, & regibus quoque ac tyrannis, praecepta dicendi dederit Isocrates: quod aduersarij etiam ipsi obiciebant, cum amplum patrimonium eum habere, ac posse magna onera in rep. adiuuanda sustinere, affirmarent. ipse autem hoc testatur in oratione *πρὸς τὴν ἀντιδόσεως* his verbis: *οὐ γὰρ ἰδιώτης μόνον φησὶ μοι γενέσθαι μαθητὰς, ἀλλὰ καὶ ἑτέρας, καὶ στρατηγὸς, καὶ βασιλείας, καὶ τυράννοιο.*

Restitutus locus Ciceronis pro M. Marcello de opinione, qui temere, repetita superiore particula: eoque inculcata, ubi locum non habebat, deprauatus erat.

C A P. VI.

NON contemnenda (vt arbitror) coniectura ductus, affirmarim mendose legi locum hunc in oratione pro M. Marcello: neque solum in excusis, verum etiam in scriptis libris: cum enim non longe a principio, rationem reddat illius, quod antea dixerat, idque totum explicet, inquit. vt est in cunctis exemplaribus. Intellectum est enim, mihi quidem in multis, & maxime in me ipso, sed paulo ante in omnibus, cum M. Marcellum Senatui, Reique concessisset, commemoratis praetertim offensionibus, te auctoritatem huius ordinis, dignitatemque Reip. tuis, vel doloribus, vel suspitionibus anteferre. ipse vero puto, vna tantum syllaba sublata: idest praepositione, quae est ante Omnibus, legi debere: Intellectum est enim mihi quidem in multis, & maxime in me ipso, sed paulo ante omnibus: ostendere enim vult, quod ipse multo antea cognouerat. vt qui acumine ingenij, prouidentiaque, multitudini praestaret: atque id viderat (vt narrat) & multorum exemplo: praecipue autem sui ipsius, paulo antea facto illo: postremo, cum M. Marcellum Senatui, Reipublicaeque concessisset, cognitum fuisse ab omnibus: vt dubitari amplius non posset a quopiam de mente voluntateque Caesaris, quamuis intimos sensus ipsius non nosset. respondet igitur quod inquit, Omnibus, superiori pronomini mihi: & est *ἀντιθέτων* ipsius: cum enim supra dixerit Mihi quidem, satis certo inde intelligitur desiderari, quod illi respondeat. nam si, vt nunc passim legitur, legeretur, quis non videat sententiam illam veram futuram non fuisse? neque enim, cum ignouit M. Marcello, ignouit omnibus: restabat enim Q. Ligarius, & alij plures, quibus C. Caesar vehementer iratus erat: nec redire illos Romam patiebatur. nunc autem significat, fuisse illud factum eum certum indicium, testimoniumque animi ipsius, vt postquam ignouerit acerrimo ipsius aduersario: multoque plus tribuerit patribus conscriptis, pro illo rogantibus, quam doloribus, aut suspitionibus suis, manifesto teneatur ipsum auctoritatem Senatus, dignitatemque Reip. tuis praerisusque offensionibus anteferre. Declarant etiam ita legi debere, superiora verba quorum sententia confirmatur verbis his, quae supra posui: quaeque vitio hoc laborare significavi: ait enim. Ergo, & mihi meae pristinae vitae consuetudinem C. Caesar interclusam aperuisti: & his omnibus ad bene de omni Rep. sperandum quasi signum aliquod sustulisti: quomodo enim vtrumque eorum factum sit, infra diligenter docet. Accuratius autem pluribusque de hoc disputauit, quia auctoritate veterum librorum lectio haec non stabilitur. opus igitur fuit argumentis illam, cum tota ex opinione pendeat, munire.

De more veterum R. disputatum, qui sexagenarios de ponte deiciebant: declaratumque de hoc etiam antiquitus quaeri solitum.

C A P. VII.

N oratione pro Sex. Roscio M. Cicero T. Roscio Capitoni, vt crimen obicit, quod contra morem maiorum minore annis lx. de ponte in Tiberim deiecerit. mos igitur hic a totius locis, qui habet in se obscuritatis non parum, videtur aperendus, commode

commode autem id fiet, & cum auctoritate aliqua, si M. Varronis locum, qui a Nonio adducitur, huc attulero: ille enim de vita populi R. libro ij. sic inquit. Honestam causam religiosamque patefecerit. cum in quintum gradum perueniant, atque habebant lx. annos, tum denique erant a publicis negotiis liberi, atque otiosi: ideo in proverbum quidam putant venisse ut diceretur sexagenarios de ponte deiici oportere. id est quod suffragium non ferant, quod per pontem ferebant. non intelligit igitur M. Tullius pontes proprie ita appellatos, quibus scilicet fluvij altiores transeuntur, sed qui ob similitudinem eodem nomine vocarentur, ac Romae fieri soliti essent, ut illac multitudo in campum penetraret: hos enim quoque ita vocatos percipitur etiam verbis his Ciceronis e iij. libro de legibus. Pontes etiam lex Maria fecit angustos. sed alter etiam M. Varronis locus, ab eodem grammatico citatus, & moris huius, & nominis, mentionem facit. si tamen macula, quae inleat, antea eluatur: cum enim in excusis Nonij libris ita nunc legatur M. Varro Sexagesi. Vix ecfatus erat, cum more maiorum vltro carnales arripiunt, de fonte in Tiberim deturbant. de ponte videtur omnino, vna immutata littera, legendum. Restat scrupulus in posteriore hoc loco Varronis, & in lo Ciceronis pro Sex. Roscio, quod in ambobus Tiberis appellatur. Nam antiquitus etiam de hoc quaeri solitum: variaque moris huius iam tunc rationes allatas Sex. Pompeius in xvij. libro testatur. quamvis locus ille mancus lacerque sit: neque tantum in excusis libris, sed in eo etiam, quem de vetustissimo exemplari Politianus descripsit. quia tamen illic, quae restiterunt integra sunt, cum in excusis sint valde corrupta, totum eum locum adscribam: postquam enim docuit, quae fuerint mulieres, Scriptae vocatae, sic illic est. cum in excusis nunc, excepto primo verbo, quod illic desideratur, reliqua coniuncta sint cum superioribus, quae nihil eo pertinent. Molestum autem est post id verbum, quod primum erat in ea sententia, quae declaratur, in exemplari fragmentum fuisse: multa que illic desiderari: quod notis, ut consuevit, Politianus indicavit. Sexagenarios per flumen,

ac mare in patriam remitteretur. Sunt qui dicant post urbem a Gallis liberatam, ob inopiam cibatus, coeptos lx. annorum homines iaci in Tiberim: ex quo numero vnus, filij pietate occultatus, saepe profuerit patriae consilio, sub persona filij: id ut sit cognitum, ei iuveni esse ignotum, & sexagenariis vita concessa. Latebras autem eas, quibus arcuerit senem, id est cohibuerit & coelauerit, sanctitate dignas esse visas, ideoque arcaea appellata. Sed exploratissimum illud est causae, quo tempore primum per pontem coeperunt comitiis suffragium ferre iuniores, conclamauere, ut de ponte deiicerentur sexagenarij, quia iam nullo publico munere fungerentur, ut ipsi potius sibi, quam illi deligerent imperium: cuius sententiae est etiam Sicinius Capito. Vanam autem opinionem de ponte Tiberino, confirmavit Afranius in Repudiato. Praeterea M. Varro in vij. libro de lingua Latina, ubi docet quid valeat in vetusto versu, quem totum interpretatur, Argei, inquit. Argei, ab Argis. Argei fiunt e scirpis simulacra hominum xxiiij. Ea quotannis de ponte Sublicio a sacerdotibus publice deiici solent in Tiberim: sic enim legitur in antiquissimo illo, & optimo exemplari, cum excusis sint ea parte multis modis deprauati. nam quod in illis legitur scirpeis virgultis, factum est quia in exemplari scriptum est scirpeis: ut saepe, & in vetustis libris, & in lapidibus inuenitur. posita diphthongo illa, ei pro i. quod non attendentes non nulli, addiderunt virgultis imperite. Intelligitur autem hinc manifesto longe aliud etymon afferre nominis Argeorum Varronem, quam fecerit illi, quorum opinionem Sex. Pompeius rettulit.

Indicatum Graecum hominem simile quiddam dixisse voci Q. Catuli, cum Clodianos iudices exagitavit.

CAP. VIII.

ACVTAM Catuli vocem in Clodianos iudices, qui, pecunia corrupti, manifesti facinoris reum absoluerant, cum tamen iidem antea, tamquam vim timentes, ut severe iudicare possent, viderentur praesidium a senatu postulasse, rettulit Cicero in primo libro epistolarum ad Atticum hoc pacto. Quorum Catulus cum vidisset quendam, quid vos, inquit, praesidium vobis postulabatis? an ne nummi vobis eriperentur, timebatis? In oratione quoque de Aruspicum responsis, nulla mentione Catuli facta, ita eisdem mercennarios iudices Cicero notavit. Quibus olim erepti essent nummi, nisi a Senatu praesidium postulassent. Huiusmodi autem quiddam Graecus homo antea pronuntiat: ut iudicio Plutarchi cognouimus, qui primo capite ij. libri συμποσιακῶν, quo loco de iocis subtiliter atque erudite disputat, cum docere vellet inueniri, qui vitia quaedam corporis obijci sibi in risu non moleste ferant, narravit ita

ἄνθρωπος

αἰσθητὸν

effectum animo fuisse Antigoni regis amicum: cum enim regem talentum poposcisset, nec obtinisset, petiit ut comites sibi, spiculatorumque traderet, ne in via sibi insidiae fierent, ita tangere regis avaritiam volens. tunc Antigonus iussit humeris pecuniam eam portaret: erat autem ille gibberus.

Imagine usum Ciceronem, periodum longiorem dixisse tamquam crepidinem quamdam, sustinere ac regere prolixam disputationem, quo verbo etiam Graeci scriptores μεταφορικῶς utuntur.

CAP. IX.

VALDE apte Cicero Graeco verbo: a Latinis tamen in suum sermonem recepto, μεταφορικῶς vsus est: habet tamen ille eius imaginis illius linguae scriptores auctores ac magistros: cum enim dixerit in Oratore. Deinde omnia, tamquam crepidine quadam, comprehensione longiore sustinentur. Plato quoque in v. libro de legibus ait. Σωτηρία τε ἔστι ἀρχὴ μεγίστη πόλεως αὐτὴ γίγνεται: καὶ ἡ ταύτης ὄντι κρηπίδος μονίμου, ἐποικοδομεῖν δὴ αὐτῶν. Sed etiam Xenophon in primo libro ἀπομνημονουμάτων temperantiam celebrans, fugamque corporis voluptatum, ipsam esse inquit crepidinem omnis virtutis. verba eius haec sunt. ἄρα γε οὐχὲν πάντα ἄνδρα, ἡμισάμενον τὴν ἐγκράτειαν ἀρετῆς εἶναι κρηπίδα, ταύτην πρῶτον ἐπὶ τῆς ψυχῆς κατασκευάσασθαι. Praeterea Euripides ἡρακλείδους hoc verbum & ipse alio transtulit, de origineque familiae, ut de fundamento domus, locutus est: ita enim Herculem ipsum cum Theleo induxit loquentem. Οὔτις δὲ κρηπίδα κατὰ βληθῆν γένους ὀρθῶς, ἀνάγκη δυσυχίην αὐτὸ ἐκγονεῖν. nam suo proprioque nomine valere hoc verbum solum ac fundamentum, quod aedificium sustineat regatque, certum est. Animaduertendum autem apud Ciceronem in proximo exemplo, quod antecedit haec verba, mendum esse. quod sane sine ope meliorum librorum aegre tolli potest: cum enim in omnibus excusis, & scriptis legatur. In alienos insanus insanisti, quem locum hic habeat secunda harum dictionum, non video.

Explicatus locus Ciceronis in epistola quadam ad Atticum, qui venustum lepidumque sensum habet.

CAP. X.

VM olim, secutus fidem optimi exemplaris, locum hunc in epistola ad Atticum purgarim, nec quomodo accipiendus sit, ostenderim, nunc, quem verum esse putem illius lectionis sensum indicabo: video enim quosdam eum temptare, qui subtilitatem illius sententiae ut arbitror, non perspiciunt. In secunda igitur epistola vij. libri, quo loco de inualetudine Pomponij agit: de multisque eius epistolis vno tempore Brundisij acceptis, loquitur, quae omnes erant ipsius manu, inquit. Nam Alexidis animum amabam, quod tam prope accedebat ad similitudinem tuae litterae: manum non amabam, quod indicabat te non valere. Alexidem autem puerum fuisse, cuius opera Pomponius aliquando in scribendis epistolis utebatur, constat. Hic igitur Alexidis (nisi fallor) cum Titus morbo impeditus, sua manu, ut consuevit, ad M. Ciceronem scribere non posset: ipseque munus illud obire deberet, nitentur effingere manum Pomponij, ne intelligeret Cicero aliena manu scriptas litteras esse, ac suspicaretur, ut res erat, grauius laborare Atticum: indeque magnum dolorem sentiret. quare inquit Cicero se animum illius amare: probareque studium, atque optimam voluntatem, qui tantum diligentiae poneret in se fallendo, sollicitudineque liberando: quia tamen, non ita licuit illi exprimere manum Attici, quin ipse dissimilitudinem litterae cognosceret, addit, se non amare manum illius deprehensam, quod erat indicium inualetudinis Attici. nam studuisse id facere Alexidem: multumque iudustriam in eo posuisse, declarant verba illa, quod tam prope accedebat ad similitudinem tuae litterae: perspicitur enim ex ipsis mira cupiditas efficere id molientis pueri. cur autem tantopere tunc in eo laborare debuit, nisi ea de causa, quam significavi: ut scilicet imponeret Ciceroni. qui tamen error iucundus illi, utilisque fuisset, si exitum habuisset. Hoc pacto, ut opinor, fides auctoritasque optimi exemplaris defenditur: & acutus lepidusque sensus suauissimi scriptoris percipitur.

Monstratus locus apud Homerum, quem obscure tetigit Aristoteles in III. libro ἡθικῶν νικομαχείων: vbi de naturalibus cupiditatibus disserit.

CAP. XI.

N iij. libro de moribus ad Nicomachum Aristoteles, vbi de cupiditatibus, quae natura nobis insitae sunt, disserit: cum primas eius generis appellasset famem, sitimque, addidit duabus his, vsus principis poetarum testimonio, Venetrem: neque tamen omni aetati accommodatam illam, esse affirmavit, sed adolescenti tantum: in viridique aetate constituto, paene necessariam esse significavit. Cum quis autem apud Homerum hoc dixerit non ostendat: nec interpretes, aut Graeci, aut Latini, horum librorum quicquam de hoc laborent, operaepretium me facturum putavi, si locum obscure tactum, indicassem: eoque lectorem duxissem. verba tamen prius Aristotelis ponam. πᾶς ὅστις ἐπιθυμῆι, ὅταν ἐθελῆ ἢ, ἐπιρῆς ἢ ὑπερῆς τροφῆς: ὁ τὶ δ' ἀμφοῖν: καὶ ἐννῆς, φροσίν. Ομηρος, ὁ νέος καὶ ἀκμάζων. In postremo igitur libro Iliadis a Ioue missa Thetis, vt Achilli significaret, offendisse illum apud deos immortales: in primisque apud se, quod Hectoris corpus suis non redderet: nec modum vllum in illo dilacerando teneret, ita filium alloquitur: accusans eum quod aegritudine confectus ac moerore, res etiam vitae necessarias oblitus sit. Τέκνον ἔμῃν τίς μὲν ἔσθ' ἄνθρωπος καὶ ἀχέων. Σὺ δὲ ἔδωκ' κρηδύλῃ: μεμνημένος οὐδέ τι σίτου. Οὐδ' ἐν τῷ νῆος. ἀραδὸν δὲ γυναικίπορ' εὖ φιλότῃτι Μίσσηδαι. verbum igitur tantum inde sumpsit philolophus, quo vno tamquam signo, agnosci posse locum sententiamque putavit. nam quod adiunxit ὁ νέος καὶ ἀκμάζων, his verbis mentem poetae declaravit: valentque tamquam Aristoteles dixisset, omnem hominem, qui eius aetatis esset, ac firmum vegetumque corpus haberet.

Non semper fugere Demosthenem concursum litterarum vocalium, sed aliquando etiam, vt valde illi tempori accommodatum, studiose persequi.

CAP. XII.

N oratore Cicero, vbi de concursu vocalium disputat, quem Graeci σύγκρουση vocant, magna ex parte illum vt vitiosum, fugere Demosthenem tradidit. quod, quemadmodum saepe verum esse non negarim, ita contra eundem concursum hunc ipsum aliquando studiose sectari non dubitavi affirmare. vtrumque igitur ratione, summoque iudicio fecisse Demosthenem existimare debemus, cum tantopere disparat dissimilisque sibi ipsi reperiatur. cum praesertim accuratissimus scriptor fuerit, ac reliquos omnes arte diligentiaque superarit. nam persecutum Demosthenem aliquando fuisse vocalium concursionem hi loci manifesto declarant: In prima enim, quae nunc vocatur Philippica, quamuis operosa res, statos dies seruaret: iamque posteriorem hanc partem explicasset, addidit. ὅς δὲ τῶν πρὸ τῆς πολέμου καὶ τῆς πόλεως παρασκευῆς, ἀτακτα, ἀρίστα, ἀδιόρθωτα, ἀπνευτα. cum tres igitur continentes hic sint concursus, ac, quod molestius adhuc est, eiusdem vocalis, atque ipsius quidem, quae grandem sonum habet, quis putaret hoc vnuquam accuratissimum in componendis verbis oratorem temere ac sine causa fecisse. nam intuentiores hos concursus esse testatur in ix. Quintilianus his verbis, vbi & ipse de compositione diligenter disserit. Tum vocalium concursus, qui cum accidit, hiat & interfistit, & quasi laborat oratio: pessime longe, quae easdem inter se litteras committunt, sonabunt. Praeterea similis huic alter ille locus in tertia. ἀλλ' ἀπαντα ταῦτα, ἀχρηστα, ἀπρηκτα, ἀνόνητα ὑπὸ τῆν πολούτων γίνεται: ostendit enim eximia quaedam bona. copiamque rerum earum, quae facilem victoriam facerent, corrumpi ab iis qui, mercede empti a Philippo sint, & quaestui habeant rempublicam. Postem & aliis exemplis vti, quae liquido demonstrant captasse summum oratorem concursionem vocalium: sed his, quae apertissima, & maxime insignia sunt, contentus ero. Quid igitur causae esse censuimus, cur tantopere aliquando Demosthenes studuerit huic concursioni, quam alibi declinat ac vitat? tempus scilicet ipsum, quod hoc postulabat: fortuito namque id, inconsiderateque factum existimandum non est. Cum omnis igitur vocalium concursus hiatulque sonantior sit, praesertim cum extremae litterae antecedentis: primaeque insequentis eadem sunt, vocique augendae, clamorique tollendo haec littera in primis aptissima sit, quae in superioribus exemplis collisa inter se est, quum dilatato ore, spiritusque sursum lato pronuntietur, voluisse Demosthenem hoc pacto magis ferire aures eorum, qui audirent, putandum est: claraque voce aditatas sententias magis animo ipsorum haerere.

Declaratum

Declaratum sententia, quam in epistola quadam edidit Horatius, prius vsu fuisse Aeschinem in Demosthenem: ac de praeclaro omni loco eius oratoris diligenter disputatum.

CAP. XIII.

VOD Flaccus in epistola ad Bullatium, inquit, irridens illos, stulteque sentire ostendens, qui mutatis sedibus, vitam morelque subito se mutaturos crederent: eaque de causa Athenas nauigarent. Caelum, non animum mutant, qui trans mare currunt, ab Aeschine antea, Demosthenem criminante, in oratione contra Ctesiphontem, dictum est. haec autem verba Graeci oratoris sunt, qui ornatum etiam verborum huic sententiae addidit. οὐδ', ὅς τις ἐστὶν οἶκος φαῦλος, οὐδέ ποτ' ἢ ὀ μακεδονία κατὰ τὴν πρῶβίαν καλὸς καὶ γὰρ οὐ τὸν τρόπον, ἀλλὰ τὸν τόπον μόνον μετήλλαξε: lusit enim in similitudine nominum, quibus parum variatis, diuersae res eo sermone appellantur: vocari autem formam hanc, lumenque orationis παρανομασίαν, notum est. Est autem omnis ille locus non tantum luminibus verborum ornatus, verum etiam sententiis acutissimis corroboratus: cum enim crimini dedisset Demostheni, quod septima die post filiae mortem hostias immolauisset, in amplificanda re illa, quae, si verum quaerimus, nullam culpam in se habuit, pluribus statim continentibus enthymematibus vsus est: & ita paruam rem magnam fecit, atque in magnum odium aduersarium vocavit. extremum autem eorum id est, quod supra posui. Vidisse autem totius huius loci artificium, grauitatemque Ciceronem, ac mirifice probasse, apparet his verbis e iij. libro Tullularum: cum enim rem exposuisset, propter quam Aeschines in Demosthenem inuectus esset, adiunxit, locum illum ponderans: vtenique ea ratione, quae θεωρία vocatur a magistris dicendi. At quam rhetorice, quam copiose, quas sententias colligit? quae verba contorquet? vt licere quid vis rhetori intelligas. & ipse in viximi oratoris significanda, non paruo animi ardore vsus.

Quid valeat apud optimos auctores ποιῆν ὕδωρ declaratum: Elegansque vox Socratis, patientissimi hominis recitata. quae modo hoc loquendi continetur.

CAP. XIII.

ALLET in Attico sermone ποιῆν ὕδωρ, quod de Ioue dici consuetum est, pluerre: imbremque in terra effundere. Aristophanes σφίγειν ita chorum inducit loquentem: a signoque affirmantem pluuiam paucis diebus futuram, quod fungi in lucerna conflarentur, qua etiam nota indicioque eiusdem rei, vsu poetam nostrum fuisse in Georgicis, constat. Οὐχ ἔδ' ὅπως οὐχ ἡμερῶν τῆσδε τὸ πλεῖστον ὕδωρ ἀνακαλέως ἔχει τὸν θεὸν ποιῆσαι. Επεισι γοῦν τῶσι λύχνοις οὐτοῖς μύκητον Φιλίε δ' ὅταν ἢ τῶν τι, ποιῆν διτὴν μάστιγα. Auctor quoque libelli, quo describantur naturae, moresque hominum: vnde vocatur χαρακτήρων, ita locutus est capite, quo exprimit imaginem garruli: ostendit enim illum, quando alia sermonis materia deest, hoc etiam dicere. si pluerit, lata laetiora futura: maioresque fructus latura. ita autem inquit. καὶ ἐπὶ ποιῆσει ὁ ὕδωρ ὕδωρ, τὸ δὲ τῆ γῆ βελτίω ἴσθαι. Sed etiam exemplum huius locutionis ponam, in quo lepida vox sapientissimi viri continetur. qui absurdos asperosque mores vxoris patienter admodum tulit: Atheniensem autem Socratem in primis inde maximam laudem cepisse, notum est. vt memoriae igitur a Diogene proditum est in eius vita, cum Xanthippa ipsi antea maledixisset: postea autem a quam in eum effudisset, non ne inquit ille amicis hoc futurum dixeram. ὅτι ἐξαδύπητι βροχῶν τῶσα, καὶ ὕδωρ ποιῆσει: vix enim Latine hoc pronuntiari posse puto, vt maneat in ea voce lepos atque elegancia, quae in ea, his verbis pronuntiata, percipitur. nam tonitrus imbrem antecedere certum est: a similitudine autem vox iurgantis mulieris importunusque ille clamor, eo verbo exprimebatur, quo nos quoque in patrium sermonem importato, vtimur, cum idem significare volumus: mulierculas enim cum concitate loquuntur: ac de aliqua re magnopere queruntur, dicimus brontolare, non ab eadem tantum re simili ducto, sed etiam eodem Graeco verbo vsurpato.

Indicatum

Indicatum, quod in historia Taciti desideratur, de latebris Sabini: vxorisque ipsius, optimae feminae, constantia ac summa virtute, apud Plutarchum in commentariolo de amore narrari.

CAP. XV.

ACITVS in xx. libro historiarum, vbi de bello, commoto a Clastico: defectioneque Galliarum agit, de Iulio Sabino, qui se comitem illi adiunxerat cum Iulio Tutore: infelicique euentu consiliorum eius loquens, inquit. Sabinus festinatum temere bellum pari formidine deseruit. vtque famam exitij sui faceret, villam, in quam perfugerat, cremavit: illic voluntaria morte interiisse creditus. Sed quibus artibus latebrisque vitam per nouem mox annos traduxerit: simul amicorum eius constantiam, & insigne Epponinae vxoris exemplum, suo loco reddemus. quod pollicetur igitur non seruat: neque post hunc locum verbum, aut de Sabino, aut de vxore ipsius, facit. vel potius partem historiae, qua quod promiserat, fideliter soluit, tempus absumpsit: mutilam enim illam esse, multisque modis mancam, apparet. omnis igitur memoria earum rerum petiisset: coniugalisque amoris, atque astutiae muliebris, praeclarum exemplum extintum foret, nisi Plutarchus in libro, quem de amore scripsit: *ἠρωτικόν*que vocauit, accurate totam rem exposuisset. quamquam ne illic quidem locus integer, plenusque est. nam veritas quoque illi obfuit: historiaeque huius non parua pars apud Graecum quoque scriptorem defecit: non pauca tamen restant, miserabiliter commemorata, quae eximiam pietatem fidemque erga virum huius feminae demonstrant. illa autem ipse, vt a pluribus intelligi possint exprimere, & in Latinum vertere conabor: digna enim est mulier, cuius, & nomen celebreretur: & factum omnibus ad imitandum proponatur. Cum enim in eo sermone pater affirmasset, posse se iuga innumerabilia muliebris amoris, firmi constantisque, referre, ostendit se vnus tantum commemoratione contentum fore: quod eorum ipsorum aetate: regnanteque Vespasiano, factum esset: Iulius enim Tutor, inquit, qui Gallicae defectionis auctor fuit, & alios multos socios eius consilij habuit, & Iulium Sabinum, adolescentem summo loco natum, & diuitis gloriaque supra ceteros mortales abundantem. cum vero rem magnam temptassent, sine suo exciderunt. videntes autem se paenas cito duros, partim sibi manus atulerunt: non nulli vero, qui fugae se dederant, capti sunt. Sabino ceterae res, ad id consilium idoneae, facultatem dabant eripiendi se Romanis, & ad Barbaros confugiendi. Vxorem tantum, quam duxerat, omnium mulierum optimam, neque sibi imperare poterat vt res inqueret: neque in longinquas terras secum asportare facile erat. illam autem, inquit, Galli sua lingua Epponinam vocabant: Graece vero eandem, expressa vi eius nominis, posset qui vellet, Heroida appellare. Cum igitur ille in agro haberet specus, condendis pecuniis sub terra exstructas, quas duo soli liberti cognitas habebant, reliqua omni familia a se remota, vt veneno sibi mortem allaturus: duobus tantum fidis assumptis, in subterranea ea loca descendit: misitque Martalium libertum ad vxorem, qui nuntiaret ipsum medicamentis interemptum, incensa villa, vt corpus illic crematum crederetur: volebat enim vero luctu vxoris, lamentationeque vti, ad confirmandam famam de morte sua, quod contigit: illa enim proiecto humi corpore, cum gemitu, & muliebri euolatione spatio trium dierum, noctiumque, sine cibo mansit. Quod cum accepisset Sabinus, veritus ne illa penitus se perditum iret, iussit clam significare ei Martalium, ipsum viuere: atque occultari: rogareque, vt adhuc ad breue spatium in luctu perduret: omniaque faciat, ne simulatus ille dolor deprehendatur. Cetera igitur a muliere, quae poscebat id tempus, aptaque erant ad casus illius opinionem, miserabiliter tractata sunt: cum autem desiderio videndi virum arderet, tenebris ad eum accessit: rediitque. Quo ex tempore, cum alios id factum falleret, paene apud inferos cum viro congressa est: excepto tantum spatio septem mensium, quo cum Sabinum & vestimento, & tonsura, & capitis tegumentis, vt cognosci non posset, conformasset, secum ipsum Romam duxit. Cum vero irritum fuisset id inceptum in Galliam rediit: & maiorem partem temporis cum eo sub terra vivebat: raro tamen in urbem accedebat, potestatem sui faciens & amicis, & cognatis mulieribus. Quod vero in primis admirabile fuit, cum praegnans esset, ac communibus balneis vteretur, non tamen vterum gerere cognita est: medicamentum enim, quo comam mulieres inungentes, reddunt eam flauam, rutilamque, habet vnguen, aptum ad carnem gignendam, siue ad illam laxandam. vt ea de causa inferat tamquam dilatationem quandam ac tumorem. quo cum illa copioso vniisset reliquas corporis partes, tegere potuit tumorem ventris, efferentem se ac crescentem. Appropinquante autem tempore partus, cum ad virum subiisset, sic ut leaena in cauernam, tolerauit sola dolores illos: & natos pueros tamquam scymnos aluit: geminos namque edidit. eorum autem alter in Aegypto mortuus est: alter vero nuper Delphis domi

domi nostrae diuersatus est, qui vocatur Sabinus. Interfecit vero Epponinam Caesar: caedisque eius iniquissimae paenas non multo post dedit, omni genere extincto. cum autem multae atrocia facinora tunc facta sint, nihil tam triste tulit principatus ille: verisimileque est nullum magis facinus deos immortales auersatos esse, quamuis cum supplicium de ea sumeretur, spectantium ex animo sustulerit omnem misericordiam fortitudo ipsius ac libertas. quo magis adhuc incendit Vespasianum: postquam enim veniam desperauit, iussit: vt cito infra terram mitteret: vixisse enim se iucundius sub terra, ac tenebricosis locis, quam regnante illo, in luce ac siderum aspectu.

Lysiae locus collatus cum loco Ciceronis propter similitudinem rerum, quae eodem argumento diluuntur.

CAP. XVI.

MCICERO pro Milone, cum Licinij indicium fide spoliaret, qui dixerat seruos Milonis, apud se ebrios factos, sibi confessos esse, de interficiendo Cn. Pompeio conuassasse: deinde postea se gladio percussum ab vno de illis, ne indicaret, in aliis argumentis hoc etiam posuit: quod leuem plagam, in corporis parte non opportuna leto, vel potius notam, in summa cute descriptam, verisimile non erat a robusto seruo, ad eandemque faciendam delecto, impositam, sed ab eo auctore mendacij ad fidem faciendam descriptam. Verba eius haec sunt. Vulnus in latere, quod acu punctum videretur, pro ictu gladiatoris putari. Eodem autem pacto acculatoris improbitatem reprehendit is, cui scripsit defensionem Lysias, reo vulneris consulto impositi, inuidiamque, quam illi vulneris nomine faciebat, diluit: docet enim ipsum tenuem admodum plagam: impressamque notam aliquam, grandi illo nomine appellare, ac reliqua omnia fingere, quibus se grauius corpore affectum declarat.

ὁ δ' εἰς τοῦτο βαρυδαμονίας ἦκει, ὅστε οὐκ ἀσχετίαι τραῦμα γένομαζον τὰ ὑπόπια: καὶ οὐ κλίην πηρεφιδόμορος: καὶ θανάτος προσωπιούμορος διακείδω, πόρνης ἑνὲ ἀνδρώπου. Appellauit autem Lysias ὑπόπια, qua voce maculae notaeque alicuius plagae ostenduntur, quia ferro corpus ictum non fuerat, sed testa percussum.

Exempla duo duarum tenuissimarum collationum: quae tamen mirifice aptae fuerunt ad res eas illustrandas, quibus declarandis adhibitae sunt.

CAP. XVII.

ATVELLVS in carmine, quo misit ad Ortalum elegiam Callimachi, versam a se in Latinum, cum simili declarare vellet habitum animi eorum, qui aliquam rem subito obliuiscuntur, tenui sane exemplo vsus est, & pusillo: lepido tamen mirificeque apto ad rem ostendendam, & ante oculos paene eius constituendam: inquit enim, cum antea docuisset se effugere voluisse hanc culpam: nec committere villo pacto, vt tamquam immemor mandati reprehenderetur.

Vt missum sponsi furtiuo munere malum
Procurrit casto virginis e gremio.
Quod miserae oblitae molli sub veste locatum
Dum aduentu matris profilit, excutitur,
Atque illud prono praiceps agitur decursu
Huic manat tristi conscius ore rubor.
Cuncta autem diligenter exponit, vt consuevit eruditus ingeniosusque poeta, quae tempore illo contingunt: ornatque summo studio locum, ac dignitatis aliquid ita ipsi acquirit. Sponsus vero procum, *μνηστρα*que, illic valet: vt apud Horatium cum ait. Sponsi Penelopes. Aristophanis etiam versus hic a Polluce citatur, in quo idem paene commemoratur a virgine, vt apparet. *ἀλλὰ τὸ σροφίον κίθω τὰ κάρνα μου ἐξέπτει:* strophium enim erat muliebre cingulum. quo verbo poetae quoque Latini vsi sunt, vt hic ipse, cum Ariadnae infelicem casum deplorans, cecinit. Non tereti strophio lactentis vineta papillas. & Virgilius in Copa. nam quod teres ipsum Catullus dicit, grammatici quoque testantur, *σροφίον* esse *σρογγίλιον ζώνιον*. Minutum etiam fuit, humileque in primis: idem tamen valde appositum, personaeque congruens, simile, quo declarauit Philemon comicus, ore coqui, studium reliquorum conuiuorum in eripiendo suauis cibo eorum, qui primus, cognita voluptate illius, cum arripuerat: ollamque congrorum plenam manibus tenens profiluerat: & orbe saepe facto cum ea fugiebat, aliis sestantibus, partemque inde capere conantibus. Hanc igitur concertationem significare

significare volens, & vt plane intelligeretur efficere, poëta ille inquit. Simile fuisse atque cum gallina ceperit aliquid ore, maius quam quod subito deuorare possit: ipsa enim huc atque illuc cursitat, tempus captans ad illud deuorandum: altera autem hanc summo studio sectatur: festinatque praeripere. Induxerat autem lepidus poëta in Milite (ita enim fabula appellabatur) coquum, qui arte industriaeque sua coquendi obtonia, sibi valde placebat: in aliisque multis, quae dignitatem eius ostendebant, hoc his verbis dixerat.

- Ομοιον ἔχουσιν ὅστις ὅταν ἀρπάσῃ.
- Τοῦ καταπιῖν μίζον τι, περιτρέχει κύκλω.
- Τηρούσα τοῦτο καταπιῖν: περίδ' ἐπιούδικου.
- Εἴπερ δ' ἰάκουσα ταῦτ' ἔω: ταῦτ' ἔω.
- Τῶ ἠδονῶ δ' ἐρώτος αὐτῆ καταμαθῶν.
- Τῆς λοπάδος, ἀνεπίδρασε: κἀφόνον κύκλω.
- Τῶ λοπάδ' ἔχων: ἀλλοί δ' εἰδάκου κατα πίδακας.

Falso aliquando Aristotelem existimatum praecise locutum: cum ad sententiam implendam verbum nullum in oratione ipsius desideretur, quod extra sumendum sit.

CAP. XVIII.

VM breuitati in primis studuerit Aristoteles: nec in oratione sua quicquam inane, ac superuacaneum esse passus sit, contigit aliquando vt interpretes ipsius verbum aliquod desiderari in sententia quapiam affirmarint, sine quo tamen perfecta illa absolutaque erat: quod impleat eam verbum antea positum, vnde, quae sequuntur, adhuc apta sint. Huiuscemodi est (nisi fallor) locus hic

- e primo libro Topicorum. μετὰ πόνον ταῦτ' ἀνὶ διορίσασθαι τὰ γινώσκοντα κατὰ γέννησιν.
 - χουσαν αἱ ἐκείνου τίτας πλάκας: sic enim legitur in excusis libris: cum postremum verbum absit a scriptis exemplaribus: sitque declaratio Alexandri, vel potius (vt ipse putauit) sententiae complementum: vnus enim hic est ex illis, quem arbitratus est doctissimus interpres concisum esse: inquit enim. ἐπιπέως ἔπει: ἐπιπέως γὰρ τὸ διαφορῶν πρὸς ἀντικείμενον τὸ καὶ προσηκόντων.
- Si licet autem, quod sentio, contra tanti viri auctoritatem dicere, necessariam nullo modo puto esse appendicem illam: nec praecise hic philosophum locutum existimo: quia repeti debet κατηγορίαι: quattuor enim nomina, in quibus positum esse hoc studium vult Aristoteles, recte atque apposite vocari potuerunt ab ipso κατηγορίαι: nec tantum hoc verbo intelliguntur decem illa prima genera omnium rerum.

Declaratur quid valeat apud veteres auctores Virum virum legere: quo sermone militare factum ostenditur.

CAP. XIX.

ILIGENTER animaduertendus est mos Romanae militiae: videntur enim aliquando soliti in delectu habendo potestatem facere militibus, vt singuli singulos, notos sibi: quorumque virtute confiderent, legerent: atque id potissimum cum periculum aliquod maius instaret: atque aliquis grauior casus vngeret. & vt cum domi exercitum cogerent, ita fortasse etiam cum a parte copiarum pugna periculosior cum hostibus erat committenda. vt qui ad expeditionem illam proficiscerentur, a semet ipsis lecti forent, conscij inter se mutuae virtutis. appellabant autem hoc, virum a viro legi, & ita sane locuti sunt plures Latini optimi auctores: nec tamen grammaticum vllum vnquam inueni, qui vim huius sermonis explicaret. nisi fallor tamen colligitur e multis exemplis hoc valere, quod ostendi, modum hunc loquendi. auctoritates igitur veterum ponam, vt melius res cognosci, diiudicarique possit: ab historicis autem, quorum proprius is sermo est, initium ducam. T. Liuius in ix. libro ab vrbe condita. Et ad Vadimonis lacum Etrusci lege sacrata coacto exercitu, quam vir virum legisset, quantis nunquam alias antea simul copiis: simul animis, dimicauerunt. Caesar libro primo de bello Gallico: Quos ex omni copia singuli singulos suae salutis causa delegerant. Tacitus in xvij. libro, vbi de consilio Galbae agit, qui audita defectione legionum, adoptauit sibi Pisonem, remedium eorum malorum fore id ratus. Apud frequentem militum contionem imperatoria breuitate adoptari a se Pisonem, more diui Augusti: & exemplo militari, quo vir virum legeret, pronuntiat. Cicero quoque pro Milone illum usurpauit, quo loco de comitatu Clodij loquitur,

- quitur, quem delectum fuisse ad caedem faciendam dicit. Ille, qui semper secum scorta, semper exoletos, semper lupas ducebat, tum neminem, nisi, vt virum a viro lectum esse diceret. Virgilius praeterea in xj. libro ita locutus est: qui tamen videtur aliter cepisse: nec a Troianis, aut Latinis, in acri illa pugna lectos esse socios periculorum: quorumque virtute niterentur, sed potius singulos vtriusque aciei legisse sibi e numero hostium, cum quibus congrederentur ac fortiter dimicarent, aduersarios: auocior enim pugna videtur committi contra illos, quos iam nobis aduersarios destinauimus. tota tamen res accurate attendenda: verba poëtae haec sunt. Tertia sed postquam congressi in proelia, totas Implicuerunt inter se acies: legitque virum vir. Tum vero, & gemitus morientum. & quae sequuntur.

Verba Strabonis diligenter examinata, quibus de origine Arni fluminis disserit, cum de eo falsum tradere videatur.

CAP. XX.

TRABO in v. libro Geographiae, quo loco de Pifarum, vetustissimae urbis, situ loquitur: quae ipsius adhuc tempestate duobus fluminibus cingebatur, Aufure atque Arno: frontem fluiuorum eorum demonstrans, de nostro hoc inquit. ἂν ὁ μὲν, ἐκ ἀρετήσιον φέρεται, πολλὰς, ὅχι πᾶς, ἀλλὰ τὴν χιθίναις. Quae ipsius verba diligenter animaduertenda, ponderandaque sunt: neque enim quod dicit, rei ipsi respondet, temere acceptum. Arnus namque initio sui cursus tenuis est, exiguusque amnis, non copiosus, vt ait: nec in tres partes vllo pacto finditur, sed totus integerque fertur, vel potius plurimis riuis torrentibusque, paruo quoque spatio in eum influentibus, amplificatur. nam in reliquo cursu grandes etiam nonnullos, paresque sibi recipit. hoc autem ita certum est, vt dubitari de ipso nullo modo debeat. Cogitanti igitur mecum accurate quomodo eruditi scriptoris historia defendi possit, hoc succurrit. non intellexisse Strabonem ortum principiumque fluuij apertum: & qui oculis cernitur, vbi scilicet erumpunt aquae, sed in visceribus montis clauum: vasque vnde ipsae funduntur: nec enim defuerunt physici, qui ex antris his, aquae plenis, & tamquam vasibus, putarent caput ducere flumina. contra quos disseruit subtiliter Aristoteles in primo libro de rebus superis. Ex iisdem autem montibus, aut non omnino diiunctis, orti fluereque tres amnes certum est. quorum tamen veri fontes capitaque magno intervallo inter se distant. ij autem sunt Tiberis, Metaurus, & hic ipse Arnus. quod si vniverae illae aquae, quae tres fluuios conficiunt, eodem alueo latae fuissent, quanto grandior amnis futurus fuerit, facile intelligitur. quomodo aliter a mendacibus fuissent, quanto grandior amnis futurus fuerit, facile intelligitur. quomodo aliter a mendacibus fuissent, quanto grandior amnis futurus fuerit, facile intelligitur. quomodo aliter a mendacibus fuissent, quanto grandior amnis futurus fuerit, facile intelligitur. quomodo aliter a mendacibus fuissent, quanto grandior amnis futurus fuerit, facile intelligitur.

Disputatur de simplicitate animi: anilique superstitione Pausaniae scriptoris, qui literis mandauit interfectum esse Caligulam ob violatum Cupidinem Thespisensem. cuius etiam dei iram vult Neroni alio pacto obfuisse.

CAP. XXI.

- IRVM in modum superstitiosus scriptor Pausanias paene putat C. Caligulam, saeuissimum principem, necatum, quod Cupidinem illum, fama celebrem: propter quem Thespiacense visabantur, sustulerit. quae res etiam, vt ille existimat, exitium attulerit Neroni, qui in suas sedes illum reportatum, iterum demolitus inde sit. quasi non cotidie hi atrociora multo & grauiora scelera ederent. causa autem fuisse interitus Caligulae asportationem eius simulachri, vt facilius crederet indutus etiam est, quia quasi deus ille mentem dederit stultissimo imperatori, vt fortem virum contumelia irritaret. cum idem (vt ait) semper signum illi petenti daret cum ludibrio quodam & contemptu. vnde ille tantam contumeliam ferre non potens, vltus est iram suam nec de imperatoris. Significat igitur Graecus hic breui, quod pluribus Suetonius commemorat: in vita enim ipsius, quo loco de iis, qui coniurationem in eum fecerunt loquitur, inquit. Primas sibi partes Cassius Chaerea, tribunus cohortis praetoriae, depoposcit: quem Caius, seniore iam, & mollem, & effeminatum, denotare omni probro consuevit. & modo signum petenti Priapum, aut Venerem dare, modo ex aliqua causa agenti gratias osculandam manu.

num offerre, formatam commotamque in obscenum modum. Verba Pausaniae haec sunt
 e ix. libro, quo βιωτικά̄ persecutus est. Τὸν δὲ ἀσιβησάντων ἐς τὸν θεόν, ὃ μὴ ἀνθρώπων στρα-
 τιώτη διδόνος αἰεὶ τὸ αὐτὸ σῶθιμα μετὰ ὑποῦλου χλιδασίας, ἐς τοσοῦτο προήγαγε θυμῷ τῶν ἀνθρώπων,
 ὥστε σῶθιμα διδόντος αὐτὸν διεραζέται. Addit autem quemadmodum eius dei voluntate, ira-
 que, existimari debet alterum quoque illum imperatorem, omni stupro nefariaque cupidine, se
 obruisse, quae res illi exitium maturavit.

Cum Virgilius, inquit, Tumere terras: & alio loco Turgere gemmas, uideri
 eum expressisse Graecum verbum ἔργον.

C A P. X X I I.

VM Virgilius in ij. Georgicorum, vernam stirpium rationem celebrans, in-
 quit. Vere tument terrae, & genitalia semina poscunt, expressit (vt opinor)
 Graecum verbum ἔργον, quo verbo hoc ipsum, quod tradit hic poeta, Graeci
 significant. ductum autem id verbum est a partibus animantium, quae mani-
 festo, appetentes coitus, tument: indeque ad res, sensu carentes, translatum.
 vnde etiam Graeco sermone ira eadem de causa (nisi fallor) vocata est ἔργον: quod significauit
 etiam Horatius dicens, iecur bile tumere. Idem autem alio verbo Virgilius, cuius tamen ead-
 dem notio est, expressit. cum vij. Ecloga, inquit. Iam laeto turgent in palmite gemmae.
 Vnde Plautus vsus est turgere pro irasci: vt in Casina, cum Stalium senem ita induxit de v-
 xore lepide loquentem. Nunc in fermento tota est, ita turget mihi. Graeci autem qui suo
 verbo intellectu hoc ipso vsi sint, plures sunt: vt Theophrastus multis locis, e quibus hic est
 in iij. libro de causis eorum, quae oriuntur e terra. quo idem praecipitur, quod primo loco
 Virgilio asseueranter dicitur. vt videatur poeta locum hunc Graeci scriptoris expressisse:
 αἰὲν ἔργον δὲ φυτόθεν ἐς ἔργωτα τὴν γῆν. Plutarchus quoque in symposiakῶν libro iij. illo vsus
 est de taxo disputans, cuius umbra necat eos, qui subea dormierint, praesertim tempore anni,
 quo turget, vt flores fundat: inquit enim: ἰσορῶσι ἔργον ὅτι καὶ σικὴ σμίλακος ἀποκτίνει ἔργωτα
 πικρὰ ῥεῖται, ὅταν ἔργον μάλιστα πρὸς τὴν ἀγρῶν. Hanc autem arborem intellexisse Lucretium
 arbitror, cum in vj. libro cecinit.
 Est etiam magnis Heliconis montibus arbor
 Floris odore hominem tetro consueta necare.

Ostenditur in Graeca comoedia sententiam pronuntiatam similem voci cuidam,
 quae vulgo fertur in patrio nostro sermone.

C A P. X X I I I.

RERVVLGATA vox est in patrio sermone: & quae prouerbij vim habet, qua
 negamus amorem tussimque coelari posse. quod huiuscemodi sint hi morbi,
 alter animi: corporis alter, vt inuitis nobis intelligantur, & quasi forices suo
 indicio deprehendantur. Sententia similis est apud Antiphanem comicum, ac
 paene eadem, nisi quod pro tussi ille vinum ponit: in altero enim conuenit ipsi
 cum iudicio eius, qui auctor fuit nostri prouerbij: affirmat namque cetera omnia posse quem-
 piam occulere duobus exceptis. Si vinum inquam potarit, aut in amorem inciderit: ambo
 erim haec indicari, & oculorum vi, & orationis. vt inficientes haec detegant, atque omnibus
 perspicuos reddant. versus Graeci hi sunt. κρύψαι Φειδία Ἀπαντα τὰ κατὰ τὴν δαίαιαν ἄν-
 πλῶν δνοῖν Οἶνον τε πίνων: εἰς ἐρώτατ' ἔμπροσθεν: Ἀμφότερα μιλῶσι ἔργον ἀπὸ τῆν βλεμμάτων Καὶ
 τῆν λόγων τ' αὐτῶν. ὥστε ἔργον ἀργουμένων Μάλιστα ταῦτα καταφακίς ποθοῖς ποιῶ. leguntur autem
 in Epitome primi libri Athenaci.

Quae vis sit huius aduerbij Misere apud Terentium pluribus locis.

C A P. X X I I I I.

CVRATE videndum est, quid valeat misere Terentio, cum in heauton timoru-
 meno ita induxit Syrum loquentem. Nam quendam misere offendi militem Eius
 noctem orantem. & sane in peruetere illo exemplari Petri Bembi declaratio eius
 verbi huiuscemodi legitur. Nimis, quia omne nimium non bonum. alibi, eam misere
 amat:

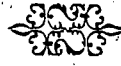
amat: haec enim illic in margine leguntur, vt autem ipsum ad id comprobandum testimo-
 nio eiusdem poetae ex Adelpis patet: illa enim verba sunt Aeschini, duram immilicordem-
 que sententiam Micionis patris accusantis. Sed in eadem scena post idem eodem intellectu
 iterum illud vsurpauit, dicens. Nescio, quia tam misere hoc esse cupio verum, eo vereor
 magis. nam locum illum in heauton timorumenno eodem pacto arbitror, & legendum, & ac-
 cipendum. Vt stultae & misere omnes sumus religiosae. idest miserum in modum. non igitur
 sequor iudicium illius, qui ita interpretatus est vt ostendi: nec rationem, quam reddidit
 eius sermonis veram puto. sed omnibus his locis significare puto misere, quod apud Demo-
 sthenem pro Ctesiphonte ἀθλίως. cum inquit, exitum eius belli, quo implicatus erat cum
 Atheniensibus, inuenire non potuisse Philippum, quamuis imperatores ipsorum male pugna-
 rent, atque in proeliis ille superior foret: quia bellum ipsum, praedoneisque, multa rebus i-
 plius detrimenta inferret. ἀλλὰ καὶ τὸν ἀθλίως καὶ κακῶς τῆν στρατηγῶν τῆν ἡμετέρων πολεμῶν
 τῶν αὐτῶν, ὅμως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πολέμου, καὶ τῆν λησῶν μνηστὰ ἔπαχε κακὰ: Significat enim illic
 ἀθλίως (nisi fallor) infelicitate & calamitose. quod consequente eiusdem naturae verbo vi-
 detur declarasse. qui igitur perditum in modum ac nullo consilio aliquid gerunt, illi dicun-
 tur misere id facere, quemadmodum etiam locutus est C. Cassius in epistola ad Ciceronem:
 cuius haec sunt verba. Nam Bassus misere noluit mihi legionem tradere.

Fragment of text at the bottom of the page, including a large initial letter 'T' and some illegible characters.

PETRI VICTORII

VARIARVM LECTIO- NVM LIBER XIX.

*Mos veterum explicatus, seruandi corpora mortuorum in melle, quod sepul-
turae genus laudatum ostenditur a Democrito.*

CAP. I.

N III. libro Lucretius copiose subtiliterque disputans contra eos, qui mortem perhorrescerent, & tamen videri vellent aequo animo debitum naturae soluere: dicerentque se solum indignari ac fremere, quod futurum foret, vt post mortem aut putrescerent, aut igne conficerentur, aut a feris dilaniarentur, eaque de causa affirmarent sibi mortem molestam esse: vltimumque illud tempus horribile, docet eos stulte sentire, nec cogitare corpus morte oppressum, sensu carere: quod si sensu praeditum foret, eundem dolorem ipsum perpessurum in his etiam sepulturae generibus: quae magno pere expetuntur: & summa saepe antea cura studioque ab hominibus in vita parantur. In ea autem sententia explicanda, variisque hominum fortunatorum institutis commemorandis, meminit etiam rationis eius, quae aliquando vsurpata est, & quam docti aliqui viri mirifice probarant, in melle corpora condendi, vt ita incorrupta diu seruarentur, & in ea quoque non parum doloris, vt in aliis omnibus esse declarat. si verum esset, quod illi opinari videbantur: aut si omnino id non crederent, causam nullam haberent tantopere cogitandi quid de corpore post mortem futurum esset, & ea se cura macerandi. inquit igitur. Aut in melle situm suffocari. qui enim sentiens, in melle conderetur, atque illic suffocaretur, dolore non vacaret: maleque omnino cum ipso ageretur. Quod autem grauibus atque eruditus viris ritum hunc probatum tradidi, is fuit Democritus Abderites, quod testantur etiam verba haec M. Varronis, quae apud Nonium leguntur. Varro Crono, ποταμὸς Ἡρακλίδης. Quare Heraclides ποταμὸς plus sapit, qui praecipit vt comburentur, quam Democritus, qui vt in melle seruarent, quem si vulgus secutus esset, peream si centum denariis calicem mulsi emere possimus. In excusis autem Nonij libris mendose pontificos pro ποταμὸς legitur, quod correxi. nam quin ita legendum sit dubitari non debet: a loco namque ita ille vocatus est: natus enim est Heracleae in Ponto, narrat tamen Laërtius, cum delicata veste vteretur, & in cultu corporis magnum studium poneret, nec non in incessu speciem quandam retineret ac sedato gressu vteretur, Atticos ipsum, immutato leuiter nomine, πομπικόν solitos vocare: quae enim in pompa ferebantur splendoris ac magnificentiae plena erant. Ipsius quoque Cicero in epistola quadam ad Q. fratrem mentionem fecit. Quod vero ad rationem hanc seruandi corpora mortuorum pertinet, Xenophon quoque in v. libro de Rebus Graecorum narrat Agesipolin Spartiatem, cum e Macedonia cum exercitu domum rediret, in vicinis Olynthi oppidi locis graui morbo correptum: mortuumque septima die, in melle conditum, Lacedaemonem reportatum, atque illic regia sepultura ornatum.

Emendatus locus Ciceronis in Oratore: idemque declaratus.

CAP. II.

IN Oratore M. Cicero sedulo contra nonnullos emendatores veteris consuetudinis loquendi disputans, cum stomacho quodam, inquit. Atque etiam a quibusdam sero iam emendatur antiquitas, qui haec reprehendunt. Nam pro Deum atque hominum fidem, deorum aiunt: ita credo, hoc illi nesciebant, an dabat hanc licentiam consuetudo? & quae sequuntur in eam sententiam: positus enim pluribus exemplis, quibus & contrahi illos casus solitos declaratur, & plenos pronuntia-
ri. addi-

ri. addidit, eidem rei incumbens. Et idem. (Naeuium autem poetam intelligit) Namque Aetclapi liberorum. At ille aliter in Chryse, non solum. Ciues antiqui amici maiorum meum, quod erat vsitatum, sed durius etiam Consilium socij: augurium atque extum interpretes. In his autem verbis mendum esse puto: legique debere arbitror. At ille alter, quomodo infinitis locis Cicero locutus est, vt in iij. libro de Oratore, cum itidem citaret testimonia poetarum. Quid ille alter. Quid petam praesidi: & post reditum, in senatu. Nam ille alter Caesonius Caluentius ab adolescentia versatus est in foro. Plautus quoque in Prologo Menaechmorum. Illum reliquit alterum apud matrem domi. Intelligit autem Pacuuium: ipse namque fabulam Chrysem scripsit, quod liquido intelligitur e plurimis locis, quos adducit ex ea Tragoedia Nonius.

Locus C. Caesaris emendatus, deleta macula e nomine herbae, qua Britannos narrat se inficere solitos.

CAP. III.

CAESAR in v. libro de bello Gallico, Latino verbo vocauit herbam, qua Britannici corpus inficerent, vt e vestigijs eius vocis, quae in antiquis libris adhuc apparent, intelligitur: in excusos enim barbarum vocabulum irrepsit. ita namque nunc vulgo legitur. Omnes vero se Britanni glasto inficiunt, quod caeruleum efficit colorem: atque hoc horribiliore sunt in pugna aspectu. vetusta autem exemplaria habent. Omnes vero se Britanni vltro inficiunt. quare videtur legi debere, luteo inficiunt: hoc enim nomen Romanum est eius herbae. quod integrum remanet apud Vitruuium in vij. libro, vbi quomodo colores fingi artificio possint, docet: inquit enim. Item qui non possunt chrysocolla propter caritatem vti, herba, quae luteum appellatur, caeruleum inficiunt: & vtuntur viridissimo colore. nam apud Apuleium corruptum est: nec non Dioscoridem capite, quo de ifatide egit. quod adnotauit olim accuratus eruditusque in primis vir, Marcellus Virgilius in explicationibus, quibus, tamquam cumulo quodam, ornauit diligentem illum scriptorem, a se in Latinum sermonem versum: primus enim odoratus est Latinum huius herbae nomen. quod si veteres libros Caesaris conquisiisset, multo audentius id affirmasset, atque hanc maculam e politissimo hoc scriptore deleuisset. Pomponius quoque Mela eodem Latino verbo vsus est. nam Itatidem illam a Graecis appellatam constat. apud quem tamen eodem modo inquinatum illud est, vt in antiquis Caesaris exemplaribus deformatum ipsum ostendi: ita enim in excusis libris nunc legitur, cum de moribus Britannorum & ipse dixerit. Incertum ob decorem, an aliquid aliud, vltro corpora infecti. Plinius vero in xxij. libro morem quorundam populorum illinendi faciem tradens, Gallico vocabulo herbam significauit, qua in colore inducendo, quem volebant, vterentur mulieres Britannae, vnde, vt suspicari licet, in scripta superiorum auctorum manauit Plinianum illud verbum, cum apud illos Latinum, quo ipsi herbam, quam intelligebant, appellarent, corruptum foret. nec tamen animaduertentur, qui hoc ausi sunt, atrum colorem, non caeruleum, a Plinio indicari: longe enim alia herba infici in sacris illis coniuges Britannorum, atque viri in bello potuerunt. quare non oportuit tam temere immutare, atque a vestigijs veteris scripturae discedere: inquit igitur ille, id commemorans. Simile plantagini glastum in Gallia vocatur, quo Britannorum coniuges nurusque toto corpore oblitae, quibusdam in sacris nudae incedunt, Aethiopum colorem imitantes.

Isoctatis argumentum celebratur, quo se purgavit Philippo regi, quod res ipsius gestas non scriberet: similisque huic Virgilij locus indicatur.

CAP. IIII.

QUAD clarum aliquem virum: cuiusque res aut bello, aut pace gestae, laude dignae sint, aliquid scribunt: nec ipsas toto pectore persequuntur, & quasi argumentum suae ipsorum descriptionis faciunt, aliquo modo apud illos offendunt: viderique possunt minime studiosi esse eorum dignitatis: relictis enim alijs rebus omnibus, factis eorum celebrandis operam darent. auctores namque praeclearorum facinorum, cum pro aliorum salute commodisque multum laborarint, putant debere cunctos mortales studia sua periculaque commemoracione earum rerum compensare. Hoc vidit egregie scriptor eruditus Isoctates: remediumque huic malo adhibuit. nam ad Philippum Macedonem scribens: suadensque illi, vt, pacificatis rebus publicis, Graecorum bellum in Asiam transferret, cum regis illius ipsius res, bello gestae, multae magnaeque forent: quae poscere videbantur, vt ab omnibus explicarentur: monumentisque litterarum ab ingeniosis viris
T 2 manda-

mandarentur, se purgat, quod alias res agat, qui in primis illas ferre, ac posteritati tradere poterat, docens non defuturos illi scriptores rerum suarum: huiuscemodi namque esse facta ipsius: bellaque, ut inuentura sint plures laudatores. quare posse ipsum, sine damno: immunitationeque gloriae illius, aliis rebus incumbere. quae tamen & ipsae illi, si effectae fuerint, maiorem veriorumque laudem tempore allaturae sint. inquit autem, a se culpam hanc removens: (recitat enim illic sermonem, quem antequam librum scriberet, habuerat cum familiaribus suis de illo ipso argumento) *δηλοῖσάντος γάρ μου πρὸς αὐτὸν, ὅτι μέλλω σοι λόγον πέμπειν οὐκ ἐπιθεῖν ποιησόμενον: οὐδὲ ἐγκωμιασόμενον οὐδὲ πολέμιον, οὐδὲ διὰ σοῦ κληθιμέου (ἔτι εἶραι τὸ τοῦ ποιήσαντος)* *ἀλλ' ἐπιφρασόμενον σε προτρέπεν ὑπὲρ πράξεως οἰκονομίας, καὶ καλλιῆς, καὶ μάλλον συμφερούσας, ὅν νῦν τυγχάνεις περιημέσιος.* & quae sequuntur. Virgilius autem & ipse apte hoc fecit. & (ut sulphicor) exquisitum hunc prudentemque scriptorem imitatus est: in ecloga enim, quam misit ad Varum, virum fortem, bellicisque rebus clarum: cum, si amicus illi esset, videretur debere gloriae ipsius seruire: & tamen humile carmen conderet, ait. Nunc ego (namque super tibi erunt qui dicere laudes Vare tuas cupiant, & tristitia condere bella) Agrestem tenui meditabor arundine musam.

Torqueere oculum, quod Cicero inquit, Graecos dicere διασρέφειν ὀφθαλμὸν.

CAP. V.

ORQVERE oculum, Cicero dixit in Lucullo, cum id significare vellet, quod Graeci διασρέφειν ὀφθαλμὸν dicentes, ostendebant. ut videatur non rem solum eandem indicasse, verum etiam modum loquendi ipsorum expressisse. haec igitur verba Ciceronis sunt, cum sensus numquam errare, nec falli, quod Epicuri decretum fuerat, disputaret. Itaque Timagoras Epicureus negat sibi vquam, cum oculum torfisset, duas ex lucerna flammulas esse visas. Aristoteles vero in viij. libri de moribus ad Eudemum fragmento, inquit, illud ipsum exponens. *διὸν ἢ ὀφθαλμὸς ἰδῆν, ἢ καὶ ἄλλως παρῆν, διασρέφεται, ὡς τε δύο τὸ εὖ φαίνεται.* Hinc autem consuetudo sermonis διασρέφειν ὀφθαλμὸν vocabat, qui vitio hoc oculorum laborabat: Latini eum strabonem appellabant. quod testimonio quoque Athenaei confirmatur: cum enim de Callimedonte Atheniensi, qui cognomen ex pisce traxit, quo maxime delectabatur in cibo: Carabulque vocatus est, loqueretur. ille namque hoc habitu oculorum erat, inquit. *πρὸς δὲ Καλλιμέδοντος τὸν καρέβον, ὅτι καὶ φίλιχος ἦν, καὶ διασρέφεται ὡς τριφυλῆος τιμακλῆς ἐπὶ πολυπρέμνῳ.* versus autem ipsius posuit, quibus id vitium irrisit, ac lepide in eo iocatus est: ut statim etiam Alexidis, qui & ipse in eum facete luserat. in neutro tamen eorum exemplorum hoc verbum est, cum rem ipsam potius cum contumelia describerent. In oratione vero in L. Pisonem Cicero cum inquit, Respondes, altero, ad frontem sublato: altero, ad mentum depresso supercilio. crudelitatem tibi non placere, aliud vultus vitium videtur indicasse, non distortionem hanc, depravationemque, oculorum notasse. Quod vero afferri contra Epicurum solitum erat. ac Timagoras numquam sibi contigit dicebat, concedit Lucretius ita in iij. libro disserens. At si forte oculo manus vni subdita subter Pressit eum. & quae sequuntur: neque enim verbo illo, quo Cicero, usus est.

Ciceronis locus pro L. Flacco monstratur expressus esse ex Isocratis Panegyrico.

CAP. VI.

NON semel iam ostendi diligentiam M. Ciceronis, ac studium in vertendis elegantioribus multis sententiis Graecorum scriptorum: atque illarum luce orationibus suis, reliquisque scriptis, illuminandis. nam orationes etiam, quas habitas, domi postea accurate scribebat, ita exornabat: atque omni verborum sententiarumque splendore expoliebat. Pro L. Flacco igitur, cum Atheniensium testimonium ornaret: dignitatemque eius urbis atque auctoritatem extolleret, in aliis multis, inquit. Quae vetustate ea est, ut ipsa ex sese suos ciues genuisse dicatur: ut eorum eadem terra parens, alrix, patria, dicatur. qui locus manifesto expressus est e Panegyrico Isocratis: eum enim scriptorem Cicero admirabatur, & contra iudicia multorum, qui, aliter de illo sentiebant, sedulo defendebat. inquit autem ipse, de laudibus Athenarum agens. *ὡστ' ἐξ ἡμετέρου ἔφυγον, ταύτῳ ἔχοντες ἅπαντα τὸν χρόνον διατελούμεν, αὐτὸ ἔχοντες οὐτὸν: καὶ τοῖς ὀνόμασι τοῖς αἰσθητοῖς, δὲ τῶν οἰκιστῶν, τὴν πόλιν ἔχοντες προσεπέμψαν: μόνους γὰρ ἡμῖν τῶν ἑλλήνων τῶν αὐτῶν τρεφόντων.*

καὶ πατρίδα, καὶ μητέρα, καλέσαι προσήκει. Plato duo coniunxit horum, cum in v. libro d' Rep. non oportere tradit Graecos hostiliter inter se bellum gerere, ac facire: potiusque cum armis contendunt, seditionem illam, quam bellum appellari debere, ut si contigerit eos vastare agros & domos incendere, intelligatur pestiferam eam seditionem esse: neutroque studiosos civitatis, communisque gentis fuisse: neque enim inquit vquam ausi essent, altricem parentemque ferro violare, ac tondere: verbum enim, quo ipse vitur, exprimere volui, nam ait: *ὅν γὰρ ἂν ποτε ἐπέλων τῶν τρεφόντων, καὶ μητέρα κέρων.*

De togis Romanorum, quae, ut conicere licet ex Athenaei loco, quadratae fuerunt.

CAP. VII.

TOGAE, Romanorum vestimenta, quadratam formam videntur habuisse, ut ex Athenaeo perspicere licet, qui in v. libro, quo loco de saevitia regis Mithridatis in togatos loquitur, inquit Romanos, oppressos ab ipso in Asia, quam occupavit, aut ad simulachra deorum confugiendo, aut, quadratis vestimentis abiectis, ad pallia redeundo: antiquasque patrias, iam relictas ab ipsis, agnoscendo, vitam conseruasse. verba Graeci scriptoris haec sunt. *τῶν δὲ ἄλλων ἑσθμῶν οἱ μὲν θεῶν ἀγάλμασι προσεπίσασσαν: οἱ δὲ λοιποὶ μεταμφευσάμενοι τετραγώνῃ ἱμάτια, τοῖς ἐξ ἀρχῆς πατρίδας πάλιν ὀνομάζουσιν.* De calamitate autem illius temporis, rationeque euitandi impetum regium, Cicero quoque pro C. Rabirio locutus est, cum reum purgaret, quod Alexandriae suscepta dispensatione fortunarum Ptolemaei: curatorque regius factus, habuisset nonnulla minime Romani hominis insignia: inquit enim. Facilius certe P. Rutilium Rufum necessitatis excusatio defendet, qui cum a Mithridate Mitylenis oppressus esset: crudelitatem regis in togatos, vestitus mutatione vitavit. ergo ille P. Rutilius, qui documentum fuit hominibus nostris virtutis, antiquitatis, prudentiae, consularis homo, soccos habuit, & pallium: & quae sequuntur. Sex Pompeius testatur plura vestium genera Romae fuisse, quae hanc formam haberent: haec enim eius verba sunt. Recinium, omne vestimentum quadratum.

Declaratus Virgilij locus e II. Georgicorum contra veteris interpretis sententiam.

CAP. VIII.

VAMVIS bonus auctor Seruius: in magnoque quondam honore habitus, non mihi persuadeat valere verticem apud Virgilium aquilonem, illo in loco ij. libri Georgicorum, quo praecipit agricolis, ne oleastos inferant, metuens casus incendiorum, quibus stirps illa obnoxia. cur namque id magis boreas quam auster: aliique venti detrimentum inferat? praesertim cum acriores saepe, turbulentioresque austri sint. versus poetae quibus de hoc agit, hi sunt. Praesertim, si tempestas a vertice, syluis Incubuit: glomeratque, ferens incendia, ventus: ipse enim significare illic puto a vertice, a summis stirpibus: siue potius a superiore caeli parte, nam docet omni tempore in agro confito oleis posse grauia damna ignem, negligenter illic relictum, importare, praecipue autem cum vehementiores aliqui venti spirant, qui oliuetis incumbunt, a summis ipsarum ramis primo flantes: ipsosque quatientes ac vicinis oleis admouentes: ex ardentibus namque iam, incendioque correptis, flammarum glomos ad alias transfuehunt, atque ita integros ordines olearum absument: totosque agros deuantant. Nam turbinis, procellarumque naturam hanc esse significauit etiam Homerus, cum in xj. libro Iliadis, impetum Hectoris in hostes, vehementiorem exprimeret: fecissetque illum similem procellae, in collatione, qua usus est, verba poetae sunt. *Εὐ δ' ἔπεσ' ὕσμίνῃ ὑπὸραϊί ἶσος αἴθη, Ἥτε καθ' ἀλάμεσιν ἰσοδία πόντον ἐφείνη.* Scholion etiam vetus hoc testatur, citato alio loco poetae, idem ostendente, est autem hoc: *ὑπὸραϊί αἴθη, ἀντὶ τοῦ τῆ ἀνάθεσιν ἐκ καθέτου φερομένη: ὅτις ἐστὶν ἀπαραφύλακτος, καὶ σφοδρῶς τρέφα, καὶ ἀλαχθὸν, πατρὸς δίδε ἐκ νεφελῶν.* nam quod idem grammaticus ferens, interpretatur flans, ridiculum est: sine dubio enim poeta magnitudinem incommodi: malique, quod, nisi antea prouisum fuerit, accipitur ostendens, inquit vehementiorem ventum ex alia in aliam stirpem flammam comportare. quod tranquillo caelo non fit, nisi paruum admodum interuallum inter oleas fuerit: tantum enim tunc ignis corripit illas, prope quas ab incautis pastoribus ignis relictus sit, aut exciderit. ventum autem ferre incendia non paruum spatium solere certum est: atque id etiam docet Aristoteles in iij. libro de rebus superis, vbi de conflagratione templi Dianae Ephesiae loquitur: quod ipsius tempestate in-

centum est: id enim tunc apparuisse: ab omnibusque oculis cerni potuisse, affirmat his verbis: πολλὰ καὶ ὄψιν φλόξ ἐφέρετο σιωπῆς, ἀποσωμνήσθη χερσὶς. Cum etiam in describenda tempore habet Orontem, Ipsi ante oculos ingens a vertice pontus In puppim ferit, eodem (nisi fallor) modo cepit: a verticeque intellexit, a superiore, altioreque. siue naui, siue caeli parte: quod ne ipse quidem Seruius respuit. quamuis non vna hac interpretatione contentus sit: nam ait. A vertice, aut a puppi, quae vertex naui est: aut ab aquilone, qui flat a mundi vertice: hoc est a septentrione. Ventos vero a superiore caeli parte principium motus ducere, certum est: testante hoc etiam Aristotele in ij. eorundem librorum.

Quomodo vim horum verborum ὑπερβολὴ καὶ ἔκθεσις, Cicero exprimeret consuerit. Sententiaque e Protogora conuersa a Cicerone, cum Graeca collata.

CAP. IX.

VERBA haec apud peripateticos frequentia, ὑπερβολὴ & ἔκθεσις, quomodo exprimerent, Latini auctores non habebant: nam excessum defectumque, quibus inferioris aetatis Aristotelis interpretes vsu sunt, apud nullum eorum illo significatu inuenias: quin enim Latinae voces ambae sint, dubitari non potest: nec tamen eodem intellectu capiebantur, quo Graecae illae vsurpantur. Cicero multis locis, cum hoc interpretari vellent, nimium & parum dixit. vt in i. libro de Officiis, Numquam enim iratus, qui accedet ad paenam, mediocritatem illam tenebit, quae est inter nimium & parum: quae placet peripateticis. Sed in orationibus etiam non semel. vt in x. Philippica. Et si in illius viri consiliis, atque factis nihil, nec nimium, nec parum fuit vnamquam. Vertens autem Platonis sermonem, qui Protagoras vocatur, aut verba illa distimulauit: aut valde libere reddidit. nam sermonem illum in Latinum vertisse M. Tullium testatur veteres grammatici. qui inde testimonia petunt: eorum enim adhuc aetate supererat, cum hoc nostro saeculo perierit. haec igitur ex eo sermone a Prisciano citantur: Quae igitur potest esse indignitas voluptatis ad molestiam, nisi in magnitudine, aut in longitudine alterius vtrius posita. Platonis vero locus hic est. καὶ τίς ἀλλοῦ ἀναξία ἡδονῆς πρὸς λύπην ἐστίν, ἀλλ' ἢ ὑπερβολὴ ἀλλήλων, καὶ ἔκθεσις. non facile autem mecum statuere possum, quod consilium Ciceronis fuerit reddentis, quod in Graeco est ὑπερβολὴ & ἔκθεσις, magnitudinem & longitudinem: nisi sententiam verbis relictis ille secutus sit. quam vtinam veram viderit. adiunguntur autem a Graeco scriptore superioribus verba haec, quae vim habent declarandi notionem illo eorum. ταῦτα δ' ἐστὶ μείζω τε, καὶ σμικρότερα γνῶμοσιν ἀλλήλων, καὶ πλείω, καὶ ἐλάττω, καὶ μάλλον, καὶ ἥσσον.

De Ilua insula nonnulla cognitu digna referuntur: ac quomodo a Graecis olim appellaretur, ostenditur.

CAP. X.

LVA, non ignobilis Thyreni maris insula, quamuis parua sit, a Graecis ἀῖθαλι, siue αἰθαλίη vocata est: vt testatur etiam Plinius. inditum autem id illi nomen videretur a fornacibus, in quibus ferrum, cuius illa foecunda est: nec vntquam exhausta parens, conficeretur: nisi Strabo traderet effossum illud statim in continentem exportari, quia in insula, proprietate quadam illius loci, nequeat liquefactum cogi. ab ardoribus certe, ignibusque aliquo modo credi debet illa ita vocata. quamuis in Graecorum monumentis legatur Polybium in xxxiiij. historiarum libro narrasse Lemnum quoque αἰθαλίησιν appellatam: vt opinari licet, quod illinc erumperent ignes: vnde poetae Vulcani fabricam illic esse finxerunt. a Latinis autem videtur illa Ilua dicta (quod nomen parum immutatum corruptumque permansit) a Liguribus Iluatibus appellatis. Strabo in v. Geographiae, de ipsa diligenter loquitur: qui illa etiam loca se visisse, atque omnina oculis perlustrasse affirmat. nam quomodo etiam portus ipsius appellaretur, magnitudinis immensae: & in quem magna illa Turcarum classis, quae regi Gallorum Francisco auxilium tulit, se recepit, docet: Argoum enim dictum ostendit a naui Argo. quod & ipsa eum subierit: cum enim naui ea vocem edidisset, non prius Iouem placatum Argonautis fore quam ipsi necem Apfyrti experiant, rationem eius rei, docente Circe, Argonautas sedem Cir-

ces quaerentes, illuc deuecti sunt, quo in portu, cum spatium aliquod temporis mansisset, ipsi nomen dedit. adiungit autem in littore quoque vicino inueniri lapillos varijs coloribus distinctos, qui ortum inde habuissent: conformatique essent e guttis sudoris congelatis: cum enim illic Argonautae manerent, in littore se lauabant: strigilibusque corpus fricabant, iacecepi autem ipse adhuc multos illic huiusmodi calculos repperiti. qui locum olim fabulae dederunt. nam dux reip. nostrae Cosmus locum purgavit: atque inde arce aedificata, quae portum tueatur, piratas expulit: erat enim portus ille antea receptaculum praedonum, qui magno negotiatorum: oraeque torius maritimae damno illic infidebant. atque in praeteruehentes impetum faciebant. Videtur autem historiam hanc, siue potius fictam romi, commenticiamque, sumpsisse Geographus ab Apollonio Rhodio. qui in iij. libro Αργοναυτικῶν hoc exponit: canitque Argonautas, relictis Stoechadibus insulis contra Massiliam positis, eo accessisse, versus ipsius hi sunt. Στοιχάδης αὐτὴ λιπὸν δὲ ἐς αἰθαλίην ἐπέρισσεν Νήσον, ἵνα ψιφίτιν ἀπωμόρεσσεντο καμῶντ' ὄν. Ἰθρῶ ἄλλης: χροῖη δὲ κατ' αἰθαλίην κέχρωται. Ἰκελοὶ δὲ ὄλοιο καὶ τὸ δὲ χεῖρα δέσκελα κείνων. Ἐν δὲ λιμῶν Ἀργῶος ἐπανομίην πεφάρτισαι: Admiratione autem dignum est Strabonem in ij. libro de Aethalia, Iluaque, vt de duabus diuersisque insulis loqui: cum tamen certum sit vnam eandemque esse, quae ambobus illis nominibus appelletur. Haec autem ipsius verba sunt, non magnas insulas Thyreni maris, continenti propinquas, exponentis. πρόσθεν δὲ αἰθαλίᾳ τε, καὶ πλακασίᾳ, καὶ ἰλινοῖ, καὶ πειθικουσίαι, καὶ προχύτη, καὶ καπρίαι, καὶ λουκασίαι, καὶ ἄλλαι ποικίλαι. Induceret autem facile vt crederem id librariorum errore, culpaque contigisse: nisi viderem Ptolemaeum quoque in hoc Strabonem sequi, qui separatim de Ilua & Aethalia scripsit: longaque alias & ipse eas esse existimauit.

Quam apte Lucretius Varroque, verbum Aegrotare ad ea transtulerint, in quae verus morbus non cadit.

CAP. XI.

MAXIMUM afferre splendorem orationi translationes aptas apertum est: vt nullus fere alius ornatus tantopere ipsam expoliat atque illustret. sunt igitur in antiquis scriptoribus: atque in omni denique sermone, diligenter attendendae. Lucretius in iij. libro cum incommoda, in quae incidunt amatores enumeraret, quae multa & grauias collegit, inquit etiam, ἢ atque aegrotat fama vacillans. quod verbum manifesto translatum est, & a corpore animantium ad rem inanimum comportatum. non dici autem facile posset quantopere illic conueniat, & quam vim habeat, ad vitium illius rei ostendendum. Eodem hoc verbo μεταφορικῶς vsus est M. Varro in x. libro de lingua Latina ad Ciceronem, ita scribens. Sed (vt dixi) hoc genere declinatio in communi consuetudine verborum aegrotat & languescit. Sed etiam in i. libro de vita populi R. eodem pacto id vsurpat, vt exemplo hoc posito ab Nonio, intelligitur, quo loco, quid valeat distrahere accurate docet. Distractione ciuium elanguescit bonum proprium ciuitatis, atque aegrotare incipit & confenscere. Plautus, cum idem, quod Lucretius, significare vellet, & ipse verbum aliunde sumpsit: quod simile valde Lucretiano illi est: ita enim in Bacchidibus induxit Pistoclerum, probum adolescentem, qui tamen in proposito non permansit: nec resistere potuit illecebris meretricum, loquentem. ἢ quia istaec lepida sunt memoratu: Eadem in vsu: atque vbi periculum facias, aculeata sunt, Animum fodiant: bona distimulant facta, & famam fauciant. vt igitur famam existimationemque amatorum aegrotare dictum est, cum se totos tradunt libidinibus: ita postulata meretricis, quia sine damno pudoris effici non poterant, probi adolescentis famam fauciare dicuntur.

Somnium de interfecto a caupone Megaris, commemoratum a Cicerone, ostenditur legi etiam nunc apud Graecum auctorem.

CAP. XII.

NI. libro de diuinatione Cicero, quo loco de diuinatione, quae somniis constat, agit, duo a Stoicis somnia commemorari solita, scriptisque celebrari, tradit. vnum de Simonide Lyrico, qui ab eo quem humauerat vetitus est nauigare: alterum de interfecto a caupone Megaris. posterius autem hoc his verbis exponit. Cum duo quidam Arcades familiares iter vna facerent, & Megara venissent, alterum ad cauponem diuertisse: ad hospitem alterum: qui vt cenati quiescerent, concubia nocte visum esse in somnis, ei qui erat in hospitio, illum alterum orare vt subueniret, quod sibi a caupone interitus

teritus pararetur: eum primo perterritum somnio surrexisse; deinde eum se collegisset, id- que visum pro nihilo habendum esse duxisset, recubuisse. tum ei dormienti eundem illum vi- sum esse rogare, vt quoniam sibi viuo non subuenisset, mortem suam ne inultam esse patere- tur, se interfectum in plaustrum a caupone esse coniectum, & supra stercus iniectum, petere vt mane ad portam adesset, priusquam plaustrum ex oppido exiret. Hoc vero somnio eum commotum mane bubulco praesto ad portam fuisse, quae fuisse ex eo quid esset in plaustro, il- lum perterritum fugisse, mortuum erutum esse, cauponem re patefacta paenas dedisse. tota autem haec res, parum variata, exposita est a Graeco scriptore, cuius verba citantur a Suda, vbi exemplis docet, valere quoque τιμωρεῖν subuenire, atque opitulari. qui & ipse id memo- riae proditum a Chrysippo inquit. nec tamen de familiaribus duobus, qui vna iter facerent, loquitur: aut Arcadem illum interfectum esse ostendit. Sed Megarenses quempiam id vidisse in somnis narrat. atque ita rebus non nullis immutatis: in reliquis autem consentien- te Graeca narratione Ciceronianae inquit: (adponam enim omnem eum locum: huiusce- modi namque locos inter se conferre mirifice vtile puto, vt quomodo verba multa sententiae in Latinum eleganter vertantur, intelligatur.) λέγει γὰρ χρύσιππος ἐν μεγάροις καταχθῆναι τι- να, χρυσοῦ ζώνην ἱπαρόμενον πεπληρωμένον: ἀπέκτανε δ' αὐτὸν παρδοκὸς ὁ ὑποδράμας ὁφεί- δεσθα, ἐποφθαλμίσας τῷ χρυσοῦ: ἦν ἡμεῖς ἐκκομίζον ἐφ' ἀμάρτυς ἀρούρης κόπρον: ὑποκρύψας δὲ ταύτην τὸν πεφονδευμένον. ἡ τοίνυν ψυχὴ τοῦ τεθνεώτος, ἐφίσηται μεγάροι τινί, καὶ λέγει ὅσα τε ἔπει- δε, καὶ ὑφ' ὅτου, καὶ ὅπως ἐκκομίζεσθαι μέλλει, καὶ κατὰ ποίαν πύλασ. ὁ δὲ οὐκ ἤκουσε ῥαδύμως τὰ λε- γόμενα: κρυφαῖος δὲ διακράτης, καὶ περαφυλάξας, τοῦ ζήλου ἐπελάβετο, καὶ ἀνίχθουσε τὸν νεκρὸν, καὶ ὁ μὲν, ἰτάφι: ὁ δὲ, ἐκολάδην.

Quod a Themistocle Cicero dictum commemorat, ostenditur a Xenophon- te litteris mandatum esse: qui tamen auctorem eius vocis clarissimum illum virum non appellat.

CAP. XIII.

V O D M. Cicero pro Archia, inquit. Themistoclem, illum summum Athenis vi- rum, dixisse aiunt: cum ex eo quaeretur, quod acroama, aut cuius vocem libentif- sime audiret, eius, a quo sua virtus optime praedicaretur. non memini me vquam legisse apud Graecum vllum auctorem. Plutarchus sane in commentario, quo disputat, an senis officium sit Reip. dare operam, hoc a Xenophonte dictum ostendit: elegantissimus autem ille philosophus id in Hierone appellato posuit: ita enim inducit Simonidem cum rege illo lo- quentem: dicentemque, eius loci homines superare priuatos in his voluptatibus, quae auri- bus percipiuntur: suauissimo enim inquit acroamate, laude numquam caretis.

Duo loci Themistij, qui negligentia librariorum maculosi erant, emendati.

CAP. XIII.

L O N G E aliter legitur locus e paraphrasi Themistij in ij. librum naturalis au- scultationis in scripto exemplari, quam in excusis libris legatur: ac ne for- te negligentia impressoris id factum putetur, quater id immutatum verbum eodem modo illic scriptum est. notio praeterea ipsius illius (nisi fallor) magis accommodata est. totam tamen rem indicabo: eruditisque ponderan- dam atque excutiendam proponam. Quo igitur in loco causas rerum pluribus modis afferri docet in singulis generibus causarum, inquit. vt in impressis legitur. πάλιν, ἢ καὶ αὐτὸ, ἢ κατὰ συμβεβηκός: καὶ αὐτὸ μὲν ἔστι αἴτιον τῆς ὑγείας, ὁ ἰατρός: ἀλλ' ἐπειδὴ συμβεβηκὸς αὐτῷ κακοῦσθαι ἔστιν, αἴτιον ἂν καὶ κακοῦσθαι εἴποιμεν τῆς ὑγείας. Hanc autem scripturam videtur quoque sequi Hermolaus, quamuis satis duriter locum interpretetur: quo genere sermonis ille delectabatur: inquit enim. Per accidens recuratus: potest enim accidere, vt is medicus sit etiam recuratus. licebit igitur dicere recuratum aliquem fuisse causam sanitatis. nomen autem hoc insolens suspicor eum conformasse e Catulliano verbo, quum ille ait. Et me re- curauit orioque & vrtica. quod tamen quomodo respondeat voci illi Graecae videndum. cum igitur ita libri peruulgati habeant, in illo calamo exarato est. ἀλλ' ἐπειδὴ συμβεβηκὸς αὐτῷ ἀ- κούεσθαι ἔστιν, αἴτιον ἂν καὶ ἀκούεσθαι εἴποιμεν τῆς ὑγείας. quam lectionem veriore iudico: sensus vero ipsius apertus est. vt medicus ἀκούεσθαι sit, cui aegrotus dicto audiens est: nisi enim audiret medicum qui aegrotat: praecipitque ipsius pareret, non morbum a se depelleret. neque tamen auditus propter se curauit: potuit enim aliud, quod ad morbum leuandum non faceret

faceret, imperare, vt non sequatur omnino, eum cui dicto audientem aliquis se praebet, cu- iare. id autem aliquando contingit atque euenit. Infra etiam, vbi causas has, quarum al- terae propter se sunt: alterae autem ex accidenti, & separatim poni, & coniungi nectique tra- dit, eodem modo in non malo illo exemplari scriptum est. ita namque habet. συμπλέκοντες μὲν ὁ ἀκούεσθαι ἰατρὸς αἴτιον τῆς ὑγείας ἢ λανθὼν ἰατρός: χωρὶς δὲ ὁ ἀκούεσθαι αἴτιον, cum impressi superius id verbum illic quoque retineant. Non multo post etiam manifesto locus corru- ptus est, qui tamen (vt arbitrator) satis tuto corrigi & emendari coniectura potest. an autem maculam illam viderit Hermolaus, incertum est: nec enim verba Graeca expressit. sed aliud, quod sane illic quadraret, addidit. atque ita tamquam copulum illum vitauit. Themistij ver- ba haec sunt deformata. διὸν ἰπὸ τῆς ὕλης, οὗτος ὁ χαλκὸς αἴτιος τοῦ διαδομένου, καὶ ἀπλῶς χαλκός. ille reddidit: Aurum enim hoc causa est & materia rei effigiatae: & non solum hoc aurum, sed simpliciter aurum. a certa quadam re, cuius exemplo vsus est Themistius, ad commune tran- siens. legi igitur (nisi fallor) debet διαδομένου. cuius etiam statuae ex aere, ab eodem arti- fice factae, paulo infra mentionem fecit paraphrastes. Diadumenum autem nobilem Poly- cleti statuam fuisse constat, testimoniis multorum veterum auctorum. nam Plinius quoque in xxxiii. libro ita de illa locutus est. Polycletus Sicyonius, Ageladis discipulus, Diadume- num fecit molliter iuuenem C. talentis nobilitatum. Alter praeterea locus deprauatus est in eodem nomine statuae in ij. eorundem librorum, vbi tamen exemplat scriptum integrum est: docens enim partem verius infinitam appellari posse, quam totum, inquit. ἢ ἔστι ὅλη μέρος τοῦ σωαμοφύτου: καὶ θάπτερ ὁ χαλκὸς τοῦ διαδομένου. cum prorsus διαδομένου legi debeat. eum quoque locum Hermolaus, certa hac statua non appellata, generis nomine vsus ait. Quem admodum statuae pars est aes. Idem tamen in glossematis Plinianis ostendit se cognitum ha- buisse Diadumeni, quem vittatum diadematumque interpretatur, mentionem a Themistio fa- ctam: nam, vt testatus sum, alias hoc nomen apud eum integrum est.

Artificium locutionis illius. Et quisquam dubitabit? qua vsus est Ci- cero pro lege Manilia, explicatum.

CAP. XV.

Q UO D Cicero iterum dixit in oratione pro lege Manilia. Et quisquam dubita- bit? videtur simile illis, quibus ab oratore prolatis, Aristoteles affirmavit impel- li non parum ad assentiendum eos, qui audiunt: astuta enim haec ratio est eorum qui agunt, vt dicentes. An est quisquam qui hoc ignoret, siue. Cuncti mortales sciunt, prae pudore cogant auditores fateri illo modo se rem habere: vult enim vnusquisque se participem haberi eius, quod reliquos tenere audit. in simula autem illic Aristoteles eos, qui domi scribebant orationes, quod ad fastidium vterentur hoc non ma- lo praecepto ad fidem faciendam, si quis modice id faciat, Isocratem, vt semper arbitratus sum, notans: siue alios quospiam, qui crebrius id ponerent in orationibus suis, quas aliis scribe- rent. inquit igitur Cicero. Et quisquam dubitabit, quin huic tantum bellum hoc transmit- tendum sit. qui ad omnia nostrae memoriae bella conficienda, diuino quodam consilio, na- tus esse videatur? ac post. Et quisquam dubitabit quid virtute profecturus sit, qui tantum auctoritate profecerit? neque enim ita locutus fuit, vt qui dubitatione illa digna non putaret, sed etiam pro A. Cluentio; Et est quisquam, qui cum haec cognouerit: suspicari possit Op- pianicum iudicio oppressum, & circumuentum esse innocentem? sed ne quis ambigeret, inter- rogatio etiam ipsa per se magnam vim habet ad perturbandum, ac statu mentis aliquando mo- uet aduersarium. Nam Virgilius in ij. Georgicorum multis iam demonstratis, quae utilitatem illius studij declararent: constitutoque eo, quod ornare voluit, addidit. Et dubitant homines serere, atque impendere curas?

Explicatus locus Ciceronis e primo de finibus: declaratumque, cum de- lapsam de caelo dixit, graecum hoc verbum διομπεπῆ, ipsum expressisse.

CAP. XVI.

I N primo libro de finibus Cicero, ita Torquatum, cum rationem Epicuri explica- ret, induxit loquentem. Tum vero, si stabilem scientiam rerum tenebimus, seruata illa, quae quasi delapsa de caelo est ad cognitionem omnium regula, ad quam omnia iudicia rerum diriguntur, numquam, vllius ratione victi, sententia desistemus.

desistemus. quibus verbis significavit Epicuri librum, cuius index erat, ποδὲ κριτηρίον, καὶ κερδόν: eius enim quoque meminit Laërtius. illi autem libro cum plurimum tribuerent Epicurei: atque cum in primis suspicerent, non humano ingenio, sed diuino confectum, ac de caelo delapsum ostendere ipsum volentes, διαπεπὴ appellabant. quod verbum manifesto expressit Cicero dicens, delapsum de caelo. nam in primo libro de natura deorum caelestem dixit: haec enim eius verba sunt. Cuius rationis vim atque vtilitatem ex illo caelesti Epicuri de regula & iudicio volumine accepimus. Graeco vero hoc verbo Graecos Epicureos vltos indicat, quod ipsum aduersarij, contemnentes eos, qui tantopere admirarentur id opus: tamque grandi nomine appellarent, ipsum hoc vsurparent. vt Plutarchus in commentario aduersus Coloten Epicureum. οὐ γὰρ Κολώτη μὴ ὄρεται ἄρτος ἐφάνητο, καὶ χέρτος ὁ χέρτος, ὅτι δὴ διαπεπὴ ἀγγυῶκε καλόνισσ'. valere autem vnum illud iunctum verbum, quod Cicero pluribus expressit, apertum est. Euripides quoque ipso vltus est in graui carmine, & quod egregie testatur in firmitatem nostri corporis. quod carmen ab erudito in primis eodem scriptore, vitaeque nostrae conformandae studioso, non semel citatur: est autem hoc. Ὁ δ' ἄρτι θάλλων σάρκα, διαπεπὴς ὄρεται ἄρτι ἀπὸ βίου, πιδύμ' ἀφείς εἰς ἀθήρα: Μικρὸν δὲ σῶμα, καὶ μίμημα δαμνόμενον.

Emendata quaedam verba Ciceronis e Timaeo, conuerso ab ipsa, quae nunc apud Nonium leguntur.

CAP. XVII.

VERTISSE M. Tullium in Latinum sermonem Timaeum Platonis notum est: eius autem operis reliquiae quaedam nunc de vniuersitate inscribuntur: antiqui vero grammatici cum eius libri testimonium citant, Ciceronem Timaeo dicunt. nam illius libri loci quidam ex iis quoque partibus, quae perierunt, ad testimonium vocantur. vt hic ipse a Nonio, apud quem valde corruptus, & contaminatus est. ostendam autem ipse, quomodo emendandum putem: nec non verba Platonis, quae ita M. Tullium reddidisse atque expressisse opinor, indicabo. Nonius igitur in libro de indiscretis generibus inquit: vt in excusis legitur. Curriculum neutro genere. Cicero Timaeo. Rare igitur & mente diuina ad originem temporis curris curriculum inuentum est solis & lunae. Suspicio autem primum tollendam vocem esse curris: quae manifesto mendosa est, & omnem sensum perturbat. Deinde e primo verbo, & ipso (vt videtur) deformato, fieri debere arbitror ratione. vt totus locus ita sincere fortasse, legatur. Ratione igitur & mente diuina, ad originem temporis, curriculum inuentum est solis & lunae: sic enim restitutus respondebit verbis illis Platonis. ἐξ ἑνὸς λόγου καὶ διαγοίσις θεοῦ ποιούσης πρὸς χρόνον γένησιν ἡλίου, καὶ σελλῶν, καὶ πρὸς ἄλλα ἄστρα, ἐπὶ κλίω ἔχοντα πλάγινθιν, εἰς διορισμὸν καὶ φυλακὴν ἀριθμῶν χρόνου γέρονε. & quae sequuntur. in spatio autem illo posita erant, quod nunc inane relictum est apud Ciceronem, cum circiter xxx. versus Graecorum interpretatio defecerit. & (vt liquido apparet) propinqua erant illi loco, eum conuersio recepta (vt in excusis nunc legitur) ait. Ita vim suam natura conuertit: illa enim quoque in antiquo fideliter exemplari aliter leguntur: sic enim in illo est. Ita ius natura conuerteret. vt pauca omnino verba desiderentur in medio eorum, quae apud Nonium restiterunt, & initio hoc perturbato, quod apud interpretem ipsum conseruatum est, nam post superiora verba Graeca sequitur apud auctorem. σῶμα καὶ δὲ αὐτῶν ἐκείνων ποιῶν σῶμα ὁ θεός, ἐπέθικεν εἰς τὰς περιφορὰς, ἃς ἡ θάπτρον περιόδος ἡμ, ἐπὶ οὐρανόσ' ὄντα ἐπὶ τῶν σελλῶν μὴ εἰς τὸ ποδὲ γῆν πρῶτον. ἡλίον δὲ εἰς τὸν δῦντερον ὑπὲρ γῆς. extremorum autem horum verborum interpretatio Ciceroniana apud ipsum salua incolumisque est.

Epeum, fabricatorem equi Troiani, coquum etiam fuisse.

CAP. XVIII.

PEVS, qui valde celebris fuit equi Durei, quo captum est Ilium, fabrica, tenuiore etiam in studio versabatur: coquus enim erat, & Atridis aquam ferebat: vt testati sunt Graeci Latiniue poëtae, prodentibus hoc memoriae veteribus auctoribus. nam scripta eorum poëtarum, quibus id tradiderant, periere. M. igitur Varro in vij. libro de lingua Latina, inquit. Plautus. Epeum fumificum, qui legioni nostrae habet coctum cibum. Epeum fumificum, coquum, ab Epeo illo, qui dicitur ad Troiam fecisse equum Troianum, & Argius cibum curasse: hic enim est ordo horum verborum in antiquissimo libro, cum in excusis exemplum poëtae infra legatur. meminit sane Plautus Epei in his fabulis, quae restant, vt fabri tamen, non vt coqui. haec namque verba sunt in Bacchidibus,

Bacchidibus, a Chrysallo pronuntiata. Nam ego has tabellas obfignatas, consignatas quas tero, Non sunt tabellae: Sed equos, quem milere Achiui ligneum. Epeius est Pistoclerus. Athenaeus quoque in x. libro, de obscuro epigrammate Simonidis agens: vimque illius explicans, commemorat circumferri in fabulis, hoc fuisse munus Epei. Praeterea in templo Apollinis pictam fuisse Troianam fabulam, in qua pictura Epeus Atridis aquam fert. quod etiam testimonio Stesichori poëtae confirmabatur, qui ita de Epeo in ode quadam cecinerat. ἐν τῆρι γὰρ αὐτῶν, ὑδάτω αἰεὶ φορέοντα θεὸς κόρυα βασιλευσίν. cum autem Stesichorus perpetuo ipsum narret regibus aquam tulisse: Athenaeusque itidem Atridis munus illud obiisse referat, aptius fortasse veriusque Varro Atridis quam Argius dixisset: neque enim verisimile est omnibus eius gentis ipsum potuisse ministrare. Nisi forte ille, vt faber, magnique ingenij vir, instrumentum aliquod inuenit, rationemue excogitauit, qua exercitus Graecorum, postquam peruenit ad Troiam, aqua abundaret; nam Plato in pluribus suis sermonibus Epei Panopei mentionem fecit, vt summi opificis; numerauitque ipsum in illis, qui clari, celebresque forent in imaginibus, statuisque fabricandis. Animaduertendum etiam, cum equum δούρειον ligneum ceteri accipiant, Euripidem aliud etymon huius vocabuli afferre: putareque δούρειον vocatum a spiculis armisque, quae condita in eo erant: δούρα namque, affirmantibus hoc etiam antiquis grammaticis, & δούρατα & εἴλα valent. locus tragici poëtae hic est e Troadibus, loquente Neptuno, qui prologi personam agit.

Ὁ γὰρ πανόσιος
Φακδὸς Ἐπειὸς μηχανάσι Παλλάδος
Ἐγκύμον' ἵππον τρυχέων ξωαρμόσασσ'
Ῥύγαν ἐπέμψεν ὅπως δλίθειον βίρος.
Ὅσον πρὸς ἀνδρῶν ὑπέριον κληθήτεται
Δούρειος ἵππος, κρυπτὸν ἀμλίχων δόρυ.

Platanum in agro nostro sua sponte nasci, contra id, quod memoriae prodiderunt veteres: Stoechadisque itidem magnam vim apud nos oriri.

CAP. XIX.

POSTRA haec regio Romanis hominibus ob asperitatem montium: sylvarumque densitatem, non valde nota frequentataque erat. quod multis modis intelligi ac perspici potest: in aliis enim huius rei argumentis stirpes quoque non nullae hic gignuntur, quas veteres peregrinas esse Italiae, tradiderunt. Platanum certe Plinius huc importatam ex alieno orbe dicit: ac de illa, vt externa arbore loquitur, & quae animi causa expetita sit: studioseque hic constat: cuius tamen sylua, sponte sua nata, in agro nostro est. nam cura hominum platani illae satae credi non debent, cum semper nouae aliquae illic exortiantur: locusque, vbi nascuntur, remotus ab vrbe, & cultura omni delatior sit. quod si loca haec celebrata quondam fuissent, numquam latuisset tam grata arbor: & magno studio ex longinquis vsque terris petita. Saltus autem, vbi existunt ingenio eius terrae platani, est prope confluentem Saeuae & Arni: qui nunc possidetur a sacris virginibus a Rosano vocatis. indeque sumunt multi, qui nobilibus stirpibus delectantur: a moenamque hanc, ac tantopere probatam veteribus, vmbram quaerunt. Theophrastus sane in Italia illam inueniri non negat: quamuis raram hic esse commemoret. vereor tamen ne de importatis aliunde locutus sit, cum addat, non videri sedem hanc nostram, terramque eam gignere. Idem autem quod de Platano, de Stoechade quoque, nobili genere herbae, dici potest: cum enim Plinius in insulis tantum eiusdem nominis gigni ipsam tradat, apud nos quoque certis quibusdam locis copiose nascitur: mons enim Albanus appellatus, non longe a dextro latere Arni inferiore valle, distans ab vrbe spatio xij. milium passuum, plenus ipse est: ea tamen parte tantum, quae ad mare vergit. indeque officinae nostrae petunt: non enim bonitate cedit illi, quod aduectum est a cognominibus insulis. sed etiam magna vis ipsius nascitur in monte, qui inter Pylas, Lucamque interiectus est: Diuique Iuliani nunc appellatur. nomen sane huic herbae inditum est a terra, in qua solum olim nasci credebatur: quod etiam apud nos vulgo retinet, insulae autem Stoechades e regione Massiliae, ita appellatae sunt, quod στήχας, directoquo ordine posita: a vicinis enim longeque quondam florentibus Graecis nomen habuere. nam Ligures antea eas incoluisse videtur significare Apollonius, qui in iij. libro Ἀρχναυτικῶν, ita cecinit. Ἀλλὰ θεαί πῶς τῆς δε παρὲξ ἀλός: ἀμφὶ τῆ γαίαν Ἄδουσι νῆων: νηυσὶ τῆ λιγυσίδας αἰ καλίουται Σπιχάδες, ἀργῶν περιώσια σήματα νῆος Νυμφῆς πέφατι. nunc autem, amisso vetere nomine, isole d'eri vocantur, numero tres.

Sententia

Sententia, qua usus est Cicero pro Ligario, ostenditur accepta fuisse a Graeco auctore.

CAP. XX.

Quod M. Cicero in peroratione pro Ligario, inquit, confirmans opulentissimum vitum in vlu eius virtutis, quae propria ipsius videbatur: homines ad deos nulla re propius accedere quam salutem hominibus dando, sumptum ab eo fuit e peruulgata voce in Graeco sermone: cuius meminit Strabo in x. libro, laudans ipsam ac vere dictam affirmans: ait enim...

Institutum quoddam Ceorum, quod litteris mandatum est a Cicerone, ostenditur tactum etiam esse ab Apollonio Rhodio: ab ipsiusque interprete plenius exponi.

CAP. XXI.

In primo libro de diuinatione M. Cicero moris cuiusdam institutique mentionem fecit, quod haberent incolae insulae Cei. originem vero eius, causamque omnem diligenter explicatam, inueni apud interpretem Apollonij in ij. libro...

Verba Graeca Democriti allata, quae expressit Cicero in V. Tusculana: maculae e Latinis sublata.

CAP. XXII.

In v. libro quaestionum Tusculanarum Cicero, quo loco ignobilitatem, vacuitatemque gloriae docet non esse pertimendam, id quod constituere volebat, gratis viri, valdeque ab inani hac laude alieni, auctoritate ac testimonio confirmans, inquit. ut nunc in excusis libris legitur. Veni Athenas, inquit Democritus, neque me quisquam ibi agnouit. abest autem ab antiquo, ac satis fideli exemplar aduerbium id loci. ibi. & sane suspicor vacare, additumque a quopiam fuisse, qui declarare quod nulla declaratione egebat, studuerit. intelligitur namque illud: nec poni illic necessario debuit: potius enim superuacaneum & inanè esse videtur. in verbis certe Democriti Graecis, quae expressit Cicero, non legitur quod ipsi respondeat. illa autem apud Laertium in vita magni

ta magni huius physici leguntur: colligens enim facta vocesque ipsius, e commentariis superiorum auctorum Diogenes, affirmat ab illis quoque memoriae proditum esse: venisse Democritum Athenas: nec studuisse cognosci: ut qui gloriam contemneret. nec non Socratem cognosse, nec ab eo cognitum fuisse: addit autem ipsius quoque verba, id ipsum narrantis.

Gravis sententia M. Drusi, qua tradidit omnes qui Remp. violassent paenas eius sceleris dedisse, ostenditur in Graeco etiam sermone celebrata fuisse.

CAP. XXIII.

In Oratore suo M. Cicero praeclaram sententiam C. Carbonis trib. pl. in conditione editam, posuit: cum tamen structuram verborum, numerosque ipsius, non grauitatem ponderaret. Dixit autem ille, orationem conuertens ad eum, quem primum id protulisse affirmat. O M. Druse, patrem appello. tu dicere solebas, sacram esse Remp. quicumque eam violassent, ab omnibus esse ei paenas persolutas. Quin igitur hoc honeste vereque dictum sit, nemo dubitat. Rei vero nugatoriae ac leui tribuit hoc, ut risum spectatoribus moueret, venustissimus Graecorum comicorum Menander: cum enim in fabula, quam vocauit...

Examinatum verbum Catulli, qui contumeliae causa mulierem ligneam vocauit: declaratumque Graecos quoque par huius verbum aliquando eodem modo capere.

CAP. XXIII.

In hendecasyllabo in Furium Catullus, cum nouercam eius ligneam vocauit, corpus ipsam durum atque aridum habere (ut opinor) significauit. Alexis quoque comicus, cuius hic versicululus legitur apud Athenaeum, Graeca voce, Latinae respondente, idem vitium in hominibus quibusdam notauit: qui cum summa cute nitidi forent, reliquum corpus asperum, ac ligni naturam referens, gerebant. nam iuncta prima voce illi, quos descripsi, videntur indicari. potuit autem id cura, studioque obtineri: vix enim aliter fieri videretur posse, ut qui corporis alias partes duras exustaque habeat, extremo corpore nitidus & quasi vnctus sit. Lucretius quoque, quo loco ingenium amatorum declarat, qui verbis minuere, atque in bonum conuertere labes corporis suarum deliciarum solent, scribens. naeuola ac lignea, idem profecto intellexit: mulierem scilicet, quae naeuorum plena esset: est enim quoque macula formae naeuus: eandemque exarefacto ac duro corpore, appellari ab illis dorcadem: quae belua gracilis est, & pelle coloribus distincta. Xenophon in Oeconomico, cum fecit Ischomachum Socrati narrantem, quomodo uxori persuaserit, ne fucatis coloribus, aliisque huiuscemodi fallaciis vteretur, ut formosior videretur quam esset, vocauit in ratione sua fallaci exponenda, monilia, quae solida non forent, sed intus lignum pro auro, lacunaque, haberent.

PETRI VICTORII
VARIARVM LECTIO-
NVM LIBER XX.

Collatus Demosthenis locus cum T. Livij loco: cum uterque indignationem quan-
dam: stomachumque, generosi animi describeret.

C A P. I.

V ALEM animi motum fuisse docet Demosthenes Atheniensium, quum se
deceptos esse a Philippo viderunt, qui astuta inutilique pace ipso, ne imp-
pedirent conatus suos, auxiliumque ferrent Phocensibus, sopiuerat, talem
affirmabat Antiocho esse animum Macedonum regis alterius, cognominis
illi, Thoas legatus Aetolorum, cum suaderet ipsi, vt exercitum in Graeciam
comportaret: ac bellum illic contra Romanos gereret, ostendens non de-
futura auxilia, sociosque, ad commune malum propulsandum: fremere e-
nim uterque, atque indignari tacite, vtrumque dixit: nec pati posse indignitatem illius rei,
cum tamen resistere aperte atque erumpere stomachum non possent. Graeci oratoris verba
in oratione pro Ctesiphonte haec sunt, ciues suos alloquentis. υμεις δε, υφορωμενοι τα πεπρα-
χυμενα, και δυναχαινονταν, αματε τιω ειρυνω υμεις: ου υβριω ο, τι εποιστε μονοι: purgat enim ciuitatem:
dignitatemque ipsius defendit, quae, cognito illo malo, remedia ei non adhibuerat: destituta
namque ab aliis Graecis ciuitatibus nihil moliri contra tantas Philippi opes sola poterat. In
oratione autem Annibalis ad Antiochum Asiae regem, qui Magnus appellatus est, apud Li-
uium in xxxvj. libro haec leguntur. Fremere Philippum, & aegre pati, sub specie pacis le-
ges feruitutis sibi impositas. ille quidem, vt ferac bestiae, vinculae aut clausae, & restringere clau-
stra cupientes, regis iram verbis aequabat: diutius enim mansit in stomacho Philippi demon-
strando Aetolus ille, vt qui incendere regem eum ad bellum vellet, & omnes vndique faces
admoueret. nam simile quo vsus est, valde rem illustrat, & totam ante oculos ponit: Demo-
stheni autem aliud tunc propositum erat. quare satis ipsi fuit docere iniquo animo id tulisse
Remp. nec tamen obuiam ire potuisse. nam alterum argumentum, quo antea ad idem pro-
bandum vsus fuerat Annibal, quum inquit. Quae igitur res mihi fiduciam praebet coniungi
nobis Philippum posse? vna communis utilitas, quae societatis maximum vinculum est. posi-
tum in eadem oratione Demosthenis est, tamquam ab Aeschine vsurpatum: cum insimulans
ipsum mendacij fraudisque, verbis illius ipsius positus, ait. ου υβριω τα εμακατας οικουδνητας εφρι-
βεβομαον, μαλα σεμνοδς ανομαζων, αμαα το, ταυτα συμφερον: συμφερον δε Φιλιππο, και φοκιδιο, και υμιν οο-
μοις απασι, της αναλημοιας και της βαρυτητας απασαυωια της ην ενβαλειον. quod enim Demosthe-
nes interfecit, grandibus verbis id ab eo prolatum, diligens animaduersio fuit, atque exagita-
tio orationis ipsius.

Modus elegans loquendi apud Aeschylum declaratus.

C A P. II.

Γ Α Ω Σ Σ Η Σ χαριν valet (vt opinor) apud Aeschylum, vt sunt homines garruli: ac li-
benter, quae sciunt, loquuntur, nulla etiam proposita utilitate: locus est in Choëpho-
ris, vbi post cognitionem factam, Electra atque Orestes inter se loquuntur, ac soror fra-
tri gratulatur stimulosque ipsi ad vlciscendum patrem adhibet: Orestes autem a loue opem
petit, precaturque, vt propitius illi facinori adsit: in hoc enim sermone, cum commoti animo,
vocem aliquantum extulissent, admonet chorus, vt temperantius agant: vocemque compescant,
ne quis exaudiat: ac, quod illis pernitentiem afferret, omnia regnum illic obtinentibus aperiat, non
inimico sane animo: neque enim domi erat, qui odio ipsos prosequeretur, sed libidinis loquen-
di, ac nouas res enuntiandi. Verba grauis poëtae haec sunt, a choro, qui constat e veteribus
ancillis Clytemnestrae, edita. Ω παιδου, ω σωτηρδν εισω πατρδς Σιδου, οπως μη πενυικαι τις
ω τικρα. Γλωσσας χαριν δε παντ' απαχυλη ταδε προς αυ κρατουτας.

Disputatum

Disputatum de parte loci illius in epistola ad Atticum, quo narrat se multis acutis
vocibus Clodium in Senatu fregisse.

C A P. III.

C CVRATE videndum est, quid intellexerit Cicero verbis his, quae in alter-
catione quadam cum Clodio dixit, vt ipsemet in epistola ad Atticum narrat:
nam quomodo nonnulli interpretati sunt, non verum puto, nec recipi oportere.
Surgit pulchellus puer, obiicit mihi, me ad Baias fuisse: falsum, sed tamen.
quid huic simile est inquam, quasi dicas in aperto fuisse. Quid inquit
homini Arpinati cum aquis calidis? narra inquam patrono tuo, qui Arpinatis aquas concu-
piuit: nosti enim Marinas. Posteriore igitur ioco (nam sensus prioris apertus est) signifi-
cat, aquas Arpinates dicens, calidas aquas, possessas ab Arpinate homine, quod tamen cum
obscurius esset, quasi declarat addens: nosti enim Marinas, ita appellans possessas olim a C.
Mario. Marinas namque inquit pro Marianas: ita enim quoque veteres locutus testantur
grammatici. a Mario enim, Marinus & Marianus: vt ab Hirtio, Hirtinus & Hirtianus: ab
Antonio, Antoninus & Antonianus: eadem enim est ratio omnium huiuscemodi nominum.
Agrum autem in illis locis habuisse C. Marium, è quo calidae aquae erumperent, memo-
riae prodidit Plutarchus in ipsius vita, narrans cum eligendus esset imperator contra Mithri-
dae: populusque diuisus esset: pars namque ciuium Marium ipsum gerere id bellum cu-
piebat: pars autem L. Syllae fauebat, qui aduersabantur Mario in comitiis dicere solitos: iu-
bereque, vt ad Baias iret: atque illic aquis calidis se foueret, senio ac morbo confectus, vt ipse
quoque aiebat. adiungit enim. Erat enim illic Mario prope Misenum magna domus,
quae deliciis abundaret, victusque haberet molliores quam viro conueniret, qui tot tantisque
res bello gessisset. nonnulla praeterea addit, quae hic necessaria non sunt: valent autem ad
ostendendam villae illius amoenitatem, & luxuriam eorum temporum, quae exiguo interval-
lo temporis mirum quantum creuit. purgat igitur se Cicero, narratque, si ad Baias etiam fuis-
set, quod tamen inficiari poterat: falsum namque erat, non tamen, quamuis Arpinas esset, se
fecisse rem absurdam. cum C. Marius & ipse Arpinas, durusque in primis homo, illic tam
men fundum habuerit. nam quod iubet illum quaerere id a patrono suo, qui docere poterat,
non esse nouum, Arpinatem hominem eo venire, cum Arpinates aquas, quarum, C. Marius
quondam dominus fuisset, concupiuisset, pertinet hoc ad eum quoque vulnerandum: mani-
festoque ipsum tangit. quem autem intelligat non ausum affirmare: suspicor tamen Q. Fufi-
um Calenum: is enim Clodium praecipue tunc adiuuit, quod testatur etiam Cicero in viij.
Philippica, nec non Asconius Paedeanus. ipsum tamen, aut alium, exaruisse desiderio huius vil-
lae, nusquam legi: nec mirum est, rem tam tenuem litteris non mandatam.

Demetrii Pharij vox acuta commemoratur, qua confirmauit utilitatem iniusti
sui consilij, dati Philippo Macedoni.

C A P. IIII.

D E M E T R I I Pharij vocem nefariam commemorat Strabo: vilem tamen magno-
pere (vt putabat) illi, cui consilium dabat: cum enim in viij. libro καωρα-
φουμισων doceret urbem Messeniorum similem esse Corintho: nam editus, praer-
ruptusque collis imminet ambobus oppidis: communi muro cum ipsis cinctus,
arcis naturam habens: quorum alter vocatur Ithome: alter vero Acrocorin-
thum, addidit. vnde apte videtur Demetrius Pharius dixisse, cum hortaretur Philippum, vt
ambas has vrbes praefidiis firmaret, si Peloponnesi cupidus esset: ambobus enim, inquit,
cornibus bouem tenebis. cornua vocans Ithomem & Acrocorinthum: bouem autem Pelopon-
nesum. Animaduertendum autem, quamuis in excusis Strabonis libris legatur. ουρι-
δικως δοκει Δημητριος ο φαληρευς προς Φιλιππον ειπειν. me tamen non temere a Demetrio altero
id dictum protulisse: arbitrator enim negligentia librarij pro φαριος, φαληρευς factum esse: praer-
septum cum cognomina haec plerumque praecise scribi solerent: vt ea de causa postea nomen ce-
lebre pro ignotiore captum sit. nam tempora etiam repugnant: multo enim antea, quam Phi-
lippus hic regnaret, Phalereus mortuus erat. Demetrius autem Pharius, vt narrat in iij. libro
Polybius, cum victus esset in acie a Romanis, relicto loco, in quibus regnabat, confugit ad Phi-
lippum Macedonem. apud quem reliquum vitae tempus degit, cum paulo post hoc consi-
lium datum interfectus sit. Pharos autem, vnde ille vocatus erat, insula erat contra Illyri-
um. de ipso autem Illyriisque triumphauit L. Aemilius, paulo ante quam Annibal in Italian-
um.

V 2 irrum-

irrumperet. Quod autem mendum apud Strabonem esse declarat: auctoremque omnino fuisse illius vocis, quem dixi, Polybius in vij. libri excerptis, idem exponens, manifesto ipsi eam tribuit: narrat enim, re diuina facta; caesiisque hostiis, cum vt moris erat, extra ad regem comportata essent, ipsum sumptis illis in manus, cum inclinato capite aliquantum stetisset, interrogasse porrectis illis Aratum, quid ei viderentur significare. vtrum arce ipsa, in quam, vt socij amicique Messeniorum venerant, exire: an ipsam tenere. ilicoque Demetrium hunc, qui praefens aderat, quamuis id ex eo quaesitum non foret, sua sponte dixisse. si auguris animum mentemque habes, celerrime iubent exire: si vero regis strenui, seruare: ne si nunc e manibus tibi illam elabi sines, quaeras frustra postea occasionem illam occupandi. cuius consilij eandem rationem obscure reddidit, quam supra e Strabone indicaui. adiungit autem Polybius quid Aratus, a rege interrogatus, an illa ipsa probaret, responderit. qui vt vir grauis, deteruit ipsum subtiliter a fide violanda, ad quam rem per se inclinatus videbatur. Verba autem Polybij hic ponam. quibus idem fere quod Strabo exponit.

ὁ μὲν οὖν Δημήτριος αὐτῶν ἐκ τῆς προβεβηκότας, εἰ μὴ μάντιος φρένας ἔχεις, ἐφί ἐκχωρεῖν τῷ ταχίστῳ: εἰ δὲ βασιλείας πραγμῆτικῶν, τῆς ῥῆν αὐτίῳ, ἵνα μὴ, νῦν ἀφίεις, ζητῆς ἕτερον ἐπιπέθειν καιρὸν: οὕτω γὰρ ἑκατέρων τῆς κερύτων κρατῆ, μόλις ἂν ὑποχείριον ἔχῃς τὸν βούν. ἀντιθέμενος τὰ μὲν κίραται, τὸν ἰθαμάταν καὶ τὸν ἀκροκίρινθον: τῷ δὲ πελοπόννησον, τὸν βούν.

Nutrices eleganter appellatas a Catullo papillas, cum inquit. Nutricum tenus: improbeque fecisse, qui id verbum inde eijcere conati sint.

CAP. V.

LEGANTER admodum eruditus poeta Catullus, nutrices vocauit mammas papillatque, vbi in nuptiis Pelei ac Thetidis doctissimo carmine celebrandis, cecinit. Illaque atque alia viderunt luce, marinas Mortales oculi nudato corpore nymphas, Nutricum tenus extantes e gurgite cano: cum enim nutrices plerumque dicantur *αἱ τριφοί*, partes corporis earum, quibus vtuntur in eo munere fungendo: infantibusque alendis, apte videntur & ipsae illo nomine appellari posse, quod translationis genus est. nec tamen defuerunt, qui, huiuscemodi concinnitatum ignari, quibus poetae ornare sua scripta consueverunt, temptarint inde verbum hoc exturbare: aliudque minus illic aptum, eo inculcare: tanta est licentia imperitorum, cui omnibus viribus resistendum est. nutricum autem tenus, inquit, vt Lucretius laborum tenus. *μέχρι* Graeci eodem casu seruato, dicunt. vt Plato in xj. libro de legibus loquitur, vbi de idoneo tempore celebrandarum nuptiarum praecipit. huius enim quoque rei iudicem existimatoremque esse vult, qui nudis maribus spectatis: feminis autem vsque ad vmbilicum nudatis, de hoc statuat. Verba haec politissimi scriptoris de ea re sunt. *τῷ δὲ τῷ τῆς γάμων χρόνου συμμετρίας καὶ ἀμετρίας ὁ δὲ κατὰ σκοπῶν, κρινέτω γυμνοῦς μὴ ἰδὲ ἀφίεις: γυμνοῦς δὲ ὀμφαλοῦ μέχρι θεώματος τὰς γυναικῶν.*

Quid valeat ἐνχῆς ἀξία διαπράττειν apud Isocratem: quibusque verbis Cicero idem dicere videatur.

CAP. VI.

VM pro lege Manilia, de Mithridate rege loquens, Cicero inquit. Itaque tantum victus efficere potuit, quantum incolomis numquam est ausus optare: itemque post, vbi de Cn. Pompeij felicitate differit. Hoc breuissime dicam, neminem vmquam tam impudentem fuisse, qui a diis immortalibus tot & tantas res tacitus auderet optare, quot & quantas Dij immortales ad Cn. Pompeium detulerunt: videtur expressisse quod Graeci dicunt, *ἐνχῆς ἀξία διαπράττειν*: sic enim locutus est Isocrates in Panegyrico, acculans Graecos, quod turpem ignominiosamque pacem cum rege Persarum fecissent: cum, si viri esse, ferreque magno animo incommoda belli voluissent, liuisset illis efficere res, quae potius a Diis optandae fuissent, quam humanis opibus effici posse sperandae. ait igitur *ἐξ ὧν ἡμῖν ἐνχῆς ἀξία διαπράττειν*. Nec non in libro, quem misit ad Philip-pum Macedonem, quo loco de rebus gestis illius, & quantopere in regno suo augendo felix fuisset, parens consilij Graecorum, qui cum eo vivebant, loquitur. *Ἄλλ' οὐκ ἐκεῖνος ἀνακοινοῦμενος οὐδ' ἐλάττω τῷ βασιλείᾳ πέποικεν, ἀλλ' ἐνχῆς ἀξία διαπράττειν*. Plato vero, quod huic par simileque est, *ἐνχῆς ὁμοίᾳ* dixit, significans res, quas possumus potius taciti optare, quam aperte petere. e v. enim libro de rep. haec ipsius verba sunt. *ἐκ ἀραῶν ἀδωῶν ἀταξίᾳ: οὐδὲ δὲ ἐνχῆς ὁμοίᾳ ὁμοίᾳ ἀδωῶν ἀταξίᾳ*. & in vj. *οὕτω γὰρ ἂν ἡμῖς δικαίως κατὰ λαμῆθᾳ: ὡς ἄλλως ἐνχῆς ὁμοίᾳ λέγοντες.*

codem

eodem quoque pacto locutus est Cicero pro L. Flacco, in Aclepiadem testem dicens, turpiter mentientem. Quantum sibi ablatum, homo impudentissimus, dicit, tantum nunquam est ausus vt haberet, optare. Significat igitur optare, precari a Diis immortalibus: & a superiore viro, maiore (que dignitatis, petere. vt vsus etiam hoc verbo est M. Varro, cuius verba haec leguntur apud Nonium, quamuis corrupta, ac miserum in modum dilaniata. eo autem libentius exemplum hoc posui, vt doctissimi scriptoris eodem tempore locum elegantem purgarem. ait igitur ille Marcipose. Et Diogenes *κωϊκός*, qui ab Alexandro rege iussus optare, quid vellet se facturum. In exemplaribus autem Nonij legitur pro voce illa *κωϊκός*, qui amicos, adeo omnia plena mendarum sunt. nam huiuscemodi Graecae voces more Graecorum: eiusque sermonis ratione scribi solitae erant. vt e superiore loco, quem restitui eiusdem auctoris, nec non ex hoc etiam intelligi potest. commemorat autem Varro verbis illis, quamquam sententia plena non est, quod Cicero quoque in v. libro Tusculanarum hoc pacto narrauit. At vero Diogenes liberius, vt Cynicus, Alexandro roganti vt diceret, si quid sibi opus esset. Nunc quidem paululum inquit a Sole: offererat videlicet apicanti.

Quae fuerint, ἰχίῃ in theatris appellata: correctusque Vitruuij locus, in excusis libris deprauatus.

CAP. VII.

MAGNO studio efficere solitos veteres, vt theatra resonarent: histrionumque voces ad aures spectatorum auctiores, clarioresque accederent, & testimoniis eruditorum scriptorum, & vestigijs antiquorum theatrorum intelligitur. Id quod quae significauit in epistola quadam ad Q. fratrem Cicero, cum de Asia prouincia, quae ab illo regebatur, vt de theatro quodam loqueretur: in qua quid fieret, vocibus eorum hominum celebratum, Romam vsque portaretur. Verba eius haec sunt. Natura autem ita resonans, vt vsque Romam significationes vocesque referantur. Vasa igitur quaedam aerea in eorum cellis collocabant summa cum ratione, quae hoc ipsum praestarent. illa autem inde *ἰχίῃ* vocabant: ostendit enim nomen hoc ipsum eorum munus: vnde etiam quam Latini imaginem praecise dixerunt, iidem *ἰχίῃ* appellabant. Eorum autem vasorum meminit, pluribusque locis Vitruuius, quamquam semel corrupto loco imperitorum audacia, vt puto, verbum hoc inde deletum sit. aliudque Graecum itidem verbum, non tamen illic quadrans, pro illo positum. est autem is in quinto eius operis libro. cum enim nunc in excusis legatur. Vti enim organa in aeneis laminis, aut corneis diei ad cordarum sonituum claritatem perficiuntur, sic theatrorum per harmonicem ad augendam vocem ratiocinationes ab antiquis sunt institutae. corneis *ἰχίῃ* legi debet, vt scriptum fere ioueni in antiquissimo & fidelissimo exemplari. nam diei, quae dieis, quid sit & a Vitruuio ipso non multo post, & ab iis qui de arte musica scripserunt, accurate traditum est, locum hic habere non potest.

Sallustij sententia quaedam de bello Iugurthae, diligenter ponderata.

CAP. VIII.

CSALLVSTIVS quod inquit de Bello Iugurthino, quo loco de discordiis ciuitatis accurate copioseque disputat. Nam vbi primum ex nobilitate reperti sunt, qui veram gloriam iniustae potentiae anteponerent, moueri ciuitas, & dissensio ciuili, quasi permixtio terrae oriri coepit. videtur extremis his verbis respexisse ad peruulgatam vocem nefarij hominis, qui se mortuo dixerat nihil sua interesse, quid de orbe terrarum fieret, atque optarat vt terra igne permisceretur. verbis autem Graecis tam scelerata sententia edita, est haec. *ἐμοῦ θάροντος γαῖα μίχεται πύρι*: quamuis Sallustius cum quo permisceri, ac confundi terram voluerit, non addiderit, sed permixtionem tantum terrae appellat: terram, vt opinor intelligens, vniuersum hunc ornatum rerum, ac mundum ipsum: siue igitur id exprimeret voluit: siue potius quod vulgo dicimus, omnium rerum tamquam Chaos quoddam fieri. eodem autem verbo Ciceronem vltim esse, cum *συγκύων* exprimere vellet in versu Aristophanis comici notum est. inquit enim fulgere, tonare, permiscere Graeciam. narrauit igitur Crispus cum ex nobilitate, quae antea concors plebem premebat, aliqui exire auctores plebi, ducetque, vindicandi se in libertatem, ciuitatem omnem commotam: exortamque esse ciuilem dissensionem, quae ob magnitudinem imperij imitaretur permixtionem terrae, ac confusionem omnium rerum. estque sine dubio haec *ὑπερβολή* quaedam: nullo enim modo magnitudinem illius incommodi exprimere potuit, & ante oculos ponere quot quantumque

V 3 malorum

malorum res illa origo causaque foret. Similis autem ac par huic, sententia edita est a M. Varrone de vita Populi R. libro iiii, accusante ambitionem quorundam improborum ciuium; sitimque ingentem consequendorum honorum in ciuitate; qui, ut desiderio illo suo potitentur, nulli rei parcerent. Verba ipsius, a Nonio grammatico citata, haec sunt: & ipsa manifesto ὑπερβολικῶς prolata. Tanta porro inuasit cupiditas honoris plerisque, ut vel caelum ruere, dummodo magistratum adipiscantur, exoptent;

Purgatus locus in epistola Horatii ad Claudium Neronem:

CAP. IX.

PARVA scripturae macula corrumpit elegantem modum dicendi apud Horatium, & quo saepe usus est M. Tullius: in epistola enim qua commendauit Septimium sodalem suum Claudio Neroni, scripti, quos vidi, libri, satis verusti fidelesque, ita habent. — nam cum rogat, & prece cogit, Scilicet ut tibi se laudare & tradere coner: non ut formis excusi in quibus est: nam me rogat. locum autem deprauatum puto ab audaci aliquo & imperito, qui non videret respondere hoc alteri coniunctioni, quae infra in quinto epistolae versu posita est, vbi inquit. Munere cum fungi propioris cenfer amici: duo enim poscebat Septimius, ac precibus ab Horatio impetrare studebat, ut se fortunato viro laudaret ac traderet: praeterea studio suo faceret, ut honestum aliquem locum apud eum oblineret. morem autem fuisse veterum, elegantiorum scriptorum, ut in huiuscemodi partitione ita loquerentur, ac cum & tum dicerent, constat: quem etiam studiosi Ciceronis, imitatoresque orationis ipsius, nunc retinent. Huiuscemodi autem quoque mendas e tam polito poeta delere non inutile puto, quamuis illae saepe maioris momenti sint quam videantur: quod huic ipsi fortasse contigit: nam quam vim habet alterum cum, sublato priore, non facile intelligitur; contra (si ita legitur) sententia plana elegantque admodum est.

Disputatum accurate de duobus Catulli locis in carmine de Berecynthia, & Atti.

CAP. X.

DE VOLVIT lactes acuto sibi pondere silicis. versus hic e poemate Catulli de Berecynthia & Atti, valde mihi suspectus est: atque id duabus de causis, & quia numerus aptus non est: neque enim recipit secunda sedes eius carminis spondeum; continentisque quattuor productae syllabae celeritatem ipsius impetumque morantur, & quia discrepat secundum eius verbum a vetere lectione. nam quin notio eius nominis illic quadret: eleganterque lactes pro testibus poni potuerint, non inficiaret; huiuscemodi enim quiddam in eadem re significanda, quamuis hoc ipso verbo usus non sit, pronuntiauit etiam Plautus in Milite: Vide ut tibi istuc sit acutus Cario culter probe. Quin iam dudum gestit moeche hoc abdomen adimere. Hoc igitur adnotare volui, si forte vestigiis ipsius indicatis, vera lectio indagari ab aliquo possit: cum enim doctissimum mihi atque elegantissimum hoc carmen videatur, puto studiosos omnes illi purgando operam dare debere: ut autem nunc passim in impressis legitur, arbitror a correctore quopiam restitutum esse, qui vitium peruulgatae lectionis intelligens, ita emendare, rem ipsam secutus, voluerit: ei autem libenter assentiret, nisi libere nimis ille ab antiqua scriptura discessisset: rationemque versus contempsisset, qui in secunda sede iambum, aut tribrachyn poscit, ut diligenti animaduersione huius pusilli poematis intelligi potest: & Terentiani quoque, qui accurate scripsit de metris, auctoritate. In libris autem qui primis temporibus huius inuenti excusi sunt, legitur, lectas: ipse vero plures vidi calamo exaratos, in quibus aut iletas, aut illetas scriptum est, sed in quibus etiam illectas esset, offendi. verbum autem id, quod vitiosum puto, aut vna producta syllaba constare debet, aut duabus correptis, ut ita efficiatur aut iambus, aut tribrachys. nam quod ausi sunt quidam primum quoque huius versus verbum immutare, ac pro deuoluit, deuellit scribere, magnopere peccasse illos arbitror, qui certam, atque elegantem lectionem temparint: ac sine causa emendare volentes, deprauarint. Inquit enim hic doctissimus poeta a consequenti deuoluit, pro amputauit. significans testes ipsos abscissos, in terram deuolutos. quo verbo etiam usus est in iambo in Rufam Bononientem, lordes ipsius mendicitatemque acculans: Quum deuolutum ex igne persequens panem, A semiraso tunderetur vstore. Versum praeterea eiusdem poematis, quo loco virilitate iam orbatus Attis comites hortatur, ut Deam illam colant, cuius ritus probarat; aitque, ut in excusis pluribus libris

libris legitur. Hilarate aere concitatis erroribus animum, corruptum arbitror. quomodo autem emendari posse putem, quibusque rationibus ductus, nunc indicabo, ut si iudicium meum eruditus probetur, tollatur haec macula e nitidissimo carmine. Suspicio igitur ita legi debere, duabus vocibus aliquantum variatis. Hilarate erae citatis erroribus animum. in priore autem verbo restituendo coniecturam sequutus sum: versus enim ratio docet illic vitium esse: postulat namque sedes ea iambum, aut tribrachyn: habet autem in peruulgata lectione trocheum. si vero (ut ego ostendi) legatur, suus numerus ipsi reddetur. facile autem labi potuit librarius in describendo, ob similitudinem soni, in deprauata hac Latini sermonis pronuntiatione. quod vero sublata praepositione, quae in excusis huic verbo accreuit, citatis lego, mecum in hoc habeo quaedam scripta exemplaria: nisi autem pellatur inde pars illa, versus deprauabit: illic enim quoque iambus requiritur. Animaduertendum autem, quod non indiligentem lectorem posset perturbare, post comma statim loco pariambi, qui pes breuibus duabus constat, positam esse productam syllabam: cum enim duobus ipsa temporibus constet, videtur vicem duarum breuium subire, quae & ipsae par interuallum habent. pluribus autem locis in hoc poemate idem commisit Catullus, ut quarto etiam ab hoc versu, nec non xvj. cum cecinit. Rapidae duces sequuntur Gallae propro pede: aliisque itidem nonnullis. Quod tamen Terentianus, cum legem huius carminis ostenderet: quaeque pedum immutationes fierent doceret, non adnotauit. Sed nulla veriora praecepta huius rei esse possunt, quam obseruatio huius carminis, a doctissimo poeta, summo artificio conscripti. sententiae autem ipsi magis (nisi fallor) quadrat haec lectio, quam esse hanc opinor: ut iubeat ipsos tripudiis, effusisque cursibus, exhilarare mentem Cybeles, quam eram vocat eadem ratione, quae ipsae famulae vocabantur. Sed in penultimo quoque totius poematis versu, hoc ipso nomine poeta ipsam appellat: cum directa ad eam oratione, precatur ut se suosque omnes ab hoc insaniae genere tueatur, atque inquit. Procul a mea tuus sit furor omnis era domo.

Ratio accuratum magistrorum explicata in aliquibus expoliendis, quam egregie expressit Terentius.

CAP. XI.

LE G A N T E R expressit Terentius in Adelphis morem diligentium praceptorum, qui exemplis aliorum vruntur in his, quos ornare volunt, instituendis: nec solum ostendunt eos, qui recte se in eo munere gerunt, ut ad eos imitandos incendant: verum etiam eos, qui labuntur, ac peccant, ut discant vitia declinare, & quantum possunt, inde se remouere. Induxit igitur Demeam rationem hanc omnem callido seruo, qua fingebat filium, ita exponentem. Nihil praetermitto: conuefacio, denique Inspicere tamquam in speculum, vitas omnium iubeo, atque ex aliis sumere exemplum sibi. Hoc facito. Recte sane. Hoc fugito. Callide! Hoc laudi est. Isthac res est. Hoc vitio datur. Probissime: Plutarchus quoque in Demetrio commemorat Ismeniam Thebanum, summum tibicinem. doctoremque accuratum eius artis, cum monstrasset discipulis & qui bene & qui male tibiis vterentur, solitum dicere. sic uti tibiis oportet: contraque sic uti minime oportet: vtrumque enim diligenter notatum, perfectum absolutumque; artificem reddit. Aristophanes quoque in fabula, cui ab auibus nomen imposuit, in aliis etiam posuit beneficio illarum nauperentur, Pisthetaerum enumerantem induceret, in aliis etiam posuit beneficio illarum nauertas tuto nauigare. indicare enim aues vtrumque tempus, si quaesitum ex ipsis sit, & cum vela danda sunt, & cum e portu non exeundum: inquit enim. Προεὶ τις αἰετῶν ὀρνέων μαντομοίῃσιν πῶς τὲ πλοῦ Νῆσι μὴ πλεῖ, χερσὶν ἔσαι: νῆσι πλεῖ, κέρδος ἔπειται.

Quod Cicero apud Agathoclem in historia legit de Hamilcare, Poenorum duce, capto, idem Diodorus Siculus ostenditur memoriae prodidisse.

CAP. XII.

IN primo libro de Diuinatione Cicero, quo loco somnia saepe vera esse, atque exitum habere multis exemplis confirmat, hoc etiam ponit. Apud Agathoclem scriptum in historia est, Hamilcarem Carthaginensem, cum oppugnaret Syracusas, visum esse audire vocem, se postridie cenaturum Syraculis. Quum autem tem is dies illuxisset, magnam seditionem in castris eius inter Poenos & Siculos milites esse factam, quod quum sensissent Syracusani, improviso eos in castra irrupisse: Hamilcaremque ab his viuum esse sublatum. ita res somnium comprobauit. Totum autem hoc, quod breuiter narrat,

ter narrat, exposuit accurate Diodorus Siculus in xx. libro historiarum: qui tamen nonnullis rebus a Cicerone discrepat: neque enim in somnis ostendit Hamilcarem vocem illam audisse, quae diceret cenaturum ipsum postridie Syraculis, sed vatem inquit, inspectis extis, hoc affirmasse: nec incommodum id acceptum ob seditionem in castris factam, sed cum opportunum locum occupare vellet: eoque noctu cum exercitu accederet, atque iter, quod eo ducebat, angustum asperumque foret, ab incondita turba lixarum, quae exercitum comitabatur, tumultum excitatum, praesidium autem Syracusanorum, quod eo antea missum fuerat, cognito consilio hostium, auditaque trepidatione aduersariorum, fretum loco, cognitioneque viarum, in perturbatos illos irruisse: ac partem eorum concidisse: partem autem e praeruptis rupibus, praecipites egisse, ut cum multi etiam ab equitibus conculcati pressique sint, magnam cladem acceperint Carthaginenses. viuum autem Hamilcarem non a Syracusanis, subito ex oppido egressis, sublatum esse, sed ab illis ipsi captum ac Syraculas comportatum, vnde vox auguris comprobata sit: addit enim ad extremum. ἀνεμιμνήσκοντο δὲ καὶ τῆς τοῦ Μαντιάρχου φωνῆς: ὃς ἐφίη σὺν αὐτῷ εἰς τὴν ὑπερῶνα εἰς Συρακούσας δεπνήσεν. quod etiam initio eius narrationis his verbis indicarat, docens eum voce illa confisum, statuisse aggredi, quod cum loci illius potius esset, sperabat se satis tuto temptaturum. Εὐδὴς δὲ καὶ προσβάλλειν ἐξ ἐφόδου τοῖς τείχεσι διέφυγον, τοῦ μάντιος εἰρηκτότος αὐτῷ κατὰ τὴν ἐπίστασιν τῶν ἱερῶν, ὅτι τῆ μετὰ ταῦτις ἡμέρᾳ πάντως εὐδὴς Συρακούσας δεπνήσεν. Animaduertendum autem est cum Agathocles illo ipso tempore in Sicilia regnaret, eodem nomine vocatum etiam fuisse historiae scriptorem, qui tamen in longinqua terra natus esset, vnde se id accepisse Cicero testatur. eius vero Athenaeus quoque mentionem fecit in xiiij. libro his verbis. Μνημονοῦνται δὲ αὐτῶν Ἀγαθοκλῆς ὁ κυβερνήτης ἐν τρίτῃ τῶν πρὸ τῆς πατρίδος.

Quid valeant verba illa in epistola ad Trebatium. Manibus gypsatisissimis: mosque veterum traditus, qui noctu hostes aggressuri, & arma, & vestimenta gypso illinebant.

CAP. XIII.

ACCURATE videndum est quid valeant in epistola Ciceronis ad Trebatium verba haec, sumpta (vt opinor) e Medea Ennij. Quibus illa manibus gypsatisissimis persuasit, ne sibi vitio illae verterent, quod abesset a patria: neque enim quicquam apud Euripidem inuenitur, vnde fabula expressa est, quod Medae manus, partem ve vllam corporis, hoc aut illo colore tinctam fuisse, aut alio modo affectam ostendat. ipse sane arbitror significare verbis illis Ennium voluisse pulchritudinem corporis, candoremque: atque illum quidem fucatum, industriaque adiutum. nam gypsi candor eximius est, quod docet etiam Plato in Phaedone, quo loco inducit Socratem fabulam exponentem: ac terrae faciem variam, si e superiore loco spectetur: distinctamque pulcherrimis coloribus, describentem. inquit enim. τὴν δὲ, ὅσην λυκῆν, γόφου ἢ χιόνος λυκοπέρας. nam hac etiam materia vsos veteres in se armisque suis dealbandis, cum aggredi noctu hostes volebant, vt suos ab aduersariis dignoscere, testatur Herodotus in Vrania: cum incommodum, quod accepissent Thessali a Phocensibus, astuto hoc consilio, cuius auctor fuerat augur Tellias Eleus, exponeret. Verba eius haec sunt. γυψώσας ἀνδρῶν ἱσκασιόους τῶν φωνέων ἑσθ' ἀρίστους: αὐτοὺς τε ποῦτος, καὶ τὰ ὅπλα αὐτῶν, νυκτὸς ἐπεδύκατο τοῖς διασκαλοῖσι, προεῖπας αὐτοῖσι εἶναι ἂν μὴ λυκοῦνθ' ἴδοντα ἴδοντα, τῶν κτείνου. Eandem autem rem commemoravit Pausanias initio libri x. quo res Phocensium tradit, & ipse materiae huius mentione facta: inquit enim αὐτοὶ τε ἀλλήμιμνοι γόφῳ, καὶ εἰδεδικότων ὅπλα λυκῆ ὑπὸ τῆ γόφῳ: notum autem est nostra aetate cum huiuscemodi aliquid fit, tunica linea armis imposita milites eundem colorem, eadem de causa, repraesentare solitos. a quo genere vestimenti nocturnae illae etiam, furtivaeque pugnae, hodie appellantur. Apud Athenaeum quoque locus Ergiae Rhodij e commentariis, quos scripsit de patria legitur, vbi narrat Iphicium astute imposuisse Phoenicibus, qui ante Graecos Rhodum tenebant: cum enim oraculum illis editum foret, ipsos eam terram possessuros, vsque ad id tempus, quo corui albi facti fuerint: & in crateribus pisces apparuerint, vtrumque callide ipsum: doloque vsutum, effecisse: in coruis autem dealbandis hac re vsutum ipsum docens, ait. ὁ δὲ ἱφικλῆς, κόρακας θηροῦσας, καὶ ἀλεῖνας γόφῳ, ἀφῆκε, & quae sequuntur. Addidisse autem id Ennium mirari non debemus: haec enim erat consuetudo veterum poetarum in vertendis fabulis Graecorum, vt quaedam adiungerent: alia autem relinquerent: quod oportere etiam ipsos facere praecepit Horatius notissimo versu. in versibus enim his, qui quo adhuc eodem loco integri leguntur. Nam multi suam rem bene gessere & publicam patriam procul. Multi, qui domi aetatem egerunt propterea sunt improbat, omisit manifesto Ennius quod

quod apud Euripidem legitur: diuisit enim Graecus poeta eos, qui non otiosi domi mansissent, sed contra patrias reliquissent, in illos, qui procul ab oculis suorum se remouissent: & in illos, qui prope a domo vicinisque in locis assissent, ita canens. Ἐὐδὴς γὰρ πολλοὺς βροτῶν Σεμνοῦς μὲν ἄνθρωποι, ὁμμάτων ἄπο: Τὸν δ' ἴδεν ἐν θυραίοις. nam quin, θυραία dicens, propinquas sedes intellexerit, dubitare non possumus: eodem enim sensu vsurpauit hoc nomen in Hippolyto cum inquit. Πλάσθη γὰρ οὐδὲν πῶν: ἢ θυραία μὲν φρονήματ' ἀνθρώπων νοθεύειν ἐπίσταται: Αὐτῷ δὲ ὄφ' αὐτῆς πλάσσει κέκνηται κακὰ. significans posse homines alienis proximisque vtilia praecepta dare: semet ipsos autem non facile consilio adiuuare.

Variae notiones huius vocabuli σκάφη explicatae: cum primum videatur nauigioli genus ita appellatum.

CAP. XIII.

ΣΚΑΦΗΝ apud Graecos vnum esse ex iis nominibus, quae plures diuersasque res significat, vt κύων, πούς: infinitaque alia huiuscemodi, testimoniis veterum scriptorum intelligitur: neque enim ita frequens vsus est huius nominis, cum aliud quam nauiculam valet, quam superiorum illorum: quod etiam in latinis vocibus, illis respondentibus, contingere manifestum est. valet igitur σκάφη in eo sermone, non nauigium tantum, quo sensu transit in Latinorum consuetudinem: Italicoque nunc sermone celebratur, sed cunam etiam, in qua infantes collocantur. exemplo autem Athenaei hoc confirmatur, qui, cum in xiiij. libro de elephanto, amore infantis pueri capto, loquens: docentque eum fidum custodem eius fuisse, narrat, infantem illum saturum a nutrice solitum in medio crurum ipsius constitui, inquit. ὅτ' ἐν ἡ τροφῆς ἐμπλήσσει αὐτὸ τοῦ γάλακτος, ἀνὰ μέσον τῆς ποσῆς δὸν τοῦ θηρίου ἐτίθει αὐτὸ ἐν σκάφῃ. Infra etiam exponens iidem muneribus, quibus nutrices, solitam eam beluam puerum curare: cunamque mouere, cum ploraret, vt sopiretur, inquit. ὅτι κλαίει τῆ προβοσκίδι τὴν σκάφην ἐκίνει, καὶ κατεκοίμισεν αὐτὸν. a formae autem similitudine ita cuna eo sermone appellabatur. vnde quoque (vt opinor) eodem nomine vasculum vocabatur, quo mulieres nunclineas vestes lauatam ferunt, aut madidas vt sole exarescant: nos patrio sermone vassoio, vocare consueuimus: hoc autem cognoscitur e versiculo quodam, quem edidit vetula mulier nomine Iambe, cum lauacro assidens, atque operi illi suo intenta, accusaret Hipponactem, qui cum eo accessisset, atrectaret id vas, plenum lanae, atque euerteret. inquit enim. ἀνέρωπ' ἀπελθε, τὴν σκάφην ἀνατρέψεις. Hoc autem legitur apud Hephaestionem, qui scripsit de metris, vbi de Iambe loquitur: quaeritque vnde id nomen ipsi inditum sit: ostendens eo numero, qui fortuito anui illi excidit, valde delectatum poetam illum, ipso postea multum vsutum, atque ab ipsa appellasse. Eodem etiam nomine par illi vasculum vocabatur, in quo a venditoribus paruae quaedam merces exponerentur, vt Aristophanes accepit hoc verbum, cuius hic versus est. Τὰς σκάφας, ἐν αἷς ἐπέλει τοὺς λύχους καθεκλύσας. Vocatur, praeterea σκάφη a Graecis instrumentum coqui, quo ex ollis ius hauriunt, & ipsum (nisi fallor) a forma ita appellatum: Apud Athenaeum libro iij. Alexis comicus hoc indicat, cuius, haec verba sunt pronuntiata a coquo, qui querebatur se non posse in ea domo munus suum obire, cum & condimenta deessent, & instrumenta artis necessaria: multis enim iam dictis, addidit. οὐ εἶλον, οὐ σκάφην, οὐ πήραν. Οὐχ ἰμονίαν, οὐ λάκκον, ἔσθον, ἔφραρον: & eodem in libro post Antiphanes. ἢ πῆραν οὐ δ' ἀλυτρίδον. Ἐχουσι μιδὸν καὶ μά, εἰροὶ δ' αὐδάκας. Καὶ θυμιορητοῖ, μέλιτος αἰπούσαι σκάφας.

Ostenditur sententiam, qua Horatius nimium sui ipsius amorem accusauit; celebratam fuisse in Graeco sermone.

CAP. XV.

ORATIVS in iij. Satyra primi libri, cum, φιλαυτίαν accusans, commune peccatum vitium omnium mortalium: stultumque & improbum hunc amorem esse affirmans, inquit. Cum tua peruideas oculis mala lippus inunctis. Cur in amicorum vitis tam cernis acutum Quam aut aquila, aut serpens Epidaurius? videtur expressisse peruulgatam vocem in Graeco sermone, cuius meminit Plutarchus in libro de securitate animi, ostendens eam sane prolatam esse aduersus curiosum: posse tamen satis apte eo transferri, atque illi quoque disputationi accommodari. illa autem haec est. τί τ' ἀλλ' ὅτι ῥόν ἀνθρώπου βασκασιόατε κενὸν θενδερκίαι: τὸ δ' ἴδιον παραβλήσεις. idem igitur manifesto valet sententia Flacci, quamuis ornet ipsam more poetarum: similibusque in declarandis contrariis, augendisque vtatur. nam apud ipsum peruidere significare puto, oculis transire: nec attente contempleri: quod a contrario intelligitur: id autem verbum ad imitationem Graeci verbi παραβλήσεις videtur esse formatum, atque inde omnino translatum.

Quiddam,

Quiddam, quod Cicero subtiliter venusteque dixit, dictum antea fuisse eodem modo a Graecis oratoribus.

CAP. XVI.

SENTENTIAM hanc, satis acutam, positam in contione pro lege Manilia. Huius autem orationis difficilius est exitum, quam principium inuenire: in qua etiam contrarium contrario refertur, non primus Cicero protulit, sed a Lyfia potius accepit, quam ipse excogitarit: Lyfia autem ipsius in primis acumen ingenij, inuentioque laudata est, ac summis laudibus ab eruditis scriptoribus celebrata. Initio igitur orationis, quam ille habuit contra Eratosthenem (hanc enim ipsum suo ore dixisse: non alij recitandam scripsisse, quod plerumque consuevit, memoriae proditum est) inquit. Οὐκ ἀρεξάσθαι μοι δοκεῖ ἀπορον εἶναι τὸ ἀνδρῶν δικαστῶν κατηγορίας, ἀλλὰ παύσασθαι λέγοντι. hoc tantum discriminis, quod de Cn. Magni dotibus, virtutibusque Cicero id edidit: Graecus vero orator de rei flagitiis, atque sceleribus. Cum igitur elegans haec vox in ore doctorum virorum sit, & acuminis in se multum habere existimetur, volui fontem indicare, vnde manasset. Inde igitur fluxit, vnde multae aliae subtiles sententiae: praeclaraque orationis lumina exorta sunt. Frequentari autem solitam elegantem hanc sententiam: multamque fuisse in ore disertorum oratorum indicatur etiam ab Anaxila comico: qui cum de Ctesia quopiam, voraci homine, in fabula Chrylochoo loqueretur: eiusque ingluuiem lepide significaret, inquit. vt memoriae prodidit Athenaeus in x. libro. Δείπνου γὰρ οὗτος, ὡς λέγουσιν οἱ σοφοί. Αρχὴ δὲ τελευτῶν δ' οὐκ ἐπίσταται μόνος. Quod etiam de eodem in alia comedia, parum immutatis verbis, protulit, Athenaeo itidem auctore. Nam illa vsu etiam Demosthenem fuisse pro Ctesiphonte, cum Aeschinis originem: sordelque patentum ipsius aperire coepit, notum puto, quia in illustri loco posita est: ita autem ille verbis complexus eam est. Οὐκ ἀπορώ δ' ὅτι χρεὶν ποδὲ σοῦ καὶ γὰρ ὄντων εἰπεῖν, ἀπορώ τοῦ πρώτου μυθεῖν.

De lepidissimis quibusdam Platonis carminibus accurate disputatum. quibus addita est venusta Ode Anacreontis: nunc primum e tenebris eruta.

CAP. XVII.

AERTIVS in vita Platonis, cum tradidisset Aristippum in iij. libro de delicatis moribus veterum scripsisse, amore Platonem captum fuisse pueri, Asteris vocati, vna cum quo rationi siderum operam dabat: sed etiam Dionis Syracusani, quem postea, virum factum, ad patriam liberandam impulit, addidit, indicare etiam amorem, quo flagrasset, epigrammata nonnulla ab ipso in illos facta: adiungitque statim ipsa, quae sane leporis atque elegantiae ita plena sunt, vt nihil suauius esse, fingique possit. Animaduertendum autem in his, quae in Asterem lusit, imperitia librariorum e duobus distichis vnum tetrastichon esse factum. nam coniungi priores duo versus cum posterioribus nulla ratione possunt: sententia namque diuersa penitus est: in viuente enim Asterem primum distichon scriptum: in mortuum autem secundum. Primi argumentum hoc est. Suspiciebat stellas cognominis illis puer. optat igitur amator, conuerso ad eum sermone: dicentque aspiceret ipsum stellas, vt caelum fiat, vt possit illum, in se intuentem, pluribus luminibus spectare: stellae enim quasi oculi caeli sunt. Iudit autem multis modis in tenero hoc carmine amans philosophus. In secundo quoque iocatur in nomine. nam de ipso vt stella loquitur: ἀστὴρ enim Graecis stella est. sed dum viuebat, ipsum viuus hominibus eum luxisse dicit: nunc vero, postquam mortuus est, vesperum mortuis. Vnam autem eandemque stellam Veneris hic diuersis nominibus, variato ipsius ortu, appellari constat. Ita igitur legentur seiuncti hi versus, contra ac nunc in excusis libris notati sint. Ἀστὴρ ὡς Ἰσθαδρῆς Ἀστὴρ ἕμος: εἶδε γλοιομένω Οὐρανός, ὡς ποταῖς ὄμμασιν εἰς σὲ βλέπω, In eundemque Ἀστὴρ, πρὶν μὲν ἑλκεμπὸν ἐπὶ ζωῆσιν ἕως. Νῦν δὲ θανάτων λάμπεις ἑσπερος ἐν φθιμῶσιν. Conarer ipsos exprimere, nisi metuerem ne insanire viderer, qui sperarem me tantae venustati reddendae parem esse. Aliud non minus venustum Platonis epigramma in Agathonem posuit A. Gellius in xvij. libro noctium Atticarum: quamuis non omnino auctorem hunc politum philosophum ipsius fuisse narret, licet multi veteres scriptores id affirmarint. illud autem a Laertio quoque collectum vna cum aliis ibi legitur. His autem suauissimis polito philosophi versibus addere libet, suauem etiam, lepidumque Anacreontis carmen, quod, cum paucis ab hinc mensibus hac transiret Henricus Stephanus, Roberti filius, probus adolescens, ac liberali doctrina supra aetatem instructus, ipse mihi dedit inuentum a se forte. (vt aiebat) in antiqui

in antiqui libri tegmine: venit enim ille ad me domum, & ingenij sui dotibus commendatus, & graui etiam testimonio honestissimi viri ornatus: litteras enim ei ad me dederat Bernardinus Maphaeus Cardinalis, qui studiosos omnes bonarum artium, quarum ipse refertum pectus habet, amplectitur ac fouet. is igitur mihi munusculum hoc, quo magnopere delectatus sum, dedit. Si reliquae autem partes illius similes huic erant, vere potuit Cicero dicere, totam Anacreontis poesin esse amatoriam: confirmatque etiam breuitas numerorum horum, quod Demetrius de carmine quodam ipsius, inquit. Videri illud, vt erat, temulentis senis. Sed iam carmen ipsum ponamus.

λέγουσιν οἱ γυναικῶν
Ανακρέων κερῶν ἔστι:
λαβῶν ἑσπερον, ἄδρει
κόμασ μὲν οὐκέτ' οὐσασ:
Υἱὸν δὲ σοῦ πρόσωπον.
Εγὼ δὲ τὰς κόμασ μὲν,
εἴτ' εἰσιν, εἴτ' ἀπλάθων,
οὐκ οἶδα: τούτῳ δ' οἶδα.
Ὡς τῶ κερῶντι μᾶλλον
φρέπει τὰ τερπνὰ πάλλειν,
Ὅσῳ πέλασ τὰ μοίρης.

Emendati duo loci in oratione pro Milone, auxilio scriptorum librorum, qui in excusis maculosi sunt.

CAP. XVIII.

OBILIS oratio Ciceronis pro Milone (quam causam disertissimus patronus melius scripsit, quam egit) mendis nonnullis inquinata est, incitua librariorum, vel sinistrorum potius quorundam correctorum inuectis: vbi enim importunitatem Clodij, multis ipsius patefactis sceleribus, commemorat, inquit, vt in excusis nunc est. Qui parietem sic per vestibulum fororis instituit ducere, sic agere fundamenta, vt sororem non modo vestibulo priuaret, sed etiam lumine: in scriptis enim pluribus exemplaribus legitur adhuc, limine: quam integram esse, sinceramque lectionem puto: neque enim officisse luminibus domus sororis dicit Clodium, sed aditum obstruxisse, facultatemque illi eripuisse domus suae, primas etiam partes intrandi. veritatem autem ipsius confirmat locus hic alter pro A. Caecina. Quaero, si te hodie domum tuam reduentem, coacti homines & armati, non modo limine tectoque aedium tuarum, sed primo aditu vestibuloque prohibuerint, quid acturus sis? quamuis non omnino idem limen ambobus locis significari videatur. Cum Franciscus, nepos meus, iuris consultus, & omni ingenua doctrina, nobilique viro digna, ornatus, legisset hanc animaduersionem, significauit mihi esse alium locum in Pandectis tit. de officio praefidis. l. v. Ne tenuis vitae homines sub praetextu aduentus officiorum, vel militum, lumine vnico, vel breui supellectili, ad aliorum vsu translati, iniuria vexentur, praefes prouinciae prouidebit. Qui locus molestiae multum exhibuit magnis interpretibus legum, ita vt dissenserint ipsorum non nulli magnopere in sensu inde eliciendo; confugerintque quidam eorum: & ij quidem acuti viri, & valde docti, ad ipsum coniectura emendandum, in quibus opinio Catellani Cottae valde laudata, in libro quem inscripsit, Memorialium; quam etiam Ioannes Corrasius in commentariis in eam legem auctoritate sua confirmat: Existimauit igitur Cotta pro lumine, legendum esse, limine; in quo ego iudicium hominis probo: etsi a sententia significatuque non nullorum verborum leuiter ab eo dissentio. Arbitror enim idem significare voluisse Vlpianum aliis nominibus, quod M. Tullius suis: valereque apud eum vnico limine, vnico aditu, ac ianua; quia pauperum domus vniam tantum ianua habent; non vt diuitum plerumque, & amplae, duas; qua occupata a comitibus praetorum, aut militibus, tenues illi homines priuabantur ingressu, & aditu sui domiciliij. Sed non multo quoque post alterum erratum est, quod & ipsum auxilio eorundem scriptorum librorum emendatur: cum enim passim legatur. Omitto socios: exterarum nationes: reges: tetrarchas (vota enim feceratis, vt in eos se potius mitteret, quam in vestras possessiones: vestra tecta: vestras pecunias) a liberis dico, a liberis medius fidius & a coniuugibus vestris numquam ille effrenatas suas libidines cohibuisset. legi videtur debere: vestras pecunias: pecunias dico, a liberis, & quae sequuntur: est enim notum lumen orationis, cum aliquis seipsum reprehendit: corrigitque iam editam vocem ac sententiam, quae ad id, quod volebat

volebat indicandum parum apta sit: se enim hic Cicero stultitiae damnat, qui in sceleribus Clodij explanandis, quae impendebant, si diutius vixisset, ereptionis pecuniae, non magnae sane iacturae, & aequiore animo ferendae, mentionem fecisset, addens statim, quod multo maius esset, nec ferri a libero homine posset. Exempla huius exornationis, vehementer ad res amplificandas aptae, crebra apud oratores & Graecos & Latinos sunt, vt pro Sestio: hoc enim nunc succurrit. Illo inquam ipso die, die dico: immo hora, atque etiam puncto temporis eodem, mihi Reique publicae, pernicies: Gabinio & Pisoni, prouincia rogata est.

Locus Euripidis collatus cum loco Terentij: in quibus vterque poeta, collatis multis verisimilibus, inducit suas personas confirmare, quod suscipiari coeperant.

CAP. XIX.

VIDIT eruditus ingeniosusque iuuenis Bartholomaeus Barbadprus, quod Terentianus Clinia de amore suo, inquit metuens ne, absente se, amica sua corrupta foret, causaque timoris exponens. Concurrunt multae opiniones, quae mihi animum exaugeant, a Creonte quoque Euripideo in Medea prolatum esse: mirifice autem elegantia huius Graeci poetae, sententiisque delectatur, vnde multum opera studioque suo ipsi profuit: collatum enim cum pluribus antiquis libris infinitis locis ipsum purgavit, ac sublatis turpissimis maculis nitidiorum reddidit: prolatum autem, cum Creon se non sine causa suspectum habere ingenium mulieris eius ostenderet: metuereque ne sibi suisque aliquid calamitatis ab ea impenderet: quare ipsam eicere ex oppido velle: ait enim prouidus ille rex: non tamen in eo, quod vile sibi cognouit postea tenax.

Ευμβόλιται δὲ πολλὰ τοῦ δὲ δέματος. Statimque plures coniecturas affert, quibus confirmat se merito timere, hoc pacto. Σοφὴ πέφυκας, καὶ κακῶν πολλῶν ἴδρις. Δυπῆ δὲ λέκτρων ἀνδρὸς ἐστὶν ἡμεῖς. Κλίω δ' ἀπειλῶν σ' ὡς ἀπαρξέμενοι μοι τὸν δόρυ, καὶ ῥήματα, καὶ χαμουμένη Δράστην τι. Quod accurate etiam fecit apud Terentium adolescens ille dicens. Occasio: locus, aetas: mater, sub cuius imperio est mala. nam opiniones videtur appellasse coniecturas ipsas, & verisimilia. vnde plura vterque poeta posuit. verisimilia namque, quod praecepit etiam in Partitionibus Cicero, cum singula suo pondere moueant, si videntur esse exigua per se, multum tamen, cum sunt coaceruata, proficiunt. nam quod Terentius exaugere animum illas, inquit, cum metum intelligere vellet, arbitror animum ipsum appellasse, motum illum animi trepidationemque: animum enim videntur saepe vocasse veteres commotionem ipsius ac πάθος, quo tunc affectus est. In vetustissimo autem exemplari, quod Petri Bembi, doctissimi ac politissimi viri, fuit, haec declaratio illic legitur. Pro, quae me terreat: animum autem dicit, quam illi praefens effecit metus, sollicitam cogitationem.

Aristotelis locus in VIII. libro ἰδικῶν illustratus, indicato integro carmine Euripidis, quod illic fractum, exempli loco est positum.

CAP. XX.

N viij. libro de moribus ad Nicomachum Aristoteles, initio disputationis ipsius de amicitia, cum sententias veterum exponeret, qui de illa re, alte principio ipsius ducto: magisque apto de naturae obscuritate quaerenti, quam de bonis rebus ac malis differenti, carmen Euripidis posuit, quo traditur ortum ipsius esse contrarietatem: est autem omnis locus hic ipse. Euripίδης μὲν φάσκων, Ἐρᾶν μὲν ὄμβρου γαῖαν ἔμελλεῖσθαι: Ἐρᾶν δὲ σεμνὸν οὐρανὸν, πληροῦσθαι Ὀμβροῦ, περὶν εἰς γαῖαν: primus autem verus, extrema sui parte contaminatus, ne quempiam perturbet, causam totius rei aperiam: incidi enim in carmen ipsum integrum apud Athenaeum, ac longius quidem contextum: poetae namque fabula, in qua legabatur, periit: sed ne illius quidem nomen indicauit Athenaeus: Euripidis tantum elegantissimam hanc sententiam esse affirmavit, quae potestatem Veneris extolleret ac celebraret. initium vero ipsius illic est hoc. Ἔ οὐχ ὄρας ὅση θεός, Ἡ οὐδ' ἂν εἶποις, οὐδὲ μετρήσασθαι ἂν ὄρα πέφυκε, καὶ ἐφ' ὅσον δίδραχται. Αὐτὴ τρέφει σε, καμὲ, καὶ πάντας βροσθῶν: Τεκμήριον δὲ μὴ λόγῳ μόνον μάθης Ἐρᾶν δὲ δειξέω τὸ θεῖος τὸ τῆς θεοῦ. Ἐρᾶ μὲν ὄμβρου γαῖ' ὅταν ἔμερον πέδον Ἀκαρπικὴ αἰχμῆ ἰστέδης σὺ δειῶς ἔχει Ἐρᾶ δ' ὀσεμνὸς οὐρανός, πληροῦσθαι Ὀμβροῦ, περὶν εἰς γαῖαν ἀφραδίτης ὑπο: Ὅταν δὲ συμμιχθῆτον εἰς ταυτῶν δύο φύσιν ἡμῖν πάντα, καὶ τρέφουσ' ἅμα Δῖ' ἂν βράττων ζῆτε, καὶ θάλασσ' ἅμα. Perspicitur igitur, nunc breuitati studentem Aristotelem, ne longiusculum carmen sine ulla necessitate adiungere cogeret. Euripίδης, vnam vocem, pro dimidiato & integro altero

altero poetae senario, de suo posuisse: quae totum sensum plurium illorum verborum continet: neque enim aliud longo illo ambitu significare voluit poeta, quam exarsactam, quod vno illo ostenditur: more tamen poetarum rem auxit atque exornauit. In ij. sane libro ἰδικῶν, quae μεγάλα vocantur, integrum primum versum posuit, cum eundem hunc locum persequeretur: reliquos tamen omnes, qui sequuntur, omisit. Ad Eudemum vero prima tantum ipsius parte contentus fuit, ad aliam statim eiusdem tragici sententiam transiens, quae idem probaret: inquit enim. ὄρα εἰρηται Ἐρᾶ μὲν ὄμβρου γαῖα. καὶ τὸ. Μισοῦσθαι τὰ βλάστησάντων γαῖαν.

Quaeritur, quem intellexerit Cicero verbis quibusdam, quibus in Hortensio usus fuerat.

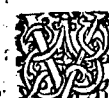
CAP. XXI.

ERBA haec Ciceronis ex Hortensio leguntur apud Nonium. Qui cum publicas iniurias lente tulisset, suam non tulit: de quo autem hoc pronuntiatum illic foret, amisso libro illo: vixque paucis, quae inde citatae erant, sententiis seruatis, aegre sciri ac certo teneri potest. quadrat sane id mirifice personae Aristogitonis Atheniensis: ipse enim, cum magni animi vir, fortisque foret, publicas iniurias lente admodum tulit: & cum ciuitatem ab iniusto homine vexari, omnique dignitate spoliari cerneret, sua nihil interesse putauit, quid de illis rebus fieret: idem tamen postea, cum Hipparchum ipsum tyrannum amores ac delicias suas temptare: Harmodiumque, cuius amore flagrabat, conciliare sibi velle intellexit, suam hanc, priuatam iniuriam non tulit, sed adhibito socio illius consilij puero illo, quem amabat, dolorem suum vltus est: ipsumque obruncauit: Quod tamen in ea re laesus, effecit magno animo Aristogiton, alij etiam eadem de causa effecisse memoriae proditi sunt, qui & ipsi publicas iniurias nimis patienter tulerant: multorum enim exempla ponit Plutarchus in libro, quem ἑρωτικῶν appellauit, cum perturbationis huius vim, & quantopere immutaret animos hominum, ostenderet. nam vt Aristogitonem Atheniensem, ita etiam Antileontem Metapontinum, & Melanippum Agrigentinum narrat, non aduerlatos esse tyrannis, cum omnes fortunas ciuitatis ipsos euerterentes: omniaque furore quodam animi permiscentes, vidissent: postquam vero ad amores puerosque suos animum adplicantes viderunt, vt aris ac focus, ipsis opem ferentes, laetis capitique sui nullam rationem habuisse tradit.

Locus Ciceronis e libris de rep. explicatus: historiaque relata de ducibus Atheniensibus, qui cum nauali in pugna hostes vicissent, ab iratis postea civibus, non iusta de causa interfecti sunt.

CAP. XXII.

T autem, quem Cicero intellexerit, proxime notatis verbis, manifesto non tenetur, ita quos idem significet verbis his aliis e iij. libro de Rep. ab eodem grammatico ad testimonium vocatis perspicitur. Quod insepultos reliquissent eos, quos e mari; propter vim tempestatis excipere non potuissent, innocentes necauerint: historia namque nota est: tangitque crudele factum Atheniensium, qui dum religioni seruire: pietatique erga mortuos voluerunt, rem iniustam, ab omni pietate alienam, commiserunt. Exponit autem ipsam totam accurate Xenophon in primo libro rerum Graecarum. Cum enim vicissent Atheniensium imperatores classem Lacedaemoniorum apud Arginulas, cuius dux erat Callicratidas, statim profligatis nauibus hostium, in fugamque versis, partem suarum nauium censuerunt mittendam ad eas, quae in pugna demersae essent, vt naufragia colligerent: mortuosque exciperent: reliquas autem ad opprimendas hostium naues, quae pugnae non intersuerant, cum in anchoris ad Mitylenem starent: Haec autem consilia ipsorum ventus subito exortus, tempestatque atrocior disturbauit. e ducibus autem Atheniensium sex, victores domum reuersi, accusatique, quod optime meritos de rep. insepultos reliquissent; post multas contentiones iactationesque condemnati sunt, atque vltimo supplicio affecti. In quo etiam iudicio Socrates magnitudinem animi sui, constantiamque declarauit: qui cum vnus esset eius magistratus, quem πρυτάνεις vocabant: vnoque animo omnes impediret impetum turbulentiorum: nec potestatem illis faceret, vt sententiae contra leges edicerentur.

πρυτάνεις X ferrentur.

ferrentur, ceteris metu perturbatis, clamoribusque populi de sententia deiectis, solus in mente permanit: libereque semper dixit, se nihil facturum, quod legibus repugnaret. id autem memoriae prodidit, & Xenophon ipse illo loco: & Plato in Apologia: nec non alij etiam Graeci auctores. Sed etiam, cum haec M. Varronis verba legantur apud Nonium: ubi plures esse significationes vocabuli huius Solidum docet, quamvis illic etiam nomen eius, de quo loquitur, non sit, satis aperte tamen cognoscitur, intelligi Vlysem: ait igitur grammaticus ille. Solidum continuum, iuge. Varrō Sexquilyse. Nauibus xij. domo profectum, decem annos solidos errasse. Hunc autem numerum fuisse nauium Vlyssis: nartat Homerus in catalogo hoc versu. Τῷ δ' ἄμα νῆσθ' ἔποντο θυόδεκα μιλτοπέρηοι. nam de spatio etiam temporis, quo errauit, dubitari non potest. cum autem illic nunc sit, dum profectum, vitiose: recte (vt arbitror) domo profectum emendauit.

Quali ingenio praediti inducerentur coqui a comicis: maioraque quam praestare possent, polliceri illos passim de se solitos.

CAP. XXIII.

QVORVM nationem contumacem gloriosamque apud veteres fuisse testimoniis comicorum poetarum intelligitur, qui huiuscemodi ipsos in fabulis inducunt: & sane, si diligenter attendimus, fieri aliter non potuit: qui enim artem suam magnopere expeti viderent, quomodo non sibi multum tribuerent? atque ingenium suum ostentarent? In primis autem garrulum vanumque finxit quendam eius generis hominem Philemon in Milite: atque artem studiumque suum supra quam ferri posset, extollentem: cum enim multa iam, quae eo pertinerent, dixisset, addidit impudentiae plenam vocem, se rationem inuenisse, qua homines numquam extinguerentur, cum mortuos iam, odore epulatum a se conditarum, ad vitam reuocaret. versus Philemonis hi sunt. Αθανασία βύρκα: ἔδ' ἡδὲ νεκροῦς. Όταν ἀσφρακτέωσιν, ποῖα ζῆν πέλιν. Coquus etiam Plautinus in Pseudulo, & ipse, non discrepans ab ingenio reliquorum, magnifice se iactans. atque artem suam celebrans, similem sententiam pronuntiauit, cum alios antea prae se spreuisset, atque eorum studia irrisisset. Nam vel ducentos annos poterunt viuere Meas qui esitabunt elcas, quas ego condiero.

Indicantur plures Catulli loci, de opinione non satis prospere emendati.

CAP. XXIII.

NIQVO admodum animo ferendum est doctissimum, eundemque elegantissimum poetam, Catullum, adeo mendosum, lacerumque inueniri: & quod dolorem auget, huiuscemodi esse vulnera, quae illum confecerunt, vt sanari non posse videantur. aut aegre admodum periculoseque manus ipsis adhibeantur. nec dubitare possumus quin non nulli, praeposteri homines, ac nullius iudicij, dum medicinam facere voluerint, plagas non paucas ipsius exacerbarint. Exemplar (vt arbitror) operam suam collocaret: parum ve utilitatis studiosis afferret, qui in bonis auctoribus huiuscemodi locos, concinnatos ab aliquibus indicaret. vt aut a melioribus felicioribusque correctoribus aliquando purgarentur: aut saltem labibus vetustate importatis, nouae aspersae maculae delerentur: id autem auxilio scriptorum librorum facile fieri, tutoque posset. In carmine, quo nuptias Pelei ac Thetidis celebrauit, posterior horum versuum longe aliter legitur in scriptis atque excusis exemplaribus. Deferitur Scyros: linqunt Phthionica tempe. Graiugenasque domos, ac moenia Larissea. nec tamen integrae lectionis vestigia ita apparent, vt ad illam perueniri nullo negotio possit. Ipse igitur ipsa illa indicabo, si forte, quod mihi adhuc non licuit, ab acutioris ingenij aliquo: maiorisque eruditionis viro efficiatur. ita autem in plurimis legitur. Grauinonisque domos ac nitenis alacrifsea. ne tamen, quod ad priorem partem purgandam pertinet, reticeam: videndum accurate arbitror an forte. Granonisque domos, legendum sit. nam, quod ad alteram pertinet, quamvis non incommodus sensus ducatur ex illo, modo restituto loco, quia tamen multum discedit a veteribus his vestigiis, non confido huic lectioni. In eodem etiam carmine, quo loco facit poeta Ariadnam, malas vndique suas res exponentem

exponentem, videntemque forma illa, quam magistri dicendi vocant ἀπόρριον, cum excusis nunc habeant, Idacos ne petam montes, primum verbum varie legitur in scriptis libris: sunt enim qui Idmoneos habeant. vt & impressi etiam olim: alij autem aut Idoneos, aut Idmoneos. quare videndum adhuc arbitror de veritate lectionis. Sed infra etiam ubi narrat, qui ad nuptias illas celebrandas venerint. quod in excusis fere est.

- » Confestim Peneos adest: viridantia tempe,
- » Tempe, quae siluae cingunt super impendentes.
- » Nereidum linquens claris celebranda choreis
- » Nonacrias: atque ille tulit radicitus altas,
- » Fagos. valde immutatum est extrema sui parte in calamo exaratis libris, & antiquitus etiam excusis, qui habent.
- » Minosum linquens doris celebranda choreis
- » Nonacrios: namque ille tulit. & quae sequuntur. vt appareat ita concinnatum locum fuisse a correctore quopiam, qui sententiam tantum spectarit: vestigia autem veteris lectionis neglexerit. multa autem huiuscemodi sunt apud hunc poetam:

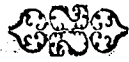

[Faint, mostly illegible text from the reverse side of the page, appearing as bleed-through or ghosting.]

PETRI

[Faint text at the bottom of the page, possibly a library stamp or additional notes.]

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIO- NVM LIBER XXI.

Inuenta Polybij verba, quibus Lilius testatus est memoriae ipsum mandasse, ductum fuisse Syphacem in triumpho. disputatumque non valde gratum Ti- rum videri erga illum summum historiae auctorem.

CAP. I.

LIVIVS indicavit, non idem omnes rerum scriptores memoriae prodidisse de tempore, quo mortuus sit Syphax rex in custodia: non nulli enim, quos sequitur ipse, tradiderant eum non multo ante quam P. Scipio triumphavit, Tibure mortuum: alij vero post triumphum, ipsum fato functum scripserunt. ut hoc quoque amplitudini eius triumphi: gloriaeque Scipionis non defuerit. narrat autem Lilius Polybium fuisse, qui posterius hoc affirmavit. atque in ea re commemoranda his verbis utitur. Hunc re-

gem in triumpho ductum Polybius, haud quaquam spernendus auctor, tradit. Locus autem ille Graeci scriptoris, ubi hoc tradiderat, legitur adhuc in excerptis xvi. libri: exposuit enim Polybius ingentem laetitiam Populi Romani statim ut P. Scipionem ex Africa redeuntem vidit. nam cum postea triumphum egit, renouata memoria veterum malorum: positisque periculis ipsis ante oculos, quae olim impendissent, dicit eos commotos penitus animo fuisse, ac rotos se effudisse in gratibus agendis diis immortalibus: benevolentiaeque ostendenda erga illum auctorem suae salutis, causamque tantae mutationis. additque statim id, quod a T. Lilio redditum est. καὶ ὅτι ὁ Σύφαξ, ὁ τῆν μασιτυλιάν βασιλεύς, ἔχθη τότε διὰ τῆς πόλεως ἐν τῷ θριάμβῳ μετὰ τῆν ἀρχαυλιάν: ὅς καὶ μετὰ τινὰ χρόνον ἐν τῇ φυλακῇ τῶν βίων μετήλλαξε. verum igitur est, quod a T. traditum fuit, ut particula hac Graecae historiae conservata manifeste intelligitur. voluissent tamen Latinum auctorem eum, a quo tantopere adiutus est in non parva parte operis sui, honestius (ut decebat) appellare. nam multa ipsum inde sumpsit: securumque fere semper esse, quod ab ipso de iisdem rebus traditum fuit, nullo negotio intelligitur. Praeter autem grati animi officium, is vir fuit Polybius, & scientia artium maximarum: & vlu rerum multarumque peritiaque rei militaris, ut quouis honore verborum dignus fuisse videatur: magistrum enim habuit disciplinae militaris Philopoemenem illum, ducem Achaeorum, clarissimum imperatorem: & in proelio etiam illo strenue se gessit, quo Machanidam Lacedaemoniorum tyrannum Philopoemen vicit. nam Scipionem etiam minorem in bello vsum fuisse & consilio & opera ipsius constat. quod si quis est, qui res gestas apte litteris mandare possit: itaque eas exponere ut magnae utilitates inde capiantur, is sine dubio est, qui illic verus est. cum ipse etiam in xij. ostendat Timaeum, Callisthenemque saepe lapsos esse, quia nullum vsum rei militaris habebant: nec loca, in quibus res gestae erant vquam spectarant. Quanto autem in pretio fuerint apud veteres Romanos scripta ipsius: & quam plena prudentiae consiliique existimata, hinc etiam intelligitur, quod M. Brutus in medio ardore belli civilis, paulo ante, quam pugnatum est in campis Pharsalicis, cum in castris Pompeij esset, epitomen ipsorum confecit. Sed nescio quomodo plerique mortales huic culpae affines sumus, ut fateri nolimus per quem profecerimus: magisque proni sumus ad errata reprehendenda, quam ad laudes alicuius celebrandas.

Aeschyli locus indicatur similis Ciceroniano illi, cum inquit: maxime optandum accusatori habere confidentem reum.

PETRI

CAP. II.

NDICAVIT M. Cicero quantum iacturae fecisset in causa Q. Ligarii, quod factum inficiari non posset, nobili illa apostropha, qua in principio eius orationis convertit orationem suam ad accusatorem, atque ita ipsum acriter appellavit, Habes igitur Tubero,

Tubero; quod est accusatori maxime optandum, confidentem reum: quod enim statim concessisset id, de quo magna primum controuersia exoriri solet, magno labore aduersarium liberarat. eadem autem ratio fuit Orestis, qui & ipse matrem necasse confitebatur: nec in certamen de eo cum aduersario veniebat. Cum igitur apud Aeschylum in Eumenidibus furiae ipsae, sceleris eius vltices, primo Orestem interrogassent, an, quod ferebatur, matrem interfecisset: a seque id factum ille affirmasset, nec se posse vilo modo id negare, Deae illae quasi exultantes: quantumque lucrificissent, ostendentes, addiderunt, verba autem Graeca ponam. *Εν μὲν τῷ δ' ἦδη τῆν τριῶν πελασμάτων.* significare enim (nisi fallor) voluerunt idem, quod Cicero, se vnum eorum iam, de quibus controuersandum esset, obtinuisse, quod vero numerum illorum declaravit, atque id a studio palaestrarum, translato verbo, & erudite & eleganter poeta confecit. appellavit igitur *πελάσματα* quaestiones controuersiasque, quas in foro tres existere magistri dicendi docuerunt, ut Cicero, & in ij. de Oratore. Nihil est enim quod inter homines ambigatur, in quo non aut quid factum sit, aut fiat, futurumue sit, quaeratur, aut quale sit, aut quid vocetur. & aliis etiam in locis. Ita namque arbitror locum accipiendum esse, quamuis in margine antiqui exemplaris hanc declarationem eius loci inuenerim. *ἢ μεταφορὰ δ' εἰν ἀπὸ τῆν πελασμάτων: οἱ μὲν τρισὶν πλάσμασιν ὀρίζονται τὴν ἦσαν.* nec tamen repugno, quin verum esse potuerit, quod dicit. Solitos veteres statuere demum illos victos in palaestra, qui ter in terram cecidissent. Hoc certe significant verba haec Platonis, quae sunt in Euthydemo, *ἔτι δ' ἐπὶ τὸ τρίτον καταβαλὼν ὡσπὲρ πελάσμα, ὄρμα ὁ Εὐθύδημος τὴν νεανίσκον.* Quin etiam videor mihi hoc legisse apud optimum auctorem: & si locus nunc non succurrit. praesertim cum statim, irrisis Eumenidibus, quod frustra sibi insultassent, cetera expediat Orestes: ac factum suum defendat. De vi autem Graeci nominis, & quo modo saepe veteres scriptores capere consueverint, supra in secundo libro disputavi.

Quam lepide suauiterque, & Plautus & Demosthenes rem turpem tetigerint: qui nuptiarum cotidianarum nomine, meretriciam vitam vocarint.

CAP. III.

PLAVTVS in Cistellaria lepide lenam induxit officium suum defendentem, cum a Silenio meretrice reprehenderetur, quod virginem, quam educauerat, quaestum corpore facere voluisset, ac non potius nuptum alicui dedisset: ostendens enim lena se id ipsum, quod illa suadebat, fecisse: nec vquam facere intermittere, irridet opinionem illius detrimens: honesto verbo rem turpem

appellans. inquit igitur Silenium. At satius fuerat eam viro Dare nuptum potius, cui Lena. eia haec quidem ecastor cotidie viro Nubit: nupitque hodie, nubet mox noctu: numquam ego hanc Viduam cubare sui, nam si haec non nubat, lugubre Fame familia pereat. Demosthenes quoque pro Ctesiphonte, cum sordes Aeschinis: turpitudinemque stirpis illius, aperiret, eodem pacto locutus est: simul enim foedissimam notam inussit aduersario, ac reprehensionem iustam vitauit, in quam incidisset, si in iudicio obscenis verbis vltus fuisset. tectis autem agens, & culpa caruit, & quod voluit nihilominus fecit: ac fortasse etiam magis, cum iocari videretur, non acerbo animo id ei exprobare. ait enim, ostendens se dubitare vnde potissimum ordiendum esset. *ἢ ὡς ἡ μήτηρ σου τοῖς μεθ' ἡμερῶν γάμοις ἐν τῷ κλισίῳ, τῷ πρὸς καλαμίτην ἡρώϊ, ἔχρησεν, τὴν καλὴν ἀνδριάντα, καὶ τριταγωνιστῶν ἄκρον, ἐξέτριψέ σε.*

Ostenditur positus exemplis duobus, Terentium multos locos sumpsisse a veteribus comicis.

CAP. IIII.

QUOD Terentius in Eunucho Thaidem induxit dicentem, cum de amatore suo quereretur, qui paruum ipsi fidem habebat. Atque ex aliarum ingeniis nunc me iudicet, iisdem verbis prolatum antea fuerat ab eiusdem studij homine, atque in eadem scena versato: locus enim hic Turpilij Demetrio citatur a Nonio. Nunc me ex aliorum ingeniis iudicat, intercapedo quorum amicitias leuat. & sane multa sumpsit Terentius a veteribus Latinis comicis, quod his ipsorum testimoniis, productis a grammaticis, intelligitur. nam totas sententias versusque transtulisse ipsum Plauto constat, cum multae eius poetae fabulae restiterint. quod si reliquorum comicorum scripta haberemus, facilius hunc eorum ingeniis adiutum videremus. Nemo autem dubitare potest, quin hoc simile sit superioris: cum enim in extremis Adelphis ita fecit Micionem tra-

trem suum Demeam alloquentem ; admirantemque tantam subito in eo factam vitae mutationem, vt qui antea tristis quidam parcusque fuisset, festiuus repente prodigusque euaserit. Quid istuc ? quae res tam repente mores mutauit tuos ? quod prolubium ? quae isthaec subita est largitas ? Caecilius enim ὑποβλιμαίων (vt indicio Nonij cognoscitur) inquit. Mea castraria, quod prolubium ? quae voluptas ? quae te laecat largitas ?

Indicata vetus lectio loci illius M. Varronis, quo, qui nexi appellarentur, exponit, cum in excusis libris sit deprauatus.

CAP. V.

OCVS ille M. Varronis in vij. libro de lingua Latina, quo docet, qui nexi olim vocati sint, multis modis corruptus est in excusis libris: sed ne in illo quidem sincerus, quem saepe integrum fidelemque nactus sum, quamuis immutatum aliquid ille habebat: discrepantque a peruulgata lectione. verba igitur primum M. Varronis ponam, vt in excusis nunc leguntur: deinde quid sentiam de omni

hac re, ostendam. Liber, qui suas operas in seruitute pro pecunia, quam debebat, dum solueret, nexus vocatur, vt ab aere obaeratus. Hoc C. Pupillo vacare Sylla dictatore sublatum ne fieret: & omnes, qui bonam copiam iurarent, ne essent nexi, dissoluti. in antiquissimo est, ceteris communi lectioni respondentibus. Hoc C. Popillio vocare Sillo dictatore: & quae sequuntur. sed in libris etiam qui primo tempore excusi sunt, legitur. Hoc C. Pollio vocare. Suspicio autem, vt libere sensum animi mei aperiam, defecisse supra verbum dat. vt fortasse ita scripserit Varro. liber, qui suas operas in seruitute dat pro pecunia, quam debebat. in nomine etiam Syllae dictatoris mendum esse puto: vereorque ne illud, & verbum, quod antecedit, cognomen aut vnum, aut duo Popillij fuerint: plures namque Romanos homines olim extitisse, qui duo cognomina habuerint, ex antiquis factis intelligitur. nam sublatum hoc multis saeculis ante Syllam dictatorem fuit: neque tam durum saeuumque institutum vsque ad tempora ipsius perdurauit: atque is etiam erat ille, qui vt plebi infestissimus, id potius confirmaturus esset, quam sua auctoritate disturbaturus. multo autem prius id sublatum fuisse perspicitur ex historia T. Liuij. qui narrat diligenter in viij. libro ab Vrbe condita, & quo tempore, & qua de causa nexi soluti sint. cautumque ne in posterum necesterentur. de illis autem, & iniquitate foeneratorum, ante & in vij. & iij. libro copiose egerat. cum igitur purgare locum non potuerim, maculas patefeci, & quam valui ad eas delendas, opem tuli.

Cum praefectum mulieribus a Graecis creari solere Cicero tradat, videri eum significare γυναικοκόσμον.

CAP. VI.

VERBA haec Ciceronis sunt e iij. libro de Rep. citata a Nonio. Hic vero mulieribus praefectus reponatur, qui apud Graecos creari solet: sed sit censor, qui viros doceat moderari vxoribus. Videndum igitur an intellexerit γυναικοκόσμον: ita enim Graeci vocabant magistratum, qui mulierum ornatui praefectus. Plautus quoque in Aulularia, inquit. Moribus praefectum mulierum hunc factum velim, Graecam consuetudinem sequens: atque idem (nisi fallor) intelligens. Cicero autem videtur in ea Rep. quam fingebat, hunc magistratum noluisse creari, sed eam curam tradi censoribus, qui auctoritate sua huic malo remedium adhiberent. Nam quod reponatur, inquit, nisi vitium illic est, valet (vt opinor) id verbum, omittatur: nec in nostrum hunc statum ciuitatis recipiatur.

Collatus Isocratis locus cum loco Ciceronis. cum ambobus declaretur, victoriam, quae obtinetur bello ciuili, non omnibus probari.

CAP. VII.

BELLORVM ciuilium victores integram gloriam, plenamque non consequi: nec ab omnibus ciuibus solere laudari: vt qui externos hostes superarint, apertum est: quamuis enim aduersarios vicerint, non tamen omnes, qui in contraria actie steterint, aut animo saltem iudicioque ab eorum consiliis discrepant, possunt delere. quare restant non parua odia contra illos: multisque incommoda ciuitatis,

ciuitatis, quae belli impetu, ab ipsis excitati administratique, necessario eueniunt, dolori sunt. significauit hoc Cicero in Caesarianis, cum C. ipsi Caesari gratias agens, quod M. Marcel- lum conseruasset ac resp. reddidisset, ex huiuscemodi factis docuit eum veram solidamque lau- dem hausturum, cum res ab eo bello gestae, praesertim ciuili, non omni omnium ore lauda- tum iri debeant, sed contra inuenturae sint qui aliquid in ipsis desiderant, ac multa etiam libe- re reprehendant: inquit enim, obscure hoc ipsum ostendens. Erit inter eos etiam, qui na- scentur, sicut inter nos fuit, magna dissensio, cum alij laudibus ad caelum res tuas gestas effe- rent: alij fortasse aliquid requirent: idque vel maximum, nisi belli ciuili incendium salute patriae restinxis. Apertius autem hoc Isocrates declarauit in libro, quem ad Philippum Ma- cedonem misit: cum enim exemplis ostenderet, confidere illum debere, quae ipse suadebat, posse efficere & ad exitum perducere, praeteritis etiam rebus Alcibiadis id probauit. qui cum e ciuitate eiectus esset, magnitudine animi sui, perturbato totius Graeciae statu, ciuibus neces- sitatem imposuit, vt se redire paterentur, atque in patriam reuocarent. quibus rebus (inquit) ille magnam gloriam consecutus est: non tamen omnibus probatam: vt enim industria ipsius atque vis animi merito laudari potuit, quia, quod voluit, perfecit. ita consilium iure optimo vituperari: qui bellum patriae intulit, ac plurimis malis domitos ciues recipere se coegit. Verba politici scriptoris haec sunt. Εκείνος μὲν ἐν πολιτικῶν ἀτίως γινόμενος, κατὰ τὸν εἰς τὴν πόλιν μὲν ἄλλοις μὴ δόξας τυχεῖν: οὐ μὲν ἐπαυνομήσις ὑφ' ἀπάντων. Iocasta quoque suasisit filio Polynici, qui cum exercitu Argiuorum venerat, vt expugnaret Thebas, ne vellet cupidus esse huius gloriae; expositis enim prius malis, quae inde sequerentur, si pergeret bellum inferre patriae; poti- tusque foret victoria illa, plena iustae reprehensionis, addidit; μὴ ποτ' ὦ τέκνον κλέος Τροίης σοι γίνοιτ' ἂν ὑφ' Ἑλλήνων λαβεῖν.

Aristotelis locus explicatus in VII. ἔδικαν. cuius sensum inter- pretes non perceperunt.

CAP. VIII.

N viij. libro de moribus ad Nicomachum Aristoteles, vbi de voluptate loquitur, refellitque opinionem eorum, qui nullam corporis voluptatem expetendam esse dicerent, cum alias, quae scilicet honestae sunt, toto pectore persequendas as- firmarent, inquit illas etiam ipsas, quas nimis damnarent, si modus in illis adhi- beatur, bonas esse. quod vt probet verumque esse ostendat, addit, generatim loquens: habituum animi motuumque, in quibus eius, quod melius est, exuperantia non in- uenitur, neque in voluptatibus etiam, quae inde proficiuntur, gignunturque, exuperantiam ullam inueniri: contra autem, quorum habituum ac motuum extat exuperantia, & vo- luptatis etiam, quae inde manat, exuperantiam extare & quae sequuntur. Verba ipsius au- ctoris, quae fideliter magis quam eleganter expressi, haec sunt: ἢν μὲν ἢ ἔξωθεν καὶ κινήσεων, ὅσων μὴ ἐστὶ τῶν βέλτερον ὑπερβολῆ, οὐδὲ τῆς ἡδονῆς: ὅσων δὲ ἐστὶ, καὶ τῆς ἡδονῆς ἐστὶν. Interpres igitur Graecus, quem sequitur etiam noster, putat vocem illam ὑπερβολῆ egere declaratione: adiun- gitque ἀσχετίαν, idest turpem ac vituperatione dignam, cum tamen id verbum sua vi ostendat vitium: nec requirat vt subscribatur, quod culpae affinem illam esse rem doceat: neque enim ὑπερβολῆ bona inuenitur. in virtute namque nihil nimium esse potest, sed quo magis habitus ille crescit: ad summumque perducitur, eo magis perfectus absolutusque est: fortitudo enim quanto magis subit pericula, quae oportet: sustinetque dolores, quos decet tolerare: cuncta- que alia seruat, quae prudentia directaque ratio praecipit, tanto magis virtutis illius nomine digna est: idem in temperantia, liberalitate, ceterisque virtutibus viu venit. unde etiam ni- mium voluptatum, quae inde proueniunt, capere non possumus: ab omni periculo vacui- tumus, ne magis quam oporteat vibus harum virtutum factisque gaudeamus; contra autem res habet, vt Aristoteles infra accurate docet, in habitibus animi motibusque, expositis huic malo ac culpae: voluptatis namque, quae inde efficitur, nimium quoque est. Id quoque Ci- cero cognouit: cum pro Plancio dicens, irrisit aduersarios, qui ipsi obicerent, ac tamquam cri- men aliquod, vitio verterent, quod nimis gratus, memorque beneficiorum esset; docuitque in ea ipsa re, vt in reliquis virtutibus, nihil nimium esse posse, his verbis vtens. Quae cum ita sint, iam succumbam Laterensis isti tuae orationi: in eo ipso, in quo nihil potest esse nimium, quoniam ita tu vis, nimium me gratum esse concedam: petamque a vobis, Iudices, vt cum be- neficio complectamini, quem qui reprehenderit, in eo reprehendit, quod gratum praeter mo- dum dicat esse. quasi enim ita Cicero respondit maledicto Laterensis, vt Agamemnonis seruus Menelao apud Euripidem Iphigenia in Aulide: quem enim tamquam probrum obiecisset, quod nimis dominis fidelis esset, ait; καλὸν γὰρ μοι τὸν περὶ τῆς ἐξουσίας.

Quae

Quae sit origo prisca huius verbi. Petere cibum e flamma.

C A P. I X.

ETERE cibum e flamma, quod de mendicis, infimisque hominibus, vulgo dicebatur, quaerendum est unde ortum habuerit. Nam illud Parmenonis in Eunucho in Gnathonem dictum, hanc vim habet: nam qui huic animum assentari induxeris, E flamma te petere cibum posse arbitror. eodem autem pacto videtur locutus fuisse Lucilius in xxvij. libro Satyrarum: haec enim eius verba leguntur apud Nonium, quae tamen ali quantum corrupta sunt. Mordicus petere aurum & flamma expedit e coeno cibum. an e more illo, stultaque superstitione, quod in rogum panem prisca imponeret? aliaque ad vitam necessaria, tamquam ipsis vesci possent mortui: cuius tamen ritus similitudinem quandam nunc quoque agricolae nostri retinent: illis autem rebus ex igne rapiendis insiderent sordidi quidam, & abiectae admodum condicionis homines, quod indicavit etiam in iambo in Rufam Bononiensem Catullus, cum mendicitatem illius, sordisque, declararet: ait enim. saepe quam in sepulchretis Vidistis ipso rapere de rogo cenam. Quum, deuolutum ex igne, persequens panem, A semiraso runderetur vltore. Vel potius inde ductum est, quod cum id non sine maximo periculo fieri possit, qui aliunde haberet, unde aleretur, numquam rationem illam temptaret; quare significat postremam quandam egestatem, atque auiditatem eius, qui hoc faciat. Donatus, interpres Terentij, originem huius vocis non quaerit: tantum inquit. Hic intellige non ex foco, sed ex medio igni, vel incendio flammae. nam antiquum verbum est. Cibum ex flamma petere.

De sacrilegio Dionysij Siculi, cui ille addidit impiam, sed acutam vocem, disputatum. Ciceronemque, qui id litteris mandauit, videri in loco, in quo id factum narrat, peccasse.

C A P. X.

IN III. libro de Natura deorum Cicero, cum impietatem Dionysij tyranni: sceleraque commemoraret, narrat etiam ipsum, quum ad Peloponnesum classem appulisset, & in fanum venisset Iouis Olympij, aureum ei detraxisse amiculum, grandi pondere, quo Iouem ornarat, ex manubiis Carthaginienfium, tyrannus Gelo: atque in eo etiam cauillatum fuisse, aetate grauem esse aureum amiculum: hieme frigidum: eique laneum pallium iniectisse, quum id esse ad omne anni tempus diceret. Hoc autem memoriae quoque prodidit Clemens Alexandrinus in libro, quo hortatur ad Christianam pietatem Graecam nationem: προτερον πικρον ipse vocat: ait enim. Dionysios μὴ ἴδω τὸν θεόν, ὁ νεώτερος, θαυμάσιον τὸ χρυσὸν περιλάμβανος τοῦ θεοῦ ἐν Σικελίᾳ, προστάξας αὐτῷ ἐπιούριον περιεθάλπει, χρυσῶντος φέροντος. τούτου ἀμεινον ἴσθαι τοῦ χρυσαίου: καὶ θείους, κορυφώτερον: καὶ κρύους, ἀλιεῖον. nam quod M. Tullius vitium amiculi aurei indicatum ab eo refert, Clemens ostendit ea voce Dionysium bonum potius, commodumque lanei pallij, quod ipsi iniicit, declarasse. Discrepat praeterea a Cicerone, quod hoc ipse tribuit Dionysio filio, cum ille manifesto patri scelus hoc assignet. de loco praeterea ipsis inter se non conuenit: Cicero namque in Peloponneso hoc ipsum improbe fecisse, cum Clemens tradat in Sicilia, in qua dominabatur, Dionysium sacrilegium hoc admisisse. & sane mirarer hoc eum in media Graecia aulum fuisse facere, ac gentem illam tam nefarium factum perferre potuisse. Vt autem libere quod sentio aperiam, cum memoriae proditum sit templum Iouis Olympij in Sicilia quoque fuisse, vereor ne hoc M. Tullio imposuerit, vt legens apud aliquem scriptorem hoc factum esse in fano Iouis Olympij, ob dignitatem Peloponnesij fani, & non recordatus eidem deo aedificatum, dicatumque in Sicilia templum esse, putarit in Peloponneso id ab Dionysio commissum: addideritque ipse, quod ad rem verisimilem reddendam desiderari videbatur. T. Liuius autem est, qui in xxiiij. libro tradit eodem nomine in Sicilia templum vocari, atque id duobus locis. Primum enim inquit, cum narraret, quae post Hieronymi caedem Syracusis facta sint. Armati locis patentibus congregantur: inermes ex Olympij Iouis templo spolia Gallorum, Illyricorumque, dono data Hieroni a populo Romano: fixaque ab eo, detrahunt. Deinde. Tunc Romanus exercitus ad Olympium (Iouis id templum est) mille & quingentis passibus ab vrbe castra posuit. Sed etiam Diodorus Siculus, cum ordiretur narrare, quomodo Hamilcar, Carthaginienfium imperator, in potestatem hostium venisset: & qua re fretus exercitum prope Syraculas admouisset, huius templi mentionem fecit, qui vt Liuius posteriore hoc loco, ipsum appellat: ita scribens. ἵππετο καταλαβόμενος αὐτὸν πρὸς τὴν ἄλμυρον τοῦ ποταμοῦ, καὶ μὴ πρὸς τὴν πόλιν: οὗτος δὲ καὶ προσβάλλεται ἐξ ἐφ' ἑαυτοῦ.

ἐξ ἐφ' ἑαυτοῦ τοῖς τεύχεσι διεγνώκει. Cum essent autem profecti Corintho, duce Archia, Graeci, qui Syraculas condiderunt, iisdem diis, quibus domi faciebant, templa illic consecravit: atque iisdem cognominibus appellavit, vetere quodam ritu, de quo capite tertio libri v. disputavi.

Aliud eiusdem impuri hominis impium factum, eodem loco a Cicerone commemoratum, subtiliter examinatur.

C A P. X I.

SATIUM Cicero, cum eiusdem sacrilegi hominis nefaria facta explicare pergeret, addidit. Idemque Aesculapij Epidauri barbam auream demi iussit: neque enim conuenire barbatum esse filium, quum in omnibus fanis pater imberbis esset. Hoc autem in Graecorum commentariis non memini me legisse: Plutarchus tamen in libro de Iside & Osiride, Aegyptiorum diis, inquit Dionysium auream comam Apollinis totondisse, quod valde simile huic factum est, vt idem fortasse ambo significare voluerint, quamuis in persona dei, quem violarit, atque improba etiam postea voce contemplerit, inter se discreparint: nec tamen non vtrique culpae affinis potuit esse tyrannus: nullam enim vniquam expilandi sana occasionem ille omisisset: nec acutae etiam voces, vt Siculo, quibus improbitatem suam ornaret, an augetet, defuissent. Verba Plutarchi haec sunt, reprehendentis eo loco consuetudinem Graecorum, qui ex aere statuas marmoreae, aut tabulas etiam pictas aliquorum deorum, ipsorum nomine appellarent: cum prorsus dij ipsi ab huiuscemodi omni iniuria liberi forent. ἔτι καὶ πολλοὶ λέγουσι, ὅτι τὸ αὐτῶν λαχάρης ἐξ ἑαυτοῦ: τὸν δὲ ἀπόλλωνος, χρυσοῦς βραχίονας ἔχοντα, Διονύσιος ἀπέκλειρε.

Eadem vocabula, & in Graeco, & in Latino sermone, aliter saepe capi a diuersis hominibus. quia res etiam, quae illis significabantur, discrepabant eorum iudiciis.

C A P. X I I.

OCAVIT saepe Cicero fortunatos, quos docti viri, Graeco sermone, dicunt εὐδαίμονας: cum tamen eosdem vulgus εὐτυχεῖς appellaret: nomina autem in praeclaro hoc statu hominum significando diuersa erant, quia sententiis etiam inter se periti ab imperitis de ea re valde dissentiebant: multitudo namque existimabat copiam bonorum eorum, quae fortuna dilargitur, vitam beatam efficere, cum sapientes magis in vltu virtutum, rectisque factis, illam positam iudicarent: nec vlllo pacto vellent eos, qui abundarent his commodis, vereque fortunati dici possent, si vacui a virtute atque improbi forent, beatos esse. M. Tullius igitur consuetudinem loquendi secutus est, cum in conuentu multorum verba faceret, & non philosophorum more disputaret, vt in oratione pro M. Marcello, cum inquit. Est vero fortunatus ille, cuius ex salute non minor paene ad omnes, quam ad illum ventura sit, laetitia peruenerit: intellexit enim manifesto hic εὐδαίμων, fortunatus dicens, cum vero inferioris aetatis homines eundem felicem vocent, Cicero hoc verbo vti consuevit, cum εὐτυχῆ significat, quod infinitis exemplis confirmari potest. nam quod in eadem oratione ait. Cetera cum tua recordabere, & si per saepe virtuti, tamen plerumque felicitati tuae gratulabere, sine dubio valet εὐτυχία. similis autem huic locus est ille pro lege Manilia de L. Lucullo imperatore. Vt initia illa gestarum rerum, magna atque praeclara, non felicitati eius, sed virtuti: haec autem extrema, quae nuper acciderunt, non culpae, sed fortunae tribuenda esse videantur. Virgilius in ij. libro de rebus rusticis hoc nomine intellexit εὐδαίμονα, ita canens. Felix, qui potuit rerum cognoscere causas: nec multo post eundem fortunatum appellauit, ostendens vt scientia rerum optimarum, ita etiam securitate otioque agricolarum confici vitam beatam: adiunxit enim. Fortunatus & ille, deos, qui nouit agrestes. In v. autem libro Tusculanarum quaestionum Cicero cum inquit, de Theophrasto loquens. Vexatur autem ab omnibus, primum in eo libro, quem scripsit de vita beata & quae sequuntur, ita reddidit πρὸς εὐδαίμονια: is enim erat index eius libri: vt percipitur etiam ex Athenaeo, qui in xij. libro, vbi inducit Cynulcum vexantem Myrtilum, quod amorem ornarat. in aliis etiam facit illum dicentem: nulla in parte imitari ipsum Theomandrum Cyreneum, quem prodidit Theophrastus in libro πρὸς εὐδαίμονια, circumeuntem ciuitates solitum profiteri, se viam rationemque traditurum, qua possent homines fieri beati: & tamen illic, cum hoc ipsum (vt opinor) intelligeretur, est id Graecum nomen, quo proprie copia bonorum declaratur, quorum fortuna domina est, id est εὐτυχία.

Quot sint notiones huius verbi Solarium, in Latino sermone?

CAP. XIII.

SOLARIUM, non semper in Latina lingua idem valet: nec eadem ubique huius nominis notio est. nam significare ipsum, quo horae declarantur, *ἡμερολόγιον* vocatum a Graecis: quod Graecum vocabulum in nostrum quoque sermonem radices egit: in oreque multitudinis, aliquantulum tamen corruptum, nunc est, patet vel testimonio Ciceronis: cuius haec verba sunt e ij. libro de Natura deo-

rum. Aut cum solarium, vel descriptum, aut ex aqua contemplare, intelligere declarari horas arte, non casu: quod autem ex aqua solarium dixit, *κλειψιδρακ* a Graecis vocatum, quo sane & ipse verbo aliquando usus est, intellexit. Significat etiam solarium, locum in summis aedibus ad excipiendum solem aedificatum: in quo, ad meridiem vergente, hieme apricari consuevimus, vulgoque appellamus terrazzo, quod liquido percipitur ex his Plauti locis e Milite glorioso, vbi Sceledrum, seruum militis, custodem concubinae erilis, inducit dicentem nulla ratione e propinqua domo Philocomasium penetrare in domum militis potuisse, insciente illo: quia nihil illic eorum sit, quae domos vicinas peruias faciunt, atque in illis solarium numerat: vnde non magno negotio in propinquas aedes pertransitur. ait igitur. Neque solarium, neque hortum, nisi per impluuium scio. & post sequente scena. Nisi mirum est facinus, quomodo haec nunc hinc transire potuerit. Nam certo neque solarium apud nos est: neque hortus ullus: neque fenestra, nisi clatrata. eodem etiam sensu manifesto cepit Caesar Augustus, cum de purpura colore nimis obscuro quereretur: docente enim mercatore quomodo spectanda foret: iisque verbis vtente, vt memoriae prodidit Macrobius, Erige altius, & suspicere, respondit ille acute. Quid ergo? vt populus R. dicat bene cultum, in solario ambulaturus sum? editissima enim ea pars est totius domus. Ad solarium autem certus locus videtur Romae vocatus, valde celeberrimus ac frequentatus: vt suspicor, quia illic in pariete aliquo ratio horarum descripta foret: ad solarium autem, vt in campo, id est in loco propinquo ipsi: mentionem huius loci fecit Cicero pro Quintio, cum remouere etiam patricidij crimen his signis vellet. Vixit enim semper inculte atque horride: natura tristi ac recondita fuit, non ad solarium: non in campo: non in conuiuio, versatus est: nec non (vt arbitror) Cornificius in iij. libro ad Herennium his verbis. Ita petulans es atque acer, vt ne ad solarium quidem idoneus, vt mihi videtur, sed penes scenam: & in eiusmodi locis exercitus sis. Praeterea solarium vocatur vectigal, quod solueret, qui aedificat in publico solo. vt declarat Vlpianus libro xxxiij. D. tit. viij. l. ij. In vrbe hoc etiam nostra, antiqua lege institutum erat, qui enim vellet, quod crebrum tunc erat, aedificare supra publicum iter, atque ita domum augere, cogebatur hoc facere; vnde, quia videtur id aliquid incommodi apportare, certe dedecoris multum, vectigal impedimentorum appellabatur. Principes autem nostri, ornandae vrbs studiosi; quod more Caesaris Augusti egregie, magnificeque praestiterunt, omnes has partes domorum seuera lege dixi iusserunt.

Videri apud Ciceronem significare Tragoedias excitare, id, quod Demosthenes *τραγωδιῶν ποσειῶν*.

CAP. XIII.

DILIGENTER videndum, an quod Cicero inquit, in oratione pro Milone: Nunc eiusdem Appiae nomen quantas tragoedias excitat, valeat, materiem praebet ad inuidiam Miloni faciendam: factumque illius, quo necem Clodio attulit, agitandum, atque augendum: in tragoediis enim omnia amplificabantur, ac grandiora fiebant: *τραγωδιῶν* certe saepe Graecis hoc significat, vt e loco hoc

Demosthenis pro Ctesiphonte perspicitur. *ἀλλ' ἐφ' οὗτος ἀδικούμενος με εἴωρα τῶν πόλιον, ἔστι γὰρ τῆν λικουῶν, ἢ λῆκα γὰρ ἐτραγωδία, καὶ διεξήκει.* docet enim si affinis erat rebus, quibus aiebat Aeschines, oportuisse illum se in iudicium vocare: praesertim cum tantae forent, quantas tunc ille, more tragicorum, exponeret ac commemoraret. Aristoteles quoque eodem pacto vsurpasse videtur hoc verbum in vj. libro naturalis auscultationis, cum captionis illius, quae Achilles vocabatur, & a Xenone inuenta fuerat, mentionem faceret: ostendebat enim sophistes ille, si certo aliquo modo magnitudo diuideretur, id, quod velocissimum foret, consequi non posse reu maxime lentam, atque, *ἔτι οὐδὲ τὸ πᾶσιον τετραγωνισμὸν ἐπὶ τῷ διακῆν τὸ βραδύτερον.* vocat igitur volucres illud *τετραγωνισμὸν*, quia grandi verbo auctum erat, cum fortissimi herois nomine appellaretur, qui & ipse ceteros in cursu vincebat, id est Achilles: neque enim

enim sequor Simplicium, qui putauit ita dictam esse rationem illam, quia in eam personae, quemadmodum in tragoediam ac comoediam, Achillis ac testudinis inductae forent: hoc enim multis modis inane esse: minimeque hic quadrare, intelligitur: neque enim ambobus his verbis, quorum alterum velocissimum: alterum vero tardissimum significat, respondet illud *τετραγωνισμὸν*, sed priori tantum aptatum est: neque testudo nomen viri est: personaeque, quae in fabulam inducatur. praeterea comoedia tenue poema est, nec rebus augendis aptum, sed conterendis potius. quare veriore omnino sententiam hanc esse puto. cumque Graeci veteres interpretes in explicandis obscurioribus sententiis Aristotelis acuti admodum sint, has elegantias politici scriptoris: proprietatemque antiqui sermonis, non magnopere vident.

Duo Ciceronis loci, qui a sinistris quibusdam correctoribus deprauati sunt, restituti.

CAP. XV.

XTITERE praeteritis temporibus non pauci: neque nunc etiam desunt, qui locos non nullos bonorum auctorum, falso mancos imminutosque putantes, inculcatis eo vno, altero ve verbo, corruerint: id autem ea de causa factum est, quia Latini sermonis proprietatem non intelligebant: vidissent enim profecto, si id tenuissent, nihil illic desiderari, sed plenam integramque esse eam lectionem. In aliis autem multis, qui ab imperitiis ita sunt inquinati, locus hic est pro Milone: cum enim in excusis nuper non nullis, qui fideliores aliis putantur, legatur. His lacrimis non mouetur Milo: est quodam incredibile robore animi septus; extremum hoc verbum ingenio (vt puto) additum est: neque enim in pluribus, quos vidi, scriptis libris inuenitur: neque in reliquis etiam impressis: absolutam vero esse sine illo, perfectamque sententiam declarat, quod alibi Cicero eodem pacto locutus est, vt pro M. Caelio cum inquit. Ego, si quis Iudices hoc robore animi, atque hac indole virtutis, ac continentiae fuit, vt respueret omnes voluptates, & quae sequuntur. Eiusdem consuetudinis exemplum hoc etiam pro A. Cluentio. Tametsi in hunc hostili odio, & crudelitate est. Eadem inscitia audaciaque imperitorum alterum etiam hunc vitauit in L. Pisonem, non longe a principio partis eius orationis, quae conseruata est: cum enim passim in excusis legatur. Hic in errorem homines impulit: hic eos quibus erat ignotus, decipit, fefellit, in fraudem induxit, videtur illud in fraudem, abundare, & additamentum inutile esse. & vetera namque exemplaria non habent: & Cicero saepe vno illo, quod sequitur, verbo, idem significauit, vt in ij. Philippica, cum inquit. Nihil queror de Dolabella, qui tum est impulsus, inductus, inlusus: & in epistola quadam ad Atticum. Senferam, noram, inductus, relictus, proiectus ab iis: valet autem hic manifesto inductus *ὑπαχθῆς*: vt Demosthenes locutus est in oratione *πρὸς εἰρηνικῶν*, cum ait: *οὗς ὑπαχθῆς τῶν ἐμῶν, οὗτε συμφερόντως, οὗτε ἰσῶς, οὗτε καλῶς προεἶδε φάκας:* & Isocrates in libro, quem misit ad Philippum Macedonem, vbi de Artoxerxe, Persarum rege, loquitur, qui in insidias traxit duces Graecarum copiarum liberalibus promissis, atque iure reuertendo: ipsosque, perfidia vsus, interfecit. ait enim. *τοιαύτως ἐλπίσιν ὑπαχθῆς, καὶ πῶς σεις δούς, πῶς ἐκείνῳ νομιζομένων τῶν μεγίστων, συλλαβῶν αὐτῶν ἀπέκτανε:* quamuis enim formam hic patiendi habeat hoc verbum, actum tamen significat. Locum autem in L. Pisonem deprauatum esse, aliterque legi in stilo exaratis libris, indicauit mihi Vincentius Borghinus, ac cri iudicio praeditus vir, ac liberali doctrina expositus: cuiusque infinitam diligentiam in elegantioribus litteris illustrandis monumenta ingenij ipsius testantur. nam declarat etiam hoc superesse verba, quae sustulimus, quia si illic legantur, corrumpunt formam illam dicendi: orationemque vehementiorem: moram enim quandam afferunt, impetumque illum oratoris retardant, qui ei loco maxime conuenit. Simile autem huic erratum pro Q. Ligario, frangit & ipsum: illic impetum dicentis: cum enim excusis habeant. Nam quid aliud agis? vt Romae ne sit? vt domo careat? ne cum optimis fratribus, ne cum hoc T. Brocco auunculo suo, nec cum eius filio, consobrino suo, ne nobiscum viuat? ne sit in patria? num in patria est. superant duo haec in extremo verba, quae repetuntur, & aliena illic maxime sunt a forma dicendi concitata. Quanto autem acrior sit oratio, quantoque magis perturbet aduersarium, si sit, vt esse debet, testantibus etiam antiquis exemplaribus, num est? nullum negotium est intelligere.

Novus orator, qui a Cicerone vocatus sit: eundemque declaratum a Dionysio καὸν ῥήτορα appellatum.

CAP. XVI.

NOVVM oratorem Cicero quandoque appellavit eum, qui in simili, vel potius eodem argumento, nova quaedam, anteaque inaudita afferret, non qui prius auditus non foret: neque enim personam illius tantum, facultatemque dicendi, sed causam agentem, munusque suum obeuntem, ipsum cogitat. In ij. libro Philippicarum cum inquit. Nec enim omnia effundam, ut si saepe decertandum sit, ut erit, semper novus veniam. Praeterea in Bruto, quo loco de sua Hortensii que ratione dicendi, studioque disputat. Maxime vero perspecta est utriusque nostrum exercitatio paulo antequam, perterritum armis; hoc studium Brute nostrum conticuit subito, & obmutuit: cum lege Pompeia, ternis horis ad dicendum datis, ad causas simillimas inter se, vel potius easdem, novi veniebamus cotidie. Declarat autem hoc in primis oratoris copiam inventionemque, qui pari admodum, similique in causa agenda, longe alius, diversusque ab eo qui antea fuerat, appareat. Ita quoque locutus est Dionysius Halicarnassensis in vita Lybiae, cum scriptorem illum laudaret, praecipueque in exordienda oratione facultatem ipsius admirandam praedicaret: cum enim ducentas orationes aut plures, quae in iudicio foroque haberentur, confecisset, in earum nulla perspicitur usus principio parum idoneo: aut a rebus, causae propriis seiuncto, ut etiam non deprehenditur iisdem argumentis rei probandae vniquam incubuisse: aut in eadem demum sententias incidisse, sed in singulis orationibus novum oratorem se praebuit: ait enim. οὐποδὲ καὸς ὁ ῥήτορ ἐπὶ καὸ ἑκατὸν τῶν λόγων: ante namque accusarat non nullos, qui cum paucas scripissent orationes illis culpis obnoxij erant: nec iisdem tantum locis in diversis orationibus utebantur, sed dicta ab aliis antea, omissa verecundia, usurpabant. quod autem ad multitudinem forensium causarum a Lybia scripturarum pertinet, idem etiam Cicero in Bruto memoriae prodidit, scribens. Catonis autem orationes non minus multae fere sunt, quam Attici Lybiae: cuius arbitror plurimas esse. Novum etiam hominem Romani vocabant ignobilem, & qui nulla commendatione maiorum, sed suo labore, atque industria clarus, evaserat, & magnos honores in rep. consecutus esset: id, quod ab inimicis saepe M. Ciceroni obiectum fuit; cuius vocis notio cum Graecis ignota foret, ut Latinis cognita & perspecta, declaratur diligenter ab Appiano, qui in historiae libro secundo his verbis hoc docuit: loquebatur autem de M. Cicerone. Κατὰ τὴν ἱστορίαν δὲ αὐτῶν ἐς ὕβριν τῶν ἐλομελῶν, ἐπέσκατον ἐς μὴ ἀγνώστια γένοιντο καὸν ὀνομαζόντων: καλέσασθαι δὲ ἴσθηται πῶς ἀφ' ἑαυτῶν, καὸ οὐ τῶν προγόνων γινώσκουσιν.

Correctus Isocratis locus in Philippo. qui in viri nomine depravatus erat.

CAP. XVII.

SOCRATIS locus mendosus est in nobili illa oratione, qua Philippo Macedoni suavit, ut reconciliatis animis Graecarum civitatum, inferret bellum Regi Persarum: vbi enim docet, non defutura ipsi auxilia, regulatorum etiam satraparumque, qui regi parebant, si exercitum in Asiam comportarit, ait: ut nunc in excusis libris legitur. καὸ μὴ μὴ δὲ γὰρ τὸν ἐν πορῶτατον τῶν νῦν πῶς τὴν ἡπείρου, προσηκούσιν δὸς μὴ ἐξέρων εἶναι πῶς βασιλείας πράγμασι, τῶν πολεμούντων. cum scribi sine dubio debeat: ἀλλὰ μὴ ἰδρῖα: & quae sequuntur: distinctis, seiunctisque duabus vocibus, quae perperam cohaerant: erroreque librariorum compactae erant, & ut grammatici Graeci aiunt, κατὰ δὲ τὴν ἱστορίαν. Hidrieus autem Cariae dynastes fuit, Hecatombi filius, Maufoli & Artemisiae fratres, cuius etiam meminit Diodorus Siculus in xvi. libro historiarum, hoc sensu scribens. Non multo ante haec tempora Artemisia, quae regno Cariae duobus annis potita fuerat, e vivis exiit: frater autem ipsius Hidrieus ei successit, qui septem annis regnavit. Sed etiam Plutarchus in Laconicis ἀποθηγμάσιν, cum Agesilai studium in adiuuandis amicis proferret, quod etiam, ut illis feruit, negligebat: commemorat enim breuem epistolam ipsius in manibus fuisse ad hunc Hidrieum, Gara missam, quae id certo declararet.

De ardore animi, quo flagrauit Plato in optimis artibus perdiscendis: longinquasque terras ipsum hac de causa peragrassse.

CAP. XVIII.

ERBA haec Ciceronis e libris de Republica, quibus declaratur quanto studio discendi flagrarit Plato, ut ne labori quidem vlli, aut impensae pepercerit, sed longinquas etiam terras peragravit, ut florentes aliquos illic doctrina, ingenioque, audiret, citantur a Nonio grammatico, eo loco, vbi diuersas notiones verbi Contendo explicat. Sed audisse te credo, tuum vero Platonem, Socrate mortuo, primum in Aegyptum discendi causa: post in Italiam contendisse. Laertius in vita ipsius, qui & ipse diu peregrinatum fuisse Platonem commemorat, tradit in Italiam primum ipsum venisse, ut Philolaum Eurytumque Pythagoreos audiret: indeque in Aegyptum ad prophetas se contulisse. Idem tamen narrat, antequam in Italiam veniret Cyrenas nauigasse, Graecorum oppidum in Africa, Theodori mathematici fama excitatum, quorum antea studiorum desiderio captus, post interitum Socratis, vna cum reliquis Socraticis viris ad Euclidem Megara accesserit: quae omnia memoriae prodita dicit ab Hermodoro, vnde illa acceperit.

Correcti duo loci in oratione pro Milone de opinione.

CAP. XIX.

VAB mea opinio sit de duobus Ciceronis locis, e nobili illa oratione pro Milone, hic aperire volo, ut si forte mendosi sunt, ut arbitror: coniecturaeque mea vera est, corrigantur. hoc autem eruditi ingeniosique viri videbunt, quorum iudiciis existimationibusque, & hoc, & alia mea, committo. Vbi igitur disputat vter vtri insidias fecerit: viturque in hac re indaganda Cassiano illo, qui semper quaerebat, cui bono fuerit, cum iam ostendisset quot quantaque commoda ex interitu Milonis Clodius assequeretur: declarare volens mortem Clodij Miloni obfuisse, inquit. At non P. Clodio mortuo vstitatis iam rebus obnitendum est Miloni, ut tueatur dignitatem suam: singularis illa, huic vni concessa, gloria, quae cotidie augebatur frangendis furoribus Clodianis, iam morte Clodij cecidit. vos adepti estis nequem metuere, hic exercitationem virtutis: suffragationem consulatus: fontem perennem gloriae suae perdidit. Suspicio igitur legi debere. At vero P. Clodio mortuo & quae sequuntur: hoc sensu, ut adipiscatur nunc T. Annii consulatum. tueaturque existimationem suam, cotidianis rationibus, vstitatisque viis studere cogitur: singularis enim illa, propriaeque ipsius ratio, conciliandi sibi animos bonorum, extincta est: crescebat enim cotidie gloria illius, quia magno animo resistebat furoribus Clodianis: impetusque ipsius in omnem Reip. partem retundebat: ea etiam, quae sequuntur, non inane esse suspicionem meam (nisi fallor) restantur. si vero negandi particula illic ponatur, non video qui idoneus sensus inde elici possit. Praeterea non multo post, vbi occurrit ei, quod dici contra Milonem potuisset, necesse ipsum Clodium, quamuis viuere illum sua interesset: neque enim omnia, quae homines faciunt, faciunt consilio ac ratione, sed motu saepe animi impulsu, vtilitates suas disturbant: atque ait, ostendens iratum Clodio esse non debuisse Milonem, aut acerbioris odio contra illum affectum. Quid enim odisset Clodium Milo, segetem ac materiam suae gloriae, praeter hoc civile odium, quo omnes improbos odimus. coniectura itidem ductus puto legi oportere, praeter hoc commune odium: quod enim civile odium sit, mecum excogitare non queo: commune autem, ut ipse interpretatur, est quo probi omnes viri improbos, atque inutiles ciues, odisse solent, quale fuit quod Catullus Vatinianum odium appellavit. nisi potius elegans atque eruditus, poeta vehemens acerbumque intellexit. Multo quoque infra M. Tullius eodem pacto locutus est, cum inquit. Etenim, & si praecipuum esse debebat, tamen ita communis erat omnium ille hostis, ut in communi odio paene aequaliter versaretur odium meum. Suspicio quoque locum hunc pro Q. Ligario contrario paene ac superiorem vitio laborare: cum enim passim nunc legatur. Haec ego noui propter communes necessitudines, quae mihi sunt cum L. Tuberone, legendum arbitror propter omnes necessitudines. & sane antiquo in libro scriptum offendi. Propter hominis necessitudines. ut librarij lapsus appareat, qui ob similitudinem harum vocum peccarit.

Declaratum beneficia, quae in probos & honestos viros conferuntur, compensari, sine opera eorum, qui acceperunt: quia facta illa vulgo probantur, ac summis laudibus in caelum feruntur.

CAP. XX.

XI MIAE illi sententiae, qua M. Cicero pro M. Marcello vsus est, virtutem ipsius indicans, ac quantum poterat extollens, similis aliquo modo est vox Graeci sapientis, qui se reddere beneficium existimauit, cum laudaretur ab omnibus, propter id factum, auctor in ipsum beneficij. Cicero igitur clementiam Caesaris, liberalitatemque, commendare volens: & quantam laudem inde consecutus esset, ostendere, declarauit id significans, magnam ex accepto beneficio ab ipso gloriam nactum esse Marcellum: exclamansque inquit. Est vero fortunatus ille, cuius ex salute non minor paene ad omnes, quam ad illum ventura sit, laetitia peruenerit. Sit autem omni genere virtutis ornatus ac plane beatus, cuius ex bonis rebus tantopere ceteri gaudeant, oportet. Xenocrates vero Chalcidensis, non minus sanctitate vitae, quam doctrina clarus, cum duceretur a publicanis, quod Athenis vitam degens, vectigal inquilinorum non soluisset, liberatus est ex eorum manibus a Lycurgo oratore, qui indignitatem facti non tulit: & vt erat iustus in primis ac seuerus vir, voluit etiam improbitatis suae paenas dare petulantes illos. Cum igitur postea philolophus ille incidisset in liberos sui liberatoris, ita ipsos allocutus est. Egregiam patri vestro pueri optimi gratiam refero: cuncti namque mortales ipsum laudant ob ea officia, quibus functus est aduersus me: neque tamen id existimari potest homo ab inani laude alienus, idisse arroganter: sed vt ostenderet, qui fructus esset honestorum factorum: filiosque ad imitandum parentem excitaret. Lycurgus autem Atheniensis tristis vir: vehemensque atque acerbus accusator est habitus, qui tamen innocentia ac grauitate vitae nemini sui temporis cessit. eius mentionem Cicero iterum in Bruto fecit. extat quoque oratio ipsius, qua accusauit Leocratem ciuem suum, quod periculosis temporibus patriam deseruisset, atque, exportatis inde suis bonis, turpiter Rhodum aufugisset. Idem etiam in iudicium vocauit, ac damnauit Lyficien, ducem Atticarum copiarum, cuius culpa accepta esset clades a Philippo in Chaeronea: eius autem accusationis sententiae quaedam, plenae acerbitalis, remanserunt apud Dioscorum Siculum in xvi. libro historiarum: ille namque cum infelicem exitum eius belli narrasset, hoc quoque memoriae prodidit, ac specimen quoddam grauitatis illius dare voluit, & quam vehemens & molestus accusator esset indicare: vt enim probitate morum delectabatur, virtutisque oppressae succurrebat, ita nequitiam vehementiore odio prosequeretur: nec ferre villo modo poterat flagitia improborum. Hoc autem (nisi fallor) iudicium intellexit Aeschines in peroratione in Ctesiphontem, cum exemplis impelleret iudices ad imitandam maiorum seueritatem: qui timidos ciues, ac publicae salutis desertores, paenis afficiebant: nec enim nomen aut accusatoris aut rei ponit. post vnum autem recitatum, addit. *ἕτερος δ' ἰδιώτης, ἐκπλόνσας εἰς ῥόδον ὅτι τὸν φόβον ἀνάνδρως ἠνέγκε πρῶτον ποτὲ εἰσαγγέλθαι, καὶ ἴσα αὖ τῶν φοι. αὐτῶ ἐγένοντο: εἰ δὲ μία μόνον μετέπεσον, ὑπερώρις ἂν ἢ ἀπέθανον.*

Duo loci, duorum grauium scriptorum, Isocratis Ciceronisque, inter se collati.

CAP. XXI.

IN medio libro Isocrates, quem scripsit ad Philippum Macedonem, ostendens se praeclare intelligere orationem illam parem esse non posse, neque copia sententiarum: neque luminibus orationis superioribus suis scriptis, quia ob infirmitatem aetatis vndique illam ornare & expolire non posset, addidit non oportere tamen omittere praeclarum illud, & quod tantos fructus ferre posset, argumentum, quod si inquit aliud praestare non potero, saltem rem adumbrabo: ac rudem incultamque praebebo iis, qui conficere ac labore suo adiungere, quae desiderantur, possint. Verba politici scritoris haec sunt. *ἀλλ' ἐν ὑπογράψεν γ' οἰμαι χαριστικῶς τοῖς ἐξηραγέσθαι, καὶ διαπονήν δωαμφοῖς.* Similis autem huic locus est ille Ciceronis in Bruto, quo commentarios C. Caesaris laudauit, quamuis omnem ornatum orationis tamquam vestem, illinc detractam esse fateretur: dixitque; Sed dum voluit alios habere parata, vnde sumerent, qui vellent scribere historiam, ineptis gratum fortasse fecit, qui volunt illa calamistris inurere: sanos quidem homines a scribendo deterruit. Idem enim profecto vsu veniret illis, qui hypothesin Isocratis nouis argumentis amplificare: atque aptis illi concinnitatibus exornare temptarent: mente enim prorsus sensuque

sensuque carent: nihil enim omisit accuratus scriptor, ac summus artifex dicendi, quod illic quadraret: quamuis ita de se, suisque viribus loquatur: sed quod reliquit, iudicio, quo semper in eo auctum est, summaque prudentia scribendi, reliquit.

Indicatum, vt Cicero prauam rationem Appij regendi prouinciam ostendit, vsus verbis medicorum, ita etiam Platonem, in simili re, tradenda, eadem ἀληγορία vsus.

CAP. XXII.

IN prima epistola vi. libri ad Atticum Cicero, cum de rapinis Appij, exhaustaque ab ipso atque expilata prouincia verba faceret, ἀληγορικῶς locutus est: vsusque verbis propriis medicorum, qui repletum nimis corpus exinaniant ac purgant. nec Latinis tantum, sed Graecis etiam non nullis: inquit enim: Sic Appius, cum ἐξ ἀφαιρέσεως prouinciam curarit: sanguinem miserit: quidquid potuerit detraxerit: mihi tradiderit eneclam, προσανατρεφόμενον eam a me non libenter vidit. Ab eadem autem arte verba transtulit Plato: idemque simile secutus est in viij. libro de Republica, cum de institutis nefariisque rationibus tyrannorum loqueretur, qui & ipsi, sublatis e ciuitate probis honestisque viris, hoc pacto ipsam purgant: praecipue autem insigni aliqua virtute praeditis cladem interitumque; moluntur, quorum virtutem aduersam esse suis facinoribus iudicant. cum igitur Socrates illic dixisset strueret temper insidias aliquas vitae ipsorum tyrannum, donec ciuitatem purgarit, responder Glauco: aliud dicens, aliud autem animo sentiens, καλὸν γὲ καθαρῶν, cui statim ille. *ναί, τὸν σώματιον ἢ οἱ ἰατροὶ τὰ σώματα: οἱ μὲν γὰρ τὸ χεῖρισον ἀφαιροῦντες, λείπουν τὸ βέλτιστον: ὁ δὲ, τὸν κατῆστον.* diuersa enim penitus exinanitio iniusti illius regis a purgatione medicorum est: medici namque quidquid corruptum est corruptione illa tollunt, ac quod integrum est relinquunt: hic vero contra. Addidit Cicero Graecum verbum, quo medici vtuntur, cum inedia paene eneclatos aliquos reficiunt, viresque ipsorum instaurant. Nam quod inquit id Appium non libenter vidisse, hoc quoque conuenit moribus medicorum, qui iniquo animo ferre conserunt, aegrotos, a se prius curatos, alij medico tradi: praesertim cum eorum curatio, morbi naturae seruientium, odiosa fuerit: eorum vero, qui postea adhibentur, suauis.

Videri Ciceronem pro Plancio allusisse ad Homericam sententiam, valde celebrem: & ab ipso etiam alias nunc Graece: nunc Latine usurpatam.

CAP. XXIII.

RO Cn. Plancio Cicero cum honori illius suffragatas fuisse integras regiones ostenderet: ac nomine etiam gentes illas ac terras appellaret, hoc pacto. Nemo Arpinas non Plancio studuit: nemo Soranus: nemo Casinas: nemo Aquinas, totus ille tractus celeberrimus, Venafranus, Alifanus: tota denique nostra illa, aspera & montuosa: at fidelis, & simplex, & fauatrix suorum, regio, se huius honore ornari: se augeri dignitate arbitrabatur, videtur allusisse ad locum Homeri, cum Ulysses sem ille de Ithaca patria ita induxit, cum Alcino, rege Phaeacum, loquentem: neque enim vitium illius terrae, quod inficiari non poterat: quis enim insulam eam asperam esse nesciebat? caelauit, sed maximo ipsius bono compensauit, ita dicens. *τρεχῶν, ἀλλ' ἀγαθὸν κοροσῶ τρέφος.* potest autem aequo animo ferri loci asperitas, si ciuitas ibi condita, dote hac praedita est: egregieque alit atque instituit adolecentes. M. Tullius igitur & ipse de Arpino, veteri patria loquens, vicinitateque illa omni, ait aspera & montuosa: hanc enim naturam esse regionis illius constabat. vt autem Homerus opposuit, bonam illam esse altricem, ita ipse, quod compensaret id malum, fidelem ac simplicem, fautricemque suorum esse tradit: haec enim virtutes illi temporari conueniebant, & maximum fructum ferre Plancio poterunt. Quod autem obscurius hic fecit eruditus scriptor, aperte tractauit in epistola quadam ad Atticum, vbi verba ipsa poetae posuit: nam ait. Nam Arpinum quid ego te inuitem? *τρεχῶν, ἀλλ' ἀγαθὸν κοροσῶ τρέφος: οὐτ' ἀρ' ἔγωγε. Ἡ γαῖα δὲ δώσεται γλυκεράπερον ἄμο ἰθῶναι.* Cum igitur animo comprehensam haberet similitudinem eorum locorum, facile fiebat, vt, de Arpino loquens, Ithacae reminisceretur: atque imitaretur sententiam Homericam: cum enim domi actas iam, causas scriberet quieto animo, huiuscemodi concinnitates, quibus orationes suas ornaret, ipsi in mentem veniebant. Sed in primo quoque libro de Oratore versum illum prio-

rem his verbis expressit. Ac si nos, id, quod maxime debet, nostra patria delectat: cuius rei tanta est vis, ac tanta natura, ut Ithacam illam, in asperissimis saxulis tamquam nidulum, affixam, sapientissimus vir immortalitati anteponeret, quo amore. & quae sequuntur.

Quid valeat apud Ciceronem: aliquid Trabi pedibus: originemque huius sermonis inueniri apud Homerum, non eam tamen, quam non nulli putarunt.

CAP. XXIII.

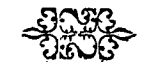

LEGANTES multi modi loquendi, significatusque verborum concinniores, qui non solum in v(u)lgo postea fuerunt Graecorum hominum, sed a Latinis quoque scriptoribus expressi sunt, videntur e poemate Homeri fluxisse: a poeta certe illo, cuius diuina fuit ingenij vis: ac facultas dicendi admirabilis, vsurpati prius fuerunt: ut quod Cicero in epistola quadam ad Atticum inquit. Fratrem meum, & te, si habebis, per me ista pedibus trahantur: id est omnem cogitationem istarum rerum abiiciam, quamuis videam ipsas pessime tractari ab improbis ciuibus, ac dilacerari. Item in alia. Nam de iudicijs quod quereris, multo laboro minus: trahantur per me pedibus omnes rei, id est statui res forenses non curare, ac per me iactentur, & male vndique habeantur omnes rei: translatis enim verbis a rebus, quae vere id patiuntur, propter similitudinem aliae, quae alia ratione multum mali sustinerent, trahi pedibus distae lunt: Homerus igitur in xvi. Odyssae, quo loco fingit callidissimum virum Vlysem, filium admonentem, accurateque ei praecipientem, quae ipsum facere oporteat domi, ne proci intelligant se rediisse: pararique, quae ad necem ipsorum faciant: in alijs non nullis, mandauit, ut quamuis videat se iniuriam pati a delicata illa iuuentute: omnique genere contumeliae vexari, aequo animo patiat: obuiuscaturque demum se filium esse. Hoc igitur exponens poeta dixit. Ηνπερ καὶ διὰ δόμα ποδῶν ἔλασσε δὴραζε. Καὶ βέλυσιν βιάσασσι, σὺ δ' εἰσορόων ἀνέχεσθαι. Hinc enim potius arbitror dictum esse modum hunc loquendi, quam vel a Vulcano Homeric, quem Iuppiter pedibus tractum e caelo in terram iecit: vel ab eiusdem Hectore tracto ab Achille, ut doctus vir in Prouerbijs censuit, vbi pedibus trahere tamquam prouerbiu explicat. Item vbi describit in Odyssaea importunissimum mendicum: narratque quibus verbis ille ausus sit, Vlysem domo sua exturbare, inquit, ipsum etiam hoc illi minatum esse facere. Verba Hiri haec sunt. εἰκε κέρων προθύρε. μή δὴ τάχα καὶ ποδῶν ἔλκη. Sed etiam infra, postquam ipsum Vlysem in concertatione vicit, narrans poeta illum, Vlysem domo sua, illo pacto eiecisse ait. αὐτὰρ Ὀδυσσεύς Ἐλκε δὲ ἐκ προθύρου λαβὼν ποδῶν.

Aperte igitur, & Hirus minatus est se facturum, & Vlyses in ipso fecit, quod in viuo iniuriosum est, & ignominiam non parua praefert. Praeterea cum a politissimis scriptoribus vsurpatum sit, aliquid desiderari, pro amissum illud esse, idem facundus in primis poeta eodem significatione cepit, in xiiij. libro Odyssae de Vlyse loquens, exposito in Ithacam, cum recensuit munera data ipsi a Phaeacibus: omniaque salua inuenit: inquit enim. Ὡς εἶπον τρίποδας περιμαλίας, ἠδὲ λίβητας. Ηρίμην καὶ χρυσόν, ὑφάντα τε εἴματα κλά. Τῶν μὲν ἄρ' οὔτι πόσει. Indicauit autem iam pridem Budaeus, diligentissimus eruditissimusque vir, ποσειν & ἐπιποσειν a Graecis dici pro desiderio rei amissae teneri: idemque posse in sermone illo ζητείν & ἐπιζητείν. Ciceronemque vtrumque verbum eodem loco, cum idem significare vellet, expressisse ostendit: in oratione inquam pro Archia poeta, cum ait, conuersa oratione ad accusatorem. Hic tu tabulas desideras Heracliensum publicas, quas, Italico bello incenso tabulario, interisse scimus omnes. Est ridiculum ad ea, quae habemus nihil dicere: quaerere, quae habere non possumus.

PETRI VICTORII VARIARVM LECTI- NVM LIBER XXII.

Explicatum illud Ciceronis e III. libro in Verrem. Poscunt maioribus poculis: ac de more illo bibendi Graecorum diligenter disputatum.

CAP. I.

AEPE mihi est attingendus locus Ciceronis in Verrem de crimine Lampfaceno: cum plenus sit elegantiae: institutaque multa Graecorum conuiuorum contineat, quae diligenter scriptor eruditus exponit. vbi igitur, inquit. Fit sermo inter eos & inuitatio, ut Graeco more biberetur: hospes hortatur: poscunt maioribus poculis. extremis vrbis puto Ciceronem significare voluisse, quod Graeci homines eo tempore, cum scilicet laetitia aliquantulum processisset, τὴν μείζονα αἰτείν dicebant: intelligi enim arbitror oportere, κύλικα: ut cum αἰτείν μείζονα κύλικα, valeat petere maius poculum, Ciceroni commodum fuerit illo modo reddere, quod idem potest, valetque: In comoedijs autem, in quibus licentia bibendi saepe ostenditur, crebro (ut opinor) haec verba ponebantur. quod intelligere licet e veterum comicorum exemplis, quae apud Athenacum leguntur: in x. enim libro citatur hoc testimonium Sophili e fabula, quae vocabatur ἐγχερίδιον. Σιωπῆς ἀκρατος ἐδίδωτο ἴσον ἴσῳ, πάλιν τὴν μείζονα ἤπουν. & paulo post alterum hoc Alexidis in ἀποκοπομείω. Ὁ συμποσιαρχὸς ἴω ἴω, ἀλλὰ δῆμιος. Ὁ Χαίρειας, κιάθους προπίνων εἰκοσιν ἴσον ἴσῳ: πάλιν τὴν μείζονα ἤπουν. quod si totas lepidissimorum poetarum comoedias haberemus, & plura, & certiora huius moris exempla inueniremus. In seuro etiam poemate, & plerumque pleno tristitiae, ac doloris, mentio est huius hilaris instituti Graecorum: Euripides enim in Ione ita inducit Creusae seruum narrantem, quae viderat. Ἐπεὶ δ' ἐς αὐλῆς ἦκον, ἐς κρατῆρα τε Καινόν, κέρων ἔλεξα ἀφαιρῆσαι χρεῶν Οἴηρά σκῆθι σμικρὰ μεγάλα δ' εἰσφῆσαι, Ὡς θάσσον ἐλθῶσ' οἶδ' ἐς ἠδονὰς φρεσῶν. Plutarchus praeterea in Bruto, cum ostenderet natali ipsius die: secundisque in rebus sodales eius Graeco more bibisse: ac vinum libasse, & victoriae Bruti, & libertati populi Romani, addidit Brutum, confirmare adhuc ipsos in eo studio magis volentem, poposcisse maius poculum: inquit enim. ἔτι μάλλον αὐτῶν εἶσαι βουλομένου, ἤπσαι ποτήριον μείζον. sed apud Homerum quoque vestigium est huius sermonis: cum fecit Achillem, videntem domi suae sibi charissimos viros, hortari Patroclum ut maius poculum afferret: haec enim verba poetae. Μείζονα δὲ κρητῆρα μοιχοῖτιόν νίε καδίσα. Fuit autem ea parte fortasse Cicero breuior, & aliquanto obscurior, quia imitari voluit modum illum loquendi: durior enim plerumque esse consuevit, cum vertit sententias aliquas Graecorum scriptorum. nam obscuritatis non nihil illic subesse declarat, quod eruditioribus temporibus alij aliter accipiebant, ut ostendit Paedianus, qui ait. Sunt qui producta o littera, poscunt, quasi saepe potant. sed poscunt prouocant intelligendum est. ut sit sensus, prouocant se inuicem. Poscunt, a pincerna petunt: maioribus autem poculis, ut subaudiatur, bibere quaerunt. Sequor autem ipse iudicium Asconij: opinionemque ipsius veram esse puto: maxime cum dixit sub audiri debere, bibere. quamuis desiderem in ipso diligentiam, qua nobis expressam hoc fuisse e Graeco indicaret.

Explicatus Aristotelis locus e IIII. ἡ δὲ Νικομάχεια: declaratumque, quae vis sit huius verbi, πᾶσι γινώσκουσιν.

CAP. VII. ΠΡΩΤΗ

VIDE VIDE in singulis virtutibus amplum eximiumque est, convenire magnanimo viro docens Aristoteles in iij. libro de moribus ad Nicomachum, primum id in fortitudine ita se habere his verbis, a contrario, confirmavit. οὐδὲν μᾶλλον τ' ἂν ἀρετῆς μετὰ τοῦ φόβου παρασεύσασται. Locum autem illum vertens Argyropylos, nec sententiam philosophi: nec vim extremi verbi, videtur expressisse: ita enim reddidit. Nulloque modo convenit magnanimo pericula fugere ob timorem: posse enim ipse arbitrator hoc praeclearo animi habitu praeditum quempiam periculum maius fuga declinare, nec tamen maculae aliquid turpitudinis tunc subire, quod generosam beluam in fuga teruare memoriae proditum est: tradit namque hic ipse leonem, cum hoc facit, non indecore: nec sine dignitate aliqua id facere: Quod vero ad notionem verbi illius valet, significat paene quod Plautus, inquit, in Epidico, demissis manibus: inducit enim ille militem quendam, ita loquentem. Imo si audias Meas pugnas, fugias manibus demissis domum. qui namque effule currunt, iactant manus. Aristoteles certe adiuvari cursum hac ratione testatur, verbo hoc ipso usus, in libro de Progressu animantium. quamvis illic verbum, quod intelligi hic videtur, addiderit: inquit enim. καὶ οἱ δεινότεροι θάλλον θείουσι, πρὸς τὰς χεῖρας. Machon autem comicus apud Athenaeum in vi. praecise locutus est, qui tamen idem videtur significasse, motum certe ipsius concitatioem intellexit: cum enim Diphili poetae lepidum consilium exponeret, datum Chaerephonti parasito, ad cenam longe ab oppido, ubi nuptiae celebrabantur, eunti: causamque postea eius consilij afferret, inquit. ἵνα μὴ παρὰ τὴν ἐκείνου μακρὰν ἐκδοσὴν ὄδον βαδίζων, τὴν γυνάθει διασπείσῃ. Suaserat autem ille, ut ex utraque parte malas, quatuor clavis adactis, fulciret: periculum enim erat ne in tam longo itinere peragendo, dum totum corpus quassaret, malae distorquerentur: nec munus postea suum obire possent, atque ita omnis ille viae labor frustra susceptus esset. Ludit autem Plautus lepide in hac re, immutatis partibus corporis, proque dimissis manibus, dimissis pedibus dicens: hi enim versus ipsius sunt in Pseudulo, ubi inducit coquum artem suam effertentem: atque incredibilia quaedam Ballioni commemorantem. Vbi omnes patinae feruent, omnes aperio Is odos dimissis pedibus in caelum volat Eum in odorem cenat Iupiter cotidie. Odor dimissis pedibus? Peccaui insciens, Quid est? quia dimissis manibus volui dicere: neque enim tantam contumaciam ipsius ferre amplius potuit leno: libereque ipsum reprehendit, cui, quemadmodum se purgavit, peccatum confitens, apparet.

Declaratum Cleanthem etiam quendam Samium fuisse eiusdem opinionis, cuius Nicetas Syracusius fuit: qui censuit caelestia omnia, supera que, stare: terram autem solam in mundo moveri.

CAP. III.

N Lucullo Cicero, cum Academicorum consilium defenderet, qui, rerum obscuritate cognita, temere aliquid affirmare nollent: ideoque assensionem cohiberent, in significandis tenebris, quibus omnia tecta & circumfusa sunt, exposuit plures sententias eruditorum virorum, magnopere inter se dissidentes: in iisque docuit extitisse etiam, qui, a reliquis omnibus, & doctissimis hominibus, & imperitis discrepans, arbitratus sit caelum: quaeque in eo sunt, manere: terram vero moveri, quo nihil absurdius videbatur excogitari potuisse, ac magis repugnans opinionibus reliquorum. Verba ipsius haec sunt. Nicetas Syracusius (ut ait Theophrastus) caelum, solem, lunam, stellas, supera denique omnia, stare censet: neque praeter terram, rem ullam in mundo moveri: quae cum circum axem se summa celeritate conuertat, eadem effici omnia, quae, si stante terra caelum moveretur: atque hoc etiam Platonem in Timaeo dicere quidam arbitrantur, sed paulo obscurius. Huius autem admirabilis opinionis meminit quoque Simplicius in commentariis in ij. librum de caelo, cum Aristoteles ipse in partitione quadam hoc quoque membrum posuisset hoc pacto. cum constet, sidera uniuersumque caelum transferri, necessarium esse, siue cessantibus ambobus immutationem eam effici: siue ambobus motum subeuntibus. ait enim hoc tactum esse, quia extiterint non nulli, quorum Heraclides Ponticus & Aristarchus meminerint, qui censuerint aspectum eundem rerum superarum conseruari, quamvis caelum ac sidera quiescant: terra autem circum aequinoctiales orbes ab oc-

casu

casu moueatur, nec tamen eorum nomen ponit. Plutarchus vero in libro, quem scripsit de forma, quae visitur in orbe Lunae, & idem tetigit, & nomine etiam auctorem huius incredibilis sententiae appellauit: neque tamen ipsi cum Cicerone in hoc conuenit: Cleanthem enim ille quendam Samium nominat, qui conatus sit ostendere, eadem effici omnia in caelo, quae nunc nobis apparent, posito caelo ipso manere: terram vero in obliquo circulo, & circum axem suum torqueri. Animaduertendum autem, quod Plutarchus ipse, ac reliqui Graeci dicunt, φαίνεσθαι σέθεν, Ciceronem exprimere voluisse, cum inquit, eadem effici omnia. Nam, quod idem tradit quosdam existimasse Platonem etiam in Timaeo idem dicere, sed paulo obscurius, puto locum hunc eius libri intelligere. Ἐγὼ δὲ, τρωφὸν μὲν ἡμετέρας: ἐλονόμενον δὲ πρὸς τὴν διὰ παντὸς πόλον τετραμέσον, φύλακα καὶ δημιουργόν, γυκτὸς τε καὶ ἡμέρας ἐμυχαρίσατο.

Declarati loci quidam Ciceronis: iudemque emendati, e libris ipsius de Republica, qui leguntur apud Nonium.

CAP. IIII.

SENTENTIAM Ciceronis e vi. libro de Rep. grauem: vtilemque regendae ciuitati, & quae praeterea non caret ornatu aliquo orationis, libet hic adnotare: citatur autem illa a Nonio, quo loco docet plures notiones inueniri verbi comparo: atque id exemplis optimorum scriptorum confirmat. Quam ob rem se comparat hic ciuis ita necesse est, ut sit contra haec, quae statum ciuitatis permovent, semper armatus. non nullae vero maculae apud Nonium verba haec occuparunt, quas mihi videor satis commode sustulisse. quod tamen melius docti & acuti viri, quorum auctoritati me totum dedo, iudicabunt. Verba praeterea haec eiusdem, e ij. itidem eorundem librorum, ab eodem grammatico citata, quamvis ipsius nomen illic positum non sit, apparet de Iustitia pronuntiata esse, atque hanc ipsam virtutem describere. Quae virtus praeter ceteras, totam se ad alienas vtilitates porrigit, atque explicat: cum enim commune hoc sit omnium virtutum, ut commoda aliena spectent: nec propositum habeant prodesse iis, qui praediti ipsis sunt, iustitia in primis hoc habet: quae non tantum suas vtilitates non procurat, sed damno etiam afficere illum, in cuius animo haeserit, cum oportet, non dubitat. vnde alienum bonum vocata est: & veteres sophistae ipsam ut detrimentosam fugiendam dixerunt: praestareque iniustum quempiam quam iustum esse. quod si reliquae quoque nullum suum propriumque fructum sequuntur, maiorem tamen splendorem dignitatemque afferunt, cum vltus huius virtutis saepe ignotus obscurusque sit. Ab eodem etiam alio loco ponuntur haec eiusdem scriptoris verba, sumpta ex eodem libro, quibus declaratur iustitiam fuisse, quam superioribus verbis intellexerit. Iustitia foras spectat, & proiecta tota est atque eminent. quamuis illic perperam expectat legatur.

Locus M. Ciceronis pro Gallio, qui citatur a Quintiliano, diligenter animaduersus: aliusque itidem M. Caesij in Antonium, ab eodem rhetore adductus, emendatur.

CAP. V.

VAS Cicero vocauit coronas languidulas in descriptione conuiuij luxuriosi, Plutarchus videtur ἐάλως appellasse: apud Quintilianum enim haec M. Tullij verba leguntur in viij. libro, ubi de lumine orationis, quod εὐάρετα vocatur, disputat. Videbar videre alios intrantes: alios vero exeuntes: quosdam ex vino vacillantes, quosdam hesternae potatione oscitantes: humus erat immunda: lutulenta vino: coronis languidulis, & spinis cooperta piscium. In Pyrrho autem Graecus ille, grauis scriptor, cum acutam lepidamque rationem Metonis cuiusdam Tarentini exponeret, reuocare ciues suos ab arcessendo rege illo in Italiam studentis, narrat ipsum, cum dies adesset plebisciti faciendi: popululque iam sederet, sumpta corona languida, & facula, ut mos ebriosorum est, lucenteque tibicina, in contionem ludibundum peruenisse, atque ita, sibi auditione facta, dixisse, quae ab illius habitus homine expectari non poterant, ac tempori illi, salutique ciuium valde congruebant. verba Plutarchi sunt, in quibus exemplum id est. λαβὸν εἰς τὸν τῆ ἐάλων, καὶ λαμπάδιον, ὡς πορτοὶ μέθυστοι: nos patrio sermone coronas huiuscemodi, floresque, passos vocare consueuimus. Locum vero eum Ciceronis ex oratione pro Gallio sumptum esse, indicio veteris rhetoris cognoui. Aquila namque Romanus, qui de luminibus orationis scripsit, cum exemplum poneret schematos, appellati a Graecis λεπίλογισσ, illo vsus est. Tale pro Gallio de conuiuij luxurioso.

luxuriolo. Vt clamor, vt conuicium mulierum, vt symphoniae cantus. Videbar mihi videre alios intrantes, alios autem exeuntes: partim ex vino vacillantes, partim hesternae potatione oscitantes. Verfabatur inter hos Gallius, vnguentis oblitus: redimitus coronis. Humus erat lutulenta vino: coronis languidulis, & spinis cooperta piscium. cum autem vberius ipsum ponat hic auctor, collatione facile ille castigari potest. desideratur tamen apud Quintilianum non nihil, quod integrum illic legitur. verum nomen schematis esse, quod ostendi, certum est: ita enim appellatur, quod singulae res subtiliter explicantur: prima tamen littera eius nominis in excusis corrupta est. Defendisse autem se Gallij causam, accusante M. Calpurnio, Cicero ipse memoriae prodidit in Bruto: sed etiam verba quaedam ex eadem oratione citantur a Nonio, vbi docet, qui vocati sint a Latinis etiam scriptoribus logi. Admonet autem me quod Cicero inquit, quosdam hesternae potatione oscitantes, vt plures maculas tollam ex loco M. Caelij, quem adducit itidem Quintilianus in iij. libro ex oratione in Antonium: describit enim eum temulentum, vel potius ante oculos audientium ponit: magnae spei iuuenis, sed turbulenti ingenij: crebroque consilia de magnis rebus mutantis: in aliis autem multis, quae ipsius foeditatem aperiunt, haec etiam leguntur in antiquis exemplaribus. Quorum cum omnium voce tactuque oscitaret, proximae cuiusque collum amplexu petebat: in excusis tamen libris est, quod non probo, nec conuenire illic villo modo puto. vocem tactumque noscitur: nec enim ebrius Antonius, somnoque obrutus, noscitur vocem inclamantium: tactumue ferientium. cum contra clamore e profundo somno: istuue aliquo excitati, primo oscitent. Quod vero ad sententiam totius loci Ciceronis, quem supra posui, facit. Plutarchus quoque in libro *περὶ ἀσχημοσύνης*, vbi quibus signis intelligi possit iracundia furor-que dominorum docet: habere enim excandescuntiam acerbitatemque naturae, certas quasdam notas, quae ipsam aperiant: vt a praetereuntibus intelligi etiam notis illis queat, an dominus aliquarum aedium luxuriolosus sit, in enumerandis iis signis, non nulla posuit, quae eadem sunt cum iis, quae a Cicerone tanguntur: quare libuit locum indicare. inquit enim. *Δὲ τῶν μὴ ἀσώτων τοῖς οἰκίαις προσβύτες, ἀλλήτριδος ἀκούσων ἰσθίνης, καὶ πλάν, ὅς ἐστιν, οἶνον: καὶ ἀπὸ κρῆματι τὰ σερῶν καὶ κρηπάλωντας ὀρῆσις ὑπὸ θύρας ἀκούσθους, & quae sequuntur. In primis autem conuenit, quod suppresso nomine auctoris, inquit, a quopiam dictum esse πλάν οἶνον: Cicero enim humum lutulentam vino dixit.*

Euripidis sententia inuenta, quae conuenit sententiae cuidam Ciceronis: declaratum-que, qui sint diuites ex opinione Stoicorum.

CAP. VI.

M C I C E R O in oratione Corneliiana cum dixit (adducuntur autem inde plures sententiae ab ipso in Oratore suo.) Neque me diuitiae mouent: quibus omnis Africanos & Laelios multi venaliciij mercatoresque superarunt, videtur expressisse sententiam Euripidis, quam induxit quandam his verbis edentem. *Μὴ πλοῦτον εἶπες: οὐχὶ θυμαίω θείον, ὃν ἡ κάκιστος ἐκείνως ἐκτίσαστο:* citantur autem hi duo senarij a Plutarcho in libro, quo praeparat adolescentem ad lectionem poetarum: fabula namque poetae vbi erant, periit vetustate. Plato quoque in v. libro de legibus, cum honorem omnem eriperet vulgaribus diuitiis, atque eodem argumento in illis conterendis vteretur, eodem respectu manifesto intelligitur: nam iidem etiam verbis vtitur: inquit enim. *Πλουσίους δ' αὐτὸ σφόδρα καὶ ἀγαθούς, ἀδύναστον: οὐ γὰρ διὰ πλουσίους οἱ πολλοὶ καταλέγουσι: λέγουσι δὲ τῶν κερτημοσῶν ἐπὶ ὀλίγοις τῶν ἀνθρώπων πλείους νομίσματα ἀξία κτήματα.* Quod autem fieri non posse inquit, vt iidem homines, & valde diuites, & probi viri sint: statimque aperiendum censuit de quibus diuitibus loqueretur, id non sine causa fecit: intelligebat enim alios esse hoc nomine digniores, quos docti homines, non vulgus, diuites vocarent: id, quod postea Stoici arripuerunt, vt Cicero multis locis testatus est. nam, quod in epistola ad Trebatium, inquit. Balbus mihi confirmauit te diuitem futurum, id vt Romano more locutus sit, bene nummatum te futurum: an quomodo Stoici dicunt, omnes esse diuites, qui caelo & terra frui possint, postea videro, hoc prorsus valet. sed in oratione quoque pro P. Sestio, idem breuius tetigit, cum in Gellium, impurum hominem, & qui patrimonium deuorarat, inueheretur. Posteaquam rem paternam ab idiotarum diuitiis, ad philosophorum regulam perduxit. Neque tamen idiotae tantum bene nummatum diuitem appellarent, verum etiam Peripatetici: qui insimulabant quoque eo nomine Stoicos, discedereque a consuetudine sermonis aiebant. Alexander Aphrodisiensis in secundum librum Topicorum & ipse contra illos ita argumentatur. *Οὐ γὰρ ἀγνοοῦντες οὗτοι τὰ ὑπάρχοντα τῶ σφόδρ, πλοῦτον ταῦτα λέγουσιν, ἢ κάλλος, ἢ δύναμις, ἢ ἀλλὰ παραβιάζοντες τὴν καὶ μόνον*

μὴ λέγειν: ἢ γὰρ πλοῦτες, ἢ τὸ κάλλος οὐκ ὑπὸ ἀρετῆς, ἀλλ' ὃ μὴ ὑπὸ χρημάτων τε καὶ κτημάτων κατηγορεῖται & quae sequuntur. sed infra etiam in eodem libro alium locum indicat, vnde duci possunt argumenta contra hanc ipsorum incredibilem sententiam.

Sublatum mendum e II. Ciceronis Philippica.

CAP. VII.

A R B I T R O R maculam esse in his Ciceronis verbis e ij. libro Philippicarum, quam tamen, qui intentis oculis orationes illas inspexere: multumque operae in ipsis purgandis posuere, non viderunt: quod enim in excusis omnibus libris legitur. Duo tamen tempora inciderunt, quibus aliquid contra Caesarem Pompeio suaserim: ea velim reprehendas, si potes. Vnum, ne quinquennij imperium Caesari prorogaretur: alterum, ne pateretur fieri, vt absentis eius ratio haberetur, & quae sequuntur, puto legi debere, ceteris omnibus seruatis, ne pateretur ferri: ita enim Cicero alibi locutus est, sed ratio etiam ipsa, si accurate attendimus, hanc veriore esse lectionem docet: auctoritate enim sua Pompeius, ne id ferretur ad populum, impedire poterat: promulgatum autem, ne probaretur multitudini, vllis opibus efficere nequibat. In viij. libro Epistolarum ad Atticum, vbi Cn. Magnum accusat, ac de peccatis eius maximis, & hac ipsa demum re, queritur. Idem etiam tertio consulatu, postquam esse defensor reip. coepit, contendit, vt x. trib. pl. ferrent, vt absentis ratio haberetur. In libello quoque de senectute, cum olim in excusis legeretur: Optimis auspiciis ea geri, quae pro reip. salute gererentur: quae contra remp. fierent, contra auspicia fieri, secutus veterum librorum fidem, emendauit, quae contra remp. ferrentur, contra auspicia ferri.

Cur carpsit Cicero verbum in epistola Antonij, quod iusta reprehensione carere videtur.

CAP. VIII.

N O N reprehendisset fortasse M. Cicero verbum in epistola M. Antonij, vt nullo modo illi tempori: rebusque atrocibus exponendis, aptum, nisi ab inimico prolatum id foret: ac nisi omnia, quae illic ab eo dicta fuissent, criminari atque explodere in animum induxisset: quod enim in ea fuerat. Quamobrem vos potius animaduertite, vtrum sit elegantius & partibus vtilius, Trebonij mortem persequi, an Caesaris, contemnens exagitantque Cicero ait. Vtrum inquit elegantius. Atqui hoc bello de elegancia quaeritur: nam Demosthenes quoque in nobili illa oratione pro Ctesiphonte verbum, quod huic paene respondet, in re graui, & ad statum Reip. pertinente, vsurpat. locus autem omnis huic admodum similis est: inquit enim. *Κακίον σκόπη πότρου κακίον, καὶ ἀμεινον τῆ πόλει, διὰ τὰς τῆν πρότερον διεκρίσας, οὐσας ὑπομεχθεις: οὐ μὲν ἔν εἶποι τις ἀν ἡλικίαν, τὰς ὑπὸ πιν παρόντα βίον γνημοσίαν, εἰς ἀχαρισίαν, καὶ προσηλαμισμὸν ἄγην: ἢ πᾶσιν ὅσοι τι μετ' ὀνοίας πρᾶττοι, τῆς παρὰ τούτων τιμῆς, καὶ φιλικῆς θεραπείας μετεῖναι.* Vterque autem duorum horum praestantium oratorum duo verba posuit: quorum alterum honestatem splendoremque: alterum autem vtilitatem commodumque referret: nec me tamen fallit, cum elegans nescio quid delicati plerumque ostendat, hoc in eo carpsisse Ciceronem: nam si honestius dixisset Antonius, nullo pacto notare id potuisset: in peroratione enim quoque pro L. Cornelio Balbo eodem pacto locutus est: nam inquit. Videte ne vtilius vobis & honestius sit, illis ducibus errare, quam hoc magistro erudiri. Quod autem Antonius eodem in loco, odio verbo causam Pompeianorum victam ac profligatam, iugulatam μεταφορικῶς vocauit: Ciceroque ei parti respondit. Si esset iugulata, numquam exurgeret: quod tibi tuisque contingat, execrans illum sociolque, Demosthenes quoque exitium precans Aeschini, idem his verbis in eadem causa pronuntiavit. *Ἄ σοι καὶ τοῖς σοῖς οἱ θεοὶ τρέψαντες εἰς κεφαλῶν.* nam translationem ipsam criminari non potuit, cum aptissima sit: & ab ipso etiam aliquando vsurpata: tantum ipsum exagitat, quod pugnancia loquitur: cum putet, quam iugulatam dicit, posse reuiviscere. T. autem Liuius in xxxv. libro superiore verbo, vt Antonius: vsus est, qui tamen (vt opinor) non tantum reprehensione caruit, sed laudem quoque meruit: ait enim. Is elegantius facturos dixit, si iudicio patrum, quam si forti eam rem permisissent.

Indicatum

Indicatum, duas Graecas sententias, quibus usus est Cicero in epistolis ad Atticum, a Graecis etiam scriptoribus citari.

CAP. IX.

VM epistolis Ciceronis purgandis operam dedi: quae infinitis maculis deformatae erant: sententiaque non nullas obscuriores, Graecis praesertim verbis illic prolatae, explicavi, non dum incideram in vocem illam, quae Graecae, dulcedinem cuncta intelligendi superare ceteras omnes suavitates significatur, apud scriptorem vllum eius nationis, quamuis leuiter locum emendarim, sequutus fidem optimi exemplaris: nunc autem, cum prouerbiu illud a Graeco quoque auctore celebratum inuenerim, libuit locum indicare. Verba Ciceronis haec sunt, e iiii. libro epistolarum ad Atticum. οὐδὲν γλυκύτερον, ἢ πάντ' εἶδέναι: quare, vt homini curioso, ita perscribere ad me, quid primus dies: quid secundus: quid censores: quid Appius, quid illa populi Apuleia: denique etiam quid a te fiat, ad me velim scribas: antea enim libri excusa habebant, singulari numero πάν, quod correxi, & ad multitudinis numerum rettuli, quae vera esse lectio manifesto nunc intelligitur. Themistius igitur peruulgatae huius sententiae mentionem fecit in oratione quam vocauit βασιανισμῶ, cum ostenderet se mirifico amore rerum suarum cognoscendarum teneri: dissentireque in hoc ab ingenio plurimorum, qui alienas res curiose inuestigant: suas propriaeque negligunt, ita autem locutus est elegans, eruditusque scriptor, Εγὼ δὲ ἐβουλόμην περιτρεχέσθαι μοι τὰς πύρας, ἵνα τὰ ἑμαυτοῦ μόνον ὀρέωμαι: τὰ δὲ τῶν ἄλλων δὲ μὴ διατάμω: οὐκ ἐπὶ βῆ (φασί) γλυκύτερον, ἢ πάντ' εἶδέναι, καὶ ἐγὼ οὐ μὴ πύραδα. nam in ea re exponenda fabellam Aesopi attigerat, qui tradidit singulos homines duas manticas gestare: alteram, in pectore: alteram vero, in tergo: ambas autem rebus malis refertas esse, sed anteriorem: alienis: posteriorem vero, propriis illius, qui manticas illas fert. vnde fieri vt homines sua ipsorum mala non videant: aliena autem acute atque exquisite perspiciant. quare optat ille politus vir vt manticae conuertantur, vt sua tantum intueri valeat: aliena autem nullo modo: cuius praeclari desiderij sui, ac graui proboque viro digni, rationem reddit, communi illa sententia, quam tamen aliquantulum emendat, vt qui putet non omnia scire iucundissimum esse, sed res tantum bonas. Catullus igitur in extremo lambo in Varum cum inquit, Sed non videmus manticae, quod in tergo est, respexit & ipse ad fabellam Aesopi: nec non Horatius in Satyra tertia secundi libri, dicens, Dixerit insanum qui me, toridem audiet: atque Respicere ignoto discet pendentia collo: quam autem manticam Catullus, Graecus ille scriptor πύρα vocauit. Superiori autem similis locus est hic in xiiij. libro earundem epistolarum, quem etiam tunc aliquantulum deprauatum correxi, eodem fidelissimi libri auxilio: nec enim adhuc in ea verba Graeca incideram, quae postea reperi apud Dionysium Halicarnasensem, accuratum magistrum dicendi. Post verba igitur Ciceronis, quibus petit ab Attico, vt se iuuet consilio, vtum aperte improbum iuuenem, fratris filium, alpernetur ac respuat, an astute in eo negotio se gerat, ac dolo vtatur, cum Pindari locum, illi sententiae exponendae accommodatum, vsurpasset: verbaque Graeca eius poetae, posuisset, legitur: vt enim Pindaro, sic δίχα μοι νόος, ἀτρέκεια εἶπεν. cum autem indicassem locum illum tactum etiam esse a Platone in ij. libro Politiae, quo etiam firmo praesidio Graeca verba, turpiter inquinata, facilius emendaui, extrema haec apud philosophum illum elegantissimum non leguntur. Succurrit igitur huic rei Halicarnasensis, qui in libro de compositione verborum, inquit: ἡ ὁπότε ποτε γινώσκαι φάτω ἀν ἐγὼ γὰρ ἀπορῶ: καὶ δίχα μοι νόος, ἀτρέκεια εἶπεν. loquitur autem de tribus illis formis dicendi, quas χαρκετήρας Graeci vocant, differentiisque ipsarum: cum enim primam secundamque nominibus translatis vocarit: prioremque αἰσχροῦν: posteriorem vero γλαφυρῶν appellatit, aut ἀνδραῶν: tertiam, temperatam ex ambabus illis, quomodo vocet, se dubitare dicit: statimque verba illa adiungit. In libris autem excusis Ciceronis legebatur prius ἀτρέκεις, mendose vt hoc etiam testimonio confirmatur: quid vero existimem valere illic extrema duo verba indicabo, quamuis certi nihil de illis habeam, cum in reliquis carminibus diuinissimi eius poetae locus ille non inueniatur: arbitror enim significare, ἀτρέκεια εἶπεν, vt verum fatear, & quemadmodum res ipsa se habet, aperiam: nam videtur labem aliquam asferre culpamque tam incerto animo de aliqua re esse: hominesque ea de causa id tegere consueverunt: ipse tamen veritatem eius rei poeta dixerat se velle patefacere, atque eum postea secutus M. Tullius, quid haberet ambiguum, libere indicauit.

Emolumentum aliam etiam notionem habere, quam vulgo putetur: nec ab villo grammatiano explicatam, testimoniis veterum comprobatum.

CAP. X.

EMOLUMENTVM non idem semper apud optimos Latinae linguae auctores valet: sed non tantum res diuersas potest, verum etiam contrarias: nunc enim quaestum significat, aliquidue quod conducatur: nunc vero quod operosum est, ac magnum studium requirit. probare exemplis significare emolumentum, quod iuuet, necessarium non est, cum plerumque ita capiatur: alteram autem hanc eius notionem, nouam auribus multorum, ac difficilem primo futuram puto: auctoritatibus tamen allatis ipsam non repudiatum iri spero. C. igitur Caesar, elegans rerum suarum scriptor, in primo commentario de bello Gallico, quo loco legationi suae respondentem Ariouistum commemorat ita dixisse. Praeterea se neque sine exercitu in eas partes Galliae venire audere, quas Caesar possideret: neque exercitum sine magno comite, atque emolumento, in vnum locum contrahere posse, manifesto ita cepit: neque enim emolumentum, quaestusque vllus fit in contrahendo exercitu, sed contra sumptus ingens, atque iactura pecuniae immanis: neque id rationibus eius Regis, eique quod probare volebat, accommodatum vlllo pacto erat. contra autem posterior haec eius verbi vis, notioque infrequentior, mirifice quadrat sententiae Ariouisti: ostenditque, quod tempus illud postulabat: quis enim non intelligit magnum impedimentum esse, exercitum e pluribus diuersisq; sedibus in vnum locum contrahere: contractumque postea in alias terras ducere. Praeterea M. Vatro eodem modo videtur id vsurpasset in iij. libro de re rustica, ac multiplex denique negotium, magnum emolumentum appellasse, cum Axiu, tranfacto iam secundo actu, vt putabat, ita induxit loquentem. Nec de cocleis ac gliribus quaero, quod reliquum est: neque enim magnum emolumentum esse potest. significat enim se nolle quempiam occupari in disputatione de cocleis ac gliribus, quae reliquae partes erant sermonis ad venationem pertinentis, quia cognitio illarum rerum obscura difficilisque non foret: nam valere illic emolumentum hoc quod dixi, non quaestum fructumque, manifesto percipitur ex iis, quae statim respondet Appius: reprehendit enim ille Axiu, quod existimet rem illam apertam procliuemque esse: ac non paruas difficultates in illa re, recte ordine tractanda, esse declarat. Verba eius haec sunt. Non istuc, tam simplex est inquit Appius, quam tu putas o, Axi noster: nam & idoneus sub dio sumendus locus coclearis & quae sequuntur. Quis autem non assentiat auctoritati duorum maximorum scriptorum? nam ne maculae aliquid illic inesse quis putet, testificor me vetustissimos libros vtriusque auctoris vidisse: nec discriminis quippiam a recepta lectione illic inuenisse. Constitueram satis, vt opinor, receptam, veramque lectionem, superioris huius C. Caesaris loci; animaduerti tamen postea desiderari adhuc quiddam, vt firma penitus illa, certa que esse ab omnibus cognosceretur; atq; hoc, quia vetus opinio docti viri, & clari in hoc genere studiorum, aduersabatur; qui temptauerat ipsam, & ad quoddam tempus deprauatam esse existimarat; pro emolumento enim, legi debere, molimento, confusus iudicio, significarat: quam sententiam suam diuulgauerat, & quemadmodum multis aliis, ita etiam mihi ipsi Romae aperuerat, ac paene persuaserat; Vnde post editos meos hos libros non defuere, qui mihi illam laudarent, ac verior meae crederent; Quin etiam, cum Fuluius Ursinus commentarios illos excudendos curaret, referens se multis partibus ad iudicium diligentis, & eruditi viri, in margine eorum adnotauit hanc Gabrielis Faerni emendationem. Cum autem iam excuderentur hi libri, quos in manibus modo habeo, antequam ad hunc locum peruentum esset totam rem per litteras Faerno significauit, qui errorem suum agnouit; responditque gaudere se, quod didicisset, locupletiore fuisse, gemino significato huius nominis, Latinum sermonem; tunc autem coniecturam illam, quamuis disseminatam retellere nolui; atque honori ipsius, existimationique seruiui, amici hominis, & optime de lingua Latina meriti. Testis mihi erit totius huius narrationis, & is quidem magnus & grauis, quem supra appellauit, Fuluius, ad quem epistolam Faerni multo post misi.

Quod accusauit Catullus in amoribus ac deliciis suis, declaratur commune vitium esse omnium, qui formam suam valde expeti vident: atque imbecillo consilio, propter aetatem, sunt.

CAP. XI.

QONVERTITUR Catullus de sinistro ingenio Iuuentij, formosi pueri, quod & suum, & aliorum elegantium virorum amorem postponeret amori Pisarenis cuiusdam, mendici hominis atque abiecti. insimulat autem ipsum huius peccati duobus

bus epigrammatis, altero hendecasyllabo: altero vero alternis versibus longiusculis. Hendecasyllabi initium. O qui flosculus es Iuuentiorum. Illius, cuius posteriores versus vno pede minores. Nemo ne in tanto potuit populo esse Iuuenti. Quod autem Catullus magno cum dolore in illo ipso, cuius amore flagrabat, experiebatur: nec ferre poterat, Aristophanes in Equitibus, commune esse omnium eius aetatis ostendit, vt neglectis amatoribus posterioribus, totos se tradant hominibus tenuissimis, atque omni macula inquinatissimis. Cum enim induceret in ea fabula Agoracritum acculantem mores populi Atheniensis, qui & se, & alios multos honestos viros, & vtilis Reip. ciues, acerrimos ipsius amatores, repudiaret: nec ad se accedere sineret: Cleonem autem improbissimum, & sordidissimum mortalem foueret, inquit imagine vtens: & cuiusmodi ille vita & moribus esset ostendens, eum similem esse pueris qui amantur: neque enim probos viros, egregiosque animi dotibus praeditos, recipere, vt illi quoque faciunt: sed effundere se totum in amorem vilium personarum: humillimasque artes, ac ministeria sordida tractantium. verba poëtae haec sunt. *Αλλ' οὐχ' διοίτ' ἐσθλῶν διὰ τὸν πόντον: οὐ γὰρ ὁμοίος ἢ πῖς πασι τοῖς ἐρωμένοις. Τὸν μὲν καλοῦς τε καὶ καλοῦσ' οὐ προσδέχεται: Σαυτὸν δὲ λιχνοπάλοισι, καὶ νυδροῤῥάφοις, καὶ σκυτοτόμοις, καὶ βυρσοπόλοισι δίδωκε.* Fuit igitur id, de quo cum eo exoptulat Catullus, non proprium Iuuentij vitium; sed quasi rei ipsius: omniumque, qui intelligerent se in amoribus ab aliquibus ac deliciis haberi, vt semper deterrimum quemque auerent atque eum amplexarentur. nam libidinolo hoc etiam teneroque amore arsisse lepidum hunc poëtam, indicio ipsius cognoscimus: neque enim duobus his tantum carminibus de seipso id edidit, sed aliis etiam, vt quo significauit, si liceat sibi suauissimos ipsius oculos basiare, se numquam saturum inde futurum: nec non quo docuit, postquam id, quod tantopere concupiebat dolo adeptus est: suauilolumque surripuit, ex ea re non mirificam voluptatem, sed acerbissimam paenam se consecutum. adeo sunt incerta desideria amatorum: voluptatesque eorum aegritudine temperatae.

Sententiae M. Varronis, qua laudauit abstinentiam virorum mulierumque Romanarum, ostenditur conuenire testimonium Plutarchi, idem commemorantis.

CAP. XII.

VERBA haec M. Varronis de vita populi Romani libro ij. quae citantur a Nonio. Qua abstinentia viri, mulieresque R. fuerint, quod a rege munera eorum voluerit nemo accipere, pronuntiata fuerunt de Pyrrho rege Epirotarum, qui cum vicisset Romanos: misissetque Romam oratorem Cineam Thessalum, cuius opera atque eloquentia in magnis rebus utebatur: eidemque dedisset quibus muneraretur, & principes viros, & ipsosque uxores, sine suo conciliandi sibi ea ratione animos Romanorum, excidit: admirabili enim quodam consensu dona illius repudiata sunt, tanta erat eius gentis, illis temporibus abstinentia, quod merito doctissimus vir in vita generosi illius populi significanda commemorauit. Idem autem Plutarchus in regis eius vita exponenda testatus est, qui addidit etiam quid responderint temperantes illi homines, ac magni spiritus, quo factum suum tuerentur: nec viderentur nimis rustice id fecisse: inquit enim. *Ἐμφθίς ἐν ὀκινίᾳ, ἐνετύγχανε τοῖς θάνατοις, καὶ ἰδιώταις ποδοῖν αὐτῶν; καὶ γυναικῶν ἐπέμψεν παρὰ τῆς βασιλείας: ἔλαβε δὲ οὐδὲν, ἀλλ' ἀπεκρίνατο πάντῃ καὶ ἐπέσει, ὅτι δημοσίᾳ ἀποδόντων ἡλιμοσύνην, καὶ τὰ παρ' αὐτῶν ὑπαίρηεν πρὸ θυμῶ τῆς βασιλείας, καὶ κεχαρισμένος.*

Quaeritur de veritate lectionis versus Catulliani in epigrammate, quo laudat poëma Cinnae.

CAP. XIII.

LEGANS Catulli carmen, quo laudauit poëma Cinnae, Smyrnam appellatum, multis modis deformatum lacerumque est, vt autem nunc praeteream nota ipsius apertaue vulnera: quibus mederi me fateor non posse, vereor ne extremum verbum antepenultimi versus mendosum sit, in iis libris, in quibus legitur. Parua mei mihi sint cordi monumenta sodalis: nam sunt etiam excusi, qui laboris habent: atque ij quidem primis temporibus impressi, antequam tanta licentia per antiquorum auctorum scripta peruaderet, atque omnia contaminaret: & sane in pluribus scriptis exemplaribus postrema illa pars eius carminis defecit: neutrumque horum verborum illic est: in duobus tamen calamo exaratis, laboris inueni, in nullo autem sodalis: quare si alterutra

terutra illarum vocum propria poëtae, veraque est, magis probo lectionem, quae laboris habet: magisque illam conuenire personae puto, vt loquatur extremis duobus versibus, non de Cinnae poëmate, sed de suo, quo se delectari Catullus dicit, exemplo Cinnae illius operis, quod cum magnum non esset, cum tamen perfectum foret, aeternum futurum sperabat: neque enim videtur recte Catullus operosum alterius, quod fert in caelum, poëma, potuisse parua monumenta appellare, nihil sane de hoc certi, scrupulum tamen, qui mihi exortus esset, non sine causa (vt arbitror) aperui, siquem fructum elegantissimo, atque eidem doctissimo poëtae, ferret. Smyrna autem hoc Cinnae hexametris versibus scriptum erat, vt Seruij grammatici indicio perspicitur, qui in commentario in primum librum Georgicorum duos hos in de versus citauit. Te matutinus flentem conspexit eous. Et flentem paulo vidit post hesperus idem. Flavius quoque Sospater sumpsit exemplum ex eo poëmate, scribens. Cinna autem in Smyrna huius tabis vixit: Cinna vero hic poëta ille est, qui errore populi necatus fuit, inflammati ab Antonio in Caesarijs interfectores, cum cognominis esset vni coniuuatis.

Notantur verba quaedam, eleganter translata ab Cicerone: quo modo etiam Graeca, his respondentia capi significantur a scriptoribus eo sermone.

CAP. XIII.

VNT ita similes res non nullae inter se, vt verba propria ipsarum ad alias ostendendas transferantur, siue nomine illae careant: siue suo relicto, apertius mutatis indicentur: atque id non in vna tantum lingua, sed in pluribus etiam eadem ratione contingit, quo magis similitudo ipsorum declaratur. Cicero igitur in L. Pisonem cum inquit. In quo tu accepta tamen, & deuorata pecunia Vtinachorum, centum talenta euomere non poterat, duobus verbis translatis aperte quod voluit, significauit: sed priore nunc relicto, quod tamen & ipsum rei exprimendae mirifice aptum fuit, & a Catullo quoque eodem pacto vsurpatur, cum inquit, C. Caesarem perstrin gens: aut quid hic potest, Nisi vncta deuorare patrimonia? Quod ad posterius pertinet, non facile dici potest quantopere illic quadret euomere: nec propriis vllis verbis melius res exprimi potuit, quam hoc alieno significata est, & paene ante oculos posita. Ante Ciceronem tamen Plautus in Curculatione hoc verbo eodem pacto aptissime est vsus, cum fecit militem hoc modo lenonem virgentem: ita sis ilico: Atque argentum propere propra vomere. Vt autem ab ea re verbum nobilissimi hi Latini auctores sumpserunt, ita quoque lepidissimus comicus in fabula, cuius est index *Αχαρνίς*: cum enim initio eius comoediae induerit poëta Dicaeopolim senem memoriam repetentem gaudia, quae in vita adeptus erat: quae pauca fuerant, primum enumerauit, cum Cleon, ille turbulentus & improbus ciuis, quinque talenta, quae fraude abstulerat, euomuit: & opera equitum virtuteque reddere coactus est. verba Aristophanis haec sunt. *Εὐ' ὦδ' ἴφ' ὅ τὸ κίεαρ ἀφραγνύτω ἰδὼν τοῖς πρώτοις πελάγοις, δις κλίον ἐξήμισι.* Sed nos quoque patrio nostro sermone ita loquimur: verbumque inde mutuamur, cum minamur alicui nos effecturos, vt pecuniam improbe partam, surreptamque reddat: plures enim ornatus nostra oratio communes ipsi cum Graeco, Latinoque sermone habet. Praeterea quod Cicero, eodem verbo translato ad aliam rem, in Laelio inquit. Tamen is pati non possit, vt non acquirat aliquem, apud quem euomat virus acerbissimae suae. valet enim illic eiicit: vt enim cibus non coctus eiicitur, ita odium rabiesque illa effundi ac spargi in aliquos necesse habet: vsurpatum quoque eodem sensu Graecum inueni apud Aeschylum in Eumenidibus, cum, qui ex illis constabat, chorum ita Apollo accusauit, quod pati non posset se victum in iudicio. *Σὺ πῖ παχ' ὄμ' ἔχουσα τῆς δίκης τέλος, Ἐμὴ τὸν ἴδν, οὐδὲν ἔχουσι βλαπῶ.* quin autem primas obtineant in illustranda omni lingua aptae translationes dubitari non potest, quarum vim vt paucorum aliorum ornamentorum, qui tenuerit, is integritatem vimque alicuius sermonis tenere existimandus: quod tetigit etiam Plutarchus in vita Demosthenis, cum collatis factis eius oratoris, omnique vita cum rationibus Ciceronis, rationem reddidit, cur non disputasset, vter eorum iucundior vehementiorque orator esset: neque enim se parem esse confessus est iudicio de hac re faciendo, cum pulchritudinem Romanae linguae, breuitatemque: nec non translationes nominum, atque elegantem eorum structuram, non intelligeret: vt vir Graecus, & qui summo studio atque exercitatione in candore Latini sermonis versatus non esset. Exemplum eiusdem animaduersionis hoc etiam certum est (quamuis non defuerint veteres auctores, qui μεταφορῶν vocari hanc, non μεταφορῶν debere censuerint) quod cum supercilium vocetur nota pars humanae frontis, eodem etiam verbo appellatur elatior pars collis, quod emineat, vt locutus quoque est T. Lilius in xxxiij. libro ab Vrbe condita.

Is cum supercilio haud procul distantis tumuli ab Vrbe instructam aciem ostendisset, & quae sequuntur; nec non Virgilius in primo Georgicorum, ita canens. Ecce supercilio cliuosi tramitis vndam, Graecos autem suo verbo, quod huic Latino responder, vertices quosdam montium appellasse, & veteres grammatici testantur: & exemplis poetarum reliquorumque scriptorum confirmatur: Homerus enim ut aliis in locis, ita in iij. Iliadis hoc usurpauit, cum cecinit. οὐδ' ἐπέρωσε καὶ φίλον ἴπ' ὄφρ' ὄσι καὶ κικλοῦντες; in patrio etiam nostro sermone hoc seruari apertum est; cum fossarum aggeres nonnullos ciglioni, vocemus, sine dubio a similitudine partium illarum, quae natura tamquam propugnacula oculorum formauit. Polybius etiam in ij. libro historiarum in accusando C. Flaminio cos. erratoque ipsius monstrando, qui ita struxit aciem, ut fluuius stringeret terga suorum, ὄφρ' ὄσι fluminis appellauit: superciliū vocans altiore ipsius ripam, aggeremque ut opinor. verba eius haec sunt. ἡ μὲν ὄσι ἔρημος φλαμίονος ἀνὰ ὄφρ' ὄσι κεχρησθῆναι τῶν περὶ ἡμῶν κινδύων: παρ' αὐτῶν ὄσι τῶν ὄφρ' ὄσι τοῦ ποταμοῦ ποιοῦσιν ὄσι τῶν ἔκταξιν, δι' ὄφρ' ὄσι τῆς ὄσι μάλιστα ὄσι ἴδιον ὄσι ὑπολαμπόμενος τῶν πρὸς τῶν ὄσι πᾶσι τῶν ὄσι ἀναχάρισιν. Idem etiam in excerptis xi. libri χείλος fossae vocauit quasi labrum, a similitudine humani oris.

Ponderata, quaedam carmina Catulli, quae manca videntur, partibus ipsorum quibusdam vetustate amissis.

CAP. XV.

SAEPTE mecum queror de iniuria superiorum temporum, & quod magnam partem optimorum auctorum nobis eripuerunt, & quod eos etiam, quos viuos reliquerunt, mutilos vndique lacerosque ad nos transmiserunt: non parum autem me angit damnum quod in Catullo factum est: ipse enim in primis vtrumque malum miserabiliter perpeffus est, quo poeta nihil ingeniosius: nihil eruditius: nihil iucundius excogitari potest. ut taceam purum sermonem, qua vna re ceteris paene omnibus antecellit, ut liquido etiam inde cognoscatur Romae vixisse: multumque studij in obseruantia Latinae linguae posuisse. Ut igitur turpissimis aliis maculis inquinatus est, ita hoc etiam vitio laborat; quod epigrammata ipsius (ut videtur) saepe confusa sunt, cum alicuius fracti pars propinquo adhaesit, quod manifesto euenit in Hendecasyllabo in Camerium, cuius nunc initium est. Irascere iterum meis iambis. Immerentibus vnice imperator: duo enim hi versus principium erant carminis, quo maledixisset. C. Caesari: eius autem reliqua pars amissa est. nam quod iterum dixit, certum est poetam antea ipsum laesisse atroci carmine: cuius initium est. Quis hoc potest videre, quis potest pati Nisi impudicus, & vorax, & aleo: principium autem carminis in Camerium liquido intelligitur esse. Oro, si tibi forte non molestum est, Demonstres vbi sint tuae tenebrae: ita enim sententiae haerent sibi ipsis: nihilque alienum hic, temereque inculcatum est. Videndum igitur accurate an idem contigerit in altero illo Hendecasyllabo, quod incipit, ut nunc est in excusis libris, Acme illa, illa puella defrutata. Tota milia me decem popoflet: ipse sane vereor ne octo primi versus separari debeant ab inferioribus: principiumque sequentis hendecasyllabi sit. Adeste hendecasyllabi quot estis. nam quod agit poeta ab hoc loco diuersum ab eo est, quod superioribus versibus ostenditur. Praeterea extrema sententia eius carminis imperfecta est: quis enim sensum vllum idoneum eliceret vniquam ex his verbis. Non est sana puella: nec rogate Qualis sit: solet haec imaginofum, vel quis potius non desiderari aliquid fateretur. Aut igitur meo iudicio diuersum hoc est epigramma a superiore: aut si forte coniunctum olim fuit, ad eandemque personam pertinet, quae in medio posita erant: inde autem nunc eiecta sunt, diuersa quae videntur, argumenta copulabant: nam inferiore hac parte vsque ad extremum continuata, questitur de iniuria mulieris, quam moecham vocat: nomine autem numquam appellat, quod pugillares, in quibus versus tui scripti erant, reddere nollet: vnde ad hendecasyllabos confugit: ab ipsisque auxilium petit: ut, pauore illi iniecto, cogant reddere carmina, quae acceperat: & ut illam facilius agnoscere possent, describit eam, cum magna ipsius ignominia. In eodem etiam hoc hendecasyllabo versus illos. Quod si non aliud potest, ruborem Ferreo canis exprimamus ore. fuerunt qui curiose magis quam vere interpretati sint, existimantes poetam intellexisse tormenti genus apud veteres canis appellati, cuius etiam mentionem fecisse Plautum ostendit in Curculione his verbis. Delicatum te hodie faciam cum catello ut acubus: Ferreo ego dico. Sex quoque Pompeius illius meminit, qui tamen non tormenti genus, sed vinculi esse docet his verbis. Catulus quoddam genus vinculi, quod interdum canis appellatur. Instrumentum vero hoc ad frenandum potius, coercendumque, quam ad exprimendum factum videtur, quod hic non quadrat, quare sensum horum versiculorum esse, pu-

to, si

to, si impetrare non possumus, quod volumus, ut reddat pugillaria, saltem contumeliis in illam iactis, faciamus ut erubescat. quod tamen inquit difficile quoque factu erit, quia os durum habet: frontemque ab omni pudore vacuam, ut ferreum hic valeat durum. & sane Aristophanes quoque purissimus scriptor, in fabula Acharnanibus σιδυροῦν vocauit impudentem hominem, dicens. Ἰδί νῦν ἀνάχαμτος ὄν, σιδυροῦς τ' ἀνὴρ.

Purgatus locus M. Varronis: quo tradit, quod etymon sit huius vocabuli, canis.

CAP. XVI.

C V S hic M. Varronis de lingua Latina libro quinto, vbi de pecore differit, valde corruptus est in excusis exemplaribus, in quibus hoc modo legitur. Catulus a sagaci sensu & acuto: hinc canis, nisi quod tuba & cornu quod signum cum dente canere dicuntur, quod hic item & noctuculus in custodia & in venando signum voce dat canis dictus: antiquus autem & fidelis ille liber, cuius testimonio saepe vtor, si non omnino integre, minus tamen deprauate, habet. Catulus, a sagaci sensu & acuto catulus: hinc canis: nisi quod ut tuba ac cornua, quod signum cum dente canere dicuntur, quod hic item: & noctuculus in custodia, & in venando signum voce dat, canis dictus: mendum enim, quod solum (ut opinor) restat, nunc facile corrigi potest. si namque sublata postrema littera, pro dente scripseris dent, omnis lux reddita huic, antea obscuro ac pleno tenebrarum, loco erit. cum enim duas rationes huius nominis, canis reddat, priore iam explicata, docet canem a canendo potuisse nominari: ut autem inde appellatum ipsum prober: constituatque etymon hoc, ostendit alias res, quae signum dant, ut tubam ac cornua in exercitu, canere dici. vnde confirmatur & ipsum, signum itidem latratu dantem, inde canem nominatum: testimoniis autem auctorum confirmare tubam cornuaque canere dici, superuacaneum est. Aduuat autem hanc emendationem atque omnem scrupulum, si aliquis alicui relictus est, euellit, quod in vij. etiam libro ab eadem re impositum nomen huic quadrupedi dicit, atque idem quamuis breuius, tradit: haec enim eius verba sunt, quae sane in excusis libris maculis non nullis respecta sunt, cum tamen in eodem exemplari ita legantur. Canes, quod latratu signum dant, ut signa canunt, canes appellati. Animaduertendum vero non dubitare doctissimum virum, quin is, qui in custodia & in venatu signum dat, a canendo canis vocatus fuerit, cum tamen (nisi fallor) non stulte aliquis existimare posset id nomen inde ipsum traxisse, quod canem in eo munere imitetur, cuius proprium est custodire: vnde in Agamemnone Aeschyli, seruus, qui impositus erat illi curae, ut seruariet flammam elatam, quod signum conuenerat Ilij capti: precatus a diis immortalibus, ut finem imponerent suis laboribus, ostendit se tamquam canem assidere domi Attidarum: haec autem ipsius verba, initio statim eius fabulae. Θείες μὲν αὐτῶ τῆδ' ἀπαλαγίω πόνον, Φρουρά: ἐπίσσω, μήκος δ' ἔω κομμάμενο: Στήλαις ἀτρεσθῶν ἀκαθάρ, κωδὸς δ' ἰκίω Ἀσράων κατόιδρα νυκτῶν ὄμηρον. Praeterea scrupulus restat in verbis Varronis, varietateque scripturae, vera ne lectio sit noctuculus, ut in excusis adhuc libris legitur, an in hoc quoque sequendum sit antiquum exemplar, in quo noctuculus est.

Resiuta sententia in oratione pro P. Sestio, eo loco, quo Gellium infamia obruit.

CAP. XVII.

M C I C E R O N I S locus pro P. Sestio (ut opinor) corruptus est in excusis libris, qui putantur fideliores, vbi vexat omnibus contumeliis Gellium, improbissimum hominem: vnumque e P. Clodij sodalibus: nam oratorie illi, tot tantaque flagitia non exprobrare Ciceronem, sed veras sordes vitae ipsius aperire, declaratur etiam testimonio Catulli, eadem ipsi obiectis. Vbi enim inquit. Deinde ex impuro adolescente & petulante, posteaquam rem paternam ab idiotarum diuitiis ad philosophorum regulam perduxit, Graeculum se, atque otiosum putari voluit: studio litterarum se subito dedit, nihil sane a te iuuabatur, anagnostae, libelli etiam pro vino saepe oppignerabantur, manebat in saturabile abdomen: copiae deficiebant: mendum esse puto, atque id in his ipsis verbis, nihil sane a te iuuabatur, in quibus tamquam in salebris quibusdam haereo: nam cetera integra & plana sunt. cum autem incidimus in hunc locum apud nescio quem veterem grammaticum ita scriptum. Nihil sane Attaciuabant anagnostae: libelli etiam pro vino saepe oppignerabantur, arbitror hanc lectionem veram esse:

Z 2

esse: Attam enim cognomen Quintij poetæ fuisse testimonio Sex. Pompeij cognoscimus, scripsit tamen ille etiam epigrammata: nam exempla quoque a veteribus inde sumuntur, vt a Nonio, vbi docet veteres auctores muliebri etiam genere vocasse crines: cum enim id primum confirmasset auctoritate Plauti, addidit. Atta in epigrammatibus. Praeterea tu sis dissoluta crine capillus. Horatius quoque in epistola ad Augustum Caesarem ipsius mentionem fecit. Sensus autem Ciceronis, ita loco purgato, hic erit, non potuisse etiam in ea otiosa vita aequo animo viuere Gellium, quia libidines animum eius distrahebant: nec praeterea eruditum ingeniosumque hominem, cuius ille opera fortasse tunc adolescentis, utebatur pro anagnosta; quod debuit illud non mediocriter iuuare, fructum aliquem ipsi tulisse, atque id quia turpissimis cupiditatibus vexatus erat, vt accurate exposuit Cicero ipse. Quod autem multitudinis numero vsus est, Attæ dicens, quamuis vnum intelligat, vsurpatum esse hunc modum dicendi alibi a M. Tullio notum puto: sed Graeci quoque elegantes scriptores ita saepe locuti sunt: in iis Themistius in oratione, cuius index est Sophistes; ait enim, colligens inimicos Aristotelis, *Κηφισθάρους δὲ, καὶ Εὐβουλίδους, καὶ Τιμαίους, καὶ Δικαιάρχους, καὶ Σρατῶν ὄλον* *ἢ ἑπιθεμιόων Αριστοῦ τῷ συγκρητῆ ποτ' ἂν καταλέξαιμι εὐπετῶς:* quattuor enim intelligit, nominibus eorum positus, qui in scriptis suis laeserunt doctissimum virum, non singulis nominibus plures cognomines continentur.

Quis fuerit Daphitas, quem intellexit Cicero in libro de fato: & quod oraculum ipsi editum sit.

CAP. XVIII.

DAPHITAS qui fuerit: factumque ipsius (de quo Cicero breuiter in iis quae restant libri de fato meminit) legitur apud Sudam: traditur enim fuisse studio, grammaticus, Telmissensis patria, qui conuicia iacere in omnes solitus sit, vt ne diis quidem immortalibus parceret: quare cum virus acerbitalis suae in Atalum etiam Pergami regem euouisset, insidiatorem illum vitae suae habuit. Accesserat enim Daphitas ad Pythiam irridendi animo, ac ludibrij denique causa: quae fieratque an equum inuenturus esset. cum autem fatum editum illi esset, cito inuenturum, ipsum statim palam dixisse, nec sibi equum vnumquam fuisse: nec se amisisse: rediens autem exceptus ab Atalo est, imperioque ipsius e rupe deiectus, quae vocabatur equus, vnde moriens cognouit oraculum falsum non fuisse. Hoc igitur significare voluit M. Tullius cum inquit. In aliis autem fortuita quaedam esse possunt, vt in illo naufrago, vt in Icadio, vt in Daphita. quaedam etiam Posidonius (pace magistri dixerim) comminisci videtur: sunt quidem absurda. Quid enim si Daphitæ fatum fuit, ex equo cadere, atque ita perire, ex hoc ne equo, qui cum equus non esset, nomen habebat alienum? Strabo autem in xiiij. libro, & ipse narrat hunc conuiciatorem, qui reges versibus laeserat, ab ipsis paena affectum fuisse: in crucemque actum, eo ipso in loco, quem antea oraculum ipsi editum ostenderat: montem autem eum fuisse, qui vocaretur thorax, cum responsum esset, vt thoracem caueret: disserit autem eruditus scriptor de Magnesia quae a vicinitate fluminis, *ἡ μάκρον* vocaretur: cognominis namque ipsi erat vrbs alia, *ἡ Σιπύλω*, appellata. verba eius haec sunt: nam verus etiam quibus Daphitas prouocauit aduersus se reges posuit. *κίττα δὲ εἰ πεδίω πρὸς ὄρεα καλον* *μείω θάρακι, ἐφ' ᾧ σαυρώθωμαι φασὶ Δαφίταν τὸν γραμματικόν, λοιδορήσαντα ἑδὴ βασιλείας διὰ εἴχου.* *Πορφύρειοι μάλωπον ἀπορένιματα γόζις Λυσισμάχου, λυδῶν ἀρχεῖτε καὶ φρυγίης Καὶ λόγιον δ' ἐκπεσεῖν αὐτῷ λέγεται, φυλάττειται τὸν θάρακα.* Sequutus igitur Cicero videtur alterum illum auctorem, vnde ea, quae commemorat Sudas, sumpta sunt: discrepant autem manifesto, & in genere mortis, & in voce Apollinis Pythij.

Emendatus locus in II. libro Ciceronis de legibus, vbi de atrocibus iniuriis inimicorum queritur: narratque qui exitus impiorum facta consecuti sint.

CAP. XIX.

VM bona pars librorum, qui restant de legibus (nam plures scripsisse Ciceronem, & plurimis certis coniecturis, & testimonio antiquorum grammaticorum intelligitur) egeat opera felicitis alicuius correctoris, tum locus hic, vnde nunc maculam quandam delere conabor: est enim miserum in modum laeser ac deformatus; neque tamen, cum maioribus vulneribus mederi nequeam, pusillam

pusillam hanc plagam diutius illic manere patiar: nihil enim in tam graui politoque scriptore vitiosum corruptumque esse deberet, & leuora etiam menda apud eum molesta sunt. Vbi igitur de paenis impiorum in ij. libro disputat: relictisque exemplis tragicorum, ostendit se potius, quae ante oculos sunt, velle attingere, purgata persona sua: constitutaque commemoratione earum rerum, quae supra fortunam hominis esse videbantur, cum, vt suspicari possumus, omnem eum locum diligenter persecutus esset, qui tamen iniuria temporum periit, addidit haec: quae nunc illic verba sequuntur. Omnia tum, perditorum ciuium scelere, discessu meo, religionum iura polluta sunt: vexati nostri lares familiares, in eorum sedibus exaedificatum templum licentiae, pulsus a delubris, is qui illa seruarat, circumspicit haec celeriter animus: (nihil enim attinet quemquam nominari) qui sint rerum exitus consecuti. manifesto Clodianum illud tempus: furoremque tribunicium significans, cum eiectus est e ciuitate, quin igitur erratum sit in his verbis, circumspicit haec celeriter animus, dubitari (nisi fallor) non debet, illud autem existimo ita tolli posse, partim adiutus ab antiquo libro, in quo, animo legitur: partim coniectura ductus, circumspicite celeriter animo, exturbata e medio, quae illic importune haeserat, particula, conformata e sono extremo antecedentis vocis, & e prima littera consequentis, sensus apertus nunc est: modusque loquendi vsitatus. vt cum pro P. Sylla inquit. Circumspicite paulisper mentibus vestris, vt alia omittamus, holce ipsos homines, qui huic affines sceleri fuerunt.

Argumentis confirmatur legi apud Aristotelem oportere in VII. libro πολιτικῶν, χῶνας, non χῶνας. cum gentem appellat, quae Italiae partem incoluit, in qua est promontorium Iapyx.

CAP. XX.

OVS erat corruptus apud Aristotelem in vij. libro de rep. vbi de cenis illis publicis, quae Graeci *συσίτια* vocabant: origineque ipsarum agit: narrat enim Italum Oenotrorum regem, vnde tractus ille terrarum, qui prius Oenotria vocabatur, Italia est appellatus: quod nomen postea omnem hanc nostram regionem occupauit, in aliis multis legibus, quas tulit, hoc etiam insituisse: auctoremque illic fuisse rationis huius viuendi, quod sua quoque aetate nonnullos, qui inde ortum ducebant, custodire elegans philotophus tradit. Cum autem populorum nomina, situmque eius regionis exponeret, inquit, vt in excusis libris prius legebatur. *ὠκων δὲ τὸ μὴ πρὸς τῶν τυρρηνίαν ὄπκοι: καὶ πρότερον, καὶ γὰρ, καλεῖσθαι τὴν ἐπαρτυρίαν Αὐτοῦν: τὸ δὲ πρὸς τῶν Ἰαπυγίαν, καὶ τὸ ἰώνιον, χῶνας τῶν καλουμένων Σύρτιν: ἵσταν δὲ καὶ οἱ χῶνας εἰνῶ τροι τὸ γένος,* cum tamen ambobus in locis *χῶνας* legendum videatur: longe enim alia gens chones & chaones sunt: cum chones hi partem illam Italiae incolerent: Chaones autem Epiri certa loca extra Italiam possiderent: quam terram etiam appellauit Virgilius, ita de Heleno loquens. qui Chaonios cognomine campos, Chaoniamque omnem Troiano a Chaone dixit. Non defuerunt etiam qui commemorarint, quod in Graecorum monumentis legitur, Philoctetam cum classe in Crotoniam agrum venisse, atque Crimisam promontorium occupasse: urbemque illic condidisse, vnde vicinitas omnis Chones appellati sint. Strabo hoc refert in vi. libro: nam, quod supra testatus est Aristoteles, Oenotros mutasse nomen: Italosque a rege, qui apud eos imperauit, vocatos esse, docuit etiam idem poeta, ita inducens Ilioneum cum regina loquentem. Est locus, Hesperiam Graij cognomine dicunt Terra antiqua, potens armis atque vberem glaebae. Oenotri coluere viri, nunc fama minores Italiam dixisse, ducis de nomine gentem. verae autem huius lectionis, quam restitui, in mea eorum librorum editione, nullibi, nisi in vetere translatione vestigium inueni: vnde apparet eo tempore ita quoque in exemplaribus Graecis scriptum fuisse.

Sex. Pompeij locus purgatur, in excusis libris valde maculosus: quo significatur, qua in parte vrbs fuerit Seruilius lacus.

CAP. XXI.

VM duobus locis docuerit Sex. Pompeius, vnde vocatus esset Seruilius lacus, qui Romae erat: altero autem eorum, qua in parte vrbs foret diligenter ostenderit: qui tamen locus nunc ita corruptus est, vt nihil paene adiuuet lectorem; putavi me rem vilem facturum: gratamque magnopere iis, qui formam veteris vrbs industria sedulitateque sua e ruinis ipsius erere conantur, si veteram lectionem iudicasset, inuentam a me in fragmentis illis antiquissimi exemplaris: in quibus

sic legitur. Seruilius lacus appellabatur ab eo, qui eum faciendum curauerat, in principio vici Iugari, continens basilicae Iuliae; in quo loco fuit effigies hydrae, posita a M. Agrippa. Vici autem Iugarij meminit idem grammaticus: & vnde etiam illi nomen impositum esset, declarauit his verbis. Iugarij vicus dictus Romae, quia ibi fuerat ara Iunonis Iugae: quam putabant matrimonia iungere. cum aliae autem quoque maculae in excusis libris essent, praecipue molesta illa erat, quod nullo sensu illic vitiligari, pro vici Iugari legebatur: nec non nulle, pro Iuliae. Id autem factum puto, quia inde etiam olim descripsit, imperitus aliquis homo; nec in veteribus libris versatus: cuius tamen postea scripto, corrupto videlicet & manco, vsi fuerint aliqui typographi pro exemplari: nam idem etiam, quod multis locis factum est, cum plenam integramque explicationem alicuius rei non inuenerat; quamuis partes illius aliquae restarent, ipsas relinquebat. Exempli gratia, cum illic legatur, non multo supra hunc locum, amputata prima parte eius declarationis: vt alia quoque, cuius initium illic seruatum est, cum reliquae partes perierint. Edictum est legiones Sutrij vt praesto essent cum cibo suo: quod vsurpari coeptum est in iis, qui suis rebus, opibusque officia praestarent, quibus debeant. Plautus, sed facito dum merula pro versus, quod cantat colax cum suo cuique facito veniant. quasi eant Sutrium, totum hoc ille omisit. vnde abest etiam nunc ab excusis libris. Hoc autem est, quod testatur vir doctus, cum prouerbiu hoc declararet, se legisse in fragmentis quibusdam Sex. Pompeij, quae Romae viderit. versus vero illos Plauti e Casina esse notum est: cum tamen aliter illic quam apud poetam nunc legantur, fideliter veterem scripturam reddere volui: vt de integritate eius loci posset otiose deliberari.

Antiqua lectio loci Ciceroniani pro Milone constituitur: anteponendaque peruulgatae ostenditur.

CAP. XXII.

CUM hunc Ciceronis pro Milone aliter scriptum offendi in quibusdam antiquioribus libris: cum enim in excusis ita legatur. Vestras vero, & vestrorum ordinum occurrunt, studia, sermones: quemcumque casum fortuna dederit, tecum te ablaturum esse dicit: in illis enim pro casum, legitur cursum: quam lectionem arbitror veriore esse, vt significet in quacumque terras venturus sum, & vbi cumque reliquam aetatem traducam, vel quamcumque vitae condicionem subibo: nam cursum etiam vitae μεταφορικῶς dici certum est. Quod vero ad modum hunc loquendi pertinet, Virgilius quoque illum vsurpauit hoc pacto. Vixi, & quem dederat cursum fortuna peregi. Casum autem Cicero saepe viderit vocasse, quam Graeci συμφορὰν, vt cum supra in eadem oratione, inquit, Bonorum animos etiam in meo casu contempserat: intelligit enim aduersum illud calamitosumque tempus, cum improbitate Clodij eiectus est e ciuitate: & in v. Tusculanarum hoc verbo significauit malum caecitatis, scribens. Appium quidem, veterem illum, qui caecus annos multos fuit & ex magistratibus, & ex rebus gestis intelligimus in illo suo casu, nec priuato: nec publico muneri defuisse.

Quem intellexerit Cicero, cum in epistola obscure quendam vocauit, Cynicum consularem.

CAP. XXIII.

CYNICVS consularis videtur a Cicerone vocatus M. Pupius Piso, qui consul fuit cum M. Messala. locus, vbi ita illum obscure appellauit, est in ij. libro epistolarum ad Atticum. Etenim, quantum coniectura auguramur, si erit nebulo iste cum his dynastis in gratia, non modo de Cynico consulari, sed ne de istis quidem piscinarum tritonibus poterit se iactare: non enim poterimus vlla esse inuidia, spoliati opibus, & illa senatoria potentia: sin autem ab iis dissentiet & quae sequuntur: De Cynico autem consulari, & piscinarum tritonibus, quod affirmat Cicero fore, vt P. Clodius nullo modo se iactare possit, accipere debemus hos amicos ipsius & fautores fuisse: non poterit igitur, inquit, auctoritate illorum, nomineque vti ad res suas confirmandas contra salutem meam: eius rei statim causam affert, dicens non posse contra se inuidiam vllam excitari, deformatum iam, exutumque omni potentia illa, quam sibi summis laboribus atque optimis factis erga Rempublicam acquisierat: inuidiam namque contra florentes commoueri, notum est. addidit autem quod si dissentiet a dynastis, faceret rem stultam absurdamque, si inueheretur in eos, cum habeat vberiore materiam, illos ipsos laceffendi, atque omnibus plaudentibus, ex aluissimo

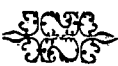
alutissimo dignitatis gradu detrahendi. Cynicum autem vocat Pisonem hunc, quia dicax esset: delectareturque iocis scurrilibus: quibus etiam Diogenes increpare solitus esset molles ac delicatos homines, vnde canis nomen ipsi impositum foret. In primo libro harum Epistolarum significauit hoc Cicero scribens. Consul autem ipse, paruo animo & prauo, tamen cauillator genere illo moroso, quod etiam sine dicacitate ridetur: facie magis quam faceris, ridiculus. Idemque in alia indicauit, de eodem ita loquens. Consul autem, ille deterioris histronis similis, suscepisse negotium dicitur. In Bruto praeterea, vbi de facultate ipsius dicendi differit, significauit etiam vsum ipsum fuisse genere hoc facietiarum, cum ait. Habuit a natura genus quoddam acuminis, quod etiam arte limauerat, quod erat in reprehendendis verbis versutum & solers, sed saepe stomachosum, nonnumquam frigidum: interdum etiam facetum. Is laborem, quasi cursum forensem, diutius non tulit, quod & corpore erat infirmo, & hominum ineptias ac stultitias, quae deuotandae nobis sunt, non ferebat, iracundiusque respuebat, siue morose vt putabatur, siue ingenuo liberoque fastidio. Cum autem tot iam exemplis argumentisque declararem, quomodo locus omnis accipiendus sit, restat nunc, si probi viri officio fungi volo (cui laudi semper toto animo incubui) vt auctorem monstrem huius animaduersionis: neque enim ipse hoc excogitauit, sed ab alio, docto & humano in primis viro accepi. Cum enim Hieronymus Surita Caesaraugustanus haec iter faceret: meque domi salutasset, in multo sermone, quem de litteris elegantioribus habuimus: intelligebatur autem ille admodum studiosus esse scriptorum Ciceronis, & omnis antiquitatis bene peritus, aperuit mihi iudicium suum de loco illo: cui multum se debere dicebat ob praeteritos meos labores, quibus ego epistolas ipsas ad Atticum magna ex parte purgassem.

Explicata elegans vox Ciceronis, & facta quodammodo, de similitudine, quae est inter legem, & magistratum: disputatumque de simili huic Simonidis sententia: eodemque pacto conformata.

CAP. XXIII.

VM M. Cicero in ij. libro de legibus, inquit. Vereque dici potest: Magistratum, legem esse loquentem: legem autem, mutum magistratum, videtur imitatus vocem illam peruagatam Simonidis melici, qui de poësi picturaque loquens, illo modo lusit: dixitque picturam esse, tacitam poësim: poësim autem, picturam loquentem: cum enim hae res similes inter se magnopere sint: discrepentque tantum, quod altera ipsarum filer: voce altera praedita est, remoto discrimine hoc eadem omnino dici possunt. Si igitur poësi silentium tribueris, erepto ipsi cantu, quo vtitur, erit pictura, cuius proprium est filere: contraque, si picturae accesserit vox, internosci non poterit a poësi. Eodem autem pacto conformatum fuisse, quod protulit Cicero de magistratu ac lege constat. Dicitur vero illud Simonidis fuisse testimonio Plutarchi intelligimus, qui pluribus locis vocis eius elegantioris meminit, vt eo libro, quo differit, sapientia ne magis, an virtute bellica, praestiterint Athenienses: inquit enim illic. Πάλιν ὁ Σιμωνίδης τὴν μὴ ζωγραφίαν, ποίησιν σιωπῶσαν προσαγορεύων, τὴν δὲ ποίησιν ζωγραφίαν λαλοῦσαν. Praeterea in extremo capite noni libri συμποσιακῶν. In commentario vero, quo adolescentes instruit ad lectionem poetarum sententia haec posita est, suppresso nomine auctoris: sic enim illic legitur, καὶ μὴ μόνον ἐκεῖνο τὸ θεῶν ἔμφρον ἀκίκοῦς ἔσω, ζωγραφίαν μὴ εἶναι φθεγγόμενον, τὴν ποίησιν: ποίησιν δὲ σιωπῶσαν, τὴν ζωγραφίαν, ἀλλὰ πρὸς τούτω, & quae sequuntur. Auctor autem rhetorices ad Herennium, qui nunc esse Cornificius putatur, expressit ipsam his verbis, vbi luminis eius orationis, quod commutationem vocat, exempla ponit. Si poëma, loquens pictura est: pictura tacitum poëma esse debet.

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIO- NVM LIBER XXIII.

Explicatus locus Aristotelis in VIII. libro ἠθικῶν: declaratumque longe aliud illic valere εἰς τὸ κῆδν ἀπεινῶν, quam putarint interpretes.

C A P. I.

V M difficiles quosdam nodos dissolueret Aristoteles in viij. libro de moribus ad Nicomachum, declarata iam natura amicitiae, generibusque ipsius traditis, qui nodi in illa tractanda inueniebantur: planumque factum esset longe alia officia tribuenda esse diuersis vinculis nobiscum copulatis, hoc, vt certo stabilique posito, diuersa inquam assignanda esse parentibus, fratribus, sodalibus, & iis qui nos beneficio affecissent, inquit dubitari non posse, quin singulis his sua, & quae maxime quadrent, sint tribuenda. quod etiam opinionibus hominum, moribusque comprobati docet. qui sane ita se gerunt in vita, cum vocent ad nuptias coniunctos secum genere: cuius etiam rationem reddit: statimque addit. καὶ εἰς τὸ κῆδν δὲ μάλιστα οἴονται εἶναι ἐπὶ συγγενεῖς ἀπεινῶν διὰ ταυτὸ. Argypylus autem locum vertens, dixit. Et ad sponsalia etiam maxime cognatos, quem ceteri postea interpretes secuti sunt. cum tamen ille (vt opinor) illic lapsus sit: nec viderit sensum auctoris, ac quid eo loco valeat κῆδν: peccauit autem (nisi fallor) quia nimis se addixerat auctoritati Graeci declaratoris eorum librorum: ille namque ita locum accepit. cum videatur potius Aristoteles, εἰς τὸ κῆδν dicens, intellexisse, ad inferias exequialque mortuorum. vnde ἐπικλύδου lugubre carmen, aptumque huic temporis significat. hanc autem esse notionem huius nominis, quamuis κηδης appelletur socer & affinis, ita notum est, vt non magno opere testimoniis confirmare oporteat. Sed tamen Plutarchus in Caesare, de funere Iuliae loquens, ait. τῶν μὲν ἱουλαίων, βία τῆν ἀμύχρων, ἀράμωσον τὸ πλῆθος, εἰς τὸ ἀρεθον λυγρε πεδύον: καὶ κει κῆδθυδεῖσα κέτω. Praeterea scholion vetus in locum hunc Aeschylus in Agamemnone cum videret hoc nomen duo valere: atque ideo alicui causa esse possit erroris, tota re explanata, his verbis, nequis decipi in eo posset, effecit. ἐπειδὴ τὸ κῆδος σημαίνει, καὶ τὸ ἐπιγλυβεῖσα, καὶ τὸ ἀπεινός, ἐξήλωσε νῦν, ὅτι τὸ πῆθος λέγει.

Quaeritur, an Horatius duobus locis expresserit grauem vocem, qua Hercules moriens apud tragicum virtutem accusauit.

C A P. II.

CCVRATE videndum est an Horatius, cum in graui eruditaque epistola ad Numicium, inquit. ☐ virtutem verba putas, vt Lucum ligna, respexerit ad vocem Hercules, quam edidit apud tragicum poëtam in miseris suis rebus, accusans virtutem, quod sibi tunc prodelle nequirit: vel potius se ipsum reprehendens, quod nimis ipsi in antea vita tribuerit, cum illa omnino nomen inane sit. Graecos versus, quibus haec sententia continetur, posuit Dion in xlvij. libro historiarum, nam fabula ipsa periit: facit enim illos a M. quoque Bruto pronuntiatos, cum desperatis suis rebus, ne in manus aduersariorum veniret, ignominiam illam morte vitauit: ait igitur. Καὶ ἀναβοήσας πῦρ δὴ τὸ ἡρακλέου. ὦ τλήμων ἀρετῆ, λόγος ἄρ' ἤδρα ἄλλως: ἐγὼ δὲ σε οὐκ ἔσχατον ἠκούου, σὺ δ' ἄρ' ἐδούλοδύ τυχῆ, παρεκάλεσε τινα τῆν σωόντων ἢ αὐτῶν ἀποκτείνῃ. Verba autem haec ipsa, paene cuncta, poëtae esse non indicans: neque ab Hercule vsquam pronuntiatia, certorum tamen hominum iudicium existimationemque, citauit Plutarchus in libro πρὸ δεσποδουονίας, quid vni in ipsi sit, ac quantum obsint animis, declarans. Sed Horatius quoque idem, quod

quod, supra demonstrato loco, significauit etiam in epistola ad Sceuam, cum, quasi concludens omnem rationem suam, exclamauit ☐ aut virtus nomen inane est: Aut decus, & pretium, recte petit experiens vir. Nec defuerunt tamen non nulli, sapientes habiti, qui eodem pacto de virtute senserint: nec solidam rem ipsam esse putarint, sed inanem potius sonum vocis. quorum etiam falsam opinionem intelligere potuit Horatius. Plutarchus, optimus rerum antiquarum auctor, qui extremum hoc M. Bruti tempus accuratius persequutus est, commemorauit & ipse duos versus Graecos pronuntiatos tunc fuisse a M. Bruto, conuersis in caelum, stellarum plenum, oculis: quorum alterum, qui praefens illic aderat, Volumnius hunc esse commemorauit. Ζὼ μὴ λάθοι σε τῆν δ' ἐστὶς κακῶν: alterum vero idem affirmauit e memoria sibi excidisse. nec tamen sententiam hanc, a Dione traditam, arbitror illam fuisse. sed potius hoc ipsum fictum ab historico fuisse puto. qui non tantum veritatem ipsam secutus fuerit, quam quod conuenire fortissimo viro: eiden. amen calamitosissimo, putarit. Senarium autem illum Euripidis esse constat e Medea, editum ab illa ipsa, vitilis animi, muliere, cum eiiceretur ex oppido a Creonte rege Corinthi,

Collecti multi Ciceronis loci apud grammaticos sparsi, ex opere, quod vertit οικονομικά Xenophontis.

C A P. III.

ERTISSE in Latinum sermonem M. Tullium Xenophontis opus de paranduendaque re familiari plurimis veterum auctorum testimoniis intelligitur: vt autem nunc locos, quos inde adduxit Columella in xi. & xij. libro relinquam, qui & plures & prolixiores sunt, apud grammaticos haec inde exempla sumpta legi. Primumque Macrobius in iij. libro Saturnaliorum, cum ficum tantquam non pomum, secerni a pomis auctoritate bonorum scriptorum probare vellet: Afraniique locum citasset, addidit. Sed & Cicero oeconomicon libro iij. Neque ferit vitem: neque, quae fata est, diligenter colit: oleum, ficus, poma non habet. Expresserat autem Cicero verbis his locum hunc Graeci scriptoris, quamuis plena sententia non sit. ostendebat illic Ischomachus, vnde potissimum fieret, vt hominum non nulli tenuerit patrimonium haberent, amplissimas fortunas alii possidentibus, cum tamen ratio colendorum agrorum cognitum facili esset: cunctique mortales eodem pacto scirent, quid facto opus esset: tribuit enim id negligentiae ipsorum: Verba auctoris haec sunt. Οὐ γὰρ ἐπιμελείται ὡς φυτὸς ἀμπέλοισ, οὐδὲ αἱ εἶσαι, ὅπως φέρονται αὐτῶ, ἐδὲ εἰλαιον οὐδὲ σῦκα ἔχει αὐτῆ: οὐ γὰρ ἐπιμελείται, οὐδὲ ποιεῖ, ὅπως ταῦτα ἔχη. Non multo autem supra, quomodo reddiderit hunc locum, inuenitur apud Nonium. Οἷον δὲ καὶ τοῦ ἡλίου ἴσον γλυκαίνεσθαι τὰς σκευαλάς, φυτὸς οὐδὲ αἱ εἶσαι, ὅπως φέρονται αὐτῶ, ἐδὲ εἰλαιον οὐδὲ σῦκα ἔχει αὐτῆ: οὐ γὰρ ἐπιμελείται, οὐδὲ ποιεῖ, ὅπως ταῦτα ἔχη. Cicero in Oeconomicis. cum vero affecta iam prope aetate, τὸν ἀπαρκα: ita enim illic est. Cicero in Oeconomicis. cum vero affecta iam prope aetate, a sole mitescere tempus est. Idem praeterea grammaticus alio loco. Cicero in Oeconomico. Nullo modo facilius arbitror posse neque herbas arefcere, & interfici. neque terram ab sole percoqui, expressit autem manifesto locum hunc. Οἱ δὲ μὴ οὖν ἐφ' ἑαυτῶν ἀκρίβως, ὅτι οὐδὲ αἱ εἶσαι, ὅπως φέρονται αὐτῶ, ἐδὲ εἰλαιον οὐδὲ σῦκα ἔχει αὐτῆ: οὐ γὰρ ἐπιμελείται, οὐδὲ ποιεῖ, ὅπως ταῦτα ἔχη. Non multo autem supra, quomodo reddiderit hunc locum, inuenitur apud Nonium. Οἷον δὲ καὶ τοῦ ἡλίου ἴσον γλυκαίνεσθαι τὰς σκευαλάς, φυτὸς οὐδὲ αἱ εἶσαι, ὅπως φέρονται αὐτῶ, ἐδὲ εἰλαιον οὐδὲ σῦκα ἔχει αὐτῆ: οὐ γὰρ ἐπιμελείται, οὐδὲ ποιεῖ, ὅπως ταῦτα ἔχη. Cicero in Oeconomicis. cum vero affecta iam prope aetate, τὸν ἀπαρκα: ita enim illic est. Cicero in Oeconomicis. cum vero affecta iam prope aetate, a sole mitescere tempus est. Idem praeterea grammaticus alio loco. Cicero in Oeconomico. Nullo modo facilius arbitror posse neque herbas arefcere, & interfici. neque terram ab sole percoqui, expressit autem manifesto locum hunc. Οἱ δὲ μὴ οὖν ἐφ' ἑαυτῶν ἀκρίβως, ὅτι οὐδὲ αἱ εἶσαι, ὅπως φέρονται αὐτῶ, ἐδὲ εἰλαιον οὐδὲ σῦκα ἔχει αὐτῆ: οὐ γὰρ ἐπιμελείται, οὐδὲ ποιεῖ, ὅπως ταῦτα ἔχη.

Quod

Quod Dolabella vocavit ostentare, Lysiam dixisse κομπάειν: idemque alii etiam Graecis verbis solitum significari.

C A P. IIII.

IN epistola ad M. Ciceronem Dolabella ostentare dixit, intelligens id quod Graeci appellant κομπάειν. hortabatur autem illum, vt se cum Caesare coniungeret, aut in aliquem quietum, & ab omni suspicione belli remotum, locum referret. inquit igitur, extenuans res Pompeij quantum potest. Animaduertis Cn. Pompeium, nec nominis sui, nec rerum gestarum gloria: neque etiam regum ac nationum clientelis, quas ostentare crebro solebat, esse tutum. Lysias in oratione, qua accusauit Andocidem, sacrilegum hominem, cum idem ipsi obiiceret verbo hoc Graeco vsus est: Andocides enim quoque & diuitias, & opes, & regum tyrannorumque hospitia, atque amicitias, ostentaturus in iudicio putabatur: quibus tamen omnibus rebus, docet accusator nunquam illum recte: neque in procurandis commodis patriae, vsus fuisse. Verba Lysiae haec sunt, diligentis scriptoris, & qui puro in primis sermone vsus est. Αλλά πλουτήν ἔστι καὶ δυνάμειος τοῖς χρήμασι, καὶ βασιλίδων ἐξουσίας καὶ τυράννων, ἃ νῦν εἰ κομπάσει, ἐπαύματος οὐδ' ὑμετέρων τρόπων, ποῖα εἰς φορὰν τοῦτο ἀραδὸν χέριστο. Cicero in epistola quadam ad Atticum vanitatem hanc: & aliquarum rerum iactationem, videtur λάτσμα vocasse. omnis autem locus hic est. Nam ego hunc ita paratum video peditatu, equitatu, classibus, auxiliis Gallorum, quos Matius ἐσάλπισεν, vt puto, sed certe dicebat peditum, equitum, se polliceri sumptu suo annos decem. sed sit hoc λάτσμα: magnas habet certe copias, & habebit. & sane grammatici testantur λάτσμα valere καύχημα. nam, quod paulo supra Graeco itidem verbo paene eandem rem significauit, est illud sane vehementer aptum ipsi significandae: sed ipso praeterea indicatur studium eius hominis in diuulgandis illis auxiliis Gallorum, ac tamquam praeconio suo disseminandis: verbum enim illud translatum esse: a tubaque conformatum, apparet. nos etiam patrio sermone a nomine, quo tubam appellamus, vocabulum fingimus, quo idem ostendimus. cum autem, quia summa illis eorum auxiliorum desideratur, non sine causa mendi aliquid illic esse quidam suspicati sint, ipse quoque suspectum magnopere ea parte locum eum habeo. auget etiam suspicionem meam, quod non certa illic scriptura est in optimo meo exemplari. si polliceri enim pro se illud habet.

Pluribus exemplis declaratur, M. Varronem libenter hac translatione vsus: solitumque vocare res aliquas expertes animi, filios aliarum rerum inanimarum, quod inde natae videantur.

C A P. V.

INVSERAT M. Varro μεταφορικῶς appellare res aliquas inanimas rerum itidem inanimarum filios, quod inde tamquam natae ac procreatae forent: cum tamen hoc nomen proprium animantium sit, atque ipsis primo conueniat. Hoc autem perspicitur e pluribus doctissimi illius scriptoris locis, citatis a Nonio. quos hic libenter propter elegantiam, ac dignitatem auctoris ponam. vt in lege Metia. Ad biuiram venio: cum vellem ostendere quid vellem, metamelos, inconstantiae filius, me reprehendit. Ingeniose autem vereque appellauit metamelon inconstantiae filium: illos enim qui in proposito permanent: constanterque veterem sententiam defendunt, non paeniteret. nam μετόμελον ipsum vocasse, quam inferioris aetatis Latini appellarunt paenitentiam, constat: & μετόνοιας autem, & μετομέλειας Graeci appellant. Vnde Cicero, in epistola ad Atticum se purgans, quod nulla necessitate diceretur Romam redisse, erumpente bello ciuili, cum posset itineris tarditate periculum illud euitare, inquit. Quare celeritas nostri reditus ἐπιμετέλειας debet esse. Sententia igitur Varronis aperta est: significat enim cum sensum animi sui patefacere vellent, ac dicere quae cogitarent, non potuisse id efficere, impeditum reprehensumque a metamelo, cui sensum animumque dat. id est, quia coepit ipsi displicere prius illud consilium. Marcipore quoque idem proditur ita scripsisse. Ventique frigidose ab axe erumpabant, phrenerici septentrionum filij. secum ferentes tegulas, ramos, syros. vocans igitur ventos septentrionum filios, manifesto intelligitur eodem lumine orationis vsus. Hoc quoque testimonium ipsius ab eodem citatur. in quo tamen maculae non nullae sunt: nec tamen non liquido percipitur illic quoque eandem venustatem sequutus. Margopoli ποδ' ἀρχῆς. Cui celer die nos lemnatos logos, Antipatri Stoici filius, rutro caput displinat. ipse aliquando mecum quaerens, quomodo purgari locus debeat, in hanc opinionem veni. vt dilemmatos

dilemmatos logos legi non incommodè possit: nec tamen adhuc, quamuis haec coniectura vera foret, vacuus omnino a mendo locus esset. Adiuuat autem opinionem meam non nihil, quod Alexander in primum librum Topicorum, inquit: cum doceret recte doctorem suum in definitione syllogismi dixisse multitudinis numero πρῶτον: vno namque posito nihil syllogistica ratione concludi potest. οὐκ ἔστι οἱ πρῶτον ἀντίπατρον μονολιμμάτους συλλογισμοὺς λέγουσιν, οὐκ εἰσὶ συλλογισμοί, ἀλλ' ἐπιθετικῶς ἐρωτησίου. Aliquando tamen M. Varro in eadem festiuitate sermōnis tractanda, pro filius dixit aluminus. vt Eudaemonibus, cum ait. Et ecce de improviso ad nos accedit cana veritas, Atticae philosophiae alumna. quod eiusdem grammatici iudicio cognoui. Idem etiam fecerunt Graeci poëtae, vt Aeschylus ἐπὶ τῷ Θύβου; cuius haec verba sunt: λιγυῶ μέλαινα ἀόλω πυρὸς κέσιν. Pindarus, qui imbres vocauit filios nebularum, ita canens; εἶπεν δ' ἔρακίων ὑδάτων ἀμβρίων παίδων νεφέλης.

Disputatur de duorum Graecorum verborum vi, vt videatur an verum sit, quod praeter communem notionem quidam posse illa existimauit.

C A P. VI.

VILIELMVS Budaeus in commentariis illis suis liberali doctrina refertis, cum vim huius nominis δυναρχία subtiliter ac vere explicasset: docuissetque vsus intractabilitatem, aut in vsu atque tractatione offensionem significare, addidit valere etiam versurae faciendae molestiam & difficultatem: vsusque est ad id comprobandum testimonio Pomponij Attici, cuius haec verba leguntur in epistola quadam Ciceronis ad illum ipsum. Proinde, sicuti quid debetur, vt sit vnde par pari respondeatur: mirifica enim δυναρχία est, propter metum armorum. ipse tamen eandem hic esse puto notionem huius verbi, quam ille supra multis exemplis declarauit. & quamuis Pomponius tunc de difficultate solutionis loqueretur, vsus tamen est verbo, quo communiter generatimque ostenditur omnium huiuscemodi rerum explicandarum difficultas. vnde perspicitur, quod in vniuersum verum erat, in illa ipsa re parteque verum etiam fuisse. quasi igitur ita loquitur, admonens Ciceronem vt prouideret, quae ad fidem retinendam necessaria erant. noli admirari me tecum de hoc diligenter agere: incidimus enim in huiuscemodi tempus, vt nihil confici sine magnis molestiis explicarique possit. quare pecuniam etiam comparare arduum in primis erit. M. quoque Tullius in vij. libro earundem epistolarum eodem verbo frequenti vsitataque notione vsus est hoc pacto. Ego in Tusculanum nihil sane hoc tempore. deuius est τοῖς ἀπαντοῖσιν, & habet alia δυναρχία. Cum autem in exemplis, quae posuit Budaeus, vtatur etiam auctoritate Polybij, infinitis locis diligens ille prudensque scriptor vsurpauit hoc verbum illo significato. vt nusquam ipsum frequentius inuenerim. Idem etiam cum vere tradidisset valere apud Aeschinē contra Ctesiphontem κλέπην ἀκρόασιν, fallere aures iudicum, & artificio dicendi obrepere animis eorum, positus verbis eius oratoris, addidit, in quo vereor ne lapsus sit: κλέμμα etiam apud Aeschinē, non modo peculatum & pecuniam interuersam, sed etiam obreptionem significat & circumscriptionem. arbitror enim duobus vicinis locis in ea oratione, quibus vsus est hoc verbo, intellexisse ipsum verum furtum: ostendere enim voluit Demosthenem accepta pecunia defendisse sententias illas, quae inutiles essent reipublicae: commoda autem eorum tuerentur, a quibus mercede emptus foret. Prior eorum est cum ait. ἀπαγαγὼν δὲ ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ κλέμματος, καὶ ἀνακρεμάσας ἀπὸ τῶν ἐλπίδων, οὐτάρθρα δὴ συστρέψασ γράφει κελῶν ἐλέωμαι πρέσβεις εἰς ἐρέτρια. non multo post autem posterior hic. ἔπειτα ἀναφαίνεται πρὸς ἀπάντων τῶν ψήφισματι πρὸς τὸ κλέμματι γράψασ. & quae sequuntur. ac denique cenleo eandem semper esse notionem huius nominis & verbi: tuncque tantum significare κλέπην, astuta ratione facere, vt aliqui te aequo animo audiant, cum adiungitur illi ἀκρόασιν. quo nomine declaratur cuius rei furtum fiat.

Confirmata vetus lectio loci Ciceronis in epistola ad M. Erutum, vbi Solonis auctoritatem ostendit.

C A P. VII.

IN aliis multis locis, quos restitui, cum in purgandas epistolas Ciceronis incubui: nec tamen allatis rationibus postea confirmaui, quia satis certae emendationes illae videbantur, & hic est in litteris ad M. Brutum, vbi se defendit ab eo reprehensus, quod in honoribus decernendis esset nimius, & tamquam prodigus. Neque solum vt Solonis dictum vsurpem, qui & sapientissimus fuit ex septem, & legitur scriptor

ptor solus ex septem . antea namque in excusis libris legebatur , qui & sapiens vnus , pro sapientissimus , vt in fidelissimo exemplari scriptum offendi . quia igitur animaduerti quosdam , spreta hac vera lectione ad peruulgatam illam : a meque tunc merito inde eiectam , rediisse , libuit id adnotare , ac graui auctoritate stabilire . quamuis , si diligenter attenditur , ratione quoque perspicitur ita legi debere : voluit enim Cicero omni ratione , qua potuit , constitutere personam Solonis : ipsumque ornauit veris laudibus , dicens eum non tantum vnum e septem sapientibus appellatis fuisse , sed praestitisse etiam ceteris sapientia . nam in numero sapientium habitorum illum extitisse nemo erat , qui nesciret : nec eximium aliquod decus hoc ipsi affererat . contra autem ostendere vicisse illum socios eius laudis ea ipsa in re , infinitam dignitatem ipsi apportat . sed vt ad auctoritatem testimoniumque grauissimi scriptoris veniamus , Plato quoque in Timaeo eodem modo de Solone locutus est , scribens . *ὡς δὲ τῶν ἑπτὰ σοφῶν σοφώτατος Σόλων ποτ' ἔφη .* illum autem verisimile est in hoc Ciceronem sequutum esse , cum ipsum admiraretur , ac sermonem etiam hunc in Latinum vertisset .

Deletae maculae non nullae e II . libro Ciceronis de legibus . quo loco de humatione disputat .

CAP. VIII.

LOCVM hunc omnem Ciceronis , quem adscribam e ij . libro de legibus , contaminatum esse , turpissimisque notis respersum , apparet . cum autem coniecturis conatus sim maculas illas delere , quid mihi in mentem venerit pro restitutione ipsius indicabo , doctique postea viri videbunt , an praestare potuerim quod volui : differit autem de humatione . Nam priusquam in os iniecta glæba est , locus ille , vbi crematum est corpus , nihil habet religionis : iniecta glæba tumulis , & humatus est , & glæba vocatur . ac tum denique multa religiosa iura complectitur . Itaque in eo qui in naui necatus , deinde in mare proiectus esset , decreuit P . Mucius familiam puram , quos supra terram non extare , porcã heredi esset : Cotta censet habendas triduum ferias , & porco femina piaculum pati : si in mari mortuus esset , eadem praeter piaculum & ferias . Arbitror igitur pro tumulis legi debere , sublatis e medio duabus litteris : disiectaque ea voce : tum is : infraque totum locum ita emendari debere . quod os supra terram non extaret , porcã heredi esse : Cotta censet habendas triduum ferias & quae sequuntur , nulla immutatione . nam quod ad diuulsam etiam , posteriorem hanc vocem pertinet : litteramque leuiter immutatam , ita scribi debere testantur verba illa , quae supra posita sunt , cum inquit . Quem admodum os reiectum terrae obtegatur . Cum autem inciderim in locum M . Varronis , vbi de his rebz agitur , apud Nonium , illum hic adiungendum putauit : nam aliquid lucis videtur asferre huic Ciceroniano . sic igitur illic legitur , vbi notionem verbi praecidaneum aperit , atque exemplo confirmat . Varro de vita populi R . libro iij . Quod humatus non sit , haec redi porca praecidanea suscipienda Telluri & Cereri : aliter familia pura non est : Sed alter etiam hic , ab eodem grammatico citatus , non alienus est ab hac materia . qui , vt suspicari licet , apud auctorem non remotus erat a superiore . vbi igitur tradit , qui sit pullus color , exemplo verum esse quod dixit , confirmare volens , hoc vsus est . Varro de vita populi R . libro iij : Vt dum supra terram essent , riciniis lugerent : funere ipso pullis pallis amictae .

Veteres vsurpasse aliquando animal , proinde ac beluam tantum valeret , vt nos quoque capere vulgo consueuimus .

CAP. IX.

ALET in Latino sermone animal quandoque , atque id quidem apud optimos auctores , beluam : expertemque rationis animantem . quomodo nos quoque patria lingua vocem hanc aliquando capimus . M . Varro certe cum in vij . libro de lingua Latina , inquit . Multa ab animalium vocibus tralata in homines . hoc pacto id vsarpauit . Quod autem respondet huic Graecum verbum , Isocrates quoque in libro ad Philippum Macedonem eodem modo cepit , quo loco inquit : *ποιεῖ δὲ προσηγορίας οὐ μόνον τῶν ζώων , καὶ τῶν ἀνθρώπων , καὶ τῶν ἀλλοῦν ἀπάντων διδραμιμόσασσι , ἀλλὰ καὶ τῶν θεῶν .* Si namque suam propriamque notionem id verbum illic retineret , nihil attinisset , quod deinceps sequitur , addere : complexus enim illo homines foret . Cicero quoque in iij . libro de finibus eodem sensu , inquit . Tamquam de aliquo animali loquantur . Sed , vt liquido perspicitur , apud Ciceronem etiam ostendit idem , quod in nostro sermone , cum contumeliae

contumeliae causa quempiam animal esse dicimus : quasi enim carere ratione significamus : In L . enim Pisonem , cum inquit . Cum quidem tu o vecors & amens : cum omnes boni abditii inclusique maerent : templa gement : tecta ipsa vrbis lugerent , complexus es illud functum animal ex nefariis stupris : ex ciuili cruore : ex omnium scelerum importunitate , & flagitiorum impunitate concretum , hoc prorsus intellexit : nec non iij . libro in Verrem , dicens . Quid hoc homine faciat ? aut quam ad spem tam perfidiosum : tam importunum animal reseruatis ? nam superiori loco Ciceronis , quo exagitauit Pisonem , similis admodum est hic , quo Antonium vexat in iij . Philippica . quamuis nomen hoc ipsum illic non ponat . Hanc vero taeterrimam beluam quis ferre potest ? aut quomodo ? Quid est in Antonio praeter libidinem , crudelitatem , petulantiam , audaciam ? ex his totus conglutinatus est . quod Graeci enim *σμίθειον* , nunc concretum , nunc conglutinatum dixit . quarum vocum priore vsus quae est in iij . libro de natura deorum , eum inquit . Etenim omne corpus , aut aqua , aut aer , aut ignis , aut terra est , aut id , quod est concretum ex his .

Voces , quas decantari filii solitas ab auaris patribz docuit Flaccus , ostenduntur etiam in vsu Graecorum fuisse .

CAP. X.

VOCEs , quas avari homines , ac minuti animi , in suffrante filiis solerent , retulit Horatius in satyra prima ad Moecenatem , qua vitium illud accusauit , & quanta maxime diligentia potuit , exagitauit : inquit enim errorem hunc nimis peruegatam esse : atque in plures quam oporteret , radices egisse , dolens . At bona pars hominum , decepta cupidine falso : Nil satis est , inquit , quia tanti , quantum habeas , sis . Plutarchus quoque , optimus humanae vitae formator , in commentario , quo de nimio amore auri disputat , celebratas itidem illas in Graeco sermone ostendit . docens inueniri multos , qui dum praecipere aliquid haeredibus volunt , quod profit , corrumpunt ipsos ac deprauant , inferentes in animos ipsorum sitim pecuniarum vehementiorem : quae autem in ore huiuscemodi hominum essent & tamquam vtilissima praecepta decantarentur , haec esse inquit . *Κέρδαινε , καὶ φείδου , καὶ ποσόντου νόμιζε σπαντὸν ἄξιον , ὅσον ἂν ἔχῃς .* addit autem statim grauis vir , id non esse , praeccepta dare & excolere , sed contrahere atque consuere tamquam marisupium , vt continere custodireque , quod iniectum eo fuerit , possit : vitur enim ad stultitiam ipsorum explodendam breui hac imagine ac simili .

Grauis sententia Sallustij , quae admirabilis est , ostenditur e Graeco expressa .

CAP. XI.

SALLUSTIVS de bello Iugurthino , quum induxit Syllam , cum paucis , quos secum habebat , paene insidiis circumuentum , milites ad fortiter proeliandum adhortantem , atque ita loquentem . Quanto sibi in proelio minus perpercissent , tanto tutiores fore . interpretatus videtur sententiam illam Graecam . *μὰ χεῖδων ὡς τὴν ἀξέμενοι , καὶ οὐ τὴν ἀξέμενοι :* hoc enim memoriae proditum est scripsisse Spartiatis , qui domi in magistratu erant , Leonidae fortissimo imperatori , qui cum parua manu contra infinitam multitudinem hostium pugnaturus erat : hic enim motus animi , & quasi desperatio suarum rerum , aliquando non nullis in bello salui fuit : conspicitur namque saepe in proelio interfici vitae retinendae nimium studiosos : incolumesque ac viuos inde euadere , qui omnem curam sui capitis abiecerunt . quare consilium id L . Syllae eo tempore verum atque vtile fuit . Nam quin Virgilius idem intellexerit , quam fecit Aeneam , extremo patriae tempore , magni animi iuuenibus dicentem . Vna salus victis nullam sperare salutem , dubitari non debet . Sed etiam Thucydides in vij . libro historiae , laudans consilium Syracusanorum , qui cominus cum Atheniensibus , profligatis iam , pugnare nollent , tantumque iter totum leuibus certaminibus morarentur , idem protulit : docuitque quam inuile periculosumque sit cum hominibus , vitam suam desperantibus , congregari : idque saepius illis bono esse , quam iis , qui numero fortunaque superiores sunt , affirmauit .

Verba antiqui poetae, quae exempli loco ponuntur a Cicerone, declarantur apud auctorem ipsum pronuntiata fuisse a Medea.

CAP. XII.

VERSUS hi antiqui tragici, positi a Cicerone in iij. libro de natura deorum; pronuntiati sunt a Medea, nefaria scelera animo versante: gaudenteque secum (nisi fallor) quod imposuerit astutia sua Creonti regi. Ille trauerfa mente mihi hodie tradidit repagula: Quibus ego iram omnem recludam, atque illi perniciem dabo: Mihi maerores, illi luctum: exitium illi, exilium mihi: Cum enim impetrasset ab eo, ut spatio vnus diei Corinthi maneret, qui pudore impeditus negare ipsi non potuit, quod non esse concedendum sentiebat, gaudio exultans Medea (vt opinor) illa edidit. nec tamen e tragoedia Euripidis, quae nunc in manibus est: exulque quondam appellabatur, vt ab altera eiusdem poetae distingueretur, in quo eiusdem personae primae itidem partes erant, expressi hi versus sunt, sed ex alia quapiam fabula sententia haec sumpta est: scripsit enim quoque Accius Medeam, vt plurimis inde citatis testimoniis a veteribus intelligitur. Trauerfa vero mente valere hic stulte, ac sine consilio vilo, patet. quod autem adiungit, amentem regem tradidisse sibi repagula, quibus iram recludat, est ἀμυχρία: repagula enim instrumenta sunt firmiter occludendis foribus apta: vt testimonio hoc etiam Plauti intelligitur e

Cistellaria. Occludite aedis pessulis, repagulis.

Notati duo turpissimi lapsus magnorum duorum in litteris virorum.

CAP. XIII.

DE OTI quoque homines aliquando in pueriles errores incidunt ob negligentiam quandam, qua vtuntur in scribendo. vt Petrus Crinitus, qui in commentariis suis de Gallonij sumptu differens, citansque Lucilium testem, qui ipsum carminibus suis procliderat. illa autem apud Ciceronem in ij. de finibus nunc leguntur, existimauit locum eum acceptum esse e satyra ad Lapathum. quod initium illic eius carminis sit. O lapathe, vt iactare necesse est cognitus cui sis: nec vidit lapathum nomen viri non esse, sed herbam significare: ad quam orationem conuertit poeta, admirans vtilitatem bonumque ipsius: est enim apostrophe. illa autem exinaniendo purgandoque ventri accommodata est: quod nomen etiam hoc ipsum Graecum testatur. nam Latino rumex vocata est. saepe tamen a nostris auctoribus Graeco illa appellatur, vt ab Horatio quoque in satyra, qua Catij Epicurei praecepta irrisit. M. Varro ὑποκοριστικῶς ipsam vocauit Manio. vt indicio Nonij grammatici cognoscimus, quo etiam ex loco declaratur mirifice ipsam aptam esse ad tenuem vitam, plenamque purae voluptatis colendam: ait enim. Hanc eandem vultuositatem tacitulus taxim consequi lapathio ac ptisana possum. Petrus quoque Halcyonius in libris, quos scripsit de exilio. iterum lapsus est in Epicuri sententia vertenda: in priore enim Legato (priorem namque & posteriorem Legatum, duos illos libros inscripsit) inquit. Sed, vt libere tecum agam, non nihil me commouit superioribus diebus, lectio commentarii tui, quo Plutarchus Chaerontensis quaerit, an recte dictum sit. λάδε βιώσασ, hoc est viuus fessit, vt Flaccus interpretatur. Neque enim ita editum est praeceptum Epicuri: nec laudauit ille quempiam, qui hanc rationem vitae secutus esset. sed magister iucundae vitae, auctor suae in hominibus, isque maxime, qui sectam suam sequerentur, vt popularem laudem, gloriamque fugerent: iussitque illos ita viuere, vt fallerent omnes mortales: nec quisquam ipsos vixisse sciret: alia autem ratio fuit Flacci, qui non imperauit vt in obscuro vita duceretur: sed probauit iudicium illius, qui praecepto huic Epicuri paruisset. λάδε vero imperandi modo dictum esse, pueri etiam, qui primoribus labris Graecum sermonem degustarunt, sciunt. cum tamen Halcyonius nimis imperite, ita cepit, vt si λάδε scriptum fuisset. In eodem autem flagitio in posteriore quoque legato maximus ille verborum Ciceronis imitator volutatur, ita scribens. Praeceptionem igitur suam Plutarchus ita instituit, vt dicat, qui hanc vocem pronuntiauit, viuens resellit, ideo pronuntiasse, vt obscurus non esset.

Disputatur de acuta voce Graeci hominis, qui poetae phantasias vocauit vigilantium somnia.

CAP. XIII.

ETVS: quidam scriptor, acuti ingenij vir, peritusque, scite vocauit poetae phantasias: ἐρηγορήτων ἐὺπνια. id est vigilantium somnia: poetae namque ipsi, cum intento animo: totique in ea cogitatione occupati, aliquid scribunt, quasi id cernunt, & ante oculos positum habent. somnia igitur, quia illae fictae commenticiaeque sunt: vigilantium vero, quia discrepant hac parte ab aliis somniis, quae dormientium sunt. vocis autem huius meminit Plutarchus in commentario, quem ἐρηγορήτων vocauit, ostendens verius dictum illum fuisse, si non poetae, sed amantium phantasias, cum amoribus, deliciisque suis absentibus, vt cum praesentibus disputantium, vigilantium somnia esse dixisset: in hac enim re praeter modum versari amatoris atque insanire certum est. Quintilianus quoque in vi. libro manifesto illam expressit docens, quod securis hominibus, aut inani aliqua cogitatione asportatis vsu venit, vt res ipsas non mente comprehendere, sed agere frustra videantur, idem etiam vsurpatum posse fructus maximos ferre oratoribus, si in agendo illis rebus cum fiunt se praesentes esse putarint: inquit enim. Nam, vt inter otia animorum: & spes inanes, & velut somnia quaedam vigilantium, ita nos haec, de quibus loquimur, imagines prosequuntur vt peregrinari, nauigare, proeliari, populos alloqui: diuitiarum, quas non habemus vsu videamur disponere: nec cogitare, sed facere, hoc animi vitium ad vtilitatem non transferemus? Apud Graecum autem auctorem mendum est: cum enim in excusis ipsius libris legatur. Καὶ οὐχ ἄστις ἔπειν αἱ ποικίλαι φαντασίαι διὰ τὴν ἐρήνην, ἐρηγορήτων ἐὺπνια εἰσίν, ἀλλὰ μάλλον αἱ τῶν ἐρόντων, διαλεγόμενων ὡς πρὸς παρόντας, ἀπαρομολογῶν, ἐγκλιόντων. videtur profus, tertia eius nominis littera immutata, pro ἐρήνην, ἐρήνην esse legendum: intelligi enim perspicuitatem euidenciamque a Cicerone appellatam. quae macula etiam irrepit in Quintilianum: paulo enim post superiora illa verba, inquit. Insequitur ἐρήνην, quae a Cicerone illustratio & euidencia nominatur. in impressis tamen exemplaribus legitur ἐρήνην. quin autem illo modo legendum sit, dubitare non possumus: verba enim quae Graecum verbum exprimentia, adiunguntur, id declarant. Sed infinitis locis apud Graecos auctores pro ἐρήνην, propter similitudinem dictionum, quae vna tantum littera variantur, ἐρήνην factum est. vt cum Simplicius ac Philoponus declarant Aristotelem duxisse argumentum ab euidencia & perspicuitate.

Cum Cicero μεταφορικῶς principia orationum vocarit Vestibula, & Aditus, declaratur, Graecos quoque verbis, quae his respondent, usos in eadem paene re ostendenda.

CAP. XV.

IN Oratore Cicero, cum illum ipsum, quem fingebat, doctissimum & perfectissimum oratorem intelligeret: rationemque indicaret, quam ipsum initio causae explicandae, vel potius conciliandi sibi animos auditorum teneret vellet, translationibus grandibusque vsus est, ita scribens. Vestibula nimirum honesta, aditusque ad causam faciet illustres: vocare enim principia orationum vestibula & aditus, manifestum est, non suis propriisque eius rei nominibus, sed aliunde sumptis: similibusque, vti: sunt enim haec partium templorum, magnificarumque aedium, vocabula. est igitur translatio e genere earum, quae ἐκ τοῦ ἀνάλογον ab Aristotele vocantur: elegantiaque, ac rei ipsius illustrandae virtute, reliquas omnes superant. Magni autem spiritus poeta: grandiloquusque in primis Pindarus, & ipse de cantilena sua ita locutus est, cum initio sextae odae Olympiorum, cecinit. Χρυσίας ὑποστάσασθαι δὲ Τεῖχ' ἐπὶ προθύρῳ θαλάμου Κίονισ, ὡς ἔπ' ἐάνθ' τὸν μέγαρον Βάρομβο: ἀρχομένου δ' ἔργου, πρόσωπον Χρῆθ' ἐμὸν πηλαγίς: est enim totus ille sermo tamquam de alia re, quae ἀμυχρία vocatur: eam autem plures translationes conficiunt: Sed etiam Plutarchus in extremo vitae Solonis, quo loco commemorat magno animo Platonem inchoatum opus Solonis suscepisse: argumentum inquam Atlanticum. quod tamen & ipse perficere: ad exitumque perducere, non potuit: inquit enim. πρόθυρα μὲν μεγάλα καὶ περιβολοῦ, καὶ αὐλάς τῃ ἀρχῇ περιβηκοῦ. δια λόγος οὐδὲν ἀθλῶν ἔργον, οὐδὲ μύθους, οὐδὲ ποίησις: ὅτι δὲ ἀρχαίως, προκαθ' ἔλασε τὸ ἔργον τῶν βίων.

Clarus Plutarchi locus, qui, errore magno imperitorum, deformatus erat, restituitur.

CAP. XVI.

VERI merito nemo de me poterit, si aduersor studio quorundam, vel libidini potius; qui consueverunt in antiquis, grauibusque scriptoribus legendis, cuncta, quae non intelligunt, audacter mutare, & ad suum aliquem sensum trahere: amore enim veteris lectionis tuendae, siue indagandae, non alicuius laudi, & ingenij acumini obtrectandi, hoc facio, quod planum omnibus esse potest; quin vitium ipsorum, consuetudinemque malam potius accuso, quam nomen eorum insector. Locus igitur est, in aliis multis, hoc pacto contaminatus apud Plutarchum in vita Cleomenis Spartiatae, qui in calamo exaratis libris integer est: in excusis autem omnibus, deprauatus; est autem ubi narrat, quomodo rex ille veterem temp. restituerit suis ciuibus; iustulitque eos, qui Lycurgi leges euerterant; inquit enim, quendam eorum, quos sibi delendos putauit (hi autem Ephori erant) in caede illa grauiter vulneratum, clam irrepsisse in vicinum sanum Timoris, atque illic, ianua clausa eius sacelli, mansisse, donec finis impositus esset consilio fortissimi Regis, & paenae pessimorum ciuium. Hoc igitur ipso in loco, grauis scriptor commemorat, Lacedaemonios, vt multis aliis animi motionibus, ita etiam Timori sana aedificare solitos: significabant enim sic oportere metuere leges, reformidareque contra ipsas aliquid committere. Verba Plutarchi sunt, docentis non capere Laconas Timorem eo tempore, vt reliqui Graeci, qui studebant eiicere e pectoribus suorum iuuenum metum, sed inferere potius, admonentes, non oportere ipsos metuere mortem pro patria, & libertate: ἀλλὰ τὴν πολιτείαν μάλιστα σωείχεται νομίζοντες φόβῳ; vbi igitur recte legitur φόβῳ, pro hac voce quidam improbe posuerunt, & inscienter νόμῳ. nam praeter auctoritatem exemplarium veterum, facile est cognoscere vitium illius lectionis: neque enim proprium erat Spartiarum arbitrari, temp. contineri legibus, sed commune omnium populorum: ille etiam, qui vertit in Latium sermonem hanc vitam, habens exemplar scriptum, vt puto, fideliter interpretatus est: reddiditque Timori: quem etiam postea secuti sunt, qui in nostrum transtulerunt.

Celeritas itineris μεταφορικῶς appellata verbo illo, quod proprium est auium, & a Graecis, & a Latinis scriptoribus.

CAP. XVII.

N significanda C. Antonij celeritate, qua in Macedoniam inuito senatu se contulit: incredibilique cursu illius itineris, ita locutus est Cicero, vt Alexis comicus in fabula quadam sua: cuius versus leguntur apud Athenaeum in vi. libro δεπνοσοφιστῶν, vbi de parasitis disputat. non inuile igitur ingratumque studio sis me facturum putauit, si locos hos inter se contulisset. Verba M. Tullij haec sunt e x. Philippica. Quae celeritas illa Bruti? quae cura? quae virtus? & si ne illa quidem Antonij celeritas contemnenda est. quem, nisi in via caducae hereditates retardassent, volasse eum, non iter fecisse diceres. comicus autem ille ita inducit parasitum loquentem, qui queritur de nimis celeri ambulatione Demeae cuiusdam, vnde cibum sumebat: dicitque se miserum hac vna re esse, quod consequi eum non posset. Εμοὶ παρασιτεῖν, κρείττον ἢ τῷ Βηλάσῳ, ἢ τοῖς Βοριάδαις, ἢ τῷ Ἰάπῳ πύπῳ τρέχει. Ἡ Δημῖα Λάχωνος ἐτιοβουτῖδης: Ῥέτεται ὄχι δὶον βαδίζει τὰς ὁδοὺς. Similis autem admodum locus hic est Alexidis, sententiae illi Catullianae, qua in quaeritando Camerij se desessum esse commemorauit: inquit enim.

- Non custos si ego: singlar ille Cretum:
- Non si Pegaseo ferar volatu:
- Non Ladas ego, pennifer ve Perseus:
- Non Rhefi niueae, citaeue bigae:
- Adde huc plumipedas, volatilesque.

Et quae sequuntur. nam extremo hoc versiculo arbitror intellexisse, non aues solum, sed quos aperte significauit Alexis, Boreae filios: illi enim quoque alatiangebantur. quod testatus etiam est Themistius in paraphrasi in iij. librum de animo. καὶ πτεροῦσσι, ὡς αὐτὸς Βοριάδαις. Plato quoque in viij. libro de Rep. eodem verbo μεταφορικῶς & ipse vsus est. cum enim, declarato illic antea quanto plures ciues iniuria affecerit tyrannus, tanto pluribus corporis custodibus opus ipsi futurum, quaesitum esset, vnde

vnde tantam copiam hominum sibi fidorum accersiturus esset, responsum est, sponte illos vndique conuolaturus, si mercedem dederit. Verba autem, quibus extremum hoc protulit, haec sunt. αὐτόματοι ἐφ' ἡμῶν ἕρπονσι πέπλοισι, ἐὰν τὸν μῖθον διδῶ.

Quid valeat σφῶραν ποιεῖν in domestico illo vernaculoque sermone: quod etiam verbo συσεργῶμεν ostendebatur.

CAP. XVIII.

ODYS hic loquendi videtur frequens fuisse in Graeco sermone: vt cum aliquem ostendere vellent patrimonium confecisse, dicerent eum σφῶραν illud fecisse. id, quod percipitur e testimoniis comicorum, quae citantur ab Athenaeo: in illis enim praecipue huiuscemodi locutiones apparent. in iij. igitur libro cum luxuriosos, quos Graeci ἀσάπιδες vocant, numerare inciperet, primum Diodori meminit, quem in fabula quadam, Cnidia vocata, Alexis his verbis notauerat. Διδόωρος οὐ πῖμα τριπλὸς ἐῖπει δὴν Σφῶραν ἀπέδειξε τὴν πατρῴαν εὐσίαν. Οὐτως ἰταμῶς ἀπαντα κατεμασῆσατο. Idemque poeta alia in comoedia, alium etiam hunc eodem nomine vexat, dicens. Σχολῆ γὰρ νῆ τὸν ἡλίον. ἁλὴ λέγεις. Ἐπ' ἁρτίδης ὁ μικρὸς ἐπὶ πρὸς ἡμῖρας. Σφῶραν ἐποίησε τὴν πατρῴαν εὐσίαν. Οὐτὸ σὺ συσεργῶμεν ἰταμῶς καὶ παχύν. nam, quod addidit. adeo illum impudenter celeriterque ad rotundam formam rem sibi a patre relictam redegisse, vt vere id, quod protulerat affirmari potuerit, eadem ratione ac verbo quoque eodem, cum idem significare vellet, vsus etiam fuerat Nicomachus, eiusdem studij homo, testante hoc quoque Athenaeo. quare συσεργῶμεν, & ipsum valere percipitur eadem de causa, euertere patrimonium, & effundere. carmen posterioris huius comici est in epitome ij. libri: illo autem inducitur perditus quidam in turpi hac voluptate, qui commemorat se relictam sibi a patre rem paucis mensibus dissipasse, atque in ventrem condidisse. verba vero eius haec sunt. Οὐδ' ἴδιον ἔσσι καταλελιπτός μοι τῆ πατρῴα. Οὐτὸ συσεργῶμεν, καὶ ἐκόκκυσσα, Ἐμνήσιν ὀλίγοις, ὡσπερ ὄον τις εὐφῶν. Cum autem, vt facilitatem totius rei, breuitatemque temporis demonstraret, vtatur in extremo simili quodam atque imagine, eadem inago familiaris nobis est in patrio sermone: nos enim quoque, cum aliquid nullo negotio factum significare volumus, dicere consueuimus, esse come succiare vnuono fresco. non tamen vt simile hoc nos quoque vsurpamus, ita vestigia vlla (nisi fallor) habemus, aut in nostro, aut in Latino sermone modi illius loquendi. nam Plautus, cum in prologo Captiuorum, inquit. Et vero dij nos quasi pilas homines habent, (vt opinor) aliud significauit: valet enim illud, versant nos, & vt ipsis commodum est, male habent.

Quod Plato multis locis, inquit, τὸ σὸν μέρος, Varronem dixisse pro sua parte.

CAP. XIX.

CEVRATISSIMVS scriptor Plato in Critone, τὸ σὸν μέρος saepe inquit, quod in te est, significare volens: primum enim ille ipse, vnde sermo appellatus est, suadens Socrati vt saluti suae prospiceret omni ratione qua posset: ostenditque quantopere peccaret, si in proposito maneret, & quemadmodum etiam vitae liberorum noceret, inquit. καὶ τὸ σὸν μέρος, ὅ, τι ἂν τύχῳσι τὰ το πρᾶξι: γελῆστι enim sine custode filij, quod in ipso fuit, corrumpentur. nam indole probitateque naturae possent etiam virtutem colere. Praeterea in medio etiam sermone ex persona sapientissimi viri, qui leges institutaque secum inducit ita agentia. εἰπέ μοι ὁ Σώκρατες τί ἐγὼ ἔχω ποιῆν ἄλλῳ, τί, ἢ τοῦτο τῷ ἔργῳ, ὃ ἐπιχειρεῖς διακεῖν, τοὺς τε νόμους ἡμᾶς ἀπολέσαι, καὶ ἐμπαῖσαι τὴν πόλιν τὸ σὸν μέρος. Sed etiam in extremo. nec non in v. de legibus quot & quam magna detrimenta inferret ciuitati inuidus homo exponens: narrat enim in aliis, opera ipsius minorem ad gloria capessendam illam fieri, si prauis ipsius studij ciues rationem habuerint: quia contendere nemo de virtute voleret, ac summam dignitatem consequi proposito hoc malo, dicens. καὶ διὰ ταῦτα ἀνόμωσον τὴν πόλιν ἢ ὄλιγῳ εἰς ἀμύχαν ἀρετῆς ποιῶν, σμικροτέρων αὐτῷ πρὸς οὐδοξίαν τὸ εἶναι τὸ μέρος ἀπορῶμεν. Sed etiam Demosthenes pluribus locis eodem pacto locutus, & in oratione περὶ παραρρηθείας; cum inquit; ὅτι τὸ μὴ εἶναι μέρος πάντ' αὐτῷ κέρνη, τὰ δὲ νόμιμα, καὶ τὰ ἔχοντα. M. autem Vairo manifeste expressit hunc modum loquendi his verbis, quae citantur a Nonio lege Minia; Siqui patriam, maiorem parentem, extinguit, in eo est culpa: quod facit pro sua parte is, qui se eunuchat, aut aliqua liberos non producit. Catullus quoque in carmine quo coloniam alloquitur, cum dixit, stuporem ostendens municipis sui. Nec se subleuat ex sua parte, idem significauit.

Videri Horatium, cum liquidum vocauit aquam, imitatum esse consuetudinem Graeci sermonis.

CAP. XX.

IN prima satyra ad Moecenatem Flaccus, avaros accusans: similique quodam errore animi illorum ostendens, qui suauius esse dicerent ex magno tollere acervo quam ex paruo, quamuis modicum inde sumeres, inquit.

Ut tibi, si sit opus liquidi non amplius vrna,
Vel cyatho, & dicas magno de flumine mallem

Quam ex hoc fonticulo tantundem sumere.

nomine igitur generis vtens, liquidum vocauit aquam ipsam. vel consuetudinem potius Graeci sermonis secutus est: vnde modos dicendi multos in Latinum transferebat, ob frequentem lectionem eius linguae scriptorum. Plutarchus quoque eodem pacto locutus intelligitur in commentatio, quo disputauit rationem inductam ab Epicuro non efficere vitam iucundam.

ait enim: καὶ οὐκ ἐφθόνη της προσαγωγής τῆς ὑγροῦ τῶ ὑδρῶτι.

Emendati duo Plutarchi loci e libro, quem inscripsit. ὅτι οὐδὲ ζῶν
ἔστιν ἕδωός κατ' ἐπίκουρον.

CAP. XXI.

ESTIMONIUM grauis eruditique in primis scriptoris, quo nuper vsus sum: eiusque libri recordatio, admonuit me vt duos in eo locos purgarem, qui turpiter inquinati sunt, ac magnas illic tenebras offundunt: cum enim Plutarchi oratio aspera morosaque sit, praecipue in his libris, quos de vita & moribus scripsit, durior adhuc illa obscuriorque sit, quia multae veterum poetarum sententiae insertae in eam consulaeque sunt. quae si ab omni etiam macula, vitioque vacuae forent, turbare tamen aliquando possent eruditum quoque lectorem, ac molestiae non parum afferre: accedit autem huic difficultati, quod plerumque verba ipsarum deprauata sunt, vt nisi ad fontes ipsos accedas, sensum inde haurire: nitoremque illis suum restituere, nequeas. vt autem hoc verum esse probem: opisque aliquid vni omnium doctissimo auctori feram, vbi contra sententiam illam Metrodori disputat, quam expressit Cicero in v. libro Tusculanatum his verbis.

Summum bonum firma corporis affectione: explorataque spe contineri: docetque firmam corporis affectionem saepenumero obtineri: exploratam autem spem de ea re in animo non omnino stulto, non posse manere: quia subito bono illo spoliari possit, addit. imagine quadam sententiae illius vanitatem refellens. ἀλλ' ὡς πορὶ ἐξ ἀλάσθη κατ' ἀρχὴν ὡς δὲν ἐπὶ πῶλεν νῦν κυβερνήτη σοφῶ καὶ γαλήνῃ: τὸ δὲ μέγαν ἀδύλον. & quae sequuntur: ita enim in cunctis nunc exemplaribus legitur. qua lectione nihil deformatius dici potest. vera autem e monumentis poetae elicitur, quae haec est. ὡδὶν τίκτει νῦν κυβερνήτη σοφῶ: est enim sumptus senarius e fabula, quae inscribitur ἰκέτιδος: affirmatque illic poeta (quod valde huic sententiae: propositoque grauis scriptoris, accommodatum est) metus aliquid dolorisque parere sapienti gubernatori noctem ipsam, quamuis serenam, quia numquam potest ille securo animo esse: paruo namque momento magnae tempestates excitantur. Grauem autem veramque sententiam ornauit etiam Aeschylus translatorum verborum suauitate: significare enim manifesto voluit ὡδὶν τίκτει dicens, pauorem incurrit ac sollicitum illum reddit: cum tamen ὡδὶν sint dolores, quibus in partu vexantur mulieres. Sed alter etiam locus, vbi eodem testimonio vsus est, qui & ipse mutilus est, hoc pacto corrigitur. Is autem est in iij. capite primi libri συμποσιακῶν, vbi de vigilantia curaque consulis R. differit. Multo item post superiore in commentario, vbi Epicurum reprehendit, quod in libro de regno auctor fuisset fortunatis hominibus, vt omnem quaestionem ad mulicam artem, huiuscemodique ingenuas disciplinas pertinentem, excluderent e conuiujs: patefacerentque potius aures scurrilibus dictis, quam his honestis oblectationibus, exemplum item poetae illic positum, contaminatissimum est. vbi nunc in excusis

legitur. ὅσα δὲ μὴ πεφίληκε ζῶνς ἀτύχοντα βῶαν περιδονέοντα. Sunt autem Pindari verba e prima Ode Pythiorum: legique manifesto debet. ὅσα δὲ μὴ πεφίληκε ζῶνς ἀτύχοντα βῶαν περιδῶν αἰόντα. quod & ipsum magni spiritus poetae elegantissimum testimonium, vt hic adeo deprauatum est, vt monstri simile sit, ita quoque in penultima quaestione vltimi libri συμποσιακῶν: quamuis minus illic inquinatum sit. nam in disputatione, quam idem habuit de superstitione itidem positum, integrum eo loco est, & ab omni macula vacuum.

Quod

Quod Cicero in oratione quadam μεταφορικῶς, inquit, Terram intueri, idem etiam in alio perfugio alicuius mali eadem ratione suis verbis Graecum hominem dixisse.

CAP. XXII.

CICERO pro L. Muraena, cum officium suum probaret, quod prope transacto suo consulatu, designatum consulem defenderet: rationemque sui facti redderet, collatione etiam vsus est: moremque nauarum exposuit, qui munere illo mutuo se admonendi libenter vterentur: viamque omnem periculorum declinandorum ostenderent: in cuius postea collationis redditione, verbis ipsius illius rei propriis vtens, inquit. Quo tandem animo me esse oportet, prope iam ex magna iactatione terram videntem, in hunc, cui videro maximas Reip. tempestates esse subeundas? terram igitur intueri significat finem alicuius molestiae, terminumque prospicere. quemadmodum memoriae proditum est Diogenem illum, canem vocatum, longitudinem quorundam scriptorum contempsisse: legente enim quodam malum librum, eundemque longissimum: hoc enim valere puto, μακρὰ τινος ἀναγνῶντος κούτος, non diuturnitatem temporis significare, vt qui confecit σωμαγωγῶν prouerbiorum videtur reddidisse, in paginis versandis extremum ipsius a scriptura vacuum anagnostes ostendisset, conuersus ad eos qui praesentes aderant, dicax ille sapiens ait. bono animo estote, terram videro, qua voce significauit taedium illius lectionis.

Explicatus familiaris hic modus loquendi, Soli sumus. qui ostenditur in consuetudine etiam Graecorum fuisse.

CAP. XXIII.

MULTA saepe mortales nullo conscio gerunt, quae testibus aliquibus inducti numquam possent vt facerent, vt qui retinendae existimationis studiosi sunt. hinc autem videtur manasse sermo ille, quo vtimur iubentes quempiam diligenter attendere vtilitatem consilij nostri, metu omni posito: aperte enim cum eo incipientes agere, dicimus, Soli sumus. Eo autem egregie vsus est Terentius in Phormione, vbi inducit Getam hero commemorantem astutam illam rationem, ac fallaciae plenam, quam finxerat vt ipsi imponeret: narrat enim se cum impuro illa parasito de herili re accurate egisse, atque ita inquit. Postquam hominem iis verbis sentio mollititer: Soli sumus nunc hic inquam. Eho dic, quod velis Tibi dari in manum, vt herus iis desistat litibus: Haec hinc facescat: tu molestus ne sies. Vt Plautus quoque in Casina, quo loco facit Myrinam matronam reprehendere Cleostratam, quae de viro querebatur: ante tamen se purgantem quam contra illam sententiam ferat: ostendentemque sine damno ipsius se posse aduersus eam loqui, nullis praesentibus, hoc pacto. Obsecro tace: nam nunc hic licet dicere: Solae sumus. Arbitror autem hoc e Graecis poetis, Apollodoro, Diphiloque expressum fuisse, vnde fabulae hae Latinae conuersae sunt. Graeci enim frequenter hoc sermone vtuntur. vt Plato quoque in Menexeno. cum adulescens ille, a quo sermo vocatus est, Socratem vrgeret, vt orationem ordiretur: postquam enim grauissimus senex diu recusauit, ostendit se velle omnino ipsi morem gerere, cum etiam iussus ab illo paene nudus saltaturus sit: addit enim statim: ἐπειδὴ γε μόνω ἴσμεν. Sed etiam in i. de legibus cum inquit, αὐτὰρ δὲ, ἕνεκα γῆρας, ἀφείμεθα ὑπὸ τῆς νομοθέτης, διαλεγόμενοι πρὸς αὐτῆν τῶν μόνων, μὴδὲν ἀν' ἀλλήλων. Huc etiam alludit Aristophanes in fabula, cui ab Acharnanum gente nomen impositum est: inquit enim se libere illo tempore posse improbos notare: atrociamque illorum facta aperire: cum peregrini adhuc Athenas non venerint, sed soli ipsi illic sint, cumque Atheniensibus tantum res agatur. Criminatus autem antea ipsum fuerat Cleon, quod cum praesentes adessent peregrini, malediceret ciuitati. Totus locus hic est facetissimi poetae. Οὐ γὰρ με καὶ νῦν διαβαλεῖς Κλέων, ὅτι ἔσθ' ὡν παρόντων τῶν πόλιν κακῶς λέγω; Αὐτοὶ γὰρ ἴσμεν οὐ πὶ λυαίῳ τ' ἀγῶν Κούτι ξοῖοι πάρεστιν. Cicero quoque id vsurpauit in vi. libro epistolarum ad Atticum, cum arrogans M. Bruti ingenium accusaret, ac quid sentiret de illo Pomponio ipsi, qui eum vehementer amabat, libere exponeret: ait enim. Omnino, (soli enim sumus) nullas vniquam ad me literas misit Brutus, (ne proxime quidem de Appio) in quibus non inesset arrogans ἀκοινοῦντων aliquid. nam, quod in alia epistola inquit, Quod inter nos liceat dicere, idem valet.

Disputatum

Disputatum de modo quodam loquendi, frequenti in Graeco sermone: quaestumque an M. Varro, eum expresserit.

CAP. XXIII.

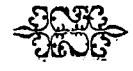
TVNTVR crebro veteres Graeci scriptores hoc modo loquendi. vt, cum ostendere velint aliquem in magno apud quospiam honore esse: cunctaq; ipsos ei tribuere, dicant omnia illum apud eos esse. Demosthenes manifesto pro Ctesiphonte, aculans Theffalos & Thebanos, quod omnia summa Philippo regi tribuerent, atque omni honore verborum ipsum afficerent & amicum, & commo-

dorum suorum auctorem & conseruatorem suum vocantes, atque animo etiam reputantes, ad extremum illo modo, inquit. πάντ' ἐκείνος ἰὼ αὐτοῖς. Sed idem etiam orator contra Aristocratem, cum de praeclaro animo ac voluntate Atheniensium erga Alexandrum Pheraeum: faeuissimum illum tyrannum, verba faceret, diceretque. τί δ' ἀλέξανδρον ἐκείνον τὸν Θεσσαλὸν, ἠνίκ' ἔρχετο μὴ ἀρχιμάχων διύσασσεν Πελοπόννησον: ἐχρῆς δ' ὡς οὐδέ τις, Θεσσαλίαις: ἡμῖν δ' οἰκείως δίδεκεν οὕτως, ὥστε παρ' ἡμῶν στρατηγὸν αὐτῶν, ἐβοήθει δὲ αὐτῶ, καὶ πάντα ἰὼ Ἀλέξανδρος. & quae sequuntur, sine dubio idem significauit, Athenientes scilicet Alexandrum in oculis tunc gestasse. familiaris autem modus est dicendi, quo etiam nos patrio sermone utimur. Videndum autem an doctissimus vir M. Varro exprimere illum voluerit, eodemque sensu dixerit Selquiulyse: Hic enim omnia erat. idem sacerdos, praetor, parochus: denique idem senatus, idem populi caput. Locus autem hic est apud Nonium, vbi rationem superioris Graeci verbi Parochos exponit. Nisi quis putet Varronem illic intelligere aliquem, qui tantum dignitatis, atque opum vere a populo imptretasset: aut sermonem illum habitum ex decreto Stoicorum, qui sapienti illi suo omnia concedebant: quod tamen non valde puto. Polybius, cum idem significare vt puto, in animo haberet, in v. libro historiarum. τὸ ὅλον καὶ τὸ πᾶν dixit: loquitur autem de Apelle quodam, qui plurimum auctoritatis apud Graecas ciuitates malis artibus adeptus fuerat, contra regis Philippi dignitatem: vt nomen paene regis in plebiscitis, honoribusque ceteris suleretur. verba eius. Αἴτις κατὰ τὴν ἐμάδα πόλις ἐπὶ τοῖς ψιφίσμασι, καὶ τιμαῖς, καὶ δωρεαῖς ἰὼ βραχὺ μὴ ἐμνημόνουν τὴ βασιφλίθης: τὸ δ' ὅλον αὐτοῖς ἰὼ καὶ τὸ πᾶν ἀπεθῆναι. Idem quoque, quod tamen diuersum est, ostendere volens quempiam toto animo occupatum esse in quopiam negotio: nec quicquam aliud cogitare, de illo dicere conueuit, ὅλος καὶ πᾶς ἰὼ in ea ipsa re. vt in eodem libro de Antiocho ita loquens. ὁ δὲ βασιλδὴς σαφῶς ἐκάπε τούτων ἐπεγνώκας, πρὸς μὴ τὸν Ἀχαιοὺν διεπέμπετο σιωπῆως, ἀναφτενόμενος καὶ ἀπὸ πρὸς πρὸς: πρὸς δὲ πᾶς ἰὼ τὸν Πτολεμαῖον παρασκευάσας ὅλος καὶ πᾶς ἰὼ. Praeterea in iij. libro de M. Minucio, qui contemptis praeceptis Fabij, cum Romam ille proficiscens praemonuit ipsum ne temere pugnaret cum Annibale, ardebat desiderio decertandi: ait enim. ὡν δὲ μικρὸν ἐπὶ τὴν τιμήνους μάχης, ἐτι λέγοντος αὐτὸ τᾶντα, πρὸς τῷ βεβηλωτῆ καὶ τῷ διακινδυνώον ὅλος, καὶ πᾶς ἰὼ.

PETRI

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIO NVM LIBER XXIII.

Quid Eritius sit apud Caesarem, declaratur: disputaturque de somno Epimenidis Cretenfis, qui dormiendo senex est factus.

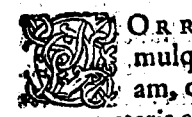
CAP. I.

ERITIVS, quod verbum a nullo vetere grammatico explicatum inueni, videtur fuisse munitionis genus: quum, aut humi, aut aliqua in materia tela paliue defigebantur, non valde remota a terra: vt illis impetus hostium tardaretur, quod illac penetrare nequirent. Vfus est eo verbo C. Caesar in iij. libro de bello ciuili, hoc pacto. Erat obiectus portis eritius: hic paulisper est pugnatum: cum irumpere nostri conarentur: illi castra defenderent. Nec multo post. Sed tamen nostri virtute vicerunt: excisoque eritio, primo in maiora castra: post etiam in castellum, quod erat inclusum maioribus castris, irruerunt. Apud nullum autem alium Latinum scriptorem, cuius opera extent, inueni. Sallustius tamen in iij. libro historiarum hoc vsurpauerat: vnde etiam magis quid illo significetur, percipitur: eius enim verba haec leguntur citata a Nonio. Saxaque ingentia, & axes iunctae trabes, per pronum incitabantur: axibusque eminebant, in modum eritij militaris, veruta binum pedum. Non erat igitur eritius id, quod diligenter Sallustius describit, sed similitudinem illius rei habebat: inde tamen si quis attendat, non male forma eritij ipsius elicitur. Sed alterum hoc exemplum ab eodem grammatico ponitur, in quo eiusdem verbi mentio est, illud autem quoque non parum vim intellectumque huius vocis adiuuat. Varro sexagesi. Se circumspece: atque inuenisse, cum dormire coepisset tam glaber quam Socrates Galbam esse factum eritium e pilis albis, cum proboscide. Loquitur vero de quopiam, cuius forma valde in somno immutata fuerat: & cum caluus fuisset antequam dormitum isset, postea experrectus inuenisset se, quae res admirationem ipsi merito magnam attulit, capillatum. Vt autem hic quis fuerit, affirmare non ausim: ita non stulte fortasse aliquis existimabit haec verba, quae ex eodem Varronis libro ab eodem grammatico alio loco citantur, de illo ipso prolata fuisse. Romam regressus, ibi nihil offendi: quod ante annos quinquaginta, cum primum dormire coepi, reliqui. Quamquam non defunt suspiciones, quae me impellunt, vt credam intelligi Epimenidem Cretem: praecipue autem temporis interuallum, quod memoriae proditus est ille dormisse, superiori respondens, me in eam opinionem ducit. Idem enim doctissimus scriptor in vij. de lingua Latina, cum de difficultate explicandorum poeticonum verborum differeret, id his verbis commemorauit. Nec mirum cum non modo Epimenides post annos quinquaginta experrectus, a multis non cognoscatur: sed etiam Teucer Liuij post annos xij. ab suis, qui sit, ignoretur: at hoc quid ad verborum poeticonum aetatem? Haec enim est lectio prisca illius, merito saepe a me laudati, exemplaris. Somni etiam huius longi, quo quinquaginta annorum spatio sopitus fuit Epimenides, meminit Plutarchus in commentario, quo quaerit, an debeat senex Reip. operam dare, his verbis, τὸ μὴ ᾄδ' ἐπὶ ἡμέρα πολιτείας ἀρχιδεῖν καὶ μὴ πρότερον ἂν ὀφείδω λέγεσθαι κατὰ κοινὸν οἷον νεανίαν ἐξίγρεσθαι γέροντα μετὰ πειθήκοντα ἔτη: & quae sequuntur. Videtur autem in superioribus Varronis verbis mendum esse: legique debere pro Galbam, caluam.

Emendati duo loci Ciceronis in oratione pro A. Cluentio, ope antiqui libri.

CAP. II.

ORRVPTVM (vt opinor) locum in oratione pro A. Cluentio indicare volo: simulque quomodo putem legi illum debere, ostendere: quamuis non omnia habeam, quae ad constituendam lectionem illam necessaria forent, sed tantum auctoritatem veteris exemplaris: cuius fidem in multis dubiis rebus perspexi. Quo igitur loco Cicero,

vero legum vim celebrat, ac multis modis discedi non oportere ab legibus declarat, demonstrans in illo etiam ipso iudicio non pauca geri, quae absurda primo, sine rationeque facta videantur; quae tamen cum legibus fiant, & recta esse, & ordine facta intelliguntur, ita nunc legitur in excusis libris. Quid est Q. Naso, cur tu in isto loco sedeas? quae vis est, qua abs te hi iudices, tui dignitate praediti, coercentur. Vos autem iudices quamobrem ex tam magna multitudine civium, tam pauci de hominum fortunis sententiam fertis? & quae sequuntur. In optimo vero illo, litteris Langobardis exarato, hoc pacto. Quid est Q. Naso, cur tu in hoc sexto loco sedeas? qua mirifice delector, lectione, cum planius tradat ordinem, quem in iudiciis, institutis civitatis, custodiebant. Honestiorem autem fuisse hunc locum ex verbis Ciceronis suspicari licet, cum assignaretur ei, qui iudicio praecesset, atque ipsos iudices cogeret. Quod si quis nunc incidat in aliquem veteris auctoris locum, in quo mentio huius rei fiat: tradaturque ordo, quem in sedendo tenerent, & emendatio haec explorata habebitur, & non nihil lucis illi notitiae acquisitum erit. Eiusdem etiam antiquissimi libri auxilio corrigitur locus, manifesto depravatus, in principio eius orationis: ubi enim excusi libri habent. Etenim sicut alijs in locis parum firmamenti, & parum virium falsitas habet sic in hoc loco falsa invidia imbecilla esse debet. illic pro falsitas, veritas legitur, quae lectio sine dubio vera, certa que est. Argumentatur autem Cicero a contrario: persuadereque conatur iudicibus, ne sequantur sparsam, divulgatamque de ea re opinionem, ostendens hoc esse alienum ab eorum gravitate & officio: in foro enim iudicijque attendi oportere veritatem rerum, ac quae alijs in locis multum potest, illic infirmam esse debere falsam invidiam, esse autem loca quaedam, in quibus parum roboris ac virium veritas habet, exploratum est: ut apud multitudinem, & omnem conventum imperitorum: illic enim plus valent rumores, ac fama temere dissipata. Praeterea: videndum an usus fuerit aliquando hoc verbo falsitas Cicero, quod non puto: hic certe, ubi veritatis contrarium ponere voluit, falsam invidiam dixit. In extremo etiam huius orationis eodem pacto locutus est: hoc enim plane rem declarat. Terentius quoque idem appellavit vanitatem. Non pudet vanitatis.

Quae sit avis a Graecis olim vocata Iynx: quomodoque a nobis appelletur.

CAP. III.

Avis est a Graecis iynx appellata, quam in ij. libro de historia animalium Aristoteles accurate describit: formamque omnem corporis ac pennarum colorem declarat: nec tamen non inferioris aetatis non pauci, quae nam illa sit dicere non potuerunt, quod tamen facile erat, illis iudicijs utentes, praestare. Latini autem videntur nomine, quo illam vocarent, caruisse, cum Plinius Graeco utatur.

Theodoros vero, qui in fingendis nominibus liber fuit: seque eo pacto bene mereri de Latina lingua putavit, novum formavit, ac torquillam vocavit: quia proprium eius avis est cervicem retro torquere, reliqua corporis parte quiescente. Videtur igitur ille consuetudinem potius nostri sermonis, quam Graecum nomen sequutus esse, qui inde eam appellamus, ac torcicollo vulgo dicimus. Cum autem, quae propria habet a ceteris avibus traderet Aristoteles, pedes, ac linguam, inquit: eum binos digitos tantum in anteriore: binos itidem in posteriore parte habeat: in qua re convenit ipsi cum paucis, ut idem affirmat: nec tamen, quae nam illae sint, commemorat. Ipse autem animadverti picum quoque Martium ita conformatos pedes habere, quod a natura institutum est vitae illorum prospiciente: cum enim ambae hae aves formicis alantur, erectaeque arbores scandant, nisi firmiorem posteriorem pedis partem haberent, retro caderent: nec possent in ratione illa, unde victum quaerunt, perdurare. in qua etiam re mirifice prodest illi longitudo linguae, quam exertam: in stipitibusque arborum extensam, atque ita formicis repletam, contrahit, & hoc pacto alitur. Sed pttaci quoque pedum digitos ita distinctos habent: quorum vita, cum volatu non multum valeant, in arboribus frequens esse credi debet: tenuibus certe illi virgulis apprehensis ita haerent, ut toto corpore volutentur, quod, nisi hoc pacto diuisis digitis, efficere non possent. In iij. quoque de partibus animalium Aristoteles, quo loco copiose de diuersa ratione pedum in variis avibus differit, idem hoc de iynge repetit: ipsamque tantum ab anteriore parte duos: duosque a posteriore habere confirmat. Quartam etiam quandam avem alpeji, eodem pacto distinctos pedes habere, id est *κόκυρα*, vocatum a nobis cuculum. Quantopere igitur in hoc peccarit Plinius, licet videre; qui cap. xlvij. libri xi, inquit. Iynx sola utrimque binos habet. Non minus autem erratum ipsius est, quod praecipiens de differentia temporum in avibus cap. xxv. libri x. inquit: Trimestres turdos esse; qui spatio sex mensium in Italia viuunt, aduolantes huc hinc aequinoctium autumnale, & eodem reuolantes ad aequinoctium vernum; quod cum

cum singulis annis fiat, ignotum nemini esse debuit, praeter quam quod a M. Varrone in iij. libro de re rustica memoriae proditum est. Vlas vero fuisse quondam iynge anus in cantionibus carmine Theopriti declaratum est. Idem etiam significauit Xenophon cum inquit, *ὅτι ταῦτα οὐκ ἀνθὸ πολλῶν φίλων, καὶ ἐπαθῶν, καὶ ἴγγων.*

Ut M. Antonius lucrum μεταφορικῶς dixit, ita Platonem, quod responderet huic Graeco cum uerbum, eodem pacto rursus passet, declaratum.

CAP. IIII.

MAntonius in epistola, quam Mutina Hirtio & Caesari misit, ita scribens. Quibus utri nostrum ceciderint, lucro futurum est, manifesto translato verbo usus est; neque enim earum rerum proprie lucrum dicitur: significat namque Pompeianos interitu utriusuis partium Caesarianorum, qui nuper inter se dissidere coeperant, laetaturus: ac res suas meliores factas arbitraturus. Plato quoque in Symposio eandem formam dicendi usurpauit, cum induxit Aristophanem cum Erysimacho ita loquentem: eripientemque ipsi potestatem, quam ei in orationem, quam habiturus erat, dederat; custodem enim ipsius velle cum esse dixerat, Inquit igitur, *καὶ μοι ἐστὶ ἀρετὴ καὶ εὐνομία, ἀλλὰ μή με φύλασσε, ὡς ἐγὼ φοβούμαι, καὶ πρὸς τῶν μεθ' ὧν ἐμνησάμην, οὐτι μὴ μελοῖα ἔπω: τὸ μὲν γὰρ κέρδος ἐστίν, καὶ τῆς ἡμετέρας μούσης ἐπιχώριον, ἀλλὰ μὴ κατακλέσσει.* arbitratur enim, si in sermone illo suo ridiculas res ioculatus dixisset, id lucro ipsi futurum: delectabatur enim genere orationis lepido ac faceto: eratque id eius musae, ingeniique proprium: sed metuebat ne res ineptas, ac risu explodendas, diceret. Perspicitur vero hinc manifesto quid discriminis sit inter duo haec graeca vocabula, *κέρδιον* & *κατακλέσσει*: quorum alterum, laudem in se habet: alterum reprehensionem. Animaduertendum autem, an in verbis, quibus his responderet Cicero, pusillum erratum sit: cum enim in omnibus passim libris legatur. Utri ceciderint, scribit lucro nobis futurum. O praeclarum lucrum: quo, te victore (quod diu omen auertant) beata mors eorum futura sit, qui e vita excefferint sine tormentis. ipse puto legendum, quum te victore, non quo: in vetere namque ratione scribendi, priscisque exemplaribus etiam nunc quom plerumque inuenitur: quod fortasse ansam dedit alicui libratio peccandi.

Restitutus locus in oratione in L. Pisonem: indicataque sententia Lysiae similis Ciceronianae illi.

CAP. V.

MCicero in L. Pisonem, ea parte illius orationis, qua induxit Pisonem ipsum loquem cupiditatem aliorum contemnentem; amore triumphu ardentem: suaque facta ac consilia laudantem, cum de rationibus administratae prouinciae, quas C. Caesaris lege, qui e prouincia redibant, referre ad aerarium debebant, loqueretur, inquit ex peritona in idem ipsius. Quas rationes si cognoris, intelliges nemini plusquam mihi litteras pro fuisse: ita enim sunt perscriptae scite & literate, ut scriba ad aerarium qui eas rettulit, perscriptis rationibus, secum ipse caput sinistra manu perscricans, commurmuratus sit. Ratio quidem hercle apparet: argentum *ὀχρεται*. extema igitur haec verba, quae scribam eo habitum corporis leniter prouitasse dicit, Plauti sunt Trinummo, ut satis omnibus notum esse potest. Illa autem in excusis olim Ciceronis libris aliter legebantur. nam Graecum uerbum ab imperitis eius linguae Latinis librariis contaminatum fuerat. quare, quod ad eam partem pertinet, locus recte emendatus est: peccatum autem, quod relictum est uerbum Decoctum, quod uerbum apud Ciceronem illic antea legebatur, ut videatur hic locus ita restitui omnino debere. Ratio quidem hercle apparet: argentum decoctum *ὀχρεται*. Quantopere autem illud hic quadret facile omnes intelligere puto, nos quoque patrio sermone simili quodam modo loquimur, cum rem aliquam repente e manibus elapsam significamus: dicimus enim in fumum abiisse, atque ita euauisse. Confirmat etiam opinionem meam, quod Graeci veteres scriptores suo illo uerbo hoc pacto utuntur: ac plerumque ipsi adiungunt eiusdem naturae nomen, id est participium, quo declareretur quid in discessu illo subito factum sit. ut illic quoque ratio tradita fuerit, qua argentum illud, pecuniaque euauent. Huius autem rei crebra exempla sunt apud Demosthenem, ut cum inquit, *ὄχρεται ὄχρον, ὄχρεται ἔχρον: ὄχρεται φέρον: ἀπαθρῶς ὄχρεται.* Auctoritate quoque Budaei confirmatur id uerbum illic desiderari: cum enim in annotationibus in Pandectas de *ὄχρον* de decoquere disputaret, citauit superiorem locum Ciceronis, atque emendauit. Quae reponendum autem, an in Plautinis antiquis libris decoctum inueniatur: nam ab excusis abest, Valde

Valde autem simili huic sententia vsus est acutus ac venustus scriptor Lysias in oratione contra Diogitonem, qui relictus tutor a fratre liberis ipsius, male patrimonium eorum dispenfarat, quare in iudicium vocatus est κακός επιτροπός. In ea igitur, vbi iusta, quae afferebat reus, dissoluit: falsasque rationes illius fuisse docet, ita locutus est. ὡς εἰ δὲ τὸ ἐπιτροπὸς τῆς παιδείας καταληφθεὶς, ἵνα γράμματα αὐτοῖς, ἀντὶ τῶν χρημάτων ἀποδείξει: neque enim ea de causa puerorum pater Diodotus tutorem illum liberis asciuerat, vt rationes ipsis, litterasque accurate confectas, ostenderet, sed vt pecuniam, e bonis ipsius sumptam, redderet.

Philippeum videri quoque vocatum potitionis genus, non solum nomisma hoc nomine appellatum.

CAP. VI.

PHILIPPEUM, nomismatis genus fuisse, vel testimonio illo Horatij comprobatur, qui in epistola ad Augustum, de Choerilo, pessimo poeta: praemiisque ipsi ab Alexandro datis, loquens, inquit in incultis qui versibus, & male natis Retulit acceptos, regale nomisma, Philippos: auctoritate tamen M. Varronis vinum quoque quoddam ita videtur vocatum: illius enim haec verba sunt, citata a Nonio: quibus id (nisi fallor) declaratur. Ὀκτογέσι ποδὲ νομισμάτων. In quo nobilior est Philippeum, quod accipimus, quam quod bibimus: cum alterum, addamus in bulgam: alterum in vesicam. Philippeum, quod in bulgam conditur, manifesto est nomisma: bulga enim, quod vocabulum radices egit in nostrum sermonem, sacculi genus manticaeque est. Eiusdem doctissimi scriptoris citantur haec verba ab eodem grammatico Sexagesi. Eo, vt vaticum ex arcula addere in bulgam.

De studio Romanorum hominum in custodienda mulierum pudicitia.

CAP. VII.

VAM dissimilia forent instituta Lacedaemoniorum ac Romanorum hominum in tuenda mulierum pudicitia, cum aliis multis rebus magnopere inter se fortissimae hae gentes congruerent, monumentis veterum scriptorum declaratur: testatus enim quoque est Aristoteles in libris de Rep. in hac re durissimam illam nationem languidam atque enervatam fuisse: vt valde ipsos accuset: dimidioque vitae beatae carere affirmet. nam, quod nudaae ipsorum virgines exercerentur: partesque corporis, quas aliae sedulo tegunt, aperirent, a Graeco poeta illae φανερα μηρίδων appellatae fuerunt, quod & Pollux in Onomastico, & Plutarchus in Numae regis vita tradidit: contra autem Romani multum studij, curaque in coercenda muliebri libidine posuerunt: seuerisque legibus, ac moribus disciplinam ipsarum sepeverunt. quod vt aliis non nullis in locis Cicero memoriae prodidit, ita in libris de Rep. copiose accurateque docuerat: id enim praeclarum opus, vt diligenter hoc explicaret, postulabat. Hoc autem ipsum sedulo illic fecisse perspicitur testimonij quibusdam inde a vetere grammatico sumptis. Nonius enim hunc e iij. eorum librorum locum adduxit, qui id liquido ostendit. Ita magnam habet vim disciplina verecundiae, carent temeto omnes mulieres. Sed apud eundem etiam e iij. de Rep. haec verba leguntur. Atque etiam si qua erat famosa, ei cognatio osculum non ferebat. Vno autem interdicitum Romae fuisse mulieribus: passioque illas vti solitas, cum sitis vrgeret, exposuit etiam Polybius in vi. libro historiarum vt testatur Athenaeus: qui affirmat etiam fallere nullo modo posse quae biberit, cum mos ille mane ipsas osculandi, ea de causa inuentus sit: praeterquam quod curae ipsarum non committebatur cella vinaria. Et muniens igitur viam illi malo, ne irrumperet: & inuectum iam damnantes, atque omni ignominia notantes, licentiam muliebrem intemperantiamque eiicere e ciuitate studebant.

Emendatum verbum in oratione pro Q. Ligario, quo loco morem C. Caesaris exponit in salute aliquibus danda.

CAP. VIII.

MAGNOPERE laudauit C. Caesarem M. Cicero: aequitatemque illius in caelum tulit his verbis, quae sunt in oratione pro Q. Ligario. Quamquam neque in hac oratione spes est posita causae: nec in eorum studiis, qui a te pro Ligario petunt, tui necessarii: vidi enim & cognoui quid maxime spectares, cum pro aliquis salute multi laborarent: causas apud te rogantium gratiores esse, quam preces: ne-

ces: neque spectare quam tuus esset necessarius is, qui te oraret, sed quam illius, pro quo laboraret. Ita enim in excusis libris legitur, non sine vitio scripturae mendoque, vt puto. quod si, vt in multis scriptis inueni, excusi quoque haberent, expressior haec laus clementiaque opulentissimi viri foret. Vultus autem in illis antiquioribus pro preces, legitur: quod mirifico probo: significat enim Cicero, cum aliquid aliquibus Caesar, rogatu aliorum, concederet, magis solitum ipsum spectare, quam iustam causam haberent pro illo laborandi, quam qui potissimum illi forent, qui rogarent. quod probi atque humani viri certum indicium est: qui enim necessariis suisque omnia concedunt, quamuis ambitione quadam ducti rogent: alienis autem pro suorum salute laborantibus, res etiam iustas negant, probari non possunt. Caesar igitur contra se gerebat: neque vultus ipsorum respiciebat: indeque iudicabat concedendum ne, an non concedendum foret: sed aequitatem postulati, officiaque rogantium, animaduvertebat, non valde considerata persona eorum, qui peterent. Ita autem nos quoque patrio sermone loqui consueuimus: vulgoque, cum aliquem seuerum esse, aut nimis durum significare volumus, neminem in os vultumque respicere ipsum dicimus. Nam, quod infra eandem sententiam iterauit: idque ipsum verbum illic posuit, quod hinc delendum iudicavi, habet id eo loco vim declarationis: preces enim necessariorum esse solent: ignoti enim plerumque reiciuntur: nec sperare possunt se, quod optant, impetraturos. Ait autem. Sed video tamen apud te causas (vt dixi) rogantium valere plusquam preces.

Athletas vocatos μεταφορικώς & a Graecis & a Latinis scriptoribus, qui in singulis studiis & artibus aliis antistarent.

CAP. IX.

ATHLETAE qui vocarentur Graeco sermone notum est: horum autem studio quod tamen a grauibus & eruditis viris magnopere reprehensum & vt inutile moribusque aduersum, exagitatum est, capiebantur animi eius nationis. Cum igitur illi valde exercitati peritique eius artis essent, coeptum postea est vocabulum, quo illi appellarentur, ad alia transferri: Athletaeque vocati cuncti, qui eximij praestanteseque in aliquo artificio forent: idque non solum Graeci ipsi, auctores illius nominis ac studij, verum etiam Latini scriptores fecerunt, in quorum linguam irrepsit hoc verbum. M. enim Varro in libro iij. rerum rusticarum manifesto hoc pacto illo vsus est, scribens. Cum haec loqueremur, clamor fit in campo: nos athletae comitorum vna, cum id fieri non miraremur propter studia suffragatorum, & quae sequuntur. Sed etiam in ij. eorum librorum, vbi quam potissimum partem eius disputationis quemlibet suscipere oporteat quaeritur: Scrofa enim, cui mandatum erat vt de arte differeret, antequam id se facturum polliceretur, condicionem quandam tulit. Sed haec ita a nobis accipietis, inquit Scrofa, vt vos, qui estis Epitrotici, pecuarij athletae, remuneremini nos, ac quae scitis, proferatis in medium: nemo enim omnia potest scire. quem locum olim in excusis libris valde corruptum, emendavi, auxilio optimi exemplaris, a quo omnis paene macula aberat. Verum quia tunc lectionis huius integritatem auctoritate Graecorum, qui eodem modo locuti sint, non confirmaui, libuit scrupuli huius euellendi causa: totiusque rei magis explanandae, exempla eorum ponere. Timaei igitur apud Athenaeum verba haec sunt, accusantis Philippum, sodalesque ipsius, καὶ τῆς ἀλλοτρίας ἀδικίας καὶ βδελυρίας ἀθλητῶν ἐπίμισον. Demosthenes quoque contra Aristogitonem ait. ἐξ ὧν πάντων ἀθλητῶν καλῶν ἔργων ἐχθρόντο. Item Dionysius Halicarnassensis in libro de iunctura verborum. Τοιοῦτον δὲ καὶ ποδὲ τῶν συνθέσει τῶν ὀνομάτων, καὶ ποδὲ τῶν διέπρασιν τῶν κωλῶν, ὑπολιπτόν γίνεσθαι παρὰ τοῖς ἀθληταῖς τῶν ἔργου. Possem etiam Platonis, Polybij, & aliorum optimorum auctorum testimonio vti: qui & ipsi ad alias res verbum hoc aptissime transtulerunt. quod videns doctissimus omnium Romanorum, cum eorum monumenta in manibus semper haberet, huius sermonis elegantiam est imitatus.

Disputatur accurate de integritate Graeci verbi in Topicis Ciceronianis.

CAP. X.

XITIT huius aetatis vir doctus, & in scriptis Ciceronis plurimum versatus, qui Graecum verbum, quo Cicero in Topicis vocari ab ea gente tradit locum ex coniugatione, mendosum putarit: ac pro συζύγιον legere συζύγιον non dubitarit. non sine causa autem ille suspectam eam vocem habuit: cum enim toto illo opere Cicero prae se ferat praecepta illa sumere ab Aristotele: ac ratio-

ullam habeat dignitatem, huius ipsius, qui immutato ordine verborum, corruptit versum Homericum mentionem fecit, quamvis nomen eius non ostendat. Idem autem accuratius illic traditur ab Hermogene, quod hic Demetrius praecipit: & non sine causa aliquis existimare potest minutum illum magistrum dicendi locum eum hinc sumpsisse. nam versum, quem Sotades eneruavit, mutato ordine verborum, & quasi e mare feminam reddidit, de Achille pronuntiatum esse in xxij. libro Iliadis, notum est. Si hoc igitur pacto emendabitur: legeturque, *δια μάλιστα τὰ σώπιδεκα*, intelligetur *μέτρα*: quā voce supra vsus fuerat, scribens. *οὐδὲ δεῖς δὲ ἀναπαικῆ: καὶ μάλιστα εὐκρίνα πῆς κεκλασμένους καὶ ἀσέμους, δια μάλιστα.* & quae sequuntur: sententiaque omnis plana & certa erit. nam *σώματα*, quod est nunc eo loco, quomodo illic aptum esse possit, non video. Incessus sane hominis mollis aliquando fractus appellatus est: quod si eadem de causa corpora quoque fracta dicerentur, non tamen conveniret: quae enim sequuntur sunt metra, non corpora. Quod si hoc verum est: contigitque tunc mihi videre, quod prius me fefellerat, tribuo id ingenti desiderio, quo tenebar, placendi amplissimo & illustrissimo iuveni: & conatum illius optimum, percipiendi elegantem hanc doctrinam, adjuvandi.

Suetonij locus restitutus: qui valde in Graecis quibusdam verbis depravatus erat.

CAP. XIII.

SUETONIUS quoque Tranquilli locum, minoris multo scriptoris, quam quorum sententias illustrare: notasque purgare suscepi, libet emendare: quum enim hoc quoque ad veterem memoriam tradendam pertineat, & Graecum pro verbum contineat, non ingratus studiosis futurum puto. In extrema igitur vita Claudij, ubi colligit signa quaedam, quibus intelligi potuerit paenituisse illum de matrimonio Agrippinae: adoptioneque Neronis, id quoque ponitur, quod his verbis narratur, ut nunc illa in excusis legitur. Et subinde obuium sibi Britannicum, artius et in pexus, hōrtatus est vt cresceret: rationemque a se omnium factorum acciperet: Graeca in super voce prosecutus *ὁ ἔρωσ δ' ἐπέλετα*. Nam superiore aetate impressi magis adhuc corruptam vocem hanc habebant. Nullum autem idoneum sensum, & qui huic loco quadret, verbis his quoque Graecis elici facile intelligitur: mihi autem diligenter vetera exemplaria consulenti: notasque a Latinis librariolis illic fictas perpendenti: in primis autem sententiam acutate examinanti, videtur legi debere. *ὁ τρώσασ καὶ ἔσεται*. in antiquo sane quodam (vt coniecturae locus vnicuique relinquatur) ita scriptum inuenitur: *Ο ΤΡΩΣΑΣ ΠΕΙΣΑΤΑΙ*. ex quibus vestigiis, quamquam haec quoque lectio contaminata est, non male (nisi fallor) iudicatur ita legi debere. nam quin sententia plurimum conveniat, dubitari non potest: significare enim obscure voluit se remedium illi malo, quod ei fecisset, inuenturum, sublaturumque Neronem: quo stulto consilio, imperium, vt res postea docuit, Britannico eripuisset. Prouerbum autem ab Achille ortum est, qui eadem hasta, qua Telephum vulneravit, ipsum postea sanavit. Crebrum vero id est apud veteres auctores, Plutarchus in commentario, quem inscripsit *πρὸς τὸ ἀκούειν*, de morsu quodam, qui in animis ingeniosorum adolefentium a philosophia excitatur loquens, dicensque posse illum a ratione ipsa, quae ipsum in fluxit sanari, non minus ac plagam illam Telephi, manifesto ad hoc proverbum respexit: cum etiam verbis ipsis vsus sit. quamvis versum etiam Euripidis addat, quo poeta ille eandem rem tragice commemoravit. Verba Plutarchi haec sunt. *Ὁ δὲ μόνον ὡς ἐυριπίδης φησὶ τὸ Πηλέϊον τραῦμα Πρῖσοσι λόγχης δέλτατι ἐνὶ μασσῖν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐκ φιλοσοφίας ἐμφυόμενον ἐμφυέσθαι νείας δαγγλὸν αὐτὸς ὁ τρώσασ λόγος ἔσεται.*

Ciceronem, quo loco differit de fabrica nostri corporis: vtilitateque partium, videri multa sumpsisse a Xenophonte.

CAP. XV.

MCICERO in ij. libro de natura deorum, quo logo probat deorum hominumque causa effectum esse hunc mundum: quaeque in ipso sint omnia, vtque hoc doceat humani corporis fabricam: vtilitatemque formae humanae explicat, videtur non paucis a Xenophonte sumpsisse: is enim quoque in primo eorum librorum, quibus a Socrate tractata, ad aliorum mores corrigendos: vitamque sanctissimi viri constituendam, rettulit, de vtilitate nostrae figurae, perfectioneque partium, disputantem illum inducit: cum & ipse ratione

ratione summa, consilioque cuncta fabricata confirmet: atq; ita refellere studeat Aristodemum, qui deos non consulere hominibus falso arbitrabatur. Manifesto igitur cum Cicero inquit. Primum enim superiora, superciliis obducta, sudorem, a capite & fronte defluentem, repellunt, expressit haec verba grauis illius ac polito scriptoris, cum & ipse de eadem naturae nostrae parte differeret. *Ὁφρῦσι τε ἀπορησάσαι τὰ ὑπὲρ τῶν ὀμμάτων: ὡς μὴδ' ὁ ἐκ τῆς κεφαλῆς ἰδρῶς κακοῦργος:* In sententia autem hac in primis elegans est, quod Xenophon inquit, *ἀπορησάσαι*: a ratione aedificandarum domorum translato verbo: cum enim *κῆσα* vocentur in aedificiis recti partes in viam prominentes, vt aquam pluuiam depellant a parietibus: superciliaque in fronte idem efficiant, acute inde verbum accepit. Vnde ipso quoque in eadem re tradenda vitur Aristoteles in ij. libro de partibus animalium. adeo appositum est huic rei illustrandae. inquit enim. *Αἱ μὴ δφρῦσι τῶν καταβαινόντων ὑγρῶν, ὅπως ἀποσείωνται. διὸν ἀπορησάσαι τῶν ἐπὶ κεφαλῆς ὑγρῶν.* Verba vero, quae superiora illa apud Xenophontem antecedunt, videntur maculae aliquid in se habere: quae si deleretur, statim (vt opinor) appareret & ipsa Ciceronem expressisse: ita enim hunc in excusis & scriptis, quos vidi, legitur. *ἐπεὶ ἀδολῆς μὲν ἐστὶν ἡ ὄψις βλεφάρων αὐτῶν δφρῦσαι: ἃ ὄταν μὴ αὐτῆ χρῆσθαι τι δεῖ, ἀναπεπλυνται: ἐν δὲ τῷ ὑπνω, συγκαίεται. ὡς δ' ἐν μὴδὲ ἀνεμοὶ βλάπτουσιν ἢ θμὸν βλεφαρίδας ἐκφύσαι.* locus Ciceronis hic est. Munitioneque super palpebrae tamquam vallo pilorum: quibus & apertis oculis siquid incideret, repelleretur, & somno conuiuentibus, quum oculis ad cernendum non egeremus: vt qui tamquam inuoluti quiescerent. In Graecis verbis nihil est, quod vallum valeat: cuius rei similitudo videtur huic rei declarandae magnopere conuenire: nulla namque alia re obesse possunt hominibus venti, nisi pulueris festucarumque comportatione: cui malo vallum pilorum resistit. Aristoteles eodem loco, cum vtilitatem horum pilorum ostendere vellet, eodem & ipse simili vsus est ad rem declarandam, atque dixit. *Αἱ δὲ βλεφαρίδες τῶν πρὸς τὰ ὀμμάτια προσηπτόντων εὐκρινεῖσιν ὅτιν τε χερσὶ κάμακα ποιοῦσι τινος πρὸ τῶν ἐρμῶτων.* quare vereor ne pro *ἰδμὸν* aliquid verbum positum fuerit, quod hoc ipsum valeret. nam *colum*, quod significat id verbum (nisi fallor) nullo modo hic quadrat: nec habeat quicquam simile inter se *colum* & *vallum*. Aliquando suspicatus sum *δριγλὸν* legi debere: quod manifesto munitionis genus significat.

Quod de Arcefila memoriae proditum est a Cicerone: iisque, qui eius sectam secuti sunt, idem etiam de iisdem ostenditur commemoratum esse a Graeco scriptore.

CAP. XVI.

ARCEFILAS ille, qui auctor mediae appellatae Academiae fuit: princepsque, cum contrarias rationes animo videret, assensiones cohibere coepit, nouam illam suam rationem, ne exploderetur veritus, fulcire etiam voluit auctoritate veterum philosophorum: ostenditque prius illos physicos eodem pacto sensisse, ac saepe testatos esse obscuritatem naturae: appellabat autem grauissimos viros, & quorum magnum fuisset sapientiae nomen in Graecia, in quo tamen aduersarij ipsum accusabant, falsumque id totum esse, quod ille aiebat, affirmabant: quod neque conferenda esset ipsius calumniam cum Democriti verecundia, & aliorum etiam, qui de rebus difficilibus obscurisque timide cauteque loquerentur. illi enim tantum raro, cum haerent in aliquibus salebris, affirmant abstrusa esse omnia, ac magnis tenebris inuoluta. Cicero igitur in Lucullo, cum contra rationem istam differeret, primum hoc posuit: ac simili etiam quodam illustrauit, ita scribens. Primum mihi videmini, quum veteres physicos nominatis, facere idem, quod seditiosi ciues solent, quum aliquos ex antiquis claros viros proferunt, quos dicant fuisse populares, vt eorum ipsi similes esse videantur. & quae sequuntur. & infra. Simile vos, quum perturbare, vt illi Rempublicam, sic vos philosophiam, bene iam constitutam, velitis, Empedoclem, Anaxagoram, Democritum, Parmenidem, & Xenophanem: Platonem etiam & Socratem proferitis. Hoc igitur quod Cicero in illos dicit, circumferri solitum, vulgoque ipsis obici docet Plutarchus in commentario, quem scripsit aduersus Colotem Epicureum, cum Arcefilam ipsum, minime gloriosum, inanisque laudis cupidum fuisse ostenderet. nam, quod ipse inuenerat, alius, qui ante vixerat, tribuebat. quod testimonio etiam Sophistarum, qui toto animo ipsi aduersabantur, intelligere licebat. id autem hoc ipsum erat, quod diximus. Graeca ipsius scriptoris verba haec sunt. *Ὁ δὲ Ἀρκεσίλαος ποσούτων ἀπέδει τὸ καὶ νοσησῶ τινὰ δόξαν ἀγαθῶν, καὶ ὑποπαιδῶν τῶν παλαιῶν: ὡς ἀγκαλεῖν αὐτὸν πᾶν σοφιστὰς ὅτι προσέβηται Σωκράτει, καὶ Πλάτωνι, καὶ Περικλεῖ, καὶ Ἡρακλείτῳ, καὶ πᾶσι τοῖς ἐποχῆς δόξασιν, καὶ τῆς ἀκατακλήσιας, οὐδὲν δνομοῖσιν, ἀλλ' ὅτι ἀναγωγῶν καὶ βεβαιῶσιν αὐτῶν μὴ αὐτὸς ὡς εὐδῶς ποιοῦμενος.*

Corpus munitionum μεταφορικῶς omne illud opus a Caesare in commentariis vocatum: quod tamen verbum improbe illinc ab imperitis eiectum fuerat.

CAP. XVII.

M verbum hoc Corpus multis modis ab animantibus, suisque sedibus, in alienas transferatur: quod ita planum est, vt confirmare testimoniis citatis non oporteat, Caesar in vij. commentario de bello Gallico corpus munitionum appellavit, plures fossas intelligens quas dixerat: partim ad cohibendos hostes, quos Alesiae obsidebat: partim ad eos repellendos, qui auxilium obsecris ferebant. Hoc autem non nulli non animadvertentes: locumque falso mendosum putantes, contra veterum librorum fidem, opus illic, eiecto illo verbo, reposuerunt: quae licentia ita libere omnia immutandi multum obest bonis auctoribus. Vidi autem plura antiqua exemplaria: in quibus omnibus constanter corpus legatur: sed libri quoque formis olim excusi hoc seruant, vt de veritate lectionis dubitari non debeat. Locus igitur omnis, qui magnopere in quibusdam excusis libris contaminatus nunc est, meo iudicio ita legi debet. Fossam pedum xx. directis lateribus duxit, vt eius fossae solum tantundem pateret, quantum summam fossae labra distarent: reliquas omnes munitiones ab ea fossa pedes cccc. reduxit. Id hoc consilio, quoniam tantum esset necessario spatium complexus: nec facile totum corpus corona militum cingeretur, ne de improviso aut noctu ad munitiones hostium multitudo aduolaret: aut interdiu tela in nostros, operi destinatos conicere possent. Nam, quod ne facile in impressis legitur, mendosum manifesto est: ac sine dubio nec, vt est in scriptis libris, legendum est: loquitur enim de suis Romanisque militibus: qui tot numero non erant, vt tantam vim munitionum implere tuerique possent: cum qui eo modo scripserunt, videantur Gallos intellexisse. quod falsum omnino est, ac reiici debet. Vnum autem hic est, in quo videntur antiqui librarij lapsi esse: quodque recte correctum, a posterioribus fit. Id autem est, quod cuncti, quos vidi, scripti libri: in istique duo vetustissimi, Romana militum nullo sentu, pro corona militum habent. adeo nihil sinceri & incontaminati est. Accedo autem iudicio illorum, qui corona aut emendarunt: aut in meliore aliquo libro, integrum seruatam id verbum, comprobant.

Confirmata vetus lectio loci Ciceroniani: in quo olim restituto, pu- silla adhuc macula restabat.

CAP. XVIII.

LEGANS modus loquendi apud Ciceronem in primo libro de natura deorum interpunctionibus in mea editione, negligentia operarum, perperam collocatis, obscurus adhuc est. nam cum prius in excusis verba deprauata forent, secutus fidem antiquorum librorum illa correxi: is autem est eo loco, quo de Epicuri, sodaliumque ipsius: asperiore ingenio disserit. qui male verbis accipiebant

omnes illos, a quibus in philosophia dissentient: ita enim in meo illo libro legitur. Istis ne- sidentes somniis, non modo Epicurus, & Metrodorus, & Hermachus, contra Pythagoram, Platonem, Empedoclemque dixerunt, sed meretricula etiam Leontium contra Theophrastum scribere ausa est? scito quidem illa sermone & Attico: sed tamen tantum Epicuri hortus habuit licentiae. Interpungi autem ita oratio debet in inferiore sententia. Scito quidem illa sermone: sed tamen. Tantum Epicuri hortus habuit licentiae, vt sit extremum hoc acclamatione quaedam, e genere illarum acclamationum, quae Graeci quoque ἐπιφωνήματα vocant: cuius epiphonematis vim exprimere volens Demetrius in libro περὶ ἐρμηνείας, dixit illud esse locutionem, quae rem iam expositam ornat, vt hic coniungit: ipso namque rei indignitas profertur: nullo enim modo ferendum erat, mulierem illius studij contra eruditissimum virum scribere ausam. proxima autem duo verba, quae plenam sententiam non habent: neque perfecta videntur, quid valeant intelligitur. Declaratur enim conciso illo modo loquendi, quamuis Leontium lepido sermone elegantique vsa sit in scriptis illis suis, tamen improbe atque impudenter fecisse, quod Theophrastum oppugnat: neque enim lepos verborum culpam extinguit eius rei. Ita autem Cicero multis locis locutus est, eleganti quadam ἀποσιωπῆς, vt in epistola ad C. Cassium. Praeposteros habes tabellarios: & si me quidem non offendunt, sed tamen, cum a me discedunt, flagitant litteras: cum ad me veniunt nullas afferunt. Frequentius autem idem ostendere volens, veruntamen dicit: vt in xiiij. ad Atticum. Scis quam diligam Siculos, & quam illam clientelam honestam iudicem: multa illis Caesar: neque me inuito,

uito, etsi Latinitas erat non ferenda, veruntamen. Ecce autem & quae sequuntur. Ita enim olim locum hunc quoque purgavi: collectisque multis exemplis huius praecisi sermonis iudicium meum confirmaui. Leontij autem huius, & aliarum etiam Epicuri amicarum, mentionem fecit iterum Plutarchus in libro, quo docuit ne iucundam quidem esse rationem, vitamque, laudatam maxime ab Epicuro: nec non etiam in quo refellit sententiam illam, quam idem in primis probat, λάτρευσαντες: atque inutilem vitae honeste degendae esse ostendit.

Quaeritur quid valeat in primo de natura deorum Chrysippus, quo nomine contumeliae causa, illic traditur vocatus semper Chrysippus a Zenone Epicureo.

CAP. XIX.

NON multo post haec verba Cicero, quum eodem nomine Zenonem Epicurum accusaret, qui in hoc quoque similis magistri fuit, affirmat ipsum Chrysippum, cum quo magna lis Epicureis erat, numquam nisi Chrysippum solum vocare: in quo quemadmodum ipsum luserit, animaduersa notione eius nominis, quod immutauit, facile percipitur: quid enim χρίσις Graecis sit, foeda sane deformisque cogitatione etiam res, constat. Nos quoque vulgo, quum imbecilli consilij: nulliusque artis atque industriae hominem significare volumus, ab eadem re appellamus. Hanc vim esse omnino puto eius immutatae vocis, si ita legendum est. nam manasse in nostrum sermonem verbum, quod videtur ab illo Graeco formatum, apertum est: aggeres enim quosdam viarum Celsi vocamus, vt existimare licet, quod illic tecti rustici homines ventrem exonerent: vel potius quod in eas agrorum partes purgamenta, quae homines beluaeque corporibus edunt, congerere moris esset. nam ipso etiam hoc verbo vitur Columella, vt adnotauit Hermolaus, qui putat ipsum apud eum rerum rusticarum scriptorem significare priuatam latrinam. Miror tamen, quod inquit deductum a verbo κάσσην, quod valet egerere, nisi vitium hoc fuit librarij. Animaduertendum autem eundem acutissimum virum, ab aliis etiam aliter immutato nomine solum vexari: in qua tamen peruersione nominis, non animi labes vlla, sed corporis potius notaretur. Laertius enim in vita ipsius memoriae prodidit, cum esset Chrysippus tenuis corpore, quod intelligi poterat ex ipsius statua, quae erat in Ceramico: occulebatur enim paene illa a vicina equestri statua, Carneadem ipsum appellare solum Chrysippum: vna addita littera: quod illa ita tegetetur, vt vix appareret. Diligenter etiam quaerendum est, an in verbis his, quae apud Ciceronem sententiam hanc praecedunt, macula sit: ipse sane locum eum valde semper suspectum habui. Zeno quidem non eos solum qui tum erant, Apollodorum, Syllum, ceteros, fugebat maledictis & quae sequuntur. Nam neque eius disciplinae vllum Syllum vocatum vmquam legi: & in calamo exaratis libris aliter scriptum offendi: ita namque illi habent, Apollodorum sine ceteros,

Confirmata vetus lectio Ciceroniani loci, quo simili vtens, praecepit quid seruare nos oporteret in nouis amicitijs instituendis,

CAP. XX.

LOCVS hic Ciceronis e Laelio non in omnibus libris eodem modo legitur. Est igitur prudentis sustinere, vt currum, sic impetum benevolentiae, quo vtamur quasi aquis temptatis, sic amicitijs: aliqua parte periclitatis moribus amicorum. Sunt enim quibus melius videatur, equis temptatis: a quibus dissentio: itaque olim emendauit, sequutus & rem ipsam, & fidem antiquorum exemplarium, cum purgandis his magna adhibita diligentia, operam dedi, inducit autem illos (vt puto) quod supra in simili ipso currum mentio est, qui ab equis trahuntur. sed aliud est, quod nunc inquit: neque enim de frenando cohibendoque impetu benevolentiae nunc agit, quae res similis est retentioni aurigae, cum currum sustinet, sed de amicitijs temptandis: quod fieri oportere dicit: atque id etiam simili confirmat, quod simile vtilitatem huius rei ante oculos ponit: ante enim quam aliquis ignotum flumen ingrediatur, aquas temptare consuevit: quod in amicitia etiam Cicero seruandum tradit. Ita quoque locutus est Plato in x. libro de legibus, cum Atheniensem hospitem, metuentem fraudem captionesque sermonis, ita inducit loquentem: viamque ostendentem, qua id malum euitari posset: ipse enim quoque eodem simili vsus est. Σκοπεῖται οὖν εἰ καὶ θάρσος ποταμὸν ἡμᾶς εἶδη τρεῖς ἔγχεαι διαβαίνοντες εἶοντα σφοδρᾶ, νεώτατος δ' ἐγὼ τυχερόν τι μὲν καὶ ποταμὸν ἐμπροσθε ῥοδμάτων, ἔπειτα ὅτι πρῶτον ἐμὲ χεῖρα περιεβλήσῃ κατ' ἐμάτην, κατὰ λιπῆρας ἡμᾶς δ' ἀσφαλῆ, σκίψασθαι εἰ διαβατέος ἐστὶ, προσβυτιέρις οὖσι καὶ ἡμῖν.

Confirmata

Locus Dionis historici purgatus : collata omni illa re , quae illic narratur de ... quod de eodem a Cicerone traditum est.

CAP. XXI.

ION in xxxviij. libro historiarum , quo loco narrat quomodo M. Tullius cietus sit e ciuitate , L. etiam Pisonis , qui tunc consul erat , vocem exponit , prolata ab ipso cum productus esset in contionem a P. Clodio : illa autem seueritate Ciceronis , qua vsus fuerat in coniuratos , accusabat , tota res diligenter traditur ab ipso Cicerone in oratione quam habuit in senatu in L. Pisonem ipsum ,

his verbis . Idem illo fere biduo productus in contionem ab eo , cui sic aequatum praebebas consulatum tuum , cum esses interrogatus , quid sentiret de consulatu meo , grauis auctor , Ca- latinus credo aliquis , aut Africanus , aut Maximus : & non Cesoninus , Semioplacentinus , Cal- uentius , respondes altero ad frontem sublato , altero ad mentem depresso supercilio , crudelita- tem tibi non placere . Hoc igitur manifesto est , quod commemorauit Graecus ille scriptor : verba tamen ipsius ita deprauata sunt in libro Lutetiae exento : quod factum est culpa superio- rum libratorum : qui auctorem hunc multis plagis confectum : dimidiaque sui parte absum- ptum , nobis tradiderunt , ut vix hic sensus inde elici queat . Siquis tamen rem nouerit : ac di- ligenter locum attendent , non magno negotio ipsum purgare potest : litterae enim omnes il- lic sunt , sed diuisae ac contaminatae . ita igitur inquit , ut paulo altius rem repetamus .

Καὶ μετὰ ταῦτα ὁ , τὸ πρῶτον , καὶ πρὸ ἐπινοίας τῶν κικέρωνι δοκῶν ἔχων , καὶ συμβουλεύσας τὸ αὐτῷ , ὡς ἴσως αὐτῷ ἀδύνατον ἂν ἦτορ αὐτὸν σωθῆναι , προεβλήκει , ὅμως , ἐπειδὴ διὰ τὸ ἐκείνος ἀργύριον , παρηλθεῖν ἐς τὴν ἐκκλησίαν : οἷον ὅτι πρῶτον ἠδυνήθη (τὸ ἔξω πολλὰ ἠρέωσθη) καὶ πυθόμενος τὸ κλώδιον τίνος γράμμι πρὸ τῆς γραμμῆς μόνον ἔχει , ἔπειτα , ὅτι οὐδὲ μοι οὕτως μόνον , οὐδὲ σκυθρῶπὸν ἔργον ἀρίσκει . cum (ut opinor) hoc pacto legi debeant extrema verba . καὶ πυθόμενος τὸ κλώδιον τίνος γράμμι πρὸ τῆς γραμμῆς ἔχει , ἔπειτα , ὅτι οὐδὲ μοι οὕτως μόνον , οὐδὲ σκυθρῶπὸν ἔργον ἀρίσκει .

Gravis disputatio , de ducenda vxore , quae apud Plautum habetur , ostenditur a Platone profecta .

CAP. XXII.

VIS non putet Plautum sententiam Platonis expressisse de capienda vxore , cum in Aulularia ita induxit Megadorum loquentem : consiliumque suum , subdūctis diligenter rationibus , laudantem , qui pauperis hominis indotatam filiam , relictis vberioribus condicionibus , probrat .

Narraui amicis multis consilium meum

- De condicione hac : Euclionis filiam
Laudant , sapienter factum & consilio bono .
Nam meos quidem animo si idem faciant ceteri
Opulentiores , pauperiorum filias
Ut indotatas ducant vxores domum
Et multo fiat ciuitas concordior :
Et inuidia nos minore vtamur quam vtimur :
Et illae malam rem metuunt , quam metuunt magis :
Et nos minore sumptu sumus quam sumus .

& quae sequuntur : addit enim adhuc alia , quae idem confirmant : vtilitatemque illius rei ostendunt . Grauiissimi autem : eiusdemque politissimi scriptoris verba haec sunt e vi. libro de legibus , quibus idem praecipit iisdem paene rationibus vtens , nam ambo in primis , quod con- ducit ciuitati : publicamque vtilitatem spectandam iudicant . Τούτω φάμεν ἀγαθὸν πατρῶν φιλίαν τούδε παρὰ τοῖς ἐμφροσιν διδόμενος λόγους χρῆσθαι μὲν , ὅσοι παρηγοῖεν ἂν μὴ φθύνῃ τὸν τῆς πολιτείας : μηδὲ τὸν τῆς πλουσίαν δῖον διαιφρόντως λόγον : ἀλλ' ἂν τάλλα ἰσάξῃ , τὸν ὑποδείξοντες εἰς τὴν κοινότητα ἐπιεικέως : τῆ τε ἔξω πάλιν ἐμφροσιν ἂν ἦν ταύτη , πῶς τε ἐπιεικέως ἐστὶν : τὸ ἔξω δὲ μάλον καὶ ἐμμετρον ἀκράτου ἐμμετρίως διαφέρει πρὸς ἀρίστην . Huiuscemodi autem locos , qui discrepant ab opinionibus multitu- dinis : e mediaque philosophia sumpti sunt , a Latinis comicis adumbratos , mirari non debe- mus : cum fabulas suas e Graecis poetis conuerterent , qui plerumq; maioris eruditionis erant . cum Menandrum etiam diligenter audisse Platonem legamus : nam alterius scenae poetam Euripidem multos acutissimos philosophiae locos in tragoediis suis explicasse , cum Anaxago- ram , Socratem , Platonem multum amasset : omnemque eorum disciplinam hausisset , notum est : ut non sine causa scenicus philosophus appellatus sit .

Collata

Collata Ciceronis sententia cum sententia Isocratis ob similitudinem : ambo enim eodem modo clarissimos viros ornarunt .

CAP. XXIII.

AGNIFICE locutus est M. Cicero de Cn. Pompeio pro Milone dicens : resque ipsius gestas paucis verbis in caelum tulit , cum φασαρία quadam quanto me- tu ciuitatem oppressisset Clodius , ostenderet , & quantum fuisset odium omnium bonorum aduersus illum . Cum enim rem , quae fieri non posset , quasi in ma- nu ipsius poneret : fingeretque ab illo administrari , non omnino se stulte facere affirmat , cum alia etiam multa ille praestiterit , quae effici ab alio nullo vmquam potuerint : in- quit enim . Si ipse Cn. Pompeius , qui ea virtute ac fortuna est , ut ea potuerit semper , quae ne- mo praeter illum : si is inquam potuisset , ut quaestionem de morte P. Clodij ferre , sic ipsum ab inferis excitare , vtrum putatis facturum fuisse ? Isocrates quoque in libro , quem scripsit ad Philippum Macedonem , eandem laudem regi illi magno tribuit , cum eum ad rem difficie- lem aliis , arduamque hortaretur : ad reconciliandos inquam animos Graecorum inter se , qui tunc maximis inimicitias flagrabant : ait enim hoc ipsum , quod ab alio villo ad exitum perduci non posset , ipsum sine magno labore effecturum : quod omnino ipse sperat , spectatis rebus iphi- us , quae & ipsae illiusmodi erant . Verba accuratissimi scriptoris haec sunt .

Επειτα τῆς μὴ ἀλλῶν ὁμολογῶ μηδὲνα ἂν δυνήθηναι διαλλαξάμεν πρὸς πόλιν ταύτην : σοὶ δ' οὐδὲν τῆς τοιαύτης ἐπὶ χαλεπὸν : ἐπὶ εἰ γὰρ σε τῆς τοιαύτης ἀλλοῖς δοκούντων ἀνεπιβίβων ἵνα καὶ παρὰ δόξαν , πολλὰ διαπεπραγμένον . ὡς οὐδὲν ἄπορον , εἰ καὶ ταῦτα μόνος ἂν συστήσαι δυνήθεις .

Testimonium Aristotelis e libro problematum citatum a Plutarcho , apud auctorem ipsum monstratum : ac de illa re disputatum .

CAP. XXIII.

VAESTIONES Aristotelis , προβλήματα vocatas , non defuerunt qui putarint eius auctoris non esse : quod non pauca illic legantur a decretis ipsius discrepan- tia : alij autem cum multas illarum proprias eius esse fateantur : quaedam , cum fuites admodum , ut putant , dissolutiones habeant , indignas putant tanto phi- losopho . nam , quod a sententia sua iudicioque in statuendo de aliqua re aliquan- do ille discedit , non mirum hoc videri debet , si in populari disputatione se adplicat ad senten- tias communiore : & quae facilius fidem facere possint suae rationis ignatis . ipsemet certe tes- tis est , & alij locupletes auctores , librum illum totum alienum non esse . Plutarchus , qui in libro πρὸς ἀρχησίαν , cum ostendere vellet , quibus modis ira discutatur , non tantum illam extingui dicens effusa frigida aqua in eum qui ita commotus sit , sed aliis etiam , quas appellat , rationibus , primae illius auctorem esse tradit Aristotelem . Locus autem in quo hoc protu- lit princeps ille Peripateticorum , est in viij. libro problematum , vbi causam affert cur qui ira commoti sunt , non rigent . Animaduertendum autem , cum aetatem non indicet Plutarchus , quae ita adiunetur : nam nullo discrimine posito inquit . ἐὰν δὲ οὐ μόνον ψυχρὰ κατασκευασθῆναι καὶ λήγουσαι ὀργῶν ὡς Ἀριστοτέλης ἰσθίσειν : & quae sequuntur , Aristotelem videri remedium hoc in pueris valere dicere , qui calore magis abundant : unde etiam valde erubescunt . Verba eius haec sunt . ἐπεὶ εἴ τις αὐτοῖς πολλὴ τὴ ψυχρὴν προχέει πᾶσι οὐκ ἂν ὀργίζονται : κατασκευασθῆναι γὰρ ἂν αὐτῶν τὸ κίβη- τόν .

PETRI VICTORII VARIARVM LECTI- NVM LIBER XXV.

Purgatus locus in Athenaeo coniectura: cum macula, quae infederat molesta esset, ac veterem historiam perturbaret.

CAP. I.

VsIM affirmare locum Athenaei in v. libro, vbi de institutis Lacedaemoniorum disserit, quibus, cum argentum aurumque intra urbem recipere interdictum esset, nec viam vilo pacto auaritiae patefacere, astuta tamen ratione illud possidebant, mendosum esse: cumque in excusis, & in scripto etiam vno, quem vidi, libro legatur. Λακεδαιμόνιοι δ' ὑπὸ ἐβῶν κωλύμενοι εἰσφέρειν εἰς τὴν πόλιν (ὡς ὁ αὐτὸς ἰσορῆ πρὸς ἐπιφάνειαν) καὶ κτῶν ἀργύρου, καὶ χρυσῶν, ἐκτῶντο μὴ οὐδὲν ἕλπον: περκακατετίθετο δὲ τοῖς ὁμῶς τοῖς ἀρκασίνοι. ἔτα πολέμιοις αὐτῶν ἔχον ἀντὶ φίλων. ὅπως ἀντιβῆθαι τὸ ἄπρον διατῶν ἔχρασε φύνται. arbitror corrigi debere, ὑπὸ θεῶν. vt significet oraculum illud, quod ipsis editum est ab Apolline. quo hoc sedulo praecipiebatur, quamuis a diis ipsos vetitos non a deo dicat, aurum in urbem comportare. Oraculi autem huius mentionem fecit Cicero in ij. libro de officiis his verbis. Ita, quod Apollo Pythius oraculum edidit. Spartam nulla re alia nisi auaritia esse perituram, id videtur non solum Lacedaemoniis, sed etiam omnibus opulentis populis praedixisse. nec non Plutarchus in commentario, quo voces acutas Laconum collegit, non longe ab extremo, cum inquit. Αλακμοὶ δὲ καὶ θεοπέμπω τοῖς βασιλεύσιν χρυσίμους ἐδόθη. ἃ φιλοχρημαθία σπάρταν ὀλεῖ, ἃ μὲν ὁμοῦς λύσανδρος, ἔλεον ἀθιωταῖος, πολλὰ χρυσῶν, καὶ ἀργύρου, εἰς σπάρταν: καὶ περιέδεσαντο καὶ ἐτίμησαν τὸν ἄνδρα. Quin etiam apud Sudam in dictione διακρινόμενοι, verba veteris scriptoris leguntur, accusantia mores Lacedaemoniorum: in quibus oraculum hoc ipsum plenius est, & cuiusmodi denique reddidit illud M. Tullius. Nam quod ille ait, nulla re alia, respondet ei, quod relictum a Plutarcho eo loco legitur: ἃ μὲν δὲ οὐδὲν. Sed vt ad peruulgatam Athenaei lectionem redeam. quis si diligenter attendat, non videat perperam illic legi ὑπὸ ἐβῶν κωλύμενοι: neque enim motes recte dici possunt aliquid vetare. sed potestas aliqua: maiorque auctoritas est, quae prohibet aliquid facere. historia autem cognita, & opinionem meam confirmat, & omne dubium (nisi fallor) tollit.

Explicata Virgilij mens, quum iram Iunonis memorem appellauit. ac propinqua illius sententia auctoritate tragici poetae confirmata.

CAP. II.

VOD Virgilius irae Iunonis adiunxit, appellans ipsam memorem, negotij multum attulit grammaticis, rationem eius epitheti reddere conantibus: absurdum enim primo videtur sensum datum motioni animi: dictamque iram, quae cito venit atque abit, recordari: cum hoc diurnus stabilisque natura sua sit. quare Seruius interpretatur ita locum accipiendum. vt memorem dixerit, non quae meminerat, sed quae in memoria erat. Ego vero puto fecisse hic poetam, quod multis aliis locis fecit: vt sensum tribuerit rei non modo sensu, sed corpore etiam carenti: ausumque id esse auctoritate Graecorum, quorum vestigia libenter sequitur: inuenio enim Aeschylum eodem pacto in Agamemnone μῦθον μνάμονα νομάσσει. locus autem est in primo choro eius fabulae. cum fenes illi, ex quibus constabat, in extrema vaticinatione Chalcantis, quam recitarunt, dixerunt: μίμνη δὲ φοβερὰ παλινορτοῦ Οἴκου νόμος θορία Μνάμων μῦθις τεκνύοινο. Hunc vero grauem tragicum: philosophumque, vt ferunt, Pythagoreum, accurate legisse Virgilium: multosque ab ipso locos accepisse, notum est, vt non sine causa existimari possit, hoc etiam inde sumpsisse. Cuius opinionis est ingeniosus iuuenis Bartholomaeus Barbadorus, qui me duce multum in politionibus litteris progressus est: ac

est: ac fabulam hanc Aeschyli, quae manca inchoataque erat, sedulitate sua integram inuenit, atque obrutam vetustate eruit, comite huius studij ac laudis Hieronymo Maeco: qui & ipse non parum in cognitione bonarum artium profecit. nam, quod paulo post ex persona sua poeta, admirationis plenus, exclamat. Tantae ne animis caelestibus irae. iusta est illa exclamatio: aut enim numquam irasci deos immortales oporteret: neque motu hoc turbido animos eorum vexari, aut facile, si forte alicui aliquando irascantur, placari. Alter etiam tragicus in fabula, quam Bacchas vocauit, nullo modo hoc conuenire deorum naturae induxit Cadmum dicentem. cum se purgaret libero patri: vehementerque sibi iratum illum placare studeret: ait enim Cadmus. ὄραός πρίπθαι θεῶν οὐχ ὁμοιούδαι βροτοῖς.

Ostenditur grauem sententiam T. Liuij, editam illic a legato Carthaginensi, acceptam fuisse a Demosthene. vt aliam proxime vicinam a Thucydide.

CAP. III.

TLIUIVS cum capita orationis exponeret, quam habuerat Afrubal, cui Haedus cognomen fuit, petens pacem, in senatu Romano, in aliis non nullis grauibus atque illi tempore aptis sententiis, ostendit ipsum dixisse. Raro simul hominibus bonam fortunam: bonamque mentem dari: populum R. eo inuictum esse, quod in secundis rebus sapere, & consulere meminisset. quod expressum esse a Demosthene constat: siue hoc inde sumpsit Liuius ipse: siue securus est Polybium vt solet, qui prior locum eum a summo oratore mutuatus sit: neque enim qui multos claros locos e Polybij historia excerptis, orationem legati huius Carthaginensium selegit. Demosthenis autem verba haec sunt: vbi enim apud eum sunt, non succurrit. Ολίγοι γάρ εἰσιν, δις μετὰ τῆς δούτυχειν παραγίνεται τὸ φρονεῖν: οἱ πλείστοι δὲ φρονεῖν δέονται ἐπισησάκτων. maiorem autem hominum partem, quorum bonae res prosperaeque sunt, affirmans egere φρονεῖν ἐπισησάκτων, intellexit mentem consiliumque importatum & quasi aliunde aduectum: vt alio loco, inquit Athenienses narrans ali fere frumento nauibus importato. ὡς ἂν τὸ πλείστον ὕψι χρωμέθα σίτω ἐπισησάκτων. C. enim Caesar in iij. commentario de bello ciuili, cum id exprimere vellet, dixit frumento importato. Quod vero statim sequitur apud Latinum scriptorem. Et hercle mirandum fuisse, si aliter facerent. Ex insolentia, quibus noua bona fortuna sit, impotentes laetitiae insanire: populo R. visitata, ac iam prope obsoleta, ex victoria gaudia esse. videri & ipsum non sine causa potest acceptum e Thucydide: apud eum enim in iij. historiae libro, legati Lacedaemonij missi Athenas, in malis suis rebus, cum persuadere vellent Atheniensibus, vt modice vterentur secunda illa fortuna, ita locuti sunt. Καὶ μὴ παθεῖν, ὅτι οἱ αὐτὸς τὴν ἀρχὴν λαμβάνοντες τῶν ἀνθρώπων: αἰεὶ δὲ τῆς πλείονος ἐπιπέδι θρήνηται διατῶν καὶ τὰ παρόντα ἀδοκίμως δούτυχθαι. quin autem ex insolentia eleganter exprimat aduertibum αὐτὸς dubitare non possumus. Cicero quoque in ij. libro epistolarum ad Atticum, cum de Pompeio inquit, inlolens infamiae, idem significauit, quod a Demosthene pronuntiatum est contra Midiam de honestis viris. qui aequo animo ferre non possunt aliquid contumeliae sibi inferri. & cum id importunitate alicuius contigit, ex iniuria insanunt αὐθις ὄντας τῆς προσηλακίβια. nam illud Ex insolentia, coniungi debere cum consequentibus verbis opinor: quamuis in excusis perperam adplicatum sit superiori sententiae. Nactus autem occasionem huius rei non malam, eluere maculam volo ex oratione Aeschinis contra Ctesiphontem: cum enim paulo infra Liuius narret, inclinatis ad misericordiam patribus, senatorem tamen vnum, infestum perfidiae Carthaginensium, succlamasse. Per quos deos foedus icturi essent, cum eos, per quos ante ictum esset, sefellissent. Aeschinesque ita cum iudicibus illic agat. debere illos, quum periurus aliquis homo ad idem genus fidei faciendae confugit, ipsum repudiare atque hac voce castigare. Opus esse illi, qui saepenumero peieret: temperque postulet credi sibi, si iureiurando vltus fuerit, alterum horum adesse. aut deos aliquos nouos: aut ad quos verba facit non eisdem: cum enim perperam in excusis libris sit. ἢ ἄθ' θεοὺς κελούς, ἢ ἄθ' ἀκρατοὺς μὴ ἄθ' αὐτῶν, manifesto legi debet κελούς cum diphthongo. in hoc autem saepe peccatum esse, corrupto iam sono Graeci sermonis, alias declarauit.

Pliniani loci, quo insinuat Graecos poetas, pars illa, qua reprehendit Euripidem & Apollonium, quod duabus in rebus ambo lapsi sint, ponderata: subtilisque ratio, si non omnino vera, vtrumque a mendacio vindicandi excogitata.

CAP. IIII.

NXXVII. libro naturalis historiae Plinius, vbi de succino disserit: ac quantum pere in eius causa, ortuque prodendo, Graeci poetae decepti sint, docet, adiungit. Euripides rursus & Apollonius in Adriatico littore confluere Rodanum & Padum,

Padum, faciliorem veniam facit ignorati succini, in tanta orbis ignorantia. Apollonius igitur, Rhodius appellatus, quod cum Alexandreae natus esset, Rhodum migravit, atque illic ciuitate donatus est, in iiii. libro *ἀργοναυτικῶν* hoc tradidit: quod non Plinius modo, sed et ipsa refellit, & vanum esse manifesto declarat: hi enim versus ipsius sunt. *Ἐκ δὲ τοῦτο ῥοδανίου βαβυ ῥόον εἰσὶ πέρυσσας Ὅστ' εἰς ἠριδανὸν μετανεύσεται: ἀμμιχα δ' ὕδαρ Ἐν βωοχῆ βίβρουκε κυκτομυρον, αὐτὰρ ὁ γαίης Ἐκ μυχαίτης ἵκατ' εἰσὶ πύλαι καὶ ἰδύθλια νυκτός Ἐνθον ἀπορνύμενος, τῆ μὲν, ἐπιδύεται ἀφ κτάς Ωκισαίου, τῆ δ' αὖτε, μετ' ἰονίω ἀλα βάλαν, Τῆ δ' εἰς σαρδόνιον πέλαγος καὶ ἀπειρονος πάντων.*

Euripides vero, quo loco dixerit non memini me legisse: vereorque ne in aliqua fabula ex iis, quae perierunt, posuerit. nam in communi errore, quod ad succinum pertinet, eum versatum, testatur locus hic ex Hippolyto coronato, quo chorus rebus aduersis reginae dolens, optat arreptis alis terram illam relinquere: in Italiaeque partem, quam Padus praeterfluit, conuolare: ait enim. *Ἀρδεῖω δ' ἄνω πάντιον κῶμα τὰς Ἀδριωκῆς ἀκτῆς ἠριδανῶ δ' ὕδαρ Ἐνθα παρρῆρον παλάσσοισι Ἐς ἰδίμα πατρὸς τριτάλαιαι Κόραι Φαίθοντος οἴκτω δακρυῶν Τὰς ἠλεκτραφαίς αὐτῶς.*

Idem autem falso prodiderat Apollonius versibus, qui illos, quos supra posui, antecedunt. Cogitandum vero diligenter an huius peccati absolui debeat Euripides: neque enim veritas rerum requiritur a poetis: recteque ille fortasse peruulgatam fabulam persequutus est, ac narrationem studio suo accommodatam. nam posset etiam non insulse: neque imperite (vt arbitror) Apollonius a culpa defendi, vt intellexerit occultos terrae abditos confluentes eorum fluminum. & sane videtur tradere ex eodem quasi antro ac vase, quae priscorum physiorum sententia fuit, oriri tria flumina, quorum vnum, in Oceanum influit: alterum, in Ionium mare: tertium, in Sardoum. duo postrema sunt Padus, & Rhodanus. Rhenus vt arbitror, primum: qui ortum sane non distantem a Rhodani fonte habet. non igitur in aperto concurrere; vnumque confluentem facere Rhodanum & Padum, inquit, hic poeta.

An recte immutatum sit herbae nomen in Culice Virgiliano, viderique peruulgatam eius loci lectionem mendo vacare.

CAP. V.

MAGNI ingenij vir: elegantisque doctrinae Petrus Bembus in libro, quem scripsit de Virgilij culice, atque Terentij fabulis, cum ope vetustissimi exemplaris, quod habebat, plurimas maculas sustulisset e Virgiliano illo opusculo, ausus etiam est coniectura fretus, emendare verbum, quod corruptum putauit, ac pro illo de opinione aliud supponere: cum enim antea legeretur in stirpibus herbisque enumerandis, quibus sepulchrum culicis pius ille pastor ornauit. hic amaranthus, Buphtalmusque virens, & semper florida pinus. pro pinus ille voluit legi picris. id autem genus est herbae, quae semper viret: cuique mirifice epitheton id quadrat. quod epitheton nullo modo ingenti illi arbori conuenit, numquam omnino, vt ait florenti: praeterquam, quod maior ea est arbor, quam ille ipse poscat, in quo feritur, locus. non displicent sane coniecturae: nec inspector diligentiam hominis; studiumque notas ebonis auctoribus eluendi, laudō: praesertim autem industriam alterius in ea re non reprehendo, de qua nihil ipse certum dico. verum tamen cum eodem desiderio & ipse flagrem, studiosos litterarum adiuuandi, praetermittere nolo, quin quod aliquando suspicatus sum, aperiam: excutiendumque doctis viris proponam. nam, si testimonium optimi illius exemplaris secum Bembus habuisset, tacuisset: ipse enim testatus est in illo suo perueteri libro eam pagellae partem consumptam, dilapsamque vetustate. Cum igitur inuenisse mihi videar pinum appellatam, non tantum vastam illam arborem, sed virgultum quoddam, quod perpetuam viriditatem retinet, posse puto peruulgatam eius loci lectionem defendi: nec vilo pacto inde moueri debere cenfeo. praesertim cum picris in elegantioribus herbis, floribusque posita nusquam a poetis sit. Columella enim in ix. libro vbi de pabulis apum disputat, enumeratis iam herbis, quae gratiae ipsis sunt, addit. Post haec frequens sit incrementi maioris surculus. vt ros marinus, & vtraque cythifus: est enim sariua, & altera suae spontis; itemque semper virens pinus, & minor ilex: nam prolixior ab omnibus improbat. non intelligere autem hic eum scriptorem ingentem pinum constat: neque enim recte inter surculos poneretur: & cum flores suauis non fundat, accommodata apibus esse non potest. vt Virgilium quoque in iiii. Georgicorum cum cecinit. Ipse thymum: pinumque ferens de montibus altis, verisimile non est multis de causis nomen illam arborem significasse, sed eandem, quam Columella. Surculum autem hunc genus vnum esse puto eius herbae, quae a Graecis, quia humilis terrestrisque pinus est, *χαμαίφυτις* vocatur: a Latinis autem, nisi corruptum vocabulum apud Plinium est, *Ajnga*, a nobis certe

his certe nunc vulgo Iua: cum enim tria discrimina eius sint, quoddam eorum sesquipedalis surculus est: quem arbitror hic a poeta intellectum: nam Iuam diuturnum ac paene perpetuum florem habere constat, qui etiam pini odorem habet. vnde ita videtur appellata.

Collati inter se duo loci duorum poetarum. quibus antiqua puerorum educatio, dura seueraque celebratur.

CAP. VI.

BLAVTVS in Bacchidibus induxit Lydum paedagogum antiquam institutionem Graecorum puerorum commemorantem: ipsamque summis laudibus in caelum ferentem, cum de moribus eius temporis quereretur: doleatque imitari officia sua a nimis indulgente patre. inquit igitur, illum ipsum accusans. Sed tu, qui pro tam corrupto dicis causam filio Eadem ne erat haec disciplina olim, quum tu adolescens eras? Nego tibi annis viginti fuisse primis copiam Dignum longe a paedagogo pedem vt efferres ex aedibus: Ante solem exorientem, nisi in palatram veneras, Gymnasil praefecto haud mediocres paenas penderes: & quae copiose in eam sententiam adiunguntur. Aristophanes quoque *νεφέλαις* eandem diligenter exposuit, cum iustam orationem induxit ita loquentem, ac naturam suam aperientem. initium autem eius narrationis hoc est. *Λέξω πῶντι τῶν ἀρχαίων παιδείαν ὡς δίκαιον Ὅτ' ἐγὼ, τὰ δίκαια λέγων, ὡς βίω, καὶ σωφροσύνην γενόμενος Πρώτων μὲν ἔδει φωνῶν παιδὸς γυμνασίου μὴν ἀκούσαι Ἐἴτε βαδίζοντι πάλτιν ὁδοῖς διπλοῦτος εἰς κίβερσιδὸν Τὸν κωμικὸν γυμνοῦς ἀθροῦς, καὶ κριμνάδην καταπίφει. & quae sequuntur: reliqua enim apud poetas ipsos, illustribus locis posita, legi possunt. quare locis collatis, valde inter se similibus, longior non ero.*

Locus Strabonis elegans: idem tamen subobscurus, accurate ponderatus: in quo de consuetudine, quam necessario secuti sunt in disputando veteres peripatetici, agitur.

CAP. VII.

DILIGENTER videndum est, quid valeat, *δέσις λικυθίου* apud Strabonem in xiiij. libro, in quo loco de Aristotelis ac Theophrasti bibliotheca loquitur: quae diu male habitae sunt, ac multis casibus conflictatae: in aliis enim non nullis narrat, peripateticos, qui ante Apelliconem Teium vixere, cum paucos omnino libros principis eius familiae, & eos quidem fere exotericos haberent (primus namque Apellicon opimam illam supellestem e tenebris eruit) non potuisse subtiliter accurateque totos locos philosophiae tractare, sed coactos esse sententias tantum quasdam, quas *δέσις* vocabant, explicare. cum qui postea studiosi fuerint eius disciplinae, aucti tanta copia librorum, melius potuerint munus illud sustinere, verasque opiniones summi doctoris videre. quamuis aliquando & ipsi propter errata libratorum, mendaque, fluctuarint. In hac igitur re tradenda inquit. *Συνέβη δὲ τοῖς ἐκ τῆν περιπάτων τοῖς μὲν πάλαι, τοῖς μετὰ Θεόφραστον, ἕλας οὐκ ἔχουσι τὰ βιβλία, πλὴν ὀλίγων καὶ μάλιστα τῶν ἑσωτερικῶν, μὴδὲν ἔχον φιλοσοφῶν πραγματικῶς, ἀλλὰ δέσις λικυθίου. τοῖς δ' ὕστερον, ἀφ' οὗ τὰ βιβλία ταῦτα προήλθεν, ἀμείνον μὲν ἐκείνων φιλοσοφῶν, καὶ ἀριστοτελεῖν: ἀναγκάζεσθαι μὲντοι τὰ πολλὰ εἰκότως λέγειν διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτιῶν.* Valere autem *λίκυθον* vas oleo vnguentoque seruando factum, notum est. inde tamen ad alias res ostendendas transferebatur. vt Cicero quoque cepit hoc nomen in primo libro epistolarum ad Atticum, quum ait. Totum hunc locum, quem ego varie meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pingere: de flamma, de ferro (nostri illas *λικυθους*) valde grauiter pertexuit. Sed etiam Plinius in ij. epistola libri primi. cuius haec sunt verba. Non tamen omnino M. nostri *λικυθους* fugimus, quotiens paulum itinere decedere non intempestiuis amoenitatibus admonebamur. Appellat autem (nisi fallor) Cicero *λικυθους* locos communes summo artificio expolitos, & in quibus exornandis arculae illae adhibitae sint. nam in Bruto quamuis Graecum nomen non ponat, idem videtur significasse, ita de Catonis oratione loquens. Intelliges nihil illius lineamentis, nisi eorum ornamentorum, quae inuenta non dum erant, florem & colorem defuisse. Quid eodem etiam loco possit *πραγματικῶς φιλοσοφῶν*, accurate est animaduertendum: Politianus enim, qui primo capite Miscellaneorum totum hunc locum adumbravit, neque hoc, neque superius illud, expressit, sed videtur potius partem hanc tamquam scopulum aliquem declinasse, cum ita reddat. Nam peripatetici veteres ordinariis istis, quibus omnis institutus philosophia, carentes: paucos modo, quos vocant exotericos, habuerunt: eoque posterioribus

res exquisitius philosophati, quod Aristotelis volumina, quamquam alicubi contaminata, perpolitabant. Quamvis autem ipse, non omnino ut cuperem, explanare rem possim, vobis tamen difficilem locum indicare ac quid mihi in mentem venerit pro declaratione ipsius, aperire: arbitrator enim significare, non potuisse ipsos natura rerum, de quibus quaerebatur spectata, accurate veritatem ipsarum indagare. Et sane Alexander Aphrodisiensis in primum Topicorum, quo loco Aristoteles de utilitate eius facultatis disserit, cum valere etiam ipsam *περὶ γυμνασίων* dixisset, quae sit accipienda illic exercitatio docens: nec vna contentus declaratione eius rei, secundo loco simile quiddam tradidit huic, quod commemoratur a Strabone: narrat enim consuetudinem fuisse priscorum philosophorum, ut in utramque partem argumentarentur, ac maiorem partem suarum disputationum ita tractarent, non libris auctoritateque eorum niterentur, ut postea coeptum est fieri, cum eorum aetate non dum tanta copia librorum esset, verum inquit, cum thesis aliqua, quaestioque posita foret, ad illa argumentabantur, exercentes ita facultatem inveniendi argumenta. nam & confirmabant & eueriebant, ut res probabilibus, quidquid positum foret. ut si usus ipse quoque esset verbo *ληκνθίζην*, idem paene quod Strabo (nisi fallor) prolaturus fuerit. non tamen cum Alexander quoque de paucitate librorum loquatur, arbitrator eandem quam fecit Strabo penuriam eorum ipsum intelligere: loquitur enim Aphrodisiensis de tempore illo, cum adhuc Aristoteles & Theophrastus non dum omnia libris operibusque suis refererant, non cum illi iam editi, iniuria quorundam, tenebris obruebantur, & tamen idem utraque de causa contingebat. Cum autem libenter in rebus obscuris difficilibusque sententias aliorum scruter, ingeniosorum ac doctorum virorum, quaesivi e Bernardo Segnio, amicissimo mihi homine: qui & diu in libris Aristotelis versatus est: & iudicio multum valet, quid ei de hoc videretur: ille autem diligenter animaduversa re, se profus ita sentire, ut docui, mihi respondit: ac putare opinionem meam veram esse.

Naues cum hominibus captas, aut depressas, dici ab optimis Latinae linguae auctoribus, quas Graeci nunc iunctis duobus nominibus αὐτοῦνδρος: nunc separatis, αὐτὸ αὐτοῖς ἀνδράσι dicebant.

CAP. VIII.

V O D Caesar in commentario primo de bello ciuili, inquit, de nauali victoria loquens: Partem nauium deprimunt: non nullas cum hominibus capiunt, a Graecis saepe vno verbo iuncto dicebatur: Plutarchus enim in Demetrii vita rebusque gestis exponendis, cum ipsius victoriam aduersus Ptolemaeum commemoraret, qui saluis e magna classe octo tantum nauibus, fugerat, inquit.

ἢ δὲ ἀλλῶν αὐτῶν ἐν τῇ ναυμαχίᾳ διεφθάρησαν: ἐβδμήκοντα δὲ ἠλώσαν αὐτοῦνδροι. frequens autem est hoc verbum apud antiquos scriptores. Thucydides tamen integris verbis, separatimque hoc pronuntiauit, in vij. libro historiarum, vbi de calamitate Atheniensium Siciliensi loquitur, classeque in portu Syracusano amissa: ait enim *καὶ ἡ ἑτέρα αὐτοῖς ἀνδράσι, ἔλω.* Nam, quod praepositio *αὐτὸ* illic desideratur, consuetudo haec est Atticorum: sic enim quoque Demosthenes loquitur. ut de falsa legatione, cum ait. *πεντακοσίους δ' ἠπείασι προδοθέντας ὑπ' αὐτῶν.*

ἢ δὲ ἄροντες ἔλαβον αὐτοῖς ὅπλασι ὁ φίλιππος. In iij. itidem commentario Caesar, inquit. Ex his quadriremem cum remigibus defensoribusque suis ceperunt. nam Cicero pro Archia poeta, naualem victoriam L. Luculli apud Tenedum celebrans, eodem pacto locutus est. ordo tamen verborum illic immutatus, obscuriorem locum facit, qui hic est. Nostra semper ferretur, & praedicabitur, L. Lucullo dimicante cum interfectis ducibus, depressa hostium classis, & incredibilis apud Tenedum pugna illa naualis.

Emendatur locus Sex. Pompeij: ac quid pronuntiare soliti sint Romani magistratus in sonibus capitis condemnandis, traditum ab illo, declaratur. cum mos hic maculis scripturae non obscuratus tantum, sed extinctus esset.

CAP. IX.

E X. Pompeius, eruditus grammaticus: in cuius scriptis magna ex parte calamitate superiorum temporum amissis: iis autem, quae restant mendis refertis, incredibilis Latini sermonis iactura facta est, memoriae etiam prodiderat, quibus verbis olim uti soliti essent Romani magistratus, cum capitis aliquem condemnarent: illa autem, ut factum erat graue, & acerbum, ita ipsa mansueta, ac moderata.

moderata. Omnis tamen illa veteris eius moris declaratio, cum in excusis libris totus locus sit deprauatus, ac multis maculis resperlus, extincta erat: nec fructum vllum ferebat. quare ipse, restituto illo: pulsisque inde tenebris, veritatem eius lectionis aperiam, quae est haec. posita autem est in xiiij. libro antequam, qui pilicatorij ludi vocarentur, doceret. Parum cauisse videri, pronuntiat magistratus, cum de consilij sententia capitis quem condemnaturus est. in excusis autem Parum perperam superiori sententiae annexum est in extremo: sequiturque statim: *Cajus se videre. ut nullo modo inde sine ope melioris libri sensus vllus, tam valde contaminato loco, & cum superiore explicatione confuso, elici possit. in fragmentis autem illis, de quibus supra locutus sum, illo modo legitur. nam, quod erat prius in excusis, De consulis sententia, & ipsum manifesto mendosum erat. De consilij vero sententia Ciceronem pluribus locis dixisse notum puto. ut in vij. quoque in Verrem cum de nauarchorum iniusto supplicio loqueretur. Condemnat omnes de consilij sententia. Nam, quod pertinet ad Videri; institutique huius, meminit M. Cicerō pluribus locis: diligenter autem ipsum explicat prope finem Luculli his verbis. Quaeque iurati iudices cognouissent, ut ea non esse facta, sed ut videri pronuntiarent.*

Distichon in salacem custodem hortorum explicatum, quo turpis res honestis verbis petitur.

CAP. X.

SONDICIONEM, quam tulit furi custos ille hortorum libidinosus, obscenam rem significare cuncti suspicantur: nec tamen omnes rationem eius ioci possunt explicare. quare mihi visum est ostendere, temere id, imperiteque dictum non fuisse. inquit igitur sinistrae liberalitatis deus, Quod meus hortus habet sumas impune licebit.

Si dederis nobis quod tuus hortus habet. Lufitque in duplici notione eius verbi: quamvis apud Latinum nullum scriptorem pubem hortum vocatam inuenerim. Sed in Graeco sermone *κῆπος*: cui respondet Latina illa vox, appellatur ea muliebris corporis pars, quae suo, proprioque nomine honeste appellari non potest: vnde plurimis translatis nominibus, ut verecundia seruetur, ea lingua indicari olim solita erat. in quibus etiam hoc ipsum fuit, ut testantur veteres grammatici. Sed Laërtius etiam, cum vocem Theodori Cyrenaici: qui *ἀέως* vocatus est, recitaret: ille enim contempsit Stilponem Megarensis, qui in iudicio Areopagitium se purgans, cum argueretur in disputatione quadam negasse Minetuum Phidiae, deum esse, confessus est: dixitque a se id recte & ordine factum, cum dea illa feminaque esset. ille deorum hoc audito. quomodo hoc tam certo asseuerat Stilpon? an tunica sublata hortum ipsius conspexit? verba Graeca, quibus hoc commemorat Laërtius, haec sunt. *πόσει δὲ τὸ τ' ἦδ' ἐστὶν ἄναστρον αὐτῆς τὸν κῆπον ἐδέξατο.* communis autem genere deos olim appellari solitos notum est: vnde magis eum irrisit Theodorus, ipseque ille eo nomine ab Areopagitibus ex oppido eiectus est: nam Athenis id protulit. non me tamen fallit ita cum puero locutum Priapum, non cum virgine. potuit tamen poeta verbo illo, iocandi causa, non stulte illic vti, a genere ad genus translato: causa autem cur id ei licuerit, aperta est.

Quae foret medicina Serapidis declaratum.

CAP. XI.

SERAPIS, Aegyptiorum deus, animo atque oratione curabat. quod intelligere licet testimoniis non nullis M. Varronis, quae citantur a Nonio: illa autem haec sunt. Eumenidibus: hic enim index est eorum doctissimi viri scriptorum, vnde ducuntur. Ego medicina Serapi vtor. cotidie precantur. intelligo recte scriptum esse Delphis, *ΘΕΩΙ ΗΡΑΙ.* item non multo post. ex eodem libro exemplo sumpto. Hospes. quid miras animo curare Serapin? Quid, quasi non curet tantidem Aristoteles? Sunt autem (ut apparet) duo versus, quorum posterior vno pede minor est. Animaduertendum autem, nisi macula subest, dictum esse mito, agendi forma, non tantum notione: cum tamen consuetudo miror probarit.

Quid sui iudicij sit de auctore lepidi cuiusdam carminis, quod legitur inter lusus in Priapum.

CAP. XII.

LEGANS atque eruditum carmen, quod Virgilij nomine ferebatur, docui supra in xij. libro Catulli esse. atque id non leuibus (vt opinor) argumentis, nunc vero de altero, quod eodem loco legitur, quid suspicer, indicare volo: cum enim eruditionis plenum ac venustatis sit, non alienus ab ea existimatione sum, vt credam esse eiusdem poetæ. quamquam opinione tantum, nullo testimonio alicuius scriptoris, ducor ad ita suspicandum. Materia sane ipsa, ludicra tenuisque est, in quam conditum est carmen, & argumentum valde simile superiori illi: olet autem ipsum non parum Catullianum ingenium. nam, quod in extremo de industria quaesitum non nihil lasciuiusculum, hoc quoque confirmat iudicium meum, ac pro coniectura poni potest, quod eius poetæ sit: neque enim abhorrebat animus hominis ab huiusmodi delicatis argumentis, vt versibus multis, qui sine vlla dubitatione ipsius sunt, apparet. intelligo autem epigramma hoc.

- » Ego haec, ego arte fabricata rustica
- » Ego arida o viator ecce populus
- » Agellulum hunc, sinistra tute quem vides:
- » Herique villulam, hortulumque pauperis,
- » Tueor: malasque furis arceo manus.
- » Mihi corolla picta vere ponitur:
- » Mihi rubens arista sole feruido:
- » Mihi virente dulcis vua pampino:
- » Mihi glauca dura cocta oliua frigore:
- » Meis capella delicata pascuis
- » In vrbem adulta lacte portat vbera:
- » Meisque pinguis agnus ex ouilibus
- » Grauem domum remittit aere dexteram:
- » Tenerque matre mugiente vaccula
- » Deum profundit ante templa sanguinem.
- » Proin viator hunc deum vereberis:
- » Manumque seorsum habebis: hoc tibi expedit
- » Parata namque crux est arte mentula:
- » Velim pol inquis, at pol ecce vilicus
- » Venit: valenti cui reuulsa brachio
- » Fitiista mentula apta clava dexterae.

Cogitent igitur quaeso docti viri, & qui tritas habent aures legendis scriptis huius poetæ, candoreque Latini sermonis notando, an sine causa temereque ita existimarim. nam, quod singulis paene verbis, quae rem significant, epitheton adiungit, quod aut ornet, aut ostendat vim proprietatemque ipsius, hoc valde peculiare est Veronenis poetæ. Apparere vero in humili hoc argumento, doctrinam studiumque Catulli perspicuum est. Quamuis autem illo ipso genere numerorum compositum non sit, quod in primis conueniebat Priapo (ex iambis enim constare hoc carmen apertum est) quoque alterum illud confectum est, hoc nihil valet ad probandum Catulli non esse: variis namque generibus numerorum, & ipse delectabatur, & in hunc deum versus pangi soliti erant. Malas autem manus furum videtur appellasse, quae obessent ac damni aliquid dolorisque importarent, vt Plautus in Persa. Vomica est. pressare parce. Nam vbi quis mala tetigit manu, dolores cooriuntur. Sed etiam Virgilius malam falcem pro seorsum legi debere. vt apud Lucretium quoque in iij. libro.

- » At neque seorsum oculi: neque nares: nec manus ipsa
- » Elle potest anima: neque seorsum lingua: neque aures
- » Auditum per se possunt sentire, neque esse.

ita namque in scriptis calamo libris inuenitur.

Falso

Falso nunc existimari Aristotelem auctorem libri *περὶ κόσμου* ad Alexandrum: viderique id opus esse Nicolai Damasceni, magni peripatetici.

CAP. XIII.

IBER, cuius index est *περὶ κόσμου πρὸς Ἀλέξανδρον*: falso nunc Aristotelis esse creditur: id autem multis modis intelligitur. nam ratio viaque tradendi res eas longe diuersa est, ab ea, qua in suis veris seriptionibus vtitur Aristoteles: non pauca enim ita illic commemorata sunt, vt historiam potius referre videantur, quam subtilem aliquam exquisitamque rerum explicationem. Praeterea nec

Laërtius: nec Graeci interpretes, Stagiritae mentionem eius libri fecerunt. cum ea quae illic exponuntur, ostendant Aristotelem in cunctis ferme suis de natura libris tetigisse: nec vno opere cuncta complexum esse. vt in iij. lib. *περὶ οὐρανοῦ*, & in proemio eorum, quos scripsit de rebus superis. nam cum a Simplicio scriptum sit Nicolaum Peripateticum de omnibus, quae in mundo sunt, singillatim mentionem fecisse in libro, qui eum titulum: vt existimare licet, haberet, videtur hoc testimonium ipsius, non tantum falso auctori alienum librum eripere, sed suo etiam restituere. hoc autem ille posuit in praefatione suorum commentariorum in libros Aristotelis *περὶ οὐρανοῦ*. cum variae diuersorum interpretum sententiae forent de vi eius nominis, propositoque philolphi in ea seriptione. verba vero ipsius, contra Alexandri sententiam ea parte differentis, haec sunt. *Ἀλλ' εἴπερ βούλοιο τις τῶν Ἀριστοτέλους περὶ κόσμου διαθήσεων ἰδίῳ, ὅτι πάντας ἁμῶν πάς φυσικῆς αὐτοῦ πραγματείας περὶ κόσμου πραγματ. διδῶναι ῥητὴν. Διὸ καὶ Νικόλαος ὁ περὶ ῥηπατητικῆς περὶ πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ κατ' ἕδος ποιῆται λόγον.* Budacus tamen, qui librum eum in Latinum sermonem conuertit, deceptus indice ipso, communem errorem securus est. Nicolaus autem patria Damascenus fuit: disciplina peripateticus. quamvis historiam etiam variam copiosamque scriperit. qui cum Caesaris Augusti familiaritate vsus esset, domique postea viueret, palmulas nobiles, quae ab ipso Nicolai vocatae sunt, imperatori mittebat: illo enim cibo vehementer delectabatur Augustus. quod memoriae prodidit Athenaeus in xiiij. libro *δηγησοφιστῶν*: & Plutarchus in viij. *συμπροσιακῶν*, quaestione quarta. qui videtur potius existimare nomen illis impositum a similitudine animi eius philosophi, & colore faciei, quam a studio, quod in illis serendis ac colendis Nicolaus adhiberet: cum praeter ceteras pulcherrimas possideret. vnde fortunatissimo viro misisset: narrat enim cum imperator eximie hunc philosophum diligeret, qui moribus suavis erat: prolixitate autem corporis gracilis: faciemque idem haberet punice ruboris plenam, inde maximas pulcherrimasque palmulas Nicolai vocasse. quod nomen ad sua vsq; tempora seruatum esset. Arnoldus autem Arlenius, quem probum & eruditum virum cognoui, narrauit mihi, dum hic potissimum locus excuderetur, Iacobum quoque Tusanum Lutetiae Parisiorum hunc librum accurate interpretantem, dixisse ipsum verum Aristotelis partum non esse. & quod hic esset elegans copiosumque proemium: & quod in extremo auctor eius Platonem *ἑνωῶν* appellet. cum minime soleat ille tam praeclarum testimonium doctori suo impartiri.

In Graeco quoque sermone vsurpari solitum quiddam, quod apud nos fertur: vimque prouerbij habet.

CAP. XIII.

VOD a Graecis antiquitus dicebatur: prouerbijque vim in eo sermone habebat, *τρεῖς εἰς βέλαν*. (dici autem solitum erat de illis, qui summum inopinatumque bonum consequerentur) id etiam a nobis vulgo fertur: in oreque est omnis multitudinis, cum idem significare volumus: vel potius cum ostendimus quempiam maximum malum, & quod paene ipsum iam oppresserat, euasisse. quamuis non tertia parte totius numeri triplicata id pronuntiemus, sed integrum illum numerum ponentes, dicamus, trarre diciotto. Intelligitur autem manifesto in vtroque sermone id sumptum ab iactu cuborum, quorum cum latera numeris distincta sint, iactus hic felix secundusque, & apud eos erat, & nunc quoque habetur, quamuis ludendi rationes diuersae dissimilesque (vt opinor) fuerint. Graecis verbis prolatum hoc prouerbiū inueni apud Aetchylum in Agamemnone, initio statim eius fabulae: cum speculator, qui positus erat, vt obseruaret ignem editum (id enim signum conuenerat inter Agamenonem & Clytemnestram Ilij capti) sublato illo, longaeque a se viso, cognouit expugnatam esse Troiam: fortunatamque exitum habuisse diurnam illam, molestamque suam curam laetatur. verba ipsius haec sunt.

- » Αὐτὸς ἔγωγε φράμιον χορδοσομαί:
- » Τὰ δ' αὖτε τῶν ἄλλων πρὸς τὸν δόξοντα δόξοντα:
- » Τρεῖς εἰς βέλαν τῆς ἀμοι φρακτῆρας:

Cc 3 Decla-

Declaratio autem haec legitur in antiquo libro. περιμίξαι τὸ τρεῖς ἐξ βάλανων, ὡς τῶν ἀκέραις ἔτυχον τῶν. Sudas etiam videtur hoc proverbum intellexisse, cum ait. τρεῖς ἐξ, νικητῆρας βάλανος: neq; enim integrum posuit, quamvis vno plus verbo constaret. sed paulo infra manifesto hoc docet: testimonium enim idem Aelchlyi citat.

Mos veterum explicatus, sortes in urnam, aquae plenam, coniciendi: & ex qua materia ipsae ferent declaratum.

CAP. XV.

IN sortiando veteres adhibere solitos aquam: e vaseque pleno eius humoris sortes ipsas ducere, Plautus in Casina indicat: qui senem illum virginis amatorem, postquam quod cupiebat impetrare a seruo non potuit, inducit ita loquentem: sortique rem totam permittentem. Intro abi, atque actutum vxorem huc euoca ante aedes cito. Et situlam huc afferto cum aqua, & sortes. & post alia in scena, cum iam res ipsa ageretur, seruus ille, qui dolebat se pelli ab illis nuptiis: metuebatque ne fraus aliqua subesset, ita cum ero loquitur. mane. vnum venit in mentem modo. Vide nequa illic sit alia sortis sub aqua. pauloque infra idem: quia enim metuo, ne in aqua summa nater. nam superiore versiculo e qua materia sortes ipsae fieri solitae essent declaratur: inquit enim seruus idem. num ista aut populna fors, aut abiegna est tua. Paulanias autem in Messeniis docet e terra quoque aliquando illas conformatas. vnde Cresphontes, qui in diuisione Peloponnesi Messenium agrum sibi contingere cupiebat, cum sorti res tradita esset, dolo est usus: imposuitque Aristodemi fratris filiis, corrupto Temeno, sibi que conciliato, cuius fidei res commissa erat: ille namque in situlam (hydriam ipse vocat) in qua erat aqua, coniecit sortes ipsas, & Aristodemi liberorum, & Cresphontis, cum pepigissent inter se primos eos partem capere, quam vellent, quorum fors prior duceretur. quae ab illo ipso fabricatae forent. ipsae autem Aristodemi liberis sortem e terra, sole arefacta, fecerat: Cresphonti vero igne cocta. quare altera liquefacta, Cresphonti optio data est sumendi quod volebat: atque dolo hoc ille Messenia terra potitus est. Hoc autem, quod commemoravi de posteris Herculis, tetigit etiam poeta in ea fabula, cum riuales seruos, concertantes inter se: mutuoque sibi ita maledicentes, induxit. Utinam tua quidem, sicut Hercules praedicant, Quondam prognatis, ita in sortiando fors deliquerit, Tu vt liquecas ipse actutum virgis calefacto aere.

Signa quaedam insaniae, quibus vitur apud Plautum medicus, declarata.

CAP. XVI.

IDEM facetus comicus, in cuius salibus existimandis accedo potius sententiae veterum ingenuorumque Romanorum, quam Flacci, Venusini hominis ac libertino patre nati, in Menaechmis, vbi inducit medicum percunctantem Menaechmum, quem insanum putabant: interrogationibusque elicere ex illo volentem, an vera illa insania foret, notarum quarundam mentionem fecit, quibus ille morbus intelligeretur. respondet autem interrogatis ipse lepide, falso creditus furiosus, ac nihil minus quam delirio laborans. Dic mihi hoc etiam, solent tibi vnumquam oculi duri fieri? Quid tu me locustam censeres esse homo ignauissime? Dic mihi, en vnumquam intestina tibi crepant, quod sentias? Vbi satur sum, nulla crepant: quando esurio, crepant. Vtrumque autem proprium esse eorum, qui atra bile abundant, indicat etiam Aristoteles in erudito illo, elegantique problemate de atrabile. nam corpore duros esse plerumque melancholicos testatur: causamque affert cur eorum aliqui non duram cutem habeant. & quod ad alterum signum pertinet, eadem in quaestione, & humorem hunc, & temperamentum, πνθματικὰ esse inquit: huiuscemodique crepitus excitare.

Testimonio etiam Graeci scriptoris declarari, quod memoriae prodidit M. Cicero, magno pere displicuisse Aristoteli inscriptionem sepulchri Sardanapali.

CAP. XVII.

CCVSAVIT vehementer Aristoteles inscriptionem sepulchri Sardanapali, mollis ac delicati nimis regis. declarant autem hoc verba haec Ciceronis e v. libro Tusculanarum, Quid aliud inquit Aristoteles, in hominis, non in regis sepulchro inscriberes.

Ses. Haec habere se mortuum dicit, quae ne viuus quidem diutius habebat, quam fruebatur. Sed Athenaeus quoque in viij. libro, id ostendit: qui alium in eo locum reprehendisse grauem philosphum testatur: Cum enim Sardanapalus incidi in busto hoc etiam voluisset. Σαρδανάπαλος ὁ Ἀνακινδραρέης παῖς Ἀρχιλόου καὶ ταρσόν ἐδουλεῖν ἡμέρα μίση. & quae sequuntur. (integra autem pleneque inscriptio est, apud Strabonem in xiiij. libro de situ orbis) ait Athenaeus, Archestratum eiusdem studij hominem, morumque insimulans, καὶ μόνος ἠλώσσα τῶν Σαρδανάπαλος τοῦ Ἀνακινδραρέως βίον: ὃν ἀδίσκον τὸ πρῶν εἶναι κατὰ τὴν προσηγορίαν τοῦ πατρὸς Ἀριστοτέλης εἶπεν. neque tamen aut Cicero, aut ipse, quo in libro hoc fecerit Aristoteles: irriseritque stultitiam mollissimi regis indicauit. nam eodem in loco vtrumque ipsum protulisse arbitror. in his certe diuini ipsius ingenij monumentis, quae omnem temporum superiorum iniuriam elapsa, nunc in manibus sunt, non leguntur. Studium autem hoc summi philosphi in vituperando effeminato rege causa fortasse fuit, cum alij etiam omni memoria opulenti viri extiterint, qui mollitia ipsi non cesserint, vt ipsi in primis palma huius rei daretur. nos quoq; patrio sermone post tot seculorum spatium, in longinqua terra nati, quum quempiam perditum esse in his voluptatibus significare volumus, Sardanapalum eum appellamus.

Eodem pacto auxisse diuersae victoriae magnitudinem duos magnos scriptores.

CAP. XVIII.

OCEM similem Tulliano ἐπιφρονήματι, qua Cicero vsus est in xiiij. Philippi-ca, vbi de caede copiarum Antonij: fugaque ducis ipsius agit, edidit Antiochus ille Alcalonita, familiaris L. Luculli, de victoria eius imperatoris, qua Tigranem, regem Armeniae, superauit: negauit enim pugnae illi solem vnumquam aliam parem vidisse. id autem in libro, quem scripsit de diis immortalibus philosphus ille nobilis posuit. vt testatur Plutarchus in vita L. ipsius Luculli, his verbis. Ταύτης τῆς μάχης ἄντιόχος ὁ φιλόσοφος ἐπὶ τῆς ποδῆς δεξιῆς χειρὸς ἠμνησθεῖς, οὐ φησὶν ἄλλω ἐφεωρακόμεν τοιαύτῳ τῶν ἡλίου. Cicero autem rem adhuc magis augens: totoque animo commotus, exclamauit. O solem ipsum beatissimum, qui, antequam se abderet, stratis cadaueribus parricidarum, cum paucis fugientem vidit Antonium. In aliis autem multis rebus, quae sanctitatis plenae, reuocare improbum a scelere deberent, cum occultum aliquod facinus moliretur, Solem etiam veteres ponebant, quem nemo fallere posset, cum luce sua omnia perlustreret. Vt Demosthenes de falsa legatione: in proditores enim publicorum commodorum inuehens, inquit. καὶ οὐτε τῶν ἡλίου ἐχαιώοντο οἱ ταῦτα ποιοῦντες: οὐτε τῶν γὰρ πατριδῶν οὐσαν, ἐφ' ἧς ἐσαώσατο: ἔτε ἱερὸν, οὐτε πάρος. & quae sequuntur: omnium enim horum pudere ipsos oportuisse declarat: quae magnam vim habent ab absterrendis mortalibus ab improbis factis. Sed Creon etiam in Oedipode tyranno, increpans eos, qui adstant, quod Oedipum patefactis iam tot ipsius sceleribus non e medio auferrent. si non hominum ipsos puderet, inquit, oportere saltem Solis pudere: nec pati ipsum inquinari, qui luce sua cuncta alit, aspectu hominis contaminatissimi. Verba poetae haec sunt. Ἀλλ' εἴ πο' θνητῶν μὴ καταχαιέει' ἐτι Γοργόνα: τῶν γὰρ πάντα βύσκουσαν φλόγα Αἴθ' ἀϊδ' ἀνεκτος ἥλιος. Ipsum igitur Solem prisca putabant, & rebus hominum honestis exhilarari: & eorundem turpibus nefariisque factis commaculari.

Deleta pusilla macula, quae restabat initio V. libri de finibus, cum prius magis adhuc deprauatum locum eum correxisset.

CAP. XIX.

LIM cum operae multum posui in purgandis auxilio veterum librorum Ciceronis scriptis, exceptis orationibus, locum quoque deprauatum initio v. libri de finibus, si non omnino correxi, saltem vt facilius corrigi, emendarique posset, vno verbo inde eiecto, feci: nunc autem cum videam non nullos ad peruulgatam illam lectionem, merito tunc a me damnatam, rediisse, visum mihi est locum eum reuocare, ac quod maculae restiterat, delere. Cum igitur antea illic legeretur. Cum audissem Antiochum Brute vt solebat, cum M. Pisonem disputantem in eo gymnasio, quod Protemaeum vocatur. & quae sequuntur, sustuli tunc ex hac sententia, verbum disputantem: quod in nullo calamo exarato libro inueni: nec mihi illic quadrare visum est: significat enim se & M. Pisonem audisse philosphum Antiochum locum aliquem philosophiae tractantem, & copiose de illo differentem: non narrat audisse se summum philosphum cum homine R. de philosophia in celebri illo loco disputantem: infra enim quoque inducit M. ipsum Pisonem, se excusantem.

excusantem, quod illic, quamvis vacuus ab interuentoribus locus esset, cum suis hominibus tamquam philosophus disputaret: affirmantemque, siquis etiam deus dixisset, numquam se putaturum fuisse, vt in Academia disputaret. Ita autem Cicero saepe locutus est. vt in primo horum librorum. Atque eos, quos nominauit, cum Attico nostro frequenter audiui, idest comite Attico. Vetere igitur facto meo iam confirmato, addam nunc quid notae restare putem, sententiam inquinantis: Iuspicio enim legi debere, extrema tantum eius verbi litera commutata, solebam. pro solebat. vt dicat, se, socium habentem eius studij M. Pisonem, audisse tunc Antiochum, quod ipse crebro factitare consueuerat: neque enim in hoc, vt in superiore castigatione, mecum habeo scriptos libros, eorumque testimonio fretus, ita legi debere affirmo, sed tantum coniectura ductus, hoc admoneo. Gymnasij autem huius, ita a conditore Ptolemaeo Aegypti rege vocati, mentionem quoque Paulanias fecit in Atticis, qui non valde remotum a foro ipsum fuisse tradit.

Naturae aptum & accommodatum quum dixit Cicero: nec non, quod per se appetitur, intellexisse πρώτων οίκειον, & ὄρεκτον a Graecis vocatum.

CAP. XX.

M CICERO in eodem libro de finibus cum inquit. Nam, quum omnis haec quaestio de finibus, & quasi de extremis bonorum & malorum, ab eo proficiscatur, quod dicimus naturae esse aptum & accommodatum: quodque ipsum per se primum appetatur. & quae sequuntur. expressit pluribus verbis, quod Graeci Peripatetici πρώτων οίκειον, & πρώτων ὄρεκτον dicere consueuerant: quibus etiam verbis utitur Alexander Aphrodisiensis accurate, subtiliterque in quaestione quadam, de hac re differens, ac totum denique locum explicans. eius autem quaestionis inscriptio haec est. ἤντι παρὰ Ἀριστοτέλους πρὸς τὸν πρῶτον οἰκείου. nam, quod supra Cicero, hoc ipso in libro, dixerat. Totius enim quaestionis eius, quae habetur de finibus bonorum & malorum, quum quaeritur in his quid sit extremum & vltimum, sors reperiendus est, in quo sint prima inuitamenta naturae. quo inuento, omnis ab eo quasi capite, de summo bono & malo disputatio ducitur. μεταφορικῶς fontem, in quo sint prima inuitamenta naturae dicens, πρώτων οἰκείου hoc intellexit: idem enim etiam elegans eruditusque interpres, non longe ab initio eius quaestionis, idem protulit his verbis. ὅτι τε εἰ ἐστὶν ἕχαστόν τι ὄρεκτον, ἐστὶ τις τούτων ἀρχὴ: ὃ καὶ πρώτων οἰκείον καλεῖσθαι. τούτου δὲ τὸ πρώτων οἰκείον ἐζητήσεται τί ποτὲ ἐστὶ παρὰ τοῖς φιλοσόφοις: καὶ οὐ ταυτὸν πάντων ἐδοξασεν. ἀλλὰ σχεδὸν κατὰ τὴν τοῦ ἕχαστου ὄρεκτου διακρίσσειν καὶ ἢ πρὸς τὸν πρῶτον, τίς πρὸς μὲν τὸ λέγουσι, γίνεσθαι: & quae sequuntur, valde Ciceronis explicationi conuenientia.

Integer sanguis a Virgilio Plautoque dictus iis esse, quos validos florentesque viribus ostendere voluerunt: elegansque locus Aeschini oratoris indicatus, quo sanguine carere Demosthenem dixit, cum ignauium eum ac nullius animi, ostendere vellet.

CAP. XXI.

V T integrum sanguinem in ostendenda firma aetate validaque Virgilius appellauit: ita enim fecit Anchisem cum filio loquentem, cum consilium illius respueret: affirmaretque se patriae nullo modo superesse velle. Vos o quibus integer aeuus Sanguis ait, solidaeque suo stant robore vires, Vos agitate fugam. Sic Plautus, cum Demiphonem senem in Mercatore induxit peccatum suum falsa ratione defendentem: vitam enim se velle colere ostenderat, quae illi aetati turpis est: in adolescente autem veniam inuenit. inquit igitur. Nam hanc se bene habere aetatem nescio est aequius: Adolecens quom sis, tum quom est sanguis integer, Rei quaerendae tunc conuenit operam dare. & quae sequuntur. Quaerendum autem est, an eo sermone copiam sanguinis significare voluerint: siue potius sincerum illum ac purum. nam integer etiam purulque sanguis vires adiuuat: contraque deprauatus humor ille, vitiosusque, imbecillum hominem reddit: eorum autem, qui in flore sunt aetatis, ac firmum corpus habent, sanguinem meliorem esse: senum autem peiorem, testatus etiam est M. Varro: cuius e libro de liberis educandis exemplum hoc sumpsit Nonius. Eam nutricem oportet esse adolescentem: annis enim, vt sanguis deterior, sic lac: lac enim (vt quidam dicunt physici) sanguinis spuma est. Idem etiam comicus plenum sanguinis dixit, cum (vt opinor) serum iracundumque intelligeret: ita enim in Bacchidibus induxit Lydum stomachantem, cum vidit discipulum corruptum,

ptum, ac malum sibi minantem. Nil moror discipulos mihi esse tam plenos sanguinis: Valens afflicta me nunc iam vacuum virium. Modus autem loquendi frequens est apud Graecos. nam Plato etiam in viij. libro de legibus, inquit. πῶς δ' ἂν ἡμῖν τις παρασκευάσῃ, ἀνὴρ σφοδρῶς καὶ νέος, πολλοῦ σπέρματος μέσος, ἀκούων τῆς ἐμεσίου τοῦ νόμου, λοιδορήσῃ ἅν. plenum enim seminis intellexit, feruescentem aetate, abundantemque humore, ad procreandum factum. Quod vero valet ad confirmandum, non paruam vim sanguinem habere ad animum vireque addendas, Aeschines improbam vocem contumeliosamque Demosthenis, in fortissimum adolescentem Alexandrum Macedonem, Philippi regis filium, iactam refellens, sanguinem penitus carere illum ipsum dixit, timidum ac nullius animi significare volens. Demosthenes enim, cum paulo antea regnum Alexander adeptus esset, dicere in contionibus consueuerat, eum e Macedonia pedem non elaturum, cum domi amplexatus esset otium: delectareturque ibi delicatis deambulationibus, velletque longe a periculis bellicis abesse. atque id se affirmabat non coniecturis quibusdam ductum proferre, sed certo tenere. cum virtus gloriaque sanguine emeretur: pati enim non potuit Aeschines eum sanguinis, in altero salto accusando, mentionem facere qui ipse penitus illo destitutus esset. Verba ipsa oratoris Graeca, cum locus praeclarus sit, ponam. ἀπετόλμα δὲ λέγειν ὡς οὐ κινηθήσεσθαι ἐκ μακεδονίας: ἀραπῶν γὰρ αὐτὸν ἔφη ἐν πέλοι περιπαεσθαι, καὶ τὰ σπλάγχνα φυλάττοντα. καὶ ταυτὶ λέγειν ἔφη οὐκ εἰκότως, ἀλλ' ἀκριβῶς εἰδὼς ὅτι ἀματὸς ἐστὶν ἢ ἀρετῆ ὀνία: αὐτὸς οὐκ ἔχων αἷμα.

Qui ab Aristotele traditus est fuisse ita hebeti oculorum acie, vt ante oculos semper imaginem suam cerneret, & tamquam sibi ipsi occurreret, non fuisse Antipherontem Oritem vt putatur.

CAP. XXII.

N ij. libro de rebus superis Aristoteles, vbi de arquo, quem Graeci ἔρον, vocant, differit, cum reflexum quendam esse antea dixisset, qualis reflexus sit, quomodoque fiat postea declarans: nec non qua de causa omnes ipsius euentus gignantur docens, tradidit ab omnibus rebus laeuis reflexi oculorum obtutum manifesto intelligi. in quibus sunt & aër, & aqua. reflexum autem ab aëre conflatum non semper: verum cum ille tantum densus fuerit. quamuis saepenumero etiam sine vlla aëris coagmentatione propter alicuius imbecillitatem visus reflexus hic excitebatur, quo vitio affirmat quendam laborasse, qui hebeti oculorum acie premebatur: nec acure videbat: semper enim sui ipsius simulacrum praecedere videbatur cum ambularet. quod tamen conuersum ipsum spectaret. cuiusmodi e speculis imagines redduntur. non tamen illic Aristoteles nomen eius ponit, quamuis huius morbi causam statim accurate afferat. Interpret vero eorum librorum, siue paraphraestes, qui nunc vulgo Alexander Aphrodisiensis fuisse putatur, falso vt multis coniecturis intelligere licet, narrat aliis in libris Aristotelem nomine ipsum appellasse: vocatumque eum dixisse Antipherontem Oritem. vnde nunc sine vlla dubitatione Antipheron fuisse creditur, qui tam tenui & infirma oculorum acie propter morbum fuerit, vt propinquus etiam aër illi pro speculo fuerit: nec trudi ab eo expellique poterit, vt ab aliis remotus magno interuallo ac densus. Ipse sane affirmarim nusquam hoc apud hunc auctorem legi. nomen certe hoc ipsum inueni in libro de memoria: loquitur tamen illic Aristoteles de ipso vt de insano, & qui ea quae visa forent, facta ob furorem illum putaret. qui morbus longe diuersus est quare videndum accurate an Pseudalexander hic deceptus sit: peccaritque in historia: neque enim cuncta quae tradunt veteres interpretes firmiter credenda: neque tanti auctoritas eorum habenda vt labentes etiam ipsos in aliqua re sequamur. Verba Aristotelis eo loco haec sunt. Γίνεσθαι δὲ καὶ τὸ γὰρ τῶν ἐπιπέδων ἐπιπέδων ἀντιφύροντι πρὸ ὀρέτη καὶ ἄλλοις ἐξισταμένοις: τὸ γὰρ φαντάσματα ἔλεγον ὡς γινόμενα καὶ ὡς μνημονόοντες: τὸ δὲ γίνεσθαι ὅταν τις μὴ εἰκόνα ὡς εἰκόνα θεωρῇ. Vnum igitur insanorum ipsum fuisse vult: atque animo ille imbecillo, non oculis fuit. hoc autem errore ipsos duci declarat quoque Cicero in ij. Academicarum quaestionum, vbi copiose de hoc disputat sumpto inde initio. Quid loquar de insanis? qualis tandem fuit affinis tuus Catule Tuditanus? Quisquam sanissimus tam certa putat quae videat, quamuis putabat, quae videbantur. Ecce autem aliae alterius interpretis Graeci ineptiae: Olympiodorus enim inferior multo superiori diligentia & eruditione, nomen illius fuisse idem tradidit: patriam immutauit: Tarentinum enim illum facit: affirmatque in libris suis de moribus Aristotelem ipsum nominasse, qui ita oculis affectus fuerit. quod liquido inane ac commenticium est, nisi ἔδικα aliqua intellexit, quae vetustate euauerint.

Memora

Disputatur de eleganti translatione, qua Virgilius motum alarum in aëribus remigium dixit: ostenditurque Aeschylum quoque in tragoedia eandem metaphoram usurpasse.

CAP. XXIII.

REMIGIVM alarum, μεταφορικῶς a Virgilio de Daedalo dictum est magnos auctores secuto, neque Latinos tantum, verum etiam Graecos. poëtas tamen illos omnes: neque enim inveni scriptorem vllum, qui in soluta oratione translatione hac vsus sit. vnde Quintilianus in agendo se illam vsurpaturum non fuisse tradidit, quum apud poëtam hunc ipsam suspiciat, ac valde speciosam esse dicat non primus tamen Virgilius similitudinem harum rerum vidit, & a nauibus ad aues, ac quidquid denique volaret, id nomen traduxit. nam & Lucretius in vi. libro de volucribus ait. Remigio oblitae pennarum vela remittunt: & Plautus in Amphitryone, cum Sosiam ero se purgantem inducit, qui putabat se caedi quod lente iter fecisset: non ocuis quivi si me Daedais tulissem remigiis. Sed praeter hos poëtas, quos imitari facile potuit Virgilius, cum eiusdem linguae essent, Aeschylus etiam in Agamemnone aptissime vsus est hac translatione, cum primum chorum eius fabulae, simili declarantem profectioem Attridarum cum exercitu e Graecia ad Helenam armis recuperandam, induxit ita loquentem. Τρόπον ἀρωπιῶν, οἷον ἔκπασι τῖσι. Ἀλγεσι πάλων ὑπατοι, λεχέων. Στροφοδιονύτοι Πτερυγῶν ἐρετμοῖσιν ἐρεσσόμενοι Δεμινοστήρη Ρόνον ἀρπαλίχων ἀλέσαντες. illos enim inquit cum classe ad Troiam euntes, similiter fecisse atque accipitres, qui amissis pullis longe a nidis illis sublime volantes, ac remis alarum remigantes, girum conficiant atque aërem quattuor implent. ut patet igitur ita egregie Aeschylus hanc rem tractavit, ut non minus ab eo quam a Latinis, cum Graecos in primis tragicos libenter legeret atque aemularetur Virgilius, id accepisse existimandus sit.

Aliter cepisse cubitum Latinos quam πῆχυς Graecos, cum mensuras haec nomina in utraque lingua valent: notataque alia non nulla, cognitione digna.

CAP. XXIII.

VAMVIS Latinis cubitus idem quod Graecis πῆχυς valeret: idem enim corporis nostri membrum utroque nomine ostendebatur, non tamen cum mensuras vocabula haec significabant, eodem pacto ambae hae gentes videntur suo nomine vsae: nam Latini cubitum vnum & dimidiatum pedem vocabant, id est sex palmos: ut accurate docuit Vitruuius in iij. libro, cum ait. E cubito enim cum dempti sunt palmi duo, relinquitur pes, quattuor palmorum: palmus autem habet digitos quattuor. nec non Boëtius in libro ij. de Geometria. Graeci vero πῆχυς mensuram duorum pedum appellarunt, ut testatur etiam Sudas. qui inquit. ὁ πῆχυς ἔχει πέντε δάκτυλους: ὁ δὲ πῆχυς δέκα δάκτυλους ἔχει. Cum conueniret igitur ipsis inter se in longitudine pedis, discrepabant magnopere, si quod tradit Sudas verum est, in spatio cubiti, cum Graecus ita cubitus, πῆχυς ab ipsis vocatus, octo palmis constaret: sex autem Latinus. Videtur autem confirmari id, quod apud Suda legitur, testimonio etiam hoc: quod homini, qui longitudinem corporis immensam habuit, cognomen inditum est πεντάπῆχυς: si namque πῆχυς sex tantum palmos Romanos contineret, non esset haec mensura corporis inusitata: ut qui ad eam peruenisset, dignus esset, qui ob nouitatem inde cognomen traheret. huius autem viri meminit Athenaeus in v. libro ἀειπνοσσοφιστῶν, quo loco narrat, qua ratione Athenio ille, impurus homo, Athenis in contione in flarit plebem, augens verbis res gestas Mithridatis. a quo legati nomine reuertebatur: commemorat enim illic Athenio regem illum in alius multus, & Q. Hippium proconsulem in vinculis habere: & M. Aquilium, consularem hominem, qui ex Sicilia triumpharat, eadem cathena cum Bastarne pentapychi vincitum, secum ducere, peditem quidem illum ab equite tractum. Cum autem Bastarnae natio sit, arbitror hunc tam longum hominem gentis vocabulo pro proprio nomine appellatum, quum cognomine illo, quo significabatur superare communem hominum staturam, in primis intelligeretur. Verba Atheniaci haec sunt. ἑωμαιῶν δὲ στρατῶν μὴ παμφυλίας κόνιτος ὁ ἵππιος παραδοθείς ἀκολούθῃ δέσμιοις: Μάνιος δὲ ἀκύλιος ὁ ὑπατεύσας: ὁ πῆχυς ἀπὸ σιελίας καταρχῶν θρίξυβον: σιωδέτιω ἔχων ἄλλοις μακρὰ βραχέων πομπήπῆχυς, πρὸς ὑπὸ ἵππῶ πῆχυς ἔλκεται. Sed etiam Simplicius in commentariis in Categorias, quo loco interpretatur sensum verbaque Aristotelis de quantitate, cum quaestionem hanc posuisset. quis nam sit terminus progressionis versus multum & paucum, & versus magnum & paruum, ita dissoluens illam, singulas formas vna cum sua proprietate ac quantitate, secum ferre mensuram quandam

ap tam

aptam illi naturae, quae tamen mensura certa non sit, sed latitudinem habeat, ut si tamen longo intervallo terminus ille transeat, siue crescendo, siue minuendo, monstri loco id habeatur, addidit. ut quae nostra aetate vixit, mulier natione Cilissa, longitudinem quattuor cubitorum habens, & pumiliones, qui omnibus locis nascuntur: eadem enim ratione, qua Bastarnes ille prodigij similis fuisse existimari non potuit, cum quinque cubitorum esset, si cubitum illo modo capimus, mulier itidem illa, quae longa quattuor cubitus fuisse miraculi locodicta est, vsitatam communemque mensuram mulierum non valde excessisset. Vnde perspicitur πῆχυς longiorem mensuram fuisse: maiusque spatium loci continuisse quam cubitus faceret: & aut duos pedes valuisse, aut aliquam, non parum maiorem vno & dimidio pede mensuram. nam homo qui x. pedum esset, non paruo intervallo communem hominum staturam superaret: excederet enim ita aliquantum mensuram quinque brachiorum, ut nos hodie brachium capimus: pes enim superat exiguo intervallo dimidiatum brachium. quare videtur potius πῆχυς mensura brachio respondere, quo nunc vsitur vulgo nomine in mensuris. qui namque vir ad longitudinem quinque brachiorum peruenisset, raram inusitamque corporis magnitudinem haberet ut mulier etiam, quae quattuor brachiorum magnitudinem conficeret, cum mulieres viris hac etiam parte inferiores sint. nam, quod Plinius in Aethiopiae quibusdam partibus commemorat populos esse, qui octonum cubitorum esse dicantur, fabulosum habendum. Adnotandum autem in loco, quem ex Athenaeo expressi, cum Athenio vocatus sit, qui seditiosa oratione: aptaque ad plebem concitandam, auctor fuit Atheniensibus, ut se ad Mithridatis amicitiam applicarent, eodem etiam nomine appellatum fuisse ducem fugitiuorum: cuius Cicero in epistola quadam ad Atticum meminit, signiferum illum vocans: & Aconius in iij. in Verrum. Appianus praeterea in libro de bello Mithridatico, quo loco Fimbriae exitum exponit: tra sit enim exercitum Syllae, iratum magnopere illi, & despicientem ipsius copias, cum castra Fimbriae circumdedisset, maledicta multa & conuicia in eum iecisse: in aliisque Athenionem ipsum vocasse, qui Athenio ut narrat, dux fuerit fugitiuorum in Sicilia spatio paucorum dierum. Sed etiam animaduertendum hunc ipsum, quem Athenaeus: siue Posidonius (a Posidonio enim totam illam accuratam narrationem sumpsit, ut testatur Athenaeus) Athenionem vocat, appellari a Plutarcho in Sylla: & ab Appiano in eodem libro, Aristionem, cuius nominis diuersitatis in eadem persona appellanda, causam hanc esse puto, ut posteriores hi Graeci, rerum R. auctores, suo proprioque nomine ipsum vocarint, quod aut ipsi puero impositum sit, aut sibi ille postea alciuerit ad regendas natalium sordes: Athenaeus vero a parentis nomine, vnde procreatus esse existimatus sit: cum enim infimo loco natum eum ostenderet, tradidit Athenionem quendam, qui Erymnei peripatetici ludum frequentabat, ancillam Aegyptiam emisse, ex qua, siue e domino, siue ex alio quopiam praegnante, natus hic sit, cognominis ero, Athenion: a matre autem ille educatus, cum litteras didicisset, senem iam etum cum ipsa fouit. Cuius etiam mortui heres, alcriptus cuius Atheniensis factus sit. Repugnat etiam, quod cum sextam peripateticorum secutum eum indicet Athenaeus, Appianus commemorat ipsum decreta Epicuri probasse. ut qui fortasse vitam potius, moreque ipsius spectarit (nam simul saeuus ac mollis fuit: voluptatibusque magnopere deditus) quam vnde accepisset disciplinam, & familiares ipsius: vsus enim est Athenio in rebus agendis opera Apelliconis Teij, qui bibliothecam Aristotelis & Theophrasti, possedit: & in istis studiis cum ipso versatus est.

LECTORI HORVM LIBRORVM.

VOLO tibi lector optime, quae fuerit origo descriptionis huius aperire: atque omnem denique consilij mei rationem, si quid hoc quoque ad rem pertineat, exponere. Cum diligenter olim legissem principes quosque Latinae linguae auctores, & in legendo plura notassem, quae aut expressa de Graecis scriptoribus videbantur, aut eorum doctrina poterant adiuvare, & non mediocriter (nisi fallor) illustrari: semper enim putavi singulas res veteres Graecos auctores, & inuenisse subtilius, & explicasse accuratius: ut alia etiam

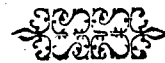
quae

quae non satis erudite ab interpretibus fuerant declarata: non pauca itidem negligentia librorum contaminata: siue a peruersis quibusdam correctoribus, dum emendare voluerint, deprauata, hortatu postea amicorum, bonam magnamque partem horum collegi, & ne aliquando perirent, non omnino inutiles (vt ipsi aiebant) labores illi mei, in volumen redege: eundem ordinem, quem olim in notando secutus fueram, conseruans. si ordo hic vocari potest, cum quidquid animaduersione dignum offendis, apud diuersos auctores: variaque etiam in materia, seligis, & in commentariis confuse scribis. Studui autem ea potissimum e reconditis Graecorum litteris, tamquam e fonte omnium scientiarum, haurire, quae sententiam aliquam Latini scriptoris ornarent. nam si voluisssem quaecumque illic abstrusa, & inaudita fere auribus Latinorum hominum, inuenisssem excerpere, paruo negotio magnum aceruum librorum construxisssem. sed mihi semper labor hic magna ex parte irritus visus est: excidunt enim cito illa omnia, quae cum Latina doctrina coniuncta non sunt: nec nostro alicui, aut poetae, aut oratori haerent. praeterquam quod cum Graecus sermo hodie tantopere notus ac diuulgatus sit, cuncti, qui possunt, apud auctores ipsos ea legere malunt, vt non multi ita restent, quorum vtilitatibus leuiter consulitur. Sed cum saepe contingat in hoc genere scriptorum, si prodesse studiosis velis, quae prima est, veraque causa scribendi, vt sententias aliquorum aduerseris: doctorum virorum, ac bene de litteris meritorum: quod tamen modice feci, & quanta maxime potui dignitatis illorum habitacione, nolim mihi irasci, si qui forte adhuc viuunt eorum, contra quorum opiniones disputauit: nec voluntati meae, nulla suffusae maleuolentia, succensere: neque enim mihi propositum vnumquam fuit ex aliorum erratis laudem mihi comparare: quod scripta etiam mea, me tacente, declarant: meque hac culpa, si quis aequus iudex esse velit, facile liberant. nec tamen, cum periculosa sit, & huic malo exposita, haec ratio scribendi, deprecari hoc nunc inutile esse: alienumque ab officio meo putauit. Praeterea cum, quamuis satis magnum volumen effecerim, & quod non nullis fortasse prolixum ac nimis longum videatur, loci tamen adhuc non pauci mihi restent, qui non insulse animaduersi (vt opinor) sunt: videamque etiam me plures alios inuenturum, si per vtilitatem licebit, quae vt firma olim vegetaque fuit, ita nunc aliqua sui parte laborare coepit: siue hoc aetas iam ingrauescens facit: siue potius assiduus labor ac vigiliae, quae quoduis corporis robur frangere debilitareque possunt, polliceor me rursus huiuscemodi aliquod volumen confecturum: praesertim si eruditi viri, ac studiosi bonarum artium, aequi bonique labores hos meos fecerint: nec inanes eos esse, frustra que susceptos, existimauerint.

FERDINANDO MEDICI

S. R. E. CARDINALI.

Petrus Victorius S. P. D.

QVANTOPERE te semper dilexerim summe antistes (liceat aetati meae ita te alloqui) & vt toto pectore laudi honorique tuo, vt debebam, fauerim, sciunt plures amici mei, & familiares etiam quidam tui: nec tamen ante hunc diem vnumquam studui, vt hic meus praeclarus animus erga dignitatem tuam, vel potius obseruantia & cultus necessarius, vulgo intelligeretur: atque ad aures multarum gentium perueniret; in quo ego fortasse reprehendus sum, & profecto graui culpae affinis forem, nisi tacitus saepe mecum de tuis eximiis naturae bonis cogitasssem: & in omni etiam sermone, quem habui cum grauibus & honestis viris, ipsa valde celebrasssem: aut si partes animi tui, singularesque ingenij dotes praeconio meo egerent, quod prorsus nullam in partem existimandum est. Vt tamen opinionibus hominum feruiam, & hoc etiam amoris ac beneuolentiae signum non patiar diutius in me desiderari, volui hunc paruum ingenij mei fructum, quem in manibus habebam, ad te mittere atque amplitudini tuae consecrare. tenue sane munusculum: nec satis dignum persona & magnitudine animi tui, paratum tamen illud: & a sincero animo, cupidoque tuae gloriae profectum. quod si maius aliquando aliquid efficere potuero, & longo assiduoque labore opus moliri, quod magis conueniat nomini ac dignitati tuae (hoc vero ego omnibus animi corporisque viribus conabor) illud tuum prorsus erit: & iam nunc ipsum tibi despondeo. debere autem me hoc facere, vt quacumque re possim, gratus videar erga tuam honestissimam & ma-

D d xime

xime illustrem omnibus modis familiam, perspectum mihi & exploratum est: in quo sane officio meo numquam cessavi, restantur hoc ingenii mei monumenta, missa ad optimum & omni virtute instructissimum patrem tuum. restat ut de integro hanc cogitationem suscipiam, & ut feci tunc, ita etiam nunc novos meos labores, ei personae dilargiar, cui, si debitum spectes, maxime congruere illi & quadrare videntur, quod profecto fiet, si amplitudini tuae illos destinare. Postulare sane a me utre optimo posses maiora, si ego is essem qui praestare ipsa valerem: utinam autem ego tam facile inuenire possem, quod tibi placeret, dignitatique tuae conueniret, quam ipsa digna est amplissimo quoque munere. quod eximium ac praestans bonum, praeter quam quod proprium tuum est, & a natura tua optima proficiscitur, a maioribus tuis, abundantibus hac laude, accepisti. quae namque familia hodie est, quantum vis illustris ac clara, quae magis studia bonarum artium amat, & plura maioraque, captis amore ipsorum, auxilia suppeditarit. & cum omnes hoc vno paene tenore antiquitus fecerint, in primis in ipso multas curas consumpserunt, qui personam istam sanctissimam, & omni veneratione dignissimam sustinuerunt. nec tamen tam longe tibi ducenda est haec virtus: propinquiora enim huius domesticae laudis exempla habes: quis enim nescit patrem tuum, optimum & sapientissimum principem, in hanc curam studiose incumbere: egregiamque illam suppellectilem librorum, quam e ferro & flamma Graeciae eripuerunt veteres illi COSMI ac LAVRENTII, diuulgare & publicis vrbibus exponere festinare. vestigia sane non parua restant huius egregiae voluntatis, quae viguit in CLEMENTE VII. Pont. Max. aedificabat enim ille, grandi impensa in ea re facta, magnificentissimam bibliothecam. maius tamen mihi beneficium videtur, magnam vim librorum vndique corrogare, quod sedulo ardentique pater tuus facit. quam infinitum studium & operam in parietibus ornatibus collocare. praeter quam quod in hoc etiam non patitur ille studium suum ac magnitudinem animi desiderari. & quae inchoata ab eo imperfectaque relicta fuere, absoluit, & ad suum nitorem integritatemque perducit. Nam illud quale quantumque huius generis donum fuit, quod libros pandectarum, collatos diligenter a docto & accurato viro, cum vetustissimo illo ac fidelissimo exemplari, quod in vrbe nostra, tamquam Palladium, merito custoditur, curauit excudendos: atque ita iuris interpretes magnis curis sollicitudinibusque liberavit: omnemque caliginem ex illo praeclaro opere, & vnde vitam honestam tutamque ab omni iniuria ducimus, discussit. neque hos tantum vndique expolitos ac perfectos, verum etiam alios, qui ad eam diem in tenebris iacebant, & aut disciplinam Christianam, aut ingenuas aliquas ar-

tes

tes tradunt, diuulgauit. Hunc igitur, ut imitere oportet, qui te vehementer amat, & ex cuius sanguine primum ortus es, quem omnes alieni etiam, properantes ad laudem, exprimere conantur. Omitto autem nunc maiores ipsius virtutes, & ampliora facta, quae tamen te semper ante oculos proposita habere & assidue cogitare, esse tibi quoque in vita reddenda, exploratum habeo: maneoque totus in eo argumento, quod ab initio sumpsi, explicando: id est in te ad studia optimarum artium fouenda, cohortando. quae tibi honori erunt: viamque munient ad gradus illos honoris adipiscendos, quos, partes non semel a tuis maioribus, potes tibi non sine causa, nisi tibi defueris, polliceri, quod certe abest ab industria in omni re ac sedulitate tua. Habes domi tuae Antonium Angelium, vel potius assiduam comitem: ipsum enim numquam a latere tuo discedere video, ex qua sane ego re magnam capio voluptatem: habes inquam Antonium, qui te a pueritia erudit, optimum quidem illum & doctissimum virum: non temere hoc dico: scioque praeclare quae vis sit horum verborum: & tamen iterum idem dico: doctrinaque ac probitate neminem superiorem esse affirmo. ipsum igitur, mirum in modum inflammatum amore tuae laudis, eadem tibi cotidie decantare scio: & non frustra sane hoc facere comperit habeo: iam pridem enim ad laudem & dignitatem omnes tuas curas cogitationesque conuertisti. Vellem ut aliquid in me positum foret, quod multum ad hoc praeclarum opus efficiendum valeret, illud profecto tibi praesto semper esset, atque vtilitatibus tuis commodisque pareret: quidquid certe ego sum, & quantum cunctis ingenij viribus valeo, ipsum in tua manu ac potestate totum situm est. magnique semper beneficii loco aestimabo, si ipso uti ad honorem tuum gloriamque augendam volueris. Sed ego abreptus splendore vestrae opulentissimae domus: delectatusque sermone, quem mihi tecum omni hoc tempore habere visus sum, paene oblitus fui, quod oportebat, aliquid de hoc meo libro, vtilitateque, quae inde capi potest, loqui. quare nunc id paucis attingam: arbitror enim genus hoc scriptiois nullo modo contemnendum. primum autem varietas, quae in omni re mortales plurimum capit, non sine causa placere in ipso debet (vnde fuere olim, qui huiuscemodi libellos de varia historia inscripserunt) ut recitatio etiam quarundam antiquarum historiarum: nec non lepidarum fabellarum. praeterea quaestiones aliquas obscuras & perdifficiles, quae in scriptis poetarum atque elegantissimorum auctorum exoriuntur, tangere atque cas pro viribus dissoluere, non ingratum neque inutile debet putari. Eodemque pacto locos multos veterum illorum scriptorum, aut perperam acceptos ab iis, qui interpretari voluerunt, declarando; aut alios in iisdem contaminatos emendando, quique passim cor-

rupte leguntur, & perturbant magnopere accuratos lectores, liberare ipsos ea molestia, non potest non placere: nam qui vellet statim vt cognoscit interpretem aliquem alicuius nobilis auctoris duobus tribusue in locis explicandis lapsus esse, rursus plenos in ipsum commentarios conficere, magnum laborem susciperet, nec vnus tam arduum opus ac tantarum vigiliarum absolueret atque ad exitum perducere posset: & tamen locos illos peruerse declaratos, aut turpibus maculis inquinatos, perpetuo iacere, rectum non erat. Nolo etiam omittere, quin ostendam, in quo praeterea me arbitror studiosis harum litterarum plurimum profuisse: dedi enim operam, vt sententias multas, quas Latini oratores ac poëtae e Graecis oratoribus ac poëtis expresserunt, vnde illae acceptae forent, indicarem: praesertim autem quae a principe omnium poëtarum Homero, qui tamquam facem reliquis praetulit, & rectum iter ipsis ambulandi per florentissimos & amoenissimos musarum campos demonstrauit, illi sumpsere, patefacerem: atque id non vt Latinorum honorem famamque minuerem, sed vt diligentiam eruditionemque ipsorum aperirem. Haec igitur (nisi fallor) non paruos fructus ferre lectoribus harum scriptio num queunt: & me etiam, vt subirem libenter hoc onus, impulerunt. Vale. Florentia. xiiii. K. Ian. CIO IO L X V I I I.

INDEX EORVM, QVAE SINGVLIS CAPITIBVS CONTINENTVR.

LIBRI XXVI.

ILLUSTRATIO loci Virgiliani e ix. libro Aeneidos. cap. primum. Correctus coniectura locus in i. libro ad Eudemum. cap. ij. Collatus Sallustij locus, cum duobus, idem narrantibus, Graecorum scriptorum locis. cap. iij. Confirmatum auctoritate Graecorum, quod Cicero inquit, fuisse Demosthenem auditorem Platonis. cap. iij. Virgilium inducere Amatam reginam a definitione argumentantem, cum docuit Turnum non esse repudiandum generum. cap. v. Emendatus, & explicatus locus in epistola quadam ad Atticum. cap. vi. Collata M. Ciceronis, plena animi, sententia, cum Aeschyli sententia. cap. vij. Quod apud Latinos poëtas est humectare, videri de Graecis esse apud Graecos. cap. viij. Euripidis grauis locus, ductus aliquo modo ab Homero. cap. ix. Collati inter se duo elegantes loci, alter Euripidis: Virgilij alter. cap. x. Diligenter animaduersa vox Mithridatis, qua L. Lucullum, aduersarium suum, valde commendauit. cap. xi. Non omnino repugnare, vt videtur, quod dictum est, aurum lumen. cap. xij. Et fumus, & aliae non nullae res celeres, vacuae ab animo, ac paene etiam corpore, dictae a poëtis alas habere. cap. xij. Clara sententia Ciceronis quae ornat studia litterarum, indicata sumpta esse ab Aristotele. cap. xiiij. Monstratus locus Ciceronis, qui videtur ex Homero expressus. cap. xv. Correctus error Gazae in vertendo problemate Aristotelis. cap. xvi. Indicatus Cicero contra morem suum, usurpasse aliquando plenum cum sexto casu. cap. xvij. Illustratus locus Aeschyli, deletis maculis e declaratione ipsius. cap. xvij. Similes valde monstrati duo loci duorum magnorum scriptorum, quorum tamen alter auctorem citat, vnde sumptus sit. cap. xix. Expositum artificium, quo utitur Homerus in declaranda ignavia Paridis, cum Diomedem percussit. cap. xx. Laudatus Charondas vopidimis, monstratusque

locus, vbi sunt vestigia quaedam legum ipsius. cap. xxi. Soluta quaestio, quae non sine causa perturbaret quempiam in epitheto Achillis apud Homerum. cap. xxij. Quid suae opinionis sit de loco Varronis, qui dixit Menedemum Terentianum solitum vocari διφθμις. cap. xxij. Inuentus locus apud Homerum, valde similis Ciceroniano cuidam, sententiam grauem continenti. cap. xxij.

LIBER XXVII.

CORRECTVS & Explicatus locus Euripidis e Troadibus. cap. i. Declaratus locus Ciceronis ex oratione pro A. Cluentio. cap. ij. Quae vocata sint olim ἀνακαλυπτικά, & an dona, quae sponsae a viro data fuerint, eripi postea ipsi, facti diuortio, possint. cap. ij. Valde similes duo loci significati, vnus Aeschyli: alter Linij. cap. iij. Cur Graeciam κρητορόφρον vocarit Euripides in Troadibus. cap. v. Dissentire aliquando inter se, in rebus non nullis narrandis, historiae auctores. cap. vi. Collatus locus Ciceronis cum loco Demosthenis, qui tamen ambo ab Aeschylo videntur expressi. cap. vij. Probatur peccatum esse in praenomine clarissimi viri, in oratione pro Archia. cap. viij. Videri peccasse Ciceronem in vetere historia tradenda. cap. ix. Collatus locus Sallustij, cum loco Xenophontis valde laudato. cap. x. Exempla plura posita luminis eius orationis, quod vocatur κρητορόφρον. cap. xi. Explicati tres continentes versus Menandri, e tertioque mendum coniectura sublato. cap. xij. Declarati, qui vocati sint ἐπιγροί Heracidae: locusque correctus Hecataei apud Longinum rhetorem. cap. xij. Declaratum quod abhorret ab opinionibus multorum, multis in rebus similem fuisse Socrati Epicurum. cap. xiiij. Homerum quoque cognosse, id quod memoriae prodidit Cicero, quomodo aliquis mederi possit, vitiis senectutis. cap. xv.

Ambrosio Virgilium locum Homericum, in factis
 No Nisi, & Euriali exponendo. cap. xvii.
 De eadem magna re, eodem pacto sensisse Herodo-
 tum, & Ciceronem. cap. xvii.
 Duo Sallustij loci, ad imitationem Thucydidis prola-
 ti, indicantur. cap. xviii.
 Defensus a vitio locus Ciceronis quem nonnulli macu-
 losum putabant. cap. xix.
 Declaratum veteres Graecos, ut nos patrio sermone
 facimus, voraces homines notasse. cap. xx.
 Cur Cicero vocet Venerem improbissimam volupta-
 tem. cap. xxi.
 Quod fecit multo postea imp. Romanus elato ani-
 mo, fecisse prius Aiace Oilei apud Home-
 rum. cap. xxii.
 Monstratam apud Homerum sententiam Agamemno-
 nis, cui conuenit cum opinione M. Tullij. cap. xxiii.
 Αἰμακτὴ vocata a Graecis cuncta, quibus aliquis
 semetipsum ornaret: quaeque in deliciis habe-
 ret: cap. xxiiii.

LIBRI XXVIII.

Illustratus Virgilij locus contra senten-
 tiam Politiani. cap. i.
 Correctus locus Euripidis e Troadibus atque idem ex-
 plicatus. cap. ii.
 Extare exemplum apud Homerum rationis eius, qua
 usus est C. Caesar, in castigando metu suorum
 militum. cap. iii.
 Disputatio subtilis de loco Homeri ex Odysea, quem
 Cicero exprimere voluit. cap. iiii.
 Quod verbis rectum esse de honore deorum, festo-
 que die, humilis persona apud Aeschylum dixit,
 id re grauis vir custodit P. Scipio. cap. v.
 Declaratus locus Aeschylj e Prometheus: scholion-
 que, quod in ipsum extat emendatum. cap. vi.
 Quod Virgilius inquit, Paris alter, videri ad imita-
 tionem loci Euripidei prolatum. cap. vii.
 Supplicium, quod sumpsit Agamemnon de hoste
 iam mortuo, cum saeuum videatur, iustam causam
 habere. cap. viii.
 Quod postea crebro usurpatum est μεταφορικῶς, κει-
 εῖται, & quod respondet ipsi, tonderi, videri pos-
 se ortum ab Homero. cap. ix.
 Locus ex epistola Ser. Galbae valde similis esse de-
 claratus Homeric loco. cap. x.
 Declarantur quis sint νόμοι Σεπτικοί apud Aristotelem;
 ostenditurque locus vitium non habere, quem
 tamen quidam mendis insinularunt. cap. xi.
 Deleta macula: ex oratione pro Deiotaro, totusque
 locus explicatus. cap. xii.
 Legem de non dandis sepulturae corporibus prodito-
 rum, primum latam ab Homero. cap. xiii.
 Quod vere Plinius dixit de tempore votorum, pro-
 latum quoque fuisse, ac plenius etiam, a Graeco
 scriptore. cap. xiiii.
 Eadem laude, maximam illam quidem ac propria utrius-
 que populi affectisse suos ciues, Sallustium ac Thu-
 cydidem. cap. xv.

Questitum an Asius Homericus Nisi Virgiliani sue-
 rit frater. cap. xvi.
 Disputatio de loco Lucretiano, qui videtur culpaе
 affinis. cap. xvii.
 Tela in pugna μεταφορικῶς ab Homero dicta εἶναι de
 manibus militum: & eadem a Cicerone cum eodem
 ornatu, fluere. cap. xviii.
 Sententia Ciceronis elegans, concinnaque ostenditur
 facta ad similitudinem Graecae vocis. cap. xix.
 Vocis, quae vulgo editur, de valde aduerso proelio,
 exemplar inueniri apud Homerum. cap. xx.
 Exemplum positum animaduersionis Phalerei, de
 ratione imitandi Homerum, qua usus est Thucy-
 dides. cap. xxi.
 Quis fuerit qui extenuarit laudem ducum, communi-
 caritque cum omnibus, qui fortiter pugnaissent,
 quod obscure dictum est a Cicerone. cap. xxii.
 Homines conuictos grauis fatinoris, Latinos fontes,
 & nocentes, Graecos vero vocasse εὐαίμακτα
 τρεῖς. cap. xxiii.
 Illustratus Virgilij locus, declaratumque qui ἀφει-
 τοῖ vocentur homines, atque aliae animan-
 tes. cap. xxiiii.

LIBRI XXIX.

ΠΗΔΗΜΑ vocatum ab Euripide μεταφορικῶς
 violentum saltum, sed cum adiuncto nomine,
 quod rem declarat. cap. i.
 Declaratum certa ratione Aeschylum fuisse valde
 disertum, & vberem in scribendo. cap. ii.
 Qui animum tenerum dicit, quod fecit Homerus, vi-
 deri dicere eundem mortalem. cap. iiii.
 Monstratum exemplum apud Euripidem eius sermo-
 nis, quo usus est Aeolus ad Iunonem, cum se totum
 dixit esse in potestate ipsius. cap. iiii.
 Mentio cruentae illius facis, quam vaticinata est Cas-
 sandra, inuenta apud Euripidem. cap. v.
 Vt M. Cicero belli os, ita Homerus πολέμου στόμα ap-
 pellauit. cap. vi.
 Vetus lectio Ciceroni restituta in perbella oratione,
 & noua commenticiaque inde explosa. cap. vii.
 Motum illum animi, quem significauit Cicero in Ca-
 tilina exacto, & Virgilius in tauro victo, declara-
 tum extitisse in alijs fortissimis personis. cap. viii.
 Indicatus locus T. Liuij grauis, valde similis senten-
 tia Thucydidis, etate omni vera cognita. cap. ix.
 Quid documenti capiatur ex facto quodam Hectoris
 Homeric, quod ab imperitis contēneretur. cap. x.
 Locus Ciceronis deprauatus e v. Philippica ali-
 ter correctus, ac Faernus corrigendum putat-
 rit. cap. xi.
 Monstratus locus Ciceronis par, similisque loco
 Thucydidis, cum ambo defendant vitam iocun-
 dam. cap. xii.
 Duo praeclara exempla illius argumētationis, quae
 uocatur κατὰ συγχωρησιν. cap. xiii.
 Translatum verbum eximie ab Homero, in quo
 etiam manet hyperbole, magis adhuc illustrem
 locum reddens. cap. xiiii.
 Signis

Signis quibusdam declaratum, scuta peditum in Grae-
 ca, & Romana militia ponderosa fuisse. cap. xv.
 Disputatum de loco quodam in philippica Ciceronis
 defensaque communis lectio contra iudicium non-
 nullorum. cap. xvi.
 Morderi humum ab his, qui confossi vulneribus ca-
 dunt, quod tetigit Virgilius, videri acceptum ab
 Homero. cap. xvii.
 Ductum ab Homero, quod celebre est Arati, de vici-
 na morte nautarum. cap. xviii.
 Quo consilio vocatus sit apud Homerum Vulcanus a
 matre κλυποιδίον. cap. xix.
 Epicurum solutum vocare nomina rerum φθόγγος,
 certis testimoniis comprobatum. cap. xx.
 Videri discrimen esse, & quidem magnum, inter duo
 Graeca verba, quae non valde dissimilia sunt.
 cap. xxi.
 Vere dixisse, periteque Catullum, Thessaliam gigne-
 re magnam vim florum. cap. xxii.
 Non posse nos honeste fugere pericula, si qua forte
 secum ferunt consilia, quae reip. dederimus.
 cap. xxiii.
 Demonstrati duo stimuli, qui impellunt milites ad
 acriter proeliandum, accepti a maximis auctori-
 bus. cap. xxiiii.

LIBRI XXX.

Restitutivus locus in epistola M. Ciceronis
 ad Q. Fratrem miserum in modum depraua-
 tus. cap. i.
 Proposita quaestio elegans de nostro quodam sermo-
 ne, quae orta est e versu Catulliano. cap. ii.
 Subtiliter disputatur de voce Menelai apud Home-
 rum, quae similitudinem non paruam habet cum
 voce Annibalis. cap. iiii.
 Indicatus Graecus versus, cuius sententia similis est
 voci Diogenis, recitatae a Cicerone. cap. iiii.
 Inuentus Graecus versus, qui eam sententiam con-
 tinet, quam vulgo praebratam, ferrique solitam te-
 status est seruus Terentianus. cap. v.
 Eadem fere fuisse instituta Troianorum, auctore Eu-
 ripide, quae fuisse Latinorum commemorauit Vir-
 gilius. cap. vi.
 Quod consilium fuerit Ulyssis, cum in deliberatione
 magna, inquit, videndum esse, ne sententia Aga-
 memnonis perueniret ad aures exercitus. cap. vii.
 Et Graecos, & Latinos poetas dicere solitos tradi-
 ventis dissipanda, quae funditus aliqui obliui-
 scuntur. cap. viii.
 Pares inter se olim duo eiusdem aetatis finitimi re-
 ges, in populis, quos regebant, a calamitate libe-
 randis. cap. ix.
 Tibiam dictam fuisse barbaram erudite a Catul-
 lo. cap. x.
 Vt defendere pro arcere, ac depellere aliquando
 ceperunt Latini, ita Graecos usurpasse ἀπει-
 γειν. cap. xi.
 Pudorem, qui parum abesse putatur a virtute, non

semper prodesse. cap. xii.
 Videri Ciceronem uerba quaedam aliquando usurpa-
 re, longe alio sensu, ac vulgo capiuntur. cap. xiii.
 Indicati duo Ciceronis loci, qui uidentur sumpta Te-
 rentio. cap. xiiii.
 Quod arguit fecisse Calenum Cicero demonstratum
 itidem Demosthenem ostendere Aeschinem fecis-
 se. cap. xv.
 Cognosse peccatum suum Sophoclem, quod in optima
 fabula admisit, quamuis penitus uitare non po-
 tuerit. cap. xvi.
 Cum & Graeci, qui in bello Troiano fuerunt, & Ca-
 tullus, execrati sint Troicum solum, iustiore tan-
 ti odij causam habuisse Graecos. cap. xvii.
 Incuria quadam scriptorem ipsorum factum fuisse, ut
 genera sibi non respondeant, quodam loco apud Ci-
 ceronem & Aristotelem. cap. xviii.
 Tres loci emendati ex Agesilao Xenophontis. c. xix
 Signa, quibus intelligatur uirtus oratoris dicturi,
 exposita a Cicerone cuncta apparuisse Athenis,
 cum Callistratus causam nobilem acturus es-
 set. cap. xx.
 De ministerijs eunuchorum indicatus Euripidis locus,
 similis Terentiano. cap. xxi.
 Correctus locus in commentarijs de bello ciuili, par-
 tim ope antiqui libri, partim coniectura. cap. xxii.
 In uite colenda uetus Latinum nomen custoditum, no-
 tio tamen ipsius immutata. cap. xxiii.
 Videri theatri partem, quae aperta tota esset duobus
 nominibus uocatum. cap. xxiiii.

LIBRI XXXI.

Confirmatum Q. Fabij honestum, pi-
 umque factum auctoritate Homeri, qui ta-
 lem, & ipse finxit in simili tempore Nestorem.
 cap. i.
 Declaratum in nostro sermone idem fere prouerbi-
 um esse, quod continetur Graeco peruulgato
 uersu. cap. ii.
 Locum Aristotelis coniectura olim a me emendatum,
 nunc testimonio auctoris comprobatum. cap. iiii.
 Restituta declaratio Donati Terentiani, quae deprau-
 uata, non monstrabat, quod voluerat interpres,
 expressum fuisse locum eum a Cicerone. cap. iiii.
 Inuentam apud diuersos poetas sententiam eandem
 de inuidia, & misericordia, peruertentibus ani-
 mos iudicum. cap. v.
 Iugum hominum μεταφορικῶς dictum de paribus, si-
 milibusque inter se a Latinis, & ζῶπος a Grae-
 cis. cap. vi.
 Versus Euripidis, cuius sententia vera est, & grauis,
 inuentus apud plures Graecos auctores. cap. vii.
 Quae uocata sit μονοδία in fabulis scenicis. cap. viii.
 Quid valeat τοῦτον apud Euripidem: simulque rarior
 modus loquendi declaratus. cap. ix.
 De more antiquorum, arboribus agros terminandi:
 & de oleis, uocatis ab Atticis σορῆσαι, & μο-
 γίαις. cap. x.
 Longe

M N D I E X

Longe aliter legisse Ciceronem versus Arati, ac nunc passim legatur. cap. xi.
 Explanatus Virgilij locus ope loci Euripidei: historiaeque obscurior inde eruta. cap. xij.
 Testimonij auctorum comprobatum, obesse in omnibus artibus nimis magnum studium ipsas exornandi. cap. xij.
 Quo signo scriptores ostenderent magnam caedem factam esse, conuenireque Plutarcho cum poeta nostro, in re obscura narranda. cap. xiiij.
 Lex Platonis explicata, cretamque esse terram quam Graeci κρηταιον appellant, significatum. cap. xv.
 Quod Lacedaemone plenum honoris putabatur, ingenuum hominem artem nullam colere, Athenis legibus vetabatur. cap. xvi.
 Et haurire μεταφορικῶς usurpatum esse a Cicerone & verbum quod huic respondet a Graecis. cap. xvij.
 Euripidis versus, testimonij loco citatum ab Aristotele quadam sui parte magis integrum illic, quam apud auctorem diu seruatum. cap. xvij.
 De viro quodam Alexandri amore erga Homerum, & studio, quod posuerat, ut eum poetam emendatum, & correctum haberet. cap. xix.
 De variis vocabulis, quibus appellantur cuniculi apud Graecos, & venatione veteri ipsorum. ca. xx.
 Acuta quaedam sententia Dantis, & incredibilis, inuenta etiam apud Euripidem. cap. xxi.
 Magni quondam piratae, Antiates, coacti deserere artem a Romanis, rogantibus id diligenter Graecis, honoris eorum causa. cap. xxij.
 Sublatum mendum e primo libro M. Varronis de re rustica. cap. xxij.
 Intemptatum dixisse Virgilium imitatione Graecorum, qui ἀπειρεσιον omne tale appellabant. c. xxiiij.

LIBRI XXXII.

ERRATVM Theodori patefactum, in vertendo problemate Aristotelis. cap. i.
 Explicatus accurate locus Ciceronis, initio y. Philippicae: indicatque pares ipsi duo loci duorum Graecorum oratorum. cap. ij.
 Disputatio de loco Ciceronis, qui simulacrum quoddam caeleste vocat lupam, cum effigies lupae non videatur in sideribus collocata. cap. iij.
 Inuenta apud Homerum locutio frequens in ore medicorum, cunctarumque qui aliquid proprium eius artis praecipiant. cap. iij.
 Non penitus vere videri praecipisse Virgilium de flore Medicae arboris, signumque indicatum, quod declarat eam prorsus esse, quam citrium vocamus. cap. v.
 Vetus quaestio de loco Euripidis ex Oreste renouata: opinioque prior auctoris non negligenter confirmata. cap. vi.
 De caeseo, ὄνια vocato: eundemque ab eadem re, sed nomine alio nuncupatam, appellatum. cap. vij.
 Declaratum, M. Varronis locum, nihil sane vitij continentem, posse tamen aliter legi, ex vestigiis

veteris lectionis. cap. viij.
 Acutae duae rationes excogitatae ad frenanda furta seruorum. cap. ix.
 Non habuisse veteres Latinos, ut nos habemus duo nomina, quibus ostenderent in oleis, quod in ceteris stirpibus florere vocamus. cap. x.
 Emendati duo loci coniectura e libro M. Varronis de villaticis passionibus. cap. xi.
 Ventidium illustrem ducem, qui mulio ab aduersariis vocatus fuit, uideri Etruscum fuisse. cap. xij.
 Ciceronis locus explanatus, quem interpunctiones, non suo loco posita, perturbabant. cap. xij.
 Mos disputandi ortus a Chrysippo, cuius meminit Cicerone, monstratus apud Graecos auctores. ca. xiiij.
 De instituto Atheniensium, valde diuerso a nostris moribus, in puniendis illis, qui alienam uxorem constuprassent. cap. xv.
 Circumvallare apud Terentium exprimere, quod Graecis est περιουχίζεσθαι. cap. xvi.
 Indicata duo loca Demosthenis, quae videntur inter se repugnare. cap. xvij.
 Correctum scripturae vitium in commentariis de bello Gallico. cap. xvij.
 Defensa communis lectio in epistola M. Ciceronis ad Q. fratrem, a non nullis sine causa infirmata: eademque explicata. cap. xix.
 Non omnes antiquitus principium fecisse signorum enumerandorum arietem, quem tamen ipsorum ordinem eius sequimur. cap. xx.
 Poetae Graeci quidam, ornare flores volentes, veris filios ipsos appellarunt, alij vero pratorum, sed alij etiam eiusdem parentis alios dederunt. ca. xxi.
 Veterem quandam condituram olearum, in vju etiam esse apud nos. cap. xxij.
 Emendata plura loca in libro Aristotelis de admirandis rebus. cap. xxij.
 Confirmata vetus emendatio, quae cum tota nixa foret fide antiqui libri, nunc auctoritate testium comprobatur. cap. xxiiij.

LIBRI XXXIII.

CONVENISSE nostris hominibus in re tenui, & quae cito extinguitur, monstranda, cum veteribus Graecis. cap. i.
 Quaestio proposita de loco Catulli, eademque dissoluta. cap. ij.
 De lingua continenda in ira, quod praecipit M. Cicero, inuentus itidem Graecus senarius. cap. iij.
 Quomodo Graeci dicant, quod apud Terentium est, somnum oppressisse Pamphilam, cum coepit illa dormire. cap. iij.
 Disputatum diligenter de lectione uersus Horatiani contra sententiam non nullorum. cap. v.
 Emendatus locus Ciceronis pro A. Cluentio, similitudine etiam Graeci sermonis. cap. vi.
 Defensa vetus lectio loci Catulliani, quae falso putata est a non nullis corrupta. cap. vij.
 Quod Graeci saepe dicunt: ἔχον φέρειν, Latinos dicere

dicere uno verbo, sapere cap. viij.
 Similitudo ostensa, in prouerbis notandis, Graecorum, & Latinorum. cap. ix.
 Vti aliquando etiam Homerum tenuibus collationibus, sed mirifice aptis ad res illustrandas. cap. x.
 Animaduersum aliter usurpare Plutarchum hoc verbum ἔχον, ac vulgo ipsum capi soleat. ca. xi.
 Valde illustrem, & expositum Virgilij locum, expressum ab eo fuisse ex Homero. cap. xij.
 Plura loca poetae, cuius scripta amissa sunt, eruta e veterum commentariis. cap. xij.
 Explanatum a duobus summis poetis studium mulierum, in tegenda sua fucata pulchritudine. ca. xiiij.
 Aratum non minus imitatore fuisse Hesiodi quam Homeri: quamuis ipsum multum amasse Homerum, exploratum sit. cap. xv.
 Coniectura emendatus locus e primo libro Varronis de re rustica. cap. xvi.
 Monstratus locus Ciceronis in Philippicis, cui videtur tur macula haerere. cap. xvij.
 Quod reprehendit M. Cicero in sententia, quam senator dixit, videri posse Demosthenem laudare, sed falso tamen. cap. xvij.
 Verbum κατακλιθεῖν, fuisse translatum eleganter a Xenophonte. cap. xix.
 Cum dictum sit, tragicos Graecos vocasse lunam, solis filiam, qui nam fuerint bi. cap. xx.
 Notam propinquorum imbrium a lucernae fungis, quam exposuit Virgilius, sumpta ab Arato. c. xxi.
 Quae Graeci vocant ἐπερηματὰ δίεως Latinos recentiores appellasse gerundia. cap. xxij.
 Quid valeat ἄνεμος in Graeco sermone, quae minuta pluuia, declarata illo nomine, idonea est cochleis captandis. cap. xxij.
 Duo loci manci apud Donatum Terentianum, in integrum restituti. cap. xxiiij.

LIBER XXXIIII.

EXPLOSA sententia Eratothensis, qui poetas propositum tantum habere putauit, delectare auditores. cap. i.
 Quod proditum est a M. Varrone de facilitate partus mulierum Illyricarum, narratum fuisse a Strabone de Liguribus feminis. cap. ij.
 Monstrati plures loci, quibus Cicero expressit, quae vocantur a Graecis ἐπαινοῦμενα. cap. iij.
 Quid valeat ἄνεμος, quod verbum infrequens est. cap. iij.
 Defensa communis lectio in y. libro Aristotelis de republica, eademque declarata. cap. v.
 Disputatum diligenter de duobus locis in oratione pro M. Marcello. cap. vi.
 Videri posse, valde illustrem locum Homeri imitatum esse Ciceronem. cap. vij.
 Declaratum non discrepare, ut videtur, a iudicio Aristotelis Aristophanem comicum in ornando Themistocle. cap. viij.
 Locum Ciceronis pro M. Marcello, emendatione non

egere, & qui attigerunt, corrupisse cap. ix.
 Quantum tribuerit Cn. Magnus Posidonio. cap. x.
 Fumare, quo uerbo usus est Virgilius de interitu Troiae, videri sumptum ab Euripide. cap. xi.
 Disputatum de verbo occare, cuius duo maximi scriptores, rationem longe aliam attulerunt. cap. xij.
 Solitos quoque veteres illos scribere libros, in quibus, ut in his, uaria materia explicata foret. cap. xij.
 Captum aliquem esse oculis, non semper idem ualere. cap. xiiij.
 Proferre in medium, idem Latinis ostendere, quod Graecis εἰς μέσον φέρειν. cap. xv.
 Idem ualere interuallum, & in sua sede positum, & alio translatum, quod διαστημα. cap. xvi.
 Simili, valde apto, declarasse Deianiram apud Sophoclem, quam raro potita sit viro. cap. xvij.
 Declarare ingenium semper, & aliquando etiam fructum magnum ferre, tempore prolatam sententiam nobilis poetae. cap. xvij.
 Sumpsisse e Graecis Latinos morem uersibus ludendi, in custodem illum hortorum, quem non minus ridicule, quam stulte venerantur. cap. xix.
 Disputatum de variis generibus stercoris illius, quod laetas facit segetes. cap. xx.
 Rationem quandam inferendi, tactam a Varrone, difficilem esse & minime fructuosam. cap. xxi.
 Inuenta, quae fuerit apud veteres Graecos, forma poculi, quod uocabant ἀμφικύπελλον. cap. xxij.
 Φορῶν, & ἰχθυῶν, rei rusticae propria nomina, translata fuisse eleganter ad alias res ostendendas. c. xxij.
 Disputatum diligenter de loco quodam Ciceronis, qui uidetur errori alicui affinis. cap. xxiiij.

LIBRI XXXV.

EMENDATVS locus in I. de oratore: explicataque locutio, propria iurisperitorum. cap. i.
 Virgilianum locum, expressum a Theocrito, videri habere altiore originem. cap. ij.
 Locus M. Varronis coniectura emendatus, quam adiuuat, idem tradens, Theophrastus. cap. iij.
 Explicatum quid valeat in epistola ad Q. Ciceronem πρὸς Κοινοβουλίαν. cap. iij.
 Quid sit apud historicos Graecos ἀγών ὑπὲρ τῶν ἰσχυρῶν. cap. v.
 Monstratus Homeri locus similis Virgiliano: item alius C. Caesaris. cap. vi.
 Quid sit apud Euripidem εἶμα ἀφύμων, declaratum, comprobatumque id auctoritate nostri grandioris poetae. cap. vij.
 Indicatus Thucydidis locus, quem cum exprimeret Lucretius, non uidetur uerum sensum eius percipisse. cap. viij.
 Quod fecisse narrant Tarquinium in filio ad scelus imbuendo, idem antea fecisse Periandrum. cap. ix.
 Cum insimulet Cicero Homerum, qui humana facta diis tribueret, demonstratum fecisse idem liberius adhuc Graecos quosdam auctores. cap. x.
 Sententiam grauem Ciceronis editam fuisse prius a Graeco scriptore, sed incerto. cap. xi.
 Mendum

Mendum sublatum e Lucullo Ciceronis coniectura... Quod narrant M. Brutum fecisse statim C. Caesare interfecto, alios iidem simili tempore effecisse... Monstratus locus Ciceronis, qui videtur expressus ex Euripide... Graecum prouerbium, quod diu sefellit, erutum ex obscuro loco... Indicatus A. Gellij locus mendosus: vetusque ipsius lectio proposita omnibus... Inuentus apud Polybium locus Virgiliano similis... Explanatus locus M. Varronis: monstratumque idem illic valere corium, quod apud Demosthenem... Cohortatio Cyri apud Xenophontem in ipso ardore pugnae... Inuentus locus apud Aristophanem similis valde loco Catulliano... Quid sit Demostheni, aliterque Xenophontem ea verba cepisse... Ver sacrum, quod foret, L. Sisenae verbis declaratum... Cur in Velientium, & Massiliensium nummis, idem signum existat... Demonstratum, Graecam sententiam, & illam quidem valde celebrem, expressisse Terentium in Phormione...

LIBRI XXXVI.

EXPLANATVM testimonium Heracliti, quod citat Aristoteles in ij. Nicomachum... Fuisse in usu Graecorum verbum, quod respondet huic M. Varronis, contenebrare... Ut Virgilius inquit ferre pedes Moerin, ita Homerum dixisse... Parum verecundam Catulli sententiam videri ex Euripide expressam... Indicatum Virgilium sumpsisse a Theophrasto locum eum omnem, quo docet, quomodo sunt serendae arbores... Emendatus (ut arbitror) locus Ciceronis in ij. libro de legibus... Declaratum consilium C. Caesaris in Rheno transseundo, simile fuisse consilio Agesilai, cum exercitum in Asiam transportauit... Runcare segetes quid valeat: deque omni ratione semen iam satum natumue colendi... Cum & Aristoteli, & M. Varroni conueniat in accusando physico, qui falsum litteris mandarat, dissentire eos in nomine ipsius... Defensa vetus lectio loci, cum stomacho magno prolata, in epistola ad Atticum... Deleta tandem macula, quae locum in epistola ad Atticum foedabat, multis prius id facere frustra conatis... Declaratum quid valeat, in ij. libro

πολιτικῶν: pluraque exempla ipsius posita. cap. xij. Collationem Homericam, valde laudatam, propter eximiam suam virtutem peperisse non paruum incommodum. cap. xij. Magis credendum Plutarcho, quam Ciceroni, in historia de Sophocle narranda. cap. xiiij. Deleta (ut opinor) macula coniectura e ij. libro πολιτικῶν. cap. xv. Historia de Iano, quae magis adhuc ipsum ornat, eruta ex abdito loco. cap. xvi. Trudere aliquando, ut ὠδῶν apud Graecos, studium, ac benevolentiam significare. cap. xvij. Disputatum accurate de loco Terentij ex Adelphis. vetusque lectio ipsius indicata. cap. xvij. Apte significasse Ciceronem aegritudinem ingentem honesti viri, qua ille ob publica mala opprimebatur. cap. xix. Valde dura Ciceronis compositio verborum, monstrata. cap. xx. Declaratus locus Euripidis: parque esse ac similis Horatij sententiae demonstratus. cap. xxi. Restitutus locus Euripidis, misere laceratus. ca. xxij. Terentianam sententiam & prius & integrius pronuntiasse Euripidem. cap. xxij. An recte accusarit Quintilianus Euripidem, cum Phaenissis Eteocles fratrem insimulans, argumentatur a nomine. cap. xxij.

LIBRI XXXVII.

SUBLATVM coniecturis mendum e lege Alfeni, quod optimum etiam nostrum exemplar foedauit. cap. i. Disputatum diligenter de loco Plinij, quem videtur ex Aristotele parum fideliter expressisse. cap. ij. Vetus lectio in epistola ad Atticum defensa: Graecumque verbum, quod inde exturbatum erat, eo reuocatum. cap. ij. Imagine ab eadem re ducta, quae dissimilis aliquantum inter se est, dissimilitudinem aliarum rerum lepide ostendisse acutos viros. cap. iij. Disputatum de vetere prouerbio, quod apud Graecos erat: & quasi affirmabat speciem nullam rerum tam similem inter se esse, quam est ficus fico. cap. v. Laudatas quoque esse a Graecis scriptoribus caricatas Caumeas, quarum meminuit Cicero. cap. vi. Declaratum, iisdem paene translatis verbis vocasse Latinos auctores subitam incursionem hostium, quibus Theopompus, ille Chius, eandem rem appellarit. cap. viij. Exemplis multis comprobatus modus loquendi, inuentus in vetere lapide, quo celebratur summum artificium pueri. cap. viij. Quas Cicero spes inanes & fallaces vocat, Aeschylus sua lingua fractas dissipatasque dixit. cap. ix. Eadem forma vsos Demosthenem ac Ciceronem, cum pleni laetitiae, res suas efferre vellent. cap. x. Pluribus testimoniis & lapidum & librorum antiquorum, probatum commutasse saepe inter se librarios

brarios in scribendo litteras I, & L. cap. xi. Explicatum genus prosopopaeiae diuersum aliquantum ab eo, quod plerumque hoc nomine appellatur. cap. xij. Rapax non ubique idem valere: & de pomis Hippomanis, quibus durum animum amicae molliuit. cap. xij. Inuentum qui aliter sentiret de natura & moribus M. Antonij ac Cicero fecit. cap. xiiij. Explicatus locus Polybij, quo significatur obscure Studium Romanorum in viis, quas muniebant, ornandis. cap. xv. Tempus in omni re gerenda diligenter seruandum, te Simonij optimorum vtriusque linguae poetarum declaratum, disputatumque de nominibus etiam, quibus opportunum tempus ostenditur. cap. xvi. Consilium expositum ducum belli ad insultandum lepide in hostes. cap. xvij. Indicatus Sallustij locus Terentiano loco similis, qui ambo loci testificantur pessimum quorundam ingenium. cap. xvij. Exemplis positus declaratum duos Graecos poetas duabus in rebus vidisse idem ac celebrasse suis versibus, quod princeps medicorum Hippocrates. cap. xix. Emendatus coniectura locus grauis in libris, qui vocantur ἱερίκα δὲ δῆμοι. cap. xx. Explicata ratio, qua utuntur qui postulant sibi ignoscere: nec possunt aliter crimen defendere. cap. xxi. Omni tempore ornasse orationem, quae vocantur παρρησία & ὁμοιοτελεῖα: nec Isocratem aut Gorgiam illa inuenisse. cap. xxij. Defensa vetus lectio in epistola quadam ad Atticum, contra nouam & opinionem nixam, quorundam emendationem. cap. xxij. Indicatum Sophocleam sententiam, valde vilem vitae, a Terentio quoque celebratam fuisse. ca. xxij.

LIBRI XXXVIII.

MONSTRATI duo Virgilij loci, rem narrantes, quae videtur ratione carere: disputatumque de via illarum culparum (si ita ipsae vocandae sunt) defendendarum. cap. i. Defensus Aristoteles a turpi crimine, quod ipsi obiecit iniuste, qui historiam eius rei ignorauit. cap. ij. Scisse Drancem Virgilianum, quae potissimum regiae virtutes sunt: assentiri que ipsi Graecos maximos poetas. cap. iij. Oni vitellum a Graecis, ut a nobis, duobus nominibus vocari. cap. iij. De fructu, qui capitur ex historia, idem existimasse Plutarchum, quod sensit M. Cicero. cap. v.

Inspirare aliquid aliquibus, quod inquit pluribus locis Virgilius, videri sumptum ex Homero. ca. vi. Declaratum vocem acutam & grauem T. Attici, expressam ab eo fuisse e Platone: cap. viij. Demonstratum vti aliquando Ciceronem sententis quibusdam Homeri: atque id ita obscure, ut vix cognoscatur. cap. viij. Indicati duo loci Latinorum auctorum, aliorum industria subtiliter emendati. cap. ix. Disputatum de dubia & incerta scriptura Ciceroniani loci, in quo agitur de Dionysij Siculi rogo. cap. x. Vetus fuisse priscorum diis, ut fabulae poetarum & Graecorum & Latinorum ferunt, quod factum ab vno eorum foret, ab altero temptari. cap. xi. Multis verbis ostendisse Terentium, quod vno significant Graeci: vitium scilicet cui plurimi affines sunt. cap. xij. Indicatus locus Homeri, qui, tenuem rem tangens, valde similis est Terentiano. cap. xij. Subtilis & plena artificij ratio, qua vsi fuere duo magni auctores, in eo, quod voluerunt, in caelum ferendo. cap. xiiij. Varietas opinionis de veritate lectionis Aristotelei loci, inter auctorem & Dionysium Lambinum. cap. xv. Victoriam illam in primis amandam esse, quae nos ac res nostras a posteri etiam temporis periculis, tutas reddit. cap. xvi. Elegantem modum loquendi, quem vsurpauit Maro, videri acceptum ab Homero. cap. xvij. Monstratus locus Ciceronis, valde similis loco Homeri, quippe cum ambo augeant, quod exponunt: nec augeant tantum, verum etiam illustrent. cap. xvij. Indicatus locus Ciceronis, quem non sine causa putaret aliquis e Platone expressum. cap. xix. Disputatum de condimentis antiquorum, quibus aetatis nostrae condimenta videntur anteposenda. cap. xx. Quae veteres Graeci vocarint verba ἀναμίσχματα, declaratum. cap. xxi. Quae vocatae sint ab antiquis tibiae dextrae & quae sinistrae, demonstratum: rationemque horum nominum fluxisse e Graeco sermone: atque eius gentis studio musicorum. cap. xxij. Herodotum μετὰ φρονίμως dixisse tyrannidem egisse radices, cum firma foret: Ciceronem itidem ἀναμίσχματα de ipsa, ut de arbore locutum. cap. xxij. Quid in fabula quadam sua de Achille, admirabile prorsus, memoriae prodiderit Aeschylus. c. xxij.

PETRI VICTORII
VARIARVM LECTIONVM
LIBER XXVI.

Illustratio loci Virgiliani e IX. libro Aeneidos.

C A P. I.

ANGIT Virgilius morem : qui, vt vetus est & heroum quòque temporibus vsurpatus, ita etiam omni aetate seruetur necesse est, vt cum resp. aliqua rexque victoriam consecutus est; oppidumque aliquod diues expugnauit, ex omni aceruo praedae, quas coacta est, partem sumat, & illam quidem elegantiore praestantioraque: atque ipsa ornet eos, qui magnopere viles in eo bello fuerunt: fortemque in eo facto operam suam praebuerunt, cum reliqua praeda, sorte ducta, vniuersis copiis illis, exercituique diuidatur. Aescanius igitur, cum hortari vellet Nisum: in eoque graui consilio donis promissisque aliquibus ipsum retinere, hoc se facturum, si victoria potius fuerit. pol-

licitus est; inquit enim.

- » Si vero capere Italiam, sceptrisque potiri
- » Contigerit victori: & praedae ducere sortem;
- » Vidistis quo Turnus equo, quibus ibat in armis.
- » Aureis, ipsum illum, clipeum cristaque rubentes
- » Excipiam forti, iam nunc tua praemia Nise.

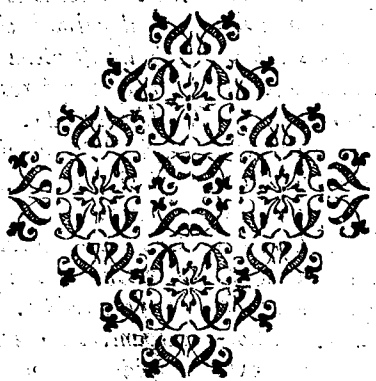
Idem etiam docet Euripides factum esse in exercitu Graecorum, Troia capta, apud quem Neptunus Troadibus (fungitur enim hic deus illic officio prologi) ita loquitur: de captiuis autem mulieribus Troianis agit.

- » Καὶ πᾶς ἡβή, ἀρκάς: τὰς δὲ, θεατὰς λέως
- » Εἰλιχ', ἀθηναίων δὲ θησοῖδαι πρόμοι.
- » Ὅσαι δ' ἀκλήροι τρωάδων, ὑπὸ σέγαε
- » Τᾶς δ' εἴσι, τοῖς πρώτοισιν ἐξηρημέναι.

στραπὸ. Narrat igitur ipse e numero omni captiuarum illarum, nobiliores extra sortem assignatas esse principibus illius exercitus: significat autem Cassandram, Andromacham, Polyxenam. Sed in eadem fabula infra etiam huius moris meminit, idem verbum vsurpans: ita enim inducit Talthybium Hecubae respondentem, quae ex ipso quaesuerat, quid de Andromacha factum esset.

Καὶ τὴν δ' ἀχιβίως ἔλαβε πᾶς ἐξαιρέτων
Sed apud Homerum etiam huius consuetudinis vestigia multa reperiuntur, vt cum cecinit Ecameden, regis Arfinoi filiam, Achiuos in expugnatione Tenedi extra sortem Nestori dedisse: quia senex ille omnibus consilio sapientiaque praestaret. Expressit vero Virgilius verbum etiam Graecum: nam, cum tragicus poeta dixisset ipsas ἐξηρημέναι idest e manubiis aceruoque praedae exemptas, ipse inquit excipere. Animaduertendum autem tertium versum, quem

E supra

PETRI

supra citavi, Virgilij, male interpunctum esse in cunctis excusis libris: nam nisi nota collocetur post pronomen illum, antea errandi dabitur lectori, qui putaret pollicitum esse solum Nilus Alcanium clipeum & cristas: minime autem equum, quod si fecisset, qui animum eius incendere volebat, potius retardasset, & a forti illo proposito reuocasset, si retento equo, rebus vilioribus eius periculosum facinus compensare voluisset: nam clipeus & cristae illae res leues erant, si conferrentur cum equo, qualis verisimile est, fuerit ille tam opulenti & generosi iuuenis: praeter quam quod nullum est munus, quod magis capiat animum illius aetatis, aut igitur equum quoque polliceri debuit, aut ne ipsius quidem meminisse. Perspicitur autem magis equum in primis polliceri Alcanium debuisse, quia cum apud Homerum Dolon huiusmodi facinus aggressurus esset: obiceretque vitam suam maximo periculo, poposcit praemium illius facti, equos Achillis; currumque, quo ille fortissimus heros vehebatur in proeliis. Versus poetae hi sunt, quibus Dolon fidem sibi adstrinxit Hectoris: mercedemque, quam vellet, patefecit.

Αλλ' ἄγε μοι τὸ σκῆπτρον ἀνάχθε καὶ μοι ὄμοσον
Ἡμῶν δὲ ἵππους, καὶ ἄρματα ποικίλα χαλκῶ
Δωσίμβη, οἱ φορέουσιν ἀμύμονα πηλείονα

Nam imitari voluisse hunc locum Homeri Virgilium, cognoscitur statim, ex principio ipso: quod enim apud eum Nilus inquit, cum deliciis amoribusque suis exponere coepit suum consilium.

- ” Dij ne hunc ardorem mentibus addunt
- ” Euryale? an sua cuique deus fit dira cupido?
- ” Aut pugnam, aut aliquid iamdudum inuadere magnum
- ” Mens agitat mihi, nec placida contenta quiete est.

Dixerat aliquo modo antea Dolon his verbis.

Ἐκτορ, ἐμ' ὄτρυνε κραδίη, καὶ θυμὸς ἀγήνωρ,
Νηϊκῶν κενυμένων χερδῶν ἐλθέμβη: ἔκτε πυθέσθαι.

Correptus coniectura locus in primo libro ἱερικῶν ad Eudemum.

C A P. II.

Locus est sine dubio corruptus in libro primo Aristotelis de vita & moribus ad Eudemum, quem, coniectura ductus, cum mihi videar emendasse, huius meae opinionis iudices sumere volo eruditos ingeniososque viros: neque enim me fallit quam timide pedetemptimque oporteat scripta tanti auctoris attingere, & quam huiusmodi conatus periculosi sint: saepeque magnum aliquod incommodum dent. Quo loco igitur tradit, non omnes omnium sententias de vita beata, quamuis falsae sint, esse refellendas: superuacaneumque id esse docet, in aliis dicit.

ομοίως δὲ τῶν πᾶσι οὐδὲ πᾶσι τῶν πομπῶν: εἰ μὴ ἔστι λέγουσι χερδῶν πᾶσι πάντων. ut legitur in libro ab Aldo excuso. Hic igitur perperam scriptum esse puto εἰ μὴ, legique arbitror oportere. εἰ μὴ ἔστι λέγουσι: indicat enim morem multitudinis, quae temere consuevit de re etiam incerta pronuntiare, quare non esse opiniones ipsius attendendas affirmat. Sed etiam multo post in eodem libro, vbi docet caute tractari debere, quod dixerat, in his disputationibus quoque de rebus bonis & malis, non solum veritatem esse quaerendam, sed saepe etiam causam rerum illarum adferendam: consuetudinemque philosophorum retinendam, quia nimis exquisita, subtilisque ratio huic disciplinae non est accommodata, inquit, ut est in excusis libris. δῆλον μὲν τοι τὸ πομπῆς διλαβείας: εἰ μὴ ἔστι τις τις οἱ διὰ τὸ δοκεῖν φιλοσόφου εἶναι τὸ μὴ εἶναι εἰ μὴ εἶναι λέγειν; ἀλλὰ μετὰ τρόπου, πομπῆς λαμβάνουσι λέγοντες ἀποτροπῆς λόγος τῆς περὶ ματαιότητος καὶ κοροῦς: constat autem hic ipsum, culpam aliquorum monstrantem, ab hoc errore reliquos deterrere voluisse, ne simile quicquam facerent. puto igitur hic quoque legi debere. τὸ μὴ εἶναι εἰ μὴ λέγειν. valere vero εἰ μὴ temere inconsiderateque aperte est. Quin etiam ipse in primo libro τῶν μετὰ τὰ φυσικά eodem pacto locutus est, cum phisicos phisicos insimularer: aduertiumque hoc, quod incuriam ostendit, cum eodem verbo coniunxit. haec autem ipsius verba sunt. νόον δὲ τις εἶπὼν εἶναι, διὸν ἕνα φωνὴν ἐφάνη, παρ' εἰ μὴ λέγοντο πᾶσι ἅπασιν. Existimo igitur testimonio etiam hoc multum adiuuari sententiam meam: nec contemni villo pacto posse, quod mihi, pro restituendo illo loco in mentem venit: neque enim facile dici potest, quam mendose negligenterque olim excusum fuerint. cum tres etiam integri libri e Nicomachiis in eorum numerum malo consilio coniecti sint, qui desiderabantur.

Collatus Sallustij locus, cum duobus, idem narrantibus, Graecorum scriptorum locis.

C A P. III.

LOMODO imposuerint stultae multitudini xxx. illi improbissimi viri, qui Athenis iniuste regnarunt: consiliumque suum callide texerint, docet. G. Caesar apud Sallustium in sententia, quam dixit de coniuratis: apte autem in primis exemplo illo visus est, cum probare vellet, quod communiter testatus fuerat, verum esse. Omnia mala exempla ex bonis rebus orta esse. Eorundem fallaciam, crudelitatemque exponit accurate Lysias in oratione, quam ipse habuit contra Eratothenem, qui vnus fuerat e numero tyrannorum illorum, recuperata iam rep. & ad veterem, propriumque eius ciuitatis statum reuocata. Cum autem venustissimus orator eleganter id narret; misisceque conueniat hic locus cum Sallustiano illo, non malum mihi visum est ipsos in propinquo collocare, vt vtriusque scriptoris industria magis appareat. Inquit igitur Graecus, qui verius planiusque de illis rebus agere poterat: ipse enim quoque pars aliqua eorum malorum fuerat.

ἐπειδὴ δ' οἱ τριάκοντα, πονηροὶ μὲν ἀσσοφοροῦντες ὄντες, εἰς τὴν ἀρχὴν κατέπεσαν, φάσκοντες χρόνι τῶν ἀδίκων καὶ κατὰ τὴν πόλιν, καὶ τοὺς λοιποὺς πάλαι ἐπ' ἀρετὴν καὶ δικαιοσύνην τραπέδαι καὶ τοιαῦτα λέγουσιν, οὐ τοιαῦτα ποιεῖν ἐτόλμων, ὡς ἐγὼ ποδὲ ἑμαυτὸν πρῶτον εἶπὼν, καὶ ποδὲ τῶν ὑμετέρων ἀναμνησθῆναι περὶ ἡσσομαί. Sallustij autem verba sunt. Lacedaemonij deuictis Atheniensibus triginta viros imposuere, qui remp. eorum tractarent. hi primo coepere pessimum quemque & omnibus iniustum, indemnatum necare: ea populus laetari & merito dicere fieri. post vbi paulatim licentia creuit, iuxta bonos & malos libidinose interficere: ceteros metu tertere, ira ciuitas feruente oppressa, stultae laetitiae graues poenas dedit. Magis tamen expressit Xenophon, qui in historia rerum Graecarum, patriae suae calamitatem illam suo loco commemorauit, quod traditur a C. Caesare, illos inquam impuros homines principum fecisse ciuium interficiendorum a flagitiosissimis quibusdam hominibus: populumque Atheniensem, cum id videret, solitum laetari; eosdemque, cum accepto praesidio a Lacedaemoniis, praefectoque ipsius sibi conciliato, coeperunt viribus suis confidere, pro improbissimis hominibus: inuisisque vniuersae ciuitati, optimum quemque & qui publicis malis mederi posset, sustulisse, vt existimem prorius Sallustium Xenophontem inuitum fuisse: indeque, quod personae Caesaris consilio quoque ipsius aptum fuit, accepisse, inquit igitur, ἐπειτα πρῶτον μὲν, οὐδὲ πᾶσι μὲν ἀσσομαί ἀπὸ συκοφαντίας ζῶντας, καὶ τοῖς καλοῖς κἀγαθοῖς βαρεῖς ὄντας συλλαμβάνοντες ὑπὸ τῶν βασιλέων καὶ ἡπὶ βουλήν ἡδύως αὐτῶν καπεφύριζον, οἷοι ἄλλοι, ὅσοι συνήδοντο ἑαυτοῖς μὴ ὄντες ποιοῦσι, εἰδὲν ἡγήσαντο: οὗτοι & quae sequuntur. Nam infra quoque diligenter ostendit qua via ipsi in probos viros, vniuersaque reip. ciues grassari coeperint.

Confirmatum auctoritate Graecorum, quod Cicero inquit. Fuisse se Demosthenem auditorem Platonis.

C A P. IIII.

LECTITAVISSE Platonem studiose, audiuisse etiam Demosthenes dicitur: idque apparet ex genere & granditate verborum: dicit etiam in quadam epistola hoc ipse de sese. verba sunt haec M. Ciceronis in Bruto, quibus vt apparet, ornatus Demosthenem, summum oratorem, ostendens ipsum non omnem aetatem consumpsisse in studiis propriis illius artis, sed peccus etiam muniuisse cognitione sapientiae, in disciplinamque se tradidisse optimo ipsius doctore, cuius etiam eruditissimos politissimosque libros diligenter legisset. Quod autem narrat M. Tullius, id quoque a Demosthene memoriae proditum fuisse in quadam epistola, non extat quod sciam, epistola illa; testimoniumque id ipsius extinctum est. Perspicitur tamen indicio Alcinoi, illius inquam accurati interpretis Platonis, fuisse Demosthenem magnum amatorem ipsius, qui etiam tradit eum auditorem Platonis ex titulle: narrat enim, cum multa colligeret, quae valerent ad nobilitatem grauissimi philosophi, auctoritatibus clarorum virorum, demonstrandam in epistola, quam ad eum scripsit, accusasse Demosthenem Heracleodorum quendam, qui cum Platonem breui tempore audisset, ignauia inde abreptus fuerat: disputationesque illius contempserat. Ponit etiam verba pauca Demosthenis ipsius, quibus ille Heracleodorum insimulauerat, ac quod flagitium admisisset, summa cum libertate ipsi exprobrabat. illa autem sunt haec. οὐκ αὐχρῆς, περὶ τῶν κατὰ φρονήσας καὶ λόγων, ὃν πλάτωνος ἡγερόσας; ita vero corripere seuerus pater perditum luxu & in turpissimo aliquo flagitio volutatum, filium. Fieri igitur potest vt in hac ipsa epistola, in qua tam magnifice praclareque de Platone sentit, se quoque ipsius auditorem fuisse fateatur.

fateretur. Est sane in manibus epistola Demosthenis ad Heracleodorum hunc, ut videtur, in qua tamen neque superiora verba leguntur: neque narratur fuisse ipsum Platonis auditorem, etsi illa referta est laude doctissimi viri: fertque in caelum disciplinam ipsius, ut cum tradat eam mirifice vitae utilem esse & non inanem fucataque, appareat Demosthenem valde Platonem amasse & doctrinam illius aliquando degustasse. Plutarchus quoque in vita Demosthenis citat Hermippum testem, qui narrauerat se incidisse in commentarios quosdam incerti auctoris, in quibus scriptum foret, Demosthenem frequentasse vna cum aliis, germanis ipsius auditoribus, scholam Platonis: plurimumque inde adiumenti deriuasse in suas orationes: ita enim accipio illud δημοδένι σωεργολακόναι πλάτωνι, non condiscipulum ipsum fuisse Platonis: neque enim hoc tempus, quo vixit, videtur pati: ac praeterea discrepat a testimoniis reliquorum. nec tamen mirum esset in alia etiam epistola, de quo tam magnum iudicium fecisset, ipsum hoc litteris mandasse.

Virgilium inducere, Amatam reginam, a definitione argumentantem, cum docuit Turnum non esse repudiandum generum.

CAP. V.

LIBRIBVS sane, illustribusque exemplis Aristoteles declarauit modum argumentandi a definitione, in ij. libro de arte dicendi. perspicitur autem ex illis omnibus aliter, ac vulgus: aduersariiq; caperent, qui ita quippiam confirmare volebant, vocem illam accipiendam esse, euoluta ipsius vi, notioneque significare. Addam igitur & ipse non nulla, & vt loci hi optimorum scriptorum illustrentur,

& vt ratio huius argumentationis tractandae magis elucescat: nam nisi hoc vtilitatem magnam afferre posse existimasset, non tot vndiq; eruditissimus scriptor, qui tamen prolixitatem in praecipuis alicuius scientiae tradendis numquam amauit, sedulo collegisset. Apud Virgilium igitur cum Amata, furis stimulata, disturbare pacem vellet, & reuocare viri sui animum a consiliis illis, ita vnium, quod maxime obstabat, ac voluntati suae aduersabatur, temptare ac labefactare conata est; edita enim Latino regi fors fuerat, debere ipsum externo viro filiam in matrimonium dare: Turnus autem, quem generum illa malebat, Italus erat, quare excludi auctoritate diuina, cui repugnari non potest, a nuptiis illis videbatur: ipsa igitur acute dixit aliam esse notionem eius vocabuli; intelligique illo cunctos, qui ipsius ditionis non forent: nec regno ipsius paterent, & non tantum alienigenas, & in longinquis terris natos. Inquit igitur: verus enim poetae ponam.

- Si gener externa petitur de gente Latinis.
- Idque sedet; Faunisque premunt te iussa parentis:
- Omnem equidem sceptris terram, quae libera nostris
- Dissidet, externam reor & sic dicere diuos.

Praeterea cum, post obitum Agidis Lacedaemone regem creari oporteret: Diopithesque augur gradu illo honoris Agesilaum exturbaret, quem graues & sapientes ciues, propter eximiam adolescentis virtutem probabant, fretus oraculo, admonente Spartiatis ne claudum regem eligerent: Agesilaus enim altero pede claudicabat, multosque in suam sententiam traxisset, paratos ea de causa deligere Leotychildem, Lyfander, qui Agesilao fauebat, dixit perperam accipere Diopithem oraculum illud: non enim grauius ferre deum, nec stomachari, si forte aliquis Lacedaemoniorum imperium habeat mancus ac debilis, sed regnum claudum esse, si spurij & natalibus laborantes, regnum, proprium Heraclidarum, obtinuerint, quae macula haerebat Leotychildi: putabatur namque ille furto ex Alcibiade conceptus.

Emendatus, & explicatus locus in epistola quadam ad Atticum.

CAP. VI.

M in epistola quadam ad Atticum M. Cicero accurate locutus esset de interitu M. Marcelli: ad extremumq; dixisset sibi reliqua plana & explorata esse, tantum se non videre, quae causa impellere potuerit Magium, familiarem Marcelli, vt fortissimum virum necaret, cum ille etiam pro ipso sponzor factus esset, addidit. Et nimirum id fuit; soluendo enim non erat: credo eum petiisse a Marcello aliquid: & illum, vt erat, constantius respondisse: οὐδ' ὄνειδος: his enim verbis Graecis clauditur haec narratio, in quibus tamen mendum inesse arbitror: neq; enim vlla certa est sententia ipsorum: neq; initium peruulgatae alicuius vocis videntur, quae a poeta quopiam sumpta sint, cuius quibus plerumq; esse consuevit, quae concise in his libris citantur: vimq; prouerbij habent.

Ita

Ita igitur non sine causa aliquis de ipsis existimaret, cum tamen, si leuis macula tollatur, quae luci ipsorum officit, illa facile agnoscantur: & huic loco valde accommodata esse intelligantur, ipsis autem praecipiat, quod est temeritati declinandae vehementer utile, & ne facile de rebus incognitis pronuntient, hominibus admonendis. Sumpta vero illa inde sunt, vnde multae, mirifice probatae, sententiae fluxerunt, idest ab Euripide, qui in tragoedia, cuius index est Ion, illum ipsum Ionem, iam agnitum a patre, fecit initio suae orationis, cum valde suspensio animo foret, nec statuere posset, quid sibi faciendum esset, sententiam illam edentem. Suaferat autem ipsi pater, vt secum, relicto humili illo ministerio (aedituus enim erat ac Delphis Apollinis templum purgabat) Athenas accederet, futurus regni ipsius haeres, & nobilissimae reip. custos; ille autem id facere timebat vt qui putaret, cum patrem peregrinum hominem haberet: ipseque incerta matre natus foret, non aequo animo Athenienses eum, sceptrum tenentem, visuros, inquit igitur. Non posse recte iudicari de illis rebus a se tunc & eo loco posito, quia non habent eam aciem ingenij homines, vt statuere possint de rebus absentibus, vt praesentibus: non nullaeq; res ignominiae plenae intelliguntur esse, cum propinquae sunt, quae remotae diiunctaeque magnis spatiis terrarum, maculae nulli affines videntur. Haec autem poetae verba sunt, Οὐ τὰντ' ὄνειδος φαίνεται, ἢ τὴν περὶ γράμματα πρὸς ἄλλοις ὄντων, ἐγγύθεν δ' ὄνειδος μόνον: quis enim non videat hanc γράμματα esse: valereq; ipsam multum ad metum, qui dubium sollicitumque habebat merito animum Ionis, confirmandum? Nequis autem me dicat licentia magna vsum in hoc loco restituendo, quia valde media illa dictio in excusis etiam meis libris variata est: nec ἢ similitudinem aliquam habet, cum τ' αὐτ' vt legi debet, veterem scripturam, quae me olim fecellit, indicabo: fideliterque ante oculos omnium ponam: ita enim illic legitur. ΟΥ ΤΑΤΟΝΕΙΔΟΣ. desideratur igitur solum vna littera, quam in excubendo, rudem Graeci sermonis, accuratum licet virum omisisse, mirum non est: magis autem locum inquinatum, qui corrigere ipsum volentes, ὄνειδος postea scripserunt. Arbitror igitur locum feliciter restitutum; tenebrasque, quae ipsum obscurabant, longe pulsas. nam me ostendisse testimonio Latini scriptoris vocem hanc, olim ferri solitam, non ingratum esse debet harum elegantium sane litterarum studiosis.

Collata M. Ciceronis, plena animi, sententia, cum Aeschyli sententia.

CAP. VII.

ARRAT M. Cicero in epistola illa longa, ad ipsum scripta, P. Lentulo, quae admodum, Vatini; importunissimi hominis, improbitatem fregerit: contumeliaeque in se plenam vocem retuderit; pronuntiatum vero illud ab ipso fuit libere in primis: magnoq; animo, vt sane ipse alio loco testatur: resq; ipsa declarat, oportere maledicta inimicorum refelli; inquit igitur Cicero. Ego, sedente Cn. Pompeio, cum vt laudaret P. Sestium, introisset in urbem: dixissetque testis Vatinius, me fortuna & felicitate C. Caesaris commotum, illi amicum esse coepisse, dixi me eam Bibuli fortunam, quam ille afflictam putaret, omnium triumphis, victoriisque anteferre. Similis autem huic loco est ille summi poetae, Aeschyli, qui & ipse fecit, grauem personam, Prometheus, & quem mala ingentia, quae sustinebat, non domuerant, nec spiritus ipsius vllam in partem contuderant, eodem pacto respondere Mercurio, qui ipsum laeserat: in aliisque dixerat, eum sua contumacia: insolentibusque dictis, coniecisse semet ipsum in acruum illum miseriarum: inquit igitur, se non commutaturum statum illum suum malum, cum ipsius secundis rebus, ministerioque, quod obibat; satiusque esse adfixum illi scopulo haerere, quam nuntium esse Iouis: mandataque ipsius fideliter exequi: ad extremum vero addit, quod vim illius suae orationis aperit ac constituit, decere par pro pari referre: & contumeliam illatam, contumelia refellere. verba ipsius poetae sunt.

- Τῆς σὴς λατρείας τὴν ἐμὴν δυσπραξίαν,
- Σαφῶς ἐπίστω, οὐκ ἂν ἀλλάξαιμι ἐγὼ
- Κρείων ἢ δῖμα τῆδε λατρεῖν πάτρα,
- Ἡ πατρὶ φῦναι ἔνι πῖσόν ἄγγελον,
- Οὕτως ὑβρίην τοῦε ὑβρίζοντες χρεῖον.

Cum autem illic scholion vetus aperiat sensum omnem eius loci, nisi perturbatum foret, non me pigebit etiam ostendere δυσπραξίαν in ipso, pro δυσπραξίαν perperam scriptum esse. Quod vero in extremo addidit, cum iam animo suo satisfecisset: refutassetque Mercurij contumeliam, simile est illi sententiae Ciceronis, atque idem prorsus valet. Similis est etiam his aliquo modo vox illa Leonidae, fortissimi atque optimi viri, qui cum a Xerxe, rege Persarum, sollicitatus esset de prodicione: pollicebatur autem ipsi regnum Graecorum, si ad se tran-

Ee 3 lites

sisset conatumque illum suum adiuisset, magnifice honesteque ipsi respondit, non tamen iracunde, sed cum exprobratione iniusti illius belli ac turpis postulati: inquit enim. Si quae sunt recta & honesta in vita didicisset, sibi ipsum temperaturum fuisse a cupiditate rerum alienarum. sibi autem latius esse pro libertate Graeciae interire, quam iniuste in suos dominari.

Quod apud Latinos poetas est humectare, videri ὑδραίνων esse apud Graecos.

C A P. V I I I.

MUMECTARE Latinum, exprimit egregie Graecum verbum ὑγραίνων: parque illi omnino est. ipso vsi sunt Lucretius ac Virgilius pluribus locis: nam apud M. Ciceronem nusquam, quod recorder, ipsum offendi. Cum Galesum, prope Tarentum fluentem amnem, describeret eleganter Maro, ipso vsus est: ita enim cecinit.

- Namque sub Oebaliae memini me turribus altis,
- Qua niger humectat flauentia culta Galefus,
- Corycium vidisse senem.

Euripides in prologo Helenae de Nilo, quem putat niue liquefacta Aegyptum irrigare: camposque illos ita vberes & foecundos reddere. ἄρα τὴν διὰ τὸν Φικιάδος ἀγροῦ πεδὸν Λοκικῆς περικτίτης χιάνης, ὑγραίνων γύασι. Totum autem locum cum accepisset inde Aristophanes Δημοφροσιζουσίας pro ὑγραίνων posuit νοτίξην. inquit enim, Λοκικῆς νοτίξην μελαγχουρμαίων λέων. Alio tamen loco idem tragicus cum idem prorsus ostendere vellet aliquantum mutato a superiore nomine ὑδραίνων, dixit suo patrioque vocabulo (neque enim ab ὑγρὸν hoc, sed ab ὑδρὸς conformatum est) cum illic laudaret Crathim, eiusdem, cuius Galefus, laudatus a Virgilio, Italiae partis, magnae quondam Graeciae vocatae, formosissimum admirabilisque naturae amnem. ipsius haec verba sunt e Troadibus, pronuntiata (vt opinor) a grege captiuarum Troianarum, ex quibus chorus constat, siue parte ipsius. Nam nullo modo videntur conuenire Hecubae, quamuis in excusis libris notatum sit, ipsa a calamitosissima illa muliere edita: suspicor autem ex eo loco οὐκ ἰδανίαις ἰσοῖς κερκίδα, vsque ad verba illa καὶ μὴν Δαναῶν cuncta ab eadem persona prolata. Sunt inquam haec Euripidis verba. de illa tellure loquentis.

- Ἄν' ὑδραίνων καλλιεύων
- Ὁ ξανθὸν χιάνων πυρσύνων
- Κραθίης.

Nam, quod narrat aquam eius fluminis flauam lanam, rutilam reddere, mira quoque a Theophrasto tradita fuerant de vi ipsius, vt refert Plinius libro xxxi. cui tamen omnino non conuenit cum Euripide: longe namque aliter potu illius aquae mutari colores tradit, siue hoc ipsius culpa factum sit, siue Graeci ipsi auctores de hoc inter se dissenserint. inquit enim Theophrastus in Thuriis Crathim candorem facere: Sybarim nigritiam bubus, ac pecoribus, & quae sequuntur.

Euripidis grauis locus, ductus aliquo modo ab Homero.

C A P. I X.

ARS (vt opinor) chori: siue totus ille grex captiuarum, vnde ipse constabat, in fabula Euripidis, cuius supra mentionem feci, cogitans posse fieri, vt erus opera ipsius vtatur in explenda libidine sua, vehementer sollicitus de hac re, & tamquam extremum omnium malorum id reformidans, optat noctem illam extinguere numero noctium; perireque, qua tam turpi ministerio seruire deberet. quod si factum fuisset, numquam ipse dedecus illud, infamiamque subiisset. hoc enim prorsus significare voluit, cum in eam mentem venit. Locum vero hunc indicare placuit, quia elegantem puto: expressumque ex Homero ingeniose, fonte paene omnium huiuscemodi sententiarum, quae postea valde celebratae sunt, ac per omnium ora vagabantur. Sed etiam me mouit, vt hoc facerem, quia macula ipsum obscurabat, quam, auctore antiquo libro, non sine gratia aliqua studiorum hominum, tollam. Ita igitur totus scribi debet.

- Ἄν' αἰ ποίσιον δ' οἰκτίης
- Τὰν σάν λύμασιν ἐξαμάξω;
- Οὐκ ἰδανίαις ἰσοῖς κερκίδα
- Διμόνονσα ἐξαμάξω,
- Νέκτωι πεκίων σωματῶ λδύω
- Νέκτωι μύκωσιν ἔξω κερκίσις

Ἡ λέκτροις

Ἡ λέκτροις πλάθειτ' ἰκάνων.
Ἐρροὶ γυῖ αὐτῶ καὶ δαίμων.

Est autem similis, vt apparet iam, Homericæ illius vocis. πότε μοι χάνοι δρεῖα χάνων: quam, in Latinum sermonem versam, pronuntiarum fecit Virgilius a Dido: Dido tamen non diu mansit in forti illo, dignitatique pleno proposito, sed facile inde & sororis suafu & amoris illecebris deiecta est. dixerat autem. Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat, & quae sequuntur. verbis autem Graecis aliquando M. Cicero ipsam edidit, in epistola vltima ad Q. Fratrem, vel potius eam innuit; neque enim, vt notam peruulgatamque integram posuit: alio tamen loco eandem plenam. Sed etiam, cum idem ostendere veller in alia epistola, verbis itidem Graecis, alius tamen poetae, id protulit: nam inquit cum signis quibusdam iudicasset, Octavianum puerum ciuili potestate contentum non esse, sed regno inhabitare. μηδὲ σάδην, ἄπειτε τοιοῦτο. Sed Euripides etiam aliquando idem paene iisdem verbis protulit, vt cum in fabula, quae vocatur hicetides, fortissimum virum Theseum, accusantem tyrannidem, ita fecit loquentem. μὴ ζῶν ἔτι, εἰ ποῖα τέκνα πρὸς βίαν νυμφόβηται. Sed quis demum poeta tam honestam & forti generosoque viro dignam, sententiam non pronuntiauit? Nam & alia ipsius vestigia reperiuntur apud Homerum. Et apud Sophoclem Oedipus optat prius mori, quam turpem illam maculam sibi haerere intelligat.

Collati inter se duo elegantes Loci: alter Euripidis, Virgilij alter.

C A P. X.

VO magni poetae, alter Graecus: alter Latinus, magnitudinem metus ostendere volentes: sonumque horribilem, qui non sine causa, cunctos, qui audirent perterrefaceret, eodem se contulerunt, & ab eo, quod consequutum est, id patefecerunt, quamuis non omnino illud idem sit: existatque inter ipsos aliquid dissimilitudinis. totum igitur ipsum proferendum putauit. vt considerent ingeniosi & eruditi viri, cum ambae illae res mirum in modum id declarent, vtra earum magis id aperiat, & quasi in conspectu ponat. Euripides igitur Troadibus, vocem saeuam, clamoremque hostilem exprimere volens, qui vndique excitatus est, capto Ilio a Graecis, cum in eam urbem noctu milites irrupissent, inquit audito illo, pueros matribus adplicuisse manus, pauore oppressos, & quasi se totos in sinum ipsarum coniecisse. Verba poetae sunt. βρέψω δὲ φίλια πόδι πύθους ἔβαλε ματρὶ χεῖρας ἐπισημίνας. Virgilius autem ingentem & ipse sonum tubae illius, quam inflarat Alecto, aperire volens: & quantam vim haberet perterrefaciendi, contra inquit matres: de salute filiorum sollicitas, magis arcte ipsos complexas fuisse, quasi prope raptores haberent: & qui e manibus ipsarum eos auellere conarentur. ita igitur cecinit. Et trepidae matres pressere ad pectora natos. Quin certe vtrumque contingat huiuscemodi aliquo formidoloso tempore: & cum subito quippiam nouum & inexpectatum ad aures peruenit, dubitandum non est, sed quaeritur vtrum eorum magis aptum sit illi rei atroci atque horribili significandae.

Diligenter animaduersa vox Mithridatis, qua L. Lucullum, aduersarium suum, valde commendauit.

C A P. X I.

ROBITVM memoriae est, Mithridatem, Ponti regem, summis laudibus tulisse in caelum L. Lucullum imperatorem, qui contra ipsum exercitum duxerat, & a quo non semel in bello magna incommoda acceperat: ea enim virtutis eximia vis est, vt cogat etiam aduersarios se laudare, si praesertim magno animo praediti sunt. An id eo consilio Mithridates faciebat, quia dum virtutem aduersarij: scientiamque rei militaris celebrabat, culpam suam minuebat, qui ab eo victus, regnoque exutus fuerat? M. Ciceronis haec verba sunt e prooemio illo Academicarum quaestionum, quo Lucullum valde ornauit: inquit enim. Vt rex ille, post Alexandrum maximus, hunc a se maiorem ducem cognitum, quam quemquam eorum, quos legisset, fateretur. Vt autem rex hic eum, quem aliis de causis odio habebat, laudat, ita apud Homerum Agamemnon Hectorem acerrimum, suum inimicum, celebrat, & eadem paene de illius fortitudine pronuntiat, quamuis non talem, semper eum extitisse affirmet, sed vnus potissimum diei res gestas eius commendat: inquit igitur se neminem vmquam vidisse: neque ab alio accepisse, qui id commemoraret, quempiam tot magna & praecleara facinora animo percepisse, quot Hector effecisset, & detrimenta Graecis attulisset. quare non sine causa existimare aliquis posset, Mithridatem, regem illum regum imitari voluisse: nec sibi

sibi indecorum esse putasse, quod sapiens ille rex honeste fecisse merito existimatus est. Sed poetæ maximi verba ponamus, qui rem quantum potuit auxit, & ita denique eum locum tractavit, ut perspiciantur verba illa e corde Agamemnonis manasse.

- Οὐ γὰρ πῶς ἰδὲ μὲν, οὐδ' ἔκλυον αὐδ' ἄσχατος,
- Ἀνδρ' ἕνα ποσσὶν μέμειρ' ἐπ' ἡμάτι μιτίσασθαι,
- Ὅσ' ἔκτωρ ἔβρεξε, δῖνι φίλος, ἕνασ' ἀχαιῶν.

Nam duobus etiam illis verbis, arbitror auctam esse non parum virtutem Hectoris, quibus significavit multo plura ipsum praestitisse, quam ceteri cogitare, & animo complecti poterint. Ut similitudinis aliquid hic locus cum illo M. Ciceronis habeat, qui cum Cn. Magnum ornaret, suadens legem Maniliam, inquit de ipso. Qui plura bella gessit, quam ceteri legerunt; plures prouincias confecit, quam alij concupiuerunt. qui Latini oratoris locus similis itidem est illi disertissimi (scriptoris, Ilocratis in libro, quem ad Philippum misit, cum valde illum regem celebraret, ὅσας ἔδωκε ποσσῶν τευχῶν τε κατετραμμείσας, ὅσας οὐδὲς πόποτα τῶν ἀλλῶν ἐλλήνων πέλας ἔλασ.

Non omnino repugnare, ut videtur, quod dictum est, atrum lumen.

CAP. XII.

TRVM lumen cum aliquando vocarit Virgilius, videri posset res contrarias coniunxisse: nihil enim tam repugnat luci ac splendori, quam nigror, unde apte nubes atrae vocantur: estque id proprium naturae ipsarum. Euripides quoque Troadibus, cum de incendio Troiae loqueretur; flammamque illam ingentem poneret ante oculos, eodem pacto locutus est: appellauitque, quod idem valet,

- αἴλας μέλαινας. nec tamen non eodem loco addidit, quod proprium luminis est, & quasi contrarium contrario opposuit, ut locum ornaret, & vim earum rerum, in quibus quasi immutatio quaedam facta esset, magis aperiret: παμφαίς enim σέλας nominauit: significare igitur utrumque poetam flammam, fumi plenam, apparet, cuius fumi vi & nigrore nitor flammæ obscuraretur: totus autem Euripidis locus hic est. ὃ δὲ μοις δὲ παμφαίς σέλας πύρος μέλαινας αἴλας ἔλασ ἰδὲ φησὶ παρ' ὕπνου: nam ille Virgilij notus est, cum furia facem ardentem in Turnum intorsit.

Et fumus, & aliae non nullae res celeres, vacuae ab animo, ac paene etiam corpore, dictae a poetis, alas habere.

CAP. XIII.

OS videtur fuisse Graecorum poetarum, ut alas affingerent rebus celeribus, quamuis illae animo sensuque carerent: ita enim putabant declarari cursum velocitatemque earum. Euripides igitur eo consilio (ut arbitror) in Ione dixit, cum ortum solis ostendere vellet αἴμα ἡελίου πτέρυγι θοῆ: alam enim solis vocauit, quia cum repente lux eius adueniat, imitatur autem aliquam, quae utitur in motu illo suo, ala. Eadem de causa idem poeta in alia fabula, quae Troades appellatur, fumo alam tribuit, atque id duobus locis, non tamen valde remotis: primum enim inquit, πτέρυγι δὲ

- καπνὸς ὡς οὐραγία πσοῦσα. Post autem κόνις δ' οὐσα καπνῶ πτέρυγι πρὸς αἰθέρα. Eodem autem pertinet, quod in superiore fabula fumum dixit volare. Σμύρνης δ' ἀνδρῶν καπνὸς εἰς ἄραφους φοῖσθον πέταται. Sed eadem etiam mente, nisi quod nomen fumi non ponit, quamuis rem ipsam ostendat, Virgilius inquit, volat vapor ater ad auras.

Clara sententia Ciceronis, quae ornat studia litterarum, indicata sumpta esse ab Aristotele.

CAP. XIII.

SENTENTIA illa, valde celebris, de fructu, qui capitur ex cognitione bonarum artium, multiplex solidusque, fluxit e fonte omnis scientiae: omnisque sapientiae, Aristotele: ille enim, ut memoriae prodidit Laertius Diogenes, dixit παιδείας esse ὃ μὴ πᾶς οὐτυχεῖς, κόσμον: ὃ δὲ πᾶς ἀτυχεῖς, κατὰ φύσιν: auxit autem illam multis modis: magisque explanauit M. Cicero in defensione Archiae

- poetæ, loco valde apto illi rei faciendae: inquit igitur disertissimus orator. Haec studia adolescentiam alunt: senectutem oblectant, secundas res ornant, aduersis perfrugium ac solacium praebent. delectant domi. non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur.

antur. Nolo autem omittere, quin admoneam aliter legi primam partem huius loci Ciceroniani in libris manu scriptis, cuncti enim magno consensu pro alunt, habent agunt: quam lectionem non omnino contemnendam arbitror, ut valeat fortasse illic agunt, erudiunt, instituunt. quin certe ἀκιν apud Graecos hoc significet dubitari non potest. unde vocata est ab illis liberorum institutio ἢ τῶν παιδῶν ἀγωγή. potuit igitur exprimere M. Cicero, id verbum, atque id sane mihi admodum verisimile est. Nec tamen me fallit M. Ciceronem aliquando μεταφορικῶς hoc verbo vltum, ut pro M. Marcello, cum inquit. Illa inquam, illa vita est tua, quae vigeat memoria seculorum omnium, quam posteritas aler. Neque tamen me hoc sententia penitus mouet, aut omnino declarat, peruulgatam lectionem esse exploratam.

Monstratus locus Ciceronis, qui videtur ex Homero expressus.

CAP. XV.

LLVDIT aliquando M. Cicero in orationibus suis ad locos quosdam Homeri illustres; sententiaque alias etiam valde celebres, & quae in ore poligorum hominum essent: neque tamen id facit ita aperte, ut passim ab omnibus intelligi possit, eo ipsum respexisse, quia locus tempusque illud id non patiebatur. Cum igitur in Philippica ij. inquit. Neque vllam societatem optimis ciuibus cum im-

- portunissimo hoste, foedere vlllo, confirmari posse credidi, arbitror ipsum exprimere voluisse locum illum diuinissimi eius poetæ, cum fecit Achillem, repudiantem conditionem Hectoris, pactumque de reddendis corporibus; causamque sui consilij afferentem, dicere. ὡς οὐκ ἐστὶ λέουσι καὶ ἀσθράτιν ὄρκια πρὸς: nisi fallor enim non potuit melius, si verbis aptis ei loco uti vellet, & recte, quod faciebat facere, vertere sententiam illam. Sed etiam, cum in eadem oratione ne inquit, acculans M. Antonium, quod contra officium fecisset. At etiam litteras, quas me sibi misisse diceret, recitauit, homo & humanitatis expertus: & vitae communis ignarus; quis enim vumquam, qui paulum modo bonorum consuetudinem nosset, litteras ad se ab amico missas, offensione aliqua interposita, in medium protulit, palamque recitauit, quis non fateatur eum in mente habuisse hanc sententiam, atque ipsam reddere voluisse? ὄρκια χάριν τὰ κεντὰ μὴ κφάνης φίλου. ipse certe huius opinionis sum, ut putem eius animo tum obuersatam hanc peruulgatam vocem fuisse.

Correctus error Gazæ in vertendo problemate Aristotelis.

CAP. XVI.

APSVS est Theodorus in vertenda quaestione illa Aristotelis, valde erudita, de atrabile; nec vidit huic loco ipsius maculam haesisse: cum enim verba haec exprimeret ὄσων σίβυλλαι καὶ βακχίδες (ita enim illa passim leguntur) reddidit. Ex quo Sibyllae efficiuntur & bacchae, ipse autem, coniectura ductus, olim purauit βακίδες. vna minus littera, legi debere; quam tamen opinionem meam postea

- confirmaui auctoritate calamo exarati libri, in quo ita scriptum offendi, & sane hoc pacto legi debet. Bacis enim fuit antiquus vates, atque is profecto magni nominis. quod autem numero multitudinis, nota figura vltus, summus philolophus, dixit βακίδες, intellexit non illum solum, sed ceteros omnes eius generis, atque illi similes. Cum vero & M. Cicero, & Aristophanes κηφέλας, Bacidis huius mentionem fecerint, qui magis hanc emendationem adiuuat, locum Plutarchi indicabo; ille enim in eo libro, qui inscriptus est γυναικῶν ἀρεταί, coniunxit paene ut Aristoteles, propter similitudinem duo haec nomina. quin certe ab eo, nomine illo, vir significetur dubium non est. haec igitur verba sunt eruditissimi scriptoris. τί δὲ ἐὰν ποιεῖ τικίω πάλιν ἢ μιμητικῶν ἀποφάνωντες οὐχ ἑτέρων μὴ ἀσθράν: ἑτέρων δὲ γυναικῶν οὐ σαυ, ἀλλὰ τῶν ὑπὸ τῆς τὰ σαφούς μελὴ τῶν ἀνακρέοντος, καὶ τὰ σίβυλλης λόγιαι τῶν βακίδος ἀντιπαρβαλλοίμην. Quod autem in primis iudicium meum constituit, furor Baccharum diuersus est a furore vatum: nec eundem ortum habet, aut idem profus efficit: ater enim humor in furorem agit vates: facitque ut illi aliquando futura praedicent, & tamquam oracula quaedam edant. Ioannes Vincen-tius Pinellus, vir quamuis merito ab omnibus, aliqua laude dignis, plurimum laudatus ob multas, & magnas animi sui dotes, numquam tamen satis laudatus, significauit mihi epistola quadam sua, se, quod tunc me fecellerat (neque enim cuncta, quae legimus, perpetuo recordari pollumus, praefertim in hoc genere studiorum, quod non requirit exquisitam diligentiam) legisse tres fuisse Bacidas, qui cuncti eidem studio dediti fuerint, magnumque nomen consecuti sint, ob praesensionem rerum futurarum, gloriamque diuinandi: & praeter quam apud

apud Interpretem Aristophanis, loco valde noto, & ante oculos posito, etiam apud Aelianum, libro xij. de varia historia; idem etiam fecerat Arcucius Neapolitanus, poeta bonus, & omni eleganti doctrina excultus, qui & ipse me multum dilexit, & monumentis etiam ingenij sui ornauit, cum ad eum, primo illo tempore exemplar parui huius mei laboris misissem.

Indicatus Cicero contra morem suum vsurpasse aliquando plenum cum sexto casu.

CAP. XVII.

NOTATVM est a veteribus grammaticis M. Ciceronem patrium generandi que casum ponere post nomen plenus, vt dicat plenus vini, & non vino, atque id sane seruare, quod custodiuit etiam Terentius, cum M. Varro, C. Caesar cum sexto casu id vsurpent. Est profecto id verum, semperq; cum potest id Cicero facit, non tamen ita reformidat alteram illam eius vocabuli constructionem, vt velit omnino aliter loqui. nam cum res postulat, vt maiorem culpam declinet (si hoc etiam nomine vocari debet, quod commiserunt libere ac sine vilo metu offensionis illi optimi scriptores) huc confugit, & opinionem aliorum sequitur, vt fecit, cum in C. Verrem inquit, Verres ornamentis sanorum atque oppidorum habeat plenam domum: apparet enim quam molesta auribus eorum, qui audirent futura fuerit compositio verborum, si ornamentorum illo loco dixisset, ac consuetudinem suam retinisset. cum sequantur statim duo nomina eodem pacto desinentia. Sed alterum etiam in eius scriptis locum inueni, in quo a consuetudine sua discesserit: nec sane causam afferre possum tantae consilij mutationis, nisi aliquis putet id natum ab animi perturbatione magna, qua tunc premebatur: est enim in iij. libro epistolarum ad Atticum, quas scripsit cum patria expulsus foret: inquit enim initio cuiusdam epistolae. Ex tuis litteris plenus sum expectatione de Pompeio, quid nam de nobis velit aut ostendat.

Illustratus locus Aeschyli, delectis maculis e declaratione ipsius.

CAP. XVIII.

VM olim curauerim excundendas veteres quasdam declarationes in Aeschyli fabulas, quae superfluae, e multo maiore ipsarum numero, vetustate delectarum, in eodem proposito adhuc manens, adiuuandi grauem eum doctumq; poetam, indicabo locum, qui in ipsis scholiis ita deprauatus est, vt fructum nullum ea explicatio ferat lectori: & quomodo legi debeat, ostendam. in Eumenidibus igitur, quo loco illae ipsae vltices scelerum deae, communi animo significant se nolle amplius id munus obire, quia Orestes, certus matricida, ipsis eriperetur, sunt verba haec. *ἀπαντι μέσση τὸ πρῶτον θεὸς ἄπασαν ἄλλα ἄλλα δὲ φορδὴν.* quorum sententiae explicandae sunt adposita verba haec *ἄλλα ἄλλως ἔφορα ὁ θεὸς ἔδ' ὅτι θεός,* sine dubio maculosa. legi igitur debet, restituito vno verbo; ceterisq; melius distinctis, *ὁ θεὸς ἔδ' ὅτι θεός.* Significant autem id quod Statius quoque cecinit, cum inquit Primus in orbe Deos fecit timor: sententia enim haec Graecum nescio quem auctorem habuerat. his certe verbis ipsa expressa legitur apud Plutarchum in libro, quo diligenter docet quomodo instructi adulescentes accedere debeant ad lectionem poetarum.

Similes valde monstrati duo loci duorum magnorum scriptorum. quorum tamen alter auctorem citat, unde sumptus sit.

CAP. XIX.

LATO in epistola quadam, quam scripsit ad Dionysium Syracusanorum iniustum regem, cum ostendere vellet ipsum non solum improbe fecisse, qui se sine honore vilo dimisisset; valde vtilem sibi ac fidelem rebus suis, verum etiam stulte, vt qui non cogitaret posse statum illum suum florentissimum immutari; nec intelligeret, quid commodi capi possit ab amicis in rebus aduersis, vsus est sententia Euripidis valde graui, & quae potentissimos homines admonet fortunae volubilitatis, vt auctoritate illius poetae, quae magna in primis erat, declararet malo consilio illum vsus fuisse. Est autem hic omnis locus *καὶ μοι τὸ τοῦ θεοῦ κέρδιον κατὰ καιρὸν ἐπὶ εἴπειν. ὅτι σοὶ πραγμάτων ἄλλων ποικίλων ἐπιπέσαντων Εὐρεῖ τοιοῦτον ἀνδρῶν σοὶ παρεσόντων.* Quis autem negaret idem satis apte vsurpasse Cicero pro Milone; & hunc prorsus locum doctissimi poetae exprimere ipsum voluisse.

Cum ita cum Ca. Magno in ea oratione inducit Milonem loquentem, redigentemque ipsi in mentem

mentem infirmitatem rerum humanarum. Erit erit illud profecto tempus & illud escet aliquando ille dies, cum tu, salutaribus vt spero rebus tuis, sed fortasse motu aliquo communium temporum immutatis, qui quam crebro accidat, experti debemus scire, & amicissimi beneuolentiam, & grauissimi hominis fidem & vnus post homines natos fortissimi viri magnitudinem animi desideres. Nam, quod a M. Tullio in mediam hanc sententiam inculcatum est, sapienter ab ipso hic additum fuit, ne ominaretur amicissimo homini aliquid maioris mali; & ita ipsius animum perturbaret, nec tamen destitit ille confirmare statim, id posse & solere crebro vsu venire ac contingere.

Expositum artificium, quo vitur Homerus in declaranda ignavia Paridis, cum Diomedem percussit.

CAP. XX.

GREGIE expressit Homerus timiditatem Paridis, qui in proelio non solum minus vulnerauit Diomedem, sed in insidiis stans; post columnamque in sepulchro positam; tectusque demum illa, tamquam aggere quodam, iecit in ipsum sagittam, vnde summus poeta de illo inquit, cognoscente fortissimum virum a se percussum: *ἐκ λόχου ἀμπίδωσε:* affectus enim laetitia incredibili Paris, intelligensque sibi amplius nocere non posse heroem illum, tardatum vulnere, se ipsi ostendit, quod certum indicium est ignaui militis ac gloriosi. Eandem virtutem adhibuit Terentius, cum militem illum inertissimum notare vellet; & mores eius describeret; fecit enim a Gnathone dici. Fundam tibi nunc nimis vellem dari. Vt tu illos procul hinc ex occulto caederes, facerent sagittam. Genus igitur illud teli & locus, in quo stabat, arguunt ignauiam militis eius, qui versus tantum ferox erat: re autem ipsa timidus: & si Hercules quoque sagittis utebatur: insimulatusque & ipse hoc nomine aliquando est ab inimicis. insidiae praeterea illae, quae in bello ab imperatoribus contra hostes struuntur, requirunt fortes milites. qui autem, loco tectus, vulnerat aduersarium, non potest non ignauus & parui animi, miles haberi. Nam, quod comicus Latinus ex occulto inquit, puto ipsum reddere voluisse, quod fortasse apud Graecum erat, vnde fabulam illam vertit, idest Menandrum, *ἐκ τῆ ἀφανούς:* his certe verbis vsus est antiquum scholion, quod Homericum illum locum illustrat: inquit enim. *ὅτι πῶν ἐκ τῆ ἀφανούς παρεσσεύετο πα, ἐκ λόχου ἀναπιδῶσαι φασί.*

Laudatus Charondas νομοθέτης, monstratusque locus, ubi sunt vestigia quaedam legum ipsius.

CAP. XXI.

HARONDAS Catanaeus, cuius Aristoteles & Cicero mentionem pluribus locis fecerunt, scripsit leges egregias: ipsiusq; nomen magnum erat, vt Zaleuci, Lycurgi, Solonis clarissimorum hominum, & in hoc genere sapientiae valde probatorum, qui tamen duo postremi magis celebrantur, quia legibus suis ornauerunt duas claras & honestas ciuitates, Lacedaemonem & Athenas, sed horum etiam praeclara ingenij monumenta; aptaque mirifice ad homines optima disciplina instruendos, non minus atque superiorum amissa sunt, ac vetustate deleta: restant tamen apud Stobaeum quaedam vestigia legum Charondae & ipsa quidem non mala, quaeque (vt arbitror) forent persequenda & summo studio illustranda, quemadmodum lex illa, qua statuit, ne indicare homines affines alicui culpa, haberet in se dedecus ac turpitudinem vllam. voluitque nomina eorum deferre, qui iniuste aliquid fecissent, honestum esse: purumque etiam ac pium illum haberi, qui secum etiam sanguine maxime coniunctos, & omni denique necessitudine copulatos, indicasset, cuius sententiae suae rationem hanc reddidit; dixitque nihil esse, tam necessarium nobis, quam patriam. idem autem protulit Cicero in M. Antonium cum docere vellet, nullam esse excusationem illam, qua aliqui vterentur, qui cum accusarentur, quod pessimum ciuem & inutilem reip. defenderent, ita se purgabant. Meus cognatus est. An potest inquit Cicero, cognatio propior vlla esse quam patriae. Verba Charondae, verae pietatis plena; dignaque, quae vbique legantur, haec sunt. *Καλὸν δ' εἶναι καὶ μνησθῆναι, ἵατις τῶν σωτηρίων ἀδίκων κούνησι. ἵνα ὁ πολιτεία σώζηται, πομπὸν ἔχουσα τῆς δικαιοσύνης φύλακας: ὁ δὲ μνησθῆναι δικαιοσύνης εἶναι κατὰ τῆς οἰκιστῶν ἐπαγγελμάτων: οὐδὲν γὰρ οἰκιστῶν πατρίδος.* Sequuntur non nulla in eam sententiam, & quae confirmare conantur vtilitatem huius instituti.

Soluta

Soluta quaestio, quae non sine causa perturbaret quempiam, in epistola Theto Achillis apud Homerum.

CAP. XXII.

PERTURBARET aliquis, non omnino rudis Homericæ Iliadis; nec tamen in eo potestate diligenter versatus, Ciceronem errasse, qui in epistola quadam ad Plancum, cum ipsum sedulo hortaretur, ut M. Antonium opprimeret, atque ita reliquias eius belli deleteret, inquit. Itaque Homerus non Aiace, nec Achillem, sed Vlysem appellavit πολίπορον: in xv. enim libro eius pulcherrimi operis legitur hic versus pronuntiatus ab Ioue, de Thetide loquente. λίσσομένη τιμήσαι ἀχιλλῆα πολίπορον. Sed quia hic omnis locus suspectus est, nec testimonium hoc multum valeret: non enim deerant plures veteres grammatici, qui non paucos versus inde tollerent; indicabo alium, in quo itidem eodem epitheto ornatur fortissimus heros; est autem hic. Ἀντιφῶς δὲ, ὃς ἐνόησεν ἀχιλλῆα πολίπορον: non dubitari igitur potest, quin Achillem quoque vocarit aliquando poeta πολίπορον, quamvis plerumque aliis nominibus ipsum decorare soleat, & dicere denique eum ποδάρχει, ποδάρι, ποδάρι ἄκον. nec tamen affinis est vlli culpa M. Tullius. appellat enim Homerus Vlysem solum πολίπορον, cum ostendere vult illius potissimum opera factum esse, ut Ilium caperetur; soli enim ipsi tribuit hanc gloriam. ab Achille tamen quoque initio belli Troiani plura oppida expugnata fuerant. quare potuit quoque ille vere vocari πολίπορος. Nam si de Ilio sermo esset, quomodo potuit Achilles eo honore affici, qui ante excidium eius urbis extinctus fuit a Paride in proelio: videtur enim interitum Troiae laudi dare voluisse illis, qui superstitis fuere, cum urbs illa capta est: in primis autem huic summi consilij viro, vnde in ij. etiam libro, multo ante, quam id factum fuit, ita Vlyses vocatus est ratione illa, quam grammatici προναφώνιστι nominant. ἀνα δὲ πολίπορος ὀδυσσεύς. Ἔστι, σκηπτρον ἔχον, quo loco vetus declaratio, ita legi solitum ab Aristarcho docet: perperamque non nullos facere, qui inde tollant articulum, quia poeta, sui consilij confcius, ac iam animo videns exitum eius belli προναφώνιστι τῷ πρόβησι δι' αὐτῶ ἠντισσόμενῳ.

Quid suae opinionis sit de loco Varronis, qui dixit Menedemum Terentianum solitum vocari διφθερίαν.

CAP. XXIII.

NARRAT M. Varro in libro de re pecuaria, senes solitos vocari in tragaediis a pelle ouium, siue caprarum, quibus induerentur, διφθερίαν, & itidem in comœdiis, qui in rustico opere morarentur, ut apud Terentium in Heauton timorumeno senem, non tamen, e comici verbis elicitur, ita Menedemum vocatum: neque etiam alio vlllo indicio perspicitur, senem eum, qui in agro colendo toto animo & corpore volutabatur, illo Graeco nomine appellatum fuisse. praeterea cum legerim Graecas fabulas tragicorum, non memini me vniquam in hoc nomen incidisse. Est igitur accurate videndum, quo sensu hoc dixerit doctissimus omnium Latinorum, ut autem ipse, quod mihi in mentem venit, aperiam, arbitror Menedemum διφθερίαν tunc vocatum, quia mos esset, actorem eum in scenam venire pelle indutum, qui vestitus illi studio conueniebat: cunctae enim personae, quae partes essent fabulae, ut memoriae prodidit Pollux in Onomasticho, suam ac propriam vestitum habebant, & colore vestis: formaque, ut reliquo etiam ornatu, statim ut illae vitae forent a spectatoribus, intelligi poterant esse illas, aut adolescentem amorem deditum, aut militem, aut parasitum, aut meretricem, aut lenam, aut matronam, aut aliam demum quamlibet personam. Eodem igitur pacto rustici homines & coloni vestitum eum gerebant, qui illi rei & arti congrueret. Seruabatur autem hoc diligenter: adiuuabat enim non mediocriter exitum fabulae: efficiebatque ut spectatores melius omnia perciperent, nec in personis distinguendis confunderentur. Nam agricolarum fuisse illum vestitum, declarat etiam quod Strepsiades, agrestis homo, apud Aristophanem, Phidippidem filium velle exemplo sui διφθερίαν indutum esse, non ευσίδην, quam auus ipsius materaus Megacles, nobilis ac fortunatus vir, gestare solitus erat. Pollux autem ipse tradit ornatum fuisse agricolam mantucam, pedum, & pelliceam hanc vestem: & non rusticorum hominum solum, sed etiam pauperum omnium ac miserorum, ut Philoctetae, & Telephi, quae tragicae personae erant, postquam spoliati regno & fortunis suis amplioribus forent. vocabulum sane Graecum διφθερίαν usurpatur a M. Cicero in epistola quadam ad Atticum, vbi loquitur de libris suis Academicis, sed valet illic carta: in pellibus enim ouillis, aut caprinis illi quoque, ut nos hodie facimus, scribere

scribere confiterant. Inquit igitur Quattuor διφθερίαι sunt in tua potestate. Nam liber etiam antiquissimus nostrarum Pandectarum e pellibus est, sed vitulinis: quae tamen tenuissimae sunt. Seruos vero & tenuis admodum condicionis homines, solitos pellibus vestiri, intelligitur etiam hoc testimonio Euripidis, cuius haec sunt verba in Cyclope, pronuntiata a choro satyrorum. Δούλος ἀλαίων σου τὰν τρεῖς χλαίνας μελίσσῃ. arbitror autem videndum, postquam superiorem Ciceronis locum adduxi, an verior sit lectio optimi illius libri, cuius auxilio infinitae maculae a me ex his epistolis deletae sunt: in illo enim pro διφθερίαι, legitur διφθερίαι, vna plus syllaba, ut valeat pelliceae: epithetonque sit cartarum: mihi quidem certe hoc valde verisimile est.

Inuentus locus apud Homerum, valde similis Ciceroniano cuidam, sententiam grauem continenti.

CAP. XXIII.

LOCVS hic M. Tullij in nobili illa oratione, qua M. Antonij vitam omnem ipsius aptam notauit. Dum genus hominum: dum populi R. nomen extabit, quod quidem erit (si per te licuerit) sempiternum, tua illa pestifera intercessio nominabitur, valde similis est illi Homerico, cum diuinus poeta Aiace, Telamonis filium, diuinare aliquo modo ac praefagire fecit, cum illo ipso loquens in media pugna, quae esset Hectori incommoda & grauiam mala euentura: affirmavit enim tempus propinquum esse, cum ipse optabit ac votis omnibus a Ioue impetrare conabitur, ut equi illi, quibus vehebatur, aquilis velociores sint, ut possint ipsum saluum & incolumem, ereptum hosti, in vrbe sistere: ut enim hoc ipsum non multo postea factum est, ita intercessio illa pestifera post tot secula commemoratur, & ab omnibus perspicitur per Antonium stetit, ne Senatus remedio illo suo tantorum malorum vti posset. nam in eo quoque plane Cicero praefagus fuit, & diuina quadam sapientia praeditus, qui iam tum veritus est, ne Antonius interitum afferret reip. & optime fundato imperio: ille enim origo fuit omnibus temporibus malorum eorum omnium, quibus fracta & labefactata est dignitas populi R. & Senatus auctoritas. Sed ad Homerum redeamus, in cuius, monstratum a nobis locum, extat vetus scholion, quod affirmat Aiace tunc minime diuinare, sed potius coniectutis ductum ita prorsus fore dicere. nam audierat prius Achillem, gloriose de se loquentem, dicere. se vita hostem orbaturum & omni supplicio ipsum affecturum, cuius orationi fidem habebat, nec eum falli posse putabat.

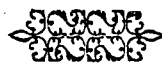
Verba huius antiquae declarationis haec sunt. Οὐ προμακύνεται, ἀλλὰ σοχέσεται ἡ ἀνθρώπων ἀκλιμάδος: Ἀμφὶ δέτοι πῶ μὴ κλισίη, καὶ νηὶ μελαίνῃ: Ἐκπορὰ καὶ μεμακάστα, μάχης χήσεσθαι δίω.

CAP. XXIII.

... PETRI ...

PETRI VICTORII
VARIARVM LECTIONVM
LIBER XXVII.

Correctus, & explicatus locus Euripidis e Troadibus.

C A P. I.

NOBILIS & fortunata quondam, mulier Troiana, apud Euripidem Troadibus, quae capto Ilio, vna cum reliquis captiuis in potestatem hostium venerat, cum secum cogitaret, quae sua vita futura esset: quibusque ministeriis, indignis genere suo, seruire deberet, vidit posse, etiam fieri, vt aliendis liberis eri destinaretur, vnde magis tantam fortunarum suarum commutationem stomachatur: est enim tenuis admodum vileque munus illud: nam solitos Graecos opera ancillarum in ea re vti ex comoediis etiam notum est. Apud Demosthenem, cum ingenuae mulieri obiectum esset in iudicio, quod mercede aliquando infantes nutritisset, purgat se illa, probans id factum ab se esse, tempore belli, cum Athenienses fructus agrorum amisissent, nec possent satis commode dignitatem suam tueri: concedi enim tunc debere, vt aliquantum homines declinent a splendore suo, & sine vera turpitudine res ad vitam necessarias parent. Poetae ipsius verba ponam, & eodem tempore locum illum corrigam, miserum in modum lacerum ac deprauatum, & sane hoc in primis adnotandum putavi, vt simul hoc praestarem, & eruditissimo poetae opem ferrem. ita autem legitur in antiquo libro, cuius praesidio plurima ex hac fabula menda sustuli: rara autem inuentu est illa in calamo exaratis exemplaribus. Νικύων ὀμνιστὴν ἀρχαῖα ἢ τὰν περὶ τὴν προδοσίαν ἐν τῷ πρώτῳ κρητικῷ : ἢ πάλιν ἐν τῷ περὶ τῶν Τροίαν Ἀχαιοῦς ἔχον τιμὰς. Nam, quod in extremo femina haec narrat, se antea summum locum in Troiana ciuitate obtinuisse, cum videatur mirifice conuenire personae Hecubae, repugnat (vt opinor) quod illa ostendit se adhuc ea aetate esse, vt possit vberibus suis infantes alere: Hecuba vero tunc anus erat, & illi officio nullo modo idonea. Sed etiam, interiectis paucis verbis chori, eadem persona se iuuenem vocat.

Declarans locus Ciceronis ex oratione pro A. Cluentio.

C A P. II.

M confirmare vellet crimen Oppianici Cicero in defensione A. Cluentij, scelerateque eum fecisse ostendere qui Viriam, fratris vxorem, praegnantem veneno sustulerat, ne partu eius ab hereditate staterna excluderetur, vsus est exemplo: docuitque aliquando feminam, ream eius culpae, capitis damnatam fuisse. Sed verba ipsius ponam, quibus totam rem complexus est: auxitque crimen illud quantum potuit. Memoria teneo Milesiam quandam mulierem, cum essem in Asia, quod ab heredibus secundis, accepta pecunia, partum sibi ipsa medicamenti abegisset, rei capitalis esse damnatam: neque iniuria, quae spem parentis, memoriam nominis, subsidium generis, heredem familiae, designatum reip. ciuem sustulisset. Mirari autem olim, vt verum fatear, solebam, Ciceronem tantum studium in re plana constituenda adhibuisse, quasi non compertum exploratumque foret, poena illa dignam mulierem esse, quae scelus id admitteret: inueni tamen postea non omnes olim de illo facto eodem pacto sensisse: fuisseque, qui graui illa poena feminas, huic culpae affines, liberarent, vel potius nihil sceleris commisisse existimarent. Erat autem olim in manibus oratio Lysiae, quamuis non deessent antiquitas, qui nullo modo propter ipsam Lysiae esse, in qua de hac ipsa re quaerebatur: disputabaturque, si quod conceptum iam in utero esset homo foret, & an feminae, quae partum abegisset, in iudicium eo nomine vocari possent: inscripta autem illa erat πρὸς τὴν ἀμβλώσασαν. Meminit huius orationis, totiusque

totiusque rei, quam exposui, Theon sophistes in suis progymnasmati, quo loco docet, non solum philosophis accommodatas esse δεισις, cuius studij proprium est res remotas a personis, locis, & omnibus aliis explicare: verum etiam vsurpari aliquando ipsas vtiliter ab oratoribus: extareque orationes quasdam, quae id argumentum habeant, & non causam aliquam tractent, id est factum vnum aliquod certae personae, vt hanc ipsam, quae Lysiae nomine circumferrebat, & aliam etiam, cuius index erat πρὸς τὴν ἀνακαλυπτήριον. Naetus autem huius rei leuem occasionem, volui admonere, locum in xlviij. libro Digestorum. titulo de poenis maculosum esse: vbi enim Tryphonius eandem rem narrat, quam M. Cicero memoriae prodidit, vsus testimonio ipsius, erratum librarij est in cognomine Cluentij, pro Habito enim scriptum illic est, Auito; magis eandem credendum puto consensui plurium scriptorum, qui inde testimonium saepe citant, quam vni exemplari, quamuis vetustissimo, & optimo. Omne autem erratum, vt opinor illic est, quod initio illius vocis nota aspirationis apposita non est; nam pro b, in finitio locis cepisse, qui scripsit eos libros, v, propter similitudinem soni, exploratum est.

Quae vocata sunt olim ἀνακαλυπτήρια, & an dona, quae sponsae a viro data fuerint, eripi postea ipsi, facto diuortio possint.

C A P. III.

POSTquam superiore capite mentio a me facta est τῇ ἀνακαλυπτήριον, declarandum puo, quae vis sit: notioque illius nominis: ita igitur in veteribus moribus, institutisque Graecorum, tradente hoc etiam Harpocrate in Lexico Atticorum oratorum, appellabantur munera donaque, quae darentur a sponso nouae nuptae, vt illa pateretur se videri: faciemque detegeret, cum consuetudo temporum eorum esset, vt adhuc est, quarundam gentium, vt virgines vultum velo tegerent, nec potestatem alicui spectandi se facerent. Sed apud incertum etiam interpretem Euripidis in Phoenissas, leguntur versus Euphorionis, in quibus fertur Iouem Proserpinae Thebas hoc nomine dilargitum fuisse: vt autem iam significauimus, ferebatur per manus oratio Lysiae nomine, quae indicem illum haberet, sed illius etiam orationis argumentum magis aperuit sophistes ille: verum cum in verbis, quae id explanant, mendum sit, & mendum tale, vt non sine causa quemlibet, doctum etiam & acutum virum possit perturbare, putavi ipsum a me tolli oportere, vidi autem quomodo legendum, sit auxilio antiquissimi libri huius auctoris, qui in Medicea bibliotheca seruatur: ita vero illic omnis locus legitur ὅτι μὴ ἔστιν ἐκ τῶν ζητημάτων. εἴπερ δοθέντα ἀνὰ τὴν ἀνακαλυπτήριον γυναικὶ γαμουμένην, βεβαίως ἔχον ἀπὸ τοῦ θεοῦ. cum prius in excusis foret γαμουμένη βεβαίως, omnino perperam. tradit igitur Theon in ea oratione quaesitum esse, an munera, quae data essent a viro vxori, cum primum nupta est, propria certaue ipsius forent, nec auferri inde possent, aut ab ipso, aut ab heredibus: id enim valet, aliquid ἔχον βεβαίως, id est ita possidere vt firma rataque possessio sit, cum minime deessent, qui de ea re aliter existimarent. Demosthenes quoque ita locutus est pro Ctesiphonte, cum ostenderet Philippum Macedonem studuisse castella quaedam Atheniensium occupare, antequam iureiurando, pacem iam factam, confirmaret, sperantem illa se retenturum, quamuis contra foedus in ea inuasisset. νομίμων ἰνοῦν, ὅπου ἢ ἀλλοθί, ὅσα τῆς πόλεως προλάβοι, πρὸ τοῦ εὖ ἔρκει ἀποδοῦναι, πάντα ταῦτα βεβαίως ἔχον.

Valde similes duo loci significati, vnus Aeschyli: alter Liviij.

C A P. IIII.

AEC est natura mortalium, vt non facile res magnas. & inexpectatas, quamuis bonas & magnopere expetitas, credant. vel potius potissimum ipsas, quae valde prosperae sunt, & animis eorum acceptae, non credant: declarauit hoc doctissimus poeta Aeschylus in Agamemnone; cum fecit Clytemnestram ita respondere nuntio illi, qui subito ipsi significarat, captum esse Ilium a Graecis. ποσὶ δὴ; πέρθευε πρὸς τὸν ἄπαιον; cognouerat autem id ille ex signo; quod illius summi gaudij se daturum, discedens domo, constituerat Agamemnon: Idem etiam in re non minore significauit T. Livijs, qui narrauit, vniuersos fere Graecos in magno conuentu hominum, audita voce praeconis, qua liberabantur a populo R. reuocasse illum: iussisseque eam vocem iterare, quia obingentem laetitiam, qua repente perfusi fuerent, fugerat id illos, vixque poterant credere se id audisse.

Cur Graeciam κούρτρεφον vocavit Euripides in Troadibus.

CAP. V.

VABRENDVM puto, cur vocauerit Euripides Graeciam κούρτρεφον: atque id, quod commune videtur esse omnium terrarum, vni potissimum illi nationi tribuerit: omnes namque gentes alunt liberos: studentque ipsos, postquam editi sunt, in vita tueri. Homerus idem hoc iunctum nomen adposuit Ithacae, qui tamen pusillam eam & asperam insulam, non simpliciter κούρτρεφον esse dixit, sed addidit bonam, quod si factum quoque ab Euripide foret, nihil dubij haberemus. videndum igitur an tragicus eruditissimus significare voluerit, non tam studium Graecorum in alendis liberis, quam diligentiam plurimam, quam adherent in iisdem instituendis, & omni arte, ingenuo homine, digna, expoliendis. Quod vero Homerici loci mentionem feci, in quo idem verbum vsurpatur, animaduertendum est, an M. Cicero, qui sine dubio ipsum illum locum adumbravit, nidulum appellarit, quod Homerus illo nomine ostendit: haec autem ipsius verba sunt, cum de amore erga patriam, insito in animos nostros a natura, disputaret. Cuius rei tanta est vis, atque ea natura, vt Ithacam illam, in asperissimis saxulis, tamquam nidulum, affixam sapientissimus vir immortalitati anteponeret. Homeri vero versus noti sunt, & ab hoc ipso etiam Latino scriptore alio loco positi.

Disseruire aliquando inter se in rebus non nullis narrandis historiae auctores.

CAP. VI.

NON est opus semper, cum aliquid inuenimus apud aliquem nobilem scriptorem e veteri memoria sumptum, quod aliter litteris proditum sit, ac fecerit quispiam antiquus rerum praeteritarum auctor, putare id negligentia commissum esse: imbecillitatiq; memoriae id assignare: nam iisdem de rebus a variis auctoribus longe aliter aliquando scriptum fuerat. Quod igitur Cicero inquit de inexplebili cupiditate voluptatum, qua incensus fuerit Xerxes rex Persarum, non existimandum est statim minime verum esse, quia Plutarchus (vt videtur) hoc Sardanapalo tribuit, certe regi Assyriorum: habuit namque ille suos auctores, quorum fidem secutus, hoc sine culpa testari potuit. Verba M. Tullij sunt. Nam Xerxes quidem refertus omnibus praemiis donisque fortunae, non equitatu, non pedestribus copiis, non nauium multitudine, non infinito pondere auri contentus, praemium proposuit, qui inuenisset nouam voluptatem, qua ipsa, non fuit contentus. Plutarchi vero e iij. capite i. libri συμποσιακῶν haec. ὁ μὲν οὖν ἄστυριῶν βασιλεὺς ἄλλου δὴ τοῦ κερκεῶος κατέβη γυναικὴ τῶν κελυγῶν ἡδονὴν ἐξεδύοντι. Quod igitur subleuat Ciceronem est testimonium Athenaei, qui commemorat Theophrastum in libro de regno, quem misit ad Cassandrum (siue quis alius fuerit auctor ipsius: id namque parum constasse dicit) scripsisse reges Persarum teneros nimis ac delicatos, solitis voce praecoris grandem pecuniam denuntiare illis, qui inuenissent nouam aliquam voluptatem. Quod vero supra ipse narraui de inconstantia veterum scriptorum in iisdem rebus aliter memoriae prodendis, intelligitur etiam verum esse auctoritate Ciceronis, qui non vno loco hoc significauit, accurate autem in primis in epistola illa ad Atticum, quae est prima vi. libri:

Collatus locus Ciceronis cum loco Demosthenis, qui tamen ambo ab Aeschulo videntur expressi.

CAP. VII.

NON temere putaret aliquis M. Ciceronem locum Demosthenis expressisse in causa illa pro Milone, quam a se, vt potuit, actam, domi postea scripsit accurate: eum enim ambo hi summi oratores probare vellent, licere legibus hominem iustificare, vsi sunt auctoritate Aeschyli poetae, qui in fabula, quam vocauit Eumenidas, fecerat Orestem absolutum sententia Mineruae, cum fateretur se matrem necauisse: verba Ciceronis sunt. Itaque hoc iudices non sine causa fictis fabulis doctissimi homines memoriae prodiderunt, eum, qui patris vlciscenti causa matrem necauisset, variatis hominum sententiis, non solum diuina, sed etiam deae sapientissimae, sententia liberatum. Graecus autem ille eandem rem ita persecutus est in oratione contra Aristocratem: significat enim primos illos, qui leges tulerunt, auctoritatem deorum secutos, statuiffe caedem

caedem quandam iustam esse. Δικαίον ἔστι μοι ὡς ἄνθρωποι ἀθηναῖοι ζητῆσαι τὰ τοῦ πρῶτον ἀπάντων. οἱ πόδες πούτων εἰ ἀρχὴ τὸ δίκαιον ὄρισαντες. πότιρ' οὐδένα χρη φόνον ὅσιον εἶναι νομίζων, ἢ τινὰ γ' εἰδ' ὅσιον νομίσσον. λογίζομαι δ' ὅτι μητέρα ἔρεσκε ἀπεκτονῶς, ὁμολογῶν, θεῶν δικαίων ἀποφυγῶν, νομίζεται δίκαιόν τινα εἶναι φόνον: οὐ γὰρ εἰς τὰ μὴ δίκαια θεῶν ψήφισαδάμ. Huius etiam fabulae mentionem Cicero fecit, in causa Sex. Roscij, cum tamen auctoritate illius aliud tunc probare vellet. Quamuis autem Aeschyli nomen non posuerit neutro loco Latinus orator, sed vt mos est fere oratorum, ipsum reticuerit, nam pro Milone ne poetam quidem fuisse, qui id finxit, commemorauit, pro Roscio vero id commentum fuisse poetarum confessus est: Demosthenes autem, ne in ficta quidem fabula id tractatum esse significauit, sed tamquam rem gestam id exponit. tamen ausim affirmare M. Ciceronem ipsum hunc tragicum intellexisse: ille enim in primis fabulam hanc docuit.

Probatum peccatum esse in praenomine clarissimi viri, in oratione pro Archia.

CAP. VIII.

NON sine causa arbitror aliter legi locum hunc Ciceronis pro Archia, in manu scriptis exemplaribus, quam in excusis nunc passim legatur: cum enim impressi libri habeant; Adest vir summa auctoritate, & religione & fide L. Lucullus, qui se non opinari, & quae sequuntur, in calamo exaratis cunctis, quos vidi; vidi autem plures, praenomen eius, qui subleuabat tunc Archiam, ac testimonio suo liberate eo periculo conabatur, immutatum est, pro L. enim scriptum illi habent M. ita autem frater L. Luculli, summi imperatoris, minor aetate, vocatus est, vt memoriae quoque prodidit Plutarchus in vita, quam scripsit clarissimi illius viri, qui iterum mentionem ipsius fecit. illum vero M. Cicero nomine non appellat in prooemio in secundum librum Quaestionum Academicarum, quo in prooemio summo studio L. Lucillum ornauit, & ab ipso etiam librum eum nominauit, sed tantum fratrem ipsum habuisse significat, qui eodem munere cum ipso functus sit, & Seruiliu augurem, accusatorem patris in iudicium vocarit. Quod si vera est vetus lectio, vt opinor: vnde enim aliter tantus consensus librorum nasci potest? quaerenda est causa, cur non L. ipse in forum uenerit, & praesentia sua opem familiari homini tulerit: nam quin ille in Italia tunc fuerit, dubitandum non est: multo enim antea, quam oratio haec habita est, reuersus erat e bello contra Mithridatem, quamuis non multo prius triumphasset iniquitate aduersariorum. Verisimile igitur est, aut morbum, aut peregrinationem aliquam causam huius rei fuisse, quae vero faciunt ad testimonium augendum, dignitatemque eius viri declarandam, conueniunt etiam praeclare personae M. Luculli, non solum de L. vere praedicari potuerunt.

Videri peccasse Ciceronem in vetere historia tradenda.

CAP. IX.

NON omnino vere fideliterque commemorauit M. Cicero, quod ab Herodoto in v. libro historiarum memoriae proditum est de magnitudine animi Laconis, qui contempsit innumerabiles illas copias Medorum: vocetque eius, qui ipsas praedicabat ac sine modo augebat, acute refellit. haec igitur verba Ciceronis sunt, illustri loco posita: loquebatur autem de Lacedaemoniis. E quibus vnus, cum Perses hostis in colloquio dixisset, glorians, solem prae iaculorum multitudine & sagittarum non videbitis. In umbra igitur inquit, pugnabimus. Neque enim id protulit Perses aliquis: neque in colloquium uenerunt Graeci cum hostibus eo bello, sed Graecus homo, Trachiniusque, vt diligenter narrat Herodotus, qui ita rem illam exposuit, nam nomen etiam ponit fortissimi illius Spartiatae, qui sane dignus fuit, qui ob praesentiam illam animi, lepidumq; simul ingenium, semper celebraretur: Dienecces enim vocatus est. vnde etiam perspicitur, quae causa fuit nostro lapsionis: memoriam enim secutus est, non librum consuluit, cum scriberet: neque enim verisimile est, si recordatus foret, nomen eum tam clari viri taciturnum fuisse, quem historicus ille ornat summis laudibus. Λακεδαιμονίαν δὲ τῷ Θεσπίῳ τούτου γνησιόταν, ὁμοίως λέγεται ἀριστος ἀνὴρ γνήδιον Σπερτινῆς Δινηέκκε, τὸν τὸν δὲ φασὶ εἶπαι τὸ ἔπος, πρὶν ἢ συμμῆξαι σφραγῆς τοῖς μὲν τοῖς πύθωμον πρὸς τὸν τῷ τραχινίῳ, ὡς ἐπέα οἱ βέλτεροι ἀπὶ τὸν τοῦ βέλτερος, τὸν ἥλιον ὑπὸ τῷ πλῆθος τῷ δὲ τῶν ἀποκρῦπτοι, τοσοῦτο τι πλῆθος αὐτῶν εἶναι. τὸν δὲ οὐκ ἐκπλαγῆτα τούτοις εἶπαι, ὡς ἀλογίη ποιούμενον τὸ μὲν πλῆθος. ὡς πάντα σφι ἀραβὰ ὁ τραχίνιος εἶνος ἀρχαῖοι, οἱ, ἀποκρῦπτότων τῷ μὲν τὸν ἥλιον, ὑπὸ σκίῃ ἔσοιτο πρὸς αὐτὸν ἢ μάχη, καὶ οὐκ ἐν ἥλιῳ. Aristophanes quoq; in fabula, quam σφῆκας vocauit, huius vocis, mentionem fecit, quam tamen tribuit sacete Atticis vespis, e quibus chorus constabat, gloriae sibi dantibus, quod periculum illud

illud superare potuerint. haec autem verba poetæ sunt. ὑπὸν τῆν περὶ μακάτων αὐτῶν ἡρώων τὸν αἰῶνα. Animaduertendum autem videri labi illic interpretem, qui tradit confutatam fuisse hanc vocem ea ratione, qua supra demonstratum est, a Leonida imperatore: & certe lapsus est, si Herodotum, optimum earum rerum auctorem, sequimur. Sed tamen fieri potest, ut alij scriptores, quod in multis contigit, non idem de eadem re tradiderint. Plutarchum certe ille secum habet, qui & ipse in Laconicis vocibus imperatorum a Leonida vocem illam spre tam & magnifice confutatam exposuit. Virgilium vero ad eam alluisse, notum est, cum dixit. Et obumbrant aethera telis.

Collatus locus Sallustij, cum loco Xenophontis, valde laudato.

CAP. X.

LOCVS hic Xenophontis elibello, quo regem Agesilaum ornauit: & praeclare quidem magnificeque ornauit, magnopere laudatur a veteribus, illis doctis vitis, intelligo cum ipse post pugnam commemoratam, qua Agesilaus vicit Argiuos ac Thebanos, exposuit, vel potius ante oculos eorum, qui legerent, constituit, quae species fuerit campi illius, strati cadaveribus, in quo proelium commissum fuerat. initium vero huius narrationis, vel potius omnis ea animaduersio est. ἐπεὶ δ' ἔληξον ἡ μάχη, παρήνθη θεία σάρασσα, ἔνθα σιωπῆ πρὸς ἀλλήλους, τὴν μὲν γὰρ ἀματι πεφουμένην; νεκρὸς δὲ κεμένους, φίλοις καὶ πολεμίοις, μετ' ἀλλήλων: ἀπιδὼς δὲ θίατεθρυσμένησ: δόρατα σιωπῆθρυσμένα: ἔρχοι ἰδία γὰρ μὲν κουλεῶν: τὰ μὲν χαμῶ: τὰ δ' ὀ σὸματι. τὰ δὲ τι μετὰ χείρας. Ut opinor autem Sallustius locum imitatus est, cum in extremo libro de coniuratione Catilinae, & ipse addidit, quae partiam victoria, animaduerti tunc potuerant, & non sine industria multa eadem fere res persecutus est. inquit igitur Latinus scriptor, ut collatis duobus his locis, facilius cognosci possit, an vere existimem. Sed confecto proelio tunc vero cerneret, quanta audacia, quantaque animi vis fuisset in exercitu Catilinae: nam fere quem quisque pugnando viuus locum ceperat, cum amissa anima corpore tegebat. pauci autem, quos medios cohors praetoria dissecerat, paulo diuersus, sed omnes tamen aduersis vulneribus considerant, & quae sequuntur.

Voluisse vero illum animos commouere, & quasi tragoediam illic excitare, perspicitur his extremis verbis. Multi autem qui de castris, vilendi aut spoliandi gratia, processerant, volentes hostilia cadauera, amicum alij, pars hospitem, aut cognatum reperiebant. ita varie per omnem exercitum laetitia, maeror, luctus, atque gaudia agitabantur. Quod facit autem ad locum Xenophontis, antiqui grammatici adnotarunt eandem virtutem, quam illic celebrant, manere etiam in Homeri versu hoc, e nyctegeria, vel potius multo maiorem, cum summus poeta fecit Diomedem, & Vlysem noctu accedere ad explorandas res Troianorum. narrat enim eos iter facere coepisse ἀφ' ὄρου, ἀφ' ἑκυσσ, διὰ τ' ὄτια καὶ μέλας ἄμμα. scholion igitur hoc illic reperitur, vnum e praecis illis & sane eruditum & elegans. τῆ ἑπαινομένην ξενοφώντος ἐστὶ ταῦτα, ἐπεὶ δ' ἔληξον ἡ μάχη, & quae sequuntur: totum enim locum persequitur. ad extremum autem addit, celebrans poetam, ταῦτα δὲ ὄμιρος, ὅ ἐνὶ σίχῳ συλλαβῶν, πάντα ἀπ' ἔγχε.

Exempla plura posita luminis eius orationis, quod vocatur περίωσις.

CAP. XI.

AP T A S S E M. Tullium ornatum illum orationis, qui a Graecis magistris dicendi vocatur περίωσις, ut cetera omnia lumina verborum, ac sententiarum, apparet his exemplis, ex oratione, quam scripsit pro Milone. Vi victa vis, & multo post. Et non vnus viri vires, atque opes indicantur, nec non. Sed tamen, sin minus fortissimi viri virtus, grata ciuibus cecidisset, quamuis in extremo hoc non omnino eadem prima syllaba sit. In iisdem autem verbis, eodem pacto positus, Virgilius quoque lusit, cum cecinit. Multa viri virtus animo. Cum autem duobus locis adhiberi haec similitudo soleat, quod etiam diligenter veteres illi admonuerunt, idest in principis membrorum & in extremis membris, exempla, quae posui, aperte sunt illius generis, quod appellant, κατ' ἀρχαίς. Demosthenes quoque statim initio primae olynthiacae inquit, eodem consilio expoliendae orationis, προσήκει προθύμως, quod fecerat etiam ante ipsum Xenophon, suauissimus scriptor, ij. libro rerum Graecarum in oratione, quam fecit a Thrasybulo fortissimo viro, cuiusque optimo, habitam: haec enim verba inde sunt. καὶ δὲ ἀν' ὄμιρος ὡσπερ πρὸς τὴν ἐκείνην ὄμιρος, ἀπιδὼς δὲ θίατεθρυσμένησ, & quae sequuntur.

Explicati

Explicati tres continentes versus Menandri, e tertioq; mendum coniectura sublatis.

CAP. XII.

SENARIVS hic Menandri est, quod indicio Theonis Sophistae cognoscimus. ἀρ' ἐστὶ πάντων ἀγρυπνία καλίστην; duobus autem locis ipsum citat. sententia eius (nisi fallor) haec est, superare (ut existimat ille, qui loquitur, ἀγρυπνία) ceteras omnes res in hoc iplo, quod reddit nos supra cuncta alia, quae id efficere possunt, loquaces ac garrulos: vocat vero ἀγρυπνία tempus, quo iacemus in lecto; nec tamen requiescere somnumue oculis videre possumus, vt inquit Chremes Terentianus: tunc enim maxime, si habemus cum quo loquamur, latari ea re nequimus. Hoc autem verum esse, confirmat etiam illud Ciceronis ad Atticum, quod inquit. Cum me aegritudo non solum somno priuaret, verum ne vigilare quidem sine summo dolore pateretur, tecum vt quatenus loquerer, hoc nescio quid, nullo argumento proposito, scribere institui. Cum sequantur autem posteriore in loco hi duo versus.

Ἐμὲ γὰρ ἀνασῆσασα: δόρυ προάγεται,
λαβὼν ἀπ' ἀρχῆς πάντα τὸν ἑμαυτὸς βίον,

Non possum facere quin aperiam sensum animi mei: arbitror enim in Prima voce secundi verbi mendum esse: legique debere, immutata tertia tantum littera eius indefiniti verbi, pro λαβὼν, λαβὼν, vt sit plena sententia. Huc me igitur in cubili sublatis deduxit haec ipsa res, vt omnem vitam meam ab initio exponam, a nemine rogatus: valet enim λαβὼν, vt notum est, garrire.

Declarati, qui vocati sint ἐπίγονοι Heraclidae: locusque correctus Hecataei apud Longinum rhetorem.

CAP. XIII.

QUIN ἐπίγονοι in Graeco sermone vocari soliti sint posterius alicuius, clari & illustri viri, certo quodam modo ab eo nati: e sanguineque ipsius profecti, dubium non est. nam, qui ex obleuro, aliquo, & infami genere proficiscuntur, non feronominantur: habent tamen & ipsi ἐπίγονοι ac posteros. Qui igitur originem ducebant ab Hercule: auctoremque ipsum habebant suae stirpis, ἐπίγονοι Heraclidae nominabantur; sic certe locutus fuerat in historia sua Hecataeus, cuius haec verba citantur a Longino. Κῆρυξ δὲ, ταῦτα θένον ποιούμενος, αὐτῆκα ἐκέλευσε τὸν Ἡρακλείδα ἐπίγονοις ἐκχωρεῖν: ita enim legitur in antiquissimo libro, non κῆρυξ, vt scriptum est in eo, quem excudendum curauit Franciscus Robortellius: arbitror autem lectionem hanc veram esse: sensumque omnem eius loci hunc. Ceycem regem iniquo animo tulisse quaedam, quae facta, siue dicta fuerant ab Heraclidis, quae vero illa fuissent, exposuerat supra scriptor ille: eaque de causa iussisse, vt statim posterius illi ipsi Herculis abirent ex ea tellure. De Ceycis autem (nisi fallor) huius nuptiis carmen confecerat Hesiodus, cuius multis locis meminit Athenaeus. Aeschylus etiam fabulam docuit, quam inscripsit Epigonos, ab argumento personaque eorum, qui in ea inducerentur, sed vt opinor, non erant illi iidem epigoni. verum nati, vt conicere licet, ex illis Argiuis viris, qui ad bellum Thebanum ierant, atque illic interfecti fuerant. huius fabulae mentionem quoque fecit Cicero in ij. Tusculana, cuius haec verba sunt, Tum Cleanthem, cum pede terram percussisset, versum ex Epigonis ferunt dixisse, Audis ne haec Amphiarae sub terram abdite.

Declaratum, quod abhorret ab opinionibus multorum, multis in rebus, similem fuisse Socrati Epicurum.

CAP. XIII.

MA X I M V S ille Tyrius, quod mirum omnibus merito videri debet, probat pluribus, & non contemnendis rationibus, similem valde fuisse Sapphonem, lasciuam & delicatam mulierem, Socrati, philosophiae parenti, in his rebus, quae propriae sunt amoris, sed in aliis etiam non nullis: alienis ab hoc vehementiore animi motu, in quibus argumentis hoc etiam est, atque id primum, quod ambo sui generis deliciis & floribus valde dediti fuerunt, quare me non peccaturum existimo, si ostendero, quod ipsum etiam nouum & inauditum multis erit, eidem optimo & sanctissimo seni parente existuisse

existisse non nullis in sententiis & institutis vitae, qui nunc vulgo habetur mollis atque impius, Epicurum. Primum autem conueniebat ipsi cum Socrate, quod ambo illi contemnebant disciplinas mathematicas & omne studium suum ponebant in vita ornanda, & ab omni turbido motu vindicanda. Verba haec Ciceronis e primo libro de finibus, testantur Epicurum fuisse auersum ab omni illa cura & studio perdiscendi scientias has subtiliores: inquit enim, cum ipsas prius appellasset. Eas ergo artes persequeretur: viuendi artem, tantam, tamque operosam & perinde fructuosam, relinqueret? Socrates autem, cum errorem multorum refellere vellet, qui posthabita cura rerum, quae ad vitam, & mores pertinerent, toto animo incumberent mathematicis disciplinis, versum hunc Homericum pronuntiare solitus erat: dicebat enim oportere prius videre. ὅτι τι ὁ μέγιστος κακόντ' ἀγαθόν τε τίτυκται. idest opus esse subtiliter cogitare vitia virtutisque sui animi: hasque augere conari, illa vero minuere ac conterere. Deinde ambo existimati sunt de pietate erga deos, male sentire, quia non nullis in rebus discederent a iudiciis opinionibusque idiotarum. quare alter eorum, eo nomine in iudicium vocatus, capitis damnatus est: alter vero id malum, adhibita multa cura, vitauit: nam scripsit etiam librum περὶ θειβίας, vt opinio quorundam est, ea de causa. Commune etiam ipsorum fuit, quod ambo tenuem victum amarunt: paruoque contenti in omni vita fuerunt, etsi Epicuro crimini datum est, quod finem bonorum voluerit esse voluptatem, cum tamen, qui sensum ipsius callebant: nec omnino iniqui ipsi erant, aliam voluptatem & non corporis communemque nobis cum beluis, faterentur ipsum intellexisse. Praeterea fuit simile in illis penitusque par, quod ambo familiam duxerunt: habueruntque, quibus disciplinam tradidere, fideles valde: magnaque inter se beneuolentia coniunctos. Nam, cum conuenisse quoque Socrati feminam illam maximi ingenij ostenderit Maximus, quod ipsa nacta est acerrimas aduersarias, vt Socrati semper vehementer repugnarunt Sophistae, quis nescit magnam manum doctorum virorum; in primis autem Stoicos, sedulo aduersatos fuisse Epicuro. Et tamen fertur ille, vt reliquos, a quibus in studio sapientiae dissentiebat, ita Socratem insimulasse: & turpibus maledictis incesisse.

Homerum quoque cognosse, id, quod memoriae prodidit M. Cicero, quomodo aliquis mederi possit vitij senectutis.

CAP. XV.

NON fefellit Homerum, studium ac diligentiam a senibus adhibitam in emendandis vitis senectutis multum prodelle ac posse quasi medicinam facere omnibus malis, quibus ipsa affinis est: cum enim Nestorem laudaret, qui contra consuetudinem eius aetatis, viresque corporis, versaretur in bello, ac fortiter pugnaret, quo munere ceteri senes liberantur, inquit, ἐπεὶ οὐ μὴ ἐπέτρεπε γῆραι λυγρῶ, quasi causa totius huius boni, & quod duros labores illos sustinere posset, foret, quia se non languori ac desidia dedisset, sed illi rei, natura sua malae & plenae multorum incommodorum, praeterita omni sua vita, restitisset. De eadem re Cicero eodem pacto existimauit: fecitque M. Catonem in libello de senectute idem accurate docere, hanc scilicet esse veram ac certam viam defendendi senectutem a non nullis vitis, quae passim ipsi obicerentur: incipit autem a memoria, cum opinio sit senes ipsam amittere, & eodem pacto purgat alia, quae vulgo de illa dicerentur. At memoria minuitur. credo nisi exerceas eam, aut etiam si sis natura tardior.

Adumbrasse Virgilium locum Homericum, in facto illo Nisi & Euriali exponendo.

CAP. XVI.

PARET Virgilium, cum fecit Nisum & Euryalum, per media castra hostium transeuntes, magnam caedem fecisse, imitatum fuisse Homerum; vsus enim est etiam eadem collatione rei illustrandae causa, qua vsus antea fuerat eo loco princeps ille poetarum: cum enim ostendere vellet Homerus & quasi ante oculos eorum, qui legerent, constituere, impetum Diomedis in Thracas, inquit.

Ὡς δὲ λέων πολλοῖσιν ἀσκημάτωνισιν ἐπέλθων
 Αἰκισίῳ ἢ δίκαισι κακὰ φρονέων ἐναρούσῃ
 Ὡς μὴ θῆρκασι ἄνδρας ἐπάχει το τυδὶος ἕιδε.

Virgilij autem hi sunt versus, eodem simili vrentis.
 Impastus ceu plena leo per ouilia turbans
 Suadet enim vesana fames, manditque trahitque
 Molle pecus, mutumque metu: fremit ore cruento.

De eadem

De eadem magna re, eodem pacto sensisse Herodotum, & Ciceronem.

CAP. XVII.

MERITO M. Cicero subtiliterque fugam laboris dolorisque, causam esse dixit, cui homines ferant seruitutem: vt enim carcant malis illis, omnia alia in vita aequo animo perpetiuntur. quod si duri essent, ac sustinendis laboribus exercitati, contemnerent breuem illum paruumque dolorem, vt perpetuo grauissimoque se liberarent: illum autem saepe declinare non potest, qui liber esse vult. haec igitur ipsius verba sunt e Philippica x. cum hortaretur ciues ad libertatem defendendam: magnoque animo Antonio resistendum. Omnes nationes seruitutem ferre possunt, nostra ciuitas non potest; nec vllam aliam ob causam, nisi, quod illae laborem doloremque fugiunt, quibus vt carcant, omnia perpeti possunt. Herodotus in vi. libro historiarum, cum Graeci, qui Asiam incolebant & propinquas insulas, a rege Persarum defecissent, haec fecit, virum magnum Dionysium Phocensem in aliis quibusdam, suadentem illis, vt in proposito permanerent: & duram illam seruitutem a se penitus depellerent, loqui apud ipsos. γὰρ ὅν ὑμεῖς, ἢν μὴ βούληθε τὰ κοινὰ πύρρως εὐδελώσασθαι, τὸ παραχρημα μὴ, πόνος ἡμῖν ἔσται. διοίτε δὲ ἑστέθε, ὑπερβαλλόμενοι οὐτὸν εὐρατῆρας, ἔνθα ἐλάττεροι. εἰ δὲ μαλακίῃ τε καὶ ἀταξίῃ διαχρησάμεθε, οὐδεμίαν ὑμῶν ἔχω ἐλπίδα, μὴ οὐ δύσων ἰμεῖσσι δίκην τῆς βασιλείης ἀποδοίσις. Illi tamen cum se primum ipsi totos commisissent, paucos post dies, laboribus deterriti, mentem mutarunt: ac forte illud consilium repudiarunt.

Duo Sallustij loci, ad imitationem Thucydidis prolati, indicantur.

CAP. XVIII.

MEMORIAE proditum est Sallustium multa sumpsisse a Graecis rerum scriptoribus, vt aliis etiam locis ipse exemplis productis, ostendi: studebat enim plurimum historias illas suas ornare: ac virtutes maximorum ingeniorum exprimeret, quin certe hi duo loci e Thucydide, summo & graui auctore, accepti sunt, & ad imitationem illius facti, dubitari non potest. vnus eorum est, cum fecit, C. Caesarem ita in Senatu dicere. Profecto virtus atque sapientia maior in illis fuit, qui ex paruis opibus, tantum imperium fecerunt, quam in nobis, qui ea bene parta, vix retinemus. Graecus enim in oratione, qua ille hortabatur ciues suos ad fortiter resistendum Lacedaemoniis, ita induxit Periclem verba facientem. τῶν τε πατέρων μὴ χείρους κατ' ἀμφοτέρας φακίνας: οἱ μὲν γὰρ πόνον καὶ οὐ πᾶρ ἄλλων δεξάμενοι, κατέχον τε καὶ προσέτι διασώσαντες παρέδωκαν ἡμῖν αὐτὰ. αἰχλὸν δὲ ἔχοντας ἀφῆκεν ἡ κτωμῶν ἀτυχήσασιν. Alter locus est initium eiusdem orationis. Omnes homines P. C. qui de rebus dubiis consultant ab odio, amicitia, ira, atque misericordia vacuos esse decet. Idem enim Graecus scriptor haec fecit Cleonem, turbulentum illum ac seditiosum ciuem, dicentem, cum tamen ad crudelitatem impellerent: auctorque esset Atheniensibus, vt asperè animaduernerent in Mitylanaeos, non vt Caesar ad clementiam & mitiorem sententiam hortaretur. Ita igitur Cleon locutus est, μὴδὲ τρεῖς, πῆς ἀνεμφοροτάτους τῆ ἀρχῆς, οἱ κτὼ καὶ ἀνεμφοροτάτους καὶ ἐπιπικρία ἀμφοτέρων, & quae sequuntur. sine dubio autem hi loci valde sunt similes, quamuis non omnis res eadem appellent.

Defensus a vitio locus Ciceronis, quem non nulli maculosum putabant.

CAP. XIX.

DISPVTABO breuiter de loco quodam M. Tullij ex oratione pro L. Flacco, quem locus duo, valde acuti & docti viri, suspectum habuerunt, ac mendosum existimarunt, cum contra ipse integrum putem & ab omni macula vacuum. Is autem est, vbi non nulla dicit de accusatore L. Flacci: rationemque omnem, qua ille in ea vsus fuerat, reprehendit. verba Ciceronis haec sunt. Vehementem accusatorem nacti sumus iudices & inimicum in omni genere odiosum ac molestum, quem spero his rebus fore magno vsui, & amicis & reipublicae, sed certe inflammatus incredibili cupiditate hanc causam accusationemque suscepit. Ostendit igitur Gabriel Faërus in scholiis, quae confecit in eam orationem, se aliter scriptum inuenisse in libris calamo exaratis: legique in illis pro his rebus, his verbis: sibi tamen neutrum placere. Addit autem, Guido Lolius legit, aliis rebus, ipse igitur non dissentiendi cupiditate ab honestis & eruditis viris, sed veritate & ratione causa, arbitror, vt dixi, locum correctione non opere, sed animo, hinc rebus Ciceronis inquit,

inquit, intellexisse illum puto ingenium vehemens & acre D. Lelij: studiumque persequendi iudicio eos, quos existimabat inutiles reip. ciues. Nam laudem solitam habere consuetudinem illam, vocandi in iudicium improbos homines, & qui aliquam partem reip. male administrassent, notum est. Naturam autem talem, qualem describit illius, posse etiam praefidio esse amicis; conuersam ad auxilium ipsis ferendum, quis non videt? sed est etiam fortasse in verbis illis *ειρωνία*, quaedam, non quae omnino criminetur studia illa & artem, sed videatur vel le, si possit, defendere.

Declaratum veteres Graecos, vt nos patrio sermone facimus, voraces homines notasse.

CAP. XX.

PH'NYΣΘAI quempiam Graeci dicebant *ὑπὸ πλυσμονίῃς*, idest rumpi qui praeter modum comedisset, ac nimio cibo se impleset, vt nos quoque patrio sermone loquimur, cum huicmodi aliquem, voracem hominem & helluonem, notare volumus. Plutarchus in iij. libro *συμποσιακῶν*, capite, quo quaerit de tempore oportuno Veneri, illo modo locutus est, differens contra Epicurum, qui aiebat, in primis vitandam esse Venerem post cibum sumptum: ipse enim non putat illo quoque tempore coitum esse nimis pertimescendum, si aliquis modice biberit atque ederit. verba ipsius haec sunt, quibus id potissimum significat. *αἰετὴ μὴ μεθύων τις, ἢ ἐπὶ γυναικί, ἢ ἐπὶ πλυσμονίῃς, ἀπίηται βιβωσκυμῶνος.* tunc enim ipse quoque concederet, Venerem esse fugiendam, cum scilicet aliquis potu ciboque obrutus est.

Cur Cicero vocet Venerem, improbissimam voluptatem.

CAP. XXI.

M. CICERO: multis locis, quibus vsum Veneris significare vult, appellat ipsum improbissimam voluptatem, voce, vt aliquis putarit, nimis iniqua & odiosa. Cur enim rem naturalem, & non vtilem tantum humano generi, sed etiam necessariam, vocet verbis, quae vitium ostendunt, & id quidem turpissimum: ipse igitur, ne temere existimetur Cicero saepe in eandem culpam incidisse, ita arbitrator omnes illos locos accipiendos, vt non intellexerit simpliciter Venerem, sed vsum ipsius legibus vetitum, & quod sceleris aliquid in se contineat, vt stuprum, adulterium, quae sine dubitatione vlla illo modo appellari possunt non debent: conuenit autem, vt opinor, in hoc Cicero cum Aristotele, qui & ipse vocabulo *ταῖς ἐνὶ τῷ σώματι* in voluptate, *φουρικώπαις*: etsi inuenti aliquando sunt homines, moderata & graues qui ab hac sententia non abhorrent, sed aliam tamen voluptatem, non corporis proprietatem, intelligerent, vnde Alexander etiam miratus, vt apparet, cur tantam ipsis illa turpi voce dixit suam notam inuississet, de nomine eo: iudicioque philosophi subulem & eruditam quaestionem confecit: prima autem, qua opinionem illam refellit, ratio huc quoque facit: est autem, quia finem bonorum constituebant in rebus, quibus non minus frui possent mancipia ac pecudes, quam homines. Sed veniamus ad locos eos, quibus Cicero videtur Veneri ipsi iniquus. In iij. in Verrem. Istius ille, verbo licet: re vera minister improbissimae voluptatis. nec multo post. Propter hominis flagitiosissimam singularemque nequitiam atque improbissimam cupiditatem. In eadem, Magnum hoc Lampacenum crimen est libidinis, atque improbissimae cupiditatis. In ij. libro de Finibus, cum eandem rem significaret atque *ἀφροδίτην* denique exprimeret, appellauit ipsam obscenam voluptatem, verbis sane diuersis, & ipsis tamen eodem pacto contumeliosis, verum illic disputabat contra Epicurum, cui valde infensus erat, inquit igitur. Aurium delectatione & obscena voluptate capiatur.

Quod fecit multo postea imperator Romanus elato animo, fecisse prius Aiace. Oilei apud Homerum.

CAP. XXII.

LIVIVS narrat C. Claudium Neronem, cum in castra redisset, post felicem illam Senensem pugnam & quae salutem populo R. dedit, caput Aldrubalis, quod seruatum cum cura secum attulerat, proiici ante hostium stationem iussisse, vt significaret Annibali plagam, quam accepisset, & spiritus eius frangeret. Exemplum autem huius a fortiori & animaliquo modo infantis hostibus, est apud Homerum: ille enim quoque fecit *Ἄϊακος*, Oilei filium, caput Imbris, abscissum a ceteris, coniecisse in mediam aciem Troianorum

Troianorum, quod forte cecidit ante pedes Hectoris. Verba poetae, rem eam commemorantis, sunt haec. *κεφαλῆ δ' ἀπαλλῆς ἀπὸ δειρῆς. Κόρυδι δὲ διλάθης, μεχολοθήμενος Ἀμφιμάχῳ. Ἡκε δέ μιν σφαιροδὸν ἐλέγχματος δι' ὀμῶλον* Et quae sequuntur.

Monstratam apud Homerum sententiam Agamemnonis, cui conuenit cum opinione M. Tullij.

CAP. XXIII.

VM Agamemnon Homericus in valde malis rebus Graecorum suasisset, vt discederetur ab Ilio; sententiaque ipsius, vt inutilis & indigna tanto rege, vehementer accusaretur ab Vlyse, tunc rex ille regum, mutato consilio, ne videretur alienus a salute dignitateque suorum, potestatem fecit omnibus dicendi id, quod in animo haberent: existimarentque prodesse posse reipublicae, nullam excipiens aetatem, aut gradum honoris. Verba ipsius apud diuinissimum poetam haec sunt. cum prius ostendisset se minime offensum libertate illa Vlyssis: leuiterque se purgasset.

Νῶ δ' εἶη, ὡς τῆς δὲ γ' ἀμείνονα μῆτιν ἐνέποι, Ἡ νέος, ἢ παλαιός, ἐμοὶ δέ κεν ἀσμένω εἶη. Similis igitur huic est (vt nullo negotio quilibet intelligere potest) locus hic M. Tullij in viij. Philippica: cum enim & ipse in simulasset consulares, vt parum fortes, & non toto animo prospicientes reipublicae: illorum enim ea cura erat, vt primi sententiam dicerent, addidit. Sed (vt saepe iam dixi) omnes in tanto periculo, qui recte & fortiter sentient, erunt consulares. Verus autem scholion in superiorem locum Homeri consilium poetae aperit, & quod documentum capere inde debeamus ostendit: quod quia breue est, & non malis verbis expositum, ponam. *Διδάσκει πάντες, δέχεσθαι τὴν παραινῆσιν, οὐ κενὸν κίνδυνον.* Praecipit inquit, nobis poeta, vt in nostris periculosis rebus omnium monita & consilia attendamus. Sed etiam apud Appollonium in i. libro *ἀρχιναυτικῶν*, cum vocatis consultricibus, quid sui consilij esset aperuisset Hypsipyle, potestatem fecit omnibus aliis dicendi, si qua forte vtiliorem sententiam inuenisset. imitatus igitur ille est hunc locum Homeri, verba ipsius sunt.

Υμῶν δ' εἴ τις ἄριστον ἔπος μὴ τίσεται ἄλλῃ. Ἐγείθω: τοῦ ᾄδει καὶ εἰνεκαδδύρο κάλεσσα.

Αἰγλάματα vocata a Graecis cuncta, quibus aliquis semetipsum ornaret: quaeque in delicijs haberet.

CAP. XXIII.

ΓΑΛΜΑ valere statuam, simulachrumque alicuius dei aut honesti viri, notum est: & omnibus, qui etiam primoribus labris Graecum sermonem gustarunt, exploratum. significat tamen idem verbum, vt veteres accurati grammatici testantur, quidquid est alicui in amoribus ac delicijs. & demum vt ipsi affirmant, loquunturque, *παῖν, ἐφ' ᾧ τίς ἀγάλλεται.* Cum autem exemplum ipsi alicuius veteris scriptoris non adferant, qui ita vsum fuerit eo nomine, non alienum duxi me aliquod indicare. Euripides igitur (vt opinor) cum in Troadibus fecit ita Cassandra loquentem, quae abijciebat tunc coronam e capite, *ὡς ἐφ' ᾧ φιλοτάτων μοι θεῶν, ἀγάλλματ' ἐνία χαιρέτ', ἐνέλειψ' ἑσπῆς, αἰετὴ παροῖδ' ἀγαλλόμενν.* Erat igitur corona illa valde Cassandrae accepta: itaque ipsa ornata, se putabat gratam esse, mitificque placere, illi deo, quem colebat ac venerabatur; ab illis vero sacris abstracta, quibus delectabatur, non patitur amplius apud se ornatum cum manere, nam, quod verbo in extremo vitur, vnde hoc nomen conformatum est, valet hoc multum ad totam rem confirmandam. Sed verbo etiam hoc ipso vitur Homerus, vbi inducit Alcimedontem in acerrimo proelio Automedonti exprobrare, quod cessaret, cum Patroclus interfectus foret, & Achillis armis indutus esset Hector, ob quae maxime sibi placeret: inquit igitur ille *πύκνοι δ' ἔκτωρ ἄντρες ἔχον ἰσομοίαν ἀγάλλεσσι αἰεκίδεος:* nec verbo tantum, verum etiam nomine, vt cum cecinit *βασιλῆϊ δὲ κέ ται ἀγάλλμα Ἀμφότερον κίσμος δ' ἴππος: ἐλατῆρι δὲ κόδος.* Sed Euripides aliis etiam in locis: nec non Sophocles, vt in Antigona, cum inquit. *τί γ' ἴ πατρός; δαδμοντες δὲ κλέισσ πύκνοι ἀγάλλμα μύθον ἢ τί πρὸς παῖδων πατρί,* Et in eadem fabula vocat Bacchum *μαδμῆισσ γυμφῶσ ἀγάλλμα.*

PETRI VICTORII
VARIARVM LECTIONVM
LIBER XXVIII.

Illustratus Virgilij locus contra sententiam Politiani.

CAP. I.

ON idem sentio de loco quodam Virgilij, quod Angelus Politianus, vir ingenij magni & in hoc studiorum genere magna cum laude versatus; ille namque, cum poeta fecit Panthum, qui deplorabat exitium Troiae: ostendereque conabatur optimo civi ac fortissimo viro, malo illi remedium nullum adhiberi posse, dicentem, fuimus Troes. fuit Ilium, & ingens Gloria Teucrorum, existimavit ipsum protulisse illud e more quodam Lacedaemoniorum: gregeque senum, qui apud illos canerent. *ἀμεις πὸτ' ἡμεν ἄλκιμοι νεκροί:* ipse enim puto, Virgilium respexisse ad locum quendam Euripidis in Troadibus: expresisseque sententiam illam: est autem hic *πρὶν πὸτ' ἡμεν βέβακον ὄλβοι: βέβακε*

τρεία, pronuntjatus a duabus calamitosis personis, Andromacha: & Hecuba. prima namque ista verba illic Andromacha: reliqua Hecuba edidit. Cum enim studiosus valde fuerit eius tragici poetae, eam in primis fabulam verisimile est Virgilium accurate legisse, vt inde multa transferret in secundum suum Aeneidos, quo in libro idem paene argumentum persequitur. vel potius multis signis perspicitur hoc ipsum sedulo fecisse. vt autem hoc proprium eius argumenti, ita illud alienum, ac nimis (nisi fallor) remotum. solemus autem, cum rem aliquam scribimus, quid alijs in eadem tractanda in mentem venerit, sedulo inuestigare, non ad rem, valde dissimilem, animum conuertere.

Correctus locus Euripidis e Troadibus, atque idem explicatus.

CAP. II.

ARBITROR locum hunc Euripidis e Troadibus mendosum esse, cuius tamen macula, si quis acute videat, facile deleri possit: cum enim illic Hecuba ita loquatur, se purgans, quod vteretur simili eius rei, quam non omnino cognitam perceptamque haberet, id quod apparebat, nec quempiam fallere poterat.

Γραφή διδούσα καὶ κλύουσι ἐπίσταμαι,

In prima parte versus opinor vitium esse: suspicorque pro *διδούσα* nulla littera immutata, sed tantum prima a reliquis: consequentibusque separata, quibus importune haeserat, *διδούσα*, legi debere, vt sententia totius loci sit. Quod ita loquor de rebus nauticis, cum tamen mare numquam ingressa sim, sequor ea, quae vidi saepe in tabula aliqua picta & audiui a peritis eorum periculorum: ita enim non omnino rudis illorum malorum possum existimari. Perspicitur autem, sperni nullo modo posse hanc huius loci correctionem, collatione alterius huius eadem poetae ex alia tabula: in Hippolyto enim inducitur optimus hic ipse adolescens, defendens se contra patris accusationem, qui insimulabat illum eius culpa, a qua se longissime semper abuisse significat, cum esset & castus & integer, nedum se tanto scelere contaminaasset: tantum enim affirmat se rem eam oratione alicuius cognosse, & pictam in tabula vidisse. verba ipsius, quae faciunt ad superiorem locum confirmandum, sunt haec.

ὅκ' οἶδ' ὅτι προεῖν τιώδε, πλὴν λόγῳ κλύουσι,

Γραφή τε λέγουσιν,

αὐτὸν δὲ κλύουσι,

Extare

LETRI

Extare exemplum apud Homerum rationis eius, qua usus est C. Caesar, in castigando metu suorum militum.

CAP. III.

STVTE C. Caesar, cum intelligeret metu perculosos esse suos milites, quia audierant ipsum exercitum ducere velle contra Germanos, quorum erat eo quoque tempore opinio magna fortitudinis pudore ipsos affecit, ac voluntatem eorum ita commutavit: eodemque tempore conciliauit sibi magnopere partem illarum copiarum, de cuius virtute constantiaque se nihil dubitare significauit.

Verba magni imperatoris haec sunt. Quod si praeterea nemo sequatur, tamen se cum sola x. legione iturum, de qua non dubitaret: sibi que eam praetoriam cohortem futuram. Huius quoque callidi consilij exemplum est apud Homerum: vidit enim ille quoque, qui omnia diuinitate sui ingenij perspexit, hoc tempore adhibitum, magnopere vtile esse. fingit igitur Diomedem insimulantem Agamemnonem: contraque ipsius sententiam libere loquentem, dicere, si ille ipse cum suis discesserit ab Ilio, reliquos Achiuos mansuros esse vsque ad finem eius belli: addiditque (in quo tota res posita est) si illi etiam ipsi reuerti in patriam statuerint, se Sthenelumque ei bello non defuturos, donec Ilium expugnatum sit. Quis igitur non vider ipsum hac oratione obligasse sibi in primis animum Stheneli: fecisseque magno consilio ne ille vniquam periculum vllum recusaturus sit, sed etiam ardentiores alios reddidisse, de quorum perseverantia in laboribus prius bene existimarat, quamuis non tam constanter de illis id affirmasset. Hanc autem vim esse huius rationis, docet vetus declaratio in eum locum: ea enim breuiter, sed erudite tamen, mentem poetae explanat. *ῥητορικῶς προεχειρίζει αὐτῷ τὴν γνώμην.* id est more oratorum, ante vsum eius rei, obligauit sibi animum ipsorum.

Disputatio subtilis de loco Homeri ex Odyssaea, quem Cicero exprimere voluit.

CAP. IIII.

M. CICERO in libello de senectute, differens de voluptate, quae capitur ab ea aetate e rebus rusticis, miratur Hesiodum, qui curam illam susceperat: cultumque agrorum tradebat, mentionem nullam facere stercorationis, cum Homerus, quem ille putauit multo antiquiorem, quam Hesiodum, illam etiam tetigerit: quare id negligentia commissum putat ab Hesiodo; ostendere vero volens stercorationem, rem valde accommodatam illi studio, Homero ignotam non fuisse, vtitur hoc argumento, atque inquit. At Homerus Laertem, colentem agrum & eum stercorantem facit. intelligit igitur hunc locum eius poetae e postremo Odyssaeae libro.

Λισρδόντα φυτὸν, ῥυπῶντα δὲ ἔσο χιτῶνα
Ραπῶν, ἀεικέλιον,

Ita enim ille nunc legitur apud eum poetam, cum tamen appareat Ciceronem aliter legisse, id est vt a me nunc scribetur, nisi omnino existimamus ipsum deceptum fuisse: perperamque demum orationem illam distinxisse, quod nullo modo existimo. *Λισρδόντα φυτὸν, ῥυπῶντα τε. ἔσο χιτῶνα Ραπῶν, ἀεικέλιον.* Putauit igitur Cicero *ῥυπῶντα* aptum esse e superiore sententia: valereque actum ac respondere primo illi verbo *Λισρδόντα*, vt sit & ipsum, vt nunc grammatici loquuntur, participium. quare reddidit stercorantem. qui autem lectionem immutarunt, arbitrati sunt cum inferiore sententia id coniungi debere: esseque & ipsum *ἐπίθετον*, vt reliqua duo, *χιτῶνος* id est vestimenti. Quaestio sane haec obscura difficilisque est, pro Cicerone facit forma eius vocabuli, quae refertur participium videtur, non simplex nomen: adiuuat receptam lectionem, quia si pro coniunctione & poneretur *τε*, quae sequitur sententia dissoluta esse, & carere sua copula videretur. Nec tamen non reperiuntur apud hunc poetam plures loci, in quibus itidem desiderari videtur coniunctio. Vt autem liberius loquar, quam adhuc feci de omni hac re, nomina ipsa, quibus appellantur ea, de quibus est omnis controuersia, diligenter animaduersa, videntur ostendere non agi hoc loco a poeta de fimo, rationeque hac colendi stirpes, quae stercore vritur, nam *ῥυπος* ad vestium maculas sordisque potius pertinet, quod testimonio etiam Aristophanis, vt auctoritates alias praeteream, confirmatur: cum enim hic comicus deum illum diuitiarum describeret in fabula ab ipso vocata: situque obsitum eum, ac squallidum esse significaret, inquit, in aliis multis, ipsum *ῥυπῶντα* esse, quod prorsus hoc valet. Praeterea fimus agrorum: & id quod facit laetas segetes communi vocabulo omni stercore a Graecis *κόπρος* vocatur: quare si rem hanc significare voluisset, hoc nomine usus, vt opinor, fuisset. Verum sane est, quod Cicero narrat, Homero cognitam fuisse stercorationem: sed vereor ne hoc probarit testimonio

G g parum

parum apto ad rem demonstrandam. quod si ad alium locum se contulisset eiusdem operis, facile id confirmare potuisset: vbi enim de cane Argo loquitur Homerus, quem reliquit domi, cum ad bellum Troianum profectus est, Vlyses: eundemque postea ad suos reuertens, adhuc viuum inuenit, inquit ipsum eo tempore iacuisse in multo stercore, quod ante fores villae, & stabulis mulorum bouumque euectum, effusum erat, vt famuli postea Vlyssis ipsum in agrum comportarent, stercoreturum ipsum. Verba poëtae haec sunt.

Δὴ τότε κίτ' ἀπόθετος ἀποιχομένον ἄδυσσος
 Ἐν πολλῇ κόπρῳ. ἢ οἱ προπαύροιθε θυράων
 Ἡμιόνων τε βοῶντε ἄλις κίχυντ', ἄρ' αἰ ἄχοισ'
 Δμῶις ἄδυσσος, πέσος μέγα κοπήσονται.

Vt igitur illud non satis certo rem constituere potest: & fortasse nihil valet ad hoc explanandum, ita hoc firmum solidumque argumentum est. Sed non quaeritur tam a me de veritate rei, id est an stercoreatio cognita fuerit Homero, quam intellexerit ne poëta ipsam illo loco, quem indicat M. Cicero, quod sane ego non arbitror.

Quod verbis rectum esse de honore deorum, festoque die, humilis persona apud Aeschylum dixit, id re grauis vir custodivit P. Scipio.

CAP. V.

PVD Aeschylum, in Agamemnone, praeco cum Clytemnestra loquens, dixit, non oportere festum diem: dicatumque honori deorum verbis tristioribus: nuntiisque grauioris mali contaminare, affirmans liberum: remotumque esse debere ab omni huiusmodi re, quidquid ad deos colendos: honoreque afficiendos pertinet. Verba grauisissimi illius poëtae sunt haec,

Ἐυφίμων ἡμῶν οὐ πρέπει κακαγέλω
 Γλοῖσσι μιάνειν. χῶρίς ἢ τιμῆ θεῶν.

Quod igitur ille verbis rectum esse, ac seruari debere affirmavit, id P. Scipio re factoque verum esse declaravit, cum causam dicere noluit ea die, qua victoriam illam praeclaram consecutus erat: ac populum R. ingenti metu liberarat. Tota res accurate copioseque exponitur a T. Livio libro xxxviii. Verba tamen Scipionis ipsius, quae tunc habuit ad tribunos plebis, qui riteseque, hic ponam, digna magnitudine animi ipsius: & tot tantisque rebus pro imperio populi R. & salute totius Italiae gestis. Hoc inquit die tribuni plebis, vosque quirites, cum Annibale & Carthaginensibus signis collatis in Africa bene ac feliciter pugnaui: itaque cum hodie litibus & iurgiis superfederi aequum sit, ego hinc extemplo in Capitolium ad Iouem opt. max. Iunonemque & Mineruam ceteroque deos, qui Capitolio arceque praesident, salutandos ibo: hisque gratias agam, quod mihi & hoc ipso die & saepe alias egregie gerendae reipublicae mentem, facultatemque dederunt: & quae sequuntur.

Declaratus locus Aeschyli e Prometheo: scholionque, quod in ipsum extat, emendatum.

CAP. VI.

VRPE mendum est in scholio quodam in Prometheum Aeschyli, quod si sustulero, spero me gratum studiosis facturum, cum animaduersione illa sit non parui ponderis, ac valeat multum ad artem ipsam poëtarum illustrandam. Quo loco igitur queritur vehementer Prometheus de iniuria, quam se accepisse putabat a Ioue: dirigitque orationem suam ad elementa ipsa rerum, naturasque eas aeternas: inritum autem illius lugubris cantus est. ὦ θεὸς αἰθέρη καὶ ταχύπτεροι πνοαί. legitur hoc scholion, corruptum in mea etiam editione. μεγαλοφῶνός δὲ τὰ πύσασα σοιχῆα επικαλεῖται, μόνος, φῆ δὲ πάντων ἀπασάντων. quorum, profecto extremorum verborum sententia leuis & insulsa est: legi vero debet, superiore sententia verbis, quae nunc relinquo, absoluta. μονῶν δὲ, πάντων ἀπασάντων. valent autem ipsa, Prometheum solum loqui, quia ceterae personae illius fabulae discesserant e scaena: solusque ipse illic relictus erat. Non tam igitur (nisi fallor) valet illic μονῶν δὲ cantum lugubrem, vt saepe, quam orationem alicuius, qui secum loquatur, ac, quae tempus illud fert, nullo audiente, pronuntiet. Quemadmodum sane grammatici veteres capere quoque hoc verbum conueuerunt. Vt Donatus cum Bacchis Terentiana inquit. Quantam obtuli, aduentu meo, laetitiam, & quae sequuntur, vsque ad exitum eius scaenae. Reliqua pars argumenti per monodiam narratur, sed etiam in eadem hac fabula Aeschyli infra,

cum

cum statim vt aduenit, Io dixisset. τίς γὰρ. τί γένος. τίνα φῶ λῦσον, ita incipit scholion, quod declarat eum locum. τὸ τῆς Ἰούς ἐπιστόδιον μονῶν δὲ μῦθ'· ἔχει δὲ πρὸς ὑποκείμενον, συνάφην.

Quod Virgilius inquit, Paris alter, videri ad imitationem loci Euripidei prolatum.

CAP. VII.

PARIS alter, quod Virgilius inquit ex persona Iunonis, Aeneae infensae: odioque vehementiore flagrantis in illum, manifesto significauit, vita & factis futurum illi delicato & libidinoso homini similem Aeneam, vt ipsum ita exprimeret, vt non facile ab illo distingui posset. Eodem pacto Andromacha apud Euripidem in fabula, cuius index est Troades, cum Hecuba loquens, ait, ὁδῶτις ῥος ἄισσ, cum & ipsa idem ostendere vellet, inuentum inquam esse, qui sceleratum illum hominem & impurum imitatus esset, ac factum illius improbillimum in altera ipsius filia reddidisset. Verba Andromachae sunt, magno dolore commotae.

Φῶ. φῶ. ἄλλος τις αἰσῶ ὡς εἶαικε θῶτερος.
 Γαυδὸς πέφνη σῆς.

Duxit igitur hoc quoque e Graeco sermone Latinus poëta: mirificeque id expressit, neque tantum eo loco, verum etiam altero hoc ex eodem opere, cum scilicet cecinit, muris iterum immineret hostis Nascentis Troiae: nec non exercitus alter. Sed etiam in pastorali carmine. Alter erit tum Tiphys, & altera quae vehat Argo Delectos heroes.

Supplicium, quod sumpsit Agamemnon de hoste iam mortuo, cum saeuum videatur, iustam causam habere.

CAP. VIII.

HOMERVS fecit Agamemnonem saeuum supplicium sumpsisse in proelio de filiis Antimachi Troiani, non quia odio proprio ipsorum aliquo illos prosequeretur, sed quia iratus merito erat eorum patri, qui muneribus acceptis a Paride, causam ipsius enixe defenderat, ac non reddi debere Helenam praeter ceteros omnes, & ipsos pecunia corruptos: gratiaque regij filij, semper censuerat. iisdem igitur poenis vel ludibris potius, facit ipsum vsu in alterum illorum, quibus M. Cicero narrat vsu fuisse impurum hominem Dolabellam in C. Trebonium, quem Smyrnae insidiis interfecit: verba Latini oratoris sunt. Post, ceruicibus fractis caput abscedit: idque fixum gestari iussit in pilo. reliquum corpus tractum atque laceratum, abiecit in mare. Graeci vero poëtae sunt haec.

Ἴππολόχος δ' ἀπόρουσε. τὸν αὖ χαμαὶ ἐξέσφιξε
 Χεῖρας ἀπὸ ἐφεί. τμήσας, ἀπὸ τ' αἰχίνας κόψασ'
 Ὀλμον δ' ὅς ἐσθνε κολύμβησαι δι' ὀμίλου.

Nisi quod igitur Hippolochi caput non gestauit in pilo, reliquis partibus expleuit odium suum in hoste Agamemnon, quibus vsus est crudelissimus cuius in aduersario, sed tempus illud non ferebat, vt hoc etiam pacto rabies illa exerceretur: longeque alius vsus erat tunc pilorum ac lancearum. Virgilium vero moris huius, vt priusci, mentionem facere notum est: ita enim Nisi & Euriali capita a Latinis gestata his verbis, tradit. Quin ipsa arrectis (visu mirabile) in hastis. Praefigunt capita.

Quod postea crebro usurpatum est μεταφορικῶς, κείρειναι, & quod respondet ipsi, tonderi, videri posse ortum ab Homero.

CAP. IX.

PTE prorsus & eleganter de ouibus & omni pecore, cum pascuntur, a Latinis poëtis dictum est tondere ipsas herbas & prata: nihilque magis simile afferri potest ad demonstrandam naturam eius rei: rationemque pascendi, qua vtuntur pecudes. nam & paulatim progrediuntur: nihilque intactum relinquunt, & summas tantum partes herbarum decerpunt. Fluxisse autem haec translatio videri potest ex Homeri Iliade: primumque illum, diuinum poëtam, vidisse existimare non stulte licet similitudinem harum rerum, ideoque ab altera ad alteram ornandam: honestiusque exponendam, vocabulum transfulisse: vbi enim facit Aiace, pedetemptim discendentem e proelio

G g 2 proelio

proelio, quia impetum in se vnum omnium Troianorum amplius sustinere non posset, si millem asello, segetem depascenti: contemnentiq; puerorum verbera, inde ipsum depellere conantium, inquit de tarda illa belua, quae semel nacta erat facultatem sedandi famem. κείραντ' εἰσιλθὼν βοᾶδ' ἰλίον. Lucretius postea cecinit, admirabili ingenio & ipse praeditus, Nam saepe in colli tondentes gramina laeta Lanigeræ raptant pecudes. Nec non Virgilius, secutus illum, vt arbitror, idem pluribus locis vsurpauit, vt cum in libro primo de re rustica inquit, Tercentum niuei tondent dumeta iuueni. M. Cicero, cum exprimeret versum Graecum, ore Epaminondæ Thebani, summi imp. prolatum, retinuit hanc translationem, quam illic inuenit, vt a me olim declaratum est. Latinus igitur versus est: Consiliis nostris laus est attonsa Laconum. Idem vero verbum est in Graeco, quod in Homericò illo. significare autem voluit auctor ipsius, prudentia clarissimi illius ducis factum esse vt gloria Lacedaemoniorum, ab ipso in bello superatorum, magna ex parte minueretur, & quasi florem omnem amitteret. Vt autem auctor Graeci eius versus κείραντ' posuit pro conteri & extenuari, ita quoque Homerus in Odyssea, cum de fortunis Vlyssis loqueretur, quae a procis absumebantur, eodem pacto ipso non semel vsus est, sed etiam Sophocles ad alia aliquando transtulit, vt in Aiace, cum ipsum insanientem, impetum fecisse in greges pecudum captarum significauit: magnumq; numerum ipsarum gladio interfecisse: nec non in Trachiniis eodem verbo μεταφορικῶς vsus est.

Locus ex epistola Ser. Galbae, valde similis esse declaratus Homericò loco.

CAP. X.

DEM fecisse se narrat Ser. Galba in proelio Mutinensi, cum e mediis aduersariis saluus abire niteretur, quod fecit Homericus Ajax, cum & ipse cederet Troianis, nec impetum ipsorum vilo pacto amplius ferre posset, vt enim tutus esset a iaculis, quae sciebat in se, terga dantem, iactum iri a Troianis, reiecit scutum atque ita partem illam corporis expositam hosti, eo periculo liberauit. verba haec Galbae sunt in epistola ad M. Ciceronem. Interim video me esse inter Antonianos: Antoniumque post me esse aliquanto, repente equum immisi ad eam legionem, quae veniebat e castris, scuto reiecto. Antonioniani me insequi, nostri pila conicere velle. An non tam fecit hoc Galba, vt se a telis inimicorum tutum praestaret, quam vt amici speciem suis, ad quos confugiebat, praerberet? hoc enim ostendere videntur superiora extrema verba. sed certe subitum illum consilium duobus modis eo tempore ipsi prodelle potuit. Homeri versus, quem significauit, est: ἤ δ' ἔπειθ' ὄπισθεν δὲ βάλων σάκος ἔπαβ' ἄρ' ἔπειθ'. Ajax ipse hoc facto sine dubitatione, cum potius honeste cederet, quam effuse fugeret, posteriorem partem corporis tegere voluit, nec aliquid mali a suis, cum ab illis cognosceretur, metuebat.

Declarantur, qui sint νόμοι θετικοὶ apud Aristotelem; ostenditurque locus vitium non habere, quem tamen quidam vt mendosum culpauerunt.

CAP. XI.

ARISTOTELES commemorat in extremo ij. libro πολιτικῶν leges quasdam, quas Thebanis Philolaus Corinthius scripserat de liberis adoptandis: id enim valere illic arbitror πῶς παιδοποιήσας, vocatas ab illis esse νόμους θετικούς, de cuius posterioris nominis ratione quid sentiam, non sine causa declarabo. video enim verbum illud negotium exhibuisse non paucis, qui libros eos accurate legerunt. cum etiam extiterint, qui ipsum mendosum putarint, ac pro θετικούς legi debere τικτικούς, existimarint. ij autem, vt apparet, lapsi sunt etiam in eo, quod superius illud πῶς παιδοποιήσας, de procreatione liberorum valere crediderunt. alij, qui verbum illud ipsum suo loco reliquerunt in notione eiusdem: rationeque reddenda ipsius nominis aberrarunt. Ipse igitur puto lectionem integram, ac veram esse: θετικούς que νόμους illos appellatos, quia θεῖται πᾶντα consuetudo erat dicere, cum asciscere sibi alienum filium, & in familiam suam adoptare, significare volebant. quod etiam iis verbis, vt satis notum est, ostendebant παιῖδαι πᾶντα, vnde suspicor ab Aristotele supra leges eas πῶς παιδοποιήσας dictas. Qui totam rem consiliumque Philolai apud hunc, summum scriptorem, perspexerit (nisi fallor) ita existimabit. Excogitaret enim hoc ille, vt numerus familiarum seruetur, qui manifesto minuebatur, si aliquis liberos non suscepisset. Hoc igitur remedium ille huic malo adhibuerat, vt qui procreare liberos ex vxore non potuisset, alienos sibi adoptaret.

Deleta

Deleta macula ex oratione pro Deiotaro, totusque locus explicatus.

CAP. XII.

OCVM (vt opinor) apud M. Ciceronem mendosum, libet emendare: maculamque e pulchro illustriq; loco delere, qui tamen nunc talis, contaminatus, minime videri potest: multumque splendoris ac gratiae suae amittit. Ita igitur in oratione pro Deiotaro verba haec vulgo leguntur. Praesertim cum is vnus esset, qui posset de absente se vindicare. Loquitur de Phidippo medico, seruo regio, quem Deiotarus cum legatis suis ad C. Caesarem Romam miserat: docetque sapientissimum illum regem stulte facturum fuisse, si illum, quem conscium tanti sui maleficij sciret esse, Romam proficisci passus esset. Arbitror igitur in extremo eorum verborum vitium esse, ac pro vindicare, non magna mutatione litterarum facta, indicare legi debere: supra enim quoque de illo, vt indice, locutus est: inquit enim, Medicum indicem subornauit. ille enim, si verum fuisset, quod accusator aiebat, vnus poterat consilium Deiotari aperire, cum fratres ipsius, qui erant conscij, in vincula a Deiotaro coniecti forent. quod autem valet vna cum aliis argumentis multis, ad opinionem meam constituendam, mos Ciceronis est, non tantum dicere indicare aliquem, cum ostendere vult μινύμην & improbum factum ipsius patefacere, verum etiam, de aliquo, vt cum pro L. Flacco inquit, Sed tamen quis tibi Laeli de epistolis istis iudicauit? Animaduerti etiam, quod proferre valde vtile esse arbitror ad hunc optimum auctorem purgandum, multis locis apud eum perperam pro indices legi in excusis libris iudices, qui error natus est ex similitudine vnus litterae, sed vt ad propositum redeam, quomodo potuit seruus ille & infimus homo de Deiotaro rege vindicare, aut quomodo sermo hic elegans latinusque est?

Legem de non dandis sepulturae corporibus proditorum, primum latam ab Homero.

CAP. XIII.

RAMMATICI illi veteres, vndique poetam ornandi studiosi, affirmabant legem eam seueram, qua vetabatur, proditorum corpora sepelire, ortum habuisse ab Homero: ille namque fecit Hectorem in suis valde secundis rebus, cum speraret se castris hostium potiturum, si Troiani milites officio functi essent, sibi que a spoliandis corporibus hostium eo tempore temperassent, vt metu omnium ingentium suppliciorum inde eos abstererent, in aliis grauib; poenis hanc etiam minatum esse: dixisseque quemcunque nactus fuerit illorum, remotum a loco, in quo acriter proeliabatur, se ipsum obruncaturum, nec passurum etiam vt fratres sororesque ipsius mortuum eum comburant, vt moris tunc erat.

Οὐ δ' ἂν ἐγὼν ἀπαύδουθε νεῶν ἐτέρωθι νοήσω
 Αὐτοῦ οἱ θάνατον μὴ ἴασθαι, οὐδὲ νῦν τόν γε
 Γνωτοῖσι γνωτοῖσι πύρος λελάχουσι θάνατον.

Scholion vero hoc vetus illic vetustissimus liber habet Ἐνθάδε νόμος, τὸν προδότην μὴ θάπτειν, παρὰ τῆν νόμοθεπόντων ἐκινήθη. Notum autem est hoc etiam M. Antonium Ciceroni, vt alia non nulla, inique obiecit, quod corpus P. Lentuli ad sepulturam Iuliae vxori ipsius: matrisque suae, non dedisset, quod non tantum ipse facile purgat, sed etiam Plutarchus in Antonij ipsius vita falsum esse testatur, & si vere id poterat, vt reip. hostis, si legem eam sequi voluisset, quemadmodum etiam, qui ei tempori defuisset, vt inimicum communis salutis, puniri posse Hektor recte arbitrabatur.

Quod vere Plinius dixit de tempore votorum, prolatum quoque fuisse; ac plenius etiam, a Graeco scriptore.

CAP. XIII.

VOB Plinius dixit, cum de Helpidis Samij periculo vitae magno loqueretur, qui non sine causa sollicitus de sua salute, inuocauit liberum patrem, vt sibi praesidio esset. Quoniam tum votorum locus est, cum spei nullus est: quod ipsius dictum vim habet γνώμης, inueni animaduertum olim fuisse, & litteris etiam proditum, a Graeco, erudito viro, cum accurate legeret Homerum, & studio etiam suo ipsum illustraret: vbi enim poeta facit Troianos, Hectore duce, qui tamen antese

habebat Apollinem, iter ipsi munientem, atque aggerem fossae exaequantem, in castra Graecorum irupisse, narrat ipsos desperatos paene de sua salute, ad preces deorum confugisse. atque ipsis supplices manus tetendisse, quomunere in primis eo tempore egregie functus fuerit, maxime pius homo, Nestor: illicigitur in antiquo libro vetus hoc scholion legitur, Δυσυχιάδ' ἐπίτασις, καὶ σωτηρία ἀπόγνώσις, θυχὴ δ' αὖτ' ἴδων. Quae verba manifesto idem valent, quod Pliniana illa, vel potius posterior pars ipsorum: nam Graecus ille, quicumque fuit, existimavit duplicem quasi ortum esse votorum. cum scilicet res aduersae sine modo crescunt, & cum, qui illis premuntur, nullam, aspiciunt viam salutis.

Eadem laude, maxima illa quidem, ac propria vtriusque populi, affectis se suos ciues, Sallustium ac Thucydidem.

CAP. XV.

Sallustius honeste praedicat de veteribus illis Romanis hominibus, a Thucydide primum tributum fuerat Atheniensibus, qui ipsius aetate viuerent. Non sine causa igitur putaret aliquis Latinum scriptorem, accuratum hominem & eruditum, id sumpsisse a Graeco, qui magna cum laude, & singulari opinione prudentiae in eodem studio versatus fuerat. intelligo autem cum inquit. Post, ubi pericula virtute propulerant, sociis atque amicis auxilia portabant: magisque dandis, quam accipiendis beneficiis amicitias parabant. Verba autem Periclis sunt apud Graecum auctorem haec: Οὐδ' ἄν παύσονται, ἀλλὰ θροῶντες, κτώμεθα αὐτὸν φίλους. Et tamen id, quamuis in mentem antea venerit Thucydidi, qui fecit ipsum dictum a Pericle, non minus vere puto pronuntiatum fuisse de Romanis viris: optimaque ipsorum, ac sanctissimae disciplinae conuenite.

Quaesitum, an Asius Homericus Nisi Virgiliani fuerit frater.

CAP. XVI.

Nillepide quaeri possit, an Asius, Troianus homo, quem Homerus Hyrtacidem vocat, Nisi fuerit frater, illius valde celebrati a Virgilio, & vt fortissimi militis, ita etiam fidissimi amatoris. nam ipse quoque Hyrtaci filius fuisse dicitur a Latino poeta. Nisus erat portae custos, acerrimus armis Hyrtacides. Homerum vero de suo illo verba sunt. Ἀλλ' οὐχ ἕρτακίδης ἐδελ' Ἀσίου, ἀρχαῖος ἀδελφῶν, Ἀλλ' ἐκείν' ἠγάπησε καὶ ἠνίοχον, θεράποντα. Possunt etiam non sine causa existimari fratres fuisse, quod paringentium animusque in illis erat: ambo enim aggressi sunt rem periculi plenam: & inducuntur ab his maximis poetis in primis audaces, quamuis fossasse veriori culpa affinis fuerit Asius, qui contempsit optimum consilium Polydamantis, sapientissimi viri, & cui ceteri omnes paruerunt. nec tam iustam causam, quam Nisus habuerit, vt vitam salutemque suam tanto periculo obiceret. Huiuscemodi autem quaestiones non ineptae putantur olim ab ingeniosis & disertis viris in eo poeta natae, quem semper in manibus habebant, & cuius singulas voces & sententias diligenter ponderabant. Nam, cum Alcmaeonem, quem grauiter perculsit in pugna, commissa ad munitiones Graecorum, Sarpedon, Thestoridem vocet, quaesitum est eodem pacto an ille Chalcantis auguris fuerit frater, quem etiam idem, princeps omnium praecarum, e Thestore quodam natum facit. Nec tamen me fallit repertos aliquando aliquos, qui grammaticos hoc nomine in simulant, vt qui ingenium contererent in tenuibus rebus: & unde nullus magnus fructus caperetur.

Disputatio de loco Lucretiano, qui videtur culpa affinis.

CAP. XVII.

VERBOR magnopere, ne antiqua consuetudo Atticorum, qui aliter capiebant hoc vocabulum καρδία, quam inferioris aetatis Graeci fecerint, non percepta T. Lucretio, causa ipsi fuerit magni erroris: vbi enim ille describit atrocem illam pestilentiam, quae inuasit Athenas, expressam magna ex parte e Thucydide, loquens de initio eius morbi & quas corporis partes, ordine quodam seruato, occuparet, tradit ipsum postquam in pectus descenderat. nam a summo capite ordiebatur, in cor conflere solitum, quod cum fiebat ilico aegrotus moriebatur, cum tamen Graecus ille, grauis scriptor, nactus morbum, descendente semper, post pectus in stomachum penetrare solitum; quo

quo etiam in loco non consisteret, sed inferius semper ferretur: καρδία enim in prisca illa lingua stomachum valet, quod testantur etiam veteres grammatici; nec non Galenus ipse pluribus locis. Verba igitur Thucydidis. καὶ οὐδ' οὐ πρότερον χρόνον κατέβαινον ἐς τὴν στήθιν πόνος μετα βυχθῆος ἔχουσαν, καὶ ὅποτε ἐς τὴν καρδίαν σπέρται, ἀνίσταται τὴν αὐτὴν καὶ ἀποκαθάραται χολῆς πύσαι, ὅσαι ὑπὸ ἰατρῶν πονομασμέναι εἰσὶν, ἐπιτίσσει. Non tantum igitur auctoritates scriptorum docent valere eo loco καρδία stomachum, sed praeterea quae tradit statim consecuta, idem declarant: illa enim in stomacho fiunt, non in corde: neque enim subuertitur cor, sed stomachus, vt in hoc ipso etiam manet bilis, & tamen Lucretius inquit, manifesto hunc locum vertere in animo habens.

- Inde vbi per fauces pectus completrat, & ipsum
- Morbida vis in cor maestum confluxerat aegris
- Omnia tum vero vitae claustra lababant.

Tela in pugna μεταφορικῶς ab Homero dicta εἶναι de manibus militum: & eadem a Cicerone cum eodem ornatu, fluere.

CAP. XVIII.

MNIS elegantiae, omnisque in dicendo virtutis dux: auctorque fuisse Homerus, non sine causa existimatur. quas inde postea studiose acceperunt, non poetae tantum, Graeci ac Latini, verum etiam oratores. Hoc ego aliis exemplis verum esse atque ita se prorsus habere, ostendere mihi visus sum; & nunc etiam argumento hoc non malo comprobabo: cum enim ponere ante oculos vellet vim ingentem ac multitudinem telorum, quae in pugna, commissa ad murum munitionemque castrorum, mittebatur a Graecis in Troianos, & a Troianis rursus in Graecos, vsus est verbo translato: inquitque: nam antea collatione vsus erat in eadem illa re illustranda, cuius collationis haec est redditio,

- Ὡς τῶν ἐκ χειρῶν βέλε' ἔρρεον, ἢ μὴ ἀχαιῶν
- Ἡ δὲ καὶ ἐκ τρώων.
- M. Cicero igitur in xij. Philippica inquit, ab eadem re verbum transferens. Excident gladij: fluent arma de manibus: nihil enim minus quam fluere arma possunt, si quis proprie id verbum vsurpet. Nec tamen me fallit M. Ciceronem, non copiam telorum immisam in hostes, voluisse ita significare, sed casum prolapsionemque ipsorum, quae tamen & ipsa cum copiose & sine cura eorum, qui antea tenebant, id fit, apte & ipsa illo verbo demonstratur. Quin etiam cum idem optimus poeta, non sane illo ipso verbo, sed pari ipsi, μεταφορικῶς itidem vsus esset in eadem re exprimenda: ostendere enim volens manum militum per portam fractam se coniecisse in castra, cecinit.
- Ὀἶδε κατ' αὐτῆς
- Ροιπτάς ἐσίχωντο πύλας.
- Cicero autem eodem pacto inquit, C. Marius, influentes in Italiam, Gallorum copias repressit. Nec non Virgilius, cum cecinit, pilataque plenis Agmina se fundunt portis.

Sententia Ciceronis elegans, concinnaque, ostenditur facta ad similitudinem Graecae vocis.

CAP. XIX.

VIS non intelligat non temere collocasse M. Ciceronem propinquo in loco, duoparia inter se, verba, vel potius adhibito summo studio: vocemque Graecam, multis modis huic similem, exprimere volentem, ita scripsisse in iij. oratione aduersus M.

- Antonium. Nam me iisdem edictis nescit laedat, an laudet. quod vt planius cognoscatur ipsum consilio fecisse, indicabo alterum locum, in quo itidem coniuncta illa sunt: est autem is pro M. Fonteio, cum inquit. Nunc vero cum laedat nemo bonus: laudent omnes vestri ciues atque socij, & quae sequuntur. cum autem dixerim, videri ipsum imitatum fuisse Graecam sententiam. peruulgatam & in ore omnium positam, intellexi vocem Apollodori Atheniensis, qui magnifice de se atque opere quodam suo, eximius pictor, praedicauit: ἠνίσταται τὴν αὐτὴν καὶ ἀποκαθάραται χολῆς πύσαι, & ipse enim profecto ludere in eadem re voluit, & cepit illam similitudinem nominum, quorum tamen notiones essent valde diuersae.

Vocis, quae vulgo editur, de valde aduerso proelio, exemplar inueniri apud Homerum

CAP. XX.

IDEVR fluxisse ab Homero & illud, quod vulgo dicitur de aliquo calamitosa proelio, & in quo acies altera paene tota deleta sit. Ne relictum quidem esse nuntium illius aduersae pugnae. Vbi enim facit, prudentem in primis virum, Polydamantem suadere diligenter Hectori, ne inrumpens in castra Graecorum, atque illic acriter pugnaturus cum hostibus, qui omnibus viribus atque opibus naues defensuri essent, secum ducat equos; exponens ore illius, quae pericula & grauiamala Troianis impendeant, si forte hostes, recepto animo, persequi coeperint Troianos: conatique fuerint eicere ipsos e castris: tunc enim remoraturam ipsos esse fossam castrorum, & omnem illam munitionem, inquit:

Οὐκ ἔτ' ἔπειτ' οὐδ' ἀρχαίων ἀπογέσθαι, Ἀφάρξον ποτὶ ἄστυ, ἰλιχθέντων ὑπ' ἀκαίων

Eodem pacto, vt suspicari licet Trogius: Iustinus certe in epitome historiarum ipsius inquit. Vt ne nuntius quidem tantae cladis superfuert, sed etiam T. Liuius libro xxxij. Vt vix nuntium tantae cladis hosti relinquere. Vt autem hoc maxime declarat plenam, integramque victoriam, ac plerumque optatur de hostibus, quos magno odio aliqui prosequuntur, ita aliquando diuerso consilio: eodem tamen animo, cupido scilicet laudis, ac gloriae ab aliquibus contemnitur, vt a M. Liuius, qui cum vna cum Claudio collega, praeclaram pugnam vicisset; exercitumque omnem Afrubalis occisione occidisset, essetque ei nuntiatum, reliquias quaedam hostilium copiarum, sine ordine vlllo abire, quae nullo negotio deleri possent, inquit. Superstint aliqui nuntij, & hostium cladis, & nostrae virtutis.

Exemplum positum animaduersionis Phalerei, de ratione imitandi Homerum, qua vsus est Thucydides.

CAP. XXI.

Vo s magnos Graecarum rerum scriptores Herodotum ac Thucydidem, summos fuisse imitatores Homeri tradidit Demetrius Phalereus, qui tamen ipsum non eodem pacto reddere, sententiaque ipsius exprimere soliti sint, sed longe alia ratione, ac iudicio diuerso. quippe cum aperte id. simpliciterque Herodotus fecerit, ac nomen etiam ipsius poetae posuerit non sententias tantum inde transfulerit: cum contra Thucydides maiore artificio id tractarit, & furta illa tegere, ac leuiter immutare, ne facile agnoscantur, temper conatus sit. Locos Herodoti, inde sumptos, monstrare, cum ipsemet se indicet, superuacaneum foret. Quin autem Thucydides sententiam hanc ab eo poeta acceperit, dubium non est: vbi enim Cnemum, ducem Peloponnesiorum, adhortantem suos: ostendentemque bene ipsos sperare debere de euentu eius proelii naualis, quod instabat, dicere, plerumque qui & plures numero essent, & magis parati forent, vincere, manifesto sumpsit hoc ab Homero: apud ipsum enim Sarpedon, cum verba faceret ad suos Lycios: accusaretque illud, quod segnes forent in pugna, ac multum remisissent veteris ferociae, rogans ipsos, vt se sequerentur, quia solus, quod magno animo aggredederetur, efficere non posset, in conclusione illius orationis inquit, loco sane ad id apto, ac valde opportuno πλιόνων δέ τοι ἔργον ἀμύνην. Sed verba etiam Graeci illius, summi scriptoris ponam, vt facilius studium ipsius, & industria in exprimendis locis eius poetae, ac suis eo pacto reddendis perspiciatur. πλὴν δὲ πολλαὶ ἀπὸ πλεόνων, καὶ ἀμύνην παρεσκευασμένον, τὸ κράτος ἐστίν.

Quis fuerit qui extenuarit laudem ducum, communicarique cum omnibus, qui fortiter pugnaissent, quod obscure dictum est a Cicerone.

CAP. XXII.

M. Cicero pro M. Marcello inquit. Nam bellicas laudes solent quidam extenuare verbis easque detrahare ducibus: communicare cum multis, ne propriae sint imperatorum, affirmare ipsum ausim certum quendam Euripidis locum intellexisse. in quo id quod dicitur studiose fit. Est autem in Andromacha: quo loco Peleus confutat orationem Menelai: principio eius disputationis ille accusat prauam consuetudinem Graecorum, qui cum victoriam aliquam nacti essent: trophaeaque constitui deberent, sinerent, vt imperator suum tantum illic nomen ascriberet: vniq; sibi eam laudem ascriberet, cum tamen totius exercitus labore ac virtute res bene gesta esset.

Locus

Locus autem ille omnibus valde clarus & illustris est. expressit vero eum, non intellexit solum Q. Curtius in historia, cum Cliti necem commemoraret: inquit enim in media expositione illius fauissimi facti. Tum Clitus, ne ipse quidem satis sobrius, ad eos qui infra ipsum cubabant, conuersus, Euripidis rettulit carmen, ita vt sonus magis, quam sermo exaudiri posset, quo significabatur. Male instituisse Graecos, quod trophaeis, regum duntaxat nomina inscriberent: alieno enim sanguine partam gloriam intercipi. Sed etiam Plutarchus in Alexandri ipsius vita, eandem rem narrans, versus Euripidis ponit. quos etiam me hic affigere, non alienum puto.

Οἱ μοι, καὶ Ἐλλάδ' ὡς κακῶς νομίζεται, Ὅταν προπῶα πολέμιων σῆση στρατός, Ὅδ' ἴν' πονούντων τῶν ἄρχων ἠγούνται τῶδε, Ἀλλ' ἔστρατηγός τιν' δόκιμον ἄρτυται, Ὅς εἰς μετ' ἄλλων μυρίων πείλων δόρυ, Οὐδέν' πλεόν δρῶν ἕνος, ἔχει πλείω λόγον.

Homines conuictos grauis facinoris, Latinos fontes & nocentes, Graecos vero vocasse & αἰτίας ὄντας.

CAP. XXIII.

M. CICERO damnatos legibus & qui supplicio affici debebant, vocauit fontes in iij. Tusculana, vbi ita de gladiatoribus loquitur. Crudele gladiatorum spectaculum, & inhumanum non nullis videri solet: & haud scio an ita sit, vt nunc sit: cum vero fontes ferro depugnabant: & quae sequuntur. idem genus hominum Celsus, de incidendis corporibus differens (quam disciplinam Graeci vocant ἀνατομὴν) appellauit nocentes: haec autem ipsius verba sunt. Longeque optime fecisse Herophilum & Erasistratum, qui nocentes homines, a regibus e carcere acceptos, viuos inciderunt: Eisdem Strabo intellexit, cum inquit ἐν αἰτίας ὄντας. id est (vt arbitror) graui culpa affines. loquitur autem de instituto quodam Leucadiorum, qui ludis Apollinis e sua Leucate petra deiiciebant in mare hominem, putantes ita a se aueruros esse grauiamala. quod etiam cum saeuum factum videretur, ritum illum seruare volentes, rationem eam excogitarunt, quae minime crudelis haberetur. Verba geographi sunt. Ἦν δὲ καὶ πατέριον πῆς λουκαδίων κατ' ἐμαυτὸν ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ ἀπολλωνος ἀπὸ τῆς σκοπῆς ζῆπιῖδαι τινὰ, τῶν ἐν αἰτίας ὄντων, ἀποτροπῆς χάριν. Sed hoc etiam putari non sine causa potest Cicero exprexisse, cum dicit quempiam in crimine esse, vt locutus est libri. vi. in Verrem. Daret, que operam, vt is eo crimine damnaretur, ne ipse esset in crimine.

Illustratus Virgilij locus, declaratumque, qui ἀφῆτοι vocentur homines, atque aliae animantes.

CAP. XXIII.

IRGILIUS, vbi de ceruo Tyrrhidae pueri, cuius caedes origo, fuit fauissimi belli: sic loquitur.

Errabat siluis: rursusque ad limina nota

Ipsa domum fera quamuis se nocte ferebat.

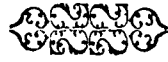
Significat ipsum fuisse ἀφῆτον; ita enim Graeci appellant beluas, quae sine custode vlllo libere vagantur, emissa ab hominibus, in quorum manum potestatemque venerint, quae tamen domum postea cum pastae sunt, reuertantur. Verbo hoc, ad aliam rem translato, egregie vsus est Ilocrates, vt admonuit Aristoteles in iij. libro de arte dicendi, quo in loco explicando, ipse olim exempla praeterea non nulla ipsius posui. Euripides quoque in Ione eodem pacto illo vsus est: haec enim tragici illius verba sunt, de illo ipso Ione loquentis. ὁ δ' ἐξ ἑοῦ δῆμι μοισιν ἀφῆτος ὡς λάδοι, παιδὸν δύναιται. Sed etiam Plutarchus in commentario, quem a materia de qua lepide copioseque illic disputatur, ἐρωτικὸν appellat, ipsum hoc verbum eodem pacto vsurpauit, inquit igitur. οὐτως, δις αὖ ἔρος κύριος ἐγγύνηται, τῶν ἄλλων δεσποτῆν καὶ ἀρχόντων ἐλευθεροὶ καὶ ἀφῆτοι, καὶ ἀπὸ τῶν ἑρῶδουλοι, διαπλουσίον. Tantam enim vim esse amoris docet, vt qui in ipsius potestate sint, statim omnium aliorum dominorum iugum exuentes, liberi & soluti viuant. Inde etiam percipimus venerios illos in Sicilia, quos saepe M. Tullius in Verrinis appellauit, cum essent ἑρῶδουλοι ac Veneri consecrati, recte potuisse ἀφῆτους nominari. Perspicitur etiam Appium illum maiorem, cuius acutam vocem commemorat M. Cicero, vbi de ridiculis agit, huc respexisse & huiuscemodi pecus aliquod significasse. Non est inquit Lucilij pecus illud, erratis: ego liberum puto esse. qualibet pascitur. vim autem ioci melius intelliget, qui torum locum apud auctorem legerit.

PETRI

PETRI VICTORII

VARIARVM LECTIIONVM

LIBER XXIX.

Πιδνμα vocatum ab Euripide μεταφορικῶς violentum saltum, sed cum adiuncto nomine, quod rem declarat.

CAP. I.

HECTORIS filium Astyanactem, puerum adhuc, post captum illum, deiectum fuisse a Graecis e muris ciuitatis, litteris proditum est, ne restaret imago vlla eius viri, qui tot ipsis, & tam magna incommoda in longo illo & periculoso bello attulisset. rem eam narraturus Euripides in fabula, cui nomen dederunt mulieres Troianae, captae ab hostibus, translato verbo vocauit iactum illum crudelem miseri & innocentis pueri, *πιδνμα*. tamquam ipse sponte inde se coniecisset, non praecipuus actus fuisset ab hoste: in hoc enim verbo, cum aliquis proprie ipsum usurpat, voluntas intelligitur eius, qui id facit, non vis ipsi adhibita: nomine tamen, quod ipsi additum est, aliquo modo

declarauit poeta saltum illum, non fuisse verum saltum, nec sponte susceptum: tradit enim eum fuisse tristem & odiosum. omnis igitur ille locus hic est.

Ἄνδρῶν δὲ πιδνμῶν εἰς τραχιλὸν ὑπόθετον

Ἐισὼν, ἀνοικτῶς πιδνμῶν ἀπορρήξας σείθεσσι.

Nos quoque patrio sermone, rem similem significantes, eodem pacto verbum transferimus: venit enim in consuetudinem vox haec apud nos: dicuntque vulgo, cum id ipsum exponere volunt, intelligo inquam exturbatum esse quempiam ex alto loco, ut intereat. il saltu di Baldaccio; quod ex historia sumptum est: fuit enim olim centurio, quod etiam rerum nostrarum scriptores memoriae mandarunt, qui cum suspectus inuisusque esset illis, qui tunc ciuitate portebantur, exturbatus, indicta causa, fuit e fenestris publici palatij atque ita interfectus: Baldaccius autem ipsi nomen erat. Hinc autem, ut ex plurimis aliis rebus, perspicitur potest similitudo nostri cum Attico sermone. Sed hoc relicto, idem tragicus in Oreste fecit Electram appellatam motus illos corporis, quos Orestes insanus edebat, depellere a se furias studens, *δυσυχὴ πιδνματα*. in superiore vero eadem fabula, rem eandem indicaturus, alio verbo translato ipsam demonstrauit, appellauitque casum illum eius pueri *δίσκημα*. qui discus sursum iactus, ut moris erat, cadebat. ita igitur cecidit Astyanax. nam posteriore etiam hoc loco, cum discus animi causa iaceretur: contra autem iactus eius pueri esset tristis, *πιδνμα*, id est amarum saeuumque ipsum vocauit. Quo etiam epitheto vsus est, distinguere itidem volens illum a ludico saltu in Hippolyto, cum inquit *πιδνμῶν εἰς ἄδου πικρὸν ὀρμησισά μοι*: sermo autem erat de Phaedrae nece. Eodem pacto ut planum fiat quam frequens apud eum foret haec translatio, in Hecuba, *ἄλματα βίαια* vocauit. Sed etiam in Ione Euripides ab instrumento illo, cuius erat vsus in ludicris certaminibus verbum conformauit, ac de saltu, vel iactu potius Creusae, inquit. *ἴδου πετραῖον ἄλμα, δισκοδιδασκαλῶν*. Disci vero ipsius forma, cum lusionis illius vestigium nullum extet, perspicitur in antiquis monumentis: habet enim apud nos Franciscus Gallius, artifex egregius, & in ea familia natus, quae floruit multitudine, & gloria eius generis opificum, ac nobilium architectorum, brachium discoboli e marmore, firmum validumque, quale esse oportebat eius, qui illi ludo cum laude operam daret: nam Homerus quoque *πιδνμα* Phaeacis *βραχιόνων* vocauit, in eo se exercentis: in manu autem illud discum habet, cuius diameter est pes.

Declaratum

Declaratum certa ratione, Aeschylum fuisse valde disertum, & uberem in scribendo.

CAP. II.

AESCHYLVS ille, non grauis solum tragicus, elatusque in primis fuit, verum etiam eloquens ac copiosus. declarant facundiam ipsius loci quidam apud eum, quibus idem prorsus dixit variis verbis atque iis omnibus elegantibus, ut cum grex Eumenidum queritur Orestem sibi e manibus aufugisse: in quo tamquam fera quadam, captando multum illae laborant. Sumptis igitur verbis a studio venatorum propter similitudinem illae primum inquit. *ἔξ ἀρκύων πέπικον* deinde, ab eadem re verba transferentes. *οἷχεται δ' ὁ δῆρ*. Sed etiam eadem manus furiarum ait, eandem rem ostendens. *ὑπὸ κρατῆτι τ' ἀγρῶν ἄλμα σα*. alio etiam loco, significans, vnde id factum esset: ac de illa iniuria libere cum Apolline querens, oratione ad eum conuersa, protulit.

Ἰὸ πά διδς, ἐπέκλωπος πέλη. Porphyrius Tyrius, qui in aliis multis suis, maximisque ingenij dotibus, valde studiosus fuit gloriae Homeri, cum purgare poetam vellet: tuerique dignitatem ipsius aduersus non nullos, infantiam eius & *ἀδυναμίαν* improbe accusantes. quod iisdem versibus saepe vteretur atque iisdem sententiis pluribus locis, eandem rationem, quam ipse nunc, in illis suis quaestionibus in eum poetam secutus est: monstrauitque non nullos locos, qui valde diuersis verbis, cum iisdem prorsus essent, quod ad sententiam facit, expressi expolitique forent. quod videbatur arguere, ac plane declarare fuisse illum eloquentissimum, ac summam facultatem habuisse exornandae orationis: atque idem omnino variis modis tractandi.

Qui animum tenerum dicit, quod fecit Homerus, videri dicere eundem mortalem.

CAP. III.

PETAT Homerus animum crescere vna cum corpore: vocat enim ipsum *ἀπαλόν*, id est tenerum ac mollem. qui tamen cum ita de illo sentit, loquitur de hinculo teneraque belua, non de homine. vbi igitur ostendere vult: & auxilio similis aperire, quam facile interfecerit Agamemnon duos Priami filios, Isum & Antiphum, quibus pereuntibus opem nullam tulerint Troiani perterriti, facit illam rem similem praedae leonis, qui spectante cerua, nec remedium vllum illi malo adhibente, cum peruenerit ad cubile, deuoret ipsius natos infirmos. nec vllam in partem resistere valentes. Verba poetae sunt.

Ὡς δὲ λέων ἐλάφῳ παχέως νήπια πίννα

Ῥηιδίως ἐμείαξε, λαβὼν κρατερῶσιν ὀδούσιν

Ἐλθὼν εἰς θύνην ἀπαλόντε σφ' ἤπερ ἀπύρα.

Epicurus autem, cum poneret idem etiam contingere animo hominis, ut scilicet vna cum corpore oriretur ac cresceret: nec non etiam tabelceret: viresque amitteret, argumentabatur ipsum esse mortalem. Lucretius, cum omnibus opibus ac viribus id confirmare vellet, ipsum etiam hoc iis verbis expressit. Praeterea gigni pariter cum corpore & vna Crescere sentimus: pariterque senescere mentem. & quae sequuntur, apta ad id comprobandum. Vetus quoque scholion in eum Homeri locum, narrat Antipatrum etiam medicum affirmare solitum crescere vna cum corpore animum. qui (ut opinor) de animo hominis, non alicuius expertis rationis animantis, ita sentiebat, de quibus dubium nullum est. Cum autem *ἀπαλόν ἤπερ* exprimere volens, dixerim, tenerum animum, certum est, vel ex illo prouerbio *ἔξ ἀπαλῶν ὀνύχων*, quod Cicero a teneris vnguiculis reddidit, verbum hoc Latinum respondere plerumque illi Graeco: & si molle etiam satis accommodatum notioni illius aperiendae arbitror, nolo tamen praeterire, quin admoneam, ignem etiam ipsum *ἀπαλόν* vocasse aliquando bonos auctores, cum ipsum, ut ratio quarundam epularum postulabat, lentum illis & non subitum: vehementemque dari debere, significarent: ita certe locutus est Athenaeus, cum inquit. in ix. libro. *καὶ τὰ πάντα διατρέψασα ἐπιμελῶς, ἐνέβαλον εἰς λοπάδι κωνὴν, ἀπαλὸν καὶ σαυεχὲς διδουε τὸ πῦρ*. Quod etiam tenerum vocauit Horatius, cum praecepta falsi Epicurei traderet, in satyra scribens.

Si vesperinus subito te oppresserit hospes
Ne gallina (malum) responset dura palato,
Doctus erit, viuam mixto mersare falerno:
Hoc teneram faciet.

ἀπαλόν itidem appellabant Graeci, quamuis in eo ostendendo non vno tantum hoc vocabulo vterentur, sed idem etiam *ψαθυρὸν* & *πακρὸν* vocarent. intelligo inquam dapes, quae sine intervallo

teruallo temporis, siue huiuscemodi quapiam ratione, ori stomachoque idoneae factae fuerint: quod testatur etiam Plutarchus, qui & ipse in vi. libro συμποσιακῶν, aliam viam eiusdem rei efficiendae ostendens, quaerit causam ipsius, dicens cur tenera cito fiant, quae mortua in ficu suspensa fuerint: *κατὰ* hic ipse illa appellat, idest in indice: infra tamen in quaestione ipsa dissoluenda inquit de gallo, qui hoc artificio coqui, breui tener factus erat: vnde ille ab omnibus laudatus fuerat. *ὅτι πρὸ Ἡρακλείτεθυμολῶν ἀλεκτρούνα παρὰθεῖς ἀπαλόν, ὡσὺ χεῖρον, νεκρὸν ὄντος καὶ πρόσφατον.* Cum autem, collectis multis exemplis, accurate disseruerim de Graeca voce ἀπαλόν, addere praeterea volo, veteres illos videri vocasse ἀπαλά, oua, quae in aquam sine putamine coniecta coquuntur, vnde nos, patrio sermone ipsa, affogate, μεταφορικῶς appellamus, simulque Cornelij Celsi locum emendare valde corruptum in quarti libri cap. iij. apud eum enim legitur, in excusis libris. Sorbitionibus vtendum; itemq; ouis sorbilibus, aut a pullis mollibus, ius aliquod assumendum: nam pro a pullis scripti quidam habent apalis: vt noster etiam quidam, satis antiquus, & fidelis, qui seruatur in Medicea bibliotheca: cum autem videatur alterum horum, idest, aut apalis, aut mollibus scholion esse, verisimilius est, Graecum ἀπαλοῖς, declarationem fuisse Latinae vocis, mollibus, quae sequitur; quis enim vti quam crederet Romanum scriptorem, & eum quidem purum, atque elegantem in media oratione sua Graecam vocem vsurpasse: priscorum autem grammaticorum morem fuisse Graecis nominibus, vt magis communibus, magisque notis, vim aperire, notionemque Latinorum verborum, satis notum est: cuius totius sententiae est Ioannes uincencius Pinellus, qui me huius eruditae, diligentisque animaduersionis admonuit, vt amicus meus summus, & laudis meae vndique studiosus.

Monstratum exemplum apud Euripidem eius sermonis, quo vsus est Aeolus ad Iunonem, cum se totum dixit esse in potestate ipsius.

CAP. III.

VOD fecit Virgilius, Aeolum Iunoni dicere, cum se paratum esse ostenderet, facere quodcumque illa iussisset: nec posse aut debere vllum ipsius imperium recusare. quod inquam fecit ipsum his verbis orationi illius deae respondere. tuus o regina, quid optes,

Explorare labor: mihi iussa capessere fas est.

Idem apud Euripidem in Ione respondet vetus famulus illius familiae, Creusae: quae se opera ipsius vti velle significarat in re non satis honesta. vel potius affini graui sceleri ac nefaria. haec igitur ipsius verba sunt, ostendi sibi volentis locum ac modum illius rei peragendae.

ποῦ καὶ τι δράσασ, σὺν λέγειν: πάλιν δ' ἐμὸν. potest igitur facile cognosci huius etiam sententiae exemplo breuitas & elegantia Graeci sermonis, qui paucioribus verbis idem commode expressit. sed etiam auctoritate duorum horum locorum perspicitur hanc orationem conuenire illis, qui paratos se esse ostendunt, cum rogantur a potentioribus, facere improbum aliquod facinus: aliquo modo enim ita se purgant: & obscure culpam illorum scelerum in auctores conferunt: nam, quod petierat etiam ab Eolo Iuno, faeuum erat, tantum periculum creare classi & illam paene mergere fluctibus, nullius culpae conuictam, sed ob proprias tantum inimicitias & odium.

Mentio cruentae illius facis, quam vaticinata est Cassandra, inuenta apud Euripidem.

CAP. V.

VM apud Euripidem Troadibus, Helena se causam non fuisse belli Troiani: exitiique illius praeclarae urbis ostendere vellet: primumque Hecubam sustinere causam eorum malorum dixisset, quae Paridem pepererat, addidit assignari debere culpam illam secundo loco Priamo, qui infantem eum non necauisset, vt facere ipsum debere a Cassandra filia obscure admonitus fuerat. nam fax illa, cruoris plena, quam ipsa furore percita, praedicauit, nihil aliud significabat, quam futurum puerum illum, qui natus erat, vel cuius partus appropinquabat, si creuisset, causam maximorum incendiorum: interitusque demum patriae. Verba Euripidis haec sunt.

*Δύτερον δ' ἀπόλεσον
Τροίαν τε κ' αὐτὴ, πρὶς βουε, οὐ κτανὸν βρέφας,
οὐδὲ Δακτύλῳ πικρὸν μίμημα, Ἀλέξανδρον πότι.*
-Scilicet eandem rem versus Latinus tragicus, cuius hoc carmen positum est a Cicero in primo libro

mo libro de diuinatione. Adest adest fax inuoluta sanguine & incendio. Multos annos lauit, ciues ferte opem & restinguite. nam pronuntiatum id fuisse a Cassandra, declarant verba, quae sequuntur. Deus inclusus corpore humano iam, non Cassandra loquitur. Testimonio vero Nonij, qui locum hunc duobus locis citat, videtur putare debere fabulam illam a M. Varrone scriptam fuisse: haec enim ipsius verba sunt primum in Fax. Fax pro face. Varro: *ἀφροντος διδασκάλου.* Confluit mulierum tota Roma, quae noctu fieri iuxta solita, etiam nunc pinea fax indicat. Idem sexagesi. Adest fax inuoluta incendio. deinde in Inuoluta. Varro sexagesi. Adest fax inuoluta incendio. Meminisse vero huius facis Virgilium quobus locis, notum est.

Vt M. Cicero belli os, ita Homerus πολέμου στόμα appellauit.

CAP. VI.

RIBVIT Homerus os bello, cum (vt putatur) vorax ipsum esse: absorbereque corpora militum ostendere vellet. nam, quod magnum ipsum illud os esse addidit, magis adhuc auiditatem belli significauit: facultatemque immensam omnia absorbendi. versus, quo vim esse hanc naturamque ipsius docuit, est hic.

Ἡ ποτὶ πολέμοιο μέγα στόμα πθουκεδνοῖο.

Cum igitur M. Cicero de bello & ipse, tamquam de vasta immanique aliqua belua, loquens, os faucesque ipsius appellauerit, non sine causa existimari potest, inde id accepisse ac summum diuinissimumque poetam imitatus fuisse, praesertim cum eo tempore studium illud ornaret ac poetae reo auxilium ferret. Haec autem ipsius verba sunt pro Archia. Populi R. laus est, vrbem amicissimam Cyzicencorum eiusdem consilio ex omni impetu regio, ac totius belli ore & faucibus, ereptam esse atque conseruatam. mirifice autem Cicero ita difficultatem illius facti ac singularem virtutem L. Luculli declarauit. qui consilio suo paene captam & oppressam extorsit e manibus Mithridatis eam urbem: & omnem conatum illius elusit.

Vetus lectio Ciceroni restituta, in perbella oratione, & noua commenticiaque inde explosa.

CAP. VII.

ALDE doctus & eloquens vir Lazarus Bonamicus: cuiusque magnum fuit nomen in humanioribus his studiis, emendare aggressus est, coniectura ductus, vt accipi ab auditore ipsius, locum Ciceronis pro Archia poeta, qui (nisi fallor) emendatione nulla egebat. cum autem quidam, iudicium ipsius, tamquam certum ac minime fallax, secuti, correctionem illam vt veram receperint: atque

sua sede veterem lectionem iniuste exturbarint, videtur id mihi indicandum esse: ac veritas huius facti tota patefacienda, ne auctoritas quorundam, huius aetatis hominum, obsit antiquis scriptoribus; & ne qui excudunt libros, putent semper explorata esse quaecumque illis visa fuerint, coniecturas saepe qualdam inanes sequentibus: ac nimis opinioni suae tributibus.

Locus vero hic est. qui sane ita, vt perspicere facile potest, in libris quoque, qui non multo supra hanc aetatem impressi formis sunt, legebatur. Quod si non hic tantus fructus ostenderetur, & si ex his studiis delectatio sola peteretur, tamen (vt opinor) hanc animaduersionem humanissimam, ac liberalissimam iudicaretis. cum igitur egregius sensus ex his verbis eliciatur atque is quidem satis planus & apertus, illi sine causa immutata voce illa Animaduersionem, pro ipsa, duo haec verba Animi remissionem restituerunt. respondet autem, in quo illos deceptos puto, qui id non viderunt, verbum Animaduersionem superiori illi Studiis non ei, quod sequitur, delectatio, vt falso ipsi putarunt. cum igitur idem paene Cicero exprimere vellet, variandae orationis causa inquit infra pro studia, animaduersionem. cuius nominis eadem fere vis, notioque est. quin autem id a M. Cicero alias hoc sensu vsurpatum sit, dubium non est. valet autem *διδωρῖα. σκέψις.* Quid oportuit igitur fidelem ac germanam scripturam contaminare? atque ipsam improbe loco suo depellere?

Motum illum animi, quem significauit Cicero in Catilina ex acto, & Virgilius in tauro victo, declaratum extitisse, in aliis fortissimis personis.

CAP. VIII.

AFFECTUM eundem animi, quod animaduenterunt etiam veteres grammatici, tribuit Virgilius tauro, qui victus in pugna, pellebatur e suis sedibus, quem affectum M. Cicero in L. Catilina extitisse dicit, cum eiectus ab ipso ex vrbe fuit: cognouitque se ad finem pessima sua consilia perducere non posse: vtrique enim dolorem, quem animo tunc sentiebant, & quam inuiti inde abirent, signo quodam demonstrarunt. summus igitur orator inquit. Retorquet oculos profecto saepe ad hanc

vrbem, quam e suis faucibus ereptam esse luget. nam poetae versus hic est.

Et stabula aspectans regnis excessit auitis.

Addam & ipse testimonium Homeri, qui etiam hoc fieri vidit: notamque eam satis certam esse aegritudinis magnae cognouit. Cum igitur facit Aiace perturbatum repente, iniecto metu a Ioue animo ipsius, dilcedere sane e proelio, sed cum dignitate, ita de ipso loquitur.

Εν τρωαδὲ λιβέροι: ὄλιγον γόνυ γούρος ἀμίβων. Valet autem (vt opinor) primum nomen hoc ipsum scilicet crebro oculos conuertisse ad hostes, quos a se tunc relinqui, spei laetitiaque; plenos, iniquo animo ferebat. quamuis motum illum, conuersionemque potius in animo, quam in corpore verlatam, tunc fuisse veteres non nulli crediderint: putarintque Homerum declarare voluisse illum, in ancipiti tunc fuisse: abeundum ne foret, an in hostes redeundum. Sed Liuius etiam idem narrat in Annibale conspici potuisse, cum reuocatus a patria inuitus, maestusque ex hostium terra excessit; inquit enim de illo. Respexisse saepe Italiae littora ferunt. & praeterea Plutarchus cum & ipse eodem pacto perturbatum exposuit Pyrrhum abiisse e Sicilia: accersitus enim ille quoque fuit a sociis, quos in eadem terra habebat: illi namque sine ipso vix in vrbebibus resistere poterant hostibus: narrat igitur regem illum, cum iam nauim ascendisset, conuersis oculis ad eam terram, dixisse cum dolore magno. Qualem relinquitur palaestram Poenis ac Romanis.

Indicatus locus T. Liuij grauis, valde similis sententiae Thucydidis, aetate omni verae cognitae.

CAP. IX.

PERICLES, vehemens ille orator: honesteque semper in rep. versatus, in prima illa contione apud Thucydidem, qua bellum contra Peloponnesios iussit, vt adderet animum Atheniensibus: ostenderetque non magnopere reformidare illos debere consensum illum multorum populorum aduersus ipsos, sedulo collegit, patefecitque mala, quae inuenirentur in his societatibus ac συμμαχίαις, vt

Graeci ipsas vocant: est enim totus ille locus, si quis accurate attendat, potius διαβολή huiusmodi communionum, quam status multitudinis, vt falso putauit, qui scripsit Graecam scholion, quod illic legitur. incipit autem criminatio illa ab his verbis. ὅταν μὴτε βουλομένη ἐν ἡρώμενοι ἴσῃ; ad haec ipsa. καὶ μὴ οὐδ' ἐπιπέχισις, quibus verbis declarat posse etiam ipsos non sine causa contempnere aliud, quod multi nimis perhorrescebant. Idem etiam fecit T. Liuius, qui & ipse exposuit eadem mala, vel potius vitia incommodaque, quae inuenirentur in rep. quae regitur a multitudine in iiii. libro de bello Macedonico. vbi commemorat astutam rationem, artemque, qua vsus est T. Quinctius in reuocandis animis Graecorum ab obsidenda Lacedaemone: volebant enim legati eorum seruitute liberari nobilem eam ciuitatem, vt ceterae omnes, oppressae a tyrannis, opera studioque ipsius liberatae fuerant: haec igitur auctoris ipsius verba sunt; postquam astutum consilium Romani imperatoris narrauit. Haec oratio primum animos omnium ad respicienda cuique domestica mala conuertit, segnitiam, & inuidiam, & obretationem domi manentium aduersus militantes, libertatem difficilem ad conuentum, inopiam publicam, malignitatem conferendi ex priuato.

Quid documenti capiatur ex facto quodam Hectoris Homeric, quod ab imperitis contemneretur.

CAP. X.

NIMADVERTERVNT veteres illi grammatici diligentiam Hectoris, qui expugnaturus castra Graecorum, cum arduum opus illud esse intelligeret, desiderioque ipsius efficiendi arderet, secum duxit etiam aurigam, cum cognosceret maiorem virtutem.

virtutem in ipso esse quam in proprio illius ministerio requiretetur. illa igitur vt voluit in re quae tunc premebat: alteriq; muneri destinauit alium viliozem hominem. cum tamen moris potius sit tali tempore legere magni animi milites, & fortissimos quoque; ex omnibus copiis sumere. Hoc igitur vidit Homerus & vt nos etiam sciremus, laborauit. virtutem inquam & magnitudinem animi, vbicumque illa sit, esse semper expetendam. inquit igitur poeta.

*Καίσιφιν κειβρίονος τρίτος ἤπειτο. παρ' δ' ἀρ' ὄχεσφιν.
Ἄλλοι κειβρίονος βειβρίονος χρεσίονα καλλιπὴν ἔκταρ.*

Apud Terentium Thralo, qui tamen summum imperatorem se esse stulte putabat, cum ipse quoque difficilem rem aggredere (ita enim arbitrabatur) in meretriciamque domum vt irumpere vellet, questus est, quod non omnis familia in eam expeditionem ducta esset: quasi numerus hominum, non vsus ac magnitudo animi illis temporibus utilis esset: ita enim iterum quid aliis factum esset interrogauit. Vbi alij? merito igitur a Sanga irrillus est, qui talibus hominibus confideret.

Locus Ciceronis deprauatus e V. Philippica aliter correctus ac Faernus putarit.

CAP. XI.

RAT locus in v. Ciceronis Philippica plane mendosus, quem tamen Ferrarius, cum studio ac diligentia sua conatus est libros illos emendare, fere non attingit: nec vitus est maculam illam perspexisse. ita autem passim legebatur. Vt eos iudices haberemus, quos socios ad epulas habere hospites nemo velit. ipsum postea Faernus, secutus fortasse antiquissimi illius exemplaris, quod repperit, fidem, sublatis quibusdam verbis, ita restituit. Vt eos iudices haberemus, quos hospites habere nemo velit. credit igitur ille (vt opinor) quae inde verba dempsit, declarationem quondam fuisse illius verbi, quod sequebatur, hospites. Ego autem, nisi obstat veteris libri auctoritas, qui tamen non vlquequaque integer ac purgatus est, sic emendarem, vno tantum nomine leuiter immutato: & a plurium numero ad vnus numerum translato. Vt eos iudices haberemus, quos socios ad epulas habere hospes nemo velit. Vt cum M. Tullius voluerit ostendere hominum illorum, quos in eum ordinem M. Antonius coniecerat, sordes & humilitatem, dixerit eos tales fuisse, vt qui domi suae ipsos iure hospitij recepisset, recusaturus fuerit ipsos participes suae mensae facere: volueritque, eos vna cum famulis & ancillis, vt moris est de tenuibus ac vilibus hominibus, cibum capere. cum propter humanitatem ac vinculum illud, eiicere ex aedibus non possit, non tamen in animum inducat, dignitatis suae gratia, videri illos vna secum accumbere. Nisi autem fallor haec sententia grauior est: certe magis apta ad sordes illorum obscuritatemque ostendendam, contraque illa frigidior: nam si semel aliquis receptus in eam formam amicitiae est, non potest postea excludi. ita autem vtrumque custoditur.

Monstratus locus Ciceronis par, similisque loco Thucydidis, cum ambo defendant vitam iucundam.

CAP. XII.

VOD de suis Atheniensibus multo prius Pericles apud Thucydidem magnifice vereque praedicauit, quamuis illi non abhorrerent a corporis voluptatibus: vitamque lenem ac remissam amarent, cum contra Lacones duram & asperam colerent, tamen eosdem, temporibus reip. postulantibus, pares esse laboribus tollerandis, Cicero quoque de Romanis hominibus narrat: cum vitam talem ac mores causa, quam defendebat, vt ornaret, tuereturque, ipsum impelleret. haec igitur ipsius verba sunt pro L. Muraena. Neque tamen Lacedaemonij, auctores istius vitae, atque orationis, qui quotidianis epulis in robore accumbunt: neque vero Cretes, quorum nemo gustauit: vnumquam cubans, melius quam Romani homines, qui tempora voluptatis laborisque distant, resp. suas retinuerunt. Orator autem ille magnus apud eundem scriptorem in laudatione eorum, qui interfecti erant in proelio: in qua tamen dum mores atque instituta patriae laudaret, insinulauit etiam Lacedaemonios, cum quibus eo tempore ipsis bellum erat, ita eandem sententiam persecutus est. ἡμῖς δὲ αἰσθητὰς διατώμενοι, οὐδ' ἐπ' ἄσπον ἐπὶ ἄλλ' ἰσοπαλεῖς κινδύνους χθιροῦμεν. nam & ipse antea accusauerat Lacedaemonios vt Cicero facit, qui cum magnis & continentibus laboribus premerentur, nihil vnumquam in vita suauitatis degustarant.

Duo praeclara exempla illius argumentationis, quae vocatur κατὰ συγχωρησίν.

CAP. XIII.

OCABATUR a Graecis, dicendi magistris, genus quoddam argumentationis κατὰ συγχωρησίν. cum scilicet in disputando concedebatur, quod poterat reprehendi: & affine esse non parvae culpae demonstrari: atque id non ut crimen illud minueretur, sed ut quod inferretur, collatum cum ipso, grauius esse atrociusque intelligeretur. Eo argumento vsus est egregie Terentius in Adelphis, cum ita induxit Hegionem apud Demeam, maioris ipsius filij, facinus accusantem. Vero amplius. nam hoc quidem ferendum aliquo modo est. Persuasit nox. amor. vinum. adolescentia. Humanum est. vbi scit factum. & quae sequuntur: statim enim addidit, quod artificio hoc augere voluit. Eodem etiam, multo maiore in re, vsus fuit Homerus: vbi enim facit Sarpedonem oratione sua Glaucum excitare: & ad mortem contemnendam cohortari, si iactura vitae egregium aliquod factum posset administrari, ita egit, concessitque iustam fortasse causam futuram fuisse illam cum turpitudine, etiam retinendi, si, post dedecus admissum, perpetuo vivere deberemus, penitusque mortis expertes futuri fuissetus: additque, cum vero fugere ipsam nequeamus: multisque modis eam semper impendentem nobis habeamus, stultum consilium est amittere occasionem ipsam praeclare & in honesta aliqua re collocandi. Verba poetae sunt.

- Ω πόποις εἰ μὴ ᾗ πόλεμον πῶς πύθε φυγόντες
- Αἰεὶ δὴ μέλαινα ἀχέρως, ἀθανάτω τε
- Εἴσαδ', οὐτεκον αὐτὲς ἐνὶ πρώτοισι μαχόμεν.

Et quae sequuntur: neque enim totum locum oportet huc transferre, cuius loci virtuti cognoscendae seruit etiam verus scholion: hoc enim quoque veteres illi, doctissimi viri, illic adnotarant. το ἄμα δὲ τοῦ λόγου, μετὰ τὴν συγχωρησίν καλεῖται. cuius etiam totius rationis vim accurate explicat M. Cicero, qui vsus est in Philippica quadam hanc sententiam exprimere voluisse, ut multo supra adnotauit, nihil tamen aduersario dedit. sed negauit id quoque bonum experendumque esse, quod illic fugiendum esse ostendebat. quia quanto longior vita esset, oppressa seruiture, tanto molestior & odiosior esse debebat. Theopompum vero transtulisse in suas historias argumentum illud Homeri, libereque ipso vsus fuisse, indicio veteris scriptoris, intelligitur: haec enim ipsius verba leguntur apud Athenaeum. εἰ μὴ ᾗ ἦν, τὸν κίνδυνον τὸν ποσειδῶνα διαφυγόντας; ἀδύνατος δὲ γὰρ ἐπιλοιπὸν χρόνον, οὐκ ἂν ἔταμνον φιλοφύχων: καὶ δὲ ποσειδῶνα κέρως πρὸς τὴν πύραυλον φέροντες ὡς τὸν ὄψιν τὰς μάχαις θύνατον ἀπὸ τῶν ἰσχυρῶν εἶναι δοκεῖν.

Translatum verbum eximie ab Homero, in quo etiam manet hyperbole, magis adhuc illustrem locum reddens.

CAP. XIII.

N nyctegerfia Homerus, cum vellet ostendere singularem vigilantiam canum pastoriorum & pastorum etiam ipsorum, in magno periculo gregis, curam, vsus verbo translato, dixit somnum periisse ex oculis ipsorum: qui enim interitum dat rei animi experti, manifesto transfert verbum ab animantibus, quae proprie moriuntur & occidunt. Propter similitudinem igitur somnus, qui & si animantem corripit: ipsiusque requies est, non tamen ipse animans est, cum penitus inde eiicitur atque exturbatur, eleganter apteque ad rem ipsam exprimendam dictus est periisse atque extinctus fuisse. Eodem autem vsus est statim in redditione ipsa, cum de custodibus castrorum, vigilibusque ipsis loqueretur. quos similes tuac fuisse affirmant propter vigilantiam illam canibus, penitus vacuis a somno, ut demonstratum est. Verus summi poetae, quibus eandem rem, in diuersis animantibus positam, persequitur, hi sunt.

- Πόλις δὲ θυγατρὸς ἐπ' αὐτῶν
- Αἰδοῦναι δὲ κύνων: ἀπὸ τῶν φησὶν ὑπὸν δόλων
- Ως τῆν κύνων ὑπὸν ἀπὸ βλεφάρων ὀφθαλμοῦ.

Sed non tantum egregia translatio in eo verbo esse intelligitur, verum etiam, si quis diligenter attendat, ὑπερβολὴ quaedam: qui enim dicit rem aliquam periisse, ne vestigium quidem vllum ipsius restitisse docet: itaque demum fractam ac dissipatam ipsam esse, ut reuocari non posse videatur. quod etiam testatur his verbis verus scholion, vnum ex illis scholiis praescis, quae remanent non sine vtilitate, multa e multo maioribus monumentis optimorum ingeniorum in optatum hunc poetam, Διὸ ὑπερβολικῶς ἔπειν τὸ ἀλώμεν, ὡς μὴ δὲ ὑστερον, εἰ βουληθεῖς, ὑπὸν ἀπὸ τῶν αὐτῶν.

signis

Signis quibusdam declaratum, scuta peditum in Graeca, & Romana militia ponderosa fuisse.

CAP. XV.

CVTA, quae ferrent in bello pedites, valde graua fuisse: nec facile potuisse sustineri, declarauit etiam M. Cicero in v. Philippica, cum totum ordinem agminis Antoniani describeret, qui Antonius ita in senatum veniebat cinctus vndique armatis, ut si ad proelium cum hostibus committendum proficisceretur: narrauit enim eos statim, ut ventum esset ad aedem Concordiae, scuta humi deposuisse, lecticis obiectis, quod factum esset consilio ipsius, qui parcere vellet familiaribus suis, ut non tam recta illa esse studeret, quam onere illo sodales suos leuare. inquit igitur. Gradus complebantur, lecticae collocabantur, non quo ille scuta occulta esse vellet, sed ne familiares, si scuta ipsi ferrent, laborarent: arbitror igitur valere hoc in loco ferrent, gestarent & brachijs sustinerent. nam in itinere & antequam eo peruentum esset, opinor illos tulisse. Eodem pacto de eadem re locutus est Xenophon, ille Socraticus: cum enim pugna committi deberet, duce Thrasylulo ab exulibus Atheniensium cum xxx. illis viris, qui domi remp. ut ipsis commodum erat, administrabant, omnibus iam rebus paratis: appropinquantibusque aduersariis, oportere existimauit Thrasylulus suos cohortari. quare cum mandasset ut scuta deponerent, ad illos & ipse, ante pedes scuto collocato, verba fecit. haec autem Xenophontis ipsius verba sunt e ij. libro de rebus Graecorum. εἰ δὲ προσήσαν οἱ στρατιῶται, ὁρασύνουλος ἔειπε μετ' αὐτοῦ θείσασθαι κελύσσασθαι τὰς ἀσπίδας καὶ αὐτὸς θείσας, τὰ δ' ἄλλα ὅπλα ἔχων, κατὰ μέσον πύας, ἔλεγε. Morem autem hunc fuisse cunctorum imperatorum, cum ad exercitum verba facerent, praeter quam cum iam pugnaretur; ad manusque peruentum esset, percipitur etiam ex illo Virgili j. nec scuta aut spicula densi Deponunt.

Disputatum de loco quodam in philippica Ciceronis, defensioneque communie lectio, contra iudicium non nullorum.

CAP. XVI.

Vo loco vsus est egregie M. Tullius lumine illo orationis, quod vocatur Vini anhelitus, in xij. Philippica, haec in alijs, quae vim habent illustrandi eam rem, verba posuit. Quam vim anhelitus, quas contumelias fore censetis, mina (que verborum? ita enim passim legebatur in excusis libris, antequam Hieronymus Ferrarius operam daret illis orationibus in M. Antonium emendandis: quod e nim nunc in aliquibus formis impressis est. Quem vini anhelitum. ab illo fluxit, qui tamen affir mat se lectionem eam inuenisse in quibusdam calamo scriptis exemplaribus: cum igitur Ferrarius magis probaret posteriorem hanc lectionem, & alteri illi anteposendam censuerit, ego ab ipso dissentio: & superiorem veriorum puto: neque enim loquitur nunc de M. Antonio, cuius naturae vitio haec lectio conueniret, sed de familiaribus ipsius ac satellitibus, qui ipsum vndique cingerent & quasi oppositu corporum suorum ab omni impetu aduersariorum defenderent. qui familiares ipsius cum id munus sollicito animo obirent, necessario etiam corpore laborabant, & anhelantes erant. Nec repugnat quod supra inquit. spiritum: aliud enim illic verbum illud valet, significatque arrogantiam. Loquitur praeterea eo loco de Antoniis ipsis, non de ipsorum comitibus, ut non dici possit ipsum idem sine causa inculcare. Aut igitur hoc ostendit verior haec (nisi fallor) lectio: verumque anhelitum, ex cursu defatigationeque natum, significat ut puto: aut rem, quae fit a nobis cum fremimus, ac quasi nutu hoc malum aliquibus minamur, nihil tamen verborum addentes, ut ordinem ipsum rerum diligenter securus sit: primum enim quasi fremimus, deinde minis vtimur: post contumelias iacimus: quare, si hoc verum est, semper auxit, & verum ordinem amplificandi tenuit. desideratur autem haec oratio in antiquissimo libro, quem Faernus repperit, ut destitutus ipse illo duce, non tam facile locum emendare potuerit. Anhelitum vero verbum esse, quo in hac re ostendenda passim vtuntur, apertum est. nam & Terentius inquit. Confugere anhelantem domum, & Plautus. Non vides me ex cursura anhelitum etiam ducere, &. Priusquam recipias anhelitum vno verbo eloquere, vbi ego sim. Nec tamen me fugit anhelitum vini Ciceronem aliquando appellasse, ut in oratione post reditum in senatu.

Hb 3 Morderi

Morderi humum ab his, qui confossi vulneribus cadunt, quod tetigit Virgilius, videri acceptum ab Homero.

CAP. XVII.

VOD apud Virgilium Turnus de Mezentij, impuri hominis, honesta morte protulit, quem tamen ille valde diligebat: & in iniustum illud regnum, vnde exactus erat, reducere cupiebat, & ipsum acceptum est ab Homero. Procubuit moriens & humum semel ore momordit. ille namque non semel eo v-

sus est, & cum fecit ita Agamemnonem dicere, vota Ioui nuncupantem. & praecleara quaedam optantem.

Βολέες δ' ἔμψ' αὐτῶν ἑταῖροι
οἱ Φρυγέες δὲ κοίμῳ ἰδὲ καλοῖατο γαῖαν.

Et cum Nestorem sua vetera facta commemorantem, haec loqui.

Ἐσατήκοντα δ' ἔλον δῖος, δύο δ' ἄμφω ἕκασον
ἰσοφῶτες ἰδὲ ἔλον οὐδ' ἄρα, ἔμψ' ἰπὸ δουρὶ δαμέντες

Inde etiam sumptum, ipsum Euripides quoque usurpavit φονιάσας de duobus fratribus, qui mutuis ictibus ceciderunt.

Ἐπὶ Γαῖαν δ' ἰδὲ ἔλιντες, ἀγγέλων πέλασ
ἰσοπίπῳσιν ἄμφω.

Ductus autem est hic modus loquendi

vt arbitror, ab eo quod necessario vfu venit, cum aliquis confossus vulneribus concidit: vix enim fieri potest quin ille ore telluris aliquid sumat. cadunt autem, quod Lucretius etiam tetigit, in vulnera qui occumbunt. nos etiam patrio nostro sermone (nisi fallor) idem exprime-

mere volentes, dicimus, dar del ceffo in terra. quod etiam moris est transferre ad alia, vt cum sermo est de mercatore aliquo, qui decoxerit: dicimus enim tunc id factum esse. Hoc autem ipsum planius adhuc intelligitur antea prolatum fuisse ab Homero: viderique non sine causa potest totidem verbis inde translatum fuisse: de procis enim, cum interficerentur ab Vlyste,

inquit, ὁ δὲ χθόνα τ' ὑπὲρ μετώπῳ: & χθόνα δ' ἕλασε παντὶ μετώπῳ. Nec tamen me fallit aliter accipere Seruium superiorem locum Virgilij: existimareq; ipsum id facere eos, qui cadunt, consulto, ne extremo illo tempore, dolore victi, edant vocem aliquam indignam indignam praeterita existimatione ac vita. videndum tamen, quomodo tunc omnes verisimile sit de ea re tantopere laborare, non summae dignitatis etiam homines. consueverunt etiam in pugnis singularibus, cum aliquem, grauiter ictum, animam efflare vident, terram in os inferere. Sed hoc certitudinis genus est: propriumque (vt opinor) nostrae pietatis. Scholion autem vetus, explicans illud poëtae, pronuntiatum ab Achille.

ἴσθι τῶν κ' αὐτῶσιν ἀχαιοῖ ἰδὲ ἔλον ἄσπετον οὐδ' ἄρα,
Putat facere hoc illos, qui vulnerati ab hoste in pugna procumbunt, propter indignationem stomachumque: nec non dolorem vulnerum illorum, quae acceperunt.

Ὀψὲ γὰρ ἔπεσον
καὶ τὸν ἰσθμὸν
καὶ τὸν ἰσθμὸν
καὶ τὸν ἰσθμὸν

Ductum ab Homero, quod celebre est Arati, de vicina morte nautarum.

CAP. XVIII.

RATVS, cum in suis φαινόμεναι tempestatem describeret, vel peticulum potius graue, quod in mari semper instat nautis, mortem propinquam habentibus, remotamque ab ipsis exiguo spatio loci, cecinit. ὀλίγον δὲ διαῖ εἶλον αἰδ' ἐρύκει. Videtur igitur ipse respexisse ad locum Homeri e nyctegergia. cum sopitum inter suos Nestor Diomedem excitauit: corripuitque verbis, quod vicinis hostibus profundo somno indulgeret. verba certe eadem paene sunt: nec res vlllo modo dissimilis, & si malum genusque mortis omnino diuersum. ita igitur rem illam suam exposuit Homerus.

ὀλίγον δ' ἐστὶ χθρὸς ἐρύκει. Dionysius tamen Longinus, magister dicendi magnus: & qui studij multum ponit in existimandis scriptis veterum auctorum, putat Aratum alium locum eiusdem poëtae exprimere voluisse, in quo sane Homerus in collatione quadam facuam procellam describit, & quasi ante oculos eorum qui legunt, constituit. est autem cum poëta ille ὁ πῆ παρ' ἑσθμῶν fecit Hectorem incurrere in aciem Achiuorum: cuius cum impetum ferociamque ostendere vellet, vfas est illo simili. in eadem igitur re commemoranda poëta inquit. τυτθὸν ἔβ' ὑπ' ἐκ θαλάσσιον φέροντων. impulit igitur ipsum vt crederet imitari voluisse hunc Homeri locum Aratum sententia: alium autem vt indicaui, non sine causa vt aliter crederet, & rei & verborum similitudo. Sed hoc etiam addere placet, non valde probare criticum eum locum illum Aratum, affirmareq; minime potuisse ipsum reddere quod conatus est: cum enim dicat pusillum lignum

ἰσθμὸν
καὶ τὸν ἰσθμὸν
καὶ τὸν ἰσθμὸν
καὶ τὸν ἰσθμὸν

ἰσθμὸν
καὶ τὸν ἰσθμὸν
καὶ τὸν ἰσθμὸν
καὶ τὸν ἰσθμὸν

ἰσθμὸν
καὶ τὸν ἰσθμὸν
καὶ τὸν ἰσθμὸν
καὶ τὸν ἰσθμὸν

ἰσθμὸν
καὶ τὸν ἰσθμὸν
καὶ τὸν ἰσθμὸν
καὶ τὸν ἰσθμὸν

lignum arcere mortem a nautis, existimat ipsum, quod non oportebat, in tuto vitam eorum ponere: cum contra Homerus singulis paene verbis rem eam augeat: neque vumquam graue illud malum ab ipsis depellat. Sed tamen cum Aratus inquit fragilem materiam, & eam quidem tenuem, remouere ab illis mortem, non valde tutam salutem eorum esse declarat. nam quin illi adhuc viuant dubium non est. sed qui vim ventorum cogitat & impetum fluctuum, statim videt illam in lubrico versari. Latino etiam cuidam poëtae non displicuisse rationem illam Arati apparet. quia ipsam imitatus est: inquit enim cum & ipse audaciam nautarum, temeritatemque accusaret.

Digitis a morte remotus
Quattuor, aut septem, si sit latissima teda.
Videtur autem ipse ad Anacharsidis, illius Scythae, vocem respexisse, qui in naui existens, cum e nauta quaesisset, quantum ab aqua abessent: audissetque quattuor digitos. tantum inquit absumus a morte.

Quo consilio vocatus sit apud Homerum Vulcanus a matre κωμοπόδιον.

CAP. XIX.

OLVIT accusare Iuno Vulcanum, cum apud optimum poëtam ipsum κωμοπόδιον appellauit: apertum enim erat vitium pedum ipsius, nec regi vlllo pacto potuit. nullo autem verbo magis deum illum ostendere poterat, quam si inde ipsum vocasset: fuisse enim alienum a persona matris filium sine causa laedere: praeterea tempus illud, quo cum ipso ita egit, id non patiebatur. imminuto igitur illo nomine blande filium Iuno appellauit: significauitque eum leuiter claudicare. nos quoque patrio sermone, si personam talem, quod nomen par est Graeco, eodem consilio Zoppettino vocaremus, videremur potius malum ipsius contere, quam id ipsi exprobrare: inteligeremurque subito ipsam valde amare & vitio illius dolere. Idem autem (vt opinor) significare voluit Cicero: hoc ipsumque prorsus exprimere pictor ille eximius conatus est, in eo deo effingendo. qui in ij. libro de natura deorum inquit. Et quidem laudamus Athenis Vulcanum eum, quem fecit Alcamenes, in quo, stante atque vestito, leuiter apparet claudicatio non deformis.

Epicurum solitum vocare nomina rerum φέγγους, certis testimoniis comprobatur.

CAP. XX.

PICVRVS vocabula, quibus ostenderentur res, φέγγους appellabat, quasi sonos. id autem verbum proprium est musicorum. Cicero, cum sententiam eius philosophi, falso habiti ac dicti mollis, exprimeret, reddidit voces. qui tamen non multo post, verbis quae sequuntur, magis expressit vim ac notionem eius Graeci nominis. In ij. namque libro de finibus Cicero inquit. Eumque, qui

crebro dicat diligenter oportere exprimi, quae vis subiecta sit vocibus, non intelligere interdum quid sonet haec vox voluptatis. Cum igitur addidit. Quid sonet haec vox, manifesto vertere voluit hoc ipsum nomen. ita vero solitum appellare Epicurum nomina, plane intelligitur testimonio illius ipsius: cuius haec verba leguntur apud Laërtium ex epistola, quam scripserat ad Herodotum quandam, cupidum inuentae rationis ab eo perdiscendae. in ea igitur haec verba leguntur. πρώτον μὲν ἐν τῷ ὑποτεταγμένῳ πῆ φέγγους ἢ ἠρόδοτε διὰ ἑλλησβάλαι. Eodem autem consilio Cicero in eodem libro haec verba de eodem protulit. Si enim ad honestatem omnia referantur: neque in ea voluptatem dicant inesse, ait eos inani voce sonare.

Videri discrimen esse: & quidem magnum, inter duo Graeca verba, quae non valde dissimilia sunt.

CAP. XXI.

NON memini me alibi legisse discrimen, quod Demosthenes ponit inter duo haec verba κτήμα & ἐκκτημα in oratione, quam habuit de Halonnefo vel potius, quo ipse docet alios vfos esse idest Cardianos, qui cum Atheniensibus eo tempore litigabant de iure suae telluris ac dominio vt arbitror: aiebant enim illi se liberos esse & minime ditionis ac potestatis Atheniensium, quare oportere agros illos, quos priuatim Athenientes in suis ipsorum finibus

finibus possiderent, vocari *ἐγκτήματα*, & non *κτήματα*. cum contra Athenienses fundos illos appellarent *κτήματα*. quo verbo declarabatur regionem, in qua illi forent, sui iuris esse: neque enim Cardiani recusabant, quin fructus caperent eorum agrorum Athenienses, ut suofum, sed tantum affirmabant appellandos esse, vnde ipsos caperent, priore illo Graeco nomine, non posteriore. vnde nascebatur, id quod ego dixi, sui iuris ac potestatis esse Cardianos. quia praedia, quae aliqui possiderent in aliena terra & loco, moris esset vocare *ἐγκτήματα*: haec enim vis erat praepositionis illius, quae addita erat illi nomini, ut indicaret alieni iuris sedem esse ac regionem eam, in quo illi agri positi forent. exempli gratia. si quis noster ciuis, a se emptum, aut alia ratione paratum, fundum haberet in Lucensi aut Bononienfi agro, *ἐγκτήμα* fundus ille, non simplicitet *κτήμα*, vocari deberet. quia publice nostri homines nullum ius haberent in eas terras, quod si aliter factum esset, tunc vocati fuissent *κτήματα*. verba oratoris haec sunt de Cardianis prolata. *ἐαυτῆ φασιν χάριν ὄσαν οἰκίην καὶ οὐχ ὑμετέραν ἴναι καὶ τοῖ μὲν ἕτερον εἶναι ἐγκτήματα φασιν, ὡς εἰ ἀλλοτρία: τὰ δὲ αὐτῆ κτήματα, ὡς εἰ οἰκία.* Placuit autem mihi hoc adnotare, quod tanti momenti foret, cum tamen lis esse videretur de vna syllaba ac praepositione, inuentum & ipsum a me in ea oratione, quae sane & ipsa de nominis controuersia, vnaq; aut altera syllaba addita, siue dempta, habita videretur, cum tamen multo maioris ponderis esse litem illam, quae falso tenuis existimaretur, accurate in ea doceat Demosthenes, si vera haec ipsius oratio est. nam de hoc etiam olim inter eruditos viros disputatum esse, notum est.

Vere dixisse periteque Catullum, Thessaliam gignere magnam vim florum.

CAP. XXII.

PVTARI non sine causa potest illud subtiliter & ex historia dictum fuisse a Catullo: non est certe alienum ab ingenio & doctrina ipsius, qui cecinit Thessaliam abundare floribus: totamque eam oram refertam esse suauissimis odoribus. Hi autem versus ipsius sunt, qui & ipsi iucundissimi sunt, & olent summam elegantiam.

- Nam quodcumque ferunt campi, quos Thessala, magnis
- Montibus, ora creat. quos propter fluminis undas.
- Aura parit flores tepidi secunda fauoni.
- Hos in districtis plexos tulit ille coronis
- Quis permulta domus iucundo risit odore.

Nam Theophrastus in vij. libro de historia eorum, quae oriuntur in terra, hoc tradidit: cum enim loqueretur de floribus, inquit. *πλείστα δὲ τοιαῦτα ἐστὶ πρὸς Φιλίππους: οὗτοι δὲ λαμβάνοντες ἐκ τοῦ περὶ γαίου, φυτόθεντι: καὶ δὲ γίνονται πολλαί.* Cum autem constet, nationem Turcarum, quae ut in aliis institutis saeva & tristis est, ita in hoc mitis & iucunda, valde floribus oblectari, ut erat verus consuetudo Graecorum, & Latinorum hominum, qui in conuiujs & laetis omnibus temporibus coronati erant, accepi ego a nostris mercatoribus, qui Byzantij vitam degunt, extare illic multos, qui e vicinis montibus eos petant. vnde etiam noui aliqui, & non antea illic visi aliquando in eam urbem adferantur. Sed studio quoque & diligentia nostrorum aliqui illinc vsque suauissimi, aut saltem valde commendati ab antiquis, flores huc ad nos comportati sunt. ut hyacinthus & narcissus & alij, cum prius eos, nec tam pulchros, nec tam suaves haberemus.

Non posse nos honeste fugere pericula, si qua forte secum ferunt consilia, quae reip. dederimus.

CAP. XXIII.

VLEUIT multum ad Ser. Sulpicium ornandum: aequitatemque animi ipsius declarandam, quod Cicero de illo dixit, cum orationem de laudibus ipsius mortui habuit. Neque eius sententiae periculum vitaturum, cuius ipse auctor fuisset: cum enim ille diligenter suafisset senatui, ut mitterentur legati ad M. Antonium: ipseque vnus eorum legatorum ab eo ordine creatus esset, quamuis intellexeret se obire id munus non posse sine certo vitae periculo, tamen non recusauit id facere, non tantum, ut tempori illi voluntatique senatus non deesset, sed etiam ea de causa, quam dixit. Idem etiam perspicitur vidisse Homerum. quem nihil vquam sefellit, quod ad officia pertineret: vbi enim facit Nestorem, sapientissimum illum senem, consilium dedisse Graecis, ut praesidio firmo cingerentur castra: custodesque, magni animi iuuenes, deligerentur, primum eorum

rum enumerat poeta Thrasymedem, filium ipsius: inquit enim, incipiens quod faciunt, et, narrare.

- Εκ δὲ φυλακτῆρος σὺ τὸν χεῖρον ἐπέειπτο
- Ἀμφίτε νεσορίδων θρασυμήδεια, ποιμένα λαῶν.

Hoc etiam adnotarat olim acutus & eruditus vir, cuius hoc scholion legitur in antiquo libro: postulat igitur officium honesti & sapientis viri, ut hoc obseruetur semper, quod hi optimi scriptores subtiliter admonuerunt: neque decet villo pacto facere, quod Terentianus Thraso, qui alios instruxit, & in periculum coniecit, ipse sibi cauit loco. Verba Graecae illius, quam dixi, declarationis, haec sunt, quae quia pauca sunt, & satis concinna, posui, *Εν τῷ ποτὲ φυλακτῆρος εἰσηγησαμένου πρώτος ἀριθμῆται υἱός.*

Demonstrati duo Stimuli, qui impellunt milites ad acriter proliandum, accepti a maximis auctoribus.

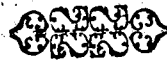
CAP. XXIII.

LIVIUS de proelio M. Marcelli, qui frembat se victum fuisse in acie ab Annibale: nec aequo animo ferre poterat id incommodum, quare postero die rursus fortunam belli temptauit ac statuit *ἀναμαχεῖσθαι*, ita loquutus est, & docuit quid effecerit, ut diu par, aequalisque pugna illa fuerit: motus enim animorum contrarij auerant magis virtutem, sua sponte fortissimorum vtriusque exercitus, militum. Pugnatum vtrinque aliquanto quam prius, acrius est: Poenis ad obtinendum hefternum decus adnitentibus. Romanis ad delendam ignominiam. Cum autem Homerus quoque commemoret posteriorem pugnam, quae commissa est ad naues Graecorum, valde acrem fuisse: sustinuisseque constanter Achilles impetum Troianorum, qui duce non solum Hectore, sed etiam Apolline, irruperant magno animo in castra, existimare possumus eo etiam tempore motus paene eisdem: certe non valde diuersos, multum valuisse ad eos in officio retinendos, & ut fortiter dimicarent, impellendos. Vbi igitur poeta inquit, *αὐτὰρ ἀχαιοί, Τροίαν ἐπὶρχομένους μοῖσι ἐμπεδόν: οὐδὲ δύνατο Παυσίτροος πρὸ ἰόντας, ἀπόσαομαι περὶ νηῶν,* Vetus haec declaratio in antiquo libro legitur. *εὐκότως ἰσθροπος ἢ μάχης: οἱ μὲν δὲ, ἐλπίδι τοῦ νικᾶν ἐφάρξαντο: οἱ δὲ, ἀπογνώσει σιωπήσαντες ἴσαντο.* Docet etiam Liuius pugnam istam diu ancipitem fuisse. quin autem hoc valeat, translatum verbum a lancibus, *ισθροπος*, dubium non est, quo sane iuncto nomine vtuntur Graeci historiae scriptores. Videtur quoque Cicero in Academis suis huc respexisse, cum inquit, *Vt cum in eadem re paria contrarijs in partibus menta rationum inuenirentur.*

PETRI

PETRI VICTORII
VARIARVM LECTIIONVM
LIBER XXX,

Restitutus locus in epistola M. Ciceronis ad Q. Fratrem, miserum in modum deprauatus.

CAP. I.

NON potui olim depellere tenebras, quae mihi videbantur locum Ciceronis obscurasse in epistola quadam ad Q. fratrem; quare ipsam, ut inueni, reliqui. nunc autem, diligentius animaduersa vetate scriptura, arbitror me lucem vidisse atque illinc omnem caliginem disturbasse. Quis autem non facile intelligat in his verbis (ita enim passim in excusis libris legitur) maculam manere. De te magis a Sipylo mentio est honorifica facta, cum te vnum dicerent postulationi L. Sestij Panfae restitisse. Quam enim vim illic habere potest illud Magis: vnde etiam aptum est in ea lectione Dicerent. cum autem ira scriptum sit in meo illo optimo exemplari. De te a mag. ab Sipylo, & quae sequuntur. existimo

protinus legi debere. De te a Magnetibus ab Sipylo: duo enim erant genera Magnetum, alteri illorum appellabantur a Graecis μάγντες επί μακείδρα: alteri vero μάγντες υπό σίπυλα. & eorum oppidum eodem pacto distinguebatur. Magnetum horum posteriorum, vel potius ciuitatis ipsorum, meminit Strabo in xiiij. libro his verbis, & κἀπώθεν δὲ τούτων τῆ πόλιον οὐδὲ ἡ μάγντες ἐσιν, ἢ ὑπό σίπυλα, ἐλόν θέρρα πόλις ὑπὸ βωμάων κεικρίμενη. Magnesiae vero ἐπί μακείδρα idem in xiiij. Sed etiam Magnetes a Sipylo appellati sunt a Plinio.

Proposita quaestio elegans de nostro quodam sermone, quae orta est e versu Catulliano.

CAP. II.

VAERENDVM est (vt opinor) an, cum male precantes alicui, dicimus patrio sermone. va in mal' hora, intelligamus tempus, quod initium illius infelicis itineris esse optamus, vt sane intelligere necesse esset, si ita pronuntiauerimus, vt a me nunc scriptum est, extremum illud nomen, idest aspirate, quo pacto ego notaui aliquando scribere solitos eruditos & accuratos viros. siue sine nota illa aspirationis & hoc sensu, vt accipi debeat sedes ac regio, in quam ille venturus sit, vt existimaret, qui Catullum sequeretur, & inde putaret fluxisse hunc modum loquendi, quem etiam ipse sumpserit e consuetudine: manifesto enim ita ille cepit, cum in Vibennios, execrans eos, inquit, Cur non exilium, malatq; in oras Itis. nam & si ora cum valet, regionem, non est proprium verbum nostri sermonis, planum tamen est alios quoque non nullos modos, loquendi, vt vigente adhuc Latina lingua vsurpari soliti erant, integros in eo restasse, atq; in ipsum radices egisse. nam quod ad sententiam facit, non est dubium, quin locus sit superiori illi rationi: dicimus enim quoque eodem animo. va in mal puncto, quod anceps non est, ac tempus, pusillumque ipsius interuallum ostendit: credimus enim vulgo vim aliquam habere ad exitum alicuius facti, initium illius prosperum, siue contra. Animaduertendum autem in Graeco quoque sermone (quamuis hoc non faciat ad propositam quaestionem) simili ac propinquo verbo eadem res diuersas significare, vnde Plato, quoque, politissimus scriptor aliquando in hoc lusit, qui inquit, χύρα καὶ ούρα. Lusit autem, vt mos ipsius erat, exagitans oratores, qui plurimum studij in his concinnitatibus ponebant: est autem locus, si quis plenius ipsum scire velit, in sermone, cuius in dex est Hipparchus: verbaque ipsius sunt haec. τις ἐν ἐπισήμων ποδὲ φωνῆ τῆς χύρας, οὗ ὁποία ἀρετὰ φωνῆ θύναται καὶ χύρα καὶ ούρα, ἢ καὶ τὴν ἡμῶν τῆ σφῶν ῥημάτων ἐκ βλάστη.

Subtiliter

Subtiliter disputatur de voce Menelai apud Homerum, quae similitudinem non paruum habet cum voce quadam Annibalis.

CAP. III.

VIDENDVM est accurate an, cum Menelaus apud Homerum, accusans Troianos, acriter instantes: naturamque eorum, vt nimis audiam belli exagitans, & quam nullum vmquam fastidium caperet eius facti, cum ceterae omnes res, vt antea docuerat, quamuis iucundae, satietatem pariant, inquit, πρῶτες δὲ μάχης ἀκόριτοι ἔασιν significare voluerit idem quod Annibal de M. Marcello dixit, cum vidit illum post malam ipsius pugnam, rursus temprantem fortunam belli: seque prementem. his autem verbis vox ipsius exponitur a T. Liuiio, Cum eo nimirum hoste res est, qui nec bonam nec malam fortunam ferre potest: seu vicit, ferociter instat victis: seu victus est, instaurat cum victoribus certamen. Quod autem Liuius inquit, instaurare cum victoribus certamen, Graeci dicere solebant ἀναμάχιδαι.

Indicatus Graecus versus, cuius sententia similis est voci Diogenis, recitatae a Cicerone.

CAP. IIII.

NOTA vox est Diogenis cynici: libera nimis in deos immortales: & quae improbe aliquo modo ipsos insimularer: ipsam namque M. Tullius memorias prodidit, qui Diogenes dixit Harpalum, nobilem latronem & in illo suo studio valde fortunatum, contra deos testimonium dicere, quod in illa fortuna, tamdiu viveret. Quod igitur sapiens ille de certo, quodam, iniusto & scelerato homine, separatim dixit, de cunctis improbis hominibus, qui contrarium exitum rerum suarum nacti essent atque oporteret, ac fortunati demum haberentur, prolatum fuit versus quodam, qui legitur in sententiis collectis e variis poetis. est autem hic. θεῶν δ' ὄνηδος ἔστ' κακούς διδάμωνοῦν. Nec tamen in ipso verba, quibus sententia expressa est, vt in illa voce Diogenis, sumpta sunt e foro, sed tantum traditur esse culpam quandam deorum, atque id cum contingit, inurere ipsi turpem notam: cum scilicet prauis homines fortunati sunt, ac ventos secundos habent, qui status rerum conuenit honestis ac moderatis hominibus. Non incidi autem vmquam, quod recorder, in vocem superiorem apud vllum Graecum scriptorem, & si Laertius plures recitat ipsius, acutas sane & plerumque amaras voces. Sed alter etiam hic versus antiqui, vt opinor, tragici, qui eandem sententiam continet, adducitur ab Olympiodoro, interprete Gorgiae Platonicis: afferebat enim rationem illo quidam, cur non crederet res humanas consilio deorum administrari. vel potius quid ipsum aliquando paene de opinione deduxisset, bene sentientem prius de diis immortalibus.

Κακοὶ γὰρ ὄτυχούντες ἐκπλάττουσι με.

Inuentus Graecus versus, qui eam sententiam continet, quam vulgo probatam ferrique solitam, testatus est seruus Terentianus.

CAP. V.

ROVERBIVM illud, quod tetigit Byrria, seruus apud Terentium, cum aequo animo existimauit Pamphili, quod putabat consilium, quamuis ipsum intelligeret esse sui cupiditati valde aduersari, prouerbum inquam illud expressum fuerat hoc versus Graeci poetae, qui legitur in sententiis collectis e variis Graecis poetis.

Φιλίῃ δ' ἑαυτοῦ πλείον οὐδεις οὐδύνα:

Ita enim arbitror legendum, non φίλε, vt perperam in excusis libris scriptum est. Quis scit autem, an hunc ipsum versiculum verterit Terentius, vt inuenit ipsum eodem loco positum apud comicum, vnde in Latinum sermonem vertit eam fabulam. verba sane mirifice respondent

Omnes sibi melius malle esse, quam alteri.

De amore autem hoc magno, quo cuncti mortales prosequuntur semetipsos, & quot quantaque mala gigneret, cum tamen ipsi nullum remedium ipsorum quaerant, subtiliter copioseque disputauit Plato in v. libro de legibus, qui etiam, politissimus scriptor, significauit id vulgo dici solitum: ita enim de omni hac re egit. πάντων δὲ μέγιστον κακόν, ἀνθρώποις τίς πολλαῖς ἰμφοῦσιν οὗ πάρις ψυχῆς ἐσιν, οὗ πάρις ἑαυτοῦ συγγνώμην ἔχων, ἀπρόθυμὸν ἑνδεδίκατο μυχγαῖσιν: τούτο δ' ἐστὶν ὁ λέγων οὗ οὐκ ἀφίλος αὐτοῦ πάρις ἀνθρώπου φύσιν τί ἐστὶ.

Eadem

Eadem fere fuisse instituta Troianorum, auctore Euripide, quae fuisse Latinorum, commemoravit Virgilius.

CAP. VI.

HERODOTUS VIT diligentem Virgilius instituta priscorum Latinorum, & qua disciplina imbuere pueros suos illi tolerent, commemoravit. finem autem illa omnis habebat fortitudinem militarem, & scientiam rerum bellicarum, unde poeta idem fecit alio in loco eius gentis hominem, magnifice illa praedicantem, vt hostibus, metum incuteret. Prius autem inquit.

- Ante urbem pueri & primaevae flore iuventus
- Exercerent equis: domitantque in pulvere currus,
- Auracres tendunt atcus, aut lenta lacertis
- Spicula contorquent.

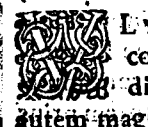
Eadem vero studia fuere Troianorum, vt ex Euripidis loco intelligitur in fabula, quae a captivis Troianis feminis inscribitur: ita enim illic loquitur Hecuba, cum audisset interfectum fuisse Astyanactem: queritur enim ipsum laevitia Graecorum & fortunae iniquitate, non percepturum voluptates, quibus carere non potuisset, nisi tanta calamitas civitatem oppressisset.

- Ω πίκνον, ούχ ἴπποισι νικῶσαντά σε,
- Οὐδ' ἠλίκασ' ἄξεισιν, οὐδ' φρυγες νόμοις
- Τριῶσιν, οὐκ εἰς πλῆθμονῶ θηροῖμοισι.

Herodotus etiam in i. libro historiarum, cum mores Persarum, puerilemque disciplinam exponeret, narrat ipsos in primis illis duobus idem facere solitos: tertium tamen quoddam addidit proprium illorum: vel diuinum potius institutum: & vnde maiores profecto fructus, quam ceteris nasci poterant. illud autem erat, vt pueri veritatem colerent: & ab omni proflus vanitate abhorrent. Verba ipsius sunt: παιδὸν οὐδὲ πᾶσι πᾶσι ἀπὸ πρυτανίας ἀρχαίμοισι, μέχρι ἐκαστοῦ, τρία μόνον, ἴππῆσιν, καὶ τοξοῖσιν, καὶ ἀλκιδίεσσι.

Quod consilium fuerit Ulyssis, cum in deliberatione magna, inquit, videndum esse, ne sententia Agamemnonis perveniret ad aures exercitus.

CAP. VII.

LYSSES Homericus libere accusavit Agamemnonem, qui in rebus aduersis Graecorum cum deliberaretur, quid consilij capiendum esset, in sententia dicenda, reditus in patriam & fugae auctor fuerat, ac vocem etiam illius repressit. Non potuit autem magis aperire errorem eius, qui sapiens habebatur, quam fecit, dicens, cauendum esse, ne oratio illa perveniret ad aures exercitus. Incidit igitur in eandem culpam eo tempore Agamemnon, in quam postea lapsus est senator ille Romanus, qui bello Punico ij. post multa & magna detrimenta accepta, suavit, nulla premente necessitate, vt ius civitatis daretur sociis: communicaretque cum ipsis omnis respublica: ipse enim quoque increpitus est: consiliumque eius repudiatum, ac sententiam demum illam pro non dicta habendam existimatum. Causa cur tantopere explosa sit, plana est: si namque vox illa emanasset, & aliqua ad aures Latinorum populorum penetrasset, subito desiderium eius rei magnum in pectoribus eorum excitatum esset: nec si postulassent, negari id ipsis villo modo potuisset. vnde apparet quantopere reus tangere, periculosum fuerit. Herodotus quoque in rebus illis narrandis, laudat Themistoclem, qui audientibus sociis sapienter non tetigit quippiam de reditu ipsorum in patriam & classis dissipatione, metuens impetus eorum, beneque cognitam habens naturam multitudinis, quae resistere non potest cupiditatibus suis, atque arripit saepe contra dignitatem omnem, quod gratum acceptumque animo ipsius est. Videndum tamen an Ulysses ea de causa docuerit, non oportere audiri ab Achiuis sententiam illam, siue quia iudicavit id Agamemnoni turpe futurum: namque illa nihil habebat in se dignitatis, & si in extremo tangit quiddam, quod valeret ad malum illud significandum. Qui parum apte, vt a sapientibus viris existimatum est, in senatu id suavit, fuit Sp. Carbilus, quod accurate narrat Liuius in xxij. libro. Cum autem non defuerint, qui grauius adhuc id tulerint: magisque exarserint ob eam temerariam vocem, Q. Fabius, vt idem commemorat, & ipse diligenter reddita ratione eorum omnium ipsam refellit: & vo opprimeretur, quod factum est, operam dedit.

Et Graecos

Et Graecos, & Latinos poetas dicere solitos tradi ventis dissipanda, quae funditus aliqui obliuiscuntur.

CAP. VIII.

ROMISSA & mandata, quae exitum non habent, poetae dicere consueverunt, a ventis discerpi, vel tota ipsis tradi ab illis, qui fidem violant, nec vllam in partem ipsa seruant, & vt Graeci, ita etiam Latini, sic certe Catullus locutus est, vt cum inquit.

- Quae cuncta aërij discerpunt irrita venti.
- Nec non alio loco, in eodem carmine.
- Immemor at iuuenis fugiens pellit vada remis
- Irrita ventosae linquens promissa procellae.
- Sed etiam Virgilius, qui cecinit.
- Multa patri portanda dabat mandata, sed aurae
- Omnia discerpunt & nubibus irrita donant.
- Eodem pacto Euripides in Troadibus.

- Ἀρχὴν οὐκ εὐνοῖα καὶ φρυγῶν ἐπαίνεσις
- Ἀνίμοις φέρεσθαι παραδίδωμι. Idest non curo: & cito extingui, dissiparique volo.
- Non tantum autem promissa & mandata, verum etiam vota & gaudia, vt declarant haec Virgilij loca, reducem vt patria alta videret. Non dedit: inque notos vocem vertere procellae:
- & de Turno: nec ferre videt sua gaudia ventos.

Pares inter se olim duo eiusdem aetatis finitimi reges, in populis, quos regebant a calamitate liberandis.

CAP. IX.

PARES magnopere inter se fuerunt antiquitus duo clarissimi viri in beneficiis publice dandis, animisque totius eius gentis, quam subleuarunt, sibi deuinciendis, Oedipus & Theseus: ambo enim liberarunt nobilem suum populum saeuo & atroci quodam vectigali, quod victi grauibz malis pendebant. alter eorum Thebanum, alter vero Atheniensem, quare ipsorum facta merito celebrantur a duobus claris poetis Sophocle atque Catullo: non sine causaque illi populares reges & studiosi publicae salutis habiti sunt: nullum enim maius beneficium dari potest, quam graui aliquo perpetuoque vectigali nationes liberare: non tamen ambo vsi sunt iisdem armis in praecleara re efficienda. Oedipus enim consilio & sollertia vsus est, & cum obscuram illam vocem Sphingis, quam nemo vquam antea explicare potuerat, aperuisset, frenauit eius moniti audaciam: effecitque; ne amplius illa in Thebanum populum grassaretur: alidueq; ipsum abluerit. Theseus vero fortitudine animi & praesentia vsus est in frangendo: dissipandoque; vectigali, quod Minos imposuerat Atheniensibus, & cum monstro cominus pugnauit. sed locos iam nobilium poetarum, ponamus. Sophocles igitur in fabula, quae ab iplo, adhuc rege, appellata est, ita induxit sacerdotem quendam beneficium illud verus Oedipi laudantem.

- Οὐκ ἐβέλυσας, ἄστυ καθ' ἑμὸν μόλον,
- Σκληρὰς αἰοιδῶν διασμέν, ὄν παρείχουβη.

Catullus vero his versibus commendauit magnitudinem animi Thesei, & praeclearam mentem in suos.

- Nam perhibent olim, crudeli peste coactam
- Androgeoneae poenas exoluere caedis
- Electos iuuenes simul & decus innuptarum
- Cecropiam solitam esse dapem dare Minotauro
- Quis augusta malis cum moenia vexarentur
- Ipse suum Theseus pro caris corpus Athenis,

Et quae sequuntur:

Tibiam dictam fuisse barbaram erudite a Catullo.

CAP. X.

NON temere vocauit Catullus tibiam barbaram loco illo, quo commemorauit musica instrumenta, quibus vti soliti essent sodales liberi patris, idest grex ille Satyrorum ac Silenorum, qui dicebatur ipsum sequi.

Ii Barbara-

Barbaraque horribili stridebat tibia cantu:
 Perspiciturque ex hoc loco, vt e plurimis aliis, valde doctum ipsum fuisse & satis peritum pri-
 scorum institutorum, ac morum. Vetus igitur opinio fuit αἰολός inuentum fuisse barbaro-
 rum: nam artem musicam aliis etiam rebus ornauerant barbari, vt memoriae proditum est ab
 antiquis auctoribus, & Homeri aetate tibias in nullo vsu fuisse Graecorum fertur: narrat cer-
 te ipse poeta Troianos pernoctantes in campo ob laetitiam, quam animo conceperant propter
 res ipsorum secundas, inflasse tibias, & ita se oblectasse. quo etiam loco vetus scholion hoc,
 quod exposui, tradit, & pluribus argumentis probare conatur. Idem quoque exposuit Olym-
 piodorus interpres Platonis, in vi. παράδειγμα: laudat enim Homerum recteque fecisse ostendit,
 qui tribuit Troianis & Phrygibus tibiam, cum constans opinio sit, inuentam tibiam in Phry-
 gia: qua etiam in terra Marfyas natus est: vsu vero fuisse vult in eo certamine Marfyam ti-
 bia: Apollinem autem cithara.

*Vt defendere pro arcere ac depellere aliquando ceperunt Latini, ita
 Graecos usurpasse ἀρχαίον.*

CAP. XI.

NON est Horatium capere verbum hoc defendere, pro arcere & depellere,
 longe alio sensu ac plerumque ceteri scriptores faciant, id ipsum profecto valet
 eo loco, quo cecinit. & igneam defendit aetatem capellis. M. quoque Cato
 de re rustica eodem pacto vsus est illo verbo: ita enim locutus est, Eo sarmenta,
 aut crates ficarias, imponito, quae frigus defendant & solem. Duxit igitur i-
 psam ex antiquo Latino sermone, nec omnino existimari debet, quod multis aliis locis facit,
 in eo imitatus fuisse consuetudinem Graecorum: nam Atticos quoque aliquando eodem pacto
 vsurpasse verbum suum, quod huic respondet, videor mihi repperisse. Euripides certe,
 cum in fabula, cuius index est Troades, ita fecit Andromachiam loquentem. παιδί τ' οὐ δύω αἰ-
 μάτ' ἀνάσσειν ἀρχαίον, & ipse verbum ἀρχαίον aliquantum a frequenti ipsius vsu variavit. solet
 enim valere ἀρχαίον opem ferre: & vt iidem etiam loquuntur, βινθαι. sententia vero An-
 dromachiae haec est. Non possemus, quamuis omnia experiremur, defendere mortem puero,
 id est ab ipso eam nostro praesidio remouere.

Pudorem, qui parum abesse putatur a virtute, non semper prodesse.

CAP. XII.

NON sine causa insinulauit C. Trebatium M. Tullius, quod a commodis suis procu-
 randis pudore cohiberetur: quod enim aliis temporibus laudatur, est inimicum ma-
 gnopere rei quaerendae: redditque nos timidiore ad fortunas nostras constituendas
 benignitate potentiorum amicorum ac principum virorum. inquit igitur Cicero, iam ista tua
 culpa est, qui verecundiam tecum extuleris, & non hic nobiscum reliqueris: fluxit autem sen-
 tentia haec a fonte omnium optimarum sententiarum, quam tamen ipse veterem fuisse nar-
 rat, ac prouerbij loco iactari solitam. Homerus enim quoque idem probauit ac verum esse
 testatus est, qui duo genera ponere solitus est huius timoris, qui αἰδώς a Graecis appellatus
 est: vnumque eorum bonum: alterum vero malum appellauit. malum autem quia inutilis
 foret illi, qui egeret, nec sineret illum fortiter poscere, quo careret. inquit igitur apud eum
 Telemachus, cum Eumaeo de Vlyste loquens, qui mendici specie erat: docensque quid face-
 re ipsum oporteret.

Αἰδώς οὐκ ἀρχαίον κερχμίνον ἀδρι παρσιναι.
 Et infra non dissimilibus, verbis.

Αἰδώς δ' οὐκ ἀρχαίον φασ' ἰμμεσαι ἀδρι προικτι.

Apud Euripidem quoque in Ione ille ipse, vnde fabula vocata est, cum Creusa loquens, idem
 praedicat: cum enim illa, narrationem quandam exordians, diceret se pudore ab ea reuocari,
 respondit statim Ion ὦν ἀρε παρσιναι οὐδὲν: ἀρχός ἢ θείος: Appellat igitur pudorem deum igna-
 uum, quia homines impediti illo retrahuntur a rebus gerendis, quae accommodatae ipsis mi-
 rifice sunt. similis vero huic est locus Terentij Adelphis, cum enim fratrum alter dixisset Pu-
 debar, responderet alter.

Ab stultitia est isthaec, non pudor.

Αἰδώς οὐκ ἀρχαίον κερχμίνον ἀδρι παρσιναι.
 Et infra non dissimilibus, verbis.

videntur Ciceronem verba quaedam aliquando vsurpare, longe alio sensu, ac vulgo capiuntur.

CAP. XIII.

QVAEDAM apud Ciceronem verba longe alio sensu aliquando accipi debent, ac
 plerumque soleant, vt otiosus. (nisi fallor) valet enim in Bruto, quo loco de
 Ser. Galbae ingenio loquitur, qui (vt narrat) multo melius dicere poterat, quam
 scribere, ἀπαθής, sedatumque animum habens. Verba ipsius haec sunt. Vt
 ipsi Galbae, quem fortasse vis, non ingenij solum, sed etiam animi, & naturalis
 quidam dolor dicentem incendebat: efficiebatque vt & incitata & grauis & vehemens esset o-
 ratio. dein, cum otiosus stilum prehenderat: motusque omnis animi, tamquam ventus, ho-
 minem defecerat, flaccescebat oratio. Non significat igitur hic otiosus solutus omni cura, vt
 apud Terentium loco illo. Dissolui me, otiosus operam vt tibi darem, verum potius id, quod
 ostendi. quin etiam Cicero ipse quasi interpretati verbum id voluit, & nouam eius notionem
 aperire verbis, quae consequuntur: nihil enim aliud valet illud Motusque omnis animi ho-
 minem defecerat. Nam, quod non contentus declaratione hac, vsus praeterea imagine est,
 magis adhuc perspicitur studium ipsius totam rem explanare volentis, & tamquam ante ocu-
 los constituere eorum, qui legunt: imago enim profecto est illud, Tamquam ventus: qua et-
 iam vsus est in nobili illa oratione pro Ctesiphonte Demosthenes, cum & ipse ostendere vellet
 repente Aeschinem, nactum tempus, quale optabat, ex otio, in quo fuerat, oratorem spectatum
 esse. Addidit igitur ὡς ἀπ' πνέουσα: in quo animaduertendum est, cum ventus & subito oria-
 tur; & subito cesset, Graecum oratorem simile duxisse ab ortu ipsius: Latinum vero ab inte-
 ritu. sed, vt opinor, intelligit Cicero, cum ventus subito nauem currentem deficit: illa enim
 tunc, destituta ipso, necessario quiescit. Eadem ratio est huius nominis Obscurus: non enim
 significat in prooemio ij. libri in Verrem, ignotus & humili loco natus, sed vaser, & qui sen-
 sum animi sui tegat: inquit enim. Quod si, quam audax est ad conandum, tam esset obscu-
 rus in agendo, fortasse nos aliqua in re aliquando fesellisset. Ex contrario autem, quod ipsi in-
 fra opposuit M. Cicero hoc verum esse intelligitur: addidit enim, Nam vt apertus in corripien-
 dis pecuniis fuit, sic in spe corrumpendi iudicij perspicua sua consilia conatusq; omnibus fecit.

Indicati duo Ciceronis loci, qui videntur sumpti a Terentio.

CAP. XIII.

NON inuisse (vt arbitror) existimaret aliquis Ciceronem Terentianum locum
 adumbrare voluisse, valde illustrem, nec minus etiam probatum: naturam enim
 simplicis adolescentis: cupidique illic, mirifice declarauit poeta: intelligo autem
 cum in diuinatione in C. Verrem, de Siculis loquens, inquit, Qui debere ipsum
 causam suam recipere affirmabant, si promissis stare vellet, inquit. Me saepe esse
 pollicitum. saepe ostendisse dicebant, si quod tempus accidisset, quo tempore aliquid a me
 requirerent, commodis eorum, me non defuturum. venisse tempus aiebant & quae sequuntur.
 Comicus vero in re leui & amatoria ita fecit Chaeream cum Parmenone agentem, Scis te mi-
 hi saepe pollicitum esse. Chaerea aliquid inueni modo, quod ames: in ea re utilitatem ego sa-
 ciam, vt cognoscas meam, & quae sequuntur. Ad extremum autem. Fac sis nunc promissa
 appareant. Sed etiam in altero hoc videtur summus orator imitatus esse locum hunc eiusdem
 comici, Samia mihi mater fuit. Potest taceri hoc: inquit enim in iij. libro in Verrem, cum di-
 sputaret de status datis. Syracusana ciuitas dedit ipsi statuam. est honos, Et patri. bella haec
 pietatis & quae stuosa simulatio, Et filio. ferri hoc potest: hunc enim puerum non oderant.

*Quod arguit fecisse Calenum Cicero, demonstratum itidem Demosthe-
 nem ostendere Aeschinem fecisse.*

CAP. XV.

RAECIARE intelligebat M. Cicero astutum consilium Q. Fufij, qui vt senten-
 tiam ipsius infirmaret, suadentis vt pararetur bellum contra M. Antonium: gere-
 returq; acriter, relicta disputatione de illo ipso bello, in vniuersum pacem lauda-
 bat, & quot quantaq; bona inde nascerentur explicabat, & aliquo modo ex hypo-
 thesi, vt verbis Graecis & propriis magistrorum dicendi, vtat, thesin faciebat,
 cognoscens

cognoscens igitur artificium ipsius, illud exagitavit & nullam vim habere ad id, quod ipse suadebat, refellendum declaravit. Inquit igitur. Hic mihi etiam Q. Fufius, vir fortis ac strenuus, pacis commoda commemorat. quasi vero, si laudanda pax esset, ego id aequae commode facere non possem. Similes autem huic Ciceronis sunt duo loci Demosthenis ex eadem oratione, illa inquam, qua Aeschinem accusavit, quod in legatione ad Philippum Macedonem, multa contra officium legati commiserat: ille enim quoque eodem confugiebat: pacis enim semper auctor fuerat, cum contra Demosthenes bellum suavisisset. prior eorum, hic est, *διέφεσιν ἡλικίη πρῶτον ἀβέρωτοις ἀρχαῖς τῆς εἰρήνης γίνεσθαι: καὶ τὸν οὐκ ἔχοντα ἐκ τοῦ πολέμου κακὰ. Ποσειδίωρ* vero ad extremum eius orationis hic. *μὴ λέγε σὺς καλὸν εἰρήνην. μηδὲ συμφέρον: οὐδὲ γὰρ αἰτία τῆς πόλεως τῆς ποιήσασθαι τὴν πόλιν εἰρήνην. ἀλλ' ὡς πῦρ ἀσχερὸν, καὶ ἐπονείδιστον.*

Cognosse peccatum suum Sophoclem, quod in optima fabula admisit, quam *οἰδίπους* penitus vitare non potuerit.

CAP. XVI.

PVLCHERRIMAE fabulae Sophoclis: nec unquam satis laudatae, quae vocatur *οἰδίπους*, Oedipus tyrannus, tamen haeret macula quaedam, quod admonuit Aristoteles, adeo arduum est aliquid fingere & comminisci, quod undique absolutum, & ab omni labe vacuum sit: illud autem est quod poeta facit Thebanos nullam curam de nece Laij, regis sui, eo tempore, quo obtruncatus est, suscepisse: nec studuisse indagare ipsius interfectores, & vlcisci demum eius mortem, cuius vitam tantopere amauerant: hoc enim verisimile non est, atque omni ratione caret. Minuit autem quantum potuit culpam hanc Aristoteles: docuitque, quia *ἀλογον* hoc est extra res, quae fabulam componunt, minus molestum esse, & aequiore animo ferri posse. haec igitur sententia est summi doctoris de hac re. Mihi autem, diligenter legenti hanc tragaediam, venit in mentem suspitari, vidisse hoc etiam absurdum poetam ipsum, praecipue hoc nomine celebratum, quod exitiæ res texeret: efficeretque ut illae firmiter inter se haererent: ac remedium illi malo, quod potuit & qua ratione potuit, adhibere voluisse, cum igitur ipsi in eo genere poematis loqui non liceret, nec partes suas tueri, facit in prima parte fabulae Oedipum, loquentem cum Creonte, quaerere ex illo, quomodo id commiserat: passique sint Thebani, regis inquam sui necem inultam esse: statimque ei respondere Creontem, purgantem civitatem reiciendamque culpam in Sphingem, dicere importunitate ipsius factum esse, quae cotidianis caedibus, gravissimisque malis vastaret civitatem, ut Thebani posthabitis rebus, valde obscuris & quae vix poterant inuestigari, incumberent toto animo in ea, quae aperta forent, & ante pedes obuerentur: eademque valde premerent civitatem. Hoc igitur (nisi fallor) magno consilio excogitatum est a poeta: valetque multum ad eam maculam delendam.

Cum & Graeci, qui in bello Troiano fuerunt: & Catullus, execrati sint Troicum solum, iustiore tantum odij causam, habuisse Graecos.

CAP. XVII.

APUD Homerum saepe Graeci aliqui accusant Troiam, externamque illam ac longinquam terram criminantur, qui iniquo animo ferunt se illic mori, ac sepulturae dari in hostili solo. Vlyses quoque in suasionem ad Achillem hoc posuit, tamquam summum omnium malorum, qui inquit, se vereri ne Iuppiter impleat minias Hectoris: sibi que necesse sit.

Φθίδω ἐν τρώϊ ἐκασ ἀργεος ἰπ ποσάτοιο.

Cotidie autem huiusmodi aliquid contingere necesse erat, ut sit in bello. Casus autem tulit, ut non ignobilis quoque poeta Catullus eidem telluri malediceret, atque eidem paene verbis ipsam accusaret: contigerat enim fratrem ipsius illic mori, quod nisi priuatam hanc plagam in ea terra accepisset, causam nullam iustam ipsius execrandae habuisset. inquit igitur ille, impar tanto dolori sustinendo.

Quem nunc tam longe, non inter nota sepulchra
Nec prope cognatos compositum cineres
Sed Troia obscena, Troia infelice sepultum
Detinet extremo terra aliena solo.
Sed supra etiam, cum primum causam sui doloris aperuit, vehementer illi urbi, quae causam nullam eius facti habebat, maledixit.

Incuria

Incuria quadam scriptorum ipsorum factum fuisse, ut genera sibi non respondeant quodam loco apud Ciceronem, & Aristotelem.

CAP. XVIII.

INDICAVI quondam in epistola ix. ad P. Lentulum, ita hunc locum scriptum esse in optimo illo ac vetustissimo libro, cuius tunc ego fidem secutus, sustuli plurima menda ex eo volumine, cui libro reliqui omnes manu exarati, & non nulli etiam excusi formis, in hoc se comites praebant, Quo in discrimine, cum mirifica tenatus, incredibilis Italiae totius, singularis bonorum omnium, consensus in me tuendo extitisset, & quae sequuntur. Et si autem apparet vitium esse in hac oratione: nam aperte dissentiant genera in illis duabus vocibus Mirifica & Consensus, tamen non potui tantum consensum librorum despiciere: excidebat namque aliquid aliquando optimis etiam auctoribus in scribendo, non in dicendo solum, quod speciem haberet solacissimi. Nunc autem, diligentiae illius meae veteris constituendae causa, libet adnotare similem huic locum quendam Aristotelis: in libello enim, quem scripsit de somniis, cum oculos ostendere voluisset, vocauerat ipsos *ὄμματα*. infra autem, illa voce minime mutata, reddidit virili genere, tamquam *ἀρσάλαμι* dixisset, *φλεβῶδες*. Ne autem aliquis putare possit, commissum hoc esse culpa libratorum, inferioribus his temporibus, interpres Graecus huius operis testatur ita quoque antiquitus scribi solitum. Totus igitur locus est. *τὰ μὲν οὖν ὄμματα διακρίσσει ὡς ὄρα καὶ ἕτερον μέρος ὁτιοῦν ὁλόγως τῆς σωματικῆς καὶ φύσει τυγχάνουσι φλεβῶδες ὄντες.* nam, quod nunc est in excusis, in quibus, pro *φλεβῶδες* legitur *φλεβῶδες*, est a recentioribus immutatum, qui corrigere & emendare audacter voluerint, quod videbant correctione egere, ut factum est in superiore illo Ciceronis: nec tamen ipsi praestare id eo tempore debebant: rectius enim fecit interpres, cui satis fuit incuriam illam indicasse. Par negligentia est in epistola Balbi ad Ciceronem his verbis. Subposteaquam litteras communis cum Oppio ad te dedi, ab Caesare epistolam accepimus. exemplum tibi misi: ex quibus perspicere poteris quam cupiat concordiam: cum enim epistolam supra dixisset, quia eadem res litterae vocatur, non attendens quo nomine usus fuisset. Quibus reddidit: in numero igitur peccavit. Vestigia vero superioris discrepantiae generum inveniuntur quoque apud Homerum: cum enim ille iam dixisset *νεφέλη δὲ μιν ἀμφιβέβηκε Κρονίε*, infra quod ipsi responderet, protulit *τὸ μὲν οὐ ποτε ῥοβεί*. cum igitur id similitudinem vitij contineret, ita Plutarchus poetam purgat. *σιωπῶν μὲν λέγειται νεφέλη καὶ νέφος: προσηκόν δὲ τὴν Νεφέλην, τὸ οὐδέτερον Νέφος ἐπὶ νεφέλη.* eodem igitur pacto videntur posse duo, de quibus dissero, loci defendi: Sed hic quoque poetae locus par est superiori.

τῶν δ' αὖτ' ὄρατ' ὄρνιθων πεπενηνῶν ἐθνασά παλαιά: adiunxit enim *ἐθνασά καὶ ἐνθά ποτ' ἦντα ἀραχιδόμοσσαι πτερυγίασιν:*

Ita enim in aliquibus libris scriptum inveniri vetus declaratio testatur, & si Aristarchus *ἀραχιδόμοσσαι*, ne genera inter se discrepant, malebat. Sed tamen apud Plutarchum, muliebri genere, *ἀραχιδόμοσσαι* legitur.

Tres loci emendati ex Agesilao Xenophontis.

CAP. XIX.

MAGNUM, iustumque laudatorem nactus olim fuit Agesilao, rex ille Spartiarum, Socraticum Xenophontem; libellumque, quo ipsum ornavit, magnus itidem orator, paucis sane verbis, sed plenis honoris, atque veritatis. Cicero commendavit: est igitur in manibus opus summi scriptoris; legiturque libenter ab iis, qui Graecae eruditionis, atque Attici sermonis studiosi sunt. Non tamen omnino (quod commune ipsi est cum ceteris monumentis bonorum auctoritum) integrum ipsum vacuumque a mendis ad nos peruenit: etsi non defuit doctus vir, qui bonam, & utilem operam ei in hoc nauavit; Ego quoque non nihil studij, diligentiaeque in eo purgando adhibui; quare indicabo modo duo, quae arbitror vitij aliquid in se continere, mancaque esse, adiutus a vetere exemplari, sed etiam tertium quoddam, in quo iudicium secutus sum: primum igitur ubi lacuna est, vacuumque spatium relictum inter haec verba; *ἢ τὴν αὐτῆν φιλίαν, & μὴ ἔκινεν εἰς ταῦτιν ἵεναι, Ἀριστοτέλει δὲ αὐτῶν ἐνεχείριζον,* una tantum syllaba supplet locum, idest articulus, *οἰ*, virilis, & nominandi casus multitudinis: probat enim, quod dixit, maiorem fidem Agesilao hostes habuisse, quam suis illius terrae principibus viris, cum timerent, in ea loca accedere, in quibus ipsi imperium haberent, Agesilao autem se committerent, tantum incommodi gignit pusillum librarij erratum. Alter locus est, qui declaratione non eget, statim enim percipitur inuenta lectio haec plena esse; prope igitur extremum libri ita legitur in vetusto exemplari, in quo itidem infideliore excuso inane intervallum est: *ἐκείνος γοῦν δὲ ἀπὸ τοῦ μετέωρου, καὶ κελεύει ἐπιμένειν ἀβέρω, εἰ καὶ μὴ τὸ σῶμα φέρῃ ἡρώματα τῶν τῆς φύσεως αὐτοῦ ἐφόμλι.*

li 3 opinor

opinor, corruptus locus est in medio horum, vbi enim excusi habent, graui prorsus ac vera sententia, καὶ τοὶ καλὸν μὴ δοκῆναι τείχεϊ ἀνάλωτα ἢ πάλαι ὑπὸ πολέμων: πολὺ μὲν τοὶ ἐγὼν κέρλιον κρινά το, τῶ αὐτῶ ψυχῆν ἀνάλωτον κατὰ σθένος, καὶ ὑπὸ χρημάτων, καὶ ὑπὸ ἔθρονῶν, καὶ ὑπὸ φόβου: pro κέρλιον, cui verbo, nisi valde fallor, locus hic non est, arbitrator, legi debere κέρλιον, in qua correctione constituenda non laborabo, cum satis certa sit, quamuis ex opinione.

Signa, quibus intelligatur virtus oratoris dicturi, exposita a Cicerone, cuncta apparnisse Athenis, cum Callistratus causam nobilem acturus esset.

CAP. XX.

Vobis cupit oratori illi suo perfecto, quem fingebat, vsu venire M. Cicero, vt cum auditum sit eum esse dicturum, locus in sublelliis occupetur: compleatur tribunal, gratiosi scribae sint in dando, & cedendo loco; contigit Callistrato Athenis, cum causam de Oropo dicturus esset, cuius Callistrati magna erat opinio ingenij & constans fama eloquentiae, & causa etiam illa publica & nobilis, vt diligenter narrat Plutarchus in Demosthenis vita, quam scripsit: illa enim dies excitauit, puerum adhuc, Demosthenem: inleuitque in animum ipsius vehementem amorem eius laudis ac gloriae consequendae, quam vidit illum adeptum: aspexit enim magnopere ornari & vno omnium ore celebrari. nam, quod facit admodum ad hunc locum, & quasi videtur e superiore sententia expressum, hoc tradit de custode Demosthenis pueri scriptor ille, qui desiderio discipuli seruauit, vnde postea tantum bonum exortum est. ὅδ', ἔχων πρὸς αὐτὸ ἀνοίγοντες τὰ δικαστήρια δημοσίους συνήθησαν, ὅτι πρῶτον χύρασαν, ὅτι ἡ καθήμενος ὁ παῖς, ἀδύλως ἀκούσεται τῆν λεγομένην. Valet autem ἀδύλως hoc loco, mansisse eum, cum causa illa ageretur, vbi non posset aspici a iudicibus: quia moris non esset, vt pueri starent in foro illo tempore, non tantum igitur ministri Demostheni locum dederunt, sed aptum eum accommodatumque dederunt.

De ministerijs eunuchorum indicatus Euripidis locus, similis Terentiano.

CAP. XXI.

Est e apud Terentium ancilla mandarar simulato eunuchio, vt flabellum caperet & ventulum Pamphilaee faceret: hoc enim proprium munus erat eunuchorum: cognoscitur id etiam ex loco quodam Euripidis ex Oreste, in quo eunuchus trepidans domo prodit, quia viderat interfici dominam ac praefens illic adfuerat, cum irruerunt eo cum gladiis Orestes ac Pylades: narrat enim quid eo tempore faceret & in quo ministerio versaretur, cum illi acerrimi iuuenes calidissimum id factum aggressi sunt. verba ipsius, pauore paene mortui, haec sunt.

Φρυγίαις ἔτυχον Φρυγίαισι νόμοις
Παρά βόσρυχον ἀδρας ἀδρας
Ελένας ελένας ὀππακί κύκλω

Qui igitur diligenter attendet, videbit omnia conuenire. nam & forma flabelli intelligitur rotunda, & materia etiam, e qua reginae ac fortunatae mulieres ipsa compacta habebant: e pennis enim auium vt hodie e pauonum cauda ea fabricantur: quae sunt elegantiora & molliora. nam, quod Latinus comicus ventulum, diminuto illo nomine, dicit, existimo ipsum exprimere voluisse Graecum verbum, ἀδρας.

Correctus locus in commentarijs de bello ciuili, partim ope antiqui libri: partim coniectura.

CAP. XXII.

Locum hunc e iij. libro commentariorum Caesaris de bello ciuili corruptum, si prorsus arbitrator, & si integer ille saluo putatur, quare quomodo emendari possit, declarabo, atque id non tantum iudicium meum secutus, sed vestigia veteris lectionis. Locum securum ad dimicandum dedisse, cum igitur in iij. libris legatur, & antiqui habeant, locum, secum ad dimicandum dedisse, puto legi debere. locum se aequum, & quae sequuntur, primum autem non plus est contra peruulgatam lectionem disputator, neque enim verbum illud, si quis

quis subtiliter attendat: neque sententia probari potest. Si namque locus, in quo pugatum fuerat, adfuerat, extitisset, videri Caesariani non fuissent. Securus etiam, in puro Latino sermone, aliud valere apertum est. aequo autem loco aut iniquo dimicare, multum valet ad victoriam adipiscendam, aut incommo dum aliquod accipiendum. nec potest merito reprehendi imperator, quod ad eam partem pertinet, qui locum aequum ad pugandum suis dat. quemadmodum contra magnae culpae affinis est, qui locum iniquum capit. hoc tam planum est, vt videatur confirmatione non egere. Sed tamen quid vetat exemplum huius rei vnum aut alterum ponere. De bello Gallico libro iij. nisi aequo loco, aut oppotunitate aliqua data, legato dimicandum non existimabar, in primo de bello ciuili. Et ibi paulisper sub armis moratus, facit aequo loco pugandi potestatem.

In vite colenda vetus Latinum nomen custoditum; notio tamen ipsius inmutata.

CAP. XXIII.

PAMPINARE in re rustica: vitibusque colendis, quid sit, accurate docet M. Varro in primo trium eorum librorum, quos scripsit de studio agricolatum: inquit enim Pampinare est ex sarmento coles, qui nati sunt de iis, qui plurimum valent primum ac secundum: non numquam etiam tertium relinquere: reliquos decerpere, ne, relictis colibus, sarmentum nequeat ministrare sucum. id Graeci vocabant βλασολογίαν: vt ex hoc Theophrasti loco intelligere licet. qui est in iij. libro de cultu stirpium: ipsum vero videtur M. Varro exprimere voluisse. de cultu autem vitium, iam grandiorum ac perfectarum illic agit: primumque posuerat putationem, quam ipse appellat κλάσιν: primumque ac maximum omnium ipsius operum esse dicit: addit autem. ὀδύτερον δὲ καὶ τρόπον τινὰ τούτω παραπλάσιον, ἢ βλασολογία: καὶ ὅτι τὰ αὐτὰ εἶδεναι διὰ τὰ ποία συμφέρει κατὰ κλίμα καὶ τὰ ποία ἀφαιρῆναι καὶ πρὸς αὐτὸ ἑτέρως κερπῶδες καὶ πρὸς τὴν ὅλην φύσιν. nostri agricolae nomen huius rei vetus paene retinuerunt: aliud tamen ipso nunc significant: vocant enim spampanare, cum, a propinquante iam vindemia: maximisque caloribus iam extinctis, demunt folia, coliculosque, qui bottriones tegunt, vt facilius ita vna maturescat. nam, quod multo prius fit, & a Varro illo verbo significatum est, ipsi vocant stralciare. id est demere decerpereque inutiles coles: in re. quos omnes coles & sarmenta nos vocamus tralci. Sed sarmenta etiam, e vetere nostra lingua, id est Latina, ductum nomen, in hunc nouum sermonem radices egit. consuetudo tamen est ipsa tantum sarmenta vocare, cum abscissa sunt a vite; postquam putata est & iam exaruerunt: antea enim illo nomine, quod indicaui vtimur, id est tralci appellamus. quos, vt etiam declarauimus, βλασός Graeci, vnde factum est iunctum nomen βλασολογίαν.

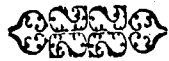
Videri theatri partem, quae aperta tota esset, duobus nominibus vocatam.

CAP. XXIII.

VOVS diuersis nominibus pars eadem theatri, aut non valde dissimilis, videtur vocata a duobus magnis auctoribus, id est locus ipse apertus: & qui ante oculos esset spectatorum: ita vt nihil eorum, quae illic fierent, quemquam posset fallere. Polybius igitur appellauit eum. ἐξώρεον in xi. libro historiae, quo loco imagine vititur satis eleganti: facit enim legatos quosdam Graeciae reip. quae rebus Macedonum fauebat contra faedus, quod ferierant Aetoli cum Romanis, bellumque incoeptum geri in publico concilio accusantes magnum errorem animi Aetolorum, ac stultitiam, ita dicere. τῆς τύχης, ὅσα ἐπιπέδεις, ὑπὸ τὴν ἐξώρεον ἀναβιβάζουσας τὴν ὑμετέραν ἀνοιαν: sensus enim totius loci hic est. Turpitudinem illius societatis antea tectam fuisse: quia pacta illa improba nesciebantur adhuc: calum autem fecisse. vel potius quae sequuta sunt in eo bello, cum magna calamitate duarum Graeciae ciuitatum, omnia patefecisse, & quasi ante oculos hominum dedita opera constituisse, ne scelerata illa coitio amplius abdita foret. Cicero autem in oratione de prouincijs consularibus, cum L. Pisonem notaret, inquit. Itaque ille alter aut ipse est homo doctus: & a suis Graecis subtilius eruditus, quibus cum iam in orchestra bellatum: antea post siparium solebat: & quae sequuntur: valet enim (vt opinor) in orchestra. & φανερὰ: vt contra post siparium, κέρμα. ut contra post siparium, κέρμα.

PETRI VICTORII
VARIARVM LECTIIONVM
LIBER XXXI.

Confirmatum Q. Fabij honestum piūque factum auctoritate Homeri, qui talem, & ipse finxit in simili tempore Nestorem.

CAP. I.

M. J. B. M. J. B. M. J. B.

IVEM optimum, valdeque studiosum communis salutis fuisse Fabium Maximum, significavit T. Livius, cum narravit ipsum sedulo L. Aemilium, proficilentem ad bellum contra Annibalem, admonuisse, ut in primis conaretur in officio retinere collegam: ipsiusque ferociae, vel amentiae potius moderari: intelligebat enim inde maiora paene pericula, quam ab hoste reip. impendere. omnem igitur ipsi rationem eius belli administrandi monstravit. cum tamen hae propriae ipsius partes tunc non forent. sed amor ingens, quo prolequebatur republicam, & cura, quae premebat animum ipsius, praeclare cognoscentis turbidum ingenium Varronis & callidum versutumque Annibalis,

impellebat, ut hoc officio fungeretur: lenes enim potissimum & magnum rerum usum habentes his temporibus opitulantur & consilio iuvant eos, qui partem aliquam reip. regendam suscipiunt, impares illi oneri ferendo. Auctoritatem autem horum talibus temporibus magnos fructus ferre vidit quoque Homerus: ipse enim in valde angustis Graecorum rebus, cum mitterentur legati ad Achillem, ut placaretur Agamemnoni: opemque ferret exercitui, in magnis periculis constituto, fingit Nestorem eodem officio functum esse, & quamvis intelligeret eos esse sapientes, tamen non cessasse ipsis stimulum admovere, & consilio suo eos meliores reddere. non tamen ille sapientissimus senex apud poetam eum usus est accurata & longa oratione, qua doceret illos quid facto opus esset, ut facit apud Livium Q. Maximus: neque enim tempus ipsum id patiebatur, sed vno pacis verbo studium Nestoris declaravit poeta, magnopere solliciti de ea re. oculosque nunc ad vnum, nunc ad alterum legatorum torquentis: & ita quasi suppliciter rogantis: atque admonētis, eos mitti pro salute totius exercitus: hoc enim valet *ἀνδρίαν*: & si addit poeta hoc pacto ipsum in primis significasse Ulyssi, ut nihil omittetis, quod valeret ad Achillem persuadendum, in quo salus communis consistat.

οὐδὲ γὰρ ποτὶ πόλιν ἰπέτερε θεοὶ γένηται ἰπὸ πτόκα Νέστορα
τοῖσδε ἄνδρα ἰσθάνεσθαι καὶ ἀδυστῆ δὲ μάχιστῃ
οὐδὲ γὰρ ποτὶ πόλιν ἰπέτερε θεοὶ γένηται ἰπὸ πτόκα Νέστορα

Declaratum in nostro sermone idem fere proverbium esse, quod continetur Graeco per vulgato versu.

CAP. II.

SENTENTIA illa, quae Graeco hoc senario continetur. *Εὐρίμακός φρονόσι, πρέσαντες καλός.* Et vera profecto est, & nostro etiam sermone celebratur: quod enim dicimus: Chi ben siede mal pensa, idem sine dubio valet, nisi quod apud nos haec vox communis est: neminemque excipit: in Graeca vero non omnibus, quorum res secundae sunt, id vsu venire traditur, sed quibusdam tantum, quare certior est apud illos: magisque ab omni remota errore. Quin autem valeat in nostra illa voce, ben sedere, fortunatum esse, & res suas in firmo & stabili solo collocatas habere, non est dubitandum. Cum igitur in tam longinquis gentibus, & quae etiam tam magno intervallo temporis interiecto, floruerint, inueniri idem probatum fuisse, perhibens ad vitam, & mores hominum, & ad declarandum mortalium animos aequos

non

non esse: nec unquam rebus prosperis satiari, placuit id adnotare. Versum autem Graecum non inveni apud auctorem ipsum: nec qui primus in ea re labi vehementer & peccare aliquos cognoverit, monstrare possum: sed repperi in eo ipso libello, in quo diuersorum poetarum sententiae collectae leguntur.

Locum Aristotelis, coniectura olim a me emendatum, nunc testimonio auctoris comprobatum.

CAP. III.

AVTE semper (ut opinor) ac timide soleo aliquid attingere, fretus ingenio, in antiquis scriptoribus, si quid tamen unquam huiuscemodi temptavi, coactus aliquo modo & quasi necessitate mihi eius rei, imposta, id facio: cum tamen, postea inuenio coniecturam meam non inanem fuisse, & nouo aliquo firmoque argumento comprobo veterem meam opinionem, vehementer gaudeo: ut mihi accidit in loco quodam Aristotelis ex libro hoc vno, quem habemus de arte poetica: cum enim refellere vellet optimus magister, errorem quorundam, qui aliter acciperent, atque oporteret, fabulam esse vnam: putarentque, si non discessum foret ab vna, eademque persona, fabulam semper seruari vnam, inquit, multa, vel infinita potius numero, vni homini euenire, e quorum non nullis nihil posset fieri vnum, & quasi in vnum corpus coagmentari, quia illa scilicet inter se valde dissimilia essent. haec igitur satis certa sententia erat illius loci: verba tamen ipsa ita legebantur, *πολλά γὰρ καὶ ἀπείρα τῶ γένη συμβαίνει*, & quae sequuntur, corrupta prorsus & non sine macula, quare lectione, quam non probarem, retenta, dixi me arbitrari legendum esse *καὶ ἀπείρα τῶ γένι*, nulla littera immutata, sed tantum vna voce diiuncta, quae quasi ex duabus perperam coaluerat. Inueni autem postea ipsam hunc summum scriptorem eodem pacto locutum, cum idem significare vellet: in ij. enim libro naturalis auscultationis, vbi de duobus, magnopere inter se diuersis generibus causarum, differit, inquit, *τῶ μὲν ἂν καὶ αὐτῶ αἰτίων, ὁρισμοῖσιν: τὸ δὲ κατὰ συμβεβηκός, ἀρίστην ἀπείρα γὰρ αὐτῶ ἐν συμβαίν.* non est igitur nunc dubitandum, quin vera sit haec eius loci emendatio, prius miserum in modum deprauati.

Restituta declaratio Donati Terentiani, quae deprauata, non monstrabat, quod voluerat interpres, expressum fuisse locum eum a Cicerone.

CAP. IIII.

NDICAT Donatus Terentianus imitatum esse Ciceronem, cum inquit in diuinatione in C. Verrem. Magna sunt, ea quae dico, mihi crede, noli haec contemnere, locum hunc Terentij ex Adelphis, cum Micio placare iratum fratrem cupiens, inquit. Non est flagitium mihi crede, adolescentulum seortari, neque potare, non est: neque fores effringere, & ego prorsus id verum puto; praeter enim ea, quae prodita memoriae sunt de hoc ab antiquis scriptoribus, cotidie magis inuenio summum amatorem fuisse Terentij Ciceronem. Verba tamen Donati corrupta sunt, quibus hoc tradit: ita enim vulgo leguntur. Quod imitatus Cicero se caelum exagitat, cum scribi videatur debere, quod imitatus Cicero est, vbi Caecilium exagitat.

Inuentam apud diuersos poetas sententiam eandem de inuidia & misericordia, peruertentibus animos iudicum.

CAP. V.

MILTO grauior poeta, in multo grauiore fabula, Aeschylus in ore Argiuorum regis, posuit eandem paene sententiam, quam Terentius in Phormione ab adolescentente pronuntiari fecit: cum enim Phaedria apud comicum callide fratrem patrelem purgaret, reiecta culpa in iudices, ita cum patruo agens quod dicebat verisimile videri fecit: Qui saepe propter inuidiam adimunt diuiti, Aut propter misericordiam addunt pauperi: significare igitur voluit hanc esse naturam mortalium, ut ipsorum animi saepe a vero distrahantur, ut duarum perturbationum, quae plurimum in ipsis valent: ambae autem eo tempore erga diuersas personas excitatae sunt, id est inuidia & misericordia. id vero tunc factum esse, quare mirari non oportere, si iudicium illud primum iniquumque fuit: Rex autem ille, quem dixi, apud tragicum *ἰνίτρι*, cum a salute virginum eorum,

rum,

rum, quae fidem eius implorabant, non abhorreret, noluit tamen personam suam in respon-

re: intelligens ipsam inuidiosam esse, & munere illo, quod tempus earum requirebat, ipsas...

Praeter autem quam quod idem aperte, quod ostendi, poeta ipse dicit, scholion praeterea ve-

us alteram partem confirmat, peruulgata quadam voce, quae aiebat inuidiam moueri aduer-

CAP. VI.

impiorum μετὰφορικώς M. Cicero vocauit in Philippica xi. M. Antoni-

um & P. Dolabellam, cum pares eos esse & eodem animo praeditos aduersus pa-

CAP. VII.

multae alias Euripidis sententiae non sine causa valde a multis celebratae

huiusmodi versuum citauit: ipsiusque iudicium valde probat, & aliquo modo declarat: addit enim

Sed etiam Plutarchus in libro, quo quaesuit, an deceat senem versari in republica, priorem

molitur, facta publica. Ut autem hoc quoque addamus, qui diligenter attender, videbit ab

Non potuit igitur magis ipsam celebrare: addidit tamen tragicus ἀτίθετον, quod apertius

Quae vocata sit μονωδία in fabulis scenicis.

CAP. VIII.

ΜΟΝΩΔΙΑ plerumque valet cantum vnus tantum, & huic rei ostendendae (vt

Quid valeat πολμῶν apud Euripidem: simulque varior modus loquendi declaratus

CAP. IX.

ST elegans modus loquendi in vsu Euripidis: notioque certa quaedam huius

De more antiquorum, arboribus agros terminandi: & de oleis, voca-

CAP. X.

M V A R R O in primo de re rustica, vbi agit de tuendis finibus fundi, auxilio arborum,

nam praedia & lites orirentur de finibus agrorum, reliquit igitur, vt facile licet existimare, oleas: nam veteres illos & Graecos & Latinos ordinibus quoque olearum idem praestare solitos certum est. quod adnotare non alienum duxi. Pertinet autem hoc ex loco, quem indicabo Ciceronis pro A. Caecina: haec enim ipsius verba sunt. Eius autem fundi extremam partem oleae directo ordine definiunt, & paulo post, Et clara voce imperat, vt eum, qui illum olearum ordinem intrasset, occideret. Pater igitur oleas eas hac de causa ita fatas fuisse. Non infulse autem arbitraretur aliquis lepidissimum comicum huc respexisse, cum fecit in Barchinis, ita chorum admonere Aeschylum poetam, qui erat acer ac vehemens, ne irae indulgeret, & quasi ab ipsa abreptus, ferretur extra fines illius disputationis: nam pro finibus & limitibus inquit oleas. Locus vero hic est, *μόνον ὅπως μή σ' ὀ θυμὸς ἀρπάσῃ, ἐκτός εἶσαι τῶν ἐλαιῶν.* Nec tamen me fallit scholia Graeca aliter accipere, quae tradunt in extremo cursu equorum fatas ordine fuisse oleas qualdam, verum hoc sine teste vlllo & auctore. Nos quoque (id, quod etiam me non nihil mouet) cum videmus aliquem iracundia elatum, quippiam non satis prudenter & extra rem loqui, dicimus vulgo ipsum exire e terminis. Oleas autem alias quoque conuulisse veteres directo ordine ferere, vt nos quoque facimus, planum & apertum est, quas vocabant ea de causa *σειχάδες*, vt putauit etiam Pollux, cum in legibus Solonis inuenisset *ἐλαιῶν σειχάδες* appellatas. opposuerat autem eas oleis illis, vt idem affirmat, quas Attici vocabant *μορίαι*.

Longe aliter legisse Ciceronem versum Arati, ac nunc passim legatur.

CAP. XI.

ERBVM hunc Arati e phaenomenis aliter scriptum habuisse M. Ciceronem in suo libro apparet.

Οὐ γὰρ τε καὶ σωδασμον ὑπουράνιον καλεῖουσιν.

Cum enim ita verterit.

Arque vna tandem in stella communiter haerent.

Quam veteres soliti caelestem dicere nodum

Dubitari non potest, quin ipse pro *ὑπουράνιον*, legerit *ὑπουράνιον*, & tamen in omnibus, quae vidi exemplaribus eius poetae, & calamo exaratis, & formis excusis, legitur eodem pacto *ὑπουράνιον*. Sed etiam valde eruditus eius interpres & diligens, Theon peruulgatam hanc lectionem sequitur, nec mentionem vllam facit alterius, vt multis aliis locis solet, quae incertam ac dubiam lectionem habebant. Higinus contra, quo loco *ἀστειρισμὸν* piscium notat, *ὑπουράνιον* apud Aratum legi tradit, eius autem haec verba sunt. Horum coniunctionem, quae a pede arietis primo notatur, Aratus Graece *σωδασμον ὑπουράνιον*, Cicero nodum caelestem dicit, qui vtrique volunt significare eum nodum non solum piscium, sed etiam totius sphaerae esse. Nec minus me mouet, vt putem M. Tullij aetate in quibusdam libris scriptum fuisse *ὑπουράνιον*, quod video Auicenum, qui & ipse in Latinum sermonem vertit idem opus, eandem lectionem sequutum: credendum enim est eum Arati librum spectasse, cum redderet eos versus, non totum sed ad auctoritatem Ciceronis retulisse. Sed Andreas quoque Patricius, vir magni ingenij: nec minoris eruditionis, in libro, quem confecit, adhibita multa cura, in phaenomena Ciceronis, de veritate huius loci dubitauit: & Auicenum quoque *ὑπουράνιον* expressisse, adnotauit.

Explanatus Virgilij locus ope loci Euripidei: historiaq; obscurior inde eruta.

CAP. XII.

Obscure tetigit Diomedes apud Virgilium, suadens legatis regis Latini, ne bellum susciperent contra Troianos, de naufragio Graecorum, apud saxa Captharea, plenius exposuit chorus apud Euripidem in Helena, cum mala, quae perpetrati forent Graeci in ea expeditione defleret, nec tamen omnino plane & aperte: neque enim nomen ponit eius, qui in fraudem traxit Graecos, Graecos & ipse homo, vt vlcisceretur iustum suum dolorem, & ipsos, graui malo oppressos, tempestateque iactatos, in maius adhuc malum rapuit, falsa spe salutis: pleniq; fraudis luminibus, quae e promontorio illo sustulit, hac nota callide significans portum illic esse. Nauplius autem ille fuit, Palamedis pater, qui nactus occasionem, illa vsus est: & veterem atrocem iniuriam vlcisci in animum induxit, cum Graeci filium, damnatum iniquo iudicio, interfecissent, & falso eam crimine proditoris infamassent. Locus igitur Euripidis hic est.

Φλοκέρων

Φλοκέρων σέλασ ἀμφὶ ῥυτῶν
 Εὐβοίαν, ἢ Ἄχαιῶν
 Μονόκαπος ἀγὴρ, πέτραις
 Κεφειρῆαις ἰμβρῶν:
 Αἰγαίαις τ' ἐν κλίσις ἀκταῖς
 Δόλιον ἀεὶ ῥα λάμψασ.

Apparet igitur quid valeat apud nostrum poetam Victor: nam dedit hoc Virgilius monti, quo, quasi instrumento quodam, vsus est Nauplius explendi sui doloris, quod calamitosi illius senis proprium erat.

Testimoniis auctorum comprobatum, obesse in omnibus artibus nimis magnum studium ipsas exornandi.

CAP. XIII.

Vi valde cupidi sunt alicuius boni obrinendi, in illo persequendo, quia modum nullum in ipso tenent, ac plus eius rei petunt, quam oporteat, saepe labuntur, & maiori culpae affines ita fiunt, quam antea extitissent, si rudiore illo suo studio contenti fuissent, ac non tantopere ipsum exornare conati essent. Ostendit hoc vsu venire M. Cicero oratoribus quibusdam, qui cum intelligant gestus corporis magnopere adiuuare motus animi, ac debere eos, qui persuadere volunt, & efficere quod student, exprimere affectus omnes, tanta cura incumbunt in eam rem, vt merito postea reprehendantur, & pro oratoribus histriones fiunt: videanturque in scena versari, non in foro, amisso omni decore, ac personae suae dignitate. cum igitur praecepta quaedam traderet, quae ad *ὑποκριτικῶν* facerent, hoc diligenter admonuit in iij. libro de oratore: inquit enim. Omnes autem hos motus subsequi debet gestus, non hic verba exprimens scenicus, sed vniuersam rem & sententiam, & quae sequuntur. Animaduertendum autem, vt oratores errare docet Cicero, qui plus sibi aliscant, quam deceret artis histrionum, ac paene illi ipsi fiant, ita peccatos auctores quoque fabularum, qui & ipsi eodem pacto in rebus imitandis iustam mensuram non adhiberent, ac nimis magnum studium ponerent in singulis factis, quae referrent, exprimentis, & ante oculos spectatorum collocandis. Notum autem est accutare Aristotelem tibicines quosdam aetatis suae, qui & ipsi in hanc culpam inciderent, & ea, quae satis apte tibiis illustrare possent, inepte corpore reddere conarentur: insimulat enim huius vitij non nullos in extremo, quem habemus, libro de arte poetarum, & quomodo illi e suis paene finibus exirent, exponit.

Quo signo scriptores ostenderent magnam caedem factam esse: conuenireque Plutarcho cum poeta nostro, in re obscura narranda.

CAP. XIII.

Non fuit vanum, nec ad rem augendam tantum excogitatum, quod eleganter a Petrarcha nostro de Marij virtute, & incredibili tolerantia laborum prolatum fuit, cum inquit, victoriam ipsius praeclaram celebrans,

Quando, alletato & stanco,

Non piu beuue del fiume acqua, che sangue:

Hoc enim vsu venisse aliquando, litteris mandatum est ab optimis scriptoribus. Thucydides, cum interitum exercitus Atheniensium: grauemque plagam, quam illi acceperunt in Sicilia, exponeret, de transitu Assinarij fluminis, in quo loco praecipue male acceptae fuerunt ipsorum copiae, inquit, *καὶ τὸ ὕδωρ οὐδὲν διέφθαρτο, ἀλλ' οὐδὲν ἕπον ἐπίνετο, ὅμοιόν τῳ πολλῷ ἡμακτημένον.* Idem paene de rege Persarum narrat Cicero his verbis in V. quaestione Tusculana. Darius in fuga, cum aquam turbidam & cadaueribus inquinatam bibisset, negavit vniquam se bibisse iucundius. Sed postquam de proelio illo Marij & nostris poetis agere coepi, addam quod a Plutarcho in ipsius vita memoriae proditum est de ingenti pluuia, quae statim post pugnam illam in terram effusa est, quod vsu venire solere & saepe factum esse illis temporibus, id est post caedem magnam hominum, ipse significauit. Nam Dantes quoque ostendit non multo post pugnam & ipsam atrocem, qua in agro Casentino, loco qui vocatur Campaldinus, Guelfi deuicerunt Gibellinos & graue vulnus partibus illis imposuerunt, idem consecutum fuisse: nec tamen ille id contingere solere docet, sed tantum eo ipso tempore factum esse narrat. versus ipsius, quibus hoc cecinit, sunt in capite vi. Purgatorij, vt verbo vtat, quo vno e tribus ille poema suum distinxit. Quare id nascatur, qui videre volet, totum locum apud doctissimum cum historicum le-

K k get.

get. cum autem duas rationes eius reddat, altera illarum diuina est, altera naturalis. sed etiam poeta noster, valde & ipse eruditus: nec minore ingenio praeditus, idem paene existimasse videtur: studio namque vel ira potius, mali daemonis, non boni ut Plutarchus, factum id tunc dicit: statimque etiam de imbribus & ortu ipsorum naturali differit, ut prorsus locus nostri valde similis esse videatur illi loco Graeci auctoris.

Lex Platonis explicata: cretamque esse terram eam, quam Graeci κίραμον appellant, significatum.

CAP. XV.

LATO suis in legibus licere noluit alicui sumere aquam e puteo vicini, atque ita omnibus horis diei molestum illi esse, nisi prius ipse aquam sedulo suis in sedibus conquisiisset, & usque ad cretam demum solum fodisset. qui vero hoc prius fecisset, nec laborem vllum sumptumque declinasset, cum omnia frustra expertus esset, libere poterat uti aqua propinqua domus. cretam vero terminum esse aquae notum est, quia solidam eam terram duramque penetrare illa non potest, vnde in ea tamquam in poculo, vaseque aliquo aqua diu seruat. Plinius etiam hoc, quod in ore omnium, aquas perscrutantium, est, cognouit. nam in xxxi. libro, inquit, Figulari creta semper adimitur spes, nec amplius puteus foditur. quam vero ille cretam figularem: Plato autem κίραμον appellat, nostri pancone vocitare consueverunt.

Quod Lacedaemone plenum honoris putabatur, ingenuum hominem artem nullam colere, Athenis legibus reuebatur.

CAP. XVI.

DIVERSA instituta honestarum etiam ciuitatum, faciebant saepe, ut id factum, quod vni earum probaretur, alteri vehementer displiceret: nec tamen non ambae illae dignitatem colebant, sed longe alia via ad eam festinabant. multis igitur modis inter se dissenserunt mores Spartiarum & Atheniensium, in quibus etiam hoc fuit, quod Lacedaemonij, cum disciplinam militarem colerent, turpe putabant esse, in alia vlla arte occupari, qui contra temp. Atheniensium legibus ornat, cum otium valde reformidaret: ipsumque fontem multorum magnorumque malorum esse intelligeret, inertes homines poena afficiebat: metuque ipsos ad exercendam aliquam artem compellebat. declarat hoc ita se habuisse vox illa, siue factum potius Laconis eius, qui cum Athenis tunc esset; audissetque quendam damnatum, ut inertem & otiosum hominem, tristem e foro abire, comitantibus amicis, & ipsis maerorem praese ferentibus, rogauit eos, qui prope stabant, ut monstrarent sibi hominem, qui damnatus esset, quod liber & ingenuus foret. Adeo seruire esse & ignominiae plenum ducebant, versari in aliquo studio, quod rei quaerendae factum videretur. Visum autem mihi est hoc adnotare ea de causa, qua dictum est: & praeterea quia apud Plutarchum, qui hoc commemorat in Lycurgo in extrema hac sententia, quam vertendum est. cum enim ita in excusis legatur *οὗτοι δουλοειπέες ἠρόντο τὴν πρὸς τὰς τέχνας καὶ χρηματισμὸν ἀφολεσχίαν*, sine vlla dubitatione ἀχολίαν scribi debet, quod mendum alia quoque loca propter similitudinem aliquam harum vocum deprauauit. Ut hunc ipsum e vita Socratis, quam scripsit Laërtius: cum enim ita in excusis nunc legatur (accusabat autem ille tunc Euclidem, plurimum studij ponentem in concertationem plenae disputationibus) *ἀχρυσὸν ὡς τὸ ἔργον τὴν πρὸς ταῦτα ἀχολογίαν*, videtur omnino legendum ἀχολίαν: nulla enim in illis contentionibus est turpitudine verborum. ita vero legi debere: vsurparique hoc verbum solitum de studiis quoque litterarum, declarat alter hic locus eiusdem scriptoris in vita Carneadis: cum enim statat ipsum, totum deditum studio sapientiae, neglexisse omnem cultum corporis, ita loquitur. *ὁδὸν καὶ ἐκίμα καὶ ἔγρεφον ὄνησας, ἀχολίαν πρὸς ἅπασιν λόγοις.*

Es haurire μεταφορικῶς vsurpatum esse a Cicerone, & verbum, quod huic respondet a Graecis.

CAP. XVII.

T haurire μεταφορικῶς vsurpatum est a Cicerone, cum scientiam bonarum artium: cultumque; animi ostenderet, ita verbum Graecum, quod huic respondet, a Platone in summo, illo, quem Ionem vocauit: ita enim illic locutus est. *ὡσπερ αἱ βόαι καὶ ἀρῖλοι καὶ ἐκ*

ποι ἐκ τῆς ποταμῆς μέλι καὶ γάλα κατεχόμενοι, & si Graecum hoc aliquis fortasse proprium, non translatum illic esse diceret: illud tamen Latinum pro Archia dictum, manifesto translatum. Illa quidem certe, quae summa sunt, ex quo fonte hauriam, sentio. Sed animaduertendum etiam ut ambo illi suo in sermone haurire ex fonte dixerunt, ita alterum eorum, & Lucretium etiam, alio pacto haurire fontem, aut aliquid simile dixisse: nam poeta de se inquit. *luuat integros accedere fontes.* Atque haurire. Et orator de aruspicum responsis. *Quam denique tam immanem Charybdim poetae fingendo exprimere potuerunt, quae tantos exhaurire gurgites posset.*

Euripidis versum, testimonij loco citatum ab Aristotele, quadam sui parte magis integrum illic, quam apud auctorem diu seruat.

CAP. XVIII.

MERVS hic Euripidis, in Iphigenia in Tauris.

Δίλτον μὲν αἰδὲ πολύθρηνοι διαπύχων (pronuntiatus autem est ab Iphigenia ipsa, cum Orestis epistolam in manus traderet, quem tamen adhuc fratrem suum esse ignorabat) fortasse integer non est: ipse certe multis ab hinc annis in hanc sententiam veni ut pro πολύθρηνοι legi debeat πολύθρηνοι, quemadmodum sane ille olim legebatur apud Aristotelem in iij. libro de arte dicendi, ac dolui, me in eo exemplo emendando (nam aliis quibusdam sui partibus deprauatum ipsum miserum in modum erat) potius secutum esse peruulgatam poetae lectionem, quam vestigia vera ipsius, quae illic testabant. quare nunc id admonere volui: & quid de illa sentiam, diligentius reanimaduersa, docere. Notio igitur huius iuncti nominis πολύθρηνοι, non videtur illic villo modo quadrare: neque enim litterae illae maeroris, sed laetitiae plenae erant, ut paulo antea Iphigenia ipsa significarat, quae dixerat illam epistolam indicaturam esse Orestis eos viuere, quos putabat iam pridem mortuos, & demum nuntiaturam ipsi esse voluptatem magnam & certam. Quod facit autem ad alteram illam lectionem confirmandam, *θῆρας* arbitror illic vocatas μεταφορικῶς epistolae plicationes, quae speciem quandam illius rei praebent. hoc vero non meum solum iudicium esse, sed veterum quoque, cognoscitur testimonio hoc Hecychij, qui suo in lexico inquit, *Θῆραν, τὴν πύχην ἔχουσαν.*

De viro quodam Alexandri amore erga Homerum, & studio, quod posuerat, ut cum poetam emendatum, & correctum haberet.

CAP. XIX.

MAGNUM amatorem fuisse Homeri Alexandrum Macedonem memoriae proditum est: φιλόμηρος enim ea de causa vocabatur, & hoc prorsus verum esse ex non nullis ipsius vocibus aperte cognoscitur. Quomodo autem non admirari potuit, & in deliciis habere tam eximium & grandem poetam, fortis in primis & generosi animi rex? & qui desiderio laudis & gloriae statim a teneris vnguis culis flagrauerat? non negligenter autem ille, & ut passim ferebatur, poetam eum legerat, sed ipsum etiam emendatum & meliorem vndique factum, habere studuerat, in quam rem operam etiam studiumque suum praebuerat ei optimus omnium artium magister Aristoteles, qui non minus, quam ille, auditor ipsius, diuinum eum poetam amabat. habebat igitur saepe in manibus Alexander certum quandam Homeri librum, ut dixi, correctum diligenter, qui post illius interitum, cum diuulgatus esset, appellata est editio illa *ἐκ τοῦ γάρθρακος*, ut distingueretur ab aliis non paucis, quae valde celebres vetere illa aetate erant. nam multi & fortunati viri & scientia multarum rerum clari, in eam curam incubuerant: cum autem e diligentia principis peripateticorum prodire illa editio credita & dicta sit, Strabo tamen commemorat Alexandrum vna cum Callisthene & Anaxarcho, accurate Homerum legisse & non pauca tunc in suo libro adnotasse, quem librum postea in ferulam condidit, inuentam a se in Darij gaze, sumptuosam & vndique ornatam, vnde postea nomen illud seruauit & ab ea tamquam capsula, semper vocatus fuit.

De variis vocabulis, quibus appellantur cuniculi apud Graecos, venatione vetere ipforum.

CAP. XX.

Q uo s cuniculos Latini vocarunt, quos tamen nomen non eam tantum animantem ostendit, sed leporem omnem: eadem de causa alij λαγίδες ipsos nominarunt. nam λαγῶδες passim lepores vocari notum omnibus est. quare non defuerunt, qui cuniculum in leporibus enumerarent, qui videntur putasse leporem respondere Graeco superiori illi nomini, ac genus quoddam valere. Strabo, quo loco de insulis Balearibus agit, testatur ipsos a quibusdam nominatos λεβυρίδες, quae tamen Graeca vox communis ipsis erat cum aliis quibusdam bestiis, ut veteres grammatici testantur. Cum autem diligens ille scriptor commemoraret miram quandam paucitatem esse beluarum perniciosarum, & vnde aliquid detrimenti nasceretur hominibus, in illis locis, excipit cuniculos, a quibus fatetur pestem afferri iis omnibus, quae oriuntur e terra, cum morfu violent eorum radices. Sed idem etiam exponit quod remedium adhibere illi soliti sint huic tanto malo. id autem erat, quod alebant vierras: ipse appellat eas feles agrestes, quas e vicina Africa petebant: ipsas enim, iniecto prius ori ipsarum freno, ne possent illic eos interficere, in cauos illos iniiciebant, atque ita inde cuniculos abditos educebant: illi namque visa bestiola, ipsis inimica, inde subito erumpunt: eosque vierra persequitur. Verba quibus postremum hoc exponit Strabo, haec sunt.

καὶ δὴ καὶ γαλήνης ἀγρίασ, ἃς ἢ λιβύη φέρει, φέρουσιν ἐπίτηδες: ἃς φημύσκατες, περιάσιν εἰς τὰς ὄπτας. Vnde autem acceperim Latinum nomen, quo ipsas appellavi, indicabo: a Plinio enim sumpsi, qui idem tradens & de peste, quam afferrent satis omnibus cuniculi, disputans, ad extremum inquit, Magna propter venatum eorum viuerris gratia est: iniiciunt eas in specus, qui sunt multifores in terris, vnde & nomen animali; atque ita eiectos superne capiunt. Narrauit autem mihi acris ingenij iuuenis, & multarum, rerum peritus, cuius meus, honesto quidem loco natus, & omni honore dignus, Alphonus Cambius Importunus hanc venationem cuniculorum in insula Prochyta hodie exerceri: cuius incolae e Sicilia afferunt bestiolas, quibus eodem pacto eos captant, has ipsas ab illis vocatas forettas. puto ego esse, quas nos patrio sermone vocamus donnolas, aut eiusdem generis aliquas.

Acuta quaedam sententia Dantis & incredibilis, inuenta etiam apud Euripidem.

CAP. XXI.

P v d Euripidem ἰκέτισι chorus eius fabulae, qui constabat e mulieribus Argivis, matribus ducum illorum, qui interfecti fuerant ad Thebas, cum miserum suum statum aperire vellet: condicionemque quandam vitae nouam & ante eum diem inauditam, dixit se neque in mortuis, neque in viuis numerari posse, sed nactum esse sortem quandam separatam ab illis extremis & contrariis inter se.

Verba eruditi atque ingeniosi poëtae: & pars denique eius λυθουσι cantus, quae vocatur ἀπίσθησι, sunt haec.

- Ἐπὶ μείζονα, ἐπὶ κούραυ
Εὐνομίη, αἱ ταλαίποροι
Κληροτάτοις ὁ ἀργείοις.
Καὶ γὰρ ἄπαις, ἄτεκνας
Γηρόσκω δυσνότατος.
Οὐ τ' ὅτι πῖς φθιμένοισιν
Οὐ τ' ὅτι ζωῶσιν ἀριθμομένῃ
Χάρις δὲ τινὰ τῆν δ' ἔχουσα μοῖρα.

Idem autem quod acute excogitauit Graecus hic poëta, in mentem quoque venit nostro, non minore ingenio, neque doctrina praedito; poëtae Danti, qui, si politiore hoc seculo natus fuisset, vndique cultior & ipse atque ornatior extitisset: obfuit enim ipsi non nihil incitiae illius aetatis, qua vixit: nec fuit ipsum integram absolutamque ingenij gloriam adipisci, qua de causa etiam putari non potest eum sententiam hanc ab Euripide accepisse, sed naturae suae diuinitate, idem quod antea tragicus ille magnus viderat, & ipsum vidisse: locus autem hic est, cum exprimere vellet subitum quendam ingentem metum, qui animum eius occupauit, visa horribili re, vel potius audito sermone doctoris sui, qui timore ipsum impleuerat.

Io non

- Io non mori: & non rimasi viuo,
Pensa horamai per te, s' hai fior d'ingegno,
Qual' io diuenni, d'vno & d'altro priuo.

Magni quondam piratae, Antiates, coacti deserere artem a Romanis, rogantibus id diligenter Graecis, honoris eorum causa.

CAP. XXII.

V i Antium, non ignobile Italiae oppidum, antiquitus incolebant, in studio non satis honesto, vel turpi potius & iniusto, versabantur: piraticae namque dediti erant, & mare propinquum omne infestum habebant. cum igitur Graeci crebras ab illis iniurias acciperent, nec possent aequo animo id pati, questi sunt de his rebus cum senatu Romano, in quorum potestate, ut reliqua cuncta Italia, ita illi tunc erant, & libere ipsum accusarunt: docueruntque satis acute, rem facere populum illum, quae admirabilis ac valde absurda folet, & tamen illo ipso tempore, quo de his factis cum ipsis exostularunt, non nullos eorum hominum a se captos remisissent: se illos dono dare reipublicae: nec in eos, quamuis iure possent, animaduertere dixissent ob cognitionem, quam cum ipsis haberent: non tamen sibi videri honestum, ut iidem homines imperium Italiae obtinerent, & in Graeciam praedones mitterent; Praeterea non conuenire, ut cum in foro aedem Castoris & Pollucis aedificassent: eosque deos in summo honore haberent, quos omnes nautarum conseruatores nominant, mitterent postea in Graeciam, qui patriam eorum diriperent. His igitur argumentis impulerunt senatum, ut Antiatibus praeciperet in alio studio: condicioneque vitae occuparentur. Alexander autem prius & postea Demetrius reges, ut memoriae mandauit Strabo, huiuscemodi litteras Romam miserunt.

Sublatum mendum e primo libro M. Varronis de re rustica.

CAP. XXIII.

V g it olim me, nescio quomodo, locus hic maculosus M. Varronis, cum operae multum dedi ipsi emendando, & nitidiori vndique, ope antiquorum librorum, reddendo, quod arbitror me multis locis, vel infinitis potius, praestitisse: vbi enim praecipit de instrumento fundi, quod semiuocale appellauit, ita scriptum est in omnibus excusis libris, nullo sensu. Ea sola, quae agri colendi causa erunt, & solent esse pecuaria, pauca habenda. in cunctis autem calamo exaratus, ut in illo, vetustissimo omnium & fidelissimo, pro pecuaria, recte legitur peculiaria: vocat autem pecora peculiaria, quae propria illius agri sint, & ipsi colendo necessaria existimantur. Ex iis autem, quae sequuntur, perspicitur hanc veram esse lectionem: reddit enim ipsis rationem sui consilij. Quo facilius mancipia, quae solent, se tueri & assidua esse possint: si namque multitudo maior pecoris, quam ea quae haberi solita est, illic aleretur, haec inde incommoda nascerentur: in illo namque custodiendo & cibo ipsi parando, plures serui occupati forent. quare cum definitus eorum numerus sit, & tantus solum, ut fundo colendo idoneus existat, non restaret illis tempus ad se reficiendos e magnis & continuis laboribus, quos in fundo colendo sustinent: hoc enim existimo valere, quod inquit, tueri se, nec possent etiam, impediti altera illa cura, assidui in opere suo esse. Haec autem huius loci lectio mirifice probatur Ioanni Caselio Germano, viro optimo & maximo ingenio: singularique doctrina praedito, qui mecum diligenter legit libros hos M. Varronis, cum ambos nos eruditissimum hunc: politissimumque scriptorem admiremur: nec minus studio, quod tradit agri colendi, delectemur.

Intemptatum dixisse Virgilium, imitatione Graecorum, qui ἀπίσθησι γατον omne tale appellabant.

CAP. XXIII.

I n t e m p t a t u m, quod vocatum est a Virgilio, vbi callida consilia & praestigias Caci exponit, a Demosthene ἀπίσθησι dictum est: idem enim prorsus significare voluit, cum in oratione pro Ctesiphonte de iniuria & importunitate aduersarium querens, inquit. καὶ οὐτ' ἀπίσθησι σωσικλέους, οὐτ' συκοφαντία φιλακράτους, οὐτ' δ' ἰσχυρῶν δυν καὶ μελάνων μαχίας: οὐτ' ἄλλο οὐδὲν ἀπίσθησι γατον ὅν τούτοις κατ' ἔμῳ. Qui autem in aliquo

K k 3 facto

facto se ita gerunt, vt quamuis priores doli ac fallaciae ipsis non successerint, tamen semper novi aliquid experiantur, manifesto impudentes sunt ac vecordes, vt improbissimus ille mortalis, vel monstrum potius, Cacus. Eodem argumento, ac verbo quoque vsa est apud eundem poetam Venus, cum lunonem infimularet, nec vlli rei parcere significaret, vt perderet Troianos: inquit enim, cum iusta ira commota quasi obiiceret id, quod defendi non posset, & omnes numeros in se saeuissimi facti contineret.

- Nunc etiam manes (haec intemptata manebat
- Sors rerum) mouet, Et quae sequuntur.
- Sed Horatius quoque hoc verbo vsus est, cum tamen laudaret eos, qui hoc commiserant: & honore dignos esse, non ignominiae vlli affines, arbitraretur: inquit enim de Latinis hominibus, qui tenerentur studio poetices.

- Nil intemptatum nostri liquere poetae,
- Nec minimum meruere decus, vestigia Graeca
- Ausi deserere: & celebrare domestica facta:
- Vel qui praetextas, vel qui docuere togatas:

Quomodo etiam superius verbum cepit Herodotus in vij. libro historiarum in longe maiore re exponenda: cum inquam fecisset Mardonium Xerxi regi Persarum suadere, vt bellum Graeciae inferret: affirmavit enim ille in extremo suae orationis, oportere viros omnia experiri in vita, quia nihil boni sponte sua ad nos peruenire solet, sed cuncta, quae obtinemus, a periculo illorum impetrandorum facto, exoriuntur, inquit igitur, εἴθε δ' ὄν μὴδὲν ἀπέριστητον.

CAPI. XLIII.

PETRI

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIONVM LIBER XXXII.

Erratum Theodori patefactum, in vertendo problemate Aristotelis.

CAP. I.

ARISTOTELES saepe, dum nititur res aliquas obscuras aperire, atque ipsis plurimum lucis adferre, vtitur similibus; quae similia, nisi nobis cognita sint, quod aliquando nostra culpa contingit, non iuuant, sed aliquid potius nouae caliginis inducunt. danda igitur in primis opera est, vt quasi oculis videamus rem illam: non semper autem id facere possumus, valde mutatis tam longo temporis interuallo moribus & institutis mortalium. Sed, vt ad id veniamus, de quo nunc agere volumus, haec verba sunt Aristotelis in primo eorum problematum, quae faciunt ad sudorem. ὡσπερ τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς κλειψύδρου, ὅταν πλήρης οὖσασσ, ἐπιλάβη τις. quaerendum igitur quae nam potissimum sint clepsydrae, quas intelligit: neque enim ipsum arbitror nunc significare vas, quibus horae, spatiaque temporis notantur. vt autem primum ostendam, quid de hoc sentio, existimo vocatum quod fuisse a Graecis hoc nomine vas illud, quo mos est, hortos irrigare. vt ipsum quoque in consuetudine veterum illorum fuerit. nam contingit plane in hoc, quod tradit hoc loco Aristoteles, vt cum superius foramen latum aliquis digito clauerit, e tenuibus illis inferioribus foraminibus aqua exire non possit: ipso autem aperto, statim fluit e tenuibus illis aqua, quae rotis speciem habet: & ante oculos ponit hominem corpore sudantem. Theodorus qui, nisi fallor, in hoc lapsus est, ita hoc simile expressit. Vt in aqua sit vas, quod in mare demissum, dulcem intra se colligit humorem. Solebant sane nautae aliquanto in magna egestate aquae, vas in mare demittere, sed cereum, quod nulla aperta foramina in se contineret. cum tamen cera rara sit. & quae fallunt oculos, crebra foramina habeat, sine sale, & quasi purgata aqua per illa ipsa eo penetrabat, qua sitim lenirent nautae. sed hoc, vt patet, nihil ad rem.

Explicatus accurate locus Ciceronis, initio I. I. Philippicae: indicatque pares ipsi duo loci duorum Graecorum oratorum.

CAP. II.

MAGNA vis est horum verborum, quae Cicero, vehementer commotus animo, effudit, non longe ab initio secundae orationis, quam habuit in M. Antonium. Quid putem? contemptum ne me? non video nec in vita: nec in gratia: nec in rebus gestis: nec in hac mea mediocritate ingenij, quid despiciere possit Antonius. quis autem non intelligit quam molestum & graue sit ingenuo homini & libero, cum videt se contemni: & in eo genere hominum collocari, qui possunt sine vilo metu a quolibet laedi ac violari? Eadem autem sententia vsus est contra C. Antonium & L. Catilinam competitors, vt ostendit Antonius, qui haec inde verba citat. Me, qua amentia inductus est vt contemneret, constituere non possum. sed etiam similitudo quaedam ipsius extat apud Lyfiam, qui in oratione aduersus sodales, qui ipsum maledictis prouocassent, inquit, καὶ μὴν οὐδὲν οὐτως ἐβόησα, ὅτι ὄσα καὶ εἰκότως ὑπερίδω τὴν ἐμὴν ἀμείλιαν. Valet igitur apud ipsum ὑπερίδω, quod apud Latinum oratorem contemnere. nam Demosthenes, cum idem significare vellet: irritaretque animos suorum ciuium, ignominiae insolentium, in Philippum Makedonem, quem indicat in epistola quadam sua, quam ad populum Atheniensem miserat, in ipsos despiciere alio verbo vsus est. haec ipsius verba sunt in oratione de Halonnese. ἀρ' ὄμην δὲ καὶ πεφολαγμένους ἀποτιμῶν πρὸς ὑμᾶς ἰπποκράτην, ὁ δὲ ὁ ἀφ' ἑσθίου καὶ τὰ πρὸς ὑμῖν. Sed idem etiam pra-

pra in eadem re ostendenda, iisdem verbis usus fuerat: dixerat enim *ταύτα οὐκ οὐδέ τις ὡς ἀδρῆε ἀδύνη* *ταῦτα οὐκ οὐδέ τις ὡς ἀδρῆε ἀδύνη*. Quod vero in superiore exemplo summus orator inquit, *περὶ ἀλλοτρίων*, idem significare volens Terentius, dixit accurate, cum & ipse aliquo modo doceret ex persona Simonis, aequiore animo posse quempiam ferre, si fallatur ab aliquo clam, quam si palam: tunc enim plane intelligere potest, se despici: ita igitur ille loquutus est cum Dauo. Ita ne tandem idoneus tibi videor esse, quem tam aperte fallere incipias dolis? Saltem accurate, ut metui videar certe, si rescuerim.

Disputatio de loco Ciceronis, qui simulachrum quod tam caeleste vocat lupam, cum effigies lupae non videatur in sideribus collocata.

C A P. III.

M C I C E R O, cum in iij. libro de natura deorum, *σοδὶα* quaedam, ut Graeci ipsa appellant, signa vocata a Latinis, nominaret, in illis posuit lupam: cuius beluae simulachrum, effigiemque numquam memini me legisse relatum esse inter sidera. Verba ipsius haec sunt. Singulas enim stellas numeras deos: eosque aut beluarum nomine appellas, ut capram, ut lupam, ut taurum, ut leonem. aut rerum inanimatarum, ut argo, ut aram, ut coronam. nec tamen me fallit iuniores quosdam bestiolam, quam dextra manu tenet Centaurus, existimasse esse lupum, deceptos nomine Graeco: *Σηρίον* namque ab ipsis vocatur, cum tamen *Σηρίον* omnis belua, expertaque rationis animans appelletur, & non fera tantum & immanis. praeterea *Σηρίον* pars signi est, & non signum, quare si ipse quoque Cicero putasset effigiem illam referre lupam, non numerasset ipsam in plenis & integris signis. hoc autem indicasse non alienum mihi vitium est. Eodem autem loco illud quoque inhi animadvertendum videtur, quod *ἀστὲρ* vocat stellas & adiungit etiam singulas, cum tamen signa cuncta consentent pluribus stellis: *ἀστρον*que sit, sidus vocatum a Latinis, coagmentatio plurium stellarum.

Inuenta apud Homerum locutio frequens in ore medicorum; cunctorumque, qui aliquid proprium eius artis praecipiunt.

C A P. IIII.

V O D medici, illi veteres, passim dicunt: & Latini scriptores omnes, qui aliquid tradunt, quod ad artem eam faciat, ut iubeant hoc aut illud aegrotis dari ex aceto, ex melle, ex vino, ex aqua, usurpatum antea fuerat ab Homero. unde multae huiusmodi sermonis concinnitates fluxerunt: apud ipsam enim ita Penelope loquitur in xix. libro Odyssaeae.

Χηρὲς μοι κατ' ἄρκον εἶκοσι πύρρον ἔδουσι
Ἐξ ὕδατος.

Sed etiam M. Varro in libro iij. de re rustica, quo loco praecipit quomodo itidem anseres ali debeant, inquit. Pullis primum biduo polenta aut ordeum apponitur; tribus proximis nasturtium viride, confectum minutatim ex aqua in vas aliquod. Plautus quoque in Mercatore, cum Acanthio, cum hero loquens, dixisset Tua causa rupi ramices, iam dudum sputo sanguinem, ita fecit Charinum ipsi respondentem; Resinam ex melle Aegyptiam vorato, saluom feceris.

Non penitus vere videri praecepisse Virgilium de flore Medicae arboris, signumque indicatum, quod declarat eam prorsus esse, quam citrium vocamus.

C A P. V.

V I R G I L I V S, ubi Medicam arborem describit, quae nunc in multis Italiae locis frequens est: persequiturque omnem historiam ipsius, de flore non satis diligenter videtur locutus, cum dicat. Flos apprime tenax: duo namque in ea sunt genera florum; valde inter se discrepantia: alterum namque illorum sterile & infecundum est, quod Theophrastus vocat *ἀγονον*: neque enim inde unquam pomum existit, cum principio careat: videturque ipsum ornatum tantum gratia a natura in ea stirpe creatum; alterum vero secundum, *γονιμον* ab eodem appellatum, contrarium multis partibus illius, qui sane flos firmus illic est & stabilis. quare recte vocatus est tenax a poeta, quod illi alteri nullo modo quadrat. Auxilio autem horum, diuersorum inter se florum, cito tenetur: quae sit arbor, quam antiquitus Medicam vocabant. Quare miror Athenaeum, & Macrobius,

Macrobius, ceteros, qui de hoc sedulo quaesuerunt: ac multa vndique testimonia citarunt, ut probarent, quod ostendere volebant, malum Medicam esse citrium, hoc firmo argumento vlos non esse: nam arbor eiusdem generis, quam nos a colore pomorum malum rancium vocamus, flores omnes similes inter (e habet: & qui idonei sint, nisi aliquid obfuerit, fructui ferendo: Addam autem hic, non alieno loco, quod mihi non sine causa (ut arbitror) negotium exhibet apud Plutarchum, ut tota res accurate ponderetur: ubi enim ille in v. libro *συμπόσια* *κῶν* quaerit, cur Homerus malum arborem potissimum vocarit *ἀλλοτρίον*, narrat, cum in cena doctorum virorum sermo de hoc incidisset, Tryphonem quendam medicum dixisse, ita fructum hunc vocatum fuisse, idest laetum & speciosum, ex collatione ipsius ad arborem, quae, cum valde pusilla sit & aspectu tenuis, pomum formosum & amplum gignit: fructus sane mali simpliciter appellatae, pulcher est: nec vilo modo exilis; sed tamen arbor ipsa humilis & tenuis non est: talisque demum ut mirari debeamus eam tam honestum & grandem fructum ferre: quare venit mihi in mentem aliquando suspicari, Tryphonem Medicam hanc malum intellexisse: de illa namque hoc vere proferretur: nulla enim fortasse tam humilis stirps, tam speciosum: & tam amplum fructum fert: & sane (ut veteres grammatici volunt) cognorat arborem Medicam poetam, quamuis alio nomine ipsam appellarit, idest *δύον*: haec enim ipsius verba sunt, ubi de insula Calyptonis loquitur. *δύον δ' ἀπὸ καλὸν ἰδωδον*. Sed tamen videtur hunc opinioni repugnare, quod pomum Medicae mali, sua sponte formosum est ac valde quidem formosum, unde Athenaeus tradit, veteres illos minime solitos id comedere, sed domi tanquam pulchrum quiddam & spectaculo dignum, tenere.

Vetus quaestio de loco Euripidis ex Oreste, renouata: opinioque prior auctoris non negligenter confirmata.

C A P. VI.

Κ Ρ Α Σ *τρίχας* valere apud Euripidem in Oreste pattem illam capillorum, quae capiti haeret: non summam ipsorum partem, si quis accipiat ita summam, quasi terminum ipsorum, & quantum denique illi creuerunt, hoc etiam non malo, vel solido potius huius rei argumento intelligi potest: Sophocles enim in Electra eodem pacto locutus est, cum eandem rem exponeret: fideliterque ipsam commemoraret: neque enim illic dolus esse poterat, suspitione fallaciae vlla manebat. Quo igitur loco eadem, magni animi virgo, sororem Chrylothemiam alloquitur: rogatque ut abiiciat quae sepulchro Agamemnonis munera dederat ipsi nefaria mater ferenda: proque caesarie Clytemnestrae iubet ipsam portare suam ipsius comam, integram & ad cutem usque detonsam: hoc enim pietas hortabatur: polliceturque etiam suam illi se daturam, iisdem paene verbis vsa est, quibus superiore in loco alterius poetae: hoc certe, de quo lis est, idem prorsus est. inquit igitur.

Σὺ δὲ

Τιμῶσα κρατὲς βοσρύχων ἀκρασ φάβασ
Καμὸν ταλαίνης, σμικρὰ μὲν τὰ δ', ἀλλ' ἔμωε
ἄχου: δὸς αὐτῷ τὴν δ' ἀλιπτέρη τρίχα

Non igitur, ut putarunt qui contrarium sensum inde euerunt: ipsumque defendere omnibus viribus conati sunt, si ad cutem rotundis Helenam capillum significasset, dicturus fuisset, *εὶ χῶν* aut *εὶ βύθου*, sed quemadmodum locutus est, cum appareat Sophoclem, etiam ipsum politissimum scriptorem & ciuem Atticum, eodem pacto locutum esse. Qui autem rem ipsam sibi ante oculos proposuerit; & quomodo comae stent in muliebri capite attenderit, facile, ut opinor, veritatem huius quaestionis videbit: apparebunt enim illae propter longitudinem valde pendere, ac paene terram attingere. quare merito vertex, unde illae cadunt, summa ipsarum pars, excellaque dici potest: contraque non male etiam vocaretur altera pars ima atque humilis. Hoc autem est, nisi fallor, quod omnem scrupulum euellit & veritatem ipsam aperit. Nec tamen inficiatur, quod ad vim notionemque verbi facit, aliquo modo posse etiam vocari *ἀκρασ τρίχα*, ut nos quoque vulgo loquimur, aciem capillorum & sane futuram summam extremamque partem, ut videtur cepisse Sophocles in Oedipo Coloneo, cum metum ostendere vellet, excitatum ob ingentem sonitum: inquit enim.

Ἴδὲ μάλα μέγας ἐρείπτται
Κτύπος ἀφαπτε ὄδου
Διόβολος. ἰς δ' ἀκρασ
Δεῖμ' ὑπὸ δὲ κρατὲς φάβασ

Sed cogitare oportet cum hoc contingit, stare capillos horrereque, non cadere & deorsum ferri, quare tunc pars illa non sine causa summa celsaq; vocatur: est enim sublimior, atque elatior.

De caeso.

De caseo, ὀπία vocato: eundemque ab eadem re, sed nomine alia nuncupatam, appellatum κρεάδιν.

CAP. VII.

ASEVUM ὀπία vocavit Euripides, a succo, vnde in ipso faciendo lac coisset, non qui alia vlla re diuersus foret. e fico autem potissimum succus ille erat. apud hunc igitur poetam ita loquitur. Cyclops, tuas diuitias commemorans, in fabula, cui ipse nomen dedit.

Καὶ τυρός ὀπίας ἐστὶ καὶ βοός γάλα. Cum vero non huius tantum arboris succus ὀπίας appellatur, sed aliarum etiam, vt herbarum quoq; non nullarum, hoc ipso, quem ostendi, vt pastores consuefle docet M. Varro in extremo libro de re pecuaria his verbis, quae ipse olim, cum admodum corrupta forent, emendauit: & in eo loco restituendo citauit superiorem Graeci tragici verbum. Alij pro coagulo addunt de fici ramo lac, & acetum aspergunt. Item alijs aliquid rebus, quod Graeci appellant alij ὀπός: alij δολκρον. Addere autem nunc liber, videri eundem caseum vocatum κρεάδιν ab eadem re, sed vocabulo alio. nam κρεάδιν Attici scriptores vocabant (nisi fallor) cacumen rami, surculumque fici, vnde maior vis copia; succi flueret, ita autem partem illam pluribus locis vocavit Theophrastus. Hesychius vero est, qui in suo lexico testatus est, ita vocatum genus quoddam casei: inquit enim κρεάδιν τυρός, ὁ ὅπο τὸ ὀπὸ τῆς κρεάδινε πλάσματος. Nec tamen me fallit interpretem Aristophanis putare κρεάδιν esse fici speciem, vbi declarat locum hunc eius poetae e Vespis: in quo mentio est casei, opiae vocati. ὀπίας δ' οὐκ ἐστὶ γένος.

Declaratum, M. Varronis locum, nihil sane vitij continentem, posse tamen aliter legi ex vestigijs veteris lectionis.

CAP. VIII.

NON reprehendo, quae nunc videtur probari omnibus, lectionem; & quam ipse etiam olim recepi: & nunc quoq; non damno, sed tamen quid in antiquissimo libro offenderim, quod tunc reuicui, & quo coniectura ferat, indicare nunc volo: cum enim ita hic locus M. Varronis e libro de re pecuaria, legatur in excusis. Et veteres poetae, qui alios vocant πολυγνας: alios πολυμήλους: alios πολυβότας, & quae sequuntur, vetustissimum & optimum exemplar pro πολυγνας, habet polygnas. in quo iuncto nomine aperte est aliquid mendii. videndum igitur puto, an πολυγνας legi debeat; ita namq; vocati sunt, qui habent multas oues: ἔγνη enim in vetere Graeco sermone appellabantur, quae postea vocata sunt πολυβότας: nec tamen me fallit Homerum appellasse πολυγνας diuites, vt vbi de sceptro Agamemnonis loquitur: inquit enim ipsum Atreum reliquisse πολυγνη Θυίση. sed cum e vestigijs illis verae lectionis erui possit vtrumque nomen, placuit mihi hoc admonere: ex polygnas enim, si quis post r duplicatum ponat e fiet polyrenas, non minus quam si quis ante eandem litteram reponat a: eadem enim fere licentia vtrumque ex manca illa & mutilata voce effici potest. quin autem hoc quoq; nomine vocarint ea aetate diuites, dubium non est: idem enim princeps omnium poetarum facit Agamemnonem hunc versum pronuntiasse, cum praedicaret bona trium, illorum oppidorum, quae se daturum Achilli pollicebatur, dotis nomine. Ἐν δὲ ἀφ' ὧν καὶ οὐκ ἐστὶ πολυγνης, πολυβότας.

Acutae duae rationes excogitatae ad frenanda furta seruorum.

CAP. IX.

PLUTARCHVS in vij. libro συμποσιακῶν, dum morem quendam veterum illorum Romanorum hominum explicaret, meminit nouae cuiusdam & callidae rationis, quam, cum frustra multa alia temptasset, excogitauit Polycharmus quidam ad cohibenda furta seruorum, quos domi haberet: cum enim saepe cognosset illos e lucernis extinctis oleum furripere, non poterat furti illos conuincere: dicebant enim aut nihil aut parum olei reliquum illic fuisse tunc, cum illae extinctae fuere. coepit igitur ipse, ne possent eo confugere, statim vt extinctae lucernae forent, ipsas implere, ne dicerentur, quae plenae inuentae forent, inanes relictae fuisse, cum lumen extinctum est. quia igitur facit ad tuendam rem familiarem, & nouum quoddam, satisque acutum repertum est, libuit ipsum adnotare: nec non quia simile quoddam, & quod eodem prorsus faceret, narrat Q. Cicero in epistola ad Titonem, matrem suam facete solitam: illa enim lagoenas inanes obsignabat, ne discipulis possent inanes fuisse, quae furtim essent exsuccatae. ambo igitur huiusmodi animo videntur:

runt:

runt: nec tam conati sunt primo furta coercere, quam ne purgare se possent, qui manus non abstinuissent, efficere: ita enim sperabant eos magis in officio futuros: magisque sibi a furcis temperaturos. nam non eandem materiam, liquoremque, eadem ferme ratione ambos seruare studuisse, apertum est: in lagoenis enim vinum condebatur, vt testimonio hoc etiam Plauti declaratur. qui in Curculione inquit. Quasi tu lagoenam dicas, vbi vinum solet chium esse. index capitis, vnde id cepimus, est apud Plutarchum. Non passos esse prius R. mensam inanem tolli & in qua prius lucerna extincta foret. cuius veteris instituti meminit quoque Plinius.

Non habuisse veteres Latinos, vt nos habemus, duo nomina, quibus ostenderent in oleis, quod in ceteris stirpibus florere vocamus.

CAP. X.

IN nostro patrio sermone duo verba habemus, quibus ostendimus, posse nos non sine causa sperare olearum eo anno vbertatem futuram. cum scilicet contingit in arboribus ipsis, quod appellamus migniolare, & cum eadem postea bene deflorescere dicimus. Est igitur apud nos distinctum florere ab eo, quod vocamus migniolare: prius enim fit in oleis, quod hoc verbo appellamus, quam ipsae florere incipiant, vt nos capimus in ipsis hoc verbum florere. nec tamen duobus nominibus vtimur in floribus vllis aliarum arborum notandis, sed vno tantum contenti sumus. cum attenderim autem, non inueni duobus vti solitos in olea etiam Latinos, vt ex scriptis, quae restant, intelligerent licet: dicunt enim semper florere: nec geminos illos quasi status, in floribus, duobus diuersis vocabulis ostendunt. nos vero florere oleas dicimus, cum copia baccarum ea, quam vocamus mignia, aperta est: tunc enim magis refert florem: speciemque ipsius maiorem praebet. M. certe Cicero (vt opinor) eo verbo vsus esset, si ipsi habuissent, cum in primo libro de diuinatione de Thalete inquit. Omnem oleam, ante quam florere coepisset, in agro Milefio commisse dicitur: existimo enim ipsum intelligere voluisse, quod nos dicimus migniolare. nec tamen hoc etiam ipsum certum signum est: contingit enim aliquando id: vel saepe potius, nec tamen baccae sequuntur. sed neq; etiam flos ipse est satis certa nota: tunc enim agricolae melius sperare incipiunt, cum flores perforati cadunt. quare non omnino recte Cicero inquit in ij. eorundem librorum. Vt agricola, cum florem oleae videt, baccam quoque se visurum sperat: potius enim recte deflorere, quam florere ipsum, baccarum futurarum signum est. quod testatur etiam Theophrastus: affirmatque sui quoque temporis rusticos, vt nostri faciunt, eo signo vti solitos. eius autem haec verba sunt in primo libro de stirpium historia. διὸν ἀμπέλους ἐστὶ λαίκα. ἢ καὶ διχαπὶ πηροῦ διχτετριμένα φαίνονται. καὶ τούτο σημεῖον λαμβάνουσιν, εἰ καλῶς ἀπίνθησκον: εἰ δὲ οὐ συγκαυθῆ ἢ βρεχθῆ, συγκαυθῆ καὶ τὸν καρπὸν καὶ οὐ τετριμένον γίνεται. est autem διχτετριμένον ἄθος, flos, quem ipse quoque vocauit perforatum. Quod vero doctissimus scriptor inquit, συγκαυθῆ, ostendens alterum eorum, quae laedunt flores, idem malum significare volens Horatius in epistola ad Cillum, dixit: oleamque momorderit aestus. In ode vero quadam, quod fecit illic Theophrastus, ambo coniunxit, quae interitum afferunt floribus, ita canens. Fundusq; mendax arbore nunc aquas Culpante; nunc torrentia agros, Sidera. Non tamen illic de olea tantum poeta loquitur, sed de omni arbore, vt apparet, qui etiam tertiam quandam causam adfert interitus ipsarum. id est hiemes iniquas. Superius incommodum videtur Aeschylus in Eumenidibus φλογμόν vocasse, cum ita induxit deas illas, vltices scelerum, loquentes. optabant autem eo tempore omnia bona agro Attico. Δουλοπύμων δὲ μὴ πνέει βλάβος, τὰν ἑμῶν χάρην λίγω. φλογμός τ' ἄμματος ἐστὶν φυτῶν. & quae sequuntur.

Emendati duo loci coniectura e libro M. Varronis de villaticis passionibus.

CAP. XI.

SVTVLI olim multa & magna menda e libris M. Varronis de re rustica, auxilio vetustissimi libri, sed quia nullum est tam antiquum & fidele exemplar, in quo non aliquid maculae reperitur, cum postea eosdem libros diligenter legerem, notauit quaedam, quae mihi videntur correctione adhuc egere: & tamen in illo quoque exemplari (nisi fallor) corrupta sunt. vnum eorum hoc est: vbi de rebus differit, quae sunt adfectae villae: cum enim illic legatur in omnibus libris. Leporaria te accipere volo, non ea, quae tritau nostri dicebant, vbi soliti lepores sint, sed omnia septa adfecta villae quae sunt. puto enim hic pro soliti, vna minus syllaba: atque ea quidem extrema, legi debere, soli. quod ex contrario perspicitur, infra posito. id est omnia. praeterquam quod illo modo non esset plena oratio. Additur his argumentis testimonium A. Gellij, qui in ij. libro

bro cap. xx. vbi docet accurate, nouum verbum esse viuaria, & a nullo veterum vsurpatum, ponens hoc exemplum Varronis, & ipse ita legit. Eodem pacto vereor, ne erratum sit in his verbis, quibus dignitatem pecori comparare vult, vt toto illo capite. Et quod nomina multa habemus ab vtroque pecore. a maiore & a minore. A minore Porcius, Quinius & Caprarius. sic a maiore. Equitius, Taurus. ipse sane arbitror Taurius hic, non Taurus legendum; planum enim est nomina familiarum desinere plerumque in ius: illud autem cognomen fuisse, non nomen, de quibus cognominibus, ab iisdem rebus ductis, post id verbum, ipse sedulo distulit: in aliisque non nullis hoc etiam ipsum ponit: inquit enim. Cognomine adsignificari dicuntur, vt Annij Caprae, Statilij Tauri, Pomponij Vituli: & a pecudibus alij multi.

Ventidium, illustrem ducem, qui mulio ab aduersariis vocatus fuit, videri Etruscum fuisse.

CAP. XII.

VENTIDIUS ille, cuius postea nomen valde clarum & illustre fuit, ita obscurus primo erat, vt vix patria ipsius: locusque, in quo natus foret aut ne vix quidem, sciretur. Quidam enim Picentem eum faciebant: alij Sabinum. ipse videor mihi e Cicrone elicuisse, ipsum Etruscum fuisse: nec tamen ille propriam ipsius locum ostendit: neque etiam aperte regionem. Locus est, vnde mihi suspicio haec,

tenuis quidem illa, orta est, in xij. Philippica: inquit enim in ea Cicero. Dic mihi praeterea Panfa, Ventidius vbi sit? cui sui semper amicus, & quae sequuntur. loquitur autem de Cassia via, quae Etruriam discriminabat, vt ipse paulo supra, loquutus est. significare igitur his verbis videtur, Ventidij domum in ea via esse: aut non valde remoto loco ab ea. quare se tuto non posse illac transire. Eodem enim pacto supra dixerat de Celenio Lentone, inimico itidem sibi homine, quem sine vlla dubitatione facit Etruscum: haec enim ipsius verba sunt. Scimus ne igitur Panfa, quibus in locis nunc sit Lentonis Celenij septemviralis auctoritas? nobiscum nec animo certe est, nec corpore. si autem aut domi est, aut non longe a domo, certe in Etruria est, id est in via. Quae A. Gellius, qui Picentem ipsum facit, plena admirationis de Ventidio Baso, memoriae prodidit, satis omnibus nota sunt. Cum autem Cassiae viae mentio facta sit, non alienum puto affigere hic veterem memoriam, quam ignotam prius, licet in aperto loco, & ante oculos omnium positam, primus notauit & ad nos misit Onufrius Panuinus, omnis antiquitatis valde peritus, & horum monumentorum, e tenebris eruendorum, studiosissimus, cum Romam rediens e Gallia Cisalpina, montem Politianum accessisset: in ea enim vrbe in publico posita est columna, in qua haec incisa sunt, sed non nullis locis vetustate, & aliis iniuriis exela & consumpta. Contigit igitur in hac re nobis, nescio quomodo, quod Cicero narrat Syracusanis, se quaestore, vsu venisse, vt cum ignorarent sepulchrum Archimedis, sui cuius, acutissimi viri, illud ab Arpinate homine ipsis monstraretur: ita cum hoc monumentum, quod aliquid valeret ad praesentem dignitatem nostrae ciuitatis testandam, multis modis certam, non animaduersum adhuc a nobis esset, primum a Veronensi homine ipsum disceremus. Sed cum multo plura ille & maiora, sedulitate sua & industria comparasset quae mirifice profutura essent cupidis veterum institutorum intelligendorum: illaq; in animo haberet cito edere, haec praeclara ipsius voluntas, contentioq; vehemens iuuandi mortales, in medio cursu, morte hominis, fracta est.

IMP. CAESAR
DIVI TRAIANI
PARTHICI FIL
DIVI NERVAE NEP.
TRAIANVS HADRIANVS
AVG. PONT. MAX.
TRIB. POT. VII COS. III
VIAM CASSIAM
VETVSTATE COLLAPSAM
A CLVSINORVM FINIBVS
FLORENTIAM PERDVXIT
MILIA PASSVVM

XXCL.

Ciceronis

Ciceronis locus explanatus, quem interpunctiones, non suo loco posita, perturbabant.

CAP. XIII.

M ALE distincta sunt interpunctionibus haec verba primae Philippicae, in editione etiam Faerni. Denuntio vim, arma remouete. ita autem (nisi valde fallor) interpungi illa debent. Denuntio vim, arma: remouete. Neque enim auctor erat Cicero patribus C. vt arma remouerent. quae arma, quod incommodi ac mali in ea re moliri poterant, iam effecerant. sed vt remouerent leges eas, per vim latas. Eodem autem pacto supra quoque locutus fuerat, vt in excusis quoque libris legitur. Demonstratio vitia tollite. vt ambae periodi desinant in vno tantum verbo. tollite scilicet & remouete. Praeterea supra quoque coniunxit eadem verba, vim inquam & arma. vbi inquit. Quo iure? an eo, quod vi & armis omne sublatum est? ac multo quoque infra. vbi docet nullam causam M. Antonium habuisse restituendi Licinium Denticulam, de alea condemnatum. Vi oppressum & armis. Hoc ego, si non omnino magnum, quod tamen in scriptis tam elegantis auctoris turpe ac molestum esset, cum multo antea adnotassem, vidi postea Michaëlem Brutum, magno ingenio, & doctrina praeditum virum & ipsum correxisse in illa sua editione harum orationum, quas (vt mos est) in tres partes dissectas misit amanter, nec sine iudicio, ad tres nobiles & eruditos adolescentes, Iacominius fratres, affines meos, quos tamen ego non minus ob singularem probitatem, & spem egregiam, quam de sua virtute excitarunt, quam ob societatem sanguinis diligo, & opera studioque meo in scientia bonarum artium foueo & orno.

Mos disputandi, ortus a Chryssippo, cuius meminit Cicero, monstratus apud Graecos auctores.

CAP. XIII.

Q UOD a M. Cicrone in Lucullo traditum est, de more institutoque Stoicorum in disputando, qui cum metuebant ne aliquid fallaciae captionisque foret in interrogatione, soliti erant quiescere, auctore eius consilij Chryssippo, inuentum quoque est a me apud Graecos auctores. verba ipsius Ciceronis haec sunt.

Placet enim Chryssippo, cum gradatim interrogetur. verbi causa, tria pauca sint, an ne multa, aliquanto prius quam ad multa perueniat, quiescere, id est, quod ab his dicitur, ἡσυχάζειν. per me stertas licet inquit Carneades, non modo quiescas. & quae sequuntur. Primum igitur Sextus eandem paene rem his verbis exponit. φασὶν οἱ ποῦτε χρύσιππος, ὅτι ἐφ' ὧν ἡσυχάζειν ἔστιν ἀνάγκη τις εἶναι: ἐπὶ δὲ διαφορᾷ, ὅσπερ οἱ σοφοὶ καὶ ἡσυχάζειν: ἐφ' ὧν δὲ πλείων προσηπεί, τῶν τούτων συγκαταθήσεται τῆ ἐπέα, ὡς ἀλλοίω. Deinde Plutarchus in libro aduersus Coloten epireum. vbi inquit, subtiliter disputans contra illum ipsum: ὁ δὲ μὴ τίθει, μήτε ἀρνούμενος, ἀλλ' ἡσυχάζων, καὶ τῶ τινὲν τι τῶ δόξει ἢ ἴσον μάχεται τοῦ ἀρνούμενου καὶ τῶ ἀρνούμενο τῶ τινὲν. Sed etiam Simplicius in commentariis in Categorias hanc consuetudinem tangit. qui inquit. διὸ καὶ οἱ τοῖς παραρρήμοις ἡσυχάζειν οἱ διαλεκτικοὶ παρακελεύονται, ἕως ἄν ἐπ' ἄλλο συμμενῶμεν. μόνον ὁ ἐρωτῶν ἐπαράγει τὸ ὄνομα.

De instituto Atheniensium, valde diuerso a nostris moribus, in puniendis illis, qui alienam vxorem construpassent.

CAP. XV.

X oratione Lysiae erutum, libet mihi adnotare Athenienses maiore poena solitos afficere illos, qui alienam vxorem pretio aut illecebris corrupissent, quam qui eadem vi adhibita, violassent. illos enim morte multabant: hos vero dupli poena afficiebant, damnum quod inlatum esset aestimantes. ita autem subtilis orator consilium eorum interpretatur: putatque eos hoc secutos fuisse: qui enim vim mulieri adhibuerunt odio habentur ab illis, quas violarunt: contra autem qui ad stuprum pellexerunt, animos etiam corrumpunt earum, quas sibi conciliarunt. atque ita quidem corrumpunt, vt sibi ipsas magis beneuolas quam viris reddant, vnde omnis viri domus in manu & potestate adulteri statim sit. Hoc autem verum esse, atque ita prorsus se habere, non alienum esse arbitror clario exemplo demonstrare. & si factum improbissimum Clytemnestrae satis superque potest id comprobare. quae coniugem, clarissimum virum, necauit & filium etiam

Ll

etiam

etiam interficere conata est. exemplum autem, quod intelligo, est id, quod accurate proditum memoriae fuit a Tacito, prudentissimo scriptore, initio quarti libri historiae de Seiani adulterio, Liviæ oblato. verba ipsius ponam, quae totam rem non sine diligenti singularum partium animadversione commemorant. inquit igitur, cum Seianum appellasset, qui iniuriam acceptam a Druso ulcisci cupiebat. Igitur, cuncta temptanti, promptissimum visum ad uxorem eius Liviæ convertere. quae soror Germanici, formae, initio aetatis, indecorae, mox pulchritudine praecellebat. Hanc, ut amore incensus, adulterio pellexit: & postquam primi flagitij potitus est: neque femina, amissa pudicitia, alia abnuerit, ad coniugij spem, confortium regni, & mortem mariti impulit.

Circumuallare apud Terentium, exprimere, quod Graecis est περιουχίζεσθαι.

CAP. XVI.

TERENTIUS, cum, verbo translato utens, inquit. Tot me undique circumuallant incommoda, expressit ut arbitror, quod apud Graecum comicum erat, περιουχίζεσθαι: id enim proprie est circumuallare: in castris enim muniendis certo quodam ordine & e regione collocabantur valli. Graeco ipso verbo eodem paene modo usus est Demosthenes in prima Philippica, cum ciues suos excitare niteretur, monstrato illis magno malo, quod ipsis impenderet: inquit enim de Philippo rege. καὶ κύκλῳ πάντεσσι, μέγιστος ἴμεις καὶ καθ' ἑμῶν, περιουχίζεσθαι: Maiores nostri, cum operibus cingere oppidum aliquod significare volebant, Graeco verbo utebantur. quod in patrium nostrum sermonem transit: dicebantque steccare. hoc autem crebrum est in nostris historiis. unde orta est vox illa, acuta sane, sed scurrilis, & quae flagitium eius non texerit, Lupi, quae celebratur: cum enim ipse, praefectus oppidi, videret se ita claudi ab hostibus aggere ac vallo, timidus homo & ignauius, subito castellum tradidit, dicens naturam lupi non ferre, ut in clauis, septisque locis maneat.

Indicata duo loca Demosthenis, quae videntur inter se repugnare.

CAP. XVII.

NON idem duobus locis de eadem re videtur dicere Demosthenes, quae tamen tempore immutari variarique non potuerit, cum facta iam praeteritaque foret: in ij. enim nunc vocata Philippica ostendit Philippum Macedonem, cum decessisset Thessalos, suasque ipsis leges & libertatem ademisset, quos antea coeperat ornare, imposuisse illis x. viros, qui rem publicam eorum, ut ipsi commodum esset, gubernarent. in iij. vero, cum eandem in illos iniuriam Philippi, fraudemque exponeret, tradit quattuor fuisse illos, impositos itidem ab eodem, qui summam apud eos, voluntate ipsius, potestatem habuerint. prior eorum locorum hic est. τὴν δὲ οἱ Θεσσαλοὶ ἀρ' οἷεθε ἔφην, ὅτι αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιβλεψέμενος ἐξ ἑβραλέ, καὶ πάλιν νικαίαν καὶ μαγνησίαν ἐδίδου, προσδοκῶν τὴν καθ' ἑσώτων νῦν δεκαδουχίαν εἶναι οὐκ ἔστιν αὐτοῖς? planum autem & exploratum est δεκαδουχίαν esse dominationem x. virorum. & cum parvus ille numerus vniuersam aliquam gentem aut ciuitatem regit, posterior vero hic. ἀλλὰ Θεσσαλία πῶς ἔχει, οὐχὶ τὰς πόλεις καὶ τὰς πολιτείας αὐτῶν παρέρηται καὶ τετραδουχίαν κατ' ἑμῶν παρ' αὐτοῖς? multo minorem igitur fuisse tradit numerum eorum. nunc videndum igitur quomodo hoc manere possit: ne cogamur dicere, summum & accuratum in primis oratorem in re tanti ponderis, sibi ipsi aduersari. Harpocration in libro, quo explicat voces Atticorum oratorum, alterum hunc locum testem citat. Lacedaemonios vero tradit eos fuisse, qui soliti essent creare δεκαδουχίαν in oppidis ac nationibus, a se subactis. In coloniis autem & municipiis Romanorum magistratus creabatur, qui fere ex minore eo numero hominum constaret. unde M. Cicero epistolam scripsit iij. viris & Decurionibus Fregellanis: & in epistola itidem ad Atticum de M. Antonio, inquit. Euocauit litteris e municipiis denos: & iij. viri venerunt ad villam eius: in lapide tamen, qui non multo ante in vinea fodienda Praeneste e terra erutus est, eum decutiones & populus appellentur, non nominantur iij. viri, ut vides: hic enim inscriptionem eam ponere volui, missam ad nos ab Iulio Columna, Stephani, fortissimi ducis filio, veteri ac certo iure domino eius vrbis.

SECVRITAT. AVG.

SACRVM

DECVRION. POPVLVSO.

COLONIAE PRAENESTIN.

Correctum

Correctum scripturae vitium in commentariis de bello Gallico.

...CAP. XVIII.

DEPONIT sui huius opinionis: existimauique locum, quem nunc corrigere temptabo; deprauatum esse in iij. commentario C. Caesaris de bello Gallico: vbi enim fabricam pontis, quem fecit, Rhenum transiturus, exponit, ita haec verba in omnibus, quos vidi, libris, leguntur. Ac nihilo secius sublicae ad inferiorem partem fluminis obliquae adigebantur. quae pro ariete subiectae & cum omni opere coniunctae, vim fluminis exciperent: & aliae item supra pontem mediocri spatio, ut si arborum trunci, siue naues, deiciendi operis causa, essent a Barbaris missae, his defensoribus earum rerum vis minueretur. Arbitror igitur illic legi debere pro pariete, loco illius, pro ariete: neque enim video quem locum hic aries habere possit. cum parietem contra appeller, siue potius instar parietis fuisse dicat, ordinem illum sublicarum, qui parietem referebat. quia pontem defendebat a duabus rebus, quae contrariis in locis ipsum labefactare poterant. parietem vero huius rei efficiendae idoneum esse apertum est. si vna igitur tantum littera illi nomini praepositatur, locus (nisi fallor) restitutus est. Huic veteri coniecturae meae, quae sine alio firmamento, non tenuis, neque imbecilla visa fortasse foret, additum postea est testimonium grauis auctoris, qui & ipse eodem pacto, in re simili tradenda, locutus est: M. enim Varro in iij. libro de re rustica, cum ornithonem suam describeret, inquit. Inter columnas exteriores pro pariete reticuli e neruis sunt ut perspici in silua possit & quae ibi sunt, neque auis ea transiret. intra interiores columnas pro pariete rete auarium est obiectum. duobus igitur vicinis locis eundem dicendi modum usurpauit: quod arguit ita saepe Romanos homines loqui solitos: vocat autem reticulos e neruis ex ea materia confectos, quam nos vulgo minugia appellamus. qui tamen potius nunc ipsos e ferro aereque facimus: rete vero auarium e lino, qualia retia sunt, quibus aues capimus.

Defensa communis lectio in epistola M. Ciceronis ad Q. fratrem, a non nullis sine causa reprehensa: eademque explicata.

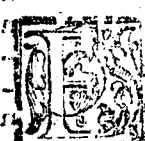
CAP. XIX.

RURIMUM negotij exhiberet accurato lectori, qui rem totam non nosset, locus hic Ciceronis in epistola quadam ad Q. Fratrem, in qua de scriptis Philisti diligenter loquitur, ac quid sui iudicij sit de omni historia ipsius ostendit. Sic ut ille capitalis, crebrer, acutus, breuis. paene pusillus Thucydides: sed utrosque eius habueris (duo enim sunt corpora) an utrosque, nescio. me magis de Dionysio delectat: ipse est enim veterator magnus, & per familiaris Philisto Dionysius. Unde fuere, qui putarent superuacaneam esse, & tolli debere praepositionem de, cum tamen illa e loco necessaria sit. cum autem perierit Philistus, neque possit inde accipi veritas huius facti, Dionysius Halicarnassensis omnem caliginem dissipat: in epistola enim ad Cn. Pompeium, in qua ille existimat de antiquis oratoribus atque historicis, de Philisto Syracusio ita loquitur: traditque ipsum historiam suam diuisisse in duas partes, quae diuersis indicibus notarentur: prior enim de Sicilia inscripta erat, posterior vero de Dionysio: hoc igitur est, quod significauit Cicero cum inquit. Me magis de Dionysio delectat: alterum scilicet corpus, in quo de Dionysij rebus gestis egerat. unde ab ipso vocari voluit, ut magis caperet animum illius. Mentionem fecisse Philisti M. Ciceronem pluribus etiam aliis locis, notum est: nec solum in his ipsius libris, qui supersunt: verum etiam in illis, qui amissi sunt, ut indicio Nonij cognouimus.

Non omnes antiquitus principium fecisse signorum enumerandorum arietem, quem tamen ipsorum ordinem nos hodie sequimur.

CAP. XX.

RURIMUM M. Varro, vbi de dignitate pecoris differit in ij. rerum rusticarum, inquit multos peritos siderum: non omnes (quod libenter fecisset, si potuisset: erat enim aptum consilio ipse) numerare xij. signa ab ariete & tauro: neque enim omnes ab illis initium olim ducebant ut nunc fit: sed potius a cancro, ut Graeci fere cuncti: intelligitur hoc testimonio etiam Arati, qui cum in Phaenomenis suis, signa ordine enumeraret, primum eorum, longe aliud spectans, cancrum nominauit, versus ipsius hi sunt, cum signiferum orbem, quem vocant (αρκούρα), describeret.

L I 2 T 3

Τῶ ἐνὶ καρμίνος ἐστὶν... & quae sequuntur: quinque enim versus in illis appellandis con-

Poetae quidam Graeci, ornare flores volentes, veris filios ipsos appellarunt, alij vero pratorum, sed alij etiam eisdem parentes alios dederunt.

CAP. XXI.

THENAEVS libro xiiij. tradit Chaeremonem vocasse flores, nunc veris filios, nunc vero pratorum filios, satis acute atque eleganter testimoniat; haec ipse citat.

Animaduerti autem ipse (hoc enim exemplum eius ille non ponit) Aeschylum eisdem appellasse terrae filios: haec enim ipsius verba sunt... Noster vero, suauissimus omnium, non minus lepide & ingeniose de illis canens, fecit illos e fauonio natos, qui inquit.

Keterem quandam condituram olearum, in vsu etiam esse apud nos.

CAP. XXII.

M. CATONIS aetate oleas esui in lentisco condiebant, sed contusas, non integras: quae conditura ipsarum in aliquo adhuc vsu est apud nos: inueniuntur enim hodie qui ipsas contundant atque ita inde nucleos elidant: hoc enim est contundere oleas: posteaque in ollam condant plenam, non lentisci foliorum, sed stirpis iucundioris ac magis odoratae, idest arboris Medicae, siue eiusdem generis alius, quibus omnibus cum veteres illi carerent, se ad lentiscum, vt non ingrati ori stirpem, nec insuauem, coniciebant: puto enim lentisci folia amaroris aliquid oleis adferre solita.

Emendata plura loca in libro Aristotelis de admirandis rebus.

CAP. XXIII.

LIBET locum emendare in commentario Aristotelis, cuius index est... quod in eo collectae sunt multae res nouae & inauditae auribus Graecorum, vel potius plures restituere illic inter se vicinos locos: simulque ostendere veteres illi Thyrtheni, qui Volaterras incolebant, quantopere fuerint studiosi libertatis retinendae, mendum autem est (nisi fallor) in nomine eius ciuitatis: illic enim negligentia librariorum pro... legitur... nisi credere malum verum nomen eius vrbis auctori huius libri expositum non fuisse.

extremum

extremum sit in excelsis libris... Legi debet illic sine vlla dubitatione, intelligit namque Populonium: sic enim quoque vocat hoc vetustissimum oppidum, cuius etiam nunc non parua vestigia apparent, Strabo. Sed in principio etiam eiusdem narrationis macula est, adalaea namque, non adalaea a Graecis appellabatur insula, vocata Ilua a Latinis: Sed multo infra etiam in alia narratione Graecum nomen eiusdem insulae corruptum est: αλιλαία namque ipsa falso illic nominata est: cum prorsus eadem insula intelligatur, vt testimonio quosque Strabonis cognoscimus, qui eandem, antiquam admodum rem, commemorat. Verba autem, in quibus hoc vitium est, haec sunt.

Confirmata vetus emendatio, quae cum tota nixa foret fide antiqui libri, nunc auctoritate testium comprobatur.

CAP. XXIII.

ORREXI olim (vt opinor) hunc locum in Oratore Ciceronis, quo loco vocem quandam Carneadis commemorat: aiebat enim ille. Clitomachum eadem dicere: Charmidam autem eodem etiam modo dicere. Igebarur autem prius in excusis. pro Charmidam perperam Carneadem. deleui igitur tunc hanc maculam secutus vestigia veteris scripturae, quae Charmadam habebat. nunc autem quis fuerit hic Charmidas indicabo: Sextus enim meminit ipsius, vbi de variis Academicis differit. nam plures αριστοι philosophorum illo nomine vocatas, constat.

LI; PETRI

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIIONVM LIBER XXXIII.

Conuenisse nostris hominibus, in re tenui & quae cito extinguitur, monstranda, cum veteribus Graecis.

CAP. I.

EODEM paene nos, quo veteres illi Graeci, prouerbio utimur, cum rem imbecillam admodum & nullarum virium, ostendere volumus: videtur enim id ipsos vocare solitos καλάμινον πῦρ, idest ignem, qui ex arundinibus conflatus sit: & illa materia alatur. nos vero a palea, quae infirmior adhuc tenuiorque est, appellare ipsum consueuimus: cum enim rem aliquam, quae cito transeat, repenteque se nobis ex oculis eripiat, significare volumus, dicimus. E fu vn fuoco di paglia. In vi. igitur quaestione tertij segmenti problematum Aristotelis, quibus omnibus in quaestionibus disseritur de his, quae a temulentia proficiscuntur, sunt haec verba in extremo. καθάπερ τὸ καλάμινον πῦρ: καὶ ὅτι τούτου, διὰ τὴν τῆς ὕλης ἀδιείκαστον, ἀδιείκαστον ἐστὶ τοῦ θυλίνου, loquitur autem illic de hominibus, qui largius bibere merum consuerunt: traditque in ipsis, vinum, quod calidum est, vna cum caloricā natura inistro, magis absumere, quae in ipsorum corpore existunt, viatica & alimenta sui ac proprii caloris: illamque ipsum calorem esse imbecillum adiungit, quia materies, in qua adhuc conseruatur, talis & ipsa est, idest infirma. simili autem, quod docet, illustrare volens, addit quae supraposita sunt, verba. illa vero ita Theodorus interpretatus est. Quomodo ignis, quem arundo reddiderit: hic enim, propter materiae imbecillitatem, infirmior est, quam qui a ligno praestatur. Habet igitur, vt opinor, hoc quoque similitudinem prouerbij. καλάμινον autem ἀπὸ τοῦ καλάμου arundineque deductum esse vocabulum, putare videmur debere: ita enim quoque cepit hoc nomen Herodotus in v. libro historiarum, cum quomodo Sardis captrae forent a Persis exponeret, vnde factum sit vt praedam nullam ex ea copiosa vrbe victores egerint: docet enim maiorem partem domorum ex arundinibus constructas fuisse: & quae latericiae erant, tecta tamen ex illa materia habuisse. quare cum iniecto in ipsam igne vna illarum combusta foret: flammaque propinquam contempisset, ita vniuersam urbem incendio absumptam. Non potest autem dubitari, quin hic καλάμινον, quo verbo ipse vsus est, arundinaceae valeat: nam, qui omnino vellet omnibus partibus par esse prouerbium Graecum nostro: putaretque ἀπὸ τῆς καλάμινος deriuatum id nomen, quae Graecis stipula est, nisi ipse fallor, erraret: & si testimonio etiam Homeri intelligamus, eam, quam dixi notionem esse huius nominis, qui fecit ab Vlyse hoc pronuntiare.

Αἴτιον ἔστι καλάμινον ὡς ὄνομα ἐισορόντων
Γινώσκων.

Quem verbum citat etiam Aristoteles in iij. libro de arte dicendi: docetque verbum illud καλάμινον satis acute translatum illuc, ingenioseque fuisse.

Quaestio proposita de loco Catulli, eademque dissoluta.

CAP. II.

VR dixit Catullus, Asinium Marrucinum non belle vti manu sinistra, qui fur esset? haec autem poetae verba sunt. Marrucine Asini, manu sinistra: Non belle vteris in ioco atque vino: Tollis lintea negligentiorum: neque enim leuiter solum fures vtuntur, cum rem alienam clam absterunt, sed dextra quoque: & sane crebrius dextra. vt quae promptior semper ac paratior est ad omnem rem tollendam. idem igitur Vibennios, patrem & filium, exagitans, inquit. O furum optimo balneariorum

balneariorum Vibenni pater, & cinaede filii. Nam dextra pater inquinatiores. sed auctoritate opus non est, cum hoc planum & apertum sit. An in illo genere furtorum, quorum insimulabat tunc poeta Asinium, qui surripiebat lintea familiarium hominum praesentium, nec tamen attendentium, magis vtilis manus illa est: faciliusque ipsa possunt fallere, qui hanc sordidissimam artem habent: nam ad dextram eorum, qui coram sunt, magis intentos oculos habere solemus. Fuit autem in ea vrbe Asiniorum familia nobilis, & cum dignitate versata in re. quod intelligitur etiam testimonio T. Liuij, praeter quam quod Catullus etiam hoc videtur indicare, qui vt hunc accusat, ita fratrem ipsius laudat. In epitome autem libri lxxij. T. Liuij haec verba leguntur. C. Marius proelio Marfos fudit, Hirnio Asinio, praetore Marrucino- rum occiso.

De lingua continenda in ira, quod praecepit M. Cicero, inuentus itidem Graecus senarius.

CAP. III.

MTULLIUS in epistola illa longa ad Q. fratrem, & quae plena est optimorum praeceptorum, iram intelligens, cui plurimum Quinctus indulgebat, inquit. Cumque ea maxime animum moueat, tum tibi esse diligentissime linguam continendam. existimari igitur potest illic Cicero respexisse ad sententiam illam peruulgatam, quae legitur nunc in γλώσσῃς illis, collectis e pluribus veteribus comicis aut tragicis poetis. his autem verbis continetur. γλώσσῃς μάλιστα πανταχού περὶ κρατῶν. non nullas etiam alias veterum illorum poetarum expreflit variis locis Cicero, quae nunc illic leguntur.

Quomodo Graeci dicant, quod apud Terentium est, somnum oppressisse Pamphilam, cum coepit illa dormire.

CAP. IIII.

APVD Terentium in Eunucho Chaerea de Pamphila, inquit. Interea somnus virginem opprimit. Aristoteles vero in vi. segmento problematum, cum idem ostendere vellet, duobus verbis vsus est: primum enim inquit. ὕπνον ἐπέχει ἡδαι quosdam. deinde in alia quaestione, quae extrema est eius segmenti, eundem somnum scilicet λαμβάνει alios. posterioris huius loci verba sunt haec. ἐπὶ τῆς πρὸ σκότειας ἔχῃς ὕπνος λαμβάνει. aliter tamen Aristoteles dixit somnum capere nos celerius in tenebris & vbi nihil videmus: aliter M. Cicero, qui in epistola quadam ad Atticum inquit. Ego, si somnum capere possem, tam longis te epistolis non obtunderem: quis enim non videt significare ipsum voluisse ob molestias magnas. & sollicitudinem animi, se, cum maxime cuperet: daretque operam illi rei, non posse villo pacto sopiri. Vt Aristoteles autem posteriori loco, ita quoque locutus est Euripides in Ione, cum fecit illum ipsum aedituum Apollinis dicere, se nullum neque thalamum, neque cubile cetrum habere, sed solum esse illic dormire, vbi somnus ipsum oppressisset. inquit igitur.

Ἄπαν θεῶν μοι δομῶ, ἵν' ἀεὶ λάβῃ μ' ὕπνος.

Sed etiam Alexis comicus, cuius hi quattuor senarij leguntur apud Athenaeum. Hoc vero ipsius exemplum eo libentius hic pono, quod lepidam sententiam continet: exponuntur enim illa incommoda, quae abesse non posse dicit a consuetudine mala accubandi multo ante, quam cena parata sit: alterum eorum est, quod nemo tunc potest dormire: alterum vero, quia non attenditur sermo illius, qui tunc aliquid non contemnendum dicat: atque id, quia animus est in patinis, vt ait Sanga ille Terentianus: idem enim prorsus, qui loquebatur apud eum comicus dixit. quare adhuc gratior haec animaduersio esse debet. versus Alexidis, sunt hi.

Ὡς ἐστὶ κατακείδω πρὸ δείπνου συμφορὰ

Ὅτε ὅτ' ὕπνος δ' ἄπουδον οὐδὲν αἰ λάβοι:

Ὅ δ' αἰ λέγει τις οὐδαμῶς μάθοιμον αἰ:

Ὁ γοῦν ὅτ' ἐπὶ τῆς τραπέζης πλυσίον.

Disputatum diligenter de lectione versus Horatiani, contra sententiam non nullorum

CAP. V.

LVRES, eruditi & ingeniosi viri, epistolam Horatij, in qua multa collegit praecipua, pertinentia ad artem poetarum, interpretati sunt & inde sane non parum caliginis depulerunt: cum autem valde dubitatum sit, quomodo versus hic legi debeat. Intererit

Intererit multum Dauus ne loquatur, an heros:
 Quidam enim pro his duobus extremis verbis putant reponendum, herus ne. nec desunt etiam qui arbitrentur legi debere diuus, non Dauus. Ut alij quoque, qui ambabus simul vobis immutatis scripserint, diues ne loquatur, an Irus, quid mei iudicij sit de hac re aperire libet: ipse enim melius esse arbitror peruulgatam lectionem tueri, quam etiam in omnibus antiquis libris manere animaduerti. vidi autem non pauca vetera exemplaria huius poetæ. mouit etiam me non parum quasi testimonium quoddam Plutarchi: hic enim grauissimus scriptor in collatione illa Aristophanis & Menandri comicorum, quam facit, cum insimularet Aristophanem, qui vt ipse affirmat, in hoc vitio toto corpore volutus est: atque eodem sermone semper induxit videntes magnopere inter se distantes personas, inquit. καὶ οὐκ ἄδικοι οὐδὲν ἔστιν, εἴτε πατήρ, εἴτε ἀγροίκος, εἴτε θεός, εἴτε γράμης, εἴτε ἥρως ὁ διαλεγόμενος. nec tamen quamuis Plutarchus in personis notandis, quæ longe alium sermonem requirunt, meminerit dei, sentio cum illis qui malunt apud Horatium diuus legi, quam Dauus: valde enim distantes personas & quasi e regione politas, nominasse, existimo poetam, non propinquas. quem ordinem secutus est etiam Plutarchus vt apparet. nec Plutarchus solum, verum etiam Plato. qui in Ione, illum ipsum vt sibi videbatur, optimum artificem harum rerum quasi hoc praecipientem inducit: facit enim eum ita loqui cum Socrate. Ἄπειρος, εἴμαι ἔγωγε, ἀδριεῖται, καὶ ἔπειτα γυναικί, καὶ ὅποια δούλω, καὶ ὅποια ἐλευθέρω, καὶ ὅποια ἀρχομένω, καὶ ὅποια ἀρχοντι.

Emendatus locus Ciceronis pro A. Cluentio, similitudine etiam Graeci sermonis.

CAP. VI.

IN his verbis Ciceronis, quibus vsus est pro A. Cluentio, de L. Crasso loquens, mendum esse puto: ita enim in excusis libris leguntur. Qui cum L. Plancum defenderet, accusante M. Bruto, homine in dicendo vehementi & callido & quæ sequuntur. cum tamen videatur legi debere. & calido: neque enim cohaeret posterius illud nomen cum priore: neque facile videtur posse aliquis in suis factis esse vehemens & callidus: qui namque callidi versutique homines sunt, non sunt vehementes & acres: contraque calidi homines vocantur, qui sunt in omni sua vita vehementes & inconsulti. Idem autem mendum occupat locum Terentij in Eunuchis, quod tamen Gabriel Faërus inde sustulit, accurate redditis rationibus sui iudicij. intelligo autem cum Parmenio Chætreæ inquit. Vide ne nimium calidum hoc sit modo. nam Graeci quoque (quod tamen non addidit corrector ille prudens: puto autem valere ipse ad vtrumque locum confirmandum) dicebant calidum factum. vt Aristophanes, apud quem est.

CAP. VII.

Vidi, libris scriptis: vidi autem plures: nec vllum tamen (vt verum fatear) ex illis satis verustum.
 Qui cum ego, dum virgo quondam fuit, omnibus expers vnguentis, vna milia multa bibi.
 Sed etiam qui primis illis temporibus huius inuenti, excusi fuere, lectionem eandem retinent: extitere postea qui, coniectura ducti, mutato casu eius nominis, pro vnguentis fecerunt vnguentorum. ipse tamen arbitror priorem illam lectionem, veram esse: nec mutari vilo pacto debere: sensumque hunc inde duco, vt coma dicat; numquam sane se, antequam nupserit Berenice, gustasse vnguenta (neque enim moris erat, vt innuptæ vnguentis vterentur) postea tamen quam illa in matrimonio collocata est, commemorat se plurimum vnguenti bibisse, quo maxime delictantur: vndeque capiunt vtilitatem magnam, comæ. Valet etiam ad hanc lectionem confirmandam, quod contumelia esset aliquo modo, dicere nobilem & summo loco natam virginem, expertem omnium virorum fuisse: neque enim aliter existimari de illa sine iniuria potest. Morem vero non fuisse, vt virgines vterentur libere vnguentis, præter quam quod ex nostris etiam institutis intelligi poterat (semper enim certâ quædam præcepta seruauerunt) etiam in excusis libris, neque decem vilo pacto ætati illi nimis indulgere, & huiuscemodi teneris studiis valde

diis valde ipsas delinere.) probat aliquo modo Xenophon in Symposio his verbis. αἱ μέντοι γυναῖκες (ἀλλοίαι ἢ τὸ νόμιμον πύχουσι οὐσαι, ὡς ὁ ἢ Νικιράτου καὶ Κριτοβούλου μύθος μὲν τι καὶ πρὸς δούλους αἱ μὲν ἔχουσιν ὄσασιν. cum enim doceat mulieribus solis concessa esse vnguenta, præsertim nuptis, declarare videtur vsum eorum virginibus, quæ domi custodiuntur seuerè, interdictum esse. Sed etiam Electra apud Sophoclem, quæ, vt nomen quoque declarat, virgo atque expers coniugij erat, comam suam vocat ea de causa ἀλιπαρή, idest squallidam & quæ vnguentis illita non foret: quod tamen aliquis, qui repugnare vellet, diceret ob sollicitudinem maeroremque ingentem illi contigisse, non quia domi grandis iam virgo, maneret. Declarat autem Callimachum apte mentionem fecisse vnguentorum, loquentem de Berenice, quod proditum est memoriae ab Athenæo: ille enim narravit in primis, quæ conficiebantur Alexandriæ vnguenta laudari solita, & propter eius vrbis copias, & propter studium, quod hæc regina in illis ponebat: nec tantum ipsa, verum etiam Arfinoe. Locus tamen hic non legitur in excusis libris, sed in calamo exarato, qui custoditur in bibliotheca Medicea, illo loco xv. libri, vbi in impressis adnotatum, desiderari plura: & sane multæ paginae in eo scriptæ præterea sunt, in quibus de floribus, & vnguentis copiose agitur.

Quod Graeci saepe dicunt ἔχον φρένας, Latinos dicere vno verbo sapere.

CAP. VIII.

QUOD Graeci passim dicunt, ἔχον φρένας, valet sapere. Oedipus apud Sophoclem, cum se iam cognosset esse miserum: ac solum mutare vellet, conuersus ad filias, adhuc teneras, inquit. Σφῶν δ' ὠκέων, εἰ μὴ εἰχέτην φρένας, ἴδω ἄν περὶ παρρησια.
 M. vero Cicero, in eadem paene aduersa fortuna constitutus, eodem animo dixit in epistola ad Terentiam. Nam quid ego de Cicerone dicam, qui cum primum sapere coepit, acerbissimos dolores, miseriaque percepit. Item in ij. Philippica. Vt pro tantâ mercede nihil sapere disceres, nec non in eadem. In qua, quamuis nihil sapias, nihil tamen tibi potest esse iucundum, nec non Catullus, quem etiam libenter pono in illis, qui puro sermone vtuntur. Inlulsissimus est homo: nec sapit pueri instar.
 Sed extremis paene his cunctis exemplis poteram superfedere: posita namque illa iam fuerant ab Achille Statio, diligenti & erudito interprete huius poetæ. Nec tamen semper Graeci duobus verbis id exprimiunt, sed aliquando etiam, vt Latini, vno vtuntur, vt idem acutissimus tragicus in Aiace, cum illum ipsum, vnde fabula vocata est, induceret, cum puero filio loquentem, quem portari ad se iusserat, vt postremum ipsum videret.
 Καίτοι σὶ καὶ γὰρ πούποτε ψηλοῦ ἔχω.
 Ὅς ὄννεκ' οὐδὲν ἔτιδ' ἐπαδάνη κακῶν.
 Ἐν τῷ φρονεῖν ἔμηνδον ἠδίστος βίος.
 Τὸ μὴ φρονεῖν ἔμ' ἀπὸ ἀγῶδων κακῶν.
 Ἐὖς τὸ χαίρειν καὶ τὸ λυπεῖσθαι μάθης.

Cum autem fortunatum ipsum vocet, qui nihil eorum malorum intelligat, quæ domum ipsius premebant: putetque in eo statu animi vitam esse iucundissimam; non multum enim sapere fatetur esse malum, sed tamen malum quod careat dolore, existimat vsque eo verum esse, quod dixerat: sententiamque eam probari debere, donec aliquis ad eam ætatem venerit, vt possit iam recte statuere, quibus rebus dolendum, quibusue laetandum sit.

Similitudo ostensa, in proverbiis notandis, Graecorum & Latinorum.

CAP. IX.

NOTVM est Graecos auctores, cum vocem aliquam peruulgatam esse ostendere volebant ac proverbij denique vim habere, addere solitos φασί, quo declarabant, non suam tantum sententiam eam esse, sed reliquorum etiam fere omnium mortalium. Id expressit Catullus, cum inquit.
 Hoc est quod dicunt, Ipsa olera olla legit.
 Nec non etiam altero hoc loco.
 Hoc est quod dicitur illud,
 Fratrum vere dulce sodalitiium.
 Sed M. quoque Varro ita locutus est statim in principio primi libri de re rustica. Quod, vt dicitur,

dicatur, si est homo bulla, eo magis senex. & non multo infra. Et simul cogitans, Porcum ita neri dici longissimam esse. sed exempla deesse non possunt: est enim hoc satis frequens, quamuis non semper eo verbo uterentur, ceu Terentius, qui aiunt, inquit. Sed ille praeterea sine aduerbio ut, & sine pronomine, quod more Graecorum dixit, ut quimus aiunt, quando ut volumus non licet. Ut autem tenuem hanc animaduersionem meam, sed tamen non inutilem, neque iniucundam (ut arbitrator) futuram illis, qui puro Latino, sermone delectantur, ornem: & aliquid ipsi addam, quod acuminis non nihil in se, diligentiaeque contineat, extremo huic M. Varronis prouerbio, puto nos habere in patrio nostro sermone, quod penitus respondeat: dicimus enim quod nos, idem significare cupientes. Il piu duro passo è quel della foglia. quia, qui profectur aliquo sunt, non sine molestia sollicitudineque aliqua animi, deos penates, ac caras sibi personas relinquunt: sed cum progredi coepertint ac se itineri dederint, posthabitis omnibus illis curis, alacri animo pergunt. Valer demum idem paene prouerbium hoc Latinum, quod Graecum illud.

Vti aliquando etiam Homerum tenuibus collationibus, sed mirifice

CAP. X.

ANOTAVI in superioribus libris Catullum tenui admodum, pusillaque collatione usum fuisse, sed illa tamen apposita: mirificeque rem, quam declarare volebat, illustrante. Sed non tantum Catullus, humilis plerumque poeta, humili illa collatione eo loco usus est, sed etiam Homerus, grandis semper & amplus, aliquando idem fecit, qui ut oportet, in eam tantum rem toto animo incumbit, ut auxilio rei notae & saepe spectatae, rem obscuram & incertam illustret. ut cum monstrare vellet, quam breui ac sine vilo negotio Apollo diruit monumenta castrorum, quae maximis cum laboribus ac diuturno tempore construxerant Achiui, inquit non magis ipsum laborasse quam pueri faciant, qui cum in litore aceruum harenae extruxerint: ipsaque imaginem alicuius rei reddiderint ludentes, paulo post eadem ludendi itidem animo, in eam fabricam manibus pedibusque incurrunt, ac totam subito dissipant: nihil enim Homerus excogitare potuit magis aptum ad rem declarandam: quodque ut valde omnibus notum esset, ita etiam in primis humile ac tenue foret: unde vetus hoc scholion antiquus liber eo loco habet. quod paucis verbis totum hoc docet, & explanat: *ταπεινὴ μὴ τιμῶν, ὁμοίως πάνσι γινώσκ.* Fatetur igitur imaginem humilem esse amandam tamen illam affirmat, cum valde nota foret.

Animaduersum aliter usurpare Plutarchum hoc verbum χρῆσθαι, ac vulgo ipsum capi soleat.

CAP. XI.

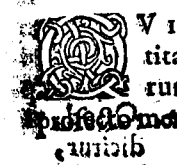

NOTANDA est, non valde frequens apud bonos auctores, notio huius verbi χρῆσθαι: ita enim cepit Plutarchus in iiii. libro quaestionum, conuulsiis accommodatarum, cum dixit puerum *ἀρτὸν χρῆσθαι*, tamquam si idem priorius valeret, quod panem ipsum comedentem, vno illo cibo contentum esse, & non quaerere grauiiores epulas: sed idem etiam eodem loco *χρῆσιμα* appellauit, cuncta, quae famem sedare possunt, & eundem usum hominibus ex se praebent. exempla autem sunt haec: *ἔδων δὲ τὸ παιδίον ἄμα τῷ φίλῳ, τὸ νέον, ἀρτὸν χρῆσιμον, ἄλλου δὲ μηδενὸς δόμῳ.* & infra. *ὄν φασὶ μὴ ποτὶ χρῆσιμα ἔσθαι, μὴ ἐδέσμεται, πλὴν ἢ γαστρικῶς, διαβιῶσαι πάντας τὸν βίον.* Videtur autem Horatius eodem pacto Latinum verbum, quod huic Graeco respondet, cepisse, cum inquit.

Quali igitur victu sapiens utetur. In satyra, quae idem fere argumentum habet, quod quaestio Plutarchi: index enim eius est. *εἰ ἢ ποικίλῃ τροφῇ τῆς ἀπλῆς ὑπεπλοτέρα,* in hac verbo laudatur tenuis victus, & in caelum sommis laudibus fertur.

valde illustrem & expolitum Virgilij locum, expressum ab eo fuisse ex Homero.

CAP. XII.

Vis non videat ornare voluisse Virgilium locum, quem in manibus habebat, repetita saepe voce, quae rem significat ornamentum plenam: & qua mortales vti consueverunt, cum aliquid illustrare volunt, & plurimum ipsi splendoris afferre: haec enim *πρόσεδο μοῖσι ἴψιος ἄβρι, κλινὴ δὲ Ἰχλοῖο, καὶ κρότε, Κυβέτης, καὶ κέκιναι.* Aureus

Aureus ex humero sonat arcus, & aurea vati
 Cassida. tum croceam chlamydemque, sinisque crepantes
 Carbaseos, fuluo in nodum collegerat auro.
 Sed paulo etiam supra, eandem materiam appellarat. Nec eo sane vno tantum hoc in loco contulit, sed aliis etiam non nullis, ut cum Didonis studium in se ornanda significare voluit, quo magis amatori suo placeret. inquit enim.
 Cui pharetra ex auro. crines nodantur in aurum
 Aurea purpuream subnectit fibula vestem.
 Quin etiam cum de ornatu equorum Latini regis, quos oratoribus Aeneae dono dedit, loqueretur.
 Aurea pectoribus demissa monilia pendent
 Tecti auro. fuluum mandunt sub dentibus aurum.
 Sumpsit autem Latinus poeta a Graeco eiusdem generis, omnium optimo, decus hoc, lumenque orationis: ille enim multo prius idem hoc fecerat magna cum ingenij laude: de Neptuno enim, altero fratre Iouis, loquens: speciemque omnem illius aperire volens, inquit. equos autem, quibus vehebatur, prius attigit.
 Ωκυπέτα, χρυσεῖσιν ἐδέρησι κρομόωντε,
 Χρυσὸν δ' αὖτις ἔδωκε πῶδε χρὴ γένοθ' ἰμάθων
 Χρυσείων. Et quae sequuntur. sed ipse quoque, propinquo in loco antea nobilem eandem materiam appellarat, cum de domiciliis eius dei loqueretur: vocauerat enim illa χρῆσθαι, ut declararetur, omni adhibita industria, locum eum expressum fuisse a Virgilio. sed non tantum concinnitate hac & elegantia illustrauit suum locum Homerus: qui grauiissimus erat, sed etiam sententiis, quae dignitati Neptuni conuenirent, ut accurate docuit eruditissimus magister dicendi: & maximus existimator veterum scriptorum, Dionysius Longinus. hoc tamen nunc mihi ostendere propositum non est. Sed Homerus ornatus itidem gratia in describendo curru Iunonis, eadem voces repetit & si ponit illa longiore interuallo inter se distantia. Quidium etiam adumbrare hunc ornatum duorum horum summorum poetarum notum est, cum & ipse cecinit.
 Aureus axis erat, temo aureus, aurea summae
 Curuatura rotae.

Plura loca poetae, cuius scripta amissa sunt, eruta e veterum commentariis.

CAP. XIII.

VPHORIONIS poetae testimonia multa citant veteres grammatici, cuius postea scripta vetustate consumpta sunt, nisi putamus causam fuisse, quod ille iterum interierit, obscuritatem operum ipsius. nam Cicero quoque memoriae prodidit eum nimis obscurum fuisse. ipsius opera in Latinum sermonem vertisse Cornelium Gallum narrauit nobis Seruius Virgilij interpres. qui etiam tradit illum significatum fuisse a Virgilio, cum Maro ex persona Galli cecinit.

Ibo & Chalcidico, quae sunt mihi condita versu
 Carmina, pastoris Siculi modulabor auena.
 Theon, Arati interpres, vbi poeta ille loquitur de hydra, tres hos ipsius versus ponit: *studet enim probare apud poetam, quem explicat & erudite sane, subtiliterque explicat, ἀθανάτων, de hydra prolatum nomen, valere, quae veneno imbuta est ardente.*
 Ἡ μὴ πάνθ', ὅσα που φύνε δὴ δειλὸς αἴα.
 Ἡ φύλλονγε ἢ ποίνη. ὅτ' ἐχρήμαστο, λυθρὴν
 Ὡς πύρι κερφόμῳ, φαφάρῃ ἰνδύμιτι πεφρη.
 Sed etiam vetus scholion in locum eum Homeri, vbi inducit Agamemnonem in rebus aduersis Graecorum, nescientem solum remedium inuenire tantorum malorum, confugere ad Nestorem, ut vna cum ipso consilium caperet de salute exercitus, ut aegrotus ad medicum se confert, ut ope ipsius depellat a se morbum. haec vero verba sunt eius declarationis. *πρὸ ὀλίγου δὲ χαρὶ δειλὸς οἷς εἰς ἰατρὸν νόσων θελεῖ φοιτᾶν πάλιν ὡς πρὸ καὶ ὑφορίων φησὶ.*
 Πολλὰ κὶ τὸν κλισίῳι πύλην ἔειπέ τε γυνοῖν
 Ἐννύχιοι πύτταντο νόσῳ. ἄτερ ἰατρῶς.

Praeterea versus eiusdem poetae adducitur a scholio altero in locum illum, quo Agamemnon per superos & inferos deos iurauit, se non inisse cubile Briseidis: neque manus vilo pacto corpori ipsius admouisse, quem eo libentius indico, quia (ut videtur) celebratur ipso Homerus: ad cuius laudem dignitatemque negat alium vllum poetam peruenire omni etiam conatu posse.

posse. vritur autem Euphorion verbo, quo, in superiore sententia exponenda; vñs antea illic fuerat Homerus, idest ἀπερτίμασος; eius vero notio est, cuius vim facultatemque arduum est adipisci. versus, quem dico, hic est.

Μύσαι ποίησαντο καὶ ἀπερτίμασος ἄμιρος. Sed interpres etiam in Σερικῶν Nicandri plura huius poëtae testimonia citat. Stobaeus quoque, vbi sententias de pueris prolatas collocauit, quinque eiudem continentis vertus citat, quibus mater filio exponit fastidia, quae sustinuit, cum ipsum in vtero gestauit, partusque itidem dolores; nec non labores, cum eundem postea lacte suo aluit. Sed idem etiam, quo loco collegit, quae apta sunt ad aegritudinem leniendam, duos eiusdem integros versus ac dimidium tertium posuit, quibus ostenditur oportere adhibere modum in maerore ac luctu, ob interitum suorum.

Explanatum a duobus summis poëtis studium mulierum, in tegenda sua fucata pulchritudine.

CAP. XIII.

OCVS Lucretij, quo diligenter descripsit studium mulierum in ornando corpore: totamque eam rem posuit nobis ante oculos, quam tamen ipsae conantur rectam & abditam esse omnibus hominibus: in primis autem amatoribus suis: locus inquam ille, valde similis est Homero huic, cum ingeniosissimus poëta & qui vitam omnem mortalium eximie expressit, fecit Iunonem, vt imponeret Ioui & specie corporis ipsum ad se alliceret, vnde arctus somnus conlequeretur, formam illam suam ornasse & cuncta fecisse, quae mortales feminae facere eo tempore consueverunt, addidit. ante quam tamen aliquid, quod eo faceret, attingeret, narrat ipsam partem eam domus, quo se conuulerat, sepsisse, ne aliquis eo penetrare posset. Idem autem significauit Lucretius, diligentiam videlicet plurimam, quam adhibent mulieres in artificio hoc tuo celando: nam inquit, cum sordidum & humile omne illud ministerium esse ostendisset, & tale vt prius cognitum & perspectum auersurum esset ab amore.

- Nec Veneres nostras hoc fallit, quo magis ipsae
Omnia summpere hos vitae proscenia celant.
Quos retinere volunt, astrictosque esse in amore.

Eodem igitur pacto Homerus inquit de illa dea. Ἐύρωσ' ἐπέθηκε φαινας. reliqua praeteribo, quae paria admodum sunt: quia in illustri, & qui fugere neminem possit, loco posita sunt: & pro illis ponam hic vetus scholion, quod hoc ipsum callidum consilium ipsarum explicat: fertque in caelum artificium poëtae, qui accurate pinxerit totam eam rem. Οὐρανοῦ δὲ τῆς μίση μισίν: ὡς ἀπορρητῶν ὅτι τὰ τοιαῦτα πράττουσιν. ὡς ὡς μὴ ὑποβλημάτων ἐκ τῆς κομματοτικῆς αὐτῶν τὸ κάλλος, ἀλλὰ γνήσιον φαίνεται.

Aratum non minus imitatore fuisse Hesiodi, quam Homeri: quamuis ipsum multum amasse Homerum, exploratum sit.

CAP. XV.

XISTIMATVS est a veteribus illis Aratus in poëmate pangendo non solum proposuisse sibi ad imitandum Homerum, quod reliqui fere omnes poëtae faciebant: verum etiam Hesiodum, & non minus sane hunc quam illum, cuius gloria maior erat, exprimere conatus esse & certe, si multi ipsius loci diligenter attendantur, nullo negotio intelligitur, non sine causa hoc ipsos in incerto reliquisse. ipse nunc duos locos indicabo, vnde cognosci possit industria Arati & amor ipsius par erga ambos hos vetustissimos poëtas. Hesiodus, cum cursum fluminis describeret, fecit ipsum similem serpenti. Aratus contra dixit serpentem, qui inter arctos aspicitur, similem esse fluuio. Hesiodi versus est, citatus a Theone, καὶ τε διερχόμενος ἠπειγμένος ἐστὶ δράκων ὡς. Arati vero,

Τὰς δὲ δι' ἀμφοτέρων, οἷον ποταμοῖο ἀπορροῆς,
Εἰλέπει μέγα θάμνα, δράκων.
Infra Aratus de serpente hoc ipso inquit. παλιγορός quasi ille metueret ac fugeret arctum. Homerus vero eo verbo vsus est cum loqueretur de illo, qui retro cedit, repenteque se conuertit viso serpente, quem illic minime expectabat: inquit enim in collatione.

Ὡς δ' ὅτε τις, δράκοντα ἰδὼν, παλιγορός ἀπέσκη. Aratus vero.
Ὡς δ' ὅτε τις, παλιγορός ἀκτρέχει.

Ὡς ποταμοῦ ἰσχυροῦ ὅταν ἰδῆται δράκων, ὡς ὅταν ἰδῆται ἄνθρωπος, ὡς ὅταν ἰδῆται ἄνθρωπος, ὡς ὅταν ἰδῆται ἄνθρωπος. Coniectura

Coniectura emendatus locus e primo libro Varronis de re rustica.

CAP. XVI.

VM olim purgarem M. Varronis libros de re rustica, auxilio antiquorum librorum, reliqui hunc locum (vt opinor) maculosum. quia nihil inde adminiculi, vnde solebam, accipere potui ad notam, quae inledebat, delendam. Nam huiusce pedes solent dolere, in fronte contrahere rugas. Suspicio igitur contrahe legi debere, atque ita sententiam restitui, si ab indefinito modo ad imperandi modum transieris. sunt autem verba C. Stolonis irridentis, vt supra fecerat, praecepta quaedam e libris Safernae. cum autem superioribus illis vnum additurus esset, quod in primis insulsum ipsi, ridiculumque videbatur, homo facetus, primum iubet C. Fundanium attente audire: expectareque, toto animo ad eam rem conuerso, graue id, nouumque documentum. εἰρωνικῶς autem loquebatur: & longe aliud intelligebat. qui autem se ilico audituros putant rem seriam & vnde multum vtilitatis ad se peruenturum sit, hoc habitu animi, corporisque esse solere notum est.

Monstratus locus Ciceronis in Philippicis, cui videtur macula haerere.

CAP. XVII.

MEC verba M. Ciceronis e ij. Philippica mendi aliquid in se continent. Venisti e Gallia ad Quaesturam petendam. aude dicere prius ad parentem tuum venisse, quam ad me? multo enim antea Marcus, illius pater, mortuus erat. quomodo igitur poterat filius domum ad eum accedere. Hoc verum esse, docet hic alter locus ex eadem oratione. Tenes memoria praetextatum te decoxisse. patris iniquies ista culpa est. praeterea Plutarchus aperte narrat M. Antonium domi P. Lentuli educatum. nam mater ipsius, post interitum prioris viri, illi nupserat. videndum igitur an parentem tuam legi debeat, vt illam ipsam intelligat, quam viduam domi posterioris viri vixisse verisimile est. quid autem valeat omnis haec commemoratio apertum est: fuisse enim tempus docet, quo M. Antonius multum praesidii, ad id, quod volebat obtinendum, in M. Ciceronis patrocinio positum putaret & eius sibi beneuolentiam summo studio conaretur conciliare.

Quod reprehendit M. Cicero in sententia, quam senator dixit, videri posse Demosthenem laudare, sed falso tamen.

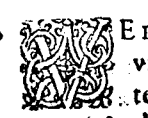
CAP. XVIII.

VESTVS est magnopere M. Cicero de Fusio Caleno in Senatu: ipsumque praesentem modice accusauit, qui decreuerit litteras M. Bruti ad eum ordinem, recte & ordine scriptas esse: addiditque (totus autem locus est in x. Philippica) Quid est aliud librarium Bruti laudare, non Brurum. multaque in eam sententiam, quae declarant hoc ipsum iniquo & maleuolo animo fecisse: Demosthenes tamen ostendit in oratione περὶ ἀλονήσου in plebiscitis Atheniensium, siue in sententiis dicendis oratorum, cum litteras aliquas laudabant, scribi dici ve solitum epistolam illam ὡς κηράφθαι. videndum igitur accurate vnde natum fuerit, vt eandem rem vnus eorum factam reprehendit: alter vero probarit. Insimulat sane Graecus quoque orator eos, qui ita decreuerant. verum alia de causa: accusat enim ipsos, quod causam agerent Philippi, & illi, inimico Atheniensium, occulte fauerent. reprehendit igitur animum voluntatemque eorum, qui dixissent id recte scriptum esse, quod improbe & iniuste scriptum foret. nam plena erat epistola illa iniuriosum contumeliaeque in populum Atheniensem. rationem tamen illam scribendi, dicendique sententiam non reprehendit, vt videtur facere Cicero.

Verbum κατακλύσαι, fuisse translatum eleganter a Xenophonte.

CAP. XIX.

ERVVM hoc κατακλύσαι, quod, sua in sede positum, valet inundare & aquis operire. vnde κατακλυσμός Ogygis a M. Varrone vocata est eluuio terrarum, translulit eleganter Xenophon ad aliam rem, in suo οἰκονομικῶς, cum induxit integerrimum virum societatem ita loquentem. ὦ βίε, πάλιν μικρὰ πορίσασαι, κατακλύσαι αὐτὰ ἀφθονία πλὴν ἐμῶν θύρασι.

M m significata

significare enim voluit . implerent copia & vbertate meam domum . sed in Latinis verbis non est eadem quae in Graecis venustas . Loquitur igitur politissimus scriptor de copia illa bonorum tamquam de aqua , & ipsa quidem copiosa . quae praestat id , quod dictum est . Sed animus aequus Socratis faciebat , vt non magna vis earum rerum efficeret , quod in aliis facit solum copia & abundantia . M. Cicero (vt opinor) cum idem hoc exprimere cuperet , dixit redundare . Graeco verbo eodem pacto vsus quoque est in Troadibus Euripides , vbi inducit Hecubam accusantem Helenam : dicentemq; eam secutam fuisse Paridem , quia sperabat se opiam vrbe Phrygum : autoque refertam , sumptibus inundataram esse . ita igitur locutus est .

- Σπάρτης δ' ἀπαρχαίσεια , τῶν φρυγῶν πόλιν ,
- χρυσὸν εἶνυσσα , ἤλπισα κτακκλύσειν .

Cum dictum sit , tragicos Graecos vocasse lunam solis filiam , qui nam fuerint hi .

CAP. XX.

I NTERPREs Arati Theon : & diligens sane atque eruditus interpret eius poetae (fuit enim valde peritus rerum caelestium , & praeterea quae ad artificium poetarum intelligendum faciunt , non ignorabat) tradit tragicos poetas appellare solitos esse lunam solis filiam : quia cum lumen accipiat a sole , sine luce & caeca sua vi existens , quasi gignitur ab ipso . cum haec igitur & alia huiuscemodi non nulla dixisset , quae plana & explorata sunt , addidit . διὸ καὶ παρὰ τοῖς τραγικοῖς ἄλιον θυγάτηρ λέγεται . Visum igitur mihi est indicare , quos potissimum tragicos intelligat : cum eorum nomen reticeat . Euripidis haec verba sunt e Phaenissis . ὦ λίπαριόνη θυγάτηρ ἡλίου σελακίαι , χρυσεὸν κύκλον φέρουσα . Sed Aeschylus etiam eiusdem sententiae fuit . cum Hesiodus fratrem ipsius solem esse censuerit : quem manifesto Virgilius secutus , cecinit .

- Nec , fratris radiis obnoxia , surgere luna .

Notam propinquorum imbrium a lucernae fungis , quam exposuit Virgilius , sumptam ab Arato .

CAP. XXI.

T alia fere cuncta , quibus agricolae praesentire possent , quid sibi a superis sedibus impenderet , ita etiam hoc signum futurorum imbrium sumpsit Virgilius ab Arato , cum cecinit .

- Ne nocturna quidem carpentes pensa puellae .
- Nesciuere hiemem , testa cum ardente , viderent .

Scintillare oleum , & putres concrecere fungos .

Locus autem Graeci poetae hic est .

- Ἡ λυχνόιο μύκητες ἀγείρονται πῶδε μύρα .

Sed etiam Callimachus , qui eadem aetate , vt memoriae proditum est , qua Aratus floruit , idem animaduertit : ipsius enim hoc testimonium citatur a Theone interprete . ὀτρ' ἄδ .

- Λύχνου δαιμονίου ἄδδην ἐχέοντο μύκητες .

Sed verius fortasse diceretur , si , qui primus hoc memoriae prodiderit , ostendendus foret , Theophrastum hanc notam obseruasse , qui tempore vicit tres hic supra appellatos poetas : ille namque in libello , quem scripsit de notis ventorum , pluuiae , serenitatis : huiuscemodiq; omnium rerum , quae μετέωρα vocantur , hoc quoque litteris mandauit , eodem , quo Aratus & Callimachus vsi sunt , vocabulo , eandem rem nominans : quod etiam , ab illis acceptum , expressit Virgilius : inquit enim .

- Καὶ οἱ μύκητες , ἐὰν νότια ἦ , ὕδωρ σημαίνουσι .

Putari igitur debet haec nota satis certa , postquam a tot claris ingeniis probata & celebrata est : Sed etiam nostrae mulieres hoc verum esse affirmant .

Quae Graeci vocant ἐπιρρήματα δέσιως , Latinos recentiores appellasse gerundia .

CAP. XXII.

N O TUM est Graecos grammaticos huiuscemodi vocabula , frequentia in sermone veterum illorum , δεσιῶν , λευκῶν , & infinita alia huiuscemodi , solitos vocare ἐπιρρήματα δέσιως , quia constituant rem aliquam & prorsus efficiendam esse ostendant . Latini inferioris aetatis

rit aetatis , appellauerunt gerundia : vt cum Virgilius cecinit . & pacem Troiano rege petendum . Sallustius quoque in historia scripserat , quod est eiusdem generis . Agendum atque obuiam eundum est . quem locum ipsius vt superiorem etiam nostri poetae , in testimonium vocauit Donatus , cum verba illa Terentij interpretaretur . vxor tibi ducenda est Pamphile . hodie . nam inquit . Mire ducenda . semper hoc genus declinationis necessitatem importat : & quae sequuntur .

Quid valeat ἑκαδίων iu Graeco sermone , quae minuta pluuia , declarata illo nomine , idonea est cochleis captandis .

CAP. XXIII.

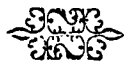
Y EKAΔΙΩΝ , imminato eo nomine , Graeci vocare solent tenuem imbrem , & qui aliquo modo imitetur rorem . nos patrio sermone (pruzzaglia vocare solemus . id est asperionem , quia similis imber ille est pusillae aquae , qua aspergimus leuiter alienum aut nostrum os : hoc enim facere apud nos est (pruzzare . vnde etiam saepe nostri agricolae , translato hoc verbo ad aliam rem , vt mos rusticorum hominum est , dicunt pomorum aliquorum tantum (pruzzaglia quandam esse , cum infrequentiam & paucitatem significare volunt . sed ad Graecum vocabulum redeamus . vsus eo est Aristias comicus , cuius verba haec leguntur apud Athenaeum de quodam , qui captaret cochleas . καὶ κοχλίας , χνομίου ἑκαδίου , ἀνηγρόν . ἄδ , καὶ λέχασα τῆν αὐτοχθόνον : quis enim nescit hoc potissimum tempore cochleas apparere : nam neque pluuiam concitioiem : neque magnos calores ferre possunt : vt significauit etiam M. Varro in iij. libro de re rustica , cum de illis alendis sedulo multa praeciperet : inquit enim , de sede disputans . Locus is melior , quem & non coquit sol : & tangit ros . nam de altero eorum apud Plautum etiam est . Quasi cum caletur , cochleae in occulto latent .

Duo loci manci apud Donatum Terentianum , in integrum restituti .

CAP. XXIII.

M A L E factum est , quod in Donati Terentiani commentariis multis locis verba Graeca relicta olim fuere ab imperitis eius linguae librariis : quibus grammaticus ille diligens & magister dicendi non contemnendus , aliquod lumen aut in verbis aut in sententia a comico positum significarat : & aliquando etiam testimonium Graeci scriptoris citarat . cum autem alias etiam non nullos (vt opinor) locos in illis , coniectura ductus , restituerim , libet nunc duos locos indicare , quos eodem pacto , satis tuto tamen , arbitror posse emendari . Vbi igitur in Hecyra Parmeno , inquit . Atque ecce cum . video ipsum egredi . quam tristis est . interpres ille , aperire artem poetae volens , inquit . vt nunc legitur in pluribus , quos vidi libris , vel potius non legitur . locuturi Pamphili . Si quis igitur reponat . περιουσία , apposite (nisi fallor) lacunam expleuerit . non necesse autem esse puto , cum satis plana sit , coniecturam hanc meam valde confirmare : quis enim nescit , quae in epistola oratione ve aliqua , μεταφορικῶς vocata sit οἰκονομία ? vnde , addita huic nomini praepositione , hoc iunctum nomen conformatum est . Significat autem hic , cum valde tristem eum dixerit , orationem Pamphili futuram querelarum plenam : hoc enim non scenici tantum poetae , sed Homerus etiam facere consuevit , vt vno aliquo saepe verbo aut altero , antequam aliquis verbum faciat , indicet quid ille dicturus sit . Non me fallit autem inuentos quosdam , qui aliter locum hunc suppleuerint : scripserintque χαρακτηρισμός : illos tamen ego deceptos puto : χαρακτηρισμός enim longe aliud ostendit , vt magistri dicendi , qui de figuris scripserunt , testantur : non describit autem accurate hic poeta mores & vitam Pamphili , quod cum sit , vocatur hoc lumen illo Graeco verbo . Eodem pacto in Phormione , vbi Naulistrata ita cum Demiphone agit . Quid mihi nunc adfers , quam obrem expectem , aut sperem porro fore ? adnotarat , vt affirmare auisim , Donatus . Callidius vsa est ad vltimum ἀποστροφῆ . conuersa ad ipsum defensorem mariti . quis autem non fateatur hanc esse ἀποστροφῆ ? quae forma orationis , in sententia posita , multum valet ad animum commouendum , & Iaco est vsurpata ab ingenioso poeta . verbum tamen id Graecum desideratur in cunctis , quae vidi , exemplaribus . pro ipso tamen in eodem illo , in quo docui , perperam , correctum fuisse superiorem locum : legitur πύσματι : quod ita huic loco non quadrat , vt pigeat ipsum confutare : vocari autem ἀποστροφῆ hanc formam loquendi , frequentem apud oratores & poetas , non πύσμα , qui attendere voluerit , facile intelliget .

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIONVM LIBER XXXIII.

*Explosa sententia Eratoſthenis, qui poëtas propositum tantum
habere putavit, delectare auditores.*

C A P. I.

INSIMVLATVS est olim Eratoſthenes, ille geographus, qui dixerit poëtas propositum habere oblectare eos, qui audiunt, & huic vni rei toto animo inferuire, non meliores etiam facere ipsos ac lepida quadam ratione vitam eorum emendare. cum contra graues ac docti viri affirmarent, poëticam esse veterem philosophiam, quae homines a teneris annis erudiat: doceatque & mores & motus animorum & facta, atq; haec omnia iucunde permixtaque cum voluptate praeeptione vtili. ita etiam de ipsa sensisse Stoicos apparet, qui sapientem, illum suum, solum poëtam esse existimabant, nec non consensum omnium politarum ciuitatum, quae statuerint, vt pueri in studiis poëtarum exercentur, quod noto etiam loco Cicero tetigit, & si illic ipsos etiam aliquando obesse, significauit: haec autem ipsius verba sunt. Accedunt etiam poëtae, qui cum magnam speciem doctrinae sapientiaeque praese tulérunt, audiuntur, leguntur, ediscuntur, & inhaerescunt penitus in mentibus. Sed recedamus ad eos, qui testimonio suo non minus prodesse poëtas cupere, quam oblectare confirmarunt, in quibus Horatium Flaccum fuisse, nemo est qui ignoret. Sed Aristophanes etiam in illa ipsa fabula, in qua, quantum ei libuit, irrisit tragicos poëtas: ad extremumque concertantes etiam eos inter se induxit, ita fecit Aeschylum cum Euripide agentem, cum ipsum contrarium fecisse eius, quod poëtam facere oportebat, ostenderet, idest vitae moribusque hominum plurimum nocuisse.

Τίνας οὐνεκα χρὴ θαυμάζειν ἀνδρᾶ ποιητῶν;
Cui respondet alter, qui & ipse erat eiusdem opinionis. *Δεξιότητος καὶ νοουθεσίας, ὅτι βελτίους τῶν ποητῶν ἢ τῶν ἀνδρῶν οὐδὲν οὐδὲν πᾶσι πόλεσιν.* Plura igitur dixit Euripides de vtilitate, quam de voluptate, quam poëtae studiosi ipsorum afferre conantur. Sed Proclus etiam, cum defenderet iudicium Platonis de arte poëtica, non esse propositam poëtis voluptatem auditorum: nec oportere illam sibi ipsos tamquam finem aliquem persequi, firmo argumento constituit. Cum enim inquit imitetur poëta, si laudem adipisci vult, ita imitari debet, vt rem similitudine exprimat, siue illa voluptatem magnam, siue nullam gignat.

*Quod proditum est a M. Varrone de facilitate partus mulierum Illyricarum,
narratum fuisse a Strabone de Liguribus feminis.*

C A P. II.

REM admirabilem prodidit memoriae M. Varro de institutis & duritie corporis mulierum Illyricarum, vbi de partibus & vxoribus ipsorum agit: quem enim acerrimum dolorem in pariundo ceterae mulieres vix ferunt, ipsas paene non sentire significat: verba Varronis haec sunt. Nam in Illyrico hoc amplius, praegnantem laepe, cum venit pariendi tempus, non longe ab opere discedere: ibi que enixam, puerum referre, quem non peperisse, sed inuenisse putes. cum autem idem paene, sed non de iisdem mulieribus apud Strabonem legerim, placuit mihi duos hos, diuersorum scriptorum, locos inter se conferre: tradit autem ille, id, quod narrat, litteris mandatum fuisse a Posidonio, qui Posidonius in historia affirmat se id a Massiliensi quodam Charmoleo accepisse, ipsum illum, cum vt agrum foderet, conduxisset operas, in quibus etiam mulieres quaedam erant, vnam illarum doloribus partus subito correptam, non longe ab eo loco discessisse:

nec

nec multo post, cum iam peperisset, reuersam, ne mercedem amitteret, quam, cum ille, conspexisset in opere grauius versari, nec causam illius subitae defatigationis sciret, audita illa post aliquod tempus, dedisse ipsi suos nummulos ac protinus dimisisse: ea vero cum ad fontem quendam infantem portasset, eo, loco ipso, quibus poterat pannis inuoluto, eum saluum domum tulisse. Verba Aristotelis haec sunt; de Liguribus autem supra locutus fuerat. *Ἰδιον δὲ φασὶ καὶ τὸ τοῦτο περὶ αὐτῶν εἶναι. αἱ γυναῖκες, ἅμα ἐργαζόμεναι τίκτουσιν, καὶ τὸ παιδίον ὕδατι περικλύσαι, παρὰ τὸ χροῖμα σκάπθουσι, καὶ σκάλλουσι, καὶ τὰλλα οἰκονομοῦσι, ἃ καὶ μὴ τικτούσας αὐτὰς ἢν περὶ κτίον.* Manere autem adhuc morem illum, singularemque patientiam laborum in Illyricis mulieribus, illis inquam, quae in agro viuunt, narrauit mihi Franciscus Serdonatus, noster homo, qui plures annos Racufae Latinas litteras docuit; valdeque carus ciuibus illis fuit, ob eruditionem non paruam, & diligentiam quam plurimam semper adhibuit in munere eo suo obeundo; quibus etiam de causis ego ipsum merito amo; praeterquam quod olim me diu audiuit. Exposuit etiam mihi idem, quod memoriae mandauit Varro, visam fuisse illic aliquando rusticam mulierem, cum in syluam lignatum profecta esset, rediisse non multo post, falcem impositum capiti habentem, & infantem gremio portantem. Animaduertendum etiam priscum illum morem, quem Virgilius fecit, Numanum, cum disciplinam Italorum in caelum ferret, quod statim natos infantes ad flumen ferrent, custodire solitos Latinos populos: & Posidonium, & Aristotelem idem facere solitos commemorare Lygures, propriumque ipsorum fuisse, sed non solum hos barbaros; verum etiam Laconas in litteris proditum est, in Eurota solitos lauare statim natos filios suos: hoc etiam seruare, institutumque eorum verus esse fertur, dura, atque aslucta malis natio, quae nullam certam sedem habens, vagatur libete per omnes omnium tellures.

Monstrati plures loci, quibus Cicero expressit, quae vocantur a Graecis ἐπανόμωχα.

C A P. III.

VM M. Cicero inquit in ij. quaestione Tusculana. Itaque semper Africanus Socraticum Xenophontem in manibus habebat, cuius in primis laudabat illud, quod diceret. Eosdem labores non esse aequae graues imperatori & militi, quod ipse honos laborem leuiorem faceret imperatorium. Itemque in iij. Ex hoc & illa iure laudantur. Ego cum genui moriturum sciu, & quae sequuntur. Praeterea paulo post. Itaque apud Euripidem a Theseo dicta laudantur. Cum inquam Cicero omnibus iis in locis dixit illa laudari, exprimere manifesto voluit ἐπανόμωχα: ita enim Graeci vocabant loca quaedam optimorum scriptorum, quae mirifice probabantur eruditis viris. & prudentiae plena consiliique existimabantur.

Quid valeat χινίεσθαι, quod verbum infrequens est.

C A P. IIII.

ΣXINIZEΣΘΑΙ apud Athenaeum (neque enim alibi memini me hoc verbum legisse) valet (vt opinor) delicate aliquid & molliter facere, quia qui teneri homines erant, ore semper χινόν idest lentiscum tenebant, vt dentes candidiores redderent: vnde etiam iidem dicebantur χινόν τρώγειν eadem de causa: quamuis enim re polita suauique vterentur, non, vt Celtiberi olim, spurcissima, nimium tamen ipsorum studium in candore dentium comparando, grauibus hominibus non probabatur: inde autem (nisi fallor) hoc verbum ortum est. Inquit igitur ille in xiiij. libro de Hilarodo, qui cantus erat, poëmaque sano tenerum: non ita tamen tenerum, vt quaedam alia eiusdem generis, quod ipse his verbis testatur. *σεμνότερος δὲ τῆν ποιούτων ἐστὶν ποιητῶν ὁ Ἰλαροδός: οὐδὲν βδ χινίεσται,* & paulo post de altero genere poëmatis lasciuio, *ὁ δὲ μακροδὸς κελουμεισος τύμπανον ἔχει καὶ κύμβαλα καὶ παίρνει τὰ πόδι αὐτῶν* *ἢ δὲ ἄλλα τὰ γυναικῶν: χινίεσται τε, καὶ πάντα ποιεῖ ἔξω κόσμου.*

Defensa communis lectio in II. libro Aristotelis de republica: eademque declarata.

C A P. V.

APVS est, vir doctus & magno ingenio praeditus, Genesius Sepulueda Aristotelis locum in ij. libro politicorum, corrigere volens, qui integer erat: nec opera vllius emendationis egebat. Nilum igitur mihi est hoc admonere, ne auctoritas ipsius optimi scriptori

scriptori hac parte noceat, quae ipsi aliis multis locis valde profuit. intelligo autem cum philolophus exponit, quas putet fuisse veras causas, cur resp. Atheniensium delapsa sit ad popularem licentiam: e suisque priscis finibus migraverit: inquit enim. *τῆς ναυαρχίας ἢ οἱ ποῖς* *Μυδικαῖς ὁ δῆμος αἰτίας ἡνέμοσας, ἐφρονιματίει.* significant igitur haec verba, ex victoria navali, quam resp. Atheniensium adepta est, populi virtute ac robore, factum esse, ut illi haberent praefecturam navium: nec suas tantum reliquo tempore triremes in bello ducerent, sed etiam sociorum: socij enim perspecta & cognita tanta ipsorum virtute, libenter se ad ductum illorum applicauerunt. multo autem maius fuit, causam esse huius gradus honoris dignitatisque, quam victoriae, quae tantum bonum non peperisset: quod contingit aliquando in bello. non opus igitur fuit, explosa hac vera lectione, pro *ναυαρχίας* scribere perperam *ναυαρχίας*. Nam ipse quoque aliquo modo vidit correctionem illam suam duram esse: vocare namq; *ναυαρχίας* victoriam navalem: interitumque classis aduersariorum, insolens & inauditum est: & tamen, ut sententiam suam tueretur, eo quoque confugit: quod si cogitasset dignitatem illam praestantem, natam ex ea victoria: populoque Athenienti tribui debere eam quoque laudem, non veram certamque lectionem, sua sede eiecisset.

Disputatum diligenter de duobus locis in oratione pro M. Marcello.

CAP. VI.

ARBITROR maculam irrepsisse in hunc locum Ciceronis e pulcherrima oratione, quae macula prorsus delenda sit, ne violet aliquam in partem speciem ipsius: cum enim ita legatur in excusis libris, ubi, celeritate, propria ipsius, vsum, ostendit Caesarem multas & longinquas terras, victorem semper, peragrassse. Nec vero diiunctissimas terras citius, cuiusquam passibus potuisse peragrari, quam tuis, non dicam cursibus, sed victoriis illustratae sint, existimo, coniectura fretus, in extremo, vna minus priore syllaba, lustratae sint, legi debere: neque enim C. Caesar terras illas, in quibus victoriam aliquam consecutus est, illustravit, aut aliquid ipsis dignitatis attulit, sed contra potius obscuravit, cum ipsas subegerit & afflixerit. Nec tamen facit aliquid (nisi fallor) contra iudicium meum, quod aliquis diceret certa quaedam loca, ubi pugnatum sit, reddi ita clariora, cum contingat postea crebriorem sermonem de illis haberi: neque enim intelligit orator haec loca, sed valde remotas regiones. Quin autem ita crebro M. Cicero loquatur, dubitandum non est, sed tamen hoc ipsius exemplum rei confirmandae non inutile erit. Cur ipse Pythagoras & Aegyptum lustravit, & Persarum magos adiit. In eadem oratione hic quoque locus (ut opinor) mendum continet, quod tamen mendum fallit multos: sententia enim aliqua: & ea quidem minime falsa, inde elicitur. praeposenda tamen haec est illi, cum acutior sit, & magis vera. nam secum habet antiqui libri, in quo eam offendi, auctoritatem. cum igitur excusi ita habeant. Et in ipso bello eadem etiam, cum capitis mei periculo, sensi. significat autem Cicero se semper, in medio etiam ardore ciuiliis belli, suasorem pacis fuisse. In vetusto exemplari legitur, cum partis meae periculo. Quid autem valeant haec verba perspicitur: ostendit enim Cicero, cum in castris Pompeianis esset, non paucos aliquando ipsi minatos fuisse, quod hortaretur Pompeium ad pacem, & periculum etiam interitus ipsi creasse. Valet autem hoc multum ad causam Caesaris adiuuandam, aduersarios ipsius, ita inimicos fuisse pacis, ut nomen etiam ipsius perpeti non potuerint.

Videri posse valde illustrem locum Homeri imitatum esse Ciceronem.

CAP. VII.

VOD HOMERUS inquit de Agamemnone, qui spreuit preces Chrysaee sacerdotis, nec personam respexit, quam ille secum ferebat. *Αλλ' κακῶς ἀφ' ἡν,* expressit aliquo modo Cicero in ij. de Oratore, cum loqueretur de Annibale, qui & ipse liber valde fuerat, in iudicio de philosopho faciendo (ut existimabat ille Poenus, & non sine causa quidem) arroganti ac stulto, cum audiente ipso, disputasset copiose de officio imperatoris. haec igitur Ciceronis verba sunt. Dimitto autem eos, non tam contumeliose, quam philosophum illum Annibal, & quae sequuntur. Sed etiam in ij. eorundem librorum, cum Epicureos intelligeret, ait. Quare istos sine vlla contumelia dimittamus: sunt enim & boni viri, & (quoniam sibi ita videntur) beati. Animaduertendum autem cognosci potuisse reiectum & expulsam fuisse sacerdotem illum Apollinis ab Agamemnone, quamuis etiam nullum verbum addidisset, & tamen, quo magis aperiret iniuriam Agamemnonis,

mnonis, addidit poeta. *κρατερόν δ' ὠμὸν μύθον ἔτελλον.* quod valet, praeterquam quod sine honore vlllo dimiserat: nec habita ratione vlla dignitatis ipsius, addidit etiam verba contumeliae ac minarum plena: & quae pessimum animum in illum ostenderent.

Declaratum, non discrepare, ut videtur, a iudicio Aristotelis, Aristophanem comicum, in ornando Themistocle.

CAP. VIII.

DOCVIT Aristoteles Periclem, summum oratorem, vocari debere *φρόνιμον* idest prudentem & omnes eos, qui cum laude bonoque publico in re communi verarentur. quare & Themistoclem ea de causa dignum esse, qui eo nomine ornaretur: ille enim quoque reip. profuit: vicitque Persas, & ceteros tales: & tamen Aristophanes *νεφέλαι* ipsum *σοφὸν* appellat, idest sapientem: Aristoteli vero sapientes sunt Thales, Democritus, Anaxagoras, & *φυσικοί* demum, non *πολιτικοί*. Videndum igitur quomodo hoc fiat. ipse sane puto vocatum fuisse a comico Themistoclem *σοφώτατον*, non quia multum versatus in rep. sit. verum quia fuit vir maximi ingenij, solusque vidit, quod ceteros omnes falsebat, idest quomodo accipi deberet oraculum illud, de muro ligno ciuitatis. Nec tamen non idem etiam alio nomine prudens merito vocandus est: dubium enim nemini potest esse, quin ille, non patriae tantum verum etiam vniuersae Graeciae, utilis consilio suo & opera fuerit: ipsamque e maximo periculo eripuerit. Non me fugit etiam, auctores aliquando confundere solere haec nomina, & vocare *σοφούς* eos, qui verius, si quis praescriptum legemque Peripateticorum seruire vellet, *φρόνιμοι* appellandi forent: contraque Thaletem vero consensu omnium vocatum fuisse sapientem, idem comicus in eadem tabula aliquo modo significauit, cum inquit. *τί δ' ἄρ' ἐκείνον πῦρ θεῶν θεμιλάγομεν.* quem videtur secutus Latinus eiusdem generis poeta: Plautus enim in Bacchidibus inquit. O Lyde es barbarus, Quem ego sapere nimio censui plus quam Thalem.

Locum Ciceronis pro M. Marcello, emendatione non egere; & qui attigerunt, corrupisse.

CAP. IX.

NIVS aliquando litterae perturbatio parit non paruum incommodum in veteribus scriptoribus, quare opus est valde diligentes esse, qui in hoc munere versantur delendi maculas ex antiquis auctoribus: & in quibus, plerumque rebus, labi soliti sint imperiti librarij, cognitum habere. Cum igitur in praecleara Ciceronis oratione pro M. Marcello libri antiqui habeant effudit, pro effodit, ut ego plane puto, in hoc loco. Equidem, cum C. Marcelli, viri optimi & incredibili pietate praediti, lacrimas modo vobiscum viderem, omnium Marcellorum meum pectus memoria effodit, extitit ingeniosus & eruditus vir, qui, non animaduertens, in quo peccatum foret a librariis: illi enim pro o temere u scripserant, magis adhuc, quam illic foret, locum contaminavit. nam antecedens nomen, coniectura fretus, mutauit, & ad accusandi casum redegit, tota sententia variata. eam tamen, quae elicitur ex peruulgata lectione, existimo veram esse; alteram vero illam importunam & ineptam: significat enim Cicero, cum aspexit lacrimas C. Marcelli, reddisse sibi in animum dignitatem illius familiae, in qua tot clari viri & valde utiles reip. ciues extiterant. effodit autem, idest aperuit *μεταφορικῶς*. memoria igitur & subita recordatio illorum patefecit sibi viam in animum Ciceronis, non ipse, quod ei temporis aptum non erat, effudit memoriam illorum. erratum igitur vnius litterae, si ita appellare volumus, satis frequens in antiqua scriptura, ansam ipsi dedit peccandi: ut autem u pro o hoc loco cepere, ita contra (nisi fallor) in illo Taciti, ubi nunc in ij. libro scriptum est. Esse apud se Cenchrinum amnem, locum Ortygiam, o pro u. lucum enim arbitror legendum. nam infra etiam inquit. Deorumque monitu sacratum nemus.

Quantum tribuerit Cn. Magnus Posidonio.

CAP. X.

XPOSUIT M. Cicero in ij. Tusculana Cn. Magnum, cum Rhodum venisset, decedens ex Syria, Posidonium audire disputantem voluisse: & cum aliter non posset: nam pedum doloribus tunc ille vehementer premebatur, domum ad eum venisse, & de qua

qua etiam re copiose tunc princeps ille Stoicorum eius aetatis verba fecisset, commemoravit. Idem quoque, sed brevius, mandatum memoriae fuit a Strabone, non longe ab initio xi. libri, qui tamen adiungit, cum Pompeius ab eo discederet, ac rogasset siquid veller, eum verum hunc Homericum pronuntiasse, qui valde accommodatus est ad homines desiderio laudis inflammandos: cohortandosque, ut virtutem studiose colerent. Αἰὼς ἀριστοῦ καὶ ὑπεύροχον ἔμμεσσι ἄλλων. Idem etiam: & loco sane, positus fuit a M. Cicerone in epistola ad Caesarem imp. qua illi commendavit Praecilium.

Fumare, quo verbo usus est Virgilius de interitu Troiae, videri sumptum ab Euripide.

CAP. XI.

Virgilius inquit.

Omnis humo fumat Neptunia Troia,

Videtur acceptum ab Euripide, quem poetam, ut reliquos tragicos, noster epicus accurate legebat: indeque multos flosculos vel potius magnos fructus decerpebat, quibus opus suum eximium ornaret: in prologo enim τρωάδων ita

Neptunus loquitur, iniquo animo ferens interitum eius urbis, quam ipse cum Apolline suis manibus extruxerat.

Η γὰρ καπνοῦται: καὶ πρὸς ἀργεῖον δορὸς, Ολόλε πορθηθήσασα. In fabula etiam Aeschylus, quae inscribitur ἐπὶ τῷ θύβασ, ita chorus canit, referens mala, in quae cadunt ciuitates captae ab hostibus.

Ἄλλος δ' ἄλλον ἄγει, Φοιδίει, τὰ δὲ καὶ πυρφορεῖ, Καπνῶ δὲ χράσσεται πόλις μ' ἄπαν.

Sed tamen prior locus magis exprimitur versu Latino. Accepi etiam regem Gallorum Franciscum, cum de suis rebus gestis contra Carolum Hispaniarum regem, magnifice, ut vere tunc facere poterat, loqueretur: initio enim illae valde secundae fuerunt: hoc verbo uti solitum: dicereque se fecisse, ut multa oppida regni cuiusdam illius ante oculos ipsius fumarent, iniecto in ipsa igne a suis.

Disputatum de verbo occare, cuius duo maximi scriptores, rationem longe aliam attulerunt.

CAP. XII.

NIMADVERTI duos magnos auctores, M. Tullium & M. Varronem, duo diuersa ἔτυμα afferre huius verbi occare, cuius notio satis aperta est, sed ipsum etiam nomen in usu adhuc est, nulla mutatione facta, in aliquibus Italiae locis, ut in Umbria. In libello igitur de senectute Cicero, cum de voluptatibus agricolarum loqueretur, inquit, terram intelligens. Quae cum gremio mollito ac

subacto semen sparsum excepit, primum id occaecatum cohibet, ex quo occatio, quae hoc efficit, nominata est. Occare igitur ab occaecare factum esse per syncopen putavit Cicero.

Varro autem in primo de re rustica. Vineas nouellas fodere, aut arare, & postea occare, id est comminuere, ne sit glaeba, quod ita occidunt, occare dicunt. Hic igitur doctissimus vir, & qui plurimum semper studij posuit in his nominum rationibus indagandis, existimat occare dictum esse quasi occidere: nam aliquo modo occiduntur glaebae, cum minuuntur & franguntur. Putarem sane ego opinionem Ciceronis anteponendam esse, & si meum non esse intelligo iudicium interponere inter tantos viros, nisi cum vineae quoque occari dicantur in illo opere semen oculi non contingat, sed potuit id verbum ortum habere ab occatione legitum: cum enim id sit semen terra operitur, & ipsius sane tegendi ac defendendi causa videtur id opus fieri. In ij. tamen aratione antequam feratur, videtur Varro ostendere id vsurpari solitum. Non me fallit autem Gabrielem Faerum superiorem locum Ciceronis aliter legere solitum, cuius iudicio, cum multum non sine causa saepe tribuerim, in hoc tamen ipsi non assentire: ille enim, qui libellum eum de senectute curauit excudendum, meliorem profecto a se non paucis locis factum, pro occaecatum legit occatum. ipse vero sum huius opinionis, ut profus putem illic ἔτυμον eius vocis tangere voluisse Ciceronem: quid enim argutiarum haberet, dicere occationem dictam ab occare? quis namque hoc non videt? Illud vero Ex quo demonstrare videtur originem eius vocis & vnde primum profecta sit.

Solitos

Solitos quoque veteres illos scribere libros, in quibus, ut in his, varia materia explicata foret.

CAP. XIII.

RAECI veteres grammatici huiuscemodi & ipsi libros conficiebant, in quibus varias & multiplices res explicarent: illos autem, ut videtur, σύμμικτα plerumque vocabant. citatum igitur est testimonium Philemonis, grammatici, non comici, a Porphyrio Tyrio in quaestionibus Homericis ἐπὶ τοῖς συμμικτοῖς: nec non etiam Didymi ab Hammonio in libello, quem confecit de similibus & discrepan-

tibus vocabulis: ita enim inquit. Αλεξίαν δὴλοὶ ἐπὶ τῇ ἐπιτομῇ τῆς διδύμου συμμικτῶν. arbitror igitur cum Angelus Politianus volumen suum, par (ut opinor) illis, inscripsit Miscellanea, reddere ipsum voluisse: interpretarique Graecum id nomen. qui sane, ut vocem inuenit variae illi materiei significandae idoneam, ita non satis fortasse puram & seculo illi incontaminato frequentatam: & si quoddam genus columbarum, ex duabus stirpibus concretum, miscellum vocat M. Varro. sed huiuscemodi ille vocabulis aut asperioribus adhuc, delectabatur: quae tamen vox aliis etiam, in eodem hoc genere scriptorum versatis, placuit. Quod commemorat A. Gellius in extremo sui operis.

Captum aliquem esse oculis, non semper idem valere.

CAP. XIII.

APTUS aliquis oculis, non semper eodem sensu dicitur. nam apud Cicero- nem valet delinitus & inductus ea corporis parte, & quasi captius factus: ita enim ille de C. Verre loquutus est. Tam & si ne oculis quidem captus, in hanc fraudem, tam sceleratam ac tam nefariam, decidisti: significat enim, ut apparet ei, qui totum locum legerit, ipsum numquam aspexisse, quod tam arden- ter tunc cupiebat. Quin vero apud Virgilium valeat priuatus & orbatus luminibus illo in loco, dubium non est.

Aut oculis capti fodere cubilia talpae.

Proferre in medium, idem Latinis ostendere, quod Graecis εἰς μέσον φέρειν.

CAP. XV.

IS μέσον φέρειν a Xenophonte dictum fuit de rebus, quae corpore carent, nec manu capi possunt, sed animo tantum aliquo modo & oratione in eum, quasi locum portantur, in quo communia sunt, & a cunctis, qui illic adsunt, intelligantur: ita enim fecit ille in symposio Calliam, qui conuiuio Socratem & familiares ipsius acceperat, respondentem. cum optimum illum & sapientissimum virum in eum sermonem induxisset, promissum Calliae referentem: pollicitus enim fuerat Callias, si secum illi honestissimi viri cenassent, se suam ipsis sapientiam patefacturum: nihil igitur ille veritus, inquit, καὶ ἐπιδηξέω γε, ἐὰν καὶ ὑμεῖς ἄπαντες εἰς μέσον φέρετε, ὅ, τι ἕκαστος ἐπέσκαδε ἀραδόν. condicio vero haec, quam ille tulit, aequa est: nec recusare possunt, qui quempiam cogunt prome- re, quae nouit, quin & ipsi aperiant, siquid in pectore habent, quod cognitu dignum sit, & cum ipsis communicent. Eandem autem condicionem tulit Scrofa apud Varronem socii il- lius eruditae disputationis de re pecuaria, & in ea re iis verbis usus est, ut existimari non insul- te possit M. Varro superiorem locum suauissimi scriptoris exprimere voluisse. ponam igitur ver- ba Varronis, ut cum illis Graecis conferri possint, quae paria admodum inter se sunt: in primis enim mihi adnotare placet, quae valde lepida & ingeniosa sunt, & vsurpata fuere ab optimis vtriusque linguae scriptoribus. Sed haec ita a nobis accipietis, inquit Scrofa, ut vos, qui estis Epirotici, pecuarij athletae, remuneremini nos, ac quae scitis, proferatis in medium: nemo enim omnia potest scire. Sed cum idem etiam non multo supra Cossinium lepide sibi minan- tem inducat, quem fecit dicentem. Nos te non dimitemus inquit, antequam tria illa expli- caris, quae coeperas nuper dicere, cum sumus interpellati, illud quoque videri potest prolatum ad imitationem Platonis, & ab illo politissimo scriptore sumptum, quem doctissimus omnium Latinorum tamen in manibus habebat: ita enim quoque apud eum, in sermone de voluptate Protarchus cum Socrate agit, iubens illum stare promissis, ἡμεῖς σοι μετὰ παιδείας ἀπολήσασμεν. εἰς οὐκ ἀφύσσηται ἀλλὰ δέσσει, πρὶν εἶ, τούτων τῶν λόγων πέραν ἰκανῶν γήματατι διαριδίητων.

Idem

Idem valere interuallum, & in sua sede positum, & alio translatum, quod δίκτυμα.

CAP. XVI.

NON solum idem valet apud Latinos, bonos auctores, interuallum in sua propriaque sede manens, quod apud Graecos δίκτυμα siue δίκτυσις: verum etiam ambo haec nomina eodem pacto transferuntur a tempore & loco ad dissimilitudinem aliarum rerum ostendendam, ut cum Aristoteles in ix. libro de moribus ad Nicomachum, inquit, ἐν μεγάλοις δὲ δίκτυσις μάλιστα δῆλον γίνεται. Cicero quoque contra Rullum, suum Latinumque nomen, quod huic respondet, μεταφορικῶς cepit: inquit enim. Videte quantum interuallum sit interiectum inter maiorum nostrorum consilia, & inter istorum hominum dementiam. Item pro C. Rabirio: Cum vero his rebus omnibus C. Gracchus omnes vicerit, quantum tandem interuallum inter te atque illum interiectum putas, significat igitur ambobus his locis interuallum, δίκτυμα.

Simili, valde apto, declarasse Deianiram apud Sophoclem, quam raro potita sit viro.

CAP. XVII.

ELEGANS admodum est simile, quo Deianira apud Sophoclem in prologo Trachiniarum obscure significauit, quam raro contigerit ipsi capere voluptatem ex viro. sumpsit autem in ea re exponenda verba a re rustica, & cum filios procreasset, dixit patrem eorum, inde subito abeuntem, imitatum fuisse genus quoddam agricolatum, qui cum fundum, valde remotum & longinquum arant, statim illo fato, domum reuertuntur, nec eo ante redeunt, quam tempus melis faciendae venerit. Verba poëtae, quibus facit hoc illam edidisse, sunt haec.

- Κάρφουα μὴ δὴ πῶδες, οὐκ κενός ποτε
- Γήτης ὄπις, ἀρούρακ ἐκτοπον λαβῶν.
- Σπείρων μένον προσεῖδεν, κάρφα μὲν ἄπαρξ.

Verum autem hoc esse: & necessario aliquo modo, institutum id sequi huiuscemodi colonos, notum est. vnde etiam M. Varro in primo de re rustica, cum sedulo de saritione: vtilitateque, quae ex ea capitur, loqueretur, dixit agricolas eos, qui habent latas segetes, ut in Apulia, hac cultura supersedere.

Declarare ingenium semper, & aliquando etiam fructum magnum ferre, tempore prolata sententiam nobilis poëtae.

CAP. XVIII.

VAM lepidum, politique hominis proprium sit, apte, temporeque vti sententia alicuius nobilis poëtae, & quantas saepe vtilitates id adferat, a veteribus optimis auctoribus, declaratum est, in quibus etiam hoc, quod narrabo a Sexto memoriae proditum est. Solstratum, doctum & acutum virum, cum missus foret a Ptolemaeo ad Antigonum, vt rem, si posset, regi illi suo accommodatam, ab eo extorqueret, negante ipso, obtinuisse quod volebat statim cum his tantum Homericis versibus pronuntiatis.

- Οὐτὼ δὲ κέλευα γαίωχε, κισσοχαίτα
- Τόνδε φέρω δαίμνον ἀπηνέατε κρατερόν τε
- Ἦτι μετατρέψης, σρεπῶ μὴ δὴ φρένας ἐδλῶν.

Auditis enim illis, consilium mutasse Antigonum: editi autem hi sunt apud diuinissimum poëtam ab Ixi, quae missa fuerat ab Ioue ad Neptunum, vt illi imperaret, discederet subito e proelio: cum enim ille videretur nolle parere, & elato animo respondisset, ipsa quoque illis verbis ita vultu animum ipsius, vt protinus dicto audiens maiori fratri fuerit. Audiuit etiam centurionem quendam Germanum, cum vrbs Roma capta iam foret, non nulli tamen priuatam domum munirent: cunctaque sedulo pararent, quae ad eam tuendam facere videbantur, spectato illorum inani studio, exclamasse.

- Non tali auxilio; nec defensoribus istis
- Tempus eget.

Vixit apud nos, studiorum causa, cum aliis quibusdam honestis iuuenibus, natione itidem Germanis, Ioannes Caselius, vir probus, & valde doctus, cum quo ego, cum deambularem prope

prope sacellum diuae Virginis extra urbem, brumali die, magnoque frigore aprico tamen loco, muroque vrbs ab aquilone defenso, atque exposito ad meridiem, delectatus ille amoenitate loci, exclamauit apte, & ingeniose. Hic ver perpetuum atque alienis mensibus actas.

Sumpsisse a Graecis Latinos morem versibus ludendi, in custodem illum hortorum, quem non minus ridicule, quam stulte venerabantur.

CAP. XIX.

T ingeniosi multi Latini viri: lepidique poëtae, animi causa versus elegantes & acutos olim in custodem illum hortorum scripserunt, quem vt deum colebant: ridiculum tamen deum, & qui multis modis merito contemnendus esset, ita etiam Graeci, vt memoriae proditum est: inde enim manauit hoc institutum, & nomen etiam ipsum, quo haec lasciuia poëmata vocata sunt, ab iisdem profectum est: περίηρα enim appellabantur: non nulli tamen huius aetatis, docti homines & graues cum candore ac suauitate eorum carminum non sine causa delectarentur, honestiore vocabulo libellum illum, in quo multa collecta sunt huius argumenti carmina, vocauerunt: & vt erant, lusus inscripserunt. Apud Graecos autem Euphronius, qui praecipue multa lusit in illum, aperte suum opus περίηρα vocauit, cum autem ille, tenuis & salax deus, non Lamplaci solum, quae patria ipsius fuisse ferebatur, sanum haberet, sed in aliis etiam oppidis Graeciae, vt in eo, quod Orneae dictum a propinquo fluuio fuit, non ignobili olim vrbe, ea de causa Euphronius hic, quem dixi, Orneatem deum ipsum in suo poëmate appellauit.

Disputatum de variis generibus Stercoris illius, quod laetas facit segetes.

CAP. XX.

VOD optimum stercus esset, saepe a studiosis agri colendi quaerebatur. vnde qui de ratione hac scripsere, multa de hoc praeceperunt. M. Varro tradit etiam, quod primum & anteponendum ceteris Cassius, diligens scriptor rerum rusticarum, putarit, & quod secundum ac tertium. cuius iudicium magna ex parte mihi conuenire videtur sententiae nostrorum colonorum: nisi quod cum vno loco ponat & hoc ipso ordine caprinum, ouillum, asininum, existimant apud nos, huius rei periti homines, discrimina etiam horum esse aliqua, ac praestare caprino ouillum, cuius etiam ratio aperta est, quia caprae frondes ac virgulta carpunt, quae sunt aridiora: oues vero herbis pinguioribus pascuntur. nam asininum etiam laudatur: causam autem hanc afferunt bonitatis ipsius, quod asellus mandit cibum subtiliter: egregieque conficit, quod ore sumit. Theophrastus, qui & ipse in ij. libro de historia eorum, quae oriuntur e terra, de hac re sedulo non nulla narravit, caprinum sine causa videtur anteponere ouillo, sed magis tamen, vt videtur, peccat, quod secundum gradum bonitatis assignat suillo, quod tamen vilissimum habetur, & maiorem vim nocendi, quam iuandi possidere existimatur: quare non possum hoc non magnopere mirari. de humano vero stercore sentit Theophrastus cum Cassio, & putat omnium optimum esse. postremum autem & ipse locum dat alinino. nam, quod anteponit ipsi bouinum, quod & ipsum a nostris non magni aestimatur, non videtur posse probari.

Rationem quandam inferendi, tactam a Varrone, difficilem esse, & minime fructuosam.

CAP. XXI.

T non discedam ab eo studio, quo semper plurimum delectatus sum, loquitur M. Varro de quodam genere insitionis, acuto sane & artificij pleno, sed (vt opinor) minime certo; nec vnde magni vquam fructus, expectari vlli possint: id, quod extrema sua aetate inuentum fuisse tradit. est autem cum in propinquis arboribus ramulus ex vna in alteram arborem traducitur: nec tamen surculus ille, vt vulgo fit, abscinditur: indeque demptus, in alteram inseritur, sed haerens adhuc suae stirpi & tamquam matri, ramulus, ea ratione, qua ipse accurate praecipit, cum altero pari ramulo copulatur ac connectitur: deinde postero anno, cum iam comprehendit, vnde propagatur, praeciditur, atque omnino fit pars arboris eius, in quam traductus est, vitium autem huius insitionis; & vnde nascatur, vt fructuosam

Quosam ipsam non putem, est, quia ramulus ille, qui demitur a sua stirpe, non ut in arbore stabat, in alteram defigitur, sed inuersus & cacumine terram, non caelum spectans. quare verissimile est eum, & quidquid inde oritur, sterile & infoecundum futurum: tami enim mali, & fici, & aliarum itidem arborum, qui ita feruntur, plerumq; intereunt: & si forte comprehendunt, non valde crescunt, vnde nos patrio nostro sermone, vocabulo, quod fluxit e Graeca lingua, nanos ficos illas, aut malos vocamus: translato ab animantibus nomine. non paucas enim huiuscemodi in vasis, deliciarum causa, habere in vrbibus virgines consueverunt. Habent tamen (vt hoc quoque addam) qui deliciis his capiuntur: & quasi naturae aduersantur, rationem aliam, qua idem fiat: solent enim in pusillis malis ramulos, qui nati fuerint, studiose falce praecidere: atque hoc ita crebro facere, vt tandem defessa arbor, frequentibus illis plagis, amittat vim suam: studiorumque crescendo: contentaque sit sua exiguitate. Sed ad superiorem rationem reuertar. Laborare illo nomine stirpes ita satas, indicauit etiam Columella, vbi de seminariis olearum faciendis accurate disputauit. Qui igitur excogitauit hanc speciem, industriam potius suam ostentauit, quam aliquid, quo fructus agrorum, auxerit, animaduertit, vt faciunt etiam qui in vltimum platanumue multa & varia genera foecundarum stirpium inserunt: vnde apud Plutarchum in symposiacis quidam monstra haec arborum, appellat: ac simile quiddam ipsos facere dicit, ac poetae fecerunt, qui sphingas & chimaeras finxerunt. Nec tamen non hoc quoque studium, quod magis potest oculos oblectare, quam *σπερβολικω* implere, in Germaniam transtulit, vt mihi narrauit Ioachimus Bassenitius, adolescens nobilis atque elegantis ingenij, qui cum iuricivili cognoscendo se nunc tradiderit: antea tamen plurimum studij posuit in omni ingenua arte perdiscenda: multumque profecit, qua est natura praeditus, in his etiam humanioribus & omni polito iuvene dignis, studiis.

Inuenta, quae fuerit apud veteres Graecos, forma poculi, quod vocabant *ἀμφικύπελλον*.

CAP. XXII.

ON male collocati operam puto in eruendis e tenebris quibusdam rebus, quae in more fuerint veterum illorum Graecorum aut Romanorum hominum, saltem vt scriptores, qui de ipsis egerunt, melius intelligantur, quare nunc aperite statui, inuestigatam (nisi fallor) a me, quae fuerit forma poculi, quod Graeci antiquitus vocabant *ἀμφικύπελλον*, cuius poculi meminit pluribus in locis Homerus: praesertim cum videam grammaticos plerosque, qui eam tradere voluerunt, errasse: nec vllam in partem, quod conati sunt, praestitisse: putarunt enim ita illi vocatum, quia *περιφερές* ac rotundum foret: ipse vero arbitror appellatum, quia geminum ac duplex esset, eadem ratione, qua *ἀμφιβία* *πρὸν* dictum est, quia duo quasi theatra e regione posita sunt, & alterum in alterum conuersum, & *ἀμφιστόμον* & alia multa huiuscemodi: nam quin altera pars huius iuncti nominis poculum valeat, dubium non est. vnde hodie quoque Romae vasa quaedam, vino ferendo facta, vulgo vocant cupelle, sed vt ad integrum nomen redeam, ducor ad illo modo de amphicypello existimandum, primum testimonio Aristotelis, deinde, si quid dubij restabat, re ipsa, quam totam diligenter spectavi, ille igitur in ix. libro de historia animantium, quo loco de apibus copiose subtiliterque disserit: fauisque ipsarum, ostendens quomodo construantur, de cellis fauorum ipsorum (ita enim M. Varro appellat, quas Aristoteles *θυρίδες*) loquens commemorat cellas, & eas in quibus mel apes condunt: & itidem eas, in quibus nouellas apes fingunt, habere duo quasi contraria ora, & esse demum *ἀμφιστόμον*, cuius fabricae statim rationem reddens, inquit. Circa vnum enim solum & quasi fundamentum (*βασίον* ipse vocat) sunt duae cellae, quarum altera intra; altera vero extra vergit, qualis est forma *ἀμφικύπελλον*, idest poculorum horum, quae diximus, sed rectum esse puto verba ipsius Graeca cuncta huc transferre. *Αἱ δὲ θυρίδες καὶ αἱ τῶν μέλιτος, καὶ αἱ τῶν ἀχαιοῶν, ἀμφιστόμοι: πρὸς μίαν ἄν βασιον δύο θυρίδες εἰσὶν, ἅσπερ ἡ τῶν ἀμφικύπελλον: ἡ μὲν, εἰς τὸς: ἡ δὲ, ἐκ τὸς.* Vt igitur magis rem illustraret, imagine vsus fuit Aristoteles rei, quae ipsius aetate nota erat, & omnibus horis diei manibus tenebatur: & sane tunc nullum simile excogitari potuit, quod magis rem ante oculos constitueret. sed quia res ea, non natura, sed arte constabat, & in moribus hominum: institutisque manebat, qui mores facile mutantur, amissa forma eorum poculorum, lucem nullam afferebat, sed tota illa imago irrita restabat. vnde etiam Eustathius interpres Homeri, in illum locum eius poetae, *ἰδέετο χειρὶ κύπελλον*, qui sane locum superiorem Aristotelis viderat, ipse etiam de hoc queritur: affirmatque, quia cum etiam ille vixit, ignorabatur forma *ἀμφικύπελλον*, eam imaginem lucem nullam afferre: potiusque contra fauis apum notatis: cellisque illis diligenter animaduertis, quae variatae non sunt, indagari posse (quod tamen ipse non praestitit) quae fuerit olim species *ἀμφικύπελλον*: ipse autem cum ruti essem, ac partem illam doctissimi Latini scriptoris diligenter legerem, prompto ex alio fauo, totam rem perspexi: atque egregie respondere ei, quod refert Aristoteles, cognoui. & ipsam etiam Ioanni Caselio, & Ioachimo Bassenitio, Germanis, qui mecum accurate

legebant opus illud Varonis de re rustica, montraui. Non potest igitur fallere amplius quae templam forma *ἀμφικύπελλον*: & qui suum aspexerit, subito ipsam contemplantur. Planum autem est, cellas eas constare sex angulis, totidem quot habet apis pedes. Si quis igitur longum vas aliquod confecerit, quod sex latera habeat: intusque in media sui parte diuisum sit, atque ita habeat basim illam ac fundum communem vtriq; poculo, is *ἀμφικύπελλον* confecerit. Poterat igitur vtraque parte huius duplicis poculi bibi, sed non simul pocula illa vini plena esse, quod enim vacuum erat, si alicubi collocare aliquis voluisset, vsus fundi pedisque praestabat.

Φορὰν ἢ ἀρχμὸν, rei rusticae propria nomina, translata fuisse elegantius ad alias res ostendendas.

CAP. XXIII.

T Demosthenes, transferens e sua sede verbum, vocauit *φορὰν προδοτήν*, vbertatem & copiam nefariorum, hominum, qui vtilitatem & dignitatem patriae proderent hostibus, empti pecunia, ita Plato, contrarium significare volens, *ἀρχμὸν*, egestatem & penuriam doctorum & sapientium virorum inquit. haec enim apud cum in Menone, Socratis verba sunt, qui tamen, ne durior foret translatio veri-

ritus, ex ipsa fecit imaginem. *Ὁράν δὲ ὡς φίλε μόνον τὸ ἰναρτίον περιέπικον ὡσπερ ἀρχμὸς τις τῆς σοφίας ἔχοντα. καὶ κινδυνεύει ἐκ τῆς τῆς ὅταν παρ' ὑμῶν οἰχέσθαι ἢ σοφία.* non est autem dubium quin *ἀρχμὸς*: verbum agricolatum sit, atque illic significet squallorem & sterilitatem annonae, quae inde nascitur. Eodem autem pacto idem politissimus scriptor, translato verbo vsus, dixit. *συμπενομαί τοῖς πολιταῖς τοῦτον τὸ πρᾶγμα πτωχία*: neque enim proprie paupertas de sapientia dicitur. Simile quoque huic est illud Euripidis, qui cum mendicitatem & sordes significare vellent: & animum denique tenuem & angustum, vocauit ipsum *λιδόν*: est autem locus in Electra, vbi tradit nullam esse certam notam in hominibus, quae declaret magnitudinem animi, sed ingenia mortalium continere in se magnos errores & plurimam harum rerum confusionem, cum inueniantur quidam, generosis parentibus orti, qui nihili sunt: eodemque pacto diuites pusillum & humilem animum habentes: contraque tenues homines, amplo & proprio diuitum animo praediti: inquit igitur, partem exprimens huius sententiae.

Λιδόντ' εἰ ἀδελφὸς πλουτίου φρονήματι

Intellexitque, *λιδόν* dicens, *μεταφορικῶς*, id, quod ostendi. Animaduertendum autem, imitatum Demosthenem, M. Ciceronem, dixisse aliquando & ipsum vbertatem talium rerum, vt Plinius quoque in epistola quadam appellauit eodem animo, prouentum poetarum. *φίρην* autem, vnde nomen illud Graecum conformatum est, non significat simpliciter gignere, sed praeterea copiam eius rei & vbertatem ostendit: vt perspicitur etiam ex hac voce quae frequens in ore olim erat Graecorum agricolatum. *ἴτος φέρεται, ἢ χι' ἄρουρα.*

Disputatum diligenter de loco quodam Ciceronis, qui videtur errori alicui affinis.

CAP. XXIII.

ERBA haec M. Tullij sunt e ij. libro de diuinatione, Hoc sentit Homerus, quum quarentem Iouem inducit, quod Sarpedonem filium a morte, contra fatum, eripere non posset. Si quis tamen locum illum homericum diligenter attender, facile videbit, minime facere poetam id, quod narrat Latihus hic scriptor: neque enim inducit Homerus Iouem cum dolore dicentem, se non posse interitu liberare filium, cum cuperet, sed dubitantem an hoc ipsum facere oporteat contra fatum, aeternamque illam seriem caularum, in antipitque demum animum ipsius esse. Locus sane est illustris. cum tamen omnis quaestio de sententia ipsius sit, non est alienum ipsum huc transferre. Haec igitur verba Iouis sunt.

*Ω μοι ἔργον, ὅτε μοι Σαρπηδόνα φίλτατον ἀδελφόν,
Μοῖρ' ὑπὸ πατρὸς κλοῖο μενοειτιάδαο δαμάηναι.
Διχρὰ δέ μοι κραδίη μέμονε φρεσὶν ἑρμαινοντι
Ἡμῖν ἔσθ' ἰδὼντα μάχης ἀπὸ δακρυόεσσιν
Θείων ἀνεκπαίεσσι λυκίης ἐνὶ πύλοι δῆμοφ.
Ἡ ἴδ' ὑπὸ χειρὶ μενοειτιάδαο δαμάσσω.*

Quid dicemus igitur? memoriam Ciceronem decepisse? sic certe necesse est: neque enim video quomodo aliter hoc contingere potuerit. Vt autem aliquid addamus, quod ad docendum valeat. Putarunt olim eruditi & acuti viri documentum hoc dare poetam voluisse, aperireque quantus esset amor parentum erga liberos, & quam saepe homines impellat ad ea, quae recta honestaque non sunt. cum Iuppiter ipse omnia permiscere vellent, vt a morte filium eriperet, sed Iuno deterruit ipsum ab eo consilio: nec passa est virum tantopere peccare propter momentum animi.

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIONVM LIBER XXXV.

Emendatus locus in i. de oratore: explicataque locutio, propria iuriscultorum.

CAP. I.

OCUM in primo libro de Oratore, sine vlla dubitatione deprauatum, ope scriptorum librorum, videor mihi correxisse. an verum hoc sit, docti viri iudicabunt: cum enim in omnibus excusis legatur. Iccirco qui, quibus verbis hercisceri oporteat, nesciat, idem herciscundae familiae causam agere non possit. mendum igitur manet in verbo hercisceri. quod indefinitum tempus, si locum illic haberet: notioque eius sententiae Ciceronis quadret, hercisci esse debuit, hoc autem planum est. sed totum id verbum inde remouendum est, pro eoque erectum cieri illic poni debet, vt fere legitur in libris, quos significauit: vna enim tantum littera leuiter immutata, in ipsis, erectum cieri scriptum est.

quod si ex e facias c, totus locus restitutus est. Quid autem sit erectum cieri. quae verba & quod factum, erant propria veterum illorum iuriscultorum, docet Sex. Pompeius aliquo modo hoc pacto. Erectum citumque fit inter consortes, vt in libris legum R. legitur. Erectum ab ercendo dictum, vt & erciscundae & ercisci. Citum autem est vocatum a citendo. Sed & apud Ciceronem in aliis locis & in digestorum libro x. mentio est familiae erciscundae. nam sine aspiratione habet hoc verbum optimum quoque nostrum Pandectarum exemplar, vt scriptum ipsum est apud Festum. Cum haec multo antea adnotassem, vidi, appropinquante iam editione horum librorum, in volumine Ciceronis, quod excusum est Lutetiae studio Dionysij Lambini, legi ercisci cieri: quod sane minus corruptum est, quam superior lectio: & si nullo modo integrum. Sed ille etiam, vir doctus, odoratus est veram lectionem: nec tamen potuit ad cubile ipsius peruenire, qui in scholio inquit, cum valde contaminatam lectionem certi libri repudiaret, se plane nescire quid sibi illa velit, nisi dicat illud esse arctum citumque, quod est apud Festum.

Virgilianum locum, expressum e Theocrito, videri habere altiore originem.

CAP. II.

ON est dubium, quin Virgilius in pastorali carmine, cum cecinit. Vt vidi, vt perij, exprimere locum Theocriti voluerit, qui & ipse, in eodem argumento tractando, prius dixerat, ως ιδον, ως εμάνην. vltimum tamen mihi est admonere, hanc elegantem concinnamque sententiam fluxisse e fonte omnis suauitatis & eruditionis, Homero, qui pluribus locis lusit in iisdem paene nominibus: & eadem prorsus venustate, formaque dicendi: eleganter autem in primis & valde huic loco apposite, cum finxit Iouem aspexisse in Ida monte Iunonem, comptam & omnibus lenociniis exornatam, quo loco inquit.

Ως δ' ἴδον, ως μιν ἔρας πυκινὰς φέρουσα ἀμφεκάλυψον. Item, vbi facit Thetis ante pedes filij posuisse arma: quae, rogatus ab ea, ipsi fabricatus fuerat Vulcanus: inquit enim, cum prius narrasset aspectu eorum armorum horruisse Myrmidonas. αὐτὰρ ἄχιλλος. Ως εἶδ', ως μιν μάχων ἔδον χόλος. deinde multo post, vbi commemorat Hectorem, caede Polydori irritatum, stetit contra Achillem, interfectorem eius vt fratrem vlcisceretur: inquit enim, αὐτὰρ ἄχιλλος. Ως εἶδ', ως ἀνέπαλτο. multis igitur & illustribus exemplis declaratum est summum poetam auctorem fuisse huius quoque festiuitatis.

Locus

Locus M. Varronis, coniectura emendatus, quam ad uariat, idem tradens, Theophrastus.

CAP. III.

VGIT me olim haec macula in M. Varrone emendando, quare nunc oportere duxi eam delere, ne amplius pulcherrimum eius corpus inquinet. Vbi igitur in primo libro de re rustica in excusis legitur. Neque radices longius procedunt, nisi quo tempore venit sol, legi debet, ratione hoc docente, tempore, dempra e superiore deprauato nomine, tertia littera. Locus Theophrasti, vnde omnis haec sententia sumpta est, hoc verum esse ostendit: negat enim radices arborum altius penetrare quam quo solis impetus, radiique perueniant. haec vero illa sunt. In primo libro φυτικῶν αὐτίων, ἢ πρὸ ἀπὸ τῆς τοῦ ἡλίου θερμότητος καὶ αἰ τοῦτων μακρότης, οὐκ εἰς πλεῖον κατὰ μὲν ἄνω βέβηκε, ἢ ἢ ἡλίου ἐφικνύται. Sed etiam Plinius, qui in xvi. libro, inquit. Quidam non altius descendere radices, quam solis calor tepesciat.

Explicatum quid valeat in epistola ad Q. Ciceronem, προεικονομήσται.

CAP. IIII.

RVDITE M. Cicero vsus est verbo Graeco προεικονομήσται, in epistola quadam ad Quintum fratrem. nam eundem etiam, quod dissimile non est, οἰκονομήσται a rei familiaris cura, ad epistolae ordinem, alio loco transtulisse, planum & apertum est. haec igitur ipsius verba sunt. Hic προεικονομήσται quiddam δυνάμεις, de iis, quae in Sestium apparabantur crimina. significat autem se, nactum occasionem quandam, in defensione Bestiae de ambitu, non nulla edidisse, quae valde pertinebant ad Sestij causam adiuuandam & quasi viam muniebant futurae illi defensionis. eodem verbo vsus est Proclus Lycius in commentariis in Euclidem, in consilio geometrarum aperiendo: nec geometrarum solum, sed etiam reliquorum doctorum hominum, qui tradunt artem aliquam, quod igitur facere ipsos oportere Proclus docet, se fecisse sedulo testatur M. Cicero. Verba Procli sunt. ἐπιστημονικὸν δὲ καὶ τεχνικὸν, προεικονομήσται τὰς λύσεις. id est expectatur merito ab eo, qui scientiam aliquam attemque tradit: propriumque hoc ipsius est, vt mature, antequam conperuentum sit, aperiat, quomodo nodi quaestionesque, quae oriri postea illic possint, dissoluantur.

Qui sit apud historicos Graecos κίνδωλον ὑπὲρ τῆς ἄλλων:

CAP. V.

GN, siue κίνδωλος, ὑπὲρ τῆς ἄλλων a Graecis historiae scriptoribus appellabatur, cum omnes copiae cum hostibus depugnabant: & non tantum exercitus aliqua pars in aciem descendebat. vt si forte ipsa male pugnasset, reliquae copiae saluae incolumesque forent. Polybius certe ita locutus est pluribus locis. vt in v. libro, cum inquit. Φησας δὲ ἐν, πρὸς μὲν αὐτὸν ἀποκινύσας, στρατηγὸς πρὸς μὲν αὐτὸν βασιλεῖς, αὐτὸν ποιεῖσθαι τὴν βασιλεῖα καὶ τὰς ἐπιβολὰς, καὶ αὐτὸν ὑπὲρ τῆς ἄλλων ἀγωνιάσθαι. & in eodem libro multo post. μὴ πολέμωντων τὰ παρόντων τῆς πόλεως τοῦ πολέμου, εἰς τὸν πόλε τῆς ἄλλων συγκρατῶν βαίνον κίνδωλον. Quare puto locum hunc apud eum auctorem mendosum esse. & vt legitur in his exemplis, quae posui, ita etiam illic legi debere. id est pro ὑπὲρ τῆς ἄλλων, quod plane corruptum, alienumque inde est, ὑπὲρ τῆς ἄλλων. Διότι πρὸς εἰς μὲν τὸν ὑπὲρ τῆς ἄλλων κίνδωλον, οὐχ οἷος ἐστὶν συγκρατῶν βαίνειν, πρὸς δὲ τὴν ἐλαττωσεως ὑπερχούσης. est autem in iij. libro: loquiturque illic auctor de Fabio Maximo: qui, summo consilio vsus, decreuerat non depugnare cum Annibale: intelligebat enim si id fecisset, inferiorem se valde in eo certamine futurum ac prorsus incommodum aliquod magnum accepturum.

Monstratus Homeri locus, similis Virgiliano: item alius C. Caesaris.

CAP. VI.

IRATVR molem Aeneas, magalia quondam: Miratur portas, strepitumque & strata viarum. Et quae sequuntur. Hunc Virgilij locum, cum Aeneas, tempestate iactatus, Carthaginem venit, anstima

Na 2

affirmare expressum esse ex Homero : ille enim quoque naufragum Vlyfsem, cum, amissis lociis, a Nausicaa, regis Alcinoi filia, in urbem Phaeacum ductus est, fecit mirari & portus Phaeacum & naues & maenia urbis & fora. quibus omnibus rebus intelligitur amplitudo & dignitas alicuius ciuitatis, & publicorum in ea locorum. ambo autem principium ducunt a motu, qui subito inuasit animos duorum illorum sapientium virorum. versus Homeri sunt hi.

Οὐμίμασιν δ' ἰδυσσάσιν λιμνάσιν, καὶ νῆας εἶσασι :
Αὐτῆ δ' ἠρώων ἀγοράσιν, καὶ τεῖχεα μακρὰ,
Υψηλὰ, σκολοπέσσιν ἀρηρότα, θαύμα ἰδέσθαι,

Sed alium etiam, assimilem his, locum ostendere libet, magni & ipsius auctoris, sed non poetae. qui & ipse eximie declarauit eundem affectum, excitatum repente in suo pectore, quum spectauit rem nouam & supra omnem ipsius expectationem: Caesar enim in v. libro de bello Gallico, ita loquitur. Institutas tuitres, testudines, munitionesque hostium admiratur. Valeret vero hoc multum ad significandam ipsius virtutem: fortissimique exercitus constantiam ac robur, qui superare potuerit tot tantaque difficultates. Non est autem haec, si diligenter attendimus, admiratio illa, quam vehementer accusabat Democritus: ac vitam beatam impedire aut partam iam labefactare opinabatur, cum in primis laudaret ἀδελμασιζην: animumque vacuum ab ipsa & qui despiceret cuncta, quae ceteri sine causa suspiciunt: non putabat enim ille oportere, qui securo animo esse vellet, admirari aurum, gemmas, vestes pretiosas, picturas, ac statuas, magno artificio confectas, populares honores & cetera huiuscemodi, quorum desiderio magno, qui tenentur, numquam situm illam suam explere possunt. quare in omni vita solliciti sunt: contra autem quae praeter opinionem nostram sunt ac videntur superare vires ac fortunas eorum, qui fecerunt, possumus sine culpa admirari. Intellexisse vero Democritum ea, quae ostendimus, docuit Horatius, qui initio epistolae ad Numicium sententiam illam sibi proposuit: accurateque explicauit, quamuis nomen summi physici reticuerit. Nec tamen (vt opinor) illas tantum res non debere nos admirari, Democritus putauit, verum etiam multas, quae natura fiunt, quarum causas qui ignoraret, necessario perturbaretur: metuque saepe magno ac superstitione vexaretur. Vsum vero fuisse Democritum Graeco illo nomine, quod supra posui, docuit Strabo, qui in i. libro, cum de admirandis quibusdam rebus, quae terremotibus tempestatibusque aliis saeuissimis factae forent: siue etiam voluntate hominum incredibili ac paene absurda, loqueretur, vt de gentibus non nullis, quae sedes mutassent, ac felicitis suis veteribus domiciliis, in longinqua loca se contulissent, inquit. προσηδίασι δὲ καὶ ἐκ τῆν μεταστάσεων μεταβολὰς, ὑπὸ πλείων τῶν ἀδελμασιζην ἡμῶν καὶ παρὰ κούχην ἰδέσθοντες. ἂν ὅμναι Δημόκριτος, καὶ οἱ ἄλλοι φιλόσοφοι πάντες: παρὰ κούχην δὲ τῶν ἀδελμασιζην, καὶ ἀπαράχων, καὶ ἀνεκπλήκτων. Plutarchus vero in libello περὶ τοῦ ἀκούσιν, tradit hoc Pythagoram edidisse, qui cum ex eo quaesitum fuisset, quid ei superesset ex diuturno illo studio sapientiae, responderit, nihil admirari: Neque tamen existimandum est alterutrum horum errasse: Strabo enim quoque affirmat non Democritum solum, sed etiam ceteros philosophos, idem probasse, qui cuncti e pectoribus suis summa cura eiecerint admirationem nimiam quarundam rerum. hos autem ipsos: physicos inquam & toto animo occupatos in causis rerum inuestigandis putare debemus intellexisse Horatium in epistola illa, cum scripsit δηκτικῶς.

- 03 Hunc solem & stellas & decedentia certis
- 02 Tempora momentis, sunt qui formidine nulla
- 01 Imbuti spectent. quid censes munera terrae?
- 00 Quid maris, extremos Arabas ditantis & Indos?

Quid sit apud Euripidem σῶμα ἀφυλλον, declaratum: comprobatumque id auctoritate nostri grandioris poetae.

CAP. VII.

APPELLAVIT Euripides Orestem in fabula, cui ille nomen dedit, cum huius ipsius miseri iuuenis faciem intelligeret, σῶμα ἀφυλλον: ipse enim Orestes illic de se ipso ita cum patruo loquitur, cuius opem eo tempore implorabat.

Ἰκέτις ἀφύλλον σῶματός ἐξ ἄπτον λίπας.

Declaratio Graeca ita locum accipit, putatque Orestem hoc dicere, quia non manu gestet ramos supplicum, quibus monstratis mos erat misericordiam excitare. eodem pacto etiam Hesychius suo in lexico id interpretatur, his verbis vtens. ἀνὸν ἰκετηρίασ. quid tamen ego sententiam de hoc loco liber aperite: existimo enim ἀφυλλον verbum esse hic translatum: valeatque macrum ac sine carne: caro enim in animalibus respondet foliis arborum, vt contra ossa, ramis & truncis: quin autem huiuscemodi foret tunc Orestes dubium non est, confectus enim curis & cruciatus

& cruciatus maximorum dolorum, amiserat non modo colorem ac speciem, sed sucum etiam ac sanguinem corporis: confirmavit autem me in hac mente, quia video Dantem nostrum, summi ingenij poetam, eadem metaphora vsum, cum & ipse tenuem hominem, macieque consumptum significare vellet. & vt tragicus vocauit ἀφυλλον σῶμα. id est sine foliis & omni illo honore carens, ita ipsum dixisse sfogliare. totus locus nostri poetae hic est.

- La faccia tua, ch'io lagrimai gia morta,
- Mi da di pianger mo non minor voglia
- Rispuosi lui, mirandola si torta.
- Però mi di per Dio, che si vi sfoglia.

Indicatus Thucydidis locus, quem cum exprimeret Lucretius, non videtur verum sensum eius percepisse.

CAP. VIII.

IS forte ipse fallor, non vidit verum sensum Thucydidis Lucretius, in certo quodam loco exprimendo illius pestilentiae, quam descripsit diligenter ille historicus. indicabo igitur ipsum & quid vitij illic putem manere, aperiam, vt accurate res examinetur ab eruditis viris. Cum igitur Latinus ita reddiderit omnem eam partem,

- Profluuium vero, cui tetri sanguinis acre
- Exierat, tamen in neruos hic morbus & artus
- Ibat, & in partes genitalis corporis ipsas:
- Et graui ter partim metuentes limina leti,
- Viuebant ferro priuati parte virili.
- Et manibus sine non nulli, pedibusque manebant
- In vita tamen & perdebant lumina partim.
- Vtque adeo mortis metus hic inceserat acer.

Videtur ita ipsam accepisse: vt non defuerint etiam qui, mortem valde metuentes, postquam omnis vis morbi ingruisset in extremas illas partes corporis, quas appellat, aequo animo passi sunt a chirurgo membra illa praecidi: vt fieri solet in cancro curando, si forte illas partes occupauit, aut ipsimet sibi ipsa ea membra amputauerint: quod enim inquit ferro, videtur hoc plane ostendere: & praeterea quod addit de tanto illo metu. quarum rerum mentio est nulla apud Graecum scriptorem. existimo igitur ipse, impetu morbi membra ea extincta fuisse, non manu medici, aut extrinseca vlla vi adhibita. sed de hoc vt dixi, cogitabant docti & prudentes viri. locum vero in ij. libro illius historiae hic ponam, vt melius inter se ambo conferri possint. καὶ εἰ τις ἐκ τῆν μεγίστων περιγναίτο, τῆν καὶ ἀκρωτηρίων ἀπὸ τῆν αὐτοῦ ἐπεσήμεναι: κατὰ σκηπῆ δὲ καὶ εἰς ἀδούκην καὶ εἰς ἀκρωσ χείρας καὶ πόδας καὶ πρῶτοι, σερικόμοχοι τούτων, διέφθονον: εἰς δὲ οἱ καὶ τῆν ὀφθαλμῶν.

Quod fecisse narrat Tarquinium in filio ad scelus imbuendo, idem antea fecisse Periandrum.

CAP. IX.

ECTA illa & callida ratio, qua vsum fuisse Tarquinium patrem in filio erudiendo, & ad scelus perficiendum exacuendo, narrat T. Liuius, videturumpta ex Graeca historia. Periander namque prius idem fecerat & astute admodum, quid fieri oporteret ab eo, qui in libera ciuitate dominari vellet, significaretig quoq; hanc rem Aristoteles & in ij. & in v. libro de republica, breuius tam

men posteriore loco. cum autem in re illa exponenda Liuius dicat. Huic nuntio, quia (credo) dubiae fidei videbatur, nihil voce responsum est, non videtur satis acute factum illud interpretatus esse: nec rationem earum rerum tractandarum tenuisse: neque enim obscure significauit Tarquisius illi nuntio, quid facto opus esset, quia suspectam fidem eius haberet: verisimile namque erat a Sexto e multis delectum esse fidelem in primis hominem, sed quia huiuscemodi consilia, cum fieri potest, non sunt vlli committenda, variis multisq; de rebus. Nam contingere etiam potuisset, vt ab eo, si forte captus fuisset, veritas eius facti, quaestionibus extorqueretur: atque ita consilium totum disturbatum fuisset: exitiumq; filio creatum. quare Aristoteles prudenter id non attigit. In eodem autem consilio commemorando dissentiunt etiam, quod Liuius summa papauerum capita decussisse Tarquinium tradit. Aristoteles vero summas &

eminentiores spicas: inquit enim, αφαιρουντα δε εδν υπερεχοντας τω φαχυνον. Sed Herodotus etiam in Terpsichore, unde philolophus historiam hanc accepit & iisdem paene verbis exposuit, eandem appellavit: nam inquit. και εκολουε αει οκως τινας ιδοι, τω ασεχυνον υπερεχοντας τω αλων. Sed etiam Euripides in fabula, cuius index est ικετιδης, cum induceret Theleum accusantem tyrannidem & hoc etiam in aliis multis sceleribus, eos iniustos principes moliri doceret, eadem materia stirpeque vsus est, nam inquit.

Οταν τις, ως λεμωνος ηριου φαχυν,
Τόλμασ αφαιρη κηπολωτιζη νιουε.

Cum insimulet Cicero Homerum, qui humana facta diis tribueret, demonstratum fecisse idem, liberius adhuc Graecos quosdam auctores.

CAP. X.

VoD Cicero inquit, loco satis illustri. Fingebat haec Homerus & humana ad deos transferebat, dictum antea fuerat a Graecis, doctissimis hominibus. qui, pietati dediti, parum aequo animo ferebant, naturam deorum immortalium violatam esse commenticiis huiuscemodi fabulis: & rebus, quae non solum i- p- s- is, verum etiam hominibus, si ab i- p- s- is gerantur, inurunt turpes admodum no- tas. Xenophanes, qui de pietate & natura deorum apud Graecos versibus scripsit, questus & ipse est de hoc consilio poetarum & principes eorum nominatim accusavit: hi enim versus i- p- s- is leguntur apud Sextum.

Εάντα θεοίε αντίθακον όμηρος ε' ησάδος τε,
Οσα παρ' αλθραποίε όνειδνα και φόρος εστιν
Κλέπειν, μοιχόθεν τε και άθλήοις άπειτόθεν.

Esse vero ipsos Xenophanis ille antea significarat. Sed etiam apud Euripidem in Iphigenia in Tauris ut sacerdos, sed tamen deae illius ministratrix, quae putaretur gaudere caede hominum, idem facit: affirmatque illos mortales: neque enim vniuersae de omnibus loquitur, verum de illis tantum, apud quos vitam degeret, & barbaros & immanes, cum ipsi caedibus cotidianis in- quinentur, improbe affingere eandem culpam illi deae. ante vero eadem quasi insimulans poe- tas & qui haec comminiscabantur, ostendit se nullo modo credere deos aliquando humanam carnem vorasse. id est in conuiuio humerum Pelopis absumpsisse. cum igitur ita loquatur,

εγω μη ειν.
Τα παγκλον θεοισιν εσταματα
Απισα κρηνα, παιδης ηδθνηαι βορα,

Idem de eadem re dixit, quod Pindarus, ut notum est. Sed ad Ciceronem redeamus: qui superioribus verbis addidit. malle diuina ad nos. Vellem autem me Cicero docuisset, quo- modo id efficere Homerus potuisset. nam, cum humana facta diis tribueret, minuebat lane multum de maiestate & pietate eorum, sed tamen ab artificio suo non discedebat: quomodo vero ipse diuina ad homines comportare posset, nisi verbis tantum, non video. Ut autem Xe- nophanes accusauit Homerum atque Heliodum, qui facta improba ac propria hominum im- purorum, tribuerent diis, ita Empedocles reprehendit eosdem: ac ceteros omnes poetas, qui speciem hominis i- p- s- is affingerent, quae nullo modo, ut ipse docet, diis congruebat. Hi au- tem versus ipsius leguntur apud Hammonium in commentario in segmentum iij. Aristotelis ποδερμνειασ: quibus Agrigentinus ille sapiens queritur in hanc culpam incidisse mortales. tunc autem de Apolline loquebatur: nec tamen non ceteros etiam deos intelligebat, qui o- mnes forma illa praediti fingebantur.

Ουτε εδ αφραμει κεφαλο κατα γυια κεκασται.
Οδ μη απαι νωπται γε θνω κλαδοι αίσουσι.
Ου πάδες, οδ θοα γομια, οδ μηδνα λαχιόματα.
Αλλά φρην έρη, και άθίσφατος έπλετο μδμου.
Φροντίσι κδσμον άπειντι κατκίασουσα θοισι.

Sententiam grauem Ciceronis editam fuisse prius a Graeco scriptore, sed incerto.

CAP. XI.

VoD Cicero pro Q. Ligario protulit. Homines ad deos nulla re propius accede- re, quam salutem hominibus dando, expressum ab ipso fuit e Graeco sermone: dixit enim id antea eius gentis homo, sapiens (ut apparer) & acutus. Strabo in x. li- bro eius

bro eius vocis meminit: quam etiam laudat, quamuis auctorem eius non nominet: & infra etiam conetur eam meliorem reddere. verba eius sunt. οδ μη εδ ερηται και τουτο, εδν αλθραποίε μάλιστα μιμείδται εδν θεοίε, εταν διεργατώτιν. Sed etiam Longinus ποδερμνειασ, magnus magister dicendi: nec minor existimator scriptorum alienorum, qui tamen alteram virtutem addidit. id est veritatem: nec tantum beneficentiam nominavit: inquit enim, οδ εδν δν ο αποφνηάμοιουε τι θεοίε όμοιον έχομεν, διεργασίασ επασ και αλθραποίε. Animaduertendum autem apud Ciceronem, Prope accedere ad deos, idem esse, quod μιμείδται illos. & , quantum a mortali homine fieri potest, eorum naturae appropinquari. quemadmodum etiam idem locutus est, cum in P. Clo- dium dixit. Proxime ad deos accessit Clodius, propius quam tum, cum ad ipsos penetrarat, & quae sequuntur. Lusit quidem ille in hac voce, sed tamen dum lusit, grauius vulneravit ini- micum, exprobrans ipsi nefarium scelus, cum in opertum bonae deae penetrauit: duplex enim notio est huius orationis.

Mendum sublatum e Lucullo Ciceronis coniectura.

CAP. XII.

VNc Ciceronis locum e Lucullo mendosum esse arbitrator. Quid apud Euripi- dem Hercules, quum ut Eurysthei filios, ita suos configebat sagittis, quum vxor- em interimebat, quum conabatur etiam patrem, & quae sequuntur: neque en- nim Hercules vmquam in ea fabula Eurysthei filios necauit, sed suos: quos, in- lania correptus, putabat esse Eurysthei filios. deleri igitur videtur debere parti- cula ita, quae corrumpit omnem sententiam: & totus locus ita interpungi. Quum ut Eury- sthei, filios suos configebat sagittis. correctio haec deprauati loci satis certa videtur. sed tamen, si quis adhuc scrupulus in animo alicuius restaret, verba tragici ipsius, quae significat M. Tula- lius, eum prorsus euellent; sunt autem haec, e tragoedia, quae inscribitur ηρακλδς μανηόμοιουε, ab eo habitu animi, quo vir fortissimus oppressus est.

Και ποε' εαυτου πασι, εδν οδρυθίωε
Δοκων φροδεν: οι δε παρβουνηε φοβω.

Quod narrant M. Brutum fecisse, statim C. Caesare interfecto, alios iti- dem simili tempore effecisse.

CAP. XIII.

ATVRA ipsa fert & cupiditas gloriae, ut qui iniustum aliquem hominem & sceleratum interfecisse sibi videntur, aut suas ipsorum atroces iniurias vlti, aut publicas, statim cruentum gladium ostendant. obiectum hoc fuit M. Bruto a M. Antonio, ut memoriae prodidit Cicero, qui haec ipsius verba in ij. Philippica ponit. M. Brutus, quem ego honoris causa nomino, cruentum pugionem te- nens, Ciceronem exclamauit. significat igitur, id, quod dixi, statim Brutum fecisse. sed etiam Cicero pro Milone, huius quasi moris mentionem fecit, ubi inquit. Quam ob rem, si, cru- entum gladium tenens, clamaret T. Annius. & quae sequuntur. Idem etiam Euripides in- dicat, apud quem in Oreste chorus, de facto illo eius adolescentis loquens, quod pium & ne- farium eodem tempore, sed diuersa mente, vocari poterat, inquit.

Μελαρόδον δε φόνου
Ξίφος ες αυραε αείλιου δειξαι.

Monstratus locus Ciceronis, qui videtur expressus ex Euripide.

CAP. XIII.

NON sine causa putaret aliquis elegantem hanc vocem accepisse M. Ciceronem ab Eu- ripide: nam praeter quam quod multis modis intelligi potest, quam magnus fuerit e- ius tragici amator, ipse met id testatur ac plurimum se ingenio & sapientiae ipsius sem- per tribuisse significat. intelligo autem cum initio libelli de senectute, ita de Ennio poeta lo- cutus est. Vir, haud magna cum re, sed fide plenus: Euripides enim prius in Oreste, indu- xerat nuntium Electrae narrantem res aduersas Orestis, ita de se loquentem.

Σω εδ δνοιαν πατρι
Αίποτ' έχον, και μ' εφερθε οδε δόμοε,
Είνυται μη, χηόται δε χηνάην φίλοιε.

Vterque

Uterque igitur primum libere confessus est, quid incommodi in persona foret, de qua sermo erat, sed compensauit id malum maiore bono. unde a Graecis hoc χήμα vocatur, ἀτήτα γωνή. quo lumine orationis, in sententia posito, saepe vtuntur & oratores & poëtae. vt sane idem tragicus non multo post in eadem fabula vsus est, cum laudaret rusticum hominem, quem fuisse dicit, non sane formosum, sed fortem & valde liberum: haec enim quoque ἀτήτα γωνή est. omnis locus hic est: nam iuuat me ipsum ponere, quia ornat studium agricolarum: vitamque hanc vacuam a multis flagitiis.

- » Αἴθος δ' ἀναπὰς, ἔλεγε τῷ δ' ἑσκατία,
- » Μορφή μὲν οὐκ ὀνόμας, ἀδελφίος δ' ἀνήρ.
- » Ολιγάκις ἄστυ, καγόρας χραίνων κύκλον.
- » Αὐτονεγός, οἴπερ καὶ μόνοι σάουσι γῆν.
- » Σιωπὸς δὲ: χῶρεϊν ὁμοσε τοῖς λόγοις θείλων,
- » Ἀκέραιον, ἀεπίληπτον ἡσκηκῶς βίον.

Quin etiam similitudinem magnam habeat cum hoc loco M. Varronis, dubium non est: inquit enim de illa, quam tunc tradebat artem, doctissimus vir. Et qui eam colerent, piam & vtilem agere vitam credebant: atque eos solos reliquos esse ex stirpe Saturni regis. Cum autem ambo ferant in caelum agricolarum vitam: & iisdem fere argumentis vtantur in ea celebranda; non minus intelligitur amasse ipsam Graecum, quam Latinus scriptor fecerit: cogebatur enim laudare illam, quam tradebat diligenter, M. Varro: Euripides autem nulla eius rei faciendae necessitate premebatur: nactus tamen leuem occasionem ipsam commendandi, noluit eam dimittere: & animo suo veritatisque satisfacit.

Græcum prouerbium, quod diu sefellit, erutum ex obscuro loco.

CAP. XV.

ONTRA haec Terentij verba in heauton timorumenno. Ah vehemens in vtramque partem Menedeme es nimis, Aut largitate nimia, aut parsimonia. in libro, valde celebri, qui fuit Petri Bembi, adnotata sunt haec verba. Graece ἴππε, πῶς τῆς μωρίας. nec tamen ipsa puto Menandri fuisse: unde hanc fabulam vertit Latinus comicus, sed potius alicuius eruditi viri, qui peruulgata hac voce, & quae prouerbium olim fuerit, sensum eius loci aperire voluerit: & ostendere, unde factum sit vt Menedemus tantopere peccauerit: neque enim ille proprius ipsius error erat, sed communis ipsi cum omnibus aliis patribus: qui saepe in iudicio faciendo de liberis, ita labuntur, vt merito possint stulti haberi. impulit etiam me, vt hoc adnotarem, quia qui plurimum studij posuit in his vndique colligendis, huius, nisi fallor, prouerbij mentionem non fecit: neque praeterea in ipsum incidi apud alium vllum veterem scriptorem: ne, quantum in me fuerit, petiret.

Indicatus. A. Gellij locus mendosus: vetusque ipsius lectio proposita omnibus.

CAP. XVI.

VM valde cupidus sim illustrandorum veterum scriptorum, quacumque ratione possum, non veritus sum etiam locos quosdam ipsorum deprauatos aliquando indicare: quam vis omnino inde tollere menda non possum, vt ita patefaciam aditum aliis ad laudem sibi pariendam, quidquid possum opis ipsis praebendo, quod nunc quoque efficiam. nam apud A. Gellium hic locus sine vlla dubitatione corruptus est, qui est in cap. vi. libri xij. Et cuiusmodi Homerus dicat in Vlyssis domo, σερῶνδ: quis enim non intelligit id verbum Graecum locum illic non habere: si renititque nihil commune fuisse cum ea domo. in libro vero calamo exarato & sacis fideli, pro illo legitur ΑΔΥΡΗΝΕΣ: quod verbum tamen nusquam in Odysea legitur: nec praeterea, qui lexicon confecerunt, ipsius mentionem vllam fecerunt. Ego igitur, quod posui praestitum: reliqui nunc, qui ingenio valent, aut notionem vimque huius vocis percipient: aut, siquid est in ipsa vicij, emendabunt.

Inuentus

Inuentus apud Polybium locus Virgiliano similis.

CAP. XVII.

PPIMENOI καὶ μεθύοντες a Polybio in vi. libro historiae vocati sunt milites, qui securo animo & sine vlllo metu hostium dormientes, oppressi sunt ab aduersariis & occasionem illis dederunt rei bene gerendae, quales etiam inuenisse Latinos, castra Troianorum obsidentes, Nilum & Euryalum commemorat Virgilius, cum cecinit.

- » Passim vino somnoque per herbam
- » Corpora fusa vident.
- » Sed supra etiam Nilus ipse ad Euryalum:
- » Cernis, quae Rutulos habeat fiducia rerum
- » Lumina rara micant, somno vinoque sepulti
- » Procubuerunt. Quod vero in priore exemplo poeta vocauit corpora fusa, cum strata illa fuisse, significare velle: & vt historicus sua lingua dixit, milites ἐρημυζοῦ, quod Latinum verbum proprie de aqua & omni humore, cum contigit id, vsurpari solet, imitatus est in hoc Homerum: ipse enim quoque, cum Caerano, Merionis auriga, interfecto ab Hectore, commemorat habenas, quas ille antea tenebat, humi sparsas fuisse, inquit,
- » πᾶδ' ἠνία χεῖρας ἔρασι.

Explanatus locus M. Varronis: monstratumque idem illic valere corium, quod apud Demosthenem δερμα.

CAP. XVIII.

ERBA haec M. Varronis e libro ij. de re rustica, quem sensum habeant, non est difficile intelligere. Videbo iam vos inquit balathrones, & huc adferam meum corium & flagra: ostendere enim voluit, qui ea protulit, se aequum hominem esse, ac paratum omnem poenam perperit, si peccasset. verumtamen illa, de qua iocans locutus est, aliena erat ab ingenuo homine ac libero, corium igitur vocat, quod Demosthenes, cum de supplicio serui loqueretur ad Timotheum, appellauit δερμα: haec enim ipsius verba sunt. καὶ ἤρουν αὐτὸν ἐπ' αὐτὸ δερματιτὸν ἐλεγχον θιδόναι. & Terentius tergum: ita enim & ipse induxit seruum loquentem. Numquam dices tam commode, vt tergum meum tuam in fidem committam. Quomodo etiam Virgilius, cum de Carthaginis ortu: consilioque illo astuto loqueretur.

- » Taurinō quantum possent circumdare tergo.
- » Plautus vero in ea re significanda, eodem, quo Varro, vocabulo vsus est. Phaecnicium phae-niceo corio inuises pergulam.

Cohortatio Cyri apud Xenophontem in ipso ardore pugnae.

CAP. XIX.

VANTVM valeant, in media etiam pugna, ad milites incitandos, acrioresque reddendos, ducum imperatorumque hortationes, facile omnes intelligunt. unde qui res gestas litteris diligenter mandant, hoc quoque exprimere consueverunt, grauis autem in primis vehemensque est illa, quam Cyro, illi maiori, affingit Xenophon in iij. libro Paediae: narrat enim eum, cum ante alios staret, vicinis iam hostibus, commotum animo, oblitumque firmae progressionis, currere coepisse: simulque in-clamasse (haec enim, quibus vsus eum facit, verba sunt) τις ἔπειτα; τις ἀγάθος; τις πρώτος ἀθροε καταβαλεῖ; quas voces, ab ipso acceptas, adiungit, qui propinqui erant, & ipsos, ad remotiores cohortandos, clare repetisse. Virgilius etiam fecit Androgeum, Troia iam capta, eodem pacto corripientem, quos putabat suos: inertiaeq; insimulantem, his verbis ipsos cohortari.

- » Festinate viri: nam quae tam fera moratur
- » Segnities? alij rapiunt incensa, feruntque
- » Pergama: vos celsis nunc primum a nauibus itis.

Similis autem est his hortatio illa, quam in fabula, vocata Heraclidis, expressit Euripides: in medio enim ardore pugnae inter Athenienses & Argiuos, narrat has voces audiri potuisse.

- » Ω πάς ἀθάνασ', ὦ τὸν ἀριεὶς γῆν
- » Σπείροντες, οὐκ ἀρῆετ' αἰχλὺν πύλαι;

Inuentus

Inuentus locus apud Aristophanem, similis valde loco Catulliano.

CAP. XX.

ATVLLVS, non minus eruditus poeta quam lepidus ac iocosus, cum probare vellet in hendecasyllabo Flauium, ad quem scribebat, habere amicam & cum ea se noctu oblectare, argumentatus est a signo: dixitque crebrum motum lecti id declarare, & ipsum etiam lectulum ornatum floribus, & omnibus suauitatibus respersum, qui mos erat tenerorum hominum, & huic molli & delicatae vitae deditorum: inquit igitur.

- » Nam te non viduas iacere noctes
- » Nequicquam tacitum cubile clamat,
- » Sertis ac Syrio flagrans oliuo.

Eodem autem pacto apud Aristophanem *ἐκκλησιαζούσασαι*, argumentatur mulier, cum purgaret se viro, cui suspecta erat, ne ad amatorem noctu accessisset: signum enim illa esse dicit, quod nihil tale fecisset, quod caput vnguentis illitum non haberet. hoc tamen argumentum vir statim contempsit: nullamque vim habere ad eam eo crimine liberandam significauit. quid autem dixerit, apud poetam ipsum, qui vult inuenire: nolo enim penitus fines verecundiae migrare. ambo igitur hi poetae a nota (vt docui) argumentum duxerunt, & eadem re, ad quod volebant constituendum, vsi sunt. Sed Catullus, qui videbat haec signa plerumque infirma esse, non vno hoc contentus fuit: sed addidit alia eiusdem generis, vt id, quod volebat verisimilius faceret. Verba facetissimi comici, sed inuerecundi saepe ac valde obsceni, sunt haec. Praxagora: hoc enim nomen apud eum est mulieris, quae adulterij nomine in-

» simulabatur a viro. καὶ μὴν βασκαρίσσαι τὸν τῆς ἑσπέρης. Ἀν. πρὸς. πρ. εἰ τῆς κεφαλῆς ὄρω μύρας, Ἀν. τῆ δ' οὐχὶ βινεῖται γυνὴ ἀνδρὶ μύρον.

Quid sit Demostheni, λαβῶν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ: aliterque Xenophontem ea verba cepisse.

CAP. XXI.

LABEIN ἐκ τοῦ οὐρανοῦ dixit Demosthenes de rebus, quae fieri non possent: & de inanibus aliquorum cogitationibus, qui cum sperent sibi praesidio futura, quae, nisi stulti totent, non possent sperare ad se vquam peruentura, merito videri possunt similes illis, qui ea inde se capturos putant id est e superis sedibus. verba ipsius sunt. πῶς οὐδὲ ἀποδοῦναι τὸν μῦθον λαβόντα παρ' ὑμῶν οὐδὲν: μήτε αὐτὸν ἔχοντα ὁ πόθος μὴ δόδοσθαι, στρατιώτας πὲρ τρέφειν: ἐκ τοῦ οὐρανοῦ: οὐκ ἐστὶ ταῦτα. Xenophon vero inquit. λαμβάνον ἐκ τῆς γῆς οὐδὲν, cum significare vellet, nullum capere fructum e praediis, quia ipsa erant in potestate hostium, oblecta vrbes: haec enim verba ipsius sunt e ij. libro ἀπομνημονομαχίαν: refert enim sermonem Aristarchi, qui querebatur de suis incommodis & angustiis rei familiaris: quare ille non sine causa tristis esset. λαμβάνοντες δὲ οὐτε ἐκ τῆς γῆς οὐδὲν: οἱ γὰρ οὐρανίους κρατούσιν αὐτῆς: οὐτε ἀπὸ τῆς οἰκίας: οὐρανὸν πῶς οὐδὲν τῶ ἀσπὲρ γέροντι. infra etiam multo, in fabella ouium exponenda, quae accusabant pastorem, & errorem animi illius sedulo refellebant. quod cum ipsae illi praebent maximas utilitates. id est lanam, agnos, caseum: canis autem nullas, nihil tamen contra ab eo caperent, nisi quod ipsae morsu sumpissent e terra: canis vero copiose aleretur, iners & qui nullum ipsi fructum ferret. verba dulcissimi scriptoris haec sunt. Θωμάσῳ ποιῆς, ὡς ἡμῖν, πῶς καὶ ἔργα σοὶ καὶ ἀργασίᾳ καὶ τρυφῇ παρεχούσασαι, οὐδὲν δίδως, ὅτι οὐ μὴ ἐκ τῆς γῆς λαβῶμεν. & quae sequuntur. nos patrio sermone diceremus. se non quel che noi ipicchiamo di terra col dente.

Ver sacrum, quod foret, L. Sisennae verbis declaratum.

CAP. XXII.

VER sacrum cuiusmodi vocare veteres illi soliti essent, & quae potissimum res eos impellerent, vt id agerent, intelligitur testimoniis non nullis eorum, qui historiam scripserunt. in quibus in primis hoc declarat locus hic L. Sisennae, quem ego coniunxi, vt apud auctorem ipsum eum olim fuisse continentem: puto: cum apud Nonium, a quo citatur, discerptus sit, & duobus remotis locis positus. Quondam Sabini feruntur vouisse, si res communis melioribus locis constitisset, se ver sacrum facturos. quo voto damnati, foetum omnem dicuntur eius anni statim consecrasse. Sed etiam T. Liuius ipse meminit, qui inquit. Pro his tantis, totque victoriis, ver sacrum diis

- » positus. Quondam Sabini feruntur vouisse, si res communis melioribus locis constitisset, se ver sacrum facturos. quo voto damnati, foetum omnem dicuntur eius anni statim consecrasse.
- » Sed etiam T. Liuius ipse meminit, qui inquit. Pro his tantis, totque victoriis, ver sacrum diis

» diis immortalibus agi, haberique: & in alio etiam hoc e libro xxxiiij. Ver sacrum videri pecus, quod natum esset inter Kal. Martias: & prid. Kal. Maias, P. Cornelio Scipione & Ti. Sempronio Longo consulibus.

Cur in Velientium, & Massiliensium nummis, idem signum existat.

CAP. XXIII.

N argenteo nummo Velientium imago leonis impressa est: infraque hae litterae. VBAHTΩN. in auersa itidem parte nummorum, quos cudebant Massilienses, leonem sculptum vidi. vnde autem factum sit, vt his remotis longinquitque populis in hoc conueniret, arbitror me inuestigasse. id autem est, quia & Velientes & Massilienses e Phocide oriundi erant: cuius, nobilis quondam vrbs, existimare possumus insigne leonem fuisse. tuebantur igitur illi patrium institutum, vt mos erat omnium coloniarum, quae missae in alias terras forent. nam Phocenses fuisse, qui condiderunt Veliam, memoriae quoque prodidit Strabo. qui in vi. libro inquit. οὗ ἔστι πόλις, ἣν οἱ μὲν κτίσαντες Φωκίης ἔλεον: οἱ δὲ ἔκινον ἀπὸ κρήνης τινός: οἱ δὲ νῦν Βελιάων ὀνομάζουσι: nam de Massiliensibus, quin originem illinc duxerint, dubitari non potest: idem enim hoc quoque, vt alios taceam, testatus est, qui in iij. libro inquit. κτίσμα δ' ἐστὶ Φωκίων ἡ μακκαλία. Sed postquam huiuscemodi insignium mentionem facere coepi, cum Strabo tradat Locrorum eorum, qui Hesperij vocabantur: itidemque ozolae, signum publicum fuisse, σφραγίδα, qua litteras nomine reip. missas signarent, Vesperum stellam: in ipsorum quoque nummis eadem publica nota visitur, quod animaduertent etiam, qui de veteribus nummis hac nostra aetate scripserunt: & ne penitus haec hiltoria extingueretur, memoriae prodiderunt.

Demonstratum, Graecam sententiam: & illam quidem valde celebrem, expressisse Terentium Phormione.

CAP. XXIII.

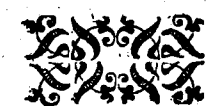
X PRESSIT sententiam Terentius in Phormione: Latinisque verbis edidit, quam Graecis: & quibus primum exposita est, M. Cicero commemorauit. vel potius significauit, vt plerumque facere consuevit in huiuscemodi peruulgatis vocibus & quae prouerbij vim obtinerent: intelligo autem, cum admirationis laetitiaeque plenus apud comicum Chremes, inquit.

- » Di vestram fidem, quam saepe forte temere
- » Eueniunt, quae non audeas optare? offendi adueniens
- » Quo cum volebam, atque vt volebam, collocaram filiam.
- » Quod nos ambo opere maximo dabamus operam, vt fieret,
- » Sine nostra cura maxima, tua cura haec sola effecit.

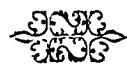
Quis igitur non videt idem dicere voluisse in epistola ad Atticum Ciceronem, qui etiam verum hoc esse re ipsa, vt narrat, cognouit: intelligo autem cum inquit. Tito mandauit σκίψης atque ἀναβολαίς. sed nescio an ταυτέματον ἡμῶν: nam mihi Pompeiani prodromi nuntiant, a parte Pompeium acturam, Antonio succedi oportere. Integer vero versus, quem tetigit: & quo continebatur sententia haec, est

Ταυτέματον ἡμῶν καλλιῶ βουλεύεται.

Qui legitur in sententiis illis selectis variorum, comicorum & tragicorum poetarum, vbi quae de fortuna casuque, in illis fabulis, dictae sunt, sententiae fuerunt collocatae. Cum autem litteris proditum sit Latinam fabulam, versam fuisse ex Apollodoro, non sine causa fortasse existimaret aliquis, versum hunc Graecum, inde acceptum fuisse: neque enim mihi dubium est, quin sententiam hanc illic inuenerit Terentius.

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIONVM LIBER XXXVI.

Explanatum testimonium Heracliti, quod citat Aristoteles in ij. βιβλίων ad Nicomachum.

CAP. I.

NVM eorum argumentorum, quibus, in ij. libro de moribus ad Nichomachum, Aristoteles docet, statum ac materiam virtutum, in moribus positarum, esse voluptatem & dolorem: & ipsum quidem extremum, est hoc, quod arduum in primis ac difficile est pugnare contra voluptatem: nec pati se ab ipsa in eo certamine vinci ac superari. virtutem autem eo praecipue tempore locoq; requiri, cum scilicet res nobis est cum acerrimo aduersario, planum est. Probare vero volens doctissimus & politissimus auctor, durum admodum esse victoriam reportare e voluptate, vitur voce, valde illustri, Heracliti Ephesij, qui dixerat, arduum esse pugnare cum ira & excandescencia, idest (vt ego arbitror) cum homine irato ac valde

animo commoto: nec sane vllam in partem dictum illud reprehendit. sed, vt qui illud probatir, adiungit, magis adhuc arduum ac difficile esse pugnare aduersus voluptatem. Non potuit igitur melius peruenire, quo volebat Aristoteles, quam si docuisset pugnam hanc magis dubiam esse ac pertimescendam pugna illa, quam sapientissimus vir affirmavit esse valde periculofam. non igitur, vt interpret noster accepit, qui tractus est in errorem a Graeca declaratione, dixit vniquam Heraclitus, difficilius esse pugnare cum voluptate, quam cum ira: nec vsus est in illa sua sententia collatione vlla, sed simpliciter inquit, contentionem eam & proelium, quod sua scipitur cum voluptate, esse difficile. cuius sui iudicij statim rationem reddidit: addidit enim: ψυχῆς ὄνειδος. quod confirmat opinionem meam: valet enim hoc, non potest aliquis hoc certamen inire sine periculo capitis, ac multi, qui in ipsum descenderunt, animum illic vitamque amiserunt, quis autem nescit quam sit difficile cum irato & furore percito homine conflagere: hi enim vt animo satisfaciunt: vlciscanturque dolorem suum, nullam curam habent propriae salutis. ita autem accipi debere vocem Heracliti cognoui, quia pluribus in locis ipsam celebratam inueni: & in illis quidem aliquanto plenior, vt apud hunc ipsum in v. libro πολιτικῶν: ὅθεν λόγον ἔχει ἀκριβῶς ἐπιλέγειν, nullo negotio intelliget hoc dicere voluisse Heraclitum: est autem hic: ἀφ' ἑαυτῆς ἑχούσιν οἱ διὰ θυμὸν ἐπιχειροῦντες, καὶ βέλτερον καὶ ἡράκλειος ἔπει. χαλεπὸν ἄριστον ἐστὶν ἀνὰ θυμῷ μάχεσθαι: ψυχῆς ὄνειδος. Sed etiam Plutarchus in vita C. Marij, & si non in illis Heracliti siletur, vnde etiam perspicitur, eam, quam dixi, vim esse huius vocis. transferam autem & ipsum huc, quia plenior est & integrior, vt puto. sermo vero illic est de Coriolano, qui merito iratus suis ciuibus, omnia expertus est, vt iniuriam sibi inlatam vlcisceretur. ἡ δὲ ἀντιλογία τῆς ἀντιπῆρας, θυμῷ μάχεσθαι χαλεπὸν: ὅ ἔστι δὲ ἔλεος, ψυχῆς ὄνειδος. Sed idem etiam auclor in libello περὶ ἀρετῆς τοῦ ἰσοκράτους ipsius meminit, quo sane in loco, vt in superiore hoc ipso, legitur quod requirit Aristoteles: nec non in sermone etiam, cuius index est ἑρωτικός. quo sane in loco, qui testimonio hoc vsus est, vsurpauit ipsum, vt hic facit Aristoteles: valde enim similes inter se sunt hi duo loci: inquit igitur amori difficile esse repugnare, non excandescenciae, vt putauit Heraclitus: quod enim vult, animo ac vita emit, vt damno etiam aliarum rerum, quas appellat.

Fuisse in vsu Graecorum, verbum, quod respondet huic M. Varronis, contenebrare.

CAP. II.

VIS non putaret M. Varronem in ij. libro de re rustica, quo loco de ouibus facit T. Pomponium disputantem: in aliisque multis hoc etiam dicentem. Ab occasu, paruo intervallo interposito, ad bibendum appellant: & rursus pascunt, quoad contenebrant, quis inquam non putaret verbum hoc Graecum ἀποκατακλιθεῖς extremo illo suo expr...

mere voluisse: vt enim Graeci suo vtuntur, ita ipse Latino vsus est. nusquam autem offendi Latinum illud apud vllum alium auctorem. Graeci autem, hoc pacto vsurpati, citabo duos optimos testes: Demosthenes enim contra Cononem inquit. τοσούτου ἐδύνασαν πάνσοφον ἢ αἰσχυροῦναι, ὡς ἐπειδὴ θάλλον σωμακόταξον, θύδης ὡς ἡμᾶς ἐσεπείδησαν ταύτη τῇ ἡμέρᾳ. Item Xenophon in iij. libro paediae. ὁ μὲν οὖν κύριος, διεπνίσασ' αὐτὸν πέρασ', ἐπειδὴ συνέσκότασε, κατὰ πύργον ἑκάδης καὶ κατὰ δικάδης πολλοὺς αὐτῶν διέπεμπε.

Vt Virgilius inquit ferre pedes Moerin, ita Homerum dixisse φέρει πόδας multos.

CAP. III.

IRGILIUS pedes eum, cuius sunt membra, ferre, proficiscentem aliquo, dixit in pastorali carmine: notum est enim illud Lycidae.

Quo te Moeri pedes, an quo via ducit, in urbem? Nec tamen existimandus est hic sermo agrestis: propriusque rusticorum hominum, vt interpretes non nulli falso putarunt: nam Homerus quoque eodem pacto locutus est, ὅτι πῆ παλιῶν, cum exponeret Patroclum, visis rebus Graecorum in maximo periculo, discessisse e tabernaculo Eurypyli, vt videret, si posset sodalem suum Achillem impellere ad remedium illi graui malo ferendum. ita igitur poeta inquit. τὸν μὲν ἄρ' ὡς εἰπόντος πόδας φέρον. declaratio etiam quaedam illic vetus adnotauit hunc modum loquendi, cuius haec verba sunt. ὅτι οἱ πόδες αὐτῶν ἐφέρον, ὡς αὐτὸς αὐτὸν πόδας. πρὸς ζυγῶτατον, ὅτι ἀνκυρῆται, ἔμφρα ἰ-γῶνται φέρει. Videndum potius an ita significetur festinatio: studiumque.

Parum verecundam Catulli sententiam videri ex Euripide expressam.

CAP. IIII.

ATVLLVS in extremo illo hendecasyllabo, quo rogauit amicam vt ad se ipsam accersiret, eo diei tempore, quod propter aestum atque otium, impertiri solet ab intemperantibus hominibus talibus voluptatibus, inquit, vrgens eam vt properaret, causa allata tantae festinationis: & ea quidem turpi & inuerecunda.

Verum, si quid ages, statim iubeto: Nam pransus iaceo: & satur, supinus, Pertundo tunicamque palliumque. Videri igitur non sine causa potest hoc expressum ex Euripidis fabula, quae vocatur κλέων, tragoedia vero haec satyrica & lasciuuiscula est quibusdam sui partibus: in ipsa enim poeta inducit Polyphemum de se idem praedicantem: laepe enim & ipse, large antea epulatus, eodem etiam habitu corporis se somno sub tecto dare solitum tunc ostendit. verba poetae haec sunt.

- H μόρον ὄπιον, ἔτι θύρησιν δάκας, Δαυνημένος ὃ εἶχοντι γαστὴρ ὑπὸ πῆλα, Ἐπεκπῶν γάλακτος ἀμφορέια, πέπλον Κροῖα.

Aut igitur inde accepta est haec parum honesta sententia, aut idem in mentem venit Latino poetae, quod multo antea Graeco venerat: qui tamen id edi fecit a persona immani, & cui quadrabat omnis non solum turpitudine verborum, verum etiam factorum. nam, quod se saturum eo tempore cubare solitum narrat, & contra Romanorum hominum consuetudinem, erat: & id ipsum est, quod reprehenditur vehementer a Platone, insimulante vitam Sicularum: dixit enim, bis die saturum fieri: illi vero, qui satur meridie eo pacto iaceat, id vsu venire mirandum non est. Huiusmodi autem quiddam de Nitiobrigum rege narrat C. Caesar in vij. libro de bello Gallico, cuius ingentem negligentiam irridet, qui vicinis hostibus, & hostibus sane acerrimis, tam securo animo interdum dormiret: inquit enim. Ac tanta fuit in capiendis castris celeritas, vt Theutomatus, rex Nitiobrigum, subito in tabernaculo oppressus, vt meridie conqueuerat, superiore corporis parte nudata, vulnerato equo, vix se e manibus praedantium militum eriperet: Nec tamen omnino idem id, quod de se narrat Catullus: contrario enim corporis habitu rex ille cubabat ac pronus denique: partem tamen illam nudatam habere: conspicique ab aliquo natibus apertis, indecorum est.

... (faint text at the bottom of the page)

Indicatum, Virgilium sumpsisse a Theophrasto locum eum omnem, quo docet quomodo sum serendae arbores.

CAP. V.

DILIGENTER legerat Virgilius libros Theophrasti de stirpibus: & eos, quibus ille commemorat, quae acceperit ab aliis de natura ipsarum aut ipse viderit: & eos itidem, quibus causas affect omnium illarum rerum: ex posterioribus autem his, iisdemque eruditioribus libris plura fortasse sumi possunt, quae faciant ad studium illud ornandum, quod habebat in manibus ac sedulo tractabat poeta, cum georgica scripsit: quin autem omnis hic locus, refertus multis & vtilibus praeceptis, qui ab ipso in ij. eorum librorum includitur, inde expressus sit, dubitari non potest.

- Quod superest, quaecumque premeis virgulta per agros,
Spargi fimo pingui & multa memor occule terra:
Aut lapidem bibulum, aut squallentes infode conchas:
Inter enim labentur aquae, tenuisque subibit
Halitus, atque animos tollent fata: iamque reperti,
Qui saxo super atque ingentis pondere testae
Vrgerent.

Et quae sequuntur. In iij. enim libro φυτικῶν αἰτιῶν accuratè copioseque de his omnibus differuit: & de lapidibus certis quibusdam, quos in scrobibus infodere prope radices stirpium valde vtile putat: inquit enim, ὅπως δὲ καὶ τῆν ὑδατῶν τοῦ χερμῆνος ἀπολαύσει καὶ τοῦ θέρους καταψύχονται, διὰ τοῦδ' ὑποβάλλουσι κάτω λίθους, ὅπως συρροῇ γίνηται τοῦ ὑδατος, καὶ τοῦ θέρους οὕτως καταψύχεται τὰς ῥίζας. οἱ δὲ, κληματίδας ὑποτιθέασιν: οἱ δὲ, κέρχμον παρεχόμενοι πλουσίᾳ ὑδατος. Sed infra etiam eodem libro. συμφέρει δὲ καὶ ἄμμον πότιμον παρεβάλλον. καὶ ψήφους ἐκ ποταμῶν ἢ χερμῆνος: ἀποστρέφει τὰυτὰ καὶ ἄμμοι δι' αὐτῆν παρέχεται τινὰ δύναμιν. Sed non tantum Theophrastus, qui hanc curam susceperat ac de natura omnium, quae oriuntur e terra accurate differerebat, huius praecepti (vt debebat) meminit, verum etiam Aristoteles non minus diligenter, cum aliud doceret, ac de vita & morte omnium, quae vivere dicuntur, disputaret: ipse enim quoque tradidit eo pacto non nullis stirpium morbis remedium adhiberi: nam σφακελίαν aliquando illae dicuntur, vt quandoque etiam, cum subito intereunt, fieri quasi ici & ἀσρόβλητα esse. addidit autem, iisdem paene verbis vtens. διὸ καὶ γένη τινὰ λίθους τῶν ῥίζαις ὑποβάλλουσι καὶ ὑδαρὸς ἐξ ἀρχαίας, ὅπως αἱ ῥίζαι ψύχονται τῆν φυτῆν. Non nulli itidem nostri homines, periti rerum rusticarum, hoc malum reformidantes, eodem pacto ipsi occurrunt. sed pro lapidibus bibulis aut vasculis, aquae plenis, infodiunt in scrobibus cornua arietum: in quibus etiam seruatur diu aqua, non minus atque in vasis.

Emendatus (vt arbitror) locus Ciceronis e II. libro de legibus. CAP. VI.

LOCVS hic est Ciceronis deprauatus in ij. libro de legibus. videor autem mihi ipsum partim coniectura: partim ope antiqui libri restituisse. nam quae antecedunt haec; prorsus corrupta & desperata sunt. Feriarum festorumque dierum ratio in liberis, quietem habet litium & iurgiorum: in seruis, operum & laborum. quas compositio anni conferre debet & perfectionem operum rusticorum. Primum igitur arbitror conjunctionem & e postremo loco tollendam: quae temere sit repetita ex antecedente syllaba: locoque illius ponendam praepositionem in. cum autem vetus liber habeat supra compositio pro compositio, sequor libenter auctoritatem ipsius; existimoque id vtriusque esse, vt intelligat qui componit annum & statuit, qui dies sacri & profani sint: vult enim Cicero ipsum eodem tempore seruire pietati & non impedire cultum agrorum. quod si contrulerit ferias dierum in anni tempora, quibus maiora opera absoluta sunt, id obtinebit. Quod autem hic praecipit Cicero, supra etiam hoc ipso in libro, sed obscurius, tetigerat, cum quasi leges ferret: inquit enim illic. Feriis iurgia amouento, easque in famulis (operibus patris) habento. itaque vt ita cadat in annuis anfractibus descriptum esto.

Declaratum consilium C. Caesaris in Rheno transeundo, simile fuisse consilio Agellai, cum exercitum in Asiam transportauit. CAP. VII.

VM C. Caesar exponeret causas, quae ipsum mouerunt, vt Rhenum cum exercitu transiret, primam earum attulit, quam etiam iustissimam sibi fuisse dixit (vt autem verbis ipsius: quo modo enim melius rem, ab eo expositam, commemorare possem:) quod

quod cum videret Germanos tam facile impelli, vt in Galliam venirent, suis quoque rebus eos timere voluit, cum intelligerent & posse & audere populi R. exercitum Rhenum transire. Vere igitur affirmavit ille hanc causam sibi optimam huius rei fuisse: quid enim magis ipsum honestiusque; ad rem magnam & periculi plenam impellere potuit, quam dignitas populi R. studiumque; frangendi animos bellicosissimae nationis? voluit igitur ipsis par pro pari reddere, ostendereque quod periculum aliis crearent, sibi etiam ipsis impendere. atque ita retundere, si posset, ferociam illorum. Agefilaus quoque Spartiates, non multo post quam regnum adeptus est, cum Persarum rex diceretur classem ornare & exercitum cogere contra Graeciam, cupidus eius belli depellendi a finibus patriae, pollicitus est, si sibi modicas copias dedissent sui ciues, se liberaturum ipsos omni hoc timore ac malo: in Asiam enim transturum bellumque illic ipsi facturum, quam ipsius vocem libenter Spartiatae audiuerunt, vt narrat in ipsis laudatione Xenophon: mirificeque laetati sunt venisse in mentem regi suo. quem admodum Perses olim in Graeciam transisset, ita etiam ipsum in Asiam exercitum comportare: multum enim valebat hoc ad Spartae gloriam augendam magnitudinemque animi illius reip. significandam. Verba Xenophontis haec sunt. Εὐθύς μὲν οὖν πολλοὶ πόνου ἠγάθησαν αὐτῶν τὸν ἐπιθυμῶν μῆσοι. ἐπειδὴ δὲ πόριος πρόδοσι τῶν τῶν ἑλλὰδα διέβη, ἀπ' αὐτῶν ἐβλήθη. Cum igitur hi loci valde similes sint: consiliaque haec duorum magnorum virorum paria fuerint, id est praecolara ambo & honesta, eundemque prorsus finem habentia, placuit mihi hoc adnotare, & locos ipsos inter se conferre. Sed etiam haec animaduersio valet aliquid ad sermonis vtriusque proprietatem elegantiamque; declarandam: quomodo enim Latini dicant id, quod Graecis est διασβῆναι, inde perspicitur. Nam illud ἠγάθησαν, de Spartiatibus prolatum, significat, eundem animi habitum, quem celebravit Virgilius in pectore Alethis Troiani, cum audiuit quod non expectabat: neque ab illis postulare ausus esset, forte illud consilium Nisi & Euryali: ipse enim quoque mirifice laetatus est, nec se inaus aliquod bonum a quopiam eo tempore accipere posse existimauit. Idem etiam dulcissimus scriptor infra in eodem libello iterum ac tertium idem verbum eodem pacto cepit: inquit enim. Ἄξιον γέ μιν καὶ οὐδ' ἄρα ὑποβῆλαι ἄλλοις αὐτῶν, & post. ἀλλὰ μάλλον τὰ δὲ αὐτῶν ἀρχαίαι.

Runcare segetes quid valeat: deque omni ratione semen iam satum natumue, colendi.

CAP. VIII.

RUNCARE segetes quid sit, docuit (vt opinor) M. Varro: verum quia verbum hoc obsoletum est, non alienum puto me de ipso aliquantulum: totaque ratione ea colendi segetes disputare. si forte id facere est, quod ego puto, adhucque in usu est nostrorum agricolarum, quamuis nomen apud nos immutatum sit: ex Plinio praeterea id elicitur, qui tria haec opera diligentium agricolarum appellat: occare, farire, runcare: & quo tempore, quibusque in frugibus singula recte fiant, declarat: primum, de quo etiam antea differui, nomen vetus retinuit in pluribus terris. secundum, quod & ipsum non potest sine magno damno relinqui, parum immutato nomine apud nos vocatur: quod tamen videtur potius a sarculo conformatum, quam a superiore illo verbo profectum. tertium hoc itidem vocabulum antiquum penitus amisit. & si ipsum quoque in aliis terris id custodiuit, quemadmodum ego accepi, vt in Flaminia & Etruriae parte illa, quae ad occidentem solem exposita est. vt igitur primum munus omittamus, quod potius ad semen sparsum in terram tegendum pertinet, quam ad segetem iam natam adiuuandam, quid sit farire, quod nos quasi sarculare dicimus, nomen fallit: cum enim, adpetente vere, humiles adhuc segetes purgantur, id est aena sterilis, ceteraeque inutiles herbae inde sarculo eliduntur, tunc seges faritur: cum vero grandiores iam segetes esse coeperint, articulumque, quem nos nodum vocamus, habuerint, nec possunt ea de causa amplius fariri, tunc runcantur. id est manibus agricolarum inde inutiles herbae euelluntur. & sane ita rem hanc ipsi vocant: dicunt enim se manibus segetes purgare. In fastis antiquis, qui e lapide vetusto descripti sunt, legitur mense Maio. Segetes runcantur. Varronis autem e primo libro de re rustica verba sunt. segetes runcari, herbam ex segetibus expurgari. Plinij locus, in quo plenius de hoc differit, quia longior est: inuentusque; facilis, a me huc non transferetur. Quod vero Latinis est runcare, Graeci videntur vtriusque dixisse. ita certe Theodorus vertit locum e ij. libro Theophrasti, de iis quae oriuntur e terra, in quo auctor vsus fuerat hoc suo verbo: differit autem illic de cultu vitium, quas, cum incipiunt nigrescere borryones, tradit quosdam affirmare non esse tangendas, quod operam nullam agricolae requirunt, nisi tum, cum totae nigrae redditae fuerint: & si non delant, qui nec tam quidem velint eas villo pacto colendas: tantumque; posse eo tempore euelli herbam, verba haec vtiliter malunt Graeci scribere, ἄλλ' οὐκ ἔστιν ἔτι τῶν βερρυτων. Theodorus inquit, cum hoc exprimeret

Nisi, quod runcandum sit. Quod autem hic Theophrastus inquit, ὑποτίλει τὴν βοτάνην, in- dicat Plinius solitos etiam Graecos vocare βοτανίαν: eius enim haec verba sunt. Postea pau- cituncant, quod βοτανισμόν vocant.

Cum & Aristoteli & M. Varroni conveniat in accusando physico, qui falsum litteris mandarar, dissentire eos in nomine ipsius.

C A P. IX.

M. V A R R O in ij. libro de re rustica videtur dissentire ab eo, quod traditum est ab A- ristotele de natura caprarum memoriae proditum fuisse a vetere physico: non enim eundem ambo auctorem eius incredibilis rei nominant, sed diuerfos. Latini scri- ptoris haec verba sunt. De quibus admirandum illud, quod etiam Archelaus scribit. non, ut reliqua animalia naribus, sed auribus spiritum ducere solere, pastores curiosiores aliquot di- cunt. Graeci vero, qui hoc tribuit Alcmaeoni, ipsumque valde errare affirmat, haec. Ἀρκμαίων δὲ οὐκ ἀλιθῶ λέγει, φάσκεινος ἀνασπνέειν τὰς αἰσας κατὰ τὰ ὄτια. Plinius, qui idem commemo- rat, teste citato huius nouae rei, sequitur M. Varronem: ita enim loquitur. Auribus eas spirare, non naribus: nec vquam febrī carere, Archelaus auctor est.

Defensa vetus lectio loci, cum Stomacho magno prolata, in epistola ad Atticum.

C A P. X.

ON puto spernendam esse vilo pacto libri mei nobilis lectionem in hoc loco epi- stolarum ad Atticum. Tacita esse poterit indignitas nostra: pati potuerunt o- culi me cum Gabinio sententiam dicere. quam lectionem ego quondam probaui, & peruulgatae anteposui: illa enim pro indignitas habet in id dignitas, ut vocauerit hic Cicero indignitatem, quam Graeci appellant ἀνανήκισιν. Ari- stoteles autem νήμισιν dixit. & non id, quod plerumque apud ipsum valet hoc nomen: sen- tentia enim mihi mirifice conuenite videtur: sine dubio enim Cicero hunc ipsum motum ani- mi intelligit, qui aegre fert: nec tolerare vilo pacto potest indignorum honores. praeterea compositio verborum illa durior mihi videtur, & fortasse sermo non satis purus ac Latinus. Vnus autem est verbo hinc conformato Virgilius, cum inquit, animum tribuens, sensumque rei sensu carenti.

vi Pontem indignatus Araxes. Quod fecit etiam magnus scriptor Plu- tarchus: ipse enim quoque suo verbo, quod Latino huic responderet vltus est de nouo vino, o- lebque loquens: dixit enim ipsa indignari: cum feruet scilicet vinum & quasi pati non potest, se claudi & vale aliquo contineri: eodemque pacto recens oleum non ita quietum sedatum- que est, ardens in lucernis, ut postea, cum tamquam maturitatem sensit: quo tempore non sinitillar, ut Virgiliano verbo vtar, & quo grauis ille poeta vltus est hoc ipsum significare vo- lens. Verba Plutarchi sunt in symposiacis suis quaestionibus. οὐ γὰρ τὸν δίνου εἶδος, ἐστὶ μόνον ζῆν καὶ ἀνακατεῖν: οὐδὲ τὸν υλαίον, ἀλλ' ἢ νεογενὸν, ἐν τοῖς λυχνίοις.

Deleta tandem macula, quae locum in epistola ad Atticum foedebat, multis prius id facere frustra conatis.

C A P. XI.

X P L O R A T V M est, quod ego primus admonui, libros calamo exaratos, in loco illo epistolarum ad Atticum, qui ita vulgo legitur. Ita belle nobis flauit ab Epiro lenissimus auster mitis. pro auster habere anchas: peruulgatae vero illius lectionis vitium multis modis intelligitur, cum igitur tunc ego tenebras inde penitus pellere non possem, satis habui veterem lectionem indicasse. sed nulli praeterea alij licuit eorum, qui vigiliis suis expolire epistolas illas aggressi sunt, locum eum per- purgare, & reliquum diligentiae meae implere: solus autem hoc nuper praestitit Latinus Lati- nius, magni ingenij vir & Graecarum Latinarumq; litterarum bene peritus: ipse namq; arbitra- tur peccatum illic esse in prima littera eius nominis: legiq; debere, coniuncta illa voce cum se- quente, atq; ita e duobus nominibus vno facto, ὄχχισμίτη: cum certum sit ὄχχισμὸν portum esse Epiri, unde ventus, qui illinc flaret, ita appellari potuit: non enim est dubium, quin multi venti a Epiro, unde spirant, vocati sint. portus huius, qui vocabatur ὄχχισμός, meminit Ptolemaeus & Strabo, quod quoniam tamen in excusis perperam ὄχχισμός scriptum est, ventus igitur, qui inde flaret, erat

erat Cicero, Brundisium nauiganti, secundus. Quod vero excogitauit Adrius Turne- bus, Anchisites, magis remotum perspicitur a vestigiis veteris lectionis, & ut arbitror, fal- sum & explodendum est. Vtinam autem hic vir, sane doctus ac multae lectionis, non tam cupidus vndique fuisset omnia emendandi: melius nobis: melius existimationi suae consuluis- set. Superiorem autem animaduersionem docti & aevi viri, cum mihi significasset voluntate illius Hieronymus Maeus, homo mecum multis officiis coniunctus, non alienum duxi, me hic eam adponere: neque enim hoc ipsi molestum futurum puto: & non dubito quin gratum fu- turum sit studiosis harum grauissimarum epistolarum.

Declaratum quid valeat, ἐν χειρὸς νόμῳ in III. libro πολιτικῶν: pluraque exempla ipsius posita.

C A P. XII.

E I P O Σ, vel χειρῶν νόμον (qui modus loquendi creber est apud historicos) per- spicitur vocasse veteres illos, cum pugnabatur cum hostibus, & manibus res gere- batur: torum enim eo tempore positum est in ferro ac viribus: & illud potissimum, quasi ius quoddam, attenditur, quod concedit tempus illud. Ita autem locutus est Herodo- tus in viij. libro; vbi narrat paucos Graecos in pugna nauali, qua pugnatum est cum Xerxe, mortuos, quia nare sciebant, & Salamis propinqua erat: soloque illos desideratos, quos vis Martis, ferrumque absumpisset. Verba eius sunt. ἄτε γὰρ νῆων ἐπιπέμοιοι, πῶσι αἰ νῆες διέφθερον το, ἐς τὴν σαλαμῖνα διένειον. Praeterea Polybius in primo libro historiarum, vbi exponit cladem acceptam in Aphrica a Poenis, duce ipsorum Xanthippo: narrat enim cornu illius, quod ad- uersus elephantos positum fuerat, primos, qui in bestias inciderunt, impetu & robore ipsa- rum loco pullos & oppressos, illic mortuos acruatim videri potuisse, & addidit ἐν χειρὸς νόμῳ: quod valet illic, in medio ardore pugnae, manibus hostium eos caesos fuisse. Sed etiam multo infra in eodem libro, cum loqueretur de bello, quod gestum est in Sicilia inter eos- dem potentissimos populos: cum enim vicini forent exercitus, contingebat crebra inter ipso- rum proelia committi, quae tamen leuiora forent: inquit igitur. τούτοις γὰρ αὐτῶν αἰεὶ συνέβαινε διαφθερῆσθαι κατὰ τὰς συμπλοκάς, ὅτε ἐν χειρῶν νόμῳ πέσοντες. in excerpto quoque quodam xi. li- bri, commemorans atrocem pugnam, quae commissa erat inter Machanidam tyrannum Lacc- daemoniorum & Philopaemenem ducem Achaeorum, qua in pugna interfectus fuit a Philo- paemene tyrannus ille, vltus est his verbis. καὶ παρὰ τὸ τῷ θόρατι κακίως καὶ προσενεγκῶν τῷ σαυρῶν τῆρι πληγὴν ἄλλην ἐκ διαλείψεως, ἐν χειρῶν νόμῳ διέφθερε τὸν τύραννον. respexit igitur ad hunc mo- dum loquendi: apteque ac loco ipsum vsurpauit, Aristoteles in iij. libro πολιτικῶν, quo lo- co subtiliter de variis generibus regni disputauit: cum enim primum ipsius genus explicaret: erant autem illi reges quasi quidam perpetui duces militarium copiarum, narrat huiuscemo- di reges non posse semper indemnatos ciues necare, ut fiebat etiam prius temporibus, sed tantum cum ex vrbe, castris ve, copiae educatae forent: tunc enim in potestate ipsorum situm erat, si res posceret, hoc libere facere, hac ipsa ratione, qua diximus. Verba philosophi sunt. καθ' ἄπορ' ἢ τῆν ἀρχαίων ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἐξέδοις ἐν χειρὸς νόμῳ: hoc enim tantum discrimen est in- ter ipsum & Polybium, quod Aristoteles, ut Herodotus, vnus numero inquit χειρὸς: ille ve- ro plurium, χειρῶν. Planum autem est locum hunc Aristotelem vitio vacare: nec maculae vlli affinem esse. quare immerito suspectus fuit Sepuluedae: dumque ipsum corrigere ille voluit, deprauauit, qui putarit scribendum esse ἐν χειρὸς νόμῳ. Sed etiam Dionysius Halicar- nassensis singulari numero in historia, libro sexto. Εἰ δ' ἀφ' αὐτοῦ μόνον, ἐν χειρὸς νόμῳ διασπαράσσουσιν.

Collationem Homericam, valde laudatam, propter eximiam suam vir- tutem peperisse non paruum incommodum.

C A P. XIII.

V M in rebus, simili aliquo illustrandis, admirabilis semper fuerit Homerus, illa in primis ipsius collatio celebratur, & a magnis auctoribus in astra tollitur, cum, interfecto ab Hectore Patroclo, principes Graecarum copiarum se eo repente contulerunt, ne corpus ipsius ad se traherent hostes: ludibrioque ipsum affice- rent: contraque Troiani, & ipsi conferti, duce Hectore, plenam integramque victoriam illam adipisci conati sunt, ac globo facto fortiter restiterunt Graecis: concursus enim eum, clamoremque editum ab vtraque parte, illustrare volens poeta, fecit eum simi- lem

lem magno fluctui, qui incurrit in fluuium auctum imbribus, & ipsum magnam vim aquarum effluentem in mare: vnde vicina littora, percussa fluctibus, clamant sonoremque ingentem edunt: omnis igitur haec collatio multis magnisque virtutibus referta est. in primis autem ter- tius ipsius versus, quo singulari quodam artificio: sermonisque eius facilitate, mirifice exprimit, sono litterarum, sonorem eum, quem dixit eo excitari, est autem hic, valde notus.

Ητοις βωδωται ερωτομοχης ελδε εξω.

Vt autem magis adhuc hanc collationem celebrem, libet hic adponere, quod in antiquo libro, declarationis loco adnotatum inueni: legitur enim illic imaginem hanc causam fuisse, vt Plato combusserit sua poemata: factum namque in ea esse, quod videtur naturae repugnare, vt quod auditur planius euidentiusque sit, quam quod aspicitur. in alio tamen scholio in eundem locum, traditur hoc contigisse Soloni, quod mihi sane minus verisimile est: neque enim ita grandis ille poeta fuit, vt contendere de summo loco potuerit cum Homero: & praeterea poemata ipsius leuia plerumque: & aliquando etiam mollia lasciuaque erant.

Magis credendum Plutarcho, quam Ciceroni, in historia de Sophocle narranda.

C A P. XIII.

NON omnino verum est: neque etiam verisimile, quod memoriae prodidit M. Cicero in libello de senectute, cum vocatus esset in iudicium Sophocles a filiis: vt ipsum quasi desipientem, remouerent a re familiari, recitasse illum eam fabulam, quam in manibus habebat & proxime scripserat, Oedipum Coloneum: quae sit seque, num illud carmen desipientis videretur: neque enim ille totam fabulam recitauit, neque tempus illud ac locus hoc patiebatur, sed tantum παροδον ipsius: ac primum chori cantum, quo mirifice commendatur ciuitas illa, & omnis ager Atticus fertur in caelum summis laudibus: nactus enim poeta occasionem aliquam illius rei, eam non dimisit e manibus, sed plurimum studij posuit, vt patriam, claram multis rebus, magis adhuc illustraret: egregieque, quod conatus est, effecit. id autem valuisse etiam aliquid arbitrari debemus, ad eum absolendum: voluntas enim tam praecleara & facultas magna, quod volebat, praestandi, compensari aliquo praemio debuit. ego tamen, vt verum fatear, si vnus ex illis iudicibus fuisset, ipsum condemnassem: neque enim tam lepidum suaeque carmen effici posset ab eo, qui patrimonium non negligeret: contraque suas omnes cogitationes in eo tuendo augendoque consumeret, sed hoc iocandi causa dictum sit. Plutarchus autem commemorat partem tantum eam, quam dixi illius fabulae Sophoclem iudicibus legisse, & si fortasse totam illam, vt fidem faceret, in manibus tunc habebat. qui praeterea addidit, cum cantilena illa omnis mirifice placuisset, poetam e foro tunc, tamquam e theatro, victorem, magno cum plausu & clamore omnium, qui praesentes aderant, domum perductum fuisse.

Deleta (vt opinor) macula coniectura e III. libro πολιτικων.

C A P. XV.

EN DV M scripturae videtur manere in eo loco Aristotelis iij. libri πολιτικων, quo incipit quaerere, quid intersit inter probum virum & bonum ciuem: cum enim ante quam ad hunc nodum dissoluendum aggrediatur, existimet oportere tenere, quae sit virtus ciuis, orditur eam a simili: quodque illi rei simili vsu venire demonstrat, idem statim contingere declarat in ciue. similem autem esse ostendit ciuem nautae, quorum omnium hominum, diuersa munera obeuntium (quae tamen cuncta saluti nauis: rectoque ipsius cursui seruiunt) cum propria quaedam sit ratio, siquis subtiliter exquisitaeque definire velit, est tamen alia quaedam communis eorundem. idem autem statim docet fieri in ciue. In superiore igitur sententia, cum in excusis omnibus & calamo exaratis, quos vidi, libris, legatur. ομοίως δε και κοινος τις εφραμοσται πασιν, puto legi debere pro prima earum voce, ομως, paene vna, media syllaba, minus. facit autem vt ita existimem, sensus ipse, supra a me explicatus. sed etiam locus alter, valde huic similis, integer ac sine macula, in vij. libro de moribus ad Nichomachum: illic enim quoque id, quod habebat in manibus explicare volens: erat autem illud, incontinentem non semper eodem modo accipi, cum alter eorum simpliciter dicatur incontinens: alter vero incontinens irae, honoris, pecuniae, simili vsus est: inquitque. αωδω αωδρωπος, ο πα δλωμπτα νενικηκας: εκεινω γω ο κοινος λογος του ιδιου μικρω διαφερον, αλ ομοως ετερος ην. Arbitror igitur planum esse illo modo, quem supra indicavi, legi debere. facit vero aliquid ad propria officia ostendenda eorum, qui versantur in nauibus.

hoc a

hoc a Cicerone expositum in libello de senectute. Vt siquis gubernatorem in nauigando agere nihil dicat, cum alij malos scandant, alij per foros cursent, alij sentinam exhauriant; ille autem, clauum tenens, sedeat in puppi.

Historia de Iano, quae magis adhuc ipsum ornat, eruta ex abdito loco.

C A P. XVI.

IANVS, qui deus est habitus & pater etiam vocatus, fertur inuenisse coronam & alia non nulla, vnde non parua utilitas capi posset: primusque hoc capituli ornamento vsus fuisse: magni enim ingenij vir fuit, vel diuini potius, quod testantur honores, quos olim in Latio, peregrinus licet homo, adeptus est: & huius namque & mons, in quo ille habitauit, ab ipso appellatus fuit. non pauca sane de Iano hoc a Latinis auctoribus memoriae prodita sunt. quid tamen praeterea inuenim de ipso apud Graecum scriptorem, Athenaeum in xv. libro, commemorare volo; ac totum denique eum locum adponere, quia pars illa eius libri, quae sane magna est, & valde utilis, in excusis adhuc desideratur. gratum autem in primis me facturum arbitror illis, qui nomismata antiqua diligenter tractant, ac quid in illis incisum sit, subtiliter inuestigant. adnotatum autem illic est in aliis, ipsum nummum aeneum primum incidisse. nec non quemadmodum huius instituti & superioris, ipsum inuentorem fuisse, ita ratum ac nauigiorum, vnde motum secutum illic exponitur, vt in altera parte nomismatum ipsius incideretur corona, siue ratis; siue nauis. Sed haec omnia & plura etiam ex verbis ipsius intelligi poterunt. quae sunt haec. Επει δ οταυδα του λογου εσρη, συμβαλομαι τι μελος υμιν εις ερωτα κα τα κυθριον ποιητη, οτι εκδεδε ο παρ ημιν θεος, ον και πατερα προσαγορευομεν, πρωτος οβε σεφασον; ισορει δε τουτο Δρακων ο κερκυραιος ο παρ λιθων. Ιανον δε λογος εχει δι προσωπον γονοινα, το μω οπιτω: το δε εμπροσθ εχοντα πρωτωπον. απο τουτου και τον Ιανον ποταμον, και το ορος Ιανον ονομαζομεν, και τοιμισμα του αυτου επι του ορους. πρωτου δε και σεφασον πρωτον οβρον και σχεδιασ και πλοια και νομισμα χαλκων πρωτον χαρξεα. διδ και ην και τα τω ελφ λαδω ποθας πολης και ην και την Ιταλικη και σικελικη επι τδ νομισματος εχχαρξην πρωτωπον δικεφαλον, και εκ θατρου μερους η σχεδίασ η σεφασον η πλοιον. τουτου δε τω ελφην ημασ τα κειμηνον μοσ εφωξε: ε θυραπρεα δε ολιθην γληνται, και αυτον ος μεζονον ορεγομοσον προγματων εις την Ιταλικη δια πλοια και οίφ κωσται το πλοσιον ερωμς ορος κειμσνον, το απ αυτου Ιανουκλον ονομαζομενον.

Trudere aliquando, vt aben apud Graecos, Studium ac benevolentiam significare.

C A P. XVII.

T. M. Cicero in epistola quadam ad Atticum, vsurpauit trudit: neque enim significare illic voluit eum, qui hoc fecit, impedimenti aliquid aut iniuriae, adferre voluisse illi, in quem id factum est, sed beneficium & honorem dare, ita quoque Homerus, quod huic respondet, ωσεν. ambos igitur locos in medium adferam. primum autem Ciceronis, cuius haec verba sunt. In qua, omnibus inuitis, trudit noster Magnus A. F. notum enim est valde studiosum eo tempore fuisse Gn. Pompeium honoris L. Afranij: nec vlli rei pepercisse, vt ille obtineret consulatum. Homerus vero cecinit. τον δε ζδς ωσεν οπθον. fauebat autem ipsi Iuppiter, praeclearumque aliquid facinus ab eo effici cupiebat. non igitur reiecit eum, quod saepe valet hoc verbum, sed a tergo stans, impulit illum. Alterum vero illud: & contrarium denique, ostendit idem hoc verbum apud Plutarchum in Agide. narrat autem factum id, cum miser ille rex in carcerem ab inimicis coniectus fuit. αλλων δε εποθοντων οπθον εκ παρασ κωδης: ουκ ενος δε βολεδοντος, αλ ερημιασ οσσης, εμσ βάλλοσιν αυτον εις δυσμωτηριον. Eadem autem est ratio hu us verbi διακων: cum enim saepe valet, sequi aliquam rem aliquem, desiderio illius incensum, significat tamen apud Xenophontem in Agesilao, depellere a se longe & fugare. haec vero ipsius verba sunt, ferentis in caelum eum regem. και παντων ην καλων ηρα: και παντα αυχρα εδιδωκεν. poteram sane superledere exemplis in contraria notione comprobanda, quia satis ea plana aperta est, sed tamen hoc Aristotelis e iij. libro de rep. ponere non erit inutile: loquitur autem de ciuitatibus, quae reguntur a multitudine: αυται γω διακωνσι μαλιτα τιω ισότηκα. quis autem nescit ipsas expetere praeter ceteras, aequalitatem. Vnde vere dictum fuit illud, eruditeque a Terentio de rep. Atheniensium. Hicine libertatem aiunt esse aequam omnibus.

Disputatum

Disputatam accurate de loco Terentij ex Adelphis: vetusque lectio ipsius indicata.

CAP. XVIII.

MOR. Gabrielem Faënum, eruditum atque accuratum virum: & qui plurimum studij potuit in eo poëta restituendo, non animaduertisse locum hunc Terentianum ex Adelphis, alter legi in Bembino illo exemplari, quod merito ipse celebrat. Est alius quidam parasitaster paruolus: in eo enim pro paruolus, scriptum est paululus. quam lectionem nullo modo repudiandam arbitror: existimo enim Latinum comicum in eo Graecum, vnde fabulam expressit, lectum fuisse. apud quem fuerit δλίγον. Praeter quam quod alij etiam Latini scriptores ita locuti sunt, vt T. Liuius, qui in xxxv. libro inquit. Equi hominesque paululi & graciles. Docet autem Aristoteles, in libro quem habemus, de arte poëtarum Homerum etiam hoc aliquando fecisse, ad alias res transferentem hoc nomen ab illis, quibus ostendendum primum ipsum inuentum fuerat. vt cum fecit Polyphemum prae se contemnentem Vlysem: corporisque ipsius breuitatem irridentem, vocare ipsum δλίγον: nec non cum appellauit δλίγην mensam, cum tamen μικράν paruamque intelligeret. Quod vero magis respondet huic loco Terentij, Theocritus etiam δλίγον κούρον inquit, cum pusillum puerum intelligeret: alius quoque Graecus poëta δλίγον λίδον vocauit, vt Hesiodus δλίγην νύκτα eodem consilio & ornatu. Nos etiam saepe eodem pacto in patrio nostro sermone verbum transferimus, vt cum significare volumus virginem aliquam gracilem ac minutam: dicimus enim ipsam pocolina. cuius verbi sedes est in alio genere quanti. Sed etiam Caesar cum inquit in commentario ij. de bello Gallico. Nam Gallis plerumque, prae magnitudine corporum suorum breuitas nostra contemptui est, dedit corpori, quod proprium erat temporis. quod tamen arbitror ipsum duxisse ex consuetudine: tempus enim proprie breue & longum vocatur: vt Dantes quoque noster, qui pusillam admodum in tetro carcere fenestram, breuem μεταφορικώς, & ipse quoque atque eleganter appellauit. Sed, vt ad Terentium redeamus, cum infra in eadem fabula inquit. Hic suos fecit paulo sumptu, non ausim affirmare ipsum eodem pacto cepisse idem nomen: videtur enim paulum de sumptu pecuniaque profectum (quae sunt in quanti genere secrete) potius proprie, quam μεταφορικώς dici.

Apte significasse Ciceronem aegritudinem ingentem honesti viri, qua ille ob publica mala opprimebatur.

CAP. XIX.

M dolorem ingentem Ser. Sulpicij ostendere vellet M. Cicero, quem ille e publicis maximis malis capiebat: quibus malis sapiens ille vir remedium nullum adhiberi posse arbitratur, ac de ipsis accurate flebiliterque in longo sermone, cum Cicerone questus fuerat, inquit in epistola ad Atticum. Atque haec ita multis cum lacrimis loquebatur, vt ego mirarer eas, tam diuturna miseria, non exaruisse. Non potuit igitur Cicero magis aperire moerorem illius, ac vim ingentem lacrimarum, quas effundebat, quam fecit his verbis vel potius hac ipsa φερασία: quae si diligenter attendatur, valde subtilis est, sed tamen fortasse magis conuenire videatur poëtae & illius studij homini, quam alicui, qui rem simpliciter & πολιτικώς narret: nec studeat aliquo huiuscemodi artificio ipsam augere. Euripides in fabula, qua induxit septem illas Argiuas feminas, matres septem clarissimorum ducum, qui in Thebano bello interfecti sunt, Theseo supplicare, cum illum ipsum gregem calamitosarum mulierum fecit lamentari suam deterrimam fortunam: condicionemque vitae afflictam, tantum (quae sententia communis & vsitata est) induxit illas dicentes: se lacrimis oplere pectus ac vestem madefacere. Verba eius tragici sunt haec.

Γόισι δ' ἄρ' ἄθροισμένα,
Δάκρυσι νοτίων ἀεὶ πέπλον
Ἦδε σέρνω πύχρα πέγγω.

Perspicitur igitur acumen Ciceronis in eo loco: & quantum ingenio valuerit in singulis rebus exprimendis. nam locus etiam ille in alia epistola eiusdem libri similitudinem aliquam cum hoc habet, cum inquit de Dionysio illo, Graeco homine, cui valde suscessit, quia putabat fortunam suam, in quam tamen nulla propria culpa inciderat, ab eo despectam esse. Velim vt tibi amicus sit, hoc cum tibi opto, opto vt beatus sis: est enim tandiu.

Valde

Valde dura Ciceronis compositio verborum, monstrata:

CAP. XX.

NCIDIT in idem vitium M. Cicero, in quod aliquando, in fabula quadam sua, Euripides, qui vno eodemque versu multis vsus sit vocibus, in quibus frequentaretur littera σ: quare irritum est id carmen a multis, qui compositionem eam verborum, valde negligentem, molestamque auribus, improbarunt. quomodo autem culpa illa, admissa ab aliquo, vocetur a grammaticis notum est. Verfus Euripidis e Medea, valde celebris ob insigne hoc vitium, est hic.

Εσώσα σ' ὡς ἴσασιν ἑλπίων ὄσοι.

Et quae sequuntur.

Verba autem sunt Medeae, exprobrantis ingrato suo amatori maxima sua in illum & nota cunctis sociis ipsius, beneficia: Ciceronis verba sunt in libello de senectute, quae videntur eidem culpae affinia, haec ipsa. Sensim sine sensu aetas senescit, nec tamen in scribendo vix possunt semper huiuscemodi lapsiones vitari, & graues scriptores disertique per imprudenciam aliquando in huiuscemodi aliquam negligentiam incidisse notati sunt: neque enim omnes tanto otio abundant & tam minuti sunt in scribendo, quam Iococrates fertur fuisse: de quo Plutarchus scripsit magis eum reformidaturum fuisse, ne oratio aliqua sui parte hiaret, quam fecisset Epaminondas, ille Thebanus, magnus imperator, ne phalanx, dum pugnaret cum hostibus, aperiretur. vnde tantum incommodum, pernitiisque totius exercitus proficisci posset.

Declaratus locus Euripidis: parque esse ac similis Horatii sententiae demonstratus.

CAP. XXI.

ECVBA in fabula Euripidis, quae vocatur τραῶδες, oppressa grauibus malis: & quibus maiora nulla addi possunt, cum humi iacens, subleuaretur ab ancillis, admonitis vt hoc facerent a choro, castigans illas: piusque id ipsarum officium repudians, inquit,

Ἐὰν μ' : οὔτοι φίλα πα μὴ φίλ' ὦ κόρα,

Κείδαι προσδοῶν.

Quibus in verbis obscuritas aliqua subesse videtur:

quis enim dubitat, quin grata acceptaque non sint, quae talia non sunt: illud tamen eius generis erat, quod gratum esse solet: qui vero, quae infra adiungit, accurate legerit, non magno negotio intelliget, quae vis sit illorum verborum: ostendit enim Hecuba conuenire fortunae suae statum illum corporis: sordisque. quare quod aliis temporibus acceptum ei fuisset, tunc ipsi molestum & odiosum erat, cum & pateretur acerba mala: & antea quoque perpessa esset: ac videret se reliquo tempore necessario perpessuram: nec enim spes vlla ipsam tenebat meliorum rerum. Est igitur similis locus hic sententiae illi Horatianae, cum poëta inquit.

Inuitum qui seruat, idem facit occidenti
Valet enim illa quoque, opem ferre alicui, liberareque ipsum periculo mortis, qui extingui velit, idem prorsus est atque eripere vitam alicui, qui viuere cupiat: animus enim semper voluntasque eius, qui accipit bonum, vel malum, spectanda est.

Restitutus locus Euripidis, misere laceratus.

CAP. XXII.

OCVS quidam eiusdem fabulae mancus ita mutilatusque est in excusis libris, vt intelligi nullo pacto possit: est autem, vbi Cassandra, furore percita, multa ariolatur, quae portenderent graua mala Graecis: quorum tamen tunc venti erant valde secundi: cum enim ipsa infra incommoda illa magna exponat, incipit a sententia admirabili: se namque demonstraturam pollicetur, gentem Troianam, quae tunc afflicta & calamitosa vulgo existimabatur, beatiorum esse, quam Graeci sint: inquit autem, vt in illis legitur,

Εὐλίην πειθέω πῆδε μακαριώτερον,

Ἡ δὲ ἀχαιοὺς, σπῆσμαι βακχθυμάτων.

Desideratur enim in medio posterioris huius versus reliquum ipsius: & principium consequentis, qui terminatur vocibus, quae huic perperam haeserunt, vt ita integer legatur.

Ἡ δὲ ἀχαιοὺς: σπῆσμαι μὲν, ἀπ' ὅμως

Ἡ Τροῶνδ' ἔγω σπῆσμαι βακχθυμάτων.

Notio verborum, quae restituta sunt, aperta est: fateretur enim Cassandra se sanctae pleenam dei esse ac commoto animo: sed tamen, quae de Graecis loquetur se extra furorem & minime

lymphatam

lymphatam dicturam: quare ipsi credi debere. Auxilio autem mihi fuit ad hunc locum restituendum magni ingenij, raraeque eruditionis vir, Fulvius Ursinus, qui cum hanc fabulam contulisset cum antiquo & eodem fideli libro, quaecumque illic repperit a peruulgata lectione variata, ad me amanter misit, ut est humanissimus & optimorum auctorum omnifatione exponendorum studiosissimus: quam etiam ipsius laudem naturaeque bonitatem celebravit vir doctissimus & de omni vetere memoria egregie meritis, Carolus Sigonius, cum & ipse in re, quae faceret ad institutum quoddam veterum Romanorum cognoscendum, liberaliter ab eo adiutus fuisset.

Terentianam sententiam & prius & integrius pronuntiasse Euripidem.

CAP. XXIII.

ERAM Terentij sententiam, apud eum a Charino prolata, videtur multo prius Euripides, opifex multarum sententiarum, in Alcestide edidisse: cum enim Latinus comicus dixerit. Facile omnes, cum valemus, recta consilia aegrotis damus. Tu, si hic sis, aliter sentias. Tragicus poeta induxerat Admetum Herculi, consolanti ipsum ob tristem interitum vxoris, ita respondentem. ...

An recte accusarit Quintilianus Euripidem, cum Phaenissis Eteocles fratrem insimulans argumentatur a nomine.

CAP. XXIII.

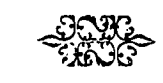

ON est fortasse tam frigidum & insullum quam putat Quintilianus, quod Eteocles apud Euripidem Polynici obiicit, conuenire nomen illud ingenio & moribus ipsius, ac diuino consilio ipsi a patre impositum fuisse, quod ostendit iurgia ac similitates. nam argumentum ab etymo non est leue aut contemnendum. praeterquam quod ab ipso in altercatione omitti non debuit: cuncta enim qui continentur cum aliquo eo pacto, arripere debent, quae valeant aliquid ad causam suam adiuuandam, & aduersarium infamandum. Latini rhetoris verba haec sunt. Nam & illud est apud Euripidem frigidum sane, quod nomen Polynicis vt argumentum frater morum incessit. Est autem locus, quem intelligit hic in Phaenissis.

Sed etiam Aeschylus, non poeta solum, sed doctissimus vir ac merito philosophus existimatus, vtitur eodem argumento in eadem persona notanda: vitioque, cui affinis erat, demonstrando, in fabula cui nomen est ... atq; id non semel. vnde etiam perspicitur, ipsum id non leue, nec nugatorium existimasse: neque enim tam crebro eodem se contulisset. primum igitur.

Non solum autem, vt ad Euripidem redeam, argumentatur ille a ratione nominis, superiore in loco, sed etiam in aliis non nullis, vt in Troadibus Hecuba, Helenae argumentum refellens: dignitatemque omnem Veneri eripere volens, quae ...

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIONVM LIBER XXXVII.

Sublatum coniecturis mendum e lege Alfeni, quod optimum etiam nostrum exemplar foedauit.

CAP. I.

ERVM est in Digestis, de verborum significatione tit. vi. l. Alfeni. in lege censoria, in extremo, quod putatur deprauatum atque id non sine causa. cum autem magni iurisconsulti corrigere ipsum conati sint, quo ego coniectura ferar, in ea macula delenda, exponere volo. Queritur illic, qui sint serui, quos erus demum vsus sui causa patrem familias habere, qui ad eius corpus tuendum, atque ipsius cultum praepositi, destinatiq; essent. quo in genere iunctores, cubicularij, coci, ministratores, atque alij, qui ad eiusmodi vsus parati essent, numerarentur. Andreas Alciatus peruulgatam prius lectionem sequitur, in qua est vectores,

atque ita interpretatur. Solebant veteres vel lecticis deuehi, vnde serui vectores dicti, quo genere lecticarij, agalones, mulionesque sunt, quos tamen vsu suo habeant. Arbitror ego pro iunctores, legi debere, sine prima littera, vnctores. vocabantur autem vnctores serui, qui in balneis dominum vngebant atq; illi muneri destinati erant. consuetudo veterum singulis diebus antequam cibum caperent in balneo se lauandi, & postea vnguendi, nota esse debet. exposuit totius huius rei ordinem M. Cicero in epistola illa ad Atticum, quae postrema est libri xiiij. cum Caesarem accepisset in fundo quodam suo. sunt autem illic verba haec. Post H. viij. in balneum, tum audiuit. De Mamurra non mutauit, vnctus est, accubuit, ... itaque & edit, & bibit ... Idem etiam significat hoc Terentij e Phormione, quod poeta fecit illum impurum hominem, vnde fabula vocata est, loqui.

Ten asymbolum venire; vnctum atque lautum e balneis, Otiosum ab animo; cum ille & cura, & sumptu absumitur. Sed nihil tam accommodatum est ad hanc rem confirmandam, quam hoc Ciceronis ex epistola ad Fabium Gallum. Ille autem qui sciret se nepotem bellum tibicinem habere: & sat bonum vnctorem, discessit a me, vt mihi videbatur, iratior. cuius (Ciceroniani loci) cum certa sit ratio, cumque notio huius nominis mirifice quadret sententiae ipsius: significare enim voluit artem humilem & abiectam, miror extitisse qui ipsam immutare conati sint, & pro vnctorem, quod inuenitur in omnibus libris & scriptis & excusis, legendum putarint, opinionem suam secuti, & illam quidem inanem, cantorem, sed magis miror valde ingeniosum & eruditum virum illi assensum esse, atque id scriptis suis prodidisse. Sed, vt reuertar ad superiorem locum, appellauit quoque vnctorem Plautus: nec non Martialis. rem ipsam plurimis locis tetigit Celsus. Praeterea Romae in antiquo lapide spectatur vnctor, dextra manu guttum tenens: ita enim vocabant pusillum vas, olei plenum, quod guttatim fundebat seruus hic in dorsum domini. & non longe etiam ab eo forma strigilis incila est. monumentum autem hoc ego vidi: nec defuerunt etiam qui imprimerent in libello, in quo Roma quadrata, vt primum illa condita fuit, expressa est. Sed gutti etiam & moris huius mentionem fecit Horatius in satyra vi. primi libri, ita loquens.

Vilis cum patera guttus, Campana supellex. Quod vero facit ad sententiam Alciati temptandam: docendumque non quadrare huic loco, quod ipse probauit, vectores a Cicerone vocantur, qui vehuntur in naui, nec tamen aut nauatae sunt, aut mercatores, sed ex vno in alium locum naui vehi & transire volunt, & hoc sane consilio in nauem ascenderunt, & vt hi, ita etiam qui vehunt. Serui qui lecticam gestabant lecticarij nominabantur, cum autem plura genera vehiculorum essent: in quibus rheda, cisternum,

sum, esse dixerant. quae mulis aut equis trahebantur, qui ipsi moderarentur eodem pacto...

Disputatum diligenter de loco Plinij, quem videtur ex Aristotele parum fideliter expressisse.

C A P. II.

V A E S I V I T ex me quondam per litteras amicus summus meus, Christophorus Rufus, vir utriusque linguae peritus: & in Peripateticorum disciplina diligenter versatus...

Vetus lectio in epistola ad Atticum defensa: Graecumque verbum, quod inde exturbatum erat, eo reuocatum.

C A P. III.

V F primi putarunt Graecum verbum in epistola Ciceronis ad Atticum immutandum esse: ac pro isalpiis scribendum isalpiis, ductum ab illis conformatumque...

gium sensum habet, atque illi loco, quem in mea editione tenet, mirifice congruit: Primum igitur totum locum, ut in illa scriptus est, hic adnotabo: deinde paucis de sententia ipsius...

Imagine ab eadem re ducta, quae dissimilis aliquantum inter se est, dissimilitudinem aliarum rerum lepide ostendisse auctos viros.

C A P. IIII.

A P O R longe alius carnis eiusdem animantis, quae tamen animans distinguitur: mansuetudine ac feritate: dissimilitudoque illa valde accommodata est rebus...

P p rum,

rum, Dacas, & Medos, & Cadusios, & Elimaeos, Syros omnes esse, haud paulo mancipiorum
meius, propter feruilia ingenia, quam militum genus.

Disputatum de vetere prouerbio, quod apud Graecos erat: & qua-
si affirmabat speciem nullam rerum tam similem in-
ter se esse, quam est ficus fico.

CAP. V.

ET V S prouerbum erat de ficorum inter se similitudine. quod etiam videtur ostens-
dise testimonium antiqui (vt opinor) comici, sed tamen mihi ignoti. quod cita-
tum est a Cicerone in epistola quadam ad Atticum. hoc igitur totum, quod facit ad
tradendam similitudinem huius pomi, saepe me dubium habuit: cum enim mecum diligenter
cogitarim, non potui vniquam videre, quae res impulerit eos, qui primi dixere ipsos similes,
vt hoc affirmare auderent. praesertim cum vnus aut alter non fuerit huius opinionis, sed
consensus totius alicuius gentis: huiuscemodi enim sunt prouerbia: intelligebam enim &
formam ficorum esse diuersam, & colorem & saporem, vt superiore quoque disputatione de-
claratum est, & magnitudinem etiam. non cessauit praeterea de hoc loqui, cum ingeniosis ho-
minibus, & peritis rerum rusticarum. nec tamen inuenire potui qui mihi hunc scrupulum e-
uelleret ex animo: placuit igitur mihi inscitiam huius rei meam hic quoque testari, & in hoc
exercere ingenia eruditorum: neque enim puto huiuscemodi quaestiones indignas esse po-
lito homine, & studio antiquitatis. prouerbum autem, quod significauit, legitur in libel-
lo, quo describuntur mores diuersorum ingeniorum, qui inscribitur ea de causa, χαρακτή-
ρις: & Theophrasto vulgo attribuitur: vbi enim exprimit mores assentatoris: narratque i-
psum ingressum statim domum fortunati alicuius viri: laudare filium ipsius, in aliis nota-
tum est ipsum dicere. σικου ὁμοιωτέρας. sententia vero Graeci poetae, quae idem ostendit, &
qua vnus quoque est M. Cicerone in epistola quadam ad Atticum, est. Σίκου μὲ πιν δήμερος
σίκου οὐδὲ οὐτὼ ὁμοίου γέρονος. Nam alterum prouerbum huic par ac paene idem, nisi
quod materia diuersa est, de ouorum inter se similitudine, dubitationem nullam habet. me-
minit illius Cicero in Lucullo; Sed etiam Alexander in commentariis in primum librum To-
picorum tetigit hanc similitudinem, cum doceret oportere, siquid simile inter se habeant res
valde dissimiles, perscrutari: quia nemo quaerit, si ouum ouo simile est: siue mulus asino: aut
Castor Polluci: planum enim est similia illa inter se esse; neque tamen disertus illo interpre-
tationem vllam fecit similitudinis ficorum.

Laudatas quoque esse a Graecis scriptoribus caricis Cauneas,
quarum meminit Cicero.

CAP. VI.

T autem tertiam hanc animaduersionem superioribus duabus addam, in quibus
tangitur aliquid de eodem suauissimo pomo, intelligitur indicio M. Ciceronis ficos
Cauneos nobiles antiquitus fuisse: in ij. enim libro de diuinatione, quo loco de o-
minibus disserit, haec verba leguntur. Quum M. Crassus exercitum Brundisij imponderet,
quidam in portu caricas, Cauno aduectas, vendens, cauneas clamitabat & quae sequuntur.
confuerunt autem venditores tales a loco etiam, vbi nata sunt, quae vendunt, laudare, atque
ita pretium ipsorum augere. Sed testimoniis etiam Graecorum ipsorum illae commendan-
tur. perspicitur vero Ciceronem intellexisse caricas Cauno, vrbe Cariae, aduectas. nam cum
Cauni sint ciuitas Aeoliae: in illa quoque terra natu fici honorem habebant, & praestantis sa-
poris esse existimabantur. mandauit autem hoc litteris Athenaeus in ij. libro: non longe ab
initio fracto illius libri, qua in parte copiose diligenterque disputatur de variis generibus fico-
rum, qui tunc celebrarentur, & magnos amatores nacti essent: in quibus etiam sunt, qui idem
nomen, a remotis tamen valde locis adepti forent. nec tamen meminit Athenaeus illorum,
quos Zacynthos gigneret. ipsos vero videtur Plautus laudasse, cum in Mercatore induxit Cha-
rimum ita loquentem. Holpes respondit Zacyntho ficos fieri non malas.

Declaratum

Declaratum isdem paene translatis verbis vocasse Latinos auctores subitam incurssionem
hostium, quibus Theopompus, ille Chius, eandem rem appellavit.

CAP. VII.

RODITVM est memoriae a Plutarcho in Agefilao, Theopompum μεταφορικά
in historia, cum bellum, quod magno impetu incurssisset in vnam gentem & ita
grauē foret, vt facile illam oppressurum videretur, appellasse ipsum ῥοδίμα καὶ κλίμα
θώρα πολέμου: quale fuit tempus illud, cum Thebani sociique irruperunt in fi-
nes Lacedaemoniorum, & prope urbem castra posuerunt: quare Agefilao, res
prudens, non fuit sortem suum populum decertare cum hostibus. Lucretius autem, quod
admonendum statui, eadem translatione vsus est: inquit enim.

Aereque, belli
Miscbant fluctus: & vulnere vasta ferebant.
Et Sophocles quoque in Antigona, qui inquit.
Δρόντ' αὖ σὶ χεῖμαίνι προσεταγμένον,
Μίνην δίκαιον κάρταθ' ὄν παραστέτην.

Sed haec apud poetas crebriora sunt: conceditur enim illis, vt liberius huiuscemodi transla-
tionibus vtantur. Cicero vero pro Milone, vt Theopompus, audacius: apte tamen & ele-
ganter. Et quidem ceteras tempestates & procellas in illis duntaxat contionum fluctibus sem-
per putavi Miloni esse subeundas. Nam cum ostenderim Lucretij superiorem translationem
similitudinis aliquid habere cum Theopompina illa, quod idem μεταφορικῶς itidem vocauit cu-
piditates & sollicitudines vulnera vitae, Aeschylus quoque prius eadem mala & res aduersas
appellauit πλῆρες βίου in Eumenidibus ex persona Mineruae.

Exemplis multis comprobatus modus loquendi, inuentus in vetere lapide,
quo celebratur summum artificium pueri.

CAP. VIII.

MIEVS quidam meus, politi ingenij vir, dedit mihi quondam inscriptionem
hanc, quam se in antiquo lapide Antipoli, coloniae Massiliensium prius: deinde
de Romanorum, legisse affirmavit. visum autem mihi est ipsam hic adponere,
quia rem in illa etiam aetate infrequentiore narrat: & valde vsitatum modum
loquendi, e veteraque consuetudine sumptum, retinet. est autem haec.

D. M.
PVERI SEPTENTRIONIS,
QVI ANNORVM XII.
ANTIPOLI IN THEATRO
BIDVO SALTAVIT
ET PLACVIT.

Solitos autem esse veteres illos, cum aliquam rem spectassent, quae ipsos valde oblectasset: lau-
dareque ipsam vellent, sibi placuisse illam dicere ex prologis Hecyrae intelligitur: nec non ex
his verbis prologi primae fabulae eiusdem comici. Populo vt placerent, quas fecisset fabulas.
Et ex his quoque Ciceronis e libello de senectute: Neque enim histrioni vt placeat, peragenda
est fabula. Sed idem etiam declarat altera haec antiqua inscriptio, quam accepi a viro maximo
illustri: multisque ac magnis animi dotibus ornato, Mario Columna.

DIS. MAN.
C. IOCVNDO C. F. EXQ QVI XII. AN. VIX.
ET SEPTIES SPECTANTIB. PVB. IMPP.
SER. GAL. OTH. SIL. A. VIT. ET P. R.
SALTAVIT CANTAVIT ET PLACVIT
PRO IOCIS. QVIB. CVNTOS OBLECTABAT
SIQVID OBLECTAMENTI APVD VOS EST
MANES INSONTEM REVICITE ANIMVLAM
FAVSTVS NVNC INFAVSTVS
PATER ET SIBI FEC.

Sed etiam monumentis nostrae pietatis: sanctissimoque scripto illo, quo commemoratur exitus vitae tristic. Diu Ioannis Baptistae (si decet vii. tam graui testimonio in re leui confirmanda, consuetudine: que sermonis) legitur. Die autem natalis Herodis, saltauit filia Herodias in medio: & placuit Herodi. Ne miretis, qui legis.

Quas Cicero spes inanes & fallaces vocat, Aeschylus, sua lingua, fractas dissipatasque dixit.

CAP. IX.

Id boni, quod aliqui sibi promiserunt, repente euauit: elapsumque ipsius est e manibus, M. Cicero spes illas fallaces vocare solet atque inanes, vt in peroratione fecit pro Milone: inquit enim: O spes fallaces, o cogitationes inanes nostras. Aeschylus vero in Agamemnone, vbi inducit praetorem, qui missus erat, vt Clytemnestrae nuntiaret captum esse Ilium: aduentareque Agamemnonem, salutare Argos, sedesque eas omnes, facit illum dicere, se tandem, cum multae prius spes ipsius fractae forent, vnam nactum. loquitur igitur de spe, quae sine corpore est, tamquam de re solida: hae namque proprie franguntur & dissipantur. propter similitudinem tamen res, quoque, vacuae a corpore, rumpi dicuntur: vt Cicero in proemio ij. libri de oratore locutus est, qui inquit. O inanes nostras contentiones, quae in medio cursu saepe franguntur. Verba tragici illius sunt.

Ἐπιθυμίας ἐπιθυμίας ἐπιθυμίας, μίαν τυχόν.

Videntur autem an, quod illic, declaratio vetus tradit; verum sit. translationem eam sumptam esse ab anchoris, quarum cum multae in aqua fractae sint, vna aliqua nauim conseruat: mihi enim hoc non valde probatur: veriusque arbitror, quod supra a me tactum est; & a Cicerone vsurpatum.

Eadem forma vsos Demosthenem ac Ciceronem, cum pleni laetitia, res suas efferre vellent.

CAP. X.

LEVSTRES viri ac valde cupidi laudis, cum factum aliquod suum ornare volunt, conferunt ipsum cum aliquo facto honesto magnopere laudati viri: docentque superare suum dignitate illud, quod vehementer omnibus probatur. hoc sedulo fecerunt duo magni oratores, & qui ambo principem locum inter suos tenuerunt, Demosthenes & Cicero. nec mirum sane hoc videri debet: in studio enim illo nutriti fuerant, quod artem illam habet: ac saepe vitur, cum rem aliquam aut augere aut contere vult, συγκρίσει. Cicero igitur in epistola quadam ad Atticum, inquit. Quae mihi res multo honorificentior visa est, quam aut illa, cum iurare tui ciues Xenocratem, testimonium dicentem, prohibuerunt, aut cum tabulas Metelli Numidici, cum hae (vt mos est) circumferrentur, nostri iudices aspicere noluerunt. Proditum itidem memoriae est Demosthenem statim post reditum suum, cum intendisset manus ad caelum, se beatum propter laetitiam eius diei vocasse, quia melius, quam Alcibiades fecerat, in patriam redisset: persuasos enim, non coactos, vique ipsis adhibita, ciues suos se in urbem recepisse.

Pluribus testimoniis & lapidum et librorum antiquorum, probatum commutasse saepe inter se librariorum in scribendo litteras I & L.

CAP. XI.

PERVI ego non nulla antea, monstrauique, quae non parum valent ad maculas delendas ex antiquis auctoribus, quia in ipsis saepe labi imperiti librariorum soliti essent. addam vero nunc illis, cum in vetere ratione scribendi, vt in nostra quoque, similes magnopere sint hae duae litterae, quae longe alium sonum habent, i, & l. aliquando ipsos incuria & inscitia commutasse ipsas, & alteram pro altera cepisse. nam in Bruto etiam, qui purantur fideliores excusi libri Staienos habent pro Stalenos. eodemque pacto nobile meum exemplar epistolarum ad Atticum, quod animaduertit olim Politianus, pro cerula habet ceruia in illo loco. Quae quidem vereor ne cerula tua pluribus locis notandae sint. Sed etiam in epitaphio, quod ego, in antiquo lapide incisum, inueni in acedula quadam iuxta Diui Cassiani, colonus, illo modo exaratum est: est autem hoc.

Ἐπιθυμίας ἐπιθυμίας ἐπιθυμίας

C. VM.

C. VMBRICIVS
C. F. SCA. CANSO.
COION. ADLECT.
D. D. FLORENT.
SIBI. ET.

VOLTURNAE
C. FILIAE.
TERTVLLAE
VXORI.

Existimo igitur consuetudinem illam veterum, parum inter se diuersas fingendi has litteras, corruptisse hunc quoque locum in epistola quadam ad Atticum e libro xi. Vel omnium maiorum: arbitror enim malorum legi debere: quod enim supra dixit. Omnia timuimus, & non nulla infra exposuit eorum periculorum, quae impendebant, videtur cum stomacho dixisse. Vel omnium malorum. quasi illo tempore cuncta, quae obesse possent, imminerent. Est sane locus ille aliis etiam sui partibus deprauatus. cuncta vero ipsius vulnera cum nequaquam nunc possim curare, hanc partem correxisse non ingratum esse debet. Vt opinor autem in hoc quoque loco Plauti peccatum est. sed contraria ratione, pro malorum enim, maiorum legitur. ita autem loquitur Pseudolus in fabula, cui ipse nomen dedit.

Explicatum genus prosopopaeiae, diuersum aliquantum ab eo, quod plerumque hoc nomine appellatur.

CAP. XII.

POETAE solent aliquando sensum atque animum dare rebus non nullis, corpore ac sensu carentibus: & de ipsis tamquam de hominibus loqui, quod fecit manifesto Plautus in prologo trinummi, in quo, tamquam personas aliquas, induxit luxuriam & inopiam inter se loquentes. Luxuria igitur, quam fingit esse matrem inopiae, quia, qui luxui dediti sunt ad inopiam rediguntur, ita cum filia illic loquitur.

Primum mi Plautus nomen luxuriae indidit: Tum mihi gnatam hanc is esse voluit, inopiam. P. Rutilius, in libello de figuris illis, quas Graeci vocant χήματα, putat hanc esse προσωποποιίαν. & si comici alicuius exemplum non ponit, sed oratoris, vt videtur. Nam, cum crudelitatis mater est auaritia, tum pater furor: ea huic facinori coniuncta, parit odium, inde item nascitur exitium. inquit igitur rhetor ille, ipsam explicare incipiens. Hoc fit cum personas illis rebus constituimus, quae sine personis sunt. statimque addit. Hoc genere vsi sunt poetae, qui fabulas scripserunt, in prologis. nam humana figura produxerunt personas, quae in veritate artis & voluntatis sunt, non personae. Simile autem huic est illud Euripidis e Troadibus, cum fecit Andromacham, accusantem Tyndaridas, quia Aethyactem filium crudeliter interficere statuerant, ita in ipsos inuehi: dixit enim familiam illam natam esse e vitis, quae erant propria illius stirpis, tamquam e maioribus suis. haec autem verba calamitosae mulieris sunt.

Ὁ τῶν δεινῶν ἔρως, οὐ πῶτ' ἢ δίδως.
Ῥολλῶν δὲ πατέρων φημὶς ἐκπεφυκέναι.
Ἀλάστος μὲν πρώτου. ἦτα δὲ, φόβου,
Φόνου, θανάτου: θάνατος γὰρ τρεῖς κακά:
Οὐ γὰρ πῶτ' αὐχρῶ ἕνα γ' ἐκφύει σ' ἐγώ,
Ῥολλῶσι κῆρα θερβάροις ἔδωκεν.

Idem etiam aliquo modo fecit Homerus, cum commentus est pauorem, fugamque formidinis sociam esse. inquit igitur, de perterritis: in fugamque versis Achiuis.

Ὁ κρισίη ἔχε φύρα, φόβου κρύστατος ἐπείρη.
Non tamen hanc προσωποποιίαν esse diceret fortasse aliquis: & si cum fugam affirmat esse timoris sociam, videtur ex eo nomine ἐπείρη, de ambabus, vt de personis locutus fuisse: de hominibus enim id nomen proprie dicitur. Animaduertendum etiam non omnino eandem esse προσωποποιίαν hanc atque illa est, qua vtuntur oratores & poetae multis locis: vocatur enim ita in eorum scriptis, cum inducitur aliquis loqui aut iam mortuus: aut absens. quales sunt illae pulcherrimae & cautae magnopere accommodatae, in oratione pro M. Celio.

Rapax, non ubique idem valere: & de pomis Hippomanis, quibus durum animum amicae molliuit.

CAP. XIII.

NOMEN hoc rapax vsurpatum est a Cicerone in Laelio, aliter atque ipse & alij vulgo ceperint: neque enim valet illic iniustus & πλεονέκτης, quique animo habendi, ad se trahat rem alienam, sed quod studio & arte, siue vi quadam sua & natura, alliciat ad se.

Pp 3 quippiam

quippiam, cuius desiderio teneatur. Verba Ciceronis sunt haec; Nihil est enim appetentius similitum sui: nihil rapacius quam natura. ostendere igitur voluit naturam aliquo modo vim adhibere & cogere. Eodem pacto videtur cepisse rapere auctor carminis, commendantis eximia quaedam poma, quod carmen legitur inter lusum in custodem illum hortorum: est enim in eo. Qualibus Hippomanes rapuit Schoeneida pomis: valet enim illic rapuit, conciliauit ipsam sibi ac beneuolam reddidit, vel potius inuitam ipsam ac reculantem ad se vocauit. Non est autem admirandum, flectere potuisse animum illius virginis Hippomanem praesidio illorum pomorum, quae, vt fabulae poetarum ferunt, dederat ipsi Venus, amori illius interueniens: & vt, quod ardentem cupiebat, Hippomanes aliquando obtineret: acceperat autem ipsa dea illa a Libero patre: significare hoc voluit Theocritus cum cecinit.

Μῦθα μὲν οὖ καὶ ποιοῖσι Διονύσιον φυλάκων, Cuius versus declaratio quaedam citat testem Philetam Coum, qui in elegia quadam sua, idem his verbis prodiderat.

Τὰ οἴποτε κύπρις ἔλυσσε Μῦθα Διονύσιον δῶκεν ἄπὸ κροτάφων.

Inuentum qui aliter sentiret de natura & moribus M. Antonij ac Cicero fecit.

C A P. XIII.

INTEMPERATIONE profecto illi digni sunt, qui cum culpae alicui magnae affines sint, quae, valde impediatur usum rerum, non possunt sibi ab ea, ne in rebus quidem aduersis, temperare, & tunc cum maxime cura & vigilantia opus esset. Docet hoc verum esse ac seruari sedulo debere Terentius, in persona humili & seruo denique, cum fecit Demeam, seuerum senem, his verbis corripere temulentum Syrum, cum tamen ille sibi nihil fecisse videretur, quod tanta poena dignum foret.

- In ipsa turba, atque in peccato maximo, Quod vix sedatum est, potasti scelus, Quasi re bene gesta.

Exprobrauit idem hoc M. Cicero M. Antonio, qui vnus supra ceteros mortales deditus erat libidinibus, & in voluptatibus toto corpore volutabatur. An vere autem hoc fecerit, siue potius inimico animo, & tota mente conuersus in hominis infamiam & dedecus, diligenter videndum est: non enim defunt qui longe aliter de illo homine loquantur. in iij. igitur Philippica his verbis eum notauit Cicero. Numquam, ne in metu quidem, sobrio: Plutarchus enim, grauis in primis auctor, in vita ipsius, commemorat Antonium, cum e Mutinensi proelio, accepto illic magno incommodo, fugeret, incidisse, vt victi in acie solent, in magnas omnium rerum difficultates, e quibus fames superabat reliqua mala, quae tamen mala ipsum fortiter constanterque tulisse narrat: affirmat enim Antonium in rebus aduersis superare semetipsum & vincere solitum in virtute colenda, & cum graui fortuna premeretur, simillimum omnino tempore viro bono extitisse. graue igitur hoc tanti viri testimonium est contra M. Tullium. ipse autem semper existimauit in natura M. Antonij & moribus iudicandis deceptum fuisse Ciceronem, qui putarit ipsum nullo pacto auelli posse a voluptatibus illis suis. nec aliud quicquam mente verare, quam ipsas vndiq; explore, vt his verbis declarauit, quae sunt in epistola quadam ad Atricum. Tu tamen odorare Antonij διαθεσιν, quem ego puto magis epularum rationem habere, quam quicquam mali cogitare: perspicitur enim ipsum, cum necesse erat, potuisse ipsis carere, & multum mali non solum cogitasse, verum etiam effecisse.

Explicatus locus Polyby, quo significatur obscure Studium Romanorum in viis, quas muniebant, ornandis.

C A P. XV.

VIDE valeat apud Polybium in iij. libro historiarum, vbi iter Annibalis, transiitque ipsius in Italiam cum exercitu exponit, βιβημάτισσι & σεσημείωται, diligenter videndum est. loquitur autem illic potissimum de via quadam, quae studio atque opera Romanorum munita erat: ipse autem arbitror primum eorum verborum pertinere ad ostendendum morem eius aetatis: rationemque ascendendi in equos, quae ratio cum facilis non esset: nam carebant his, quas vocamus staphias, non sine labore ac molestia, qui viribus non valebant: nec habebant qui in equos ipsos tollerent: illam expedire poterant. illum igitur laborem vt minuerent, qui vias militares sternebant, in lateribus

in lateribus viarum collocabant altiores quosdam lapides & tamquam quaedam pusilla suggesta excitabant, ex quibus paruo negotio quilibet, tenui etiam corporis firmitate, poterat se coniecere in dorsum equi. βήμα autem hoc, quod dixi, valere apertum est: Cicero etiam in ea voce exprimens hoc ipso Latino verbo non vno loco vsus est. Idem etiam, quod Polybius, in vita C. Gracchi narrat Plutarchus, qui Caius cum omni ratione consuleret commodis multitudinis: studeretq; cunctorum Italiae populorum animum sibi conciliare, in aliis etiam plures vias strauit, & cum ipsas commodas valde fecisset atque ornasset, curauit etiam vt lapidibus certam mensura positus & columellis quibusdam notarentur milia passuum, & aliis: itidem propinquioribus lapidibus effecit, vt qui equo veherentur possent in eum facile ascendere, sine instrumento illo, quo huic rei factu, utebantur, cum imponi in equum vellent, & ἀναβολία ipsum vocabant. Sed cum locus hic Plutarchi sit quasi declaratio quaedam illius, quod breuiter obsequere significauit Polybius, praetertim prioris ipsius partis: exponitur enim diligenter eo; ratio rei, nobis obscurioris, quia ipsam iam pridem dimisimus, nec valde noua hac ratione inuenta, ea egemus, totum ipsum hic adponam. Inquit igitur Plutarchus, cum accurate antea locutus esset de vtilitate & ornatu illarum viarum. πρὸς δὲ τούτοις, διαμετρήσας κατὰ μίλιον ἑκάστην πᾶσαν. το δὲ μίλιον ἑκάστην ὀλίγη ἀποδοῖ, κίονας λιθίνους, σημεῖα τοῦ μέτρου κατέστησε. ἄλλοις δὲ λίθου ἑκάστον ἀπέχοντες ἀλλήλων ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ, διετάκων, ὡς ἐν ῥαδίῳ τις ἵππου ἔχουσιν ἐπιβαίνων ἐπ' αὐτῶν, ἀναβολίας μὴ διακροῖσι. Sed etiam plenius illum ipsum Polybij, atq; id maxime, quia qui vertit in Latinum sermonem scriptorem eum, Nicolaus Perottus, valde negligenter locum eum expressit, & ita demum vt a nemine ex verbis ipsius res haec percipi & cognosci possint. Polybij, igitur verba sunt. καὶ μὴν ἐστὸν ὁδοῦ πρὸς τὴν τοῦ ῥοδανῶν διάβασιν πρὸς χιλιάδας ἑξακοσίων ταῦτα ἔβην βιβημάτισσι καὶ σεσημείωται κατὰ πεδίον ἑκάστην διὰ ῥωμαίων ἐπιμελῶς. Interpretis vero: ita enim summa cum diligentia dimensa ea loca per Romanos fuere. nihil igitur tetigit quod valeret ad vim eorum verborum aperientiam.

Tempus in omni re gerenda diligenter seruandum, testimoniis optimorum virorum, quae linguae poetarum declaratum: disputatumque de nominibus etiam, quibus opportunum tempus ostenditur.

C A P. XVI.

VANTA vis in omni re sit temporis, docuit praeclare Virgilius: quae namque vix aut, ne vix quidem, a fortunatis hominibus alieno tempore obtinentur, ea suo accommodatoque non magno negotio ab iisdem impetrantur: hoc vero in primis diligenter custodiri debet ab iis, qui volunt aliquid sibi concedi, quod sit illis, vnde extorquendum est, odiosum ac molestum: Cum igitur ille fecit Aeneam ita loqui cum principibus suarum copiarum: aperireque quid sui consilij esset, in discessu illo ex Africa: vel potius subita fuga, quam tegere occultamque esse Didoni, quantum res pateretur; studebat, his verbis vsus est.

- Se se interea, quando optima Dido Nesciat & tantos rumpi non speret amores. Temptaturum aditus & quae mollissima fandi Tempora; quis rebus dexter modus.

Sed etiam infra ex persona Didonis, quae, dolis cognitis, videbat si posset mutare animum sui amatoris: atque ita cum sorore egit, quae vsa semper fuit, tamquam interprete suarum curarum.

Sola viri molles aditus & tempora noras. Exemplum autem huius documenti, reperitur etiam apud Euripidem, qui in fabula Ione ita induxit Xuthum cum Ione ipso, quem ex se natum putabat, loquentem: pollicebatur enim se illi regnum Athenarum daturum, quod tamen inuita vxore non facile praestare poterat: ab illa enim ipsum acceperat: & tamen sperabat se quandoque adhibita diligentia, vt id efficere posset: contentaque ea re ipsa foret, impetraturum. ita igitur locutus est.

- Χρόνον δὲ, καιρὸν λαμβάνων, προσάξομαι Δάμαρτ' ἴαν σὲ σκῆπτρα πᾶμ' ἔχεν χρόνος

Λαμβάνων igitur καιρὸν idem significat, quod apud Latinum poetam temptare aditus & tempora fandi mollissima. hoc vero cum effici subito nullo modo possit, ambo significarunt se loco temporeque id conaturos. Graeci, vt apparet etiam ex hoc loco, verba distincta habebant, quibus ostenderent duo haec diuersi generis tempora. Latini tempus saepe appellant, vt Virgilius hic facit, etiam καιρὸν. Terentius quoque eodem pacto accepit hoc verbum, cum induxit Syrum cum Clitiphone ita loquentem: erit autem idem locus exemplum & notionis, quam dico esse huius nominis, & rei etiam ipsius, quam hic adnotaui.

- In tempore ad eam veni, quod rerum omnium est Primum.

consilium

Consilium expositum ducum belli ad insultandum lepide in hostes.

CAP. XVII.

BERAM olim multis locis apud historicos inferioris aetatis in libris, quos vocabant χρονικά, morem fuisse ducum eorum exercitus, cum frangere volebant animos hostium; ostendereq; se penitus eos despiciere in vrbe, quam obsiderent, aut prope ipsorum castra ludos quosdam facere, & vt est consuetudo huius temporis, cursum equorum instituire, proposito praemio illi, qui vicisset; quae suerantque necum, an exemplum aliquid apud veteres illos Graecos, aut Romanos. scriptores huius rationis extaret: inueni tandem Plutarchum simile admodum; parque consilium, ac factum commemorare Cleomenis, regis Spartatarum, fortissimi viri, & summi ducis belli: cum enim ille patefacere vellet, errare Achaeos; ducemque eorum Aratum Sicyonium, qui putabat eo tempore non auros esse Lacedaemonios ob intestina mala vrbe exire, hostiliter accessit in fines Megalopolitanorum, agrosque ipsorum depopulatus est; cumque illic adhuc maneret; significareque vellet, se illos nullo negotio vincere posse, transeunte forte illac grege histrionum, qui Mellene veniebant, ductisque illis ad se, venit ipsi in mentem fabricare subito eo loco theatrum, & fabulam recitare, proposita quoque mercede iis, qui melius munere suo fundi essent: in eaque spectanda totum diem consumpsit, quod praestitit, vt testatur grauis auctor, non animi causa; neq; enim deditus erat spectaculis, verum ea de causa, quae supra significata est. Huiuscemodi quiddam gessit nostra aetate ciuis optimus, rei publicae amantissimus, Antonius Iacominius Tebalduccius, cum imperium haberet in copias illas, quae Pisas obsidione premebant, quo longo in bello semper egregiam operam patriae nauauit: ipse enim quoque, relictis castris bene munitis, praesidiisque firmatis, in siluam ingentem ad vada Volaterrana profectus est, non admodum propinquam, cum omni ornatu venatorum; consumpraque illis tota die, cum magna praeda ceruorum, aprorumque; maximaque omnium lactitia in castra reuerfus est.

Indicatus Sallustij locus Terentiano loco similis, qui ambo loci testificantur pessimum quorundam ingenium.

CAP. XVIII.

IMO Terentianus, pessimum ingenium Dauis, cuius dolos metuebatur, ostendere volens: seque non sine causa timere, ne ille impediret sua consilia inquit de ipso.

Quem ego credo manibus pedibusque obnixè omnia
Facturum, magis id adeo mihi vt incommodet,
Quam vt obsequatur gnato.

Videtur igitur Sallustius, qui idem de animo plebis R. erga nobiles protulit, sententiam hanc a comico accepisse: ipse enim quoque inquit de bello Iugurthino. Sed plebs, incredibile est memoratu, quam intenta fuerit, quantaque vi rogationem iusserit, decreuerit, voluerit, magis huius nobilitatis, cui mala illa parabantur, quam cura rei publicae, tanta libido in partibus erat. Cum autem docuerim Ciceronem: aliquando quod a veteribus quoque non nullis animaduersum est & litteris proditum, expressisse locos non paucos huius grauis acutique poetae, mihi sane verisimile est hoc scriptorem illum historiae ab eodem accepisse: quem exploratum est antiquos Graecos & Latinos auctores accurate legere solitum: atque inde multas elegantes & utiles vitae sententias in scripta sua transferre. quin certe valde similes sint hi duo loci dubitari non potest. Huiuscemodi autem plures locos adnotauit, vt mihi ipse litteris suis significauit vir bene doctus & omni ratione veterum scriptorum adiuuandorum studiosus, Ioannes Sambucus: cum enim praecepto Flacci obtemperans, diligenter manu verset Graeca exemplaria: memoriaque valeat, nihil praeterit ipsum, quod a Latino vilo auctore inde acceptum videri possit. In aliis igitur vidit hoc Horatij ex epistola de arte poetica.

Multa tulit fecitque puer. sudauit & alfit. Et quae sequuntur, poetam sumpsisse symposio Xenophontis, qui inquit. πολλούς μὲν πόνοις: πολλὰ δὲ ἄλλα ἀνίχετο, quemadmodum etiam quod Virgilius de apibus eleganter cecinit.

Ignauum fucos pecus a praesepibus arcent. Diuisti prius fuisse ab eodem politissimo scriptore, in libro de tuenda & augenda honestis artibus re familiari: vocauit enim ille quoque κηφήνας ἀχρηστούς, & paulo post addidit, in ἡμιμυῶν ἀφαιρέσιν.

Exemplis

Exemplis positus declaratum duos Graecos poetas duabus in rebus vidisse idem ac celebrasse suis versibus, quod princeps medicorum Hippocrates.

CAP. XIX.

IPIT, idem, accuratus homo in legendo, & reconditae doctrinae, Sambucus inquam, omni laude dignus vir ob eximias suas animi dotes, & non minus quia aliorum laudis valde liberalis est, Pindarum, acerrimi ingenij poetam, subtiliter explicauit caput illud optimi libri Hippocratis in ode quadam sua, quae vna est voluminis Pythiorum, cum cecinit. οὗ καὶ οὗτος πρὸς αὐτὸν ἔγραψε μετρημένον: quis enim nescit hoc quoque a principe illo medicorum dictum fuisse. Poetae igitur antiqui, aut libros summorum doctorum diligenter legebant: aut ipsis, diuino ingenio praeditis; eadem sententiae in mentem veniebant. A me quoque olim animaduersum fuit, non minus atque Hippocrates fecerit, suspectum habuisse Aeschylum praestantissimum corporis nostri bonum. idest vt Graeci ipsum vocant, ὄψιαν: bonam inquam vel eximiam potius, corporis habitudinem: intellexisseque illud lubricum ac valde periculosum esse: ita enim inducit chorum in Agamemnone canentem, qui augurabatur graue malum instare Agamemnoni, cuius venti antea fuerant valde secundi. quare verebatur, ne propinquus esset terminus prosperarum ipsius rerum.

Μακάριος ὅστις τις πολλαῖς
Χρημασ ἀκρίβειον
Τέχμα: γέσος ὅστις
Γεῖταιν ὁμότοιχος ἔρεϊδει.

Emendatus coniectura locus grauis, in libris, qui vocantur ἑδικαὶ ὁδὸν ἡμῶν.

CAP. XX.

OLENDVM est libros de moribus, quos Aristoteles misit ad Eudemum Cyprum, ita mancos corruptoque ad nos peruenisse: praeter enim quam quod valde viles nobis per se forent, multum adiuuarent intelligentiam horum, quos plenos integrosque in manibus habemus, ab eodem missos ad Nicomachum filium. Studui ego quondam, ope antiquorum librorum, delere maculas quae haecerunt reliquiis ipsorum: non profui autem (vt verum fatear) illis quantum sperabam, non cupiebam modo: nec tamen me operae illius paenitet: praecclare enim posita fuit, & partem etiam aliquam non magnam tam pulchri purgare non leue beneficium est. Sed his relictis, ita hic locus legitur in vltimo, qui nunc est, ipsorum libro, non longe ab extremo, men-

dose plane & misere. καὶ ὁρθῶς τὸ σῶμα κραπτικόν, ὅτι οὐδὲν ἰσχυρότερον φρονήσεως, ἀλλ' ὅτι ἐπιπέμνηται, οὐκ ὁρθῶς: ἀρετὴ ὅστις ἐστὶ καὶ οὐκ ἐπὶ σῆμιν, ἀλλὰ γένος ἀλλοῦ γένος. Arbitror igitur coniectura ductus (in hoc enim nihil varietatis inueni in calamo exaratis libris: a meque ipso auxilium petere opus fuit) legi debere. καὶ ὁρθῶς τὸ σῶμα κραπτικόν, ὅτι οὐδὲν, & quae sequuntur: vocat enim σῶμα κραπτικόν vocem & sententiam Socratis: praeciseque locutus est: intelligitur enim ἀπὸ ἑρμηνείας. Fuisse autem Socratem huius opinionis: plurimumque semper tribuisse φρονήσεως notum & exploratum est. Valet etiam ad opinionem meam confirmandam, quod statim adiungitur: peccasse eundem, quemadmodum superius illud recte dixerat, qui putauit illam esse scientiam, cum genus ipsius virtus sit, non scientia. nemo autem est, mediocriter eruditus, qui non sciat existimasse Socratem, de quo ipsi cum Aristotele magna controuersia fuit, virtutes cunctas esse scientias, & tradi a doctore, non vsu parari. Extremum eius sententiae ita opinor, emendabitur. ἀλλὰ γένος ἀλλοῦ γένος. Praeterea multo antea, vbi quaeritur de amicitia: ostenditurque magis proprium ipsius esse diligere, quam diligi: & hic quoque locus deprauatus est, qui & ipse potest satis tuto (nisi fallor) eodem pacto corrigi: argumentatur autem a signo & eo, quod vulgo fieri perspicitur: additque postea, vt rem magis aperiat διον εἰ τις ὑποβολαίς αἰ γυναικῆς ποιοῦσιν. Legi igitur debet εἰ τις ὑποβολαίς: significat enim hoc quoque facere mulieres, quae mali alicuius vitandi causa, filios supponunt: satis enim est ipsis cognoscere illos: laetanturque rebus eorum secundis: nec student cognosci ab ipsis. ὑποβάλλων vero valere supponere natos, notum & exploratum est. vnde ὑποβολαίται a Graecis vocati sunt, qui a Latinis, suppositi, de quibus comici vtriusque gentis nominibus his fabulas confecerunt.

Explicit

Explicita ratio, qua veniunt qui postulant sibi ignosci: nec possunt aliter crimen defendere.

CAP. XXI.

XPRESERVNT duo maximi oratores rationem, quam tenent, qui causas suae diffidentes, ad misericordiam iudicum confugiunt: petuntque cum multis precibus sibi, erratoque suo ignosci: quae causae (si ita illae vocandae sunt) raro, aut numquam in forum veniunt. Demosthenes igitur, cum argueret Aeschinem pravae legationis, ostendere volens crimen id ipsius certum esse, dixit, debuisse eum, si vacuus ab eo crimine foret, relicta illa sua inani defensione, confiteri peccatum & id mali quod acceptum esset, dicere profectum a Philippo, qui fidem violasset, ipsumque astute decepsisset. quod cum non faceret, existimationique ipsius parceret, significabat se in culpa esse, ac publicam dignitatem salutemque patriae pecunia ipsi vendidisse. inquit igitur summus ille orator. Εγω δε, εκεινους ον λόγους ζήτουν παρά τουτου, ει πορ μη πεπρακώς εαυτον εν ανδρες αθηναιοι, εμοι μη χρησαδι ε, τι βούλεθε. επισθουσα. εμπατηθην. ημαρτον. ομολογω. τον δ αβρωπον ο ανδρες αθηναιοι φυλαξειτε. απιστος, γους, ποιηρας. ουχ ορατι δια πεποιικου εμε; δια εμπατητικε; Cicero autem pro Q. Ligario inquit. Causas Caesar egi multas & quidem tecum, dum te in foro tenuit ratio honorum tuorum: certe numquam hoc modo ignoscite iudices, erravit, lapsus est, non putavit, si unquam posthac, ad parentem sic agi solet. ad iudices. Non fecit, non cogitavit, falsi testes, fictum crimen. Dic te, Caesar, de facto Ligarij iudicem esse: quibus in praesidiis fuerit, quaere. taceo: ne haec quidem colligo, quae fortasse valeret etiam apud iudicem: legatus ante bellum profectus, relictus in pace, bello oppressus in eo non acerbus. tum etiam fuit totus animo & studio tuus: ad iudicem sic agi solet. sed ego ad parentem loquor. Erravi, temere feci, paenitet, ad clementiam tuam confugio, delicti veniam peto, ut ignoscas oro, si nemo impetrauit, arroganter: si plurimi, tu idem fer opem, qui spem dedisti. Totam igitur rem diligenter pleneque Cicero exponit. & quae ratio sit depellendi a se crimen, & quae via poenam declinandi, cum id aliquis efficere non valet, sed ad clementiam se confert eius, in cuius potestate est. Videndum tamen an id, quod putat Demosthenes debuisse aduersarium facere, sit omnino deprecatio, siue potius deriuatio criminis in alium: nec tamen non multum retinet illius rationis, quia oportet legatum prudentem esse, & non temere credere: nec purgat eum oratio ea, qua docet, se deceptum esse, & id, quod factum est, factum iri numquam putasse.

Omni tempore ornasse orationem, quae vocantur περίσσια & ὁμοιστίλδντα; nec Isocratem aut Gorgiam illa inuenisse.

CAP. XXII.

GORGIAS Leontinus, non fuit primus, qui captauerit festiuitates orationis, studueritque ut similes voces, similibus responderent. quae nomina Graeci περίσσια vocant. nam Aesopus etiam ille λογογράφος, & qui lepidas, vilesque admodum vitae fabellas conscripsit, fertur, cum rem grauem graui viro exponeret: ipsiusque erratum corrigeret, in hoc quasi lusisse: Solon enim in peregrinatione illa sua Sardes venerat, & cum Craelo rege Lydorum, accersitus ab eo, accuratum, sapientiaeque plenum ac magnitudinis animi sermonem habuerat: nimis tamen liberum, & qui offendere aures opulentissimi illius regis, veritus igitur Aesopus, ne Solon sibi magnum aliquod malum conciliaret libertate illa loquendi, ut prudens vir, & qui diu domi Craesi vixisset: cognitioque haberet mores fortunatorum hominum, veritatis insolentium, dixit oportere cum regibus agere ως ηκιστα η ως ηδιστα. idest, ut relicta concinnitate verborum, sententiam exprimam aut non frequentare congressus ipsorum aut dare operam ut illis placeas ad voluptatemque loquere. fuit igitur aperte illud περίσσιον: similitudoque in ea voce est mirifica duorum illorum aduerbiorum. Recitauit autem hanc vocem Plutarchus in vita Solonis. Sed etiam Laertius narrat Socratem cum de sua temperantia, tenuitateque victus loqueretur, dicere solitum ηδιστα εδιδοντα, ηκιστα οβου προσδιδου. & ηδιστα πίνοντα ηκιστα το μη παρον ποτον αναμενεν. idest libenter comedere, bibereque posse, sine exquisitis epulis ac vino: Lusit igitur Socrates quoque in iisdem aduerbiis. Sed Plato etiam in illis suis diuinissimis sermonibus facit eum huiusmodi festiuitates aucupari, quas Socrates inquit se didicisse a magistris dicendi illius aetatis, quos irridendi animo appellat sapientes. erant autem illi sophistae noti eius temporis, quos semper exagitauit. Sed ut ad Aesopum redeam, idque quod primum ostendere volui, fabulator quoque ille similitudinem verborum vidit ornare orationem, nisi, si putamus Plutarchum ipsum

ipsum, dum colloquium illud commemoraret, ornatum de suo addidisse: nam Solonem etiam fecit, resistentem sententiam illam Aesopi, similitudinem eandem, immutato tamen vno verbo, sequi: inquit enim minime id verum esse, sed oportere cum illis versari ως ηκιστα η ως ηδιστα. idest aut se remouere a congressu illorum, aut quae optima essent, loqui & edere.

Defensa vetus lectio in epistola quadam ad Atticum, contra nouam & opinione nixam, quorundam emendationem.

CAP. XXIII.

ERBA sunt haec Ciceronis, ex epistola quadam ad Atticum, quam ille scripsit post pugnam Pharsalicam & relictas a se partes illas, cum valde commotus foret, & Brundisij iaceret tristis, quod nullum exitum, suae, quemadmodum ipse vocat eam, temeritatis videret. Et me, quod adhuc, saepe rogatus, non fecisti, consilio iuua. scio rem difficilem esse, sed, ut malis. fuerunt autem qui locum deprauatum putantes, corrigere aggressi sunt: emendaruntque, quemadmodum sibi visi sunt, Ut in malis: de qua sua opinione sedulo copioseque disputarunt. ipse arbitror nulli maculae affinem locum esse, & ut paucis, quid de eo sentiam, aperiam. puto malis verbum hic esse, non nomen. quasi dicat, si incumbere in hanc rem volueris & nervos ingenij tui in ipsa contendere, efficies profecto quod vehementer cupio. ut malis igitur idest dummodo hoc potius quam aliud facere volueris. In primis autem me mouet, ut correctionem illam veram non putem, sententia ipsa: non enim necesse fuit id addere, quia nemo fere requirit consilium alicuius, nisi in suis malis rebus: aut saltem difficilibus & obscuris. Existimo demum hunc locum similem esse Terentiano illi ex Eunuchis, cum Gnatho militi respondit. Difficile est. miles autem addidit. Siquid conlibuit. noui te.

Indicatum Sophocleam sententiam, valde vilem vitae, a Terentio quoque celebratam fuisse.

CAP. XXIII.

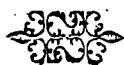

SENTENTIA est grauis, quae hortatur homines, ad studium curamque in rebus obscuris adhibendam: polliceturque, vel potius recipit, si hoc efficere voluerint, eos indagaturos, quae videbantur antea deprehendi nullo pacto posse. edita autem est illa apud Sophoclem a Creonte, loquente cum Oedipo: qui Oedipus non sperabat inueniri posse interfectores Laij, cuius acerbis mors impunita, premebat ciuitatem grauibis malis: dixit igitur ille diffidere non oportere, quia nihil tam occultum foret, quod inuestigari non posset, quemadmodum contra, quod negligitur: sine cura que vlla administratur, facile fallit cunctos. verba poetae sunt.

Το δε ζητούμενον. Αλαπην: εκφώνησε δε τ' αμελούμενον. Non est autem dubium, quin poeta Latinus, in altera scena versatus, eandem posuerit in ore Syri, quem fecit dicentem. Nihil tam difficile, quin quaerendo inuestigari possiet. Placuit igitur mihi hoc admonere propter grauitatem ipsius sententiae, merito celebratae, & elegantiam verborum, quibus illa a Terentio expressa est.

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIONVM LIBER XXXVIII.

Monstrati duo Virgilij loci, rem narrantes, quae videtur ratione carere: disputatumque de via illarum culparum (si ita ipsae vocandae sunt) defendendarum.

CAP. I.

VIRGILIUS narrat Troianos, induciis factis cum Latino rege, libere lignatum profectos: in materia vero, quam exponit eos tunc caecidisse, numerat cedros, quae tamen arbor in hac nostra terra non nascitur. Versus poëtae sunt.

Robora nec cuneis, & olentem scindere cedrum.
Nec plaustris cessant vectare gementibus ornos.

Quaerendum igitur quomodo hoc probari possit: vitio enim datur poëtae fingere aliquid, quod alienum a vero sit: nec respondeat naturae illarum rerum, quas tangunt: decet enim poëma integrum esse & ab omni macula vacuum. quis autem nescit insimulatum eundem esse, quod fecit ceruos ab Aenea in Africa sagittis fixos,

cum tamen in ea parte, in quam venerat, belua illa non reperitur? Existimo igitur ego simile hoc superioris huius, quod nunc ostendi, esse. & sane non nulla huiusmodi peccata inueniuntur apud laudatos etiam poëtas: ita namque cupidi illi sunt ornamentorum, ut non caueant, neque magnopere reformident huiusmodi culpas. Aut igitur huc confugiendum est, & exemplo reliquorum, haec culpa ipsi condonanda: aut, cum cedrum appellauit, intellexisse ipsum propter similitudinem iuniperum putandum. quod verius puto. Plinius certe iuniperam assimilem cedro esse inquit. nam, quod addidit poëta, ornate hanc stirpem volens & naturam ipsius aperire, olentem, congruit etiam hoc mirifice huic, frequenti in hac tellure, stirpi: suauitate enim odoris, foliis, baccis, ut aliis rebus, valde similis ipsa cedro est. & si vincitur ab ipsa bonitate huius naturalis dotis. Huic simile est illud eiusdem e Georgicis, nescio quomodo appellem, quod cum de pastoriciis canibus praeciperet venatuque, inquit.

Saepe etiam cursu timidos agitabis onagros,

Et cantibus leporem: canibus venabere damas.

Neque enim onagri vlli in Italia: quibus populis videtur ille artem colendi agros & pascendi tradere voluisse, neque in vicinis etiam regionibus. testatur hoc M. Varro in libro de re pecuaria, de asinis loquens. cuius haec verba sunt. Horum genera duo. vnum ferum, quos vocant onagros, in Phrygia & Licaonia sunt greges multi. Praeterea ita celeres illi sunt ut in cursu sumperari non possint, ne a velocissimis quidem equis: narrat hoc accurate Xenophon in i. libro *αναβάσεως*: cum enim Graeci, qui secuti fuerant Cyrum minorem, cum reliquis ipsius copiis venissent in ea loca, in quibus magna vis foret horum ferorum asinorum: erat autem illa Arabia: conatique essent, impositi equis ipsos captare: facile cognouere se frustra illo modo laborare. quia celeriores illi in cursu forent, quare artem adhibuerunt, & plures, distantibus locis, positi, ita ipsos iam defatigatos excipiebant. carnem vero eorum similem esse commemorat carni ceruorum.

Defensus Aristoteles a turpi crimine, quod ipsi obiecit iniuste, qui historiam eius rei ignorauit.

CAP. II.

VNGAR ego officio fortasse non valde necessario, sed certe debito & pietatis pleno: cum enim extiterit qui Aristotelem accusarit: atque improbe fecisse dixerit, quod in i. libro *πολιτικῶν*, in refellendo statu illo ciuitatis, qui ab Hippodamo Milesio informatus est, nulla fide vsus fuerit, sed longe aliter atque ille fecerat remp. eam exposuerit: mul-
taque

taque ei affinxerit, quae numquam ab homine prolata fuerunt. docebo hoc verum nullo modo esse: fideliterque, ut decebat, se summum philosophum in toto illo negotio praestitisse: cum enim libros eos Aristotelis non solum accurate legerim, sed etiam studio meo a multis mendis purgarim: idemque in animo habeam magis adhuc lectionem eorum vigilijs meis adiuuare, pati non possum auctorem ipsorum falso tanti criminis insimulari; defensio autem illius loci facilis est: & argumentum, quo aduersarius vitur in ipso arguendo, inane: neque enim Hippodamus ille, cuius sententias multas e Stobaeo collegit, idem Hippodamus est atque ille, cuius remp. non satis bene constitutam esse probat Aristoteles: Hippodamus enim Aristotelis Milesius fuit, Stobaei vero (ut existimare licet) Italicus, quod disciplina illius & sermo etiam Doricus, quo vitur, declarat. alter Hippodamus Ionico vsus fuisset: Miletus enim Ioniae ciuitas fuit. Hoc saltem admonere debuit ipsum, valde peritum Graecae linguae, ut Hippodamos eos diuersos esse cognosceret. Quanto autem plura sunt, quae indicio Stobaei, in scriptis ipsius Hippodami discrepant a sententijs Aristotelei, tanto facilius intelligere poterat ipsos longe alios esse: neque enim existimandum est philosophum ita perfricuisse frontem, ut tam aperte mentiretur, praesertim eo tempore, cum omnes nullo negotio hoc redarguere potuissent. Quod autem Aristoteles significauit, eum, quem improbat, Milesium fuisse, putari debet id fecisse, ut distingueret ab altero hoc, eodem nomine vocato, Pythagoreo.

Scisse Drancem Virgilianum, quae potissimum regiae virtutes sunt: assentique ipsi Graecos maximos poetas.

CAP. III.

DISERTVS fuit orator (ut a poëta quoque ille dictus est) Drances Virgilianus: cognoscitur id multis modis: in quibus, etiam hoc, quod cum laudare vellet Aeneam, cuius rebus, contra studium Turni, vehementer fauebat, missus ad eum legatus a rege Latino, commendauit ipsum praesentem a duabus, quae requiruntur in vero rege, maximis virtutibus, id est iustitia & fortitudine, siue scientia rei militaris. haec autem verba ipsius sunt.

O fama ingens, ingentior armis

Vir Troiane: quibus caelo te laudibus aequem?
Iustitiae ne prius mirer, belli ne laborum?

Homerus quoque, quo loco ornauit Sarpedonem mortuum, laudi ipsi dedit, quod iustitia & viribus liberaret omni malo Lyciam, quam terram ille regebat: ita enim de homine locutus est: veteribusque ipsius honestis factis.

Ὁς Λυκίην εἴρωτο Δίκαστιν, καὶ Διὶν ὄσ.

Vetus autem scholion in eo loco citat duos senarios Aeschyli, qui, grauis & eruditus tragicus, fuerat eiusdem sententiae: dixeratque copulam duarum harum rerum esse praeter ceteras omnes, solidam ac firmam: inquit igitur.

*Ὅπου ἔστι δίκης συζυγοῦσι καὶ δίκῃ,
Ἡία εὐωχίς τις δὲ καρτερωτέρῃ;*

Non sunt autem hi in his fabulis ipsius, quae restant. Recte igitur fecit Drances, qui haec potissimum celebrauit, in eo, quem ferre in caelum volebat.

Oui vitellum a Graecis, ut a nobis, duobus nominibus vocari.

CAP. IIII.

VOCABANT in ouis Graeci *χρυσά*, ob similitudinem huius materiae, non *οἰσά* solum: quod & ipsum nomen a colore ipsis inditum est, quos Latini vitellos appellare consueverunt. nos quoque patrio nostro sermone eandem rem duobus nominibus ostendimus. quorum alterum respondet huic Graeco verbo: nam a colore ductum est, & si non omnino eodem, sed aliquantum variato, id est voce, quae rufum, non fuluum valet. Quod igitur coniector respondit (ita enim interpretatus est Cicero, quem Graeci *ὄνειροκρίτην* dicunt) cum ad eum quidam detulisset, somniasse se ouum pendere e fascia lecti sui cubicularis, thesaurum defossum esse sub lecto, facilius admonere ipsum potuit thesaurum illic latere, ob communionem illius vocis, quae vna geminas res significat, id est aurum & vitellum. quare acute ille postea respondit, cum visus ipsi foret nimis parca se com-
pensasse, qui admonitus fuerat: miserat enim ei tantum quantum visum fuerat de argento:
Nihil enim ne inquit de vitello. totam rem accurate exponit Cicero in ij. libro de dignatione,
Graeco

Græco hoc ipso nomine vsus est Athenæus, cum loqueretur de olla, quam, refertam optimis odoribus & suauissimis escis, vocabant λωπάδα (rodanica), vel potius coqui nobilis verba poneret: in illis enim rebus exponendis, quæ valde prædicabat, hæc nominauit: inquit igitur in ix. libro. καὶ τῆν αὐτὴν τῶν χρυσῶν, μετ' ἃ ἔλασκον. γάρος. πέπερι. δίνον, & quæ sequuntur.

De fructu, qui capitur ex historia, idem existimasse Plutarchum, quod sensit M. Cicero.

CAP. V.

ARRAT Plutarchus in vita ipsius, de diligentia loquens, quam adhibuit Paulus Aemilius, qui deuicit Persem, regem Macedonum, in ornanda vita sua & omni virtute expolienda, solitum cum tamquam in speculum, inspicere in historiam atq; ita studiose semper conatum esse imitari virtutes & præclara facta eorum, qui illic laudati forent. hæc autem profecto non parua utilitas est, quæ capitur ex historia: ipsiusque omnes qui volunt & animum eo intendunt, participes esse possunt: exposita enim historia est cunctis hominibus: nec ullos mortales a se tenet. sed tamen aliquanto maiores & vberiores inde fructus videntur capere posse, qui ipsam scribunt: subtilius enim ipsi ponderant quæ laude digna sunt, & quæ contra, omneque studium suum ponere debent in hominibus, qui recte aliquid fecerint, & vtilis valde ceteris fuerint, celebrandis. turpe autem ipsis foret, ea, quæ illic commendarint, vita & factis non exprimere. Quare Cicero in epistola illa longa ad Q. fratrem, plenaque optimorum præceptorum, cum idem de hac re sentiret, ita locutus est. ostendebat autem tunc Quintum multos secum habere, socios illius muneris, qui toto animo seruirent laudi & honori ipsius. Tubero, quem ego arbitror, præsertim cum scribat historiam, multos ex suis annalibus posse deligere, quos velit & possit imitari. sunt igitur duo hi loci valde similes & ostendunt nobis, quo animo & consilio historiam in manus capere debeamus. Insimulatum autem fuisse Sallustium a Græco homine, qui & ipse in eodem studio versatus est, notum puto. quod nullam in partem imitatus fuisset eos, quos in historia sua in caelum tulerat: nec virtutes eas vita reddidisset, quas in aliis commendarat. vt tamen aliquid adferam, quod valeat non nihil ad eum purgandum, arbitror ipsum postquam ex Africa rediit, quam expilauit, tedio illarum rerum confectum, se historiae scribendæ dedisse. nam ipse quoque fatetur se in via vitæ antea errasse, & in vitiis communibus illius ætatis prius volutatum esse.

Inspirare aliquid aliquibus, quod inquit pluribus locis Virgilius, videri sumptum ex Homero.

CAP. VI.

PRÆ profecto atque eleganter Virgilius, imitatus Homerum, dixit inspirare venenum, inspirare ignem, quod ille, nomine mutato, inquit, ἐμπνέων μένος: vsus autem est pluribus locis hoc suo verbo Latinus poëta: in primis autem eximie cum fecit Venerem erudire filium: instruereque ipsum, vt melius efficeret, quod volebat: ac tempus illud requirere, suspicabatur, idest vt in animo Didonis πῶς dos excitaret: inflammaretque ipsam amore Aeneæ. inquit igitur illa.

Occultum inspiret ignem: fallatque veneno.

Vbi autem Vlysses apud alterum poëtam admonet Achillem, vt antequam educat copias in aciem, iubeat milites curare corpora: quia proelium longo temporis spatio perduraturum erat: acriter pugnaturis Græcis ac Troianis, cum deus ambabus partibus robur dederit, ita locutus est.

Ὅτε εἴπῃ, ἐμπνέουσι μένος μέγα ποιμένι λαῶν.

In alio autem loco superioris libri, qui ante illum est, cum idem significare vellet, verbum mutauit ac pro ἐμπνέουσι vsurpauit ἐνέουσι. intelligo cum poëta fecit Theridem in pectus Achillis, prodicuri in aciem; postquam diu cessauerat ab armis, inferere robur ac vires: erat enim tunc ille confectus maerore ac vigiliis propter amissum sodalem. verba poëtae sunt.

Μένος πολυδαρσέες ἐνέουσι.

Praeterea eodem pacto in xv. vnde exemplum supra duximus, de Apolline, qui in fugam vertit Græcos.

Εἰς ἅπαντας ἐπύλαον

ἦν ἡ φάβου.

In fine tamen v. libri eiusdem operis, idem prorsus ostendere volens, neutro eorum vsus est, sed pro illis cepit, quod simpliciter valet, dedit: inquit enim,

δοῦναι

Εἰς ἅπαντας

Εἰς ἅπαντας τοὺς ἅπαντας διουμένην περὶ τῆς ἀδύτης Δόκε μείος καὶ δάρος.

Sumpsit igitur Virgilius ab Homeri certo loco, non solum rem ipsam, verum etiam aliquo modo verbum, quo illa gesta fuisse narratur: eodemque saepe postea recurrit, cum Homerus ipsum variauerit: perspicitur enim Maro ipso delectatus fuisse, vt cum de Alecto inquit. Vipeream inspirans animam: & de apibus; Laetaeque venenum Morfibus inspirant: nec non de Aeneas; Magnam cui mentem animumque Delius inspirat vates. Et tamen aliquando & ipse illud variavit, ac pro ipso Immisit inquit, nisi fallor, vt in hoc versu. Immisitque fugam Teucris, atrumque timorem. Quo tempore videtur voluisse exprimere locum poëtae, quem supra testimonij loco citauit.

Declaratum, vocem acutam & grauem T. Attici, expressam ab eo fuisse e Platone.

CAP. VII.

EOERAT accurate T. Pomponius Platonem: ac sine testimonio indicioque vltimo, verum hoc esse facile quilibet crederet: cui enim magis politissimus, idemque grauissimus scriptor familiaris esse debuit, quam ornatissimo & doctissimo Romano homini? vel potius paene Græco. quin certe, quod ille scripserat in epistola quadam ad M. Ciceronem sapienter & acute e Platone acceptum sit, dubitari non potest. verba Ciceronis ponam, cum eo de sententia illa, quam vt ingeniosam ac verè editam probat atque animo receperat, agentis. Sermo autem est de Cn. Magno; qui reliquerat Italiam. Sol (vt est in tua quadam epistola) excidisse mihi e mundo videtur. Platonis autem locus est in oratione, qua laudantur publice Athenienses, qui interfecti fuerant in bello pro patria. ὡσαύτως ἔτι ἐκ τῶν καθ' ἑσθλοῦς κόσμου τῶ φῶς ἐξέλοι, δυσχερὲς καὶ χλεπὸς ἄπας ὁ λαὸς μένος βίος γένοιτ' αὖ, οὕτω τῆνδε τῆν ἀδύτης ἀναρεθείτων ἐσκότει καὶ πολλὰ δυσκλεία πᾶς ὁ πρὸ τῶν ἡλίου τῆν ἐκάντων γέρονε. Plenius autem, copiosiusque totum simile persequitur Plato, quod tortasse fecerat etiam in illis suis litteris Pomponius, sed Cicero rem ipsam tangere: iudiciumque Attici laudare satis habuit. Non est autem dubium, quin Plato, φῶς dicens, solem lucemque illius intellexerit: neque enim aliunde lumen habemus. Animaduertendum etiam Cicero nem quoque ipsum statim, imitatione Attici, aliud simile attulisse, quod & ipsum ostenderet quantum damni factum putaret consilio illo, quod ipse numquam probauit, Pompeij, relinquendi Italiam.

Demonstratum, vti aliquando Ciceronem sententiis quibusdam Homeri: atque id ita obscure, vt vix cognoscatur.

CAP. VIII.

NON est dubium, quin Cicero, cum in libello de senectute inquit. Optimis auspiciis ea geri, quæ pro reip. salute gererentur: quæ contra temp. fierent, contra auspicia fieri, de quo aliquando a me per litteras quaesuit, probus & eruditus adolescens, Augustinus Paganellius; qui cum prius humanioribus litteris, vt decet nobilem hominem, diligenter incubuerit, nunc ad ius ciuile perdiscendum se totum contulit: non est inquam dubium, quin respexerit ad sententiam illam Homericam.

Εἰς οἶαντες ἀριστοῦ ἀμωμάτου ποδὲ πατρὸς. Quæ vsus est etiam M. Cicero verbis iisdem Græcis: suoque illi tempore accommodauit, in epistola quadam ad Atticum. Vtilis autem illa est consilio eius, qui gerit aliquid contra auspicia: & tamen publicum bonum sedulo procurat, quod certis quibusdam temporibus fecerunt non nulli optimi & clarissimi viri. Sed etiam similitudinem aliquam illius retinet alter hic locus ex xi. Philippica Ciceronis, cum ille in senatu laudaret, non defenderet solum, M. Brutum & C. Cassium, quos, non expectata auctoritate publica, putabat Dolabellam persecuturorum: cum ille se magno scelere contaminasset. Nec enim nunc primum aut Brutus aut Cassius salutem libertatemque patriæ legem sanctissimam & morem optimum iudicauit. Facturi sane illi erant contra leges scriptas & instituta: neque omnimodis priuatos publicas iniurias persequi, sed ipsi propositum habebant (vt inquit) salutem ciuium ac patriæ libertatem: conuictorantque mentem ad naturæ legem, quæ non solum concedit, sed etiam iubet hoc fieri ac se nullo metu administrari.

Indicati duo loci Latinorum auctorum, aliorum industria subtiliter emendati.

CAP. IX.

AGNUM damnus Latinus sermo fecit, quod libri Sex. Pompeij de significatione verborum, vetustate paene consumpti sunt: diligens enim hic & eruditus grammaticus multa notarat, quae valde pertinerent ad rationem ipsius aperientiam ac veterum consuetudinem tradendam, cunctaque illa summo studio testimoniis optimorum auctorum confirmarat. declarant quanta utilitas inde capi

potuerit reliquiae paucae ipsius, quae extant, licet mancae atque interruptae. Huic graui malo remedium, quod potuit adhibuit doctissimus & optimus vir Antonius Augustinus: vt enim vestigia ipsius, quae restant, curauit excudenda, cuiusmodi illa erant, ita locos complures eiusdem suppleuit atque interpretatus est. Cum autem in illis suo loco legatur.

Neutiquam

cum ait sec
lorum aspect
neutiquam

venit in mentem Riccardo Riccardio, probo & erudito adolescenti, & quem ego propter suauissimos ipsius mores valde diligo, legi debere, quod ad exemplum facit. Sed mihi neutiquam cor consentit cum oculorum aspectu. qui versus antiqui tragici, apud eum ab Alcmaeone pronuntiat, legitur nunc in libro de academicis quaestionibus. qui vocatur Lucullus duobus locis, priore integer: posteriore dimidiatus, cum autem id verum omnino putem, volui ipsum in his meis libris memoriae prodere: faueo enim bonis ingeniis: ipsaque quacumque ratione possum, orno. Sed redibo ad Augustinum: est ille quidem multo grauioribus litteris instructus: & iis demum omnibus, quae conueniunt personae episcopi, quam sustinet, sed tamen has quoque humaniores litteras enixe adiuuit, vt notum omnibus studiosis ipsarum est. Notabo hic ego nunc, quod ille in epistola ad Laelium Taurellium voluit mihi per eum significari. se arbitrari locum hunc Ciceronis e iij. libro de natura deorum. Itaq; & fontis delubrum Marso ex Corsica dedicauit, mendosum esse: legique debere pro Marso, Maso vt C. Papirius Maso significetur, qui de Corsis triumphauit: id quod praeter fastos capitolinos, Plinius & Plutarchus memoriae prodiderunt. Sed hoc etiam cognomen, vnum e multis, fuisse Papiriorum intelligitur indicio Ciceronis, apud quem recte nunc studio meo illud scriptum est, quod ego inueni in optimo illo exemplari, quod secutus sum: prius enim perperam legebatur in excusis, Maso & Massones, cuius tamen lectionis integritatem quidam non videntes, ad vitiosam, quod eos facere non oportebat, redierunt. haec igitur verba ipsius sunt ex epistola ad Paetum: Deinde L. Maso aedilicis. inde multi Masones: quae cuncta sedulo Antonius Augustinus argumenta collegit, vt coniecturam suam confirmaret: & tamen in satis antiquo libro, qui custoditur in diui Marci bibliotheca Marso scriptum est; quod ego testari volui, non, vt fidem illius emendationis minuerem, sed, vt acumen industriamque correctoris auerem. Sed etiam in nominibus illis fluniorum, qui infra nominantur, apud eum discrimen nullum est: quae tamen nomina suspecta sunt aliquibus: putanturque mendae aliquid continere.

Disputatum de dubia & incerta scriptura Ciceroniani loci, in quo agitur de Dionysij Siculi rogo.

CAP. X.

V. hic locus e iij. de natura deorum de Dionysio tyranno. Atque in suo lectulo mortuus, in tyrannidis rogam illatus est. non eodem modo in omnibus libris legitur, & non solum excusis, verum etiam calamo exaratis: sunt enim in quibus tympanidis pro tyrannidis scriptum sit, ipse sane olim malui tyrannidis in meis excudi, quia in fideliore exemplari, ita scriptum offendi: idem tamen fateor videro me librum litteris Longobardis exaratum, in quo erat tympanidis. Cum igitur de hoc dubij animi forem, & quid quid legerem, quod hic faceret, attente legerem, numquam potui penitus fortipulum hunc ex animo meo euellere. loci etiam, quos speravi hoc declaratos, non fefellerunt. ipsos tamen nunc notabo. Athenaeus igitur in v. libro, vbi disserit de admirabili libris quibusdam fabricis, citat Moschionem quendam, qui collegerat multos maxime laudatos ob constructionem ipsarum aut accuratam descriptionem, in quibus mentionem facit Timaei historici, qui de funere Dionysij, & rogo magnificentissimo, in historia sua locutus fuerat.

Verba haec ipsius sunt, Τιμαίος δὲ ὑπὸ τῆς πυρᾶς, τῆς κατὰ κοινὴν ἀδείσαν, διήγησεν.

διονυσίου, τῷ στικελίῳ τυράνῳ. Sed Theon quoque sophistes in progymnasias suis, quo loco exponit multa exempla accuratarum ἐκφράσεων apud veteres: in aliis enim commemorat Philistum in xi. libro historiae descripsisse eximie funus Dionysij & pulchritudinem, ornatumque ipsius rogi. Verba haec ipsius sunt. ὅς δὲ τῆς ἰατρικῆς τὴν ἐκφοράν αὐτοῦ καὶ τῆς πυρᾶς τὴν παιμολίαν. Quod si scripta alteriusutrius duorum horum scriptorum ad nos peruenissent, omnis illa pompa funeris nobis nota fuisset: nec quicquam, quod in ea factum esset, nos fefellerit: nunc autem nihil inde certi elicere possumus in tanta breuitate illius narrationis.

Vetium fuisse prisorum diis, vt fabulae poetarum & Graecorum & Latinorum ferunt, quod factum ab vno eorum foret, ab altero temptari.

CAP. XI.

PINIIONEM, quam habebant veteres illi Graeci de instituto quodam deorum & more, significatam ab Ouidio in xiiij. libro μεταμορφώσεως, cum ipsam inuenim apud Euripidem quoque, libet mihi adnotare. Est autem mos ille & lex haec. Non licere alicui deo, quamuis factum non probarer, quod antea ab alio deo gestum esset, disturbare. nam quin, ante quam res exitum habuisset, solent aduersari voluntati ac studio aliorum, non est dubitandum: crebra enim huius dissensionis animorum exempla sunt apud Homerum. & tamen semper, si diligenter attenditur, illa administrabantur contra consilium Iouis. Ouidij igitur verba sunt.

- Et clausura fuit, nisi quod rescindere numquam
- Dis licet acta Deum.
- Euripidis vero ex Hippolyto coronato haec.
- Θεοῖσι δ' ἄδ' ἔχει νόμος
- Ὅς δὲ τις ἀπαγγέλῃ βούλεται προθυμία
- τῆς πῦρ θύλοντος, ἀλλ' ἀφισπόμεθ' αἰεὶ.

Est autem locus in extrema fabula, cum Diana consolatur Theseum, quod innocentissimum filium, errore ductus, necauerit: seque eodem tempore purgat, quod ipsi, qui toto pectore eam cotebat, auxilium non tulerit: exponitque verbis, quae posui, hanc legem. nam se non passuram fuisse, vt ille Veneris odio interiret, nisi Iouem timeret, testatur. ac depulsuram prorsus a se fuisse hanc turpitudinem: ignominiam enim suam ducebat, quod castissimus adolescens ac studiorum suorum aemulus, fraude illius interemptus esset.

Multis verbis ostendisse Terentium, quod vno significant Graeci: vitium scilicet, cui plurimi affines sunt.

CAP. XII.

CVSAVIT Charinus in Andria Pamphilum: grauiterq; in eum inuectus est, quod promissa non seruasset: in illo autem in simulando, cum putaret eum primum pudore deteritum, ne sibi, quod petebat, denegaret, ceteros etiam, qui eadem culpa affines sunt: parque ingenium habent, reprehendit: consuetudinemque illorum maxime improbauit. his autem verbis in ea re vsus est.

- Immo id genus hominum est pessimum
- In denegando modo quis pudor paululum adest:
- Post, vbi tempus promissa iam perfici
- Tum coacti, necessario se aperiant:
- Et timent: & tamen res premit denegare.

Significauit igitur poeta multis illis verbis vitium, quod vno exponunt Graeci auctores: δυσκολία enim ipsi appellant hunc pudorem, malum scilicet ac non parua reprehensione dignum: praestaret enim denegare aperte, quod aliquis facere non vult: siue quod ab ipso parum honeste postulatur. De hac, sane non parua culpa, libellum confecit Plutarchus, in quo conatus est summo studio purgare animos nostros hac labe: multaque excogitauit, quae plurimum valent ad hanc maculam delendam. Cicero in epistola quadam ad Atticum Graeco nomine in ea significanda, vsus est: inquit enim. De summa autem agi prorsus vehementer & seuerè volo: & si sponsores appellare videtur habere quandam δυσκολίαν, intellexit autem (vt opinor) rem eam esse, quam non possumus satis verecunde temptare: pudoremque suadere nobis, vt id timide agamus. quia cum aliter fieri potest, non valde decet, non omnino asperum creditorem, molestum esse sponsoibus.

Indicatus locus Homeri, qui, tenuem rem tangens, valde similis est Terentiano.

CAP. XIII.

VIDIT quoque Homerus, qui cum oculis orbatus esset, mentis tamen luminibus cuncta, minuta etiam cernebat, multum valere ad amorem erga aliquem gignendum: ipsumque diligenter in animo postea conseruandum, infantem eum, tenerumque; adhuc: & cum primum ille natus est, manibus cepisse; & in sinu etiam gestasse: cum enim comicus in Adelpis induxerit callidum seruum, ita loquentem, qui cum simularer, hoc tamen ad iniuriam illam augendam accommodatum esse intelligebat.

Non puduisse, verberare hominem senem:

Quem ego modo, puerum tantillum in manibus gestauis meis.

Epicus ille antea Penelopem de Euryclia, nutrice ipsius, fecit hoc Vlyssi dicentem, quem adhuc virum suum esse nesciebat.

Ἡ κείνον δὲ πρῶτον εὐτρέφον, ἃ δ' ἀτίταλσον,

Δεξαμένη χεῖρασι, ὅτε μιν πρῶτον τίκε μήτηρ.

Docet autem se potissimum ipsam eligere illi muneri obeundo: pedibusque Vlyssis lauandis: quia existimabat eam id libenter facturam, cum ipse valde similis foret alumno suo, non corpore tantum, verum etiam oratione & consilio. Inde autem nata est ἀναγνωρισίς: cognouitque nutrix nota illius vulneris, quod olim acceperat in crure, esse illum Vlysem. Huiuscemodi etiam est illud in eadem Terentij fabula ab eodem seruo prolatum.

Et quidem tuo nepoti, huius filio,

Hodie primam mammam dedit haec.

Subtilis & plena artificij ratio, qua vsi fuere duo magni auctores, in eo, quod voluerunt, in caelum ferendo.

CAP. XIII.

ROBATVS merito est locus Homeri: artificiumque ipsius valde celebratum, qui cum induceret Achillem laudantem arma, quae studio gratiaque matris fabricauerat ipsi Vulcanus, fecit illum dicere, arma ea talia esse, qualia decet esse deorum opera. cum igitur ministerium Vulcani tenuerit: nec satis dignum opus persona alicuius dei, non potuit magis ipsum extollere, quam fecit ingenio suo poeta: & sine dubio haec sola laus superat ceteras omnes, quibus aliquis bonitatem & pulchritudinem eorum armorum commendare potuisset. Achilles verba sunt haec.

Μήτηρ ἐμὴ, τὰ μὲν ὄπλα θεὸς πόρρον, δι' ἐπιπέτης

Ἐγὼ ἔμῳ ἀθανάτων, μὴ δὲ βροτῶν ἀδράξαι τέλεισσαι.

Vidit autem antiquus quoque grammaticus acumen huius sententiae, cuius haec declaratio extat, vna illarum declarationum, quas ego saepe non sine causa laudo: ille etiam simile quiddam monstrauit apud alium & ipsum valde celebrem poetam: scholion ipsum, ut inueni in veteri exemplari, hic ponam, quia elegans & eruditum est. ὃ δ' ἔαυτῷ τὸ πρῶτον τὴν ὑπαβολὴν ἔχον, ὑποβόησαν ἐπὶ δὲ χεῖρασι μέγιστα, καὶ ἀνακρίων, καὶ μάλα δὲ ὡς ἐπὶ θεῶν θύοντος, αὐτὸν αὐτῷ συγκρίσασθαι. quod igitur Anacreon dixit liberum patrem fecisse, ut decet, par profecto huic est. Nisi fallor autem simile huic etiam illud Ciceronis in epistola quadam ad Atticum, quo laudauit litteras certas quasdam ipsius, ad filium suum scriptas, quem voluerat ab eo per litteras castigari, quia Athenis non nullis in rebus flagitiose se gesserat: inquit igitur. Ad Ciceronem ita scripsisti, ut neque seuerius: neque temperatius scribi potuerit: neque magis quemadmodum ego maxime vellem. Extremum igitur hoc plus in hac re valet, quam ea, quae supra posuerat M. Cicero: & si diligenter attendimus, totum est. Nec tamen subito eo se contulit, ut fecit Homericus Achilles, sed prius adhibuit non nulla, quae ostenderent prudentiam earum litterarum, hoc tamen, ut firmius, maiorisque ponderis in extremo posuit. Nec existimari debet hoc Ciceronis non simile esse illi Homericis, quia personae aliae sunt & quasi contrariae: Achilles enim apud eum dixit, opus illud respondere virtuti deorum: nec aliud sane a Vulcano expectari potuisse. Cicero autem ad se iudiciumque suum rem refert: nec Atticum attendit, qui litteras scripserat, quia huius rei norma esse debebat voluntas Ciceronis. praeterea non erat Pomponius is, unde quidquid exierat, subito posset absolutum & perfectum putari.

Ἡ δὲ τὴν ἀποστολὴν ἐπιπέτης ἐπέθηκεν, ὡς ἐπὶ θεῶν θύοντος, αὐτὸν αὐτῷ συγκρίσασθαι. Varietas

Varietas opinionis de veritate lectionis Aristotelei loci, inter auctorem & Dionysium Lambinum.

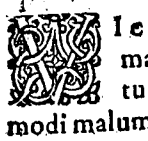
CAP. XV.

OLLEM Dionysium Lambinum, magni ingenij virum, magnaeque doctrinae, corrigere aggressum esse locum hunc e vi. libro de moribus ad Nicomachum, qui a mendo vacuus est: nec vlla correctoris opera eget. nam praeterquam quod in omnibus calamo exaratis exemplaribus, hoc modo legitur, sententia ipsa praecleara & subtilis est. quare non video cur, cum ita res est, oporteat veterem scripturam immutare. Est autem, vbi de sapientia differit: & ex quibus rebus ipsa conflata sit, declarat. ὡς εἴη ἂν ἡ σοφία νοῦς καὶ ἐπιστήμη, καὶ ὡς ἄλλοι κεφαλὴν ἔχουσα, ἐπιστήμη τῇ τιμιωτάτων: cum enim iam ostendisset sapientiam esse mentem ac scientiam copulatas: & quasi quoddam concretum ex ambabus illis, magis adhuc aperire studens vim & naturam ipsius, vltus est aliquo modo imagine: & ante oculos rem constituit, addens ipsam scientiam esse rerum maximarum: & omni honore dignissimarum (nam stratum & materiam etiam monstrare voluit). quae scientia, tamquam caput haberet: caput autem vocat mentem, cuius vi & auxilio percipiuntur definitiones: initiaque scientiarum. quae definitiones a scientiis ipsis non explicantur: vnde e primo quoque libro posteriorum analyticorum haec ipsius verba sunt. λέγω δὲ νοῦν ἀρχὴν ἐπιστημῶν. cognitio igitur, exquisita etiam illarum rerum, quae proficiuntur a principiis sine mente, aliquo modo capite careret: quia initia scientiarum, vnde illa, quae demonstrantur apta sunt, non perciperet: mente namque solum principia scientiarum intelliguntur: secum autem illa mentem habens, & quasi capite ipsi addito, absolutissima perfectissimaque est: videt enim quoque, vnde illa nascantur. Nam, quod addidit ὡς ἄλλοι, perspicitur facile cur id fecerit: si namque simpliciter vocasset mentem caput, timuit, ne translatio inuerecundior videretur. quare immutauit eam & ex ipsa imaginem fecit: atque ita retinuit perspicuitatem & reprehensionem vitauit. hoc autem accuratissimum hunc scriptorem semper facere, cum periculum hoc reformidat, a-pertum est: crebraque sunt apud eum huius locutionis exempla. Quod vero Lambinus, dempta e dictione κεφαλὴν extrema littera: variatoque ita casu, putat legendum ὡς ἄλλοι κεφαλὴν ἔχουσα, praeterquam quod fortasse durior hic termo illic esset, non congruit sententiae: non est enim sapientia scientia, quae rationem capitis habeat ad res illas praestantes, quas perscrutatur, sed sociam dicta ipsa est habere illius muneris: & tamquam ducem, mentem, quae ipsi est instar capitis. Cum autem auctoritate quoque opinionem suam Lambinus confirmari: dixeritque idem de hac re, quod sibi, videri M. Antonio Mureto, docto sane viro, opponam illi auctoritatem non minorem Antonij Angelij, de quo cum quaesissem, quid sui iudicij esset de quaestione hac, ut de alijs etiam aliquando non sine causa facio, totus in meam sententiam venit. Est vero hic ingenio tali & eruditione, ut praecclare de his rebus existimare possit: nam & Aristotelis rationem omnem cognouit, & litteras Graecas a pueritia ita percepit, ut ipsas, veteribus illis Athenis, non in Italia didicisse videatur: & ne diutius de doctrina ipsius loquar, is imple est, ut nullam in partem fratri suo Petro Angelio cedat, cuius nomen valde notum & celebre est, propter multa ingenij ipsius monumenta, praeterquam quod ille Pisis, in qua vrbe humaniores litteras, disciplinamque vitae ac morum docet, voce, quae quantaque sit ipsius, scientia optimarum artium, cotidie declarat.

Victoriam illam in primis amandam esse, quae nos ac res nostras a perferri etiam temporis periculis, tutas reddit.

CAP. XVI.

VICTORIA profecto illa vera integraque est: & ut eam obtineamus, eniti semper magnopere debemus, quae non tantum nos nostrosque praesenti periculo ac seruitute liberat, verum etiam futuro: securoque penitus nos reddit, ne amplius huiuscemodi malum timeamus. Hoc vero existimatur ostendere voluisse Homerus, cum fecit Hectorem hortantem suos, ut fortiter pugnarent: commemorantemque bona, quae inde nascuntur, dixisse.

Ἀλλ' ἀλοχος τὸ σὸν καὶ παῖδες ὀπίσσω
καὶ δίκης καὶ κλήρος ἀκήρατος:

Extrema enim illa vox antecedentis versus, ac quod addidit, ὀπίσσω, hoc sine dubio valet: perpetuamque illam salutem futuram pollicetur: consecuturosque eos esse finem ralem, ut numquam interrumpi labefactaque possit. Hoc olim animaduertit eruditus vir, cuius hoc scholion extat in eum locum: laudat enim poetam,

poëtam, qui addiderit, ἐπίασθαι. docetque pusillum illud additamentum magnam vim habere ad eos alacres reddendos: est autem hoc. καλὴ δὲ καὶ ἡ προδίκη τοῦ ἐπίασθαι, αἰώνια διαδοχὴν τοῦ πλοῦτος περιπέσεια. Simile igitur est huic illud T. Liuij, cum exposuit qua hortatione vsi fuere duo maximi duces P. Scipio & Annibal ad animos suorum militum ad graue illud proelium, quod in Africa commissum est, exacuendos: eodem enim se ambo contulere & quem viderunt maximum stimulum futurum, illis admouerunt. Pronuntiant ambo vt arma expedirent milites: animosque ad supremum certamen, non in vnum diem, sed in perpetuum, si felicitas adesset, victores.

Elegantem modum loquendi, quem vsurpauit Maro, videri acceptum ab Homero.

CAP. XVII.

Virgilius duobus locis, quos nunc ego recordor, inquit. Donat habere, primum de lorica Demolei: deinde de Palmi Thyrreni armis, qui a Mezentio in pugna obruncatus fuit, videtur accepisse ab Homero: ad exemplarque ipsius protulisse. Prioris loci verba sunt haec, inde accepta, vbi Aeneas donis muneribusque decorat, qui vicissent in cursu nauium.

- » Loricam, quam Demoleo detraxerat ipse
- » Victor apud rapidum Simoenta sub Ilio alta.
- » Donat habere viro, decus & tutamen in armis.

Posterioris vero Latini loci haec.

- » Armaque Lauo
 - » Donat habere humeris & vertice figere cristas.
- Homerus autem de armis, quae Patroclo mortuo Hector eripuerat: sociisque ad urbem gestanda dederat, videns eam rem sibi gloriae futuram, inquit.
- » Δίδου δ' ὄγε πύχρα καλὰ
 - » Τρῶσιν φέρων προτὶ ἄστυ, μίχα κλέος ἔμμενοι αὐτῶ.

Monstratus locus Ciceronis, valde similis loco Homeri, quippe cum ambo augeant, quod exponunt: nec augeant tantum, verum etiam illustrent.

CAP. XVIII.

INDICAVO locum Ciceronis, valde similem loco Homeri: ambo enim eodem pacto rem auxerunt: ac quod ostendere studuere, paene ante oculos eorum, qui audiunt, posuerunt: Poëtae igitur, cum Achilles ad contionem vocasset principes exercitus, vt illis spectantibus, reconciliaret se Agamemnoni: atque omnes, debiles etiam ac vulneribus tardati, eo se conferrent, poëtae inquam verba haec sunt.

- » τὰ δὲ δύο σκάζοντε βῆσθην, ἄριστος διερχόμενος,
- » τὸ δὲ δύο τὴν μενεπτόλεμος καὶ δῖος ἄδυσσος,
- » ἔρχεται ἐρεθισμένω. ἔτι δ' ἔχον ἔλκεα λυγρὰ.

Ciceronis vero haec pro C. Rabirio perduellionis reo, cum & ipse narraret, quod Romae factum esset in seditione Saturnina ac periculo magno reipublicae: doceretque, cognito illo S. C. quo ad arma consules vocabant, cunctos fortes ac bonos ciues ad consules accurrisse: M. autem Aemilium antea nominarat. Cum denique Q. Scaeuola confectus senectute, praepeditus morbo, mancus & membris omnibus captus ac debilis, hastili nixus & animi vim & infirmitatem corporis ostenderet. Vt autem alia relinquam, quae paria sunt, quod ambo dixere de hasta, qua sui nixi forent, vt imbecillitatem corporis sustinerent, idem protulit: quamuis Diomedem & Vlysem vulnera tardarent, Scaeuolam autem senectus ac morbus: & certe non potest quicquam magis simile commemorari, quam illud ἔρχεται ἐρεθισμένω & hastili nixus. nam cogitare etiam & animo cernere speciem hanc mirifice commouet: & habet incredibilem vim amplificandi. Virgilius quoque huius status grauium personarum in eodem tempore Troianorum, mentionem fecit: cum enim Aeneas abesset, castraque a Turano obsiderentur, narrat, vt consulerent communibus rebus, proceres Troianos eodem pacto mansisse: non tamen illi aut morbo aut vulnere grauati erant, sed corpus firmabant rebus illis, quae tempus illud ac periculum magnum in manu ipsos tenere hortabatur. poëtae verba sunt haec.

Stant longis adnixi hastis ac scuta tenentes

Indicatus

Indicatus locus Ciceronis, quem non sine causa putaret aliquis e Platone expressum.

CAP. XIX.

VIDERI potest M. Cicero imitatus fuisse Platonem: quem amabat, cuiusque elegantiam orationis admirabatur: modumque ipsius dicendi expressisse, cum in epistola quadam ad Atticum inquit. Longumque illud tempus, cum non ero, magis me mouet, quam hoc exiguum: intellexit autem aperte omne tempus, quod post ipsius mortem sequi debebat: nec tamen mortem nominauit, quod odiosum fuisset. Politissimus igitur ille quoque scriptor in sermone, quem Menonem vocauit, ita fecit Socratem cum Menone ipso de pusione illo, quem subtiliter interrogarat, loqui: docere enim voluit, oportere illum ante quam veniret in vitam, ea quae tunc recte responderat, tenuisse. cum assensus esset Menon, qui ipsum domi suae aluerat, eum numquam ab illo didicisse, inquit Socrates. οὐκοῦν οὐτως ἐστὶν ὁ χρόνος, ὅτι οὐκ ἦν ἀνθρώπος. Hoc igitur tantum discriminis est inter Latinum & Graecum auctorem, quod Latinus tempus, quod sequitur illo modo significauit: alter vero, quod praecedat.

Disputatum de condimentis antiquorum, quibus aetatis nostrae condimenta videntur anteponenda.

CAP. XX.

RANT ignobiliora, quibus epulas redderent suauiores, veterum condimenta, quam sint ea, quibus nos vulgo nunc vtimur: neque enim adhuc via patefacta erat iis, ex India vsque, petendis: & tanto cum labore periculoque vitae, irritamentis gutturis ac ventris comparandis. Nec tamen non illis etiam, a mensis diuitum hodie reiectis, locus aliquis est apud tenuiores homines: & non nulla ipsorum modice aliquando irrepunt in patinas etiam locupletium, vt feniculum & allium. Quae fuerint autem antiquorum condimenta, ἰδιώματα & ἀρτύματα vocata a Graecis, comici nobis vtriusque gentis ostendunt: inducunt enim saepe in fabulas suas, vt ratio illius poëmatis poscit, coquos illa exponentes, vt fecit Plautus in Pseudolo, apud quem gloriosus coquus, ceteros prae se contemnens: totamque consuetudinem illorum irridens, ita loquitur.

- » Non ego item cenam condio, vt alij coqui:
- » Qui mihi condita prata in patinis proferunt.
- » Boues qui conuiuas faciunt, herbasque aggerunt:
- » Eas herbas herbis alijs porro condiunt.
- » Indunt coriandrum, feniculum, allium, atrum olus
- » Apponunt rumicem, brassicam, betam, blitum
- » Eo laserpicij libram pondo diluunt
- » Teritur sinapis scelerata, cum illis, qui terunt,
- » Prius quam triuerunt, oculi vt extillent facit.

Et eodem pacto Alexis, quem tradit Athenaeus in iij. libro, suis in comoedijs catalogum condimentorum fecisse, primum autem locum hunc ipsius adducit e fabula, cuius index erat Lebes, in qua quidam rogat coquum, vt exponat tunc quibus eger: ne postea, si cenam coxerit iniucundam, penuria condimentorum, alienaque culpa id factum dicat. versus Alexidis sunt hi

- » Καὶ μὴ προφάσεις σὺ ταῦτά μοι, μὴ δ' οὐκ ἔχω:
- » Ἀλλ' ἄγε, λίγ', οὐ δὲ: λήψομαι γὰρ πάντ' ἐγώ.
- » Οὐδ' ἄρα, τὸ πρῶτον μὲν λάβ' ἐλθῶν σήταμα.
- » Ἀλλ' ἐστὶν ἑὸν. ἀσπερίδα κεκομμένω.
- » Μάραθρον, ἀνίθον, γάπυ, καυλόν, σίλφιον.
- » Καρίαννον αἶον, ῥόνν, κύμινον, σέραμον.
- » Σίσει, πήρανον, πράσον.

Sed plenius id ille fecerat in altera fabula, quam vocauerat πανηγυρίδα vel ἐρίφου: illic enim induxerat coquum ipsa nominantem, qui itidem queritur cum eo, a quo conductus fuerat: docetque se omnibus carere, quae arti illi suae, cum laude exercendae, necessaria forent: inquit igitur.

- » Κύκλω δέ μοι περιτρέχον με, καὶ βῆσθην,
- » Ἀντὸν δόματι, δῆπνον αἰτήσεις με σὺ
- » Ἦδ' ἡ παρελθῶν: οὐκ ἔχων δὲ τυγχάνω,
- » Οὐδ' ἄρα, οὐκ αἰθῶν, οὐκ ἀρίαννον.
- » Οὐδ' ἄρα, οὐκ ἔλαιον, οὐκ ἀμυγδαλαίς,
- » Οὐδ' ἄρα, οὐκ σίραμον, οὐκ ἄνητον,
- » Οὐδ' ἄρα, οὐκ πύρον, οὐκ κύμινον, οὐκ ἄλλαν

OVN IN

- Ουκ ὄν, οὐ βύλον, οὐ σκόφιον, οὐ τήρανον
- Ουχ ἰμοιαί: οὐ γλάκκον εἶδος: οὐ φρέαρ.
- Ου φάμος ἐστὶ, διακενῆς δ' ἐστὶ ἐγὼ
- Ἐχὼν μάχαιρα, περιστῆτι περιζώμενος.

Sed etiam idem accuratus scriptor eodem loco tertium quendam locum citat, in quo itidem illa narrantur, sed brevius. Praeterea in ix. libro, ubi exponit praecepta arti coquorum apta, citat testimonium Archippi comici, apud quem coquus itidem contemnit condimenta peruulgata & quae in usu erant ignobilium coquorum, celebrans nouam rationem, inuentam a duobus quorum studium admirabatur: illa vero condimenta sunt ea, quae supra appellata fuere, partem eius quoque carminis ponam, quia est elegans ac lepidum.

- Οὐπι τὰ μὴ παλαιὰ καὶ θρηνηόμενα
- Ἀρτίματ' ἐθέλειται ἐκ τῆς βιβλίου:
- Καὶ τὴν θυίαν ἠφάνισεν ἐκ τοῦ μέσου:
- Ὅσον λέγω κύμινον, ὄρεος, σέλφιον
- Τυρὸν, κρησάννον, οἷς ὁ κρόνος ἀρτύμασιν
- Ἐχρᾶτο.

Animaduertendum autem posteriorem hunc coquum, ut se omnino male instructum declarat, addere etiam condimentis illis vasa coquinaria: quibus etiam se destitutum esse affirmat: & Plautinus ille in condimentis enumerandis appellauit etiam herbas quasdam, quae ipsis condirentur: sunt autem illae, rumex, brassica, beta, blitum. Nam de illis ut escis, non condimentis locutum poetam, perspicitur etiam ex verbo illo Apponunt: quod enim Graeci παρατίθειν dicunt, id Latini apponere, ut Cicero eum inquit. Quid te in vasis fictilibus appositurum putem: tuo vero verbo in illis versibus tertium usus fuit Archippus, quem supra dixi. Quod vero in primo, qui hic appositus est, appellatur rhus, intellexit semen stirpis, quae vocatur nunc lommachus: ipso enim utebantur, qui vim salis non habebant. nec tamen ipsum Plautus hominavit, quia fortasse in usu non erat Romanorum: & tamen alia quoque non nulla ab eo silentur, quae commemorauit Alexis. Quae vero Plautinus coquus infra appellat, maioris pretij condimenta erant: & similitudinis aliquid habebant cum his, quae in consuetudine nostra sunt.

Quae veteres Graeci vocarint verba ἀναμίχματα, declaratum.

CAP. XXI.

T Graeci illi veteres loca quaedam optimorum scriptorum praeclara ac summo artificio confecta vocabant, quod ego supra admonui, ἐπαινούμενα, cuius verbi vis aperta est, ita eodem animo verba non nulla Homeri loco posita, & mitifice exprimentia, quod illic narratur: & quasi ante oculos ipsum constituentia appellabant ἀναμίχματα, quia virtus eorum verborum, omni etiam contentione adhibita, vinci non posset. Apud Lucretium quoque & Catullum, addo etiam Virgilium, exemplis horum verborum, quibus melius nihil aptiusque excogitari posset facile, inuenirentur. sed ego hunc vno Homeri contentus ero: cuius euidentiam antiquus interpres eius poetae commendaret, hoc, quod dixi, adnotauit: ubi enim Vlysses admonet Achillem, ne e castris educat copias ieiunas: exponitque accurate quid incommodi afferat inedia illis, qui magnum laborem suscepturi sunt, in aliis inquit, occurrens ei, quod aliquis dicere potuisset, non impedire alacritatem animi penuriam cibi.

- Εἰπορ ὅθ' ἄνθρωπος μετρίως πολέμῳ
- Ἀλλὰ τὴν κατὰ γῆρα βραχυέτω.

Hoc igitur, quod inquit βραχυέτω, huius generis est: Declaratio prisca eius loci his verbis id tradit. Εἰνα τῶν ὀνομάτων ἀναμίχματα ἐστὶ τὸ ποιητὴ καὶ τὴν σημασίαν ἐναρμυστήν ἔχοντα. ὡς κατὰ δὲ βραχυέτω φησὶ τὰ γῆρα.

Quae vocatae sint ab antiquis tibiae dextrae & quae sinistrae, demonstratum: rationemque hanc cum nomi num fluxisse e Graeco sermone: atque eius gentis studio musicorum.

CAP. XXII.

MNES nouerunt vocatas fuisse tibiae quasdam dextras: alias vero sinistrae, quarum ambarum diuersis temporibus usus esset in theatro: cum fabulae agerentur. & aliquando etiam iisdem, perspicitur hoc ex iis, quae, memoriae mandata, ante comoedias Terentij leguntur, facientia ad tempus modumque, quo illae fabulae actae sunt: non nullae namque ipsarum & dextris & sinistris simul usae sunt: aliae

aliae vero dextris tantum. vocabantur autem tibiae dextrae, quae dextra parte oris, manumque itidem dextra tenebantur: eodemque pacto sinistrae, quae contraria parte oris & manus. dextris vero sinistrisque dicebatur is vti tibeon, qui simul ambas inflaret: nam hoc etiam fieri solitum aliquando, intelligitur ex antiquis monumentis, ut veterum Romanorum nummis & lapidibus, in quibus institutum hoc incisum foret, ut fabula etiam, nisi fallor, acta dextris & sinistris, in qua partim tibiarum dextris, partim autem sinistris vbi forent, quarum contrariarum tibiarum sonus sibi in cantu responderet. certi autem quidam calami tibiis dextris fabricandis & certo anni tempore caesi, idonei erant: contra vero alij sinistris; si quis rem subtiliter exquirere tractate vellet, quod discrimen ipsorum, diligenter seruatum a Graecis: & ex eorum moribus disciplinaque profectum, mihi videor reperisse: illi enim quoque eodem pacto distinguebant tibiae: iisdemque vocabulis diuersa ipsorum genera vocabant, quae respondent his Latinis: Theophrastus namque in iij. libro eorum, quae oriuntur e terra, ubi differit accurate de anni tempore, quo caeduntur calami, vnde fiunt tibiae, inquit. συμφωνίῳ δὲ τὰς γλώσσας, τὰς δὲ τοῦ αὐτοῦ μεσογονοῦσι: τὰ δὲ ἄλλα οὐ συμφωνεῖν, καὶ τὴν μὴ πρὸς τὴν εἰρηά ἀριστέραν εἶναι: τὴν δὲ πρὸς εἰρηά βλαστούει, δεξιάν. Quae igitur linguae ex eodem internodio sumptae forent (expressi ego Graecum verbum, quo mulici ipsas appellant) sibi ipsis in sono concordabant, ut ait: minime autem, quae e diuerso: addit autem linguam, quae ex vna parte, radiceque sumpta foret, esse sinistram: quae autem e superiore: & vnde crescit pullulatque, dextram, id est, si volumus hoc conueniente Latinae horum nominum rationi, accommodata esse his aut illis fabricandis, quae tam diligens harum omnium rerum obseruatio, cum minuta foret & taedij plena, impulit multos, ut alia materia in illis conficiendis vterentur, quod significare voluit Plinius, cum xvi. libro obscure inquit. Hinc erant armamenta ad inclusos cantus, non silendos ex reliquo curae miraculo, ut venia sit argento iam potius casit.

Herodotum μεταφορικῶς dixisse tyrannidem egisse radices, cum firma foret: Cicero- nem itidem ἀμνηροικῶς de ipsa, ut de arbore locutum.

CAP. XXIII.

M. CICERO, in epistola quadam ad Atticum, cum de Caesare interfecto loqueretur, accusans auctores eius consilij, qui non vna cum ipso, socios illius iniusti regni sustulissent, ἀμνηροικῶς inquit. Arbor excisa est, non euulsa: itaque quam fructur vides: arborem enim dicens, intellexit tyrannidem, quam cum illi excidissent, non euellissent, reliquerant ipsius radices. qui autem arborem extirpare vult, radices quoque euellat oportet: aliter enim illa renascitur, & pro vna, quod contingit in multis, plures e radicibus ipsius exoriuntur. Ut autem Cicero, quamuis ipsas non appellaret, radices aliquo modo dixit tyrannidem habere, ita μεταφορικῶς Herodotus, cum Pisistrati tyrannidem, eo tempore, quo Athenis exactus est, firmam solidamque; minime fuisse ostendere vellet, dixit illam non dum egisse. se. verba ipsius sunt. καὶ τὴν τυραννίδα, οὐκ ἄρτα ἐρξίωμένην ἔχων, ἀπέβαλον, & infra mutatis rebus, eadem translatione vtens, inquit. οὗτοι δὲ πεισιστρατος, πὲ τρίτον χρόν ἀθῆνας, ἐρξίωσι τὴν τυραννίδα. Sed in topicis quoque Cicero ἀμνηροικῶς usus est, quo loco de praeceptis illis, auditorumque ipsorum tamquam de dapibus conuiuaj; locutus est: & in ea oratione, vsurpatis pluribus translationibus, diutius mansit. inquit igitur. Sed quoniam auidum hominem ad has discendi epulas recepi, sic accipiam, ut reliquiarum sit potius aliquid, quam te hinc patiar non satiatum discedere. Plato sane ab eodem simili verbum duxit: dixitque ἐπῶν, quod Cicero inquit accipere, ut in Phaedro & in ix. libro πολιτείας, non longe a principijs amborum eorum librorum. Sed etiam in Lyside, eodem pacto locutus est, cum induceret Ctesippum accusantem Lysiam & Socratem, qui soli loquerentur: nec ipsum participem facerent eius disputationis: inquit igitur Socrates. ταῦτ' οὐν ἡμῶν λεγόντων πρὸς ἡμᾶς αὐτῶν; τί ὑμεῖς ἐπι ὁ κτήσιππος αὐτῶν μόνῳ ἐφ' ἑαυτῶν: ἡμῶν δὲ οὐ μεταδίδοθε τῶν λόγων? ut apparet autem cito discessit a simili eo Plato, quod seruauit etiam in reliquis illis locis, veritus, ut opinor, ne obscuriorem redderet orationem. Quare non video, cur Cicero tunc in vnum locum congefferit tot translationes: dum enim voluit suauitatis plurimum orationi comparare, tenebras obduxit ei sententiae: & tamen praeclare sciebat hanc naturam esse frequentatarum translationum: ita enim de ipsis praecipit in iij. libro de oratore. Sumpta re simili, verba eius rei propria deinceps in rem aliam (ut dixi) transferuntur. Est hoc magnum ornamentum orationis, in quo obscuritas fugienda est: etenim ex hoc genere fiunt ea, quae dicuntur aenigmata.

INDEX

Qua

Quid in fabula quadam sua de Achille, admirabile prorsus memoriae prodiderit Aeschylus.

CAP. XXIIII.

OMERI sunt verba, vbi commemorat virtute Patrocli factum esse, vt Troiani, qui cum equis irruerant in castra Graecorum, impellente ipfos Hectore contra consilium Polydamantis, inde subito eiicerentur: adiungitque illum fortissimum iuuenem potissimum tunc vim illam suam in ducem hostium effundere voluisse: atque in eum tela conicere: quem tamen equi iam ex eo periculo asportarant. verba inquam poetae sunt.

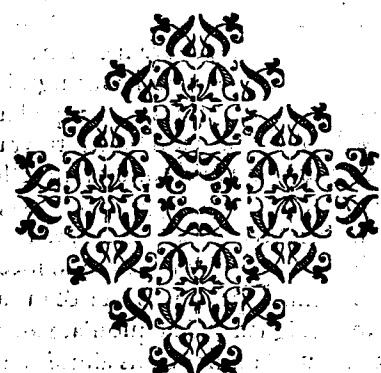
Τὸν δ' ἐκφερον ὠκείες ἵπποι

Declaratio autem vetus eius loci narrat Aeschylum in fabula quadam sua, quae vna cum multis aliis vetustate amissa est, fecisse Achillem simili tempore: cum inquam ipsum quoque oportuisset cedere, retro se cum armis, quibus corpus texerat, coniecisse: atque ita saltu follam pertransisse, ne tergum hostibus ostenderet, quod factum ipsius, multis modis incredibile: atque ideo animaduersum, par est illis, quae nostri temporis poetae magis adhuc admirabilia ac prorsus prodigiosa fingunt. Similitudinem autem aliquam ipsius habere videtur, quod fecit Virgilius Turnum dicedentem e castris Troianorum, in quae solus inuaserat: & vbi non paruam stragem, hostium ediderat, se armatum coniecisse in fluuium: atque ita e manibus ipsorum, qui conferti vndique in eum imperum fecerant, elapsum. poetae locus hic est.

Tum demum praiceps saltu se omnibus armis.

In fluuium dedit.

Quod enim inquit, omnibus armis, expressit Graecum verbum πνευγνίαια, quo etiam vsa fuit, in ea re exponenda, vetus illa, quam dixi, declaratio.

INDEX

INDEX.

LOCI INSIGNIORES TAM GRAECORVM, QVAM LATINORVM SCRIPTORVM

Emendati, collati, & explicati.

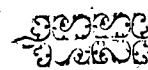
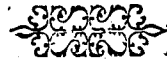

Table listing authors and their works with page numbers. Includes entries for ELIANI, Aeschylus, Alcinoi, Alexandri Aphrod., Anacharsidis, Anazimenis Lampfaceni, Andreae Patricij, Appiani, Apollonij Rhodij, Apuleij, Arati, Aristarchi, Aristidis, Aristophanis, Aristotelis, Arnobij, Afconij, Athenaei, Auieni, C. Caesaris, and Callimachi.

24 130. 176. 225. 351. 285. 326. 392.
 Caelio. 87. 151. 437. Corneli 260. Deiot.
 5. 170. 341. pro domo sua. 198. L. Flac. 16.
 30. 45. 71. 153. 157. 229. 333. 341. M.
 Font. 243. Leg. Manil. 74. 112. 225. 232.
 238. Ligat. 34. 33. 59. 228. 244. 253. 288.
 414. 442. M. Marcel. 189. 207. 247. 344.
 402. 403. Milone. 154. 159. 213. 214. 228.
 239. 250. 251. 253. 270. 297. 322. 328.
 330. 415. ibid. 435. 436. L. Mur. 30. 169.
 351. Philip. 2. 4. 11. 13. 33. 37. 111. 142.
 150. 156. 172. 173. 180. 197. 199. 200.
 251. 261. 280. 307. 321. 323. 325. 333. 335.
 343. 351. 352. 353. 363. 370. 379. 384. 393.
 397. ibidem. 415. 438. 447. in Pis. 13. 48.
 55. 85. 189. 202. 265. 287. 296. pro Planc.
 154. 247. 255. P. Quint. 154. 250. C. Ra-
 bir. 182. 221. 406. 406. 452. Rabir. Posth.
 62. contra Rul. 406. Sex. Rosc. 124. 164. 170.
 202. 207. 329. In Sallust. 168. Sestio. 128.
 267. P. Sylla. 54. In Ver. 7. 8. 11. 25. 48. 160.
 162. 257. 322. 334. 345. 363. ibid. 369. 405.
 Ciceronis loci apud Nonium. 112. 134. 177.
 226. 241. 246. 259. 273.
 Clementis Alexand. 40. 63. 89. 121. 127.
 144. 146. 149. 164. 163. 178. 248.
 Cornelij Celsi. 345. 348.
 Columellae. 130. 408.
 Cornificij Rhetor. ad Herenn. 160. 250. 271.
 Dañtis. 373. 376. 413.
 Demetriij Phaler. 291. 344.
 Democriti apud Stobaeum. 124.
 Demosthenis contra Aphob. 4. Aristocr. 5. 170.
 328. Aristogit. 11. 289. Dionysiod. 124. pro
 Ctesiph. 16. 29. 42. 71. 126. 142. 168. 217.
 230. 245. 261. 327. 363. 377. De fals. leg. 29.
 105. 124. 162. 198. 281. 442. περὶ τῆς λακρί-
 πιας. 64. contra Mid. 3. 295. 299. Olynth.
 37. 65. 330. De pace. 251. Philip. 53. 72. ibid.
 103. 111. 189. 386. ibid. περὶ συνορισμῶν. 20.
 contra Timocr. 79. Theocrin 7. Xenoth. 84.
 Varijs locis. 355. 364. 379. 387. 409. 417.
 418. 421. 439.
 Digestorum. 327. 410.
 Diodori Siculi. 58. 236. 258. 254.
 Diogenis Laertij. 18. 91. 124. 164. 172.
 175. 218. 274. 442.
 Dionis historici. 143. 272. 296.
 Dionis Prusienfis. 90.
 Dionysij Halicar. 34. 38. 127. 145. 252. 262.
 387. 425.
 Dionysij Longini. 15. 331. 354. 395. 415.
 Diocoridis. 219.
 Donati. 172. 338. 369. 399.
 Ennij. 108. 154. 162.
 Epigrammatum in Priapū. 127. 132. 303. 304.
 Eratosthenis. 400.
 Euangelistae. 436.
 Euphronionis. 327. 395. 396.
 Euripidis. 14. 18. 25. 28. 37. 40. 82. 100. 101.
 108. 109. 116. 119. 121. 135. 137. 144. 150.
 151. ibid. 158. 171. 180. 181. 203. 204. 227.
 234. 240. 257. 218. ibid. 319. 320. ibid. 325.
 326. 327. 328. 335. 336. ibid. 339. 344. 345.
 346. ibid. 348. ibid. 354. 360. 361. 362. ibid.
 366. 371. ibid. 372. 375. 376. 381. 382. 391.
 398. 404. 309. 412. 414. ibid. 415. 417. 421.
 428. 429. ibid. 430. ibid. 437. 439. 449.
 Eufathij. 85. 86. 408.
 Francisci Petrarcae. 373. 388.
 A. Gellij. 27. 136. 194. 384. 416.
 Hammondij. 405. 414.
 Harpocratonis. 327. 386.
 Hecataei. 331.
 Hermogenis. 126.
 Herodoti. 15. 97. 150. 329. 333. 360. ibid.
 378. 390. 414. 425.
 Hesiodi. 25. 331. 396. 398. 428.
 Hefychij. 412.
 Homeri. 2. 26. 27. 76. 82. 172. & 173. 181.
 210. 221. 255. 256. ibid. 313. 319. 320. 321.
 323. 324. 325. 328. 330. 332. ibid. 334. 335.
 337. ibid. 338. 339. ibid. 340. 341. 342. 343.
 344. 346. 347. 349. 351. 352. ibid. 354. ibid.
 356. 357. 362. ibid. 364. 365. 368. 371. 380.
 381. 382. 394. 395. ibid. 396. 402. 404. 406.
 409. 410. 412. 421. 425. 427. 433. 437. 445.
 446. 447. ibid. 450. 452. ibid. 454. 456.
 Horatij. 28. 29. 36. 66. 67. 91. ibid. 101. 104.
 111. 117. 121. 144. 148. 156. 164. 172. 173.
 174. 211. 234. 237. 262. 272. 273. 347. 362.
 378. 383. 391. 394. 400. 412. 429. 431. 440.
 Hygini. 102. 372.
 Isocratis. 20. 35. 72. 75. 126. 145. 174. 201. 219.
 220. 232. 247. 252. 254. 297. 320.
 Iulij Pollucis. 174.
 Iustini. 344.
 T. Liuij. 59. 80. 84. 92. 96. 108. 109. 164.
 174. 181. 201. 230. 244. 248. 290. 299.
 ibid. 327. 334. 338. 344. 350. ibidem. 357.
 359. 360. 368. 391. 413. 418. 428. 452.
 Lucani. 143.
 Lucretij. 63. 77. 98. 117. 159. 199. 216. 340.
 342. 343. 347. 354. 375. 396. 413. 435.
 Lyfiae. 29. 87. 161. 172. 213. 258. 274. 288.
 315. 326. 379. 385.
 Macrobij. 190. 381.
 M. Catonis. 326. 388.
 Martialis. 431.
 Maximi Tyrij. 330.
 Menandri. 53. 229. 331.
 Nonij. 6. 27. ibid. 34. 35. 43. 50. 57. 81. 112.
 113. 114. 133. 199. 200. 218. 233. 242.
 248. 274. 349. 418.
 Olympiodori. 359. 362.
 Ouidij. 134. 195. 395. 449.
 Pacuuij apud Nonium. 176.
 Pausaniae. 127. 149. 150. 216.
 Pindari. 80. 150. 202. 275. 279. 414. 441.
 Platonis. Apolog. 32. Axioc. 46. Criton. 61.
 281.

281. epist. 9. 27. 93. 97. 322. Euthyd. 46.
 75. & 76. 245. Gorg. 89. Hippar. 358. Ion.
 374. 392. Lyrid. 19. Leg. 9. 10. 67. 105. &
 106. 115. 209. 283. 295. 296. 359. 374.
 Men. 409. 453. Phaed. 47. 62. Phaedro.
 19. 75. 139. 455. Phileb. 144. 405. Pro-
 tag. 9. 222. De rep. 8. 10. 11. 19. 26. 28.
 39. 114. 125. 127. 129. 134. 167. 221. 255.
 455. Symp. 142. Timaeo. 226. 258.
 Varijs locis. 442.
 Plauti. 12. 15. 33. 37. 46. 55. 71. 92. ibid. 114.
 122. 123. 147. 154. 177. 187. 189. 226. 258.
 296. 301. 306. ibid. 353. 380. 383. 403.
 431. 434. 437. ibid. 453. 454.
 Plinij. 51. 95. 159. 219. 227. 286. ibid. 299.
 318. 341. 358. 374. 376. 383. 409. 411. 423.
 424. 432. 433. 455.
 Plutarchi. 8. 10. 15. 22. ibid. 25. 26. 41. 48.
 51. 53. 71. 75. 90. 91. ibid. 92. 102. 109.
 111. 120. 127. 137. 141. 146. 151. 160. 163.
 167. 169. 182. 186. 194. 206. 208. 212.
 224. 226. 237. 249. 257. 259. 260. 264.
 271. 272. 279. 282. 292. 293. 305. 307.
 322. 328. 329. 330. 334. 341. 345. ibid.
 348. 350. 365. 370. ibid. 373. 374. 381.
 382. 385. 392. 394. 408. 412. 420. 424.
 427. 429. 435. 438. 439. 440. 442. 446.
 448.
 Pollucis. 69. 324.
 Polybij. 16. 45. 49. 52. 59. 61. 84. 92. 109.
 110. 120. 140. 142. 185. 186. 232. 244. 291.
 367. 370. ibid. 411. 417. 425. 438.
 Pomponij Melae. 219.
 Porphyrij Tyrij. 136. 152. 347. 405. 432.
 Prisciani. 165.
 Proeli. 400. 411.
 Propertij. 102. 112.
 Ptolemaei. 223. 424.
 Quintiliani. 71. 150. 157. 165. 168. 188.
 202. 259. 260. 297.
 Q. Curtij. 345.
 Rutilij. 195. 437.
 Sallustij. 65. 76. 93. 117. 119. 121. 122. 123.
 137. 172. 233. 277. 291. 315. 330. 333.
 342. 399. 446.
 Schol. Aeschyl. 8. 272. 322. 338. 370. Arati.
 388. Aristoph. 329. 365. 372. 382. Eurip.
 327. Hom. 26. 221. 325. 330. 335. 337.
 341. 342. 347. 352. ibid. 354. 357. 394. 396.
 421. 445. 450. 451. Thucyd. 350.
 Sententiarum. var. poet. 359. ibid. 368. 391. 419.
 Seruij. 35. 130. 135. 137. 196. 221.
 Sexti Emp. 370. 385. 389. 406. 414.
 Sexti Pompei. 6. 13. 27. 54. 194. 208. 269.
 302. 410. 448.
 Simplicij. 251. 385.
 Sophoclis. 17. 45. 50. 55. 59. 64. 81. 176.
 ibid. 189. 319. 335. 340. 361. 364. 385.
 ibid. 393. ibid. 406. 435. 443.
 Statij. 322.
 Stobaei. 124. 163. 323. 396.
 Strabonis. 27. 33. 58. 85. 99. 144. 188. 195.
 215. 222. 228. 231. 269. 301. & 302. 345.
 358. 375. 376. 389. 400. 404. 412. 414.
 419. 424.
 Suda. 224. 268. 306.
 Suetonij. 215. 292.
 Taciti. 201. 212. 214. 286. 403.
 Terentiani grammatici. 133.
 Terentij. Andr. 16. 29. 39. 47. 102. 158. 161.
 164. 189. 359. 380. 394. 399. 430. 435. 440.
 449. Eun. 15. 54. 76. 103. 105. 162. 170.
 172. 245. 248. 323. 351. 357. 363. 391.
 392. 443. Heaut. 14. 98. 103. 216. 240.
 324. 331. 338. 416. Adel. 4. 84. 170. 217.
 235. 245. 352. 362. 369. 386. 438. 450. &
 ibid. Phorm. 15. 369. 399. 417. 419. 431.
 443. Hecy. 105. 399. 428. 431. 435.
 Themistij. 73. 224. & 225. 262.
 Theocriti. 410. 438.
 Theodoti. 321. 379. 399.
 Theognidis. 38.
 Theonis sophistae. 327. 331. 372. 395. 396.
 398. 449.
 Theophrasti. 31. 81. 159. 166. 318. 328. 356.
 380. 383. 398. 407. 411. 422. 423. 434. 455.
 Thucydidis. 342. 343. 344. 351. 373. 413.
 Tibulli. 137.
 Trogi. 344.
 Tryphonij. 327.
 Varronis. 42. 54. 61. 64. 70. 81. 94. 98. 100.
 154. & 155. 187. 190. 191. 192. 199. 205.
 208. 226. 246. 264. 267. 274. 285. 287. 289.
 324. 349. 367. 371. 377. 382. 387. ibid.
 388. 393. 397. 399. 400. 404. 405. 407. 408.
 411. 416. 417. 420. 423. 424. 444.
 Virgilij. 5. 21. 22. 26. 35. 40. 44. 50. 69. 72.
 & 73. 77. 82. 89. 130. 135. 137. 142. 163.
 165. 182. 196. ibid. 199. 215. 216. 220.
 225. 313. 316. 318. 319. ibid. 320. ibid.
 330. 332. 336. 339. 340. 342. 343. 345.
 348. 349. 350. 353. 354. 360. 361. 373. 377.
 380. 382. 383. 384. 394. 395. ibid. 397.
 398. ibid. 404. 405. 406. 410. 411. 417.
 ibid. 421. 422. 424. 440. 440. 445. 446.
 447. 452. ibid. 456.
 Vitruuij. 233.
 Vlpianus. 250.
 Xenophanis. 414.
 Xenophontis. 12. 17. 31. 43. 49. 85. 93. 97.
 100. 106. 114. 120. 122. 148. 158. 178.
 182. 209. 218. 241. 273. 287. 293. 315.
 330. ibid. 353. 365. 366. 393. 397. 405. 417.
 418. 421. 423. 440. 444.

INDEX EORVM, QVAE IN HIS TRACTANTVR.

A CCIVS Medeam scripsit. 278	Agelilai vox assimilis illi M' Curij. 110
Accumbere in robore. 30	Agelilaus ampla dona Tithrastris repudiavit. 110
Accurate. 379	Agelilaus magnum laudatorem nactus est. 365
Accusator vitilis. 323. 333	Agelilaus altero pede claudus. 316
Achaiae praetor, vel proconsul cur dictus. 184	Agelilaus victor Arg. & Theb. 330
in Achaia vinum nascitur abortivum gignens. 81	Agelilai consilium. 423
Achilles Ulyssi, vni legatorum Agamemnonis, quid respondeat. 62	Agis, & Cleomenes reges Spartiatae. 370
Achilles, dictum captionis genus. 250	Agis rex. 427
Achilles multis decoratus nominibus apud Homer. 324	Agri colendi studium, & sollicitudines. 45
Achilles Staius, eruditus interpres Catulli. 393	Agricolarum vestitus. 324
Acicem ostendere. 44	Agricolarum vita laudatur. 416
Acroceraunia. 143	Agricoltura commoda. 57
Acrocorinthus. 231	Agrigentini unde oriundi. 45
Adhortationis ad pugnam exemplum. 181	Agri qui salutarint. 53
Aditus. 279	Aiaci quid tribuerit Cicero, quod erat ab Ulysse pronuntiatum. 25
Admirari. 412	Aiacis nomen. 430
Admiratio damnata a Democrito. 412	Aiax. 350
Adolescentis simplex natura. 363	Aiunt. 393
Adonis a quo interfectus. 40	Alae celeritatem significant. 320
Adoptare filium. 340	Alcaeus Hestiae immolavit. 38
Adrianus Turnebus vir doctissimus nimis tamen cupidus omnia emendandi. 425	Alciatus. 431
Ad solarium, locus Romae quis. 250	Alcon. 196
Adulteri quomodo punirentur Athenis. 385	Aldus. 2
Aegritudo ingens, aptissima metaphora significata. 428	Alere. 321
Aegyptiorum regis nomen mutavit Aristoteles. 25	Alexander Epiri rex, & oraculum eidem editum. 174
L. Aemilius de Illyrijs triumphavit. 231	Alexander Farnesius Cardin. 50. 91. 291
Aeneidos secundus liber, quo argumento. 336	Alexander Macedo contemptor voluptatum. 74
Aequo loco. 366	Alexander Macedo amator Homeri. 375
Aequalitas in civitatibus liberis. 427	Alexander Magnus quando nascitur. 186
Aeschylus poeta, & philosophus. 75	Alexander Sophista de figuris erudite scripsit. 129
Aeschylus Pythagoreus fuit. 298	Alexandri dictum de captivis mulieribus Persis. 15
Aeschylus disertus, ac copiosus fuit. 347	Alexandri somnium. 58
Aesculapio barbam auream demum insit Dionysius tyrannus. 249	Alexandrum vim herbae ab aliquo perito accepisse, non in somno vidisse. 58
Aesopi fabella de duabus manticis. 262	Alexis, comicos poetas, parasitos atro colore tintos inducere, ostendit. 68
Aesopus λογογράφος. 442	Alexis fabula. 453
Aether, & dies unde procreati. 26	Alfonsus Cambius Importunus. 376
L. Afranius Ighania. 185	Alloqui, & allocutio. 94
Agamemnoni tribuit Cicero, quod Ulyssis erat. 25	Alumnus quid Varroni. 275
Agamemnon qua ratione usus hortatur milites ad pugnam. 181	Amantium oculi cur dicantur dolere. 135
Agamemnonis deliberatio. 360	Amantium phantasiae, vigilantium somnia. 279
Agathocles historicus. 235	Amicitiae novae quomodo instituendae. 295
Agere id est instituere. 321	Amicitiae proprium. 441
Agathos Syracusius. 150	Amicitiam non puram quomodo vocarint Graeci μετ' οφικως. 8
	Amicitiam utilitatis causa expetendam dicebat Epicurus. 65
	Amor in temp. 368
	Amor in alumnus. 450

Amor

INDEX.

Amor parentum erga liberos. 409	Apicius accusator P. Rutilij. 195
Amor proprius unicuique innatus. 158	Apollodori Atheniensis sententia de Hercule leonem strangulante. 41
Amori repugnare difficile. 420	Apollodorus eximius pictor. 343
Amoris vis ingens. 241	Apollonius Tyaneus. 432
Amoris vis a quo praedicata. 144	Appiae viae oppida a quibus descripta. 144
Amphicypellum. 408	Apponere. 454
Ampulla. 12	Aprorum pugna descripta a Virgilio. 135
Ampullam gestabant Cynici, mendicique. ibidem.	Apri, et accommodati naturae quid uocet Cicero. 308
Αναβάσις cur Cyri iunioris expeditionem vocavit Xenophon. 138	Aquae medicatae quae. 35
Anacharsidis epistolae verba a Cicerone expressa. 176	Aquam e puteo vicini non licere ex lege Platonis haurire. 374
Anacreontis carmen. 238. & 239	M' Aquilius victus a Mithridate perducitur. 310
Anaxagorae dictum ad Periclem. 140	Aræ Deorum myrto coronabantur a Graecis. 180
Anaxagoras, audita morte filij, quid dixit. 53	Arati φωνήματα vertit Cicero. 138
Anaxarchus. 375	Aratum qua in parte Georgicorum secutus est Virgilius. 165
Anaximenes Lampfacenus scripsit de arte dicendi ad Alexandrum regem. 160	Aratus imitator Hesiodi, & Homeri. 396
Andreas Patricius vir magni ingenij. 372	Aratus Sicyonius Achaeorum dux. 440
Androgeus e ducibus Graecis unus. 417	Arbitrari. 177
Angeli Politiani iudicium. 336. 405	Arbor pro tyrannide. 455
Anhelans. 353	Arborum ordines, agrorum fines. 371
Anhelitus. 353	Arcaea. 208
Anima ieiuna quae Caecilio. 34	Arcefilas. 293
Anima putei, aqua est. 35	Archimedis sepulcrum diligenter a Cicerone indagatum. 117. 384
Animaduersio Censoria, notatio. 177	Architectus sceleris. 124
Animaduersio, διοίκησις, οικήσις. 349	Archytæ Tarentini vox, clementiaque. 141
Animal. 276	Arcucius Neapolitanus. 322
Animantibus quando vesci coeperint homines. 137	Argei. 209
Animi motus describitur. 230	Argonem. 222
Animum quid vocavit Terentius. 240	Argumentum a signo. 418
Annibalis crudelitas varie narrata. 152	Argumentum ab etymo. 430
Annibal reuocatus in patriam. 350	Argyropylos fallitur. 258
Annibal callidus, & versutus. 368	Aries primum signum ordine. 387
Annibalis vox. 359	Arietibus imponebatur pueri, ut equitare discerent. 86
Antiates piratae. 377	Arionisti crudelitatem quomodo posuit ante oculos Caesar. 3
Antigonus natura dicior. 120	Aristeus. 228
Antigonus quid responderit amico. 209	vinculis cepit Proteum. 116
Antileon Metapontinus. 241	Aristio Athenarum tyrannus qui, & Athenio vocatus. 311
Antimachi filij. 339	Aristogiton Atheniensis. 241
Antiochus Ascalonita librum scripsit de Dijs immortalibus. 307	Aristolochiae etymon. 58
Antiochus rex, virginis Chalcidensis amore captus. 290	Aristophaneo modo, quid Aristophanes collatus cum Menandro. 392
Antipater medicus. 347	Aristoteles nullam mentionem facit vini, abortum gignentis. 82
Antipheron Orites. 309	Aristoteles breuitati studuit. 214
Antiphus filius Priami. 347	Aristoteli attributus liber de mundo. videtur esse Nicolai Damasceni. 305
Antipolis vrbs. 435	Aristoteli displicuit inscriptio sepulchri Sardanapali. 306
Antonaster Erutius. 165	Aristotelis erratum. 25
M. Antonius vestem Caesaris pugionibus perforatam plebi ostendit. 159	Aristoteles amator Homeri. 375
M. Antonius iniuste a Cicerone reprehensus. 261	Aristoteles, fons omnis sapientiae. 320
M. Antonij ebrietas describitur. 260	Aristotelis libri III. de artificio dicendi emendati a Victorio. 375
M. Antonij Flamini laus. 100	Aurium vinum. 178
Antonij Angelij laus. 100. 129. 435	Arma Achillis. 450
Antonij Augustini laus. 94. 448	Arni fluminis origo. 255
Antonius Iacominius Tebalduccius quid gesserit. 440	
Apellicon Theius primus Aristotelis, & Theophrasti bibliothecam e tenebris eruit. 301. 311	
Apertus. 363	

Rt 3 Arnoldus

I N D E X.

<i>Arnoldus Arlenius.</i>	305	<i>Balnearij fures.</i>	79
<i>Ars nulla colebatur Lacedaemone.</i>	374	<i>Bambalio.</i>	199
<i>Asclepiadis Cyprij commentarius.</i>	137	<i>Baris.</i>	112
<i>Ascendendi in equos ratio antiqua.</i>	438	<i>Bartholomaeus Barbadorus.</i>	240
<i>Asiatica creta.</i>	158	<i>Basarnes quidam ingenti proceritate.</i>	310
<i>Asiniorum familia nobilis.</i>	391	<i>Battuere, & battuatores.</i>	122
<i>Asius Homericus.</i>	342	<i>Bellicae laudes.</i>	344
<i>Aspetare.</i>	350	<i>Bellij.</i>	157
<i>Assentatores multos habuit Alexander.</i>	58	<i>Beluae sine custode libere vagantes.</i>	345
<i>Asteris pueri amore captus Plato.</i>	238	<i>Belus Pygmalionis, ac Didonis pater.</i>	137
<i>Astyanax deiectus e muris.</i>	346	<i>Bembus fallitur.</i>	300
<i>Astyllus athleta.</i>	67	<i>Bene eueniat.</i>	96
<i>Atabyrij Iouis templum.</i>	45	<i>Beneficia publice data.</i>	361
<i>A teneris vnguiculis.</i>	347	<i>Beneficiorum commemoratio, exprobatio est.</i>	16
<i>Ater.</i>	320	<i>Berenice Catulli.</i>	392
<i>Athenaei erratum.</i>	110	<i>Bernardinus Maphaeus card.</i>	239
<i>Athenae cur dicta sumptuosa ciuitas.</i>	113	<i>Bernardus Segnius.</i>	302
<i>Athenienses vitam lenem amabant.</i>	352	<i>Bibendi mos Graecorum.</i>	257
<i>Atheniensium crudele factum.</i>	241	<i>Bibliothecam Aristotelis, & Theophrasti primus e</i>	
<i>Atheniensium mos in funeribus.</i>	29	<i>tenebris eruit Apellicon Teius.</i>	301
<i>Atheniensium institutum in constupratores alienae</i>		<i>Bona comedere.</i>	36
<i>uxoris.</i>	385	<i>Boni daemonis poculum.</i>	1
<i>Athenio plebem Athenis in contione concitauit.</i>	310	<i>Bonorum Deorum inscriptio.</i>	1
<i>Athenio quidam alius fugitiuorum dux.</i>	311	<i>Boreae filij alati.</i>	280
<i>Athletae coronae desiderio flagrantes qui.</i>	67	<i>Bouem, qui prius a sacerdotibus signatus non esset,</i>	
<i>Athletae qui vocati Graece.</i>	289	<i>imolari capitale Aegyptijs.</i>	158
<i>Atta poeta.</i>	268	<i>Brontolare quid Italica, & unde sumpta vox.</i>	211
<i>Attalus Daphitam e rupe deiciendum iussit.</i>	268	<i>Bruges loco Phryges.</i>	157
<i>Atticarum matronarum Studium, vt filias reddant</i>		<i>M. Brutus epitomem fecit Librorum Polybij.</i>	244
<i>graciles.</i>	15	<i>Budaeci laus. 104. 275. error.</i>	ibid.
<i>Attidis fabulam eleganter scripsit Catullus.</i>	124	<i>Budaecus fallitur.</i>	115. 305
<i>Attingere, & gustare.</i>	105	<i>Libellum de mundo conuertit in Latinum.</i>	ibid.
<i>Attingere digito quid.</i>	136	<i>Bulga.</i>	288
<i>Auariae resellendae ratio.</i>	91	<i>Burrhus, pro Pyrrhus.</i>	157
<i>Auorum hominum sententiae.</i>	277	<i>Busta sibi conficiebat veteres in agris. 164. &</i>	165
<i>Auctores varij res easde longe aliter scripserunt.</i>	328	<i>Byrrhae.</i>	157
<i>Auctoritatem defugere.</i>	54		
<i>Auctorum loci dirempti quomodo aliquando compo</i>		C	
<i>nantur.</i>	112	<i>Caeci timiditas expressa a Virgilio.</i>	26
<i>Audisse per nebulam.</i>	149	<i>Cacus.</i>	377
<i>Aues, binos, digitos in anteriore & binos in poste</i>		<i>Caeco etiam apparet.</i>	120
<i>riore parte habentes quae.</i>	286	<i>Caecum videre in litteris quid Ciceroni.</i>	32
<i>Augusti familiaritate vsus Nicolaus Damascenus</i>		<i>M. Caelius quo fuerit ingenio.</i>	179
<i>Peripateticus.</i>	305	<i>M. Caelius in Antonium scripsit.</i>	260
<i>Augustinus Paganellius.</i>	447	<i>Caelius an Catulli ritualis, atque hunc quibus argu</i>	
<i>Auro, pro Habito.</i>	327	<i>mentis defendit Cicero.</i>	179
<i>Aurea mala inueniendi rationem a quibus didicit</i>		<i>Caelius Rhodiginus fallitur.</i>	148
<i>Hercules.</i>	116. & 117	<i>Caelum manere, terram moueri, quinam opinat</i>	
<i>Aurigatur quid Varroni.</i>	113. & 114	<i>ti.</i>	258. 259
<i>Aufer fluius.</i>	195	<i>Caelo, atque terrae mala sua narrant perperam non</i>	
		<i>nulli.</i>	36. 37
B		<i>C. Caesaris aequitas laudata a Cicerone.</i>	288
<i>B littera in locum aliarum saepe ab antiquis v-</i>		<i>C. Caesaris consilium in transeundo Rheno. 422. 423</i>	
<i>surpata.</i>	157	<i>C. Caesaris lex sumptaria.</i>	78
<i>Bacidas tres fuisse.</i>	321	<i>C. Papirius Mase.</i>	448
<i>Bacidae magnum nomen consecuti sunt ob praesen</i>		<i>Caicus amnis.</i>	49
<i>sionem rerum futurarum.</i>	321	<i>Calamistrum, & calamistris inurere.</i>	98
<i>Baccarum futurarum signum.</i>	383	<i>Calathus.</i>	104
<i>Baccharum furor.</i>	321	<i>Calcitro equus.</i>	43
<i>Baldacius centurio.</i>	346	<i>Calidum factum.</i>	392

Calidus

I N D E X.

<i>Calidus. i. vehemens.</i>	392	<i>Chamaeipyitis.</i>	300
<i>Caligula cur interfectus.</i>	215	<i>Chazones.</i>	269
<i>Callimachi elegiam vertit Catullus.</i>	213	<i>Charmidas.</i>	389
<i>Callimachus aetate Arati floruit.</i>	398	<i>Charon appellatus orcus.</i>	187
<i>Callisthenes.</i>	375	<i>Charondas legum lator.</i>	323
<i>Callistratus orator maxime clarus.</i>	366	<i>Chesippus.</i>	295
<i>Callistrutiae ficus.</i>	433	<i>Chlamys, quale genus vestimenti.</i>	22
<i>Calypsonis nomen pro Circes positum ab Aristotele.</i>	25	<i>Chones.</i>	269
<i>Camicus.</i>	188	<i>Christophorus Rufus.</i>	432
<i>Campaldino in agro pugna atrox.</i>	373	<i>Chrysanias quid suaserit Cyro.</i>	122
<i>Cancer primum signum apud antiquos.</i>	387	<i>Chrysem scripsit Pacuuius.</i>	219
<i>Canis, Catulus.</i>	166. 267	<i>Chryssippi curiositas in historia.</i>	148
<i>Capras auribus dictas spiritum ducere.</i>	424	<i>Chryssippi statua Athenis vbi.</i>	295
<i>Captus oculis.</i>	405	<i>Chryssippus Stoicus.</i>	385
<i>Caput apud rhet.</i>	451	<i>Cibarius panis. & vinum cibarium, & homo ci</i>	
<i>Cardianorum crudelitas in Mytroclytem.</i>	5	<i>barius.</i>	11
<i>Cardiani.</i>	355	<i>Cibum e flamma petere.</i>	248
<i>Caricae Caunae.</i>	434	<i>Cicero in vertendo versu Hom. insulae epitheton</i>	
<i>Carneadem neglexisse cultum corporis.</i>	374	<i>non expressit.</i>	62
<i>Carolus rex Hispaniae.</i>	404	<i>Cicero amator Euripidis.</i>	415
<i>Carolus Sigonius.</i>	430	<i>Cicero defenditur a Plutarcho.</i>	341
<i>Caryniae in Achaia vinum quale.</i>	81	<i>Cicero an ignorauerit poetae officium.</i>	79. 80
<i>Cassandra fatidica.</i>	348	<i>Cicero delectatus locutionibus Terentianis.</i>	64
<i>Cassia via.</i>	384	<i>170. amator ipsius. 369. eiusdem locos multos</i>	
<i>Cassius scriptor diligens rerum rusticarum.</i>	407	<i>expressit.</i>	440
<i>Castor, & Pollux conseruatores nautarum.</i>	377	<i>Cicero conuertit ex Platone Protagoram.</i>	222
<i>Castor Polluci similis.</i>	434	<i>Cicero memoria lapsus in vetere historia.</i>	19. 409
<i>In castris quis locus habitus castior.</i>	26. 27	<i>Cicero multas sententias a Platone supsit.</i>	125. 126
<i>Catellani Cortae opinio laudata.</i>	239	<i>Cicero plures libros, quam qui nunc extant, scripsit</i>	
<i>Q. Catuli vox.</i>	208	<i>de legibus.</i>	268
<i>Catulli laus.</i>	266	<i>Cicero quando breuior, & obscurior videri possit.</i>	
<i>Catullo assertum elegans carmen.</i>	132	<i>176. quo loco de fabrica nostri corporis agit, a Xen</i>	
<i>Catullus de priapo scripsit. 133. quid conuera</i>		<i>nophonte accepit. 292. 293. vertit Timaeum</i>	
<i>tur in amoribus suis. 263. valde mendosus cir</i>		<i>Platonis. 226. Xenophontis Oeconomica. 273</i>	
<i>cumfertur.</i>	242. 266	<i>Ciceronis iudicium de Isonate de numerosa oratione</i>	
<i>Catullus poeta clarus.</i>	361. ibid. 364	<i>non videtur probandum. 20. lapsus per impru</i>	
<i>Catullus puro sermone vitur.</i>	393	<i>dentiam. 25. sententia de Epicuro.</i>	35
<i>Catullus poeta humilis.</i>	394	<i>Ciceroni in historia de Sophocle vocato in iudicium,</i>	
<i>Catullus non minus eruditus, quam lepidus.</i>	418	<i>non credendum.</i>	426
<i>Causam viuentem quam vocet Cicero.</i>	128	<i>Ciceronis locus notatus vitio in collocatione vo</i>	
<i>Cedrus.</i>	444	<i>cum.</i>	419
<i>Cei insulae institutum.</i>	228	<i>Cicero quomodo res suas ornet.</i>	436
<i>Celeres res quomodo significentur.</i>	320	<i>Cicero deceptus in iudicandis moribus M. Anto</i>	
<i>Celeritas itineris quomodo metaphorice exprimi</i>		<i>nij.</i>	438
<i>tur.</i>	280	<i>Cicero admirabatur Platonem.</i>	453
<i>Cella.</i>	408	<i>Cilissa mulier quattuor cubitorum.</i>	311
<i>Cena sine sanguine.</i>	78	<i>Cineas orator Romam missus a Pyrrho.</i>	264
<i>Cena terrestris quae Plauto.</i>	78	<i>Cinerarius quis dictus.</i>	98
<i>Censeri.</i>	177	<i>Cinnae poetae Smyrna.</i>	264. 265
<i>Censores unde dicti.</i>	177	<i>Circulari.</i>	88
<i>Censoris iudicium, censoria notatio.</i>	177	<i>Circumvallare.</i>	386
<i>Centaurus signum.</i>	380	<i>Cisarij.</i>	432
<i>Centurio quidam Germanus.</i>	406	<i>Citata concise habent vim prouerbij.</i>	316
<i>Cera pro melle quando vsi Lacones sunt.</i>	111	<i>Citrium.</i>	381
<i>Ceraunij montes.</i>	143	<i>Ciuis similis nautae.</i>	426
<i>Ceyx rex.</i>	331	<i>Ciuitatis ius quibus donabatur in Graecia.</i>	95
<i>Chaerephili filijs cur ciuitate dederint Athenienses.</i>	95. eosdem vocauit Scombro Timocles.	<i>Ciuitatum diuersi mores.</i>	374
<i>ibid.</i>	388	<i>Claudum, spurium interpretatus est Lyfander.</i>	316
<i>Chaeremon.</i>	388	<i>Claues adimendi mos uxori in diuortio.</i>	13
		<i>Cleantus Samij opinio.</i>	259
		Clemens	

INDEX

Effodere,	403	Euphronij lusus.	407
Egnatius cur a Catullo derisus.	63. 64	Euripides a quo adiutus inscribendis fabulis.	105
Electici qui.	115	Euripides cur scenicus philosophus dictus.	296
Elegans, & elegantius, quomodo interdum vsurpatur.	261	Euripidis sententiae celebratae.	370
Emendandi officium diligentia eget.	403	Euripidis versus notatus qua de causa.	429
Emendatio periculosa.	349	Eurotas.	45
Emolumentum.	263	Eurytum Pythagoreum in Italia audiuit Plato.	253
Empedocles reprehendit poetas, quod de Diis turpia locuti sunt.	414	Ex aqua, ex melle, ex vino.	380
Εμπεδοκρον fabulam docuerunt, & Philemon, & Diphilus.	184	Ex eleganter cum casu sept.	380
Enatare.	28	Ex quo.	404
Ennius uertit Medeam Euripidis.	162	Examen apum fastigio Capitolij insedit.	201
Ennius Euripidis aliquot fabulas in latinum conuertit.	108	Exarescere flectu.	428
Enthymematis, & periodi discrimen.	130	Exaudisse in strepitu.	149
Epheus quis.	226. 227	Excidere, & excidisse verbum aliquod.	177
Epei Panopei mentionem fecit Plato, ut summi opificis.	227	Execrandi ratio.	13
Ephorus cur in historia contemptus.	206	Exemplar nullum omnino fidele.	383
Ephorus cur vocatus εἰσοπος.	41	Exhaurire, verbum.	18
Epicharmus Siculus. 145. huius de amicitia sententia.	ibid.	Explicationes scripturum.	445
Epicharmi sententia vsurpata a Cicerone.	123	Externus.	316
Epicuri de animo sententia.	347		
Epicuri liber περὶ κριτικῶν, ἢ κριτικῶν.	226		
Epicuri opinio in appellationibus rerum.	355		
Epicurus.	332. 334. ibid.		
Epidaurus Alexidis comaedia.	95		
Epidaurozomenon fabulam etiam scripsit Diphilus.	105		
Epimnidi somnus.	285		
Epistola M. Ciceronis I. ad Q. fratrem plena praceptorum.	391. 446		
Epioninae uxoris Iulij Sabini constantia, insignaeque exemplum.	212. 213		
Equarum furor a quibus descriptus.	72. 73		
Equitare discebant nobiles pueri antiquitus arietibus impositi.	86		
Equos ascendere difficile erat imbecillibus apud antiquos.	438		
Erasistratus.	345		
Erctum cieri.	410		
Erubescere pater, an frater.	25. 26		
Erutriaci a quo appellati.	115		
Eruius.	285		
Erratum Aethnaei.	110		
Error Plinij, & aliorum, vide in Plinio, & aliorum auctororum proprijs nominibus.			
Eruius Antonia ster.	165		
Essedarij.	432		
Et quisquam dubitabit?	225		
Etruriae maritima regio copiose suber producit.	31		
Etrusca multa vernacula e Gracco sermone fluxerunt.	165. 187		
Euaeon cur damnatus.	195		
Euclidem audiuit Plato.	253		
Euellendi pilos e corpore mos.	89		
Eupuchi ministerium proprium.	366		
Euphorionis scripta obscura.	395		

INDEX

Fluere quid Ciceroni.	345	Flus.	197
Fluminum initia quo loco putauerunt nonnulli phisici.	211	Graeciae compedes quas urbes appellauit Philippus.	139. 140
Poecundum.	205	Graeciae diligentia in instituendis liberis.	328
Foras promittere, & similes locutiones.	169	Graeciam Uniuersam qui regetur cur Aethiae proconsul dicebatur.	184
Fortuna bona, ac bona mens raro simul in hominibus.	299	Graecismus cur apud Horatium frequens.	117
Fortunae volubilitas.	322	Graecorum bibendi mos.	257
Fortunati.	249	Graecorum studijs & artibus deditus ualde Cicero.	139
Fortunatorum mores.	442	Graecos sibi coronam e myrto conficere solitos in laetitia.	180
Francisci Medicis laus.	77	Gramen.	69
Franciscus Victorius Petri Victorij nepos.	239	Grammaticorum quaestiones inutiles.	342
Franciscus Gallus opifex egregius.	346	Graudinosi, & grauido.	37
Franciscus rex Gallorum.	404	Gregem quid vocarit Terentius.	64
Franciscus Serdonatus.	401	Guelforum victoria.	373
Fricare caput.	85	Guido Ferrerius Cardinalis.	432
Fricare frontem.	85	Guido Lolius.	338
Fuci genus quoddam sordidum.	121	Guilielmus Budaeus. 176. Vide, Budaeus.	
Q. Fusius Calenus C lodium adiunxit.	231	Guilielmus Sirletus.	168
Fulnius Ursinus. 263. rarae eruditionis.	430	Gustare, & attingere.	105
Fumare.	404	Guttum.	431
Fumus seclatur formosior.	32	Gymnasia apud Argiuos, qui.	6
Fundere se.	345	Gypso cur illecebantur arma.	236
Fundus Unde dictus.	100		
Funeris curandi uetus mos.	116		
Funeris efferendi mos apud Graecos.	116		
Fungus lucernae.	398		
Fures e publicis locis aliquid surripientes seuerius puniebantur.	79		
Furiae vere exagitantur homines, quae.	202		
Furta seruorum.	382		
Furtum improbius quomodo texerit Dionysius Siracusanus.	1		

Gabrielis Faerni laus.	108. 190	Hamilcaris somnium.	238
Grabriel Faernus. 263. 333. 351. 385. 392.	428	Harpalus latro.	359
Galeotae qui.	132	Hastatorum locus in acie quis.	109
Galesus flumen.	45	Haurire.	374
Gellius improbius homo a Cicerone diuexatur.	267	Hector similis procellae.	222
Gelo tyrannus Carthaginensis.	248	Hecuba accusat Helenam.	398
Genera sibi non respondentia, posita in oratione.	365	Hecuba causa quomodo dicta Troiani exitij.	348
Generum variandorum ratio in uerbis non nullis.	24. 25	Hegesias Magnes historicus.	186
Genesis Sepulveda.	401. 425	Helenus Troianus oppidum in Sicilia condidit.	44. 45
Gerundia.	399	Helpis Samius.	341
Gibellinorum caedes.	373	Helmo.	334
Gladus plumbeus quid Ciceroni.	164	Henricus Stephanus Robertif.	238
Gladus cruentus.	415	Heracleodorus Platonis auditor, eiusdemque conceptor.	315
Glaflum.	219	Heraclidae.	331
Gloria ab alijs parta excitat an mos.	366	Heraclides Ponticus. 218. cur vocatus πομπικῶν.	ibid.
Gloriae cupiditas in eodem negotio, sed diuersis consilijs.	344	Heracliti Epbesij uox illustris.	420
Gorgiae statua, qualis, & a quo posita.	47. 48	Herbae uim Alexandro indicatam, non in somno uide disse illam.	58
Gorgias Leontinus.	442	Hercisci.	410
Graeciam e manu Macedonum liberauit T. Quirrente.		Hercules capiti coronam e myrto impositam habuit.	180
		Hercules Nereum uincuit.	116. 117
		Herculis figura leonem interficientis quae.	41
		Herculis uirtus sanum.	41
		Herculi tribuit hastam Sophocles.	86
		Hermippus.	316
		Herodotus imitator magnus Homeri.	344
		Herophilus.	345
		Hesiodi, & Varronis diuersa sententia de Noctis parente.	25. 26
		Hidriens.	

INDEX

<i>Hidricus</i>	252	<i>Imperatoris officium</i>	366. 367
<i>Hieronymus Ferrarius fallitur</i> . 13. 180. 181. 197. 200.		<i>Imperium usdem artibus retinetur, quibus initio par-</i>	
<i>Hieronymus Maecus</i>	299. 425	<i>tum</i>	291
<i>Hieronymus Suxita</i>	271	<i>Improbi fortunati, Deorum opprobrium</i>	359
<i>Hieronymus Ferrarius</i>	351. 353	<i>Inanes cogitationes</i>	436
<i>Q. Hippus proconsul victus ducitur</i>	310	<i>Incommoda, quae non absunt a consuetudine accubant</i>	
<i>Hippodamus</i>	444. & 445	<i>di ante, quam cena parata sit</i>	391
<i>Hippolytus quomodo appellet nuptas ingressas domos pironum</i>	204	<i>Index quis proprie</i>	41
<i>Hippomanes</i>	73	<i>Index libelli Aristotelis varius in exemplari satis</i>	
<i>Hixundinis mirum augurium</i>	432	<i>fideli</i>	82
<i>Hirnius Asinius</i>	391	<i>Indicare esse honestum</i>	323. 334
<i>Hirys</i>	256	<i>Indicare de aliquo</i>	341
<i>Historiae fructus, & usus</i>	446	<i>Indicium futurae orationis</i>	399
<i>Histriones</i>	373	<i>Indignitas</i>	424
<i>Homeri sententiae contra eos, qui civili bello dele-</i>		<i>Inductus</i>	251
<i>Etantur</i>	2	<i>Inertes Athenis damnabantur</i>	374
<i>Homeri laus</i>	375	<i>Infantes statim natos ad flumen prisca ferebant</i>	401
<i>Homerus vitam omnium mortalium expressit</i>	396	<i>Infantia improbe vitio data Homero</i>	347
<i>Homerus defensus a Porphyrio</i>	347	<i>Influere quid Cicero</i>	10
<i>Homerus dux omnis elegantiae</i>	343	<i>Inycere, & dare mentem</i>	72
<i>Homini vita brevisne, an longa</i>	123	<i>Iniquo loco</i>	367
<i>Horatius saepe Graecismo usus</i>	117. 148	<i>In mundo quid Plauto</i>	92. 93
<i>Horologium</i>	250	<i>Innata signa quae</i>	90
<i>Hortationes imp</i>	417	<i>Innuptae nuptiae</i>	113
<i>Hostiae pro frugibus imolabantur</i>	69	<i>Inopia filia luxuriae</i>	437
<i>Hostium ferocia retunditur audendo grauiora</i>	423	<i>Inquilini sine auctore apud Athenienses in iudicio</i>	
<i>Humanarum rerum infirmitas</i>	323	<i>non audiebantur</i>	81
<i>Humandi mos in agris apud veteres</i>	164	<i>Infantiae genus incundum apud Horatium</i>	28
<i>Humectare</i>	318	<i>Infantiae signa quaedam declarata</i>	306
<i>Hyacinthus flos</i>	356	<i>Insculpere in animo, in mente</i>	102
<i>Hydra</i>	395	<i>Inspirare venenum</i>	446
<i>Hyllus quid Herculi de Deianira dixerit</i>	74	<i>Inspirare ignem</i>	446
<i>Hymnis, Menandri fabula</i>	6	<i>Institutum Lacedaemoniorum</i>	111
<i>Hyrtaeides</i>	343	<i>Instituta prisca Latinorum</i>	360
		<i>In strepitu exaudisse</i>	149
		<i>Integer sanguis</i>	308
		<i>Integumentum</i>	68
		<i>Intemptatum</i>	377
		<i>Interitio</i>	25
		<i>Interitus foetuum in arboribus causa triplex</i>	383
		<i>Interficere hominem licere</i>	318
		<i>Intervallum</i>	406
		<i>Inuentori nouarum voluptatum praemium qui pro-</i>	
		<i>posuerint</i>	328
		<i>Inuestigantur omnia quaerendo</i>	443
		<i>Invidia aduersus felices</i>	369
		<i>Inuitum seruare est occidere</i>	429
		<i>Ioachimus Basseuitus</i>	408. ibid.
		<i>Ioannes Sambucus</i>	440. 441
		<i>Ioannes Caselius Germanus</i>	377. 406. 408
		<i>Ioannesuincensius Pinellus merito ab omnibus pluri-</i>	
		<i>mum laudatus</i>	321
		<i>Ioannesuincensius Pinellus studiosus laudis aucto-</i>	
		<i>ris</i>	348
		<i>Iocorum diuersa genera</i>	129
		<i>Iocus, ac ludus quid aliquando</i>	64
		<i>Ioui Olympio detraxit aureum amiculum Dionysius</i>	
		<i>tyrannus</i>	248.
		<i>Iouis Icmaei sacellum</i>	228
		<i>Ira quibus modis discutatur</i>	297
		<i>Iram</i>	

INDEX

<i>Iram memorem cur vocauerit Virgilius</i>	298	<i>Leda in Leenam versa</i>	151
<i>Ira animi nota superciliorum sublatio est</i>	93	<i>Legati officium</i>	442
<i>Ire in malas oras</i>	358	<i>Legis, & magistratus differentia</i>	271
<i>Irrepere</i>	42	<i>Lemnus vocata αἰθάλα</i>	222
<i>Irritamenta gutturis</i>	453	<i>Lentiscus</i>	388
<i>Isaris</i>	219	<i>Lento Cesenius</i>	384
<i>Isocrates cur in contionem non ascenderit, neque cau-</i>		<i>Leocratem cur accusarit Lycurgus</i>	254
<i>sas defenserit</i> 35. quid dixerit de vi orationis. 75.		<i>Leon Atheniensis eloquens</i>	80
<i>quo argumēto purgavit se Philippo regi</i> . 219. 220		<i>Leonidae imperatoris dictum</i>	277. 317
<i>Isocratis opinio de stirpe Dionysij tyranni</i>	126	<i>Leontium meretrix aduersus Theophrastum scri-</i>	
<i>Issus filius Priami</i>	347	<i>psit</i>	294
<i>Italorum disciplinam Numanus Virgilianus in cae-</i>		<i>Leotychydes</i>	316
<i>lum ferebat</i>	401	<i>Lepus</i>	376
<i>Iter longum facientes, quo ornatu utebantur</i>	12	<i>Lesbia Catulliana quae</i>	179
<i>Itbome</i>	231	<i>Leucadorum institutum</i>	345
<i>Itineris celeritas μεταφορικῶς expressa</i>	280	<i>Leucippus amore Daphnes ardebat</i>	68
<i>Iuga Iuno</i>	270	<i>Lex de non dandis sepulturae cadaveribus prodito-</i>	
<i>Iugarius vicus</i>	270	<i>rum</i>	341
<i>Iugum impiorum</i>	370	<i>Libelli Aristotelis index varius in exemplari satis</i>	
<i>Iugurthinum bellum quo tempore a Sallustio scri-</i>		<i>fideli</i>	82
<i>ptum</i>	117	<i>Liberi patris nomen affectauit Mithridates</i>	71
<i>Diui Iuliani mons Stoechadem profert</i>	227	<i>De liberis instituendis quinam scripserint</i>	167
<i>Iulij Sabini tenebrae</i>	212	<i>Libertatis definitio</i>	51
<i>Iulius tutor</i>	212	<i>Librarij imperiti</i>	436
<i>Iuppiter Atabyrius</i>	45	<i>Librorum Aristotelis genus limatius quod</i>	79
<i>Ius atrum apud Lacedaemonios ubi gustauerit Dio-</i>		<i>Liburna</i>	111. 112
<i>nysius</i>	40. 41	<i>Licentia nimia iuniorum, in corrigendis script. men-</i>	
<i>Iustitiae vis</i>	259	<i>dis</i>	349
<i>Lynx avis</i>	286. 287	<i>Lignea mulier quae</i>	229
		<i>Ligures mulieres in partu faciles</i>	400
		<i>Ligurum statim natos infantes ad flumen ferendi</i>	
		<i>morem</i>	401
		<i>Lingua continenda</i>	391
		<i>Liquidum</i>	282
		<i>T. Liuius erga Polybium ingratus deprehēditur</i>	244
		<i>T. Liuius in multis Polybium secutus</i>	290
		<i>Locus Plutarchi correctus</i>	280
		<i>Loqui solum</i>	371
		<i>Lucere vnde dictum</i>	154. 155
		<i>Lucilij locus apud Nonium expenditur</i>	57
		<i>L. Aemilij Varronis ingenium turbidum</i>	368
		<i>L. Sifenna</i>	418
		<i>Lucrum vnde dictum</i>	155. 287
		<i>Lucullus</i>	319. 329
		<i>Ludi piscatorij</i>	194. 195
		<i>Luere</i>	155
		<i>Lumen atrum</i>	320
		<i>Lumen orationis ad rem aliquam amplificandam</i>	37
		<i>Luna solis filia</i>	398
		<i>Lunam cur vocarit Virgilius roscidam</i>	163
		<i>Lupa</i>	380
		<i>Lupus praefectus copiarum ignauus</i>	386
		<i>Lustrare</i>	402
		<i>Lusus</i>	407
		<i>Lusus Ciceronis in Clodium</i>	415
		<i>Luteum</i>	219
		<i>Luxuria mater inopiae</i>	437
		<i>Lycophronis poema obscurum</i>	371
		<i>Lycurgus Atheniensis</i>	254. 323
		<i>Lycurgus orator</i>	294
		<i>Lazarus Bonamicus</i>	349

I N D E X.

<i>Lysander.</i>	316	<i>Medias.</i>	431
<i>Lysiae inuentio laudata.</i>	238	<i>Medica arbor.</i>	380
<i>Lysiae sermo vere Atticus.</i>	87	<i>Megarorum conditor quis.</i>	38
<i>Lysiclem cur damnarit Lycurgus.</i>	254	<i>Melampus.</i>	432
<i>Lysimacho quid responderit Theodorus Cyrenaeus.</i>	149	<i>Melancholici plerumque corpore duri sunt.</i>	306
		<i>Melanippus Agrigeninus.</i>	241
		<i>Memorem iram cur vocarit Virgilius.</i>	298
		<i>Memoriae imbecillitati non semper aliquid assignandum.</i>	328
		<i>Menander cum Aristophane collatus a Plutarcho.</i>	392
		<i>Menandri quaedam verba cum Terentianis collata.</i>	102. 103
		<i>Menda & mendum.</i>	25
		<i>Mendicus importunissimus Vlysem domo exturbare ausus est.</i>	256
		<i>Menedemus philosophus.</i>	115
		<i>Menelai vox.</i>	359
		<i>Mensas tollendi mos.</i>	1
		<i>Mente transfuersa.</i>	278
		<i>Mentionem vini abortum gignentis nullam facit Aristoteles.</i>	82
		<i>Meri principes exierunt e Ludo Isocratis.</i>	206. 207
		<i>Merum quid, ibid.</i>	
		<i>Metaphora ἐν τῷ ἀνέλογον.</i>	100
		<i>Metus magnitudo quomodo expressa.</i>	319
		<i>Michael Brutus.</i>	385
		<i>Micio per c, non t, scribendum.</i>	3
		<i>Midiae improbitatem quomodo significauit Demosthenes.</i>	3
		<i>Miles gloriosus.</i>	323
		<i>Milites duobus stimulis impelluntur ad acriter pugandum.</i>	357
		<i>Militia requirit dura corpora.</i>	86
		<i>Miltocythes Thrax a Cardianis necatus.</i>	5
		<i>Minae Deorum non solent esse irritae.</i>	40
		<i>Minervae auxilio implorato manus etiam mouende.</i>	137
		<i>Minervae quartae cognomentum quod.</i>	127
		<i>Minerva Itonia.</i>	189
		<i>Minos in Sicilia interfectus.</i>	188
		<i>Miro, agendi forma.</i>	303
		<i>Miscellanea Politiani.</i>	405
		<i>Miserere.</i>	216. 217
		<i>Mithridates rex Ponti.</i>	319
		<i>Mithridatis Pergameni origo.</i>	33
		<i>Mithridatem omnibus verborum honoribus affecerunt Tralliani.</i>	71
		<i>Mnesilochus in scribendis fabulis adiunxit Euripidem.</i>	105
		<i>Monstra arborum.</i>	408
		<i>Morbi, & insaniae vocabula μεταφορικῶς usurpata.</i>	8
		<i>Mordere.</i>	383
		<i>Mordere humum.</i>	354
		<i>Morem priscum ferendorum infantum statim nativum ad flumen.</i>	401
		<i>Mores civitatum diuersi. 374. demoribus primus tractavit Pythagoras.</i>	146
		<i>Mors miseris, ac calamitosis optanda. 135. non semper poena</i>	

M

I N D E X.

<i>poena ibid. pro patria, & gloria contemnda.</i>	172	<i>Nicetae Syracusij opinio.</i>	258
<i>Mortui decorabantur myrto.</i>	180	<i>Nicias pictor.</i>	51
<i>Mortui sepeliebantur extra oppida apud Graecos.</i>	16	<i>Nicobolus Plautinus exemplum Stultitiae.</i>	88
<i>Mortuorum corpora seruandi mos.</i>	218	<i>Nicolaus Peripateticus scripsit librum de mundo: eiusdem patria.</i>	305
<i>Mortuus in agris humabant veteres.</i>	164. 165	<i>Nigror.</i>	320
<i>Mos ducum exercitus in animos hostium frangendo.</i>	440	<i>Nimium.</i>	222
<i>Mos Lacedaemoniorum ducum.</i>	110	<i>Nisus Virgilianus.</i>	342
<i>Mos scribendi in corticibus arborum & in tabulis.</i>	182	<i>Nitioborigum rex.</i>	421
<i>Motionibus non nullis animi sana aedificabant Lacedaemonij.</i>	289	<i>Nixus hastili.</i>	452
<i>Motus animi.</i>	363	<i>Nomina familiarum.</i>	384
<i>Mulier lignea quae.</i>	229	<i>Nomisma Q. Catuli.</i>	201
<i>Mulieribus Romae vinum interdictum.</i>	288	<i>Non putari, locutio, cuiam Graece respondet.</i>	52. 53
<i>Mulierum pudicitia quam diligenter a Romanis custodita, atque eadem a Lacedaemonijs neglecta.</i>	288	<i>Notae melioris, vel deterioris homines.</i>	98
<i>Mulierum Studium in fisco, & ornatu.</i>	395	<i>Nova an veteribus correctiora.</i>	167
<i>Multitudinis opinio temeraria.</i>	314	<i>Noxae fabulae quae.</i>	105
<i>Multitudinis stulta laetitia.</i>	315	<i>Nouus homo, qui.</i>	252
<i>Mulus similis asino.</i>	434	<i>Nouus orator.</i>	252
<i>Mumera placant Deos.</i>	134	<i>Nox an Erebo nata.</i>	25
<i>Muneris, & doni differentia.</i>	130	<i>Nubes, nota mali.</i>	186
<i>L. Murenae causa quo tempore.</i>	66	<i>Nubes atra.</i>	320
<i>Mures aedium ruinas praesentunt.</i>	194	<i>Nubes frontis, ac supercilij.</i>	186
<i>Musae rosis coronabantur.</i>	163	<i>Numanus.</i>	401
<i>Musca caeca, ludus puerilis.</i>	174. 175	<i>Numidiam praetor rexit Sallustius.</i>	117
<i>Mutare.</i>	77	<i>Numismatum inuentor.</i>	427
<i>Mutulus piscis.</i>	29. 30	<i>Nuntius cladis.</i>	344
<i>Myrti ramuli bustis imponebantur.</i>	180	<i>Nuptae ingressae domos virorum quomodo appellentur ab Hippolyto.</i>	204
<i>Myrto ornare aras Deorum Graecos solitos.</i>	180	<i>Nuptiae innuptae.</i>	113
<i>Myssiam depopulati sunt Graeci ad Troiam nauigantes.</i>	49	<i>Nutrices cur vocatae papillae.</i>	232
		<i>Nutrire infantes mercede, est seruire.</i>	326
		<i>Nymphis rem diuinam faciebant siculi.</i>	69

N

		O	
		<i>Litterae in v, mutatio.</i>	94. 403
		<i>Obducere.</i>	170
		<i>Obscurus.</i>	363
		<i>Occare, & occatio.</i>	23. 404. 423
		<i>Occaecare.</i>	23
		<i>Ocelli qui metaphoricè.</i>	100
		<i>Odyssae quanam pars vocetur νεκρία.</i>	51
		<i>Oedipi beneficium in Thebas.</i>	361
		<i>Oedipus tyrannus, fabula laudatissima.</i>	364
		<i>Olea.</i>	322
		<i>Olearum conditura.</i>	388
		<i>Olyntiacae, Demosthenis orationes antiquis etiam Philippicae erant.</i>	189
		<i>Omne sibi melius malle.</i>	356
		<i>Onager.</i>	444
		<i>Onusfrus Panvinus antiquitatis peritus.</i>	384
		<i>Oratio, qualis quisque sit, indicat.</i>	98
		<i>Oratio pro M. Marcello praeclara.</i>	403
		<i>Oratio cur inuenta.</i>	371
		<i>Orationis mollitudo, & flexibilitas cerae comparata.</i>	114
		<i>Oratores nimis accurati in gestu.</i>	373
		<i>Orator perfectus.</i>	366
		<i>Orchestra.</i>	367
			§ 2 Orcius

INDEX.

Orcini.	187	Pericles prudens	403
Orestes suffragio Mineruae absolutus.	154. 328	Pericli quid dixerit Anaxagoras.	340
Oroetes non Oroites vocatus Darei praetor.	14	Periclis prudenter dicta.	342
Ornare res suas.	436	Pericula, quae non honeste vitentur.	356
Oropi causa nobilis.	366	Persae cur natos ex se intra quinquennium videre nolint.	151
Orrygia.	403	Persarum mores.	360
Os belli.	349	Persarum sepeliendi mos.	110
Ostendere aciem.	44	Persarum in victu frugalitas.	114
Ostenta, quae Leuetricam pugnam antecesserunt.	182	Perseu erantia.	190
Ostento significatum regnum Dionysio.	132	Personare aures.	10
Ostentare.	274	Personarum ratio attendenda poetarum.	392
Otiosus.	363	Personae fabularum, quo ornatu essent.	324
Otiom fons malorum.	374	Pertinacia.	190
Qua, quae patrio sermone, affogate appellamus, quomodo Graece.	348	Peruidere.	237
Quidius improbatum.	134	Pestilentia descripta a Lucretio.	342. & 343
Quum ovo simile.	434	Pestilentiae descriptio apud Lucertium.	413
		Petasati quinam soliti.	12
		Petere cibum e flamma.	243
		Petri Halcyonij error.	278
		Petri Crinitij error.	278
		Petrus Angelius.	451
		Petrus Bembus.	416
		Phagones.	183
		Pharos.	231
		Philemon docuit fabulam ἡμποροῦ.	184
		Philemon grammaticus.	405
		Philenorum arae cur narrantur a Sallustio.	117
		Philippeum.	288
		Philippum Macedonem contra foedus in castris quaedam Atheniensium inuasisse.	327
		Philippus natura dicacior.	120
		Philisus historicus, cur brevis.	112. 387
		Philocteta non accepit sagittas ab Hercule.	19
		Philocteta quo peruenit.	269
		Philolai consilium.	340
		Philolaum Pythagoreum audiuit Plato in Italia.	253
		Philopoemen, magister Polybij in disciplina militari.	244
		Philosophia vallatur dialectica tamquam saepimenter, expressaque sententia ex Graeco.	18
		Philosophica scripsit Cicero in senectute.	25
		Philoxenus qualis.	23
		Phoenices.	419
		Phoenices mercaturae dediti. 133. 134. in Graeciam vitia comportarunt.	ibid.
		Phthia.	61. & 62
		Pica musicorum instrumentorum voces reddens.	102
		Pice torquebantur fontes.	89
		Picris herba.	300
		Pictorum nimia notata licentia.	41
		Picus Marius.	286
		Pieria rosarum sedes.	163
		Pierius Valerianus.	178
		Pilos euellendi e corpore mos.	89
		Pinus conigera.	157
		Pinus virgultum.	300
		Piraticae ignominia.	377.
		Pisarum situs vetus nunc immutatus.	195. 196
		Piscatorij	

INDEX.

Piscatorij ludi.	194	Polybij consilio usus Scipio Minor.	244
Pisces magni comedunt paruulos, prouerbum etiam Graecis usurpatum.	61	Polybium in multis sequitur. T. Linius.	290
Pisces venerabantur Syri.	138	Polycharmus.	382
L. Piso quomodo reprehenderit. C. Caesarem.	85	Polycratis infelix exitus. 14. Sandapila deportatus est post necem. ibid.	
Placere.	435	Polydamas.	344. 370
Platanus sponte nascitur in Thuscia.	227	Polynices cum exercitu Argiuorum ad expugnandas Thebas venit.	247
Plato a studio poetarum non alienus.	105	Polynices nomen.	430
Plato cur combusserit sua poemata.	426	Polyphemus.	428
Platonis, ac Xenophontis refellendi acuta ratio.	31	Polyrnes.	382
Platonis ardor animi in artibus perdiscendis, & peregrinatio. 253. carmina. 238. Dialogi tempore M. Varronis eandem ordinem sortiri videntur, quem nunc habent. 205. diligentia in componendis verbis. 97. epistola ad Dionis propinquos plena optimarum sententiarum.	97	Pompeius Alexandri Magni facta aemulatus est.	44
Platonis ornatum, & elegantiam admirabatur, ac studebat exprimere Cicero.	31	Pompeius quos versus Sophocleus pronuntiauerit.	62
Platoni quid dixerit Timotheus.	205	Cn. Pompeius spreuit voluptates.	74
Platonis rationes de poetarum fabulis reuicendis confirmatae alijs exemplis. 8. 9. scorum in Gorgiam.	47	Cn. Pompeio honores habiti a L. Sylla.	44
Platonem studiose imitatus Cicero.	114	Pomponius Epicureus erat.	106
Plato exagitat oratores plurimum studentes concinnitibus.	358	Pomum Medicae mali.	381
Plantinus coquus.	454	Pons Caesaris supra Rhenum.	387
Plantus mercatorem suam transtulit e Philemone.	184	Pontes, & per pontem ferre suffragia.	208
Plenus cam genit. saepius.	322	Populonia.	389
Plinius in historia, temporumque ratione saepe peccat. 181. fabulosa de Aethiopiae quibusdam populis narrauit.	311	Porphyrus Tyrius Homericae gloriae studiosus.	347
Plumbeus gladius, Ciceroni quid. 164. ad plures penetrare.	162	Portam itineri longissimam esse.	394
Plutarchus cur de Cicerone modestius iudicet.	265	Portij Licinij tetraesticum purgatum.	136
Plutarchus fallitur memoria.	25	Posteunt maioribus poculis.	527
Plutarchi erratum.	109	Posidonio quantum tribuerit Magn. Pompeius.	403
Plutarchi locus correctus, vide locus.	282	Possibile.	143
Plutarchi oratio aspera, & morosa.	373	Post homines natos.	193
Pluvia ingens post pugnam.	399	Post siparium.	367
Pluvia minuta.	1	Pote.	147. 148
Poculum boni dacmonis.	19	Praeda elegantior fortioribus datur.	313
Poean dono accepit sagittas ab Hercule.	257	Praefectus mulieribus quis Graecis.	246
Poema seuerum, & plenum tristitiae.	177	Praemium inuentori nouarum voluptatum qui proposuerint.	328
Poena, qua Censores afficiebant eos, qui culpaefines forent.	186	Praerodere digitos, vel manus.	33. 34
Poeta ingeniosus.	79. 80	Praesentia exempla Ciceroni quae.	128
Poetae verum officium an ignorauerit Cicero.	301. 302.	Prata vnde dicta.	100. 101
Poetarum fabulae quantopere obsint teneris puerorum mentibus.	8	Premere forum.	169
Poetarum phantasiae, vigilantium somnia.	229	Primum quid.	26
Poetica vetus est philosophia.	400	Principes in acie quo loco positi.	109
Poetis quid vitio detur.	444	Principes nostri ornandae urbis studiosi.	250
Polemo Atheniensis.	206	Principia, quae dicantur in castris.	26.
Politianus Ciceronis erratum animaduertit. 25. quomodo Strabonis locum conuerterit. 301. Sex.	208. 637	Prior.	31
Pompeium de vetustissimo exemplari descripsit.		Problemata Aristoteli adscripta, an huius auctoris propria sint.	297
Polybii quibus magistris usus. 244. huius in historia praestantia. ibid.		Procludere.	199
		Proditorum corpora inhumata iacent.	341
		Profani dies.	422
		Proferre in medium.	405
		Prometheo Thessalo quid vsu venerit.	75
		Promissa.	449
		Promissa inania.	361
		Promissum.	363
		Prope accedere ad Deos.	424. 415
		Propopoeia.	437
		Pro sua parte.	281
		Protogoram Platonis vertit Cicero.	9. 222
		Proutus poetarum.	409
		Prouerby	

INDEX.

<i>Proverbia</i> , & voca eiusmodi notandi mds. 393. 394	Reges populares. 367
<i>Proverbiorum auctor</i> valde doctus, ac diligens in illis colligendis. 1. 416	Regiae potestati qui se committit, omnem sui potestatem amittit. 62
<i>Proverbiales vocae</i> . 316. 344	Reip. & maris comparatio. 80
<i>Psittacus</i> . 286	Remigium quid. Vocavit Virgilius in avibus. 310
<i>Ptolemaei gymnasium Athenis</i> . 307	Repagula. 278
<i>Ptolemaeus ab Alexandro quomodo sanatus</i> . 58	Repetitio vocis est exornatio. 394
<i>Publicum bonum procurare</i> . 447	Res foedae domo eijciuntur. 159
<i>P. Lentulus reip. hostis</i> . 341	Res magnae inexpectatae non facile creduntur. 327
<i>P. Scipio</i> . 338	Res non nullae diligenter a veteribus narratae, quae non erant necessariae proposito ipsorum. 117
<i>Pudor aliquando obest</i> . 362	Res notae non debent accurate explicari. 180
<i>Pudor stultitia</i> . 362	Respicere. 350
<i>Pudor ignavus Deus</i> . 362	Retorquere oculos. 350
<i>Pudore cohiberi</i> . 362	Rhedarij. 432
<i>Pueri quomodo discabant equitare</i> . 86	Riccardus Ricardius. 448
<i>Pueri non stabant in foro antiquitus</i> . 366	Romani cur in funeribus Tubicines adhibebant. 102
<i>Puerorum educatio antiqua, dura, & severa fuit</i> . 301	Romani repudiarunt munera Pyrrhi regis. 264
<i>Puerorum institutionem quinam scripserint</i> . 167	Romani Veteres praedicati a Sall. 342
<i>Pugna adversa</i> . 344	Ros Iouis, ac Lunae filius. 163
<i>N. Pupius Piso</i> . 270	Roscidam cur vocavit Lunam Virgilius. 163
<i>Pufio interrogatus a Socrate</i> . 453	Rosis coronabantur antiquitus musae. 163
<i>Putare</i> . 53	Rubrius homo improbus. 162
<i>Putei anima aqua est</i> . 35	Ruinis imminentibus mures praemigrant. 194
<i>Pygmalion rex Cypri Didonis frater</i> . 136. 137	Rumpere vocem. 111
<i>Pyrrhi munera repudiata a Romanis</i> . 264	Runcare. 423
<i>Pyrrhi vox</i> . 350	P. Rutilium accusavit Apicius. 195
<i>Pythagorae dictum</i> . 412	P. Rutilius durae Stoicorum rationi deditus. 106
<i>Pythagorae praeceptum de precandis Dijs</i> . 113	
<i>Pythagoras primus tractavit de moribus</i> . 146	
<i>Pythagoreus fuit Aeschylus</i> . 75	

Q

<i>Q. Vadrantaria vocata Clodia</i> . 179
<i>Quaestiones dignae studiosi antiquitatis</i> . 434
<i>Quaestum facere servile putatum</i> . 374
<i>Qualus, & quasillus</i> . 104
<i>Q. Quintij festinum ingenium</i> . 197
<i>Q. Fabij prudentia</i> . 360
<i>Q. Fufius orator</i> . 363
<i>Quintilianus contra Ciceronem sententia rejicitur</i> . 150
<i>Quot particula geminata saepe a Varrone</i> . 100
<i>Quotquot annis Varroni quid</i> . <i>ibid.</i>

R

<i>R. Adices arborum quam alte descendant</i> . 411
<i>Ranae potu aquae delectantur</i> . 7
<i>Rapax</i> . 437
<i>Rapere pro conciliare</i> . 438
<i>Recinnum</i> . 221
<i>Recipere anhelitum</i> . 353
<i>Redundare</i> . 398
<i>Refellendi modus adversarios a definitione falsa</i> . 31
<i>Reflexus quando ab aere fit</i> . 309
<i>Reges Perfarum teneri, ac delicati</i> . 328

<i>Abini latebrae</i> . 212
<i>Sacellum divinae Mariae extra urbem in aprico loco</i> . 407
<i>Sacri dies</i> . 442
<i>Salem quid in mulieribus vocavit Catullus</i> . 137
<i>Sallustius accuratus, & eruditus</i> . 342
<i>Sallustius Graecarum literarum studiosus fuit</i> . 77.
<i>quomodo videatur res honestas vituperare</i> . 57
<i>Sallustij & Tully adversariae Orationes non videntur eorundem auctorum esse</i> . 168
<i>Sallustij Theophrastique conciliatio</i> . 123
<i>Sallustius multa e Graecis</i> . 315. 330. 333
<i>Sallustius, cuius criminis notatus</i> . 446
<i>Saltare</i> . 435
<i>Salutis propriae nulla cura, dum quis ulciscatur dolorem suum</i> . 420
<i>Sannites qui</i> . 67
<i>Sandalium</i> . 162
<i>Sandapila</i> . 14
<i>Sanguinis plenus quid Plauto</i> . 309
<i>Sanguis integer</i> . 308
<i>Sapere</i> . 393
<i>Sapiens magistratum semper gerit</i> . 131
<i>Sapientia</i> . 451
<i>Sapor carnis</i> . 433
<i>Sappho lasciva mulier</i> . 331
<i>Sapphoni carmen collatum cum Horatiano</i> . 104

Sardana-

INDEX.

<i>Sardanapali sepulchri inscriptio displicuit Aristoteli</i> . 306	<i>Siculorum vita</i> . 421
<i>Sardanapalus rex Assyriorum</i> . 328	<i>Sidus</i> . 380
<i>Sardis</i> . 390	<i>Signa</i> . 380
<i>Sarir</i> . 423	<i>Signa imata quaenam Aristot.</i> 90
<i>Sarmentum</i> . 367	<i>Significatio, idest pronuntiatio</i> . 432
<i>Sarpedon Thestorides</i> . 342	<i>Signum animi dolore affecti</i> . 350
<i>Sarpedonis verba ad Glaucum</i> . 352	<i>Signorum enumerandorum principium</i> . 387
<i>Saturum cubare de die turpe</i> . 421	<i>Simile elegans</i> . 406
<i>Saturum fieri bis die</i> . 421	<i>Similitudo Florentini sermonis cum Attico</i> . 346
<i>Scaurum accusavit Domitius</i> . 109	<i>Sinistra cur potius, quam dextra fures aliquando videntur</i> . 390. 391
<i>Scaena, & scena scribitur recte</i> . 203	<i>Smyrna, Cinnae poetae carmen</i> . 264
<i>Scaenicae mulieres</i> . 88	<i>Smyrna terremotu diruta</i> . 371
<i>Scholium quam sit utile</i> . 338	<i>Smyrnaeorum plebiscitum in Castricum mortui</i> . 16
<i>Scipio minor usus consilio Polybij</i> . 244	<i>Socius ad epulas</i> . 351
<i>Scommia in falsamentarij filium</i> . 160	<i>Socratis somnium</i> . 61. & 62
<i>Scribendi mos in corticibus arborum, & tabulis</i> . 182	<i>Socrates quid de Platonis Lyside</i> . 152
<i>Scribere in vento, & aqua</i> . 102	<i>Socrates philosophiae parens</i> . 331
<i>Scribere, vel dicere quid in buccam venit</i> . 127	<i>Socratis opinio</i> . 441
<i>Scripta Aristotelis de disciplina domestica</i> . 2	<i>Sol metaphorice</i> . 447
<i>Scriptis xij. ludere</i> . 50	<i>Solarium no idem seper valet in lingua Latina</i> . 250
<i>Scriptores de veteribus nummis</i> . 419	<i>Solarium vestigal</i> . <i>ibid.</i>
<i>Scriptores non idem de eadem re tradunt aliquando</i> . 327	<i>Soleae</i> . 122
<i>Scriptores non temere corrigendi</i> . 349	<i>Soli sumus</i> . 283
<i>Scriptorum incuria</i> . 365	<i>Solidum quid</i> . 160
<i>Scriptulum</i> . 50	<i>Solis reverentia antiquitus</i> . 307
<i>Sculpturae</i> . 122	<i>Solon monarchiam sibi oblatam repudiavit</i> . 136
<i>Scuta Romanorum peditum gravia</i> . 353	<i>Solonis poemata</i> . 426
<i>Sebastiani Corradi Laus</i> . 183	<i>Solonis periculum propter libertatem loquendi</i> . 442
<i>Secundae res</i> . 368	<i>Solonis</i> . 323
<i>Securus</i> . 367	<i>Somnium de interfecto a caupone Megaris</i> . 223. 224
<i>Sedere</i> . 189	<i>Somnium Hamilcaris</i> . 235
<i>Sedes novas inquirendi mos apud antiquos</i> . 44. 45	<i>Somnum opprimere quempiam</i> . 391
<i>Seiani adulterium</i> . 386	<i>Somnus perijt ex oculis</i> . 352
<i>Senectutis proprium vacillare memoria</i> . 25	<i>Sontes</i> . 345
<i>Senectutis studia</i> . 332	<i>Sophocles vocatus in iudicium</i> . 426
<i>Sententia eadem apud Ciceronem, & Demosthenem inuenta</i> . 7	<i>Sophocles lectus studiose a Virgilio</i> . 316
<i>Sententia nobilis prolata declarat ingenium, & fructum magnum affert</i> . 406	<i>Sophocles poeta clarus</i> . 361
<i>Sententiae notatae mirifice Euripidis</i> . 317	<i>Sophoclis accurata diligentia</i> . 364
<i>Senum prudentia</i> . 368	<i>Sordes vestium</i> . 337
<i>Sepulturae genus laudatum a Democrito quod</i> . 218	<i>Sorsum</i> . 304
<i>Serapidis medicina</i> . 303	<i>Sortes ex qua materia fiebant</i> . 306
<i>Serchius fluvius</i> . 195	<i>Sortes in urnam aquae plenam conijciendi mos</i> . 306
<i>Servi comici qui</i> . 88	<i>Sostratus acutus vir</i> . 406
<i>Servi error</i> . 111	<i>Spargere, & disseminare sermonem</i> . 115
<i>Servilius lacus unde dictus</i> . 269	<i>Spartatarum, & Atheniensium mores diversi</i> . 374
<i>Servis quando concedebatur, ut largius biberent</i> . 84	<i>Species cogitata</i> . 126
<i>Servitus cur feratur</i> . 333	<i>Spectans, pro spectatore</i> . 154
<i>Ser. Galba</i> . 340. 363	<i>Spes fallaces, seu inanes</i> . 436
<i>Ser. Sulpicius</i> . 356	<i>Spes fractae</i> . 436
<i>Servorum varia nomina ab officio</i> . 431. 432	<i>Sphinx</i> . 361
<i>Servos solios pellibus vestiri</i> . 325	<i>Spiritus. i. arrogantia</i> . 353
<i>Sexagenarij de ponte deijciuntur</i> . 208	<i>Spissum</i> . 52
<i>Sexti Pompeij libri</i> . 448	<i>Sp. Carbilij inepta deliberatio</i> . 360
<i>Siccitatem in Persis cur vocet Cicero</i> . 114	<i>Stabile quid Plauto</i> . 160
<i>Sicum quid interdum</i> . 114	<i>Stagna unde dicta</i> . 54
<i>Siculi rem divinam Nymphis faciebant</i> . 69	<i>Stella</i> . 380
	<i>Stercoratio</i> . 337. & 338
	<i>Stercus optimum in agris</i> . 407
	<i>Stercus asinum</i> . 407

ST 4

STICHES

I N D E X.

<i>Stercus bovinum.</i>	407	<i>Tepor.</i>	411
<i>Stercus caprinum.</i>	407	<i>Terentius multas sententias a superioribus comicis sumpsit.</i>	162. 245
<i>Stercus ouillum.</i>	407	<i>Terentianae puritatis studiosus Cicero.</i>	170
<i>Sterile.</i>	205	<i>Terentianus accurate scripsit de metris.</i>	124. 234
<i>Stipatores antiquitus latrones.</i>	187	<i>Tergum.</i>	417
<i>Stoechadis herbae magna vis in Etruria.</i>	227	<i>Terram moueri, caelum manere quinam opinati sunt.</i>	258
<i>Stoechades insulae cur sic dictae.</i>	227	<i>Terram videre.</i>	283
<i>Stoicorum admirabilis sententia.</i>	130	<i>Teucer non possedit totam Cyprum.</i>	137
<i>Stoicorum opinio de poeta.</i>	400	<i>Thales Malesius.</i>	383
<i>Stolidum cur vocet veterum Catullus.</i>	147	<i>Thales sapiens.</i>	403
<i>Strabo quis dicatur.</i>	220	<i>Themistoclis dictum.</i>	224
<i>Stratificlea ad supplicium ducta, quanam dixerit ad natos suos.</i>	5	<i>Themistoclis prudens.</i>	403
<i>Strato innocens ciuis a Midia iniuria affectus.</i>	3	<i>Themistoclis prudentia.</i>	360
<i>Stratonici citharistae faceta vox.</i>	23	<i>Theodori Cyrenaeici scomma in Stilponem.</i>	303
<i>Strigilis.</i>	431	<i>Theodorus Cyrenaeicus quod responderit Lysimacho.</i>	149
<i>Strigosi equi.</i>	43	<i>Theodori Gazae conuersio ex Cicerone expeditur.</i>	23
<i>Strophium.</i>	213	<i>Theodorus.</i>	423
<i>Studia litterarum.</i>	320	<i>Theodori ratio in vertendo e Graecis.</i>	379
<i>Studium adhibuit Victorius in purgando Agesilao Xenophontis.</i>	365	<i>Theodori erratum.</i>	321
<i>Studium nimis magnum in exornando obest.</i>	373	<i>Theon interpres Arati.</i>	398
<i>Suber ubinam copiose nascatur.</i>	31	<i>Thophrastus librum περὶ οὐρανίας scripsit.</i>	249
<i>Suberem cur in calceis gestabant Graecae mulieres.</i>	177	<i>Theophrastus, Sallustijque conciliatio.</i>	123
<i>Subigere.</i>	136	<i>Theophrasto falso attribuitur libellus, qui χαρτερῆς ἐστὶν, imitatur.</i>	196
<i>Sudae sententia de cubito.</i>	310	<i>Theophrastum ubinam secutus Virgilius.</i>	166
<i>Supercilium.</i>	266	<i>Thophrastus antiquus scriptor.</i>	398
<i>Superciliorum sublatio, irati animi nota.</i>	83	<i>Theopompus Cnidius.</i>	198
<i>Supplicium saeuum.</i>	339	<i>Theopompus.</i>	435
<i>Suppositi.</i>	441	<i>Theriacae amarae potionis genus videtur.</i>	11
<i>Sum mansuetorum non meminit Virgil. in georg.</i>	198	<i>Theser beneficium in Athenienses.</i>	361
<i>Sybaris fluiuis.</i>	318	<i>Thespiat cur videbantur.</i>	215
<i>Sybarita quam re motus mutarit iudicium de continentenda morte.</i>	41	<i>Thessali, & Thebani, praeue, stolidique Philippum Macedonem laudibus ornarunt.</i>	71
<i>L. Sylla honores habuit Pompeio adolescenti.</i>	4+	<i>Thessalia abundat floribus.</i>	356
<i>Syphax quo tempore mortuus.</i>	244	<i>Thraso Terentianus.</i>	351
<i>Syrorum superstitio.</i>	137. 138	<i>Thrasylulus dux exulum Atheniensium.</i>	353

T

<i>Tacitus sensus.</i>	145	<i>Tibidates militis expressa.</i>	323
<i>Talithibus praeco Agamemnonis.</i>	108	<i>Timon poeta maledicus.</i>	172
<i>Tanger.</i>	105	<i>Timori sana cur aedificarent Lacedaemonij.</i>	280
<i>Tarentini in militia qui.</i>	96	<i>Timothei Atheniensis vox examinata.</i>	205. 206
<i>Tarentinorum urbis situs.</i>	16	<i>Tinctus literis.</i>	115
<i>Tarquiniij callida ratio in filio erudiendo adscelus.</i>	413	<i>Tiresias.</i>	432
<i>Tartari origo Graeca est.</i>	205	<i>Titanum e genere qui vocentur.</i>	146. 147
<i>Telam texere.</i>	47	<i>Titbrastes Perses Agesilao dona ampla pollicebatur.</i>	110
<i>Telephus quid dicat apud Horatium.</i>	154	<i>Titthe fabula Menandri.</i>	17
<i>Telephus ab Achille vulneratus, & curatus.</i>	49	<i>Tituli Graeci Latinarum fabularum saepe corrupti.</i>	27
<i>Telephus inductus a tragicis tacitus.</i>	203		
<i>Templi Dianae Ephesiae deflagratio quando.</i>	186		
<i>Tempora peculiaria.</i>	377		
<i>Tempori parcere quid Ciceroni.</i>	129		
<i>Temporis quanta vis.</i>	439		
<i>Temptare adiuus, & tempora.</i>	439		
<i>Tendere manus.</i>	141		

T. Pom-

I N D E X.

<i>T. Pomponius.</i>	447	<i>Ventidius dux illustris.</i>	384
<i>T. Quintij astuta ratio.</i>	350	<i>Ventri deditos homines, quibus nominibus uocabantur Romani.</i>	183
<i>T. Quintij contio lepida.</i>	433	<i>Ventos ferre gaudia.</i>	361
<i>Tiyrinum.</i>	195	<i>Ventulus.</i>	366
<i>Tiyrus pastor unde dictus.</i>	195	<i>Ventus. i. motus animi.</i>	361
<i>Togorum forma apud Romanos.</i>	221	<i>Venus dearum maxima a quo iudicata.</i>	145
<i>Tollere pedes.</i>	142	<i>Venus, voluptas improbissima.</i>	334
<i>Tondere. i. pascere.</i>	339	<i>Ver sacrum.</i>	418
<i>Torquere oculum.</i>	220	<i>Verba nautarum ad officia Remp. regentium traduntur.</i>	75
<i>Traducere ramos.</i>	407	<i>Verecundia vitiosa.</i>	362
<i>Tragoedias excitare.</i>	250	<i>Veritas est odium fortunatis.</i>	442
<i>Tragoedia lasciuuscula.</i>	421	<i>Verrere aedes.</i>	191
<i>Trahi pedibus, quid.</i>	256	<i>Versio per similia non iuuat.</i>	379
<i>Tralliani, omnes honores verborum effuderunt in Mitbridatem.</i>	71	<i>Versus accommodatus ad inflammandos homines desiderio laudis.</i>	404
<i>Translata verba.</i>	265	<i>Vertentes Graecas fabulas ratio apud antiquos iurisperitos.</i>	66
<i>Translationes aptae orationi splendorem adferunt.</i>	223	<i>Vetere.</i>	221. 222
<i>Translationes frequentes.</i>	455	<i>Vesperus stella.</i>	419
<i>Translatorum verborum notio solet ilico declarari a veteribus scriptoribus.</i>	29	<i>Veite solebant aliquando donari milites.</i>	12
<i>Transuersa mentis.</i>	278	<i>Vestes miserorum.</i>	324
<i>Triariorum locus in acie quis.</i>	109	<i>Vestis parasitorum in scena, atra, siue fusca erat.</i>	69
<i>Tribuum libros scripsit Varro.</i>	191	<i>Vestibulum.</i>	279
<i>Tribuum Atheniensium Minoi regi.</i>	361	<i>Vestimenta, & arma cur illinebantur gypso.</i>	236
<i>Troia excretionibus petita.</i>	364	<i>Vetera an recentioribus correctiora.</i>	167
<i>Troianorum maior, quam Graecorum clamor in proelio.</i>	110	<i>Veterum cur stolidum vocet Catullus.</i>	147
<i>Trudere.</i>	417	<i>Via militaris.</i>	438
<i>Tubarum sonus Romae adhibebatur in funeribus honestorum hominum.</i>	102	<i>Victoria bello ciuili parta, non omnibus solet probari.</i>	246. 247
<i>Tueri.</i>	377	<i>Victoria in primis amanda.</i>	451
<i>M. Tullius. vide Cicero.</i>		<i>Victoriam maxime praestat locus.</i>	367
<i>Tumere terras.</i>	216	<i>Victoria plena iustae reprehensionis.</i>	247
<i>Turcae oblectantur floribus.</i>	356	<i>Victoria plena, & integra.</i>	344
<i>Turgere gemmas.</i>	216	<i>Victorij motus in emendo.</i>	369
<i>Turpem rem, quam lepide tetigerint Demosthenes, & Plautus.</i>	245	<i>Victorius locum M. Ciceronis pro Milone adnotat.</i>	159
<i>Tyranni xxx. Athenis.</i>	315. 353	<i>Victorius veram lectionem loci C. Caesaris confirmat.</i>	263
<i>Tyrannis bonum egregium putata a quibus.</i>	136	<i>Victorius veteris lectionis tuendae, vel indagandae amore ductus.</i>	280
<i>Tyrheni veteres.</i>	388	<i>Victorius quartam aem animaduertit binos digitos in anteriore parte, & binos in posteriore habere.</i>	286

V

<i>V. Pro, o, multis in locis.</i>	327. 403	<i>Victorius de Graeca voce, ἀπελον differt.</i>	348
<i>V. Vagare.</i>	192	<i>Victorius locum Cornelij Celsi emendat.</i>	348
<i>Valere verbum quid interdum.</i>	6	<i>Victorius duo indicat a veteri exemplari adiutus se supplisse in Agesilao Xenophontis.</i>	365
<i>Varro scripsit de liberis educandis.</i>	167	<i>Victorius in Agesilao Xenophontis tertium emendat, iudicium secutus.</i>	365
<i>Varron. s. et Hesiodi senentia diuersa de Nocte.</i>	25	<i>Victorius ubi macula elui non potest, veterem lectionem indicat.</i>	424
<i>Vas cereum ad dulcem aquam e mari capiendam.</i>	379	<i>Victorius non ita curat omnem plagam librorum, ut remedia importuna adferat.</i>	433
<i>Vestigal impedimentorum.</i>	250	<i>Victorius in his, quae ignorat, exercet ingenia eruditum.</i>	434
<i>Vestores serui.</i>	431	<i>Victorius aduersatur, non ut fidem minuat, sed ut industriam augeat.</i>	448
<i>Vectores.</i>	432		
<i>Vetulae unde dictae.</i>	191		
<i>Vellera.</i>	191		
<i>Venatio rei militaris meditatio quaedam.</i>	57		
<i>Venationis laudem scripsit Xenophon.</i>	57		
<i>Vener. cur dicata columba.</i>	30		
<i>Venerem vitandam post cibum.</i>	334		
<i>Venti, principium motus unde ducantur.</i>	222		

Victorius

INDEX.

V ictorius non interponit iudicium inter magnos viros.	404	V ocalium concursus vitandus.	438
V ictorius cupidus illustrandorum veterum scriptorum.	416	V ocare quid, & vocationes.	51, 52
V icus Ingavus.	270	V olare.	320
V idere quasi per caliginem.	149	V olatrae.	388
V igilantia non remittenda cum res urget, nec genio indulgendum.	438	V olaterrani antiquitus studiosi libertatis.	388
V igiles castrorum similes canum pastoriorum.	352	V olaterranorum summus magistratus.	388
V incens Borghinus.	168, 251	V olcanalia.	195
V inci a laudato culpam minuit.	319	V oluntas, non facta, spectari debet in iudicando.	74
V ini quoddam genus abortum gignens.	81	V oluptas corporis an aliqua expetenda.	247
V inum interdictum Romae mulieribus.	288	V oluptas fugienda ijs, qui aliquid laude dignum gerere volunt.	74
V irgilio adscriptum carmen creditur esse Catulli.	304	V oluptatem aduersus pugnare, arduum.	430
V irgilius de subus mansuetis nullam fecit mentionem.	198	V otis tantum, supplicisque non eueniunt omnia proferre.	137
V irgilius studiosus valde Sophoclis poetae.	336	V otorum locus, & tempus.	341
V irgilij loci, qui non videntur carere vitio.	444	V ox Agesilai assimilis illi M. Curij.	110
V irgilius Theophrastum in georg. saepius sequitur.	412	V rbanus.	161
V irgines formosae oculorum aegritudines.	15	V rbari competitores Ciceroni, qui.	161
V irgines non consueffe vii vnguentis.	392	V sus, ac magnitudo animi utilis in bello.	351
V iri cogitur magnis sumptibus ornare nuptas.	204	V t malis.	443
V irtus vbiicumque sit semper exercenda.	351	V tiles res idoneis tractandae temporibus.	20
V irtus eximia ab hoste etiam laudatur.	319	V ulcani fabrica quo loco.	222
V irtutes maximae in rege duae.	445	V ulcanus.	355
V irum a viro legi, quid.	214	D e vxore ducenda consilium.	296
V ita oppressa seruitute molestior.	352	V xoribus primum, domum ingredientibus dabantur claues.	13
V ita ornatur inspiciendo, tamquam in speculum gesta aliorum.	446	X	
V itellum oui.	445	X antippus lacedaemonius.	370
V ina, praesentiaque exempla, quae Ciceroni.	128	X enocrates Chalcidensis liberatus a Lycurgo Ath.	254
V inerra.	376	X enophanes accusauit Hom. & Hesiodum, quod turpia facta impurorum tribuit Dijs.	414
V iscendi ratio dira, quanam.	5	X enophon Socratem consulit de profectioe sua ad Cyrum.	93
V lysses vnus legatoru Agamemmnis ad Achille.	62	X enophontis, ac Platonis refellendi mos acutus.	31
V lysses furens, tragoedia Sophoclis.	79	X enophontis Oeconomica vertit Cicero.	273
V lysses πολίπορος.	324	X enophon Socraticus.	365
V lyssis sapiens dictum.	360	X erxes noua voluptate non contentus.	328
V ictores serui.	431	Z	
V nguenta Alexandriae laudatissima.	393	Z aleucus.	323
V nguenti consuetudo.	431		
V nguentis vii virgines, moris non fuisse.	392		
V nico lumine, vnico aditu.	239		
V num quid Ciceroni in epistola ad Trebat.	20		
V ocalium concursum non semper vitauit Demosthenes.	210		

A γαθὸς δαίμονος ἐπιγραφὴ, καὶ ποτῆριον.	1	α πόσροφή.	399	γ λασπὴ χάριν.	239
α γάματα ἀγοράσ.	203	α πρόσσιον.	81	γ νώσι σαυτοῦ.	85
α γάματα.	335	α πρότιμασος.	396	γ νώμη.	341
α γανκτικὸν.	424	α πτεδαί.	105	γ νώμην ἔχεν, καὶ ψυχὴν ἔχεν.	389
α γάθαι.	423	α ργός θεός αἰδώς.	362	γ νώριζομαι, καὶ γνώρισμα.	98
α γῆν.	321	α ρισκος.	87	γ νῆμον.	389
α γλαόκαρπος.	381	α ρήγειν.	362	γ ράφειν ἐν φρεσίν, καὶ ἐς τὴν φραν.	102
α γνον.	380	α ρτύματα.	453	γ νωστικὸς.	246
α γρῶθεν παύρα.	175	α ρτέδαί.	374, & 375	Δ	
α γρῶν γέν.	331	α ρχὴ ἡμισι τῶ παντός.	394	Δ ακρυ.	382
α γρῶσι.	65	α ρχιτέκτων ἐπιβαλῆς.	124	Δ ασίπας.	376
α γρῶν παίδων.	321	α ρχόμενοι.	40	Δ είξα δαύαμιν.	44
α γρῶν ὑπὸ τ' ὄλων.	401	α σι.	150	Δ είπνα ἀποδεκτικά.	48
α δῶλος.	366	α σρα.	380	Δ εκαδραχμία.	386
α δωαμίαις improbe accusatus Hom.	347	α σρόβλιτον.	422	Δ εδόλλων.	368
α δῶσι.	299	α σρον.	380	Δ έρμα.	417
α δῶμασία.	412	α σφαλις.	367	Δ δυσοποιός βαφή.	115
α δῶσις.	217	α σχολία.	374	Δ εύτερος.	339
α δῶσις.	362	α σώδης.	151	Δ ήλωσις.	432
α δῶσις.	389	α σώτοι.	281	Δ ιαβύλαι.	423
α δῶσι, ἢ αἰθαλίη.	222	α τρείκεν εἶπεν.	262	Δ ιακαταφρόνησι.	181
α δῶσις.	395	α τρός εἶπεν.	43	Δ ιαβολή.	350
α δῶσι, ἢ αἰσθῆν σκέλη.	141	α υλός.	362	Δ ιάσασις.	406
α δῶσις.	106	α υρα.	366	Δ ιάσημα.	406
α δῶσι τῶ μένονα.	257	α υτανδρονίης, καὶ σὺ αὐτοῖς ἀνδράσιν.	302	Δ ιάσφεν ὀφθαλμῶν.	220
α δῶσι τῶν γαί.	381	α υχμός.	409	Δ ιαφορά.	406
α δῶσιματικόν.	79	α υχμός τῆς σοφίας.	409	Δ ιοπετής.	226
α δῶσι τῶν γαί.	200	α φέτος.	345	Δ ίσκιμα.	346
α δῶσιμα.	29	α φθιμῶν.	99	Δ ιφθέρα.	324
α δῶσις.	393	α φροσύτως χάριν.	94	Δ ιφθέρα.	324
α δῶσιμα.	346	α φροδίτη.	430	Δ ιόκεν.	427
α δῶσι καλλός.	137	α φροδίσις.	334	Δ ορκάς.	229
α δῶσι αἰθισίς.	145	α φυλλον.	412	Δ όρα, καὶ δόρατος.	227
α δῶσιμα.	100, & 101	Β		Δ υσχυσία.	275
α δῶσιμα.	408	Β άκιδες.	321	Δ υσωπία.	449
α δῶσιμα.	408	Β αμβάλλειν.	199	Ε	
α δῶσιμα.	408	Β αρωέδαί.	454	Ε γκεχρωμένον πάθος.	115
α δῶσιμα.	419	Β άσις.	408	Ε γκλημα.	355
α δῶσιμα.	450	Β εβημάτισαι.	438	Ε γχει ερεθόμενος.	452
α δῶσιμα.	36	Β έλτιον.	31	Ε θνος.	100
α δῶσιμα.	327	Β ήμα.	439	Ε κλή.	314
α δῶσιμα.	357, 359	Β λασός.	367	Ε κόνισ.	202
α δῶσιμα.	454	Β λασρογέν.	367	Ε κ μέσον φθῆν.	405
α δῶσιμα.	345	Β οηθεῖν φημι.	92	Ε κνύσαι.	28
α δῶσιμα.	83	Β οτανίσην.	424	Ε κπεσῆν.	177
α δῶσιμα διατετρημένον.	383	Β οτανισμός.	424	Ε κτός τ' ἐλαίων.	372
α δῶσιμα.	416	Β οσρυχῆν.	97	Ε κ τῶ ἀφανῆς.	323
α δῶσιμα καλῶς, ἢ κακῶς.	48	Γ		Ε κτροπαί.	158
α δῶσιμα.	347	Γ άμος ἀγαμος.	113	Ε κφυγῆν.	177
α δῶσιμα πύρ.	347	Γ ένι τὰ.	100	Ε λαίαι σοιχάδες.	372
α δῶσιμα.	363	Γ ένεδαί.	105	Ε λυθέρια.	51
α δῶσιμα.	378	Γ είρα.	293	Ε λυσιπόν.	135
α δῶσιμα.	30	Γ ελοῖον.	287	Ε λλεψίς.	19, 222
α δῶσιμα ἀπὸ ἀκρέμονος.	166	Γ ή σημαντρίης.	157	Ε μβάλλον, καὶ ἐμποιῶν.	72
α δῶσιμα.	18	Γ ηνήεις.	99		
α δῶσιμα.	85				

επιθυμίας μίση	446
εμποίων έννοιαν	71
επιείκεια έντες	345
επιτόμιον	187
επαρρησία	279
επαιχολον έχον	10
επαιχτικόν	184
επιτροπικήσμενος	330
επιτροφάν	176
επι τω φανερω	367
εξαίτην έαυτον	62
εξαίτην χάριος	142
εξ απαλαν άνύχων	347
εξ αρχών επίπικεν	347
εξημεμένος	313
εξώσρα	367
εξωστρικόν	79
επαυμένια	401
επαυρόθωσις	37
επαυτλήν	18
επισακτον	299
επίχνοι	331
επίδοσμοι	140
επίκτητην	256
επιθνημοδέπνοι	52
επιχερωσμίον	115
επικηδον	272
επιποθην	256
επιρρηματα Δείσεως	398
επιφωνημα	294
εργον πλεόνων άμνηον	344
εργον	370
εργον και ερωσο	6
εργετω φίλος σω έχθρω	6
εργήνιοι	417
εργάδια	6
εργα	163
ερχομαι φράσαν, ή λέξων	97
εστίφραν γραφον	102
ετος φθην, εκ άρρα	409
ετυμολογια	190
εθδαίμονες, και εθδαίμονιχ	249
εθδην	75
εθδία	441
εθδικτος	120
εθλογος εξαγωγη	62
εθτυχησ, και εθτυχια	249
εθχαις όμοια	232
εθχης αξια διαπραπίεθαι	223
εθχην φρένας	303
εθχην βεβαίως	327
εθχθραν αδωρα-δωρα	113
εθλος εθφανος	259

Z	
δυος δμμαχωγαν	370
εθχτην	256
εθχθια	380

H	
ηδωματα	453
ηθικα εθδωμαχ	441
ημαρ	62
εχθια	233

Θ	
θρονον θρονον	392
θεις	327
θεις λικυθίην	301
θιδαι παιδια	340
θιτιον	398
θιωμένος	154
θιωρια	349
θιθρον	380
θιθην	120
θισον	71
θισυκός	18
θισον	381
θισα	375
θισαία	237
θισις	408

I	
ιαμίδαι μάντης	150
ιδία νοητή	127
ιερόδωλοι	345
ιππομανις	73
ιρις	309
ισθόροπος	357
Ιτογια χρυσαγίς	189
ιυξ	286

K	
κατιθαι	189
καινα δραματα	105
καινος εθτωρ	252
καίρια λέγειν	75. & 76
καιρος εθης	441
καιρον λαμβάνην	439
καίσην	295
καλάμη	196. 390
καλάμιος	390
καλάμος	390
καλάμιον πυρ	390
καρδία	342
καρδιαν έχην	4
καταέλασον	287
κατακλυσαι	397
κατακλυσμός	397
καταππην	89
κατά συχώνησιν, argumen-	
taio	352
καταφαχην εθισαν, εν	36
κατεθιην δακτύλας	33
κερέθαι	339

κέντρον ευκατακλήπην	31
κέρμας	374
κιδέσις	272
κιδη, και εις τα κιδη άπαν	
των	272
κιδος	303
κιδωμος υπό τ δδων	411
κιδωβιον	190
κιδασίς	367
κιδέμιος	275
κιδέπην ακροασιν	275
κιδεθδρα	250
κιδησις	52
κιδωναι	166
κιδεφας	84
κοιμητήριον	83
κόκυξ	286
κολασην	36
κόλαροι	36
κομπάσην	274
κόπρος	338
κέρκι αλγιδόνες εθφθαλμών	15
κροτρόφον	328
κροτρόφος	328
κροθην	166
κροθις	209
κροθιτα	159
κροθια	367
κροθιας	355
κροθιας	88
κυλλοποθιόν	355
κωμικός μαρτυς	8

Λ	
λαβην εκ τδ εραθδ	418
λαγίς	376
λαγίως	376
λαθι βιωσας	278
λακτισίς	43
λαλήν	331
λαμβάνην εκ τδης λης	418
λαμβάνην καιρον	439
λαπσμα	274. 433
λατρον	187
λαβηρις	376
λέγειν εικη	314
λέγειν καιρια	75. & 76
λεκτιον	398
λεπτολογιχ	259
λικυθος	301
λιμός	409
λόγοι	198
λοπας εθδωνιχ	446
λοχία	58

M	
μαγνιτες επί Μαιναθρα	358
Μαγνιτες υπό Σιπύλω	358

μαγνία	8
μαγνα παιδια	109
μαγνιτες	417
μαγνι μαθονα αιτην	257
μαγνι αν μος	281
μαγνι εαυτδ μέρος	ibid.
μαγνι αν τ έμνην	9
μαγνι μεταμέλια	274
μαγνι μετανοια	274
μαγνι εθωρα	398
μαγνι εθρη	232
μαγνις μανθων	298
μαγνις αν	341
μαγνις αν κλης	41
μαγνις αν	125
μαγνις αν τας θεας	415
μαγνις αν μαρτήματα	25
μαγνις αν μαχαιρα	164
μαγνις αν	370
μαγνις αν	338. 371
μαγνις αν	371
μαγνις αν	371. & 372
μαγνις αν χαλκί	174. & 175
μαγνις αν	398
μαγνις αν	398
μαγνις αν	343

N	
ναυαρχος	402
ναυαρχος	16
ναυαρχος	51
ναυαρχος	81
ναυαρχος	424
ναυαρχος	186
ναυαρχος	34
ναυαρχος	126
ναυαρχος	340
ναυαρχος	280
ναυαρχος	318
ναυαρχος	27

O	
ορχισμιτις	424
ορχισμιτις	424
ορχισμιτις	80
ορχισμιτις	399. 411
ορχισμιτις	178
ορχισμιτις	7
ορχισμιτις	148
ορχισμιτις	237
ορχισμιτις	347
ορχισμιτις	284

ολιγος pro μικρος	428
ολιγος κερς	428
ολιγοι εθδωτα	442
ολιγοι βιαθίσην	92
ολιγοι χωρησιν	ibid.
ολιγοι ανειθίσην, εθ ανειθίσησμος	16
ολιγοι ανειθίσησμος	445
ολιγοι ανειθίσησμος	71
ολιγοι ανειθίσησμος	382
ολιγοι ανειθίσησμος	451. & 452
ολιγοι ανειθίσησμος	35. 382
ολιγοι ανειθίσησμος	126
ολιγοι ανειθίσησμος	216
ολιγοι ανειθίσησμος	216
ολιγοι ανειθίσησμος	308
ολιγοι ανειθίσησμος	94
ολιγοι ανειθίσησμος	52. & 53
ολιγοι ανειθίσησμος	388
ολιγοι ανειθίσησμος	266
ολιγοι ανειθίσησμος	99

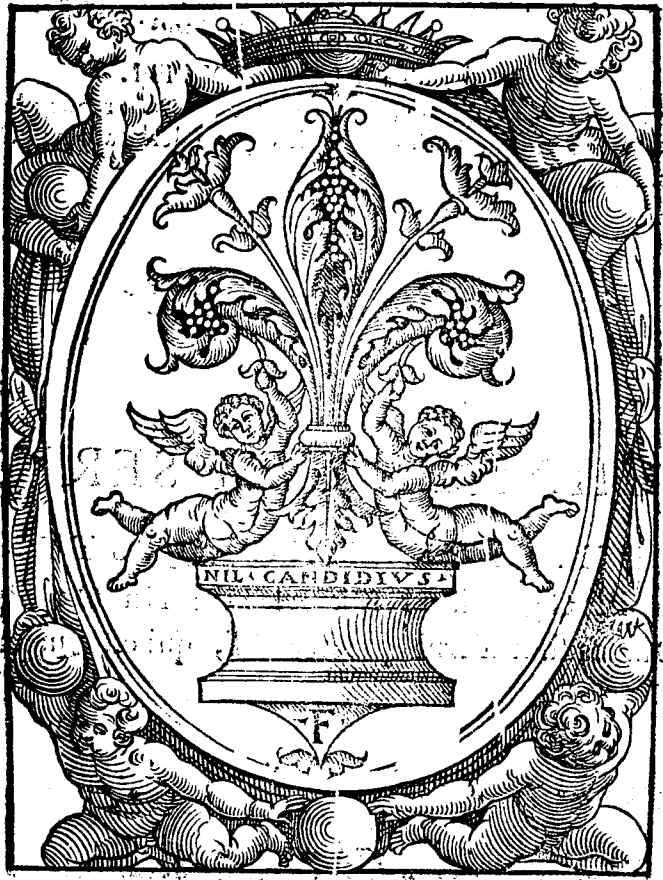
P	
παλινοσος	17. 245
παλινοσος	330. 396
παλινοσος	284
παλινοσος	237
παλινοσος	202
παλινοσος	42
παλινοσος	68
παλινοσος	258
παλινοσος	166
παλινοσος	454
παλινοσος	172
παλινοσος	442
παλινοσος	330
παλινοσος	211
παλινοσος	416
παλινοσος	169
παλινοσος	139
παλινοσος	78
παλινοσος	38
παλινοσος	310
παλινοσος	162
παλινοσος	87
παλινοσος	30
παλινοσος	386
παλινοσος	379
παλινοσος	320
παλινοσος	346
παλινοσος	346
παλινοσος	346
παλινοσος	260
παλινοσος	262
παλινοσος	310. & 311
παλινοσος	89
παλινοσος	112

Q	
ορχισμιτις	424
ορχισμιτις	424
ορχισμιτις	80
ορχισμιτις	399. 411
ορχισμιτις	178
ορχισμιτις	7
ορχισμιτις	148
ορχισμιτις	237
ορχισμιτις	347
ορχισμιτις	284

πλαπιδαι τρεπον	87
πλεονες	16
πλεονεκτης	437
πληγαι βιότα	435
πυθια	363
πυθια	256
πυθια	211
πυθια	340
πυθια	91
πυθια	6
πυθια	382
πυθια	375
πυθια	375
πυθια	382
πυθια	129
πυθια	218
πυθια	389
πυθια	257
πυθια	301
πυθια	407
πυθια	324
πυθια	103
πυθια	411
πυθια	399
πυθια	330
πυθια	370
πυθια	81
πυθια	204
πυθια	31
πυθια	40
πυθια	308
πυθια	320
πυθια	324
πυθια	134
πυθια	160
πυθια	157
πυθια	157

R	
ραβηπην	187
ραβηπην	342
ραβηπην	435
ραβηπην	334
ραβηπην	111
ραβηπην	338

S	
σαβην δωμα	119
σαβην δωμα	433
σαβην δωμα	162
σαβην δωμα	438
σαβην δωμα	267
σαβην δωμα	237
σαβην δωμα	349
σαβην δωμα	419
σαβην δωμα	24

FLORENTIAE.
In Officina Philippi & Jacobi lungerii & Fratrum
M. D. LXXII.